00045819

BOMBAY BRANCH
OF THE
ROYAL ASIATIC SOCIETY.
TOWN HALL, BOMBAY.

Digitized with financial assistance from
Observer Research Foundation
on 17 May, 2019

TVLIVS DE ORATORE CVM COMMENTO. ET ALIA OPERA

45819

00045819

LIBRARY OF THE BOMBAY BRANCH OF THE ROYAL ASIATIC SOCIETY

ORATIO DE

CLARISSIMI & eloquentiſſimi Rhetoris Omniboni Leoniceni: Oratio de laudibus eloquentiæ
fœliciter incipit.

VANTVM admirationis habeat eloquētia Vicentini ciues: vel ex hoc intelligi pōt: q
ita diues: ita copioſa eſt: vt quotiēs de virtutibus eius dicendū fuerit: tā & ſi res difficillima
ſit: nūq̄ tn̄ ſibi ipſa deficiat. Hoc ꝓximo: hoc tercio ægimus anno hoc idē beneiuuāte deo
in p̄ſentiarū agemus. Nam ne ignari ſitis hoc ꝓceſſimus vt eloquētiā laudemus: laudatā
diligamus. dilectā cōſequi ſtudeamus. Igit̄ cōſideranti mihi de laudibus eloquētiæ: duæ ſo-
lent ipſius laudādæ rōnes occurrere: quarū vna de meritis eius ducit̄: altera de ſua ipſius na
tura ſumit̄. Et nūc quidē priorē tm̄modo: & eam ipſam q̄ breuiſſime fieri poterit expediā: q̄q̄ id vix fieri
poſſe arbitror. Q uis eñ rem tantā paucis abſoluet: q̄ bn̄ de rebus hūanis merita fuerit: Q ua ſola cōſiſtit
quicqd in rerū natura: totoq̄ mūdo laudabile verſat̄: quippe cuius adminiculis oīa nitūt̄: fouent̄: illuſtrāt̄
Habet igit̄ laudis & gloriæ pluſq̄ ab vllo fingi aut excogitari pōt q res oēs ſuſtētat: q in lucē deducit: q
in tenebris eas iacere nō patit̄. Nā ſi eloquētiā tollas: nil tam excellēs qd̄ nō aliqñ deficiat tā magnificū qd̄
nō funditus ꝑeat: tā ſpectandū qd̄ nō interea ſordeſcat: tā egregiū qd̄ nō ſenſim intereat tā p̄clarū qd̄ non
cōtinuo aboleſcat. Ergo nulla pſarū mētio fieret: nulla macedonū: Tetrica ſparte. & ingenioſe ſilerent̄ athe
næ: Et ne ſingula ꝑcenſeā: regna: vel oppida: q̄ rerū potita ſunt vrbis Rome: hoc eſt principis terrarū ꝑpl̄i
monumēta nō eſſent. Quin etiā tot regū tot principū: & imꝑatorū: noīa cū ſuis ꝑplis & vrbibus tp̄is dele
ret antiquitas. Nec Alexāder vſq̄: nec darius: vel xerxes noīarent̄. Boni phocionis: iuſti ariſtidis: & Ageſi
lai regis inuicti memoria cōticeſceret: Periclis: themiſtoclis: Niciæ: Cononis: alcibiadis fama in obſcuro eſ
ſet. Et noſtrorū haud ſecus. Nemo Camillos: nemo fabricios: nemo decios illuſtres aīas: nemo ſcipiones
lælioſq̄ noceret: & quos infinitū eſſet enumerare. Sed illi q̄q̄ bello fuerūt ac pace fortiſſima viri: oēs tn̄ ꝑ
petuo ſilentio: & obliuione vetuſtas inuolueret. Q uid artes (quas mœchanicas vocāt) q̄tulū ſuis q̄q̄ ar
tificibus ꝓfuiſſent: Nihil phidiæ iuppiter olympius: ſiue minerua: nihil appelli venus: nihil ſpirātia ꝓpe ſi
gna: viuiq̄ vultus polycleto: nihil pictura lyſippo: nihil cœlatura Mentori: ſiue paraſio & Alcidamāti nihil
architectura fabro illi Epeo ad immortalitatē noīs & famæ cōtuliſſet etiā ſi fabrilia eius inſtra: qbus ligneū
equū ædificauit vbiq̄ fama celebratū viſerent̄: vt Ariſto. ſcribit in templo ſtatuæ palladis (id ei cognomen
eſt) multis poſtea ſæculis repoſita ſub eam italiæ partē quā haud ꝓcul a Metaponto gargariā dicūt. Nam
vitruuiū qui iunior eſt architectū ab [illegible] dicat nō ars quā & ipſe ꝓfitebat̄ ſed liber quē de arte cō
ſcripſit minime cōtemnēdū. Nec vero tanta fuerit ædificiorū magnificētia quæ diuturnitate tp̄is labefacta
ri nō poſſit. Turritæ vrbes: immania templa deū & celſa pyramidū faſtigia ſuis molibus obruta iacēt. Nec
minus ſuꝑbū illud mauſeolū q̄q̄ ad id cōdendū accerſiti fuerint e toto orbe terrarū p̄ſtantiſſimi ætatis illi
us artifices: niſi ad cōſecrandū etiā cōueniſſent vndiq̄ ingenio: & lingua p̄clari poetæ & oratores quos in
ter Teopompū ſocratis diſcipulū mgr̄o ipſo concertāte: palmā obtinuiſſe cōmemorāt vt ſuis elegis poe
ta nō ignobilis tam vere q̄ eleguanter cecinerit: Nam neq̄ Pyramidū ſumptus ad ſydera ducti: Nec iouis
idæi cœlū imitata domus nec manſeoli diues fortuna ſepulcri: Mortis ab exrrema cōditōe vacāt. Aut illis
flama aut imber ſubducet honores. Annorūue ſitus pondere victa ruent. At nō ingenti quæſitū nomē ab
æuo. Excidet ingenii ſtatq̄ vigetq̄ decus. Sed quid reliqua cōmemoro: bona etiā corpis q̄ diuturna eſſe
nō pn̄t (nam vel morbo extinguunt̄: vel ætate defloreſcūt) diuina poetarū carmina poſteritati cōmēdant.
Et de fortitudine minus mirū: q̄ cōis eſt tam animi q̄ corpis virtus. Velocitas & dignitas formæ. Vatum
bn̄ficio manēt incorrupta. nam & camilla nobilior eſt ꝑnicibus ignea plantis. Et pelides itē ille magna q̄
uis grecorū fortiſſimus eſſet: Pedocys tn̄ legit̄ ſæpius & vt nō tam vi corpis
videat̄ q̄ pedū celeritate memorabilis. nam & helenæ decora facie ꝓpe notior eſt q̄ Ioue pr̄ e de qua Tro
es apud Homerū nō indignū putāt tam longo bello certare cum grecis id ſolū q pulchritudinis diis im
mortalibus ꝓxime accedebat. Q uā a ſe depictā etiā his ipſis Homeri carminibus laudauit

Phidias quoq̄ in olympio Ioue fingendo interrogatus de quo
exemplo diuinā mutuaret effigiē rn̄dit: Archietypū ſe Iouis in his Homeri carminibus inueniſſe.

vbi facile apparet naturæ ipſius
æmulos artifices poetæ optimo plus multo tribuiſſe quā ſibi nā ſuꝑciliis & crinibus totū ſe Iouis multū
collegiſſe ait. Et recte quidē. nam qd̄ ad eorū artē ꝑtinet: nec olympii Iouis honos auguſtior eſſet nec di
uæ Helenæ forma celebrior. Illa vero iactura incōꝑabilis q cum hac dicēdi facultate optimi cuiuſq̄ tolle
ret̄ induſtria: nec res arduas quiſq̄ nec ꝑiculo fas ſuſcipet ꝓ prima: ꝓ rep. ꝓ focis & aris nullus oppeteret
ſi nō immortalitatē virtuti p̄miū eloquentia ꝓmitteret. vt ꝓpoſita laude & gloria laborē ocio mortē inco
lumitate p̄ferre nō dubitaret. Ipſi phi ſub Stoa Zeno in academia plato in Nymphæo Ariſt. in lycæo Car
neades ſiue Chryſippus. & reliqui phoꝝ in ſuis quiſq̄ gimnaſiis torpeſcerēt. Itaq̄ rerū cauſæ laterēt. Do
ctiſſimorū virorū p̄cepta & inſtituta nō eſſent. nō iura nō leges nō mores cōſiſterēt. Omnia dolo malo fie
rent. nihil aui & iniuria tutū. Contemni deū negligit iuſiurandū dn̄ari ꝑfidū diſſolui cōiunctionē humanā
ſine modo ſine ordine res agi videres. Scitu igit̄ illud Cice. vt oīa. Iam vero dn̄a rerum (vt nos ſoletis di
cere) vis eloquēdi q̄ p̄clara eſt q̄q̄ diuina q̄ primū efficit vt ea q̄ ignoramus diſcere & ea q̄ ſcimus alios do
cere poſſimus. Hac cohortamur. hac ꝑſuademus hac cōſolamur afflictos hac geſtientes cōprimimus. hac
iracūdias cupiditateſq̄ reſtringimus. Hæc nos iuris legū vrbiū ſocietate deuinxit. Hæc aūt humanā vitā
hac ferā ſegregauit. Q uæ cum ita ſint res hoīm hoīeſq̄ ipſi q ſunt q viuūt q vigēt totū hoc eloquētiæ de
bent. Id ſi ita eſt nō laudē meret̄ tm̄ ſed multo magis admirationē. Fateor equidē (quis eñ eat inficias)

gno vſui mortalibus eſſe eloquentiā, ſine qua nō populi: nō vrbes nō imperia: nō regna ſtare poſſent: nō
ipm deniq̄ humanū genus coaleſceret & ob eam rem oim hiom pconiis celebrandā eſſe. Verū illud cōte-
do q̄ tm̄ valeat hr̄e pfecto aliquid vi ſua natura pclarū atq̄ pcipuū. Quid igit̄ hoc fuerit: ppe explicabit̄ ſi
fons & origo eius inueniri poterit: qbus in vrbibus: p quos viros parta: enutrita: educata & adulta fuerit
q̄ȝ varia q̄ȝ multiplici rōne varia ipſa, mutiplexq̄ tractet̄. Hæc nobis deinceps q̄ȝ breuiſſime fieri poterit p
currēda ſunt: vt intelligamus nō eſſe cur quiſq̄ miret̄ ſi tam late patet eloquētia: vt oīa ſuis viribus conti-
nes nullius nō rei decus & columen euaſerit. Dicimus igit̄ eloquentiā diuū genus eſſū deorū. Nec illud
quidē agimus: deū vniuerſitatis huius pentē eſſe iccirco huius etiā de qua nūc loq̄mur facultatis. Eſt em̄
rerū oim q̄ ſūt vniuerſale principiū. Sed quoddā ppriū magis & ſuū ipſius eloquētie querimus. Fatemur
oēs qui quidē bn̄ ſentiūt illud platonis: qđ ſine alio bonū eſt ſine quo nihil qđ p ſibi bonū vocāt: alii
ſummū alii vero ſolū. Hoc inquā deū eſſe nemo diſſentit. Vt igit̄ vnūqđq̄ plus bonitatis habet: ita maxi
me diuinitati pximū eſt. Atq̄ eloquētiā dudū oñdebat̄ de numero bonorū immo vero ipſam bonorum
humanorū longe pſtantiorē. Quis igit̄ dubitet rerū oim optimā diuiuitus in hoies pfectā eſſe: ab ipſo vi
delicet bonorū oim datore & principe deo. Hoc multo pbabilius eſt qđ fabuloſe iactāt elequētiā munus
eſſe mercurii, prius etiā ab ipſis diis vſurpatā cuius rei teſtē faciūt apud grecos Homerū
apud nr̄os vir. Pandit̄ interea domus omp̄s olympi Conciliūq̄ vocat diuū pr̄ atq̄ hoim rex. Siderā in ſe
dem: & reliqua. Ipſam vero quidā auctores ſunt ſyracuſis primū excepta fuiiſe: q̄ ciuitas eſt Siciliæ. Hanc
inſulā: id qđ inter oēs cōſtat inſignes feriata tyrannos ptuliſſe. Duos tn̄ ſupra quā credi poſſit immanes:
Gelonē Hieronē: qui ad hoc inſolentiæ pgreſſi ſunt vt ſyracuſanis nec hiſcere quidē pmitterēt: ſed qđ ſi-
bi cuiq̄ cōmodū eſſet nunc pedibus manibuſue: nūc vultu: & oculis ſignificarēt: hinc & ſaltādi vſum pri-
mordia cœpiſſe. Nam q̄ ſermo ipſis interdictus erat exp̄ſſam neceſſitatē inueniendi ſigna qbus res indi
dicarēt. Cum igit̄ ſupbe adeo & efferate haberent̄: liberatori Ioui ſupplicaſſe vt amara iſta & intolerabili
ſeruitute liberarent̄. Nec in caſſum fudiſſe pces quippe volēte deo pditis oino tyrānis: libertatē adeptos
fuiſſe Veritos deinde ne in tyrānidē eiuſmodi reciderēt ſummā rerū demādaſſe nō vni: aut antea ſed pplo
Tum virū quēdā noie Coracē genere ſiracuſanū: q prudēs eſſe & eloquēs cū pplm cerneret rē eē mobilē
etiā currēti fluuio ſimilē niſi orōnis moderatōe gubernet̄: vt recta rōne meliora ſequi deteriora fugere p-
ſuaſi: nihil temere nihil incōſulte gerāt pceſſiſſe in cōtionē. Ibi mollioribus primo verbis & haud multū
abſonis opinioni multitudinis aures pmulſiſſe vulgi: & ptentaſſe animos eorū; quos vbi patos vidit ad
audiendū. expoſuiſſe qđ optimū factu cenſeret. Deinde id qbus pbaret rōnibus breui ſubiectis argumen
tis cōfirmaſſe partim veris: partim ſilibus veri. Poſtremo q̄ p oēm deinde orōnē tractaſſet ſingulis qbuſ-
q̄ cōmouēdi gr̄a ſuccincte collectis intuliſſe qđ efficere volebat & vnāquāq̄ orōnis partē ſuis noibus ap
pellaſſe. Primas exordiū & narrationē. Medias ppoſitionē & pbationē. Vltimā vero p orationem. Hac
igit̄ dicēdi rōne Coracē pplo facile qđ vellet pſuaſiſſe qui finis eſt vt pleriſq̄ placet artificii oratoris. Eo fa
ctum vt pmiis ppoſitis ſyracuſani filios ei magno ſtudio traderēt eiuſmodi facultate inſtruēdos. Interea
adoleſcentē quēdā noie Creſiā cupidū & ipm diſcēdæ artis cæterū mercede pauliſp deterritū quia videli-
cet ſoluēdō nō eſſet auſum tn̄ his verbis petere Coracē vt exponeret quāto ſtudio eloquentiā pcipe vel
let. At em̄ pecuniā ſibi nunc quidē non eſſe vbi vero didiciſſet duplū mercedis redditurū. Exceptū dein-
de humaniter a Corace poſtq̄ doctus euaſerit imprudenter nimis inſultaſſe mgr̄o. Dic mihi inquit o Co
rax: Quis eſt rhetorice finis. Cum ſubieciſſet pſuaſiſſe dicēdo. Tunc ille Tibi ergo de mercede litem intē-
do q̄ ſi pſuaſero nō dandā nō dedi magiſtrorū optime. quia pſuaſi. Si minus iterū nō dedi q̄ abs te pſua-
dere nō didici. Immo vero cōuertens e cōtrario Corax: ſi pſuaſeris inquit accipiā diſcipulorū ingratiſſime
didiciſti em̄: Sin aūt accipiā rurſus nō em̄ pſuaſiſti. Tum qui aderant cōtinuo ſuccłamaſſe, Mali corui ma-
lum ouū: Nam corax græce idē ſonat quod latine coruus. & Syracuſis quidē in hunc modū eloquētiam
Corace auctore inſtitutā accepimus. Athenis vero Gorgia Leontino pceptore ac puio: qui cum legatus
petitū venerat auxilia piclitanti patriæ: quā finitimi bello infeſtabāt. Hic dato cōcilio: incredibile eſt quan
ta audiēdi cupiditate pplm affecerit: Is ornatus erat orōnis: ea dicēdi ſuauitas: & copia. Quo circa iterum
ac tercio introductus (neq̄ em̄ ſemel tm̄ orauit) tum vero totas: vſq̄ adeo cōmouit athenas: vt concurſus
vndiq̄ fieret. Dieſq̄ ipſos quibus cōcionaret̄: feſtos: cōtiones vero lampadas vocarēt: quia videlicet tan-
q̄ȝ fulgur auditorū animos dicēdo pſtringeret. Hac deinde facūdia capti Athenieſes auxilia q̄ petebat Le
ontinis miſerūt: ipm vero gorgiā penes ſe retinuerūt cui pmia publice decreta: vt dicēdi gymnaſia iuuētu
ti apiret. Et ſtatim pfecere adoleſcē tes mirūimmodū. Accedebat ad ingeniū: quo gens illa pſtabat in pri-
mis induſtria: cupiditaſq̄ diſcēdi. Hinc igit̄ exorti ſunt cū alii pmulti: tum vero diuinus ille oratorū decē
catalogus; Antiphonis: Rhānuſii: Lyſiæ: Cephali: Iſocratis: Iſæi; Eudocidis: Lycurgi Demoſthenis Ae
ſchinis: Hipperides: Dinarchi. Quorū adhuc memoria viuit viuetq̄ dum ſtudia lr̄arum extabunt. Neq̄
em̄ obſcura eſt, aut eiuſmodi; vt ſilentio poſſit inuolui qui tm̄ dicēdo valuerūt: vt græciā oēm ſui nomis fa
ma cōplerint. Nam de nr̄is qui Rome potiſſimū floruere tacere ſatius exiſtimo: q̄ȝ pauca dicere cū vnus
Cice. tm̄ excellat eloquio vt oēs oim gentiū: & ætatum oratores: nullo deſſentiēte ſuperarit aut certe ade-
quarit. De quo pclare quidē vaticinatus eſt. Tullius ætatis agitabat in agmie turmas. Regia progenies &
tulli ſanguine ab alto. Indole p quāta iuuenis quantumq̄ daturus Auſoniæ pplis vētura in ſæcula ciuem
ille ſup gangem ſup exauditus & in dos implebit terras voce & furialia bella fulmine cōpeſcit linguæ: nec
deinde relinquet par decus eloqui cuiq̄ ſperare nepotū. Sed & ille tanti viri gloriā mire cōplexus eſt: qui
Romanū: imperiū dixit: nihil ipm ſibi habuiſſe ſimilius, q̄ȝ Ciceronis ingeniū. O admirandā & vere mu-

PERFATIO

nus deorum eloquentiã:quæ potiſſimas orbis terrarũ ciuitates:& in bis ingenia magna ſplẽdore ſuo no
bilitat. Nec mirũ cuius dici nõ põt quãta deteritas ſit. Eſt em̃ verſatilis natura:quæ miris modis quolibet
ipſa tam verti poſſit:q̃ꝫ vertere. Siquidem antiſtropbos eſt nunc pbiæ:qua vſi ſunt Pytbagoras Socrates:
Plato. Nunc politice:cuius principes fuerunt:Cicon:atqꝫ Tbemiſtocles. Nunc dialeticæ:cuius auctores
fuerũt Demoſtbenes:Lycurgus:& reliqui oratores. Nunc ſopbiſtice cuius inuẽtores fuerũt Ariſtrogitõ
Aegemon. Nunc ſcõmaticæ:cuius p̃uii fuerũt:Demades & Ariſtobolus:quibus oĩbus ineſt latens pſua
ſio quædã:in aliis alia magis:minuſue p̃cepta ſine qua nulla earũ ſuũ officiũ põt implere. Qđ cũ ita ſit pro
varietate rerũ ac pſonarũ:de quibus apud quos agiꝛ voce vultu geſtu p̃cipe docere:monere:caſtigare:re
darguere:accuſare.cõcitare:impellere:vrgere:mulcere:ſedare cõprimere:aſſentire cedere delectare. Deni
qꝫ in oẽs ptes verſare licet:vt animos ita & orõnẽ. His ergo rõnibus ductus eloquentiam exiſtimo:vt ab
initio ꝓpoſui nõ mõ laudandã eſſe:ꝙ ita merita ſit verũetiã laudabilẽ:ꝙ ita nata ſuerit. Quo ſit vt ꝓban
dũ ſit maxime ꝓpoſitũ eorũ qui ſe buiuſcemodi ſtudiis dederunt:ex quibus ſibi patriæ ſuæ fructus vber
rimos cõſequenꝛ. DIXI.

PRAEFATIO EIVSDEM IN MARCI TVLII ORATOREM.

q VANTVM Ciceronis orator ſcriptis oĩbus:nõ dico aliorũ:ſed ipſius quoqꝫ Cice. p̃ſtet:ſi ſci
re vultis adoleſcẽtes optimi:accipite ipſius de boc lib. iudiciũ:qui cum ad Leptã ſcriberet:Ora
torẽ inquit meũ tantopꝫ a te ꝓbari vebemẽter gaudeo:mibi quidẽ ſic pſuadeo:mei quicqđ ba
buerim iudicii de dicẽdo in illũ librũ cõtuliſſe:qui ſi eſt talis qualẽ tibi videri ſcribis:ego quoqꝫ aliqđ ſum
Alter nõ recuſo quin quantũ de illo lib. tantũdẽ de mei iudicii fama detrabaꝛ. Quocirca videtis quãti fa
cundius ſit de oratore lib. in quo ſecũ ipſe Cice. quodãmodo certarit. Eteni cum aliis opibus cæteros ſcri
ptores ſuparit:boc certe ſeipm̃ viciſſe ꝓfiteꝛ. Eſt igiꝛ omni diligẽtia pdiſcẽdus lib. ex quo nũc dem ũ poſ
ſit vis oĩs oratoria pcipi. Hic em̃ oratorẽ qualis eſſe debeat eximius orator exp̃ſſit: qđ ab illo nõ minori
ſtudio q̃ꝫ arte cõfectũ eſt. Siquidẽ vires oẽs excitauit ingenii:vt quẽ animo cõcepat:ſtudio didicerat: v ũ
ꝓbauerat:virũ dicẽdi pitũ nobis añ oculos poneret. Quã dignũ igiꝛ q̃ꝫ venuſtũ q̃ꝫ elegãtẽ ab eo frugi pu
tamus:q cũ ſcriptores oẽs longo interuallo reliquærit:In boc vno tota mẽte verſatus eſt: vt legẽtibus ſũ
mi oratoris vim atqꝫ virtutẽ onderet. Vt em̃ pictor egregius:ſi qd potiſſimum pingere velit:vbi artis ſue
ſpecimen p̃beat:p̃clarũ quoddã efficere ſolet:ita facultatis buius incõpabilis auctor:cum ſtatuiſſet artificii
ſui piculũ facere:id cõtinuo deprõpſit opus: qđ diuino potius q̃ꝫ bũano ingenio elaboratũ videri poſſet
Appelles Veneris formã pictura imitatus eſt. Pbidias Mineruæ ſignũ mirabili arte pficit. Multũ qdẽ in
ſuo vterqꝫ genere elaborauit. Cui rei id vel maximo fuerit argumẽto:ꝙ alterius diuæ caput ſummũqꝫ pe
ctus poſteritas impfectũ reliqt:q̃ꝫq̃ꝫ boc de induſtria factũ videri p̃t:vt cũ Anadyamenen vocãt:maris vn
das quaſi emergentẽ pubetenus extare voluerit:alterius effigiẽ. Atbenieſes in ipſius deæ tẽplo:qđ in ar
ce ampliſſimũ pulcerrimũqꝫ babuerũt:collocandũ ſtudioſiſſime curarũt. Quis tum ppl̃i concurſus fuit:q̃
alacritas. vt p̃ſtãtiſſimorũ artificiũ p̃ſtãtiſſima opa ſpectarẽt. Equidẽ ex vltimis terrarũ ptibus gẽtes cõflu
xiſſe crediderim:vt qđ fama pcepant:id re ipſa curioſi boĩes expirenꝛ:ꝙ ſi ea q̃ dico:& alia bmõi ſigna:ta
bulaſqꝫ pictus:viſendi libine:ſtudioqꝫ ducebanꝛ illi:nullũ ſæpe laborẽ itineris recuſantes: quãto ſtudioſiꝰ
nos exp̃ſſam oratoris imaginẽ cõtemplari debemus:quã nõ in aere nobis aut marmore Cares:ſiue Liſip
pus ope manibuſqꝫ primi:ſed incorruptis lr̃aꝶ notis Romani decus eloquii Ci. cõciderit:p̃ſertim cũ nulla
nobis ſpacia viæ dimetiẽda ſint. Adeſt:& p̃ſto eſt volentibus lib. nõ q oculos inani pictura teneat:ſed ani
mũ vera delectatiõe pmulceat:& cũ ſpectãdis imaginibus laudenꝛ artifices: q viuos vultus colore ducũt:
& marmore cognoſcẽda oratoris virtute q̃ ſe nobis boc libro totã explicat:auctoris qdẽ ſui nequaqꝫ pua
celebraꝛ laus:ipſius vero lectoris nibilo minor cõprobaꝛ vtilitas:q ꝓpoſitũ dicendi mgr̃m tanta admira
tione ꝓſequiꝛ vt nibil ſibi p̃clarius eſſe videaꝛ. quẽ vero tantopꝫ admireꝛ:ad eius imitationẽ neceſſe eſt
ſumma ope nitaꝛ. Niſi forte ingenio ſimus bumili:& abiecto q nibil magnũ:nibil egregiũ ſperare audea
mus. Neqꝫ em̃ audiẽdi ſunt bi q talẽ dicũt a Cice. deſcribi oratorẽ:qualis nemo vnq̃ꝫ fuit:& ꝓpterea ſtultũ
eſſe in eo elaborare:qđ nec illi quidẽ cõſequi potuerũt q oĩbus dicẽdi arte p̃ſtiterũt. Hoc nibilo plus valet
quã ſiqs pbiſicũ iubeat a ſtudio ſuo deſiſtere:ꝓpterea ꝙ rerũ naturã cognoſcere nullo mõ poſſit:aut pbi
loſopbũ male ſanũ appellet:q ſapiam ſequaꝛ:q̃ nulli vnq̃ꝫ boĩm oĩ ex pte ꝯceſſa fuerit. Nam qđ poeta ele
gans dixit:eſt aliqd ꝓdire tenus:ſi non daꝛ vltra:p̃clare ſil̃. & recte dictũ arbitror. Nunq̃ꝫ ingenia magna
pulcberrimo laboris p̃mio fraudanꝛ. Qui minus igiꝛ laudãdus erit:ſiqs cũ dicẽdi artẽ pcipe cupiat:bunc
Cice. librũ crebra lectõe ptractet. quã Scipio ille Apbricanus:q cum impatorias artes expeteret: Xeno
pbontis libellos nunq̃ꝫ de manibus ponere ſolebat. Nec neſcius erat Scipio Cyrũ illũ nõ ad byſtoriæ fidẽ
ſcribi:ſed ad iuſti imperii effigiẽ induci. legebat tñ nibilo ſetius in quo nullũ p̃termitti videbat diligẽtius:
& moderati impatoris officiũ. Et quantũ verbis pb̃s p̃cipe ſtuduerat:tm̃ re ipſa vir ſtrenuus p̃ſtare elabo
rabat. Eo euenit vt impatoriis artibus nõ inferior euaderet:quã qui vnq̃ꝫ ampliſſimi fuerũt. Quid igiꝛ p
bibet:parẽ nobis induſtrie fructũ. laboriſqꝫ pare:ſi tanto nos ſtudio imitemur Cice. oratorẽ:quãta ille dili
gentia xenopbontis impatorẽ. Que cũ ita ſint. nulla nos rõ defendere poterit:ne non indigni videamur
laudibus eloquẽtiæ:ſi boc nobis negligeꝛ opus:ex quo tm̃ oratorie facultatis pcipiaꝛ:quantũ ex eo pci
pi põt:ꝗ nullũ ne Cice. quidẽ. Cicero ipſe teſtaꝛ eſſe p̃ſtãtius. Poſtremo bic liber eſt:q quãtũ nobis placue
rit:tantũ nos ꝓfeciſſe ſciamus & queadmodũ Cicero voluit in buiꝰ libri dignitate ſuũ de dicẽdo iudiciũ
picitari:ita nos:quicqd de illo iudicauerimus:eruditõis noſtræ teſtimoniũ eſſe putemus.

Finis Præfationis.

OMNIBONI LEONICENI RHETORIS CLARISSIMI IN MARCI TVLII ORATOREM AD QV. FRATREM: COMMENTARIVM FOELICITER INCIPIT.

MARCI TVLLII CICERONIS AD Quintum fratrem in libros de oratore præfatio.

OGITANTI MIHI SEpenumero & memoria vetera repetēti: ꝑbeati fuiſſe Quinte frater illi videri ſolent qui in optima repub. cū & honoribus & rerum geſtarum gloria florerent. eum vitæ curſum tenere potuerūt: vt vel ī negocio ſine periculo: vel in ocio cū dignitate eē poſſent. Ac nūc quidē mihi quoq; initiū reqeſcēdi: atq; animū ad vtriuſq; noſtrū præclara ſtudia referēdi fore iuſtū. & ꝓpe ab oibus cōceſſum arbitrarer. ſi infinitus foreſiū rerum labor. & ambitiōis occupatio decurſu honorū etiā ętatis flexu cōſtitiſſet: quā ſpem cogitationū: et conſilioꝝ meorum: cum graues comium temporꝝ: tum varii noſtri caſus fefellerunt. Nam

OGITANTI MIHI Sæpenumero. Quæ in principiis librorū requiri ſolent: ea breuiter libanda cenſuimus: vitam ſcriptoris: intentionem ſcribentis: titulum libri: numerum librorum: cui parti philoſophiæ hoc opus ſubiiciatur. Vita ſcriptoris varios paſſa eſt euentus. Nam cum poſt ſtudia ad rēp. ſe cōtuliſſet: fortuna magis ac magis agitatus eſt. In quē nūq; deſtitit ſeuie: priuſq; vrbe: quam fuerat tutatus: caruerit. Intētio ſcribētis eſt: ꝑfectū oratorē inſtituere: & ipſa materia eſt de oratoris inſtitutōe. Titulus ē. M. Tullii Ciceronis de officio: & inſtitutōne oratoria liber primus incipit. Volumina oia ſunt tria: vt ipſe etiā teſtat̄ in epl'a ad Lētulū: quæ eſt: Qđ rogas vt tibi mea ſcripta mittā. Parti aūt phie ſubiicit̄: q̄ ſermocinalis appellat̄. Omnis nāq; phia diuidit̄ in phiſicā. i. in naturalē: æthicā moralē: logicā ſermocinalē. Si qs forte quærat: quo tpe editū fuerit hoc opus: cōſtat fuiſſe ſcriptū eo tpe quo. P. Lentulus ſuæ prouinciæ adminiſtrationē gereret & ante ciuilia bella Ceſaris & Pompeii: & anteq; Craſſus ꝓficiſcereret̄ in parthiam. Cogitanti: in oibus ꝓœmiis hoc ſeruari ſolet: vt auditores dociles: beniuoli: & attenti reddant̄. Beniuolentia igit̄ primū captat a ꝑſona ſui: cū ſua incōmoda referat: & ea cæterorū ſuæ ꝓfeſſionis cōmodis cōpat. Nā pleriſq; oratoribus licuit in repu. bn̄ cōſtituta cū trāqllitate viuere: vt Pericli: vt Socrati. qđ nō ita ſibi eueniſſe conquerit̄. Dicit em̄ ſe nullis occupationibus. nulliſq; ꝑiculis impeditū fuiſſe: quin morē fratri ſuo gereret: Nam dicimus in arte: beniuolentiā a noſtra ꝑſona contrahi: ſi noſtra incōmoda ꝓferimus: quibus impediti nihilominus in officio ꝑſiſtimus. Cogitanti: bene cogitanti & nō conſideranti: nam cogitamus p̄ſentia: cōſideramus futura: repetimus p̄terita. Quare a ſyderibus tractum eſt cōſiderare: quia futura ꝑſpicimus. Nunc vero cū ſcriberet: p̄ſentia cogitabat: ſimul & p̄terita: quare ſubiicit. Et memoria vetera repetēti: ac ſi diceret. antiquū reipu. ſtatum memoria repetenti. In optima republica. i. in repu: bene cōſtituta. i. in optimatum repu. Ariſtocraciam dicit: in qua optimates omnes rempu. tractant. nam reſpu. omnes aut ſunt ſub ariſtrocatia. i. ſub optimatū adminiſtratiōe: aut ſub Dimocratia. i. ſuo populi potentia: aut ſub Monarchia. i. ſub vnius principis adminiſtratione. Quæ quoquo modo florerent. i. quocunq; modo florerent: infinite poſitum eſt: videlicet vel bello: vel pace: vel domi: vel militiæ. Et honoribus: ad magiſtratum hoc ꝑtinet. ſ. ad ædilitatē: p̄turam &c. Gloria reꝝ geſtarum: res geſtas (vt ante diximus) & bello & pace conſequi poſſumus. Vt vel in negocio: quod ocium ꝑpaucis cōceditur: ſed multo minus ipſi Ciceroni. Hoc etiam cōqueritur Salu. in Catilinario: ſed ego inqt adoleſcentulus initio ſicuti pleriq; a ſtudio ad rempu. delatus ſum: ibiq; mihi multa aduerſa fuere. nam ꝓ pudore &c. Deinde ſubiungit. Igitur vbi animus ex multis miſeriis atq; periculis requieuit. & mihi reliquam ætatem a repu. ꝓcul habendam decreui. nō fuit cōſilium ſocordia atq; deſidia bonum ocium cōterere. & reliqua. Negociū aūt cum dignitate. eſt reipu. adminiſtratio. & amicorum defenſio: rurſus in ſenatu ſn̄iam dicere: & in foro cauſas agere. Ac mihi tp̄s: videlicet cum Catiline cōiurationem diſſoluiſſet: ſperabat ſe tale ocium cōſecutum eſſe. Præclara ſtudia: ſine dubio intelligit ſtudia l̄rarū: & p̄cipue philoſophie Si infinitus: Exponit quod ante dicebamus. ſ. negocium cum dignitate. Rerum forenſium: quæ ad cauſidicos ꝑtinent: nam intelligit cauſas quæ agunt̄ in foro. Ambitionis: in petendis magiſtratibus: quos cū ambitione candidati petebant. Eſt aūt medium vocabulum: nam ambitio aliqn̄ honeſta eſt: cum p̄ſertim ſine largitione fit: alioqn crimen ambitus incurrit̄: nam ambitus eſt ipſius rei crimē: ambitio vero eſt actio ipſa. Conſtitiſſet: firmatus eſſet & ſtetiſſet. Virgi. Et paribus Cyllenius alis conſtitit. Curſu honorum qa ferep oēs magiſtratus & honores cucurrerat Cicero. nam fuit Augur: ædilis: queſtor: p̄tor. ꝑfectus totiuſ Aſiæ: & cōſul cum L. Anthonio in vrbe. Flexu ætatis: declinante ætate ad ſenectutem. Quā ſpem. vt aliqn̄ requieſcere poſſem. Cum. i. partim. Cōium temporꝝ: videlicet defenſiones ciuiles: in quibus maximo cum labore ſe exercuit: & p̄cipue tempore Catillinæ. Noſtri varii caſus: quia ne tribunitio furori ciues: & rempu. obiiceret cicero: vrbe diſceſſit ſponte: cum poſt conſulatum ſuum inimicitias. P. Clodii incurriſſet

Qui locus.tpe.ſ.ætatis intelligit.hoc eſt ſenectutem. Quietis.quies eſt corporis. tranquillitas vero
animi. Tempeſtates.ſeditiões dicit:ꝑ metaphorã loquit̃. Hic animaduerte.ꝙ reciprocæ cõparatões ſunt
inter tempeſtatẽ & ſeditionẽ. Nam Virgi.cõparauit tempeſtatem ventorum ſeditioni in primo æneí. hic
cõparat ſeditionem tempeſtati.vt. Ac veluti magno in pp̃lo cum ſæpe coborta eſt ſeditio. Cupientibus &
optantibus.plus eſt optare q̃ cupe:cupimus quæ in ſpe ſunt:optamus vero quæ nõ ſperamus conſequi
poſſe. Cupimus præterea affectu.exoptamus electu. Colendas.exercitatõe. Nam in prima ætate incidi
mus i pturbationẽ.intelligit ſeditiões quæ
fuerũt inter Sillã & Mariũ. Veteris diſcipli
næ:pturbationẽ morũ intelligit. Dicit eñ.
Romanos a cõſuetudine maiorum declina
re cœpiſſe. A conſulatu.i.a principio conſu
latus noſtri. Certamen contẽtionum: quia
ſimul ac creatus eſt conſul Cicero:in cõten
tionem adduxit Catilinam. Et diſcrimẽ.po
teſt eſſe hoc ſine certamine ideo bñ iunxit.
Iis fluctibus.pmanet in tranſlatione:quam
ſuperius fecit. Qui fluctum.P.Clodii facti
ones intelligit:quas Cicero poſt conſulatũ
ſuum maximo periculo expertus eſt. Nã
ne bonos ciues furori tribunitio (vt añ di
ximuu) obiiceret exulauit vltro. Sed tñ q̃q̃
hæc omnia me a ſtudiis detrahãt. Sic plane
videmus quomodo beniuolentiam captat
a pſona ſui. Nam hæ omnes tempeſtates
nequaq̃ poſſunt eum detrahere a ſtudiis:
quin fratris obſequat̃ voluntati:quantũ p̃t
Aſperitatibus rerum quantũ diſcrimina
tam publica q̃ priuata. Vel anguſtiis.ad diſ
ciplinas malas refert̃. Tibi vero frater. hic
beniuoleotiã captat a pſona auditoris. Di
dicimus eñ ab auditorũ pſona beniuolẽtiã
capi:ſi proferemus quæ de his eſtimatio ſit
Nam oſtẽdit quanta ſit ſua de fratre æſtima
tio:cum dicat alium neq̃ auctoritate magiſ
perſuadendo:neq̃ voluntate potius rogan
do eum poſſe mouere. Tibi vero.ac ſi dicat
& ſi cæteris deeſſem tibi ꝑfecto non deero.
Alium neq̃ auctoritate ſi hortet̃. Neq̃ vo
luntate:ſi rogabit. Hortãti.auctoritate. Ro
ganti.voluntate tua. Ac mihi.comparat at
tentionem. Facit enim auditorem attentũ
a rebus ipſis:cum oſtendit ſe de rebus ma
gis eſſe dicturum. & de his rebus quæ ad
ipſum auditorem pertineant. Non ſatis ex
planata.non ſatis oſtenſa per ipſos diſputa
tores qui ad ipſam diſputationem conue
nerãt. Nam probatiſſimi homines cum de
re magna per diſputationem contendunt:
conantur quiſq̃ ſuam defendere ſententiã:
quo fit vt non ſatis propter ſententiarum varietatem ipſa res quæ aſſumitur diſputanda:explicari quæat.
Craſſum enim Cottam:& alios probatiſſimos viros videbimus diſputare de omni rõne dicendi.& vnuſ
quiſq̃ ſuam ſententiã affert. Repetenda:præteritarum rerum eſt repetitio. A pueris aut adoleſcẽtibus
ſi non puer:ſaltem adoleſcens erat tum Cicero:cum hæc compoſuit commentariola de dicendi genere ru
dia quidem:quippe quæ ab ipſo adoleſcente ſunt edita. Ex commẽtariolis:rethoricam veterẽ intelligit
quam conſtat in adoleſcentia cõpoſuiſſe. Incboata.neq̃ enim opus illud perfecit:ſed incboatum reliq̃t.
Nam cum ſint quinq̃ rhetoricæ partes:de ſola dicit inuentione. Hoc enim opus poſtea nõ ꝓbauit. Atq̃
rudia.præcepta illa rhetoricæ veteris non ſunt edita illa elocutione.qua in cæteris ſcriptis vſus eſt Cice
ro:ergo incboata ad infectionem. rudia ad ornatum refertur. Hac ætate.vel his temporibus: quibus ma
xime viget eloquentia. Vel hac ætate:ſcilicet ætate ipſius Ciceronis:quia in maiori ætate digniora ſcribe
re poterat. Vſu cõſuetudine & exercitatione. Tot.ad numerũ refertur:quia multas dixit cauſas. Tan
tis.ad dignitatem. Politius.quia illa rudia. Perfectius.quia iſta incboata tñ ſed non perfecta:ad ſupio
ra ergo iſta. De iiſdem rebus.de ratione dicendi. Statuam.iudicem:quia Cicero cenſebat eſſe arter [illegible]

qui locus quietis & tranquillitatis pleniſſimus vi
debatur:in eo maxime moles moleſtiarũ: & tur
bulentiſſime tempeſtates extiterunt. Neq̃ vero
nobis cupiẽtibus atq̃ exoptãtibus fructus ocii
datus ẽ:ad eas artis: q̃bus a pueris dediti fuimus
celebrandas. inter noſq̃ recolendas. Nã prima
ætate incidimus in ipſã perturbationem diſcipli
næ veteris & cõſulatu deuenimus in medium re
rum omnium certamen atq̃ diſcrimen: & hoc tẽ
pus omne poſt conſulatnm obiecimus iis flucti
bus:qui per nos a cõmuni peſte depulſi.ĩ noſmet
ipſos redundarent. Sed tñ in eis vel aſperitatibus
rerum:vel anguſtiis tẽporis obſequar ſtudiis no
ſtris. Et quantum mihi vel fraus inimicorum vel
cauſæ amicorũ:vel reſpub.tribuet ocii:ad ſcriben
dum potiſſimum conferam. Tibi vero frater neq̃
hortanti deero: neq̃ rogãti. Nam neq̃ auctorita
te quiſquam apud me plus valere te poteſt: neq̃
voluntate. Ac mihi repetenda eſt veteris cuiuſdã
memorię:non ſane ſatis explicata recordatio.ſed
vt arbitror apta ad id quod req̃ris: vt cognoſcas
quæ viri omnium eloquentiſſimi clariſſimiq̃ ſen
ſerint de omni ratione dicendi. Vis enim vt mihi
ſępe dixiſti:quoniam quę pueris:aut adoleſcenti
bus nobis:aut ex cõmẽtariolis noſtris: incboata
atq̃ rudia exciderũt:vix hac ętate digna: & hoc
vſu quẽ ex cauſis q̃s diximns:tot tãtiſq̃ cõſecuti
ſumus:aliq̃d eiſdẽ d̃ rebus politius a nobis perfe

quam rhetorice facultatis. Ab elegantia doctrinæ. quia doctrina eſt electa & ſeparata a vulgari opinio
ne: ideo elegans dicitur: nam doctrina eſt ſæpe cōtraria vulgaribus ſentētiis. Quodam ingenii & exer
citationis: quia ſuopte ingenio quiſq; etiam rudis: exercitatione artem dicendi conſequi poteſt. AC
MIHI Q VIDEM. In ſuperiori prœmio oſtendit ſe: & litterati ocii dignitate: & Q. fratris auctorita
te commotum: inter multas vel rerum aſperitates: vel temporum anguſtias conſtituiſſe de oratoris inſti
tutione ſcribere. Nunc in hoc prooemio oſtendit oratoriam artem rem quandam eſſe miram. & ampliſſi
mam. Et tria facit.

ctiuſq; proferri. Soleſq; nonnunquam hac de re
a me in diſputationibus noſtris diſſentire: quod
ego eruditiſſimorum hominum artibus eloquē
tiam contineri ſtatuam. Tu autem illā ab elegā
tia doctrinæ ſegregandam putes: & in quodam
ingenii atq; exercitationis genere ponendam.
Ac mihi quidem ſæpenumero in ſummos homi
nes: ac ſummis ingeniis præditos intuēti: queren
dum eſſe viſum eſt: quid eſſet cur plures in omni
bus artibus: quam in dicēdo admirabiles extitiſ
ſent. Nam quocunq; te animo & cogitatione cō
uerteris: permultos excellentes in quocūq; gene
re videbis: non mediocriū artium: ſed prope ma
ximarum. Quis eſt enim. qui ſi clarorum homi
num ſcientiam. rerum geſtarum vel vtilitate. vel
magnitudine meteri velit. non anteponat oratori
imperatorem. Quis autem dubitet quin belli du
ces ex hac vna ciuitate præſtantiſſimos pene in
numerabiles. In dicendo autem excellentes vix
paucos proferre poſſimus. Iam vero cōſilio ac ſa
pientia. qui regere ac gubernare rempublicam
poſſint multi noſtra. plures patrū memoria. atq;
etiam maiorum extiterunt. quam boni perdiu
nulli. vix autem ſingulis ætatibus ſinguli tolera
biles oratores inuenirentur. Ac ne quis forte cū
aliis ſtudiis. q̄ reconditis artibus. atq; in quadam

Nam primo quærit
cur tam pauci oretores fuerunt. In secū
da quæ incipit: Sed nimirū. oſtēdit qua
de cauſa plures in omni genere litterarū
excelentes fuerint. q̄ in oratoria arte. In
tercia parte. quæ incipit. Sed quia nō du
bito. oſtēdit quiſnam ſit rhetoricæ facul
tatis modus. In prima ſic intendit: ad
mirādum eē cum in cæteris artibus plu
res excellentiſſimi euaſerint: tamen pau
cos excellētes inuenire oratores: præſer
tim cum neq; plures cæteris artibus in
ſeruiant. neq; quiſq; aut maiori delectati
one. aut ſe vberiore. aut præmiis amplio
ribus ad illa pducendas commoueat. &
tn̄ in illis plures. in hac vero arte ppauci
inueniant̄ excellentes. in qua cōcurrunt
ea omnia. quibus ad ſtudia ſolent animi
incēdi. Eſt pfecto res admirabilis. Bn̄
igitur quærit cur hoc ſit: Scdo qua de
cauſa ſit. oñdit. Sæpenumero. aduerbi
um eſt numeri. & tota vna ps. & nume
ro ad ornatū addit̄. Summos homies.
quantū ad eorum dignitatē. Ac ſummis
ingeniis p̄ditos. quantū ad ſniarum pro
funditatē. Vt ſummos dicit virtute: q̄ cō
ſiſtit in actione. vt impatores. & rerūpu
blicarū rectores: & gubernatores. Præ
ditos ſummis ingeniis dicit eos qui in
ſniarum obſcuritatibus & varietatibus
verſant̄. Admirabiles. qa admiramur
cū videmus aliquem qui longe cæteris
præſtet hominibus. Quocunq;. id eſt
ad quamcunq; artem vel virtutē. Ani
mo & cogitatione. id eſt cogitatione ani
mi. Permultos: ad numerum refertur.
Excellentes. ad magnitudinem ſentē
tiarum. In quocunq; genere. ſcilicet &
in exercitationibus virtutis & in littera
rum artibus. Quis enim: Ecce quo
modo iam infert. quod agere cœperat. Clarorum hominum ſcientiam. ſcilicet philoſophorum. aſtro
logorum. mathematicorum etiam oratorum & hoc iam referunt̄ ad homines maximarum artiū. Bel
li duces. vt Qu. Catullus Fabii, Fabritii Scipiones Marcelli. Catones: Ceſares. deniq; plures alii. Vix
paucos. vt Gracchi. Nortenſius. Anthonius. Craſſi. Scæuola. & cæteri. de quibus habetur in hoc libro
Iam vero. artium mediocrium homines iam comparat oratoribus: nam reipubli. adminiſtratio reſpe
ctu imperatoriæ artis eſt ars mediocris. Memoria noſtra. ſcilicet noſtri q viuimus. & adhuc ſumus: nā
ad præſens tempus refertur. Patrum. ad eorum tempus qui viuunt refertur. Atq; etiam maiorum
ad tempora priſcorum refertur. Tolerabiles. nec ſummi ſed medicores. Ac ne quis. Occurrit cuidā
obiectioni. quam facere poſſet aliquis. non eſſe oratoriam artem cum his comparandam. quæ ad virtu
tem potius q̄ ad ſtudia litterarum ſunt conferenda. propterea q inter ipſas nulla ſit ſimilitudo. ſed illis
eſſe comparandam artibus quæ in litterarum ſtudiis repoſitæ ſunt. Cum aliis ſtudiis. aliis ſcilicet ab
arte imperatoria. & reipubli. adminiſtratione. hic innuit artem imperatoriam inter ſtudia eſſe connume
randam ſimul cum rerumpubli. adminiſtrationibus. In artibus reconditis, id eſt obſcuris. artem ma
thematicam intelligimus: quæ magnam habet rerum obſcuritatem: vt paulopoſt dicemus. Atq; in qua
dam varietate litterarum: philoſophia intelligit: cuius magna eſt varietas propter philoſophorum va
ſectas. Nam ſicuti varie ſentiebant: ita diuerſa ſunt eorum ſtudia: finis autem philoſophiæ vnus eſt
bene viuere. & ſummum bonum quærere. Sed alii alia ratione id quæruut. Sunt enim qui in virtute

ſummum bonum eſſe putant: vt Stoici qui diuitias: bonores: cæteraq; talia contemnunt: ſicut in paradoxis declaratur. Sunt qui in virtute quidam putant bonum eſſe: ſed negant ſolum bonum in virtute eſſe ꝙ diuitie: & cætera fortunæ & nature bona ſunt: vt peripatetici. Sunt qui ſummū bonum in voluptatibus ponunt: vt Epicuri. Cinici vero nibil eſſe malum volunt. quod natura appetat. Quare boneſtius aiunt in foro comedere: vel aliud facere turpius: ſi natura appetat. Ergo borum: quoniam variæ ſūt ſententiæ: neceſſe eſt: vt quæ litteris mandantur: varia ſint: ſic varia ſunt pbiloſopbiæ præcepta vel documenta.

uarietate litterarum verſentur magis banc dicēdi rationem: ꝙ̃ cum imperatoris laude: aut cum boni ſenatoris prudentia comparandā putet. qui cōuertat animum ad eaipſa artiū genera: circumſpiciatq; qui in iis floruerūt: ꝙ̃q; multi ſint. facillime quanta oratorum ſit: ſemperq; fuerit paucitas iudicabit. Neq; enim te fugit omnium laudataruꝫ artium ꝓcreatricem quandaꝫ: & quaſi parentem eam. quam pbiloſopbiam greci vocant. ab omnibus doctiſſimis iudicari. In qua difficile ē numerare quot viri: quanta ſcientia: quantaq; in ſuis ſtudiis varietate & copia fuerit: qui non vna aliq̃ in re ſeparatim elaborarint: ſed omnia quecunq; poſſent: vel ſciētiæ perueſtigatione: vel differēdi ratione comprebenderint. Quis ignorat: ii q mathematici vocantur quanta in obſcuritate rerum & ꝙ̃ reccōdita ī arte: & multiplici ſubtiliq; verſen

Imperatoris laude: laudantur imperatoris res geſtæ & non approbantur ſcripta. Prudentia ſenatoris: prudētia docet eos: qui reſpu. regunt vel adminiſtrant. Eaipſa. ſ. q̃ mō diximus. Quā q; multi ſint. vt pytbagoras: Diogenes: Ariſtoteles: Socrates: Democritus: Ptolemeus: & multi alii. Quanta ſit: ad pñs. Fuerit ad p̄teritū tp̄s refert. Neq; enī te fugit. apit: quod dixit: vnamq̃q; artē. oratoriæ cōparans. Et quia princeps artiū eſt pbia: ab ea incipit & docet: tn̄ multo plures inueniri pbiloſopbos q̃ oratores. Laudatarū oim artium: artes dicit liberales quæ ingenio colunt: & ꝓpterea liberis boibus dignæ ſunt: quas ideo dicit laudādas eſſe: qm̄ animum excolunt. Illiberales vero: quas mechanicas dicimus: & in manuū opa cōſiſtunt: eam laudem nō merent: qm̄ ſeruile babent miniſteriū & manū opibus accōmodate ſunt. Procreatricē quandam. quia oēs artes a pbia deſcendunt. ois aūt pbiloſopbia diuidit (vt in principio diximus) in naturalē: moralē: & ſermocinalē: Rurſus pbiloſopbia naturalis diuidit in pbiſicam. metbapbiſicam & matbematicā. Aethica vero. i. moralis diuidit. in politicam. monaſticā. & æconomicam. Sed logica diuidit. in grammaticam dialecticā. & rbetoricā. ergo oim artiū ꝓcreatrix. & quaſi mater eſt pbia. Quæ nō in vna aliqua re. ſ. vel naturali. vel morali. vel ſermocinali. Vel differēdi. intelligit logicā. q maxime oēs cōtinet queſtiones. Vel pueſtigatione ſciæ. quantū ad moralem & naturalem pbiam: quarum magiſtri omnia inquirunt. Quis ignorat: pergit facere: quod cœperat: vt oſtendat rariores ſemper extitiſſe oratores quam cæterarum artium periti viri: & bic oratores comparat matbematbicis: quorum ars quanq; ſit obſcuriſſima ſpeculatiua: atq; multiplex: tamen qui illi vebementius ſtuduerint. videntur id quod optarunt conſecuti: ſed non bunc aſſequuntur effectum qui oratorie arti ſe dederunt. Nam tanta eſt ipſius ſcientiæ magnitudo & ꝓfunditas: vt vix pauci tolerabiles inueniri poſſint oratores. Matbematici: ſūt qui in aritbmetica: Geometria & aſtrologia verſantur. Nam matbeſis græce latinæ appellatur diſciplina: ſed bæc ſcientiæ diſcipline dicuntur: eo ꝙ diſcantur plane & per demonſtrationem quandam percipiantur. Sed pbiloſopbia. Grammatica atq; rbetorica non diſciplinæ dicuntur: quia non firmiſſima demonſtratione: vt illæ: ſed ratione quadam & ſtudii inueſtigatione percipiuntur. In quanta obſcuritate rerum. quoniam alie corporeæ: aliæ incorporeæ ſunt in quibus matbematici verſantur. Obſcuritatem vero babent: quia verſantur in numeris atque menſuris: quibus nibil poteſt eſſe obſcurius. propterea quod de bis cuncta dimetiuntur. Sed numerus eſt: alius perfectus alius imperfectus. Perfectus numerus dicitur qui ex ſuis partibus conſtat: & in ſuas partes reſoluitur: ita vt ad vnitatem reducatur vt ternarius numerus. Imperfectus dicitur numerus qui ita reſolui non poteſt: ſed aliquid babet ſuperfluum: vt quaternarius. nam in numeris eſt paritas & imparitas. Imparitas: vt vnus. Paritas vt duo. In menſuris vero conſideratur quantitas continua: & quantitas diſcreta. In quantitate diſcreta eſt perfectio & imperfectio. Sed in quantitate continua conſideratur longitudo: latitudo: altitudo & profunditas. Per altitudinem conſideramus ætberea & res cœleſtes. Per latitudinem conſideramus aera & res aeris. Per longitudinem res terrenas: & per profunditatem aquas conſideramus. Quarum rerum rationem numerus aritbemeticus complectitur: quæ res obſcuriſſima eſt: & ſpeculatiuo indiget ingenio. Recōdita arte: in occulta arte & ſpeculatiua: nam res ſpeculatiue recondite dicuntur. Multiplici: quia in aritbmetica: qua numerum agit: in geometria: vbi de menſuris & aſtrologia verſantur matbematici: ſic multiplex eſt matbematica. Subtiliq;: Hæ tres profecto ſunt ſubtiles: & ſpeculatiuis accomodantur ingeniis: ſed tamē barum ſubtilius eſt aſtrologia. Multi perfecti bomines: vt Nicomachus in aritbmetica: Eu-

tur. Quo tamē in genere ita multi perfecti homines extiterunt: vt nemo forte ſtuduiſſe ei ſcientiæ vehementius videatur: quin quod voluerit conſecutus ſit. Quis muſicis. Quis huic ſtudio litterarum quod profitentur ii: qui grammatici vocantur: penitus ſe dedit: quin omnium illarum artiuꝫ pene infinitam vim & materiem ſcientia & cognitione comprehenderit. Vere mihi hoc videor eſſe dicturus ex omnibus iis qui in haruꝫ artium ſtudiis liberaliſſimis ſint: doctriniſq; verſati minimam copiam poetarum egregionum extitiſſe. atq; in hoc ipſo numero: in quo praro exoritur aliqs excellens: ſi diligēter & ex græcorum & noſtros copia comparare voles: multo tamen pauciores oratores ꝙ poete boni reperient̃. Qđ hoc etiam mirabilius debet videri: quia cæteraruꝫ artiū ſtudia fere recōditis atq; abditis fontibus hauriunt̃ dicēdi aūt oīs rō in medio poſita: cōmuni quodā in vſu: atq; in hoim more & ſermone verſat̃: vt in cæteris id maxime excellat qđ longiſſime ſit ab imperitoꝝ intelligentia ſenſuq; diſiūctuꝫ: in dicēdo aūt vitium vel maximū eſt: a vulgari genere orōnis: atq; a cōſuetudīe cōmunis ſenſus abhorrere. Ac ne illud quidem vere dici poteſt: aut plures ceteris inſeruire: aut maiore delectatione: aut ſpe vberiore: aut premiis ad perdiſcendū amplioribus cōmoueri. Atq; vt omittā greciā quæ ſemper eloquentiæ princeps eſſe voluit. Atq; illas omnium doctrinarū inuentrices athenas: in quibus ſūma dicēdi vis: & inuēta & pfecta eſt: in hac ipſa ciuitate profecto nullaꝫ vnquam vehementius: quam eloquentie ſtudia viguerunt. Nam poſtea quam imperio omnium gentium conſtituto: diuturnitas pacis ocium confirmauit nemo fere laudis cupidus adoleſcens: non ſibi ad dicēdū ſtudio omni enitēdum putauit. Ac primo quidē

clides in geometria. Ptolome⁹ in aſtrologia. Plures alii fuere: ſed hii principatum tenent. Et ſcētiæ. ſ. ſiue arithmeticæ ſiue aſtrologiæ: quæq; ſub mathematica complectuntur. Quis muſicis dedit ſe. cœpit ſpecialiter probare in oīi arte plures inueniri præſtantes viros: ꝙ in arte dicendi: ac de phyloſophis quidē ſuperius: & de mathematicis dixit. nūc idem de muſicis. & grāmaticis intendit. Pene infinitā vim & materiā: nam ſiqs varietates vocū & numerorū cōphendere voluerit: illud vix conficere poterit. Pari ratione. ſiqs omnē artis grāmatice materiā cōplecti voluerit illud vix cōſequi poterit. Materia em̄ artꝫ grammatice ſunt lr̃æ: ſillabæ dictiones & orationes. Nam elementa ipſe lr̃æ ſūt ex quibus ſyllabe conficiunt̃. ex ſyllabis dictiones. ex dictionibus orationes cōponunt̃. Quæ oīa ſi quis cōplecti voluerit: inueniet laborē pene īfinitū & inexuperabilem. Vere & vt cū poetꝫ oratores cōparēt. videam⁹ nūqd plures oratores boni. an poetæ reperiāt̃. Negari inquit nō pōt. quin & ex nr̃is: & ex grecꝫ pauci admodū poetæ boni fuerint: ſed ſi cū oratoribus cōparent̃. multo pauciores hi. q̄ illi reperient̃. Artiū liberaliſſimis ſtudiis. i. liberaliſſimarū artiū ſtudiis. Liberales aūt dicūt̃ artes. eo ꝙ hoīes liberos efficiant. In q̊ praro. qa poetica ars ſub rhetorica cōtinet̃. Neceſſe. n. ē vt bon⁹ poeta optime teneat artē dicēdi. Qđ hoc etiā. Poſtq̄ cōfirmauit plures in cæteris artib⁹ viros p̄ſtātes inueniri: ꝙ in arte dicēdi: nūc oſtēdere incipit multis rationib⁹ id admirandū eſſe. Quia cæterarū artiū ſtudia fere: fere dicit ꝑpter grāmaticā & muſicā: quarū materia: & ſi ampla ſit: nō tamē in rebus verſat̃ obſcuris: ſed quæ & ipſe in vſu quotidiano ſunt. Recōditis atq; abditis. librate loquit̃: nā recōditis dicit: quia obſcura & difficilia ſūt abditis aūt: quia noua & īuſitata. In medio. cōtra id qđ dixit recōditis. Cōmuni: quodā vſu atq; hominū more ad id qđ dixit abditis. A vulgari: ſi nimis antiq̄ verba ꝑnunciaueris. A cōſuetudine cōmunis ſenſus: qa orator elaborare debet in eo: vt nō tantū vera: quā veriſimilia dicat: vicꝫ q̄ ſint ex opiniōe hoim. Ac ne illud: poſtq̄ a facili arguit mirū eē: cur pauci admodū oratores iueniāt̃ nūc ꝓbat illđ a dignitate & vtilitate. Dicit. n. mlˀtos huic arti operā dare ꝑpter maxia p̄mia: q̄ huic ſtudio ꝓpoſita ſūt: vlˀ ad gratiā: vlˀ ad opes vlˀ ad dignitatē. & tñ inde paucos excellētes euadere. Ac ne illud quidē. occurrebat illud. ido forte nō multos inueniri in hac arte p̄ſtātes. ꝙ pauci huic ſtudio operam darēt. Tollit hoc Ci. Eloquētiæ princeps. & ſi in cæteris ceſſerit græcia Romanis tñ eloquētiæ princeps eſſe voluit. ſed poſtea Cicero. quū apud Appollonium græce oraſſet: iudicio appollonii e Græcia Romam trāſtulit eloquentiā. Et inuēta ē & pfecta. bono ordine vſus ē. nā primo aliqd inuenit̃: deinde pficitur. Inuentrices. Nam bonarum artiū matrem Athenas dicūt. Ac primo quidē. primo quidem inquit ſuopte ingenio ad ſtudia eloquentiæ ducebantur. quippe quæ nullam præceptionem huius

exercitationis habebant. exiſtimabant enim a natura tantummodo proficiſci eloquentiam. non exercitatione: neq; alia arte confici. Oratoribus ſcilicet Hermeſtre. Hermagora. Magnitudo ac varietas: nulla fere cauſa erat: quam non in vrbe Romana agere potuiſſent. qui ſe huic ſtudio dederant: Magnitudo. ad quantitatem continuam: Multitudo ad quantitatem diſcretam. Varietas. quia omnis res ad dicendum propoſita ē materia oratoris. Multitudo. quæ in iudiciali. in demōſtratiuo & deliberatiuo genere cauſarum verſarentur. Adiungeretur vſus. id eſt exercitatio. Ingenia vero ad gratiam: vt q elo quētiſſimus eſſet. apud optimos gratus eſſet & opibus præſtaret: & ſummo apđ omes in honore eſſet. Ingenia vero. erat & alia cauſa cur multi hanc artem conſequerentur: quod & romani cæteris gentibus ingenio præſtiterunt. Sed nimirū: Hæc eſt poſtrema pars huius capitis in qua ſoluitur quæſtio. cur in cæteris artibus excellentes iuri complures: in arte oratoria pauci inueniantur: & hæc cauſa eſt. ꝙ hanc artem dicit cæteris eſſe difficiliorem ꝙ ita eſſe coniecturis euidenter oſtendit. Erit ergo coniecturalis conſtitutio. Intentio eſt ars oratoria cæteris difficilior eſt: Depulſio non eſt. Quæſtio eſt. vtrum ars oratoria cæteris artibus difficilior ſit: Quod probare vult artem oratoriam cæteris artibus eſſe difficiliorem coniecturis oſtendit non factum eſſe qđ oportuit: hoc modo. Si ars oratoria cæteris difficilior non eſſ;. a multis ſicut cætere diſci oportuit. cum multi præſertim operam darent: ſed hoc factum non ē. apparet ergo hanc artem cæteris eſſe difficiliorem. Maius eſt. ſcilic; hoc artificiū oratorium: nō eſt inquit vt vulgo homines opinantur ꝙ hæc ars facilior ſit Eſt em̄ & ſcientia. hoc dicit quantu; pertinet ad materiā Rhetoricæ facultat. nam in hac probatione breuiter vniuerſum corp9 artis oratoriæ complectitur. Nō ſolum electione ſed etiam conſtructione: & hoc q̄tum ad elocutionem quæ in tres partes diuiditur. in Elegantiam. compoſitionem & dignitatem. Electione. ad elegātiam quæ facit vt vnumquodq; verbum pure & aperte dici videatur. nam in ſimplicibus verbis quod nō eſt latinum: ſic in coniunctis quod non eſt conſequens eſt vituperandum. ergo electione ſcilicet ſimplicium verborum. conſtructione. ſcilicet cōiunctorum. Conſtructione ad cōpoſitionem. quæ eſt conſtructio verborum æqualiter perpolita. Et omnes animorum motus. Nam partium orationis duæ: ad rem docendā valent. narratio & cōfirmatio. Ad impellendos animos duæ. principiū & peroratio: hoc pertinet ad principia: & concluſiones in qbus animi hominū & ad beniuolentiā trahūt. & ad īdignationē cōcitātur. & ad miſcđiam flectūt. Cognoſcēdi ergo ſūt hoim affect9 vt ex diuerſitate cōplexionū put nobis cōmodū erit eoꝝ animi vl ad beniuolentiā. vl ad indignationē vl ad miſcđiam trahāt: Nā ſi ho coleric9 fuerit ad iracūdiā facile concitat: Si ſanguineus ad beniuolentiā inducit. Si melancolicus ad odi.i. Aut ſedandis. ſi ad miſericordiam traducere volet orator. Excitandis. ſi ad odiū & indignationē. illud p cōqueſtionē fiet incōmoda nr̄a cōmemorādo. Hoc p amplificationē. aduerſarioꝝ crimina exaggerando

totius orationis ignari: qui neq; exercitationis vllam vim: neq; aliquod *præceptum* artis arbitrarentur: tantum quantum ingenio & cogitatione poterant: conſequebant. Poſt autem auditis oratoribus grecis: cognitiſq; eorum litteris: adhibitiſq; doctoribus: incredibili quodam noſtri homines dicendi ſtudio flagrauerunt: Excitabat eos magnitudo: ac varietas multitudoq; in omni genere cauſarum vt ad eam doctrinam quam ſuo quiſq; ſtudio adſecutus eſſet: adiungeretur vſus frequens: qui omnium magiſtrorum præcepta: ſuperaret: Erāt autem huic ſtudio maxima: quæ nunc quoq; ſunt: expoſita præmia: vel ad gratiā: vel ad opes: vel ad dignitatem. Ingenia vero: vt multis rebus poſſimus iudicare: noſtroru; hominum multum cæteris hominibus omnium gentium præſtiterunt. Quibus de cauſis quis nūc iure miretur: ex omni memoria etatū temporum: ciuitatum: tam exiguū oratorum numeru; inueniri. Sed nimirum maius eſt hoc quiddam: quam homines opinātur: & pluribus ex artibus ſtudiiſq; collectum. Quis enim aliud in maxima diſcētiu; multitudine ſumma magiſtrorum copia pręſtantiſſimis hominū ingeniis: infinita cauſarum varietate: ampliſſimis eloquentie propoſitis præmiis eſſe cauſæ putet: niſi rei quandam incredibilē magnitudinem ac difficultatem. Eſt enim & ſcientia cōpræhendenda rerum plurimarū: ſine qua verborum volubilitas inanis atq; irridēda ē. Et ipſa oratio conformanda non ſolum electione: ſed etiam conſtructione verborum: & omnes animoꝝ motus: quos hominum generi natura rerum tribuit: penitus pernoſcēdi: quod omnis vis ratioq; dicendi in eorū qui audiunt mentibus: aut ſedan

dis aut excitãdis expromẽda eſt. Accedat eodẽ oportet lepos quidã facetiæq́: & eruditio libero digna: celeritaſq́: & breuitas: & reſpondendi: & laceſcendi: ſubtili venuſtate atq́ vrbanitate cõiũ cta. Tenẽda præterea omnis antiquitas: exẽplorumq́ vis: neq́ ius legum aut ciuilis iuris ſcientia negligenda eſt. Nam quid ego de actione ipſa plura dicam: quæ motu corporis: quæ geſtu: quę vultu: quæ vocis conformatione: ac varietate moderanda eſt: quæ ſola per ſeipſa ſit: biſtrionũ leuis ars & ſcęna declarat. In qua cum omnes in oris et vocis & motus moderatõe laborẽt: quis ignorat q̃ pauci ſint fuerintq́ quos animo ęquo ſpectare poſſimus. Quid dicam de theſauro reruʒ omniũ memoria: que niſi cuſtos inuentis cogitatiſq́ verbis & rebus adhibeatur: intelligimus oĩa etiaʒ ſi præclariſſima fuerint: in oratore peritura. Quamobrem mirari deſinamus: quæ cauſa ſit eloquentiũ paucitatis: qum ex iis rebus vniuerſis eloquẽtia conſtet: ĩ quibus ſingulis elaborare ꝑmagnuʒ eſt. Hortemurq́ potius liberos noſtros cæteroſque quoꝝ gloria nobis: & dignitas chara eſt vt animo rei magnitudinem complectantur. Neq́ eis aut præceptis: aut magiſtris: aut exercitationibus quibus vtuntur omnes. ſed aliis quibuſdam ſe id quod expetunt. conſequi poſſe confidant. Ac mea quidem ſentẽtia nemo poterit eſſe omni laude cumulatus orator: niſi erit omnium rerum magnarumq́ artium ſententiam conſecutus. Et enim ex reruʒ cognitione efflореſcat & redundet oportet oratio. quę tui ſi ſit ab oratore percepta & cognita inanẽ q̃ndã habet elocutionẽ & pene puerilẽ. Neq́ vero hoc ego tantũ oneris imponã

Accedat eodem oportet. hoc pertinet ad confirmationem & cõfutationem: tam & ſi enim in principiis & concluſionibus præcipue ſeruandum eſt: vt beniuoli reddantur auditores: tamen hoc quoq́ per totã orationem ſeruandum eſt. Facetiæ autem nonnunq́ etiam animos auditorum oblectãt. & aduerſarios plærumq́ confundunt. Ergo his in confirmatione & in confutatione vtendum eſt. Lepos facetiæq́: Eſt autem lepos oratio continua & iucunda: facetiæ autem oratio breuis & iucunda. Reſpondendi: ad confutationem. Laceſſendi. ad confirmationem. Venuſtate. ad leporem. Vrbanitas. & leporem & facætias complectitur. Tenenda: hoc ad exornandam & locupletandam pertinet argumentationem. Iuris ciuilis. hoc etiam præcipit. Quintilianus libro inſtitutionum vltimo. Ait enim. Iuris quoq́ ciuilis ſcientia neceſſaria huic viro eſt: & morum ac religionum eius reipubli. quam capeſſet. Naʒ de actione ipſa hoc pertinet ad pronunciationẽ quæ voce: vultu: & geſtu corporis moderanda eſt quæ pars difficilis eſt: Sicut demoſtheni videbatur. Ex quo quum quæreretur: quid eſſet primum in oratore: reſpondit pronunciatio. Quid ſecundum: pronunciatio. Quid tertium pronunciatio. Motu corporis: omnis pronunciationis ratio in duas partes diuiditur: in vocis figuram: & corporꝫ motum. Motus autem corporis: in vultus & geſtus moderatione continetur: in vultu pudorem & acrimoniã eſſe oportet: in geſtu vero venuſtatem conſpiciendam non turpitudinem. Figura vocis in tres partes diuiditur: in magnitudinem: firmitudinem: mollitudinem. Quæ quãta ſit: quum multi fuerint qui fabulas in theatro recitauerint: pauci adhuc inuenti ſunt q ſpectatoribus placuerint. quum vnus tantummodo Ciceroni placuerit: quem delitias ſuas appellabat. Roſcius videlicet ex quo deprehendi facile poteſt q̃ difficilis ſit pronũciandi ratio: Nam ſi in re leui & inani: vt poete ludrica pronuntiatio tanti fuit quãto magis ea in oratore æſtimanda eſt. Quid dicam de theſauro: id eſt repoſitione: nam inuenta & excogitata in memoria repoſita: fideli cuſtodia ſeruantur. Rerum omnium ſcilicet inuentionis. in qua continetur exordium: narratio. Diuiſio. Confirmatio. Confutatio: & concluſio. Inuentis. cogitatis: inuẽta ad res veras. cogitata ad veriſimiles pertinent. Rebus & verbis. res ad inuentionem: verba ad elocutionem pertinent. Hortemurq́ potius q̃ admiremur ac ſi diceret. Omiſſa admiratione liberos noſtros hortemur. vt cogitent quanta ſit huius rei magnitudo. Quibus vtuntur omnes ſcilicet vulgo. Præceptis: quæ de hac arte tradita ſunt. Aut magiſtris: Rhetoribus Aut exercitationib9. i. declamationib9. ſʒ aliis quibuſdam. videlicet his quæ a nobis in his libris traduntur. Ac niſi erit omnium rerũ. q̃tum ad antiquitatis memoriam. Exempla eñ antiquorũ ad id valent: vt argumentutionẽ noſtrã & confirmẽt & exornẽt. Magnarũq́ artiũ: ad omẽs artes quæ liberales appellantur: Ex rerũ cognitione effloreſcat & redundet oratio: vt Horatius. Rem tibi Socraticæ poterunt oſtendere chartæ. Effloreſcat: ad exornationem. Redundet. ad locupletationẽ. Præcepta. ad memoriam. Et cognita ad intelligentiam Neq́ vero tacitæ quæſtioni reſpondet. Nam obiici poſſet: tantũ oratori præcipi: quãtũ aſſequi nemo poſſit: & præſertim occupatus homo ſicuti Romani ciues. qui nõ ſolum in ſtudiis litterarum exercentur: ſed etiam in gerendarum rerũ exercitatione verſantur

Noſtris præſertim oratoribus: quia boc fortaſſe græcis imponi poſſet: qui ocio abundant: vt omnia complecti poſſint. Vrbis ac vitæ. rempublicam & priuatam iunuit. Nibil vt bis putem licere neſcire. id eſt vt exiſtimem neceſſarium eſſe oratorem omnia ſcire. Suſcipere ad ſtudium. Polliceri. profeſſione. Vt omni de re. ergo ſi officium oratoris eſt omni de re: quæcunq; propoſita ſit ornare copioſeq; diſſerere: ſequitur oportere eum omnium rerum babere ſcientiam. Sed quia non dubito: quãuis videatur boc eſſe oratoris officium: vt dixi. Tamen quia video Græcos qui ocio abundant: non alii negociis occupati: ſicut Romani. vt poſſent ſuũ omne tempus in ſtudiis litterarum conſumere: noluiſſe tamen oratorem omnia complecti ſed a cæteris artibus ſeparaſſe banc dicendi rationem: quæ in forenſibus diſceptationibus iudiciorum & deliberationum verſat̃: & boc vnum genus oratori reliquiſſe. Ego quoq; in bis libris amplectar: quæ ad banc partem pertinere putauerunt. Hoc immenſum: magnitudine. Infinitum numero: Sed etiam ocio. contra illud in tanta occupatione vrbis ac vitæ. Neq; in vniuerſo genere ſingulos. ac ſi diceret vniuerſos omnes artes conſequi potuiſſe: ſed ſingulos certe vniuerſas artes non fuiſſe complexos. A cæteris dictionibus ſcilicet pbyſicis & moralibus. Iudiciorum aut deliberationum: videtur duo tantum genera cauſarum innuere: ſed tamen altius intuẽs: tria genera fuiſſe complexum inueniet. Nã demonſtratiuum genus de quo tacuiſſe videtur boc loco ſub iudiciali continetur. Eſt autem genus iudiciale quod in controuerſia poſitum babet in ſe accuſationem aut petitionem cum defenſione. Demõſtratiuum vero quod attribuitur in alicuius certæ perſonæ laudem vel vituperationem: ſed aliquẽ accuſare non poſſumus: quin eundem vituperemus: nec defendere quẽ non laudem?. Apparet ergo ſub iudiciali recte gen? quoq; demonſtratiuum intelligi. Repetamq; nõ ab incunabulis id eſt repetam non quæ a prima ætate didici aut etiam tradidi: ſed q̃ intelligo in diſputationibus noſtrorum bominum eloquentiſſimorum eſſe verſata. Et bic facit auditorẽ attentum: quia dicit ſe nõ vſitata: ſed noua de arte oratoria præcepta traditurum. Quendam ordinem præceptorum vt dicam tria eſſe genera cauſarum demonſtratiuum: deliberatiuum & iudiciale. Deinde q̃nq; eſſe p̃tes integrales retboricæ facultatis: inuentionem. diſpoſitionẽ. elocutionem: memoriam & pronunciationem. Poſtea inuentionis partes eſſe. Exordium: Narrationem. Diuiſionem. Confirmationem. Confutationem. Concluſionem. & reliqua per ordinem digerere. Hoc non fuit propoſitum meum. In noſtrorum bominum: vt Craſſi aut Antbonii. Sed quoniam illa pateant in promptuq; ſint omnibus: ac ſi diceret nemo eſt qui neſciat tria eſſe genera cauſarum quinq; partes Rbetoricæ facultatis: deinde inuentionẽ diuidi in partes inſtrumenti. Aut ornatius explicari aut planius exprimi: propria aduerbia verbis reddit & recte: nam aduerbia ſunt quaſi verborum epitbeta. Explicare ẽ proprie extendere & explanare: Exprimere eſt pene rei ipſius imaginem deſcribere. Vt eorum auctoritatem. videlicet Craſſi & Antbonii.

noſtris præſertim oratoribus: in bac tanta occupatione vrbis ac vitæ: nibil vt iis putem licere neſcire quanq̃ vis oratoris profeſſioq; ipſa bene dicendi boc ſuſcipere ac polliceri videatur: vt oĩ de re: quęcunq; res ſit propoſita: ornate ab eo copioſeq; dicatur. Sed quia non dubito: quin boc pleriſq; ĩmenſum infinitumq; videat̃: & q̃ grecos bomĩes non ſolum ingenio & doctrina: ſed etiã ocio ſtudioq; abũdantes partionẽ quandã artiũ feciſſe video: neq; ĩ vniuerſo genere ſingulos elaboraſſe: ſed ſepoſuiſſe a cæteris dictionibus eam partẽ dicendi: quę in forenſibus diſceptatõnibus iudiciorum: aut deliberationum verſaretur: & id vnum genus oratori reliquiſſe. Non complectar in bis libris amplius: quã q̃d buic generi re quæſita: & multum diſputata: ſummorum bominum prope conſenſu eſt tributum. Repetamq; nõ ab incunabulis noſtræ veteris pueriliſq; doctrinæ quendam ordinem præceptorum: ſed ea quæ quondam accæpi in noſtrorum bominum eloquẽtiſſimorum: & omni dignitate principum diſputationibus eſſe verſata. Non q̃ illa contemnã: quę gręci dicendi artifices & doctores relinquerũt. Sed qm̃ illa pateant: in ꝓmptuq; ſint oĩbus neq; ea interpretatione mea aut ornatius explicari: aut planius exprimi poſſint. Dabis banc veniã mi frater vt opinor: vt eorum quibus ſũma dicẽdi laus a nr̃is boĩbus conceſſa eſt: auctoritatẽ gręcis an̄ponam

VM IGITVR VEHEMENTIVS. Expedito primo huius operis tractatu: qui locũ ꝓhœmii obtinet (nam & beniuolentiam captauit a perſona ſua: quum incomoda ſua cõmemorauit & attentum fecit auditorem: quum ſe noua & inuſitata de hac arte præcepta traditurum oſtendit) Sequitur ſecundus tractatus: in quo diſputationis future introductio cõtinetᷣ. Eſt autem huiuſmodi. Quum ſeditione inteſtina Senatus & æqueſtris ordo diſceptaretur. Druſus Tribu. plæ. cauſam ſenatus ſuſcepit: & vt vires acquireret pernitioſa largitione: lata lege agraria plæbem excitauit. Huic rogationi reſiſtebat cõſul Philippus qui largitionem illã ex dignitate Senatus non eſſe videbat: hic quũ grauiter in ſenatum eſſet inuectus: & ei ſegnitiem pro roſtris exprobrans dixiſſet; alio mihi ſenatu opus eſt. Idq; Craſſus vir ſumm⁹ & eloquentiſſimus grauiter ferret lictorem immiſit qui ei manum iniiceret. Illo repulſo: nõ es inquit mihi Philippe conſul: quãdo nec ego tibi ſenator ſum. Sub hãc diſceptationem dicitur Craſſus cauſa recreandi ſe cum Antonio & duobus adoleſcẽtibus Cotta & ſulpitio: in agrum tuſculanuꝫ recepiſſe. In cauſam prin cipium. id eſt in ſenatus: quia ſenatus impotẽtiam æqueſtris ordinis ferre nolebat: quam in iudiciis exercebat: nam iudicia a ſenatu ad æquites tranſlata erãt: quæ Senatus reuocare ſtudebat. Ludorum Romanorum id eſt Circenſium.

Quaſi colligendi: id eſt recreandi: vt ipẽ in Verrinis. manifeſto furto perturbat⁹ vbi ſe collegit: id eſt recreatus eſt. A tribus illis: Craſſo: Mutio & Anthonio. Deplorata quæ incommoda reipubli. miſerabantur Quod non impendere illi tanto ante vidiſſent. Diuinarunt inquit viri illi conſulares imminere reipublicæ quod poſtea reipſa ſumus experti. Humanitatem: quæ eſt vni homini data ex vniuerſis animãtibus: Vnde ab homine appellatur humanitas. Lauti a lauto lautitia dicitᷣ. Vt dies inter eos curia: tanta iocunditate conuiuium in Tuſculano celebrarunt: vt eo die niſi ſint in ſenatu fuiſſe. Duobus ſpaciis tribuſue. id ẽ quum bis terue deambulaſſent: Socratem illum: qui ẽ in phœdone Platonis. nam Plato inducit Socratem præceptorem ſuum cum phœdone de anima diſpatantem: vbi ſubtili & exactiſſima diſputatione omnia quæ ad animã ptinent philoſophus ille complexus eſt. Dicitur autem libellus ille

qui adhuc extat. Fuit autem phœdon Helidenſis Socrati & Platoni familiariſſimus: conditione ſeruus: forma tamẽ atq; ingenio liberali: ab Alcibiade ſeu Critone ſocrate monẽte redemptus: quũ a lenone domino infami quæſtui intra celam ſe cogeretur addiſcere. Is poſtea philoſophus illuſtris fuit. Opacandum: inumbrandũ. Quaꝫ illã. cuius vmbram ſecutus eſt Socrates ſub vmbra illius arboris diſputare: Quæ mihi videtᷣ nõ ta; aquula Plato deſcribit circa plantanũ fuiſſe riuulũ diſcurrẽtis aq: q radices arborꝶ rigaret & eã frondib⁹ lætiore redderet. Locũ hũc aũt ita deſcribit Plato: vt quodãmõ videatᷣ amœnitate ſua ad diſputãdũ ſocratẽ inuitare.

Dyalogus Incipit narratio.

Vm igitur vehementius inueheretur in cauſam principum conſul philippus Druſiq; tribunatus ꝓ ſenatus auctoritate ſuſcæptus infringi iam debilitarique videretur nemini dici mihi ludoꝝ Romanorum diebus. Le. Caraſſum quaſi coligẽdi ſui cauſa ſe in tuſculanum contuliſſe eodem ſocerũ eius: qui fuiſſe Quintus Mutius dicebatur: & M. Antonius homo & conſiliorum in repub. ſocius: et ſumma cũ Craſſo. familiaritate cõiunctus Exierant autem cum ipſo Craſſo adoleſcẽtes & Druſi maxime familiares: et in quibus magnã tũ ſpem maiores natu dignitatis ſuæ collocarãt. C. Cotta qui tr. petebatᷣ: et. P. Sulpitius q deinceps eum magiſtratuꝫ petiturus putabatur: hi primo die temporibus illis: deq; vniuerſa repub. quã ob cauſam venerant multum inter ſe vſq; ad extremum tempus diei collocuti ſunt: quo quidem ſermone multa diuinitus a tribus illis conſularibus Cotta deplorata & cõmemorata narrabat: vt nihil incidiſſet poſtea ciuitati mali: qđ nõ impẽdere illi tanto ante vidiſſent. Eo autem omni ſermone confecto tãtam in Craſſo humanitatem fuiſſe vt cum lauti accubuiſſent: tolleretur omnis illa ſuperioris triſticia ſermonis: eaq; eſſet in homine iucũditas: & tãtus in loquẽdo lepos: vt dies inter eos curie fuiſſe videtᷣ cõuiuiũ tuſculani. Poſtero aũt die cũ illi maiores natu ſatis quieſſent: et in ambulatione ventũ eſſet: dicebat tum Scęuolã duobus ſpaiis tribuſue factis dixiſſe. Cur nõ imitãur Craſſe Socratẽ illũ q ẽ ĩ ph ędone Platõis. Nã me hęc tua platanus admõuit. q̃ nõ minus ad opacandũ

De Platano plura in naturali hiſtoria ſcribit Plinius. Vnam dicit fuiſſe cubitorū triginta vnius radice ramos antecedente: atq; ambulatione academica celebratam: de qua hoc loco Cicero loquitur. Non tam ipſa aquula. id eſt & parua aqua. Dicitur autem aqua. a qua viuimus. Quam platonis oratione creuiſuiſſe. nam quia inducit Socratem ſub ea arbore diſputantem ideo ipſius arboris perpetua memoria manet. Duriſſimis pedibus. hoc de Socrate legitur. quod ab ortu ſolis. vſq; ad occaſum in iiſdem veſtigiis. vno intuitu ſteterit. auctor eſt gellius. Meis pedibus. qui ſunt molliores. Ibi vt ex priſtino ſermone. In hoc capite ſecundi tractatus continet̃ Quomodo diſputatio de ſtudiis dicēdi oritur a Craſſo: quæ ſtudia quū ex rebus multis tum ex auctoritate ſermonis: Et partim etiam ex vrbium conſtitutione; landantur.

In prima parte huius artis oſtendit vtilitatem. In ſecunda: præſtantiam. In tertia virtutem loquentiæ Priſtino ſermone quem de diſcrimine reipublicæ habuerant.

De ſtudio dicendi: videlicet laudaſſe ſtudia eloquentiæ. Tantam facultatem: facultas omnium artium genus eſt. Sic enim diffinire poſſumus vt Dialectica facultas diſſerendi: Logica facultas inueniendi. Rethorica: facultas dicendi. Eſt autem facultas vis q̄dā quæ facit: vt id facilius fieri poſſit. quod de vnaquaq; arte præcipitur. Aequalibus. id eſt æqueuis. Quam poſſe dicēdo: tres orationis ſingulares tangit partes videlicet Docere: Delectare: & mouere. Quum enim dicit. Tenere hominum cœtus: quantum ad docere. Mentes allicere: quantum ad delectare. Voluntates impellere quantū ad mouere. Hæc vna. argumentatur ab vtili

Libero populo. qui rerum potitus eſt: vt populus Romanus: & Athenienſis. Floruit. ad honorem & dignitatem. Dominata ad opes & potentiam. Quod omnib⁹ natura ſit datum: quod a natura omnib⁹ datum eſt vt loqui poſſint. Qui vero id excellēter facit: vel ſolus vel cum paucis: vnū ne omni admiratione proſequendus eſt:

Aut tam iucundum: ad gratiam pertinet & dignitatem. Sumit autem argumētum a facili: ſimul & iocundo. Aut: tam potēs: ad id quod dixit ſupra: dominata eſt. Sentētiis & verbis. vtranq; tangit ornationem & verborum: & ſententiarum. Populi motum: in roſtris concionando. Iudicium religiones: in foro cauſidicando. Senatus grauitatem: in dicendo ſententiam. Iudicum autem religiones ideo dixit: quia iurati iudices exercebant iudicia. Tam liberale: liberalis dicitur: qui rogatus: munificus qui ſponte beneficium contulit. Quid autem: argumētatur a tuto. Quam opem ferre ſingula ſingulis reddit: vt oſtendat differentiam liberalis: & munifici. Supplicib⁹ ad id quod dicit liberale Excitare afflictos quantum ad munificum. Dare ſalutē: ſcilicet petentibus quantū ad liberale. Periculis liberare: etiā non petentes: quantū ad munificū. Retinere in ciuitate homies ad vtrūq; refert̃. Tenere arma: i: eloquentiā.

hunc locum patulis diffuſa eſt ramis: ꝙ̄ illa cuius vmbram ſecutus eſt Socrates: quæ mihi videtur non tam ipſa aquula quæ deſcribit̃: quam Platonis oratione creuiſſe: & quod ille duriſſimis pedibus fecit: vt ſe abiiceret in herba: atq; itaq; philoſophi diuinitus ferunt eē dicta: loqueret̃: id meis pedibus certe concedi eſt equius: tum Craſſum. Immo vero cōmodius etiā: puluinoſq; popoſciſſe: & oēs in his ſedibns quæ erant ſub platano cōſediſſe dicebat. Ibi vt ex priſtino ſermone relaxarentur animi oīm: ſolebat Cotta narrare. Craſſuʒ ſermonem quendam de ſtudio dicendi intuliſſe: Qui cum ita eſſet exorſus. Non ſibi cohortandū Sulpitium & cottam: ſed magis vtrunq; collaudandum videri: quod tantam iam eſſent facultatem adepti: vt non æqualibus ſuis ſolum anteponerentur: ſed cum maioribus natu compararent̃ Neq; mihi vero quicquam inquit præſtabilius videtur: quam poſſe dicendo tenere hominum cœtus: mentes alicere: voluntates impellere quo velit: vnde autem velit deducere: hæc vna res in omni libero populo maximeq; ī pacatis trāquilliſq; ciuitatibus: præcipue ſemper floruit ſempq; dominata eſt. Quid enim eſt aut tam admirabile quam ex infinita multitudine hominuʒ exiſtere vnum qui id quod omnibus natura ſit datuʒ: vel ſolus: vel cum paucis facere poſſit. Aut tam iucūdum cognitu atque auditu: quaʒ ſapientibus ſententiis: grauibuſque verbis ornata oratio & perpolita: aut tam potens atq; magnificuʒ: quam populi motus iudicum religiōes ſenatus grauitatē: vnius orōne cōuerti. Quid tam porro regiū tam liberale: taʒ munificū: quā opē ferre ſupplicibus: excitare afflictos: dare ſalutē liberare periculis: retinere hoīes in ciuitate. Quid aūt tam neceſſariū: ꝙ̄ tenere ſemper arma: quibus vel tectus ipſe eſſe poſſis: vel ꝓuocare improbos: vel te vlciſci laceſſitus. Age vero ne ſemper forum ſubſellia roſtra:

Sic ipſe in arte veteri. Qui vero ita eſt armatus eloquentia. Vel tectus in defendendo. Prouocare. laceſſendo & accuſando. Age vero. oſtenſtit etiam ocioſis eloquentiam vtilem eſſe. Forum cauſidicus. Subſellia: concionator. Curia ſenator. Subſellia: autem ſunt: in quibus triumuiri. Trib. plæ. Quæſtores videlicet minores magiſtratus iudicia exercere ſolebant: non in ſellis currulibus: ſicut conſules & prætores. Quæuis alia. Fera efferata. Humanum cultum: ad id quod dixit fera. Ciuilē: ad id quod dixit agreſti. Aut diſperſos homines: Sic in arte veteri: qui diſperſos in agris homines: & in tectis ſilueſtribus abditos ratiōe quadam compulit & vnum in locum congregauit.

curiamqꝫ meditere: quid eſſe poteſt in ſocio aut iucundius: aut magis proprium humanitatis: quaꝫ ſermo facetus: ac nulla in re rudis: Hoc enim vno præſtamus vel maxime veris: ꝙ colloqmur inter nos: & exprimere dicēdo ſenſa poſſimuſ. Quāob rē quis hoc nō ī re mireť: ſūmeqꝫ ī eo elaborāduꝫ eſſe arbitreť vt quo vno homīes maxime beſtiis preſtent: in hoc hominibus: ipſius antecellat. Vt vero iā ad illa ſumma veniamus: quæ vis alia potuit: aut diſperſos homines vnum in locum congregare. aut a fera. agreſtiqꝫ vita ad hunc hūanuꝫ cultum ciuilemqꝫ deducere. aut iam cōſtitutis ciuitatibus. leges iudicia. iura dſcribere. Ac ne plura quæ ſunt inumeralia conſecter: comprehēdam breui. Sic enī ſtatuo perfecti oratoris moderatione & ſapientia: non ſolum ipſius dignitatē: ſed & priuatorum & plurimorum: & vniuerſe reipub. ſalutem maxime contineri. Quamobrem pergite vt facitis adoleſcētes: atqꝫ in id ſtudium in quo eſtis: īcūbite. vt & nobis honori: & amicis vtilitati & reip. emolumēto eē poſſitis. Tum Scæuola comiter vt ſolebat. Cetera inqt aſſentior Craſſo: ne aut de. C. Lelii ſoceri mei: aut đ huius generis aut arte: aut glia detrahā: ſed illa duo Craſſe vereor. ne tibi poſſim concedere. Vnum quod ab oratoribus: ciuitates: & ab initio conſtitutas: & ſepe conſeruatas eſſe dixiſti. Alterum quod remoto foro: concione. iudiciis: ſenatu: ſtatuiſti oratorem in omni genere ſermonis & huanitatis eē ꝑfectuꝫ Quis enī tibi hoc conceſſerit: aut initio genus hominum in montibus ac ſiluis diſſipatum nō prudentium conſiliis conpulſum potius: quam diſertoꝝ orōe delinitū: ſe oppidis mœnibuſqꝫ ſepſiſſe. Aut vero reliqs vtilitates: ant īſtituēdis: aut cōſeruandis citatibus: nō ſapiētibus & fortibus viris.

Aut iam conſtitutis ciuitatibus: leges: iudicia: iuraqꝫ deſcribere: Senſus eſt: aut ciuitates conſtituere aut conſtitutas ſeruare. Hoc vno cum in cæteris fere ſimiles ſumus animantibus. in hoc excellimus. Senſa ſenſus ſunt quibus ſentimꝰ ſenſa vero quæ ſentimus: ſicut auditꝰ & audita. Sunt enim quædā nomina. quæ in numero ſingulari quarte ſunt declinationis. & maſculini generis. In plurali vero neutra. & declinationis ſecundæ. Ac ne plura quæ ſunt innumerabilia: ac ſi diceret. ſi omnia voluerim eloquæntie ornamenta: atqꝫ adiumēta narrare. longū nimis erit: atqꝫ prolixum.

Sic enim ſtatuo: breuiter per enumerationem: compræhendit omnia: quæ ſparſim ꝑ totam orationem diffundit Moderatiōe tranſlatio ab auriga: qa vt ille æquis: ſic animus hominis moderatur oratore. Vnde recte Græci moderationem appellant: bene autem ſapientiam coniūgiť nam eloquentia ſine ſapientia plerumqꝫ obfuit: nunqꝫ autem profuit. Tum Scæuola Scæuola neqꝫ vrbes ab initio ꝑ oratores cōſtitutas: aut cōſeruatas neqꝫ eos eſſe in omni genere ſermonis perfectos contra Craſſum diſputat. & in prima quidem parte proponit duo membra: quæ Craſſus de laudibus eloquentiæ dixit quæ non concedit. In ſecunda parte primum membrum refellit: In tertia ſecundum. Et primum quidem eſt oratione eloquentis conſtituturas eſſe ciuitates. atqꝫ ſeruatas. Secundum oratorem in omni genere dicēdi eſſe perfectum. Ac primum quidem membrū in duas partes ſcinditur. prima in qua refellit. Scæuola. ciuitates a diſertis hominibus & ornate dicentibus eſſe conſtitutas. Altera in qua repræhēdit eaſdem per oratores eſſe ſeruatas: ſecundum vero membrum ſimplex eſt. C. Lelii ſoceri mei. qui & ipſe eloquentiſſimus fuit. Foro. in quo iudiciale genus tractatur. Cōtione. in qua demonſtratiuum. Senatu vbi deliberatiuum. In omni genere ſermonis humanitatis. Quo dicto omnes artes & ſtudiorum genera complectūtur. Humanitas autem eſt eruditio. inſtitutioqꝫ in bonas artes. non autem dexteritas quædam vt multi exiſtimant. Quis enī: incipit primi mēbri primam partem refellere. & vult qđ craſſus eloquentiæ cōceſſerat. prudentis viri cōſilio potius attribuendum. Delinitum. delinire eſt placare & delectare. Ipſe ad Cæſarem. voluptatis illecebris delinitus. A ſapientibus. conſilio. A fortibus: viribus corporis. nam alterum alterius indiget auxilio. vt etiam ait Saluſtius. & ipſe exemplo ſequenti demonſtrat.

A diſertis.non dicit loquentibus. Nam eloquens dicitur:cuius oratio eſt grauibus ſententiis refertá:& rarius diſtincta verbis: diſertus vero:qui ornatiſſimis verbis redundat. An vero:exemplis incipit exornare ſuam argumentationem: videlicet non fuiſſe a diſertis viris conſeruatas ciuitates. Paſtores aut conuenas cōgregaſſe. quum aſylum aperuit:quod Atbenis primi inſtituerant Herculis filii:timentes eos:q a patre iniuriam acceperant ad quorum poſtea ſimilitudinem Romulus & Remus eiuſmodi templū aperuerunt. Aut ſabinorum connubita coniunxiſſe. Nota eſt biſtoria:quemadmodum Romulus cum a finitimis per legatos connubia impetrare nō poſſet:a quibuſdam etiam ſuperbū ſatis reſponſum accepiſſet: dicentibus ecquod fœminis quoꝫ aſyllum aperuiſſet:id enim demum compar cōnubium fore:iram diſſimulans quā magnificētiſſimo potuit apparatu ludos inſtruxit:vt rem claraꝫ expectatamꝫ faceret. Quo cum ex cæteris populis multi cōueniſſent:ſabini omnium proximi ferme omnes conuenere. Ibi cum omnes ludis intenti eſſent:ex compoſito dato ſigno:iuuētum Romana paſſim ad virgines rapiēdas diſcurrunt. Hic finis ludorū fuit. Patres virginū mœſti rediere. Hac de cauſa a tribus ſimul populis bellum Romanis indictū: ab Antenatibus:Cruſtumeniis: Ceninentibꝰ: quos romulus baud difficulter ſubegit. A Sabinis poſtremo bellum indictum:multo q̄ id maximum:quod tamen ipſum euentu fœlici confectum eſt. His rebus apparet inquit Romulū conſilio.& viribus magis: q̄ eloquentia ciuitatem noſtram inſtituiſſe. Finitimorū vim repreſſiſſe:boc ad vires pertinet. Vnde ſupra dixit:a ſapientibus:& fortibus. Vim autē finitimoꝝ repræſſit eo mō quo diximus. Quid enim: Numa Pompilio: Quid in ſeruio Tullio: Quid in cæteris regibus: qui omnes (vt inquit Liuius) merito vrbis conditores appellari poſſunt. Mēte nō lingua:id ē cōſilio: nō eloquentia: & inſtrumentū poſuit pro re Nam a mente conſiliū:a lingua proficiſcitur eloquētia. Et boc quoꝫ patet: quo modo Brutus ſtultū ſe finxerit vt apud regem tutus eſſet:donec ei regnum extorſit. Quid exactis regibus: ſcilicet fuit in principibus ciuitatis. Ego vero. oratorie agit. Poſtq̄ em̄ refutauit argumenta aduerſarii:ſua confirmat:dicit em̄ nō ſolū eloquentes nō inſtituiſſe ciuitates: ſed inſtitutas euertiſſe plerumꝫ Tiberiū & Cn Sempronios.q tiberii Graccbii filii fuerunt bii quum intēderent ferre leges agrarias: q̄ reipu.ꝑnicoſæ erāt:interempti ſunt. Alter a Scipione Naſica.alter ab.L.Opimio cōſule

ſed a diſertis:ornatuꝫ dicentibus eſſe cōſtitutas. An tibi Romulus ille aut paſtores & conuenas cōgregaſſe:aut ſabinoꝝ cōnubia cōiunxiſſe:aut finitimorum vim repreſſiſſe eloquētia videt̄ : nō conſilio & ſapientia ſingulari. Quid enim in Numa Pompilio. Quid in ſeruio Tullio. Quid in cæteris regibus:quoruꝫ multa ſunt eximia ad cōſtituendā rempub.num quod eloquētie veſtigiū apparet. Quid exactis regibus.tam & ſi ipſaꝫ exactionē mēte nō lingua ꝑfectā.L.Bruti eſſe cernimus.ſed deinceps oīa nonne plena conſilioꝝ:inania verboꝝ videmus. Ego vero ſi velim nr̄ę ciuitatis exēplis vti & aliarū plura ꝓferre poſſim detrimēta publicis rebus : q̄ ad iumēta ꝑ hoīes eloquētiſſimos importata. Sed vt reliqua ꝑtermittā omniuꝫ mibi videor exceptis. Craſſe vobis duobus:eloq̄ntiſſimos audiſſe. T.&.C.ſempronios: quoꝝ pater bomo prudens & grauis baud q̄q̄ eloquēs: & ſępe alias:& maxime cenſor ſaluti rei publi.fuit. Atque is non accurata quadaꝫ orationis copia ſed nuda:atque verdo libertinos ī vrbanas tribus tranſtulit: quod vi feciſſet rempu.quā nunc vix tenemus iā diu nullam baberemus. At vero eius filii deſerti : & oībus vel naturæ vel doctrine præſidiis ad dicendū parati : cum ciuitatē vel paterno cōſilio: vel auitis armis florentiſſimā accępiſſent iſta præclara gubernatrice . vt ais. ciuitatē eloquētia remp.diſſipauerunt. Quid leges

Libertinos in vrbanas tribus trāſtulit:qđ etiā multis annis ante.Q.Fabius fecerat.qui ex illo maximꝰ cognominatus eſt. Et boc idem factum eſt: quia magnum erat reipubli. detrimentum & ſummæ cauſa ſeditionis:ſi libertini per ſe ſuffragia ferrēt. Nam libertini ſubornabantur a principibus ciuitatis: vt ſuffragia eorum quocunꝫ vellent traberent:& ita magiſtratus:ac imperia indignis plerunꝫ demandabantur. Sed poſtq̄ in tribus vrbanas tranſlati ſunt:neceſſe erat vt cum aliis non ſeparatim ſuffragia ferrent. Cenſor.ſ. cum claudio. At vero oſtendit per comparationem plus valuiſſe patrem conſilio ſine eloquentia:quaꝫ filios eloquētia:imo illum plurimum profuiſſe reipubli.bos maxime nocuiſſe. Naturæ:ad ingeniū. Doctrinæ.ad induſtriā. Vel auitis armis.id eſt armis Scipionis Apbricani ſuperioris:qui pater Corneliæ fuit matris Tiberii &.C.Graccborum. Gubernatione vnius:ironice loquitur. Dixerat em̄ Craſſus. Sic cauſam ſtatuo:perfecti oratoris moderatione Quid leges: ordo eſt num autē inuentæ ſunt:zeugma.n.ē ab inferiori:pergit autem refellere ab oratoribus ciuitates eſſe conſtitutas:atꝫ ſeruatas. An inquit in eo q̄ ad leges:& mores:& auſpicia & religiones pertinet ciuitates ab oratoribus cōſtitutæ & cōſeruate ſunt

Leges.quæ.xii.tabulis cõtinent̃. Primum enim in ciuitate ab Athenis latæ fuerũt:quibus rempub. cõſtituere. Ante eas em̃ nulle erant apud Romanos ſcriptæ leges. Moreſq; maiorum.mos cũ plus ali quãto in ciuitate inualuerit ꝓ legibus habet̃.Quid auſpicia:q̃a apud Ro.nihil publice nec priuatim ge rebant̃.niſi captis auſpiciis. Vñ etiã auſpicia in nuptiis adhibebant̃.vt apud Lucanũ.Contentiq; auſpi cæ bruto:Quibus ego & tu Craſſe.nã ſcæuola & Craſſus augures fuere. Quid religiones.& cerimo niæ.Nam pontifices docebãt quibus diebus.quibuſue oſtiis ſacrificandũ eſſet:in quibus religiones.

veteres moreſq; maioruꝫ. Quid auſpicia quibus ego & tu cum magna reipub. ſalute præſumus. Quid religiones & cerimoniæ. quid hæc iura ci uilia:quam iam pridem in noſtra familia ſine vlla eloquentię laude verſantur. Num aut inuẽta ſunt aut cognita:aut omnino ab oratorum genere tra ctata. Equidem & Ser.Galbam memoria teneo: diuinum hominem in dicẽdo:&.M.Aemilium: Porcinam:&.C.ipſum Carbonem:quem tu ado leſcentulus perpuliſti:ignarum legum: hæſitantẽ in maioruꝫ inſtitutis:rudem in iure ciuili: & hæc ætas noſtra p̃ter te Craſſe: qui tuo magis ſtudio ꝙ proprio munere aliquo diſertorum: ius a no bis ciuile didiciſti qđ interduꝫ pudeat iuris igna ra eſt. Qđ vero in extrema or̃oe q̃ſi ꝓ tuo iure ſũ pſiſti:oratorẽ in oĩs ſermõis diſputatiõe copioſiſ ſime verſari poſſe:id niſi hic in regno eſſemus:nõ tuliſſem:m̃ltiſq; p̃eſſẽ: q aut interdicto tecũ cõten derẽt:aut te ex iure manu cõſertũ vocarẽt: ꝙ ĩ ali enas poſſeſſiões tã temere irruiſſes. Agerẽt.n.te cum lege primũ pytagorei oẽs:atq; democriti cę teriq; ĩ ſuo genere phyſici: vĩdicarẽtq; ornati ĩ di cendo & graues:quibus cũ tibi iuſto ſacramẽto

& cerimoniæ cõtinent̃. Equidẽ.exem plo probat nõnullis oratoribus.& his q maxime laudibus eloquẽtiæ p̃ſtarẽt.ius ciuile incognitũ fuiſſe.quo maxime ciui tates ꝯſtituunt̃ atq; ſeruant̃.Sergiũ Gal bam.&.M.Aemiliũ porcinam.&. C.ip ſum Carbonẽ.Hic ſuis tp̃ibus dari om nes oratores extiterunt.vt etiã ipſe Cice ro in libro de claris oratoribus oſtendit

Quem tu adoleſcẽtulus ꝑpuliſti.Craſ ſus adoleſcẽs.Cn. Carbonẽ ſibi inimi ciſſimũ accuſauerat.& cũ ſcriniũ eius cõ plura cõtinens.q̃bus facile carbo oppri mi poſſet.allatũ eẽt a ſeruo.vt erat ſigna tũ cũ ſeruo catenato ad eũ remiſit.vt ani mi magnitudinẽ oñderet.In hac accuſa tiõe Craſſus ſup̃ior euaſit. In iure ciuili ius ciuile genus ẽ:cõp̃hẽdit em̃ & leges & ĩſtituta maiorũ.Qđ pudeat: ꝓ ciuib⁹ pudeat.Nam hoc verbũ aliq̃n eſt pſona le.Quod vero:Poſtq̃ Primũ mẽbrum cõfutauit:videlicet:nõ eſſe ab oratorib⁹ ciuitates cõſtitutas:& cõſeruatas: qđ in duas partes diuiſum erat tranſit ad ſecũ dũ:videlicet oratorẽ in omni genere ſer monis eſſe pfectũ & hoc q̊ꝫ rep̃hendit.

Niſi ĩ tuo regno.i.in tuſculano tuo:et vrbane hanc ſmonis Craſſi cõfutationẽ ſuſcipit.& iocat̃ ſcæuola.Multiſq; p̃eſſẽ. id ẽ me ducẽ p̃ſtarẽ his q tecũ cõtendere vellẽt:Et bñ p̃eſſem dicit:quaſi aduoca tus:nam iuriſcõſultus erat. Qui aut in terdi.tecũ cõ.interdictũ vocat formas:& cõceptiões:verborũ q̃bus cõtẽdere ſolẽt inter ſe nõnulli de poſſeſſione:aut quaſi poſſeſſione alicuius rei:cum p̃tores:aut aliquid fieri ꝑmittunt:aut ꝓhibent.Eſt ergo interdictũ:vt ſum matim dicam:prætoria ꝓhibitio de poſſeſſionis ꝑturbatione:quotiens prætor prohibet: ne aliquis de poſſeſſione perturbetur. Dicit ergo multis præeſſem:qui tecum prohibitione p̃toria agerent: ne eos de poſſeſſione perturbares:vt philoſophi:quia oratoribus vẽdicas: quod eorum proprium eſt. Aut te ex iure conſertum.id eſt ad conſerendum.hoc eſt conteſtata lite in ius vocarent.Lis dicebatur eſſe cõ teſtata:cum vtriq; patribus exiſtentibus ad prætorem.dicitur:Eſtote teſtes.hoc modo: Cum accuſator & reus in iudicium veniſſent.altera pars ſcilicet accuſator:ſummam cauſe narrabat.Deinde his qui ade rant:dicebat: Teſtes eſtote:tum vtraq; pars ius ſuum quærebat.Vt exempli gratia:Eſt qui conſequitur ſua ab aliquo poſſeſſionem occupari.hic aduerſarium in iudicium citari facit:& apud prætorem:vel iudi cem contra aduerſarium intendit hoc modo:Occupaſti poſſeſſionem meam:ille depellit:non occupaui.

Tum qui petit.qui adſunt teſtes eſſe iubet:quomodo proteſtatus ſit poſſeſſionem ſuam ab eo:quem reum facit:occupatam. Reus vero eoſdem teſtes facit negare ſe poſſeſſionem illã occupaſſe. His itaq; actis:lis dicitur conteſtata. Quod in alienas poſſeſſiones. nam cum conſtituis oratorem in omni ge nere ſermonis eſſe pfectum:id ei attribuis:ꝙ totum ſuum nõ eſt ſed aliorum.Om̃es pythagorei:pytha goras ſamius fuit mneſarchi annuloꝝ ſculptoris filius: ſiue vt Ariſtoxenus ait. Tyrrhenus ex inſula. quam electis Tyrrhenis Athenienſes poſſederunt.Is dicebat animas de corpore in corpus tranſmigra re.Qui ergo a pythagora deſcenderunt(Nam ille in ea parte Italiæ.quæ magna olim Græcia vocabat̃ philoſophiam docuit)contenderent oratores neſcire.quõ animæ de corporibus in alia corpora migra rent. Democriti.democritus Athenocriti filius.ſiue Damaſippi fuit.Hunc legimus tractaſſe rerũ om niũ naturã ex atomis cõſtare.Senſit etiã infinitos eſſe modos generationi.& corruptiõi obnoxios nihil ex eo qđ nõ ſit fieri.neq; in id qđ haud quaq; ſit corrũpi. Ornati hoĩes:q̃tũ ad verba. Graues.q̃tũ

cōtēdere nō liceret. Vrgerent præterea phoꝝ greges: iaꝫ ab illo fonte & capite Socrate: nihil de bonis rebus ĩ vita: nihil de malis: nihil de aĩ ꝑmotiōibus: nihil de hoīm moribus nihil de rōne vite dicisse: nihil oīno q̄ſiſſe: nihil ſcire cōuincerent: & cū vniuerſi in te ĩpetū feciſſent: tuꝫ ſingulę familię litē tibi intēderēt. Inſtaret academia q̄ quicq̄d dixiſſes: id teipſum negare cogeret. Stoici vero nr̄i diſputationū ſuaꝝ: atq; interrogationē laqueis te irretitū tenerēt. Peripatetici aūt hæc ipſa quę propria oratoꝝ putas eſſe adiumēta atq; ornamenta dicēdi: a ſe peti dicerēt oportere: ac nō ſolū meliora ſed etiā mlto plura Ariſtotilem Theophraſtū de his rebus: q̄ omnes dicendi magiſtros ſcripſiſſe oſtenderent: miſſos facio mathematicos: grammaticos: quoꝝ artibus vr̄a iſta dicendi vis ne minima quidem ſocietate cōiungit̃. Quāobrem iſta tanta tamq; multa profitenda Craſſe non cenſeo: ſatis id ē magnū: q̄ potes præſtare: vt iudiciis ea cauſa quacunq; tu dicis: melior & ꝓbabilior eſſe videatur: vt in cōcionibus & ſententiis dicendis: ad perſuadendū tua plurimū valeat orō. Deniq; vt prudentibus diſerte: ſtultis etiam vere videare dicere. Hoc amplius ſiquid poteris non id mihi videbitur orator: ſed Craſſus ſua quadā propria nō communi oratorum facultate poſſe. Tum ille

ad ſnias. Quibus cum iuſto ſacramento conſuetudo erat: vt in iudiciis vtraq; pars iuraret ſuā petitionem: vt ipſe crederet: eſſe iuſticiā: ac verā: vel negationē: accuſationē: vel defenſionē. & tāta apud eos iuriſiurandi obſeruatio fuit: vt qui iuraſſet ex eo iudicio nō ſine magna laude: vel ignominia euadere poſſet. Laude. ſi viciſſet. Ignominia. ſi victus fuiſſet. Quod hæc conſuetudo antiquitus fuerit: apud Valerium quoq; cognoſci licet: vbi de teſtamentis tractat. Afronia inquit tum cū ſorore ſacramēto cōtendere voluit. Item alibi. L. quidē Sextilius: & M. Pompilius: quos. P. aneus ſanguine ſibi cōiunctos ex eadē ꝑte q̄ Tulianū. Hæredes fecerat: ſacro cū adoleſcētulo contēdere auſi non ſunt. Quibus cum iuſto ſacramēto neq; em̄ iuſte iurares materiā phoꝝ ꝓpriam oratoris eſſe. Iam ab illo fonte & capite Socrate: phi inquit qui a Socrate deſcenderūt. inſtarēt oratorē de vita & moribus hoīm nō poſſe diſcernere. Ab illo fonte & capite dicit. qa ſocrates primus fuit. q moralē phiam de cœlo in terrā dr̄ deduxiſſe. Hoīm moribus. i. de rōne vitæ: q̄ tum ad moralē phiam. Vitæ aūt rō triplex eſt: Politica. Monaſtica. & Oeconomica. Singulæ familie. i. ſecte. Nam philoſophiæ moralis tres ſectæ fuerūt: quæ quidē ꝓbarent̃. Stoici: Peripathetici & academici: Epicurei q̄ꝫ de moribus & vita diſputarūt: ſed belluarū more. Stoicorum principes Zeno fuit. Peripateticoꝝ aūt plato. Et ſtoici quidē nihil ꝑter virtutem bonū eſſe dicebāt. Peripatetici autē virtutē quidē ſummū bonum affirmāt: ſed alia quoq; eē. q̄ bona & eſſent: & appellari deberēt: vt diuitiæ: potētia: nobilitas: bona valitudo: & huiuſcemodi alia. Cum his etiā eſſe quædā adminicula ad virtutē cōparandā. Rurſus Stoici neminē bonū eſſe dicebāt niſi ſapientē. Sapiētem aūt interꝑtabāt̃ eū: in quē nulla animi ꝑturbatio caderet. At vero Peripatetici bonū quidē neminē eſſe niſi ſapientē affirmabāt. Sed ſapientē eū interꝑtabāt̃ in quē ꝑturbatōes animi caderēt: ſed virtute eas coercēt. Academici aūt nihil cōfirmabant: ſed q̄d ꝓbabilius videbat̃. id in ſua diſputatōe ſequebant̃. Et dicebāt oīa de quibus diſputarēt hoīes videri magis: q̄ vt ita eēt affirmari poſſe. Diſputationū ſuarū: atq; interrogationū laqueis. Stoici cōciſis vtunt̃ argumentis. vt exempli gratia. Probare nolunt diuitias malum eſſe: hoc modo intendunt. Diuitiæ plerunq; nocent: ergo male ſunt: breue hoc: ſed validum: ac ꝓpe neceſſarium argumentum eſt. Adiumēta: atq; ornamēta dicendi. Cum dicit adiumenta: reſpicit illud: Quid autē tam neceſſarium: q̄ tenere arma: quibus vel tectus ipſe eſſe poſſis: vel ꝓuocare improbos. vel te vlciſci laceſſitus. Nam arma ſignificat locos: ex quibus argumenta ſumunt̃: ſiue rōnes noſtras confirmare: ſiue aduerſariorum diſſoluere volumus. Nouimus aūt Ariſtotelem & Theophraſtum. Peripateticos maxima eloquentia viros: locos nō ſolum logicos: ſed etiam rhetoricos & ſubtiliter compoſuiſſe & tractaſſe. cum vero dicit. atq; ornamenta dicendi. tangit illud. Aut tam iocundum cognitu & auditu. q̄ ſapientibus ſententiis. grauibus verbis ornata & perpolita orō: Hoc ergo q̄d ſupra craſſus dixit. ad ornamenta dicēdi ꝑtinet. q̄ ex phoꝝ fontibus hauriuntur. Nam ſapienter & grauiter dicere nemo poteſt: qui non præcepta philoſophiæ didicerit. Ariſtotelem: Ariſtoteles ſtagyrites inter oēs Platonis diſcipulos maxime excelluit. Theophraſtum: Theophraſtus aūt creſius fuit: vir ſummæ prudentiæ: ſtudiiq; ſingularis: ac diuine eloquentiæ. Ad eum audiēdum ꝑgebant diſcipuli ad duo milia. Fuit aūt Platonis diſcipulus: deinde Ariſtotelis. cum aūt ex Ariſt. ꝓceptore quæreret̃: quē poſt mortē ſucceſſurū relinquerit r̄ndit Theophraſtū. Miſſos facio. eſt occupatio. Mathematicos. vt Aſtrologos. Geometras. Quadā ꝓpria facultate: vel iuriſcōſulti. vel phi: qa ingenio ꝑſtas. In iudiciis: q̄tū ad iudiciale genus. Concionibus: ad demōſtratiuū. Sētētiis. ad deliberatiuū

TVN ILLE. Craſſus eam diſputatiõis partem:qua oratorem dixit:in omni genere ſermonis ꝑfectum:defendit:& ſententiam Scæuolæ alio modo interprætatur. Carneades.hic libicus fuit.Cyreneus princeps iunioris academiæ Chryſippi diſcipulus:æthicæ ſe magis deuouit q̃ phyſici ad eum quoqꝫ audiendum oratores pergebant:vt Laertius ſcribit. Clitomachus.carthaginenſis fuit:patriaqꝫ lingua Haſdrubal appellabatꝛ:Athenis aũt cõtendit quadraginta annos natus.audiuitqꝫ Carneadem ad tantũ autem peritiæ ꝓuectus eſt.vt vltra quadraginta volumina ſcripſerſit. Aeſchines.Charini tunicas vendentis ſiue Lyſaniæ filius Atheniẽſis fuit.Erat aũt in arte oratoriæ maxime exercitatus is nunq̃ a Socrate diſcedebat.atqꝫ iõ de illo ſocrates dicere ſolebat.ſolus nos nouit honorare aeſchines:fuit aũt a puero mire indolis:ac laboris patiẽtiſſimus. Metrodorus.is fuit atheniẽſis pictor:ideẽqꝫ phũs:& in vtraqꝫ ſcia(vt Pli.in lib.natu.hiſto.refert)magnæ auctoritatis:itaqꝫ cum.L.Paulus deuicto Perſe petiiſſꝫ ab atheniẽſib⁹ vti ſibi q̃ ꝓbatiſſimũ phm mitterẽt ad erudiẽdos liberos metrodorũ elegerũt.ꝓfeſſi eũdẽ in vtroqꝫ deſiderio p̃ſtãtiſſimũ:qđ ita paulus qꝫ iudicauit. Auditor panætii:q ſcipionis aphricani p̃ceptor fuit:& quẽ cicero imitatus ẽ in officiis. Critolaus & Diodorus hi naturã deoꝝ pœnitus ſuſtulerunt Vñ Diodo.atheos ẽ appellatus. A gubernaculis ciuitatũ:qđ ꝓpriũ phi eſſe dicerẽt. Vñ plato dicere ſolebat.Tũ demũ beatũ orbẽ futurũ cũ aũt ſapiẽtes regnare aut reges facere cœpiſſent. Detrudi:q̃ſi ex alta ſcia: In aliqđ priſtinũ amare ſit & vrbane dixit.i.tanq̃ orator in vile miniſteriũ deiiciẽdus eſſet:& hoc eſt laborẽ magnũ & ignominioſum dignus ſuſtinere. Sed neqꝫ ego.Scđa ps eſt:vbi oñdit cur ſcæuolæ nõ aſſentiatꝛ. Gorgiam:librũ plato cõpoſuit.quẽ gorgiã inſcripſit.in quo diſputat rhetoricã nõ eẽ artẽ ſed ydolũ & vmbrã artis.adeo vt eã comparet coquinæ:& iõ dicit irridẽdis. queadmodũ eñ coquus quandã habet codiẽdorũ expientiã:ita rhetoricã diciti quãdã expientiã habere dicẽdi. Verbi eñ cõtrouerſia.ſ.oratoris.Dicunt eñ iſt græculi.Si diſerte de cauſis loquitꝛ:orator eſt:ſi de phia phũs:nec intelligũt proprĩu oratoris eſſe:diſtincte:ornate:& copioſe dicere.Siue ergo qs de cauſis:ſiue de phia:ſiue de alio quocũqꝫ genere tractat:dummodo id diſtincte:ornarte:copioſeqꝫ faciat:orator appellãdus eſt.Nam ſi quis:p̃ſuppoſito nõ tamen conceſſo:vt ſicut ipſi dicunt:oratoris ſit:qui aut in iudicio:aut apud populum:aut in ſenatu copioſe loqui poſſit:tamen huic ipſi multum tribuant neceſſe eſt.Non eñ ſine verbis copioſe loqui poterit verba aũt ſunt rerum:igitꝛ ſine cognitiõe rerum copioſus eſſe nõ poterit. In iure aut in iudiciis:quãtũ ad iudiciale genus:ſiue de re iudicãda quærat:ſiue de re iudicata.iudicanda quantũ ad ius:iudicata q̃tũ ad iudicia. Apud pplm.q̃tum ad demonſtratiuũ. In ſenatu:q̃tum ad deliberatiuũ genus.Neqꝫ eñ ſine ꝑtractatione:ꝓbat neceſſe eſſe vt multa tribuant oratori.& hic innuit politicã:aut exiguam æthice philoſophiæ partem.Hæc aũt ſunt philoſophi ꝓpria.igitꝛ ſi copioſus eſſe debet orator:hæc quoqꝫ tenere neceſſe eſt. Legum.lex eſt generale ppli ius:aut plæbis rogante magiſtratu. Morum:quod in ciuitatibus fieri ſolet:vt pactum:par:æquum:iudicatũ. Ius duplex eſt:diuinũ & humanũ.Ius diuinũ dicitꝛ religio:& omnis cerimonia.Ius humanum diuiditꝛ in pietatem:gratiam:vindicationẽ:obſeruantiã:veritatem & fidem.Neqꝫ natura hoĩm incognita:per qđ hoĩm affectus:vel ad iram:vel ad miſericordiam concitare:& flectere poſſit.quod eſt phyſici proprium.id etiam orator tenere debet.vt cognoſcat cholericum ad iram facile incitari.ſanguinem ad miſericordiam.phlegmaticum ad metum.

Non ſum inqđ neſcius Scęuola iſta inter gręcos dici & diſcæptari ſolere.audiui enim ſummos homines cum quęſtor ex macedonia veniſſem athenas:florente academia vt temporibus illis ferebatur:quod eã Carneades & Clitomachus & Aeſchines obtinebant.Erat etiam Metrodorus:qui cum illis vna etiã ipſum illum.Carneadem diligẽtius audierat hominẽ omniũ in dicẽdo.vt ferebatur.acerrimum et copioſiſſimũ.Vigebat auditor Panætii illius tui Mnexarchus:& peripatetici Citrolaus et Diodorus.Multi erãt p̃terea p̃clari in phĩa:& nobiles:a q̇bus oĩbus vna pene voce repelli oratorẽ a gubernaculis ciuitatis:excludi ab oĩ doctrina rerũqꝫ maioꝝ ſcia ac tãtũ in iudicia et cõciũculas:tãq̃ in aliqđ priſtinũ detrndi & cõpigi videbaꝫ.Sed ego neqꝫ illis aſſentiebar:neqꝫ harũ diſputationũ inuẽtor & p̃ncipi lõge oĩm in dicẽdo grauiſſimo:et eloquẽtiſſimo Platoni:cuius tũ Athenis cuꝫ Carneade diligẽtius legi gorgiã:quo in libro in hoc maxĩe admirabar platonẽ:q̃ mihi in oratoribus irridẽdis:ip̃e eẽ orator ſũmus videbatꝛ.Verbi.n.cõtrouerſia tãdiu torq̃t hoĩes gręculos:cõtẽtionis cupidiores q̃ veritatis.Naꝫ ſi quis hũc ſtatuit eẽ oratorẽ q̇ tãtũmõ in iure aut in iudiciis poſſit:aut apđ pplm:aut in ſenatu copioſe loq̃:tñ huic ip̃i multa tribuat et cõcedat:neceſſe ẽ.Neqꝫ eñ ſine multa pertractatõe omniũ reꝝ pu.neqꝫ ſine legũ morũ iuris ſcia:neqꝫ natura ho

Ac morbus.priuatis vniuſcuiuſq;.quia alii ſunt cupidi.alii liberales.alii vrbani alii callidi.Ergo ꝓ qua
litate morum eorum qui audient erit oratio adaptanda.Nam ſi cupidus eſt.ad parſimoniam procliuis
eſt.Si liberalis ad munificentiā.Si callidus ad dolum.Si vrbanus ad riſum. Callide:ad naturæ rōnē ꝑti
net.Perite ad morū experientiā:illa minima.ſ.legū morū iuris ſciam.& naturā hoīm cognoſcere ac mo
res quibus rebus mouentur. Hæc tamen paulo poſt maximam vim habere dicit. Q̃obrē
Concludit nunc Craſſus:ex quo oſtendit græculos illos contentiōis cupidiores eſſe q̃ veritatis:& ver
bi tm̄modo cōtrouerſia torqueri Orna
te.ad elegantiā verborum & ſniarū. Cō
poſite.ad ipſius orationis conciniatem.
Copioſe.ad vtrunq; ꝑtinet. Sine.ea ſci
entia.ſcilicet æthica.Phiſicus ille Demo
critus qui rerū naturam ex atomis con
ſtare dixit.A ciuilibus controuerſiis re
motiſſimis: vt in timæo de deo mūdi:in
Mennone de virtute:in phædrone de a
nima:in Creſiphonte de republica. Ali
ab oratoris ſtudio. Si carne ades quem
is.legimus omnē diuinandi tractaſſe rō
nem:duobus libris:quorū in altero de
ſomniis:i altero de oraculis tractat. Ete
nim videmus:vult ꝓbare eloquētiā nō
phi:ſed oratoris ꝓpriā eē & argumētat̄
hoc mō:Si elocutio ꝓpria phi eſſet:qcū
q; ſine elocutiōe phiam tractaret: hic nō
eſſet phūs appellēdus.At cōplures phi
loſophiā nudis verbis:& ſine vllo orati
nis ornatu tractarūt:hiq; in numero ſub
tiliū phoꝝ habent̄: nō ergo eſt elocutio
phi ꝓpria:ſed oratoris exiſtimāda. Ieiu
ne q̃tū ad ſnias. Exiliter.ad verba. Ne
q;.imo ſatiſfeciſſe Ob eā rē:qđ ieiune &
exiliter diſputarēt. Alienam.a philoſo
phia.Quidē ergo.qn̄ videmus quoſdā
ieiune & exiliter diſputaſſe:& eos qdē
acutiſſimos. Quid intereſt:inter orato
rē & phōs: Vnum erit.vt ipſe declarat:
Vbertatē ſniaꝝ. Copiā:verborū. Va
rietate ꝓpter tres characteres:ſublimem
mediocrem:& humilē. Habent ꝓpriā
cōpoſitā orationē:& ornatā. & artificio.
quadā expoſitione diſtinctā: paucis ver
bis oſtendit:quid oratorē habere opor
teat:Propriā:ad elegantiam: Compo
ſitam:ad orationis concinnitatem.Pro
priam:vt pura ſit oratio ac vſitatis & ꝓ
priis verbis compoſita. Pura eſt oratio
quæ ab omni vicio remota ſeruat̄. Vſi
tata verba ſunt quæ verſant̄ in ſermonæ
& conſuetudine quotidiana. Propria:q̄
eius rei verba ſunt.aut eſſe poſſunt:qua
de re agitur:& ex his verbis comparat̄
elegantia. Compoſitā:vt oratio ex om
ni parte ſit æqualiter perpolita ſine hia
tu. Artificio:ad id quod dixit propriam
artificis enim eſt:nequando plus in ma
teria progrediatur q̃ liceat:ergo:ſi volu
erit orator propriam eſſe orationem:ra
ro tranſlationibus vtetur. Quod ſi vti voluerit.id artificioſe faciat. Expolitione.pertinet ad id quod
dixit ornatam. Ornatam:ad dignitatem pertinet. Eſt enim dignitas: quæ redit ornatam orationem:
varietate diſtinguens. Hæc verborum: & ſententiarum exornatione continetur. Quum ergo dicit:
propriam:compoſitam:& ornatam:elocutionem complectitur vniuerſam:quæ in elegantiam diuiditur
compoſitionem & dignitatem. Res:videlicet ſententiæ. Percepta & cognita.bono vtit̄ ordine. Ver
pro etiam optimorum. Nam ſi quis:Nunc euidētius exponit quod ſuperius incœperat:videlicet ſecū

minū incognita ac moribus:in his ipis rebus ſatiſ
callide verſari:& ꝑite pōt. Qui āt hęc cognouerit
ſine qbus ne illa qdē minima in cauſis qſq; recte
tueri pt: quid huic abeē poterit: đ maximaꝝ rerū
ſcia. Sin oratoris nil vis eſſe:niſi cōpoſite: ornate:
copioſe loqui:q̃ro id ipm̄ qui poſſit aſſequi: ſine ea
ſcia:quā ei nō cōcedis:dicēdi n.virtus niſi ei q̄ di
cet:et ea de quibus dicet:ꝑcepta ſint:extare nō pt
Q̃obrē ſi ornate locutus ē:ſicut & ferunt et mihi
videt̄ phyſicus ille Democritus: materia illa fuit
philoſophie:de q̄ dixit:ornatus vero ipe verboꝝ
oratoꝝ putādus ē. Et ſi Plato đ rebus a ciuilibus
cōtrouerſiis remotiſſimis:diuinitus ē locutus:qđ
ego cōcedo ſi idē Ariſtotiles:ſi Theophraſtus ſi
Carneades in rebus his de qbus diſputauerūt elo
quētes & in dicendo ſuaues atq; ornati fuerūt: ſint
hę res đ qbus diſputāt:in aliis qbuſdā ſtudiis orō
quidē ipa ꝓpria ē huius vnius rōis: de q̄ loqmur
& q̄rimus. Etenī videmus iiſdē de rebus ieiune
quoſdā & exiliter:vt eū quē accutiſſimū ferūt. Cry
ſippū diſputauiſſe. Neq; ob eā rem philoſophiæ
nō ſatiſfeciſſe:qđ nō habuerit ex arte:alienā hanc
dicendi facultatē. Quid ergo intereſt.aut q̄ diſcer
nes eoꝝ quos nominaui:in dicendo vbertatē &
copiā:ab eoꝝ exilitate:q̄ hāc dicendi varietate et
elegātia nō vtunt̄. Vnū erit ꝓfecto: qđ ii qui bn̄
dicūt:ꝓpriā cōpoſitā orōnem: & ornatā & artifi
cio quodā expolitione diſtinctā habent:hęc aūt
oratio ſi res nō ſubeſt:ab oratore pærcepta & co
gnita: aut nulla ſit neceſſe eſt: aut omniū irriſione
laudat̄:quid eſt enim tā furioſum q̄ verboꝝ vel
optimorū atq; ornatiſſimoꝝ ſonitus inanis nulla
ſubiecta ſententia nec ſcientia. Quicquid erit igi
tur quacunq; ex arte: quocūq; de genere orator:

dam ſuæ propoſitionis partem. nam ita ꝓpoſuerat: ſi dicitis ꝓprium oratoris eſſe iudiciales: aut demonſtratiuas: aut deliberatiuas cauſas tractare: philoſophiam moralem & naturalem neſcire nõ poteſt. Si autem proprium oratoris eſſe conceditis. diſerte: ornate & copioſe dicere: non video cur moralem ſaltem negare poſſitis: Snias. demõſtratiuã: deliberatiuã & iudicialẽ. Snia iudicialis eſt accuſandi aut defendendi. Demõſtratiua: laudãdi: aut vitupandi. Deliberatiua ſuadãdi: aut diſſuadẽdi. Cæterarũ artiũ: videlicet qõnis ciuilis. Cancellis. i. ſeptis. Cancellus idẽ eſt qđ locus quibuſdã finibus circũſcriptus. quos pterire nõ licet Eſt em̃ cancellus locus quibuſdã diffinitis terminis circũſcriptus lignis in quibuſdã in modũ rhetis inuicẽ conſertis: vt ipſe Cicero in Quintiana Ab his cãcellis quibus me circũſcriptis declinauero. Maximã vim ſi hæc ſupius minima appellauit: quõ maximã vim habere dicit: minima ſuperi⁹ appellauit reſpectu partiũ orõnis. quia mouere eſt ps cõcluſionis. Vel ad irã vel ad odiũ: cũ tria ſint oratoris ꝓpria: docere: ſuadere: mouere. maximũ eſt mouere. Niſi q naturas hoimq; vim oẽm huma[illegible]itatis: cũ dicit: vimq; oẽm humanitatis: declarat id qđ dixit: naturas hoim. id eſt oẽm humanã rõnem: nec humanitatẽ intelligit. vt ſupius: Cauſaſq; eas: vnũ pendet ex alio: naʒ ſi apud ambitioſos honores laudaueris: apud integrũ innocentiã: & cõtinentiam admiratus fueris: apud magnificũ fortia facta extuleris: deniq; ſi totam moribus hoim orõnẽ accõmodaueris: ad lenitatẽ flectes. Si ecõtra. ad odiũ: A phyſionomia autem ipſa: mores hominũ intelligere poterimus. Incitãtur: diſſimilitudine. Reflectunt̃. ſimilitudine. Philoſophorum. videlicet phyſicorum. Vlla ſcientia. ſ. philoſophia. Grauis ſententiis. Ornata verbis. Senſibus ac mentibus: ſenſibus ad mores. qa ſenſus ad noſtri morũ ſimilitudine flectunt̃ ſi diſſimilitudine: incitant̃: mentibus: ad naturã. Totũ ſit a me: id eſt mecũ faciat: a me ſtet. Hos in quibus pcepta dicẽdi cõtinent̃. Quæ ſunt cõmunia. videlicet loci dialetici: qui ſumunt̃ a ſimili a parit De diis. methaphiſicam tetigit: q traſcẽdit rõnem humanam. De pietate. cõ. hæc moralia ſunt. De concordia: inter ciuitatem. Amicicia. inter priuatos. De diis: ad religionem. de concordia: amicicia ad ius humanum ptinent. De communi ciuium iure: ius cõe dicit̃ de æquo & bono: ius æquum & bonum ẽ quod ad veritatem & vtilitatem cõmunem ptinere videt̃. De hoim iure. Hoc diuiditur in pactum & iudicatum: Pactum eſt quod inter aliquos cõuenit. Iudicatum eſt de quo iaʒ aut alicuius: aut aliquorũ ſententia conſtitutũ eſt. Gentium: ius gentium eſt quod par appellatur. id eſt qđ inter omnes conuenit. ſicuti eſt: vt legati tuti ſint apud omnes gentes. Aequitate: æquitas eſt: vt nihilo plus habeat alius ab alio: quum omnes vna eademq; conditione viuunt. Sed occurrit cum dicit: De cõmuni. de hominum: de gentiũ iure: hoc videt̃ magis iuriſconſulti quam philoſophi ꝓprium eſſe. Sed rñdetur: quod ius ciuile ab inſtitutis phie dicit̃. Gymnaſia. loca vbi philoſophi exercentur. dicta: p tranſlationem. nam loca proprie dicebantur vbi iuuenes nudi & puncti oleo palæſtra exercebant̃. vnde & gymnaſiũ dictũ. nam nudũ ſignificat.

ſi id tanquã clientis cauſaʒ dicent: dicet melius & ornatius: q̃ ipſe ille eius rei inuentor atq; artifex: nam ſiquis erit: q hoc dicat: eſſe quaſdã oratoꝝ ꝓprias ſentẽtias atq; cãs: & q̃ſi certaꝝ artiũ forenſibus cãcellis circũſcriptã ſcientiã: fatebor equideʒ in his magis aſſidue verſari hãc noſtraʒ dictionẽ: ſed tñ in iis ipis rebus mlta ſũt: q ipi mgri q rhetorici vocant̃: nec tradunt nec tenent. Quis. n. neſcit maximã vim exiſtere oratoris: in hoim mẽtibus vel ad irã: vel ad odiũ: aut doloreʒ incitãdis: vł ab hiſce iiſdeʒ pmotõnibus ad lenitatem: miſcđiãq; reuocãdis. q niſi q naturas hominũ vimq; omneʒ hũanitatis: cãſq; eas q̃bus mẽtes aut incitant̃: aut reflectunt̃: penitus pſpexerit: dicendo qđ volet: perficere nõ poterit: atq; totius hic locus phõꝝ ꝓprius videt̃. Neq; orator me auctore vnq̃ repugnabit: ſʒ cũ illis cognitõe reꝝ cõceſſerit: qđ in ea ſolũ illi voluerint elaborare: tractatõeʒ orõis: q ſine illa ſcia nlła eſt: ſibi aſſumet: hoc. n. ẽ ꝓpriũ oratoris: qđ ſæpe iã dixerã. ſcʒ orõ grauis: & ornata: & hominũ ſenſibus ac mentibus accommodata. Quibus de rebus Ariſtotilem & Theophraſtũ ſcripſiſſe fateor: ſed vide ne hoc Scęuola totũ ſit a me. Nã ego q ſunt oratori cum illis cõia non mutuor ab illis: iſti qui de his rebus diſputãt oratoꝝ eẽ cõcedũt. Itaq; cęteros libros artis ſuę noĩe: hos rhetoricos & inſcribũt: et appellãt. Eteni quũ illi in dicendo inciderint loci: qđ perſępe euenit: vt đ diis ĩmortalibus: de pietate: de cõcordia: đ amicitia: de cõi ciuiũ de hoim: de gentiũ iure: de eqtate de tpantia: de madnitudine anĩ: de omni virtutis genere: ſit dicẽdũ. clamabũt credo omnia gymnaſia: omes phõꝝ ſcholæ: ſua hæc eſſe omnia ꝓpria: nihil omnino ad oratorẽ ptinere. Quibus ego vt de his rebus in angulis cõſumẽdi ocii cã diſſerãt

Tribuã:iure. Dabo:ſponte. Tenui:exili & exangui. Cogebat em̃ me. M. Marcellus:quum ex Mace
donia rediret quæſtor: & Athenis diuertiſſet:apparet ibi inueniſſe. Marcellũ:a quo ſe coactum dicit:
vt cõtra phos diceret: Niſi ludos faceret. Quid ludi ſint:ipſe Cicero in oratione contra verrem decla
rat. De legibus inſtituendis: videlicet de inſtitutis. De bello:ius dicẽdi:bellum ab equiculis ſumptũ eſt.
De ſociis:in fide retinendis. De vectigalibus:locandis & cõducendis. De iure ciuili generatim:non eſt
iteratio illius loci:neq; ſine legum morum iuris ſcientia. Illa em̃ id eſt generaliter dicta ſunt.
Hæc id eſt generatim. nã
ius de quo ſupra dixit:generaliter de oĩ
intelligit̃ iure:quod ex fontibus manat
philoſophiæ:nunc autẽ dicit de legibus
pticulariter ſcriptis. In ordines. qa ali
ud iuris ſenatoribus ſeruandũ eſt: aliud
equiti:aliud plæbeo. Aetates. alio iure
tenentur pueri. alio iuuenes: alio ſenes.
Vel græci. ideo dicit vel quia dicturus
eſt vel noſtros. Lycurgũ. hic leges tulit
lacedæmonieñſibus. Solon autẽ Atheni
enſibus. Hypperides. & demoſthenes p̃
ſtantiſſimi oratores fuerunt iiſdem tem
porib⁹. Et hypperides quidẽ (vt Quin
tilianus in decimo ſcribit) dulcis fuit &
acutus. Vel noſtros decemviros. nam
T. Tremelio & C. Veturio conſulibus
miſſi legati ſunt Athenas: vt liuius ſcri
bit: iuſſiq; inclitas leges Solonis deſcri
bere: & aliarũ græcie ciuitatum inſtituta
moreſq;: iuraq; noſcere. Variæ: ad id qđ
dixit pfectum: Copioſe: ap id quod di
xit plenũ. Obſcuriore aliqua ſciẽtia. id
eſt ex philoſophia naturali & morali: ac
geometria plerunq;: vt ſi quis imperato
rem accuſare vel defendere voluerit: mul
ti poſſũt incidere loci: quos niſi geome
triam plene tenuerit orator: cõmode tra
ctare nõ poterit: vt ſi accuſet imperatorẽ
ꝗ cladem ab hoſtibus acceperit: ꝗ ab eo
locus caſtris idoneus non captus fuerit.
ꝗ iniquo loco pugnauerit hunc oporte
bit ex cognitione geometriæ. & quanti
tatẽ & qualitatẽ oſtẽdere loci. Nam ſpa
cia terrarũ. tractuſq; maris. ſolo aſpectu
metiri poſſe: geometrarũ eſt. Quæro
em̃. ſcilicet ex his qui dicunt cõcedi tan
tummõ oratori cauſas iudiciales. demõ
ſtratiuas & deliberatiuas. Cõtra impa
torẽ. ſi nõ ſm rei militaris diſciplinã pu
gnauerit. De legibus iubẽdis. ſuadẽdo
Vetãdis. diſſuadẽdo. Hoc autẽ facere
nõ poterit. niſi iuriſpitus ſit: ſed ius ẽ ps
phie moralis: igit̃ & cætera. Sine ſũma
rerũ ciuiliũ cognitõe: maxima ps eſt po
liticæ. De oĩ reipu. genere. quæ domi: q̃
foris: quæ pace: quæ bello gerenda ſunt.
Cognitiõe: q̃tum ad ſciam. Prudentia
q̃tum ad vſum. Num admoneri ad ſen
ſus: oſtendit oratorem peritum eſſe de
bere philoſophiæ naturalis: nam ſimili
tudine morum mouentur auditores.
Atq; motus: propter naturam. vnum
opinionis eſt: alterum affectionis ſecun
dum opinionem ſenſus vel commiſerã
tur vel indignantur. Secundum affectionem. motus vel incitantur vel reprimuntur. Equidem non du
bito. dicit oratorem nihil deſiderare aliarum artium adiumenta. ſed econtra alias artes indigere orato

cũ cõceſſero illud tñ oratori tribuã & dabo. vt ea
dẽ de qbus illi tenui quodã & exiguo ſmone di
ſputãt hic cũ oĩ grauitate & iucunditate explicet
hæc ergo cum ipſis phĩs tum Athenis diſſerebãt
cogebat em̃ me. M. Marcellus hic noſter q̇ nunc
ædilis curulis eſt. & pfecto niſi ludos nũc faceret
huic nr̃o ſmoni intereẽt. ac etiã tũ erat adoleſcẽtu
lus his ſtudiis mirifice deditus. Iã vero đ legibus
inſtituẽdis. đ bello. đ pace. đ ſociis. đ vectigalibuſ
de iure ciuili generatim in ordines ętateſq; deſcri
pto dicãt: vel gręci ſi volũt Lycurgũ aut Solonẽ
ꝗꝗ illos q̇dẽ cẽſemus ĩ nũmero eloq̃ntiũ reponẽ
dos: ſciſſe melius q̃ Hyppeřiẽ aut Demoſthenẽ
pfectos iaꝫ hoĩes in dicẽdo & ppolitos: vel nr̃os.
x. viros q̇. xii. tabulas perſcripſerĩt: quos neceſſe ẽ
fuiſſe prudẽtis: anteponat ĩ hoc genere & Ser. gal
bę: et ſocero tuo. C. Lęlio: quos cõſtat dicẽdi glo
ria p̃ſtitiſſe. Nunq̃. n. negabo eſſe quaſdã artes p
prias eoꝝ q̇ in his cognoſcẽdis atq; tractãdis ſtu
diũ ſuũ omne diſpoſuerũt: ſed oratorẽ plenũ atq;
perfectuꝫ eſſe eũ: q̇ de oibus rebus poſſit copioſe
varieq; dicere. Etenim ſępe in his cauſis: q̃s omẽs
pprias eſſe oratoꝝ confitemur: eſt aliquid qđ nõ
eſt ex vſu forenſi: quẽ ſolũ oratoribus conceditis
ſed ex obſcuriore aliqua ſcĩa ſit pmẽdum atq; ſu
mendũ. Quæro em̃ num poſſit aut cõtra impato
rẽ: aut p imperatore dici: ſine rei militaris vſu: aut
ſæpe etiaꝫ ſine regionũ terræſtriũ aut maritimarũ
ſcĩa. Num apud pplm de legibus iubẽdis: aut ve
tandis. num in ſenatu omni reip. genere: dici ſine
ſũma reꝝ ciuiliũ cognitiõe & prudentia. num ad
moueri poſſit oro ad ſenſus animoꝝ atq; motus:
vl' inflamãdos: vl' etiã extiguẽdos qđ vnũ ĩ orato
re dñat̃ ſine diligẽtiſſima pueſtigatõne eaꝝ oĩm
rõnũ q̃ de naturis humani generis ac moribus a
a phĩs explicãt̃. Atq; haud ſcio an minus vobis
hoc ſim pbaturus: equidẽ non dubito qđ ſentio

dicere: phyſica iſta ipſa quæ pauloante & mathematica: & cęterarum artiũ ꝓpria poſuiſti: ſciētię ſunt eorum qui illa ꝓfitentur. Illuſtrare aũt orōne ſiquis iſtas ipſas artes velit: ad oratoris ei cōfugiendum eſt: tanquã ad architecti potius facultatem. Neqꝫ enim ſi Philonem illũ architectum qui Athenīēſibus armamentariũ fecit: conſtat perdiſerte ꝓ rōne operis ſui reddidiſſe exiſtimãdũ eſt architecti potius artificio diſertum: ꝙ oratoris fuiſſe. Nec ſi huic .M. Antonio ꝓ Hermodoro fuiſſet de naualiũ opere dicẽdũ: num quum ab illo cauſam didiciſſet: ipſe ornate de alieno artificicio copioſeqꝫ dixiſſet. Neqꝫ vero Aſclepiades is: quo nos medico amicoqꝫ vſu ſumus: cũ eloquẽtia vincebat cęteros medicos: ĩ eo ipſo ꝙ ornate dicebat medicinę facultate vtebatur nõ eloquentię. Atqꝫ illud eſt ꝓbabilius: neqꝫ tñ verũ qđ Socrates dicere ſolebat: oẽs in eo qđ ſcirent ſatis eſſe eloquentes. Illud verius: neqꝫ quenqꝫ in eo diſertũ eſſe poſſe: qđ neſciat: neqꝫ ſi id optime ſciatur ignaruſqꝫ ſi ſit faciũdę ac poliendę orōnis: diſerte idipm de quo ſciat nõ poſſe dicere. Quobrem ſiqs vniuerſam & ꝓpriã oratoris vim definire complectiqꝫ vult: is orator erit mea ſententia: hoc tã graui dignus eſt noīe: q quęcũqꝫ res inciderit: q̃ ſi dictiōe explicãda: prudenter: & cōpoſite & ornate: & memoriter dicet: cũ quadã actionis etiã dignitate. Sin cuipiam nimis infinitũ videtur: ꝙ ita ꝓpoſui quacũqꝫ de re licet hinc quantũ cuiqꝫ videbitur: circũcidat atqꝫ amputet: tñ illud tenebo: ſi q̃ cæteris ĩ artibus aut ſtudiis ſita ſunt: orator ignoret: tãtũqꝫ ea teneat: quæ ſint in diſceptatōnibus: aut vſu forenſi: tñ ſi de his rebus ipſis ſit ei dicendũ: quũ cognouerit ab his qui tenent quę ſint in vnaquaqꝫ re: multo oratorē melius: ꝙ ipſos illos: quorũ eæ ſunt artes: eſſe dicturum. Ita ſi de re militari dicendũ: huic erit Sulpitio: quæret a. C. Mario affini noſtro: & quũ acceperit: ita ꝓnunciabitur vt ipſi. C. Mario pene hic melius: ꝙ ipſe ille ſcire videatur. Sin de iure ciuili: tecum cōicabit. te hoīem prudentiſſimũ et periſſimum in his ipſis rebus. quas abs te didicerit. dicendi arte ſuperabit. Sin quæ res inciderit. in qua de natura. de viciis hominum. de cupiditatibus.

ris officio. ſi de ſuis quiſqꝫ ſentn etiis diſputare voluerit. quod probat exemplis.

Tanqꝫ ad architecti: ſicut architect⁹ materiã ꝓpoſitã artificio ſuo cōponit ĩ opuſ ita & orator rem ꝓpoſitã. Philonem. de hoc Valerius mentionem facit in memorabilib⁹: fuit eñ architectus nõ ignobilis. Adeo aũt de inſtitutione ſua diſſertiſſime dixit: vt maiorē gloriã ei popul⁹ tribuerit de eloquẽtia qꝫ de arte architecturæ. Armamentariũ: locus ē vbi arma reponũt. Rationē opis ſui: cur id & eo loco & ea forma ſtruxiſſet. Et antonio pro hermodoro dicendũ fuiſſet: num ne inquit melius & copioſius de illo artificio dixiſſet: qꝫ ille ipe a q̊ cauſam accepiſſet. Aſclepiades pruſienſis fuit qui (vt Pli. dicit) Cōdita noua ſecta: ſpretis legatis & polliciationib⁹ mithridatis regꝭ: reꝑta rōne q̄ vinũ egris medet̃: relato e funere hoie. & cōſeruato: ſed maxime ſponſione facta cuꝫ fortuna: ne delatus ad rogũ medicus crederet̃: ſi vnqꝫ inualidus vllo mō fuiſſet ipe: & victor ſupma in ſenecta lapſu ſcalarum examinatus. Hæc Pli. De hoc etiã multa refert Apuleus. li. iiii. Atqꝫ illud ē ꝓbabilius: refellit dictum ſocratis. Dicit eñ ꝓbabilius eē: qđ ſocrates dixit qꝫ qđ ipe ꝓpoſuit: ſed tñ verius qđ ꝓpoſuit. Quobrē ſi quis: hãc concluſionē recte ex ſuperiorib⁹ infert. Prudēter & cōpoſite: oēs ꝑtes ĩtegrales rhetoriceæ facultatis cōplexus ē. Prudēter ad inuentionē. Cōpoſite ad diſpoſitionē: Cōpoſitio aũt duplex ē: Vna rerũ: altera verborum. Rerũ ē: vt ꝓcedētibus ſeqntia cōueniãt: & de hac itelligit. nã verborum magis aptitudo ē. Ornate ad elocutionē. Memoriter ad memoriã. Cum quadã actionis dignitate. Ad ꝓnunciationē. Actio eñ ē ꝓnũciatio. Sic & quintilianus Pronunciationē actionē appellat. Circũcidat atqꝫ amputet. Circũcidere ē partē partis alicui⁹ demere. Amputare vero ē totã partē abſcindere vt ſi quis oratori philoſophiã cōcedat: ſed non plenã: ille circũcidit. vt ex tribus ꝑtibus. philoſophiæ naturali. morali. & logica. nullã qdē demat. ſed eas nõ plene concedat Qđ ſiquis ex his ꝑtibus aliquaꝫ oratori penitus demeret: hic dicit̃ amputare.

Ita ſi de re militari: ponit exemplũ qd facere debeat orator. Sꝫ ſi me audierit: dixi de q̄cũqꝫ re: ſi opus fuerit plenũ oratorē ſcire oꝑtere: ſed ſi nimiũ id nõ nullis videbit̃: cōcedã vt relinq̄t philoſophiã naturalē: moralē vero q̄ ab ipo ſeparari nõ pôt: omino cōplectat̃. De natura de vitiis hæc omnia ad naturalē: vel moralem philoſophiã pertinēt. De cupiditatib⁹. Tria ſunt genera cupiditatum: Auaritia pecuniarũ: ambitio honorum. Ira vlciſcēdi

De mõ.de cõtinẽtia.ꝑtes ſũt tẽperãtiæ:& ad mores ſpectãt. De dolore de morte:hæc ad fortitudinẽ
referũt̃.q̃ in patiẽtiã diuidit̃ & pſeuerãtiã:patiẽtia dolorẽ ſuperat.pſeuerãtia mortẽ cõtẽnit.Hæc noſſe q̃
ad phiam ꝑtinet. Tecũ.ſ.o ſcœuola. Naturæ obſcuritatẽ.videlicet phiſicã. Differẽdi ſubtilitatẽ.i.lo
gicã.q̃ in duo diuidit̃.in inuẽtionẽ.& diſputationẽ.Inuẽtio ad logicã.diſputatio ad dyalecticã ꝑtinet. In
uitã atq; mores:æthicã.i.bñ viuẽdi rationẽ. Inertiæ.qa excuſamus nos nõ poſſe cõplecti tãtã ſciam.qđ
igit̃ ẽ inertiæ retribuimus difficultati rei. Totus ẽ oratori.quũ dicit totus oñdit etiã ꝑtẽ phiæ naturał:

de mõ:de cõtinentia de dolore:de morte dicẽduꝫ
ſit:forſitan ſi ei ſit viſum: & ſi hæc quideꝫ noſſe de
bet orator: cuꝫ Sex.põpeio erudito hoĩe in phĩa
comicarit: hoc profecto efficiet:vt quemq; rem a
quoquo cognouerit.De ea re multo dicat ornati
us:quã ille ipſe a quo ante cognorit. Sed ſi me au
dierit:qm̃ philoſophia in tres partes ẽ diſtributa:
in nature obſcuritatẽ: in differendi ſubtilitatẽ: in
uitã atq; mores:duo illa relinquamus:atq; largia
mur inetiæ noſtræ. Tertium vero qđ ſꝑ oratoris
fuit: niſi tenebimus: nihil oratori in quo magnus
eſſe poſſit relinq̃mus. Quare hic locus de vita &
moribus:totus ẽ oratori perdiſcendus. Cætera ſi
nõ didicerit: tñ poterit ſiquãdo opus erit: ornate
dicendo:ſi modo ad eũ erunt delata et tradita. Et
enim ſi cõſtat inter doctos hominẽ ignaruꝫ aſtro
logię ornatiſſimis atq; optimis verſibus. Aratũ
de cœlo ſtelliſq; dixiſſe: ſi de rebus ruſticis homi
nẽ ab agro remotiſſimũ Nicandꝝ Colophoniũ
poetica q̃daꝫ facultate nõ ruſtica ſcripſiſſe p̃clare:
qđ ẽ cur nõ orator đ rebus iis eloq̃ntiſſime dicat:
q̃s ad certã cãm tẽpuſq; cognorit. Eſt.n.finitimuſ
oratori poeta nũeris aſtrictior paulo: verboꝝ ãt
licẽtia liberior: mł͛tis vero ornãdi generibus ſoci
us ac pene par. In hoc qdẽ certe ꝓpe idẽ nullis vt
terminis circũſcribat:aut definiat ius ſuũ: quomi
nus ei liceat eadeꝫ illa facultate & copia vagari q̃
velit. Nãq; illud quare Scęuola negaſti. te fuiſſe
laturũ: niſi in meo regno eſſes: ꝙ in omni genere
ſmonis:in omni ꝑte hũanitatis: dixerim oratorẽ
perfectũ eẽ debere. Nũq̃ me hercule hoc dicerẽ
ſi eũ quẽ fingo:meipm eẽ arbitrarer: ſꝫ vt ſolebat
lucilius ſępe dicere hõ tibi ſubiratus mihi ꝓpter
eã ipſam cãm minus q̃ volebat: familiaris: ſed tñ

& logices eẽ tacendã. Si qñ volet.ſi de
rõne naturæ.& differẽdi tractare volue
rit. Etenĩ ſi: ꝓbat exẽplo fieri poſſe:vt de
phia naturali & logica differere poſſit o
rator:tam & ſi eas nõ tenuerit artes. De
lata narrãdo. Tradita docẽdo. Aratũ.
hũc ipe Cicero đ græco ĩ latinũ ſermonẽ
trãſtulit.vt ĩ lib. de officiis teſtat̃. Cuius
verſũ hũc Priſcianus ĩ auctoritatẽ addu
cit Spicũ illuſtre ferẽs p̃ſtãt ĩ corpe virgo
Hic ergo de apparẽtibus ſtellis locutꝰ ẽ.
qnũ tñ aſtrologia ignoraret. Ouidi. Cuꝫ
cœlo & ſtellis ſꝑ aratus erit.cuiꝰ liber ad
hucexta. Nican
der vero đ agricłtura ſcripſit:ſcripſit &
Fuit aũt lydius ex vrbe Colo
phone. Ad certã cãm.ꝓ rei de q̃ agitur
natura. vt ſi laudãdus ſit impator. diſcat
quõ id facere debeat. vt ipe Cicero ĩ Põ
peiana vbi põpeiuꝫ laudãs de re militari
differuit.hõ mime militarꝭ Tẽpuſq;:vi
delꝫ ad occaſionẽ vt ipe Cicero ĩ Catone
maiore.quũ đ voluptatibꝰ ſenũ loq̃retur
arrepta occaſione de agricultura differe
re cœpit. Eſt.n.finitimꝰ qa exẽplo poe
taꝝ ꝓbauerat ho c occurrebat illđ:aliđ eẽ
poetas aliđ oratores dicit mł͛tꝭ ĩ rebꝰ poe
tas oratoribꝰ ſiłes eẽ.nũeri aſtrictior:g &
orator aſtrictꝰ:qđ etiã.q̃ntil. oñdit. Nũe
ris:mẽſuris ſyllabaꝝ vt Nũeros memini
ſi verba tenerẽ. Verborũ licẽtia liberior.
qa poeta plerũq; figurꝭ vtit̃:aut abiecti
one ſyllabæ.vt nos abiiſſe rati. aut ꝑmu
tatiõe:vt olli ceruleus: mutatiõe tꝑm. vt
ſteterẽtq; comæ.& mille alia. Multꝭ ornã
di generibꝰ.vt vt ẽ ꝓle
pſis.zeugma. Anadiploſiaſis:anaphora
panılepſis& mł͛ta hmõi exornationũ ge
nera.q plura didicerit.tã oratori q̃ poete
iueniet eẽ cõia. Pene par.pene iđo dicit
qa orator res veras aut veriſiłes tractat
poeta neutrũ plerũq; facit. Circũſcribat
ius ſuũ. nã q̃cq̃d voluerit ſiue poeta ſiue
orator:ꝓ arbitrio ſuo tractabit. vt poeta
phyſica.& metaphyſica. Virg.ĩ vi.ſciẽtiæ
plenꝰ ẽ. nã mł͛ta ĩ eo per altã ſciam phoꝝ
dñr ſic orator.vt Cicero. Nũ ne in ſuis li
bris oẽ refert genus doctrinæ:nã ĩ lib.de
officiis æthicã:ĩ ſõno Scipiõis aſtrologiã
ĩ libris de natura deoꝝ metaphyſicã tra
ctauit. In meo regno.ſ.in tuſculano.nã ſupius dixerat id niſi ĩ tuo regno eſſemus.nõ tuliſſem. In oĩ
genere ſermonis.in quo ſeria tractant̃. Quorũ tria ſunt genera.mores.conſiliũ.hiſtoria. Mores in præci
piendo. Conſiliũ docẽdo. Hiſtoria narrãdo. Humanitatis ad iocos. Quoꝝ tria ſunt genera.ſ. lepos
facetiæ vrbanitas. licet poſtremũ duo illa priora compræhendat.aut oẽs liberales artes dicit. Sed vt ſole
bat.non hoc dico ꝙ ego is ſim.quem ego fingo ſed hæc mea eſt ſententia. Subiratus tibi.qa de repub.
diſſentiebant inter ſe. Propter eam ipſam cauſam:ꝙ tibi ſubiratus ſit:ſcit enim te mihi amiciſſimum eſſe.

Doctus. Ad ſeria. Perturbanˀ. ad iocos refert. Tamē apparet ex q̄litate orōnis ſignificat̄ vtrū orator doctus ſit an ignarus: vrbanus an inſulſus. In ipa luſione. pulcbra ſiſitudo. ſicut ipa agilitate comparis lu ctat̄ ſit nec ne dū pila ludit. oñdit̄. ſic ipo dicēdi genere ſignificat̄ doctus ſit orator barū artiū nec ne. Et q̄ fingūt. ē vel in aere vel lapide vel terra alicuius rei effigie formare. Pingere ē coloribus alicuius imagine exprimere. Iudicioꝝ. i. in cauſis forenſibus. Cōtionū. i. in demōſtratiuis. Senatus. i. deliberatiuis. Lactatus. exercitatus tranſlatio a tempeſtate.

& doctus & ꝑturbatus. Sic ſentio nemīnē eſſe in oratoꝝ nūero bñduʒ: q̄ nō ſit oibus iis artibus: q̄ ſūt libero digne perpolitus: q̄bus ipſis: ſi in dicendo ñ vtimur: tñ apparet atq̄ extat: vtꝝ ſimus eaꝝ rudes: an didicerimus: vt q̄ pila ludūt: nō vtūt̄ in ipſa luſiōe artificio ꝓprio paleſtrę. ſed ipſe motus indicat didicerint: ne paleſtra an neſciāt. Et aliq̄d fingūt: & ſi tū pictura nibil vtunt̄: tñ vtꝝ ſciāt pingere: an neſciāt: nō obſcuꝝ eſt: ſic in orōibus biſce ipis iudicioꝝ: cōcionū ſenatus: etiā ſi ꝓprie cętere nō adbibeant̄ artes: tñ facile declarat̄: vtꝝ is qui dicat: tātūmō in boc declamatorio ſit opere iactatus an ad dicenduʒ oibus ingeniis artibus inſtructus acceſſerit. Tū ridens Scæuola. Nō iuctator inquit tecū Craſſe āplius. Id. n. ipm q̄d contra me locutus es: artificio quodā es conſecutus: vt mibi qui ego vellē nō ēē oratoris cōcederes: & ea ipſa neſcio quō rurſus detorq̄s: atq̄ oratori ꝓpria traderes: bęc quū ego prætor: rbodū veniſſem: et cū ſūmo illo doctore iſtius diſciplinę Apollonio: ea q̄ a Panętio acceperā: cōtuliſſem: irriſit ille quidē vt ſolebat: pbiloſopbiā: atq̄ cōtēpſit: multaq̄ nō tā grauiter dixit: q̄ facete: tua aūt fuit orō eiuſmodi: non vt vllā artem doctrinā ve cōtemneres: ſed vt oēs comites ac miniſtras oratoris eſſe diceres: quas ego ſiquis ſit vnus cōplexus oēs ideq̄ ſi ad eas facultates: iſtaʒ ornatiſſimæ orōnis adiūxerit nō poſſum dicere eū nō egregiū quendā bominē atq̄ mirāduʒ fore. Sed ſiquis eſſet: aut ſi etiā vnq̄ fuiſſet: aut vero ſi eſſe poſſet: tu eſſes vnus ꝑfecto: qui & meo iuditio & omniū: vix vllā cæteris oratoribus. pace boꝝ dixerim. laudē reliquiſti. Veꝝ ſi tibi ipſi nibil deeſt: q̄d in forenſibus rebus ciuilibuſq̄ verſaret̄ quin ſcias: neq̄ eā tñ ſcientiā quā adiungis oratori: cōplexus es: videamus ne pluſ ei attribuas: quā res ipſa & veritas concedat. Hic Craſſus. Memento inquit me non de mea ſe de oratoris facultate dixiſſe. Quid enim nos aut didicimus: aut ſcire potuimus: qui ante ad agendū q̄ ad cognoſcēdum venimus: quos in foro: quos

TVM RIDENS SCAEVOLA. Hoc ē quintū caput. in quo Sceuola riſu ꝓſequit̄. Craſſi artificiū quo. fuerat vſus vt quod nō cōcedebat: quodāmō concedere videret̄. nam Scæuola Craſſi diſputationē ex boc maxime ridet: q̄ nemo talis orator fuit qualē Craſſus definit. Nū luctabor. contendam: trāſlatio a paleſtra Vt mibi. quæ ego vellē. nō eſſe oratoris cōcederes. Hoc fecit craſſus quū dixit at q̄ totˀ bic locˀ pboꝝ ꝓpriˀ putat̄. Cōcederes quū dixit atʒ totˀ bic locˀ pboꝝ ꝓpriˀ videt̄: neq̄ orator: neq̄ me oratore repugnabit. Et ea ipa neſcio quō rurſus detorquæres cū dixit. naʒ ego q̄ ſunt oratori. quū illis cōia nō mutuor ab illis. iſti q̄ de bis diſputāt: oratorum eē concedūt

Cum illo. dicēdo illo. empbaſim facit.

Appollonio: būc p̄ſtantiſſimū conſtat oratorē fuiſſe. quē cicero audiuit & octauianus. Quæ a panætio acceperā: videlicet pbyſica & æthica. Grauiter. ſerio. Facete ioco. Quas ego ſiq̄s: ꝓbat q̄d dixerat Scæuola. dū reſpōderet iis q̄ Craſſus diſputauerat. videlicet fieri non debere. vt rerū omniū atq̄ artiū doctrina oratori tribuatur. Dicit enim ſi fieri poſſʒ. vt vnus omniū artiū ſcientiā cōplecteretur & buic facultas oratōis addita fuerit. būc ego egregiū. & admirandū ſentirem. ſed nullus eiuſmodi ē: & id Craſſi ipius probat exemplo. qui & ſi acri ſit ingenio: nō tamē eam oratoris facultatem ſit aſſecutus. Quas. ſ. artes liberales. Vnus. orator. Iſtam. ſ. facultatē. Sed ſi quis. id ē talis qui iſtas artes eſſet complexus.

Eſſet. præſenti tpe. Fuiſſet. præterito Eſſe poſſet. ad vtrūq̄ refertur. & ſemper auget. Omnium. ſcilicet iudicio.

Laudem reliquiſti: quia omes laudes quæcunq̄ tribui poſſunt oratori: tu ſolˀ compræbendiſti: & tamen nondum omnium ſcientiarum facultatē adeptus es. Verū concludit ergo. Forēſibus: q̄tū ad iudiciale. Ciuilibus. q̄tum ad politicam ſub qua demōſtratiuum & deliberatiuum continetur: quod vel in foro vel in curia tractatur. Res & veritas. veritas rei: endiadis eſt. Hic Craſſus reſpondit breuiter Craſſus ad ea: quæ de laudibus ſuis Scæuola dixerat: & dicit non de ſeipſo locutū fuiſſe: quia nec didicit: nec diſcere potuit aſſiduis & proprie importunis occupationibus impeditus. Q̄d ſi quis p̄ſtanti igenio fuerit: & ociū babuerit id cōſequi poterit q̄d neceſſariū ꝑpe exiſtimat. In foro: in cauſis agendis.

In ambitione:in petendis magiſtratibus. In republica:adminiſträda: Amico℞:in defendēdis amicis
Aut didicimus:ac ſi diceret:nō modo nihil didicimus:ſed ne diſcere quidē potuimus:tam in tempe-
ſtiuis:& aſſiduis occupationibus impediti. Cōfecit:defatigauit:vt ipſe alibi: His me laboribus confe-
ciſſem. Quod ſi tibi tantū.quod Scæuola cōtra ſe dixerit:id in ſuã vtilitatē conuertit.Si mihi tantum
inquit attribus occupato homini:qd ſi alius extiterit maiori ingenio:& ociū adeptus fuerit:num ne ex
iſtimas illum hæc omnia conſecuturum. Qualem dignitate. Quantū.magnitudine.

TVM ANTONIVS. Antonius q̄ſi
arbiter iter Craſſū & Scæuolã ſniam craſ
ſi cōfirmat:ſed difficultatē in tãta re oſtē-
dit:negãs vllã eē artē dicēdi. Diuidit̄ an
tē hoc caput in tres ptes. In prima di-
cit difficile eē occudat hoib⁹ cuiuſmodi
ſūt romani tanta℞ re℞ ſciam poſſe cōple
cti. In ſecūda pte oñdit aliud dicēdi ge-
n⁹ eē orator:& aliud philoſophi. ſed tñ
in ſuo genere vtrūq̧ grauē:& ornatū.In
tertia aūt Mneſarchi & carneadis diſpu-
tationē ponit:& Carneadis ſniam confir
mat. Quæ dicis.de oratore pfecto. Ra
tionē.q̧tū ad pcepta. Naturã q̧tū ad
pprietatē.Grãmatices ē ppriū recte loq
recteq̧ ſcribere Dialecticæ pprium.ab ad
uerſario verū extorquere. Rhetoricæ.
auditorib⁹ pſuadere. Arithmeticæ.quãti
tatis & nūeri rationē explicare& ſic d cæ
teris. Vita.ſ.politica. Occupationib⁹
adminiſtrandæ reipublicæ. Ne abſtraba
mur:etiã ſi iis ſtudiis dēdi voluerim⁹.Po
pulari q̧tū ad demonſtratiuū & delibera
tiuū. Foreſi q̧tū ad iudiciale. Aliū.n.
Hæc ē ſecūda hui⁹ capitis ps. Vere inq̧
vereor ne abſtrabamur:qa aliud & cæte-
ra. Eorū hoim.ſ.philoſopho℞. Orna-
te.verbis. Grauiter ſentētiis. De na
tura rerum.qd eſt phiſici. Humanis re
bus.qd eſt æthici. Nitidū quoddã & c.
oſtendit differentiã inter genus dicendi
philoſophorū & oratorū. Nitidū.pla
nū & exile. Letum.gratū:nam ex primo
ſequit̄ ſecundū. ſignificat autē quietum
diſputãdi genus quo vtūtur philiſophi.
Paleſtræ: hoc ē ludi cuiuſdã manſueti
oris:quã prælii aſperioris. Quod aūt di-
xit palæſtræ.& olei:innuit gracile:& ex-
tenuatum dicendi genus quo vtunt̄ phi
loſophi. Turbæ ac fori.qa videlicet i fo-
renſibus cauſis. & etiã in populo acriori
bus vtimur & verbis & ſentētiis. Nã
q̧ egomet.aggredit̄ tertiã partē. Ego
met.nō qui ab alio audiuerim. Qui ſe
ro:occurrebat quō Athenis audire volu
iſti græcos diſputãtes quū & latin⁹ eſſes
& Romanus videlicet. Leuiter.ſupficiali
ter. Increbuiſſet:fama vulgatū eēt. Ma
ioribus.difficilioribus: ſiue incuria: ſiue
ad populū. Proſeq̧ quiſq̧:vt mihi grati
ficaret̄. Rōne videlicet ex arte dicere.
Operarios.qui operas ſuas locant cli
entibus. Vnam quandam virtutem:
quia bene dicendi ſcientia.ſi eſt ſciētia be
ne dicendi:ergo virtus eſt:ſed qui vnam
habet virtutem:omnes habeat neceſſe ē ergo orator omnium artium ſcientiam tenebit.

in ambitione: quos in rep. quos in amico℞ nego
ciis res ipſa ante confecit: q̄ poſſemus aliquid de
rebus tantis ſuſpiciari. Qd ſi tibi tantum in nobis
videtur eſſe:quibus etiã ſi ingeniū vt tu putas nō
maxime defuit:doctrina certe & ocium:& hercu
le etiã ſtudiū illud dicēdi acerrimū defuit. Quid
cenſes ſi ad alicuius ingenium.vel mauis illa quę
ego nō attigi acceſſerint:qualē illum oratorem et
quantum futurum. Tum Antonius: Probas mi
hi inquit iſta Craſſe quæ dicis: nec dubito: quin
multo locupletior in dicendo futurus ſit:ſiqs om
nium rerum atq̧ artium rationem naturamq̧ cō
prehēderit. Sed primū id difficile factu eſt:preſer
tim in hac nr̄a vita & noſtriſq̧ occupatōibus. De
inde illud etiã verēdū eſt:ne abſtrahamur ex hac
exercitatōe & conſuetudine dicendi populari &
forenſi. Aliud enim mihi quoddã genus oratio
nis eſſe videt̄ eorum hominuz: de quibus paulo
ante dixiſti: q̄uis illi ornate & grauiter:aut de na
tura rerum:aut de humanis rebus loquantur. Ni
tidum quoddaz genus eſt verbo℞ & lętū. ſed pa
læſtræ magis:& olei q̄ huius ciuilis turbę ac fori
Nãq̧ egomet q ſero ac leuiter græcas litteras at
tigiſſem: tñ cū pcōſul i cicilia pficiſcēs Athenas
veniſſez:cōplures tū ibi dies ſum ppter nauigãdi
difficultatē cōmoratus. Sed cū quotidie mecum
haberē hoies doctiſſimos: eos fere ipſos:qui abs
te modo ſunt noiati. quūq̧ hęc neſcio quomodo
apd eos increbuiſſet:me i cauſis maioribus ſicuti
te ſolere verſari: p ſeq̧ quiſq̧ poterat:de officio et
de oratoris rōe diſputabat:ho℞ alii ſicuti iſte ipſe
Mneſarchus:hos quos nos oratores vocaremus
nihil eē dicebat: niſi quoſdã operarios lĩgua cele
ri & exercitata. Oratorē aūt niſi q ſapiēs eēt:eē ne
minem:atq̧ ipſam eloquentiã:qd ex bene dicēdi
ſciētia cōſtaret:vnã quãdã eſſe virtutē:& qui vnã
virtutē haberet:omnis haberet: eaſq̧ eſſe inter ſe

Aequales magnitudine. Pares vi Aequales.quantitate.Pares dignitate. Spinoſa:aſpera:non
facile pſuadēs:nā argumēta eoꝝ ſunt exilia. Abborrebat:non enim probat qđ volebat. Carneades vero
oſtendit vberiori ratione diſſeruiſſe Carneadē.quā Mneſarcbū.Nō quo aperiret ſententiā ſuā:naꝫ Aca
demici nibil certum ponunt.ſed quod ex diſputatione magis probant ſequent̄. Significabat vnde de

æqualis & pares. Ita qui eſſet eloquēs eū virutes
oēs babere atq; eſſe ſapientem ſed bæc erat ſpino
ſa quædam & exilis oratio: longeq; a noſtris ſen
ſibus abborrebat. Carneades vero multo vberi
us biſdem de rebus loq̄bat̄: nō quo aperiret ſen
tentiā ſuaꝫ:bic em̄ mos erat patrius academię: ad
uerſari ſemper omnibus in diſputādo: ſed tū ma
xime tū̄ boc ſignabat: eos qui rbetores nomina
bant̄:& qui dicendi.præcępta traderēt: nibil pla
ne tenete: neq; poſſe quemq̄ facultatem aſſequi
dicendi niſi quin pbiloſopboꝝ inuēta didiciſcet.
Diſputabāt cōtra diſerti boies atbenieſes in rep.
cauſiſq; verſati in quis erat etiaꝫ is qui nup romæ
fuit Menedemus boſpes meus qui cuꝫ diceret eē
quādā prudētiā:q̄ verſaret̄ in pſpiciēdis rōnibuſ
cōſtituendarū & agendarū re pub.excitabat̄ bō
pmptus ab boīe abundāti doctrina:& q̄dā incre
dibili varietate reꝝ atq; copia. oīs eī partis illius
ipſius prudētie petēdas eē a pbiloſopbia dicebat
Neq; ea q ſtatuerent̄:in republica đ diis immor
talibus de diſciplina iuuentutis: de iuſticia:de pa
tientia:de tēperātia de mō rerū omniū cęteraq; ſi
ne quibus ciuitates:aut eſſe:aut bene moratę eſſe
nō poſſent:vſq̄ in eoꝝ libris inueniri. Qđ ſi tantā
vim rerū maximaruꝫ arte ſua rbetorici illi docto
res complecterent̄ quærebat cur de proemiis:&
de epilogis & de buiuſmōi nugis. Sic enim apel
labat.referti eſſent eoruꝫ libri. de ciuitatibus inſti
tuendis:de deſcribendis legibus: de æquitate:de
iuſticia:de fide:de frāgendis cupiditatibus:de cō
formandis bominū moribus:littera nulla in eorū
libris inueniet̄. Ipſa vero præcepta ſic illudere ſo
lebat:vt oñderet eos non modo exptes eſſe illius
prudentię.quā ſibi aſciſſerent:ſed ne banc quideꝫ
ipſam dicendi rationem ac viam noſſe. Caput.n.
eſſe arbitrabat̄ oratoris vt & ipſis apđ quos age
ret:talis qualē ſe ipſe optaret videret̄:id fieri & vi
tę dignitate:de q̄ nibil rbetborici iſti doctores in
p̄ceptis ſuis reliquiſſent:& vti eorū qui audirē ſic
afficerent̄ anī: vt eos affici velit orator: qđ idē fie
ri nullo mō poſſe: niſi cognoſceret is qui diceret

Academico ſignificabat dixit non aūt af
firmabat qa illi nibil certi affirmant. Rbe
tores noia.i.qui dicēdi præcepta tradūt.
Sopbiſtæ vero declamationib⁹ adoleſcē
tes exercēt.oratores vero ex arte dicunt
Q ueq;.ſ.eloquētiæ ſtudentē. Pbōruꝫ
inuēta didiciſſet:rbetores aūt nō diciſſe:
ergo nec aliis tradere poſſe. Cōtra.ſ.būc
carneadē. Diſerti.ſ.oratores Repub.
cauſiſq; in foro: ī populo:ī curia. Hoſpes
quā antboni⁹ ſuſcepat boſpitio. Inſtitu
endarū re.publicaꝝ. legibus & moribus
Agēdarū gubernatiōe:& admiſtratio
ne:& bono vtit̄ ordie. Prōptus.acri i
genio. Ipſius prudētie.quam dixerat
Menedem⁹ eē oratoris. Incredibili va
rietate reꝝ.qa ois pbiloſopbiæ genus te
nebat Carneades. De diis imortalib⁹.
qđ ē iuris pontificii: ad religionē ptinēt
& cerimonias.in qbus metapbyſica cōti
net̄. De diſciplina iuuētutis.ad politi
cā.i.de ſtudiis iuuenū:vt belli paciſq; tē
poribus poſſint eſſe minuti:vt videlicet
litteris & armis exerceant̄: Litteris in pa
ce:armis in bello. De luſticia.id ē de in
nocentia vt legib⁹ pareat̄:quarū cuſtos ē
iuſticia: bæc autē omnia tractant̄ ab ætbi
co. De patientia:quæ eſt pars fortitu
dinis:temperantia eſt ipſa virtus:cui⁹ ps
eſt continētia & modeſtia. Modo:mo
dus eſt quattuor reruꝫ.modus pecuniæ:
modus bonoris:modus vlciſcendi:mo
dus etiam voluptati: Eſſe aut omnino
tollunt̄:aut ſi ſtant:non ſtant bene mora
tæ. De ciuitatibus inſtituēdis:ad id qđ
dixit conſtituendarū rerū publicarum:&
ē laudāda oratoris copia:nam eadē quæ
ſupra diuerſis verbis dicit.Caput.i.ſum
mam. De æquitate de iuſticia. Iuſticia
ē vniuerſalis quædam virtus: quæ & vir
tutū omnium opera iubet:& vitiorū om
nium facinora vetat: æquitatis vero ſpe
cialis eſt magis. vt omnes æquo iure vi
uant vt nec plus quiſq; alio commodi cō
ſequatur nec plus incommodi. De fi
de: quæ ē pars iuris naturalis. Nam in fi
de fœdera cōtinent̄. De frangēdis ī cu
piditatib⁹: q̄tū ad temperantiā .i.deuin
cēdis appetitibus: vt fracti bello.i. victi.
De cōformandis:ad id qđ dixit.diſci
plinā iuuētutis vt ſciant & quid turpe vi
tent.& quid boneſtū ſequant̄. Illi⁹ pru
dentiæ.ſcilicet conſtituendarū ciuitatum
Vitæ dignitate:bene ſentiendo. & be
ne agendo: vitæ dignitas comparat̄. boc
autē cognoſci poterit bene viuendo. ſed
nulla vtilitate extrinſecus quæſita: Et
vt eos affici.& ſummam oratoris eſſe.vt
auditorum animos moueat.

Quot.ſcilicet animos auditorum inclinari:vt vult orator. Quot modis.duobus ſcilicet:primus ſi ingenio:deinde moribus horum:qui audiunt:orationem accomodauerimus. Quibus rebus.videlicet laudando:quæ placent auditoribus.& vituperando quæ diſplicent: Quo genere orationis.vel ſublimi:vel mediocri:vel attenuato:ſublimi ſi ad odium:vel indignationem concitauerimus: humili ſi ad miſericordiam lenire voluerimus. In quancꝫ partem videlicet in principium & concluſionem. Retruſa.repoſita Abdita recõdita. Primioribus.id eſt ſummis: vt Sandalo innixus primioribus digitis.i. ſummis. Exemplis magis quam argumentis:quia videlicet Dialecticã ignorabat ſimplex cauſidicus. Demoſthenis qui tam etſi orator tantũ fuiſſet non philoſophus:tamen quicquid voluiſſet ſuadere poterat. Vel iudicum:in foro cauſas agendo. Vel populi:contiones habendo. Siue ingenio.nullo adiutus artificio. Ferebatur dirigebatur. Vt & blãdiri:nã ruſtici etiam: quũ timent ſe cõdemnari.Sine arte:ſine pceptione ſuppliciter blandiũt iud cib?:& ad pꝛoemium ſpectat inſinuare: qd eſt pꝛoemii ppriũ. Aduerſarios minaciter terrere quum vl causam aduerſariorũ:vel ipſos etiã inſectamur: & minamur nõ eſſe illis ex ſententiis ceſſurũ.ſicut exiſtimant. Rẽ exponere.quod eſt narrationis. Confirmare. qͣtum ad eam partem orationis:quæ eſt confirmatio & confutatio. Deprecari. quod eſt concluſionis per cõquæſtionẽ. nam eſt proprie oratio auditorum miſericordiã captans. Id aũt fit aut veniã petendo.aut miſerias noſtras exponendo. Nec mediocriter diſertum. ergo nulla eſt ars.quãdo qui pcepta tradunt indiſerti ſunt. Corace & Cteſia:q primi de arte ſcripſere. Horum Quintilianus meminit.Fuerunt autem ſiculi. In altero. quod ego aliquid in dicendo poſſem. Artem vero negabat:hoc modo argumentabatur. Ars non habet plenã ſignificationẽ. ſed ad aliquod vnũ tẽdit tancꝫ certum fineꝫ.vt verbi gratia.Geometria ad finem dimetiendi.& nunꝗ̃ demetiendo falli poteſt: qui ſcientiam de menſurꝫ tenuerit. Eodem modo ſi Rhetorica eẽt ars:tenderet ad finem in quo falli nõ poſſet.Fallitur aũt plerũcꝫ.non eñ ſemp perſuadet:igitur non eſt ars. Nõ valet argumentum. Primũ nõ cõcedimus finẽ eſſe ſuadere:ꝫ bñ dicere:ſicut apud quintilianũ pbatur.Orator autẽ cũ bene dixerit: functus ẽ officio:igiẽ ad finẽ tendit: in q̃ falli nõ poteſt. Deinde pſuppoſito: vt finis ſit pſuadere: etiã ſi nõ pſuaſerit:& bñ dixerit:ſuo functus ẽ officio: nõ.n.ipſius culpa.ſed auditoris.q perſuaderi noluit. Ita tamen diſputabat Carneades. Cognitis ſimpliciter. Perſpectis intelligẽtia & ratione. Dubia. qͣtum ad id qd dixit fallẽtibus.Dubia qͣtum ad oratorẽ Incerta qͣtũ an auditorẽ. Ab iis q oia nõ plane.ſ.ab oratoribus. quibus dubia ſunt. vtpote ad certã cauſã & tẽpus accepta. Et audiretur ab iis.ſ.auditorib? q bus perſuaſũ ẽ. pbabilius magis q̃ neceſ

quot modis hominum mentes:& quibus rebus: & quo genere orationis in quãcꝫ partẽ mouerent. hæc autẽ eſſe penitus in media philoſophia retruſa atcꝫ abdita.q̃ iſti rhetores ne pmioribus quidẽ labris attigiſſet. Ea Menedemus exẽplis magis ꝙ argumẽtis refellere cõabat. Mẽoriter eñ multa ex orõnibus Demoſtenis preclare ſcripta pronũcians.dicebat illum in añis vel iudiciũ vel ppli in oẽm partẽ dicendo permouẽdis nõ fuiſſe ignarum:quibus ea rebus conſequeret:q̃ negaret ille ſine philoſophia queq̃ ſcire poſſe: huic ille reſpõdeat:nõ ſe negare Demoſthenẽ ſũmã prudẽtiam ſũmãcꝫ vim habuiſſe dicẽdi:ſed ſiue ille hoc ingenio potuiſſꝫ:ſiue id qd cõſtaret. Platõis ſtudioſus audiendi fuiſſet: nõ qd ille potuiſſet: ſed quid iſti docerent:eẽ q̃rendũ. Sepe etiã in eã partẽ ferebat orõne: vt oĩno diſputaret nullaꝫ artẽ eſſe dicẽdi. Idcꝫ cũ argumẽtis docuerat: ꝙ ita nati eẽmus: vt & blandiri ſuppliciter iis a quibus aliquis eẽt petendum:et aduerſarios minaciter terrere poſſemus: & rem geſtam exponere:et id qd intenderemus cõfirmare:& id qd cõtradiceret: refellere & ad extremũ deprecari aliqd & cõqueri. Quibus in rebus oĩs oratorũ verſaret facultas quũ cõſuetudo exercitatiocꝫ & intelligendi prudentia acueret:& loquẽdi celeritatẽ incitaret. Tum etiã exẽplorũ copia nitebat. Nã primũ q̃ſi dedita opera neminẽ ſcriptorẽ artis: ne mediocriter qdeꝫ diſertũ fuiſſe dicebat: quũ repeteret vſcꝫ a Corace neſcio quo & Cteſia:quos artis illius inuentores & pncipes fuiſſe cõſtaret:eloquẽtiſſimos tñ hoĩes:q iſta nec didiciſſent: nec oĩno ſcire curaſſent: innumerabiles quoſdã hr̃e noĩabat: i q̃bus etiã ſiue illẽ irridẽs: ſiue ꝙ ita putaret:atcꝫ ita audiſſet: me i eo nũero q̃ illa nõ didiciſſem:& tñ vt ipe dicebat poſſẽ aliq̃d i dicẽdo pferebat. Quoꝝ ego illi facile alteꝝ aſſẽtiebar:nihil me didiciſſe In altero aũt me illudi ab eo:aut etiã ipꝫ errare arbitrabar. Artẽ vero negabat eẽ vllã:niſi q̃ cognitis penituſcꝫ

ſariis argumẽtis:& ideo eis incerta ſunt. Non ſcientia:nõ eñ ideo oratoris eſt docere:vt ſcientiam faci at:ſed vt iudeat. Aut certe falſã:auditor eñ ſi ab oratore falſis orationibus decæptus fuerit:captus certe erit ꝓbabilibus magis q̃ neceſſariis. Nam oratoris eſt probabilia dicere:ſicut enim Quintilianus docet: Vera niſi veriſimiliter dicantur:fidem non faciunt. Exiguit temporis:quia perorata oratione:ſtatim ſequitur iudicium. Quid multa:ſcilicet poteſt dicere. Sic mihi tum:ideo dicit:quia poſtea mutata ſententia aliter ſenſit. Neq; artificium:hoc perſeueranter ſenſit. Neq; quemq̃:in hoc mutauit ſententiã.

perſpectis: & in vnũ exitũ ſpectãtibus:et nũq̃ fallentibus rebus cõtineref. Hęc aũt oĩa q̃ tractarenf ab oratoribus:dubia eẽ:et incerta:quũ:et dicerenf ab iis:qui ea oĩa non plane tenerent: & audirenf ab iis:quibus nõ ſcientia eſſet tradẽda:ſed exigui tp̃is:aut falſa : aut certe obſcura opinio immittenda. Quid multa. Sic mihi tũ perſuadere videbaf:neq; artificiũ vllũ eſſe dicẽdi:neq; quẽquã poſſe niſi q̃ illa q̃ a doctiſſimis hoĩbus in philoſophia dicerenf cognoſcet:aut callide : aut copioſe dicẽ. In q̃bus Carneades ſolebat ingeniũ tuũ craſſe vehemẽter admirari me ſibi perfacilẽ in dicẽdo te perpugñcem in diſputãdo eſſe viſũ. Tũ ego hac eadẽ opiniõe adduct⁹:ſcpſi ẽt illđ quodã i libello q̃ me iprudẽte et inuito excidit:et peruenit in manus hoĩm: diſertos me cognoſce nõnullos: eloq̃ntẽ adhuc neminẽ:qđ eũ ſtatuebã diſertũ:q̃ poſſet ſatis acute atq; dilucide apđ mediocres hoĩes:ex cõi q̃daʒ opiniõe hominũ mirabiliter dicere. Eloquẽtẽ vero q̃ mirabilius et magnificẽtius augere poſſet:atq; ornare q̃ vellet: oĩſq; omniũ rerũ q̃ ad diſcendũ pertinerent fontis aĩo ac mẽoria cõtineret. Id ſi eſt difficile nobis : qđ añq̃ ad dicendũ ingreſſi ſumus:obruimur ambitõe et foro:ſi tñ in re poſitũ atʒ nã. Ego.n.q̃tũ auguror cõiectura: q̃taq; ingenia nr̃is hoĩbus eſſe video:nõ diſpero fore aliq̃n aliq̃uẽ q̃ & ſtudio acriore q̃ nos ſumus atʒ fuimus et ocio ac facultate diſcendi maiore ac maturiore: & labore atq; induſtria ſuperiore: quũ ſe ad audiendũ:legendũ:ſcribendũq; maiore opera dederit:exiſtat tal' orator:q̃leʒ querimus:q iure ñ ſolũ diſtus:ſʒ etiã eloquens dici poſſit:qui tñ mea ſnia aut hic ẽ iaʒ craſſus: aut ſiq̃s fuerit ingenio pari:pluraq; q̃ hic et audierit: & lectitarit & ſcpſerit paulũ huic aliq̃d poterit addere. Hoc loco Sulpitius:Inſperãti mihi inq̃t et cottæ:ſed valde optãti

Callide:cum ſubtilitate. Copioſe:cũ vbertate. Perfacilẽ qđ ſuauiſſime omnes me audirẽt. Te ꝑpugnacẽ in diſputando:q̃a obtineres qđ velles. Imprudente & inuito:quia ſtatuerat. Anthonius nihil in ſcriptis relinquere. Mirabiliter:accutius inueniẽdo. Magnificẽtius:p̃ſtantius eloquẽdo. Augere:ſententiis. Ornare verbis. Fontis:fontes dicunf oẽs ares quæ rõne:& doctrina ꝑcipiunf:nam inde omnes materiã dicẽdi ſumũt. Animo ac memoria:id eſt memoria animi adeo.vt animus ꝓ memoria accipiaf.vt Virgi.in bucolicis. Omnia fert ætas animũ quoq;: id eſt memoriã:ergo memoria ad diſcẽdũ artes illas: quas fontes dixit. Ambitiõe:in petendis honoribus. Et foro:in cauſis agendis. In re atq; natura:hoc eſt in facultate dicẽdi:quia aliter eloquẽs eſſe non poterit:niſi materiam philoſophiæ didicerit. Studio:dicendi. Ocio:ſcribẽdi. Facultate:ſtudio & ocio conficif facultas dicẽdi. Maturiore:quia tardius ad dicẽdũ veniet. Et labore:ad ſtudiũ. Induſtria q̃tum ad facultatẽ. Eſt autẽ induſtria exercitatio freq̃ues:& aſſidua circa rem honeſtã. Ad andiendũ:q̃tum ad ſtudium Scribendũ:ad ociũ. Paulũ adere non tñ multum.

HOC LOCO SVLPITIVS. Hic ẽ tercius tractatus:vbi definif: vtrum ars ſit aliqua dicẽdi. Primũ in quinq; partes diuidif. In prima Sulpitius ꝓ ſe: & Cotta Craſſum rogat:vt ſuam velit de dicẽdo dicere ſniam. In ſecunda:quæ incipit: tum ille Craſſus oẽm huius diſputationis rõnem a ſe reiicit in Anthoniũ:& excuſat q̃ ſulpitio ante roganti morem nõ geſſerit. In tercia:quæ incipit:tum Cotta Vrgetur craſſus vehemẽtius diſputare de his quæ audire deſiderant adoleſcẽtes. In quarta craſſus hicit hũc morẽ græculorũ hoĩm ocioſoꝝ eſſe:vt de vna quaq; re ſibi ꝓpoſita diſputẽt:quem morem ipſe ſemper deriſit. In quinta ſcæuola Craſſum repræhendit.q̃ nimis tenaciter honorum adoleſcentium ſtudiis aduerſetur. Inſperanti:ſperamus meliora:optamus magna:ſperamus facilia:optamus difficilia:ſperam⁹ quæ facile euenire poſſunt:optamus quæ vix contingere poſſunt. Dicit ergo optabamus quidem hoc:non tamen ſperabamus. Aliis rebus:non de eloquentia:ſed ſpectantibus ad rempu. Excipere:captare. Huius:vel ſtudii:vel artificii:vel facultatis:alii enim dicebant artem rhetoricam eſſe ſtudium:alii artificium:alii facultatem. Facultas eſt genus ad omnes artes. Artificiũ eſt ipſius facultatis ope

ratio.id eſt quod ars ipſa operat̃:vt quum dicimus:oratione magno artificio compoſitã. Ars p̃ceptis tradit:ex p̃ceptis efficitur facultas. Artificiũ eſt:quod aliquid ſm̃ facultatem conficit. Pene:ideo dicit pene:quia nõdum de omni charactare dicẽdi diſputauerant:ſed tm̃ de materia dicẽdi diſſeruerãt. Vix optandũ:ne dum ſperandũ. Incenſus:miro quodã ardore captus. De vi:de efficacitate: & poteſtate. Per meip̃m egiſſem:agere p ſe:tentare p aliũ. Druſum. Craſſo familiariſſimũ. Percontanti:explorãti. Quærẽti:roganti. Aditum:quandã quaſi viam ad eas res aperuit:quas quærimus. Princeps:primus:vt Virgi. Princeps ardentẽ cõiecit lampada turnus:& cõtrario:princeps ꝓ Primus:vt prima qđ ad Troiam ꝓ charis geſſerat argis.i.princeps. Veniã bñficiũ:nec em̃ peccauerat quicq̃ vt Virgi. Hortat̃ pater ire mari: veniãq; præcari. Magnã habeo Craſſe:quaſi remuneratio eſt bñficii. Huic paleſtræ.i.huic diſputationi:eſt aũt tranſlatio ab athletis:q palæſtra ludunt.i.ſicuti illi luctãdo:ita hi diſputando contendunt:vnde Gymnaſia tam philoſophorum:q; athletarũ dicuntur. Achademiæ illi:in tranſlatione pſiſtit:nam Academia lõge nobiliſſimũ gymnaſium fuit ac ſi diceret:hic locus digniſſimus eſt:qui Academiæ comparet̃ Ac Licio:tanq̃ Licio:Eſt aũt licius locus athenis: vbi philoſophi diſputando verſantur: Suburbanum gymnaſium: videlicet Tuſculanũ. Tum ille. Hæc eſt ſecunda pars huius capitis: in qua nitit̃ Craſſus omnem hanc diſputationem in Anthoniũ reiicere. Vt te audio dicere nam ſuperius dixerat:ſæpe ſibi quærenti benigne Anthoniũ reſpondiſſe. Cupienti:cupimus effectum:optamus electu. Rectiſſimo:honeſtiſſimo. Optimo:vtiliſſimo. Natum:ingenio. Aptum habitu ipſius corporis. Inſolentia deſuetudine. Terentius. Quid tu athenas inſolens. Quod difficilimum.ſ.vt poſſemus te adducere ad hoc:ſed tu tua ſponte veniſti:ergo noſtra culpa erit:ſi te dimiſerimus. Tum Cotta: Alia pars: in qua vehementius Craſſus vrgetur a Cotta diſputare:de his rebus quæ audire deſiderant:vt in certioribus: vt arithmetrica:philoſophia: dialectica: mathematicis quæ artes certiores ſunt. Qui de his artibus ſcribunt: in principio ita profitentur explicabo:vt ſiam & potero Nunc ergo dicit argumẽtum intendẽs: ſi his qui de diſciplinis certioribus ſcribunt hoc licet:multo magis mihi licebit diſſerẽti de arte dicendi: vt pollicear me eſſe dicturum cum hac exceptione quãtum ſciam:quantumq; poſſim quando hæc ars de rebus plærumq; tractat incertis:vtpote de his:quæ ad caſum temporis accommodatæ ſint. Quid mihi vos nunc. Quarta pars in qua Craſſus dicit hanc eſſe grecorũ cõſuetudinẽ: vt de vnaquaq; re ſibi ꝓpoſita diſputẽt. Tanq̃ alicui græculo:ſicut ipſe in libro de amicicia:doctorũ eſt iſta conſuetudo eaq; grecoꝝ:vt ꝓponat̃ ab his:qbus de reb9 diſputẽt. Docto ad rem. Erudito:ad ora

vtriq; noſtrũ cecidit: vt in iſtum ſermonẽ craſſe delaberemini. Nobis.n.huc venientibus iucundũ ſatis fore videbat̃ ſi quũ vos de rebus aliis loqueremini:tñ nos aliquid ex ſmone vr̃o mẽoria dignũ excipere poſſemus. Vt vero pene in eã ipſam totius huius vel ſtudii: vel artificii: vel facultatis: diſputatõnẽ intimã perueniretis vix optãdũ nobis videbat̃. Ego.n.qui ab ineũte ętate incẽſus eẽm ſtudio vtriuſq; vr̃m craſſe:tuo vero ẽt amore quũ ab eo nuſq̃ diſcederẽ: verbum ex eo nũq̃ elicere potui de via ac rõne dicẽdi : quũ & per meipſum egiſſem:& per druſũ ſępe tẽtaſſem. Quo ĩ genere tu Antoni vere loquar:nunq̃ mihi percõtãti aut q̃rẽti aliqd defuiſti:et perſępe me qđ ſoleres in docẽdo obſuare docuiſti. Nũc qm̃ vterq; vr̃m patefecit eaꝝ reꝝ ipſaꝝ aditũ:q̃s quęrimus:et qm̃ princeps Craſſus eius ſmõis ordiẽdi fuit: date nobis hãc veniã:vt ea q̃ ſentitis de oĩ genere dicẽdi:ſubtiliter ꝓſeq̃mini. Qđ quidẽ ſi erit a nobis ĩpetratũ magnã hẽo Craſſe huic paleſtrę:et tuſculano tuo gratiã: & lõge academiæ illi ac licio:tuũ hoc ſuburbanũ añponã. Tũ ille: Enĩuero ĩquit ſulpiti rogemus Antoniũ:qui & põt facere id qđ requiris: et cõſueuit:vt te audio dicere:nã me quidẽ fateor ſemper a genere hoc toto ſmõis refugiſſe: & tibi cupiẽti atq; inſtãti ſępiſſime negaſſe: vt tu tepauloañ dixiſti: qđ ego nõ ſuperbia neq; ĩhũanitate faciebã:neq; quo tuo ſtudio rectiſſimo atq; optĩo nõ obſequi vellẽ:p̃ſertim quũ te vnũ ex oĩbus ad dicẽdũ maxĩe natũ aptũq; cognoſſẽ:ſʒ me hercule iſtius diſputatõis inſolẽtia atq; eaꝝ reꝝ quę q̃ſi tradũt̃ arte inſcitia. Tũ Cotta: Qm̃ id qđ difficillimũ nobis videbat̃:vt oĩo đ his rebus Craſſe loquere:aſſecuti ſumus: de reliquo iã nr̃a culpa fuerit:ſi te niſi oĩa q̃ percõtanti erimus: explicaris:dimiſerimus. De his credo rebꝰ inquit Craſſus in cõditiõibꝰ ſcribi ſolet quibꝰ ſciã.poteroq;. Tũ ille. Nãq; qđ tu nõ poteris.aut neſcies:quis noſtrũ tã ĩpudens ẽ.qui ſe ſcire aut poſſe poſtulet. Iã ve

tionem:a ſi diceret:qui ſciat & eloquẽs ſit. Leontinum fecīſſe gorgiam:ſicut apud Platonẽ calicles in
ducitur:qui dicit gorgiam ꝓfiteri ſe quacũq; de re eſſe diſputaturũ: Tanta:ad magnitudinẽ. Impro-
uiſa:tam repentina. Noua inuſitata. Quod ſcilicet adducere græcũ aſſuetũ eiuſmodi diſputatiõibus
M.Piſonem adoleſcentẽ huic ſtudio deditum:ſicut oſtendit ipſe in libro de claris oratoribus. In illo
ſuo genere.ſ.peripareticorũ. Conſtare cõuenire:ita oẽs cõſentiũt hunc principatũ tenere in illa ſua diſ-
putandi cõſuetudine. Quẽ tu mihi.q.d.hoc fruſtra facis. Quinta pars in qua ſcæuola Craſſum qddã

ro iſta cõditione:duʒ mihi liceat negare poſſe:qđ
nõ potero:et fateri neſcire qđ neſciã:licet inqt craſ
ſus vr̃o arbitratu ꝑcũtemini. Atqui inquit Sulpi
tius:hoc o͞ndi qđ mõ Antonius expoſuit: qđ ſen
tias:q̃rimus.Exiſtimes ne arte aliquã eẽ dicendi
Quid mihi vos nũc inquit Craſſus tã̄q̃ alicui grę
culo ocioſo & loquaci : & fortaſſe docto atq; eru
dito quæſtiunculã:de qua meo arbitratu loquar:
imponitis: qñ.n.me iſta curaſſe aut cogitaſſe arbi
tramini:|& nõ ſp irriſiſſe potius eorũ hoĩm ĩpudẽ
tiã:qui quũ in ſchola aſſediſſent: & mag̃ hoĩm fre
quẽtia dicere auderẽt:ſiqs quid q̃reret. Qđ p̃muʒ
ferunt Lẽotinũ feciſſe gorgiã:qui ꝑmagnũ qddã
ſuſcipere:ac ꝓfiteri videbat̃ : quũ ſe ad oĩa de qui
bus quiſq; audire vellet:eẽ paratũ denũciaret. Po
ſtea vero vulgo hoc facere cœpert̃ hodieq; faciũt
vt nl̃la ſit res neq; tãta neq; tã ĩprouiſa : neq; tã no
ua:đ qua ſe nõ oĩa qui dici p̃nt: ꝓfiteant̃ eẽ dictu
ros . Qđ ſi te Cota arbitrarer: aut te Sulpiti de iis
rebus audire velle adduxiſſem huc grę cũ aliquẽ
qui nos iſtiuſmõi diſputatõibus delectarer qđ ne
nũc quidẽ difficile factuʒ ẽ. Eſt.n.apđ. M.Piſonẽ
adoleſcentẽ iã huic ſtudio deditũ ſũmo ingenio:
nr̃iq; cupidiſſimus peripateticuſ Stapſeas:hõ eru
ditus nobis ſane familiaris : & vt inter hoĩes peri
tos cõſtare video : in illo ſuo genere oĩm p̃nceps.
Quẽ tu inquit mihi Mutius Stapſeã quẽ peripa
teticũ narras. gerẽdus ẽ mos adoleſcẽtibus Craſ
ſe:qui nõ grę ci alicuius quotidianã loquacitatẽ ſi
ne vſu neq; ex ſcholis cãtilenã requirũt:ſʒ ex hoĩe
oĩm ſapiẽtiſſimo atq; eloquẽtiſſimo:atq; ex eo q̇
nõ in libellis:ſʒ in maximis cauſis & in hoc domi
cilio imperii & gl̃ie:ſit cõſilio linguaq; p̃nceps:cu
ius veſtigia qui perſequi cupiunt:eius ſententiam
ſciſcitant̃ . Equidem te quum in dicendo ſemper
putauit deũ tum vero tibi nunq̃ eloquẽtię maio
rem tribui laudẽ: quã hũanitatis: qua nũc vti vel
maxime decet:neq; defugere eã diſputationẽ: ad
quã te duo excellentis ingenti adoleſcentes cupi

modo rep̃hendit:nimis obſtinate reſiſtẽ
tem ſtudiis adoleſcentũ. Loquacitatẽ:
quia nihil eſt volubilius lingua grecorũ
vt Grais ingeniũ.Grais dedit ore rotũ-
do muſa loqui. Sine vſu:ſine expientia
agendi difficiliores cauſas. Cantilenam
reſpexit ad cõſuetudinẽ declamatorum
qui in ſcholis quaſi canere ſoleant:aut re
ſpexit ad vanitatẽ:quia inania quædã lo
quunt̃ de arte rhetorica & nihil ad artẽ
ꝑtinentia. Qui in libellis:qui nõ habe-
ant ſcientiã:ſed vſum atq; experientiam
hoc eſt in experientia potius quã in hu-
iuſmodi p̃ceptionibus verſantur. Hoc
domicilio.id eſt ſenatu. Conſilio lingua
q; duo detegit:quæ plene oratorẽ ꝑfici-
unt:prudentiam & eloquentiã. Conſi-
lio:ad id quod dixit ſapiẽtiſſimo. Lin-
gua:ad id quod dixit eloquentiſſimo.
Deum.id eſt diuinũ quendam hoiem.
Fas nõ puto:liptote eſt id eſt nefas eſſe
exiſtimo.
EGO VERO INQVIT:Craſſus
nullã eſſe ꝓpriam artẽ dicendi:ſed quã-
dam velut artis ſimilitudinẽ:& imaginẽ
reſpondet:quedã vero plus ad eloquẽ-
tiam q̃ ipſam artem conferre. Eſt autem
caput ſm quod in tres partes ſeinditur:
In prima parte Craſſus dicit nõ eſſe vllã
ꝓpriam dicendi artem:ſed quædam alia
eſſe:quæ plus ad eloquentiã conferant.
In ſecũda laudat Anthonius Craſſi ſẽ
tentiã:& ſimul hortatur: vt explicet qđ
melius arti videat̃ anteponendũ. In ter
cia craſſus ſe cedere dicit tandem volun
tati rogantis & ſuum de dicendo iudici-
um exponit:quod ſumma cum modera
tione facit. Aut nullam:ſed artis idolũ
ſm Platonem:vt
Sic enim ait in gorgia. Aut
pertenuem.id eſt exilem:& quaſi vmbrã
quandam. In verbi controuerſia poſi-
tum ac ſi diceret te cõſentiunt:verbo diſ
ſentiunt:& qui artem eſſe dicunt: & qui
negant omnes quæ de arte præcipiunt̃
concedunt eſſe vtilia oratoribus. In hoc
ergo tm̃ differunt q; hi artem vlllam eſſe
negant:illi vero confirmant. Expoſuit
Anthonius: ex ſententia Carneadis: &
idem quod Carneades ſenſerat dicit:ſed
diuerſis verbis. Nam ſi ars:probat a de
finitione: nullam artem eſſe hoc modo.
Si artis proprietas ſemper fuit vt certuʒ
ſui finem haberet qui certa ſcientia com
præhendi poſſet. Ars vero rhetorica de
rebus ambiguis & incertis tractat: non-
igitur ars eſt. Ab opinionis arbitrio vi

delicet quæ eſt ex certo ſui fine: qui certa ſcientia comprahendi poteſt: nō ex opinione vulgi: q̄ plærunqꝫ fallitur. Varia ergo nō certa: nam aliud eſt laudare. & vituperare: aliud defendere & accuſare: aliud ſuadere: & diſuadere. Varia ergo ꝓpter cōſtitutōes: & conſtitutionū partes: quæ in vnūquodqꝫ genus incidere poſſunt. Ad vulgare popularēqꝫ ſenſum: ex his cōſtitutionibus ſumunt̄ ea quæ maxime ꝓbabilia vident̄: & ad ꝑſuadēdū accōmodata: quæ ergo ꝓbabilia ſunt: nō neceſſaria ſunt ſi nō neceſſaria: ergo incerta. Callidis: acutis ingenio. Peritis: ſtudio: induſtriis. Animaduerſa a callidis. Notata a peritis.

unt accedere. Ego vero inq̄t iſtis obſeq̄ ſtudeo nec grauabor breuiter meo more q̄d quæqꝫ de re ſentiā: dicere ac primū illd̄ q̄m auctoritatē tuā negligere ſcęuola fas mihi eē n̄ puto: r̄ndeo mihi dicēdi aut nullā artē aut ꝑtenuē videri: ſʒ oēm eē cōtētionē ītcr hoīes doctos ī verbi cōtrouerſia poſitā. Nā ſi ars definit̄. vt pauloan̄ expoſuit antōius ex rebꝰ penitus ꝑſpectis plāeqꝫ cognitis: atqꝫ ab opiniōis arbitrio ſeiūctis: ſcīaqꝫ cōphēſis: n̄ mihi v̄ras oratoris eſſe vlla. Sūt: n. varia & ad vulgarē popularēqꝫ ſenſū accōmodata oīa gn̄a hꝰ forēſis nr̄ę dictiōis. Sināt ea q̄ deſuata ſūt ī vſu ac rōe dicēdi: hęc ab oībꝰ callidis ac ꝑitis: anīaduerſa ac notata verbis deſignata: generibꝰ illuſtrata partibus diſtributa ſunt q̄d fieri potuiſſe video. Nō intelligo: ꝙobrē nō ſi minus illa ſubtili definitione: at ac vulgari opinione ars eſſe videat̄: ſʒ ſiue ē ars ſiue artis quedā ſilītudo: nō ē ea quidē negligēda verꝫ intelligēduʒ ē alia q̄dā ad cōſequēdā eloquētiā eē maiora. Tū Antonius vehemēter ſe aſſentiri craſſo dixit: ꝙ neqꝫ ita āplecteret̄ artē vt hi ſolerēt q oēm vim dicēdi in arte ponerēt: neqꝫ rurſum eā totā ſicut pleriqꝫ phōꝝ facerēt: repudiaret. Sed exiſtio inq̄t g̃tū te his eē factuꝝ: ſi ita expoſueris q̄ putas ad dicēdū plus ꝙ ip̄am artē poſſe ꝓdeſſe Dicā eq̄dē quoniā īſtitui: petāqꝫ a vobis inq̄t: ne had meas ieptias efferatis: ꝙꝙ moderabor ipſe: nec vt q̄dā mg̃r atqꝫ artifex: ſʒ quaſi vnꝰ ē togatoꝝ nūeroꝝ atqꝫ ev forēſi vſu hō mediocris neqꝫ oīo rudis videar nō ip̄e aliq̄d a me ꝓmiſiſſe: ſʒ fortuito ī ſermonē veſtrū īcidiſſe. Eq̄dē quū peterē mg̃ratū ſolebā in ꝓhēſando dimittere a me Scęuolē: dū ei

Verbis deſignata generibus illuſtrata: ꝑtibus diſtributa: His paucis verbis circūſcribit̄ id q̄d vniuerſa rhetorica tractat videlicet q̄ōnes. q̄ circūſtātiis incluſe ſūt quas greci vocāt. Nam ciuilis q̄ō quæ eſt materia rhætoricæ facultatis eſt hipothesis. i. q̄ō circūſtātiis inuoluta: nā theſis eſt q̄ a dialecticis tractat̄. Orator. vero ſi q̄n̄ theſim ſumit vt hypoteſim cōfirmet: aſſumit: vt Cic. in miloniana: qui theſim ſumpſit: liceret ne hoīem interfici hoc aūt fecit: vt ad hypotheſim deſcēderet: nā cū theſis ſit liceat ne interficere hominē: q̄ eſt q̄ō ſine circūſtantiis: igit̄ nunquid licuerit miloni interficere Clodiū: q̄ eſt hypoteſis. i. q̄ō circūſtantiis implicita Circūſtātiæ ſunt: q̄s quid: vbi: cur: quō q̄n̄. Quū ergo q̄ō ſit: vtrū licuerit Miloni interficere Clodiū: hæ circūſtantiæ includūt̄ in hac q̄ōne. Quis: milo: Quid: interficere. Cur: q̄a inimiciciæ interceſſerant. Quō: ex ſuꝑiori loco cōtra locū inferiorē: Q n̄: tp̄e noctis. Ergo ſi theſis ꝓbat̄: videlicet licere aliq̄n̄ interficere hominem: quæ eſt q̄ō ſine circūſtantiis (neqꝫ em̄ hic: aut ꝑſona: aut factum: aut locꝰ: aut cauſa: aut tp̄s: aut oportunitas quæritur) multo facilius ꝓbabit̄ hypoteſis. ſ. licuiſſe miloni interficere Clodiū. Verbis deſignata: definita: vt quum dicimꝰ artem rhetoricā eſſe facultatē dicēdi: cuius materia eſt hypoteſis. Hypoteſis aūt definit̄ generibus. ſ. demonſtratiuo: deliberatiuo: & iudiciali. Omnes em̄ cauſæ. quæ ſunt ciuilis queſtionis ſub vno iſtorum generū cadunt: vel ſpeciales: & erūt theſes: vel indiuiduæ: & erunt hypoteſes Specialis in demonſtratiuo: vt ſi quæratur laus viri fortis. Indiuidua: vt ſi quæratur laus ſcipionis. In deliberatiuo cauſa ſpecialis incidere poteſt: vt ſi queratur de pace: aut de bello: vtrum pax an bellū ſuſcipiendum ſit: indiuidua: vt ſi querat̄ de pace: & bello pyrrhi. In iudiciali ſpecialis: vt ſi quæratur de maieſtate aūt de repetundis. Indiuidua vt ſi quæratur de maieſtate cornelii: aut de repetundis. C. Verris. Partibus. ſ. q̄s integrales vocant. ſ. inuētionē: diſpoſitionē: elocutionē: memoriā & ꝓnūciationē q̄ ideo integrales ꝑtes dicunt̄: q̄a ſi qua earū defuerit imꝑfecta erit oratoris facultas. Illi ſubtili definitōne: nā ita artem ſupra definiuit: vt diceret nullā artē eſſe: niſi q̄ cognitis penituſqꝫ ꝑſpectis & in vnū exitū ſpectātibꝰ: & nūqꝫ falētibꝰ rebꝰ cōneret̄: Hac vulgari ac ſi diceret pingui. Sentit g̃ rhetoricā pingui q̄dā rōne artē dici poſſe ſi minus illa ſubtili definitōe: nec em̄ pœnitꝰ artē repudiat: neqꝫ oēm vim dicēdi ī arte ponit. ſed q̄dā exiſtimat pluſqꝫ ip̄ā artē ad dicēdū ꝓdeſſe poſſe. Ineptias efferatis. i. oñdatis: edatis & ſūma cū moderatōe loq̄t̄ vires ſuas extenuādo. Mg̃r: rhetor. Artifex: ſophiſta. Alter em̄ p̄cepta dicēdi tradit: alter p̄ceptōes. exercet Equidē quū petere hoc idē refert Valeri. his verbis cōſulatū. M. craſſus petens quū oim candidatorū more circū forū ſupplex quoqꝫ populo ire cogeret̄: nunqꝫ adduci potuit: vt id p̄ſente. Q. Sceuola gra-

uiſſimo:& ſapiētiſſimo viro ſocero ſuo faceret:& reliqua. Hoc ergo dicit in tāta ſe reuerētia ſꝑ habuiſſe ſcæuolā:vt quoties magiſtratuū petēs ambire vellet:ſꝑ illū ad ſe dimitteret:ne illo pn̄te has faceret ineptias:& tn̄ dicit ſe eo redactū:vt illo pn̄te diſputare cogat̄. Præſtabo.i.ꝓ te pendā:& eſt verbū iuris. Ineptū qđ eni ineptus eſt:quā ſupplicē cogi ꝑplo:& ignobilius qbuſcꝫ ſupplicare. Niſi De cū eſt ad monicū:q duo dicēdi tm̄ tpa ꝑſcribit:ſcilicet quū aut vera ducunt̄:aut neceſſaria.

SIC INQVIT IGITVR Craſſus:inſtāte ſcæuola:& antonio naturā inqt maximā ad dicēdū vim afferre:quoſdā tn̄ arte & doctrina politiores fieri:hoc autē caput in tres ꝑtes diuidit̄. In prima Craſſus oñdit plus ad eloquentiā naturā quā artē valere:in ſecunda q̄ incipit:necꝫ em̄ diſputāt iuuari qdē naturā ab arte: ſꝫ tn̄ hāc illi poſtponēdā eē. In tercia q̄ incipit:nec hæc in eā ſniam dicit nō eſſe ab hoc ſtudio dicēdi deſiſtēdū:etiā ſi aliq̄ in re nobis natura defuerit. Naturā atcꝫ ingeniū:aut ephegeſeſis ē:aut endiadis.i.naturale igeniū:aut ingeniū ꝓ natura ponit̄. nā hic de bonis animi & ingenii dictur⁹ eſt q̄ ſūt neceſſaria oratori:primo de bonis ingenii tractat.

Iſtis ſcriptoribus de qbus paulo ante dixit anthonius:nā etiā mediocriter diſertos ſcripſiſſe de arte dixit nō tn̄ eē eloq̄ntes. Celeres qdā motus.ꝓmptitudo quedā debet eſſe ingenii. Ad excogitādum:ad inuentionē ꝑtinet. Ad explicādū ad diſpoſitionē. Ornadum:ad elocutionē:ergo hic oēs ꝑtes integrales rhetorice facultatis complectit̄.niſi ꝓnunciationē:de qua hoc loco dicit:quia vt diximus hoc loco tractat de bonis animi:& ingenii:quæ oratori neceſſaria ſunt.

Præclare em̄ res ſe habet nō ſolū hæc arte tradi nō pn̄t: verūetiam res optime ſe habet:ſi erunt in aliquo:& arte accēdi & inuitari poterunt:ne quodammodo torpeſcant. Lingue ſolutio:hoc ꝑtinet ad ꝓnunciationē Solutio:expeditio vocis:q̄ conſiſtit in magnitudine:firmitudine: & molitudine:harū duas ſibi natura vendicat.ſ.magnitudinē:& firmitudinē: ſed firmitudo etiā exercitatōe compat:magnitudo tota naturæ aſcribit̄:firmitudo partim naturæ datur:partim declamatōe cōfirmat̄ mollitudo tota exercitatiōe comparat̄. Lingue ſolutio:ne ꝑplexa lingue ſit. Vocis ſon⁹ ad magnitudinē ꝑtinet Latera:ad firmitudinē. Conformatio q̄dā:ad motū corꝑis ꝑtinet:q ad oōnez cōformādus ē:Et figura:ad vultus venuſtatē:nā vultus fingit̄ pro q̄litate rei:mō triſtis:modo let⁹:modo acris:modo demiſſus:vel ad indignationem cōcitandā vel ad miſericordiam commouendam.

Necꝫ enim hæc ita dico. Secunda ꝑs principalior:in qua oſtendit iuuari quidem naturam arte:ſe tamen hanc illi præponendam eſſe. Acui:vitium ingenii acuit̄ viciū corꝑis corrigit̄. Lingua hæſitantes:balbutiētes. Voce abſoni:effœminata voce:vultu in venuſto. Habiles aptitudine corꝑis. Acrius:ſeueri⁹. Vaſtū corꝑis geſtu. Fœdū:figura vultus.

ita dicerez:me velle eſſe ineptuz. Id erat petere blādius qđ niſi inepte fieret:bn̄ nō poſſꝫ fieri: hūc aūt eſſe vnū hōiez ex oībus quo pn̄te ego ineptus eē mīme vellē:quē q̄dē nūc meaꝝ ieptiaꝝ teſtē et ſpectatorē fortūa cōſtituit.nā qd ē ieptius:ꝙ de dicēdo dicere:quū ipſum dicere nūꝙ ſit nō ieptū: niſi quū eſt neceſſariū. Perge vero craſſe inqt mutius Iſtā.n.culpā quā veteris ego ꝑſtabo. Sic inqt igr̄ craſſus. Sētio naturā primū:atꝫ igeniū ad dicēdū nū afferre maximā.necꝫ vero iſtis đ qb⁹ paulo ān̄ dixit antōius ſcꝑtorib⁹ artis rōnē dicēdi et viā:ſꝫ naturā defuiſſe:nā aī atcꝫ igenii celeritas qdā motus eſſe debēt:q ad excogitādū acuti:& ad explicādū ornādūcꝫ ſint vberes et ad mēoriā firmi atcꝫ diuturni. Sꝫ qs ē q hęc putet arte accipi poſſe qđ falſuz eſt:ꝑclare.n.res ſe hꝫ ſi hec accēdi:aut cōmoueri arte poſſint:inſeri quidē & donari ab arte nō pn̄t oīa ſūt.n.illa dona naturę:qd de illis dicā:quę certe cū ipo hoīe naſcunt̄:lingue ſolutio vocis ſonus latera:vires cōformatio q̄daꝫ & figura totius oris & corꝑis necꝫ.n.hęc ita dico:vt ars aliquos limare nō poſſit necꝫ.n.ignoro & q̄ bona ſunt fieri meliora poſſe doctrīa:& q̄ nō optīa aliq̄ mō acui tn̄ & corrigi poſſe. Sꝫ ſūt qdā aut ita līgua hęſitantes. aut ita voce abſoni: aut ita vultu motucꝫ corporis vaſti atꝫ agreſtes:vt ēt ſi igeniis atcꝫ arte valeāt:tn̄ ī oratoꝝ nūero venire nō pn̄t. Sūt aūt qdā ita hiſdā reb⁹ habiles:ita naturę mūeribus ornati vt non nati:ſꝫ ab aliquo deo ficti videat̄. Magnū qddā ē onus atcꝫ munus ſuſcipe atcꝫ ꝓfiteri ſe eē oīb⁹ ſilētib⁹ vnū maxīs đ reb⁹ magno in cōuētu hoīm audiēdū. Adeſt.n.fere nēo:q n̄ accutius atꝫ accrius vitia iudicet q̄ ea laudet:q̄ recta videat. Ita quicq̄d ē in quo offendit̄: id ēt illa q̄ laudāda ſūt obruit: necꝫ hęc in eā ſnīaꝫ diſputo:vt hoīes adleſentes: ſiquid naturale forte nō habeāt oīno a dicendi ſtodio deterreā. Quis em̄ nō videat. C. Lælio æquali meo magno honori fuiſſe homī nouo illam ipſam quacūcꝫ aſſequi potuerit in dicendo

SED Q VIA. Quibus rebus ornãdus ſit:atq; inſtruẽdus futurus orator. Craſſus oſtẽdit ſu Cice:ſub pſona craſſi. Diuidit̃ at caput hoc in ptes ſex:qs ſuo quaſq; loco declarabimus. Coniũgit̃ aũt cũ ſupio ri hoc mõ. Nõ ego inqt in eã ſniam diſputo:vt a diſcẽdi ſtudio deterreã:ſed qa de oratore q̃rimus: cuiuſ modi ſignãdus ẽ. Detractis oibus viciis: bono ordine vſus eſt:nã primo vicia detrahunt̃:& ſic oi laude cumulat⁹ eẽ põt orator:nec eñ ſi vicii aliqd ineſſe oi laude poſſet eẽ pfectus. Varietas cauſarũ cãe oẽs dupliciter conſiderant̃:aut in ſe:aut extra ſe. In ſe vt quibus de reb⁹ agendũ ſit:magnis an paruis: publicis an priuatis:pecuniariis an capitalib⁹

Extra ſe:vt ad quos ptineant:ad ſũmos an ad infimos: an ad mediocreſ:an nobiles: an ignobiles:an priuatos:an ad eos qui cum imperio ſunt. Multitudo litiũ. quia & de reb⁹ magnis & paruis:& publicis:& priuatis ſunt. Litiũ criminaliũ cum odio. Cauſarũ forenſiũ:ſine ira & odio. Varietas:qa aliæ ad ſummos ptinent:aliæ ad infimos:aliæ ad mediocres: Turba multitudo indocta. Barbaries: ineptitudo. Dat locũ:etiam ſi admittat oratores indocto:& ignobiles multitudo forẽſis indocta:inueniẽdus tñ nobis eſt:q ſit oi laude pfectus:& cumulat⁹ orator. Itaq; pticula eſt inceptiua hoc loco

His artibus. ſ. minorũ hiſtrionũ: a qb⁹ nõ vtilitas quæritur:ſed tñ voluptas:& oblectatio re: eſt eñ argumẽtũ a minori ad maius:ſi in rebus minimis tanta iudicando diligentia vtimur:vt nihil ineptũ pati poſſumus qd in oratore faciemus tanta. Nullæ eñ lites queadmodũ inquit nõ cogunt̃ hoies i theatro mimos ineptos pati:ita nullæ cauſæ ſũt:quæ cogant hoies malos oratores in foro ppeti:iudicãdi eñ libertas omnibus data eſt

Non vt illis ſatiſfaciat: qbus eſt neceſſe. ſ. iudicibus. Egregius inqt orator dabit opa:vt porando cauſas non ſolũ his ad quos iudiciũ ptinebit. ſ. iudicibus ſatiſfaciat:verũetiam aliis ad quos nihil iudiciũ cauſæ ptinebit. Rõ eſt: qa iudices ſiue cauſam ornate:& copioſe:ſiue inculte:& ieiune poraueris: ipſi qd rectũ erit iudicabũt. At cæteri q extra cauſam honeſtam rudi:& incuita orõne tractaueris cauſa improbabunt: ſin turpem ornate & ſplendide ac ſubtiliter portaueris eam probabunt. Tam & ſi id accidere non poteſt: dico eos etiam:qui optime dicũtur:timide ad dicendum accedere:quod niſi fecerit imprudentẽ iudicari:q̃uis pfectus orator non poteſt niſi timidus ad dicendum accedere. nouit enim dicendi difficultatem. Dicendi difficultatem: actionis ipſius onus & laborem. Variosq; euentus:vt non modo non leniat id quod quærit:ſed exaſperet auditorem. Expectationeq; hoim ne nõ ſatiſfaciat auditoribus. maiora quædã expectantibus. Nihil põt dignũ re. dignũ nomie oratoris. dignũ hoim auribus efficere. atq; quãta ſit Ciceronis:copia. ex hoc facile comprahendi poteſt: qui quum ſepius partes quinq; rhetorice facultates integrales innuat:id tamen varie facit: vt aliud dicere videat̃: vt hoc loco. Nam dicit dignũ re innuit inuentionẽ cum dicit dignum nomine oratoris: innuit diſpoſitio⁊

mediocritatẽ. Quis vrm eq̃lẽ meũ. Qu. Variũ vaſtũ hoiẽ; atq; fœdũ:nõ itelligit illa ipa facultate q cunq; hũit:magnã eſſe in ciuitate grãm cõſecutũ. Sed qa de oratore q̃rimus:fingẽdus ẽ nobis orõne nrã detractis oibus vitiis orator atq; oi laude cumulatus:neq;.n.ſi multitudo litiũ:ſi varietas cauſaꝝ:hæc ſi turba & barbaries forẽſis dat locũ vi vitioſiſſimus oratorib⁹ idcirco nos hoc qd queri mus omittemus. Itaq; in his artib⁹ in qb⁹ nõ vtilitas q̃rit̃ neceſſaria ſꝫ ai libera qdã oblectatio:q indiligẽter &q ppe faſtidioſe iudicamus. Nullę eñ lites neq; cõtrouerſie ſunt q cogãt hoies:ſicut in foro nõ bonos oratores: itẽ in theatro actores malos ppeti. Eſt igit̃ oratori diligẽter puidẽdũ nõ vt illis ſatiſfaciat:qb⁹ neceſſe ẽ.ſꝫ vt his admirabilis eẽ videat̃ qb⁹ libere liceat iudicare. At ſi q ritis plane qd ſentiã: enũciabo:apd hoies familiariſſimos:qd huc ſp tacui:& tacendũ putauit mihi etiã qq; optie dicũt: q q; id facillie at; ornatiſſime facere pñt:tñ niſi timide ad dicẽdũ accedãt:et i exordiẽda orone pturbãt̃:pene i pudẽtes videt̃.tã et ſi id accidere nõ põt. Vt.n.qs optie dicit:ita maxime dicẽdi difficultatẽ: varioſq; euẽtus orois expectatõneq; hoim ptimeſcit. Qui vero nihil põt dignũ noie oratoris:dignũ hoim aurib⁹ efficere at; edẽ.ẽ mihi ẽt ſi cõmoueat̃ i dicẽdo tñ ipudẽs vr. Nõ.n.pudẽdo ſꝫ ñ faciẽdo id qd nõ decet: ipudẽtię nomẽ effugere debem⁹. Quẽ vero ñ pudet id qd i plerĩſq; video:hũc ego nõ rephẽſiõe ſolũ:ſꝫ ẽt pœna dignũ puto. Eqdẽ et i vobis aiaduertere ſoleo:et i meipo ſepiſſime expior:vt exalbeſcã i pricipiis dicẽdi:& tota mẽte at; oib⁹ artib⁹ cõtremiſcã. Adoleſcẽtulus vero ſic i initio accuſatiois exaiatus ſũ:vt hoc ſũmũ bñficiũ. Q. maxio debuerĩ q cõtinuo cõſiliũ dimiſerit: ſi ſ acme fractũ ac debilitatũ metu viderit. Hic oẽs aſſenſi ſignificare & colloq iter ſe cepert. fuit.n. mirificus qdã i Craſ

nem quũ dicit dignũ auribus hominũ efficere: oſtendit elocutionẽ quũ dicit edere intelligit ꝓnunciatiõnẽ q̃ ſine memoria eẽ nõ põt. Sed diceret aliqs quõ: cũ dicit dignũ noie oratoris ad diſpoſitionẽ pertinet: Similitudo ẽ nõ longe quæſita: nã ſicuti imperatoris ẽ ꝓinde aciẽ inſtruere: ita oratoris ẽ callide argumẽta locare quod diſpoſitiois ẽ. Ea.n. docet queadmodũ argumẽta ponant̃ vt ĩ prima frõte & ĩ extrema parte orõnis validiora argumẽta ponant̃ ĩ medio debiliora q̃ ſi p ſe ponant̃ nihil cũ aliis cõiuncta plurimũ eſſ. ficiũt. Tñ impudẽs qa plus ſuſcipit q̃ꝫ p̃ſtare poſſit & iõ ſiue cõmoueat̃ ſiue nõ tæ impudẽs ẽ. Equidẽ & in nobis ꝓbat exemplo pfectũ oratorẽ in principio cõmoueri. Et exalbeſcã .i. paleſcã. Adoleſcẽtulus vero: ſi puerĩtiori ætate palleſco: q̃d adoleſcẽtulus: facere debuerã. Accuſatiõis quã intẽderat cõtra. C. Carbonẽ: ſicut ſupra vidiſtis Quinto maxio: p̃tori iudici illius cauſæ. Cõſiliũ dimiſerit: & rem in ſequentẽ diẽ reiecerit. Oẽs. ſ. qui aderãt: aſſenſi ſunt huic de oratore ſentẽtiæ. Probitatis: q̃ꝫ ex pudore ꝓcedit. Tũ Antonius. Hæc ẽ ſecũda ps in q̃ Antoni⁹ exequit̃ quid ita: maxie ſit: vt optimus q̃ſq̃ꝫ orator fuerit ita ad dicendũ timidus accedat: & duas cauſas eẽ dicit. Sũmos dixi ſũmos oratores q̃ꝫq̃ꝫ nemo orator ſit tibi paro Craſſe mea quidẽ ſnia. Permoueri: ꝑturbari. Plurimũ. ſ. facultatis. Natura: rõ dicẽdi. Vſus expientia. Nõ iniuria: imo iure Queri ꝓ conq̃ri. Spectati cogniti clari & inſignes. Noluit: ꝓbat exẽplo cæterarũ artiũ hoies excuſari Roſcius min⁹. nobiliſſim⁹: hic vnq̃ꝫ ſpectãte populo geſtus: niſi q̊s domi meditatus fuiſſet ponere ſolebat: vñ & vulgi primoꝝ: & principũ familiaritatem adeptus ẽ ſicut etiã Vale. dicit: Dicit g̊ nulla ẽ excuſatio ĩ oratore: ſicut in cæterarũ artiũ artificib⁹ vt in mimica arte. Nã ſi Roſcius ĩ ſcæna ſe aliqñ ieptũ oñderit nõ dicũt eũ neſciſſe ſʒ aut noluiſſe aut valitudĩne ĩpeditũ nõ potuiſſe q̃ ſi peccat orator ſtulticia credit̃ eſſe peccatum. Crudior quia non potuit ſtomacho indigeſto: & crudo geſtus agere cõſuetos & decoros Nemo. ſ. orator. Alabandẽſem Appolloniũ Alabandæ Aſie minoris oppiduꝫ fuit quod Appolloni⁹ appellat ciſtã inuerſam: ſcorpionum plenã: quorũ illiẽ magna vis eſt quod ideo dixit appollonius: quia oppidum ſubiacet duobus ꝓmõtoriis in ſpeciẽ ciſtæ inuerſæ imminẽtibus. Non poſſe oratores. ſ. ineptos a natura. Similem eſſe hominis. id eſt inſtrumẽta qualiacunq̃ꝫ hũani corporis habere conformia modo habeat vultum ĩpm & linguã q̃ inſtrumẽta humano corpori cõuenientia ſunt. Inculcet̃: ĩculcare eſt ſæpius eadẽ iterãdo ingerere. Facies totius corpis forma. Vultus oris venuſtas. Sonus gratia linguæ. In oratore autẽ oſtendit quãta ſint q̃ in pfecto oratore ſunt requirenda: hæc videlicet. Acumen dialecticorum: ꝓpter logicẽ quæ ẽ ratio diſſerendi: & diuiditur in inueniendi. & iudicandi rationem: illam topicem id eſt localem hanc Analecticem id eſt reſolutoriam vocant. nam niſi quis argumentandi rationẽ optime callueritrationes ſuas aſſeuerare non poterit: nec ad

ſo pudor q tñ nõ mõ nõ obeſſet eius orõni: ſʒ etiã ꝓbitatis cõmẽdatõe ꝓdeſſet. Tũ Anto. Sæpe vt dicis inq̃t aĩaduerte Craſſe & te & cæteros oratores ſũmos. q̃ꝫq̃ꝫ tibi par mea ſnĩa nemo nunq̃ꝫ fuit: in dicendi exordio ꝑmoueri. Cuius q̃dẽ rei cum cauſam quererẽ quidnã eẽt cur vt in quoq̃ꝫ oratore plurimũ eẽt: ita maxime is ꝑtimeſceret: has cauſas inueniebã duas. Vnam q̃ intelligerẽt ii quos vſus ac natura docuiſſet nõnũq̃ꝫ ſũmis oratoribꝰ nõ ſatis ex ſnĩa euẽtuꝫ dicẽdi ꝓcedere. Ita nõ iniuria quotiẽſcunq̃ꝫ dicerẽt. id q̃d aliqñ alicui nimis poſſet accidere ne illd̃ ĩpm accideret timere. Altera eſt hęc de q̃ q̃ri ſæpe ſoleo: q̃ cæterarũ hoĩes artiũ ſpectati & ꝓbati ſiqñ aliq̃d minus bñ fecerint q̃ ſolẽt aut noluiſſe aut valitudĩe ĩpeditos: nõ potuiſſe cõſeq id q̃d ſcirẽt: putãt̃. Noluit inquĩt hodie agere Roſcius: aut crudior fuit Oratoris peccatũ ſiq̃d eſt aĩaduerſũ: ſtulticię pctm̃ vr̃. Stulticia aũt excuſationẽ nõ hꝫ. Quare nemo videt̃ aut q̃a crudus fuerit: aut q̃ ita maluerit ſtult⁹ fuiſſe quo etiã grauius iudiciũ in dicẽdo ſubimus. Quotiẽs eñ dicimus totiẽs de nobis iudicat̃: at q ſel' in geſtu peccauit. nõ cõtinuo exiſtimat̃ neſcire geſtuꝫ cuius aũt ĩ dicẽdo q̃d reꝑhẽſuꝫ ẽ. aut ęterna in eo aut certe diuturna valet opinio tarditatis. Illd̃ vero q̃d a te dictũ ẽ: eẽ ꝑmulta q̃ orator niſi a natura hr̃et nõ multũ a mg̃ro adiuuaret̃: valde tibi aſſentior inq̃t eoq̃ꝫ vl' maxĩe q̃ ꝓbaui ſũmũ illũ doctorẽ alabãdẽſem appoloniũ q cuꝫ mercedẽ doceret tñ nõ patiebat̃ eos quos iudicabat ñ poſſe oratores euadere opam apd̃ ſeſe ꝑdere dimittebatq̃ꝫ: et ad quãcũq̃ꝫ artẽ putabat eẽ aptũ ad eã ĩpellere atꝫ hortari ſolebat. Satis ẽ.n. ĩ cęteris artificiis pcipiẽdis tãtũmõ ſimilẽ eẽ hoĩs & id qñ tradat̃ vel etiã inculcet̃ ſiqs forte ſit tardior poſſe pcipere aĩo & memoria cuſtodire. nõ querit̃ mobilitas linguæ nõ celeritas verborũ nõ deniq̃ꝫ ea quæ nobis nõ

uerſariorum refellere: quod eſt in orato
re potiſſimũ. Sententiæ philoſophorum
rum nam ex phyloſophia ſenientiæ gra
ues eliciuntur: ſine qua inanis & puerilis
erit oratoria facultas. Verba ꝓpe poe
tarũ: nã magnã inter ſe affinitatẽ habent
oratores & poetæ: ſicut etiã Quinti. oſtẽ
dit. Memoria iuriſconſultoꝝ nulla eñ fa
cultas ẽ q̃ maiorẽ memoriaꝫ deſideret. q̃ꝫ
iuris ciuilis ſcia: q̃ nihilominus ẽ oratori
neceſſaria. Geſtus pene: ideo dicit pe
ne: qa tã etſi neceſſariꝰ ẽ geſtus: tñ venu
ſtus eẽ debet cũ moderatõe maiore: quã
minimi ſeruare ſoleãt. Quæ. n. ſingula
rũ reꝝ artifices. h. d. ſingulas artes ſingu
li artifices dũmõ teneãt ſatis ẽ. Omẽs ar
tes niſi ꝑfecte tenuerit orator: vt de his
diſſerere poſſit: ſi neceſſitas iciderit ꝓba
ri nõ põt. Tũ Craſſus: Hæc eſt q̃rta ps
huiꝰ capitis in q̃ Craſſus arguit negligẽ
tiã oratoꝝ ætatis ſuæ: ꝙ videlicet i re ma
iori atꝗ vtili minus diligentiæ adhibere
ſoleant q̃ꝫ in re minori: & in vtiliori vt in
hiſtrionica in qua tñ diligentiæ adhibe
ri ſolet: vt nihil omnino offendatur. In
artificio. ſ. hiſtrionica. Opera quã tenui
& leui: hic plane inuit hiſtrionomiã ſed li
brate loquit̃. Tenui: vbi iocoſa non ſe
ria tractantur. Leui vbi ficta & nõ vera
Rurſus tenui vt comica: leui vt tragica.

Nihil ẽ tã inſigne nec tã ad diurnitatẽ
vt ẽ illud: Scribit in marmore læſus. Ni
ſi ꝑfectũ: vt nihil niſi cũ ſũma venuſtate.
vt vel ineptũ: vel inuenuſtum: vel niſi q̃d
cõgruũ ei ſe videat̃. Moueat atꝗ dele
ctet vt ſit grauis qa etiã modeſtus moue
re poteſt: delectare aũt niſi gratus. Ab
ſolutionẽ: vt nihil ſupſit. Perfectionẽ
q̃ꝫ: vt nihil abuudet. Nõ poteſt: ad ꝑfe
ctionẽ. Vitioſe facit ad abſolutionem.

Q uem deniꝗ ne decet: ſic ſupra nihil
niſi vt ita deceat. Num tu igit̃ inquit
hoc cũ ſuperiore cõiungitur vbi oſtendi
tur ad oratoriã arteꝫ magis ad hortãdos
qui ingenio & natura valet: q̃ꝫ deterren
dos qui his rebꝰ tñ mediocriter a natu
ra videant̃ eſſe muniti: & eſt ſenſus. Qñ
quidem oratoriam vim tantam eſſe vis
quanta nos conſequi non poſſumus er
go ad alianos ſtudia adhortaris. Ta
men hæc quæ ſunt in ſpecie poſita id eſt
quæ ſunt in promptu videlicet vultus &
oris dignitas aptitudo membrorum: ge
ſtus moderatio. Hæc ſunt vt perſpici
poſſint. Quem ſolent græci. ſcilicet rhe
tores de hac arte præcipientes. Mo
tu: ad geſtus corporis. Neꝗ ipſo habi
tu: ad aptitudinem. Forma ad qualita
tem. Pleniorem nõ muliebrem ſed vi
rilem. Suauiorem: non horridam: ſed
humanam. Q uibus. id eſt aliquibus.

Et de hoc vno minime ẽ facile præcipe
re eo ꝙ id naturale eſt. Sicut vnus pa
terfamilias. id ẽ tãq̃ꝫ occupatus homo. ſi

poſſumus fingere: facies: vultus ſonus. In oratore
aũt acumẽ dialecticoꝝ: ſñia phõꝝ verba ꝓpe poe
taꝝ: mẽoria iuriſcõſultoꝝ: vox tragœdoꝝ geſtus
pene ſũmorũ actoꝝ ẽ reqrẽdus. Q̃obrẽ nihil in
hoĩm gñe rarius ꝑfecto oratore iueniri põt. Quę
enĩ ſingularũ reꝝ artifices: ſingula ſi mediocriter
adepti ſũt ꝓbant̃. ea niſi oĩa ſũma ſint i oratore ꝓ
bari ñ pñt. Tũ Craſſus: atꝗ vide inqt ĩ artificio: et
opa: ꝙ tenui & leui ꝙto plus adhibeat̃ diligẽtię
q̃ ĩ hac re q̃ cõſtat eẽ maximã. ſępe. n. ſoleo audire
roſciũ quũ ita dicat ſe adhuc repiſſe diſciplm quẽ
qdẽ ꝓbare potuiſſet neminẽ nõ quo nõ eẽnt q̃dã
ꝓbabiles ſꝫ qa ſi aliq̃d mõ eẽt vitii id ferre ipſe nõ
poſſet. Nihil ẽ. n. taꝫ ĩſigne nec tã ad diuturnitatẽ
mẽorię ſtabile ꝙ id in quo aliq̃d offenderis. Itaꝗ
vt ad hãc ſilitudinẽ huius hiſtrionis oratoriã lau
dẽ dirigamus: videtis ne ꝙ nihil ab eo niſi ꝑfectũ
nihil niſi cũ ſũma venuſtate fiat niſi ita vt deceat: et
vt oẽs moueat atꝫ delectet. Itaꝗ hoc iãdiu ẽ cõſe
cutus vt ĩ quo qſꝗ artificio excelleret: is ĩ ſuo gñe
Roſcius diceret̃. Hãc ego abſolutiõeꝫ ꝑfectionẽ
q̃ꝫ ĩ orare deſiderãs: a q̃ ipſe lõge abſũ: facio ipudẽ
ter. Mihi. n. volo ignoſci; cetęris ipe ñ ignoſco: nã
q nõ p̃t q vicioſe facit quẽdeniꝗ ne decet: hũc vt
Appollonius videbat ad id q̃d facẽ poſſit detru
dẽdũ puto. Nũ tu igit̃ inqt Sulpitius: me ad hũc
cottã ius ciuile aut rẽ militarẽ iubes diſcere nã qs
ad iſta ſũma atꝫ ĩ oĩ genere ꝑfecta p̃t ꝑuenire. Tũ
ille: Ego vero ĩqt q̃d ĩ uobis egregiã quãdaꝫ ac p̃
clarã ĩdolẽ ad dicẽdũ eẽ cognoui Iccirco hæc ex
poſui oĩa. nec magis ad eos deterrẽdos q̃ nõ poſ
ſẽt ꝙ ad vos q poſſetis exacuẽdos accõmodaui
oroem meã: & ꝙꝙ in vtroꝗ vr̃m ſũmũ eẽ igeniũ
ſtudiũꝗ ꝑſpexit tñ hæc q̃ ſũt in ſpecie poſita de q
bus plura fortaſſe dixi ꝙ ſolẽt græci dicere: in te.
ſulpiti diuia ſunt. Ego. n. neminem nec motu cor
poris neꝗ ipſo habitu atꝗ forma aptiorẽ: nec vo
ce pleniorẽ aut ſuauiorẽ mihi videor audiſſe qui
quibus a natura minora data ſũt: tñ qui illud aſſe
qui pñt vt hiis qui hñt: modice & ſciẽter vtant̃ &
vt ne dedeceat. id. n. ẽ maxime vitãdũ. Et de hoc
vno mĩme ẽ facile ꝑcipere: non mihi mõ qui ſicut
vnus pr̃familias his de rebus loquor: ſed etiã ipſi
illi Roſcio: quẽ ſæpe audio dicere caput eſſe artis
decere: q̃d tamẽ vnũ id eſſe q̃d tradi arte nõ poſſit

cut patresfamilias in admiſtrāda familia occupati ſūt.ǀCaput eē artis.i.ſummā art⁹ eē docere. S; ſi placet ita loqᵗ q laborē hūc de rōne diſcēdi a ſe reiicere cupiat & alio trāſferre ſmonē. Nro ſenatorio more nō rhetoꝝ more. Mimevo.ſ.ſmonē alio trāſſeram⁹. Hæc ē ſexta ps i q dicit craſſus:cæteras quidē artes ſtudio ac deſiderio vehemētiori cōparari:ſed pcipue oratoriā artē. Quoniā retines nos:qa nos ad dicendū nō ineptos eē cōfirmas. Iſta duo mediocri eloquētia ſicut tu dicis. Nō nimis deeſſe:liptote ē meritū ſuū extenuat. Quid cenſes.ſ.aſſumendū. Studia:deſideria. Ferat ducat:Nihil inquit pdeſt deſideriū veniendi aliq:niſi viam cognoueris:qꝫ quo cupias: puenire poſſis Ferat ducat vt Vir. quæ fert ad herot⁹ ad vndam: Abducat:ſiſtat. Leuius on⁹. declarat quare leuius: qa nō de oratoris arte:ſed de mea quātulacunqꝫ ē facultate quæritis. Reconditā:q percipi itellectu nō poſſit. Difficilē:quæ rōe cognoſci nō poſſit. Magnificam amplitudine. Grauē:dignitate. Odiē optatū cotta.Sulpitius maiore quadā animi leticia repletus in hæc verba irrūpit p exclamatiōnē. Inſidiando fallendo quum aliud agere viderer. Speculādo: captādo obſeruādo tpa oia & momēta. Quid ageret:tunc quū ſe exerceret Lectore Deyphilo:hic erat Craſſi id;ē lector. Nā principes Romani lectores tenere ſolebāt: quos legētes audirēt quum ipſi occupati eſſent vt legere non poſſent:ſicut in conuiuiis.

Sed ſi placet ſmonē alio trāſſeramus:et nro more aliqn nō theodorico loquamur. Mimevero inqt Cotta: nūc.n.te iā exoremus neceſſe ē.qm retineſ nos ī h ſtudio:nec ad aliā dimitt⁹ artē vt nob expli ces qcqd ē iſtd qd ī dicēdo tu potes.neqꝫ.n.ſumuſ nimis auidi: iſta tua mediocri eloquētia cōtēti ſumus idqꝫ ex te qrimus:vt ne plus nō aſſeqmur qꝫ quātulū tu ī dicēdo aſſecutus es qm qua a natura expetēda ſūt:ea dicis n nimis dece; nobis: qd pterea eē aſſumēdū puteſ. Tū Craſſus arridēs. Quid cēſes inqt Cotta:niſi ſtudiū et ardorē quēdā amoris ſine quo quū in vita nihil qcqꝫ egregiū tū certe hoc qd tu expetis:nēo vnqꝫ aſſeqᵗ:neqꝫ vero nos ad eā video:eē adortādos:quos quū mihi quoqꝫ ſitis moleſti nimis ēt flagre ītelligo cupiditate: ſ; pfecto ſtudia nihil pſūt peniēdi aliquo niſi illd qd eo quo ītēdas ferat:abducatqꝫ cognoris. Quare qm mihi leuius quoddā onus īponitiſ:neqꝫ ex me d oratoris arte:ſ; d hac mea quātulacūqꝫ eſt facultate qritis:exponā vobis n quāda; aut recōditā aut valde difficilē aut magnificā aut gūē cōſuetudis mee qꝫ quōdā ſolitus ſū vti quū mihi in iſto ſtudio verſari adoleſcenti licebat. Tū Sulpitius. O diē Cotta nobis inqt optatū: quod.n.neqꝫ pcipibus vnqꝫ nec inſidiādo:nec ſpeculando aſſequi potui: vt quid Craſſus ageret:meditādi aut dicēdi cauſa: nō mō videre mihi ſed ex eius ſcriptore & lectore Deyphilo ſuſpicari liceret:id ſpero nos eſſe adeptos:oiaqꝫ iā ex ipſo qui diu cupimus cognituros. Tū Craſſus: At q arbitror Sulpiti quū audieris: n tāte hęc admiratuꝝ q dixero qꝫ exiſtimatuꝝ. tū quū ea audire cupiebas. cām cur cuperes n fuiſſe. Nihil.n. dicā recōditū nihil. expectatiōe veſtra dignum. nihil aut inauditū nobis:aut cuiqꝫ nouū.nā pricipio illud qd eſt hoīe ingenuo liberalitᵉ qꝫ educato dignū n negabo me iſta oīm

TVM CRASSVS. Hic tertius tractatus eſt in quo quæritᵉ de totius facultat⁹ rhetoricæ artificio atqꝫ exercitatiōe dicēdi. Huius primu; caput duas partes habet. In prima breuiter & quaſi p tranſitū facultatis rhetoricæ mēbra parteſqꝫ eius tangit. Et primum quidem quid ſit oratoris officium. deinde materiam: poſtea quæſtiones:ſiue vt alii dicunt: cauſarum cōſtitutiones: Inde de genera:& ſpecies earum poſtea d partibus rhetoricæ facultatis:item de orōnis ipſius partibus. Poſtremo de orationis elegantia:compoſitione & dignitate. In his enim partibus & membris vniuerſa rhetorica continetur. In ſecunda parte:quæ incipit:in his dicit artificium non nihil prodeſſe.exercitationem tamē primā ac potiſſimā eſſe ī eloquentia. Tum craſſus:de artificio rhetoricæ facultatis dicturus nitat arrogantiam. dicens in ſe nihil eiuſmodi eſſe qd de re tanta audire velint. Reconditum. obſcurū. Nihil expectatiōe veſtra dignū qui audire maiora expectatis: Nouū: quod nūqꝫ cognitū fuerit. Liberaliterqꝫ educa to: liberaliter educanᵗ qui his artibus inſtituunᵗ:quæ liberales appellātur Contrita:vſitata tracta eſt tranſlatio a veſtibus quotidiano vſu pertuſis. Primum oratoris officiu;. Oratoris inquit officiū ē dicere appoſite ad pſuaſionē: deinde materiā ipſam aggrediᵗ in q verſatᵉ oratoris officiū deinde eē oēm orationē:aut de diffiuita rei q uæſtione. Quæſtio ciuilis materia ē rhetoricæ facultatis. Omis aūt quæſtio:aut finita eſt aut infinita. infinita theſis eſt:finita hypotheſis. Theſis porro duplex eſt:theoricæ & practicæ. Theoricæ eſt quæ diuina cognoſcit: Practicæ quæ in hominum nego

ciis:& ciuili diſceptatione verſat̃. Superioris exemplū huiuſcemõi ē: q̄lis ſit forma mūdi. Mu[l]ti.n.dicunt
mūdū in modū ſperæ eē collectū multi oblonga rotūditate eē formatū multi plena facie: multi quadratā:
multi in camere modū.ſ.vt ſub terra nõ ſit ſimilis: ac ſupra caput ē mūdi facies. poſterioris erit hoc exem
plū. Et qd ſit bonū p̄ter honeſtatē Stoici dicūt: honeſtatē ſolā bonū eē. iam multi diſputāt: vtr[u] & vtilitas
bonū ſit. Et theſis q̄dē theorice oĩo oratori tollit̃: practice aūt ita tollit̃ vt eiuſmõi nõ ſit liceat aūt ei ꝑ ar
gumēto ꝓferre: Vt ſi quærat̃ vtrū recte fecerit Romu. quū facinoroſis hoĩbus aſylū retulit & virgines ra
puit. Qui hāc theſim ꝓbare voluerit: op
tebit dicere aliq̄d bonū eſſe p̄ter honeſtū
videlicet vtile. q̄d quū ꝓbauerit: redigat
id ad cõmodū ſuæ cauſæ dicēs: Bene er
go fecit romulus: qui in ciuitate conſtitu
enda vtilitatis ratione habuit. Hypothe
ſis aūt q̄d dr̃ circūſtantiis iuoluta: q̄ ſunt
qs: qd cur. vbi qñ. quēadmodū.i. q̄bus
adminiculis. Quis reſpicit pſonā. Quid
factū. cur cauſam. Vbi locū. Quādo tp̄s.
Quib⁹ adminiculis opportunitatē. De
hac ḡ materia loquit̃ .ſ. finita & infinita.
In vtraq; autem re: Hic ſuccincte pcurrit
oẽs cõſtitutiones. Oĩs em̃ res q̄ habet in
ſe poſitā in dictiõe: ac diſceptatione con
trouerſiā aut facti: aut generis: aut nomi
nis: aut actionis: cõtinet quæſtionē facti
cõtrouerſia eſt. Quū quærit̃ factū ne ſit
in quo cõtinetur & dictū. Nominis quū
quærit̃. quid ſit. Generis quū quærit̃ q̄
le ſit. Actionis quū quærit̃: more an legi
bus res in iudiciū venire poſſit. Quum
de facto quærit̃: cõſtitutio coniecturalis
appellatur. Cõiecturis.i. quærit̃: factū ne
ſit. quū aūt de noĩe cõtrouerſie eſt.i. quū

cõmunia et cõtrita pręcepta didiciſſe. Primū ora
toris officiū eſſe dicere ad perſuadenduʒ accõmo
date. Deinde eſſe omneʒ oronem aut de infinitæ
rei q̄õne: ſiue deſignatiõe pſonaꝝ: aut tpoꝝ aut d̄
re certis in perſonis ac tp̄ibus locata. In vtraq; aūt
re quicquid in cõtrouerſiā veniat: in eo queri ſole
re. aut factū ne ſit. aut ſi ē factū. q̄le ſit: aut etiā quo
noĩe vocet̃. aut q̄d nõnlli addūt. rectū ne factū eē
videat̃. Exiſtere āt cõtrouerſias etiaʒ ex ſcp̄tis in
terp̄tat ei quo aut ābigue qd ſit ſcriptuʒ: aut cõtra
rie. aut ita vt a ſnĩa ſcp̄tura diſſentiat. His āt oĩbus
partibus ſubiecta q̄dā eē argumēta ꝓpria ſʒ caꝝ
quę ſūt a cõi q̄ſtione ſeiūcte. parti in iudiciis verſa
ri. partim in deliberatõibus. eſſe etiā genus tertiū
q̄d in laudādis aut vituperādis hoĩbus poneret̃.
certoſq; eē locos: quibus ĩ iudiciis vtemur: ĩ q̄bus

de facto cõſtat: ſed quærit̃ quõ id factū noĩe appellet̃: q̄a vis vocabuli diffiniēda verbis ē: cõſtitutio diffi
nitiua noĩat̃. Cū vero & de facto & de noĩe cõuenit. ſed q̄rit̃. q̄le ſit id q̄d in iudicio verſat̃: conſtitutio ge
neralis vocat̃. At quū talis fuerit cõtrouerſia: vt ab alio nos accuſari debere dicam⁹: aut nõ hos ſed alios:
accuſari: aut nõ apd̄ hos ſʒ alios nõ hac lege ſʒ alia: nõ hoc crimie ſed alio: nõ hac pena ſed alia: trāſlatiua dr̃
cõſtitutio: q̄m ĩ his oĩb⁹ de trāſlatiõe actiõis cõtrouerſia ē: & facti q̄dē cõtrouerſia ĩ oĩa tp̄a p̄t diſtribui: p̄
teritū: pñs & fututū. De p̄terito: vt ſi quærat̃. Nunq̄d Aiacē Vlyxes occiderit. In p̄ſenti vt ſi quærat̃: Bo
no ne aĩo ſint erga rēpu. flagellani. De futuro vt ſi Carthagineſes reliquærim⁹ incolumes: nunq̄d ſit com
modi ad rempu. pueuturꝝ. Generalis autē conſtitutio in duas p̄tes diuidit̃: in iuriſdicialē: & negocialem.
Iuriſdicialis ſemp de p̄terito ē: eſt autē quū factū conuenit: ſed iure an iniuria quærit̃. Negocialis de futu
ro. de iuriſdiciali conſtitutione hoc erit exemplū. Si quærat̃: Verri licuerit ne pecuniā a ſicculis accipere.
In negociali autē de futuro. Viro forti p̄miū det̃ vir fortis p̄miū inimici mortē petit: Iuriſdicialis eſt in q̄
æqui & recti natura: & p̄mii: aut penæ ratio quærit̃. Hæc diuidit̃ in abſolutā q̄litatē & aſſumptiuam. In
abſoluta q̄litate æqui & recti natura q̄rit̃. In aſſumptiua vero p̄mii. & penæ ratõ quærit̃. Quæ aſſumpti
ua q̄ttuor p̄tes habet: conceſſionē remotionē criminis: relationē criminis: comparationē. Conceſſio du
as p̄tes habet purgationē: & dep̄cationē. In purgatione tria ſunt: imprudētia: caſus neceſſitas. In purga
tione factū concedit̃. ſed faciētis animus excuſat̃: In dep̄catione vero factū & culpa concedit̃: ſed tamen
venia poſtulat̃. Et hæ quidē partes ſunt iuriſdicialis cõſtitutionis: nam negocialis nullas ex ſe artes fun
dit: & hæ quidē conſtitutiones ſunt: q̄ ex re ipſa ſumunt diſceptationis cõtrouerſia: q̄ em̃ in ſcripto cõtro
uerſiæ verſant̃ ſunt: ſcriptū. ſnĩa. ambiguū: cõtrariæ leges: & ſub hac cõſtitutiõe ſtatus cõtinet̃. Aut q̄d
nõnulli addūt: recte ne factū eē videat̃. h. d. q̄a hoc ſupfluo faciūt: nā q̄rere q̄le ſit ſub generali cõſtitutiõe
cõtinet̃. Aut ambigue: ambiguū dicit̃ q̄d in duas vel plures p̄tes trahi poteſt. Cõtrariæ leges: quum
alia vetat: alia permittit. A ſententia ſcriptura: hæc cõtrouerſia fit. quū altera pars ſentētiā: altera ſcriptū
defendit. Subiecta quædam eſſe argumenta: nam vnaquæq; conſtitutio propria habet argumēta qui
bus confirmari poteſt. Sed cauſarū. Nunc breuiter perſtringit tria genera cauſarū.ſ. iudiciale demõſtra
tiuū & deliberatiuū. Iudicialis finis eſt æquitas. Omnia em̃ argumenta quæ in hoc genere tractant̃ con
tendunt vt æquū eſſe oſtendat̃ id de quo agitur. Deliberatiui finis eſt vtilitas. Demonſtratiui vero laus
vel demonſtratiui finis eſt honeſtas: deliberatiui honeſtas: & vtilitas. A communi quæſtione. videlicet
ab infinita quæ theſis dicitur. In quinq; partes: quinq; partes integrales perſtringit rhetorice faculta
tis. ſcilicet inuentionem: diſpoſitionem: elocutionem memoriam & ponunciationem. Deberet reperi
re ad inuentionē p̄tinet. Inuenta non ſolum ordine ſed etiā momento tangit diſpoſitionē. Diſponēdi
aūt duo genera ſūt. Vnū quidē ē ab artis iſtitutiõe ꝑfectū. Alterꝝ quod eſt ad caſum tp̄is accommodatū

nec duo diſponēdi genera hoc loco cōplexus ē. Nō ſolū ordine: q ex artis īſtitutiōe ꝓficiſcit̄. Sꝫ etiā
mometo: ac iudicio: ſecundū diſpoſitionē: quæ ſecundū oratoris iudiciū ad caſum tp̄is accomodata eſt.
Momēto ꝓpter tp̄is neceſſitatē Iudicio: ꝓpter oratoris arbitriū. Diſpenſare: ſecūdū artis inſtituti
onē. Cōponere ꝑ tp̄is neceſſitate. Veſtire: verbis: & ſententiis: hoc ad elocutionē ꝑtinet. Memo
ria ſepire: claudere: munire plane hoc ad memoriā. Agere cū venuſtate & dignitate: hoc ad ꝓnunciati
onē: dignitate vultus: & oris venuſtate: ac reliq corꝑis motu.

Æquitas querit̄: alios ī deliberatōibꝰ: q oēs ad vti
litatē dirigerēt̄ eoꝝ: quibꝰ cōſiliū daremus. alioſ
itē in laudatōibꝰ in quibꝰ ad perſonaꝝ dignitatē
oīa referēt̄. Quūq; eēt oīs oratoris vis ac facultaſ
in q̄nq; ꝑtes diſtributa: vt deberet reꝑire ꝑmū: qđ
diceret deīde inuēta nō ſolū ordīe ſꝫ etiā momēto
quodā ac iudicio diſpēſare & cōponē tuꝫ ea deni
q; veſtire atq; ornate orōe: poſt mēoria ſepire: ad
extremū agere cū dignitate et venuſtate. Etiā illā
cognorā & accęperā: anq̄ đ rebꝰ dicceremꝰ initio
cōſiliādos eoꝝ eē aīos q̄ audirēt deinde rē demō
ſtrādā poſtea cōtrouerſiā cōſtituēdā: tū id qđ noſ
intēderemus cōfirmādū poſt quę cōtradicerent̄:
refellēda extrema aūt orōe ea q̄ ꝓ nobis eēnt: am
plificāda & augēda q̄q; eēnt ꝓ aduerſariis īfirmā
da atꝫ frāgēda audierā ēt q̄ đ orōis ipius ornamē
tis traderet̄. In q̄ ꝑcipit̄: ꝑmū: vt pure et latine lo
q̄mur: deīde vt plane et dilucide: tū vt ornate. poſt
ad reꝝ dignitatē apte & q̄ſi decore ſingularūq; re
rū ꝑcepta cognorā. Qui etiā q̄ maxīe ꝓpā eēnt na
turę: tñ his ipis artē adhiberi viderā: nā đ actiōe et
de mēoria quedā breuia ſꝫ mag̃ cū exercitatiōe ꝑ
cepta guſtarā. In his. n. fere rebꝰ oīs iſtoꝝ artificū
doctria verſat̄: quā ego ſi nihil dicā adiuuare: mē
tiar: hꝫ eni q̄dā q̄ſi ad cōmouēdū oratorē quo qđ
q; referat: quo intuēs ab eo qđcūq; ſibi ꝓpoſuerit
minus hr̄et. Veꝝ ego hāc vim intelligo eē in præ
ceptis oībꝰ: nō vt ea ſecuti oratores eloquētię lau
dē ſint adepti: ſꝫ quę ſua ſpōte hoīes eloq̄ntes face
rēt: ea quoſdā obſuaſſe atq; id egiſſe: ſic eē nō elo

Etiā illā cognoram: Nūc inſtrumēti ꝑtes
exequit̄ iſtrumētū aūt ē oratio. Ipiꝰ ꝑtes
exordiū: narratio. diuiſio. cōfirmatio con
futatio: & cōcluſio. In diuiſione primo vi
dendū ē qđ nobis cōueniat cum aduerſa
riis: deinde qđ in cōtrouerſia relinquat̄:
hoc fit quū & ea de q̄bus diximꝰ: breui
ter colligimꝰ & q̄bus de rebus dicturi ſu
mus oñdimus. Amplificandā tāgit con
cluſionē: qa omēs cōcluſiones ſiue ꝑ am
plificationē ſiue enumerationē: ſiue ꝑ cō
quæſtionē fiūt. Inuētæ ſunt & ad ea q̄ ad
uerſariorum ſunt minuēda & ſoluēda: q̄
vero nr̄a efferēda atq; corroborāda: vt ef
ficiat̄ id qđ intēdimus. Quæ de orati
onis. tres elocutionis ꝑtes tāgit. elegan
tiā cōpoſitionē & dignitatē. Elegātia ē q̄
facit vt vnūqđq; verbū pure ac apte dici
videat̄. Huius due ꝑtes ſunt latinitas &
explanatio. Latinitas ē: q̄ ſermonē purū
ſeruat ab omni vitio remotū. In hac duo
vitia vitāda ſunt: ſolœciſmus & barbariſ
mus. Solœciſmꝰ ī orōne fit plurimis ver
bis. quū conſequēs verbū priori nō accō
modat̄. Barbariſmus in ſingulis verbis
quū aliqđ v̄bū vitioſe effert̄. Explanatio
ē q̄ reddit apertā & dilucidā orationē Ea
duabus rebus comparat̄. ſ. & vſitatꝭ ver
bis vtamur: & ꝓpriis vſitata ſunt q̄ ver
ſant̄ in vſu & cōſuetudine quottidiana.
ꝓpria ſunt quæ eius rei: de q̄ loquimur
verba ſunt: aut eſſe poſſunt. Compoſitō
ē q̄ facit vt om̄s ꝑtes orationis ſint æq̄li
ter perpolitæ. Dignitas ē in q̄ verborum
& ſententiarū exornationes cōtinentur.
Pure ſine vitio ad ſolœciſmū. Latinæ
cōtra barbariſmū plane: vt vſitata verba
ſint. Dilucide vt ꝓpria. Ornate: hoc
ad cōpoſitionē ꝑtinet: in qua etiā ſuperi
us docuimus: quæ vitia vitanda ſint.
Ad rerum dignitatē. hoc ad dignita
tem ꝑtinet. Apte ad ſententiarū exor
nationes. Docere ad verborum exor
natione ꝓpria eſſent naturæ. ſ. memoria:
& ꝓnūciatio: in q̄bus plꝰ natura valet q̄
artificium Quædam breuia: nā in acti
one. id ē ꝓnunciatione ſciebam tria eſſe conſiderāda. ſ. vocis magnitudinē: firmitudinē: mollitudinē: ma
gnitudinem totam eſſe naturæ: mollitudinem totam eſſe artis: firmitudinē partim a natura ꝓficiſci: par
tim etiā declamatione iuuari. Itemq; in ꝓnunciatione motū corꝑis geſtus moderatione formari. In me
moria locos & imagines conſiderari: hæc ſunt quæ dixit quædā breuia ſe guſtaſſe. In his. n. Hæc ſūt
inquit ea quæ vulgo a rhetoribus de rhetorica arte tradunt̄: quæ q̄uis non nihil oratori ꝓſint: multo ta
men magis exercitatio confert. Quo quidq; referat: certū. ſ. finē quo intuens ab eo minus aberret ad
monet ne a ꝓpoſito diſcedamus. Verū ego: id agit vt oſtendat artis quidē ꝑcepta oratori ꝓdeſſe: mul
to magis tamen exercitationē. Sua ſponte: videlicet ſuopte ingenio: ſine ꝑceptione artis: ſine ratione ꝑ
ceptoris. Atq; id egiſſe. ſ. per exercitationem: Non illiberale. id eſt non indignnum igenuo homine.
Eſtis in curſu: id eſt q̄uis vos eam ſuſceperitis. Tanq̄ in acie: nam ſicut in caſtris milites: ita in fo
ro oratores exercentur. Ludicra: ſcilicet paleſtra. Prædiſcere. ſcilicet declamationibus: Nam ora

tores anteꝗ̃ ad veras cauſas in foro agēdas accederēt:ſe apud ſophiſtas declamationib⁹ exercebant. Declamationes eñ ſunt quædā pludia orādi. Meditari:exercere:vt Virgi. Nec iã furtiuũ dido meditatᷓ amorē · · · .i.exercitatiōe mutata.l.lr̃a i.d. Ve℞ illa mox.i.poſtea.alias ſtatim ſignificat.
Equidē ꝓbo:laudo inq̄t veras iſtas declamatiões:nō aũt modũ ipm̃ declamādi. Cauſa aliq̃ poſita.ſ.ficta q̃ tñ veræ ſilis ſit:vt exēpli grã: Deliberat hannibal vtrũ in ytalia maneat:an exercitũ in Aphricã traiiciat

Hæc cauſa deliberatiua ficta quidē:ſed vere ſilis eſt. Sed plerīq̃ in hoc:ecce cauſam cur modum ipſum declamandi non probem:quia declamationes tantum ad id exercent:vt pronunciationem iuuent nō vt ſtilũ ipm̃ dicēdi meliorem efficiant
Et vires exercētvt latera firmiora ſint
Linguæ celeritatē.linguã expeditiorē reddēdo. Verborũq̃ frequētia nō ſententiarũ:vnũ aũt ſequitᷓ ex altero:nã ex celeritate linguæ verbo℞ ſequitᷓ frequētia. Qđ audierũt dicēdo homines: qđ audierũt: ꝓuerbiũ ē qui dicere frequēter exercēt aſſequũtᷓ vt dicãt: Sed quocũq̃ ſcilicẽ nō curãtes bñ an male dicãt. Q̃ob rē in ipis iſtis exercitatiōibus.h.d. etiã ſi declamationes efficiunt:vt ex p̃te dicere poſſint: videlicet ſine vlla cogitatione ſi opus fuerit:tamenvtilius eſſe diligenter conſiderare. Caput autē eſt.id eſt ſumma:quod græci dicunt
Vult ergo tria eſſe genera declamãdi. Vnum quũ ex tempe dicimus. Alte℞ quũ primo cogitam⁹:& ſic ad dicendũ venim⁹. Tertiũ cũ ea q̃ cogitam⁹ p̄ſcribim⁹:poſtremo ꝓnũciam⁹. Stilus opimus.i.character vberrimus. Ergo ita ſe habẽ declamatio ſubita cogitata:& ſcripta. Subita valet ad idvt ex tp̃e dicamus ſi opus fuerit cogitata:vt ꝓmptius & accuratius dicatᷓ Scriptavt copioſius & ornatius. Effector.id ē auctor. Magiſter.id ē doctor. Cōmentatio:tria ſunt quæ quandã inter ſe ſimilitudinē habēt: cōmentatio cogitatio:conſideratio:quæ ita ſe habent:ſicut memoria: intelligētia: ꝓuidentia Cōmentatio eſt. id ē memoriæ:cogitatio ē. T.y.i. intellectus. quem græci vocãt.cogitatio facit vt res ipſas inueniamus.conſideratio:vt quæ inuēta fuerint: ornatiſſimis verbis: & ſententiis eloq̄mur. Ergo inuentionē tribuit cogitationi:elocutionem ſcriptioni. Prudentiæ phiſicævirtutis. Acie perſpicuitate:acumine. Genus:qualitas. Maxime illuſtria.id ē vſitata:& ꝓpria. Sub acumen.ſcilicet ſcribentis.
Succedant.quaſi ordine quodam: & ita tangit elegantiam. Tum ipſa collocatio:tangit compoſitionem. Conformatio.id eſt concinitas. Non poetico numero: quia nō ita aſtrictus ē pedibus orator ſicuti poeta: ſed tamen & ipſe pedibusvtitur ſicut & Quintilianus docet
Hæc ſunt:q̃ clamores:exercitatiōis in quit inſtituta tm̃ valent: vt excitare poſſint multitudinem ad plauſum.& doctiores in admirationem: ſi quãdo ſcriptũ

quētiã ex artificio ſed artificiũ ex eloquētia natũ qđ tñ:vt ante dixi:nō eiicio. eſt.n.etiã ſi minus neceſſariũ ad bñ dicēdũ:tñ ad cognoſcēdũ nō illiberale. Ea exercitatio qdã ſuſcipienda vobis ē: q̄q̄ vos q̄dē iãpridē eſtis in curſu:ſed ii q ingrediũtᷓ ad ſtudiũ: q̄q̃ ea q̃ agēda ſunt in foro tãq̃ in acie p̄nt ēt nũc exercitatiōe q̄ſi ludrica p̄diſcere ac meditari. Hanc ipam inq̄t Sulpitius noſſe volumus attñ iſta q̃ abs te breuiter đ arte đcurſa ſũt:audire cupimus:q̄q̄ ſũt nobis quoq̃ nō iaudita. Ve℞ illa mox:nũc đ ipa exercitatōe qđ ſentias q̄rimus. Eq̄dē ꝓbo iſta. Craſſus inq̄t:q̃ nos facē ſoletis vt cã aliq̃ poſita cōſili cã℞ ea℞ q̃ in fo℞ deferũtᷓ:dicatis q̄ maxīe ad veritatē accōmodatę: ſẽ plerīq̃ in hoc vocē mō neq̃ eã ſciēter et vires exercēt ſuas: & ligue celeritatē incitãt:verborũq̃ frequētia delectantᷓ in quo fallit eos:qđ audiērt dicēdo hōies vt dicãt:efficere ſolere. Vere eñ ēt illud dr̃ puerſe dicere hōies:q̄ puerſe dicendo facillime cōſequi. Q̃obrē in iſtis ipis exercitatōibus: et ſi vtile ē ēt ſubito ſępe dicē tñ illđ vtilius. ſũpto ſpatio ad cogitãdũ patus atq̃ accuratius dicere. Caput ãt eſt qđ vt vere dicã mīme facimus ē.n.magni laboris quē plerīq̃ fugimus: q̄ plurimũ ſcribē ſtilus opimus et p̄ſtãtiſſimus dicēdi effector atq̃ mgr̃ neq̃ iniuria.nã ſi ſubitã: et fortuitã orōē cōmētatio & cogitatio:facile vincit:hãc ipã ꝓfecto aſſidua ac diligēs ſcp̄tura ſuperabit. Oēs.n.ſiue artis ſũt loci ſiuę ingenii cuiuſdã ac prudētię q̃ mō inſũt i ea re đ q̃ ſcribimus:inq̄rētibus nobis:oīq̃ acie ingenii cōtēplãtibus:oñdũt ſe & occurrũt:oēſq̃ ſn̄iæ. Verbaq̃ oïa q̃ ſunt cuiuſq̃ gñis maxime illuſtria:ſub acumen ſtili ſubeãt et ſuccedãt neceſſe eſt: tũ ipſa collatio cōformatioq̃ verbo℞ perficitᷓ in ſcribendo:nō poetico: ſed quodã oratorio mō & nũero. Hęc ſũt q̃ clamores et admiratōes in bonis oratoribus efficiũt: neq̃ ea q̄ſq̄ niſi diu m̃ltũq̃ ſcriptitarit etiã ſi vehementiſſime ſe in his ſubditis dictiōibus exercuerit cōſeq̄tᷓ. Et q̃ a ſcribēdi cōſuetudīe ad dicēdũ venit hãc affert facultatē: vt ēt ſubito ſi

aliquod attulerit:quum argumenta nostra ꝓbare voluerimus. Vt concitato nauigio:pulcerrima eſt ſimilitudo quã a nauigantibus ſumit. In quotidianis aũt cõcitationibus:diximus de exercitatõe ſcriptionis:modo videamus de exercitatiõe dictionis quotidiane: Duo aũt genera exercendi eſſe dicit quib⁹ ipſe adoleſcentulus vti cõſueuit:quorũ alterum alteri ꝓponi. Primũ huiuſmodi eſt:ex verſibus:aut orõnibus aliorũ quã maxime grauibus:ſñias q̃plurimas memoria cõprehẽdere:& eas aliis verbis:quam ab auctoribus earũ tractatæ ſint:efferre. Alterũ exercendi genus ita ſe habet:græcas ſummorũ oratorum oratione explicare:& ex græcis latinas facere:& hoc ſuperiori añ ponit. In quotidianis:iõ quotidianis dicit. vt differentiam oſtendat abſcriptione:quia non niſi ſuperante ocio ſcribere quiſq; poteſt Concitationibus.id eſt exercitatiõibus:nã oĩs exercitatio cõcitatio ẽ:ſiue anim⁹ intentiõe:ſiue corpus labore exercitatũ fuerit. C.Carbonẽ:de quo ſuperius dixit Finem.menſuram:tm̃ inquit legebã quantũ memoria capere poteram. Eam rem:eundẽ ſenſum. Verbis aliis q̃d maxime poſſem lectis: verbis pro viribus electis. Minus idoneis.id eſt deteriori bus. Nihil ꝓdeſſe:quia nulla erat exercitatio. Poſtea mihi placuit: ecce aliud genus exercitatõis. Dummodo eſſent idonea:ſicut pcipit in arte pœtica Horatius. Iam vocis & ſpũs:dixit de exercitatione:quæ optimũ efficit dicẽdi charactere:nunc de exercitatõe dicit:quæ ꝓnunciationem ptinet quæ geſtu corpis: venuſtate vtilius:& oris:ac vocis moderatione contineť. Iam vocis:in voce per exercitationem firmitudo & multitudo comparať.nam magnitudo tota ad naturam ptinet:vt ante diximus. Natura eñ pſtat vt ſolum magn: & canorũ habem⁹ Spũs:vt firmiora latera ſint ad longas periodos. Linguæ motus:vt expedito & ſolutio lingue ſit. Non artis indigẽt. id eſt magis in exercitatione cõſiſtunt:q̃ in pceptione. Quibus in rebus in hac exercitatione nihil aliud pcipere poſſumus:niſi vt eligamus quorũ ſimiles eſſe velimus. Actores:Mimi. Quorũ ſimiles:ne imitemur inuenuſtos & ineptos. Deformitatem:cõtra venuſtatẽ vultus. Prauitatem:ineptitudinem:in geſtu ſcilicet totius corporis. Iſtam locorum ſimulacrorũ:nam memoria artificialis duabus rebus cõtineť locis & imaginibus. Educenda deinde.Quintil.totum hunc locũ accidit:quum de exercitatione ſcriptionis pcepta tradidit.Educenda deinde:tranſlatio a militibus:qui præludis quibuſdam ſe ad certamen pparant:ita cauſi dici in foro cõteſtata lite faciunt. Dictio id eſt character dicẽdi. Ex hac domeſtica:que domi exerceť. Vmbaratili:quia ſub tectis ſiue in ſchola hoc exercere ſolemus:& pſiſtit in tranſlatione:vmbratili quaſi in tentorio. In agmen.i.in turbã populi. In puluerem:quaſi in ſtrepitum pedum.. In clamorem:ſcilicet litigantium. In caſtra:in foro. In aciem forenſem:contra aduerſarios noſtros. Subeũ

dicat:tñ illa q̃ dicanť:ſimilia ſcriptoꝝ eẽ videanť atq; ẽt ſi qñ i dicẽdo ſcptũ; attulerit aliq̃d quũ ab eo diſceſſerit:reliq̃ ſiſs orõ cõſeqť:vt cõcitato nauigio cũ remiges inhabuerit:retinet tñ ipſa nauis motũ & curſu; ſuũ:intermiſſo impetu pulſuq; remoꝝ:ſic in orõne ppetua cũ ſcripta deficiũt: parẽ tñ obtinet orõ reliq̃ curſu;:ſcriptoꝝ ſiſitudĩe et vi cõcitata. In quotidianis aũt cõcitatiõib⁊ eq̃dẽ mihi adoleſcẽtulus ꝓponere ſolebã illã exercitationẽ maxĩe:q̃.C.Carbonẽ nr̃m illu; inimicũ ſolitũ eſſe vti ſciebã: aut verſibus ꝓpoſitis q̃maxĩe grauib⁊ aut orõne aliq̃ lecta ad eũ finẽ quẽ memoria poſſem cõprehẽdere.eã rẽ ipſa;:quã legiſſem verbis aliis q̃maxĩe poſſem lectis ꝓnũciarẽ:ſed poſt aĩaduerti hoc eẽ in hoc vicii:q̃ ea verba:q̃ maxĩe cuiuſq; rei ꝓpria: q̃q; eẽnt ornatiſſima:atq; optĩa occupaſſet: aut Ennius ſi ad eius verſus me exercerẽ:aut gracchus:ſi eius orationẽ mihi forte propoſuiſſem. Ita ſi iiſdẽ verbis vterer: nihil ꝓdeſſe ſi aliis: etiã obeſſe:cũ minus idoneis vti cõſueſſerẽ. Poſtea mihi placuit:eoq; ſum vſus adoleſcẽs: vt ſum moꝝ oratoꝝ grȩcas orõnes explicarẽ.q̃bus lectis hoc aſſeq̃bar:vt quũ ea q̃ legerã græcȩ latiȩ redderẽ:ñ ſolũ optimus verbis vterer:attamẽ vſitatis:ſed etiã exprimerẽ q̃dã verba imitãdo.q̃ noua nr̃is eẽnt:dũmõ eẽnt idonea. Iã vocis & ſpũs: & totius corpis:& ipſius ligue motus & exercitatiões. ñ tã artis idigẽt:q̃ laboris q̃b⁊ i reb⁊ hñda eſt rõ diligeret:quos imitemur:quoꝝ ſimiles velimus eẽ. Intuẽdi nobis ſũt nõ ſolũ oratores: ſ; etiã actores:ne mala cõſuetudĩe ad aliq̃ deformitatẽ prauitatẽq; veniamus. Exercẽda ẽ ẽt mẽoria:edi ſcẽdis ad verbũ q̃ plurimis & nr̃is ſcptis et alieni Atq; i ea exercitatõne ñ ſane mihi diſplicet adhibere ſi cõſuis ẽt iſta locoꝝ ſimlacroꝝq; rõnẽ:q̃ in arte tradiť. Educẽda deide dictio ẽ ex hac domeſtica exercitatõe et vmbratuli mediũ in agmẽ:in puluerẽ:i clamorẽ:i caſtra atq; aciẽ forẽſe;. ſubeũdus vſus oĩm.et pĩclitãde vires ĩgenii.et illa cõmẽ

dus vſus:id eſt ſubeunda eſt cõſuetudo:vel experiẽtia oim rerũ. Periclitandæ experiẽdæ:ñ piculũ idẽ
eſt quod experimentũ:vt Terentius.Fac periculũ in litteris:fac in paleſtra: & deducit a verbo antiquo
perioi periris quod nõ eſt in vſu. Commentatio:rerum fictio:quas ſæpe meditatus fueris. In lucem p
ferenda eſt:in claritatem pbabiliter dicendo. legendi poetæ:vt fabulas ſcire poſſimus:qui vero poetæ
potiſſimum ſint ab oratore legendi:Q uintilianus præcipit. Hyſtoria:vt exemplis abũdemus.Docto
res:ad bonas artes. Scriptores:æd byſtorias. Interprætandi: exponendi. Corrigendi:emendandi.
Vituperandi:improbandi.Refellendi:
infirmandi. Laudandi:quaſi boni. In
terprætandi:ſi obſcuri. Vituperãdi qua
ſi viciosum. Refellendi:ſi falſum. Diſ
putandũq; de omni re.id ẽ quaſi contro
uerſia conſtituenda eſt: vt aduerſus eos
dicamus:qui aliquid ſcripſerint. Exer
citationis:modi quatuordecim:fabula:
byſtoria:narratio: vtilitas:ſententia: im
probatio:locus cõmunis:laus:vitupera
tio:imitatio:comparatio:deſcriptio:the
ſis.legis latio.Fabula quidem: & narra
tio:non multum indiget exercitatione.
Fabula:ſiue byſtoria:vtilitas:ſentẽtia: ac
theſis:deliberatiui ſunt generis.Impro
batio:comprobatio:locus cõmunis: iu
dicialis ſunt generis. Laus vituperatio:
imitatio:comparatio:demonſtratiui ſũt
generis. Legendi poetæ:fabulam innu
it. Legendi ac peruolutandi intelligit
ſententiam:ac vtilitatem. Laudandi:qa
laus:& vitupera tio tractatur. Vitupe
randi:& refellendi:ad probationẽ: & im
probationem. Eliciendum:excipiendũ
Diſcendum ius ciuile:ad eam partem:
quam diximus legiſlatio. In quacun
q; re. vel in poeſi:vel in byſtoria:vel ĩ do
ctrina philoſophiæ. Cognoſcẽdæ legis
ius eſt generale:eius partes ſunt tres na
tura:conſuetudo:& lex.Lex aũt eſt: qui
populus cẽturiatis comitiis ſciuerit:aut
decreuerit. Percipienda:ad id quod di
xit cognoſcenda. Antiquitas omnis.
id eſt mores maiorum: aut ius quod in
ſcriptis continetur. Senatoria conſuetu
do.id eſt modus conſulendi ſenatus.Di
ſciplina reipu.ad magiſtratum:qui ſcien
tiam gubernãde ciuitatis habere debet.
Cauſa imperii.id omnes res quæ per
tinent augendum:conſeruandumq; im
perium:quo in genere ſunt milites: claſ
ſes:vectigalia:quæ omnia Cicero appel
lat neruos reip. Fœdera:ad religionem
pertinent:nam naturale eſt quod diuidi
tur in religionem:pietateq;:gratiam:vin
dicationem:obſeruantiam:& veritatem
nam in fœderibus religioſe quædam ce
rimoniæ ſunt. Pactio:in veritate conſi
ſtit. Libandus: breuiter attingendus.
Cn.ſpecie.Facetiarum:facetiæ ſunt di
cta quædam vrbana ſine ſcurilitate. Tanq; ſale:nam quemadmodum ſale ſapidiores ſunt epulæ:ita eti
am orationes facetiis ornatæ ſunt iocundiores. Effudi vobis omnia:nunc concludit Craſſus dicens:ſe
feciſſe id:vt ſuam de arte oratoria ſententiam diceret. Q uemcunq;:etiam eruditũ. Paterfamilias:quẽ
dã priuatũ:& negocioſum hiem. Circulo:ex aliquo cõuentu:& corona cõfabulantiũ in foro. Percõtã
tibus:interrogãtibus. Silentiũ eſt conſecutũ.ſ.ab his qui audiebãt. Satis:ſufficiẽter. Q d erat ppo
ſitũ.ſ.qcqd de exercitatõe oratoris ſentiret diceret. Sentiebãt:iudicabãt. Peroratũ:finẽ dicẽdi factũ.

tatio incluſa ĩ veritatis lucẽ pferẽda ẽ: legẽdi etiã
poetę cognoſcẽda hiſtoria: oĩm bonaꝝ artiũ ſcri
ptores ac doctores & legẽdi & puolutãdi: & ex
ercitatõis cã laudãdi.ĩterptãdi:corrigẽdi: vitupe
rãdi:refellẽdi:diſputãdũq; de oĩ re ĩ cõtrarias par
tes: & qcqd erit ĩ q̃cũq; re qd pbabile videri poſ
ſit eliciendũ:atq; dicẽdum:pdiſcẽdũ ius ciuile co
gnoſcẽdæ leges: pcipiẽda oĩs antiqtas:ſenatoria
cõſuetudo:diſciplina reip.iura ſocioꝝ:fœdera: pa
ctiones:cã ĩperii cognoſcẽda ẽ libãdus ẽ ex oĩ ge
nere vrbanitatis facetiaꝝ qdã lepos:quo tãq; ſale
ſpargat̃ oĩs oro: effuſi vobis oĩa q̃ ſentiebã q̃ for
taſſe ſi q̃ncũq; patremfamilias arripuiſſetis ex ali
quo circulo eadẽ vobis pcõtãtibꝰ rñdiſſet. Hæc
quũ Craſſus dixiſſet: ſilẽtiũ ẽ cõſecutũ.ſed q̃q̃ ſa
tis his q aderãt:ad id qd erat ppoſitũ dictuꝫ vide
bat̃:tñ ſentiebãt celerius eẽ multo q̃ ipi vellẽt ab
eo poratũ. Tũ Scæuola. Quid ẽ cotta inqt:qd ta
cetis. Nihil ne nobis in mentẽ venit:qd pterea a
Craſſo reqratis.Immo id me hercule inqt ipm at
tẽdo:tantus.n.curſus verborũ fuit: & ſic euolauit
oro vt eius vim & ĩcitationẽ aſpexeri:veſtigia in
greſſumq; vix viderim:& tãq; ĩ aliquã locupletẽ
ac refertã domũ venerim:nõ explicata veſte:neq;
ppoſito argento:neq; tabulis & ſignis ppalã col
latis ſed his oĩbus mĩtis magnificiſq; rebꝰ cõſtru
ctis ac recõditis.Sic mõ in orone Craſſi diuitias:
ac ornamẽta eius ingenii:p quadã inuolucra atq;
integumẽta pſpexi.ſed tanta quũ cõtemplari cu
perem:vix aſpiciendi poteſtas fuit. Itaq; nec hoc
poſſuꝫ dicere me oĩo ignorare qd poſſideat. neq;
plane noſſe atq; inuidiſſe. Quin tu igit̃ facis idẽ
inqt Scæuola qd faceres.ſi in aliquã domũ plenã

ornamentorũ:vel in villam veniſſes: ſi ea ſepoſitã vt dicis.eſſent:tuq; valde ſpectãdi cupidus eſſes. nõ dubitares rogare dominũ:vt ꝓferri iuberet.p̃ ſertim ſi eſſet familiaris. Siĺiter nũc petas a craſſo: vt eã copiã ornamentoꝝ ſuoꝝ:ꝙ conſtructã vno in loco q̃ſi ꝑtrãſenã p̃tereũtes ſtrictim aſpexim⁹: in lucẽ ꝓferat:& ſuo quoq; in loco collocet. Ego vero inq̃t Cotta a te peto Scæuola:me.n.& hunc Sulpitiũ ĩpedit pudor ab hoĩe oĩum g̃uiſſimo:q genus huiuſcemõi diſputatiõis ſemꝑ cõtẽpſerit: hęc q̃ iſti forſan pueroꝝ elemẽta videãt̃ exq̃rere Sed tu veniã nobis da ſcęuola & ꝑfice vt Craſſus hæc q̃ coartauit:& ꝑanguſte referſit in orõne ſua: dilatet nobis atq; explicet. Ego me hercule inq̃t mutius:ante veſtra magis hoc cã volebã ꝙ mea Neq; em̃ tãtopere hãc a Craſſo diſputatõez deſiderabã:ꝙtopere eius ĩ cauſis orõne delector. Nũc vero Craſſe mea quoq; etiã cã rogo:vt qm̃ tantũ habemus ocii:ꝙtũ iãdiu nobis nõ cõtigit:vt ne g̃uere exędificare id opus:qđ inſtituiſti. Formã.n.toti⁹ negocii opiniõe:maiorẽ meliorẽq; video:quã vehementer ꝓbo. Enimuero inq̃t Craſſus mirari ſatis non queo etiã te hæc Scæuola deſiderare: q̃ neq; ego teneo:vtibi q docẽt:neq; ſunt eius generis vt ſi optime tenerẽ:digna eſſent iſta ſapiẽtia:ac tuis auribus. An tu inquit ille:ſi de iſtis cõib⁹:&

TVM SCAEVOLA:In hoc ſecundo capite cõſtituit̃ Craſſus.vt de oratoria facultate generatim dicat. Poteſt aũt in tot partes diuidi:quot ſunt ſermones dialogi.quos in expoſitiõe ipſa facile ꝑcipietis. Hortat̃ itaq; ſcæuola Craſſum:vt illa rerum genera:quæ oratori:attribuit quaſi nõ ſatis explicata:deinceps planius aperiat: Quid:id eſt cur. Attendo:conſidero. Curſus velocitas:tranſlatio a curſore ſumpta:qui tanta celeritate ſtadium metit̃:vt veſtigia eius vix ꝑcipi poſſint. Vim.i.impetum:& motũ quẽadmodũ velociſſimis curſoris motũ:quod videmus:ſed veſtigia vix ꝓſpicimus. Ingreſſiq;:qua curſũ fecerit:& greſſum ſuum tetenderit. Locupletem.diuitẽ. Refertam plenam ornamentorũ oĩm. Explicata:euoluta:& explanata. Nam ea quæ ſũt inuoluta:minus apparẽt:explicata vero pœnitus patent Propoſito:palam poſito ante oculos. Tabulis.ſ.pictis.nã tabulas pictas magno in bono apud maiores noſtros fuiſſe cõſtat. Signis.i.ſtatuis:nam tabulæ ſunt picturæ:ſigna vero ſtatuæ. Propalam.i.in ꝓpatulo. Collatis.i.in ordine diſpoſitis. Recõditis:abditis:& occultatis interius.quẽadmodũ videmus in ſcriniis: Inuolucra i.ꝑ quaſdã inuolutiones:ꝑſiſtit in tranſlatõe:ad id quod dixit:cõſtructis tranſlatio ſumpta eſt ab auleis:quibus inuolutis:pictura minus apparet: Integumenta:ad id quod dixit recõditis. Conſtructis.cõglobatis: nam quæ conſtructa ſunt: inuoluta ſunt quæ abſtruſa ſunt. Tegumẽtis ſicut in ſacris:& archanis fieri videmus. Diuitias copiam. Ornamẽta doctrinã. Cõtemplari:intueri. Sed differunt aſpicere:& cõtemplari. Aſpicimus qđ ſubito apparet: deinde oculis nr̃is ſubito euaneſcit. Contemplant̃ quod diligenter intuemur. Tanta.tam p̃cioſa. Inuidiſſe: nõ accipiat̃ in ſua ſignificatione:ſed inuidiſſe interius.ac pœnit⁹ vidiſſe. Quin tu igit̃. Hic apte reſpõdet Scæuola Cottæ. Villam:vila domus ẽ in agris:& villam dixi:eo ꝙ res in agris agebat̃. Ea.ſ. ornamenta. Sepoſita:ſeorſum poſita: ſecreta abdita. Quin tu igitur facis:quandoquidẽ fateris te ꝑcepiſſe magna quædam de ingenio Craſſi:nec tamen ea intellexiſſes. In domum:quæ ſit in vrbe. In villam.i.in agris:nam domus in vrbe:villa in agris habitatio eſt. Tu.ſcilicet o Cotta: qui deſiderio ſpectandorum ornamentorum cupidus es. Proferri:promi:palam aperiri. Familiaris.ſcilicet ipſi domino ornamẽtorum. Similiter nunc petas.id eſt idem de rebus:quæ ad oratorem pertinent:in ingenio ac ſcientia Craſſi latetibus. Eam copiam.eam multitudinem ornamẽtorum ſuorum.i.ſciẽtiæ quã oratori attribuere nõ dubitauit. Conſtructam:coniectam:compoſitam. Vno in loco:id eſt vno ipſius Craſſi ingenio. Per tranſenam:per feneſtram. Eſt autẽ ſimilitudo ſumpta ab his qui domum aliquam p̃tereuntes iniectis oculis ꝑ feneſtram aliquid ſemiplene vidẽt:ita etiã nos:qui ea craſſi quaſi ꝑ tranſſenam vidimus:& dicit̃ trãſſena.ꝑ quã aſpectus ꝑtranſire põt. Strictim.ſubito.celeriter breuiter. Proferat.expromat. In lucem id eſt in aptum. Collocet.i.generatim omnia euoluat:& explicet:ac exponat. Collocet.ſ.ordinatim.

EGO VERO.Nunc reſpondet Cotta in perſona ſui:& ſulpitii dicens.o Scæuola:nos quidem magno harum rerum deſiderio tenemur:ſed hoc vereor ab homine ita maturo hæc quæ ætati ſuæ non conueniunt petere.ſed tu qui maturior es ætate.id ab eo pete. Ego vero quotiens parentheſis longior fuerit.quæ quaſi hyperbatom videatur.& quæ quaſi obſcuram orationem reddere videatur.ponere ſolimus coniunctionem aliquam.vt hoc loco. Et hunc demonſtratiue dixit. Me ſcilicet Cottam. Ab homine grauiſſimo id eſt Craſſo maxime auctoritatis viro. Genus huiuſcemodi.videlicet de arte ora

toria.vt ętiam ſupius dixit. Iſti:craſſo. Elementa principia:& rudimenta puerorum. Nam elementa
ſunt principia rerum oiu:vnde notas lrarum ſcriptores elementa vocant:eo ꝙ ſint principia orationis:
nam ex dictionibus ſyllabæ:ex ſyllabis littere fiunt ergo elementum eſt nota prima orationis. Veniam
beneficium. Coartauit:conſtrinxit:colligauit in vnum:& eſt tranſlatio ſumpta a vectoribus. Referſit
id eſt implendo ſtipauit & eſt tranſlatio ab bis:qui in nauibus onera componunt:qui ſtipatores dicunt̃
eo ꝙ paruo in loco multa collocent:Sicut & Craſſus breuiter multa cõpræbẽderet. Dilatet:aperiat.Ex
plicet:euoluat:aperiat ad id quod dixit:
coartauit. Ego mebercule:Reſpondet
Scæuola.ſe quodãmodo cupidum eſſe:
vt boc audiat:quæ nunq̃ cõcupiuit: nõ
ſolum cauſa ſociorum:ſed etiã ſua. No
ſtra cauſa volebam.ſ.vt de bis rebus diſ
putaret Craſſus: qui quod a me attinet
ſolebam exercitatione in cauſis delectari
magis:q̃ artificio eloquẽtiæ. In cauſis:
tunc quũ ad pagendas cauſas in foro ꝓ
dierit. Nunc vero:ſed nunc ne etiã in
cendiſti cupiditate audiẽdi:ergo quia iã
diu tm̃ ocii ñ fuit nobis da operã:vt boc
cõſequamur. Exedificare queadmodũ
iactis fundamẽtis opus pficit̃: ita etiam
ſic facias rogo. Diſputationẽ: quæ de
artificio cõſtituta eſt. Formã:imaginẽ
quaſi corpus quoddã. Meliorẽ:vtilita
tem. Maiorẽ materiã.

Enimuero inquit craſſus. Nunc Craſ
ſus ſubridẽs quodãmodo:& quũ admi
ratõe iocũda inquit.Miror ſcæuola:qui
cupidus ſis bæc audire: & qui a me boc
deſideres:qui nec ipẽ ita ꝓbe teneam:vt
qui docẽt:ne ſi tenerẽ digna eſſent ſapiẽ
tia tua.De adoleſcẽtibus vero minus mi
ror. Neq̃ primo quidẽ non ita dici: vt
aliis tradere poſſem: ꝙ ſi didiciſſem: tñ
iſta tua ſapiẽtia:qui oẽm pbiloſopbiam:
& ius ciuile optime didiceris: digna nõ
eſſet. Teneo.i.ſcio:nam neceſſe eſt: vt
qui aliquid tradere voluerit.id pfecte te
neat. Docent.ſ.rbetores Generis cõdi
tionis. Sapiẽtia.i.maturitate. De iſtis
ſcʒ pceptis quæ ſupra in vnũ collegit craſ
ſus. Peruagatis.diuulgatis. Huic eta
ti:videlicet mature.Illa q̃ tu dixiſti opor
tere ineſſe oratori. An tu: Scæuola in
quit. Quid eſt quod mireris craſſe:bæc
optare q̃uis ſint cõmunia: & vulgaria:
tamen audienda ſunt. Naturis:quõ incitarentur:& reprimerentur bominũ mentes. Incitãtur ſcilicet
per amplificationem. Reprimuntur:per cõqueſtionẽ: Tu vocatiui caſus eſt. Communibus:quæ vul
go tradunt̃ de arte oratoria id eſt tria eſſe genera cauſarum:demonſtratiuũ:deliberatiuũ:& iudiciale.Et
ꝙ ptes rbetoricæ ſunt qnq̃:inuẽtio:diſpoſitio elocutio:memoria:& ꝓnũciatio. Huic ætati ſcilicet nr̃æ
maturæ graueſcenti. De.byſtoria:videlicet vt documenta maiorum teneat memoria. De antiquitate
de moribus maiorum noſtrorũ. De noſtro iure quod ꝓfecto magna grauitate dignum eſt. Ego enim
banc ſciam:o Craſſe non dubitabam vnq̃ byſtorias:& copiam rerum omniũ:& pbiloſopbiæ in tua pru
dentia eſſe:ſed artificium oratoris nunq̃ videram. Scientiam:iuris ciuilis. Copiam:tam pbiloſopbiæ
naturalis q̃ moralis. Inſtrumento:oratione:nam inſtrumẽtum oratoris proprie eſt oratio lauta:& abũ
dans.

pugnatis vix buic ætati audiendum putas:etiam
ne illa negligere poſſumus: quę tu oratori cogno
ſcenda eſſe dixiſti de naturis boim̃: de moribus:
de rationibus bis:quibus bominum mẽtes: & in
citant̃ & reprimuntur:de biſtoria:de antiquitate
de adminiſtratione reip.deniq̃ de ipo nr̃o iure ci
uili:bãc ego enim oẽm ſciẽtiã & copiã rerũ in tua
prudẽtia ſciebã ineſſe. In oratoris vero inſtrumẽ
to: tã lautã ſuppellectilẽ nũq̃ viderã. Potes inqt
igit̃ craſſus vt alia omittã innumerabilia:& imen
ſa & vt ad ipm̃ ciuile ius tuũ veniã: oratores puta
re eos:quos mltas oras expectaui:quũ in campũ
ꝓperarẽ:& ridẽs & ſtomacbãs.Scæuola: cũ Hy
pſenus maxĩa voce plurimis verbis a. N. craſſo
prætore contenderet: vt ei quẽ defendebat cã ca
dere liceret.Cn.autẽ octauius bõ cõſularis nõ mi
nus lõga orone recuſaret: ne aduerſarius cã cade
ret. Ac ne is pro quo ipe diceret turpi tuteſæ iudi
cio atq̃ omni moleſtia ſtultia aduerſarii liberare
tur. Ego vero iſtos inqt oratores nõ puto:memi
ni enim mibi narrare Mutiũ non mõ oratoris no
mine:ſed ne foro quidẽ dignos vix putare. Aliq
nõ defuit illis patronis eloquẽtia inquit Craſſus:
neq̃ dicendi ratio:aut copia ſed iuris ciuilis ſcien
tia:ꝙ alter plus lege agẽdo:petebat:q̃ q̃tum lex
in.xii.tabulis permiſerat:quod quum impetraſſʒ

POTES IGITVR. Nunc Craſſus bortatu Scæuolæ incipit ſingulatim de bis rebus diſſerere:
quas ſuperius ſummatim percurrerat: oratori neceſſarias: & inter cætera rerum genera: quæ oratori
attribuerat iuris ciuilis ſcientiam quoque oratori retinendam eſſe dicit. In boc igitur capite tercio
agitur de iure ciuili:quod ita pertinet ad iudiciale genus cauſarum: vt ſine boc nibil. aut parum valeat
orator. Igitur:quandoquidem vultis de bis rebus diſputari: de iure ciuili primum dicamus. Tu

um:ius ciuile:quia iuriſconſultus erat Scæuola. Alia.i.aliarum rerum ſcientiam atqꝫ doc[illegible]inam. Innumerabilia:vt ſupra dixit neceſſaria eſſe oratori:videlicet philoſophiam:antiquitatẽ: hyſtoriam & cætera huiuſmodi. Ridens ſcilicet actorem & defenſorem:videlicet Hypſenum & Cottam:propter ignorantiam iuris ciuilis. Stomachans:quia properabat in campum martium:vbi futura erant comitia expectauit tñ vt tam ſtultæ actionis exitum videret. Stomachans.i.iraſcens:& eſt ſermo græcus. Lex eſt duodecim tabularũ:nihil extra cauſam petito:ſi petieris eam cadito. Hypſenus qui accuſatus erat:petebat a p̃tore vt aliter atqꝫ ĩ ſcriptura erat cauſam agere liceret ex cõmodo ſuo:vnde & ipſe cliens a cauſa ſua cadebat: petebat igiť aliquid extra cauſam.i.vt a cauſa ſua caderet:quod quum defenſor non intelligeret:negabat id facere: & qa vterqꝫ ius ciuile ignorabat:in hunc errorẽ deuenerunt:Cadere aũt a cauſa eſt aduerſario in cauſam cõcedere:quod pleriqꝫ faciunt:ne maiora incõmoda incurrãt. Cn. aũt octauius interprætabať cauſa cadere ne omiſſa prima actione aliam denuo inſtituere liceret. Contenderet:peteret qa interp̃tabať non cauſa cadere aduerſario cedere:ſed a cauſa cadere eẽ priorẽ actionem omittere:& aliam deinde inſtituere A.M.Craſſo.apud quem iudiciũ habebať. Vt liceret cauſa cadere quia ſedere credebat petẽdo: vt liceret ei quẽ defenderet cauſa cadere.i.amittere litem nã qd aliud eſt cã cadere niſi ꝑdere litem Sed hoc ip̃m cũ faceret: nõ intelligebat: & hoc eueniebat ꝓpter iurꝭ ciuilis ignorantiã. Cn.aũt octauius:Cn.octauius iuris ciuilis imꝑitus:illi rei nõ ꝓuidebat nã ſi ꝓuidiſſet litẽ obtinuiſſet. Ac ne is ordo eſt: ac recuſaret ne is in iudicio: & omni moleſtia liberareť. Turpi tutelæ: hñ turpi:qñquidẽ eum ꝯdemnari ſtudebat:quẽ defendere credebat. Stulticia: ꝓpter ſtulticiã aduerſarii qui cõcedebat clienti ſuo:vt cauſa caderet liceret. Ego vero:rñdet Scæuola Craſſo:Tu quæris ne hoies hmõi oratores putem:Rñdeo & hos non puto eſſe oratores. Iſtos:ſicuti fuit Hypſenus & octauius. Mutiũ ſcilicet augurẽ Scæuolã:qui ſenior erat.

cauſa caderet. Alter iniquũ putabat plus ſecũ agi ꝙ qđ eſſet in actione: neqꝫ intelligebat ſi ita eſſet actũ:litẽ aduerſariũ perditurũ:quid in his paucis diebus:nõne nobis ĩ tribunali. Qu.pompeii p̃toris Vrbani familiaris noſtri ſedentibus:hõ ex numero diſertoꝝ: poſtulabat:vt illi vnde peteretur. vetus atqꝫ vſitata excæptio dareť:cuius pecuniȩ dies fuiſſet:ꝙ petitoris cauſa cõparatũ eſſe non intelligebat:vt ſi illȩ inficiator ꝓbaſſet iudicia: ante petitã pecuniaꝫ eſſe ꝙ eſſet cœpta deberi: petitor rurſus quũ peterat exceptione excludereť:qđ ea res ĩ iudicium antea veniſſet. Quid ergo hoc fieri turpius:aut dici poteſt. Quã eum qui hanc ꝑſonã ſuſceperit: vt amicorũ cõtrouerſias cauſaſqꝫ tueatur. Laborantibus ſuccurrat:ægris medeať:afflictos excitet. Hũc in minimis tenuiſſimiſqꝫ rebus ita labi:vt aliis miſerãdus aliis irridẽdus eſſe videatur. Equidem ꝓpinquũ noſtrũ. P. Craſſum illuꝫ diuitẽ: & multis aliis rebus elegantẽ hominẽ & ornatum:præcipue in hoc efferendum & laudandum puto ꝙ tum. P. Scæuolȩ fratri eſſet ſolitus ꝑ ſȩpe dicere. neqꝫ illum in iure ciuili. ſatis illi arti facere poſſe: niſi dicendi copiam aſſumpſiſſet quod quidem hic qui mecum conſul fuit: filius eius:eſt

At qui. Craſſus dicit octauio & Hypſeno eloquentiã nõ defuiſſe:ſed eam: ꝙ iuris ciuilis imperiti erãt nihil eis ꝓfuiſſe. Illis patronis.ſ.Hypſeno & cotæ dicendi rõ.i.ars. Copia.i.exercitatio. Agẽdo lege id eſt legitime agẽdo:ſiqdẽ lege ageret plus alter petebat:ꝗ cõcedebať a lege duodecim tabularũ. Alter.ſ.Hypſenus. Quod cum impetraſſet.ſ.a p̃tore cauſa caderet. Quod.ſ.pluſqꝫ lex cõcederet. Alter ſcꝫ.Cn.octauius. In actione quia in actione erat:vt ſemel conteſtata lite,vel damnareť.vel abſolueretur Ille vero hoc plus addebat:vt quærereť:nũquid cauſa intermiſſa aliter ex cõmodo ſuæ agi poſſet: Vetus atqꝫ vſitata:in lege eſt:qui ante tp̃s agit:inutiliter agit in hunc errorem ſiquis incidiſſet: quũ denuo eandem cauſam ſuo tp̃e acturus eſſet:petere ſolebat a p̃tore:ne ſibi actio illegittime incboata fraudi eſſet Erat ergo p̃toria exceptõe inutilis eſſet actio intempeſtiua eius cauſæ:quæ legitime rurſus ſuſciperetur Quæ ideo petebatur exceptio:ne cum diſpendio noua de integro inſtitui oporteret actionem. Concedebatur itaqꝫ ea petitori excæptio. Tollebať eñ illa exceptio qua vti potuiſſetis:qui debebat:non admitti oportere actionem:de qua iudicatum antea fuiſſet. Repræhendit ergo craſſus eum.qui exceptionem dari peteret inficianti quæ inuenta ſit ex cõmodo petentis. Nobis ſcilicet me Craſſo ſedente: quia aſſeſſor erat pompeii prætoris in tribunali ius dicentis. Aſſeſſor.id eſt iudex. Homo:ſcilicet cauſidicus. Ex numero:ſcilicet eloquentum. Vnde:a quo pecunia peteretur:id eſt a debitore.nam petũt creditores a debitoribus. Cuius pecuniæ dies fuiſſet.id eſt exceptio eius pecuniæ cuius pecuniæ tempus exiſſet:vt poſt legitimum tempus petendæ pecuniæ:tempus exciperetur non legitimum petitæ. Petitoris:creditoris. Cuius.ſcilicet ſoluendæ pecuniæ dies exiſſet. Inficiator:negator debitor. Cœpta

consecutus. Neq; se ante causas amicoꝝ tractare atq; agere cœpiſſe q̃ ius ciuile didiciſſet. Quid vero ille. M. Cato: nõne & eloquẽtia tanta fuit: quã tam illa tempora atq; illa ętas in hac ciuitate ferre maximã potuit. Et iuris ciuilis omniũ peritimus. Verecũdius hac de re iam dudum loquor: quod adeſt vir in dicendo ſummus: quem ego vnũ oratorẽ maxime admiror: ſed tamẽ idem de hoc ſemper ius ciuile contempſit: verum quoniam ſententiæ atq; opinionis meæ voluiſtis eſſe participes: nihil occultabo: & quo ad potero vobis exponã qd d̄ quaq; re ſentiã. Antonii incredibilis quędã & prope ſingularis & diuina vis ingenii videt̃: ſi hac ſciẽtia iuris nudata ſit poſſe ſe facile cęteris armis prudẽtie tueri atq; defendere: q̃obrẽ hic nobis ſit exceptus. Cæteros vero nõ dubitabo primũ inertię condẽnare: ſententia mea: poſt etiã impudentiæ: nam volitare in foro: hærere in iure: ac prætoꝝ tribunalibus iudicia priuata magnarum rerũ obire: in quibus ſæpe nõ de facto: ſed de æqtate ac iure certetur: iactare ſe in cauſis centũuiralibus in quibus vſucapionũ: tutelarum: gentilitatum: agnationum: alluuionum: nexorum: manci

esset debere: id eſt anteq̃ tempus ſtatutum ſoluendæ pecuniæ eſſet. Excluderetur: ſcilicet a petitione. Ante ſcilicet tempus. Dies. i. legitimũ tp̃s. Comparatum: conſtitutum. Quid ergo: nunc concludit dicens. Quandoquidem his exemplis oſtendimus cauſidicos: ꝓpter iuris ciuilis ignorantiam irrideri. Eſt ne igit̃ aliud quod turpius efficere poſſit: quũ clienti potius nocere videat̃ quam ꝓdeſſe. Hanc ꝑſonam. ſ. oratoris: vt tueat̃ cauſas amicorum. Controuerſias cauſaſq;: id eſt ꝯtrouerſias cauſarũ. Indiadis. Laborãtibus: a potẽtioribus oppꝛ̃ſſis. Aegeris: q conſilio indiget. Afflictos: qui oĩ ope destituti ſũt: hoc eſt oppꝛ̃ſſos: abiectos deſolatos. In minimis. i. infimis. Tenuiſſimis: leuib9. Miſerãdus. ſ. amicis irridẽdus inimicis. Equidẽ ꝓpinquũ noſtrũ: nũc ꝓpterea Caraſſum laudat: qui dixit ſe non prius cauſidicũ eſſe voluiſſe: q̃ iuris ciuilis peritus eſſet: qui quũ ceteris in rebus eſſet ornatus: id intellexit: nõ ſatis eſſe eloq̃ntiam ad agendas cauſas: niſi etiã ius ciuile adderetur: & alios deinde huiuſmodi opinionis cõmemorat. Propinquum noſtrũ: quia de eadẽ familia fuit. P. Craſſus: qui dictus eſt diues. Elegantẽ: natura. Ornatũ: doctrina. Efferendum: extollendũ: p̃dicandũ: laudãdũ & aphære/ſis eſt. Cæuolæ: auguris. Solitus dicere. P. Scæuolæ frater ad craſſu3 ita locus eſt. Nec tu iuri ciuili ſatiſfaceres: niſi eloquens eſſes. Cui Craſſus. Nec ego inquit prius cauſidicus eſſe voluit q̃ iuris ciuilis ſcientiam tenerem. Ordo eſt: cũ P. Scæuola frater ſolitus eſſet ei Craſſo ſc3 dicere: nec illũ. ſ. Craſſum ſatiſfacere & cætera: aut. ſ. craſſus & cætera: ꝑ parẽthesim legi. Satiſfacere: ſatiſſacere: vt aſconius pædianus dicit: eſt tm̃ facere q̃tũ ſatis eſt. Aſſumpſiſſet cũ iure ciuili. Quod quidẽ: videlicet adidiſſe dicendi copiã iuri ciuili. Filius ſ. P. Scæuolæ Tractare cauſas. i. cauſidicũ eẽ. Quid vero ille. M. cato. ꝓbat exemplo maiorꝝ catonis. Ille. ſ. cato maior: qui cenſori9 eſt appellatus: & orator eximius. Quãta illa tp̃a: in quibus cato fuit: neq; eñ viri adeo docti erant ſicuti poſtea fuerunt. Tempus generale. Aetas: vero magis ſpecialis. Omniũ ſcilicet ſuæ ætatis. Verecundus hac de re quia videbat̃ quodammodo inſectari. M. Anthoniũ: qui & ſi oĩm eloquẽtiſſimus illo tp̃e fuit: tñ nunq̃ ius ciuile diſcendũ putauit. Verum qm̃ ſententiæ: ſed tñ quia me coegiſtis: vt meã de oratore ſententiã exprimã: nõ occultabo q̃nicq;: quod ad id ꝑtineat: & hoc faciam nõ vt aliquid cõtra Anthoniũ dicã: ſed vt voluntati veſtræ morẽ geram: qui hoc a me tantoꝑe petiiſtis. Participes: vt meã ſñiam nobiſcũ communicem. Exponam: declarabo. De qua re. i. generatim. Anthonii incredibilis quædã: vide q̃ apte Craſſus excuſet Anthonium: & tñ dicat oratores cõtemnendos eſſe ſine iure ciuili: hoc dicit: ſed ſi Anthonius hoc facit: tamen non eſt idem faciendũ omnibus: quia nõ putabat hoc ſcilicet iniurie eſſe vt videlicet de iure ciuili dicam ꝙ ipſe fortaſſe incredibili: & ſingulari ingenio ſit: nam omnes id facere poſſunt. Diuina vis: virtus quæ eſt in: M. Anthonio. Etiam ſi nudata. i. q̃uis ſit ſine hac ſcientia iuris ciuilis. Hic. ſ. Anthonius. Sic exceptus: cum excipio: ꝙ ille id ſuopte ingenio conſequit̃. Cæteros vero. ſ. excepto Anthonio. Inertiæ ꝙ ius ciuile nõ diſcant. Impudentiæ: ꝙ ad agẽdas cauſas ſe cõferũt. Nã volitare in foro. i. huc atq; illuc ſe circumferre: ſicut cauſidici facere ſolent qui ſuam operam modo huic modo illi policent̃: & cauſas eorũ ſe defenſuros. Herere. i. dubitare. ſ. in iure: quũ ad agendas cauſas veniũt: dubitãt: ſi quid de iure agendũ fuerit. Obire: adire ad iudicia: quia ignorare: quæ ad publica ꝑtinẽt: turpe eſt: ignorare quæ ad priuata: turpiſſimũ. De facto: an ſit: quid ſit: & quale ſit: & primũ quum quæritur an factum ſit: in coniecturali cõſtitutione poſitum eſt: deinde quid ſit in diffinitiua: deinde quale ſit generalis. De æq̃tate ac iure. i. de æqtate iuris: hoc ẽ de negociali & legitimo ſtatu. Iactare gloriari ambitioſus. In cauſis centumuiralibus: in cauſis de q̃bus centũ viri iudicabãt: hinc centumuiralia iudicia dicta ſunt: quæ verſabant̃ in his ferme cõtrouerſiis: videlicet vſucapionũ: tutelarũ: & eiuſmodi q̃ ſequũ/

tur. Centū viri erāt: paulo plures: q̄ cōſtituebant̄: qnū tres ex vnaquaq; tribu exciperentur: ſed vt cōmodius nominarent̄. centū viri ſunt appellati. In qbus vſucapionū: videlicet de tꝑe vſucapionis: qd legitimū ſit. Hoc aūt diffinit̄ inſtitutoꝝ li. i. Nā triennio vſucapio ē iter pn̄tes de reb⁹ mobilib⁹: decēnio ā rebus imobilib⁹: vigēnio iter abſentes de reb⁹ imobilib⁹: q nō tāti tꝑis vſucapionē fecerit: poſſeſſione excidere pōt. Diffinit̄ aūt a Modeſtino ſic. Vſucapio ē acqſitio vl' adiectio dn̄i: p continuationē poſſeſſionis tꝑis lege diffiniti. Tutelaꝝ: q̄ dant̄ pupillis impuberib⁹. Tutelarū tria ſunt genera: aliæ teſtamētariæ ſiue bæreditariæ: aliæ legitimæ: aliæ datiuæ nam pueri poſt quartumdecimū annum puelle vero poſt duodecimum in ſua tutela ſūt poſtea vero ꝓcuratores ſuccedūt vt in iſtitutis patet. Eſt aūt tutela: vt Seruius iuriſcōſul. diffinit. Ius ac ptās in capite libero ad tuendū eū: q p ætatem ſuā ſponte ſe defendere neqt iure ciuili data ac ꝓmiſſa. Gentilitatū quū de gēte & familia quærit̄. qs cui ꝓximior ſit familiæ. quē ad beredītatē admittere oporteat.

piorum. parietum. luminū. fluminū ſtillicidiorū. teſtamentoꝝ. ruptorum aut ratorū. cæterarumq; rerum īnumerabiliū iura verſent̄. quum oīno qd ſuum. qd alienū quare deniq; ciuis an pegrinus. ſeruus an liber quiſpiā ſit ignoret. inſignis eſt ipudentie. Illa vero deridenda arrogātia ē in minoribus nauigiis rude eē ſe cōfiteri: qnq̄remis. aut ēt maiores gubernare didiciſſe tu ne mibi. Quū in circulo decipiare aduerſarii ſtipulatiūcula: et quū obſignes tabellas cliētis tui: qbus ī tabellis id ſit ſcriptū quo ille capiat̄. ego tibi vllā cām maiorē cōmittendā putem. Cicius bercule bis qui duoꝝ ſcalmoꝝ: nauiculā in portu euertit. ī Euxino ponto argonautaruꝫ: nauē gubernarit: qd ſi ne parue quadaꝫ cenſeūt: ſæpe maxīe: in qbus certat̄ de iure ciuili: qui tandem mos ē illius patroni. qui ad eas cauſas ſine vlla ſcientia iuris audet accedere.

Agnationū quis ſit ꝓximior agnatione: cognatione & gentilitatem: agnati dīcūt̄ qui ex linea paterna: vſq; ad ſeptimū gradū deſcēdūt: cognati qui ex materna potius gētilitas vtroſq; cōplectit̄. Alluuionū: vt ſi vi atq; īpetu fluminis pars alicui⁹ agri aggerat̄ in aliū agruꝫ. cedit in poſſeſſionē eius cui⁹ ē ager: ſicut inſtitutoꝝ li. ii. cōtinet̄ de rerū diuiſione. Lucanus buius rei peritus ait Illos terra fugit dn̄os: bui⁹ rura colonis Accedūt donante pado & cætera: Circūluuio: ē quū partē alicuius agri rapidus amnis in alueuꝫ ſuum impulerit: & in modū inſule circūluitur: iure vicinioris erit. Nēxorū mācipiorū: ſm̄ Varronē: nexus eſt liber. qui opas ſuas ī ſuitute ꝓ pecunia quā debebat dn̄o p̄ſtabat. Mancipiū aūt ſeruus: ſiue aliud aliquid ex bis: quæ poſſident̄: quæ in poteſtate domini dono vel pecunia pōt ab altero mancipari: vl' qui iā mācipatus ē: vt qui bella capiunt̄: & dicit̄ mancipiū: eo ꝙ manu capi poſſit. Parietū ſi paries cui dom⁹ vtrinq; cobæreat: in dubiū venit vtrius eſſe debeat: an alterius: an vtriuſq;: & boc in iure ciuili tractat̄. Luminū: vt ſi quis vicinū ꝓbibeat parietes ædificare: aut ædificatos demoliri cogat: eo ꝙ obſtet luminibus ædiū ſuarū. Lumen autē. i. vt cœlū videat̄. Sicut paulus diffinit: qui facit differre inter ꝓſpectū & lumen. Nā ꝓſpectus etiā ex inferiorib⁹ locis ē: lumē ex īferiore loco nō ē. Fluminū: nō ſolū irriguū: qd̄ p̄ter labit̄ cāpos: verūetiā piſcoſū: vtrius eē debeat quærit̄: vtrū piſcatio ſit vnius vel pluriū: vel publica vel priuata. Stillicidiorū: quia poteſt vicin⁹ ꝓbiberi ne domū ita ædificet vt in aream vicini ſui pluuia de tecto cadat: quia ſi boc fieret a vicino poteſt ꝓbiberi: ſi voluerit. Stillicidū ē gutta q̄ de tecto in terrā cadit: a ſtilla & cado dictū. Teſtamētoꝝ ꝓpter q̄dam ſolēnia: quæ in cōdendis teſtamētis requirunt̄: cōtra qd̄ ſiquis fecerit cōtinuo teſtamēta reſcindent̄: aut qa p̄territus ē filius ſine legitima cauſa: aut poſtbum⁹ natus ē: qui nec cauſā quidē afferre potuit vllā exbæredādi legitimā: q̄s iuriſcōſulti q̄tuordecim eē voluerūt. Ratorū firmorū ī quib⁹ q̄rit̄: quis primus quis ſecūdus: quis terti⁹: prim⁹ aſcendēs: ſecūdus deſcēdens: tertius collateralis bæc fiūt: quū ab iteſtato aliqs morit̄. Ciuis an peregrinus: vel ꝓrogatione: vel priuilegio: vel mancipio ciuis babebit̄: niſi forte dediticius fuerit: vt in ſequētibus de Caio Mancino dicet̄: alioqn peregrin⁹ erit. Seruus: ſupius dixit: quæ nōnūq; q̄ri ſolēt: cui⁹ mancipiū: an ſeruus eēt: nūc dicit de cōditione ipſius. Inſignis: magnæ & nobilis imprudētiæ. Illa vero: nunc p ſimilitudinē oſtēdit: cur ridēdus ſit arrogās. dicit. n. quēadmodū ridendus ē qui ſi minorē lembū gubernare neſciat: maioris nauigii gubernationē accipe vellet: ita ille deridēdus ē orator: qui quū minores cauſas ſuſtinere ac defendere nō poſſit: maiores ſuſcipiat: ille impudēs eſt q ad agēdas cauſas ſe cōfert: q̄ſtioni vero maiores cauſas ꝓfitet̄ ſcire defendere arrogās ē. Maiores. vt ſeptiremes: & per exemplum probat. Tu mibi: quum ſatis cognoſcere non poſſis ſtipulatiunculam: nec tabellas: ego tibi maiores cauſas committere audebo. q. d. nullo modo. In circulo in conuentu.

Stipulatiuncula. i. obligatiōe pecuniæ: quæ minima ſolet eſſe conuentio. a ſtipe dicta id eſt ab ære: vnde ſtipendia publica: præmia quæ militibus dantur Nam vt ait Varro de doctrina linguæ latinæ: ſtipulare: eſt pecuniam alligare. Aduerſarii: quam aduerſarius obligauerit. Quum obſignes id eſt obſignando probes: ac ſi diceret: ſi non intelligis verba teſtamenti: quomodo intelliges ius ciuile: qui ſignabat ta-

bellas:oſtēdebat ſe ꝓbare illas. In tabellis clientis:in qbus ſcriptū eēt:quō deciperet dies: & nō itel
ligeres:tñ obſignares:in trāſlatiōe pſiſtit ſilitudinis ſupradictæ quū tu decipiaris i obligatione pecuniæ.
& in teſtamēto:citius ego cōmiſerim argo nauē i euxino pōto ei q in portu ſcalmoꝝ duoꝝ nauiculā ob
ruerit.nam qui duoꝝ ſcalmorū nauiculā in portu obruerit:dignior eſt:q argo nauē in euxino ponto gu
bernat:q̄ꝫ tu:ꝙ in his cauſis minimis decæptus:cauſā maiorē ægeris:& ē ſyllogiſmus. Cōſtat ex ꝓpo
ſitione:ꝓpoſitionis aſſumptiōe & cōcluſione.Scalmus:lignū teres:cui nautæ renos loro quodā alliga
re ſolent:vt firmius nauigēt. Putē.q.d
nō. In euxino:p excellentiā dixit:q̄ſi in
mari aſperimo. ē aūt dictus euxin⁹ ab in
hoſpitali feritate q̄ſi anxeos.ſicut in natu
rali hyſtoria pli.teſtat̃. In portu:in tran
quillo. Quid ſi ne:ḡ ſi paruæ cauſæ nō
ſunt his cōmittēdæ:qui ſunt ignari iuris
ciuilis:quō magnæ cōmittent̃. Qđ tā
dē os.i.q̄ tandē frons ē. q.d.imprudētiſ
ſima:quū ad has cauſas ſe cōferat: qui iu
ris ciuilis īperitiſſimus ſit. Ad eas cau
ſas.ſ.maiores. Quæ potuit igit̃. Hāc
cauſam Cicero declarat ei⁹. qui creditus
mortu⁹:poſtea rediit. Nā huic filiū mor
tuū eē nunciatū ē. qui poſtea audita filii
morte teſtamentū mutauit. Hic maxima
iur̃ ciuilis ſciētia opus fuit cuius q igna
rus fuiſſet: ꝓfecto rē bene agere nō poſ
ſet. Miles.ſ.q primo creditus erat mor
tuus. Domū in vrbē Romā. Aegiſſet
ꝗ lege ẜm legē: quia fili⁹ exhæredari nō
poterat q nihil cōmiſerat: cur exhæreda
ri deberet. In ea cauſa:quæſitū ē an filius
exhæres vel heres eſſe deberet. Hæc cau
ſa in lege ē:quū mater paraſo:de teſtamē
tatis in defectuoſis. Noīatim.quia nō
ſcripſit filius me⁹ exheres eſto:neqꝫ etiā
filius me⁹ hæres eſto. Quid.ſ.dicā de re
inter marcellos & claudios Hæc cauſa ta
lis ē: Ancilla marcellorū plebeiorū pepe
rit filiū ex liberto marcelloꝝ claudiorum
patriciorū:hic filius caſtrenſe patrimoni
um adeptus ē: poſtea marcelli plæbei he
reditatē adeunt:lege ſtirpis quia erat ſua
ancilla. & quia partus ſequit̃ ventrē. At
vero Claudii patricii Marcelli lege gen
tilitatis ſuā hæreditatē vocabāt ꝙ filius
eēt ex liberto ſuo:igit̃ neceſſe erat vt pa
tronus intelligeret:quid faciendū eēt &
quærendū erat de gentilitate. Duæ fami
liæ.ſ.marcellorum plæbeiorū & claudio
rū patriciorum: hi videlicet plæbei p̄no
men habent Marcum:illi vero patricii claudium. Gente.id eſt gentilitatis lege ſuam vocant hereditatem
quia de gente ſua venerat. Stirpe:lege ſtirpis.quia partus ventrem ſequitur. Quicquid item.& hāc
quoqꝫ cauſam Cicero declarat.Quidam qui exul quaſi clientem ſe ad quændam quaſi patronum ciuem
Romanum applicuerat:ille apud quem exulabat:quum poſt aliquot annos ab inteſtato mortuus eſſet:
dicebat illam hereditatem ſibi deberi iure applicatiōis.& hæc cauſa in iure ciuili quærēda erat:de iure ap
plicationis. In teſtato.ab inteſtato:id eſt ſine teſtamento. In centūuirali iudicio:vt tractata fuit cau
ſa ſuperior apud centū viros. Nam centūuirale iudiciū eſt quod centūuiri iudicabāt. Exulare:in exilio
poſſet eſſe Romæ. Applicuiſſet.adiunxiſſet Obſcurum.intellectu difficile ius. Ignotum:deſuetu
dine incognitum. Patefactum:ad id quod dixit ignotum. Illuſtratum:ad id quod dixit obſcurū. Quid
nuper:hoc Cicero libro tertio de officiis planius tractat. Vbi dicit quendam Marium gaditanum ædes
ſuas vendidiſſe cuidam Sergio oratæ:a quo aliquot ante annis emerat:& quum eas venderet:hanc ſerui
tutem Mancipio ineſſe non dixerat: quod lege mancipii deberi dicebantur. Nam lex eſt quicquid in
Mancipio vitii venditor ſciens non dixerit:id præſtato. Ergo in hac quoqꝫ cauſa de iure ciuili quæſitū ē:

Quæ potuit igitur eſſe cauſa maior: ꝙ illius mili
tis de cuius morte quum domum falſus ab exer
citu nuncius veniſſet:et pater eius re credita.teſta
mentum mutaſſet & quem ei viſus eſſet heredem
feciſſet: eſſetqꝫ ipſe mortuus & res delata eſſet ad
centūuiros: quum miles domum reueniſſet: ægiſ
ſetqꝫ lege in hereditatē paternā teſtamento exhæ
res filius: nempe in ea cauſa quæſitū eſt de iure ci
uili:poſſet ne paternoꝝ bonoꝝ exhæres eē filius:
quē pater teſtamento: neqꝫ hæredē neqꝫ exhære
dē ſcripſiſſet nominatim. Quid q̄ de re inter mar
cellos:& claudios patricios centūuiri iudicarunt
quum Marcelli. A. liberti filii:ſtirpe Claudii Pa
tricii eiuſdē hoīs: hæreditatē gente ad ſe dicerent
rediſſe:nōne in ea cauſa fuit oratoribꝫ de toto ſtir
pis ac gentilitatis iure dicendū. Quid qđ itē in cē
tūuirali iudicio certum eſſe accepimus:p romā in
exiliū veniſſet: cui romæ exulare vis nō eſſet:ſi ſe
ad aliquē q̄ſi patronū applicuiſſet:inteſtatoqꝫ eēt
mortuus: nōne in ea cauſa ius applicatiōis obſcu
rum ſane: & ignotū patefactum in iudicio atqꝫ il
luſtratū eſt a patrono. Quid nuper quum ego. C.
Sergii orate cōtra hūc nr̃m Antoniū iudicio pri
uato cām defenderē: nōne oīs nr̃a in iure verſata
defēſio ē. Quū.n.M. Marius cracidian⁹ ędes ora
tæ vēdidiſſet: neqꝫ ſuire quādā eaꝝ ędiū ptē i mā
cipii lege dixiſſet. defēdebamus qcqd fuiſſet icō
modi i mācipio.ſed ſi vēditor ſciſſet.neqꝫ declaraſ

quã cauſam cũ.M.Antonio diſputauit. Cui:Sergio oratæ. Iudicio priuato:nõ in foro:ſed domeſti/ca diſputatione. Nõne:id ẽ nõ dixiſſet in alteri⁹ poteſtate eẽ.Mancipiũ dr̃ quicqd a dño in dñm migra/re poteſt:ſicuti nũc ædes:pdia & bona oĩa mobilia & ĩmobilia q̃ alienari poſſunt. Eſt g̃ lex mãcipii:qcqd in mancip/o vitii fuerit:venditor ſciens nõ dixerit:id pſtato.Sub hoc mancipio erat hoc incõmodũ:q nõ libere venditoris erãt:vt ſi domus quã Marius vendebat oratæ:ex pte erat poſſeſſionis alterius:vt ſunt ædes:p quibus annuã penſionẽ ſoluimus: licet vſus ſit vnius & penſio alterius. Incõmodi.id ẽ vitii.

ſet preſtare deberet:quo qdẽ in genere familiaris nr̃.M.Buculeius hõ neq meo iudicio ſtultus & ſuo valde ſapiens & a iuris ſtudio nõ abhorrẽs:ſimili quodã mõ nup errauit:nã quũ ædes.L. Fuſio venderet in mancipio lumina vti cũ eſſent: ita recepit . Fuſius vero eẽ ſimlatq ędificari cœptũ eſt in quadã pte vrbis:q̃ modo ex illis ædibus cõſpici poſſet: ægit ſtatim cũ buculeio : q cuicunq pticulę cœli officeret via:q̃uis eſſet pcul:mutari lumina putabat. Quid vero clariſſima.M.Curii cauſa: &.M.Coponii nup apd cẽtũuiros:quo cõcurſu hominũ:q̃ expectatiõe defenſa eſt. Quum Qu.Scęuola æqualis & collega meus:hõ omniũ ditiſſimis: & diſciplina iuris ciuilis eruditiſſimus & ingenio prudentiaq acutiſſimus: & orõne maxime limatus atq ſubtilis: atq:vt ego ſoleo dicere:iuriſperitoꝝ eloqntiſſimus eloquẽtiũ iuris peritiſſimus:ex ſcripto teſtõrum iura defenderet:negaretq niſi poſthumus: & natus. & anteq̃ in tutelã ſuã veniret:mortuus eẽt:hęredẽ eũ eẽ nõ poſſe. qui eẽt ſcdm poſthumũ & natũ & mortuũ hæres inſtitutus Ego videlicet defendere: eũ hac tũ mẽte fuiſſe q teſtm̃ feciſſet . vt ſi ei filius nõ eẽt:q in tutelam iret.M. Curius eẽt hęres:nũ deſtitit vterq nr̃m in ea cã:ĩ auctoritatibus ĩ exẽplis:in teſtamẽtoꝝ formulis . hoc eſt in medio iure ciuili verſari. Omitto iam plura exẽpla cauſarũ ampliſſimarũ. q̃ ſunt innumerabilia.capitis noſtri.ſæpe põt accidere. vt cauſæ verſent̃ in iure eteni ſi.C. Mãcinũ

Mancipio.i.ædibus. Quo quidẽ ſuperius dixit de ædib⁹ q̃ ex pte ſeruirent: venditis Sergis oratæ:nũc pſequitur dicens.M. buculeiũ in ſimili genere cauſæ erraſſe:q videlicet nõ puidit: quidnã vitii in mancipio futurũ eẽt In quo genere qd ad vitiũ mãcipii ptinet. Suo valde ſapiẽs q ſibi plus fortaſſe arrogat: q̃ reuera ſit. Nam quũ ædes:ſenſus eſt:ædes de beculuio venditas fuiſſe lucio fuſio ea cõditione:vt lumina ſicuti tunc erãt buculeius pſtaret. Recepit buculeius ſe ita pſtare:in quo feſellit eum:q nõ puidit parietes præſtari poſſe:qui luce ædib⁹ illis obſtarẽt. Recæpit:recipe ẽ repromittere: & ẽ verbũ iuris. Mãcipio.i.ædib⁹.Modo tantũmõ. Fuſius aũt:ſed quũ cœpiſſent ædificare parietes in remotiore parte & ſuarũ ædiũ luminibus noceret:ægit cũ buculeio lege: videlicet q nõ pſtabat: qd receperat. Procul.i.q̃uis pars illa cœli procul eſſet: tamen quantulũcunq officiebant ne lumina ædiũ talia eſſent:qualia ferant quũ vendidit. Putabat.ſ.fuſius. Quid vero rurſus aliud exemplũ alterius cauſæ: Hæc autẽ exempla ad id pertinent vt oſtendant neminem oratorem poſſe perfectũ eſſe niſi iuris ciuil' ſciẽtiã teneat. Quid.ſ.fuit:nonne magna fuit & magna hominũ diſputatiõe facta. Quidam paterfamilias moriens: relicta vxore grauida:ita teſtamento ſcripſit hæredem ſuum. Si filius poſthumus natus erit primus mihi hæres eſto.Si mortuus fuerit anteq̃ condat teſtamentũ.M.curius ſecundus mihi hæres eſto.Poſtea euenit vt poſthumus non naſceretur.Scæuola dicebat quia nullus poſthumus natus eſt: nec mortuus ergo.M. curius ĩdo nõ debet eſſe hæres:poſtea lege cautũ eſt:vt qui in vnum caſum inſtituerit in alterũ etiam inſtituiſſe videatur. Quo cõcurſu.q.d.magno. Aequalis:æquus. Limatus expolitus. Subtilis:elegans acutus. Iuriſperitorũ eloquẽtiſſimus eloquẽtiũ iur' peritiſſim⁹:pulchra cõmutatio. Poſthumus:poſthum⁹ dr̃ q p⁹ mortẽ pr̃is naſcit̃ q̃ſi poſthumũ. In ſuã tutelã veniret.i. añq̃ ad q̃rtũdecimũ annũ pueniret. nã vſq ad q̃rtũdecimũ annũ ſub alioꝝ tutela poſitus ẽ pupill⁹cũ aũt ad q̃rtũdecimũ annũ peruenerit a tutela q̃ ſibi data ẽ:ĩ ſuã venire ĩcipit. Secũdũ.i.poſthumũ. Ego.ſ.Craſſus. Eũ.ſ.q teſtuamentũ cõdidiſſet Hac mẽte:hoc aio. Tũ quũ cõdidit teſtamẽtũ. Vterq.ſ.Scæuola: & ego Craſſus. Nũ deſtitit: & dicit quõ has cauſas egerint:ĩ iure ciuili potiſſimũ verſatos eẽ dicit. Auctoritatib⁹:eorũ qui vl' ſecũdũ ſcriptũ: vel ſecundũ voluntatẽ teſtatoris iudicabant. Exemplis:eorũ qui hæreditatẽ adiiſſent:vel etiã non adiiſſent. In teſtamẽtoꝝ formulis in vel ſimilib⁹ vel diſſimilibus. Formulæ ſunt q̃ vulgo inſtra dicũtur. In medio iure ciuili:in penitiori ac magis archana pte iur' ciuilis. Capitis nr̃i:ſed d his cauſis dicamus q̃ ad ſalutẽ capitis ptinẽt q nũq̃ diffiniri pñt niſi ius ciuile adhibitũ fuerit. Capitis nr̃i capital' cauſæ:q eẽ maior cauſa eẽ põt:q̃ qui ptinet ad iudiciũ capit'.q.d.nulla. Etẽ accidit cauſa capit' de.C.mãcino quã diffinire nemo potuiſſet ſine iure ciuili.Hic.C.mancinus conſul:cũ numãtinis bellum geſſit aſſiduis ca

dibus. Hunc. C. mancinũ ſubactũ cogere numãtini fœdus ſecũ: ferire: vt inermis abiret. ſed quũ ſenatus
hoc nõ pateret̃: eũ dedẽdum numantinis cenſuit numantini nõ acceperunt. Quũ igit̃ domũ rediiſſet
in ſenatũ cum cæteris ingreſſus eſt. Sed rutilius neuius tribunus plæbis dixit eũ nõ eẽ ciuẽ: qa dedit⁹ fu
iſſet hoſtib⁹: & nõ acceptus. Nobiliſſimũ: qui patritius erat. Optimũ: quia hoc non iniquitate ſed
neceſſitate fecerat. Cõſularẽ: qui cõſul fuerat bello numãtino. Propter inuidiã i. odiũ: q̃ inuiſus fuit
populo Romano ꝙ fœdus ignominioſũ cũ numãtinis ꝑcuſſiſſet. Paterpatratus. ſacerdos fecialiũ. Fe/
ciales autẽ: a fœderibus faciẽdis dicti ſũt
Paterpatratus erat: qui ſolẽnia verba fœ
deris ꝓnũciabat. Hic erat qui nõ ſolũ idi
ceret bellũ ſ; etiã ſiquis dedẽdus erat: pa
tripatrato negociũ tradebat̃. Senatuſ/
cõſul: quia ſenatus decreuit vt dedere
tur. Veniſſet: q̃ſi ſui iuris factus eſſet:
ꝙ a numãtinis liberatus eẽt. Neqꝫ i ſe
natũ ĩtroire: q̃ſi ſemel liberatus fuiſſet: eo
q̃d a numantinis nõ fuiſſet: eo receptus.
Poſtliminiũ autẽ vt paulus diffinit: ẽ iuſ
amiſſæ rei recipiẽdæ ab extraneo: & ĩ ſta
tum priſtinum reſtituende inter nos ac li
beros: oẽs populos: regeſqꝫ moribus: le
gibus cõſtitutum. naꝫ q̃d bello amiſim⁹
aut etiã circa bellum hoc ſi rurſum accipi
am⁹: dicimur poſtliminio recip̱e idqꝫ na/
turali æquitate introductum ẽ: vt qui ꝑ i
iuriam ab extraneis detinebat̃: is vbi in
fines ſuos rediiſſet: priſtinum ius ſuũ re/
ciperet. Quã. q. d. nullã: hæc oia q̃ ſequũ
tur ad mancinum referenda ſunt. Ordi
ne videlicet ſenator habendus ſit: an nõ.
Cauſã cõtentionẽqꝫ. i. cauſæ cõtentionẽ.
De ciuitate: vtrũ ciuis Romanus an pe
regrin⁹ habẽdus ſit. De libertate ſeru⁹
an liber. De capite hoĩs: abſoluẽdus an
dãnandus: recipiẽdus: an eiiciẽdus eſſet
ab alio: q̃ꝫ a iuriſcõſulto. In iure ciuili: ĩ
iure ciuili diſputatio erat vtꝝ priſtinæ cõ
ditionis eẽt an alienæ fact⁹: ex q̊ deditus
erat. Inferiori: q̃ꝫ ſenatorꝫ ordinis. Ser
uiſſet. i. ciuis Romani ſeru⁹ fuiſſet. Fœ
derato: q nobis fœdere cõiunctos ẽ vt la
tini. Nũ is. i. an ad ꝓpria redire potuiſ/
ſet: & nũq̃d deſiſteret ciuis roman⁹ eſſe.
Nã quũ ſuus liber fact⁹ eẽt. & ciuis Ro/
manus: q̃ſi ad patriã ſuã rediiſſet eũqꝫ patriæ ſuæ ciues nollẽt qa poſt eliminationẽ rediret: an ciuis roma
nus deſiſteret eẽ. Si. n. quũ ad patriã ſuã rediit: ciuis romanus eſſe deſiſtit: poſtq̃ꝫ ſui recip̱e nolũt neceſſa
rio ciuis romanus ẽ. Hãc ciuitatẽ: in qua liber factus eẽt. Quid. ſ. dicã. Hic etiã ꝓſequit̃ oſtẽdere ex/
empla multa: q̃ cõtingere poſſunt: cauſarũ q̃ in iure ciuili verſant̃: vt ſi quærat̃ de libertate vtrum liber ſit
an ſuus: verbi grã. Si qs romanus ciuis ſeruũ habeat: & eũ in libertatẽ admittat: deinde in aliq̃ claſſe d cẽ
ſu ponat: nũquid hic liber iudicãdus ſit: ꝙ nõ luſtris conditis in claſſe cenſitus ſit: ſed tantũmodo volũta
te domini. Quo iudiciũ. ſ. libertatis. Nõne: ẽ paterfamilias q ſeruũ habet & manumiſſum eũ incẽſu
ponit in aliqua claſſe ex cenſu ante legittimũ tempus luſtri: Nam vt apud. T. liuiũ didiciſtis: popul⁹ Ro
manus in claſſes diſtributus fuit. Tribus luſtris: id ẽ ter condito a cenſoribus. Luſtrũ aũt dr̃: qa quũ
conditũ ſit luſtrum capita Romanorũ cenſebantur: & quia luſtrum per quinquenniũ fiebat: obtinuit vt
luſtrum quinquennium dicatur. Grauius: quippe quæ pertinent ad conditionem hominis: ſeruus ſit
an liber. Cenſus: qui in aliqua claſſe ex cenſu poſitus ſit. Ne. id eſt an ſit liber an tantum quum con
diderit luſtrum. Quid quod: vltimum ponit exemplum cauſarum ampliſſimarum Cicero quæ in iu/
ræ ciuili verſari poſſunt: quæ nullo modo defendi poſſunt: niſi ab his qui iuris ciuilis ſcientiã didicerint
Vſu venit. i. cõtigit. Patrũ. i. maiorꝝ noſtrorũ. Prægnãtẽ. i. grauidã. In ꝓuintia. ſ. hiſpania. Nunciũ
. ſ. diuortii: q̊ illa cognoſceret ſecũ factũ eẽ diuortiũ. Priori: vt ſcire poſſꝫ altera ducta diuortiũ ſecũ fieri
Inteſtato: ſine teſtamẽto: quũ neqꝫ hũc neqꝫ illũ feciſſet hæredẽ. Mediocris. q. d. magna. E xutraqꝫ
ex priori & ſecũda vxore. Quum q̃reret̃: venit in quæſtionẽ an alter eorũ: an vterqꝫ ciuis eſſet: ſi vtraqꝫ

nobiliſſimum atqꝫ optimũ virum ac conſularem
quũ ꝓpter inuidiã numãtini fœderis pr̃patratus
ex ſenatuſconſulto numãtinis dedidiſſet: eũqꝫ illi
nõ recepiſſent: poſteaqꝫ Mãcinus domũ veniſſet
neqꝫ ĩ ſenatũ introire dubitaſſet. P. Rutilius. M.
F. tri. pl. de ſenatu iuſſit educi: quod cum ciuẽ ne
garet eſſe: quia memoria ſic eſſet ꝓditum: quẽ pa
ter ſuus aut populus vendidiſſet: aut pr̃patratus
dedidiſſet: ei nullum eſſe poſtliminiũ: quaꝫ poſſu
mus reperire ex oĩbus rebus ciuilibꝯ cauſam: cõ
tentionẽqꝫ maiorẽ: q̃ꝫ de ordine: de ciuitate: de li
bertate: de capite hoĩs: cõſularis preſertim: quum
hæc non crimine aliquo q̃d ille poſſit inficiari: ſed
in ciuili iure cõſiſterẽt. Similiqꝫ in genere: inferio
riqꝫ ordĩe: ſi qs apud nos ſeruiſſet ex ꝑplo fœdera
to ſeſeqꝫ liberaſſet: ac poſtea domuꝫ reueniſſet: q̃ſi
tum eſt apd̃ maiores noſtros: nũ is ad ſuos poſtli
minio rediſſet: & amiſiſſet hanc ciuitatẽ. Quid de
libertate. quo iudiciũ grauius eſſe nullum põt nõ
ne ex iure ciuili poteſt eſſe contentio. Quũ quæri
tur: is qui domũ domini volũtate cenſus ſit. ſi nõ
conditũ luſtrũ. ſit ne liber. cõtinuo ne an tribus lu
ſtris cõditis. quid q̃d vſu memoria patrũ venit: vt
paterfa. qui ex hiſpania romã veniſſet: cũ vxorem
pregnãtẽ ĩ ꝓuincia reliq̃ſſet: romeqꝫ alterã duxiſ

Vxor legittima eē nō poterat: alter ciuis eē nō po terat. Sed videndū erat vtra vxor legitima eē debebat. Verba legittima cū priori vxore fecerat: & cū ſecūda etiā: ḡ ſequit̃ vt ſecūda cōcubina ſit nō ha res: & pri ma hæres eſſe debeat. De duob⁹ ciuiū capitibus. ſ. illoꝝ pueroꝝ: vtrū tm̄ hic ciuis eēt: an ille: & vtꝝ hic hæ res eēt an ille: Q uæreret̃. ſ. in iudicio. De puero: vtrū puer habēdus eēt ciuis romanus: an nō: & mater eius vxor an cōcubina: q ſcd̃a vxor. Certis qbuſdā verbis. i. ſi iudicatū eēt nō aliter fieri poſſe diuortiū niſi legitimis quibuſdā verbis: qbus vti ſolet vxor: quū a viro ſuo repudiat̃. Digeſtoꝝ li. ii. lex iſta expo nit̃.

ſet neq; nūciū priori remiſiſſet. mortuuſq; eēt inte ſtato: & ex vtraq; filius natus eſſet: mediocris ne res in controuerſiā adducta eſt. Quūq; q̄rent̃ de duobus ciuiū capitibus & de puero: q ex poſte riore natus erat & de huius matre. q̄ ſi iudicaret̃. certis qbuſdā verbis. non nouis nuptis. fieri cū ſu periore diuortiū. in concubine locum duceretur. Hæc igit̃ & hoꝝ ſimilia iura ſuę ciuitatis ignorā tē. erectū & celſū: alacri & prompto ore. ac vultu. huc atq; illuc intuētē vagari cum magna caterua toto foro preſidium cliētibus atq; opem amicis. & prope cunctis ciuibus lucem ingenii: & cōſilii ſui porrigentē. atq; tendētem: nōne in primis fla gitioſum putandū eſt: Et quoniā de īpudentia di xit caſtigemus etiā ſegnitiē hoīm: atq; inertiā nā ſi eēt iſta cognitio iuris magna ac difficilis: tn̄ vti litatis magnitudine deberet hoīes ad ſuſcipiēdu; diſcendi laborē impellere. Sed o dii immortales nō dicerē hoc audiente Scæuola: niſi ipſe dicere ſoleret: nullius artis faciliorē ſibi cognitionē vide ri. Qđ quidē certis de cauſis a plęriſq; aliter exiſti mat̃. primū quia veteres illi: qui huic ſciētię p̄fue runt obtinēde atq; augēde potētię ſuæ cauſa: per uulgari artē ſuam noluerūt. Deinde poſtea ꝙ eſt editum: expoſitis a Cn. Fabio primū actiōibus nulli fuerūt: qui illa artificioſe digeſta generatim componerēt. nihil eſt. em̄ qđ ad artē redigi poſſit

nit̃. Dicit. n. ī renūciatione cōnubii: cū di uortiū fit: verba hæc haberi ſolent tu tibi res tuas habeto tua tibi agito & plautus dat hæc verba alemenæ. Vale res tuas tibi habeas. Hæc igitur: Nūc cōcludit ꝙ his exemplis ꝓbare intēdebat: videli cet impudentē eſſe eū qui iurꝫ ciuilis pe rit⁹ eēt. Igit̃ quū poſſint in iudiciis eiuſ modi cauſæ tractari plærūq;: Hæc ſupra memorata. Erectū ſupinum corpe. Cel ſum: ſublimē. Prompto ore. id ē faciet vultu ſpecie: & fronte apta. Intuentē q̄ ſi ſe oibus offerat: qui operā ſua; deſide derent Vagari cum magna caterua cli entū. Præſidiū: inferioribus. Opem paribus afferri notandū ē. Tendētem oſtendentē & pollicentē. Porrigētem affirmantē. Flagitioſum: ē vitiū flagi tione dignū. i. rep̄hēſione: vt in eunucho donatus ait. Nā ſi ꝓ ſuppoſito & non cōceſſo: vt iuris ciuilis difficilima eēt co gnitio: tn̄ vtilitatis cauſa: eā capeſſere de berent ſed quū nō ſit difficilis imo facilis deberēt cauſidici: eā omino capeſſere.

Odii. ſed ego inquit nō auderē de faci litate iurꝫ ciuilis diſputare p̄ſente Scæuo la. niſi audiuiſſem ſæpe ex eo nulla; rē ſi ue artem ſibi faciliorem videri. Odii p ī terpoſitionē legēdū ē: & ē exclamatio cō tra inertiā & ſegniciem facta. Q đ qdē Nūc cauſas exeqtur cur iuris ciuilis ſciē tia nōnullis difficilis eſſe videat̃: & ꝙ pri mo dicit: Nōnulli ſunt qui ius ciuile dif ficile appellēt quia qui iuri ciuili p̄fuerūt vt potentiores: ius ciuile ignotū eſſe vo luerūt nam iuris ciuilis ſcientia: hos ideo reddidit potentiores: ꝙ eos vniuerſa ci uitas conſuleret. Obtinendæ: vt nō ſo lū potentiā ſuā haberēt ſed etiā augerēt. Artē. ſ. iuris ciuilis. Potētiæ ſuæ: nā potentiores reddebat eos iurꝫ ciuilis ſci entia: hoc ipō ꝙ obſcuꝝ erat & ignotū poplo. Id. n. īter ſacra: cerimoniaſq; deoꝝ īmortaliū abditū: ſoliſq; pōtificib⁹ notū. Cn. fabio libertino p̄re genit⁹ & ſcriba cū īgēti nobilitatis indignatiōe factus edil' cu rulis vulgauit ac faſtos pene toto fore expoſuit. Deinde: a cauſa: ſed ſi hāc cauſam addant: cur quum a Cn. fabio p totū forū expoſitū fuit: nō ē viſum facile: hoc fuit ꝙ p nūeros dirigere & cōponere neſciebāt. Artificioſe digeſta. i. artificioſo ordine diſpoſita vt certa quadā rōe diffiniret̃: qd primū eſſet in iure: qd ue ſecundū: & reliq̄ deinceps: qđ in omi artis p̄ceptione requirit̃. Generatim: p gen⁹ diſtincta iura. Ni hil ē. n. id ē qđ poſſet reduci in artē quandā. Nam ars quædā videt̃ eſſe eius rei quæ certa quadā ratiōe cōpoſita fuerit. Sed ſi quis etiā tenuerit initia alicuius rei: & tamē nō habeat artē: q̄ eam cōponere poſſit non poterit de eis aliquā artem facere. Q ui illa: id ē qui tenet illa elemēta & initia quib⁹ ars effici poſſit Habeat illā ſcientiā id ē habeat eā induſtriā ſciēdi efficere ex his rebus quarū nōdū ſit ars. Vt ex his rebus. i. principiis: vt verbi grā. Qui prim⁹ grāmaticā: iſtituit artē: illā nunq̄ inſtituere potuiſſet: niſi lr̃as & oia huiuſmōi in ordinē quendā cōpoſuiſſet vt litteras: alias vocales: alias mutas: alias ſemiuocales: & ſyllabas vnigrāmas alias. vt ſingule vocales: q̄ ſyllabā efficere poſſunt. Vnigrammā vt a. bigrammā vt ne trigrāmā vt nec nō: vl' vſq; ad exagrāmā: vt ſtirps. Deinde dictiōes ī ordinē expoſuiſſet: vt alias declina biles: alias īdeclinabiles diceret. Et niſi q primū hāc artē iſtituit: hāc ſcia; habuiſſ; tn̄ & ſi lr̃as oēs tenuiſſ;

eas cōponere nō potuiſſet:& artē illam nūqꝫ efficere potuiſſet:Ita etiā q iuris ciuilis capita nō tenu erit artē de ea nūqꝫ efficere poterit. Hoc vide:fatet̄ Cicero in ꝑſona Craſſi: hoc obſcurius dictū. Hoc.ſ. qd̄ ꝑtinet ad ſcientiā artificis. Paulo obſcurius:qa ferme neceſſariū ē:vt qd̄ breuiter dicat̄: id obſcurū videat̄.Oīa fere q̄ ſunt incipit ꝑ ſingulas artes diſcurrere ꝙ materia cuiuſlibet artꝭ ſp fuerit diſſipata quæ nūc cōcluſa & cōiuncta ē. Cōcluſa cōiuncta. Diſpſa:locis diſiūcta. Diſſipata:ordinibꝰ incerta. Vt in muſicis:muſica ex ꝑtibꝰ vocū cōpoſita ē atqꝫ mēſura. Voces & nūeri ſp fuerūt. ſed tam & ſi hæc elementa fuerūt:tamē niſi vocꝭ meſura cū numero vocis addita fuiſſet ars muſica nūqꝫ compoſita fuiſſet. Nūeri:rhythmimi concinitates. Moditoni:q̄s græci appellāt. Voces qa vos ē nūeri & mōi genus.nā numeros metra dixerunt Virgi. Numeros memini ſi verbi tenerem.

Lineamēta.i.ſuꝑficies ex lineis:vt punctus q ē principiū huiꝰ artis. Dicit̄ autez punctus q diuidi nō p̄t. Linea q̄ ab vno puncto ad aliū ducit̄ & liq̄ſcit:Suꝑficies ex lineis ducūt̄: qa duæ lineæ cōiūcte faciūt ſuꝑficie vnius anguli vel acuti vl̄ obtuſi. Formæ q̄ ex multis ſuꝑficiebꝰ conſiſtūt.ſ.orthogonus:rectus angulus:qui ex vtraqꝫ parte æq̄lis ē.Ambligonus angulus obtuſus: q ē latior ex altera parte Rectangulꝰ ē quū lineæ ita coniungunt̄ vt nulla ꝑs magis declinet Circulꝰ q̄ exametro æqualibus ꝑtibus ducto circūcirca:voluitur.Pyramis ē ad ſimilitudinem ignis in acutū tendēs. Interualla:cōplectūt̄:latitudinē. Magnitudines:q̄ continent altitudines. In aſtrologia cœli cōuerſio:circa polū articū & antarticū. Arcticus ſeptetrionalis. Antarticus meridionalis. Ortus & obitus:quia ſolis & lune variantur tempora: quia altius vel humilius ſol currit:vt hic canit errantem lunam ſoliſqꝫ labores. Motuſqꝫ ſiderum:tardiores vel celeriores:quattuor anni tempora varietates: nam ſi eclyptica ſol declinare ceperit:incipit facere autumnum. Deinde quum paulo plus deſcenderit facit hyemem:quū ad extremū deſcēderit ꝓfunda dr̄ hyems:& hæc ſp fuerūt:ſed anteqꝫ in ordine cogerentur ars aſtrologiæ nō erat. In grāmaticis poetarū:alia quoqꝫ exempla ſubiūgit:quibꝰ oſtendit qd̄ ſuperius dixerat. Poetarū ꝑtractatio:hæc antea primo diſperſa fuerūt. Hiſtoriarū cognitio:q̄ in factis & dictis illuſtriū virorū poſita ē. Verboꝝ iterp̄tatio:quā ethymologiā vocāt: ꝑ quā ſingula verba interp̄tamur:vt ſi quis interp̄tetur hoc nomen phūs:cōpoſitum a :qd̄ ē amor & ſapientia. Pronūciandi quidā ſonus:q accentuū diuerſitate variat̄ ſiue acuto ſiue graui:ſiue circūflexo.Acutus:vt dn̄s in vltima ſyllaba magis dinoſcit̄:grauis vt penæ.circūflexus vt apprime:rauennas:arpinas. In hac deniqꝫ.ſ.ratione dicendi partes eius diſperſe erant. Ratione.i.arte. Excogitare:ad inuentionē. Ornare ad elocutionem. Diſponere.ad diſpoſitionē. Agere ad ꝓnunciationē. Meminiſſe ad memoriam Adhibita ē igit̄ ars extrinſecus.ſ.ab artifice:qui ageret in materiā vt ligni robur artifex: æriſqꝫ maſſam incidens opus informat.Sic phyloſophus genera rerū diffiniens atqꝫ deducens concinat in corpus. Ex alio genere quodā quod ſibi quæ diuerſa eſt a materia.Nam poſſumus tenere materiam alicuius rei:ſed tamen alio genere ſcientiæ indiget:vt informetur:nam phyloſophiæ ē.Hæ materiæ cognitæ reducuntur in artem:qd̄ phyloſophoꝝ eſt.Nam phyloſophoꝝ hoc ꝓprium eſt:rerum naturā: rationēqꝫ cognoſcere & cognitas ſuo quāqꝫ ordine collocare. Totum ſcilicet rerū naturā cognoſcere: Diſſolutā.id eſt rem membratim ſparſam. Diuulſam:paſſim diſiectam. Conglutinaret:diſſolutam. Conſtringeret:ad id quod dixit diuulſam. Sit ergo:quandoquidē exemplis oſtendemus res ante ſparſas cuiuſlibet artꝭ poſtea a phyloſophis in formas fuiſſe redactas:ita & de iure ciuili dicimus: & ſicut cæterarum artiū ſuus finis eſt:ita etiam iuris ciuilis conſeruatio æqualitatis eſt. Legitime ẜm leges. Vſitate:ẜm mores.

In cauſiſqꝫ ciuiū id eſt in cauſis ciuilibus. Tum poſt finem. Notanda ſunt genera: quæ ad ipſum finem dirigantur. Numerum:ad ordinem. Paucitatemqꝫ:vt multas ſpecies contineat. Genus a logicis diffinitur quod prædicatur de pluribus differentibus ſpecie:re quidem idem eſt quod Cicero dicit: Verbis autem differt Genus autem eſt quod ſimilis ſui.id eſt ſimilitudinis ſuæ: neceſſe eſt vt ſimilitudinem habeat cum genere ſuo. Communione:quia ſimilitudinem illam genus cum partibus communicat. Specie autem differentis:quia genus & duas & plures partes habere poteſt aut plures. Nam

niſi ille prius: qui illa tenet:quoruꝫ artē inſtituere vult habeat illaꝫ ſciām:vt ex his rebus: quarū ars nondū ſit artē efficere poſſit: hoc video:dum breuiter voluerim dicere:dictum a me eſſe paulo obſcurius: ſed experiar: & dicam ſi potero planius: omnia fere quæ ſunt cōcluſa nūc artibus: diſperſa & diſſipata quondā fuerūt:vt in muſicis:& numeri & voces & modi.In geometria lineamenta:formæ:interualla:magnitudīes: ī aſtrologia cœli cōuerſio:ortus.obitus:motuſqꝫ ſiderū:ī grāmaticis poetaꝝ ꝑtractatio:hiſtoriaꝝ cognitō: verboꝝ interp̄tatio. ꝓnūciādi qdā ſonus.in hac deniqꝫ ip̄a rōne dicēdi. excogitare.ornare. diſponere meminiſſe.agere.ignota quōdā oībus & diffuſa late videbant̄.adhibita eſt igit̄ ars q̄dā extrinſecus ex alio gn̄e quodā. qd̄ ſibi totū philoſophi aſſumūt: q̄ rē diſſolutā diuulſāqꝫ cōglutinaret.& rōne q̄dā cōſtringeret. Sit ergo ī iure ciuili finis hic.legitīe atqꝫ vſitate in rebꝫ cauſiſqꝫ ciuiū ęq̄litatis cōſerua

hoc genus qđ est aīal ptes cōplectit̄: vt bouē & leonē: sed iste ſpēs diuerſe ſunt: nam alia ſpecies est hō: & aīal. Duas aut plures: ſpēs est quæ pdicat̄ de pluribus differētibus numero. hō est ſpēs qa pdicat̄ de pyrro & de epyrotima. Partes: vt hō & leo ſubiiciūt̄ huic generi: qđ est aīal. Ex qbus emanāt. i. deſcēdūt. Subiiciunt̄ oia q poſt ꝑ docuit qd ſit genus qd ſit ſpēs: nunc dicit genera & ptes eſſe diffiniendū. Nā ſiqs voluerit diffinire qd ſit aīal: generis nomen diffiniet: hoc modo. Aīal est ſubſtātia viuēs & ſenſibilis. Si ptes: vt hō rōnale aīal est & mortale. Vim virtutē. Est em̄.

tio. Tū ſūt notāda genera & ad certū numeꝝ paucitatemq̧ reuocanda. genus aūt id eſt quod ſui ſimilis cōmuniōe quadā: ſpecie aūt differētis: duas aut plures cōplectit̄ partes. Partes aūt ſunt: quæ generibꝰ iis ex quibus emanant: ſubiiciunt̄: oīa quæq̧ ſunt vl' generū vel partiū noīa: diffinitionibus quā vim habeāt: ē exprimēdū. Eſt em̄ diffinitio rerū eaꝝ: quā ſunt eius rei ꝓprie: quā diffinire volumꝰ: breuis & circūſcripta quædā explicatio hiſce ego rebus exēpla adiūgerē: niſi apud quos hæc haberet̄ orō cernerē. Nunc cōplectar qđ ꝓpoſui breui: ſi em̄: aut mihi facere licuerit: qđ iam diu cogito: aut alius quiſpiā: aut me impedito: occupauerit: aut mortuo: effecerit: vt primū oē ius ciuile in genera digerat quę ꝑ pauca ſunt: deinde eoꝝ generū quaſi quædā mēbra diſpartiat. Tum ꝓpriā cuiuſq̧ vim definitiōe declaret: pfectā quidē artē iuris ciuilis habebitis: magis magnā: atq̧ vberē ꝙ difficilē & obſcurā. Atq̧ interea tn̄ dum hæc q̄ diſpſa ſunt: cogunt̄: vl' paſſum licet carpentē: & colligētē vndiq̧ repleri iſtā iuris ciuilis ſciētia. Nōne videtis equitē. R. hominē accutiſſimo omniū ingenio: ſed minie cæteris artibꝰ eruditū. C. aculeonē: q mecū viuit: ſemp q̧ vixit: ita tenere ius ciuile vt ei quū ab hoc diſceſſeris: nēo đ hiſ q

Declarat qd ſit diffinitio. Diffinitio eſt cū breuiter & abſolute explicamus rem illam quā diffinire volumus. Breuis: cui nihil ſupeſt: abſoluta cui nihil deeſt. Circūſcripta: pfecta: quū em̄ dico rōnale: adhuc nōdū differētia eſt explicata: qa etiā angeli aīalia ſunt: & rōnabilia: ſed ſi addideris mortale: tūc facta erit diffinitio hominis. Explicatio: expſſio. Hiſce ego rebus: adiūgere inquit exēpla his rebuſ quēadmodū ſupra nos fecimus: niſi habere diſputatōꝫ apud hmōi hoies: q ſūt eruditiſſimi. Hiſce rebꝰ: gñi & ſpeciei. Q đ ꝓpoſui. i. quēadmodū ius diffiniēdū & cōponēdū ſit ſm genꝰ: ptesq̧ ſuas. Si em̄ aut mihi facere: ſi aut inquit ego genera iuris: aut ptes eius cōponā: aut alius puenerit. Aut alius quiſpiā: quicūq̧ fuerit. In genera digerat: q pauca ſūt vtpote tria: aut em̄ ius a natura ꝓficiſcit̄ vn̄ ius oīne originē habuit: alterū qđ in conſuetudinē ex vtilitatis rōne ꝓuenit: terciū qđ & ipm̄ a natura ꝓfectū: a cōſuetudine ꝓbatū legū metu ac religiōe ſancitū eſt. Primū natura: ſcđm ꝯſuetudine tercium lege ius appellari noluerūt. Ius nature eſt: ꝙ nō opinio genuit: ſed vis q̄dam innata inſeruit. Eius ptes ſunt: religio: pietas: gr̄a: vindicatio: obſeruantia: veritas. Religio eſt: quæ ſupioris cuiuſdam nature: quā diuinā vocāt curā cerimoniāq̧ affert: pietas p quam ſanguine cōiunctis: patriæq̧ beniuolus officiū: & diligēs tribuit̄ cultus. Gratia i qua amicitiarū & officiorū alterius memoria & remunerādi voluntas cōtinet̄. Vindicatio eſt p quā ius & iniuria: & oē oino qđ offuturū eſt defendēdo aut vlciſcēdo ꝓpulſat̄. Obſeruātia eſt p quā hoies aliq dignitate antecedētes cultu quodā & honore dignamur. Veritas eſt: p quā immutata ea: q ſunt aut ante fuerūt aut futura ſunt dicunt̄. Et hæ quidē nature iuris aut eius partiū diffinitiōe ſunt. Conſuetudine vero ius ius eſt quod leuiter a natura tractū: aliud aut magis vſus fecit: vt religionem aut ſiquid eorū quæ ante diximus: a natura ꝓfectū manu factū ꝓpter cōſuetudinē videmus: aut ꝙ in morem vetuſtas vulgi approbatiōe pduxit. Partes eius ſunt tres. Pactū: quod inter aliquos cōuenit. Par: qđ inter oēs æquabile ius cōtinet. Iudicatū: de quo aliquorū ſn̄ia: vel ſentētiis cōſtitutū eſt. Ius lege eſt: ꝙ eo in ſcripto quod ꝑplo expoſitū ē: vt obſeruet cōtinet̄. Cuius virtus quadruplex: aut em̄ impat aut vetat aut pmittit aut punit. Eius ptes pene innumerabiles ſūt tot videlicet quot capita legū: q a ꝓbatiſſimis iuriſcōſultis lata tradūt̄. Leges ſūt qs popu. ro. cēturiatis cōmitiis ſciuerit aut decreuerit. Hæc genera iuris cū ptibꝰ eoꝝ quēadmodū ab ipſo Cicerone diffiniūt̄ expoſita ꝓ tpe ſatis huic loco feciſſe videant̄. Perpauca: vtpote tria. Membra: ptes iuris naturalis. Tum ꝓpriā. ſ. & generis ex partiū: hoc mō habetis ius ciuile. Atq̧ interea. Sed diceret aliqs qd faciemus interea: dū alius aliqs digerat in ordinē ſpēs iſtas: Rn̄det & dicit dum hæc q: & reliqua. Carpentē: ſingula. Colligentē: plura. Vndiq̧ ex oībus legibus: vel certe iuriſcōſultis: q qdē ꝓbatiſſimi & ſint & habeāt̄. Hoiem acutiſſimo oim ingenio. ſ. in iure ciuili: ſed in cæteris artibus impitū: Mecū viuit. i. familiarius meus eſt. Oia em̄ ſuppoſita: ꝓbat qđ ſupius ꝓpoſuerat ſcꝫ ius ciuile neq̧ difficile neq̧ ita magnū vt nō facile pcipi poſſit. In vſu q̄tidiano: qa frequēter incidūt quæ in iure ciuili fiūt. In cōgreſſione hoim: qa ius ciuile ſermone hoim celebrat̄. In foro: qa ſepiꝰ agit̄

de iure ciuili apud p̄tores a cauſidicis. Eodē em̄ ordo eſt. Eadē em̄ ſunt elata primū pluribus ſcriptoribꝰ deinde ſunt ſcripta etiā ab eiſdē ſæpius paucis cōmutatiua verbis: vel certe: Eadē ſunt elate: primū pluribus verbis: deinde ſcripta ſæpius ab iiſdē ſcriptoribus paucis cōmutatis verbis: vt ſit ſenſus: Facile intelligi poſſe: q̄ & copioſe: & ſepius variis eadē verbis cōſcripta ſint: ſed nō videť cū ſupioribꝰ cōuenire: qđ dixit: nō multis lr̄is. aut voluminibus cōtineri. Quare verius eſt: ſi dicas eadē ſunt elata primū pluribus deinde ſunt elata paucis cōmutatis verbis. Hic facta diſtinctiōe: deinde inferat etiā ab eiſdē ſcriptoribus ſcripta ſūt ſepius. Et erit ſenſus Vere nō cōtineť multis lr̄is aut voluminibus iura: quippe q̄ antea pluribus verbis ſcripta erāt eadē nūc paucis ſcripta ſunt cōmutatis verbis: hoc eſt cōpendioſioribꝰ

A pluribus deinde paucis: q̄ antea pluribus verbis: eadē paucis poſtea ſcripta fuerūt. Accedit vero. ſ. ad oia ſupradicta

Percipi: intelligi. Cognoſci: vbi ꝑceptū fuerit. Suauitas verborū. Delectatio: rerū: nā duo ſunt in cognoſcēdo: quæ delectāt. ſ. res & verba. Q đ. ſ. ſuauitatē: & delectationē eſſe in iure ciuili.

Nam ſi quē: nihil qđ magis ſuauitatē rerū afferat q̄ꝫ nouitas & varietas. Aliena: quaſi ꝑegrinarū rerū: & ab vſu nr̄o remotiſſimarū ſtudia qa adeo iā vetuſtate abſoluerūt vt ꝑegrina potius q̄ꝫ domeſtica eſſe videanť. In iure ciuili. ſ. naturali: morali: legali. Pōtificū: qui ſacra rituſqꝫ deorū & religionē cōtinēt. In duodecim tabulis: q̄ ciuitatis cōmodoꝝ rōnem habēt. Effigies imago quædā q̄ſi ſpēs antiquitatis: ſicut in hyſtoria vetuſtiſſima cōtinenť inuſitata verba: & obſolet dudū mores. Vitāqꝫ maioꝝ: vt de auſpiciis & in augurādi cōſuetudine de fœcialibus: de patre patrato: & de hmōi aliis legibns quarum exigua memoria apud nos extat. Extant etiā in antiquiſſimis legibes vetuſtiſſimi ſermones: vt apud. T. Liuiū: cōplæraqꝫ aliarum illud ſacri fœderis inſtitutū. Dicit em̄. Si rem po. ro. Quiritiū ad ꝓximū quinqueniū ſic validā: ſaluāqꝫ ſaluauerit hiſce duellis datū ioui donū duit po. ro. Quiritiū ꝙ duellum populo ro. cum carthaginenſibus eſt: quæq̄ꝫ duellum cum gallis ſunt qui cis alpes ſunt: qđ ver attulerit ex ſuilo: caprino: ouilo grege &c̄. Genera quædam: quæ continebantur in his legibus: vt actiones auſpiciorum: & iura inauguriandi: vt fœdera fecialium: & patriſpatrati: ſicut fœdera de indicendo bello: de fœderibus ciēdis. Seu quis ciuilem ſciam: ſcriptis vtilitatibus: ac partibus: videlicet de adminiſtratione reip. & ciuitatis. Nā ſcia ciuilis eſt: vt ex rep. i. ex vtilitate reip. ciuitas gerať. Ex aliquo genere: id eſt reip. gubernatione. Duodecim tabulis: quæ cōmodorū ciuitatis rōnē habent: quas decem viri cōpoſuerunt: vt reip. totiuſqꝫ ciuitatis incolumitatem: & potentiam conſeruarent

Deſcriptis omnibus ciuitatis vtilitatibus: vtilitatū reip. harū ꝑtes ſunt: incolumitas & potētia. Incolumitas vt ſalus ciuitatis integra & incorrupta ſerueť. Potētia: vt & nr̄a cōſeruare & aliena tueri poſſumus. Partes ciuitates ciuitatis ſub incolumitate ꝯtinēť: agri: portus: claſſes: naues: milites & ſocii q̄ ciuitati adiuncte ſunt. Nam potentiam non ſolum vtilitati reip. conſulit: rerum etiā amplitudini vt excellēti quadam pecunia: & amicis ac ſociis abundet. Præpotens virtute: q̄ꝫtum ad inuentionē: & ad ſtoicos ꝑtinet. Glorioſa: induſtria: docendi q̄ꝫtum ad diſputationem peripateticorum. Dicam audacius quia a vulgari opinione alienum videť. ſ. omnem philoſophiam in iure ciuili contineri. Hoſce habet fontes. Hoc ideo dicit: quia iuris ciuilis fundamentū eſt iuſticia. Iuſticia aūt omnem complectiť virtutē: ſed philoſophia in virtutum diſputatione verſatur: recte ergo dicit: in iure ciuili philoſophiam omnem contineri: ꝙ aūt iuſticia oēm cōplectať virtutem ꝓbatur hoc modo. Iuſticia eſt ſm leges obſeruatio. Leges autem cunctarum virtutum præcepta iubent: & omniū viciorum facinora vetant: ergo iuſticia virtutē omnem complectiť. Philoſophia autem in diſputatione virtutum verſať: apparet in iure ciuili: cuius fundamentum eſt iuſticia omnē philoſophiā contineri: iuſticia aūt ꝑfecta diciť ꝙ nullius virtutis vſus illi deſit

peritiſſimi ſūt: ante ponať. Oīa. n. ſuppoſita ante oculos collocata in vſu quotidiano: in cōgreſſione hoīm atqꝫ foro: neqꝫ ita multis litteris: ac voluminibus magnis cōtinenť. Eadē em̄ ſunt lata primū a pluribus: deinde paucis cōmutatis verbis etiā ab iiſdeꝫ ſcriptoribus ſcripta ſunt ſæpius. Accedit vero quo facilius percipi: cognoſciqꝫ ius ciuile poſſit. quod minime plæriqꝫ arbitranť: mira quædā ī cognoſcēdo ſuauitas & delectatio. Naꝫ ſi quē hæc aliena ſtudia delectant: plurima eſt: & in iure ciuili: & in pōtificū libris: & in duodecim tabulis: antiq̄tatis effigies: qđ et verboꝝ priſca vetuſtas cognoſciť: & actionū genera quędā maiorū cōſuetudinē vitāqꝫ declarāt. ſeu qs ciuilē ſcientiā cōtempleť: quā Scæuola nō putat oratoris eē ꝓpriā: ſed cuiuſdā ex alio genere prudentiæ totā hanc deſcriptis oībus ciuitatis vtilitatibus ac partibus. xii. tabulis contineri videbit: ſiue quē iſta ꝑpotēs & glorioſa phīa delectat. dicam audacius hoſce hꝫ fontes oīm diſputationū ſuarū q in iure ciuili & legibus cōtinenť. Ex his. n. & dignitatē maxime expetēdā videmus: tū vero & iuſtus ac honeſtus labor honoribus p̄miis ſplēdore decoratur. Vitia aūt hoīm atqꝫ fraudes damnis vincu

Siquidē ipſa iuſticia oīm virtutū princeps eſt: quæ iuſticia ꝑfecta adeo laudabilis eſt: vt quēadmodū ait Euripides. Nec heſperus nec lucifer ita admirabilis ſit. Qui in iure ciuili & legibus. i. in legibus iuris ciuilis: & eſt endiadis. Ex his. ſ. legibus: & ꝓbat hoc Cicero. Dignitatē: cū ea legibus ſeruentur quæ in ph̄ia p̄cipiunt̄. Verus: ſine ſimulatōe. Iuſtus: ſine iniuria: vt nemini noceat. Honeſtus: ſine turpitudine vt recte & cum virtute gerat̄. Labor: quia verus vt recte & cum virtute fiat. Honoribus: quia verus. Præmiis: quia iuſtus. Splendore: quia honeſtus. Vitia: cōtra honeſtatē. Fraudes: cōtra virtutē

lis ignominiis verberib⁹ exiliis morte mulctāt̄. & docemur infinitis cōcertationūq₃ plenis diſputationibus: ſed auctoritate nutuq₃ legū domitas noſtræ libidines: cohercere omēs cupiditates noſtra tueri ab alienis mentē: oculus manus abſtinere fremant: oēs licet dicā qd̄ ſentio bibliothecas me hercule omniū philoſophoꝝ vnus mihi videtur. xii. tabularū libellus: ſiquis legū fontes & capita viderit & auctoritatis pondere & vbertate vtilitatis ſuperare. Ac ſi nos id qd̄ maxime debet noſtra delectat: cuius rei tanta eſt vis: ac tanta natura: vt ithacā illam in aſperrimis ſaxulis tanq₃ nidulum affixā ſapientiſſimus vir immortalitati anteponeret: quo amore tandē inflāmati eſſe debemus: in eiuſmodi patriā: quæ vna in oībus terris domus ē virtutis. imperii dignitatis: cuius primū nobis mens: mos diſciplina: nota eē debet vel q̄a eſt patriā parēs oīm noſtrū: vel quia tanta ſapientia fuiſſe in iure cōſtituēdo putāda eſt quāta fuit in his tātis opibus imperii cōparandis. Percipietis etiā illā ex cognitiōe iuris lætiā: & voluptatem ꝙ q̄ꝫtum præſtiterint noſtri maiores prudentiā: cæteris gentibus: tū facillime intelligetis: ſi cū illoꝝ lycurgo et dracone & ſolone: noſtras leges conferre volueritis: incredibile eſt em̄ ꝙ ſit omne ius ciuile: præter hoc noſtrū inconditū: ac pene ridiculum de quo multa ſoleo in ſermonib⁹ quottidianis dicere: quum hominū noſtroꝝ prudentia ceteris hominibus: & maxime græcis antepono His ego de cauſis dixeram Scæuola iis: qui ꝑfecti oratores eſſe vellent: iuris ciuilis cognitionem eſſe neceſſariam: iam vero ipſa per ſeſe quātum afferat iis qui ei præſunt: honoris: gratie: dignitatis

Damnis: dum cōdemnant̄ extorquēdo diuitias. Ignominiis: in ꝑſona. Verberibus: cedendo. Exiliis: patria pellendo. Morte: capitis mulctando. Infinitis: ſine numero. Concertationū: videlicet affirmationū & cōfutationū: q̄a alii alia p̄cepta dant: & inuicem diſſentiunt. Nutuq₃ legū voluntate: quaſi ipſo nutu hoīes ꝓhibēt̄ a vitiis. Libidines. ſ. liberi: cereris: veneris: nam libidinis ad voluptates corpis ꝑtinent. Omnes cupiditates: pecuniæ: honoris: vindictæ: auariciæ: ambitōis & iracūdiæ. Tueri: defendere vt quod ſuū cuiuſq₃ ē eo vt ſuo vtatur & cōibus vt cōibus. Mentē: animū Oculos: cōcupiſcētiā. Manus: rapinā Fremāt oēs. Proſequit̄ oſtēdere qd̄ ſuperius dixerat iuris ciuilis fundamentū eſſe iuſticiā: Iuſticiā aūt omnē ph̄iam cōplecti. Id aūt p̄cipuæ ꝓbat ex duodecim tabulis oīa phōrum p̄cepta cōtineri vt ille liber oēs phoꝝ bibliotecas ſup. Fremant reclament ph̄i ꝙ velim libris ſuis duodecim tabulas anteponere. Bibliothecas: bibliotheca ꝓprie locus dr̄ vbi libri reponunt̄: nam graece latine liber: & repoſitio: vn̄ bibliotheca: locus vbi libri reponunt̄. Libellus: quē decē viri cōpoſuerūt. Fontes origine. Capita: principia. Auctoritatis pondere quia duodecim tabulæ ex maiori ꝑte ex Solonis & Licurgi legibus a decem viris cōpilate ſunt. Vtilitatis: q̄ ex ſupradictis partibus ciuitatis ſūt. Ac ſi nos. Aliā rōnem adducit Cicero: cur ſciam iuris ciuilis ꝑdiſcere debeamus videlicet amore patrie quā ſine hac ſcia nū q̄₃ tueri poterimus: quantū aūt patriam amare debeamus: ꝓbat exemplis. Ithacam: inſula eſt cui imꝑauit Vlixes in aſprinis locis poſita: ante leucada: & achaiam. Ad hoc ꝑtinet vt argumentū intēdat. Si patriā illā infœcundā & ſterilem amauit tantoꝑe Vlixes: quātoꝑe noſtrā amare debemus: quæ omnibus anteponendā eſt. Vt itacā: Fabula ita ſe habet. Quū exciſa Troia Vlixes domū rediret ventorū tempeſtatibus ad inſulā quādā eiect⁹ ē: vbi Calypſo nympha habitabat quē cū ſuſcepiſſet hoſpitio ipſius amore correpta: ꝙ vir erat: & alio corꝑe ꝑſtātiſſimus: in ſuos inuitauit amplexus: & cū diſcedere vellet: immortalē eū fore ꝓmittebat. ſi apud ſe oē æuū degeret. Ille patriæ deſideriū pati nō poſſe rn̄dit. Saxulis: diminutiuo vtit̄: vt inſulā illis minuat. Affixā: nō ſitā: vt q̄ſi pendēs iāiā lapſura videat̄. Sapiētiſſim⁹ vir. ſ. vlixes. Immortalitati: quā Calypſo pollicebat̄: ſi apud ſe oē euū degere vellet: vtpote nympha. Patriā. ſ. vrbē romā. Virtutis videlicet magnitudine rerū geſtarū: Impii quæ caput orbis eſt. Dignitatis: videlicet auctoritate maieſtatis. Mens: cōſiliū. Vir. Quo facere id poſſis noſtrā nūc accipe mentē. Mos cōſuetudo: Diſciplina: rō vite. Vel q̄a eſt patria: debem⁹ ſcire oīa iura

vt poſſumus ſm̄ ipſius vtilitatē: & voluntatē viuere: nam & filii parētibus obediētes eſſe debēt: ita et ā ciues patriæ. Patrie aūt obediētes eē nō poterim⁹ niſi hæc oīa didicerimus. Vel qa tanta ſapiā: ſi magna ſapiā fuit in cōparādo impio: quantā in cōparādis legibus fuiſſe credimus. Opibus: ꝑ potentia poſuit.

Percipietis: etiā .i. capietis: & eſt alia rō cur diſcere velimus ius ciuile: qđ voluptatē cōpabimus: nō mediocrē. Illorū: pplorꝝ græcorū. Percipietis: quos ciues: ſi cōferre voletis nr̄os legū latores: cū lycurgo: dracone: ſolone: & legibus ſuis. Læticiā animi: Voluptatē: corpis. Præſtiterint: excelluerint. ſ. ſapiā Lycurgo: dracone: & ſolone: hi tres pſtātiſſimi legū latores fuerūt: videlicet: Lycurgus Lacedæmonius: ſolon athenienſis: ex qbus draco ſeueriſſimus fuit: adeo vt diceret oē delictū pena mortis puniēdū hoc exēplo. Quū pſcriptū fuerit: ne qs hunc terminū trāſeat: q vno digito trāſierit: nihilomin⁹ peccauit quā q mille paſſibus pterierit. Cōferre cōpare. Præter hoc noſtrū. ſ. ius ciuile: qđ duodecim tabulis cōtinet̄. Inconditū: incōpoſitum

Ac pene ridiculū. q. irriſione dignum.

His ego de cauſis. Nunc cōcludit: & dicit ꝙ ille rōes quas ſupra memorauerat ſō pſtricte ſunt: vt etiā cognitionē iuris ciuilis diſcēdā eſſe diceret. Iam vero ipſa p ſeſe: pter ꝙ qđ neceſſariū eſt videm⁹ etiā ꝙ ſit honorificū. Ipſa p ſeſe: ſine reſpectu neceſſitatis: & vtilitatis. Honoris: qa colunt̄. Grāæ qa amant̄. Dignitatis: qa obſeruant̄. Non vt apud græcos. ſ. iuriſcōſultos: q̊s appellāt q. negociales: & hi vulgo ꝓcuratores vocāt̄ nam negociū ſignāt. Mercedula: ꝙtūlibet pua mercede. Miniſtros: qa ſuggerūt ius ciuile oratoribus Clariſſimus vir: apud quos iuris ciuilis ſcia maxime celebrat̄. A ſummo poeta: videlicet Ennio. Nā ſummus poeta apud Roma. Enni⁹ fuit. Aelius ſex: iuris ciuilis pitiſſimus fuit. Cordatus hō. i. inſignis corde & pſtās mēoria & eſt hemiſtichiū Ennii. Multiꝙ pterea: licet ingeniū faciat auctoritatē: tn̄ auctoritas nonunꝙ ſupat: ingeniū: adeo vt & ſi qs aliqd male ꝓmat: tn̄ id auctoritate ſua recte dictū videatur. Senectuti vero: alias itē rōes adducit: qbus hortet̄ nos ad ius ciuile pdiſcēdū: qđ videlicet: in ſenectute plurimū ornamenti: ac decoris afferat ac eā qđāmō deſolatā iacere nō patiat̄. Qđ honeſtius pōt eſſe ꝓfugiū. q. d. nullū. Celebrādæ: colēdæ: obſeruāde: frequētāde. Ornandæ: decorāde. Eqdē mihi: & ex eo qđ ipſe facit oñdit qd aliis faciēdū ſit. Hoc ſubſidiū. ſ. ius ciuile: nō ſolū ad vſum forenſem: ſed ad honeſtatē & ornamētū ſenectutis cōparaui. Quū me vires deficere cepiſſet ꝓpter ſenectutē. Iā eñ ad maturiorē ætatē declinabat. Craſſus: & ē notāda locutio: q honeſtiſſima ē. A ſolitudine: nā ſi ſenex iuriſpit⁹ fuerit: ſolus eē nō poterit. Quippe q vniuerſe reipu. cōſulit.

Honorib⁹. ſ. ptura: cēſura: cōſulatu. & cæteris hmōi magiſtratib⁹. Qđ apud enniū dicat ille Phyti⁹. Ennius inducit appolinē ita loquētē. Si reges ad me cōſulēdū nō veniret tñ eo cōſularet: ꝙ ciuib⁹ meis cōſilia ꝓpono: qb⁹ cōſilii mei cōpotes reddo. Suo iure ſuo arbitrio: Idē. ſ. Phythius: & phythi⁹ dictus ē aut a phythone ſerpēte: quē ipſe cū diana ſorore interfecit: cui⁹ pellē tripodib⁹ impoſuit: aut ab interrogādo. Vñ: quo. Sibi: q hoc petit. Quos: ſ. ciues meos. Mea ope: meo auxilio. ſ. iuris ciuilis ſcia ciues meos adiuo. Cōpotes cōſilii: qđ nā cōſiliū potiſſimū capiāt. Turbidas obſcuras: dubias &

quis ignorat. Itaꝗ nō vt apud græcos infimi homines: mercedula adducti: miniſtros ſe præbent in iudiciis oratoribus: ii qui apud illos pragmatici vocant̄: ſic in nr̄a ciuitate contra ampliſſimus atꝗ clariſſimus vir vt ille: qui propter hanc iuris ciuilis ſciam ſic appellatus a ſūmo poeta eſt. Egregie cordatus hō. Catus: Aelius Sextus multiꝗ præterea: qui cū ingenio ſibi auctore dignitatem peperiſſent perfecerunt vt in reſpondēdo de iure: auctoritate plus etiā ꝙ ipo ingenio valerent: ſenectuti vero celebrādę & ornāde qđ honeſtius pōt eſſe perfugiū: ꝙ iuris interptatio. Equidem mihi hoc ſubſidiū iā inde ab adoleſcētia cōparaui non ſolum ad cauſarū vſum forēſem: ſed etiā ad decus atꝗ ornamentū ſenectutis: vt quū me vires qđ fere iā tēpus aduētat: deficere cœpiſſent: a ſolitudīe domū meā vindicarē. Quid eſt em̄ pclarius: ꝙ honoribꝫ & reip. mūeribꝫ pfunctū ſenē poſſe ſuo iure dicere: idē qđ apud enniū dicat ille Phytius appollo: ſe eē eū vñ ſibi ſi nō populi & reges: at oēs ſui ciues cōſiliū expectāt ſuaꝝ ſūmarū reꝝ icerto: quos ego mea ope: ex icertis certos cōpoteſꝗ cōſilii dimitto: vt ne res temere tractēt turbidas: eſt em̄ ſine dubio domus iuriſcōſulti totius oraculū ciuitatis: teſtis ē huiuſce. Q. Mutii ianua & veſtibulū qđ i eius ifirmiſſima valitudie: affectaꝗ iam ætate maxia quotidie frequētia ciuiū: ac ſūmorū hoīm ſplēdore celebrat̄. Iam vero illa nō longā orōnē deſiderāt̄ ꝙobrē exiſtimē publica quoꝗ iura q ſūt ꝓpia ciuitatis atꝗ ipii: tū monumēta rerū geſtaꝝ: et vetuſtat. exēpla oratori nota eē đbere. Nā vt i reꝝ puataꝝ cauſis atꝗ iudiciis depro

piculoſas. Et eſt tranſlatio a fonte: cuius aqua turbata impedit oculos: ne pſpicere poſſint. Eſt em̃ & pſiſtit in ſil'itudine. Q ueadmodũ appollinis tẽplũ: ita etiã domũ iuriſcõſultorũ intrãtes ab eo cõſilium petũt. Teſtis eſt. Id pbat teſtimonio. Q uinti ſcæuole iuriſpitiſſimi: q huic diſputatõi intereat. Ianua & veſtibulũ. i. veſtibulũ ianuæ Qđ. ſ veſtibulũ celebrat̃: & frequẽtat̃ vt ſupius etiã dixit. Infirmiſſima qa iam vires deficiebãt in ſenectute. Iam vero illa: alia rõ cur iuris ciuilis ſcia nõ minus cõphẽdi debeat quã hyſtoria & antiquitas. Iam illa q̃ dicturus ſum. ſ. ius ciuile oratori eſſe pdiſendũ: ſed etiã ius publicũ

mẽda ſ ̨ epe orõ eſt ex iure ciuili: & iccirco. vt ante diximus. oratori iuris ciuilis ſcĩa neceſſaria eſt ſic in cauſis publicis: iudiciorũ cõcionũ: ſenatus oĩs hæc & antiquitas mẽoria: & publici iuris auctoritas: & regẽdæ reip. ro. & ſcĩa. tanq̃ȝ aliqua materies: iis oratoribus qui verſant̃ in rep. ſubiecta eẽ debẽt. Non em̃ cauſidicũ neſcio quẽ neq̃ȝ proclamatorem aut tabulã hoc ſermone noſtro conquirimus: ſed ſi euȝ virũ qui primus ſit eius artis antiſtes: cuius quũ ipſa natura magnã hoĩ facultatem daret: tamẽ deus eſſe putat̃: vt & ipm qđ eſt hoĩs pprium nõ factũ p nos: ſed diuinitus ad nos p latum videret̃. Deinde qui poſſit nõ tam caduceo q̃ȝ noĩe oratoris ornatus incolumis: vel inter hoſtium tela verſari: tũ qui ſcelus fraudẽq̃ȝ nocentis poſſit dicẽdo ſubiicere odio ciuiũ: ſuppliciõq̃ȝ cõſtringere: idẽq̃ȝ ingenii pſidio innocẽtiã iudicioꝝ pœna liberare. Idẽq̃ȝ labentẽ languentẽq̃ȝ pplm ad decus excitare: aut ab errore deducere aut inflãmare ĩ improbos: aut incitatũ ĩ bonos mitigare. Qui deniq̃ȝ quẽcũq̃ȝ in anĩs hominũ motũ res & cauſa poſtulari: eum dicẽdo vel excitare poſſit vel ſedare. Hanc vim ſi quis exiſtimat: aut ab iis q de dicendi rõne ſcripſerũt: expoſitã eſſe: aut a me poſſe exponi tã breui: vehemẽter errat: neq̃ȝ ſolũ in ſciam meã: ſed ne reꝝ qdem magnitudinẽ pſpicit. Equidẽ nobis. qm̃ ita voluiſtis: fontes vñ haurietis: atq̃ȝ itinera ipſa ita putaui eſſe demõſtrãda nõ vt ipe dux eſſem qđ & infinitum eſt & non neceſſariũ: ſed vt cõmonſtrarẽ tantũ viam: & vt fieri ſolet digitũ ad fontes intenderẽ. Mihi vero inqt Mutius ſatis ſuperq̃ȝ abs te videt̃ iſtoꝝ ſtudiis ſi modo ſunt ſtudioſi. eſſe factũ. nam vt ſocratẽ illuȝ ſolitum autẽ dicere: perfectum ſibi opus eſſe ſiqs

qđ nr̃i ſtatuta appellant: qđ pprie plæbeſcita dici deberet. Publica quoq̃ȝ iura i. ſtatuta ppli. Nã in ſtatutis ciuitatiſ reip. adminiſtratio cõtinet̃. Quæ ſũt ppria ciuitatis. i. q̃ ſua ſunt cuiuſq̃ȝ ciuitatis: & quæ ad reipu. mgr̃atũ ptinent. Monumẽta: hyſtorias. Et vetuſtatis ex qbus orõnes nr̃as ornatores: & robuſtiores efficere poſſimus. Nam vt in reꝝ. Reddidit rõnẽ: cur iuris quoq̃ȝ priuati: & hyſtoriarũ peritiam tenere debeamus. Nã vt illa in priuatiſ cauſis neceſſaria ſũt: ita etiam hæc in publicis. In cauſis: in controuerſiis. Iudiciis: qa ex cõtrouerſiis: iudicia naſcunt̃. Depromẽda: hauriẽda.

Sæpe eſt: ſupius ſatis demonſtratũ eſt: quõ oratori ius ciuile neceſſariũ ſit. Iudiciorũ ĩ foro. Concionũ: ĩ campo martio. Senatus in curia. Reip. ad magiſtratus ptinet: qui rempu. gerũt: atq̃ȝ adminiſtrãt. Tanq̃ȝ aliqua materies: & ita declarat: quid ſit ciuilis qõ. ſ. ſpãlis & indiuidua & theſim & hypotheſim quarũ altera ad oratorẽ: altera ad philoſophũ ptinet. Q ui verſant̃. i. q res ciuiles agũt & tractant. Non em̃ vere inquã hæc tenẽda ſũt oratori: qa ſi hæc ignoraret: potius pclamator vocandus eẽt: q̃ȝ orator.

Proclamatorem: qui vociferando ppugnat. Rabula: litigioſum. a rabire dictũ vt No. marcello placet vt apud Senecã in Hercule furente. Hic clamoſi rabioſa fori iurgia vendẽs improbus iras: & verba locat. Sed ſi eũ virum: ſed requirim⁹ eum virũ: qui ſit orationis antiſtes quæ orõ & ſi ppria homis ſit tñ eius antiſtes deus putat̃. Q ui: q̃ȝuis magna dicendi ptãs hoĩbus conceſſa ſit: tñ orõnis antiſtes mercurius deus eſſe putat̃: cuius officio fungit̃: & hoc dicit ſm̃ poetas: qui mercuriũ eloquẽtiæ deũ eſſe finxerunt. Antiſtem: templi cuſtodẽ pprie dicim⁹ quẽ nũc p oratore ponit: quia ſi maioris cuiuſdã q̃ generis humanæ res pſes. Facultatẽ poſſibilitatẽ: & hoc ptinẽt ad id: vt oſtẽdat magnã reuerentiã habẽdam eſſe eloquentiæ. Vt & ipm quod erat hoĩs: quia hoc voluerũt maiores nr̃i ob hãc cauſam: vt etiã ſi ppriũ hoĩs eſt loq tñ id diuinit⁹ poti⁹ q̃ȝ hũaniter cõſeq videremur. Deĩde: nũc etiã laudat eloq̃ntiã dicẽs ſe nõ ĩtelligere cauſidicũ: ſiue pclatorẽ: & rabulã: ſed eũ q poſſit nõ tã caduceo: q̃ȝ pſidio ĩgenii tutus eẽ. Caduceũ ẽ virga: q̃ vtit̃ mercuri⁹ ei ab appolline dono data: cũ ille lyrã accepiſſet: vt dicit Horati⁹ Hui⁹ aũt virge hæc ẽ rõ. Mercuri⁹ & orõnis dr̃ de⁹: & interp̃s deoꝝ: vñ virga bellãtes diuidit. Nã bellãtes interp̃tũ orõne ſedãt̃. Vñ teſte Liuio: Legati pacis: caduceatores dicũt̃. Vir. Tũ virgã capit: hac aĩas ille euocat orcho. Pallẽtes alias ſub tartara triſtia mittit. Dat ſomnos: adimitq̃ȝ: & lumina morte reſignat.

Jlla ſretus agit ventos & turbida trahnat.i eloquētia:alios damnat:alios abſoluit:alios accuſat:alios de‑
fendit. Vn̄ ꝑ caduceatores ita pax ſiebat:vti ꝑ feciales bellū indiciebatꝛ. Incolumis.b.d.ad ſiſitudinem re
ſpiciēs:qa orator vbiqꝫ locorū tutus eſſe debet iure gentiū. Et vt caduceatores vbiqꝫ tuti ſunt:ita & ora‑
tor vbiqꝫ tutus eſſe debet eloquētia. Subiicere odio ciuiū.i.q poſſit in odiū ciuiū maleficos adducere.
Scelus:mali facinoris: Fraudē:male calliditatis. Nā ſcelus facto:fraus dicto cōmittitꝛ. Odio ciuiū:accu
ſando. Supplicio:dānādo. Conſtringere:cōprimere. Præſidio.i.vi ingenii. Innocētiā ꝓ innocētes
Languentē:adhortādo. Labētē docē
do. Excitare:ad languentē. Ab erro‑
re deducere:ad labētē referas. Inflama‑
re.i.q poſſit inuidiā cōtra improbos cō‑
mouere. Ex q̊ ꝑcipitꝛ inuidia improbos:
odio maleficos laborare. Sed aīa aduer
tendū eſt id qd̄ dixit ſupius:ſcelus frau
demqꝫ nocētis ſubiicere odio ciuiū. Im
probos magna nimis appetētes. Inflā
mare:ꝑ amplificationē. Mitigare.ꝑ cō‑
miſeratione. Qui deniqꝫ:a ſupiori oīa
pendēt. Motū:vel letitiā:vel mœſtitiā:
& his ſimilia. Excitare: amplificando.
Sedare:cōquirēdo:& mitigādo. Ab
iis.ſ.rhetoribus.qui de hoc artificio præ
cepta tradiderūt. Tam breui:tam pau‑
cis verbis. Equidē vobis:ſed poſſent
dicere auditores: ſi tā breuibus ſpaciis
ꝑſpici nō poſſunt:qd ea tam breuiter ꝑ‑
ſtrinxiſti: Rn̄det:ego hoc feci:non vt vo
bis artē exponerē:ſed vt viā quandā ar‑
tis vobis monſtrarē. Fontes originē:
Vn̄.ſ.ab eloquētia. Itinera:viā quan
dam:& rōnem.q̄ ad eloquentiā ꝑuenire
poſſetis. Non vt.ſ.artificiū hoc qd̄ eſt
infinitū.i.ꝓlixū nimis. Nō neceſſariū
vobis ſ.nō impitis:& inuenire cupienti
bus. Ad fontes:nā queādmodū ſitien
tes cupiditate magna ferūtꝛ ad fontes:
ita etiā qui ſcire cupiūt:ita cupide vehūtꝛ
ad ſciam. Mihi vero hoc ſermone mu‑
tii quaſi cōcluditꝛ oro craſſi: nā idē ꝓbat
qd̄ craſſus dixit:Studioſ.s ſatis eē eloqn
tiæ viā:rōnēqꝫ diſcēdi demōſtratam eſſe
Et hoc dicit ſm Socratē:qui dicebat:ni‑
hil p̄terea regrendū eſſe:q diſcere vellet
niſi hoc:vt doceri vellet. Satis ſupqꝫ.i.
pluſqꝫ ſatis. Illū.ſ.magnū:& ſapientē:
ꝑ emphaſim dixit illū. Eſſe factū:vide‑
licet eſſe ad opis ꝑfectionē ꝑuentū. Si‑
qs ſatis:qa q rem aliquā cupit:id maiori
ex ꝑte cōſecutus eſt. Cognoſcēde:pri‑
mo dixit cognoſcēde deinde ꝑcipiende
qa primo cognoſcimꝰ:deinde ꝑcipimꝰ.
Nemo em̄ rē aliquā iueſtigabit:quā nō
irius cognouerit. Quibꝰ em̄ id ꝑſuaſū. Hic diffinit qd ſit phia. Phia em̄ ē:q̄ docet bonos viros eē. Nā
phi:niſi bonos ſapiētes eē negabat. Nihil mallēt.i.ſupra cōcupiſcere. Doctrinā.ſ.phiæ:quia phia non
ſolū eſt ſcire qd ſit virtus:ſed multo magis cū virtute viuere. Nobis vero inqt:in hoc ſermone. Sulpiti
us rn̄det ſe cōprobare:q̄ dicta ſūt de iure ciuili:& q̄ planiꝰ dicātꝛ de arte rhetorica reqrit. Vero:nō ſolū ſp
eſt aduerſatiua:ſed etiā affirmatiua:vt hoc loco:vero ꝓ vere:certe. Ea q̄ ꝑtinet ad vim dicēdi. Percur‑
ſa:ꝑſtricta. Quū illa:qa ſupiꝰ dixit ꝓdeſſe q̄ a rhetoribꝰ i arte tradūtꝛ. Sed nō cōtineri hæc oīa in ea arte:
quæ ad oratorē ꝑtineat. Ea.ſ.q̄ ad p̄ceptionē artis ꝑtinēt. Nā nūc: Hæc ꝑticula cū ſupiore cōiūgitꝛ. Vere
inquā dixit ea nobis ꝑiucūda fuiſſe:q̄ a nobis diſputata ſunt. Sed a te planiꝰ dici volumꝰ:q̄ de arte rheto
rica dicūtꝛ. Quid ſi inqt: Craſſus approbāte ſulpitio:petit ab antonio vt ſuā explicet de dicēdi arte ſn̄iaꝫ
Quid:ac ſi diceret laudabitis ne: Vr̄e volūtati:qa id vt dicerē magnoꝑe inſtitutis. Quā cōſuetudiniqꝫ
in ſtudiis minime verſatꝰ fuerim. Nature.ꝙ ab his etiā auerſus fueri. Miſteria:ꝓprie arcana facta ſūt cete

ſatis eſſet cōcitatus cohortatōne ſua:ad ſtudiū co
gnoſcēde:ꝑcipiēdeqꝫ virtutis: qbus.n.id ꝑſuaſuꝫ
eſſet:vt nihil vallent ſe eſſe:ꝙ bonos viros: iis reli
quā facilē eſſe doctrinā:ſic ego intelligo:ſi in hæc
quæ patefecit orōe ſua Craſſus intrare volueritis
facillime vos ad ea q̄ cupitis: peruēturos : ab hoc
aditu ianuaqꝫ patefacta.nobis vero inqt Sulpitiꝰ
iſta ſunt ꝑgrata:perqꝫ iucūda. Sed pauca etiā req
rimus. In primiſqꝫ ea:q̄ valde breuiter a te Craſſe
de ipſa arte percurſa: ſunt: quū illa te : & nō contē
nere:& didiciſſe cōfitere:ea ſi paulo latius dixeriſ
expleris oēm expectatiōeꝫ diuturni deſiderii nr̄i
nā nūc quibus ſtudendū rebꝰ eſſet accepimus qd̄
ipſum eſt tn̄ magnū:ſed vias eaꝝ rerum rationēqꝫ
cupimus cognoſcere. Quid ſi inqt Craſſus : qm̄
ego quo facilius vos apud me tenerē:vr̄æ potius
obſecutus ſum voluntati : ꝙ aut cōſuetudini atqꝫ
nature meæ petimus ab Anthonio: vt ea q̄ conti
net:neqꝫ adhuc ꝓtulit ex qbus vnū libellū ſibi ex
cidiſſe iamdudū quæſtus eſt.explicet nobis. & il
la dicendi myſteria enunciet. Vt videtꝛ inqd Sul
pitius:nā Anthonio dicēte. etiā qd tu intelligas.
ſentiemus. Peto igitꝛ inquit Craſſus a te. quoniā
id nobis anthoni hoībus id ętatis oneris ab hoꝝ
adoleſcētiū ſtudiis imponitꝛ vt exponas quid iis
de rebus quas a te queri vides ſentias. Depreben
ſum me inquit Antonius plane video atqꝫ ſentio
nō ſolū ꝙ ea reqruntꝛ a me:quoꝝ ſuꝫ ignarus atqꝫ
inſolēs.ſꝫ qa qd̄ i cauſis valde fugere ſoleo: ne tibi
Craſſe ſuccedā id me nunc iſti vitare nō ſinūt. Ve

ris. Sed hoc loco myſteria archana: & ſecreta quædã de dicendi arte pcepta. Nã antonio: Senſus hic paulũ obſcurior ẽ. Nã antonio dicẽte: etiã qđ tu intelligis: ſentim⁹ ideo dicit: qa Craſſus aut pbabit: aut cõtradicet qcqd Antonius dixerit. Peto igr Craſſus petit ab Antonio: vt ſuã de hiis reb⁹ exponat ſententiã. & Antonius ad dicendũ ſe modeſtiſſime pparat. Quoniã id. Primũ id ad oneris. ſecundum ad ætatis refert. Id ætatis hominibus id ẽ hominibus iam grandioris ætatis. Dephenſum: poſtq̃ probante Sulpitio Craſſus petiit ab Anthonio: vt ſuã de arte rhetorica ſententiã explicet: nunc ſe pparat modeſtiſſime: vt his adoleſcẽtibus morẽ gerat. Dephenſũ: detentũ: & ẽ verbũ nauticũ vt Virgili⁹: Dephenſis olim ſtatio grātiſſima nautis: Nõ ſolũ: duab⁹ de cauſis video me eſſe detentũ. Primũ qa ego cogor de his reb⁹ diſputare: q̃s ignoro. Secũdo: qa ego nunc cogor facere id: qđ ſp aufugi: ne poſt orationẽ tuã ego loq̃rer: & in hoc maxime laudat Craſſum. Inſolens: id ẽ nõ ſum ſolitus diſputare. Id me nũc: videlicet ne ſuccedã poſt orationẽ tuã quia poſt Craſſi eruditã orationẽ ſua videret̃ incultior: nã oppoſita oppoſitis clarius eluceſcũt. Verũ ego: ſed ego inquit audacius dicã quia vt nulla in me vnq̃ eloquẽtia fuit: ita etiã ne nũc quidẽ a me expectat̃. Vſu eſſe venturũ. i. fore vt cõtingat vt Cicero in Catone maiore Si ea culpa ſenectutis eſſet: eadẽ oia non ſolũ mihi vſu euenirẽt: ſed oibus maioribus natu. Senſus ẽ audaci⁹ dicã: qa quũ nunq̃ in me fuerit eloquentia: nec nũc quidem expectabitur. Neq̃ enim ecce quãta vtitur modeſtia Antonius: & vult potius conſuetudinẽ quandam eſſe q̃ artẽ Ipſaq̃ illa: quæ ad conſuetudinẽ meã pertinent. Non aliqua: ipſa illa q̃ diſputaſti de eloquẽte & diſerto: ſunt poti⁹ cõſuetudinis q̃ artis Tradita: quod ego doctrina aliqua pcæperim. Cõmentariũ vbi diſputabat de eloquẽte & diſerto Dicimus autẽ & cõmentaria & cõmentarios. Quæ ſi nobis ſi inqt q̃ a nobis de hac cõſuetudine noſtra dicendi expoſita fuerint: a vobis minus pbabunt̃: nõ me ſed iniquitatẽ veſtram accuſatore. Veſtram iniquitatẽ: quia nõ voluiſti vos mihi æquos præbere. Iniquitatẽ: improbitatem quia nihil iniquius eſt: q̃ aliquid ab eo expectare. quod ille minime præſtare poſſit. Facilitatẽ ſcilicet in obſequiendo. Meo iudicio: quia iudicabam me harum rerum ignarum: ſecuti ſum. Tum Craſſus. In hoc ſermone Craſſus oſtendit tantam eſſe facultatem Anthonii cui ſit magnopere confidendum.

rum ego ingrediar ad ea quæ vultis audaciũ. qđ idem mihi vſu eſſe venturũ in hac diſputatiõe: qđ in dicendo ſolet: vt nulla expectet̃ ornata oratio Neq̃ enim ſum de arte dicturus: quam nũq̃ didici: ſed de mea conſuetudine. Ipſaq̃ illa: quæ in cõmentariũ mæum retuli: ſunt eiuſmodi: nõ aliqua mihi doctrina tradita: ſed in rerũ vſu: cauſiſq̃ tractata: q̃ ſi nobis hoibus erudiſſimis nõ pbabũtur veſtrã iniqtatem accuſatore: q ex me ea q̃ſiueritis q̃ ego neſcirẽ: meã facilitatẽ laudatote: quũ nobis nõ meo iudicio ſ; vr̃o ſtudio ĩductus nõ grauate rñdero. Tũ Craſſus ĩqt Perge mõ Antoni. Nullũ. n. ẽ piculũ: ne qd tu eloq̃re: niſi ita prudẽter vt neminẽ nr̃m peniteat adhũc te ſmonẽ impuliſſe. Ego vero inqt pgã. & id faciã: qđ in principio fieri ĩ oibus diſputatiõib⁹ oportere cẽſeo: vt qd illđ ſit de q̃ diſputet̃ explanet̃: ne vagari: & errare cogat̃ orõ: ſi ii q inter ſe diſſenſerint: nõ idẽ eẽ illđ đ quo agit̃ intelligẽt. Nã ſi forte q̃reret̃: q̃ eſſet ars impatoris: cõſtituẽdũ putarẽ pricipio qs eẽt ipator q quũ eẽt cõſtitutus admĩſtrator belli gerẽdi. rũ adiũgeremus: đ exercitu: de caſtris: de agminibus: đ ſignorũ collatiõib⁹: đ oppidorũ oppugnationib⁹: de cõmeatu: đ inſidiis faciẽdis atq̃ vitãdis

dum. EGO VERO INQVIT Hoc caput quartum & vltimum eſt: In quo plane negat Anthonius q Craſſus dixerat: proprium eẽ oratoris ciuitatis gubernationem: phyloſophiæ ſtudium: iuris ciuilis ſcientiam: & pronunciationis exquiſitam rationem. Quæ omnia Craſſus diſſeruit oportere haud mediocriter ineſſe oratoribus: quemadmodum in ſuperiore ipſius diſputatione vidiſtis. Hoc caput in ſeptẽ partes diuiditur. In prima quodammodo per inductionem oſtẽdit: quid ſit orator. In ſecũda refellit Craſſi opinionem: q oratorem velit eundem: & gubernatorem ciuitatis eſſe. In tercia refellit Craſſi ſententiã q dixerat perdiſcendam eſſe phyloſophiam naturalem orarori: vt animorum motus. quocunq̃ voluerit flectere poſſit. In quarta oſtendit abſurdum eſſe: q dixit perdiſcendam oratori phyloſophiam moralem: vt de iuſticia moribuſq̃ ciuium diſſerere poſſit. In quinta confutat omnino: q Craſſus tam multꝭ verbis probare contenderat: iuris ciuilis ſcientiam oratori per neceſſariam eſſe. In ſexta non improbat: quod dixit de oratoris exercitatione: ſed dicit eſſe opus longioris tpis. In ſeptima & vltima: omino plane condẽnat: q Craſſus de pronunciatione: nimis aſpere: & duriter ſenſerit: Prima pars eſt in principio lectionis. ſ. Ego vero inquit. Secũda ibi: Craſſus vero mihi. Tercia ibi. Nec vero. Quarta: phyloſophorũ aũt. Quinta. Nam q ius ciuile: Sexta: Sed me Hercules. Septima & vltima. illud vero fuit. Ego vero: Reſpondet

Antonius:dicẽs. Poſtq̧ talibus adoleſcentũ ſtudiis obſequi neceſſe ẽ:primũ diſputare incipiã:qd ſit ora tor. Vt.i.ſcilicet.& ẽ expoſitio eius:qđ faciendũ ẽ in oĩbus diſputationib⁹:ſicut græci dicũt. Ne vagari cogat̃:Senſus ẽ coget̃ oratio a ꝓpoſito nõ declinare:quũ ex diffinitione cognitũ fuerit:qd ſit de quo diſputet̃.Nã ſi quid forte alienũ dicet̃:cõtinuo diuerſũ eẽ intelliget̃. Vagari p diuerſa. Errare p aliena. Nã ſi forte primo diffinit quid ſit orator quodãmõ p inductionẽ. ẽ ſi nunc cõſtituit̃ ars ora toris primũ diffiniendũ ẽ:quid ſit orator. Adminiſtrator belli gerẽdi:diffinitio ẽ imperatoris. nam qd aliud ẽ imperator: niſi adminiſtrator belli gerẽdi. De exercitu:hæc oĩa ad ſcientiã rei militaris ptinent. De exercitu.i. de genere & de numero militũ. De caſtris:opportuno loco mutãdi. De agminibus:ſtruẽdis. Signorũ collationibus cõſerenda mane:& cõmittẽda pugna.

De oppidorũ oppugnationibus videlicet qbus machinis oppida capi poſſũt. De cõmeatu: vt opportuno loco caſtra metant̃: vt abũde cõmeatus cõuehi poſſint. De inſidiis faciẽdis atq̧ vitandis. in quibus ſtratagemata.i.aſtutia militar̃ continet̃. De reliquis rebus vic; q̃ ptinẽt ad bella gerẽda. Aĩo:ad gerendum. Sciẽtia ad ꝓuidendũ. Aphricanorum exẽplis:vult oñdere eiuſmõi viros fuiſſe Aphricanorũ. ſ.ſupioris & inferioris Scipionis qui Carthaginẽſes bello ꝓfligarũt. Maximorũ:vt fabii maximi:ex quibus:primus ille dici meruit maxim⁹. qui hãnibalẽ iuueniliter exultantẽ:patiẽtia ſua ſuperauit. Epimenidẽ.qui lacædemonios ſæpiſſime acie vicit.& p̃cipue apud leutrã.& mantineã.Fuit aũt thebanus iter primos græcæ duces habit⁹:philoſophus ſũmus:prudẽs modeſtus.grauis tpibus ſapiẽter vtẽs pitiſſimus belli: fortis manu:aĩo maxĩo ve: iratis amicis: continẽs:demẽs ac patiẽs & alia pene innũera q̃ de illo legũt̃ Hannibalẽ qui in italia romanoru; opes cõtudit:& maxie cãnas vicũ apuliæ:vbi quinq̃ginta milia ciuiũ romanorũ iterfecit. Eius gener⁹ q bello p̃ſtãtes fuerũt.vt Alexandrũ: Themiſtoclẽ:Niciã:Lyſandrũ: & eius generis alios cõplures. Quis eẽt.ſ.reipu.adminiſtrator. Moderand moribus iſtituendã. Vſum:expientiã. Scientiã.i.habitũ. Studiũ:affectionẽ. Vtilitas reip.ptibus icolumitas videlicet agris portubus:claſſibus nautis militibus. Augeret̃ ptibus potentiæ:exornatõe.amplitudie excellẽtia pecuniarũ.& amicorũ eiuſdẽ reipublicæ. Publici cõſilii auctorẽ.i.principẽ ſenat⁹.P.Leutulum Hic eſt qui Grachũ in auẽtino oppræſſit rempublicã vexantẽ. Deinde inimicis:ac obtrectatoribus ſuis cedens:Siciliã exilii locũ delegit. Tiberiũ Graccũ patrẽ ſ.Cn.Gracchi. Hic ẽ qui vt apud Valeriũ maximũ:Scipionẽ Aſiaticum in carcerem coniici paſſus nõ eſt. Qu.Metellũ:qui & ipe adminiſtrãdæ reipub.peritiſſimus fuit:Hunc ferunt dixiſſe capita Carthagine.neſcire plus ne boni:an mali ex ea re ad rẽ publicam deueniret. P.Aphricanũ.ſ.inferiorẽ:& C.Lælium amicum eius.Sinautem diceret aliquis q̃ re vtitur ante omnia hac inductione:non omino ab re alienũ eſt:q̧ confirmare intendit antonius: vt ſingula diffiniendo:ea omnia ab oratore aliena eſſe oſtendat:quæ oratori Craſſus attribuerat.Legum.ſcilicet in ciuitate ſcriptarum. Conſuetudinis.ſicut ius ſcriptum:ius lege:& ius cõſuetudine. Priuati:nã conſuetudo ad priuatos homines pertinet. Ad reſpondendum:quia iuriſconſultus tenere debet ſententiam:& conſulendi ex iure:& tractandi cauſas & ſolenniter condendi tabellas. Reſpondendũ:vt ex iure conſulat. Agendũ vt cauſas agere ſciat. Cauendum:ſcilicet tabellis teſtamentorũ ſolẽniter condendis. Ex eo genere: Nunc ſubiungit exẽpla p̃ſtantiſſimorũ iuriſcõſultorũ.ſ.Se.Aeliũ.M.Manililiũ P.Mutiũ qui omnes peritiſſimi legũ ſcriptores fuere. Se.Aelium:quem Ennius laudauit. P.Mutiũ: qui frater fuit.L.Craſſi.Qu.vero Mutius Publii filius fuit:& Pont.vtiq̧ Max. Atq̧ vt iã id ẽ & vt vniuerſaliter compr̃hendam:idem de omnibus artibus faciendũ arbitror: hoc eſt exempla præſtantiſſimorũ

De reliqs rebus:q̃ eſſent ꝓprie belli adminiſtrandi quarũ qui eſſent aĩo & ſcĩa cõpotes: eos eẽ imperatores dicerẽ:vterq̧ exemplis aphricanoꝝ & maximoꝝ. Epimenidẽ:hãnibaleꝫ:atq̧ eius generis hoĩes noĩarã ſinaũt q̃reremus:qs eſſet iis:q ad rẽp.moderãdã vſum: & ſciam & ſtudiũ ſuũ cõtuliſſet:definirẽ hoc mõ:q qbus rebus vtilitas reip. pareret̃:augeret̃ q̧:teneret. iiſq̧ vteret̃. hũc reip. rectorẽ & cõſilii publici auctorẽ eẽ hñdũ Prædicarẽq̧.p.Lẽtulũ pricipẽ illũ.& tiberiũ Gracchũ patrẽ.& Qu.Metelũ &.P.Aphricanũ.& C Læliũ:& inumerabiles alios: tũ ex nr̃a ciuitate:tũ ex cęteris.Sinaũt q̃reret̃.qſnã iuris cõſultus vere nominaret̃: eũ dicerẽ q legũ cõſuetudiniſq̧ eius: q̄ priuati i ciuitate vteret̃:et ad rñdẽdũ: & ad agendũ: & ad cauẽdũ pitus eẽt.Ex eo gñe Se. Aeliũ. M.Maniliũ. P. mutiũ noĩarẽ: atq̧ vt iã ad leuiora artiũ ſtudia veniam:ſi muſicus:ſi grãmaticus:ſi poeta q̃rat̃:poſſum ſiſiter explicare qd eoꝝ qſq̧ ꝓfiteat̃:& qd nõ amplius a quoq̧ ſit poſtulandũ Philoſophi deniq̧ ipſius.qui de ſua vi.ac ſapiẽtia vnus oĩa pęne profitet̃ eſt tamen quædam deſcriptio:vt is qui ſtudeat omniũ rerum diuinarũ atq̧ humanaꝝ:vim: naturã cauſaſq̧ noſſe: & oẽm bñ viuẽdi rõnẽ tenere:& pſeq nomine hoc appellet̃

virorũ eius artis afferre. Muſicus muſicã. Grãmaticus grãmaticã. Poeta:poeſim ꝓfitet̃. A quoq̃ .ſ.phyloſopho. Sua vi.acumine intelligẽdi: eu inueniẽdi rerũ naturaliũ cauſas tractãdo. Sapiẽtia ratiõe ꝑcipiẽda de moralib⁹. Vim effectũ. Naturã:ꝓprietatẽ. vt verbi gratia. Ignis ꝓprietas ẽ vrere: & ſurſum ferri. Cauſas.rõnes:qa puriſſimũ & leuiſſimũ eſt omniũ elementorũ:& hoc ad phyloſophiã naturalẽ ꝑtinet quia phyloſophi nõ ſolũ ẽ ſcire:quid ſit viuere:ſed etiã cũ virtute viuere:vt dixi. Tenere ſcientia. Proſequi vita. Orator ẽ aũt:ecce qd ſuperius dixi:primo Craſſum ꝑ inductionẽ quodammõ diffinire qd ſit orator. De eo.ſ.oratore.

Oratorẽ aũt qm̃ de eo querimus:eqdem nõ facio eundẽ: quẽ Craſſus: q mihi viſus eſt oẽm omniũ rerum atq; artiũ ſcientiã cõprehẽdere: vno oratoris officio: ac noĩe atq; eum puto eſſe q & verbis ad audiendũ iucũdis. & ſententiis ad ꝓbandũ accõmodatis. vti poſſit in cauſis forenſibus atq; cõmunibus: hũc ego appello oratorẽ eũq; eſſe præterea inſtructum voce: & actione: & lepore quodã volo. Craſſus vero mihi noſter viſus eſt oratoris facultatẽ:nõ illius artis terminis: ſed ĩgenii ſui finibus immenſis pene deſcribere naʒ et ciuitatũ regẽdaꝝ oratori gubernacula ſniã ſua tradidit:in quo ꝑmirũ viſum mihi ẽ.Scæuola: te hoc illi concedere:quũ ſæpiſſime tibi ſenatus breuiter: ĩpoliteq; dicenti maximis ſit de rebus aſſenſus. M.vero Scaurus quẽ nõ longe ruri apd̃ ſeſe eſſe audio: vir regẽdę reip.ſciẽtiſſimus: ſi audierit hãc auctoritatẽ grauitatis & cõſilii ſui vindicari a te Craſſe ꝙ eã oratoꝝ ꝓpriã eſſe dicas:iã credo huc veniat & hãc loq̃citatẽ nr̃am vultu ipſo aſpectuq; conteꝛreat. Qui q̃q̃ ẽ in dicẽdo minĩe contẽnẽdus: prudẽtia tñ rerũ magnarũ magis q̃ dicẽdi arte nitit̃ neq; vero ſi qs vtrum põt:aut ille cõſilii: P.auctor ac ſenator bonus: ob eã ipſam cauſam orator eſt: aut hic diſertus.aut eloquẽs ſi ã idẽ in ꝓcuratiõe ciuitatis egregius:aliqua ſcientia dicendi copiã ẽ cõſecutus:multũ inter ſe diſtant iſtæ facultates lõgeq; ſũt diuerſæ atq; ſeiũctæ: neq; eadẽ rõe ac via

Q uẽ Craſſus qa dixit oratoris ꝓpriũ eẽ.appoſite ad ꝑſuaſionẽ de vnaq̃q; re ꝓpoſita dicere Q ui & verbis.i.quĩ cõpoſitione: & elegãtia orationis valeat In cauſis forẽſibus:atq; cõmunib⁹.i.in cauſis priuati & publicis. Eũq; ꝑterea voce:& ad cõpoſitionẽ: & elegantiã orationis accedat oportet ꝓnũciatio cũ vrbanitate quadã. Voce ſono vocis. Actione geſtu corꝑis. Lepore ſuauitate & vrbanitate quadã vt orationẽ ſuaʒ faceciis quibuſdã exornet quo auditoꝝ animos ad audiendũ retinere poſſit. Craſſus vero:ratio fortiſſima ẽ ꝙ ei ignoſcat̃: qa ingenia aliorũ oratorũ ſuo metit̃ igenio vt quantũ ipſe valeat:tm̃ etiã alios in dicẽdo valere exiſtimet. Illius.ſ.artis rhetoricæ. Nã &:et aggredit̃ id quod dixit orator⁹ ꝓpriũ eſſe debere ciuitatẽ adminiſtrare:ideo primũ fuiſſe qui gubernacula ciuitatis inſtituerit:& eos vna coaleſcere ꝑſuaſerit. Et primo refutat illud nõ eſſe oratoris ꝓpriũ. Sententia ſua ſic em̃ ſenſit oratorẽ adminiſtrãde ciuitatis peritũ eſſe oportere Q uũ ſ.ꝑ ſſime miror inquit o Scæuola qd̃ hoc Craſſo cõceſſeris:quũ tu ſine dicẽdi copia:& ornata magna ſæpe de rep.ſenatui ꝑſuaſer̃.

Breuiter ſine copia. Impolite: inculte ſine exornatione. M. vero ſcaurus: ꝑterea.M.etiã ſcaurus cui⁹ ꝓpriũ ẽ adminiſtrare ciuitatem quia in ea gerenda verſatus eſt.ſi audiret te hoc ſentire:videlicʒ admĩſtrare rẽpu. eẽ oratoris ꝓpriũ:te ab hac ſentẽtia deterreret: Hic ẽ.M.ſcaurus quẽ principẽ ſenatus fuiſſe legim⁹ apud Valeriũ maximũ. Nõ longe.ſ.a nobis videlicet a tuſculano. Apud ſeſe.i. ſibi ipſi vacare quo animũ ſuũ a laborib⁹ reipublicæ colligat. Vindicari:oratori attribui. Huc veniat:quia nullo mõ patietur hanc indignitatem. Aſpectu quia aſpectu tantummodo:etiam ſine vlla voce nos ab hac loquacitate deterreret. Q ui quãq;:q̃uis inquit tantum dicendo valeat:vt minime cõtemni debeat:tamẽ prudentia magis præſtat q̃ arte dicendi. Neq; vero:incipit nunc argumentari contra Craſſum. Nam craſſus dicebat oratorem eloquentia ſua ciuitates conſtituere. Nititur contra hanc Craſſi rationem. hoc modo:Si orator erit gubernator:non tamen dicendum eſt oratoris vtrunq; propriũ eſſe. Nam ſi orator etiã gubernare ciuitatẽ didicerit vel ecõtra nõ tñ qa orator ẽ:ideo gubernator ẽ vel qa gubernator:nõ ideo orator. Vtrum & dicendo valet & in gubernanda republica pollet. Auctor publici conſilii: videlicʒ princeps ſenatus. Hic ſcilicet orator:non eſt tamen dicendus gubernator ciuitatis. Nam id propriuʒ oratoris eſt:& habet cum gubernatione ciuitatis coniunctum:non eſt gubernator. Multum iſtæ facultates:dicendi ornatæ:ac diſertæ:& gubernandæ ciuitatis. Diſtant differunt. Diuerſæ.natura:Nã altera politices:alia logices pars ẽ.politices pars ẽ gubernatio ciuitatis:logices eloquentia oratoris. Seiunctæ:ratione nam ille dicendo:hic gerendo ſuum implet officium:tantuʒ enim differt: q̃tum agere & dicere.

M.Cato.P.Aphricanus. Qu. Metellus. C.Lælius:qui omnes eloquentes fuerunt: orationẽ ſuã & reip.dignitatẽ.exornabant. Neqꝫ em̃ eſt interdictum:aut a natura rerum:aut a lege aliqua atqꝫ more:vt ſingulis hominibus ne amplius ꝙ ſingulas artes noſſe liceat: quare non & ſi ſit eloquentiſſimus athenis Pericles idemqꝫ ĩ ea ciuitate plurimos annos prĩceps cõſilii publici fuit:iccirco eiuſdem hominis atqꝫ artis vtraqꝫ facultas exiſtimanda eſt.Nec ſi.P.Craſſus:idẽ fuit eloquẽs & iuris peritus ob eam cauſa ineſt in facultate dicendi iuris ciuilis ſcientia:nam ſi quiſqꝫ:vt in aliq̃ arte et facultate excellens aliaꝫ quoqꝫ artem ſibi aſſumpſerit:is ꝑficiet vt qđ præterea ſciet:id eius:in quo excellet pars quadam eſſe videatᷣ: licet iſta ratione dicamus pila bene:&.xii.ſcrupis ludere ꝓprium eſſe iuris ciuilis:qm̃ vtrunqꝫ eoꝝ.P.Mutius optime fecerit:eadẽqꝫ rõne dicantᷣ: & quos phyſicos græci vocant: idem poetæ qm̃ empedocles phyſicus egrægiũ poema fecerit ad hoc:ne philoſophi quidẽ ipſi que omĩa ſicut propria ſua eſſe atqꝫ a ſe poſſideri volunt:dicere audẽt.geometriã aut muſicã philoſophi eẽ:quia platonẽ oẽs in illis artibꝰ præſtantiſſimũ fuiſſe ꝓfiteantᷣ: ac ſi iaꝫ placet omnes artes oratori ſubiungere.tolerabilius.ẽ ſic potius dicere. vt quoniã dicendi facultas non debet eſſe ieiuna.atqꝫ nuda . ſꝫ aſpera atqꝫ diſtincta multarũ rerũ iucũda quadã veritate. ſit boni oratoris

M.Cato:Si dixeris fuiſſe quoſdã qui vtrũqꝫ fecerit:nõ negauerim: ſed hoc cõtenderim: alteris officiũ ab alterius officio longe diuerſũ.M.Cato.nõ eadẽ ratio gubernãdæ ciuitati:& ornãdæ orationis ẽ:ſꝫ qa gubernare ciuitatẽ:& ornaae orationẽ idẽ nõ eſt g̊ ſequitᷣ aliũ eẽ oratorẽ & aliũ gub r iatorem ciuitatis

Neqꝫ em̃ vt inquit in aliquo eſſe põt grãmatica & rhetorica ita etiã cõcedimus poſſe eſſe & oratoreꝫ gubernatorẽ ciuitatis:& vt eos dicemus non eandẽ tenere ſcientiã:ſed diuerſas: ita etiã dicemꝰ oratores duas ſcientias habere nam ſi vtrũqꝫ idẽ eſſet:ſequeretᷣ vt eodẽ artificio indigeret. Lege:ſcripta.More cõſuetudine nõ ſcripta. Singulas artes quia ſinguli homines plures artes ꝑcipere poſſunt. Nam nũc particulariter probat qđ ſuperius generaliter dixit poſſe homines plures artes compꝛ̃hendere: & dicit Periclẽ vtrũqꝫ conſecutum fuiſſe.

Pericles:qui eloquẽtiſſimꝰ fuit:& prudẽtiſſimus:& qui rempublicã Athenienſiũ q̃draginta annis rexit. Conſilii publici.ſ.ſenatus:quẽ publicũ cõſiliũ maiores noſtri appellarũt. Iccirco nõ ẽ dicẽdũ.ꝙ vtraqꝫ facultas:ſcilicet orationis & adminiſtrãdæ ciuitatis ſit oratoris ꝓpria Eiuſdẽ hois:aut oratoris aut gubernatoris ciuitatꝭ. Atqꝫ artis.aut gubernatio ciuitatis ſit oratorꝭ aut ars rhetorica ſit gubernatoris ciuitatꝭ. Nec ſi.P.Craſſus aliud inducit exemplũ. In facultate.in ſciẽtia iuris ciuilis. Nam ſiqs: Poſtq̃ꝫ ꝓbauit diuerſas artes in vno poſſe conſiſtere nec tñ eas eiuſdẽ facultatis eſſe: nũc a ſequẽti ꝓbat:oſtendẽs rem abſurdiſſimã ꝓuenire:ſiquis hoc cõceſſerit:vt qui pila optime luſerit:& interpres iuris ciuilis peritiſſimus idẽ ſit. Sed hoc fuiſſe in C.Lælio accepimus:ergo pila ludere: & duodecim ſcriptis.idẽ ẽ. Præterea præter illã artẽ& facultatẽ dicẽdi:quã quiſqꝫ habet ex arte. In q̃ aliq̃ arte & facultate.i.in aliq̃ facultate artis:nã facultas dicitur facilitas illa: quã qſqꝫ habet ex arte vt facultas grãmaticæ artꝭ ẽ ſcribere & recte dicere. Ludere pila:agilitate corpis. Ludere duodecim ſcriptꝭ: celeritate interꝑ̃tãdi iuris ciuilis. Quõ hæc cõparauit: reſpexit ad celeritatẽ:nam q pila ludit agili corpe vt ſit neceſſe eſt. Duodecim ſcriptis in duodecim tabulaꝝ legibꝰ. Vtraqꝫ.ſ.& pila ludere:& ius ciuile interp̃tari.

Eadẽqꝫ rõne dicantᷣ queadmodũ ſiqs ad eam artẽ in q̃ excelluerit:aliã q̊qꝫ arteꝫ adhibuerit:nõ eandẽ arteꝫ vocabimꝰ:ita etiã phyſici:qui poema aliquod ſcripſerit:non idem artificium vocetᷣ. Empedocles:hic de rerũ natura ſcripſit dicens:omnia ex quattuor elementis conſtrare ſcripſit etiam verſibus tranſitum xerxis & alia nõ nulla quæ poſtea vxor eius cremauit:Floruit autem eo tempore:quo Fabii ad Cremeram interfecti ſũt.

Ad hoc.id eſt præterea:& cæteris omiſſis:& vt de phyloſophis dicunt:qui omnia ſibi arrogant: dixerunt geometriam eſſe quandam partem. Omnes Phyloſophi quia Plato tam & ſi phyloſophus fuerit præſtantiſſimus: tamen in his artibus plurimum.excelluit. Ac ſi iam quaſi partes ipſius facultatis.

Sed ſi vis ſcire: quæ nam ſit mea de oratore ſententia: non ego dixerim has arres eſſe ipſius facultatis oratoriæ.Sed fatebor multa vidiſſe:& legiſſe:vt oratio quibuſcunqꝫ ornamentis poſſet:ornata eſſet. Facultas ars rhetorica. Ieiuna ſententiis. Nuda verbis. Aſpera:quia multis. Diſtincta:quia variis

Multa auribus accepiſſe:per doctrinam. Multa vidiſſe per hyſtoriam. Multa animo & cogitatione:per meditationem. Multa legendo: per lectionem. Libaſſe:leuiter tetigiſſe:& eſt tranſlatio ab his qui ſummis labiis poculum guſtãt. Callidum:aſtutum. Tyronem:imperiũ:trãſlatio ſumpta a militibꝰ.Nã tyrones noui milites dicũtᷣ:& rei militarꝭ imperiti. Rudẽ indoctũ Peregrinũ aduenã. Hoſpitẽ:alienigenã:hoc ẽ ignarũ & iexpertẽ. Neqꝫ vo iſtꝭ tragœdiis:Poſtq̃ꝫ ad id argumẽtũ rñdit Antoniꝰ

ꝙ Craſſus dixerat oratorẽ phiam moralẽ diſcere oportere: nũc tranſit ad aliud argumentũ: in quo dixerat Craſſus phiam quoq̃ naturalẽ oratori eẽ ꝑdiſcendã: & hoc loco Antonius oſtẽdit ſatis eſſe oratori: ſi mores hominũ atq̃ cõſuetudines didicerit. Iſtis tragœdiis. i. portẽtis. Nã queadmodũ in tragœdiis ab hiſtrionibꝰ magna quidẽ dictu ſed re ipa inania tractanẽ: ita etiã ab oratore mouenẽ auditorũ animi & oñdit animorũ impulſionẽ quã Craſſus dixerat neceſſariã eẽ oratori: qđ Antonius cõfutat. In eo. ſ. inflãmando: & reſtringendo. Inflãmare ad iracundiã. Aut reſtringere: lenire & mitigare. Vis virtus oratoris. nã mouere ſummum ac potiſſimũ ẽ in oratore: Rerũ oĩm naturã. ꝓpter phyſicã. Mores hoĩm ꝓpter æthicam. Quo i ſtudio: ac ſi diceret: ſi hoc veꝝ eẽt neminẽ ſperare oporteret: poſſe hanc facultatẽ ꝑcipere: ꝙ phyloſophi oẽm vitã in ea ꝑcipiẽda cõtritã eẽ videmus. Ingenioſiſſimorũ: q ingenio valẽt. Ocioſiſſimorũ: q tẽpus vacuũ habẽt: nec in adminiſtrãda republica occupati ſunt. Quoꝝ philoſophiã quidẽ illorũ nõ contemno: ſed oratoris ꝓpriã eẽ nõ dixerim. Copiã: q̃tũ ad multitudinẽ rerũ. Magnitudinẽq̃: q̃tũ ad difficultatẽ earũ. Nobis tñ: q̃uis hæc oĩa: q̃ a phis tractanẽ: nõ ſolũ laude: ſed etiã admiratiõe ꝓſequenda ſunt. tñ ea oratoris ꝓpria eẽ nõ dixerim.

multa auribus accæpiſſe: multa vidiſſe: multa aĩo & cogitatione: multa etiã legendo ꝑcurriſſe: neq̃ ea: vt ſua poſſediſſe: ſed vt aliena libaſſe: fateor em̃ callidũ quendã hũc & nulla in re tyronẽ ac rudẽ nec ꝑegrinũ ac hoſpitẽ in agẽdo eſſe debere: neq̃ vero iſtis tragœdiis tuis: q̃bus vti philoſophi maxime ſolẽt Craſſe ꝑturbor qđ ita dixiſti: neminẽ poſſe eoꝝ mẽtes qui audiret aut inflãmare dicendo: aut inflãmatas reſtringere. quũ in eo maxime vis oratoris magnitudoq̃ cernaẽ: niſi q rerũ oĩm naturã: mores hoĩm: atq̃ rões penitus ꝑſpexerit. In quo phia ſit oratori neceſſario percipiẽda quo in ſtudio hominũ quoq̃ ingenioſiſſimoꝝ: ocioſiſſimorumq̃ totas ætates videmus eſſe cõtritas: quoꝝ: ego copiã: magnitudinẽq̃ cognitiõis: atq̃ artis: nõ mõ non cõtẽno: ſed etiã vehemẽter admiror. Nobis tñ q in hoc populo foroq̃ verſamur ſatis eſt ea de moribus hoĩm ſcire: & dicere: quæ nõ abhorreãt ab hoĩm moribꝰ. Quis. n. vnq̃ orator magnus & grauis quũ iratũ aduerſario iudicẽ facere vellat. hæſitauit ob eã cauſam. ꝙ neſciret qđ eẽt iracũdia. Feruor ne mẽtis: an cupiditas puniẽdi doloris. Quis quũ cęteros aĩoꝝ motus aut iudicibus aut populo dicendo miſcere atq̃ agitare vellet: ea dixit. q̃ a philoſophis dici ſolent. Qui ꝑtim oĩo motus negant in aĩs vllos eſſe debere. q eũ eos iudiciũ cõcitet mẽtibus. ſcelus eos nephariũ facere. partim q tolerabiliores volũt eſſe. & ad veritatẽ vitæ ꝓpius accedere. per mediocres ac potius leues motus debere eẽ dicũt. Orator ãt oĩa hęc. q̃ putanẽ in cõi vitę cõſuetudine mala ac moleſta. & fugiẽda mlťo maiora & acerbiora ver

Ab hominũ moribus: a cõſuetudine. Quis em̃ & oſtendit tenẽda hæc eſſe quæ ad mores hominũ pertinẽt potiꝰ cõſuetudine q̃ arte: nã ſi natura quæ nobis data ẽ cognoſcere poſſumus: & iracundiam & feruorẽ mentis & ſi nõ poterimus diffinire quid ſit iracũdia: nõ tamẽ ꝓpterea officio phyloſophi ſatiſfacere non poterimus: videlicet animos iudicũ ad quẽcunq̃ motũ voluerimꝰ impellere. Magnus re & noie. Grauis. conſilio & auctoritate. Hæſitauit dubitauit: tardus ẽ in dicẽdo. Feruor ne mẽtis: ſi iniuria ad eos qui audiũt pertinet. An cupiditas ad eum de quo diciẽ ſpectat. i. vlciſcendi. Quod neſciret qđ eẽt iracũdia: haud magni refert diffinire iracundiã: iracũdiane ſit motus animi: an cupiditas vlciſcendi. Quis quũ cæteros præterea quemadmodũ dixi de iracũdia: pari mõ dicendũ ẽ de cæteris rebꝰ. Cæteros: vt odii contentionis inuidiæ: rurſus amoris miſericordie & miſerationis: qui affectꝰ moueri ſolent ab oratore. Aut populo: ſi in cõtione & roſtris aliqđ ageret. In animis hoĩm: ꝙ videlicet dñt animos nr̃os ita uirtute eẽ cõpoſitos: vt ægritudiẽ nulla cõmoueri poſſint. Qui &: vnde etiã apud Lacedæmones lex erat neq̃ ꝓhœmio vtereẽ: ſed quũ qs ad dicendũ veniret: rẽ tm̃ mõ nudã declararet: eo ꝙ i ꝓhemiis potiſſimũ cõmouereẽ & ꝑturbareẽ auditorũ aĩ. Tolerabiliores. ſ. q̃ ſtoici. Mediocres: leues: qđ ẽ academicorũ & etiã ꝑipateticorũ: quũ i his phis tãta ſit diſſenſio: qđ oratorẽ hæc ꝑdiſcere. Accedere. i. ꝓpius venire ad cognitionẽ hũane cõſuetudinis. Orator: his breuibꝰ verbis docet q̃ i ꝓhemiis faciẽdã ſit. In cõi vitæ cõſuetudine: nõ diſcedit a cõi hoĩm cõſuetudine: quũ motus aliquos ſedare voluerit. Mala vt noceãt. Moleſta: vt diſpliceãt. Fugiẽda: quia inuidiã concitãt: Bona: quia vtilia ſunt: Iocunda: quia delectãt: Honeſta: quia per ſe ſunt appetẽda: & hæc ſuperioribus cõtraria ſunt. Neq̃ vult ita ſapiens: cœpit ſuperius dicere de oratoris officio: quid ipſi faciendũ ſit vt mores eorũ diligenter exq̃rat neq̃ velit ita ſapiẽs videri inter ſtultos: vt eũ græculo cõparent: vľ quũ eũ audiant: inſulſos ſe & iſipiẽtes eẽ exiſtimẽt: & ex hoc maliuoli reddanẽ. Sapiẽs: nã vulgũ ſtultũ dixit. Inter ſtultos. id ẽ inter turbam

& multitudinem vulgi. Ineptum: qui non ſeruato loco nec tempore de his diſputet quæ minime ſunt idonea nam in foro nõ decet diſputare de phia & rebus naturalibus. Græculũ quia græculorũ iſta cõſuetudo eſt de eiuſmõi rebus diſputare in ſcolis. Sapientiã animi admirent: Hic qui hoc ſtudet: vt apud oẽs ſapiẽtia admirabilis ſit: nõ recuſat quo minus illi qui audiũt ingeniũ ſuũ laudẽt ita & laudẽt ſapiẽtiã ſuã: vt ſe inſipiẽtes eẽ putẽt: nã hoc pareret iniuriã. Eſſe ſtultos: cõparatione oratoris Sed ita pagat: ſed ille ſequit naturalẽ quandã rationẽ. & ita inducit: vt facile itelligat quid ſit ſibi faciendũ. Animos hominũ ita ſenſus. i. naturalis affectus Mẽtes: rõnes quib⁹ mores hominũ cognoſcunt: quorũ Craſſus dixerat aliud naturaliũ: aliud vero moraliũ eſſe. Phõrũ deſcriptiones. i. phyloſophorũ diſputationes. Oratiõe. ſ. diſputãdo: an in animo. i. in honeſto: an in corpe. i. in bona valitudiue. Nã aliqui in honeſto: alii in bona valitudine ſummũ bonũ ponebãt: nõ nulli in voluptate: & hi in nullo phõrum numero habẽt. In virtute: vt ſtoici: paripatetici: & academici. An voluptate vt epicuri. Nam qui virtutẽ ſummũ bonũ diffiniũt in animo ponunt. Qui vero in voluptate & bona valitudine: in corpe ſtatuunt. An hæc. i. an ſummũ bonũ in bona valitudine aut in virtute: aut in voluptate ſimul cõiungi poſſit: quõ hoc cõiũgi poteſt: difficile ſane videt: vt q i corpe ponũt nõ diſſentiãt ab his: q i animo conſtituũt ſed hoc mõ nõnulli argumẽtari voluerũt vt ſẽtẽtias phõrũ concordes oſtenderent. Voluptas ſine bona valitudine eẽ nõ poteſt hoc ẽ coniunctũ Rurſus bona valitudo virtutẽ deſiderat vt modeſta cõtinentiq; vita bonã valitudinẽ ſi ẽ: cõſeruet: ſi nõ ẽ cõparet. Rurſus voluptatis comes eſt virtus: doloris comes ẽ vitiũ. Nã vt rebus fortiter ac ſapienter geſtis gaudemus: ita contrariis neceſſe ẽ doleamus. Quibuſdã ſcilicet academicis: tam & ſi eẽ multa concedunt tamẽ nihil affirmant: vt Cice. ad Hortenſiũ in academia: Sunt qui concedãt ſolẽ: lunam ſtellas. cœlum & terram deos eſſe. Nam q͞a videbant certum ordinem ſeruare: propterea deos eſſe credebant ſed tamen non affirmabant. Fateor magnam: nõ negauerim inquit eam ſcientiam: quæ ab his philoſophis tractatur: magnam eſſe: ſed oratori nõ eſſe neceſſariam. Multiplicemq;: quia variæ ſunt philoſophorum ſectæ. Copioſas: ipſo argumentorũ genere. Variaſq;: modo naturales modo morales. Acuto ad intelligendum: Callido ad excipiendum. Sagaciter: inſidioſe quodammodo veſtigans: & eſt tranſlatio ab odorante cane. Cogitent: de præſentibus. Sentiant & opinentur de præteritis & futuris. Sentiant iudicando. Opinẽtur cogitando. Expectent. cupiendo: & optando futura. Cuiuſq; generis: id eſt cuiuſcunq; conditionis humane & eſt Metaphora a fontibus: quorum ꝓ qualitate loci: aut dulces: aut ſalſæ: aut amaræ ſunt venæ. Pari ratione hominum genera diuerſa ſunt alii ſunt mites: alii acerbiores: alii comes & faciles: alii moroſi & difficiles. Aetatis: adoleſcentiæ feruentioris. iuuentutis leuioris. ſenectutis grauioris. Ordinis vt plæbei: æqueſtris ſenatorii. Plæbei cupidioris Equeſtris ambitioſioris & glorioſior. Senatorii conſtãtioris: & grauioris. Agat in præſenti. Acturus in futuro. Mentes rationis eſt. Senſus: naturæ. Nã mentes pro conſuetudine morum: ſenſus pro naturali affectu. Phyloſophorũ. Sed quomodo Anthoni: non vis oratorem phyloſophiæ libros legere. Volo æquidem: ſed nolo vt ſint quaſi ad minicula oratori: ſed quædam quaſi laxamẽta a laboribus: quum a reipublicæ adminiſtratione vacui erimus. Atq; ociũ: a gerendis rebus. Requiem a laboribus. Ne ſi quãdo: nec velim ipm mutuo quaſi accipere a Platone: quãdo de ea diſputare voluerit: quia nõ eſt oratori neceſſaria. De iuſticia: de q ſupra dixit. Quæ duplex eſt altera vniuerſalis: altera ſingularis. Singularis ẽ æquitatis mater Vniuerſalis ẽ omniũ virtutũ capax. Hæc: q ad iuſticiã & æquitatẽ ptinent. Quod ſi ea: poſtq; aliis argumẽtis nixus ẽ pbare phyloſophiã nec moralẽ nec naturalẽ oratori neceſſariã eſſe: nũc ab ipius Craſſi exemplis probat. Dicit eẽ: o Craſſe aliter dicis & aliter facis. Dicis oratori ſeruãda eſſe pcepta phyloſophorũ & tamẽ in orationib⁹

his facit. Item ea quæ vulgo expetenda atq; optabilia videtur dicendo: amplificat atq; ornat: neq; vult ita ſapiens inter ſtultos videri: vti qui audiãt aut illum ineptum: aut græculum putent: aut etiã ſi valde probent ingenium oratoris: ſapientiã animi admirentur: ſe eſſe ſtultos moleſte ferant. Sed ita peragat panios hominũ ita ſenſus menteſq; ptractat: vt non deſideret philoſophoꝝ deſcriptiones: neq; exquirat oratõne. ſummũ illud bonum in anio ne ſit an in corpore: virtute: an voluptate definiat: an hæc inter ſe iungi copulariq; poſſint. an vero vt quibuſdã viſum eſt: nihil certũ ſciri: nihil plane cognoſci: & percipi poſſit quarũ rerũ fateor magnã multiplicẽq; eſſe diſciplinam: & multas copioſas variaſq; rationes. Ses aliud quiddã longe aliud Craſſe quærimus. Acuto homĩe nobis opus eſt & natura vſuq; callido: qui ſagaciter perueſtiget quid ſui ciues: iiq; homĩes quibus aliquid dicendo perſuadere velit: cogitent: ſentiant: opinent: expectẽt. Teneat oportet venas cuiuſq; generis: ætatis. ordinis. & eorum apd quos aliqd

agat aut erit acturus:mētes ſēſuſq̧ deguſtet. Phi loſophoꝝ autē libros reſuet ſibi ad hmōi tuſculani reqē atq̧ ociū. Ne ſi quū ei dicēdū erit de iuſticia & fide:mutuet͂ a Platōe:q quū hæc exprimēda verbis arbitraret͂ nouā q̄ndā fixit ī libris ciuitatē:vſq̧ eo illa:q̄ dicēda d̄ iuſticia putabat:a vitę cōſuetudīe & a ciuitatū moribꝫ abhorrebāt. Qd̄ ſi ea ꝓbarēt͂ ī pplis:atq̧ ī ciuitatibꝫ:qs tibi Craſſe cōceſſiſſet clariſſimo viro & āpliſſimo pncipi ciuitatis:vt diceres illa ī maxīa cōciōe tuꝝ ciuiū: q̄ dixiſti. Eripite nos ex miſeriis:eripite ex faucibus eoꝝ:quoꝝ crudelitas nr̄o ſanguīe nō pōt expleri nolite ſinere nos cuiq̄ ſeruire.niſi nobis vniuerſis qbus et poſſumus et debemus. Omitto miſerias in qbus vt illi aiūt vir fortis eē nō pōt:omitto fauces:ex qbꝫ te eripi vis:ne iudicio iniquo exorbeatur ſanguis tuus qd̄ ſapiēti negant accidere poſſe. Seruire vero:nō mō te ſed vniuerſu ſenatū:cuius tū cās agebas.auſus es dicere: p̄t ne virtus Craſſe ſeruire iſtis auctoribꝫ:quoꝝ tu p̄cepta oratoris facultate cōplecteris q̄ & ſp & ſola libera eſt. quęq̧ etiā ſi corpa capta ſint armis:aut cōſtricta vīculis tum ſuū ius atq̧ oīm reꝝ īpunitā libertatē tenere debeat. Quæ vero addidiſti nō mō ſenatū ſeruire poſſe pplo:ſ̄ ēt debere: qs hoc phūs taꝫ mollis tā lāguidus:tā eneruat⁹:tā oīa ad voluptatē corpis dolorēq̧ referēs ꝓbare poſſet ſenatū ſeruire pplo cui ppl's ipē moderādi & regēdi ſui poteſtatē:q̄ſi q̄ſdā habeas tradidiſſ.Itaq̧ hæc quū a te diuitus ego dicta arbitrarer.P. Rutilius Ruffus hō doctus et phīe deditus nō tantū paꝝ cōmode ſ̄ etiā turpiter et flagitōſe dicta eē dicebat.Idē.Qu.Seruiū Galbā quē hoīem ꝓbe noſſe & meminiſſe.ſe aiebat p grauiter rep̄hēdere ſolebat. ꝙ is.L. Scribonio q̄ſtionē ī eū ferrēte.ppl'i miſcdiaꝫ cōcitaſſet quum.M.Cato Galbe grauis atq̧ acer inimicus aſpere apd̄ ppl'm romanū: & vehemēter eēt locutus quā orōnē in originibꝫ ſuis expoſuit. Rep̄hēdebat igit͂ Galbā Rutilius ꝙ is.C. Sulpicii Gal

tuis aliter facis:nam ſi orōnes tuæ diligētius inſpicient͂:animi aduertet͂ longe a phis eſſe alienas. Ea:q a Platone:& cæteris phis tractant͂. Eripite.Ecce verba Craſſi & dicta eſſe intelligimus aduerſus Cepionem:&.M.ſcaurum &.L.Philippum.qui ſenatum inuaſerāt equitū opibus freti: quē.M.Craſſus defendebat.Druſus em̄ cōtra nobilitatis principes plæbem erexerat maxime ſpe legis agrariæ: & ꝓmiſſione ciuitatis ſocios etiā in partes ſuas illexerat. Eripite.ſ.o Quirites. Ex miſeriis.ſ.nobilitatis:qui nos in ſeruitutē:ſi cōcedit͂:tradere cupiūt. Eorū.ſ.equitū:qui ſepe multa in plebē moliti ſunt. Cuiq̧.ſ.nobilitati niſi nobis o Quirites. Debemus em̄ ſolū pplo romano ſeruire. Probat Anthonius hæc verba Craſſi longe diuerſa a phoꝝ ſētētiis. Omitto.ſ.eripite nos ex miſeriis:ergo miſeros cōcedis eē fortes: qd̄ pœnitus phi negāt. Fauces:qa fauces dixiſti:ex quibus te vis eripe:ne ſanguis tu⁹ exobeat͂ iudicio iniquo. Qd̄ videlicet vtrūq̧.ſ.& miſerias: & metum mortis:Nā phi negāt metū mortis ſapienti timēdū. Seruire vero: Sed dicam⁹ qd̄ dixiſti ſeruire: quō pn̄t hæc tua p̄cepta phoꝝ ſentētiis eſſe accomodata:cū virtus nūq̧ ſeruire poſſit.nā ſi virt⁹ ſp libera ē.quō ſapiēs ſeru⁹ eē pt: Pōt ne.q.d.nō. Ea ſemp:qa nūq̧ ſeruit:nā ipſe ſola ſempiterna vtit͂ libertate. Armis ab hoſtibus. Vinculis:cuſtodia. Impunita:qa nunq̧ ſupplicia ſentit. Quæ vero addidiſti: Pergit Anthoni⁹ redarguere Craſſum ꝙ aliter fecerit & faciat in orōnib⁹ ſuis q̧ ipſe ſupius p̄cepat: videlicet oratores phīe p̄cepta ſeq debere:qd̄ minime facit:& verboꝝ ſuoꝝ pticulā illā rep̄hēdit.ſ.nolite ſinere nos cuipiā ſeruire: niſi vobis vniuerſis hoc loco dixiſti inquit o Craſſe ſenatum debere ſeruire populo: quū ſenatus potius ipſe habenas regendi & moderādi accepit. Quæ vero:& dicit hæc dicta rep̄hendi a quibuſdam philoſophis. Tam mollis:tam effœminatus. Tam languidus:tam torpidus. Tam eneruatus:tam diſſolutus

Ad voluptatem:ſicut epicuri qui dicebant dolorem fugiendum:& voluptatē appetendam. Moderandi:ne cupide effluerent. Regēdi:ne a recto:errore labātur. Itaq̧:& ob eam rem:quia valde diſſentiūt philoſophi ab his quæ poſita ſūt in conditione humane vitæ: quum hæc tua dicta mirifice laudare.P.rutilius: ea repræhēdere cæpit:ꝙ ea nimis molliter & effœminate dicta eſſe diceret.P.rutilius:de quo poſtea latius dicet͂. Homo doctus:eo ꝙ philoſophie plurimum deditus eſſet. Et philoſophiæ deditus:& ideo abhorrebat ab his dictis tuis: quia philoſophus erat. Turpiter:turpe dicitur quod eſt euitandum. Flagitioſe:flagitioſum quod repræbendendum eſt.

Idē.ſ.P.rutilius rep̄hēdebat Sergium Galbā ob hanc q̄ōnem:q̄ infra eſt:& habita eſt cōtra galbā:ꝙ luſitanorum haud mediocrē numerū interpoſita fide p̄tor in hyſpania occidi iuſſit. Itaq̧ actiōi tribunitie cū ſe.M.cato admodū ſenex oratiōe ſua:quam in originibus retulit:ſub

ſcriberet. Reus ꝑ ſe iā nihil recuſans puulos liberos ſuos: & galli ſanguine cōiunctū ſibi filiū flens cōmē dare cœpit. Eoq; facto mitigata cōcione: qui oim cōſenſu piturus erat: nullū pœne triſte ſuffragiū habu it: queadmodū Valerius in memoralibus li. viii. de his qui quū rei eſſent infames: nihilominus euaſere.

Cōmeminiſſe: quō adoleſcēte galba cauſam ægiſſet. L. ſcribonio triplæ. Grauis: q inimicicias cū gal ba vehemēter agebat. Cn. ſulpicii: hic ſulpitius gallus eſt de q̄ apud Valeriū legimus: ꝙ. L. pauli Aemi lii aduerſus Perſam Macedonū regē bellū gerētis eclipſi factam: de cœli & ſiderum natura diſſerens cos alacres: quum pauidi eſſent effecit. Re cordatōe & memoria: vnū patiētis: alte rū agentis. Ac ſe tanꝙ in pmptu ſiue ꝓ cinctu in pmptu ſiue in ꝓcinctu teſtm̄ ſi gnificat: ꝙ milites pn̄tibus cōmilitoni bus teſtamēta faciebāt nō ſcripta. Plutar chus dicit in coriolano: Mos Romanis erat: vt milites quū in acie inſtructi ſcuta capturi: veſteq; cincturi eēnt: tribus: aut q̄tuor audiētibus hæredem noiarent: & hoc teſtm̄ vocabat̄ eſſe factū in pmptu ſiue in ꝓcinctu. Sine libera: qa ibi libra nō adeſt: quū in hoſtem ruiturus eſt. Li bra: eo ꝙ teſtm̄ ſp mācipatiōnē continet quotiēs hæres aliqs noiat̄ mācipatio ſi gnificat̄. nā hæredibus noiatis: alienatō ſequit̄. Ois res q̄ mācipat̄. i. ab vno dn̄o in aliū trāſire pōt: emācipat̄ p nexū. i. per quandā iuris ſolēnitatē. Nexus eſt quæ dā iuris ſolēnitas facta: ſicut Caius expo ſuit inſtitutorū li. ii. cui⁹ verba hæc ſunt. Mancipatio eſt q̄dā imaginaria vēditio q̄ eſt ꝓpriū ius ciuiū Romanorū Adhi bitis nanq; qnq; teſtibus ciuibus roma nis puberibus: ꝑterea alio q̄ librā teneat qui libripēs dicit̄: is qui mācipiū accipit hūc inquit hoiem iure quiritū meū eſſe aio. Iſq; mihi emptus eſt ære æneaq; li bra: & ære librā ꝑcutit: idq; æs dat ei a q̄ mācipiū accipit: q̄ſi ꝑcii loco. Nō aūt di cit: ſine hac ſolēnitate: q̄ſi i ꝓcinctu teſtm̄ cōdidiſſe Galbā. Hæc Boetius in topica Ciceronis: qbus euerbis intelligere poſ ſumus in teſtamētis cōdēdis. Ideo librā adhiberi: quia mācipatio ſit hæreditatis. Nam bona teſtatoris in hæredes tranſe unt: cuius cōſuetudinis nos veſtigia te nemus: quū in ſtipulatōnibus dicat̄: Bo ni auri: iuſtiq; ponderis exhibitam eſſe pecuniā. Ergo & in tutoribus teſtamēto ſcribēdis hæc aderant q̄ ſignificarēt bona teſtātis cum heredibus pupillis tantiſp in ptāte tutoris eſſe: dum illi impuberes eſſent Hanc etiā cōſuetudinē Varro de doctrina linguæ latinæ his verbis innuit. Nanilius iuriſcō. ingt. Om ne ſcribit q̄d p librā & æs gerit̄ in quo ſit mācipia. Mutius iuriſcō. q̄ p æs & librā fiunt: vt obligent̄: ꝑter q̄ mācipio dent̄. Hoc verius eſſe ipm̄ verbū oñdit: de quo quærit. Nā id ē q̄d obligat̄ p librā: neq; ſuū fit videlicet nexus: de nouis ſignificatōe quærebat. Mutius: cui ſn̄ie conuenit: q̄d hoc loco Cicero dicit: Nam tutori nō dat̄ mācipio pupillus: & obligat̄ p librā. nec ſuus fit: ſed ad tp̄s dūtaxat obnoxius eſt ei q ad intutelā ſuā venerit. Illorū. ſ. pupillorū. Inuidia: q̄d potēs nimiū atq; ſupbus fuiſſet g luſitanorū ingentē numerū interpoſita fide interemiſſet. Odio crudelitatis. His q̄s eū tragœdiis. i. his q̄ſi tragœ diarū repn̄tationibus. Nā tragœdiā repn̄tare videbat̄: quū pupillū pœne in humeros extolleret: Item ſi dicebat Rutilius ſicut apud Cato. in libris originū ſcripta erat hæc orō: Pueris: ſpectaculo puerorū. Hæc Rutilius valde vitupabat: vtpote phōs. Sed ſi fuiſſet orator nō repbendiſſet. Ergo apparet orato riā facultatē a phōꝝ facultatibus valde alienā atq; diuerſam eſſe. Humilitati. i. abiectioni. Nā quū eēt ille ſicut etiā apud valeriū hui⁹ viri mētio fit: quō dānatus fuerit. Hūc. P. Rutiliū ſūme innocētie virū: q̄m q̄ſtor. C. Mucii ꝓcōſulis Aſiā ab iniuriis publicanorū liberauit: inuidia equeſtris ordinis q tūc iudicia exercebāt repetūdarū dānatus in exiliū miſſus eſt. Qui cū poſtea ob ſyllanā victoriā in patriā redire lice ret: maluit in exilio eſſe: q̄ ꝙ aliquid cōtra leges feciſſe videret̄. Innocētiæ: nā innocētia eſt primū iuſti ciæ munus: vt ne cui qs noceat. Integrior: incorruptior: qa nulla cupiditate vinceret̄. Sanctior: firmior

li ꝓpinq ſui. Qu. pupillū filiū ipſe pene i humeros ſuos extuliſſet: q pr̄is clariſſimi recordatōe & me moria fletū populo mouerūt: & duos filios ſuos puos tutæle populi cōmēdaſſet ac ſe tāq; iproptu ſiue in procinctu teſtamentum faceret: ſine libra. atq; tabulis po. ro. tutorē inſtituere dixiſſet illoꝝ orbitati. Itaq; quū & inuidia: & odio populi tu; galba ꝑmeret̄ his quoq; eū tragœdiis liberatū fe rebat: q̄d itē apd̄ catonē ſcriptū eē video: niſi pue ris & lacrimis vſus eſſet pœnas eum datuꝝ fuiſſe Hæc Rutilius valde vitupabat: & huic hūilitati dicebat vel exilium fuiſſe: vel mortē āponendā neq; vero hoc ſolū dixit: ſed ipſe & ſenſit: & fecit. Nā quū eēt ille vir exēplū: vt ſcitis: inocētię: quū q; illo nēo neq; itegrior eēt i ciuitate: neq; ſāctior: nō mō ſupplex iudicib⁹ eē voluit: ſed ne ornatiuſ q̄dē aut liberius cām dici ſuā. q̄ ſimplex orō veri tatis ferebat Paulū huic. Cottæ tribuit ptiū diſer tiſſimo adoleſcēti ſororis ſuæ filio: dixit itē cām il lā q̄dā ex pte. Qu. mutius more ſuo nullo appara tu: pure & dilucide q̄d ſi tu tūc Craſſe dixiſſes: q ſubſidiū oratori ex illis diſputationib⁹ qbus phi vtunt̄: ad dicēdi copiā petēdū eē pauloante dice bas: & ſi tibi ꝓ. P. Rutulio nō phoꝝ more: ſ; tuo: licuiſſet dicere: q̄uis ſcelerati illi fuiſſent ſicuti fue

cōſtātior: ꝙ nulla animi ꝑturbatōe frāgi poſſet. Ornatius: apparatius. Ferebat: dabat: cōcedebat. Paulum huic: Cōceſſit inquit huic Cottæ adoleſcēti diſertiſſimo paulū ꝑtiū.i. puulā dicēdi ꝑte: ꝙ filius ſororis ſuæ eſſet. Nullo apparatu.i. nullo ornatu. Pure ſimpliciter. Dilucide: vſitate: more ſolito. Q ꝺ ſi tu nūc Craſſe: Dānatus eſt inquit. P. Rutilius ꝙ nemo ꝓ eo cām dixit ſicut res mererevidebat̄. Sed ſi tu inquit Craſſe dixiſſes: nō pħoꝝ more: ſed tuo potius arbitrio. P. Rutilius tantus ciuis eſſet ſeruatus neq̄ pħos imitatus eſſes: q̄uis oratori adiumēta a pħis ſumenda eſſe dixiſſes. Tūc: quū qō habita eſt in Rutiliū. Subſidiū: adiumētū.

runt peſtiferi ciues ſupplicioq̄ digni: tñ oēm eoꝝ importunitatē ex intimis mentibus euelliſſet vis orōnis tuæ: nunc talis vir amiſſus eſt: dū cā ita dr̄: vt ſi in illa cōmēticia platonis ciuitate res ageret̄: nemo ingemuit: nemo inclamauit ꝑronoꝝ: nihil cuiq̄ doluit: nemo eſt q̄ſtus nemo rēp. iplorauit: nec ſupplicauit qd mſta: pedē nemo ī illo iudicio ſupploſit. Credo ne ſtoicis renūciaret̄: imitatus ē hō romanus & cōſularis veterē illū Socratē: qui quū oīm ſapiētiſſimus eēt: ſanctiſſimeq̄ vixiſſet: ita in iudicio capitis ꝓ ſe ipſe dixit: vt nō ſupplex aut reus: ſed magiſter: aut dñs videret̄ eē iudicū: qn etiā cum ei ſcriptā orōnē diſertiſſimus orator Lyſias attuliſſet: quā ſi ei videret̄: ediſceret: vt ea ꝓ ſe in iudicio vteret̄: nō inuit⁹ legit: & cōmode ſcriptā eē dixit: ſ; inqt: vt ſi mihi calceos ſyconios attuliſſes nō vterer: q̄uis eēnt habiles & apti ad pedē: qa nō eēnt viriles: ſic illā orōnē diſertā ſibi et oratoriā videri: fortē & virilē nō videri. Ergo ille quoq̄ dānat⁹ ē: neq̄ ſolū primis ſentētiis qb⁹ tantū ſtatuebāt iudices dānarēt: an abſoluerēt: ſ; etiā illis: q̄s iterū legibus ferre debebāt. Erat em̄ athenis reo dānato: ſi fraus capitalis non eēt: q̄ſi pœna eā ęſtīatio & ſnīa: quū iudicib⁹ daret̄: iter rogabat̄ re⁹ ꝗ q̄ſi ęſtiatōe; cōmeruiſſe ſe maxīe cōfiteret̄: qꝺ quū iterrogat⁹ ſocrates eēt: rn̄dit ſe meruiſſe: vt āpliſſimis honorib⁹ & ꝓmiis decoraret̄ & vt ei vict⁹ quotidian⁹ iprutbaneo publice ꝓberet̄: q honos apꝺ grecos maxim⁹ hr̄et̄. cui⁹ rn̄ſiōe ſic iudices exarſerūt vt capitis īnocētiſſimū hoīe; cōdēnarēt: q qdē ſi abſolut⁹ eēt: qꝺ me hercule. etiā ſi nihil ad nos ꝑtinet: tñ ꝓpter ei⁹ īgenii

Ex illis. ſ. ꝓceptis & inſtitutis pħoꝝ. Tuo more: vt in cæteris cauſis dicere ſoles. Licuiſſet ꝑ ipm̄ Rutiliū: videlicet q nō eſt ꝓ ſe paſſus orari. Peſtiferi ciues equites s no tat: cuius ordinis inuidia: & factōe dānatus eſt Rutilius qui (vt ſupra diximus) cū Mutio cōſenſerat ne qd publicani in aſia ageret. Digni: qa ipſi merebant̄ ſupplicū. Eorū: eqtū & publicanorū. Euelliſſet: expuliſſet. Vis.i. potuiſſet orōnis tuæ vehemētia e cordibus eorū iportunitatē delere. Nūc: ſed ñ qa oratorio ſed philoſophico more cā eſt acta: Ideo dānatus eſt vir tantus: & ciuitas nr̄a vitalē amiſit. Dū c⁹ ita dr̄.i. nō alio more Rutilī cā acta eſt: q̄ſi ageretur in ciuitate: quā Plato ſibi finxit in libris .i. de legibus. Cōmēticia: ficticia: quā Plato ſibi finxit. Nemo ingemuit ſc; patronoꝝ ad cōmiſeratiōnē cōmouēdā. Inclamauit: ad indignationē concitandā in aduerſarios. Nihil cuiq̄: ad id qꝺ dixit inclamauit. Nemo eſt quæſt⁹: ad id qꝺ dixit ingemuit. Nemo rēpu. implorauit.i. nemo ppl'm inuocauit: vt reo opem afferet. Nec ſupplicauit: nec etiā reū ſub iudicū ꝑtāte ſtatuit: nā vtraq̄ loca plurimū valent ad cōmiſerationē cōmouendā. Pedē ſupploſit. idē nemo pede ſtrepitū nec plauſum fecit dolore; oñdens. Credo ne ſtoicis renūciaret̄: ironice dixit. Verebāt̄ ne ſi ipſis ſupplicatū fuiſſet ꝓ Rutilio: ſtoicos offēderet qa Rutilius ſtoicus erat. Imitatus fecit inquit queādmodū Socrates: nā ſi in cā ſua ſe oratorē ꝓbuiſſet: abſolutus fuiſſet Sed ſi Socrates abſolutus fuiſſet: iniqui nobis fuiſſent pħi nimiū ꝓfecto. Veterem illū: ꝑ excellentiā hoc dixit. q. d. veterem & ſummū pħm. Sapientiſſimus etiā oraculo Appolinis. Ita in iudicio capitis: videbat̄ ipſe non vt reus & ſupplex: ſed eo vultu: eoq̄ habitu cām ſuam dixit: vt nō ſupplicare iudicibus: ſed imperare videretur. Accuſabatur em̄ hiſce criminibus ꝙ iura violaret q ciuitas ex maiorū inſtituto ſuſcepat deos eſſe non

exiſtimās: alia vero demonia inducēs. Cōtra ius itē & fas iuuenes corrūpe. Dānatus ē igiť iudiciū ducētis octoginta & vna ſentētiis. Poſt paucos deinde dies venenū hauſit. multa prius de imortalitate aīorū diſſerēs: Sed atheniēſibus ei⁹ facti tm̄ pnīe inceſſit vt mox paleſtras & gymnaſia clauderēt. & alios qdē exilio: Melitū vero delatorē morte dānarēt: Socratē ærea imagine publice honorarēt: quā a Liſippo ꝑfectā ī vrbis celeberrimo loco ſtatuerūt. Pulcra ē appologia xenophōtis de Socrate quē cōſtat caſtiſſimū fuiſſe. Quū ei ſcriptā orōnē: Lyſias diſcipul⁹ Socratis fuit q orōnē copioſiſſimā & cauſe ſue cōmodiſſimā cōpoſuit: & eā Socrati tradidit: vt ea ſi videret̄: vteret̄ in iudicio. Eā qdē legit ſocrates: & ꝓbauit cōmode ſcriptā: ſed tñ ea vti noluit. Cui cū Lyſias dixiſſet. Cur ea vti nō vis cū apte cōpoſita ſit: Rn̄dit. qa

magnitudinē vellē q̄nā mō iſtos pbōs ferre poſſe
mꝰ: q nūc quū ille dānatꝰ ē: nullā aliā ob culpā ni
ſi ꝓpter dicēdi inſcitiā: tn̄ a ſe opor‸tere dn̄t peti p̄
cepta dicēdi. Quibꝰ cū ego n̄ pugno vtrꝝ ſit meliꝰ
aut veriꝰ tātū dico: & aliud illđ eē atq̧ hoc: & hoc
ſine illo ſūmū eē poſſe. Nā ꝙ ius ciuile Craſſe taꝫ
vehemēter āplexꝰ es: video qd egeris: tūc q̄ quū
dicebas videbā. Primū Scæuolæ te dediſti: quē
oēs amare meritiſſimo ꝓ eiꝰ eximia ſuauitate de
bemus: cuiꝰ artē: quū indotatā eē atꝫ incomitatā
& incōptā videres: verboꝝ eā dote locupletaſti:
& ornaſti: deinde qđ ī ea tu plus opę laboriſq̧ cō
ſūpſeras: quū eius ſtudii tibi & hortator: & magr̄
eēt domi veritꝰ es niſi iſtā artē oro̅e exaggeraſſes
ne operā ꝑdidiſſes: ſed ego ne cū iſta qdē arte pu
gno: ſit ſane tāta: q̄tā tu illā eſſe vis. Eteni ſine con
trouerſia: & magna ē: & late patet: et ad mltos ꝑti
net: & ſūmo ī honore ſp fuit: & clariſſimi ciues ei
ſtudio & ſemꝑ p̄fuerūt: & hodie p̄ſunt. Sed vide
Craſſe neduꝫ nouo & alieno ornatu velis ornare
iuris ciuilis ſciaꝫ: ſuo quoq̧ eā cōceſſo & tradito
ſpolies atq̧ denudes: nā ſi ita diceres q iuriſcōſul
tus eēt. Et eē eū oratorē. Itēq̧ q eēt orator iuris ci
uilis eūdē eē cōſultuꝫ: p̄claras duas artis co‸ſtitue
res atq̧ īter ſe pares: et huiuſcemōi ſocias dignita
tis. nūc vero iuriſcōſultū ſine hac eloq̄ntia: de q̄ q̄
rimꝰ fateris eē poſſe fuiſſeq̧ plurimos: oratorē ne

videlicet nec ſi mihi calceos ſycionios (ſunt em̄ effœminatiores) attuliſſes: etiā ſi mihi accōmodati & ha
biles eēnt: ego tn̄ eis nō vterer: qa nō eēnt viriles. Calceos ſycionios: Sicon inſula ē: teſte plinio in ma
ægeo ex oppoſito ad epidaurū: vn̄ calciamēta ſycionia dicta ſūt. Lucanꝰ: & pedibꝰ leua ſycionia demit ho
neſta. Apti: idonei habiles ad q̄titatē apti ad q̄litatē. Diſertā: excultā. Oratoriā artificioſam. Ergo
q̄ſi antoniꝰ cū indignatōe dixit: ille dānatꝰ ē ob ſuā ſeueritatē. Ille q̄: ſicut Rutiliꝰ. Hoc iō dicit: q Athe
nieſes primo qdē ſimplr̄ diſputabāt reus nūqd dānādus: an abſoluēdus eēt. Deinde ſi ſi nocēs videret
reliqua cōſultatio erat qua pœna dānan
dus eēt. Et hoc dixit: qa nō ſolū primis
ſentētiis dānatus ē: ſed etiā reliq̄s: i qbꝰ
pœna capitis afficiendū eē putarūt. Illis
legibꝰ. i. ſm̄ illas leges: q̄ ita ſcœleribꝰ pe
nā: ſicut virtutibꝰ p̄miū ſtatuūt. Erat em̄
athenis: & oñdit quō ius reddebāt athe
nis: Primo qdē iudices inter ſe diſputa‸
bāt: nūqd dānādus eēt. Deinde quū no
cens viſus fuiſſet: interrogabāt iudices
reū: niſi eēt in iudicio capitis quā pœnā
meruiſſet. Ita etiā de Socrate primis ſen
tentiis iudicarūt eū eē nocentē. Scđo eū
obtulerūt iudicibꝰ. Iudices aūt interro‸
garūt reū quā pœnā meruiſſet: tūc ille ſe
meruiſſe ſūmos honores dixit: & ſibi in
gētia p̄mia ī prutbaneo dāda eē dicebat
cuiꝰ rn̄ſo ſic iudices exarſerūt vt eū pena
capitis afficerēt: Reo dānato. ita ſtatue
bāt penā athenis iudices ei q dānatꝰ eēt
q̄ſi ex ipſiꝰ rei ſn̄ia. Dānato: q dānaret
Fraus. i. pena: vt apud Vir. Iā noſces vē
toſa ferat cui glia fraudē. i. pœnā. Aeſti
matio: eſtimabāt. i. ſtatuebāt iudices: q̄liſ
quātaq̧ pœna ſumēda eēt de reo. Pru‸
thaneo ſicut diceres ī capitolio. Nā pru
thaneus locꝰ erat in arce digniſſimꝰ: vbi
mḡratus conſiliū hr̄e ſolebāt. Erat etiam
prutbaneꝰ mḡratus: vt cōſulatus dr̄: quē
publici cōſilii principē appellabāt: græce
aūt mḡratus ille appel
labat̄. Quonā mō: Si abſolutꝰ fuiſſet ſo
crates: adeo ſe nobis arrogātes: p̄buiſſet
vt nullo mō ferri potuiſſent. q. d. Si nūc
ſe iniquos p̄bēt dānato Socrate: q̄ꝫ iniq‸
ores fuiſſent: ſi abſolutus fuiſſet. Inſcitiā
. i. ignorantiā. Non pugno: nō contēdo
Melius: tutius. Verius ꝓbabilibꝰ: an
oratore an philoſophari nō dico vtrū ſit
meliꝰ: ſed dico hoc ab illo longe diuerſiſ
ſimū. Hoc. ſ. orare. Sine illo: philoſo‸
phari. Nā ꝙ ius ciuile: Hec ē rta q̄rta ꝑs principalis huiꝰ capitis: in q̄ plane rep̄hēdit antoniꝰ Craſſū: ꝙ
tātope voluerit oñdere oratorē eſſe nō poſſe ſine iuris ciuilis ſcia. Et oñdit hāc multū ab illa eſſe diuerſā
vt etiā dē aliis oñdit. Video qd ægeris: Cā: cur tātope ius ciuile laudaueris. Prior fuit vt gratificareris
Scæuole: q dignꝰ ē amari. Altera cā: ꝙ cū ius ciuile nudū eſſe videres: illud diuitiis eloquentiæ tue exor
nare: & locupletare voluiſti. Amplexꝰ: q̄ſi neceſſariū oratori. Videbā. i. & nō ſolū video poſtq̧ diſpu‸
taſti: ſed inter diſputādū etiā ai tui ſn̄iam cognouerā. Pro eiꝰ eximia ſuauitate: nā moꝝ huius Scæuole
ſuauitas ea ē vt amari ab oībus meruerit. Cuiꝰ artē. Et oñdit q̄obrē tā multa de iure ciuili dixit craſſus
vt gratificaret̄ Scæuole qa iuriſcōſultꝰ erat: & qa nuda ea ſcia videbat̄ eā voluit oro̅ne ſua exornare. In‸
dotatā. inopē: nō hn̄tē diuitias oro̅nis. Incōitatā: deſolatā ſine cōſortio alteriꝰ facultatis. Et incōptā: in
ornatā. Locupletaſti: diuitē feciſti. Deinde ꝙ mea: alia cā ē: qa ī eo diutiſſime verſatꝰ es: cū eiꝰ ſtudii tibi
& hortator & mḡr eſſet: tibi domeſticꝰ: ꝓpter. P. Craſſum q ꝓpinquꝰ erat ſcæuole. Exageraſſes: amplifi
caſſes. Iſtā artem. ſ. iuris ciuilis. Ne operā: ne fruſtra didiciſſes ius ciuile: ſed ego: Sed ſi q̄ris meā ſn̄iam
nolo cōtra ius ciuile cōtendere: neq̧ negauerim eā eſſe magnā: ſed dixerim cauſas ſine ea tractari poſſe.
Tanta: ars iuris ciuilis. Etenim eſt em̄ ſicut tu dicis. longe patens. Magna vi. ſ. qua iubet: aut vetat: aut
ꝑmittit. Et late patet. ſ. iuſticia: q̄ in oēs virtutes extendit̄. ad multos: æquitate: quæ vnicuiq̧ ꝓ digni‸
tate tribuit. Et ſummo in honore: id eni diſputarat Craſſus ius ciuile apud omnes ſemꝑ maximo in ho

nore fuiſſe. Et clariſſimi:& hodie nedũ ſupiori tpe ius ciuile p̃ſides habet p̃ſtãtiſſimos. Sed vide.i.vide o Craſſe.nedũ tu ius ciuile ornare volueris alienis laudib⁹:ſuis etiã priues. Nouo.i.magno. Virgi. Pollio:& ipſe facit noua carmina.i.magna. Alieno:oratorio.Cõceſſo.i.ſicut res poſtulat accomodato. Tradito:ſicuti meruit.i.ex cõmodo & dignitate rei. Spolies ad cõceſſum. Denudes:ad traditũ.Nã ſi:& oñdit illud ita eſſe:& ita argumentat̃.Si tu diceres:nec ius ciuile ſine eloquẽtia nec eloquẽtiã ſine iure ciuili:tunc velles vtrãq₃ ſciam ornare & iure ciuili adbibito eloquẽtie & eloquẽtia iuri ciuili adbibita.

gas niſi illam ſcientiam aſſumpſerit:eſſe poſſe.Ita & tibi iuriſcõſultus ipſe p ſe nibil: niſi Leguleius quidã cautus:& acutus præco actionum: cautor formularũ:anceps ſyllabarũ.Sed quia ſæpe vtitur orator ſubſidio iuris in cauſis: iccirco iſtam iuris ſcientiam eloquẽtię:tanq̃ ancillulã pediſſequãq₃ adiunxiſti. Qđ vero ĩpudẽtiã admiratus es eorũ patronoꝝ: q aut quũ pua neſcirẽt magna ꝓfiterẽtur: aut ea q̃ maxima eẽnt ĩ iure ciuili:tractare auderẽt in cauſis quũ ea neſcirẽt nũq̃q₃ didiciſſent: vtriuſq₃ rei facilis ẽ & ꝓmpta defenſio naꝫ neq₃ illud eſt mirandũ: q qbus verbis coemptio fiat neſciat eũdẽ:ei⁹ mulieris q̃ coemptionẽ fecerit cãm poſſe defendere: nam & ſi parui et magni nauigii eadẽ eſt in gubernando ſcientia:iccirco qui qbus verbis berciſcũdæ cieri oporteat. neſciat. idẽ berciſcũdæ familie cauſam agere nõ poſſit: naꝫ ꝙ maximas centũuirales cauſas ĩ iure poſitas ꝓtuliſti: q̃ tandẽ eaꝝ cã fuit:q̃ ab boĩe eloquẽti.iuris imperito: nõ ornatiſſime potuerit dici. Quibus qdem in cauſis oĩbus ſicut ĩ ipſa.M.Curii q̃ abs te nup eſt dicta:vt.i.T.Lucilii Mãcini cõtrouerſia. atq₃ in eo puero.q ex altera nat⁹ erat vxore. nõ remiſſo nũcio ſupiori.fuit inter pitiſſimos boĩes ſũma

Et bec rõ ẽſt:nam ſi iuriſcõſultus ſine eloquẽtia eſſe põt:videreris quodãmõ ipſius iuris ciuilis ſciam ancillã & pediſſeq̃ facere eloquẽtiæ ꝙ altera ab altera p̃t eẽ ſepata. Et quotiẽs opus ẽ. vt orator ius ciuile tractet.neceſſe eẽt vt ipſius iuris ciuilis ſcia ab oratore ſumat̃ tanq̃ pediſſequã. Nunc vero ecõtrario feciſti: imo cõfeſſus es poſſe ius ciuile eſſe ſine eloquẽtia. Nũc vero ecce ꝙ ꝓ verbis craſſi Anto.irridet ius ciuile. Iuriſcõſultus ꝓverbis tuis videt̃ nibil aliđ eẽ niſi quodãmõ quædã lex vt iuriſcõſultus nibilo plus poſſit q̃ lex:ac ſi diceret.Remoue a iuris cõſulto eloquẽtiã:nibil aliud erit q̃ ius legale.i ius ſcriptũ. De qua querimus.i.de qua nũc diſputatio eſt. Plurimos iuriſcõſultos:nibil aliud facis niſi iuris ciuilis ſciam eloquẽtie pediſſequam. Ita & tibi.ſ.ꝓ verbis tuis. Cautus:callidus & aſtutus ad ꝓuidendũ. Acutus acer pſpicax ad intelligẽdũ. Præco.i.ꝓmulgator actionũ. Cautor:qa ſcribẽdis teſtamẽtorũ formulis dictib⁹ ſuis cauet: Formule aũt dicunt̃ q̃ nos inſtia appellamus. Anceps ſyllabarũ.i.obſeruator ſyllabarũ qa nõ mõ dictões & oĩoes obſeruat:ſed etiã ſyllabas: exẽplũ videam⁹ Sit aliqs qui ita cõdiderit teſtm̃.Fili⁹ meus prim⁹ bæres. Titio ſcđo bæredi æreũ Iouis ſignũ dato. Scribit̃ p æ diptbongum buic teſtatori duo ſigna erũt vnum iouis in medio ædiũ ſuarũ.nã beroes iouis ſignũ babebant:alterum p̃cioſiſſimo ære fabricatũ bæres petit p̃cioſum:ille reſpondit debere lapideũ:videlicet obſeruando ſyllabas.nam qui p̃cioſius ſignũ Iouis dari cenſet:interp̃tat̃ ære p̃cioſo fabricatũ:qui dicit alterũ interp̃tat̃ æreũ.i.aeri expoſitũ:non in dictiõe ſed in ſyllaba diſceptatio ẽ:vt vel are⁹ aeri expoſit⁹ vel ex aere fabricat⁹. Anceps ſyllabarũ qa eiuſmodi ſyllabe ea cõtinere p̃nt q̃ ambiguitatẽ facere p̃nt. Sed qa:ecce quõ oñdit ipſa ſuo bonore priuatã eẽ.quã alienis laudib⁹ ornare cõtẽdit. Iccirco:neq₃ em̃ ſi ĩpator ſubſidiariis militib⁹ vtit̃ ad debellãdos boſtes:iõ dicim⁹ ſubſidiarios milites eẽ ĩpatori anponẽdos nõ ita ſp ẽ ĩpator bẽt velites pricipes & ſubſidiarios. Qđ vero:nũc ad aliã argumẽtationẽ Craſſi deſcẽdit: qa ita argumẽtabat̃ Craſſus q puas cãs tractare neſcit:is magnas multo min⁹ tractare poterit. At q videm⁹ bos oratores in puis bæſitare ergo nõ ſũt oratores:dicit facile eẽ vt eã abſoluat & quõ oĩno ſoluat oñdit. Impudẽtiã.ſ.eoꝝ q magna ꝓfitẽtur cũ pua neſciãt. Vtriuſq₃ rei & ꝙ orator etiã ſi pua ſæpe ignoret:& magna tractare poſſit: & ea que nunq̃ didicerit. Prompta:expedita. Nã neq₃ illud: Exẽplo ꝓbat fieri poſſe vt orator etiã ſi verba iuris ignorauerit:tñ qđ ad ius ciuile ptinet:defendere poſſit: vt verbi gr̃a Mulier nupſit viro:& qbus verbis conubia fiãt plerũq₃ ignorabit:orator tñ cãm cõnubii facere poterit:cũ id ignorauerit & ipſam legitimã eẽ oñdere. Coemptionẽ.i.pactionẽ nuptiarũ.ea rõne ꝙ antiqtus vir & vxor inuicẽ ſe emebãt: quã emptionẽ antidotẽ appellam⁹ q̃ nũc etiã taruiſi vtunt̃.Quũ em̃ ſpõſa pacta fuerit:& ſexcẽtos aureos viro ſpopõderit cõtinuo intelligit̃ terciã ptẽ dotis.ſ.antidotẽ factã eẽ a ſpõſo:cũ cõſenſerit ĩ bãc dotẽ: & obligatũ eẽ ducẽtis aureis.ſi dos eẽt ſexcẽto rũ aureoꝝ. Vñ vir.videt̃ boc ſenſiſſe. An de⁹ imẽſi venias maris:an tua nautæ:Numina ſola colant tibi ſeruiat vltima tulæ. Teq₃ ſibi generũ tbetis emat oĩbus vndis. His verbis fiebãt cõnubia.Ego te in ſpõſũ accipio:& ego te in ſpõſam:alioqn fieri nõ poſſet.Si em̃ diceret:ego te accipiã:& ecõtra fieri nõ poſſet:qa oportet vt verba ſint de p̃nti. Nã & ſi pui nauigii:Refellit

argumentũ Craſſi & p ſilitudinẽ fecerat q puũ nauigiũ gubernare nõ pt.is multũ minꝰ magnũ. Pari rõne q puã cãm agere neſciat: idẽ multo minꝰ magnã. Negat antoniꝰ hoc ſile eẽ: videlicet eũ q neſciat minimas cãs agere cũ neſcire magnas: & eũ q puã nauim gubernare neſciat: nec etiã magnã gubernaturum. Dicit antoniꝰ: aliud eẽ nauiũ gubernatorẽ: & aliud cauſarũ actorẽ. Nã queadmodũ nauigiũ magnũ gubernare nõ poterit: ita iuris ciuilis indoctꝰ magnã cãm agere neſciet Vt verbi gr̃a: nã ſiqs verba legitima diuortii ignorauerit: iõ nõ poterit de diuortio grauiſſimas cãs tractare. Herciſcũdæ familiæ.i.diuidẽde hereditatis. Nã familia ꝓ re familiaii nõ nũꝗ accipit̃. Terẽ.in Hea vtõ: Decẽdierũ mihi vix ẽ familia. nã herceſcere ꝓprie eſt diuidere. Dr̃ aũt nã latine ſeptũ ẽ. Hũc morẽ Apuleiꝰ li.iiii. de aſino tetigit. Et in cã inqt finali de ꝓprietate ſoli: imo vie herciſcũde cõtẽdentes.i.diuidẽde. Nã ꝙ: rñdet nũc ad ea q̃ ſupiꝰ multa dixerat Craſſus de iure ciuili. cũ cãs multas ꝓponeret: & eas ꝓbare cõtẽderet: nõ poſſe ab eis agi: q iuris ciuilis ignari eent. Cẽtũuirales: de qbus cẽtũuiri iudicare debẽt: q̃ i iure ciuili tractãda erãt. Protuliſti: ꝓnũciaſti. Quibꝰ cũ ironia loqt̃. Sicut i ipſa. M. Curii cã.ſ. de ædibꝰ illis: q̃s vẽdiderat: nec eaꝝ viciũ dixerat. Vt in. T. L. Mãcini: q deditꝰ ẽ. Numãtinis ꝓpter fedus cũ ipſis factum Atq; i eo puero: q altera natꝰ erat vxore In cõtrouerſia venit: eo ꝙ nõ miſerat nũciũ ſupiori. Peritiſſimos hoies.ſ.int̃ craſſum & Scæuolã. Quæro igit̃. Ergo qñ tu dicis cãs has fuiſſe cẽtũuirales: dic mihi qd adiuuat oratorẽ iuris ciuilis ſcia: imo plurimũ iuriſconſultos adiuuat eloquẽtia Nã q has cãs ægerit. & plurimũ eloquẽtia valuerit: ſp victor euadet: Eqdẽ hoc ſæpe audiui: & exẽplũ qddã ponit: ex quo facile pcipi poſſit veꝝ eſſe qd dicit Anto. dicit em̃ audiui aliqñ: cũ craſſus ædilitatẽ petiturꝰ eẽt. P. Sergiũ Galbã. eo ꝙ craſſꝰ filiã ſuã ei dederat vxorẽ: eũ honoris gr̃a ꝓſecutũ fuiſſe: & quũ domũ eiꝰ veniſſet: quẽdã ruſticanũ cõſulendi cã acceſſiſſe: & craſſũ ſeduxiſſe. Deindẽ cũ diſcederet: & eũ Galba triſtẽ aiaduerteret: ruſticanũ illũ ad ſe vocauit: & interrogauit. Dic mihi cur a Craſſo triſtis adeo diſcedis. Tũ ille ꝙ rñſum minime cauſe ſue accõmodatũ hũiſſet. Cui Galba em̃ vero Craſſus ſuſpẽſus aio cõſiliũ tibi dedit: ſʒ eamꝰ ad eũ: & cũ acceſſiſſet. Dic mihi inquit Craſſe. Quid hoc cõſiliũ huic dediſti. Tũ ille: ꝙ ita verũ eſt: & in iure ciuili eſſe affirmabat Galba repugnabat. Tandẽ Craſſus confugere ad libros coactus eſt: & diſſerere de iure ciuili: ex quo apparet etiã eloquentẽ poſſe ſine iure ciuili de eo diſputare. Aſſentaret̃: honoris gr̃a ꝓſeqret̃: hinc aſecla dictus eſt qui dñm aſſequit̃. Cõſulẽdi cã.i.gr̃a petẽdi cõſilii. Triſtẽ: quia nõ videbat̃ ꝙ Craſſus rñdiſſet cõducere rei ſuæ. Audiuit.ſ.Galba Craſſi rñſum. Cõmotũ: aio: ꝙ videlicet cõſiliũ Craſſi minime ſibi placuiſſet. Suſpẽſo: ſollicito. Vir. Suſpẽſi euripylũ ſcitatũ oracula phœbi mittimus. Et occupato.i.negocioſo: vt in Tuſculanis. Occupati ꝓfuimus.i.negocioſi. Heus tu inquit: ac ſi diceret inepte rñdiſti: nec ꝓfecto ex iure rñdiſti. Siliitudines: vt queadmodũ nec hoc poſſet eſſe ius: ita etiã nec illud: quæ ſilitudines & inductões plurimũ valent ad argumentandũ: vt de aſpaſia: quæ quum introduceret̃ a Xenophonte. quũ interrogaret. Age dic mihi Si vicina tua aurum pcioſius q̃ꝫ tu haberet: vtrũ malles tuũ ne: an illius. Cui Aſpaſia: illius. Si vicina tua ſupellectilẽ hr̃et meliorẽ vtrũ malles illius an tuã. Tandẽ interrogauit ſi vicina tua meliorẽ virũ hr̃et: vtrũ malles tuũ an illius: Illa rubore obticuit. Pro æquitate: q̃ eqtas eſt ſingularis iuſticie: ne quis plus cõmodi: q̃ꝫ incõmodi ſuſcipiat. Par.ſ.Galbæ: qa q̃ꝫ craſſus inter eloqntes cõnumerari poſſit. tñ eloquẽtie Galbe impar ẽ. Et tãta erat vis eloquẽtie: vt ẽt ſi aliter i iure ciuili ſcriptũ

de iure diſſẽſio. Quero igit̃ qd adiuuerit oratorẽ in his cãis iuris ſcia: quũ hic iuriſcõſultus ſuperior fuerit diſſeſſurus q eẽt nõ ſuo artificio: ſʒ alieno: hoc ẽ nõ iuris ſcia: ſʒ eloquẽtia ſuſtẽtatus. Eqdẽ hoc ſepe audiui quũ ędilitatẽ. P. Craſſus peteret eũq; maior natu: etiã cõſularis Sergiꝰ Galba aſſentaret̃ ꝙ Craſſi filiã. C. filio ſuo deſpõdiſſet: acceſſiſſe ad Craſſũ cõſulẽdi cã quẽdã ruſticanũ: q quũ Craſſũ ſeduxiſſet atq; ad eũ retuliſſet: rñſũ q; ab eo verũ magis q̃ꝫ ad ſuã rẽ accõmodatũ. abſtuliſſet: vt eũ triſtẽ Galba vidit noĩe appellauit: q̃ſiuitq; q̃ de re ad Craſſũ retuliſſet: ex quo vt audiuit: cõmotũq; vt vidit hoĩem: ſuſpẽſo inqt aĩo: & occupato. Craſſũ tibi rñdiſſe video: deĩde ipm Craſſuʒ manu ꝓhendit: & heus tu inqt qd tibi in mẽtẽ venit: ita rñderet. Tũ illi Craſſus fidẽter hõ pitiſſimꝰ: cõfirmare ita ſe rem hr̃e: vt rñdiſſet: nec dubiũ eẽ poſſe. Galba aũt alludẽs varie: & copioſe: mlťas ſilitudines afferre mlťaq; ꝓ æqtate cõtra ius dicere. Atq; illũ quũ diſſerẽdo par eẽ nõ poſſet: q̃ꝙ fuerit Craſſus i nũero diſertoꝝ: ſʒ par Galbæ nllo mõ: ad auctores cõfugiſſe: & id qd ipe diceret: & i. P. mutii fr̃is ſui libris: et i Sex. Aelii cõmẽtariis ſcptũ ꝓtuliſſet: attñ cõceſſiſſe: Galbæ diſputationẽ ſibi ꝓbabilẽ: & ꝓpe verẽ videri. Attñ q cãe ſũt eiuſmõi: vt de eaꝝ i re dubiũ eẽ nõ poſſit oĩo i iudiciũ vocari ñ ſolẽt: nũ qs eo teſtamto qd pr̃familias añ fecit. ꝙ ei filius natꝰ eẽt. hereditatẽ petit. Nẽo: qa cõſtat agnaſcẽdo rũpi teſtm̃ ergo i hoc gñe iuris iudicia nlľa ſũt: licʒ igr̃ ipune orato

erat: ꝙ galba diceret id tñ qđ Galba dicebat: Craſſo ꝓbabilius videbaꝛ. Attamẽ q̃ cauſæ. Quis inquit
orator tñ eloquẽtia valeat: vt plerũq; ea etiã q̃ i iure ciuili cõtinenꝛ vi eloquentiæ ſuæ redarguere poſſit
tñ ſũt multa q̃ manifeſta ſũt: vt ſi etiã i iure cõtineanꝛ: cognoſci tñ ſua ſponte poſſint. In iudiciũ: nã cum
ipſaꝝ cauſaꝝ oĩbus notũ eẽ poſſit ius nec ꝓpterea quiſq; dubitare poſſit quid de cauſis dubitari debeat
neceſſariũ oĩno nõ ẽ: vt i iudiciũ veniat. Nũquid cauſa ẽ de poſthumo: quã Craſſus ſupius tetigit: dixit
ei de pr̃e qui teſtamẽtũ cõdidit: neſciẽs vxorẽ ſuã aluũ geſtare ſcripſit hæredẽ externũ q̃ndã nec vllã poſt-

ri oẽm hãc ꝑtẽ iuris in cõtrouerſiis ignorare. q̃ ꝑs
ſine dubio m̃lto maxĩa ẽ. In eo ẽt iure qđ ãbigiꝛ.
inter ꝑitiſſimos: nõ eẽ difficile oratori. ei⁹ ꝑtis ꝙ
cũq; defendat: auctorẽ aliquẽ ĩuenire a quo quũ
amẽtatas haſtas accepit: ipe eas oratoris lacertis
viribuſq; torq̃bit niſi voro bona venia hui⁹ opti
miviri dixerĩ Sceuole tu libellis aut p̃ceptis ſoce
ri tui cãm. M. Curii defẽdiſti n õne arripuiſti pr̃o
ciniũ æq̃tatis: & defẽſionẽ teſtamẽtoꝝ: ac volũta
tatis mortuoꝝ. Ac mea q̃dẽ ſnĩa frequẽs. n. te au
diui atq; affui m̃lto maiorẽ ꝑtẽ ſnĩaꝝ ſale tuo et le
pore: et pollitiſſimis facetiis pellexiſti: quũ & illđ
nimiũ acumẽ illuderes: & admirare ingeniũ Scæ
uolę: ꝙ excogitaſſet: naſci p̃us oportere. ꝙ amori
quũq; m̃ltã colligeres & ex legib⁹: & ex ſenatuſ
cõſultis: et ex vita ac ſmone cõi nõ mõ acute: ſ; ẽt
ridicule ac facete: vbi ſi verba nõ rẽ ſeq̃reꝛ: cõfici
nihil poſſet. Itaq; hilaritatis plenũ iudiciũ: ac leti
cię fuit: ĩ quo qđ tibi iuris ciuilis exercitatio ꝓfue
rit nõ ĩtelligo: dicẽdi vis egregia: ſũma feſtiuitate
ac venuſtate cõiũcta ꝓfuit. Ipe ille Muti⁹ pr̃ni iu
ris defenſor & q̃ſi pr̃imonii ꝓpugnator ſui qđ ĩ il
la cã. cũ cõtra te diceret. attulit. qđ de iure ciuili de
prõptũ videreꝛ. Qua; legẽ recitauit. qđ patefecit
dicẽdo: qđ fuiſſet iperitis occultius. nẽpe oĩs eius
orõ verſata ẽ ĩ eo. vt ſcp̃tũ plurimũ valere oporte

humi mẽtionẽ fecit. Poſtea nat⁹ ẽ ei fili⁹:
etiã ſi aliũ ſcripſiſſet herẽdẽ teſtamento.
Quis igr̃ neſciret eũ ſcripto hæredi i ag-
natiõe anferri debere. Ergo hæc cauſa nõ
d; i iudiciũ ferri: q̃a bñ cog̊ſciꝛ. Agna-
ſcẽdo nomia q̃ icipiũt ab. n. plerũq; aſſu-
mũt. g. vt ant⁹ gnat⁹ agnaſcẽdo. i. pr̃e na-
ſcẽdo. Ergo in hoc genere qđ naturali q̃
dã rõe oĩb⁹ patet: quia iudicia nulla exer
cenꝛ: ğ hãc ꝑtẽ iurꝭ de q̃ nemo dubitare
poſſit oratores poſſunt ipune ignorare.
Quæ ꝑs. ſ. iurꝭ qđ ipm ꝑ ſe patet. In
eo aũt ſed nõ negauerĩ aliquid i iure eſſe
qđ ſcire neceſſe ẽ oratori. Sed ſi ñ iuriſpe
rit⁹ erit orator. Nũ ne facile erit a iuriſcõ
ſulto id accipe: & quũ ab eo q̃ſi famulo
accepit meli⁹ ſciret tractare ꝙ ipe iuriſcõ
ſult⁹. In eo. i. i ea ꝑte iurꝭ ĩ q̃ diſceptatio
nes eẽ ſolẽt iter ꝑitiſſimos viros. Amen-
tatas amentatũ lorũ ẽ: q̊ media haſta reli
gaꝛ & iaciꝛ. & dictũ ẽ ꝑ ſilitudinẽ orato
rẽ accipe haſtas amẽtatas. i. munitas cãs.
Nã ſicut amẽtatũ telũ munitũ dicim⁹ ita
amẽtatas cauſas munitas iurꝭ ciuilis ſciẽ
tia. Vir. itendũt acres arcus amẽtaq; tor-
quẽt Spicula. & latẽter vr̃ dicere meli⁹ eẽ
cauſã ab oratore agi: quã a iuriſcõſulto i-
ſtrui. queadmodũ laudib⁹ ẽ telũ a milite
torq̃ri ꝙ ipm ab artifice iſtrui. Torquæ
bit. vi orõnis ſuæ tractabit. Lacertꝭ. i. vi
rib⁹. Niſi vero: & vt habeãt argumẽta
ſua maiorẽ vim: ſp ipius Craſſi vtiꝛ exẽ-
plis. Bona venia. i. pace tua dixerim.
Defendiſti: qđ ꝓfecto mime feciſti. Soce
ri tui. ſ. ipius Scæuolæ. Patrociniũ æqui
tatꝭ: vt õnderes æq̃tatẽ vt ſi q̃s vẽdiderit
vitiatũ mãcipiũ ſcieſ niſi dixerit: p̃ſtare de
beat. æq̃tatꝭ: q̃ ẽ ſingularꝭ iuſticiæ ne q̃s
pl⁹ hẽat cõmodi ꝙ icõmodi. Frequẽs. n.

ꝑ parẽtheſim legiꝛ. Affui. ſ. tibi cãm agẽti. Mea. & vt arbitror Craſſe: tu poti⁹ relictꝭ argumẽtꝭ. ſalib⁹ vte
baris: q̊ cõmoueres: & aduerſariũ cõfunderes. Pellexiſti. i. blandas ſubdolaſq; dediſti. Sale vrbanitate
tua. ſignãt aũt ſcomata: q̃ prima fronte iocũda ſũt. exitu vero ipo plurimũ amaritudĩs hñt ſicut ſalis ẽ natu
ra. Lepore i verbis. Facetiis i dictis vrbanioribus. Ingeniũ Ironice Craſſus iocabaꝛ in Scæuolã. quũ
ſe illi⁹ diceret admirari ingeniũ qui hæc excogitare: & iuenire potuiſſet. Naſci pri⁹ ille argumentabatur
quia teſtamẽto ſcriptũ erat ſiquis natus fuerit: & ab iteſtato mortu⁹. M. Curius ſecũdus mihi hæres eſto.
Natus nemo: ğ nec mortu⁹: igr̃ hæres eſſe nõ debet quia multas leges: & m̃lta ſenatuſcõſulta colligebat
in quib⁹ õndebat: ſi verba ipa ſequi vellem⁹: & non ſentẽtias nihil confici poſſe: vt verbi gr̃a: Lex eſt. Vim
vi pellere licet. ꝑ verbis ipius legis. Si pater iſurgat in filiũ: filius in patrem manus inferre p̃t qđ nefas eẽt
dicere: quia hæc nõ fuit conditorꝭ legis ſnĩa. Rurſus lex eſt: Per alienũ nemo trãſito. Sed ſi verba ſequi vel
lem⁹: quũ domo egreſſus fueris: pedem mouere non poteris. Itaq; ğ his tuis facetiis iudicũ animos hi-
laritate & leticia compleſti. Hilaritatis ac lætitiæ: hoc animi illud vultus: & oris lætitia ab altitudine ani
mi dr̃: vñ ꝑ æ diphthongũ ſcribiꝛ. Feſtiuitate: ſuauitate verboꝝ. Venuſtate iocũditate rerum. Vnum ẽ
delectationis: vt ſuauitas. Alteꝝ vero etiã vtilitatis. Ipſe ille Non modo tu Craſſe quicq̃ de iure ciuili
ſumpſiſti ſed nec Muti⁹. Paterni iuris: qđ a pr̃e didicerat iuris peritiſſimo. Et q̃ſi propugnator pr̃imo
nii: quia iuris ciuilis ſcientia familiæ Scæuolarũ peculiaris fuit. Defendere ſcriptũ: nihil aliud eſt niſi ſcri-
ptũ ſeruare: nec ab eo vſq;quaq; diſcedere ne punctum quidã. Apud magiſtros: quia non eſt iuriſcon
ſulti: ſed magiſtrorũ docere pueros: & eos declamationibus exercere. In hoc genere: Legitima conſti-
tutio conſtat ex ſcripto: ſentẽtia contrariis legib⁹ ambigua diffinitiõe trãſlatiõe: & ratiocinatione. Magi

re defenderet. At in boc gñe pueri apud magſ̃os
exercent̃ omẽs: cũ in eiuſmõi cauſis alias ſcriptũ
alias æquitatẽ defendere docent̃: & credo in illa
militis cã: ſi tu aut bæredẽ. aut militẽ defendiſſes.
ad boſtilianas te actiones. nõ ad tuã vim. & orato
riã facultatẽ cõtuliſſes. Tu vero. vel ſi teſtamentũ
defenderes. ſic ageres vt oẽ oĩm teſtamentoꝝ ius
in eo iudicio poſitũ videret̃. vel ſi cãm ageres mi
litis partẽ ei⁹ vt ſoles dicẽdo a mortuis excitaſſes
ſtatuiſſes ante oculos complexus eẽt filiũ: fleñſq̃
eum centũuiris cõmendaſſet: lapides me bercule
oẽs flere: ac lamẽtari coegiſſet vt totũ illud vti lin
gua nũcupaſſet non in. xii. tabulis: quas tu oĩbus
bibliotbecis anteponis: ſed ĩ magiſtri carmĩe ſcri
ptum videret̃. Nã ꝙ inertiã accuſas adoleſcẽtiũ:
q iſtaꝫ artẽ: primũ facillimã: nõ ediſcãt: ꝙ̃ ꝙ ſit faci
lis illi viderit: q ei⁹ artis arrogãtia: q̃ſi difficilima
ſit ita ſubnixi ãbulãt. Deinde etiã tu ipſe videris:
q eã artẽ facilẽ eẽ dicis: ꝙ̃ cõcedis adbuc artẽ: oĩo
nõ eẽ ſed aliqñ: ſiqs aliã artẽ didicerit: vt bãc artẽ
efficere poſſit: tũ eſſe illã artẽ futurã. Deinde ꝙ ſit
plena delectatiõis: in q̃ tibi remittũt oẽs iſtã volu
ptatẽ: & ea ſe carere patiunt̃ nec qſ ꝙ̃ ẽ eoꝝ: q ſi iã
ſit ediſcẽdũ ſibi aliqd nõ Teucrũ Pacuuii malit:
ꝙ̃ mamilianas venaliũ vẽdendoꝝ leges ediſcere.
Tu aũt ꝙ amore patriæ cenſes: nos nr̃m maiorũ
inuẽta noſſe debere: ñ vides veteres leges aut ipſa
ſua vetuſtate cõſenuiſſe: aut nouis legib⁹ eẽ ſubla
tas: ꝙ vero viros bonos iure ciuili fieri putas: qa
legib⁹ & p̃mia ꝓpoſita ſint virtutib⁹ & ſupplicia
vitiis: eqdẽ putabã virtutẽ boĩb⁹: ſi mõ tradi rõe
poſſit inſtituẽdo: & pſuadẽdo: nõ minis & vi: ac

ſtros: rbetores: ſiue ſopbiſtas: vbi p declamationes docent̃ diſcipuli. Aequitatẽ. i. ſñiam ſcripti. Et cre
do: De alia cauſa dicit: quã ꝓpoſuerat: quũ oñderet ius ciuile oratori neceſſariũ eſſe: de milite illo: quẽ pa
ter mortuũ credẽs p̃termiſerat teſtamẽto: q quũ paulo poſt rediiſſet cõtẽdebat nõ idẽo bæreditate priuatũ
eẽ debere: & quodãmõ p ironiã legit̃. Hoſtilianas. i. ad leges boſtilii: de actionib⁹ cauſarũ. Nã Hoſtili
us: ſicut i iure ciuili legim⁹: legiſlator iſignis fuit ac nobilis. Vim. ſ. dicẽdi: q̃ magis ingenii ꝙ̃ iuris ciuilis
ẽ. Tu vero. ſ. bereditatẽ ei⁹ qui ſcriptus eẽt teſtamẽto bæres: defenderes: ſic ageres. Nã multa multo-
rũ teſtamẽta colligeres: quib⁹ p ſimilitu-
dinẽ vtereriꝫ ad cõfirmãda argumẽta tua
Militis: Diceres nõ opꝫtere: quia p̃termiſ
ſus fuerit ignorãtia: patris iprudẽtiã mi-
liti nocere. Patrẽ ei⁹ p̃ orõne tua itro
ductus eẽt i ea cauſa: & mortuũ ipm feciſ
ſes: q̃ſi pñtẽ i p̃ris bærere cõplexib⁹: & la
cbrymãtem eũ: & crudelia fata cõquærẽ-
tẽ: adeo vt & cõmẽdatiõe filii & fortunæ
ſuæ lamẽtationes ipa etiã ſaxa i lacrimas
cõcitare potuiſſes. Nibil boꝝ i iure ciui-
li cõtinet̃ ſed ab oratore veniũt. Statu
iſſes. i. eũ mortuũ: q̃ſi p̃ſentẽ itroduxiſſes
Cõmẽdaſſet: vt obſecro vos ꝓ equitate
vr̃a: nolite filiũ meuꝫ bæreditate priuari:
qđ ego nõ volũtate ſed falſo mortis eius
nũcio p̃termiſi. Vt totũ illud: a ſuperi-
ori lr̃a pendet. Totũ illud. ſ. mouere au
ditoꝝ aĩos: dũ patrem q̃ſi a mortuis exci
tas. Vti lingua nũcupaſſet: videlicet vel
græca: vl' latina. i. quocũq̃ lingua conti-
giſſet: nuncupare ſiue cõmiſerationẽ. vel
græce patbos. i. affectionẽ vl' conq̃ſtionẽ
& iccirco loqui facit Anto. boc movt oñ
dat illũ rbetoricæ artis q̃ſi iperitũ. Nõ i
duodecim tabulis: qa i bis legib⁹ boc nõ
agit̃. Dicis. n. i duodeci tabulis oẽm pby
loſopbiã cõtineri. Oĩbus bibliotbecis:
Quia ſicut ſupius diſputauit: duodecim
tabulas omĩb⁹ bibliotbecis añponebat.
In mgr̃i cauſa. i. p̃cepto rbetoris ſiue ſo
pbiſtæ. Carmĩe. Nota quũ dicat carmĩ
ne alludit ad leges quia ſicut dr̃: Lex eſt
bui⁹ carmĩs: ac ſi diceret: nõ i iuriſcõſulti
lege: ꝫ i rbetoris p̃ceptis cõtineri: ſic etiã
apud Liuiũ: lex ẽ borrẽdi carmĩs. Naꝫ
ꝙ iertiã: Nũc ad aliã pticulã trãſit: i q̃ re-
p̃bẽdebat adoleſcẽtes ſuæ ætatiꝫ Craſſus
ꝙ nõ diſcerẽt ius ciuile. Primũ: quia faci
lis eẽt iuris ciuilis ſcia: & vtilis. Deĩde ꝙ
plena eẽt delectatiõis. Dicebat. n. ius ciui
le etiã ſi difficilimũ eẽt: tñ eẽ pdiſcenduꝫ
ꝓpter magnã ei⁹ vtilitatẽ. Facilimã: q̃
prima rõ ẽ. Subnixi. i. ſurſũ nixi & ſub
limes: qui mos ẽ eoꝝ: q ſeipos magni fa
ciũt. Sub. n. ſurſũ nõnunq̃ ſignat. vt apđ
Virgi. Et corpa ſaltu ſubiiciũ i eq̃s. i. ſur-
ſũ iaciũt. Eã artẽ. i. ſciam iuris ciuilis. Si i
gt fuerit aliqs iuriſcõſult⁹: aut orator q didicerit aliquã artẽ. i. pbiam: tũc artẽ efficere poterit. Propriũ. n.
ẽ pbiæ: i ſuo q̃q̃ loco digerere: & artẽ boc mõ efficere vt ſupra diſputauit. Deiñ poſtq̃ refutauit illã rõnẽ
difficilẽ nõ eẽ iuriꝫ ciuil' ſciam nũc ad alterã rõnẽ trãſit qđ vicꝫ delectare poſſit. In q̃: ꝫ babeas tibi ingto
Craſſe iſtã voluptatẽ patiũt̃: qa facile tibi cõcedet. Tu diciꝫ plurimũ delectatiõis eẽ i iure ciuili: ſed omẽs
ecõtrario dñt eas eẽ icultas & ſordidas: & malunt aliquã fabulã: ꝙ̃ leges illas diſcere. Teucrũ pacuuii: no
mẽ fabulæ: ac ſi diceret: q ñ malit ediſcere fabulã teucri: ꝙ̃ đ teucri calamitate pacuui⁹ ſcripſit fabula talis ẽ
quũ telamõ teucrũ & aiacẽ fratres vnũ legitimũ: & alteꝝ notbum ex bæſione ad bellũ troianũ ſmitteret.
Teucro mãdauit: ne ſine fratre rediret. Hic paterni interdicti memor patriam dimiſit: & in cyprum venit

vbi vrbẽ cõdidit Salaminã de nomine patriæ ſic appellatam:& in ea reliquũ vitæ ſuæ tp̃s pegit. Mamilia nas leges.i.leges a Mamilio cõpoſitas:q̃ de rebus venalibus tractãt. Venaliuꝫ de rebus venalibus: q̃a aliud alio mõ venditˀ: vt ſupra dictã ẽ. Si quis vendat equũ:aut domũ:neq̃ vitiũ dixerat ꝑſtare tenere tur. Sed nõ eodẽ mõ:ſi agri venderenť:aut fruges. Quas leges ſcripſit Mamilius. Siquid vitii inerit: ven ditor ꝑſtare debet. Tu aũt ꝙ amore patrie: Ad aliã particulã trãſit in q̃ dixerat Craſſus:nos ediſcere de here ius ciuile:maxime hac rõne: vt monumẽta maioꝝ noſtroꝝ noſcerem⁹ quã antoni⁹ refutat dicẽs. Nõ

metu tradi.nã ip̃m qdẽ illđ etiã cognitõe iuris:ꝙ ſit bellũ:cauere malũ ſcire poſſum⁹. De me ãt ip̃o cui vni tu concedis vt ſine vlla iuris ſcĩa: tñ cauſis ſatiſfacere poſſim: tibi hoc craſſe rñdeo neq̃ me vnꝗ̃ ius ciuile didiciſſe neq̃ tñ i his cauſis q̃s i iure poſſim defendere vnꝗ̃ iſtam ſciam deſideraſſe aliud ẽ em̃ eẽ artificẽ cuiuſdã gñis atq̃ artis:aliud in cõi vita vulgari hoĩm cõſuetudine nec hebetẽ nec rudẽ cui nrm nõ licet fundos nros obire aut res ruſticas vel fruct⁹ cã. vel delectatiõis iuiſere. Tñ nemo tã ſine oculis tã ſine mente viuit: vt qd ſit ſemẽtis ac meſſis:qd arboꝝ putatio ac vitium. quo tp̃e anni.aut quõ fiãt ea oĩo neſciat. vñ igiť ſicut fundus ĩſpiciẽdus.aut ſi mãdãdũ aliqd ꝓcuratori de agricultura.aut ĩpandũ villico ſit Magõis carthagineñſis ſint libri ꝑdiſcẽdi. an hac cõi intelligẽtia cõtineri eẽ poſſum⁹. Cur ergo nõ idẽ i iure ciuili ꝓſerti cũ i cauſis & i negociis & i foro . cõterramur. ſatꝫ iſtructi eẽ poſſim⁹ ad hoc dũtaxat. ne in nr̃a patria ꝑegrini:atq̃ aduenæ eſſe videamur. Ac ſi iã ſit cã aliq̃ ad nos delata obſcurior. difficile credo ſit. cuꝫ hoc Scæuola cõicare:ꝙꝙ ipſo oĩa quoꝝ negociũ eſt c oulta ad nos. & exquiſita deferebunt an vero ſi de re ipſa ſi de finibus cũ in rem præſentẽ nõ inuenimus ſi de tabulis & ꝑſcriptionibus cõtrouerſia eſt cõtortas res & ſępe difficilẽ

ea rõne eẽ diſcendũ ius ciuile quia etiã ſi amam⁹ patriã non tñ ius ciuile q̃cq̃ p̃riæ ꝓdeſſe põt:ꝙ legũ illarũ plæreq̃ vľ vetuſtate cõſenuerũt:& antiquitatę ſũt: vľ etiam ſublatæ. Nouis legib⁹:quia lex poſterior ſp̄ derogat priori vel abrogat Nã derogare ẽ aliquid đ ea detrahere Abrogare vero eã penitus tollere. Cõſenuiſſe: obſoleuiſſe:antiquitas eẽ. Qđ vero viros bonos ꝑgit ſicut iſtituerat Antoni⁹ rñdere Craſſo:ad oia q̃ ille đ iure ciuili ꝓpoſuerat:tã q̃ꝫ neceſſaria eſſe oratori. Legib⁹ nã legib⁹ p̃mia bonis ſupplicia maľ ſtatuta ſunt. Equidẽ putabã:rñdeo tibi vt aliter longe ſentis q̃ꝫ ego. nã exiſtimabã eã poſſe p̃ceptis. .iſtituẽdo: & rõnib⁹ .i.ꝑſuadẽdo eã ꝑcipitu aũt vis eã minis: vi ac metu tradi Ho cicto dicit q̃a nõnulli volũt igenio poti⁹ iſitã q̃ꝫ rõe compatã putabã q̃ſi cũ irriſione dixit. Inſtituendo:p̃cæpt⁊ ꝑſuadẽdo:rõib⁹. Nõ minis ñ ꝑtinet ad id qđ ſupra dixerat ſupplitia vitiis eſſe ꝑata. Nã ip̃m qdeꝫ:q̃a nemo eſt adeo rõis exꝑs:qui ñ itelligat: q̃ꝫ bonũ ſit vitare malũ:& ſequi virtutes. Illđ: qđ ad ius ciuile ꝑtineret. Bellũ elegãs prudẽs vt vult Nonius marcellus. Sed hoc loco melius cõuenit be.lũ.i.prudens De me aũt ip̃o cui vni:q̃a dixiſti excepto te vno Tñ cauſis ſatiſfacere poſſim nõ inficior inq̃t Anto. me cãs grauiſſimas ægiſſe& tñ nunꝗ̃ ius ciuile deſideraſſe: q̃a dixiſti excepto vno. Quas i iure:q̃ ad ius ꝑtinent:q̃ cõtra ius mime tuerenť & q̃ contra ius ſuſcepiſſem& ſubdit rõem. Neq̃ tñ:quia natura ip̃a mihi offerebat. qđ iuſtũ eſſet. Iſtã ſciam.iurꝫ ciuilis Aliud ẽ em̃.aliud eſt iquit alicui⁹ artis tenere ſciẽtiã.& aliud ẽ ſcire ea:q̃ in cõi vita: & communi hoĩm conſuetudine contineanť. Cuiuſdã generis.quia primo quideꝫ genus rei ſcire debem⁹:deinde artem: vt verbi gr̃a. Phyloſophia:æthicem.i.moralem diuiſa eſt. Sed moralis diuidiť i logicem.id eſt ſermocinalem. Sermocinalis diuidiť in grammaticã rhetoricã:& dialecticã. Et hæ tres artes ſunt:q̃ continenť ſub logica. Eſſe artificem: videlicet diſcere:genus: vt logicen. Deinde artem: vt grammaticæ rhetoricæ: dialecticæ:nam hæ ſermocinales ſunt. Hebetem:tardũ ingenio. Rudem:ignarũ ꝓpter rerum imperitiam. Cui noſtrũ. Et ꝑ ſimilitudinem ꝓbat illud oſtendens:quomodo etiã ea quæ ad æq̃tatem ꝑtinet ſcire poſſum⁹:etiã ſine iure ciuili:queadmodũ inquit aliquis:non eſſet adeo mente captus: vt ñ poſſe ꝑcipere:quo tp̃e arandũ eſſet:& putandæ vites:ſi non etiam vidiſſet magonis libros qui đ agricultura ſcripſit:ita etiã ſine iure ciuili cauſas agere poterit orator. Obire audire: vt Ennius:ob romã ducere cepit legiones.i.ad romã. Fructus vtilitatis. Semẽtis. Hæc ſemẽtis:hui⁹ ſemẽtis:ſignãt ſationẽ. Vir. Et longos ſementẽ extendit i annos. Sine oculis:ad ea q̃ videnť magis. Sine mente:ſine rõne. Quid arborũ putatio:q̃ tp̃e arbores putandæ ſũt.i.falce purgãdæ: vt ſuos fructus emittere poſſint. Putatio vitiũ:cũ vites mundanť & purganť. Quõ quia oĩs ſciunt cũ vites & arbores putanť:falce purgari:& arboruꝫ putatio ac vitium vocatur. Num igiť ꝑ ſimilitudinẽ oſtendit. Aut res ruſticas: Hic duas cauſas colẽdi agri ꝑtranſitum tetigit vel vt fructum ꝑcipiamus:vel delectationẽ. Tamen q̃buis iocunditatis: aut fructus cauſa agros reuiſimus. Procuratori:procurator eſt cui agri colendi cura omnis incumbit: quaſi vicarius domini. Villicus qui tantummodo villæ: & rebus domini præeſt. Magonis:qui de agricul

tura copioſiſſime ſcripſit. Cur ergo: Nũc cõfert ſimilitudinẽ dicens. Si hoc ẽ i aliis reb⁹ cur nõ etiã p̃t hoc fieri i iure ciuili. Profecto p̃t fieri & p̃ſertim his qui q̃tidie in foro verſant̃. Idẽ: p idẽtidẽ. i. p ſilr̃ poſuit. eſt ẽm nomen p aduerbio poſitũ. Coteramur. i. nĩſſidue verſemur: & ẽ trãſlatio ſumpta a veſte cõtrita. i. q̃tidiano vſu lacerata. Dũtaxat. i. ſolũmõ: ſubaudi poſſim⁹ inſtructi eſſe a ſupiori. Peregrini atq̧ aduenæ alienigenæ: & externi hoc ẽ vt mores hoim: & vitæ cõſuetudines teneam⁹ qb⁹ cauſas nr̃as agere poſſim⁹ Ac ſi iã: Si etiã inquit cauſa aliq̃ obſcurior ĩciderit: q̃ꝫ orator ſine iuris ciuilis noticia agere nõ poſſit: facile erit cõſulere vel hũc Scæuolã: vel aliuꝫ quempiã iuriſcõſultũ: vt ꝑpterea dicẽdũ nõ ſit oratori eẽ ius ciuile neceſſarium & ironice loquit̃. Quãq̧: q̃ꝫq̧ inq̃t nihil ẽ tam difficile: q̧ clientes ipos defendere cõſueuimus. Nã quũ pr mo cliẽtes deferũt cauſam ſuã ad iuriſcõſultos: deide ad oratores: nõ ẽ opus: vt orator iuris ciuilis ſcientiã teneat. Obſcurior difficilior Cũ hoc demõſtratiue dixit. Exquiſita diligẽter explorata. Cõſulta: de quibus antea cõſuluerũt iuriſcõſultos. An vero. Nũc dicit oratorem facile ꝑdiſcere poſſe q̃ in iure ciuili cõtinent̃ ꝑpterea q̧ etiã diſcũt q̃ difficilima ſũt. Et ita intẽdit argumentũ Antoni⁹ hoc mõ: Si res difficiles orator ꝑdiſcit: res faciles multo melius diſcet. Si res difficiles diſcit: num ne res faciles diſcet orator. Si de finibus: declarat vt oñdat qđ ꝑpoſuerat: videlꝫ ſi de finib⁹ cõtrouerſia fuerit. Nã cõtrouerſia eẽ ſolet: quũ duo vicini de aliq̃ re iter ſe contẽdũt: vt quũ de duob⁹ p̃diis cõtẽdũt. Difficile ẽ. n. ĩtelligere fines alicui⁹ regionis niſi prius in eaꝫ venerim⁹ & tñ eã cõplectimur. Quoties de finib⁹ agit̃ totius regiõis ſitũ mẽte cõplectimur taꝫ etſi i locũ p̃ſentẽ nõ venerim⁹. In rẽ p̃ſentẽ: videlꝫ i regionẽ. Si de tabulis. & p̃ſcriptionib⁹. i. de p̃ſcriptionib⁹ tabularꝫ i quib⁹ totius rei ſũma cõtinet̃. Præſcriptionib⁹. i. rubrica i q̃ toti⁹ rei ſũma continet̃ Preſcriptiões aũt quoſdã q̃ſi titulos dicit: quib⁹ totius rei ſũma cõprẽdi videtur. Vl̃ certe p̃ſcriptiões dicit tpm: q̃ fiũt

neceſſario ꝑdiſcimus. ſi leges vobis: aut ſi hoĩum ꝑitoꝝ reſpõſa cognoſcẽda ſunt: veremur: ne ea ſi ab adoleſcẽtia iuri ciuili minus ſtuduerimus: nõ queam⁹ cognoſcere. Nihil ne igit̃ ꝓdeſt oratori iuris ciuilis ſciã: nõ poſſuꝫ negare: ꝓdeſſe vllã ſciẽtiã: ei p̃ſertim: cui⁹ eloquẽtia copia reꝝ debeat eẽ ornata. Sed multa et magna & difficilia ſunt ea: q̃ ſunt oratori neceſſaria: at ei⁹ induſtriã ĩ plura ſtudia diſtrahere noli. Quis neget opus eẽ oratori i hoc oratorio motu ſtatuq̧ Roſcii geſtu & venuſtate. Tñ nẽo ſuaſerit ſtudioſis dicẽdi adoleſcẽtibus ĩ geſtu diſcẽdo hiſtrionũ more elabcre: qdẽ oratori tã neceſſariũ q̃ꝑ vox. Tñ me auctore: nẽo dicẽdi ſtudioſus grecoꝝ more: et tragœdoꝝ voci ſuiet. Qui & ãnos q̃ꝑpluris ſedẽdo declamitãt: & quotidie ãtea q̃ ꝓnũciẽt: vocẽ cubãtes ſẽſim excitãt: eãdẽq̧ egerũt ſedẽtes ab acutiſſimo ſono vſq̧ ad g̃uiſſimũ ſonũ incipiũt: & q̃ſi quodãmodo colligũt: hoc nos ſi facere volum⁹: ante cõdẽnabunt̃ ii. quoꝝ cauſas recipi em⁹. q̃ꝑ toties quoties. ꝑſcribit̃ peanem aut munionem citatimus. q̧ ſi in geſtu: qui multũ oratorẽ adiuuat: & in voce q̃ vna. maxime eloquẽtiã vel cõmendat vel ſuſtinet: ela

triẽnio iter pñtes i reb⁹ mobilib⁹ decẽni i oreb⁹ ĩmobilib⁹ vigennio ĩter abſentes ĩ reb⁹ itẽ imobilib⁹: vt i li. inſtitutoꝝ capite de vſucapione: & ordo ẽ: an veremur ne inde quæam⁹ cognoſcere ea: qa min⁹ ſtuduimus iuri ciuili: ſi leges nobis: aut hoim pitoꝝ rñſa cognoſcẽda ſũt: quũ neceſſario ꝑdicim⁹ res cõtortas. i. ꝑplexas: ꝑturbatas ſibiĩuicẽ mime cohærẽtes: ẽ aũt intẽtio argumẽti. Si res difficiles ꝑdiſcim⁹: faciles nõ diſcem⁹. Cõtortas res. i. ꝑplexas & ꝑturbatas: & ſibipſi mime cohærẽtes: & contortũ dr̃: quũ id qđ ſeq̃t cũ ſupiore nõ cõuenit. Difficilẽ: nã qui vult cauſam ſuã de finib⁹ cõmittere p̃rono: neceſſe ẽ vt locũ deſcribat & dicat vicini mei p̃dia dextera iacẽt: ſiniſtra aũt mea. & deinde ſulcus i medio ẽ: qui p̃diũ meũ ab illius diuidit. Si leges: Senſus ẽ: Q ñ inquit hæc ꝑturbata diſcim⁹: dubitam⁹ ne ea diſcere: q̃ i iure ciuili cõtinẽt̃: q̃ ſũt faciliora & ẽ zeugma ab iſeriori. Si res difficiles diſcim⁹: res faciles nõ diſcem⁹. Peritorũ: quia ea etiã p legib⁹ valẽt: vt reſpõſa prudentũ: cõſulta ſenat⁹: iudicata ſapiẽtũ: p legib⁹ habent̃. Nõ quæam⁹. q. d. nõ ẽ verũ. Nihil ne igit̃. Hoc loco obiicit ſimul: & obiectũ purgat: qa aliquis dicere poſſet. o antoni: nũ ne oratori iuris ciuilis ſcientia ꝓdeſt. reſpondet fateor quidẽ multa oratori neceſſaria eſſe: ſed nolim ipm in diuerſa diſtrahi. Et oratori. At ego nolim vt neceſſe ſit omibus rebus ſtudium intendere

Quis neget. Probat illud nõ ſi multa neceſſaria ſint oratori. Statuq̧: quia non mouendi ſolum ſed etiam ſtandi ratio oratori habenda eſt. Quis: q̧ ita ſit nõ eſſe diſtrahendũ in plura ſtudia. Plura ſtudia: vt quæcunq̧ ſibi ꝓſint ea ſummo ſtudio ꝑcipiat. Induſtriam: laborem ſtudii. Tamẽ: q̃ꝫuis hæc videant̃ vtilia oratori: tamen nemo hoc dixerit: oportere oratorẽ ita elaborare in his geſtib⁹: vt mimos & hiſtriones. Opus eẽ oratori: quia nihil eſt tam neceſſariũ oratori q̃ꝫ vox & quia ſonus vocis neceſſari⁹ ſit oratori: tamen non debent tantum in vocis excitatione temporum conſumere: q̃ꝫtum tragœdi: & græci potiſſimum. Studioſis: qui ſtudent dicendi copiam conſequi. Dicendo: inter dicendum. Vox quod de geſtu & motu diximus: idem de voce dicendum eſt. Græcorum: ſophiſtarum: qui declamatiões do

borare nobis nõ licet.at tantũ in vtroq; aſſeq poſſumus q̃tũ in hac acie quotidiani muneris ſpaciũ nobis dat̃:q̃to minus eſt ad iuris ciuilis ꝑdiſcendi occupationẽ deſcendẽdum. Qđ & ſummatim percipi ſine doctrina põt.& hanc habet ab illis rebus diſſimilitudinẽ:ꝙ vox & geſtus ſubito ſumi & aliũde arripi nõ poteſt: iuris vtilitas ad quãq; cãm q̃uis repẽte: vel a peritis:vel de libris depromi põt. Itaq; illi diſertiſſimi hoïes miniſtros hñt ĩ cauſis iuriſperitos:quũ ipſi ſint peritiſſimi:& q:vt abs te paulo ante dictũ eſt:pragmatici vocant̃:in quo nr̃i oĩno melius multo: ꝙ clariſſimoꝝ hoĩm auctoritates leges & iura tecta eſſe voluerũt.Sed tñ nõ fugiſſet hoc græcos hoïes ſi ita neceſſe eſſe arbitrati eſſent oratorẽ ipm erudire iure ciuili nõ ei pragmaticũ adiutorẽ dare. Nam qđ dicis ſenectutem a ſolitudine vindicari iuris ciuilis ſcĩa:fortaſſe etiã pecunię magnitudine. Sed nos nõ quid nobis vtile:verũ qd oratori neceſſariũ ſit q̃rimus q̃ꝙ quoniaꝫ multa ad oratoris ſilitudinẽ ab vno artifice ſumimus:ſolet idẽ Roſcius dicere: ſe quo plus ſibi ætatis accederet.eo tardioris tibicis modos. & cantus remiſſiores eẽ factuꝝ ꝙ ſi ille aſtrictus certa q̃dã nũeroꝝ:moderatiõe et pedũ tñ aliqd ad reqẽ ſenectut̃ excogitat: q̃to facili⁹ nos ñ

ęcent. Tragœdorũ.i.tragœdiã cantantiũ.Inter tragicũ & tragœdũ hoc intereſt.Nã tragicus pœta dicit̃ a ... id ẽ cantus.Tragœdus vero:qui eã canit & recitat. Voci ſeruiet.i.operam dabit voci. Qui:& docet exercitationẽ hm̃oi hominũ. Qui græci. Sedẽtes.ſ.in ſcola. Declamitant.id ẽ declamationib⁹ dant operã. Cubãtes:videlicet vt ſedatiori: & integriori ſpiritu vocis ſonũ voc̨ inuitent. Antea q̃ ꝓnuncient.i.anteq̃ verba ꝓferãt primo quidẽ cubãtes:quũ manũ ſub aure poſuerint.ſedatiori:& trãquilliori ſpũ vocẽ inuitãt. Deinde cũ inuitauerint:eã integriori ſpũ emittũt:& vox aſcẽdit nõ niſi ad quintũ gradũ. Cubãtes vocẽ ꝓuocãt:ſedẽtes ꝓnunciãt. Senſim paulatim. Egerũt emittũt.Nã egerere ẽ emittere. Ab acutiſſimo.id ẽ ſupmo Grauiſſimũ.i.ad primũ recipiũt.i.ad remiſſũ. Colligunt.Pulchra tranſlatio ab imꝑatore.Nã imꝑator milites ſuos ꝑfuſos recipit:& diſꝑſos colligit Hoc.ſ.exercere vocẽ quo græci:& tragœdii faciũt. Hoc nos:ſi hoc facere vellem⁹ añ cõdẽnaret̃ re⁹:q̃ oĩa enarrauerim⁹. Pean:ẽ cãtilena añ principiũ pugne decãtata ĩ honorẽ phœbi vt apud Vir. Lætum pæana canẽtes. Munionẽ:munio cãtilena a munio quodã inuẽta. Perſcribit̃ accuſat̃.Te grandẽ tibi dicã ĩpingã:more græco Q đ ſi.i.geſtu: Vide quõ nũc argumẽtat̃ p ſ litudinẽ. Per ſilitudinẽ argumẽtari ſolem⁹ a maiori ad min⁹ vł ecõtra a miori ad mai⁹ vt ſi miori ĩ re nobis nõ ĩſeruit amicus ĩ maiorib⁹ multo min⁹ inſeruiet,a maiori ad min⁹:ĩ geſtu & ĩ voce:q̃ multo maxĩe oratori neceſſariæ ſũt:laborandũ ẽ:multo min⁹ ĩ iure ciuili elaborandũ ẽ:qđ nõ ẽ neceſſarium oratori. Geſtu.i.motu corꝑis. In voce in ſono vocis. Quæ vna.i.ſola vox.Hoc ideo dixit:quia ter ĩterrogat⁹ Demoſthenes: qđ maximũ eẽt ĩ arte oratoria Rñdit ꝓnũciationẽ. Cõmendat audiẽdo. Suſtinet dicẽdo.Nã eloquẽtiã vox quũ audit̃ commẽdat.Præterea quũ dicim⁹:ita ſeruat̃ vt a principio vſq; ad finẽ eq̃lis cõſtiterit:eã ſuſtinet. Acie quotidiani muneris.i.aſſiduo labore.& certamĩe actionũ. Mũeris:Poliſem⁹ ſmo ẽ nã munus donũ ſignãt:& on⁹ militare: qđ quum remittim⁹ vacatio dr̃.Mun⁹:officiũ vñ municipes dñr qui ciuilia munera .i.officia accipiũt:vt Vir.Collectũq; hæc ipſa ad munera glutẽ. Summatim vniuerſaliter ſcđm genus ſuum:& p rubricã. Ab illis rebus.ſ.voce:& geſtu.& declarat. Sumi põt:quidẽ accipi ſumi:eligi:vt Saluſtius.Sumunt ſibi aliquẽ ex populo munitorẽ. Arripi:ſicuti poteſt ius ciuile arripi a iuriſconſulto:quia primo eligimus:deinde electa capimus. Itaq;. Hoc loco Anthonius argumentum Craſſi in ſuũ commodũ vertit. Nam Craſſus dixerat græcos neceſſitate quadam habere pragmaticos.id ẽ cauſidicos:qui ius ciuile ſibi ſbminiſtrarent.dicens ita oratori neceſſariã eſſe iuris ciuilis ſcientiam quemadmodum græcis:Hi cauſidici quos pragmaticos appellas:quaſi quoſdam ſubminiſtratores. In quo:non negauero quod tu dixiſti Craſſe:noſtros Romanos multo meli⁹ ægiſſe q̃ græcos vt voluerint clariſſimos viros:& iuris præſtantes eſſe quoſdam quaſi antiſtites iuris ciuilis. Tecta munita:tuta atq; defenſa. Sed tamen q̃uis hæc conceſſerim noſtros melius feciſſe q̃ græcos tamen hoc affirmauerim:græcos etiam potuiſſe hoc videre:quod diſputaſti.oratorem oportere eſſe eruditum in iure ciuili ſi ita neceſſe eſſe arbitrati eſſent ſed quia videbant hanc iuris ciuilis ſcientiam minime oratori neceſſariam eſſe:ideo ſatis habuerunt oratori dare pragmaticum. Si ita neceſſe:ac ſi diceret:ipi etiaꝫ optime vidiſſent. Nam qđ: Ad aliud argumentũ:ſiue rationẽ Craſſi tranſit Antonius:q̃ argumẽtabatur.craſſus ius ciuile oratori ꝑdiſcendũ:ne ſenectus deſtituta iaceret & hoc ſimul cuꝫ cæteris cõfutat hoc mõ.Si hãc rõem dicis eẽ.cur ius ciuile orator diſcat: vt ſenectutẽ ſuã a ſolitudine vindicet:& frequentari velit:multa alia eſſe reſpondeo:quia ſi pecuniæ magnam quantitatem habuerit cõtinuo populũ beniuolum ſibi & frequentẽ largiẽdo ꝑficiet:ergo etiã ſine hac poterit populum frequentem habere. A ſolitu

dine:ne om̄ino deſtituta iaceat. Magnitudine pecuniæ:videlicet largiẽdo:vt a ciuibus colat̄. Sed nos ſed fac ita eſſe:vt vtilitatẽ hãc afferat iuris ciuilis ſciẽtia. Ego dico tibi nõ quæri:quid oratori vtile ſit ſed quid neceſſariũ. Quãq̄:dixit nos nõ quærere qđ vtile ſit oratori:tam etſi hoc quoq̄ oratori vtile erit ſi diligentius cõſiderauerit:vt nõ ſemp̄ intendat animũ:ſed reprimat aliquãdo & hoc ſeni nõ parũ vtilitatis afferet:& ſimilitudinẽ ſumit ab hiſtrione:ſicut fecit & Craſſus:quia placebat oratorẽ multis i reb⁹ hiſtrioni cõparari.ac ſi diceret.ego quoq̄ exemplo tui hãc Roſcii ſententiã oratori accõmodabo. Artifice:ab Mimo & hiſtrione. Aetatis accederet.i.quanto ſenior efficeret̄. Aetat̄ quia nõ poteſt id laboris ſuſtinere in maturiori ætate:qđ in viridiori ſuſtinuerat.

Modos.modulationes ad harmoniã ptinet quæ variis vocibus certa quædã ratione conficit̄. Tardiores: longiori vocis interuallo. Nã qui canit diuerſas voces: variaſq̄ formas in vnũ cõiũgit:& modulationes conficit. Sed qui ſenior ẽ nõ poteſt has vocis varietates celeriter p̄currere ſpiritu deficiẽte iam & langueſcẽte. Cantus.i.tonos hoc eſt legitima grauitatis:& acuminis ſpacia. Nam vt ex variis vocibus modus:ita ex variis modis cãtus conficit̄ & ꝓpterea cãtus cõtinuo ſubiunxit. Remiſſiores:tardiores.ſ.vocũ ipſarũ longiori interuallo vt harmoniam faceret:quũ plus ſpacii vel minus intendimus in deprimẽda voce. Quođ ſi ille aſtrictus:nũc intẽdit argumentũ. Numerorũ:modulationũ. Virgi. Numeros memini:ſi verba tenerem. Et pedũ:qa ꝑ quãtitate ſyllabarũ verſus modos cantuſq̄ recipiũt:quia vbi ſyllaba ꝓducit̄:tono vtimur acutiore:quũ vero corripitur breuiore. Laxare.ſ. vocẽ & nũeros p̄nũciandi. Per multa.i.p magnã orationis partẽ. Neq̄.n.ab ipo exemplũ ſumit:vide qđ dicas:ne nimiũ vrgeas oratorẽ:& eũ velis voci operã dare inteſius q̄ oporteat. Nã & tuipſe poſtq̄ ad maturiorẽ ætatẽ inclinare cœpiſti: voce moderatiore:vti incepiſti: vt facile appareat oratorem non poſſe ita ꝓnunciare:vt dixiſti.

laxare modos:ſȝ totos mutare poſſumus. Neq̄ enim hoc te Craſſe fallit q̄ multa ſint: & q̄ varia genera dicẽdi: & qđ haud ſciã: an tu primus oſtẽderis:q iã diu dicis remiſſius & leuius. q̄ ſolebas neq̄ minus hęc tamẽ tua grauiſſimis ſermonis leuitas:q̄ illa ſũma vis:& contentio ꝓbat̄:multiq̄ oratores fuerunt: vt illum ſcipionem audiuimus et Lælium:qui omnia ſermone cõficerent Paulo intẽtiore: nunq̄ vt Sergius Galba lateribus:aut clamore:contẽderent:quod ſi iam hoc facere non poteris:aut noles:vereris ne tua domus talis & viri & ciuis:ſi a litigioſis hominibus non colatur:a cæteris deſerat̄. Equidem tantum abſum ab iſta ſententia:vt non modo non arbitrer ſubſidium ſenectutis:in eorum qui cõſultum veniant multitudine: eſſe ponendum: ſed tanq̄ portum aliquem expectem iſtam quam tu times ſolitudinẽ. Subſidiũ.enim belliſſimũ exiſtimo eſſe ſenectuti: ociũ reliqua vero etiã ſi adiuuãt. hiſtoriã dico & prudentiã iuris publici:& antiqtatis iter:& exẽploꝝ copiã. Si quãdo opus erit. a viro optimo:& iſtis reb⁹ iſtructiſſimo familiari meo lõge mutuabor:

Q̄ multa ſint & q̄ varia quia tria ſunt genera dicendi in quibus omnis oratio verſatur: ſublime:mediocre:& humile in quibus varios dicendi modos ineſſe oportet: vt alii p contentionem: alii p amplificationem:alii per ſermones afficiuntur.ergo multa genera dicendi numero varia ipſis modis pronũciandis:vt ex ſe leuitatem ſermonis in Craſſo ſummam vim dicendi: & contentionem ineſſe dixit. Nam ſermonis pars dignitas eſt:cuius oratio cũ quadã grauitate eſſe debet ac remiſſione orationis. Contentionis partes ſunt continuatio & diſtributio quarũ altera per clamationẽ altera p acrimoniã conficit̄. Multa numero. Varia diuerſitate ꝓnunciandi:quia alii p contentionem alii p amplificationẽ:alii per ſermonẽ. Quod haud ſciã: dubito an tuus hoc oſtenderis variari genera dicendi ꝓ varietate & diuerſitate ætatis. Te Craſſe fallit:qđ diximus de remittenda contẽtione vocis. Solebas.ſ.priori ætate. Neq̄ minus grauiſſimi quia ſermo eſt.cuius oratio debet eẽ cũ grauitate quadã.

Sũma vis:vehemẽtia dicendi qua ſolebas vti in iuuentute tua. Contentio.i.acclamatio & acrimonia vocis. Nã in hæc duo contẽtio diuidit̄ in diſtributionẽ & cõtinuationẽ. Cõtinuatio eſt vocis clamoſa acceleratio. Diſtributio ẽ acris & diſtĩcta vociferatio. Multiq̄ oratores:& ſolũ hoc fit in ſenectute:vt vocis ſonus remiſſior efficiat̄ ꝓ cõmodo ætatis ſed hoc etiã vidimus fieri a nõnullis oratoribus:vt hoc vterent̄ in om̄i ſuæ vitæ tp̄e & tñ nõ minus ꝓbari. Et hoc ptinet ad id vt ꝓbat nõ eẽ oratori ita clandam operam ꝓnunciationi:vt hiſtrioni. Scipionẽ & Læliũ:cõſtat.n. Scipionẽ & læliũ ſtudioſos eloquẽtiæ fuiſſe q̄ta autem fuerint cõiuncti amicitia nemo eſt qui neſciat. Paulo intentiore.i.paulo vehemẽtiore habita conſideratione negocii. Nunq̄ contẽderent: cõtentione vterentur. Lateribus vbi longioribus periodis ſpũs cõſumit̄. Nã qui nõ fuerit bonis laterib⁹:& voluerit longiorib⁹ periodis vti i medio vocis deſiſtere coget̄. Laterib⁹:ꝓpter longitudinẽ periodũ. Clamore:ꝓpter itentionẽ vocis. Quođ ſi hoc iã Nũc cõcludit dicẽs. Sȝ ſi nec hoc quidẽ efficere poter̄:vt remiſſiori voce cauſã dicas:dubitas ne tua dom⁹ deſolata relinq̄t̄. Nam ſi litigioſi hoĩes eã nõ frequẽtarint:tñ viri clariſſimi eã frequentabũt. Iam vi

delicet quū ad ætatē grauiorē pueneris. Noles:vt tādem ab eiuſmodi litigiis deſiſtas. Colat̃:frequē tet̃. A cæteris.ſ.p̄ricipibus. Eq̄dem:cōfutata rōne craſſi ſuā ponit ſniam Prio q̄dē non deſtituet̃ tua domus:ſed hoc cōcedat̃. Ego id nō ſolū dixeri eē ſenectutis incōmodū:ſed etiā cōmodū cōtēderim: vt aliq̄n̄ reqem poſtulet. Sed tanq̃ portū:quū iam ingraueſcēte ætate ab eiuſmodi cauſis me remoue ro. Subſidiū eīm belliſſimū:elegātiſſimū:prudētiſſimū:& optimū. Reliqua vero &c. Dixit ſupius Antonius illā nō eſſe rōem admodū ꝓbandā:ꝙ ius ciuile ſenectutē a ſolitudie vindicet. Deinde dixit ſe

neq̃ repugnabo quo min⁹ id qđ mō hortatus es oīa legāt.oīs audiāt ī oī recto ſtudio atq̃ hu manitate verſent̃.Sed mehercule nō ita multū ſpacii mihi hr̄e vident̃:ſi mō ea facere: & perſe q volēt:q̄ a te craſſe p̄cepta ſūt:q mihi ꝓpe iam nimis duras leges imponere viſus es huc ætati: ſed tn̄ ad id qđ cupiūt adipiſcendū:ꝓpe neceſſa rias:nā & ſubitæ ad ꝓpoſitas cās exercitatiōes accurratæ ac meditatæ cōmēdatōnes: ac ſtilus ille tuus:quē tu vere dixiſti perfectorē dicendi eſſe:ac mgr̄m multi ſudoris ē:& illa orōnis tuæ cū ſcriptis alienis cōparatio et de alieno ſcripto ſubita:vel laudādi vel vituperādi vel cōprobā di:vel refellēdi cā:diſputatio:nō mediocris: cō tentionis ē:vel ad memoriā vel ad imitandū.Il lud vero fuit horribile:qđ mehercule vereor ne maiorē vi ad deterrēdū habuerit:ꝙ ad cohor tādū voluiſti.n.ī ſuo gn̄e vnūquēq̃ nr̄m q̄ſi q̄n dā eē Roſciū:dixiſtiq̃ nō tam ea.q̄ recta eſſent probari ꝙ quæ parua ſunt faſtidiis adhæreſcere Qđ ego nō tā faſtidioſe ī nobis qđ ī hiſtrionib⁹ ſpectari puto.Itaq̃ nos raucos ſæpe attētiſſime audiri video:tenet.n.res ipa atq̃ cā at Eſopū ſi paulū irracuerit explodi a qb⁹.n.nihil p̄ter vo

nō querere qd oratori vtile ſit:verū etiā quid neceſſariū. Nūc vero dicit que de hiſtoria:de morib⁹ de conſuetudinibus maiorꝝ de exēplis dixerat: craſſus tenenda eſſe oratori:vt orōnē locupletare poſſet.dicit nō ſe negare:ſed nō eē adeo neceſſaria. Nā ſi ea neceſſaria erūt:potero a longo familiariſſimo meo mutuari etiam ſi nō ea in ſcriptis didicerim. Hiſtoriā dico:quia dixit reliqua a craſſo ſuperius diſputata. Prudētiā plebeſcitorꝝ:q̄ ſtatuta vocāt̃.Antiq̄tatis: mores:& cōſuetudines maiorū. Exēplorū copiam q̄ de hiſtoria & antiq̄tate ſumunt̃. Iſtis rebus.ſ.hiſtoria plæbeſcitis:& conſuetudine maiorꝝ. Inſtructiſſimo.i.p̄itiſſimo viro.Hūc longū cōſtat hiſtoriarū ſtudioſiſſimū fuiſſe. Neq̃.n.repugnabo:quia ſupius dixerat anthoni⁹ nō cōcedere:vt in diuerſa ſtudia oratoris induſtria diſtrahat̃:videbat̃ indicere:ne aliud diſcerēt p̄ter oratoriā artē. Nūc vero q̄ cōcedēda ſunt cōcedit:q̄ autē neganda refellit. Horati.ſicuti vidim⁹ in craſſi diſputatione: In oīmi recto ſtudio & hūanitate.i.in oīmi honeſto ſtudio hūanitatis.
Hūanitatis eruditōis:& diſciplinæ.Ci. ꝓ Archia poeta:eteni oēs artes q̄ ad humanitatē p̄tinent:q̄dđā quaſi cōe vinculū &c. Nā ita multū Nūc quaſi beniuolētiā captare videt̃ a cotta & ſulpitio.
Et pſequi.i.ſi voluert oia cōſeq. Huic ætati occupatiſſime ꝓpter maieſtatē po. ro. Ad id qđ cupiūt.i p̄fectā facultatē oratoriā. Nā & ſubitæ:oia ferme repetit q̄ craſſus dixerat ſuperius oratori neceſſaria.& eſt zeugma ab inferiori. Subitæ:vt vel ex tp̄e:ꝓpoſita cā dicere poſſit. Accurratæ: diligēter Cōmēdatōes collocās.i.mēorie mādant̃. Meditatæ alio verſatæ. Stilus:ad induſtriē ſcribēdi ptinet Stilus character:vt ſicut i ſcribēdo dicere cōſueuiſſes ita ꝓnūciādo ſeruares. Illa cōpatio. Hoc etiā i exercitatōe p̄cepit craſſus:vt in ſua ſcripta cū alienis cōparet:& q̄ meliora eēnt ſua:illis adæquare contendere. Tuæ.i.cuiuſq̃ ꝓpriā. Et de alieno ſcripto:ſenſus eſt:ſi oia q̄ dicta ſunt a te o craſſe:orator officere voluerit neceſſe eſt:vt nūq̃ ab exercitatōe deſiſtat. Vel laudādi: q̄ digna ſunt. Vel vituperandi:q̄ indigna. Cōprobādi:q̄ vera vel veriſimilia Refellēdi:q̄ falſa. Cōtētionis.i.nō mediocris intētionis cōtinuationis & pſeuerātiæ. Illud: Hæc eſt ſeptima & vltima hui⁹ capitis ps in qua anthonius craſſi reprehēdi de ſniam tanq̃ durā & immitē. Deterrēdū:remouēdū ab eloquētia:ne ſperēt ſe tantā pronūciādi artē cōſequi poſſe Quā cohortādū:ab eloquētiā. In ſuo genere.in ꝓpria facultate dicendi.
Quaſi quendā eſſe roſciū:acſi diceret vt nihil poſſet in ꝓnūciatione nr̄a rep̄hendi. Dixiſtiq̃: & quū argumētaret̃ craſſus tantā opam in ꝓnūciatione ponēdā eſſe dixerat:Hiſtrionē:ſi nōnūq̃ illā ſeruare potuiſſet ꝓnūciationē accuſatores facile inuenire:eo ꝙ diceret crudū eē & nō bn̄ diſpoſitū ad eam rē.
Nō tam ea:quia dixerat ea:q̄ dicerent̃ inepta:in aīs auditorꝝ magis p̄manere q̄ ea q̄ recta eēnt. Nō ea que recta eēnt.ſ.q̄ ea q̄ eēnt inepta. Faſtidiis faſtidioſis hoibus. Qđ ego. Nūc antoni⁹ cōuertit hoc argumētū craſſi & dicit. Tu dixiſti ea q̄ ab oratorib⁹ dicūt̃ faſtidioſius audiri q̄ ea q̄ dicant̃ a mimis & hiſtrionib⁹.Sed ego aliter ſentio. Nā q audiūt oratorē:nō vſq̃quaq̃ audiūt delectatiōis cauſa ſed vtilitatis. Qđ ſi aliq̄d minus iocūdū dixerit:eq̄ori aīo ferūt:q̄a nō eſt oratoris intētio:vt delectet ſolū. Si vero hiſtrio aliq̄d ineptū ꝓtulerit:q̄a nihil p̄terea requirit̃ ab eo niſi delectatio:nulla ratōne tollerari poteſt Itaq̃ vos. Primo q̄dem re ipa cōfirmat:deinde rōne refellit:ꝙ videlicet oratorē raucum

ſæpiſſime ſumma attẽtione audiuerit At vero biſtrionẽ ſi paulo vocez remiſerit:nõ eſt qui eũ audire velit.Res ipa atq̃ eã.i.cã reꝝ. Tener.ſ.auditores nõ orator nõ ſolũ delectat ſed etiã doces:biſtrio vero tm̃mõ delectat.Sed ſi orator alteꝝ fecerit.ſ.vt doceat.equo aio eũ popul⁹ patiet̃:& auditores.Res ipa.ſ.quũ docet. Irracuerit.i.paululũ rauc⁹ fuerit fact⁹.Notãdũ eſt verbũ qđ rariſſime inuenies.Cõponit̃ ex in & rauceo. Explodi:eiici & vitupari:& eſt ſũptũ de theatro.Nã qui in theatro pronũciatione minime gratã habuiſſ;:explodebat̃.i.extra theatꝝ:& extra plauſum eiiciebat̃. A qbus.n.Et vei ſimile ẽ vt audire nõ poſſit roſciũ:q̄ aliquid iniocũdũ dixerit:quia nulla alia de cã illuc acceſſerit. In iis biſtrionib⁹. Offendit̃ impſonale ẽ.i.offenſio fit. Simul atq̃.i.q̃primũ diminutio aliq̃ etiã pexigua facta fuerit.Imminuit̃: detrahit̃.

Quæ.ſ.ab oratore ꝓnũciata. Sũma: nõ ſunt:quia i orõne ab oratore multa iſerũtur:q̄ nõ ſunt magni põderis. Ergo vt ad primũ illud reuertar. Poſtq̃ craſſi rõnes cõfutauit anthoni⁹:q̄ tãtaꝝ rerũ ſcia oratori minime ſit neceſſaria nũc infert cõcluſionẽ oñdens qd ipſe de pſata oratoris ſcia ſentiat Ego quoq̃ oratorẽ ita diffinio ſicut craſſus:& tñ nemo ipſi ea neceſſaria eẽ dicet que diſputauit craſſus:nã etiã ſine illis poterit officiũ ſuum adimplere. Ad primũ illud:quia quũ de oratore diſputatur⁹ eſſet craſſus:primũ p inductionẽ q̃ndã diffinire voluit qd eẽt oratoris officiũ. Accõmodate: qa nõ ſp pſuadet orator:& finẽ hui⁹ breuiter p tranſitũ tetigit:qa finis hui⁹ artis eſt apte pſuaſiſſe. In vſu:i cõſuetudie ciuitatũ. Rem geſtã:cæteris ſtudiis.ſ.phiłuſophiæ:aut iuris ciuilis. Vt itaq̃ dicã: qa exercitationẽ dicẽdi opus appellauerat:iõ dixit vt ita dicã Op⁹.n.magis material' rei ẽ q̃ incorporeæ. Illũ emphaſim facit.q.d.pſtãtẽ & illuſtrẽ. Impedimẽta naturæ:qa añq̃ ad dicẽdũ Demoſthenes eueniret:neceſſe fuit vt vicia naturæ corrigeret & emẽdaret. Diligẽtia ꝓpter ſtudiũ. Induſtria ꝓpter laborem Balb⁹.i.pplexa lingua eẽt. Primã lr̃am ſcʒ.p.Cõſtat.n.ipm plurimũ laboraſſe in hac lr̃a d ꝓ qua.A.quodãmõ ꝓferebat.

Aguſtior:qa in media orõne deficiebat:& pſertim ſi periodus lõgior fuiſſet Aĩa.i.ſpũ retinendo. Cõtentiones elatões:& intẽtiones vocis. Remiſſiones:demiſſiones. Cõiectis.ſ.calculis in os ad corrigẽdã liguã balbuciẽtẽ:vt cũ ore ipedito multa ꝓnũciaret: expedito deide ore plura poſſet ꝓnũciare. Studium:qd ẽ magis ingenii.Laborẽ:qđ eſt corpis. Tã etſi:nã etiã ſi tñ ingenio valuiſti:vt hec oia cõſeq̃reris:tñ no debes hec alioꝝ igeniis iponere:q nõ ſũt adeo acuti igenio. Hæc quũ antoni⁹.Poſtq̃ inqt antoni⁹ aduerſus craſ.diſputationẽ pfecit.quũ Sulpi.& Cotta cogitabundi ſe ſignificarẽt incertos eẽ:cui⁹ poti⁹ orõni aſſentirent̃:orõnẽ ipius craſſus excepit. Tum craſſus:o anthoni:tu oratorẽ oparium quendã facis:quẽadmodũ de oratore dixiſſe videbat̃ antoni⁹ q̄ nihil ageret:niſi cauſas ſm vulgarem hominũ

luptatẽ aurium quærit̃:in is offendit̃ ſimul atq̃ imminuit̃ aliqd de voluptate. In eloquẽtia aũt multa ſunt quæ teneãt:quæ ſi oĩa ſumma nõ ſunt & plæraq̃ tñ magna ſunt neceſſe eſt ea ipſa: quæ ſunt mirabilia videri. Ergo vt ad primũ illud reuertar.ſit orator nobis is q vt craſſus deſcripſit accõmodate ad pſuadẽdũ poſſit dicere. Is autẽ cõcludat̃ in ea quæ ſunt in vſu ciuitatũ vulgari. ac forenſi remotiſq̃ cæteris ſtudiis q̃uis ea ſint ampla:atq̃ pclara i hoc vno ope(vt ita dicã)noctes & dies vrgeant̃.imitet̃urq̃ illũ cui ſine dubio ſũma vis dicẽdi conceditur̃.atheníenſem Demoſthenẽ in quo tãtũ ſtudiũ fuiſſe tãtuſq̃ labor dicit̃.vt primũ impedimẽta naturæ diligẽtia induſtriaq̃ ſupaſſet. Quum ita Balbus eẽt vt eius ipius artis cui ſtuderet primã lr̃am non poſſʒ dicere.pfecit meditãdo vt nemo plani⁹ eẽ locut⁹ putaret̃.Deide quũ ſpũs ei⁹ eẽt anguſtior tãtũ cõtinẽda aĩa i dicẽdo eſt aſſecut⁹:vt vna cõtinuatiõe verboꝝ id qđ eius ſcripta declarãt binæ ei cõtẽtiones vocis & remiſſiões cõtineret̃:qn etiam vt mẽorie ꝓditũ ẽ:cõiectis i os calcul' ſũma voce verſus mltos vno ſpũ ꝓnũciare conſueſcebat. Neq̃ is cõſiſtẽs loco:ſʒ inambulãs atq̃ aſcẽſu ingrediẽs arduo. Hiſce ego cohortatiõibus craſſe ad ſtudiũ & ad laborẽ incitãdos iuuenes vehemẽter aſſentior:cætera que collegiſti ex variis & diuerſ ſtudiis & artib⁹:tã etſi ipe es oĩno cõſecut⁹ tñ ab oratoris ꝓprio officio atq̃ mũere ſeiũcta eẽ arbitror. Hæc quũ antonius dixiſſet ſane dubitare viſus ẽ ſulpiti⁹ & cotta vtrius orõ ꝓpi⁹ ad veritatẽ videret̃ accedere. Tũ craſſus Opariũ inqt nobis q̃ndã Antoni oratorẽ facis. Atq̃ haud ſcio an aliter ſentias:& vtar tua illa mirifica ad refellẽdũ cõſuetudie:q̄ tibi nemo vnq̄ pſtitit:cui⁹ qdẽ ipius facultatis exercitatio oratoꝝ ꝓpa ẽ:ſʒ iã i philoſophoꝝ cõſuetudie verſat̃ maxieq̃ eoꝝ q de oĩre ꝓpoſita i vtranq̃ ptẽ ſolent copioſiſſime dicere. Veꝝ ego non ſolũ arbitrabar:his preſertim audientibus:a me informa

conſuetudinē tractaret. Atq̧ haud ſcio:& tñ o anthoni q̄uis ingenium tuū in cōfutādis ſentētiis noſtris oſtēderis:tñ te aliter ſentire:& aliter dicere ſentio. Preſtitit:excelluit:quia mirific⁹ fuit anthonius in refellendis inimicoꝶ cauſis. Propria:quia ſicut Cice.ponit in arte id ꝓpriū eſt oratoris refellere aduerſarioꝶ cās. Exercitatio:eſt oratoris:ſed p̄cepta ſunt philoſophiæ.ſed iam in philoſophoꝶ.ſ.peripateticoꝶ. Maximeq̧:declarat:quia & inueniēdi & dicēdi rōnē habēt. In vtrāq̧ ptem.ſ.cōfirmādi & infirmandi. Infirmari:minui:vt eos negligētiores redderem⁹:ſed potius augerem⁹:vt rerum magnitudine maius eoꝶ deſideriū efficeretur.

ri oportere qualis eē poſſet is:q habitaret in ſub celis:neq̧ quicq̄ amplius afferet:q̄ qđ cāruꝫ neceſſitas poſtularet:ſꝫ maius qddā videbā quum cēſebam oratorē:p̄ſertim in nr̄a rep.nulli⁹ ornamēti exptē eē oportere. Tu aūt qm̄ exiguis quibuſdā finib⁹ totū oratoris munus circūdediſti:hoc facili⁹ nobis expones ea:q̄ abs te de officiis p̄ceptiſq̧ oratoris q̄ſita ſunt:ſꝫ opinor ſcdm hunc diē ſatis.n.multa a nobis hodie dicta ſunt:nunc & ſcæuola qm̄ in tuſculanū ire conſtituit.paulūq̧ reuieſcet:dum ſe calor frangat.& nos ipi.qm̄ id tēporis eſt:valitudini demus opam. Placuit ſic omibus. Tū ſcæuola.Sana inqt vellē.nō cōſtituiſſe in tuſculanū me hodie veturū eē Lælio libēter audirē antoniū:& quū exurgeret:ſimul arridēs.neq̧ em̄ inqt tam mihi moleſtus fuit:q̄ ius noſtrum ciuile ꝑuellit:quā iocundus q̄ ſe id neſcire confeſſus eſt.

Nulli⁹.i.q̄ntulūcūq̧ id eēt ſed oia ornamēta oratori Ro.neceſſaria eē oporteret.Scia & liberales artes animū & ingeniū exornāt. In nr̄a rep.ciuis imperii maieſtas tāta eſt:vt iā ferme totū terraꝶ orbē occupauerit. Exiguis quibuſdā finibus.i.exiguis diffinitōib⁹:quia breuiter deſcripſiſti oratorē. De officiis quid agendū ſit. Præceptiſq̧:quō agendum. Scdm.i.poſt hūc diē. Iā em̄ inſtabat tēpus curādi corpa. Nunc & ſcæuola:qa ab initio ēt hoc dixerat ipe:q̄uis a lælio expectaret in tuſculano:tñ dixerat ſe libēter huic diſputaiōi intereſſe. Dū ſe calor frāgat:bona & honeſta piphraſis:vt oñdat caloris diminutionē. Tū ſcæuola:Vellē inqt nō cōueniſſe cū lælio i tuſculanū ire:qa libēter audire volebā antoniū:& quū hoc diceret itelligim⁹ ſurrexiſſe:vt abiret i tuſculanū. Quō ire poterat i tuſculanū:ſi i tuſculāo erat: Hoc iō dicit:qa ois ille ager appellat̄ tuſculanus:q ē circa oppidū tuſculanū:q̄re nō eſt mirādū ſi de tuſculano in aliud tuſculanū ꝓfecti ſunt. Peruellit.i.detraxit & dignitate eius ad ſuā vtilitatē

Liber primus finit.

M.T.Ciceronis ad Quintū fratrē in ſecūdū de Oratore Librum præfacio ncipit.

Agna nobis pueris Quinte frater:ſi mēoria tenes:opinio fuit.L.Craſſuꝫ nō plus attigiſſe doctrinæ:q̄ q̄ntum prima illa puerili inſtitutōe potuiſſꝫ M.aūt anthoniū oīno omis eruditiōis expertē:

Agna nobis. Hoc ꝓemii initiū cōtinet diſceſſū ſcæuole ex tuſculano i vrbē:& quō Catullus & cæſar frēs hortatu ſcæuolæ rhoma ꝓfecti ſunt i tuſculanū:vt huic diſputationi intereſſent. Q m̄ aūt.L.craſſi &.M.anthonii ois de oratore diſputatio futura ē.Cicero ne videret̄ eis ptes dediſſe:q̄rū ipi oīno ignari eēnt. Idcirco principio h⁹ ꝓhemii cōfutat eoꝶ opinionē q craſſum & antoniū de hac arte nihil aut paꝶ didiciſſe credebāt. Hoc āt ꝓhemiū in ſex ptes diuidere poſſum⁹. In pria ponit:quid de his viris vulgo creditū ſit. In ſecūda pte cōfirmat eos:quū alioꝶ.tū ipius iudicio doctiſſimos. In tertia pte rōnē affert.q̄re illi hui⁹ doctrinæ ignaros:& rudes videri voluerunt. In quarta oñdit eloquētiæ p̄ſtantiā:quā viri illi mediocriter cōſecuti ſunt eā eē:vt omis doctrinæ & ſapiētiæ ſtudiū:cognitioneq̧ deſideret. In quinta pte cās adducit cur hūc de oratore ſermonē ab his viris habitum mēoriæ ꝓdiderit. In ſexta & vltima:hos libros Q.fratri cōmēdat quū eiuſmōi eē dicat vt nō poſſit cōtēni nec debeāt. In quo illud aiaduertendū eſt Ciceronē interea nō p̄termiſiſſe ꝓhemii virtutes:nā quū diluit min⁹ honeſtā ſuſpitionē:q̄ eos faciat de arte loq:q artē ignorēt:beniuolētiā cōpat a pſona ſui. Itē quū dicit hūc ſmonē ab his viris habitū iō ſe ſcribere voluiſſe:ne tales viri apud poſteros idocti haberent̄.& ne ei⁹ nomē obliui ōi mādaret̄ beniuolos reddit auditores. Quib⁹ ita breuiter percurſus ad lr̄æ expoſitionē deſcēdam⁹. Magna opinio fuit.ſ.inter oēs. Nobis pueris.i.a puericia nr̄a. Pria inſtitutōe.i.in ludo lr̄aꝶ:quū prias lr̄as i ſchola cū eq̄libus didiciſſet. M.aūt Antoniū:& rurſus fuit magna opinio. Exptē atq̧ ignaꝶ.i.iperitū & indoctū. Erātq̧ multi:& erāt nōnulli q nō ſolū q̄ ita fuiſſe exiſtimabāt:ſed iuidia q̄dā iducti nos a ſtudio lr̄aꝶ deterrere voluerīt q̄ dicerēt ſi ſine his ſtudiis docti viri euaſerūt:ſtultū ē nr̄m ſtudiū. Rē hr̄e:vt indocti fuiſſent. Hoies:antoni⁹ & craſſus. Deterrerēt:remouerēt. Sūmā prudētiā atq̧ eloquentiā.in ꝓhemio artis veteris. Cicero diſſeruit elo-

quetiã cũ ſapiẽtia cõiũctã eſſe debere: alioquin vero paꝝ ꝓdeſſe ciuitatib⁹. Pr̃is nr̃i. Q. ciceronis. Inanis vanus & inutilis. Studiũ .i. incõſulta videret̃ eẽ cupiditas. Quos tu. Hæc ẽ ſc̃da ps in q̃ cicero cõfutat eoꝝ opinionẽ qui eos indoctos exiſtimabãt dicẽs .ꝙꝙ hoc illi diceret: nos: tñ eoꝝ opinionẽ facile cõfutabim⁹. Vt pueri .i. ꝗtũ pueri pñt: & eis cõcedebant. Teſtib⁹ pr̃e & C. Aculeõe qui vterq; familiariſſimi fuerũt: alter craſſi: alter antoni. Patruo: qui pentis ei⁹ frater extiterat. Teſtib⁹ .ſ. pr̃e & C. Aculeone ꝓpinquo. Nr̃a mr̃tera. Declarat quid dixerat ꝓpinquo. Dicit̃ mr̃tera q̃ſi mr̃ altera: eſt em̃ ſoror matris. Patruus .ſ. aculeo.

In ciclia: quũ antoni⁹ in ciciliã queſtor miſſus eſt: & reuerterũt vna. Deceſſerat nõ ſignificat mortu⁹ erãt in ꝓuincia ſed deceſſerat .i. diſceſſerat. nã antonius poſtea iuſſu marii capite obtrũcatus eſt.

Cõſobrini: qui ex duab⁹ ſororib⁹ nati eẽnt & nõ cõſobrini dicũtur q̃ſi cõſororini. Ab his doctorib⁹: quũ craſſi cõſilio erudiemur: nã quos ille doctores habuerat & iã nobis p̃fecerat. Illud .ſ. qd̃ ſequit̃. Eiuſmõi: eius ingenii & verecũde dixit pueros magni ingenii fuiſſe. Nullã alia noſſe: adeo apte græca lĩgũa ꝓnũciabat vt nunq̃ in latino fuiſſe videret̃. Ponere: ꝑponere. eſt em̃ aphereſis. Nouũ: qd̃ nõ didiciſſet ipſe p ſe. Inauditũ: qd̃ nõ ab alio accepiſſet. De Antonio vero: dixi de craſſo: nũc de antonio. Acceperam⁹: audiueram⁹. Patruo .ſ. L. cicerone. Sermonib⁹: ſicut etiam ipe craſſus de ſe dixerat: nã & ipe cõmemorauit quos ſermões habuiſſet partim cum philoſophis atheniẽſibus: partim cũ philoſophis rhodi: & pcipue cuꝫ Menedemo. Ipe: ſcimus ſm priſcianũ hoc ꝓnomẽ tres pſonas ſignificare .ſcilicet primã: ſc̃dam: & terciã. Ineũtis ætatis. Oſtẽdit quid ſit adoleſcẽtiæ .i. ineũtis ætatis tẽpus quũ a pueritia ad adoleſcentiã venire cœperit. Patiebat̃: quia adoleſcẽtis ꝓprium ẽ & ineũtis ætatis pudor. Ex eo .ſ. anthonio. Iã tum .ſ. ab ineũte ætate. Ex multis quia ſæpe cum illo mihi colloqui cõtigit. Artibus: ſcilicet grãmatica: rhetorica: & dialectica: quæ ſunt artes adoleſcẽtiæ. Aeſtimare id eſt æſtimationẽ vel iudicium facere.

Rudẽ: imperitũ. Ignarum: indoctũ. Sed fuit: Hactenus confutauit opinionẽ eoꝝ qui nihil eos de hac arta didiciſſe credebant. Nunc aliã partẽ tranſit: in quo oſtẽdit illos voluiſſe ſe ignaros & rudes in oĩ doctrina videri. In vtroq; .ſ. antonio & craſſo. nã craſſus non impediebat quin hoĩes de ſe exiſtimarent ſciẽtiã: ſed illa græca volebat videri deſpicere eo ꝙ græca latinis poſtponere conſueuerat. Si putaritur ſcilicet artificium diſcendi: vt non tam arti q̃ veritati conſiſus eſſe videret̃. Alter .ſ. Craſſus. Alter .ſ. Antonius. Quale rectum nec ne Ad hoc tẽpus .ſ. attinet. Quoꝝ cõſiliũ Hæc ẽ quinta ps hui⁹ ꝓemii in q̃ confirmat & õndit Cicero eloquẽtiã tãtã vim habere vt oĩm rerũ ſciam cognitionẽq; deſideret. Illud aũt: ſed hæc mea ſciẽtia

atq; ignarum fuiſſe. Erantq; multi q quanq̃ non ita ſeſe rem habere arbitrarentur: tñ quo facilius nos incẽſos ſtudio dicẽdi a doctrina deterrẽt: libẽter id quod dixi: de illis oratoribus p̃dicarẽt: vt ſi hoĩes nõ eruditi ſũmã eẽnt prudẽtiã atq; incredibile eloquẽtiã cõſecuti inanis oĩs nr̃ eſſet labor & ſtultũ in nobis erudiẽdis pr̃is nr̃i optimi ac prudẽtiſſimi viri ſtudiuꝫ videret. Quos tñ vt pueri refutare domeſticis teſtibus pr̃e & C. aculeone ꝓpinquo nr̃o & L. cicerone patruo: ſolebam⁹ qd̃ de craſſo pr̃. & aculeo: quo quũ nupta erat nr̃a mr̃tera: quẽ craſſus dilexit ex oĩbus plurimũ: & patru⁹ qui cũ antonio in ciciliã ꝓfectus vna deceſſerat: multa nobis de ei⁹ ſtudio doctrinaq; ſepe narrauit. Quũq; nos cũ cõſobrinis noſtris: aculeonis filiis & ea diſcerem⁹ q̃ craſſo placerẽt: & ab his doctoribus qbus ille vteret̃ erudiremur etiã illud ſepe intellexim⁹. quũ eſſem⁹ eiuſmõi. qd̃ vel pueri ſentire poteramus: illũ (& græce ſic loq) nullã vt noſſe aliã linguã videret̃ & doctorib⁹ nr̃is ea ponere in pcũctando: eaq; ipe oĩ ſmõe tractare. vt nihil eẽ ei nouũ: nihil inauditũ videret̃. De antonio vero: ꝙꝙ ſæpe ex hũaniſſimo hoĩe patruo nr̃o accepamus. queadmodũ ille athenis vel rhodi ſe doctiſſimoꝝ hominũ ſmõib⁹ dedidiſſꝫ: tñ ipe adoleſcẽtul⁹ q̃ntũ ili⁹ ineũtis ætatis meæ patiebat̃ pudor. multa ex eo ſæpe q̃ſiui: nõ erit ꝓfecto tibi qd̃ ſcribo hoc nouũ: nã iam tũ ex me audiebas. mihi illum ex multis variiſq; ſermoĩbus: nullius rei quæ qdem eẽt in his artibus: de quibus aliqd̓ æſtimare poſſem: rudẽ aut ignarum eſſe viſum. Sed fuit hoc in vtroq; eoruꝫ vt Craſſus nõ tam exiſtimari vellet. nõ didiciſſe q̃ illa deſpicere. & nr̃oruꝫ hominũ in oĩni genere prudẽtiam græcis anteferre. Anthonius autẽ ꝓbabiliorem hoc populo oratõnem fore cenſebat ſuam. ſi omino didiciſſe nunq̃ putaretur. atq; ita ſe vterq; grauiorem fore. ſi alter continere. alter ne noſſe qui

eſt:neminē ſapientis nomē hr̄e poſſe:niſi oim rerū ferme ſciam tenuerit. Eſt.ptinet ad hāc diſputatio-nē quā inſtituim⁹. Sine dicēdi doctrina.i.ſine pceptione artis rhetorice. Florere vigere:& excellere eloquētia. Eteni:vere inqt nemo poterit eloquētiā pfectā hr̄e niſi ſciam oim artiū tenuerit.reliq̄ eñ artes cōtente p ſe ipe ſunt. Tuētur.i.ſingule artes:videlicet:grāmatica:rhetorica:dialectica:& reliquē certos termios habēt qbus ſe tueātur. Omi ſapia ſ.bonaꝝ artiū:& pſertim philoſophiæ.Bn̄ dicere qd̄ eſt eloq̄ntis:nā illud quoq̧ Cicero i omi libro de arte ſentit. Per ſe:ſine alteri⁹ artis adminiclo. Fere: ideo dixit:qa ſūt quædā artes q̄ indigēt alteri⁹ adminiculo:vt verbi gr̄a:geometria ſine arithmetrica eē nō pot. Scienter.docte. Perite.prōpte. Ornate eloquēter:nā ſciēter ad artē:perite ad exercitationē.ornate ad elocutionē. Regionē.i.nō habet circūſcriptā alicui⁹ ſcietiæ ſedē. Terminis:finib⁹. Septa circūdata. Oia videlicet aut de oibus bn̄ dicere poſſit:aut certe eloq̄ntis nomē relinquat. Diſceptationē:cōtrouerſiā:cōtentionē. Poſſe pſitet.i.q pſitet ſe poſſe dicere de q̄libet re artificioſe. Quare eq̄dem. Cōcludit argumētū & ſyllogiſm⁹ eſt ex omi pte pfectus. Perfecta eloquētia ē bn̄ de oibus rebus poſſe dicere:bn̄ aūt dicere nemo poterit q nō cuiſlibet rei ſciam tenuerit. At q antboni⁹ & craſſus pfecte eloquētiæ fuerūt:igiť nulliuſ rei cognitionē nō habuerūt. Hæc.ſ.precepta dicēdi:ſenſus ē. Fateor eq̄dē multos mediocrē dicēdi laudem cōſecutos fuiſſe:pfectā aūt neminē. Sine ſumma: hoc eſt etiā mediocri ſcia. Talē eloquētiā.ſ.pfectā. Prudentiā:dixit.i.rōnem pceptionis:nā hæc duo paulo poſt cōiūxit:vel p trāſitū oñdit ſapiam cū eloquētia eē cōiūctā.nā prudētia ē de his reb⁹ quæ aliter eē pñt.At ſapia eſt pfecta diuinaꝝ humanarūq̧ reꝝ cognitio. Prudētiā tātāq̧ dicēdi copiā: intellige artē & exercitationē:prudentiā: rōnem dicēdi copiā exercitationē: nā ex exercitatiōe ſequiť copia. Quo etiā feci liberi⁹ Hæc eſt ſexta & vltima pars hui⁹ proemii:in quo beniuolentiā cōpat ab auditorib⁹ quū officioſe ſe feciſſe dicat:vt hunc ſermonē ab his viris habitum ſcriberet:nē eoꝝ memoria oblitareť. Alteꝝ craſſuȝ Alterū:antonium. Quo.i.q̄obrē. De his rebus:quæ ad eloquentiā ptinēt: Mandarem p cōmenderem. Tolleret aboleret. Vel vt quæ:facit attētos quū laudat quæ in hoc opere continentur. Sūmis .ſ.Craſſo & Antonio. Aſſequi: ſcilicet dignitatem dicendi. Cōplecti: magnitudinem cogitando. Seneſcentem:deficientem. Atq̧ a ſilentio:vnum ſequitur ex altero:nā quia obliuiſcimur ſo ſilem⁹. Nā ſi ex ſcriptis:ſi ipi inqt aliq̄ ſcripta reliquiſſet:qb⁹ ſe mēoriæ pdidiſſent: hoc on⁹ minime ſuſtinēdū putaſſem.ſed qa nullū poſteris ſcriptū reliquerūt:hoc mihi ſuſtinēdū putaui. Scriptis quæ ipi reliqſſent hoc.ſ.ſcribere de ipis. Sed quū alter.ſ.antoni⁹:libellū q̄ndā dicit quē ſupius cōmemorauit antoni⁹ de eloq̄nte & diſerto quē ſibi iuito excidiſſe dixit:i quo dicebat mltos diſertos:paucos vero eloq̄ntes adhuc iueniri. Alter:Craſſus. Qd̄.i.quia. Etiā nūc viuā:ſenſus ē.iō mihi de talibus viris ſcribēdū putaui vt mēoriā eoꝝ q̄nquidē apud nos manēs:apud poſteros æternā reddere.

dem græcos videreť. Quoꝝ conſiliū quale fuerit:nihil ſane ad hoc tēpus:illud autē eſt hui⁹ inſtitute ſcriptionis ac tēporis:neminē eloquētia: nō modo ſine dicēdi doctrina:ſed ne ſine omni quidē ſapiētia:florere vnq̄ & preſtare potuiſſe. Etenī cætere fere artes:ſe ipſe p ſe tuentur ſingulę:bn̄ dicere autem quod eſt ſciēter & perite & ornate dicere:nō habere definitam aliquā regionem.cuius terminus ſepta teneať. Oīa enim quæcūq̧ in hominū diſceptationem cadere poſſunt:bn̄ ſunt ei dicēda:qui hoc ſe poſſe profiteť: aut eloquētie nomē relinquēdū eſt.Quare ęquidem & in noſtra ciuitate:& in ipſa grætia:quæ ſemp hæc ſumma duxit:multos & ingeniis:& magna laude dicēdi:ſine ſumma omniū rerum ſciētia fuiſſe fateor:talē vero exiſtere eloquētiā qualis fuerit in craſſo & anthonio non cognitis rebus omibus quæ ad tantā prudētiā pertinerēt tantāq̧ dicēdi copiā:quāta in illis fuit.nō potiſſime cōfirmo:quo etiā feci libetius:vt eum ſmonē: quē quondā illi inter ſe de his rebus habuiſſent.mādarē litteris:vel vt illa opinio quæ ſemp fuiſſet:tolleret.alterū non doctiſſimū.alterū plane indoctum fuiſſe:vel vt ea quæ exiſtimarem a ſummis oratoribus de eloquētia diuinitus ē dicta.cuſtodirē litteris:ſi vllo modo aſſequi complectiq̧ potuiſſem:vl̄ mehercule etiā:vt laudem eorum iā prope ſeneſcētē:quātum ego poſſem. ab obliuione hominū.atq̧ a ſilētio vindicarem: Nā ſi ex ſcriptis cognoſci ipſi a ſuis potuiſſent. minus hoc fortaſſe mihi eē laborādum putaſſeȝ Sed quū alter nō multum:quod quideȝ extaret. & id ipum adoleſcēs:alter nihil admodū ſcripti

Qđ hoc etiā ſenſus ē.Spero inqͣt poſteros maiori fide nr̄a lecturos:ꝙ videlicet de illis ſcribo:de quibus inter pn̄tes adhuc mēoria ē. Quia nō de ſergii galbe aut.C.Carbonis:qui fuerūt tp̄e Priſci catonis & vetuſtiſſimi. Ad ꝓbandū:videlicet q̄ de his libris ſcribo:quia ſi de his oratoribꝰ ſcriberē:quorū mēoria oblr̄ata eſt:fortaſſe fides nobis nō adhiberet̄. Edo.i.mēorie prodo poſteris.Differētia eſt inter edere & cōponere:quia prio cōponimꝰ:deinde cōpoſita edimꝰ:q̄re nō om̄e qđ cōpoſitū eſt:editū eſt:ſed qđ editū eſt:cōpoſitū eſt. Sed edo hæc ſenſus ē:mortuos inqͣ viuoꝝ teſtimonio poſteris notos facio. Ambo ſ.anthoniꝰ & craſſus. Nec vero. Hæc ē ſexta & vltīa ps huiꝰ ꝓhemii:in qua cōmēdat libros ſuos Q.fratri:ne dicat eē contēnēdos & auditores facit attētos. Quibuſdam libris.ſ.vulgaribꝰ. Nec vero.ſ.ipedio te. Inſequor:vrgeo:ipello Agreſtis:ſignificat veterē artē:quā Qu.frēm Agreſtē appellare ſolebat.i.inſulam.Subtiliꝰ aut ornatiꝰ videlicet q d p̄t eē diſertū magiſ aut eloquens orōne tua: Siue iudicio: qa q̄uis dicas tuā hāc eē ſniam tn̄ fortaſſe tecū aliter ſentis.nā nō iudicio ſ; exēplo Iſocratis feciſti:q timiditate ſ q̄dā a dicēdo refugis:qui dicebat tm̄mō duo gn̄a dicēdi eē: videlicet quū ea q̄ dicūt̄ neceſſaria ſūt:aut vtilia. Ingenua: libero hoie digna. Pr̄ eloq̄ntiæ. Nā Iſocrates rhetor p̄ſtātiſſimꝰ fuit Athenis:qui dicēdi p̄cepta tradidit:cuiꝰ orōes græce ſcriptas adhuc i manibꝰ habemꝰ. Tn̄ q̄uis tu ita deterritus ſis a dicendo. Propter ieiunitatē ſ.bonaꝝ artiū:ꝙ in his libris nō introducūt̄:q bonaꝝ artiū expertes fuerīt:ſed doctrina ſūma p̄ſtātes. Nihil.n.vere inq̄ nō erāt cōtenēdi tibi:eo ꝙ in his cōtinet̄ ſūma bonaꝝ artiū eruditio. Sermōe:quē a craſſo & antonio habitū fuiſſe facimus. Cognoſci:rōne. Percipi:ſenſu. Sūmis ingeniis:ingēti acumine:vehemēti labore:p̄ſtāti ſcīa:exercitatōe nō pua. Prudētiā rōnēq; dicēdi.i.p̄ceptionē & artē dicēdi. Prudētiā Id ē ſapiā;:aut certe oñdit id qđ diximꝰ eloq̄ntiā cū ſapīa cōiunctā eē oportere. vſum.i.exercitatōe dicendi q̄ſi velit Q.frēm exercitatōi potiꝰ q̄ arti opam dare Sed quo citiꝰ ſed ne te lōgiori exordio teneā:venimꝰ ad illoꝝ diſputationem: quā an̄ ſmonē incœperāt. Non mediocre.ſ.ſūmū:& attētos facit auditores: quū dicat ſe ꝑfectuꝝ munꝰ.i.artē quā incepat.Ergo ſūmū munꝰ.i.officiū. Omiſſa nr̄a q̄ vſi ſumꝰ hoc ꝓhemio:quū te ad hos libros legēdos adhortabant̄.Eoꝝ ſc; craſſi ꝝ antonii. Sermonē diſputationēq;:inter ſmonē & diſputationē hoc intereſt:ꝙ diſputatio ex ſmonibꝰ cōficitur. Nā vnius ſmo diſputationē cōficere nō poſſet.

reliquiſſet: deberi hoc a me tātis hoīm ingeniis putaui:vt quo etiā nunc viuā.illoꝝ memoriā teneremus:hāc īmortalē redderē ſi poſſem.Quod hoc etiā ſpe aggredior maiore ad ꝓbandū quia nō de Sergii galbæ: aut.C.carbonis eloquētia ſcribo aliquid ī quo liceat mihi fingere:ſiqd vellim:nulliꝰ memoria iā me refellēte Sed edo hec iis cognoſcēda:q eos ip̄os:de q̄bus loquor:ſæpe audierūt:vt duos ſūmos viros iis q neutrum illoꝝ viderint eoꝝ q̄bus ambo illi oratores cogniti ſint viuoꝝ:& p̄ſentiū mēoria teſte cōmendemꝰ:Nec vero te chariſſimi frater atq; optime rhetoricis nūc q̄buſdam libris:quos tu agreſtis putas:inſequor vt erudiā qd em̄ p̄t eſſe tua orōne aut ſubtiliꝰ aut ornatius:ſed qm̄ ſiue iudicio vt ſoles dicere:ſiue vtile pr̄ eloquētiæ de ſe Iſocrates ſcripſit ip̄e pudore a dicēdo & timiditate ingenua quadā refugiſti.ſiue vt ip̄e iocari ſoles vnū putaſti ſatis eſſe nō mō in vna familia rhetorē:ſed pene in tota ciuitate.nō tum arbitror tibi hos libros ī eo fore genere.ꝙ merito ꝓpter eorū q de dicēdi rōne diſputarūt ieiunitare bonaꝝ artiū poſſit illudi.nihil.n.mihi qdē videt̄ ī craſſi & antonii ſermōe eē p̄teritū qđ quiſq; ſūmis ingeniis:acerrimis ſtudii:optima doctrīa: maxīo vſu cognoſci ac ꝑcipi potuiſſe arbitraret̄.qđ tu facillime poteris iudicare qui prudentiā rōnem q; dicendi ꝑ te ip̄um vſum vero per nos ꝑcipere voluiſti:ſed quo citius hoc qđ ſuſcepimus non mediocre munus cōficere poſſimus: omiſſa nr̄a hhortatōne ad eorum quos ꝓpoſuimus ſermonem' diſputatōemq; veniamus. Poſtero igitur die.q̄ illa erant acta hora fere ſecunda quū etiā tum in lecto craſſus eſſet & apud eum ſulpitius ſederet. Anthonius autē inambularet cū cotta in porticu repēte. Quītus Catullus ſenex cū.C. iulio fratre venit quod tibi audiuit commotus Craſſus ſurrexit: omneſq; admirati. maiorem

POSTERO IGITVR DIE

Hic incipit primꝰ tractatus huius ſcđi libri:ī quo verecūda q̄dā diſputatio inducit̄.Q.catulli & Iulii cæſaris fratꝝ cū L.craſſo quū illi ſupuenientes æquum cenſerent vt ipſum quoq; craſſum diuinitus de æloquentia

diſputantẽ audirent. Craſſus aũt verecũde excuſaret partim ingeniũ pti cõſuetudinẽ diſputãdi. Q ni
tractatus in duo capita diuidi poteſt: ſea primũ continet quõ quærit̃ vtrũ diſputandũ ſit: hinc Cæſar &
Catull⁹ inſtant: diſputãdum eſſet: inde craſſus negat. Ergo hoc caput in tot partes diuidi poteſt: quot
ſunt dialogi ſiue ſermones. In hoc igitur ſermone agit̃ de aduentu Cæſaris atq̃ Catulli: qui audiendi
craſſi mira quadã cupiditate tenebãt̃. Poſtero die. i. ſequẽti die. Igit̃ q̃nquidẽ craſſi & antonii diſpu
tationẽ de eloquẽtia dicturi ſum⁹. Illa. ſ. que in ſuperiori libro diſputata ſunt. in lecto i. triclinio: An-

aliquã eẽ cauſam eo℞ aduẽtus ſuſpicati ſũt. Qui
quũ inter ſe: vt ipo℞ vſus ferebat: amiciſſime cõ
ſalutaſſent. Quid vos tãdẽ Craſſus: nũqd nã in
qt noui: nihil ſane inqt Catull⁹: & . n. vides eẽ lu
dos. Sʒ vel tu nos ieptos licet inqt: vl̃ moleſtos
putes. Quũ ad me ĩ tuſculanũ inqt heri veſpi ve
niſſet Cæſar de tuſculano ſuo dixit mihi a ſe ſcæ
uolã hic euntẽ eẽ cõuẽtũ: ex quo mira q̃dã ſe au
diſſe dicebat. te quẽ ego totiẽs oĩ rõne tẽtãs ad
diſputãdũ elicere nõ potuiſſeʒ: pmulta cũ antho
nio diſſeruiſſe de eloq̃ntia: & tãq̃ in ſchola ppe
ad græco℞ cõſuetudineʒ diſputaſſe. itaq̃ frater
exorauit meip̃m nõ quidã a ſtudio audiendi ni
mis abhorrẽtem ſed mehercule verentẽ: ne mo
leſti vobis ĩteruenirem⁹: vt huc ſecũ venirẽ. ſcæ
uolã. n. ita dicere aiebat: bonã ptẽ ſmõis ĩ hũc
diẽ dilatã: hoc ſi tu cupidi⁹ factũ. exiſtimas Cæ
ſari attribues: ſi familiarius vtriq̃ nr̃m nos qdẽ
niſi forte moleſti interueniem⁹: veniſſe delectat
Tũ Craſſus: Eqdẽ q̃cũq̃ vos cauſa huc attuliſſʒ
lætarer: quũ apud me viderẽ hoĩes mihi chariſſi
mos: & amiciſſimos: ſed tñ vere dicã: q eius cã
mallẽ fuiſſe q̃ iſta quã diciſ. Ego . n. vt queẽadmo

tiqui eñ ſtratis trib⁹ lectis epulari ſole
bãt vnde trícliniũ dictũ eſt. Antonius
cuius erãt ptes diſputãdi hodierna die
Inambularũt: more pipateticoꝶ qui de
ambulãtes diſputare cõſueuerãt. In por
ticu. ſ. ædiũ vbi cõſederat craſſus atq̃ ſul
pitius. Qu. catullus Hic eſt. Qu. catull⁹
qui de collega ſuo Lepido quũ ſeditio
ſo ei⁹ exercitu deleto triũphare noluit.
Cõmotus aduẽtu eo℞ quaſi grãdi aliq
cauſa veniſſent cæſar & catullus. Surre
xit de lecto: vbi cõſtiterat. Maiorẽ cau
ſam. ſ. fuiſſe aduẽt⁹ eo℞ q̃ veniſſent ex ĩ
puiſo crediderũt cauſã maiorẽ eẽ. i. q̃ ad
rẽpu. ſpectaret Quid. ſ. veniſtis: Noui
ſcʒ accidit: nũquid. i. an. Vſus conſuetu
do: nã maxima cõſnetudine inter ſe con
iũcti erãt. Inter ſe ſ. craſſus: catull⁹ & cæ
la. Cõſalutaſſent i. vltro citroq̃ ſaluta
tiõe data. Nihil. ſ. accidit. Ludos de q
bus in principio huius libri cõmemora
uit. nã ædilis erat eo anno. ædiliũ aũt of
ficiũ erat ludos inſtaurare. Sed tu vel
nos: ſed quã noueris cauſam aduẽt⁹ ho
ſtri nos dixeris fortaſſe ineptos & mole
ſtos. i. icõmodos & graues. Quũ ad me
reddit cauſaʒ cur ineptos: ſeu moleſtos
ſe eſſe putet dicit eñ forte ita accidit: vt
Scæuola veniret ad cæſarem: & narrauit
quõ tu o craſſe mira quadã de æloquẽ
tia diſputaſſes. In tuſculanũ: ager tuſcu
li: tuſculanus oĩs appellat̃: qui circa tuſ
culũ erat: qđ oppidũ nõ lõge fuit ab vr
be: a Selegono circes & vlyxis filio cõdi
tũ. De ſuo tuſculano. i. de ſua villa tuſcu
lani veniſſet in meũ tuſculanũ. Veſperi. i. iam ſole ad occaſum tẽdente veſperi aduerbiũ eſt & ſignifi
cat principio aduentus noctis: quo tpe ſtella heſperus apparet. Euntes: abeũtes apheresis eſt nã ſicut
ſuperius dixit: diſceſſit Scæuola ab Antonio & Craſſo. Ex quo. ſ. Scæuola. Mira: admiratiõe digna
Te quem: Hoc mirũ nobis viſum fuit: q̃ tantũmõ ſpõte tua cũ Antonio diſſeruiſti qđ vt faceres nũ
q̃ te adducere potuimus. Tociẽs. q. d. multociẽs. Omni ratione. i. oĩ mõ & oĩ arte. Elicere. i. arte q
dam adducere. In ſchola: more græco℞ qui diſputare ſolẽt in ſchola quũ de aliqua re quærit̃: ita etiaʒ
vos feciſtis nã græce: latine ſignificat ociũ: quia in ſchola eſt ociũ & ſtudium litterarũ: deriua
turq̃ a teſte Feſto: qđ vaco ſignificat. Exorauit orare eſt precibus aliquid contẽdere: ex
orare eſt oratum impetrare Frater. ſ. cæſar. Non abhorrentẽ. i. libentiſſime audientem: lyptote eſt: mi
nus dicit & plus ſignificat. Moleſti: nam ſubdubitaui: ne noſter aduentus ſubitus vobis moleſtiam
aliquã afferet. Etenim: ecce qua ſpe venerant quia videlicet ſuperiori die non de omnibus diſputauiſ
ſent: ſed bonam & magnam partem diſtuliſſent in hunc diem. Aiebat. cæſar. Bonam. i. magnã. Eſſe
dilatam: & ideo me frater exorauit vt adhuc ad vos venirem. Hoc ſi tu: ſi hunc aduentum noſtrum
cupiditati aſcribas culpam Cæſari attribue. culpa enim ipſius eſt. qui me exorauit. Si vero familiarita
ti non ſolum ipſi ſed mihi attribue. Familiarius id eſt familiaritate quadam factum eſt. nam vterq̃ noſ
ſtrum ea familiaritate fretus eſt: quæ ſemper nobis tecum fuit. Tum Craſſus. In hoc ſermone Cra
ſus eleuat heſternam diſputationem ſuam: dicit enim quacunq̃ cauſa vaniſtis ad nos: gaudeo quum
mihi clariſſimi ſitis: ſed tamen voluiſſem quacunq̃ alia cauſa veniſſis q̃ hac. Chariſſimos ſcilicet te
o Cæſar atq̃ Catulle. Ego enim quandoquidem nec mihiipſi heſterna die diſputans ſuffeci ego
vobis minus ſatiſfaciam. Sentio: id eſt quemadmodum ſententia mea eſt.
Facilitate: ſcilicet ingenii mei: quia facilis fui ad obſequendum ſtudiis adoleſcentum: adeo vt

imprudenter hoc munus ſuſceperim. Magis. Hic Craſſus eleuat diſputationem ſuã dicẽs ſe facilitate quadã adductũ: vt adoleſcẽtibus priuſq̃ ſibi obſequeretur. Adoelſcẽtibus: Sulpitio & Cotte: Senẽ cui hæc diſputatio nõ cõgrua erat: neq̃ eñ grauitatẽ ſeruaui. Lis de rebus .ſ. de vita de moribus: de iure ciuili & cæteris q̃ in media phia verſant̃. Sed hoc: q̃uis de eloquẽtia diſputauerim: tñ mihi placet: ꝙ ꝑtibus meis pactis ſupuenitis: ẽt quũ viciſſim antonius diſputaturus ſit. Cecidit: accidit. Tũ cæſar In hoc ſerm one cæſar aperit q̃ cupidus ſit audiẽdi craſſi: & ſimul quid ſibi de ipſo craſſo polliceat̃. Lõgiore: declarat. Ac ꝑpetua. cõtinua fugi: ſine interceptiõe alicuius rei. Vt ſi id videlicet: vt perpetua orõne vtaris. Sermone. Sermo eſt q inter duos vł plures habet̃ ex interrogatiõe & reſpõſiõe mutua. Itaq̃. Ergo quãdoquidẽ tãtopere te audire cupimus piculũ faciamus. pl⁹ ne apud te cotta & ſulpitius valuerit q̃ ego. Te: eſt id ẽ augmẽtum. Exorabo. Inter orare & exorare hoc intereſt: orare eſt p̃cibus petere. Exorare eſt p̃cãdo obtinere multi eñ orãt pauci vero exorãt. Vt mihi quoq̃. Hic tñ fretus eſt humanitate craſſi vt exoratum ſe dicat. Imptias. Eſt vnũ ex his verbis: q̃ vtrãq̃ hñt declinationẽ actiuã .ſ. & paſſiuã vt reuerto: reuertor: impitio impitior: Libebit .ſ. mihi & Catullo obſeq. Vrgebo. inſtabo tibi. Ne tu ſis ineptus ſi hãc diſputationẽ ſuſcipiamus. Tũ ille audito hoc verbo inept⁹ craſſus occaſionẽ nactus diſputãdi de hoc verbo docet q̃d ſit inept⁹ cũ ingẽti græcoꝝ inſectatiõe: & dicit græcos hoc verbũ ñ habere: ſed ipſius verbi relaborare: qui oĩm ineptiſſimi ſunt. Verbis .i. dictioĩbus: neq̃ eñ hoc loco verbũ ꝓ illa parte orõis accipit̃. Vim ſignificationẽ. Maximã: effuſam & late patẽtẽ. Ineptũ. Ineptus ita interpræetari pot nõ aptus: ſed videam⁹ an græci habeãt hoc verbũ: ſed nõ hñt verbũ: ſed rẽ. quũ ipĩ oĩm ineptiſſimi ſint. Ductũ: deriuatũ. Perlate patet q̃d ſuperius dixerat maximã vim habere. & diffuſam & late patentẽ. Nã qui: Hic locus ꝓdeſt ad intelligẽdũ decorũ illã de quo cicero in libo de officiis diſputauit. Quid tẽpus poſtulet .i. q intẽpeſtiuus eſt. nã intẽpeſtiu⁹ dicit̃. q præter tẽpus aliq̃d vł dicit vł agit: Aut plura loquit̃ .i. qui petulãs eſt. Aut ſe oſtẽtat .i. arrogãs eſt. Vł dignitatis vł cõmodi vel incomodus vel importunus. In aliquo genere .ſ. dicti vł facti. Incõcinn⁹ incõgruus. nã cinnus plurimorũ eſt cõmixtio. Cicero in hoc opere: cinnus vtriuſq̃ particeps: vł vtriuſq̃: ſi verũ quærimus: expers: vnde cinnare & cõcinnare Mult⁹ .i. grauis & moleſtus. Aut incõcinnus: incongruus. Hoc vicio .ſ. ineptiæ. Cumulata eſt .i. plena vſq̃ ad cumulũ. Eruditiſſima: vnde oĩa humanitatis ſtudia emanarũt. Itaq̃ quãdoquidẽ græci nõ agnoſcunt hoc viciũ ineptiæ. ideo nec nomẽ quidẽ ei impoſuerũt: nã: & ſi proximũ hñt: tñ ꝓpriũ nõ habent. vt .i. incõmodus: vel incõgruus: quæ ſpecies ſunt inepti. Vim huius mali græci nõ videt: ſignificationẽ: vł magnitudinẽ & amplitudinẽ. Hui⁹

dũ ſentiã: loquar: nunq̃ mihi minus q̃ heſterno die placui: magis adeo id facilitate: q̃ alia vlla culpa mea cõtigit: q dũ obſequor adoleſcẽtibus me, ſenẽ eſſe oblit⁹ ſum: fecitq̃ id ꝙ ne adoleſcẽs qui dẽ fecerã: vt is de rebus q̃ doctrina aliq̃ cõtinerẽtur: diſputarẽ. Sꝫ hoc tñ cecidit mihi ꝑ opportũe q̃d trãſactis iã meis ꝑtibus: ad antoniũ audiẽdũ veniſtis. Tũ Ceſar: Eq̃dẽ Craſſe ita ſum cupid⁹ in illa lõgiore te: ac ꝑpetua diſputatõe audiendi: vt ſi id mihi min⁹ contigat. vel hoc ſim quotidia no ſmõe cõtẽtus. Itaq̃ expiare q̃dem illud: vt ne Sulpitius familiaris meus: aut Cotta pluſq̃ ego apud te valere videant̃ & te exorabo ꝓfecto: vt mihi quoq̃ & Catullo tuæ ſuauitatis aliq̃d impꝑtias. Sin tibi id min⁹ libebit: nõ te vrguebo: neq̃ cõmittã: vt dũ vereare: tu ne ſcis inept⁹ me eẽ iudices. Tũ ille. Ego mehercule inq̃t Cæſar ex oĩbus latinis verbis h⁹ verbi vi vł maximã ſꝑ putaui. Quẽ .n. nos ineptũ vocam⁹: is mihi videt̃ ab hoc nomẽ hr̃e ductũ: ꝙ nõ ſit apt⁹: idq̃ in ſermonis nr̃i cõſuetudĩe ꝑlate pr̃. Nã q aut tp̃s q̃d poſtulet: nõ videt: aut plura loq̃t̃: aut ſe oſtẽtat: aut eoꝝ: q̃bus cũ ẽ: vel dignitatis vł cõmodi rõnẽ nõ hꝫ. aut deniq̃ ĩ aliquo gñe: aut incõcinn⁹ aut mult⁹ ẽ ſi inept⁹ eẽ dicit̃: hoc vicio cumulata ẽ illa eruditiſſima græcoꝝ natio. Itaq̃ ꝙ vim h⁹ mali græci nõ videt: ne nomẽ q̃dẽ ei vitio impoſuerũt. Vt .n. q̃ras oĩa: quõ græci ineptũ appellẽt: nõ repies. Oĩm ãt ineptiaꝝ. q̃ ſunt innũerabiles: haud ſcio an vlla ſit maior q̃ illoꝝ qui ſolent quocũq̃ ĩ loco: quoſq̃ inter homines viſum eſt de rebus aut difficillimis. aut non neceſſariis argutiſſime diſputare hoc nos ab iſtis adoleſcẽtibus facere inuiti & recuſantes heri coacti ſum⁹ Tum Catullius. ne græci quidem inquit Craſ

mali: de quo dixi ꝙ latiſſime patere. Vicio. vnum ſequit̃ ex altero: nam qui rem aliꝗ ignorant: ei no/
mẽ nõ imponunt. Vicio. ſ. ineptiæ. Quæras. i quãtũ liber græca legas: tñ nõ inuenies. quo verbo ap/
pellet̃ inept⁹. Oim aũt: Nunc reddit cauſã cur tã multa de inepto diſputauerit: videlicet græcos aliis
quidẽ in rebus ineptos eſſe: ſed in hoc potiſſimũ: vt velint quibuſcũꝗ in locis: aut q̃cũꝗ in re: & apud
quaſcunꝗ perſonas etiã digna diſputare. Haud ſcio: ac ſi diceret dubito. Vlla ſ. ineptia. Maior. i. an ex
omnibus ineptiis vlla ſit maior eſt eñ abuſio: aliquãdo eñ genitiuũ recte damus cõparatiuo: vt hic.

ſe: q in ciuitatib⁹ ſuis magni & clari fuer̃t: ſicuti
tu es: noſꝗ oẽs ĩ nr̃a rep. volum⁹ eẽ: hoꝝ græco
rũ q ſe inculcãt aurib⁹ nr̃is ſil̃es fuerũt: nec tñ in
ocio: ſmones hmõi diſputatiõeſꝗ fugiebẽt. Ac
ſi tibi vident̃: q tpis: q loci: q hoim rõnẽ nõ hʒ:
inepti ſicut debẽt videri: num tãdem aut locus
hic nõ idoneus videt̃. ĩ quo porticus hæc ipſa.
vbi inambulam⁹: & palæſtra & tot loci ſeſſiões
gymnaſioꝝ: & græcaꝝ diſputationũ memoriã
quodãmõ cõmouent. Aut importunũ tẽpus in
tãto ocio: qd̃ & raro datur: & nunc ꝑoptato no
bis datũ eſt. Aut hoies ab hoc genere diſputati
onis alieni: q oẽs hi ſumus. vt ſine his ſtudiis: vi
tã nullã eẽ ducamus. Omia iſta inquit Craſſus.
ego alio mõ interp̃tor: q primũ paleſtram: & ſe
des: & portic⁹. etiã ipos Catulle græcos exerci
tatiõis & delectatiõis cã inſtituiſſe arbitror. nã
& ſcl'is multis añ gymnaſia inuẽta ſunt: ꝙ in his
philoſophi garrire cœperũt: & hoc ipo tpe quũ
oia gymnaſia philoſophi: teneãt tñ eoꝝ audito
res diſcum audire: ꝙ philoſophũ malunt: qui ſi
mul ac vt increpuit: in media oratõne: de maxi
mis rebus: & grauiſſimis diſputãtẽ philoſophũ
omes vnctiõis cauſa relinquũt: ita leuiſſimã de
lectationẽ. grauiſſime: vt ipi ferũt vtilitati ante
ponũt. Ociũ autẽ: quod dicis eſſe aſſentio. Veꝝ
ocii fruct⁹ ẽ: nõ cõtẽtio animi: ſʒ relaxatio: ſæpe

Quocunꝗ in loco: Quia ſuperi⁹ dixit:
nõ habere rationẽ. vel dignitatis vel cõ/
modi. Aut difficilimis: id ẽ. non ſerua/
ta pſonaꝝ: vel rei: vel loci dignitate. In
qd̃ viciũ incurrim⁹ heſterna die: vt ado
leſcentũ ſtudiis obſequeremur. Difficil
limis: Qd̃ ſuperi⁹ dixit in aliquo gene
re dicti vel facti. Argutiſſime: loquaciſ
ſime: quia argutari: vt Nõio marcello
placet. ẽ ꝑloqui queãdmodũ loquaces
ſolẽt. Inniti quia nullo pacto hãc diſpu
tationẽ ſuſcipere volebat. Heri: heſter/
no die. Tẽpore Quintiliani: here dixe/
runt. antea vero dicebant heri: ſicut: &
nos dicimus. Tñ Catullus. in hoc ſer/
mone Craſſo reſpõdet Catullus dicens
græcos etiã grauiſſimos viros: ſiqñ oci
um daretur: neminẽ tamẽ ab huiuſmõi
ſermonũ cõſuetudine abhorruiſſe. Tñ
ꝗuis graues eſſent: & auctoritate p̃ſta/
rent: tamẽ ſiquando eis ociũ daret̃: nõ
erant ab hmõi diſputationibus alieni:
Clari: Sicut Socrates: Zenophon: Pla/
to: Alcibiades: Ariſtides: & cæteri: qui
præſtãtiſſimi fuerunt. Magni: nomine
& re. Nos oẽs. ſ. Romani ciues. Hoꝝ
græcoꝝ: quos vt ineptos recte reprehẽ
dens dixiſti. Inculcãt: ingerunt: obſtre
punt: & nobis inuitis ſꝑ aliquid habent
de quo diſſerere volunt. Similes: ſi di/
xero ſum ſimilis tui ſignificat moribus:
vt ſi dixero ſum ſil'is tibi ſignificat ima/
gine & forma. Nec tñ: quãuis non eſ/
ſent ſimiles hoꝝ græcoꝝ: qui nec loci:
nec tpis: nec hominũ rationem habent
nõ tamẽ hmõi diputationes fugiebat.
Ac ſi tibi. Nũc ad alterã partem deſcen
dit: in qua oſtendit catullus: ſe ita cõmo
de veniſſe vt nihil eoꝝ: quæ inepti ho/
minis ſit: ſibi obiici poſſit. Vident̃ ſci/
licet inepti: qui nec temporis: nec loci:
nec hominum rationẽ habent. Qui temporis. ſ. rationẽ non habent. Hæc ipſa. domomſtratiue dixit.
Inambulamus: more peripateticorũ: vt ſupra diximus. Paleſtra: Paleſtram poſuit pro ſtadio vbi exer
cetur luctatio a .i. a luctando. Seſſiones. i. ſedilia ad ſimilitudinem gymnaſiorum: vbi hoies
in colloquio conſedere ſolebant. Aut importunuʒ tempus: ſuperius de loco probauit: nũc vero de tẽ
pore ꝓbat. Peroptato. i. exoptato & valde optato. Qui oẽs. ſ. hic preſentes ſumus. Dicamus i. exiſti/
memus: ac ſi diceret ſine litteris nemo noſtrũ viuere poſſet. Oia iſta: Craſſus reſpõdet nã hic craſſi ſer
mo totus artificioſus eſt vbi ad omnia reſpõdet quæ ſuperius Catullus: de loci: de temporis cõmodi/
tate: de pſonaꝝ dignitate diſputauerat: & in ꝓpoſito pſiſtit vt oñdat nõ oportere ſe hmõi ſermonibus
interẽe. Et primã partẽ primo cõfutat de loco: quẽ videlicet aptũ & idoneũ eſſe catullus affirmauerat:
neꝗ eñ inquit ab ipſis gymnaſia primũ inuenta fuerũt diſputatiõis gr̃a: ſed exercitatõis & delectatõis
Garrire. i. inepte ſtrepere. vt Nonio Placet. qui huius loci vtit̃ exemplo. Et hoc ipſo tẽpore non ſo
lum priſcis illis tẽporibus factitatum eſt: vt pocius exercerentur: ꝙ diſputarent: ſed etiã hoc ipſo tẽpo
re. Quũ omnia gymnaſia i. quũ omnia gymnaſia: in quibus iuuenes ſe exercere ſolebãt nũc diſputan
tes phi occupauerint. Teneant: occupauerint. Diſcũ: Diſcus eſt rotunda moles cuius iactu iuuenes in
ter ſe certare ſolebãt q aut alti⁹ in ſuclime: aut lõgi⁹ in tractũ iaceret. Simulac. i. quũ primũ. Increpuit ni

mio impetu miſſus:nam quum magna vi iacitur:ſtridorem facit per aerem. In media oratione.i.interrupta oratione:vt apd̄ Virgi. Incipit effari:mediaq̨ in voce reſiſtit. Vnctiōis.i.cauſa palæſtræ: Virg. Exercent pingues oleo labente palæſtra. Leuiſſimam delectationem.ſ.diſci. Vtilitati:diſputationi. Vt ipſi ferunt: Hoc ideo dixit:ne ipſis aſſentire videretur. Ocium autem bactenus reſpondit ad id quod de loci commoditate dixerat:nunc de ocii commoditate: Quod de ocio dicis:aſſentior:ſed ſi te ſequimur:nullum ex boc ocio fructum capiemus. Contentio:intentio: vt Cicero in bortenſio. Magna animi contentio.i.intentio animi.

Relaxatis translatio ab arcu nam quū intentus eſt laborat:quum remiſſus requieſcit:& buic ſententiæ ſuffragat̃ Herodotus.qui refert de quodā rege græco:qui Nitrocis appellabatur. dicit em̄ quū a prima bora vſq̨ ad terciā iura ſuis ciuibus redderet. Interrogatus a familiaribus:quidnam ita faceret: Reſpondit græce: Si nūq̨ ceſſes tēdere:mollis erit quod Ouidius in beroidibus ſine dubio mutuatus eſt. Lælium cū Scipione Exemplo probat ociū nō negociū eſſe debere:ſed relaxationem animi:qd̄ Lælium & Scipionē feciſſe legit̃:quū ſe a repu laboribus:laxare volebat. Is.ſ. ſocer meus Scæuola. Faunius & Scæuola generi fuerunt Lælii: bic autē Scæuola ſocer erat buius Craſſi. Ruſticari:rus colere quotienſcunq̨ rus peteret Scipio: ēt cum illo proficiſcebat̃ Lælius. Repuereſcere: Honeſte dictū eſt ad puericiā redire: vt idem Cicero libro de ſenectute: vt ex bac etate repuereſcā:& in cunis vagiam. Tanq̨ ex vinculis: quēadmodū equi faciunt qui diu coerciti quū remittuntur ſe relaxant. Conchas legere p colligere:ſicut Valerius dicit. Conchas & calculos in caietæ littoribus: atq̨ laurenti legebant. Vmbiliculos eſt oſtrei marini genus.ſic dictū: quod in vmbiliculi modū ſpecioſe ſuauiterq̨ coeat: & eiuſmōi oſtrea in litore legebant. Sic.n. res recte quidem inquit dicis ociū nobis datum eſſe:ſed fructus ocii ē.a labore deſiſtere:nā ideo ruſticari ſolemus:vt animū nr̄m a labore relaxem⁹. Qd̄ nunc etiā facit:& p ſilitudinē oſtēdit: Aues ei ad tēpus nidificāt & ad tp̄s a labore deſiſtūt:neq̨ n. vllū aiantis gen⁹ in ppetuo labore perſiſtere poteſt. Procreationis atq̨ vtilitatis:videlicet vbi pariāt:in quibus bybernent̃. Effingere cōponere. Cōſtruere edificare. Effecerint quū ex parte nidificauerint. Leuandi: remittēdi. Paſſim:varie. Solutas.i.liberatas ab ope. Forēſibus:vt in priuata re amicorum. Vrbano ope: i publica adminiſtratione ciuitatis. Geſtiūt:exultāt.nā geſtire eſt geſtu & motu corporis læticiā animi ſignificare Virg. Et ſtudio incaſſū videas geſtire lauādi. In cauſa curiana:De qua ſuperi⁹ dixit vbi agebat̃ de beredicate Curii:quū Craſſus teſtatoris voluntatē. Scæuola teſtamenti ſcriptū defenderet. Nā ſi vnq̨: facere & vrbane:ſicut mos erat craſſi:cōſtat em̄ ipm̄ fuiſſe vrbaniſſimū. Nullū teſtamētū: Hæc autē dicebat Craſſus in Scæuolam quaſi p illuſionē:quia Scæuola ita plene ſcricendū eſſe dicebat teſtamentū:vt ab eo ne pūctum quidē diſcedi oporteret. Non audeo:quaſi diceret:vix audeo dicere propter grauitatē tantorū virorū ſed tamē dicā:quod Scæuola narrare ſolebat. Niſi qd̄ q.d.o Scæuola:ſi nemo cōdere teſtamētū ſcit preter te neceſſe erit:vt ad te oēs veniamus: igit̃ ſi ſemper ſcribēdis teſtamētis ocupatus eris quā

ex ſocero meo audiui:quū is diceret ſocerū ſuū Læliū ſp fere cum ſcipione ſolitū ruſticari eoſq̨ incredibiliter repuereſcere eſſe ſolitos quū rus ex vrbe:tāq̨ e vinclis euolauiſſem nō audeo dicere de talib⁹ viris:ſed tn̄ ita ſolet narrare Scæuola:cōchas eos:& vmbiliclos ad caietā:& ad lauretū legē cōfuiſſe:& ad oēm animi remiſſionē:ludūq̨ deſcēdere Sic em̄ res ſeſe bz vt quemadmodū volucres videmus:procreationis atq̨ vtilitatis ſuæ cauſa:effingere & cōſtruere nidos eaſdē aūt qn̄ aliquid effecerint leuandi laboris ſui cā:paſſim ac liberæ ſolutas opere volitare ſic noſtri animi forēſib⁹ negocii:atq̨ vrbano ope defeſſi:geſtiūt:ac volitare cupiūt:vacui cura ac labore. Itaq̨ illud qd̄ ego in cā curiana ſcæuole dixi:nō dixi ſecus ac ſentiebā. Nam ſi vnq̨ ſcæuola nullum erit teſtamētum recte factū niſi q tu ſcripſeris:oēs ad te ciues cum tabulis veniemus:oīm teſtamēta tu ſcribes vnus. Quid igit̃ inq̨:cum ages negociū publicum. Qn̄ amicorū quando tuū:quādo deniq̨ nibil ages. Tū illud addidi:mibi enim liber eē non videt̃:qui non aliquādo nibil agit in quā pmaneo Catulle ſententia:meq̨ cum buc veni:boc ipum nibil agere & plane ceſſare:delectat nam q addidiſti tertiū vos eos eſſe:qui vitā inſuauē ſine bis ſtudiis putaretis id me:nō mō nō bortatur ad diſputandū ſed etiā deterret.nam vt. C. Lucilius bomo doctus & pturbatus dicere ſolebat:ea q̄ ſcriberet: neq̨ ſe ab idoctiſſimis:neq̨ ab doctiſſimis legi velle:qd̄ alteri nibil intelligerēt:alteri pl⁹ fortaſſe q̄ ipe:de quo etiā ſcripſit. Perſiū nō curo lege

do negotiis publicis operam dabis: & rempu. adminiſtrabis. quando amicorum & tuum priuatũ negocium ages. Nihil ages. i. ocium habebis: ac ſi diceret quando tibi licebit ab omni re gerenda laxare animum. Tum illud ſi quis eſt: qui aliquando a labore non deſiſtat: hic nihi nullo pacto libertate vti videt̃. Quid. ſ. hæc verba ſuæ orationis attulerit: vt ex his verbis oſtẽderet ſuam ſemper fuiſſe ſentenciam: vt animum ſuum a labore nonnũq̃ laxaret. Huc in tuſculanum. Quid. hæc dixi: quũ aduerſus Craſſum orationem intenderem. Nam quid nunc aliam ratione Catulli confutat: q̃ videlicet dicebat: ſe nõ ineptum eſſe preter perſonarũ dignitatẽ: propterea q̃ hi homines tales erant: q̃ vitã nullã ſiue litteris eſſe dicebant. Vos eos ſicut dixiſtis: litterarum eſtis ſtudioſi: ppterea ego minus audeo diſputatiõem ſuſcipere inter tales viros: nam quũ vos audiatis: nihil dicere poſſem ſine reprehenſiõe: quod incultu3 eſſet ſiue iniocundum. Deterreret: id eſt dehortaretur. Nam vt: Reddit rationem: & auctoritate vtitur Lucilii: dicebat eñ ſcripta mea: neq̃ ab indoctiſſimiſ neq̃ a doctiſſimis legi velle: nã idocti ñ itelligerẽt doctiſſimi vero fortaſſe pl⁹ itelligerẽt q̃ vellẽ: ita & ego poti⁹ apd ruſticos diſputationẽ habere vellem. hunc autem locu3 mutuatus eſt plinius in epiſtola ad Domitianum in præfatione naturalis hiſtoriæ: Alteri indoctiſſimi: qui doctrina carent. Alteri: doctiſſimi. Ipſe: de ſe. ſ. itellexiſſet: qui ſcripſerat. Perſium nolis intelligere perſiũ cuius ſatyræ extãt: ſed multo ante hic fuit: & hæc verba ſunt Lucilii: qui dicebat non curo legere perſium. Nihil ad perſium: id eſt nihil perſio comparandus. Hominum romanorum. Lælium. Hic eſt lælius qui introducit̃ a Cicerone de amicicia diſputans. Sed nihil: ac ſi diceret: nihil litteratus. ſi ad Perſiu3 ſpectes id eſt compares. Virg. Si ad Vitulã ſpectes: nihil eſt q̃ pocula laudes. Sic pari ratione. Multo minus ſcilicet diſputatio apud ruſticos.

re. hæc fuit eñ vt noramus oĩm fere noſtrorum hoĩm doctiſſimus. Læliũ decimũ volo quẽ cognouim⁹ virũ bonũ: & nõ illr̃atum: ſed nihil ad Perſiũ Sic ego ſi iã mihi diſputãdũ ſit de his noſtris ſtudiis: noliẽ eq̃dẽ apud ruſticos: ſed multo min⁹ apud vos. Malo. n. nõ intelligi orõnẽ meam q̃ reprehẽdi. Tum cæſar. Eq̃dem inq̃t Catulle iã mihi videor nauaſſe opam: q̃ huc venerim: nã hæc ipſa recuſatio diſputationis: diſputatio quædã fuit: mihi q̃dem piocunda. Sed cur ĩpedimus. Antoniũ: cui⁹ audio eẽ ptis: vt de tota eloquẽtia diſſerat: quẽq̃ iãdudũ Cotta & ſulpitius expectãt. Ego vero inq̃t Craſſus: neq̃ antoniũ verbũ facere patiar: & ipſe obmuteſcã: niſi prius a vobis impetrabo. Quid nã inq̃t catullus. Vt hic ſitis hodie. Tum quũ ille dubitaret: q̃ ad frẽm pmiſerat. Ego inq̃t iulius pro vtroq̃ reſpondeo: ſic faciemus: atq̃ iſta q̃dẽ cõditione vel vt verbũ nullũ faceres. me teneres Hic catullus arriſit & ſimul. Preciſa inq̃t mihi q̃dẽ eſt dubitatio: q̃m neq̃ domi ĩperarã. & hic apud quẽ erã futurus. ſine mea ſnĩa. tã facile promiſit. Tũ oẽs oculos in Anthoniũ cõiecerũt. Et ille. audite vero audite ĩquit: hoĩe3 eñ audietis e ſchola. atq̃ a magiſtro. & græcis litteris eruditũ & eo quidem loquor confidentius q̃ Catullus

TVM CAESAR. Sunt qui velit hic incipere ſecundum caput huius tractatus: nec abſurde quidem nam eſt quaſi quædã œconomia. i. præparatio ad Antonii diſputationem & dicit operepræciũ eſſe audire Craſſum diſputare recuſantẽ: ſed inutile eſt Antoniũ impedire paratũ dicere. Manaſſẽ ſtudio ſe impleſſe: & abſoluiſſe: vt ait Seruius. qui huius loci vtit̃ exemplo. ergo manaſſe. i. pfecte impleſſe operã. Eſt aũt verbũ tractũ a celeritate nauiũ. Nã: p qa Craſſus dũ diſputare recuſat quodãmõ diſputat. Periocũda: valde iocũdiſſima. Sed q̃uis placuerit audire craſſu3 diſputare recuſantẽ: ñ pptera antoniũ impedire debemus diſputare paratũ. De æloquẽtia. ſ. quid ſentiat Ego vero: In hoc ſermone craſſus affirmat: nec ſe: nec antoniũ diſputaturos eſſe: niſi prius fidẽ dederit apud ſe illo die mãſuros: qđ illi nõ: ſine quadã vrbanitate pmittũt. Et ipſe obmuteſcam. i. ſilentiũ faciã. Quid nã inquit: Et anteq̃ diceret qđ vellet Craſſus: interrupit orationẽ Catullus. Sitis: p maneatis. Tũ quũ: quũ ſuſpenſus animi neſciret Catullus quid faceret. nã pmiſerat fratri ſe apud eum eo die futurũ tum Cæſar frater pro vtroq̃ reſpondit. Ille. ſ. Catullus. Dubitaret. i. ſuſpenſus & incertus eſſet quid ageret. Qđ id eſt quia promiſerat ſe futurum apud fratrem pro vtroq̃ ſcilicet pro fratre: & pro me. ſic faciemus: id eſt erimus hodie apud vos. Me teneres: id eſt etiam ſi verbum nullum a nobis haberetur: tamen me teneres. Vt pro quamuis: ſic enim aqud idoneos inuenitur ſignificare. vt famulos dicas homines tamen eſſe memento: id eſt quamuis. Hic Catullus. Catullus qui vidit adeo promptam fratrem fuiſſe reſpondere etiam pro eo cur promiſerat ſe apud eum eo die futurum, riſu proſecutus eſt hanc: fratris promptam promiſſionem. Præciſa: ſublata: ut dubitare non poſſum. Arriſit: ideo arriſit: quia tam prompte promiſit. Dubitatio: & quia nihil eſt quod dubitem: nam fratri pro-

miſeram & ideo famulis meis non imperaueram: vt triclinia parerent. ſed nec apud fratrẽ cui promiſe
ram cœnare poſſum. Nã ipſe Craſſo promiſit. ideo oĩo apud te o Craſſe me eſſe oportet. Imperatã
vt ſterneret̃ triclíniũ: vbi accũberemꝰ. Et hic. ſ. frater meus: cui ꝓmiſerã me affuturũ. Sine mea ſnia. i.
priuſꝗ̃ exploraret qd ego vellẽ. Tũ oẽs poſtq̃ Craſſo vterq̃ promiſit: ſe apud eũ eo die futuros: oẽs
in antoniũ cõuerſi ſũt: expectãtes vt diſputationẽ inciperet. In hoc aũt capite cõtinet̃: quõ Antonius
diſputatiõis ſuæ partes aſſumit. In quo docet rhetoricæ facultatẽ preclarã eſſe: artẽ vero ſemiplenã. Au
dite: itelligimus Antoniũ hæc dixiſſe ꝑ
io cũ: que de ſeipſo loquit̃. Coniecerũt
.i. cõuerſi ſũt. Ille. ſ. Antonius. Hoiem
iocat̃. Eruditũ: oĩa per ironiã dicta ſũt.
Vult. n. Antoniꝰ credi ſe huiuſmõi græ
corũ ſtudioꝝ imperitũ eſſe. Ego. n. iqt
ſũ: qui audierim homies eruditos. Et
eo qdẽ: & hic locus eſt captã de beniuo
lẽtiæ: nec tñ a ioco diſcedit: ac ſi diceret:
quũ auditor mihi ſit adeo eruditꝰ: liben
ter diſputabo. nã ipſi eruditi magiſtri di
ſputationẽ: & eruditꝰ auditor intelliget
Subtilitatẽ elegãtiãq̃. ſ. diſerte orõnis.
Cui nõ ſolũ: ac ſi diceret: q̃ ñ ſolũ latina
lingua cæteris præſtet: ſed etiã in alie na
tantũ valeat: vt in ea princeps eſſe pute
tur. Sed tñ: Quãuis Catullꝰ ſit adeo eru
ditus: vt ñ ſolũ latinæ: ſed etiã græce lin
guæ primas ꝑtes conſecutus ſit tñ ego
tãq̃ diſcipulus docebo & hæc oĩa ꝑ io
cũ dicta ſunt. Vñ etiã riſus cõſecutus ẽ.
Hoc totũ qđ diciturꝰ ſum artificiũ: Ar
tificiũ artis ꝑceptio. Studiũ vſus: & ex
ercitatio dicẽdi. Niſi os. i. niſi adhibita
ſit orõ: & iſtrumẽtũ poſuit ꝓ re. Doce
bo: iterũ iocat̃. Qđ plane iocũ oſtẽdit
vbiq̃ enim vult credi ſe imperitũ eẽ hu
iuſmodi ſtudiorũ. De omni genere: de oĩ qualitate artis rhetorice. Hic: ꝓ tũc quũ dixiſſet vos diſci
puli. Arriſerũt: res eñ ridicula erat: ſpondere ſe dictuꝝ: qđ nõ didiciſſet. Res de qua diſputaturi ſu
mus. Facultate: qd inter artẽ & facultatẽ intereſt videamus. ſic eñ facile intelligere poterimꝰ: cũ alicuiꝰ
rei artẽ precipimus: neceſſe eſt nos aliquid conſequi. Quare id qđ ex arte precipit̃ facultas eſt vt Cice
ro in arte veteri oſtendit matæriã inquit artis hãc eſſe dicimus: circa quã oĩs ars & ea facultas quæ ex ar
te cõficit̃ verſatur: ergo facultas eſt ipſa eloquẽtia: ars videlicet eſt rhetorica. Facultate æloquẽtia. Me
diocris: quia ſemiplena ars eſt huius facultatis: nã nõ proprie ars eſt rhetorica: queadmodũ & ſentit &
docet Antonius: & ideo mediocris: dixit. Præclara quia ceterarũ artium facultates eloquẽtia vicit.
Ars enim: ꝓbat a diffinitione: & eſt ſylogiſmus ex oĩ parte perfectꝰ ars eſt earũ rerũ. quæ ſciẽtia cõpre
hendunt̃: at vero rhetorica in rebus incertis verſat̃: non igit̃ ars eſt ꝙ ita ſit propoſitio ipa per ſe patet
artẽ eſſe eaꝝ reꝝ quæ ſciunt̃: at qui rhetorica eſt eaꝝ rerũ: quæ incertæ ſunt fortaſſe prima aſſũptio: quã
minorẽ dyalectici appellant: indiget approbatione. ergo Antonius probat eſſe de rebus opinabilibꝰ
& incertis. Omnis actio id eſt officiũ: nã officium eſt congruus actus vniuſcuiuſq̃ perſone ſm mores
ciuitatis: ſed ſi officiũ eſt ars: ergo omne officiũ actione continetur. officiũ autẽ oratoris eſt appoſite di
cere ad perſuaſionem: perſuaſio aũt fit ex vulgi opinione ergo nõ eſt de rebus certis officiũ: ſiue ars ora
toris ꝙ nõ fiat ſciẽtia: ſed opinionibus ſæpe auditoribus perſuadet orator non veris. ſed veriſimilibꝰ
non certis ſed probabilibus: quare hoc intendit: videlicet rhetoricã magis opinionibus: q̃ ſcientia cõ
tineri. Nam & apud eos: Poſſumus enim perſuadere quæ falſa ſunt adeo rhetorica eſt de rebus incer
tis: vt plærumq̃ eos qui audiunt decipiat: at rhetorica ſi eſſet ars eſſet de rebus certis nam ſi eſſet de re
bus veris: auditoribus niſi vera perſuadere non poſſet. Que neſcimus ipſi: quod orator ſæpe dicat
quæ ipe neſciat: manifeſtum eſt: quippe quum dicat: quæ ipſe: clientibus acceperit. nam ſi clientes pro
quibus dicit falſa docuerint: neceſſe eſt vt dicat quod neſcit. Alias alio tempore. Apud eos ſcilicet.
iudices apud populum: apud concionem: apud ſenatũ. Iiſdẽ de rebus quia modo hoc modo illud
iudicabunt: quare neſciũt auditores q̃ dicit orator: qa mõ vna mõ alia rõne ſuadet aut diſſuadet. Iu
dicãt: quantum ad populum & iudices. Sentiunt: quantum ad ſenatum vbi ſententia dicitur. Et nos
nunc neceſſario probat Antonius: eam eſſe de rebus incertis. quum duo inter ſe oratores contendũt:
& alter affirmat: & alter negat: oportet alterum falſum dicere ergo ars non eſt de rebus certis. Nos: ſ.
oratores. Non modo vt Craſſus: vt alter neget: alter confirmet: ſed etiam vt eadem de re alius aliud
dicat: & aliꝰ aliud ſentiat. & hoc in cõiecturali cõſtitutione ſit: quũ alter inſtat eſſe factũ alter vero negat.

auditor acceſſi: cui nõ ſolũ nos latini ſermõis ſꝫ
etiã græci ipſi: ſolẽt ſuæ ligue ſubtilitatẽ. elegã
tiãq̃ cõcedere. Sꝫ tñ qm̃ hoc totũ: qcqd ẽ: ſiue
artificiũ: ſiue ſtudiũ dicẽdi: niſi acceſſit os: nul
lũ põt eſſe. Docebo vos diſcipuli: qđ ipſe ñ didi
ci: qd đ oĩ genere dicẽdi ſẽtit̃. Hic poſtea q̃ ar
riſert. Reſ mihi videt̃ eſſe iqt facultate ꝑclara ar
te mediocris. Ars. n. eaꝝ reꝝ ẽ: q̃ ſciũt̃: orato
ris: ãt oĩs actio opiniõibꝰ nõ ſciẽtia cõtinet̃. nã
& apđ eos dicimꝰ q neſciũt & ea dicimꝰ q̃ neſci
mꝰ ipſi. Itaq̃ & illi alias aliud iiſdẽ de rebꝰ & ſẽ
tiunt: & iudicãt: & nos cõtrarias ſæpe cauſas di
cimus non modo vt Craſſus cõtra me dicat ali
quãdo: aut ego cõtra Craſſũ: quũ alterutri ne
ceſſe ſit falſũ dicere ſed etiã vterq̃ noſtrũ eadeꝫ
de re: alius aliud defendat: quuꝫ plus vno vero
eſſe ñ poſſit. Vt igit̃ in eiuſmõi re que mẽdacio

níxa ſit q̃ ad ſciam ſæpe pueniat : q̃ opiniones bo
minū : & ſæpe errores aucupet̃. Ita dicã:ſi cauſaꝫ
putatis eſſe:vt audiatis. Nos vero & valde quidẽ
catullus inqt putam⁹:atq̢ eo magis a veritate vt
putas:ꝙ a neſcio ꝙ dignitate. Vt igit̃ de ip̃o gñe
ſum confeſſus inquit Antonius artem eſſe nõ ma
ximam: ſic illud affirmo præcepta poſſe quædaꝫ
dari peracuta:ad pertractandos hominū animos
& ad excipiẽdas eoꝝ volūtates:huius rei ſciam:
ſiqs volet magnã quandã artem eſſe dicere nõ re
pugnabo. Etenim quū plærīq̢ temere ac nulla rõ
ne:cauſas in foro dicãt:nonnulli aūt ꝓpter exerci
tionem aut ꝓpter conſuetudinẽ aliquã callidius
id faciant:non eſt dubiū:qui ſiquis animaduertit:
quid ſit: quare alii melius ꝙ alii dicãt id poſſe no
tare. Ergo id qui toto in genere fecerit: is ſi nõ pla
ne artẽ:at quaſi artem quandã inuenerit. Atq̢ vti
nam vt mihi videor illa videre in foro atq̢ in cau
ſis:ita nunc queadmoduꝫ ea reperiatur: poſſe no
bis exponere:ſed de me videro:nunc hoc propo
no qđ mihi pſuaſi: ꝙuis ars nõ ſit: tamẽ nihil eſſe
profecto oratore prǣclarius: nam vt vſum dicẽdi

Sed etiã:ſed etiã cū accidit:vt vterq̢ de eadẽ re alius aliud dicat:videlicet quū factū cõcedit̃. Hoc autẽ in
iudiciali:aut in legitima cã ſit. Eadẽ de re:qa factū cõcedit̃ : vt occidiſti matrẽ:occidi:ſed iure. Alius ali
ud:alius iure:alius iniuria factū dicit:ita etiã in legitima:nam alius ſcriptū alius ſcripti voluntatẽ defen-
dit. Quū alterutri falſum neceſſe:neceſſe eſſet vnã ſniam eſſe verã:alterã vero falſam. Alterū:nunc de
duob⁹:nã neceſſe ẽ:aut ex duab⁹ vnã ptẽ verã eẽ videlicet cū factū iſtat alter negat:aut ex plib⁹ neceſſe ẽ
vnã tm̄mõ ſniam eẽ verã cū videlicet ſcriptū:aut legẽ mltis & variis ſentẽtiis interp̃temur:ğ alterutrū di
xit de duob⁹:vnū de plib⁹. Vt igr̃. Poſt
ꝙ ꝓbauit artẽ ñ eẽ rhetoricã nõ cõtẽdit
Poſtq̢ oñdim⁹ igt qdnã ſit facultas rhe
toricæ:non plenã:ſed ſemiplenã eſſe.ita
de ipa loquemur:vt de re q̃ in opinione
potius:quã in veritate cõſiſtat. Nixa:fir
mata mẽdacio. Quæ ad ſciam.i.quū in
veritatẽ aliqñ nõ veniat:neq̢ auditor ne
q̢ orator:ſed vterq̢ nõnunq̢ mẽtiat̃: is
dicẽdo:ille vero audiẽdo. Venire: eſt in
aliquã rẽ ſpõte ſe cõferre. Incedere caſu:
nunc ergo dicit nõ ſæpe venit:ſed incidit
orator dicẽdo:auditor credẽdo: qa non
nunq̢ orator dicendo in veritatẽ incidit
auditor audiẽdo:ergo quia nõ cõſtat rõ
ne:ars aūt rõne cõf.cit̃:igr̃ ars nõ eſt rhe
torica. Opiniones:quū aut veriſimile:
aut ꝓbabile aliquid dicat̃. Errores:Sub
iūxit errores:quia ꝓbabile. aut veriſimi
le ſemper dicit orator:nec ſolum hoc in
re falſa:ſed etiam in vera ſemp ſeruatur.
nihil eñ impedit orator qđ hoies opinẽ
tur:dummõ ſe eis accõmodet. Aucupe
tur:calide inueſtigiet:qa ſatis habet ora-
tor mõ illis qđ velit pſuadeat. Ita dicaꝫ
ſi cãm.q.d.fortaſſe:qa ꝓfiteor me dictu
rū de rebus incertis:mea orõ vobis non
eſt audiẽda. Nos vero. Nunc introdu
cit rñdentẽ catullū pro ſe:& cæteris:q ad
audiẽdū parati erant:dicẽs ſe magnope
putare hac de re audiendū eſſet quã An
tonius ꝓpoſuerat:videlicet nõ eſſe artẽ
plenã:ſed ſemiplenã. Nulla oſtẽtatõe.i.
ꝙ pure ac ſimplr̃ locutus es:nec vt inge
nium tuū oſtentes:ſed vt rei veritatem explices. Exorſus eñ nõ glorioſe. Senſus eſt:dediſti principiū
nõ arrogans:ſed veritati ꝓpinquius:quã dignitati nõ oſtentatõe vſus es in exordiẽdo:ſed nuda:ac ſim
plici veritate:nam alii in exordiis magna quadã magis quã vera polliceri ſolent. Non glorioſe ſicut ſo
lent hi:qui magis p̃clara quædã:quã vera pollicent̃. Dignitate:quod vulgo facere ſolet:vt in exordiis
ſuis dignitatẽ quandã ꝓponant:vt attentos auditores habeãt. Vt igit̃:ergo qñquidẽ vobis videt̃ cau
ſam eſſe cur de hac re audiatis quã ego nõ magnope artẽ eſſe dico. Incipiamus nunc ſniam noſtrã apire
De ipſo agere.i.facultate rei:& vniuerſa re.ſ.rhetorica. Non eſſe.i.nõ eſſe magnope artẽ dicẽdi id qđ
ſequit̃.ſ. Non maximã.q.d.ſemiplenã. Per acuta:calida. Pertractãdos:pquirẽdos:& inueſtigãdos.
Excipiendas.i.capitãdas:& obſeruandas voluntates hoim:nam excipere eſt dolo circūuenire:orator
aūt nihil aliud agit:niſi vt voluntas hoim excipiat. Ad ptractandos animos hoim: nam facilius eſt per
ſuadere auditoribus:quod ſentiūt:ꝙ quod nõ ſentiūt. Si quis:ſi hanc artẽ maximã eſſe qs dixerit:ego
etiã cum illis ſniam:ſed tñ genus & facultatẽ nunq̢ artẽ eſſe maximã cõceſſerim. Et eñ illud confirmat
cõcedam inquit hanc artem eſſe:diligenter cognoſcere animos hoim:vt ad opiniones eorum accomo-
detur orõ:nam ex oratoribus ꝓdeunt ad dicendū : alii cõſuetudine:alii exercitatõe:ergo hoc ipm:quod
p exercitationẽ:ſiue cõſuetudinẽ quandã efficit̃ ſi quis in quãdã artem redegerint:nõ erit abſurdū illam
dicere artem. Temere:incõſulte. Terenti. Vide nequid temere agas.i.incõſulte. Rõne:pceptiõe: Pro
pter exercitationẽ:aut cõſuetudinẽ. Idẽ dic:& eſt iteratio ex diffinitiõe. Exercitatio eñ nihil aliud eſt ꝙ
aſſiduus rei cuiuſdã vſus. Aiaduerterit.i.diligẽter cõſiderauerit:& excogitauerit:an exercitatio:an cõ-
ſuetudo. Quod:videlicet ipſam exercitationẽ:nam exercitatio facit vt hoies alii aliis melius dicãt. To
to genere.i.vniuerſa re & facultate dicẽdi. Atq̢ vtinã: Vellẽ inquit anthonius:vt queadmodū in actio-
ne:ita in diſputatõe explicare poſſem:nam quū cauſas ago:video quid ſit illud:qđ alii aliis melius dicãt
ergo fatet̃ anthonius ſe in agẽdis cauſis melius videre:quid agendū ſit:ꝙ in dſpiutationibus explicare

& explicare quẽadmodũ oretor facere debeat. In fore atq͡ʒ in cauſis.i.in cauſis forenſibus: qa cognoſco: & qdāmō cōtẽplor. Exponere: explicare: Sed de me videor.ſ.quantũ in ea re explicãda valeã. Nũc hoc ego: redit ad illud. Præclarius: qa hæc facultas aliarũ artiũ dignitatẽ exupat. Nã vt vſu dicendi. Hic inci pit nũc hãc facultatẽ dicẽdi p cōpationẽ cæterarũ facultatũ extollere: quũ ea aliis ãponat. Quotiẽs aũt aliqd laudamus: id ab honeſto: ab vtili: a iocũdo laudamus: duo nũc cōplectiẽ anthonius. Dicit eñ q ſit vtilis mihi nũc ptermittẽdũ videẽ: ſed ſi quærimus voluptatẽ: & iocũditatẽ: cæteris oĩbus ãponetur.

omittã: qui in omĩ pacata ac libera ciuitate domi natur: tanta oblectatio eſt in ipſa facultate dicẽdi vt nihil hoĩum aut auribus: aut mentibus iucun dius pcipi poſſit. Quis eñ cantus moderata pro nunciatione dulcior ĩueniri pōt. Qđ carmen arti ficioſa verboꝝ conſtructiōe aptius. Qui actor in imitanda: quã orator in ſuſcipiẽda veritate iucun dior. Quid aũt ſubtilius: ꝙ crebrę acutæq͡ʒ ſenten tiæ. Quid aũt admirabilius: ꝙ res ſplendore illu ſtrata verborum. Quid plenius: ꝙ omni reruʒ ge nere cumulata oratio: neq͡ʒ enim vlla nō propria oratoris eſt res: quę quidẽ ornatæ dici grauiterq͡ʒ debeat: huius eſt in dando conſilio de maximis rebus cum dignitate explicita ſententia: eiuſdem etiã languẽtis populi incitatio: & effrenati mode ratio: eadem facultate et fraus hominũ ad perniti em: & integritas ad ſalutẽ vocatẽ. Quis cohorta ri ad virtutẽ ardentius: quis a vitiis acrius reuoca re quis vituperare improbos aſperi⁹: qs laudare bonos ornatius: qs cupiditatẽ vehemẽtius frãge re accuſando poteſt: quis mærorẽ leuare mitius conſulãdo. Hiſtoria vero teſtis tempoꝝ: lux veri tatis: vita memoriæ: magiſtra vitæ: nũcia vetuſta tis qua voce alia niſi oratoris immortalitate com mendatur: nam ſi qua ẽ ars alia quæ verboꝝ: aut

Vſum: vtilitatẽ: quãta ẽ vtilitas ei⁹ facul tatis: vt q in ea pſtãtes ſũt: hi in oi repu. dñi eſſe poſſint. Pacata: iō dixit pacata qa i ciuitate q̃ ſeditōe laborat: nō verbis ſed armis diſceptatẽ: ergo pacata ſine ſe ditōe. Libera: Nam in ciuitate: q̃ alicui ſeruit parẽdũ eſt vni nō pſuadẽdũ. Libe ra: q̃ nullius impio ſubiecta ſit. Auribus voce & cōpoſitōe oronis: & verborum. Mentib⁹: magnitudine: & varietate rerũ Quis eñ a iocũditate ſiue delectatōe ſu mit argumẽtũ. Cantus: inter ſermonẽ & cōcionẽ mediocris. Artificioſa cōſtru ctiōe.i.clauſula piodi: q̃ certis qbuſdam numeris cōficiẽ. Qui actor.i.minus & hiſtrio q plærũq͡ʒ nec res veras agit: nec veriſi'es. In ſuſcipienda: qa q͡ʒuis orator vera nō dicat: tñ hoc debet eſſe ppoſitũ & nũq͡ʒ falſa defendat. Subtilius pſpica cius. Illuſtrata cumulataq͡ʒ: nihil aliud eſt: q͡ʒ ornate loqui & copioſe dicere. Or nate: Duo iſta cōphendit.ſ.illuſtrationẽ verborũ & cumulationẽ rerũ. Huius ẽ: oratoris inquit ẽ & in curia dicere ſniaʒ ex dignitate ſenatoria: & in cōcione po pulũ aut torpeſcentẽ excitare: aut ſeuien tẽ cōprimere: & in foro defendere inno centes: & accuſare ſontes: tria hæc q̃ dixi mus: his verbis Cice. cōplectiẽ. In dan do cōſilio.i.in cōſulando de repu. Cum dignitate.ſ.ſenatoria. Explicita: expo ſita. Incitatio ad vltionẽ improborum videlicet langueſcentẽ pplm ad impro borũ vltionẽ incitare vitupando impro bos. Effrenati: ſæuiẽtis in bonos. Mo deratio: cōpræſſio. Eadẽ.ſ.facultas elo quentiæ. Fraus: iniuria. Integritas: in nocẽtia. Quis cohortari: hoc loco tria: quæ ſu pra dixit genera cauſarũ: oratoris ppria eſſe dicit nam & cohortari ad virtutes: & reuocare a vi ciis deliberatiui generis eſt: qđ in ſenatu ſæpe tractatẽ: deinde laudare bonos: & vituperare malos demō ſtratiuo generi cōuenit: qđ ad pplm frequẽter agiẽ. Cupiditatem frãgere: iudiciale genus innuit: a quo nō valde diſtat cōſolãdo lenire mærorẽ: nam qui in iudicio nocẽtes defendit: ſine dubio cōſolatẽ mœſtos ſed hoc dixit: vt amplius aliqd oratori attribueret: ꝙ nō ſolũ inſontes defenderet: & ſontes accuſaret: ſed etiã miſeros cōſolando iuuaret. Illũ aũt aĩaduertendũ eſt. Antoniũ ſentire: qđ in ſequẽtibus apparebit: nec hortãdo pplm langueſcentẽ: nec obiurgãdo ſeuientẽ: nec cōſolãdo mœſtũ in nullo genere cãꝝ eſſe: qn etiã antoni⁹ negat demōſtratiuũ gen⁹ nō eẽ: nã antoni⁹ hoc facit. vt ſe hui⁹ artis impitũ oñdat. Re uocare: cũ aliqd ſuadem⁹: & honeſtũ eẽ oñdim⁹: & ab oi turpitudĩe alienũ. Ergo cũ hoc dicit: ſine dubio deliberatiuũ gen⁹ oñdit. Ardẽti⁹: cupidi⁹. Acrius: vehemẽti⁹: vt acrior ad pugnã redit. Accuſando.ſ. nocẽtes: & defendẽdo inſontes. Quis mœrorẽ. Ecce poſtq͡ʒ dixit frãgere cupiditatem accuſando: addit mœſtos cōſolari: ſed tñ hoc dixit antoni⁹: vt aliqd ampli⁹ oratori attribueret: vt mō dicebã. Mœrorem Quia vt ſupra dixit: defendere innocẽtes: ẽ ſine dubio mœſtos cōſolari. Quis leuare.ſ.pt. Hyſtoria ve ro: Hoc loco oñdit oratoris ppriũ eẽ: hyſtoriã lr̃is cōmẽdare: vel etiã orone ſua pplo narrare res geſtas antiquorũ: & eſt pulcra diffinitio hyſtorie ex eo qđ effecit. Hæc eñ oia q̃ in hac deſcriptōe cōtinẽ: ſũt qdã hyſtorie effectus. Teſtis tẽpoꝝ: qa digerit ætates. Lux veritatis: qa res geſtas clariſſimorũ virorũ aperit. Memoria: qa vetera cōſeruat. Magiſtra vitæ: qa virtutes & vicia pponit. Nũcia vetuſtatis: qa antiqua repñtat. Qua.ſ.voce. Immortalitati.i.ſempiterna cōmẽdatōe donatẽ. Nã ſi q̃ ars: Nunc pbat

qđ ꝓpoſuit:ſi alia inqͭ ars hoc efficere poſſet q̃ꝫ rhetorica nõ eſſet ꝓpriũ oratoris:ſed qa nõ p̃t:ergo ad
oratorẽ tm̃mõ ſpectat. Nã ſi qua ẽ ars alia:ſi alia ars dicẽdi p̃ceptionẽ dat:q̃ꝫ rhetorica:aut hoc ipm̃ qđ
rhetorica facit:alius cuiuſpiã artis eſt:vt id ipſi cũ alia arte conuenit:ſed nulla alia ars tale aliqd docet:aut
alicui arti hoc cõuenit:neceſſe eſt ergo hãc p̃ceptionẽ dicẽdi nullius artis eſſe q̃ꝫ rhetorice:& id ẽ qđ hoc
loco dicit. Alia.i.alius cuiuſpiã artis. Verborũ faciendorũ:ꝓpter elegãtiã q̃ nos facit ꝓpriis:& planiſ-
ſimis verbis vti. Deligẽdorũ:ex aliis auctorib⁹:poetis:atq̃ꝫ ſcriptorib⁹. Formare:ex ſuis ꝑtib⁹.ſ.exor-

faciendoꝝ aut diligẽdoꝝ ſciam ꝓfiteaẽ: aut ſiqs
q̃ꝑ dicitẽ:niſi orator formare orõnẽ eãq̃ꝫ variare et
diſtinguere: q̃ſi qbuſdã verboꝝ ſententiarũq̃ꝫ in
ſignibus:aut ſi via hac vna arte traditur: aut argu
mentoꝝ: aut ſententiaꝝ: aut deniq̃ꝫ deſcriptionis
aut ordinis fateamur:aut hoc:qđ vlla: niſi ab hæc
ars ꝓfiteaẽ.alienũ eſſe.aut cum aliqua alia arte eẽ
cõmune.Sed ſi in hac vna ẽ ea ratio atq̃ꝫ doctrina
nõ ſiqui aliarũ artiũ bene locuti ſunt eo minus id
eſt hui⁹ vni⁹ ꝓpriũ. Sed vt orator de his rebus.
quæ ceterarũ artiũ ſunt. ſi mõ eas cognouerit.vt
heri craſſus dicebat: optime põt dicere: ſic cetera
rũ artiũ hoĩes ornatius illa ſua dicunt ſiqd ab hac
arte didicerũt: neq̃ꝫ niſi de rebus ruſticis agricula
quiſpiã aut etiã id qđ mľti medici đ morbis aut ſi
depingẽdo pictor aliqs diſerte dixerit: aut ſcpſe
rit iccirco illius artis putanda ẽ eloquẽtia in q̃:qa
vix magna ẽ hoĩm ingeniis:eo mľti ẽt ſine doctri
na aliqd oĩum generũ aut artiũ cõſequũẽ: ſed qđ
cuiuſq̃ꝫ ſit ꝓpriũ:& ſi ex eo iudicari põt:quũ vide

dio narratõe:diuiſione:ↄfirmatiõe:cõfu
tatõe:& ↄcluſiõe. Variare & diſtiguere
.i.fingere & ornare:nã exornatões v̉bo
rũ & ſniaꝝ v̉ſicolorẽ picturã imitãẽ. Ver
borũ.ſ.exornatiões:q̃ verborũ & ſniarũ
ſunt. Verborum:ad id qđ dixi variare
Sniarum:ad id quod dixit diſtinguere
Via.i.rõne Vir. Fata viã inueniet.i.rõ
nem. Ab hac arte.ſ.rhetorica. Argu-
mentorũ:ꝓpter inuẽtionẽ. Inuẽtio ẽm
eſt rerũ verarũ:ac veriſimiliũ. Deſcripti
onis:Sunt q ita intelligãt locorũ diſpo-
ſitõis:vt tres ꝑtes rhetorice facultatis te
tigerit.ſ.elocutionẽ:inuẽtionẽ.& diſpo-
ſitionẽ:q̃ diſponimus & ordinamus res
inuẽtas:vt ſuo quæq̃ꝫ loco apte ꝓnũcietẽ
ſed ſine dubio totũ hoc hyſtoriæ conue-
nit. Qđ ipſe Cice. haud multo poſt decla
rat quũ dicit rerũ rõ tẽporũ ordinẽ cõſi-
derat:& regionũ deſcriptionẽ. Hoc.ſ.
qđ docet rhetorica. Alienũ:alius cuiuſ
piã artis. Eſſe cõe.i.ipſi cũ alia arte con
uenire. Sed ſi:Nunc id efficit:qđ intẽdit
ſicut in argumẽto diximus. Hæc etiam
neq̃ꝫ aliena ẽ:neq̃ꝫ alicui arti cõis p̃ceptio
dicẽdi ergo in rhetorica facultate verſaẽ
ſed ſi verſaẽ iam cæteri artifices: ſiqđ bñ
locuti ſunt:qđ oratoris eſt ꝓpriũ effece-
rũt:hoc aũt dicit:vt r̃ndeat illi obiectiõi:
nõ ſi mathematicos grãmaticos &c: In
hac.ſ.facultate rhetorica. Rõ.i.ars. Do

ctrina.i.facultas:q̃ ex arte ꝓficiſciẽ. Huius vnius.ſ.facultatis. Siqui.ſ.artifices ꝑiti docti aliarũ artium.
Sed vt orator:ſenſus ẽ. Queãdmodũ inqͭ orator cæteras artes ſua ita ſuas artes cæteri artifices faculta
tem rhetorica exornãt. Eas.ſ.artes. Cognouit.ſ.ab his:eas artes ꝓfitenẽ optĩe. Põt dicere hoc:qa idẽ
Craſſus diſputauit. Hoĩes.ſ.eruditi. Illa ſua:q̃ didicerũt. Siqd ab hac arte.ſ.rhetorica facultate. Neq̃ꝫ
ẽm ſi de rebus ruſticis. Ecce qđ ab initio dixit q̃ꝑ etiã ſi alii bñ locuti ſunt de artibus ſuis:tñ qđ eſt ꝓpriuꝫ
orator effecerũt. De rebus ruſticis:de agricultura:vt Lucius columella. Cato. & Varro. q oẽs de agri-
cultura elegãtiſſime ſcripſerũt. Id qđ.ſ.fecerũt. Diſerte acute:explicite.& dilucide. De morbis vt Corne
lius celſus. Si de pingẽdo pictor:vt appelles:q teſte Pli. in naturali hyſtoria tradit:olympiade cẽteſima.
xii. picture plura ſolus ꝓpe:q̃ꝫ cæteri oẽs cõtulit voluminibus etiã editi q̃ doctrinã eã cõtineret. Dixe-
rit.ſ.nõ ſolũ viua voce.ſed lr̃is etiã mãdauerit. Ingeniis.i.qa hoĩes multa ſuopte ingenio ꝑcipiũt. Sen-
ſus eſt:hoĩes ꝓ acritate ingenii id cõmodi ex rhetorica facultate capiũt.vt artes q̃s nũq̃ꝫ didicerit: eas tñ
ſcire qđãmõ videãẽ. In q.ſ.eloquẽtia. Eo.i.ideo. Vis.i.virtus.qa multa ſuopte ingenio cõſequunẽ.
Doctrina.illarũ artiũ. Generũ:vt phiæ. Aut artiũ:q̃ ex ipſo genere manãt:cuius tria ſũt genera: vt phiſi
ces:æthices:& logices:ab ætica politica.œconomica:& monaſtica.nã illa qdẽ genus eſt:ſed regere ciuita
tem:& gubernare rẽ familiarẽ artes ſũt. Sed qđ cuiq̃ꝫ ꝓpriũ:ſenſus talis eſt. Oĩm artiũ ꝓprietas ex ſuo fi
ne ꝓficiſciẽ:ſed rhetorica facultas hoc amplius:nã cætere artes ſine eloquẽtia ſuũ munus explẽt. at rhe-
torica ſine eloquẽtia ſuũ nomẽ retinere nõ p̃t. Propriũ.i oĩm artiũ ꝓprietatẽ.videlicet qd ſit cuiuſq̃ꝫ ar-
tis officiũ:nã vnaquæq̃ꝫ ars ſuũ habet officiũ:vt verbi gr̃a. Medici eſt officiũ curare appoſite ad ſanandũ.
At oratoris ꝓpriũ eſt appoſite dicere ad ꝑſuadẽdũ:& qđ ꝓpriũ eſt medici fieri p̃t ſine eloquẽtia.ſed qđ
eſt oratoris ſine eloquẽtia.ſ.nõ p̃t ex fine ipſius artis. nã cognito ipſius artis fine. tũc deniq̃ꝫ cognoſciẽ
officiũ ſine fine artis cognoſci nõ p̃t:ergo recte finis ab ipſo officio duciẽ & officiũ a fine:vt medici offi
ciũ eſt appoſite ſanare ſed medicinæ finis eſt curatõe ſanare:pari rõne oratoris officiũ eſt dicere appoſite
ad ꝑſuadendũ finis aũt rhetorice facultatis eſt dictõe ꝑſuadere. Quid quæq̃ꝫ doceãt.ſ.qd finis cuiuſq̃ꝫ
artis. Munus.i.ſuũ officiũ explẽt. Orator.i.orator ſine eloquẽtia ſuũ nomen retinere nõ p̃t:ex q̊ ſequiẽ

vt cæteri artifices ab oratoribus nõ ergo a cæteris artibus orator dicere diſcat. Hic.ſ.orator. Domeſti cis copiis.i.ſuis ipſius dicẽdi p̃ceptis: q̃ rhetorica facultas ſubminiſtrat. Tum Catullus: In hoc ſermo ne Catullus admirat̃ antoniũ: q̃ nã ille de laude oratoris dixerit: & ſil' ei aſſentit̃: bñ dicere ꝓpriũ ẽ ora toris munus. Deinde Craſſus iocabũdus cõcludit ꝙ antonius vno noctis curriculo orator mitior fa ctus ſit q̃ꝫ ſolebat: dr̃ añt catullus tanta vis eſt oõnis tuæ: & ita elegãter eloquentiã laudas vt nemo hãc tuæ oõnis cõtinuationẽ impedire debeat. Ego tñ nõ poſſũ me cõtinere p̃ nimia leticia. vt Plau. ille in tri nũ mo. Non eñ poſſum.ſ.me cõtinere

Curſus: cõtinuatio. Interpellatõe: in terruptõe. Ignoſces.ſ.ſi te interpellaue ro. Ille.ſ.plautus. Pariete: quia p̃ læticia me cõtinere non poſſum: qn exclamẽ ſil' admiratus: q̃ nã de vi ac laude oratoria a te: dicta ſunt p̃ſtãtiſſime. Quũ.i.partim Vim.i.vehemẽtia & virtutẽ. Subtiliter .i.diſcrete. Copioſiſſime.i.& ſubtilitate & copia vſus es in laudando oratorem. Q̃d videlicet laudare eloquẽtiã. Vel ꝓ etiã Optime nõ mediocriter ſed op time: nam ſi eloquẽtis eſt laudare quem voluerit: quãto magis eſt laudare ipſam eloquentiã: & cõtinuo reddit rõnẽ: quũ eam aſſecutus ſis: vt alios optimos lau dare poſſis. Debet eñ ad eã laudandã. Ecce rõ: debet eñ ad eã laudẽ illã ipſam adhibere quã laudat: vt cũ eloq̃ntia lau det eloquentiã laudare nõ debet nec p̃t Sed pge: In prima pte dialogi admirat̃ antonius. ꝙ p̃clare dixit de vi oratoris: nunc vero ſe ei aſſentire dicit: bñ dicere eſſe ꝓpriũ oratoris. Perge: pſequere: & pſeuera: vt Vir. O dea: ſi prima repe tens ab origine pgam. Porro. deinde. Veſtrũ.ſ.oratoris. Diſerte: acute & di lucide. Id q̃ vt bñ loquat̃. In alia arte fa ciat: vt ſiqs in aliq̃ arte bñ locutus fuerit nõ ſuũ eſſet: ſed aliunde ſumptũ.ſ.a facul tate rhetorica. Alia arte: in grãmatica: dialectica: aritmetrica: aſtrologia. Aliũ de.ſ.a facultate rhetorica. Nec ꝓprio nec ſuo.i.nec ſibi nec arti ſuæ accomoda to. Et Craſſus: hic iocabũdus rñdet an tonio. Nox.i.ſpaciũ noctis. Expoli uit: erudiit. Hoiem.i.hũanũ: qa antea te horridũ reddebas. Heſterno ſermõe.i. heſterna diſputatõe. Vniuſcuiuſqꝫ opis .i.laboris: qa deſcripſeras nobis oratorẽ [illegible] remigẽ & vectorẽ: q operã dat ꝓ pecũia: & q onera vehẽda mercede ſuſci pit: ergo vt inqt opari & remiges one ra vehẽda mercede ſuſcipiũt: ita etiã ora torẽ dicebas. Baiulũ.i.vectorẽ: q hume ris onera portat. Humanitatis.i.diſcipline: qa nolebant tm̃mõ oratoris officiũ in vſu quotidiano eſſe. In vrbanũ.i.agreſtẽ & inſulſum. Tum. M. antonius: O craſſe nõ intellexiſti cur ea vſus fuerim oõne aduerſus te: ego eñ id agebã: vt oõnẽ tu ã refellerẽ: & hos diſcipulos a te alienarẽ. Hos abs te diſcipu los.ſ.cottã & ſulpitiũ. & piocũ diſcipulos craſſi appellat. Abducerẽ: alienarẽ: vt Vir. Iam pridẽ a me il los abducere Theſtilis orat. Nunc: Sed nũc quia acceſſerũt ad hanc diſputationem audiendã: & catul lus: & cæſar: q & ipſi eruditiſſimi ſunt. nõ agẽdũ mihi exiſtimo: vt tibi cõtradicã: ſed vt meã de hac facul tate ſniam explicẽ. Catullo & cæſare.ſ.doctiſſimis viris. Sequit̃ igit̃: Qñ q̃dẽ ꝓbauimus hãc nõ artẽ ꝓprie dici ſed ſemiplenũ q̃dã artificiũ: deinde oñdimus hanc facultatẽ cæteris artibus eſſe añponendã: ſeq̃t̃ vt de oratoris officio loq̃mur: & ẽ terciũ caput hui⁹ tractatus q̃d videlicet i iuridiciali: & deliberati uo genere cauſarũ verſat̃: & q̃re nulla ſint in demõſtratiuo gñe p̃cepta neceſſario dãda. In foro: apud iu dices i oculis ciuiũ.ſ.i ſenatu & cõciõe. Quid negocii.i.q̃ materia ſit illi⁹. Nũeri.i.ꝙ officiũ ei⁹ ſit.ſ.ap

ris: qd quęqꝫ doceãt: tñ hoc certi⁹ eẽ nihil põt: q̃ ꝙ oẽs artes aliæ ſine eloq̃ntia ſuũ mun⁹ præſtare pñt: orator ſine ea ſuũ nomẽ obtinere nõ: potui cę teri ſi diſerti ſint: aliqd ab hoc habeãt: hic niſi do meſticis ſe inſtruxerit copiis aliũde dicẽdi copiã petere nõ poſſit. Tuꝫ Catullus. Etſi inqt Antoni minime ipediẽdus ẽ interpellatõe iſte curſus oõ nis tuæ: patiere tñ: mihiqꝫ ignoſces. Nõ eñ poſſũ qn exclamẽ: vt ait ille ĩ trinũmo: ita vim oratoris mihi quũ exprimere ſubtiliter viſus es: tũ laudare copioſiſſime: q̃d q̃dem eloquẽtẽ vel optime face re oportet: vt eloquẽtiã laudet: debꝫ eñ ad eã lau dãdã ipſã illã adhibere: quã laudat. Sed pge por ro. tibi.n. aſſentior: veſtrũ eẽ hoc totũ diſerte dice re: idqꝫ ſiqs ĩ alia re faciat eũ aſſũpto aliũde vti bo no non ꝓprio. nec ſuo. At craſſus. nox te inqt no bis antoni expoliuit: hominẽqꝫ reddidit: nam he ſterno ſ̃mone vniuſcuiuſqꝫ opis vt ait Cecilius re migẽ aliquẽ. aut baiuluꝫ nobis oratorẽ deſcripſe ras inopẽ quẽdaꝫ hũanitatis: atqꝫ inurbanũ. Tũ M. Antonius. Heri.n. inqt hoc mihi ꝓpoſuerã. vt ſi te reuelliſſem hos abs te diſcipulo abducerẽ nũc catullo audiente & cęſare. videor. debere nõ tã pugnare tecũ. q̃ꝓ q̃d ipe ſentiã dicere. Seqt̃ igi tur qm̃ nobis ẽ hic de quo loq̃mur: in foro aut in oculis ciuiũ cõſtituẽdis. vt videamus: quid ei ne gocii demus cuiqꝫ eũ muneri velimus eẽ præpo ſitũ: nã Craſſus heri quũ vos catulle et cæſar non adeſſetis. poſuit breuiter in artis diſtributiõe: idẽ q̃d græci plærıqꝫ poſuerũt: neqꝫ ſane qd ipſe ſenti

poſite dicere ad ꝑſuadẽdũ. Heri:heſterna diſputatõe:cuiꝰ ptes fuerũt craſſi. Diſtributõe:diuiſione artis. Quid ipſe ſentiret.i.q̃ ſua ſnia eſſet:nunq̃d laudaret:an vituparet: Ab his.ſ.rhetoribꝰ. Neq; ſane: Et nihil me fefellit craſſus:ꝙ aliter ſentiret & aliter diceret:cũ diuiſit materiã in duplicẽ.ſ.theſim & hypoteſim. Duo prima genera.i.vnũ infinitũ:& vnũ certũ:& mira quædã copia Cice.eſt. Nam idem ſæpe aliis atq; aliis verbis dicere. Infinitũ:videlicet ꝙ in duplici q̃one materia verſat̃.ſ.theſi & hypotheſi.nam theſis ẽ q̃õ ſine circũſtãtiis:quã dialectica tractat.hypotheſis ẽ q̃õ cũ circũſtãtiis quã rhetorica cõſiderat

ret ſed quid ab his diceret̃ oñdit. Duo prima genera quæſtionũ eſſe: in q̃bus eloquẽtia verſaret̃: vnum infinitũ alterũ certũ. Infinitũ mihi videtur id dicere. in quo aliquid generatim quæret̃ hoc mõ expetẽda ne eſſet eloquẽtia.expetendi ne honores. Certũ autẽ in quo quid in ꝑſonis & conſtituta re. & definita quæreret̃.cuiuſmodi ſunt. quæ in foro atq; in ciuiũ cauſis.diſceptationibuſq; verſat̃. Ea mihi vident̃ aut in lite ordinãda aut in cõſilio dando eſſe poſita: nã illud tertiũ q̃d a Craſſo tactum eſt:& vt audio:ille ipe ariſtoteles qui hęc maxime illuſtrauit adiunxit: etiã ſi opus ẽ tñ minus ẽ neceſſariũ: quidnã inquit catullus an laudationes.id eñ video poni genus tertiũ. Ita inquit Antoniꝰ & i eo quidẽ genere ſcio & me & oẽs q̃ affuerũt delectatos eſſe vehemẽter:quũ abs te eſt popilia mr̃ veſtra laudata.cui primũ mulieri hũc honorẽ in nr̃a ciuitate tributũ puto. ſed nõ om̃ia q̃cunq; loq̃mur mihi vident̃ ad artẽ & p̃cepta eẽ reuocãda. Ex his.n.fontibus vnde oĩa ornate dicẽdi p̃cepta ſumunt̃:licebit ẽt laudationẽ ornare neq; illa elemẽta deſiderare.q̃ vt nemo tradat: q̃s eſt q̃ neſciat q̃ ſint in hoĩe laudãda poſitis.n. iis rebus q̃s Craſſus in illius or̃onis ſuæ quã cõtra col

Infinitũ theſim infinitũ appellat in qua nullæ circũſtãtie ſunt locorũ: rerum & ꝑſonarũ.vt q̃s.i.ꝑſona q̃d.i.q̃ res vbi locꝰ in q̊ loco res geſta ſit q̃bꝰ auxiliis:cũ cõſiderant̃:auxilia:quõ:q̃ occaſione:q̃ q̊tiens nõ venerint in q̃onẽ vel oĩa vel aliq̃ earũ infinitũ ẽ. Generatim q̃a q̃õnũ aliæ ſunt indiuidue:aliæ ſpãles inter generaliter & generatim hoc intereſt:q̃a generaliter ẽ cũ dicimꝰ vniuerſalr̃:generatim cũ p ſingulũ genus de aliqua re loq̃mur:vt verbi gr̃a. Nunq̃d oratori expetẽda eẽt eloquẽtia iã eẽt q̃õ ſpãlis nõ indiuidua ſi quis diceret expetenda ne ſit ſcipioni: tũc erit finita. Expetẽdi. Hic nec ꝑſonæ nec rei circũſtãtie ſunt nã honorũ alii ſũt cõſulatus alii cenſure:ſed ſi dixiſſet expetendi ne ſcipioni ſunt honores cõſulatꝰ: dixiſſet & rem & ꝑſonã. Certũ:q̃onẽ hypotheſi. In q̊ q̃d in ꝑſonis. Hic oſtẽdit cãm videlicet hypotheſim duplicez eſſe ſpãlem & indiuiduã:queẽadmodũ dicebant vt ſi quæreret̃:vtrũ viro forti petẽdus ſit honos: cã cõſtituta eſt:ſed nõ diffinita cõſtituta eſt cã q̃a honos & vir fortis hñt in ſe ꝑſonã & rem incluſam ſed incertã. Q̃ d̃ ſi dicã an cõſulatus ẽ petẽdus ſcipioni tunc eã diffiniero:& ſupra dicta ſpãlis:hæc vero indiuidua dr̃. In ꝑſonis ſcz ſcipioni. In re:cõſulatus. In foro q̃; tũ ad iudiciale genꝰ cauſarũ.i.in forẽſibꝰ cauſis q̃ agunt̃ a ciuibꝰ. Diſceptationibuſq;. Hoc ptinet ad deliberatiuũ genꝰ cauſarũ: q̃a in ſenatu ſnie dñr diuerſæ inter eos:q̃ de aliq̃ re diſſentiũt. Ea:q̃ ptinẽt ad cãs & deliberatiuũ genꝰ. Ordinãda:inſtituẽda cõtrouerſia. Inſtãtis.i.accuſantis. Dep̃cãtis.i.defendẽtis. In cõſilio:quod eſt ꝓpriũ deliberatiui generis cõſulere eñ eſt in conſuetudine ſuadẽtis & diſuadẽtis. Nam illud terciũ: Nunc q̃ſi rõnem reddit Antonius:cur duo tm̃mõ genera cauſarũ poſuerit q̃bus oĩs materia:ſiue q̃õ format̃ hanc q̃õnẽ.ſ.infinitã & certã vt ſupius vidiſtis tria genera informãt.ſ.demõſtratiuũ:deliberatiuũ & iudiciale. Sed q̃a antonius duas ſpẽs tm̃mõ ꝓpoſuerat:nũc reddit rõnẽ cur terciã nõ adiũxit.ſ.demõſtratiuũ. Illud terciũ videlicet demonſtratiuũ:ſicut poſtea ipſe declarabit interrogãte catullo. Vt audio:ſemꝑ in eo ꝑſiſtit vt oñdat antonius nõ legiſſe phõs: ideo dixit vt audio. Extat librũ rhetoricæ ariſtotelis:nã cũ athenis ariſtoteles philoſopharet̃. Iſocrates aũt rhetoricã doceret & maior diſcipulorũ numerus ad Iſocratẽ cõcurreret inuidia motus cæpit de eloquẽtia & arte rhetorica ſcribere. Hæc p̃cepta rhethorice artis. Illuſtrauit.ſ.ſcribẽdo. Minus neceſſariũ q̃; iudiciale & deliberatiuũ. Quid nã.ſ.eſt illud terciũ q̃d dicis. Laudatões.ſ.demõſtratiuũ genꝰ i q̊ laudatões tractat̃. Ita inq̃t antoniꝰ:r̃ndet antoniꝰ illd̃ eẽ & nũc dicit q̃re minꝰ neceſſariũ eẽ videat̃ illd̃ genus & illa duo ſufficiãt ad or̃onẽ informandã: nec tñ negauerim inquit q̃n laudatio ſit tractanda. In eo genere.ſ.laudis. Quũ in funere matrẽ noſtrã o catulle laudaſti:& cũ ego & cæteri oẽs q̃ affuerũt te laudantẽ audiuerimꝰ magnopẽ delectati ſumꝰ. Affuerũt.ſ.exequiis. Hũc honorẽ laudationũ in funere q̃a prima fuit popilia q̃ laudationẽ in funere habuit. Sed nõ oĩa rõ hæc eſt q̃ me adducit vt terciũ genus addere nolim:ꝙ videlicet nõ oĩa q̃ ab oratore tractant̃ ſunt reuocãda ad artẽ rhetoricã:multa eñ p ſe orator cõſequi pt ſine rhetorice artis p̃ceptõe. Sine arte & p̃ceptis.i.ſine p̃ceptis artis endiadis ẽ. His fontibus quia ſi q̊ mõ elocutio fiat didicerimus multa ſunt q̃ iiſdẽ fontibus elocutõis ſine aliis p̃ceptis exornare poterimus. Elocutõis eñ tres ptes ſũt elegãtia cõpoſitio dignitas. Ex quibꝰ.ſ.cõpoſitõe elegãtia

legam cenſor babuit pricipio dixit: q̃ natura aut fortuna darent̃ bominibus in bis rebus ſe vinci poſſe animo æquo pati: quæ ipi ſibi boies parare poſſent: in bis rebus ſe pati vinci non poſſe. Qui laudabit quēpiā. intelliget exponēda ſibi eſſe fortunæ bona: ea ſunt. generis pecuniæ: ꝓpinquorū amicoꝝ opū valitudinis formæ viriū ingenii cæterarūq́ꝫ rerum q̃ ſunt aut corporis aut extraneę ſi babuerit bene bis vſum: ſi nō babuerit ſapiēter caruiſſe ſi amiſerit moderate tuliſſe. Deinde quid ſapienter is quem laudet: quid liberaliter: qd fortiter: quid iuſte: qd magnifice qd pie quid gratiæ qd bumaniter quid deniq́ꝫ cuꝫ aliqua virtute: aut fecerit aut tulerit. Hæc & quæ ſint eius generis facile videbit qui volet laudare quempiam: & vituperare contraria. Cur igitur dubitans inquit Catullus facere boc tertiū genus quoniaꝫ ineſt in ratione rerum: non enim ſi ē facilius: eo de numero quoq́ꝫ eſt excerpendū. Quia nolo inquit omnia quæ cadūt aliquādo in oratorem quāuis exigua ſint: ea ſic tractare: quaſi nibil poſſit dici ſiue præceptis ſuis: nam & teſtimonium ſępe dicendū eſt ac nōnunq́ꝫ etiam accuratius vt mibi neceſſe fuit in Sex. Titium ſeditioſum ciuem & turbulentū

& dignitate. Licebit etiā vt ex bis fontibus exornemus etiam laudatões vt ꝓpterea nō debeamus boc quaſi quoddā genus a cæteris ſepare. Elemēta: principia. Quis eſt qui neſciat: breuiter oia ꝑcurrit: q̃ ſunt quaſi quædā ſemina & principia laudādi. Quæ natura: aut fortuna: verba Craſſi quibus vſus eſt in oſone cōtra collegā. Cn. domitiū: quū quo cenſor fuerat: nā orta inter eos altercatiõe obiecit domitius craſſo ꝙ bymetias columnas in porticu domus babuerit: quē quū cōtinuo Craſſus quanti ipſe domū ſuam æſtimaret interrogaret atq́ꝫ vt rñdit ſexagies ſextercio quāto eam minorem fœnere æſtimas ſi decē arbuſculas inde ſuccedero: ipſe tri- ties ſextercio inqt. Domitius Tūc craſ- ſus: vter igit̃ luxurioſior eſt: ego ne qd decē colūnas centūmilibus nūmū emi: an tu q̃ decē arbuſcularum vmbra tritiés ſexterciū ſumma compenſas. Quæ vero boc in exordio poſuit Craſſus ac ſi diceret de bis rebus q̃ natura vel fortuna parant̃: pati æquo animo poſſum me ſupari a domitio. i. in rebus naturalib⁹ & fortuitis: in rebus aūt animi nō patiar. Natura darent̃: vt bona corpis cōmoda videlicet & incōmoda: vt robur velocitas valitudo dignitas. biſq́ꝫ cōtraria. Fortuna: q̃ externa bona appellāt̃ vt educatio diuitiæ ptātes ciuitates pecuniæ & cætera eiuſmodi bæc em̃ ſunt fortune potius q̃ꝫ virtutis: nec ſi quiſpiā ea minus conſecutus fuerit vitupandus eſt. Neq́ꝫ em̃ induſtria aut virtute ſed fortuna compāt̃. In bis vero. ſ. in bonis animi q̃ conſilio & rōne conſtāt: vt prudētia: iuſticia fortitudine: & tēperātia & cætera bmōi. In bis rebus. ſ. naturæ & fortunæ: in qbus ſe vinci pati poſſe dicebat Craſſus: In ſis rebus. ſ. ai in quibus dicebat ſe vinci pati nō poſſe facile inueniantur ſemina. Qui laudabit: nā duo genera ſunt bonorū ex quibus laudes dicunt̃: ſicut totidē: qbus ecōtrario vitupatões ſumūt̃: Vnū bonorū qd ad animū ptinet: alterū ad corpus vt vires velocitas dignitas & quæ ſunt cōtraria bis: vt imbecillitas deformitas tarditas q̃ ꝓpter ea appellant̃ corpis: eo ꝙ nobiſcū ſunt. Bona aūt externa dicunt̃ q̃ nec ad animū nec ad corpus ptinēt q̃ in fortunæ ptāte poſita ſūt

Generis: qbus maioribus natus ſit. Pecuniæ: paup an diues. Propinquorū: vtrū ꝓpinqs abundet: an careat: q̃ꝫtū ad nobilitatē vel ignobilitatē. Amicorū qbus amicis vtat̃ bonis an malis qetis: an ſeditioſis. Opū vtrū opib⁹ polleat an ꝯ Valitudis vtrū bone valitudis an ecōtra. Forme ad dignitatē ptiet corpis: formoſus an informis. Virū robuſtū an infirm⁹ Ingenii acuti an obtuſi. Corpis vt antea commorauimus vires &c. extraneæ vt gen⁹ ꝓping amici pecuniæ & eiuſmodi. Si babuerit: ſi laudare voluimus aliquē q bæc bona babuerit dicem⁹. bis ſapiēter vſus fuiſſe. Si nō babuerit: dicemus æquo aia caruiſſe ſi amiſerit fortiter tuliſſe. ſed ſi qñ babuerit: & poſtea amiſerit: moderate tuliſſe: nā media ſunt nec bona nec mala ſe ꝓ rōne vtētis vt diuitie nō ſunt male: ſed rōne vtētis nā ſiqs diuitias būerit: & bis bñ & liberaliter vſus fuerit bñ diſtribuēdo laudabit̃ ſin aūt ꝓfuſe vitupabit̃. Moderate: quū moderatiõe. Deinde qd ſapiēter. Poſtq́ꝫ de bonis extremis & corpis dixit: nūc de bonis animi loquit̃: deinde etiā bona animi laudabimus in eo quē laudandū ſuſcepimus. Bona animi: ſicut ſcitis a q̃tuor fontibus manant a prudētia: fortitudine iuſticia & tēperātia & a ptib⁹ earū q̃rū nōnulla Cicero in pſona antonii declarat. Sapiēter q̃ꝫtū ad prudētiā q̃ eſt virtutis ps qa ois virt⁹ in q̃tuor gñā diuidit̃. Liberaliter ptinet ad cōtinētiā: Nā ſicut auaritia cōtraria ē tēperātie ita etiā liberalitas queadmodū tēperātia obſiſtit auariciae: eodē mō de liberalitate intelligim⁹. Fortiter manifeſtū ē ad fortitudinē ptinere. Iuſte: ad iuſticiā. Magnifice: ad fortitudinē: Pie: ad iuſticiā ptinet: nā pietas & gr̃a in naturali iure cōtinent̃. Naturale ius diuidit̃ in pietatē: religionē gratiā & vindicationē: & reliqua. Humaniter ad iuſticiā ptinet. Fecerit aliarū virtutū eſt. Tulerit magis fortitudinis eſt. Fortitudo em̃ in ſuas ptes diuidit̃ in fiduciā patientiam pſeuerantiam &c. Hæc & quæ ſint. Nunc quaſi concludit qñquidem bæc ipſa per ſe vltro ſe-

offerunt laudarẽ volenti non ſunt in aliquo genere ponenda ne omnia quæcunq; orator dixerit ſub rhe-toricæ præceptis cohercere velimus. Laudare laudanda. Et vituperande vituperanda. Cur igitur Catullus Quandoquidem inquit Catullus tu quoq; Antoni fateris hæc quæ ad laudem pertinent acci-dere poſſe oratori vt tractanda ſint tam etſi dicis eſſe minora illis duobus cur non etiam hoc in ipſis ge-neribus ponendum eſſe cenſes. Reſpondet Antonius multa eſſe in oratore quæ nõ tamen p̃ceptis vllis cõtinent̃. Ita etiã in demõſtratiuo genere dicã qñ accidere poteſt vt aliquis vituperãdus ſit vel laudãdus

in eo teſtimoniũ explicaui: dicendo omnia conſilia cõſulatus mei: qbus illo tribuno plebis ꝓ rep. reſtitiſſem q̃ ab eo cõtra rẽpu. facta arbitrarer: expoſui diu retẽtus ſum: multa audiui: multa reſpõdi. nũ igit̃ placet quũ de eloquẽtia p̃cipias: aliqd etiã de teſtimoniis dicendis: q̃ſi in arte tradere: nihil ſane inqt Catullus neceſſe eſt. Quid ſi qd ſępe ſũmis viris accidit: mãdata ſint exponẽda: aut in ſenatu ab imp̱atore: aut ad imp̱atorẽ: aut ad regẽ aut ad pp̄lm aliquẽ a ſenatu: nũ qa hoc gñe or̄ois in hmõi cauſis accuratiore eſt vtẽdũ: iccirco etiã pars hęc cauſaꝝ numerãda videt̃: aut ꝓprii inſtituẽda p̃ceptis. Minimevero inqt Catullus: nõ. n. deerit hoĩ diſerto in eiuſmodi reb⁹ facultas ex cęteris rebus & cauſis cõparata. Ergo itẽ inqt illa q̃ ſæpe diſerte agẽda ſunt: & quæ ego pauloante cũ eloquẽtiã laudarẽ: dixi oratoris eſſe neq; hñt ſuũ locũ vllũ in diuiſione ptiũ: neq; certũ p̃ceptorum genus: et agẽda ſunt nõ minus diſerte q̃ q̃ i lite dicunt̃: obiurgatio: cohortatio: cõſolatio. quoꝝ nihil eſt: qđ nõ ſũma dicẽdi ornamẽta deſideret: ſed

Quoniã ineſt in ratione. i. quia in nũero & ordine rerũ dicẽdarũ ab oratore cõtinetur. Hoc terciũ. ſ. demonſtratiuũ. Non eñ. Hæc ratio reddit̃ a Catullo cur nõ ſit tollendũ: ſi nullã aliam rationeꝫ habes: q̄ hoc cæter⁊ nõ anumeres qđ facile eſt nõ mihi ratio ſatis valida videtur. Eo. i. ideo. Si eſt facilius. ſ. reliquis generibus. Excerpendũ tollendũ. De numero. ſ. generũ. Quia nolo inquit. Rñdet Antonius: ratio hæc ẽ cur nolim hoc quod pertinet ad vituperationeꝫ: & laudationem: cæteris generibus annumerari quia omnia quæ poſſunt accidere oratori: vt peragenda ſint non debent q̃ſi ꝓpriis p̃ceptis indigeãt in facultate rhetorice artis inferri: quia ab aliis generib⁹ venire poſſunt: & ad anguſtũ nimis omnia redigerent̃: ſi nihil cuiq; niſi præcept⁊ ꝓpriis dicere liceret. Quæ cadũt. i. incidunt dicẽda oratori: queadmodũ inquit oĩa quæ dicunt̃ pene infinita ſunt: ſi vnicuiq; ſua p̃cepta eſſent tradenda: ſequæret̃ vt etiã p̃cepta eẽnt infinita. Suis p̃ceptis. i. cuiuſq; rei ꝓpriis: hoc eẽt nimis cohercere oratorẽ vt nihil diceret niſi ꝓpoſitis cuiuſq; rei p̃cept⁊. Nã: & teſtimoniũ. Multa cõmemorat: q̃ Catull⁹ his an numerauerat. Mihi neceſſe fuit in Sextũ Titiũ Ecce ꝓbat exẽplo: nõ oia p̃cæptis ꝓpriis eẽ inſtruẽda. nã ſæpe contingere poteſt vt oratori ſit dicendum teſtimoniũ: ꝓ verbis ei⁹ neceſſe eſt vt p̃cepta tradant̃ teſtimonii. Ergo pari ratione nec demõſtratiuũ genus p̃ceptis ſuis videt̃ mihi indigere. Accuratius: diligẽtius & exquiſitius. Vt mihi etiã. i: q̃uis demõſtratiuũ genus ſit reliquis generib⁹ facilius tamẽ nõ ẽ excerpendũ. ad illud reſpicit quia ſi hoc fatemur: infinita eſſent p̃cepta quæ in rerũ numero poſita ſunt. In ſextũ Titium ſeditioſũ ciuẽ ob legẽ egrariã: in tribunatu ſuo latã: ob quã rem populo gratioſus erat: ſed tamẽ imago ſaturnini in domo eius inuẽta ita vniuerſam contionẽ in eũ exacerbauit: vt ſuffragiis oĩm opprimeret̃. Seditioſũ: ſeditiones mouentẽ: quia illecebris legis agrariæ vniuerſum populũ aduerſus ſenatũ incitabat. Turbulentũ: id ẽ populi animũ miſcentẽ: hoc ẽ turbas cientem. Quibus ſc; conſiliis. Pro repu. i. ꝓ vtilitate reipu Contra rempu. quia nõ ꝓ vtilitate communi ſed pro priuatis opibus id faceret. Diu retentus ſum. ſ. a ſenatu: aut in diſputatione. Multa audiui: ab interrogãtibus vel contradicentibus Multa reſpondi ſicut fieri ſolet quum teſtes examinantur. Reſpondi. Ecce quã obrem exemplum ſuipſius poſuit: cur dixerit accurrate: quia accidere poteſt vt oratori dicendum ſit teſtimonium ergo præceptum teſtimonii tradere oportet. Præcipias præcepta des de eloquentia. In arte: quaſi teſtimonia in arte contineantur. Quid ſcilicet dicis o Catulle de mandatis legatorũ quotiens ipſi a ſenatu: populoq; Ro. aut ad imperatorem: aut ad Regem: aut ad populum aliquem mittuntur: aut econtrario: nunquid etiam de mandatis præcepta traduntur vt de his quæ dicturi ſunt præcepta accipiãt non ſane. Siquid ſæpe ſummis viris: quia legationibus præficiuntur viri auctoritate digniſſimi. Imperatore id eſt duce exercitus. Ad regem contra quem bellum gerat: vt ad Mithridatem: Anthiochuꝫ & Pruſiam. Ad populum vt Athenienſem. & Carthaginenſem qui & ipſi aliquando rerum potiti ſunt.

Hoc genere ſcilicet exponendorum mandatorum: Accurratiore: diligentiore: & exquiſitiore. Etiam pars hæc cauſarum ſcilicet mandatorum: vt dicamus: verbi gratia: mandatiuum genus cauſarum.

Propriis. vt propria præcepta tradantur. Minimevero reſpondet Catullus qa poterit orator in eiuſmodi cauſis. ſiue teſtimonium ſiue mandata exponẽda fuerint facultatẽ habere. nã orator ex cæter⁊ generibus cauſarũ p̃cepta habebit parata vt mãdata inſtituere poſſit. In eiuſmodi rebus id eſt in teſtimoniis

ex artificio res iſte p̃cepta nõ querũt. Plane inqt Catullus aſſentior. Age vero inqt Antoni⁹:q̃lis oratoris: & quãti bois in dicẽdo putas eſſe biſtoriam ſcribere: ſi vt græcis ſcripſerũt:ſumi inqt Catullus ſi vt noſtri: nibil opus eſt oratore ſatis ẽ nõ eſſe mẽdacẽ. Atq; ne noſtros contẽnas inqt Antonius:gręci ipſi ſic initio ſcriptarũt: vt noſter Cato:vt Pictor: vt Piſo. Erat.n.biſtoria nil aliud:niſi annalium cõfectio: cuius rei memoriæq; publicę retinẽde cauſa:ab initio rerũ romanaꝝ vſq; ad P.Mutium põtificẽ maximũ: res omẽs ſingulorũ annoꝝ mãdabat lr̃is: põtifex maximus effere

& legationibus. Inſtruẽda.muniẽnda. Ex cæteris rebus.i.ex cæteris generib⁹ cauſarũ. Cæteris quæ ab aliis generibus accipiunt̃. Ergo itẽ inquit. Nũc cõcludit a ſimili Antonius:poſtq̃ ꝓbauit m̃lta eſſe quæ non indigent ꝓpriis p̃ceptis:ergo inquit de laude & vituperatione dicemus. nõ eſſe cauſaꝫ cur boc genus in cæteris annumeres. Quæ agẽda:videlicet laudationis:& vituperationis eſſe. Oratoris eẽ: quæ ad oratorẽ ꝑtinet. In diuiſione.i.in ſpeciebus rbetoricæ.nã partes ꝓ ſpeciebus poſuit:vt quũ dicimus pars ſequitur ſuũ gen⁹.ita etiã ſpecies ſequit̃ ſuũ gen⁹:vt animal genus ẽ ſpecies ẽ bõ:quicq̃d ẽ animalis.eſt & ſpeciei:nã ſpecies & ꝑs nullã ferme differẽtiã babẽt. Partiũ:ſpecieruꝫ æedẽ dicunt̃ genera cauſarũ:ꝙ oĩs cauſa ſub vno genere cauſarũ cadat neceſſe eſt ſpecies & genera dicuntur quia ſicuti dialectici docent:Aliud eſt ſpecies ſpecialiſſima.& ſpecies ſubalterna: Rurſus aliud eſt genus generaliſſimum Aliud genus ſubalternum: Nam ſpecies ſpecialiſſima genus eſſe non poteſt. Itẽ genus generaliſſimũ nõ poteſt eſſe ſpecies: vt ens: ens autẽ ſub nullo ponitur quod omnia contineat:& a nullo cõtineatur:animal: ſi reſpicias bominem:bouem & leonem:genus eſt idem partes appellari poſſunt ſupra dicta rõne:ſed nõ eſt genus generaliſſimũ:vt ſi dicã. Animal eſt ſubſtantia animata:bic animal ſpecies ſubſtãtiæ.Deinde ſunt genera:ſed nõ generaliſſima naꝫ ſi cauſas cõſideraueris recte dicentur genera:quibus cauſæ ſubiiciũtur: quia omnis cauſa ſiue indiuidua ſiue ſpecialis ſit:ſub vno borum genere cadat:neceſſe eſt æedem ſpecies erunt rbetoricæ:quia facultas eſt genus. Partium. id eſt ſpecierum: quia in diuiſione non eſt ponenda ſpecies in qua laus contineatur. Non minus diſertæ:acutæ & ornate. Quã quæ in lite.i.in iudiciali genere cauſarum ſiue in de liberatiuo. Obiurgatio:cobortatio:conſolatio:obiurgare improbos: laudare bonos: cobortari ad virtutem:deterrere a vitiis:vel dolorem cõſolando lenire: altioris cuiuſdam ſententiæ eſt q̃ rbetorice:quod ad pbyloſopbiam moralẽ. id eſt ad etbicam pertinet. Obiurgatio:a vitiis deterrendo.

Cobortatio:ad virtutem incitando. Conſolatio:dolorem leuando. Præcepta.ſ.rbetoricæ facultatis. Præcepta ꝓprie intellige quia non ſua propria ad eas res accommodati debent præcepta: ſed quæ ex aliis generibus cauſarum ſumuntur. Rbetorica autem tota ẽ in generibus ſuis:ergo ſpecies rbetoricæ artis eſt. Ex artificio.id eſt a rbetorica. Plane inquit Carullus: Hactenus docuit Antonius:nec teſtimonia:nec elegationem nec cobortationem:nec obiurgationem nec conſolationẽ propria babere præcepta: quibus tractari debeant. Nunc quidem boc de biſtoria confirmat non eſſe in tractanda byſtoria propria rbetoricæ artis præcepta. Age vero inquit:de biſtoria inquit dicamus. Qualis ſcilicet optimi. Et quanti:ac ſi diceret maximi:& cum admiratione potius q̃ interrogatione legendũ eſt. Si vt græci Catullus reſpondet Antonio dicens. O Antoni ſummi bominis eſt ſcribere biſtoriam. Si vt græci. ſcilicet ſi quæris quemadmodum græci ſcripſerunt:latini vero non ita. Summi.ſcilicet bominis eſſe ſcribere byſtoriam. Si vt noſtri ſed ſi qnæris quemadmodum noſtri ſcilicet romani veteres biſtoriæ ſcriptores res geſtas memoriæ tradiderunt id eſt primi qui priſco illo & borrido dicendi modo ſcripſere annales. Satis eſt non eſſe mendacem id eſt vera ſcribere:quia proprium eſt biſtorici nec falſa ſcribere nec vera conticere. Satis eſt ergo:ſiue veteres illos ſcriptores reſpiciamus:qui nondum elimatiori ſtilo vſi ſunt:ſed priſco illo:& borrido modo. At qui ne noſtros contemnas quia dixiſti. O Catulle:ſi græcos reſpiciamus ſummi bominis eſt ſi noſtros nõ eſſe opus oratoris. Tibi dico non eſſe contemnẽdos noſtros quin græcos quoq; in eo numero babeas nam quemadmodum priſci ſcriptores latini rudes fuerunt:itidem etiaꝫ in græcis ſcriptorib⁹ reperies. Sic videlicet nil artificioſe nil elaborate. Vt noſter Cato:princeps portiæ familiæ qui de originibus romanis libros ſcripſit:in quibus magna pars biſtoriarum continebatur:

Vt pictor vt Piſo. Hi omnes vetuſſimi fuerunt biſtoriæ ſcriptores:quorum teſtimonio frequenter vtitur Liuius. Annalium confectio id eſt nibil aliud erat: q̃ explicatio rerum ſingulis annis geſtarum vbi nullæ rationes continebantur:nec orationes arte babitæ:bas græci vocant.namo græce:latine tempus: vel annus eſt. Inde id eſt annales. Gellius libro quinto.noct.art.byſtoriam ab annalibus:ita quorundam teſtimonio differre facit:quod quum vtriuſq; ſit rerũ geſtarum narratio.earum tamen proprie rerum ſit biſtoria:quibus gerendis interfuit is qui narret. Annales vero eſſe:quũ res geſtæ plurium annorũ obſeruatio cuiuſq; anni ordine. deinceps componuntur.

Sed clarius ea differentia concipitur ex Libro. Sempronii. Aſellionis primo oſtendentis: quid inter Annales:& res geſtas interſit. Verum inter eos inquit qui annales relinquere voluiſſent & eos q̃ res geſtas:a Romanis perſcribere conati:eſſent omnium rerum boc interfuit.

Annales libri tm̄mō quod factū quoquo anno geſtūue ſit demōſtrabant. Nobis non ſatis eſſe video qd factū eēt id ꝓnunciare ſed & quo cōſilio quaq; rōne geſta eſſent: & infra Aſelius. Na; neq; alacriores ad remp. defendendā: neq; ſegniores ad rem perperā faciundā annales libri cōmonere quicq; poſſunt. Cuius rei: Vis cognoſcere ita eſſe: ꝙ in ſcribenda hiſtoria nihil aliud requirebat̄: cōpræhēdere poſſumus qa hoc officium ſcribendi maximi pontificis fuit poſtea vero diligentius ſcriptum eſt. Cuius rei. ſ. annaliū

Memoriæ retinendæ cauſa. id ē rerum publicarum. Ab initio: id eſt ab vrbe cōdita: ex quo res romanæ græci cœptæ ſunt.

batq; in albū: & ꝓponebat tabulā domi: ptās vt eēt pp̄lo cognoſcēdi: hicq; nunc annales maximi noīant̄. Hāc ſilitudinē ſcribēdi multi ſecuti ſunt: qui ſine vllis ornamētis monumēta ſolum tēpoꝝ hoīm. locoꝝ. geſtarūq; rerū reliquerūt. Itaq; q̄lis apđ grȩcos Pherecydes. Hellanicus aceſilas fuit aliiq; ꝑmulti. Talis nr̄ Cato: & pictor: & piſo: q neq; tenēt qb⁹ reb⁹ ornet̄ orō. Mō. n. huc iſta ſūt iportata: & dū itelligat̄ qd dicāt: vnā dicēdi laudē putāt eſſe breuitatē. Paululū ſe erexit & addidit hiſtorię maiorē ſonū vocis vir optim⁹ Craſſi familiaris antipr̄: cȩteꝝ n̄ exornatores: ſ; tātūmō narratores fuer̄t. Eſt inqt Catullus vt dicis: ſ; ipe iſte Celi⁹ neq; diſtinxit hiſtoriā varietate locoꝝ neq; verboꝝ collocatiōe: & tractu orōnis leni: & æq̄bili ꝑpoliuit illđ op⁹: ſ; vt hō neq; doct⁹: neq; maxime aptus ad dicēdū: ſicut potuit dolauit: vicit tn̄: vt dicis ſuꝑiores. Minime mirū inqt Antonius: ſi iſta res adhuc nr̄a līgua illuſtrata nō ē neō em̄ ſtudet eloquētię noſtroꝝ hoīm: niſi vt i cauſis

Adſunt. Ad. C. Mutiū. Nam a. C. Mutio cœperunt eſſe diligentiores in ſcribendis hiſtoriis Res omnes ſingulorū annorum: declarat qd ſint annales. Efferebat: pro proferebat: vt Virgilius Ceſtus pater extulit equos

In album: album ꝓprie dicitur tabula vbi populi Romani ſcribebātur actiōes.

Proponebat. id eſt in publicum proferebat: vt omnibus qui eam legere vellēt pateret. Domi. ſcilicet pontificis. Cognoſcendi. ſ. res geſtas litteris demandatas. Hanc ſimilitudinem ſcribendi Declarat quid dixerit maximi: qa nihilo ex politiores fuerunt vetuſtiſſimi græcorū ſcriptores. Nam & ipſi tantūmodo memoriæ mandabant hiſtorias: nec maiorē arte ſcribebant. Hanc. ſ. pontificū. Ornamentis. id eſt exornationibus verboꝝ & ſententiarum. Monumenta: hiſtorias: vt Virgilius. Tum genitor voluens veterum monumenta. id eſt hiſtorias.

Hominum. i. a quib⁹ res geſtæ fuiſſent vt a Scipione contra Hannibalē. Temporū: quādo geſta ſunt. i. quibus conſulibus tunc exiſtentibus. Locorum: vbi res geſtæ ſint. an in italia an in aphrica: vt Scipio in Aphrica bellum geſſit. Rerū geſtarum. ſcilicet qui geſtum ſit. Ita ꝓredit ad propoſitum: vt oſtendat nihilo laudabiliores græcos fuiſſe ſcriptores q̄ romanos. Pherecydes: Syrius fuit: Baſis filius: pittaciq; auditor: ac pythagoræ p̄ceptor. primus omnium de natura: & diis apud græcos tradidit & primus (vt Cicero in quæſtionib⁹ Tuſculanis ſcribit) animos hominum ſempiternos aſſeruit. Idem teſte Pli. lib. xii. natura. hiſto. Proſam orationem primus condidit. tempore Cyri regis floruit regnante Tullio hoſtilio Hellanicus & Vſilas: hi apud græcos priſci hiſtoriarum ſcriptores fuerunt: ſicut apud nos Cato: Piſo: & Fabius pictor. Qui neq;: nedum ipi potuerunt ex arte loqui. ſed nec artem quidē tenuerunt. i. neſciebant quibus rebus ornetur oratio. Modo enim huc iſta ſint importata: dūmodo inquit ad hanc ætatem noſtram memoria rerum geſtarū referatur: nihil præterea requirunt & nihil aliud laudandum putant præter breuitatem. Importata: quaſi quodammodo videtur modū illum horridiorem imitari dummodo ad hanc ætatem facta iſta veterum referantur vt cognoſci poſſint ſatis habent: Importata relata. Huc ad hanc ætatem. Paululum ſe erexit. i. poſt. C. Scæuolā hiſtoriam ſcribere cœpit Celius antipater: qui paulum altius ſcribendæ hiſtoriæ ſtilum euexit. Paululū. id eſt ad altiorem ſtilum ſe euexit & continuo declarat dicens. Maiorem ſonum. id eſt grandiorem dicendi characterem. Cæterum ante Cælium antipatrem non fuerunt exornationes: quia ſatis habebant dū modo rem geſtam narrarent. Eſt inquit Catullus: Reſpondet Antonio Catullus dicens. Aſſentior tibi ſed tamen nec iſte de quo loqueris: omnia conſecutus eſt in ſcribenda hiſtoria quæ requiruntur. Diſtinxit: variauit. Varietate locorum: quia regiones deſcribendæ ſunt ei qui hiſtoria; cōponit vt chorographiæ non ſit ignarus Varietatæ: deſcriptione regionū. Verborū collocatione id ē in compoſitione quā compoſitionē verba apte locata conficiūt id ē illam dignitatē orationis quā compoſitionē appellāt.

Tractu id ē tenore quodā dicēdi trāſlatione ſumpta a filante nam vt mulier filū trahit ita etiem ſcriptor tenorē quodā deducit ea quæ ſcribēdo ꝓſequit̄ vt Cicero in Lælio. Alium quoddā filum orōnis tuæ expectamus. Leni: & æquabili id eſt tenui: & vniformi ac ſimplici. Perpoliuit: tranſlatio ſumpta eſt a fabro qui opus ſuum primo fabricatur: deinde politius reddit. Doctus ad ſcientiam. Neq; aptus id ē eloquens. Dolauit tranſlatio iterū a fabris quū ipſi etiam materiaꝝ aſperitates explanāt: edolare dicūt̄ eo v̄bo vſi ſunt antiq ſcriptores vt Varro. Nūquid librū nō edolem ꝑ edolabo qa poſt edolationē ſequi

atq; in foro eluceat. Apud grecos aūt eloquētiſſimi hoīes remoti a cauſis forēſib⁹ quū ad cæteras res illuſtres: tū ad ſcribēda hiſtoriā maxime ſe applicauerūt. nāq; & Herodotū illū: q princeps genus hoc ornauit ī cauſis nihil oīo verſatū eē accæpim⁹: Atq tāta ē eloquētia vt me qdē quātū ego græce ſcripta ītelligere poſſū: magnope delectet & poſt illū Thucydides oīs dicēdi artificio: mea ſnīa facile vincit: qui ita ē creber rerū frequētia: vt verbo℞ ꝓpe nūerū ſnīa℞ numero ſeqtur. Ita porro verbis eſt apt⁹ & ꝑſſus: vt neſcias vtrū res orōne: an verba ſentētiis illuſtrent̃. Atq ne huc qdē ꝙꝗ in rep. verſat⁹: ex numero accæpim⁹ eorū q cās dicta℞: et hos libros tū ſcripſiſſe dr̃ quū a rep. remot⁹: atq; id qđ optimo cuiq; athenis accidere ſolitū ē: in exiliū pulſus eēt. Huc cōſecut⁹ ē Syracuſius Philiſtus: q quū Dyoniſii tyrāni familiariſſim⁹ eēt: ociū ſuū cōſūpſit ſcribēdo: maxieq; thucydidē ē: ſicut mihi vr̃ imitatus. Poſtea vero ꝙ ſi ex clariſſima rhetorꝫ officina duo ꝑſtātes īgenio Theopōp⁹ & Ephorus Socrate magr̃o īpulſi: ſe ad hiſtoriā cōtulerūt cauſas oīno nūꝗ attigerūt. Deniq; etiam a phīa ꝑfectus prīceps Xenophō Socraticus ille poſt ab ariſtotele Caliſthenes co

tur expolitio. Supiores. ſ. hiſtoriæ ſcriptores vt Catonē pictorē & piſonē. Minime mirū inqt. Reſpōdet Anto. Minime ē mirandū: ſi nōdū tpibus ſuis romani ſcriptores oēs nūeros ſūt conſecuti ꝓpterea ꝙ romano℞ nemo eloquētiā diſcebat: niſi vt ī foro cauſas agere poſſet. Ac vero græci ſtudioſiſſimi fuerunt iidem & ocioſi. Minime mirū: qa res ipa nō valde a nr̃is tractata fuit. Iſta res. ſ. ſcribēdi hiſtorias. Nr̃a ſcꝫ romana. Nemo. n. ſtudet eloquētiæ. niſi q̃tenus cauſas in foro tractare poſſit. In cauſis atq; foro. i. in cauſis forenſib⁹. Eluceat. i. clarior euadat in forenſib⁹ cauſis tractādis. Apud græcos aūt ſed apud græcos nō ita multi. n. viri ꝑſtantiſſimi q eloquētia cæteros anteibāt: ſe ab adminiſtratione reipub. ſepararūt: & ſe totos ad ſcribendū hiſtorias applicuerūt. Res illuſtres. i. politias ſcribere vt de re militari: de omī admiſtratione ciuitatꝫ: & de cæteris mēoratu dignis ac diſciplina viuendi. Nāq; & Herodotū: ꝙ ita ſit græcos a reb⁹ ciuilib⁹ oīno remotos hiſtoriā ſcribendā ſuſcæpiſſe: ꝓbari pt. nā Herodotus maxim⁹ in hiſtoria ſcribēda nūꝗ cauſas ī foro tractauit: ē aūt teſtimonio Quītiliani dulcis cādidus & fuſus. Scripſitq; hiſtoriā vt Pli. refert. xii. naturalis hiſto. anno vrbis romæ. ccc. x. Princeps. id ē primus: vt Virgi. princeps ardentē cōiecit lāpada turn⁹. i. primus. Accæpimus intellexim⁹ Tāta eloquētia. ſ. Herodoti. Qn̄tū ego hoc dixit reſpiciēs ad illud qđ vbiq; vult videt. Anto. nō valde lr̃is græcis erudit⁹ eē. Poſt illū. ſ. tpe & nō dignitate nā Quintilian⁹ Hūc Herodoto anponendū cenſet: fuit em̄ eodē teſte dēſus & breuis ac ſp ſibi inſtans: cōparat̃q; Saluſtio: queādmodū. Herodoto Liui⁹: ex quo ſequit̃ Saluſtiū Liuio eē meliorē Dicēdi artificio: videlꝫ ꝑceptione dicēdi ſecundū ꝑcepta rhetorice artis. Dicendi artificio: ꝓpter narrādi cōmoditatē. Ita creber ꝓpter concionuꝫ ſubtilitatē: quia nemo vnꝗ artificioſi⁹ ſcripſit cōtiones q̄ Thucydides. Frequētia. i. vt q̃t v̇ba: tot ſentētias ipius oratio cōtineat. Conſequat̃: adæquet. Preſſus verbis: nō potuiſſet melius exprimere: ita aptus & ꝑſſus. i. ita elegās & ſubtilis: Ci. de officiis: pulchritudo corpis apta cōpoſitiōe mēbro℞. i. elegāti. Idē ī hortēſio. Quis aūt te: aut ī diffiniēdis explicādiſq; ſnīs ꝑſſior. i. ſubtilior. Atq; ꝙuis tm̄ dicēdo valuerit: tn̄ nec ipe qdē cās ægiſſe legit̃. In repu. fortaſſe min⁹ mi℞ ē đ herodoto q nūq; reip. admiſtrationē geſſerit. nec cās ægerit. At vero đ Thucydide mirū ē q rēp. geſſit ſicut ipſe ſcripſit qa ꝑfectus claſſis miſſus ē aduerſus Thracas. Et hos libros: nā quū hiſtoriā Peloponneſiaci belli ſcripſit thucydides exulabat lacedæmone. A repu. remot⁹. i. quū eēt ī exiliū pulſus Id qđ optio: & dicere audēt optime oīm geſſiſſe rēp. Athenis vn̄ oēs ferme optimi ī exiliū pulſi ſūt. Id qđ optio cuiq;: ꝓpter exoſtraciſmō. ī. decē anno℞ relegationē: legim⁹. n. apud Plutarchū oēs ferme q̊℞ opes libertati obfuturæ videbant̃ a pp̄lo Atheniēſi exoſtraciātos. i. ad tp̄s ī exiliū miſſos: ſicut Alcibiades: ſicut Temiſtocles: ariſtides: q ꝓpter inocētiā iuſt⁹ cognoiat⁹ ē. Nā exoſtraciſm⁹ dicebat̃ ab obſtraeo: qđ latine dici pt teſta. nā ī oſtracꝫ. i. teſtis noia eo℞ q relegādi a pp̄lo videbāt̃ īſcribi cōſuetū erat: & erat ſuffragii gen⁹: Vn̄ legit̃ ī exoſtraciſmo Ariſtidæ: quū iuxta eū qdā ruſtic⁹ illiterat⁹ ſederet: ipi Ariſtidi teſtā dediſſe: vt nomē ſuū īſcriberet: Admiratus ariſtide. īterrogauit: nūqd iſtū cognoſceret. minime inqt: ſed qa cæteri ita ſentiūt: ego quoq; ita cenſeo eē cū damnandū. Philiſtus: qui & ipe egregiā ſcripſit hiſtoriā. & ꝓximus a Thucydide fuit. Dyoniſi familiariſſimus a quo ociū cōſecutus erat. ita vt omē tempus in ſcribenda hyſtoria conſumere potuerit Poſtea vero poſt hunc philiſtum ſyracuſanum ſecuti ſunt Theopōpus & Ephorus iſocratis diſcipuli. Officina. id eſt ex ſchola. Theopompus is tragicus fuit & orator vt teſtatur Gellius. lib. noct. at. x. Cauſas omnino nunꝗ. id eſt nunq; ad cauſas agendas ſe contulerunt: Princeps Xenophon nā Xenophon primus phōrum omnium ſcripſit hiſtoriam. Hic primo quidem applogiam. id eſt excuſationeꝫ Socratis præceptoris ſui damnati ſcripſit. deinde de arte equitandi. De arte venandi. De lacedæmonum

pollitia: de repu. Athenienſiū: & d educatione Cyri: cui oēm diſciplinā optimi impatoris attribuit. qui liber ſcriptus ē nō ad veritatē ſed ad exemplū. Ille: emphaſim facit: ac ſi diceret magnꝰ ille. Caliſthenes: q Ariſtotelis diſcipulꝰ fuit: & illi neceſſitudine ex materna ſtirpe cōiunctus quū ad Alexandrū ab ariſtotele miſſus fuiſſet q̄ſi hermolai cōiurationis auctor ab Alexandro interfectꝰ ē: de hoc plura Iuſtinꝰ. li. xv. Scripſit aūt & geſta Alexādri. & bellū troicū. Et hic. ſ. Caliſthenes. Rhetorico pene more. i. ſm p̄cæpta rhetorice artis. Leuiore ſono. i. vſus ē humiliori ſtilo dicēdi. nā ſtilus ſiue character. Xenophont⁊ ma

mes Alexādri ſcpſit hiſtoriā. Et hic q̄dē rhetorico pene more: ille aūt ſupior leuiore quodā ſono eſt vſus & qa illū impetū oratoris nō habeat: vehemens fortaſſe minus: ſed aliquāto tamē eſt: vt mihi quidē videtᷣ: dulcior. Minimus natu oīum: horū Timæus: quātum aūt iudicare poſſum: longe erudiſſimꝰ: & rerū copia: & ſententiaꝝ varietate abundātiſſimus: & ipa cōpoſitione verboꝝ nō impolitus: magnā eloquētiā ad ſcribendū attulit ſed nullū vſum forēſem. Hæc quum ille dixiſſet. Quid eſt inquit Catullo Cæſar: vbi ſunt q Antoniū græce negāt ſcire. Quot hiſtoricos nomiauit quā ſciēter: ꝙ ꝓprie d vno quoq; dixit. Id mehercule: dixit Catullus admirās illd iā mirari deſino qd mlto magis añ mirabar: hūc quū hęc neſciret: in dicēdo poſſe tātū: Atq Catulle inqt Antonįꝰ. Nō ego vtilitatē aliquā ad dicēdū aucupās: hoꝝ libros: & nōnullos alios: ſed delectatiōis cā quū ē ociū legere ſoleo. Quid ergo ē: fatebor aliqd tñ: quū i ſole ambulē: ēt ſi ego ob aliā cām ambulē fieri natura tñ vt colorer: ſic quū iſtos libros ad miſſenū: nā romę vix licet: ſtudioſiꝰ legeri: ſentio illorum cātu orationē meam quaſi colorari: ſed ne latius hoc nobis patere videatᷣ hæc dūtaxat in grę

gis philoſophicus eſt q̄ꝫ hiſtoricus. Illū impetū: quē caliſthenes hr̄e videtᷣ. Minimꝰ natu. i. iunior. Timæus: q thebanū bellū ſcripſit: qd Cicero idicat i epl̄a: quā ad. L. Luceiū ſcripſit. Quātū iudicare poſſū. i. quantū quidē iudicio meo conſequi poſſuꝫ. Et rerū copia & ſniaꝝ. i. q nō ſolū multarū: ſed etiā variarū rerū ſententiā teneret. Nō ipolitꝰ. i. ꝑpolitꝰ ornatu oro̅is Liptote ē. Nullū vſū: qa nūq̄ꝫ i foro cauſas tractauit. Hæc quū ille interponit alioꝝ ſmonē delectatiōis cauſa ne vniꝰ ꝑpetua: & longa nimis oro̅ faſtidiū pariat. Quid ē iquit: qd audiuimꝰ ab antonio diſputāte. Vbi ſūt q Antoniū ac ſi diceret: magnope fallūtᷣ: & cum admiratiōe q̄dā locutꝰ ē: ꝙ videlicet tāta copia antonius d hiſtoriis græcis diſputaſſet: quū tñ feciſſet ad id tp̄s hāc oibus opinionē: ſe lr̄aꝝ græcarū expꝑtem eſſe. Quā ſciēter: vt qui vim atq; virtutem eorū itelligeret. Quot hiſtoricos. Hic facile oñdit: ſe nō ignarū eē ſed erudiſſimū quū tot nominauerit hiſtoricos græcos. Proprie: q ꝓprietatē eorū explicauerit. Id mehercule inquit: Cæſar Catulo rn̄det: dicēs Se quidē admirari: ꝙ tā diligēter: tā ꝓbe de hiſtoriis ſcribēdis Antonius diſputauerit: & aliā ſibi dēpta admirationē mlto maiorē ꝙ quū antea hæc Antonįꝰ ignorare videretᷣ: tātā idē dicendi facultatē haberet. Id mehercule: Senſus ē. id ḡ inquit admirās: ꝙ diſputatione ſua ſe lr̄arū grecaꝝ eruditiſſimū eē oñdit. Iā deſino admirari. ac ſi dicat: quum ego id admirer: qd de ſcriptoribꝰ græcis tāta ſcia diſputauit: illa mihi: q̄ multo maior erat: ſublata nunc ē admiratio: quonā modo litterarū græcarū ignarus hæc dicendo conſequi poſſet.

Hæc. ſ. quæ a græcis didicit. Atqui Cattule: Reſpondet antonius dicens: O Cattule: ꝑ verbis tuis ego videor magna adiumenta ex lectione librorum græcorū cœpiſſe ad ornatum orationis ſed nō eſt ita. neq; enim hos libros græcos legere ſoleo: vt locupletiorem orationē reddam: ſed oblectationis cauſa. Vtilitatē: ſicuti tu putas. Aucupans: id eſt latenter vendicans. Vtilitatē vt ex lectione librorū græcorū ornatior mea reddatur oratio. Quum eſt ociū: id ē quū mihi datur tempus vacuū a rebus gerendis. Quid ergo. Quid eſt diceret aliquis o antoni. ꝙ tñ in dicēdo valeas & orationē tuā variis diſtinctam coloribus pronuncies. Fatebor. ſ. fieri: & ſimilitudine oſtendit: quid ornet orationem ſuam. Quēadmodum inquit eſt quū in ſole ambulo nō vt colorer: ſed vt calefaciam & colorer: tñ ita hos libros græcos lego. non vt ornetᷣ oro̅ & ornatur tñ qd natura potiꝰ q̄ꝫ voluptate mea efficitᷣ. Ad miſſenum. id eſt lego in agris nō in vrbe: quia vſq; adeo rebus gerendis occupatus ſum. Miſſenus mons campaniæ ſic appellatus a Miſſeno comite Aeneæ: ibi ſepulto. vt Virg. Qui nūc miſſemꝰ ab illo dicitᷣ. Cantu: ſuauitate dicēdi. Sed ne latius. Sed nollem nos exiſtimare: me vim dicēdi intelligere. quæ in his libris ineſt tantūmodo intelligo ſupficiem. nec aliud p̄terea requiro. niſi vt intelligam id quod ipi qui ſcripſerunt intelligi voluerūt. Sed ne hoc latius patere videatᷣ. Fortaſſe credit⁊ me hos libros itelligere accuratiꝰ: ac ſubtiliꝰ q̄ artificio ſcripti ſūt. ſed erratis qa tantū eoꝝ ſupficiem itelligo. quēadmodū voluerūt: q ſcripſerūt: vt hiſtoriæ intelligerentᷣ. In philoſophos vero. Sed ſi forte libros græcos qui de phia ſcripti ſūt. in manibꝰ accæpero quod plerūq; facio decæptus titulo librorū q quū facilis ſit ita etiā reliq eē credo. ſed quū ad legēdū

venio nec verbum vllum quidē intelligo. In philoſophos noſtros.o Cæſar & Catulle: quos cōſtat fuiſſe eruditiſſimos lr̄is græcis. Indicibus.i.pſcriptionib⁹ & titulis.Indices pſcriptiones: & tituli librorꝝ: q indicāt de q̄ diſputandū ſit. Nullū: qa phia ꝓrſus mihi incognita ē. Anguſtis & cōciſis diſputatiōib⁹: .i.ſubtilib⁹ & breuib⁹ diſputationib⁹: & ꝓpterea obſcur⁹. Illigati intricati Poetas omīno: de poetis nihil ē qd admiratione faciam⁹.nā mihi nō videnť græca lingua: ſed alia quodāmō locutos fuiſſe: hoc ideo dicit: qa poete græci oib⁹linguis vtunť: ꝓut ſtilo ſuo cōmodius eē vī: hiada: attica dorica: æolica: & cōmuni ſiquis quæreret: quæ nā ē lingua poetica Lingua poetica ē oib⁹linguis vti prout cōmodū erit. Quū his.ſ.hiſtoric⁹ & oratorib⁹: qui itelligi voluerunt. Qui res geſtas: ſicuti multos noīauit. Aut orōne ſicuti Socrates. Nobis.ſ.medio cribus Sed illuc redeo: Nūc redit ad hiſtorias dicēs: incertū eē hiſtoria plus ne adiumēti oratorib⁹ afferat: an varietate an ꝙ copioſe ſcripta ſit. Munus q̄tū vtilitatis ex hiſtoria cōſequať orator. An flumine.i. copia & abundātia. Et varietate: quia hiſtoria nō ſolū multis ſed etiam varīis iſtructa ſit neceſſe ē. Senſus ē: Hiſtoricos video nulla a rhetorib⁹ pcepta ſumere ſcribēdi: quū tamē ipa pcepta omībus cognita ſint: ſed ſicut videm⁹ inquit nulla ſcribēdæ hiſtoriæ pcepta: adhibēda & redit ad illud: nō oia quæ ornate dicēda ſūt: ad rhetoricæ artis pcepta referenda eē. Neq̧ eam reperio ſeparatim ꝙ aliquod genus: quod ſit ꝓpriū: adhibeatur ſcribendæ hiſtoriæ. Inſtructam munitam. Separatim: proprie ab aliis pceptis. Sita añ oculos: obiectioni reſpōdet.id ē pcepta ita manifeſta.vt ab omnibus perſpici poſſint & oſtendit ea q̄ ſunt ꝓpria ſcribēdæ hiſtoriæ: nulla eē rhetoricæ artis. Nam quis. Hæc nō pcipiunť i arte rhetorica: quia rhetores percipiūť: vt nō vera dicamus: ſed veriſimilia & ſm vulgi opinionē loq̄mur. Nequid falſi.i.vt nihil a veritate diſcedat. Nequid vere tacere: qa poteſt aliquis non dicere falſum: ſed nec tacere veritatem: neceſſe eſt eſt vt quēadmodū falſa nō dicit.ita vera non taceat. Nequa ſuſpitio gratiæ i.qd Cicero. L. Lucero ſcribit videlicet gratiā illam qua te nō magis potuiſſe affici demōſtras: q̄ Herculem Xenophontiū illū a voluptate ſed me tibi vehemētius cōmēdabit: ne aſpernare: amoriq̧ nr̄o pluſculū etiā: q̄ cōcedat veritas largiare.dicit eñ hiſtoricū ſeruare oportere. ne cuiuſq̧ gratia aut odio a veritate diſcedat. Neq̧ ſimultatis. Nec ita ſcribat: vt ſuſpiceñ legētes ad gratiā potius: q̄ ad veritatē locutum fuiſſe. Simultatis: ꝙ ſimultate aliqua motus non dixerit veritatem. Omnibus qui hyſtoriam ſcribunt. Ipſa autem: ac ſi diceret: hæc ſunt quædam q̄ſi pcepta.q̄ in hiſtoria ſcribenda ſunt ſeruāda: & tamē non videmus in rhetorica arte contineri. Exædificatio.i.compoſitio & tractatio hiſtoriæ: & quaſi fabricatio.& eſt reciproca tranſlatio componere: & ædificare: nam ꝓprium eſt orationis componere ædificare ædium: & tamen componi ædes: & orationis ædificari reciprocæ tranſlationes ſunt quæ ita iter ſe habent: vt inuicem alia ꝓ alia ponatur: vt exædificatur oratio id eſt componitur: & econuerſo: componitur ædis.id ē ædificatur: vt Virgi. Quā tuta poſſis vrbem componere terra: id eſt ædificatæ. In rebus.ſ.geſtis. Verbis: quibus geſta ſcribunť: quia nō ſolum præſtantiū virorum facta: verum etiā verba memoriæ tradunt: vt Thucydides: qui oſtendit difficilimum eſſe: non ſolum digerere ordinibus: & temporibus: ſed etiam verbis quæ dicta ſunt. Rerum ratio: & quia dixit in verbis & in rebus. Primo oſtēdit: quiſnā rerꝝ ſcribendarꝝ ordo ſit ſeruādus in hyſtoria. duo pcipue: ordo tpm: & deſcriptio regionū.i.vt intelligi poſſit & vbi quæq̧ res geſta fuerit: & q̄n: videlicet quib⁹ cōſulibus. vbi an i hiſpania an in italia. an in macedonia. Vult etiā: ecce quō manifeſte docet hoc loco Antonius: quæ in hiſtoria ſcribenda req̄rebanť: & tamen nō contineri in pceptis rhetoricæ artis: neq̧ omnia: quæ ornate dicenda ſunt ad rhetoricæ facultatis præcepta transferri debere. Magnis memoriaq̧ Optimum ſequitur ordinē: ſicut hoc idē Saluſtius oſtendit: nam priuſq̧ inquit facias opus eſt conſulis: Vbi conſulueris: mature opus eſt facto hiſtoria ē: in q̄ res magnæ memoratuq̧ digne continenť: & vnū ſequiť ex altero: naꝫ qa magnæ ſunt: iō me

cis quæ ipſi qui ſcripſerunt voluerunt a vulgo intelligi. In philoſophos veſtros ſiquādo incidi.deceptus indicibus librorum: qui ſunt fere inſcripti de rebus notis & illuſtribus: de virtute: de iuſticia: de honeſtate: de voluptate verbū prorſus nullum intelligo ita ſunt anguſtis et conciſis diſputationibus illigati. Poetas omino quaſi aliena quadam lingua locutos nō conor attingere: quū his me (vt dixi) oblecto qui res geſtas aut q orationes ſcripſerūt ſuas: aut qui ita loquunť vt videantur voluiſſe nobis qui nō ſumus eruditiſſimi eſſe familiares. Sed illuc redeo: videtis ne quātu͡ꝫ munus ſit oratoris hiſtoria. Haud ſcio.an flumīe orationis: & varietate maximum: neq̧ tamen eam reperio vſquam ſeparatim inſtructam rhetorū pceptis: ſita ſunt eñ ante oculos: nam quis neſcit primam eſſe hiſtoriæ legē: nequid falſi dicere audeat deinde.nequid veri tacere audeat: nequa ſuſpitio gratiæ ſit in ſcribēdo: nequa ſimultatis hęc: ſcilicet fundamēta nota ſunt oībus. Ipſa aūt exedificatio poſita eſt in rebus et verbis. Rerum ratio ordinē tempoꝝ deſiderat: regionū deſcriptionē vult etiā

moriæ digne. Cōſilia qa añq̄ facias primū opus ē cōſulto. Acta qa vbi cōſuleris mature op⁹ eſt facto. Euēt⁹ nā primo agiť deinde actionē ſequiť euēt⁹. De cōſiliis recte dicit nā ſi hoc ordine ſcribēda ē hiſtoria eoꝝ de quib⁹ tractať: vt primo qñ deinde vbi q̄ ꝙ geſta fuerint deſcribať nō ſatis ē ſcriptorē hiſtoriarū cōſilia dicere ei⁹: de q̊ res geſtas ſcribere ſuſcepit: niſi cōſilia ipſi⁹ vel laudet q̄ laudāda ſunt: vel vituperet q̄ vituperāda. Significari. a ſcriptorib⁹. In rebus geſtis actū ſit qđ ptinet ad ſcđam ptē ordinis ſcribēde hiſtorie. Quō ad rōnē & cōſiliū agēdi ptinet. Vult. ſ. hiſtoria vt explicēť cāæ oim caſuū oim rōnū & oim temeraritatū. Vel caſ⁹ nihil oino ꝑtermiſit quicqd em̄ euenit: vel caſu accidit vel rōne geriť vel temeritate admittiť. Vel ſapiæ q̊ cōſilio illud geſtū fuerit. Euentus qui ſubterfugi potuiſſet.

quoniam tamen in rebus magnis memoriaq́ dignis: cōſilia primum deinde acta poſtea euentus expectantur: & de cōſiliis ſignificari: qd ſcriptor probet: & in rebus geſtis declarari nō ſolu; quid actum aut dictum ſit ſed etiā quę & quū de euentu dicatur: vt cauſæ explicentur omnes vel caſus: vel ſapientiæ vel temeritatis hominūq́ ipſorum nō ſolum res geſtæ ſed etiam qui fama ac nomine excellat: de cuiuſq́ natura atq́ vita verborum autem ratio: & genus orationis fuſum atq́ tractum & cum lenitate quadam ęquabiliter profluens: ſine hac iudiciali aſperitate. & ſine ſententiarum forenſibus aculeis proſequēdum eſt. Harum tot tātarumq́ rerum videtis ne vlla eſſe præcepta quæ in artibus rhetorum reperiātur: in eodem ſilentio multa alia oratorum officia tacuerunt: cohortationes cōſolatiōes præcepta admonita quæ tractanda ſunt omnia diſertiſſime: ſed locu; ſuum in illis artibus quæ tradite ſunt habent nullum. Atq́ in hoc genere illa quoq́ eſt infinita ſilua: quod oratori plæriq́ vt etiam Craſſus oſtendit duo genera ad dicendū dederūt. Vnde decreta definitaq́ cauſa: quales ſunt quæ in littibus. quæ in deliberatiōibus verſanť: addat ſiqs volet etiā laudatio

Res geſtæ qa multa in hiſtoria tractāť quæ nō ſolū ad acta verūetiā ad vitā & famā eoꝝ qui laudanť: ptinēt hoc videm⁹ fieri ab hiſtoricis & a. T. Li. & a Saluſtio vt laudenť qui laudādi ſunt & cōtrario qui vitupandi vitupenť. Verborū aūt rō. Et quū diuideret in duas ptes hiſtoriæ cōpoſitionē in re & in verba: poſtq̄ oñdit quid ſeruandū ſit in rebus nūc oñdit quid in verbis ſeruari debeat. Rō & genus. i. cōpoſitio. Fuſum planū ſine aſperitate vlla tranſlatio a fuſo metallo: qđ quū fudiť planū eſt æquū: Tractū iuge atq́ cōtinuū vt Vir. Tractūq́ ſuſurrāt Lenitate ſuauitate. Aequabiliter: na; qđ fuſum eſt æq̄bilitatē habet. Solēt em̄ queadmodū hiſtorici: vt cū aliquid implicite dixerint explicite dicant ſicuț dic hoc loco. Tractū cū æq̄bilitate. Iudiciali aſpitate. i. ſine acerbitate accuſādi. Q đ forenſiū aculeis. i. ſine vehemētia obiurgandi qđ in iudiciali genere tractatur & vtrūq́ ſine vehemētia & acerbitate fieri idē dicit. Sine ſniaꝝ. i. ſine vehemētia accuſandi: nā in forēſibus cauſis ſicut videtur plerumq́ mordenť aduerſarii vt in odiū adducanť. Aculeis queadmodū aculeis: & ſtimul's apes vehementer nocent ita etiā pleriſq́ in cauſis aduerſarii aduerſarios mordēt quū eorū vitiū vituperēt. Harū tot tantarū & ita plane cognoſcis quō antonius concludit: qđ ab initio ꝓpoſuerat multa eſſe oratori dicēda quæ nō indigēt rhetoricæ facultatis ꝑceptis. Tot numero. Tantarū magnitudine. In eodē ſilentio. ſ. ꝑceptorū rhetoricæ arte videmus multa taceri q̄ in ꝑceptis rhetoricæ cōtineanť. Cohortatōes ad virtutē: Conſolatōes doloris. Præcepta bñ viuēdi. Admonita bñ inſtituēdi. Cohortatōes vt impatoris ad milites. Conſolatōes vt amici ad amicum. Præcepta phi ad diſcipulos. Admonita vt ſapiētis ad vulgus. Suū ꝓpriū. Illis artibus. ſ. rhetoricæ facultatis.

Atq́ in hoc genere. Nunc redit ad illud qđ ab initio dixit: quū cæteros artis ſcriptores tum Craſſum etiā materiā oēm in duas ptes diuidere in certā & infinitā hanc græci theſim. i. ſine circūſtantiis appellāt illā vero hypoteſim. i. circūſtātiis inuolutā & dicit hanc duplicē qōnē informari duobus generibus cauſarū quia ſicuti in hac diſputatōe ſua vidimus hæc eſt antonii ſnia: aut iudiciale deliberatiuū ſit tm̄mō tertiū vero demōſtratiuū nullū locū habeat quia duci poſſit ex aliis generibus. In hoc genere. ſ. facultatis rhetoricæ. Illa q̊; eſt infinita ſilua. i. inexplicabilis materia quā græci vocāt .i. ſiluā. Infinita. i. qō infinita: quæ nec locis nec rebus diffiniť ſed vaga qđāmō & libera ac late patēs eſt ſicut Ci. paulo poſt declarabit. Duo genera. i. duplicē qōnē. De certa: Aduertendū eſt: ꝙ nō poſſumus dicere qōnē infinitā cauſæ nā ſimulac dixeris cām cōtinuo pſonā & rem includis. Cā em̄ eſt alicuius rei: res agiť: agiť aūt a pſona: res igiť nō pōt ſine actōe pſonarū: nā vnaquæq́ cā eſt rerū: res aūt agiť: igiť ſimulac cā ꝓpoſueris: rem certā includis: q̄ vna eſt e circūſtātiis. Definitaq́. i. qōne hæ qōnes finitæ hoc eſt qōnes finite cauſæ: formanť duabus ſpēbus. ſ. & ſpecie iuridiciali & ſpē deliberatiua: id em̄ eſt qđ ſentit antonius: nā quū dixit quales ſint q̄ in litibus verſanť ſignificat ſpeciē iuridicialē in deliberationibus ſignificat ſpēm deliberatiuam. Addat videlicet huius rhetoricæ artis ſcriptoris: q̄uis rōnes ſupius oñderim: cur mihi

duæ ſpecies videant̃. Addat etiã ſiquis volet deliberatiuã terciã. Oẽs ſcriptores rhetoricæ artis. Appellat.ſ.genus infinitũ a diuiſione generũ tñ nemo eſt eorũ qui de hoc pcepta dederit. Sine tpe ſine his duabus circũſtantiis quia vbi nõ ſinit̃ hæc duo qõ dr̃ infinita. Hoc qd & q̃tũ. Quũ dicũt infinitũ genus ſiue qõnẽ: dicũt quidẽ ſed nõ diffiniũt quantũ ſit.i.huius generis infiniti neq̧ naturã neq̧ magnitudinẽ intelligere vident̃. Si eñ eſt oratoris vere inquã nõ vident̃ intelligere: quia ſi intelligerẽt: nõ dicerent hoc eſſe oratoris ꝓpriũ: nã eſt adeo magnũ vt fieri nõ poſſit vt cõprehẽdat̃ ab oratore pñt aut incidere oia quæcũq̧ ab oibus artibus pcipiunt̃: ſed hoc nõ videt̃ fieri poſſe: vt oẽs artes orator cõphendat: igit̃ nõ videtur fieri poſſe: vt quũ in diuiſione ponã nõ intelligãt quid dicãt. Infinite.i.generatim ꝓpoſita ſit ad dicendũ. nã qõ infinita ẽ gnis: qõ finita ſpeciei ſiue indiuidui. Et q̃ta ſit ſolis de mathematic⁹ loqt̃: qa alii dicũt ſolẽ terra maiorẽ: alii minorẽ alii eq̃lẽ. Quæ forma t̃re itẽ de forma terre diuerſe ſniæ fuere phoꝝ: nã alii quadratã alii oblongã alii rotũdã eſſe dixerũt. De muſicis vt ſi quærat̃ de ſonis đ materia cantilenarũ q̃ꝝ triformis eſt natura nã aut a voce edit̃ aut flatu aut pulſu. Voce qui canit ore flatu q tibiis pulſu q fidib⁹ cauit. Deniq̧ his q & breui cõplectar inquit Antonius hi q dicunt oratorẽ res infinitas tractare oportere nihil aliud agũt niſi vt oratores de quacunq̧ re orõnẽ hr̃e poſſint. Suũ ꝓpriũ Quæ tpibus & pſonis notæ ſunt.i. vt quũ accuſat̃ qs furti vel cædis: vt verbi gr̃a. Verres accuſat̃ hæc cã nota eſt oibus & re & pſona re furti pſona Verres Foreſibus q in foro tractant̃ vt de controuerſiis iuridicialibus & de qõne cõiecturali & iudiciali & ptibus eius in qb⁹ alius petit alius negat. Notæ cognitæ. Infinitis genere vt ſupi⁹ poſuit de mathematicis. Nullũ pt.i. nulla res de qua poſſit hr̃i orõ: excepta erit oratori. Sed ſi illã q̃; pte: primo qdẽ oñdit non eſſe ꝓpriũ oratoris infinitũ gen⁹ qõnũ tractare. Nunc autẽ dicit quõ hoc q̃; oratoribus cõcedi poſſet: videlicet vt certa q̃dã diffinitõe termiet̃. Sed ſi illã. Hoc loco declarat antonius q̃le ſit infinitũ hoc genus qõnis qd oratori cõueniat & hæc oia de qbus nũc loquit̃ in aliquo rerũ expetẽdarũ aut vitandarũ genere poſita ſunt: ſũt aũt tria aut eorũ quæ ꝓpter ſe: aut eorũ quæ ꝓpter aliud aut eorũ quæ ꝓpter vtrũq̧. Primũ genus ꝓpter ſe nullũ vtilitate extrinſecus quæſita ſed qd nos ſua vi atq̧ natura alliciat: qd genus iuſticia veritas ſcia. Scdm genus eorũ q ꝓpter aliud expetunt̃: q nõ ꝓpter ſuã vim atq̧ naturã ſed ꝓpter fructũ nos ducũt q in genere ſunt diuitiæ pecuniæ & cætera hmoi q ꝓpter vtilitatẽ expetunt̃. Tertiũ genus ex duobus ſupioribus pmixtũ vt gloria amicicia amplitudo honores &c. Vt nonnulli voluerũt hæc nõ ſolũ dignitate ſua trahũt ſed etiã vtilitatẽ quandã p ſe gerũt qua magna expetunt̃. Vagam nulla rõne moderatã. Liberã nullis terminis circũſcriptã aut diffinitã. Late patentẽ in oẽs ptes diffuſam De rebus bonis aut malis expetẽdis genera ſũt rerũ expetẽdarũ ꝓpter ſe: & ꝓpterea ſubiũxit. Aut honeſti⁹ aut turpib⁹. Duo gña vitii & virtutis. Expetẽdorũ bonorũ q honeſta ſũt. Maloꝝ q turpia ſũt. Vtilibus aut inutilib⁹. Alia duo genera ponit rerũ pp aliud expetẽdarũ: nã oẽs res vtiles aut inutiles expetunt̃ pp aliud: aut fugiũt̃. De iuſticia nũc deſcẽdit ad ſpẽm: & prĩo de iuſticia dicit q ps vna integralis ẽ virtutis. Nã a virtutis q̃tuor ptes ſũt integrales iuſticia prudẽtia fortitudo: & tẽperãtia. Cõtinẽtia ps eſt tẽperãtie. nã tẽperãtia diuidit̃ i abſtinẽtiã cõtinẽtiã & modeſtiã: Prudẽtia ẽ ps itegralis virtutis ei⁹ paties mẽoria itelligẽtia ꝓuidẽtia. De magnitudie aĩ refert̃. De liberalitate. Liberalitas etiã cũ fortitudine cõtinet̃: nã liberalitas ps ẽ magnificẽtiæ. De pietate: pietas ẽ ps iuſticie. De amicicia Multi voluerũt ẽẽ in eo gñe rerũ q pp ſe: & pp aliud expetũt̃: vt ſupra dixim⁹. Ci. tñ li. de amicicia id ſentit pp ſe & nõ pp aliud expetẽdã. Nã amicicia vera expetẽda pp ſe ẽ vt amiciciæ fruct⁹ ſit ipſa beniuolentia ſed ſi pp aliud

nis alterum quod appellant oẽs ferre ſcriptores explicat nemo: infinitã generis ſine tẽpore & ſine perſona quæſtionẽ: hoc qd & quãtum ſit quũ dicunt: intelligere mihi non videt̃ ſi eñ eſt oratori quæq̧ res infinite poſita ſit đ ea poſſe dicere dicẽdũ erit etia; & quãta ſit ſolis magnitudo q̃ forma terre đ mathematicis de muſicis rebus non poterit qn dicat hoc genere ſuſcepto recuſare. Deniq̧ his qui pfitẽtur eẽ ſuũ: non ſolũ đ his cõtrouerſiis quæ tẽporibus & pſonis notæ ſunt hoc ẽ dc oĩbus foreſibus ſ; etiã de generũ infinitis queſtionibus dicere nullum põt eẽ genus orõnis quod ſit exceptũ ſ; ſi illã quoq̧ partẽ quæſtionu; oratori volumus adiungere vaga; & liberã & late patẽtem vt de rebus bonis aut malis expetẽdis aut fugiẽdis: honeſtis aut turpibus: vtilibus aut inutilibus: de virtute de iuſticia de cõtinẽtia đ prudẽtia de magnitudine animi de liberalitate de pietatę de amicitia de fide de officio de cęteris virtutib⁹ contrariiſq̧ vitiis dicẽdum oratori putam⁹. Itẽq̧ de republica de impio de re militari đ diſciplina ciuitatis: de hoim morib⁹ aſſumamus eã quoq̧ partẽ ſed ita vt ſit circũſcripta modicis regionib⁹ æquidẽ omnia quæ ptinent ad vſum ciuium morem hominum: quæ verſantur in conſuetudine vi

expeteret nõ eſſet vera amicicia: nam ſi amicicia ꝓpter vtilitatẽ expeteret: deficiẽte vtilitate deficeret amicicia. De fide p̄s eſt iuſticiæ. nã fides veritati conuenit quã ſcimus iuſticie .i. iuris naturalis ptẽ eſſe. De officio: officiũ ad oẽs virtutes ptinet quicq̃d quũ virtute gerit̃ officiũ eſt: Nã officiũ duplex eſt: vnũ pfectũ q̃d nos rectũ graeci appellãt. nã mediũ .i. q̃d cur factũ ſit: rõ ꝓbabilis reddi põt. Itẽ de repu. cuius cõſeruãde rõ in potẽtia & incolumitate cõſiſtit. De impio cuius officiũ mḡratus eſt. De re militari: hoc ꝓpriũ eſt impatoris: De diſciplina ciuitatis: cenſoriæ p̄tãtis eſt officiũ. Cenſores ẽm curã habent̃ ſub optima viuendi diſciplina ciues oẽs vitã agãt.

tæ: in rõne reip. in hac ſocietate ciuili: in ſenſu hominũ cõmuni: & natura: in moribus: comprehendẽda eẽ oratori puto: ſi minus vt ſeparatim d̃ his rebus rñdeat phoꝝ more: at certe vt in cauſa prudẽter poſſit intexere. Hiſce aũt ipſis de rebus vt ita loq̃tur: vti ii q̃ iura: qui leges: qui ciuitates cõſtituerunt: locuti ſunt ſimpliciter & ſplẽdide: ſine vlla ſerie diſputationũ: & ſine ieiuna concertatõe verboꝝ. Hoc loco nequa ſit admiratio ſi tot tãtarumq; rerũ nulla a me p̄cepta ponẽtur: ſic ſtatuo: vt in ceteris artibus: quũ tradita ſint cuiuſq; artis: difficillima: reliqua q̃ aut faciliora: vt ſimilia ſũt cuiuſq; artis: tradi non neceſſe eẽ: vt in pictura q̃ hoĩs ſpeciẽ pingere pdidicerit: poſſe eũ cuius vis vel forme: vel ætatis: etiã ſi non didicerit pingere neq; eẽ piculum qui leonẽ aut taurũ pingat egregie ne idem in multis aliis quadrupedibus facere non poſſit: neq; ẽ oĩno ars illa in qua oĩa quæ illa arte effici poſſint a doctore tradãtur. Sed velut q̃ primarum & ceterarũ rerum genera ipſa didicerunt: reliqua perſequuntur: ſimilia arbitror ĩ hac: ſiue ratione: ſine exercitatione dicendi: qui illam

Modicis .i. moderatis nã modicus anim⁹ eſt moderatus. ſic Salu. Animus bella ingẽs: domi modicus. Eq̃dẽ oĩa. Dixit ſupius antonius etiã ſi q̃s velit infinitũ illud q̃õnis gen⁹ oratori attribuere: attribuat: dũmõ modicis q̃buſdã terminis circũſcribat. Nũc aũt q̃bus terminis diffiniẽdũ ſit idẽ p̄cipit & oñdit. Dicit ẽm oĩa q̃ ſupra dicta ſũt his ſpaciis circũſcribẽda eſſe cẽſeo q̃tenus orator orõni ſuæ inſerere poſſit ſi forte cõtigerit vt de his rebus dicẽdũ ſit q̃ verſant̃ in cõi hoĩm ſenſu: vt de reb⁹ moralib⁹. nã moralis phiæ theſis eſt .i. q̃õ infinita. Ad vſũ ciuiũ declarat ipſe q̃ verſant̃ in vſu ciuiũ. Per mores ẽm hoĩm accipiam⁹ ius cõſuetudine. Nã mores dicunt̃: q̃ in ciuitatibus fieri ſolẽt. In rõe reip. q̃a rõ reip. moribus: & legib⁹ cõtinet̃. In hac ſocietate ciuili .i. in hac cõione ciuiũ. In ſenſu hoĩ cõi & natura .i. in naturali ſenſu hoĩm: atq; iudicio. Morib⁹: in oĩ rõne vidẽdi q̃ ciuitatib⁹ bñ cõſtitutis ſeruãda eſt. Si minus vt ſepatim. Non inq̃t deſiderio: vt orator eiuſmodi diſputatiões teneat: ſicẽ phs vt cũ de his reb⁹ interrogat⁹ fuerit ex tp̄e poſſit phorũ more diſputare ſed ſatis erit ſi eaten⁹ didicerit: vt cũ opus fuerit dicere poſſit. Rñdeat .ſ. q̃ue rẽtib⁹. Intexere: inſerere. Prudẽter ꝓ q̃litate rei de q̃ agit̃: vt ſupi⁹ dixit deſuadendũ: & diſſuadẽdo dehortãdo cõſolãdo vitupãdo: & de cæteris hmõi. Hiſce aũt de rebus .ſ. ſupradictis: oĩa ẽm ad æthicã ptinẽt .i. ad phiam moralẽ. Iura: capita legũ: nam leges ſunt ſpẽs iuris. Conſtituerũt firmarũt vt Ci. in catone maiore: ſenũ cõſtituẽda eſt vita .i. cõfirmanda: Simpliciter cõmode nõ more phoꝝ ſed dilucide & ipſe declarat. Sine vlla: ad id quod dixit ſimpliciter. Ieiuna ad id q̃d dixit ſplendide. Simpliciter qui loquit̃ ſimpliciter nõ vtit̃ longo ordine & tenore ſniaꝝ: qui plerũq; magnitudine ſua auditorẽ cõfundit. Splendide videlicet loquat̃: & nõ obſcure. Dilucide illud fit q̃d in rõnibus ſibi inuicẽ aduerſantibus diſputat̃. Ieiuna .i. inani & inutili. Nam qui ita diſputãt vt rõnes afferãt ꝓ & cõtra eaſq; inter ſe: hoc eſt alias aliis diſſidẽtis obſcurã facit orõnẽ & hoc ꝓpriũ phoꝝ ẽ qui in vtrãq; ptẽ arguũt. Neq; ſit admiratio & quũ multa ꝓpoſuerit infinita q̃õne cõtinent̃: rñdet his q̃ fortaſſe dicerẽt: q̃n quidẽ Antoni dicis infinitã q̃õnẽ oratori nõnunq; eſſe tractandã cur nõ vis de hac p̄cepta tradi. Ne qua admiratio .ſ. audiẽtibus hanc meã orõnẽ ſit tot tantaq;: q̃t & q̃ta ſupius ꝓpoſuerim. Tot numero. Tantarũ magnitudine. Præcepta: ſua ipſius q̃õnis infinite. Statuo ſic diffinio. Difficillima videlicet ea q̃ difficultatẽ habẽt. Reliquas. Sic inquit in arte rhetorica cenſeo ſicut in cæteris artibus. Quũ ẽm capita rerũ ꝓpoſita fuerint certa quadã rõne diſtincta nõ opus erit de oĩbus rebus q̃ ad eam ptinebũt p̄cepta tradere. Ex generibus ẽm ipſis poterimus etiam ad alia quæcũq; ſpãlia ſint venire. Difficillima principia & capita rerũ. Faciliora .ſ. difficillimis. Reliqua qua ſub ipſis generib⁹ cõtinet̃. Similia .ſ. generibus ipſis ꝓpoſitis. Et p ſilitudinẽ oñdit: vt inquit in arte pingendi videmus eũ q̃ ſpẽ hoĩs pingere didicerit: poſſe etiã cuiuſlibet ætatis imaginẽ pingere: vt quũ didicerit ſpeciẽ viri effingere ſenioris. vel adultæ ætatis nõ eſt opus vt ediſcat pingere formã mulieris etiã a ſilitudine adulti poterit fingere puerũ hoc mõ dicimus de arte rhetorica. Forme: forma eſt ꝓprie facies cuiuſlibet rei. Aetatis videlicet aut pueri: aut infantis aut iuuenis aut etiã ſenis. Neq; eſſe piculũ etiã ſtatuo hoc nõ eſſe piculũ ſi q̃s taurũ aut leonẽ poterit p̄ſtãter formare: idẽ etiã nõ poſſit multorũ animantiũ imagines pingere ex ſilitudine ẽm pingi poſſunt. Egregie excellenter. Quadrupedibus: vt in equo: & in ceruo: & in cæteris

hmõi aiantibus quorũ imagines poſſunt excellenter pingi. Neq̧ eſt quæcũq̧ ars fuerit:ſiue grãmati-ca:ſiue rhetorica:ſiue dialectica:nec ſolũ artibus ad ſciam ptinẽtibus.ſed etiã de mechanicis:nõ pñt oia p̃cepta tradi:nec calceolarii quidẽ:q quũ vnã aut alterã calceorũ formã diſcẽti oñderit:ille ex horũ ſilitudine multas diſcet:pari rõne de dictionibus:ſi vellet oẽs verbi grã dictõis quiſpiã ſcriptor artis tradere:infinitũ eſſet.ob eam rem dixit infinitũ eſſe.Oẽs em̃ dictões q nunq̧ dictæ ſunt:vel dicunt:vel dicẽdæ ſũt:ſi quis cõplecti vellet:opus immẽſum atq̧ infinitũ ſuſcepiſſe videret. Silr cõfert ſilitudinẽ ad id qđ intendit: Primarũ:pſtantiorũ:& pcipuarũ rerũ:vt Vir.Primos iuuenũ tot miſerit orco. Et cæterarũ rerũ. Quemadmodũ inquit:qui didicerit:ptiũ orõnis:alias eſſe declinabiles alias indeclinabiles.&vnũ aliqđ nomen declinare didicerit ita aliud nomen eius ſilitudine declinare poterit:nõ incõmode imo cõmode & vtiliter. Rõe ad illud reſpicit: quia alii voluerũt rhetoricã nõ eſſe artẽ.ſed vſum & exercitationẽ dicendi. Qui aut de repu.videlicet audiat ſniam in ſenatu. De ipſis rebus.ſ.priuatis.i.de rebus amicorum. Aut de his oia quæ tractant aut em̃ ad rempu.aut priuatã:aut ad amicos ptinẽt. Contra quos videlicet accuſando.Nemo em̃ poterit pro amico dicere:quin contra aliquẽ dicat. Aut p qbus:videlicet defenſor. Quũ aliqua videlicet iudices: ſenatus ppl's. Omis em̃ orõ fit:aut in ſenatu quũ ſnia dr̃:aut ad iudices quũ accuſat vel defendit vel petitur vel negat aut ad pplm.quũ vel concitat aduerſus improbos vel lenitur ſi contra pbos exaſpatus fuerit. His cõtra q̃s Oſtẽdit tm̃modo duo genera cauſarũ.ſ.deliberatiuũ & iudiciale:naʒ ad iudices vel accuſas vel defendis:vel petis:vel negas. Apud ſenatũ:vel ſuades vel diſſuades:hoc facit anthonius vt in ſnia pſiſtat tm̃mõ duo genera eſſe. Statuẽdi.i.iudicandi. De toto:aut rõne aut cõſuetudine. Hunc de toto genere illo reliquarum orationũ.i.de vniuerſo rerũ genere Non plus quæſiturũ. Qui duo illa genera cauſarũ optime agere didicerit deliberatiuũ:& iudicialẽ nõ plus quæreret quõ tractet infinitã illam qõnẽ quã polycletus quũ finxiſſet herculẽ quærebat quõ pellẽ & hydrẽ fingeret.nã quũ magna didicerit:parua etiã ab eorũ ſilitudine ſciet. Reliquarum orõnũ:qua ſub neutro duorum generũ cõtinentur.

Polycletum. Hunc teſte Pli.cõſtat fuiſſe ſua ætate ſtatuarium eximiũ Hagriadiſq̧ diſcipulũ:& quemadmodum Quintilia.tradit:fuit diligẽtia:ac decore ſupra cæteros. Pellem leonis qua tectus erat Hercules. Nam hercules dicit pellem leonis næmei humeris geſtaſſe: Hydram fabula nota eſt. Quũ hydrã ſagittis fixiſſet cui vno capite ſucciſo tria:aut vt nõnulli volunt ſeptẽ:vel centum pulularet:tandem eam igni cõſumpſit. Tum Catullus. Hic Catullus primo quidẽ rñdens anthonio quodãmõ epilogũ facit eorum oim.quę antonius in diſputatõe ſua confirmauerat:deinde obiectionẽ quandã facit:q ea videlicet:qua in qõne infinita cõtinent:longe ſe aliter habeat:q̃ antonius dixerat. Anthonius em̃ dicebat tractari poſſe ex ſimilitudine generum.quæ in rhetorica tractant. At vero Catullus dici ea his multo maiora eſſe.vtpote:vbi quærat de virtute:& natura deorum. Præclare:egregie. Poſuiſſe ante oculos.id eſt explicaſſe & declaraſſe. Quid diſerte orator oporteret:videlicet duo genera cauſarum:quibus oratoria omnis materia informet:quam voluit eſſe queſtionem finitam.Nam infinitam p antonii ſniã eãtenus orator exercere debet: quoad de rebus eiuſmodi in oratione ſua dicere poſſit. Aſſumeret videlicet ex illa queſtione finita:& duobus generibus:quibus ipſa quæſtio informat:aſſumeret: quum eſſet de finita rõne diſſerendum: & ſimul orante dicenda exponenda narranda exequenda teſtimonia mandata legatões hyſtoria cohortatio obiurgatio cõſolatio quæ nulla ppria pcepta rhetorice habeat ſed ab aliis inſtruant.vt ſupius dixit Antonius. Deduxiſti:Ipſe plane explicat:qđ antonius diſputauerat dicens. In duo genera in iudiciale & deliberatiuũ. Cætera:vt queſtionem illam vniuerſalem:teſtimonia:legatorum mãdata:vt hyſtoria:vt obiurgatio cohortatio conſolatio vt ſuperi⁹ dixit vt de his rebus orã

vim adeptus ſit: vt eoꝝ mẽtes qui aut de republica aut de ipſis rebus:aut de his cõtra quos: aut p quibus dicat quũ aliqua ſtatuẽdi poteſtate audiant ad ſuum arbitriũ mouere poſſit hunc de toto illo genere reliquarũ orationũ: non plus quæſiturũ eẽm quid dicat:q polycletum illũ quũ herculẽ fingebat:queadmodũ pellẽ aut hydram fingeret:etiã ſi hac nunq̃ ſperatim facere didiciſſet. Tum Catullus. Prę̄clare mihi videris Antoni poſuiſſe ante oculos qđ diſerte oporteret euʒ:q orator eẽt futurus:quid etiã ſi nõ didiciſſet ex eo quod didiciſſet aſſumeret. Deduxiſti em̃ totũ hoiem ĩ duo genera ſolum cauſaꝝ cætera innumerabilia exercitationi & ſilitudini reliquiſti:ſed vide:ne in iſtis duobus generibus hydra ſit & pellis. hercules.et alia opa maiora : ne in illis rebus quas ptermittis relinquant:nõ em̃ mihi minus opis videt de vniuerſis generib⁹ rerum quã de ſingulorꝝ cauſis ac multo etiaʒ maius de natura deoꝝ. quã de hominum litibus dicere non ẽ ita inquit Antonius dicam em̃ tibi Gatulle non tã doctus quã id quod eſt maius exptus. Omniũ ceteraꝝ rerũ oratio mihi crede:ludus ẽ homini nõ hebeti neq̧ inexerci

tor ſine pceptõe eleganter dicere poſſit ſilitudine aliorum pceptorum. Sed vide: quaſi in ſilitudine pſiſtit Antoniu: qui ſupra dixit quũ oſtẽdere vellet quid oratori faciendũ eſſet: vt ex his quæ difficilia tractare didiciſſet: poſſ et alia: q̃ faciliora eſſent dicere. Nam ſilitudo hæc fuit antonii: qui imaginẽ Herculiſ optime fingeret: nõ quæſiturũ quõ pellẽ formaret: quũ fingere herculẽ difficilius ſit. Pelle aut hydrã: q̃ſi faciliora reſpectu imaginis herculeæ. Duo genera. ſ. iudiciale: & deliberatiuũ. Sed vide hæc duo genera ita introducta ſunt a te quaſi res faciliores: qõ illa infinita vbi ea cõtinent̃ q̃ nullis pceptis inſtituũt̃ q̃ſi facilior. Sed vide ne id ecõuerſo dicendum ſit: videlicet qõnem illã infinitã: & oia: in quibus nulla pcepta rheroricæ tradunt̃ ſint difficiliora duobus illis generibus hoc eſt vide ne ea q̃ tibi faciliora & minora vident̃ cõuerſo maiora: & difficiliora dici debeãt. Iſtis duobus. ſ. iudiciali: & deliberatiuo. Alia opa maiora videlicet infinita qõne: vbi tractat̃ de reb⁹ honeſtis: & turpibus: vtilibus & inutilibus. Quas pͭermittis: quaſi facillima.

tato neq̧ cõmuniũ litteraꝝ & politioris humanitatis experti: in cauſarũ cõtẽtionibus: magnũ eſt quoddã opus: atq̧ haud ſciam: an de hũanis operibus longe maximũ: in qbus vis oratoris plerũq̧ ab impitis exitu & victoria iudicat̃: vbi adeſt armatus aduerſarius: q ſit & feriẽdus & repellendus: vbi ſępe is qui rei dñs eſt: futurus eſt alienus atq̧ iratus. aut etiã amicus aduerſario: & inimic⁹ tibi eſt: quum aut docẽdus is eſt: aut dedocẽdus: aut reprimẽdus: aut incitãdus aut omĩ rõne ad tẽpus. ad cauſam orõne moderãdus: ĩ quo ſæpe beniuolentia ad odiũ: odiũ autẽ ad beniuolẽtiã deducendum eſt: qui tanq̃ machinatione aliqua: tũ ad ſeueritatem. tum ad remiſſionẽ animi. tum ad triſticiam. tum ad lęticiam eſt contorquẽdus. omnium ſententiarũ grauitate. omnium verborum ponderib⁹ eſt vtendũ. Accedatur oportet actio varia: vehemẽs plena animi: plena ſpiritus plena

Non em̃ nõ minus oratoris negociũ eſſe videt̃ tractare de his reb⁹ q̃ in diſputatõne venire poſſent. Opis. i. laboris. De vniuerſis hoc eſt de his: q̃ ſub infinita qõne cõtinẽt̃. ſ. de reb⁹ honeſtis & turpib⁹: vtilib⁹ & inutilib⁹: & cæteris hmõi virtutib⁹: & vitiis. Quã de ſingulorũ: videlicet d̃ cauſ hypotec̃. i. cauſ q̃ circũſtãtiis inuolũtæ ſũt: vt cũ tractat̃ de pſona d̃ re d̃ loco de facultatib⁹ q̃s hũit is q accuſat̃. Ac multo magis de natura deorũ: qd̃ ptinet ad phiam: & methaphiſicam. Naturalis phia: diuidit̃ in mathematicã. & metaphiſicã. Methaphiſyca. i. ea q̃ ſunt poſt naturalia: nõ dignitate ſed ordine diſcendi: quia primo philoſopho diſcẽda ſunt phyſica. i. naturalia: deinde aggredit̃ metaphiſica. i. q̃ ſunt poſt naturalia nõ dignitate ſcda: ſed ordine: quia primo diſcenda ſunt naturalia: deinde ſupra nturalia: Supra naturalia dicunt̃ ſupra cœleſtia: videlicet dicere de natura deorum: cuius naturæ ſint: & cuius formæ. Nam in hac diſputatõe philoſophi multa dixerũt: quæ minus phãda ſunt religioni noſtræ. Nam fuerũt qui dicerẽt deum humanam formã habere: quũ cõſtet eſſe inuiſibile. Alii vero dum eſſe mentem ſapiamq̧ pfectam: oimq̧ rerum quæ ſunt ei ſubiecte quaſi prudentiam quandã pcurantẽ cœleſtia maxime deinde in terris ea quæ ptinẽt ad hoies: quæ oia deorum nature cõueniũt: q̃ ſit eadem ſempiterna. Nihil em̃ valentius eſſe a quo intereat. Sed Simonides recte rñdiſſe d̃ quũ Hiero. ſyracuſanus ex eo quæreret qualis deus eſſet ille cogitãdi deum vnũ popoſcit: poſtero die biduum petiit: & quũ ſepi⁹ duplicaret numerũ: admiratus Hiero. quæſiuit ex eo: quid ita faceret: rñdit quia q̃to magis cõſidero tanto ſpes eius mihi videt̃ obſcurior. Non doctus quia maior eſt expiẽtia q̃ doctrina. Non eſt inquit. ſ. vt dicis. videlicet illa res de quibus generatim diſputandũ ẽ. difficiliores eſſe: q̃ forenſes cauſas. Orõ quæ cæteris ẽ adhibẽda. Nõ hebeti. i. nõ obtuſioris & tardioris ingenii Neq̧ inexpto. i. nõ imperito. Inexercitato: qui nullã in his meditationẽ fecit. Cõmuniũ lraꝝ. cões lras appellat ſtudia humanitatis: quæ ad grammaticã & rhetoricam ptinent. Politioris vrbanioris ad politicum. i. ciuilem hoiem ptinent. Ludus: Hæc quæ tibi difficiliora vident̃. p ludo habent̃ homini ingenioſo. Sed agere cauſas in iudicio maiori eſt opus ingenio. Contentionibus. i. diſceptationib⁹ ſcilicet cõtendere de iure de facto rei. Longe valde. De humanis opibus. id eſt de omnibus negociis humanis: quæ ad hoiem ptinent haud ſcio an maximum ſit tractare cauſas. In quibus. ſ. cõtentionibus Et primo dicit difficile eẽ oratori. q̧ videlicet etiã ſi egregie dixerit. tñ auditores plerũq̧ iudicant ex euẽtu cauſæ. vt ſi bene dixerit. & cauſam amiſerit eum imperitum iudicet ſi contra bene dixiſſe exiſtiment. Vis: virtus. Exitu. i. ab euentu & ſucceſſu. Armatus inſtructus rõnibus & argumentis ſuis ad contradicendũ: vbi abeſt. Hic breuiter: vim oẽm oratorem tangit quæ ad iudiciale genus ptinet. Feriẽdus quũ accuſas. Repellendus: quũ defendis. Vbi ſæpe rei dns: videlicet iudex. Iudex em̃ dñs eſt rei: nam in poteſtate eius eſt vel damnare vel abſoluere ideo dixit cum aliqua poteſtate. Alienus atq̧ iratus & quum iratus videbitur neceſſe erit magna arte vt ex alieno propitium & ex irato pacatũ reddas. Amicus id eſt & ex amico neceſſe eſt reddas inimicum aduerſario. Inimicus ſed videtur iterare quod ſuperius dixerat futurus alienus & iratus efficit̃ auditor merito cauſe. Nam ſi cauſa fuerit eiuſmodi: quæ diſpliceat aut etiam ſi ille nobiſcum amicicias non agat vtrunq̧ horum ſubtractum faciet. Alienus turpi

tudine causæ alienatus. Iratus pſuaſiōe aduerſariorū infenſus. Amicus: grā aduerſarii. Inimicus: videlicet ſimultate aliqua: quæ tibi cū illo aliqn̄ fuerit. Docēdus videlicet honeſtā eſſe cauſam: q̄ ipſi turpis eſſe videbaṫ. Dedocēdus: diſſuadēd⁹: vt diſſuadeas cām tuā nō eē turpē. Reprimēd⁹ ab ira: ſi qd tibi iratus fuerit. Incitādus contra aduerſarios: ſi forte eis amicus fuerit. Ad tp̄s ad cām. i. ad cām tp̄is. i. ad opportunitatē cauſe. Omni rōne. i. oī mō. i. quōcunq; pōt. Moderādus: corrigēdus. In quo. i. in q̄ moderatōne: ſi te oderit: neceſſe eſt vt arte quādā ex alieno tibi beniuolū reddas: ſi aduerſariū dilexerit:

doloris: plena ſeueritatis. In his opib⁹ ſiqs illā arte cōpræhēderit: vt tanq̄ Phidias mineruæ ſignū efficere poſſit nō ſane queadmodū in clypeo idē ille artifex minora illa opera facere diſcat: laborabit. Tu; Catullus. Quo iſta maiora & mirabiliora feciſti: eo me maior expectatio tenet: qbuſdā rōnibus: qbuſue pceptis: ea tāta vis cōpareṫ: nō quo mea quidē iā interſit: neq; .n. ætas id mea deſiderat: & aliud quoddā genus dicēdi nos ſecuti ſumus: qui nunq̄ ſentētias de manibus iudicū vi quadā orationis extorſimus: ac potius placatis eorū animis tantū quantū ipſi patiebanṫ accæpimus ſed tamen iſta tua: nullum ad vſum meū: tantum cognoſcēdi ſtudio adductus reqro. Nec mihi opus ē græco aliquo doctore: q mihi puulgata

iratū facias. Machina pprie eſt inſtrm̄ q̄ moles aliqua facile quocūq; volueris impelli pōt. Nā ſolēt qui eiuſmodi rerū artifices ſunt pitiſſimi machinas quaſdā ſtruere: qbus res grauiſſimas puo labore impelliūt. Pari rōne vtēdū eſt artificio quo auditorū animū: in q̄cunq; partem volueris facile impellas. Qui. ſ. auditor Machinatōe inſtrō quodā q̄ fabri vtunṫ ad moles torquēdas. Ad ſeueritatē. i. aſperitatē: qd fit p amplificationē cū augeṫ crimen: & inſtigaṫ auditor. Ad remiſſionē: cōtrario & ad triſticiā: p cōmiſerationē: quū minuiṫ crimen & miſericordia captaṫ: & vtrobiq; orator curabit vt ſuauis nō rebus tm̄mō inſit: ſed etiam verbis: vt Vir. de Iunone. Gens inimica mihi tyrrenum nauigat æquor. Inimica dixit mihi non his quibus faueo ſed mihi tyrrenū dixit quaſi iam ytaliā teneret Aeneas. Illū ī italiā portās: victoſq; penates: Illū dixit nō reliquas in italiā portare. victoſq; penates: & qa poterat Aeolus dicere ſi ſe cū deos portant eis obſiſtere nō potero: dicit Iuno ſecū deos fractos & deuictos portare. Ad lætitiā: nōnunq̄ vrbanitate: & facetiis noſtris torquēdus eſt auditor ad lætitiam. Omniū ſententiarū omniū verborū: vt non res ſolum: ſed etiā verba ſua vim habeāt: vt ſupra diximus. Actio. i. pnūciatio: quia pnūciatio in actione conſiſtit Nam ſi verba eſſent grauia: & veteris humili voce: nō ſeruares . i. deorū. Nam quū res de qua agiṫ: ſeuera fuerit ac triſtis vehemēti voce: & cū quadā acrimonia pnūcianda eſt. Varia: put res fuerit: vel ſeuera vel humilis vel triſtis vt læta. Vehemēs: quū acrimonia quadā p cōtentionē. Plena animi. i. iræ videlicet p cōtinuationē: vbi exclamatōe cōtinuata verba conficiunṫ. Plena ſpūs. i. intentioni voce p diſtributionem: vbi exclamatio ab imis faucibus adhibeṫ. Doloris: hoc triſticiam ptinet: quū pnunciationem verbis ſimilem. i. mœſtam fecerimus: nam docet etiam Cice. plerūq; in pnūciatiōe quū de re triſti & mœſta loquimur caput eſſe pulſandum: & id p cōquæſtionē faciēdū: pars eſt diſtributionis vbi ad miſericordiam auditoris animus cōmoueṫ. Seueritatis p cohartationem. i. quum res ſeuera fuerit: ſed ſeueritas ſignificaṫ in actione: voce magis q̄ geſtu corpis. Vox eñ quæ plenior eſt & canora: ſeueritatem quandam ſignificat: ſicuti vox humilis: & remiſſam leticiam quandam: p̄ ſe fert. In his nunc ergo cōcludit antonius in cauſis: & in iudiciis ſi quolibet auditoris animū verſare didicerimus in cæteris reb⁹ quacunq; tractanda fuerint nihil erit quod magnope laboremus. In his. ſ. exercitationibus verſandi auditorum animos. Compræhenderit: ſi eam artem cōpræhenderit: vt tm̄ dicēdo valeat quantū phidias in fingēdo: ita non elaborabit in minoribus opibus quemadmodum phidias in clypeo. Phidias: qui mineruæ ſtatuam egregie fabricauit. Minora illa: hæc omnia ſupra memorata minora dicit. videlicet de rebus honeſtis turpibus de virtute & vicio & de cæteris hm̄ōi. Fuit autem phidias ſtatuarius clariſſimus melior tamen in diis Mineruæ quoq; vt in na. hyſto. Pli. refert: ſtatuam fecit Athenis amplitudine cubitorum. xxvi. quæ ebore & auro conſtabat. Sed in ſcuto eius in quo amazonum prælium celauit ambitu parmæ eiuſdem concaua parte & gigantum dimicationem. In ſoleis vero lapitharum & centaurorum. In baſi autem ſunt dii. xxx. numero: & reliqua quæ Pli. de eodem tradit. Minora. ſ. potuit fingere. Non ſane: nam quū ipſe formaſſet ſignum mineruæ: facile fuit clipeum effingere.

TVM CATVLLVS. Hic eſt tercius tractatus: in q̄ agiṫ de eo qd ptinet ad pfectam dicēdi rationem hoc eſt de inuentōe earū rerū quæ ad veram eloquentiā ptinent. Diuidiṫ aūt in quatuordecim capita q̄ oīa ſuo quæq; loco nobis plana fiēt. In primo aūt capite rephenduntṫ græci qui rerū foreſium. ignari: & imperiti p̄cepta oratori nec neceſſaria: nec ad veras cauſas accōmodata ſubiiciūt. & Catullus vbi Antonium diſputantem audiuit de his rebus quæ ad materiam ptinerent oratoris: q̄ finita videlicet quæſtio circūſtantiis inuoluta maior atq; p̄ſtantior ppria eſſet oratoris: infinita vero nōnunq̄ ab eo tractaretur: quā ab oratore volebat eatenus ſuſcipi vt res eiuſmodi: ſi qn̄ opus eē cōtingeret: eas etiā ſciret ipſe orōni ſue inſerere: in hunc modū loqui introduciṫ. Maiora & mirabiliora: quæ ppria ſunt oratoris: vide

licet materiã hãc finitã q̃ duab⁹ his ſpecieb⁹ iformat.ſ.iudiciali:& deliberatiua. Et me maior expectatio tenet: ꝙ ab his etiam ſumi pñt pcepta: qb⁹illa etiã q̃ſtio ſuppleret: q̃ difficilior aliis videbat: eaꝫ Antoni⁹ oñdit eſſe faciliorem. Quibuſnã rationib⁹ qbuſue pceptis.i.qbus rationibus pceptoꝝ eſt.n.endiadis. Tãta vis.ſ.oratoris: q̃ in vtroq; genere conſumit: in iudiciali & deliberatiuo. Neq;.n.ætas id mea deſiderat: nec deſidero inquit: q̃ ad hãc facultatem pertinent: qđ mea ætas ita poſtulare videatur q̃ iam ingrauelcit: & pſertim quũ fuerim alio dicendi genere delectat⁹. Id gen⁹.ſ.contentioſum qđ in foro & cauſis verſat. Aliud videlicet familiare quietũ ac planũ: ſine vlla acrimonia: & ſine vlla dicẽdi vehemẽtia. Exorciſm⁹: extorq̃re eſt vehementia quadã & artificio dicẽdi ſniam a iudicib⁹ p vim quodammõ auferre. Snias.ſ.dãnandi vł abſoluendi Placatis: trãquillis: ac nulla orõne cõmotis: qa orator put cauſæ reqrũt auditoꝝ aĩos cõcitare ſolet vł ad irã vł ad odium. Quãtũ ipi patiebat.i.quãtũ eius poſtulabat volũtas. Sed tñ q̃uis inqt ea pcepta ſint a pposito meo aliena q̃ tu pfeſſus es ea tñ nõ eã vtilitat̄ ſed ſcie deſidero. Nec mihi. Et ne forte ſe excuſet Antoni⁹: ꝙ hæc conſuetudo tradendi pcepta græcorũ ſit dicit ſe quidẽ ſcire peruulgata eſſe præcepta a græcis: nec ea ſe deſiderare ab doctore græco qui ſibi pcepta oĩbus nota tradat. Peruulgata.hoc loco Catullus dicit ſe græcoꝝ pcepta didiciſſe: quæ vulgo de arte rhetorica proponere ſolent: videlicet officium oratoris eſſe: appoſite dicere ad pſuadendum Deinde tria genera cauſarũ: demonſtratiuum: deliberatiuũ & iudiciale Poſtea qñ ꝙ rhetoricæ artis ptes eẽ.ſ.inuentioneꝫ: diſpoſitionẽ: elocutionẽ: memoriã & pnũciationem: & cætera hmõi: & ob eam rem nihil de eis curare. Quũ ipe nunq̃ foꝝ. Quõ inquit potuerũt græci præcepta dicẽdi nobis tradere: & ad veras cauſas accõmodata: quũ nunq̃ cauſas egerit neq; forũ vnq̃ aſpexerint. Vt pipateticus & exemplo oſtendit græcos eiuſmodi rhetores: qui pfitentur ſe dicendi præcepta dare: eſſe temerarios: ꝙ videlicet eorum præcepta quoruꝫ ipſi nullam experientiam habent aliis tradere audeant. Quũ Hannibal Carthagine pulſus apud Anthiochũ exularet: forte accidit: vt ab hoſpitibus eius philoſophus hic phormio ad conuiuium vocaret cum ipſo. Hannibale: qui rogatus vt audire vellet Phormionẽ de re militari diſputantem: non recuſauit: quuꝫ igitur ille multa de imperatoris & militũ officio diſputaſſet & cæteri admiratione quadam tenerentur & ipſe Hannibal nihil omino moneretur: interrogatus: quid de hac Phormionis diſputatione ſentiret. Tũ ille multos inquit deliros vidi ſenes: neminem auteꝫ Phormione magis et recte quidem ꝙ auſus fuiſſet tractare de re militari: q̃ nunq̃ attigiſſet. Hannibale pſertim audiẽte quẽ conſtat imperatorem fuiſſe præſtantiſſimũ: qui bellum diu contra romanos geſſerit: et ita geſſerit: vt plerunq; prælio victor euaderet. et conuiuio Scipionem etiam cum Hannibale interfuiſſe: narrat Plutarchus. Quum inter cætera quærere tur ex Hannibale quem omnium primum putaret eſſe ducem Reſpondit Alexandrum magnũ: qui omnem ferme terrarum orbem ſubegiſſet. Deinde quem ſcđm Pyrrhum dixit qui optime rei militaris peritiam tenuiſſet. Poſtea quem tertiũ: tum ſe reſpondit Hannibal præſtantiſſimorum cæterorũ ducem fuiſſe. Hic Scipio Quid ſi me viciſſes. Enim vero inquit Hanibal: & Alexandro & Pyrrho me antepoſuiſſeꝫ Vt peripateticus ille dicitur: quotiens incepta oratione multa interponuntur anteq̃ periodus perficiatur eo ꝙ hiperbatos obſcuriorem orationem facere videtur: iterum reppeti ſolet quod ab initio poſitum erat: vt hoc loco locutus eſſe dicitur. Expulſus.poſtq̃ Scipio aphrican⁹ſuperior Carthaginẽ poplo romano tributariã fecit haud multo poſt populus carthaginẽſis: quũ videret Hannibalẽ inquietũ eẽ: eũ ciuitate expulere q patriã relinquẽs ad Anthiochũ regẽ Syriæ ſe cõtulit. Hoſpitib⁹.ſ.Hãnibalis. Copioſus q multarũ rerũ ſcientiã teneret. De impatoris officio.i.đ officio impatoris: & militũ. Hic p tũc. Pœnus: Hãnibal nõ ſatis locut⁹ ẽ: vtpote barbar⁹: q græce neſciret: ſ; liberũ dedit reſponſum.i.libero homine

pcepta decantet: quũ ipſe nunq̃ forũ.nũq̃ vllũ iudiciuꝫ aſpexerit: vt pipateticus ille dr̄ Phormio. quũ Hãnibal Carthagine expulſus.ephesum ad Antiocũ veniſſet exul: pque eo.ꝙ ei⁹ nomẽ erat magna apđ oẽs glĩa iuitatus ẽ etiã ab hoſpitibus ſuis: vt eũ quẽ dixi: ſi velit audiret: quũq; ſe nõ nolle dixiſſet locutus eſſe dr̄ hõ copioſus aliquot horas de ipatoris officio: & đ oĩ re militari. Tũ quũ cæteri q illũ audierãt: vehemẽter eẽnt delectati. querebãt ab Hãnibale qdnã ille ipſe de illo phõ iudicaret. Hic pœnus nõ optime græce: ſ; tñ libere reſpõdiſſe fertur multos ſe deliros ſenes ſepe vidiſſe: ſed qui magis q̃ Phormio deliraret vidiſſe neminẽ: neq; me hercule iniuria: q d.n.aut arrogãtius: aut loq̃cius fieri potuit: q̃ Hãnibali.q tot annos đ impio: cũ pplo Romano oĩm gentiũ victore certaſſet: græcũ hominẽ q nunq; hoſtẽ: nũq̃ caſtra vidiſſet: nunq̃ deniq; minimam partẽ vllius publici mũeris attigiſſet: pcepta đ re militari dare Hoc mihi facere oẽs iſti: q đ arte dicẽdi pcipiunt. videtur. quod.n.ipſi expti non ſunt: id docẽt cæ

teros:ſ; boc minus fortaſſe errãt: ꝙ nõ te vt Hãnibalẽ.ſ; vt pueros: aut adoleſcẽtulos docere conãtur. Erras Catulle inquit Antonius:na; egomet in multos iam Pbormiones incidi: quis enim eſt iſtorum rbetorum q ꝙ̃ꝙ̃ noſtrũ qcꝙ̃ intelligere arbitretur: ac mibi quidẽ non ita moleſti ſunt. facile omnes ꝑpetior & perfero: nam aut aliquid afferunt quod mibi non diſpliceat. aut efficiũt: vt me non didiciſſe. minus pœniteat. Dimitto autẽ eos nõ tã cõtumelioſe.q̃ pbiloſopbũ illũ Hanibal & eo fortaſſe plus babeo etiã negocii: ſed tñ eſt eoꝝ doctrina. quãtũ ego iudicare poſſum ꝑridicula. Diuidunt.n.totã rem in duas partes: in cauſæ cõtrouerſiã: & in q̃ſtionis cauſam appellãt rẽ poſitã in diſceptatione rerũ & controuerſia. q̃ſtionẽ au

dignum: vt libertatem quãdã animi oſtenderet. Deliros: delirus ra.rum: & deliras vtrunq̃ deducitur a læra. Eſt autẽ læra foſſa recta: q̄ contra tuendos agros ducit: & inq̃ totius agri vligo decurrit: & quia rectus ẽ ſulcus lirare dedicuntur: qui a recta via declinant: ḡ delirus eſt qui a ratione diſcedit. Ratio enim eſt recta via.ꝑ quam omnes ducunt: in qua ſignificatione boc loco: & vbiq̃ ponit. Neq̃ me bercule: laudat boc reſponſum Catullus: & ſimilitudinem affert: Vt inquit delirum eſſe duxit illum: ꝙ nunq̃ militiã exercuerit: ita ego etiam illos deliros exiſtimo: qui quum nunq̃ cauſas egerint: ꝑcepta dicẽdi tradere audeant. Mebercule. ita me adiuuet bercules. Arroganti⁹: impudentius. Loq̃tius: petulantius. Hannibali: ac ſi diceret tanto duci. Græcum bominem. ſcilicet Pbormionem. Hoſtem.i.armatu; militem. Nunq̃ caſtra vidiſſet.i.qui nunq̃ in caſtris fuiſſet. Vllius publici muneris qui nũq̃ alicuius officii ad rempu. pertinẽtis partem attigiſſet: ac ſi diceret: qui nunq̃ in gerenda repub. verſatus eſſet. Hoc mibi nunc confert ſimilitudinem rbetorum græcorũ. ſicut Pbormio de re militari diſputabat: quu; nunq̃ miles fuiſſet: ita bi qui nunq̃ cauſas experti ſint: præcepta tradũt. Docere conãt .i.i ſcola ꝑcepta ſua adoleſcentib⁹ tradũt & nõ viris eruditiſſimis quemadmodũ tu es o Antoni. Te.ſ.Antoniu; Craſſum: & cæteros præſtantes. Erras Catulle in boc ſermone Antonius dicit ꝑcepta rbetorice artis græcoꝝ eſſe ſuperflua ꝙ omnibus vltro ſeſe offerãt: & ꝑpterea non eſſe neceſſaria. Et primũ Catullo reſpondet: & bac occaſione capta ea nibilo minus breuiter enumerat: quia autem dixerat Catullos boc prudentiores eſſe doctores græcos q̃ pbormionem ꝙ non viros eruditos bæc quædam quaſi ludibria docerent: ſed pueros. Dicit Antonius falleri O Catulle: ſi credis græcos bæc præcepta ſua imprudenter pueris tantum tradere: nam neminem romanum exiſtimant participem eſſe doctrinæ. Ea inſolentia græci ſunt: vt tantummodo doctos ſe eſſe exiſtiment: romanos autem omnis doctrinæ penitus expertes. Erras falleris inquit Catulle quia dixerat Catullus eſſe rbetores græcos modeſtiores q̃ pbyloſopbos: eo ꝙ pbyloſopbus ille voluerat Hannibalẽ re; militarem docere rbetores autem tantummodo pueros docere conantur. Nam egomet qui non ſum puer ſed vir: non adoleſcẽs: ſed grauioris ætatis bomo. Pbormiones: pbormionis ſimiles. Quis eñ nemo inquit eſt tanta inſolentia. tanta impudentia: quanta græci rbetores qui eiuſmodi præcepta ſic tradunt quaſi romanum quemq̃ nibil omnino intelligere exiſtiment. Iſtorum rbetorum.ſ.græcorum. Noſtrum: ſcilicet romanorum. Ac mibi quidem: & quamq̃ inquit intolerabili quadam ſint ineptia ego tamen illos facile patior: nam aut aliquid dicunt ꝙ non vtile ſit: ſed tamen non moleſtum aut aliquid ineptum. Si inutile: ne moleſtum quidem facile patior ſi vero aliquid ineptum: laudo meum conſilium ꝙ doctrinam eorum contempſerim. Perpetior & perfero: plus eſt perferre q̃ perpeti: nam perferre eſt perſeueranter ferre: vt illud patientiæ boc perſeuerantiæ ſit quæ partes ſunt fortitudinis. Patientia enim parũ prodeſt niſi coniuncta ſit cum perſeuerantia. Nam aut: nunc affert rationes. Quod mibi id eſt quod ſi non vtile ſit minus tamen moleſtum. Aut efficiunt aut ſiquidem inepte dixerint efficiunt vt laudem propoſitum meum qui doctrinam illiuſmodi paruifecerim. Dimitto autem ſcilicet a diſputatione. Non tam: non enim illos delirare dico ſicut Hannibal. Et eo fortaſſe: fortaſſe inquit plus negocii ſuſtineo: ꝙ eos lentius fero. nam me magis obtundunt q̃ ſi eos aſperius repellerem. Plus negocii id ẽ laboris plus ſuſtineo. Plus ſcilicet q̃ Hannibal. Sed eſt tamẽ q̃uis inquit bos rbetores græcos æquo animo feram: eſt tamen eorum doctrina perridicula & ita occaſione capta quaſi per tranſitum tangit: quæ ab ipis de rbetorica præcipiuntur. Perridicula. id eſt riſu digna. Totam rem id eſt materiam rbetoricæ facultatis. Cauſæ controuerſiam: ſignificat bypotbeſim. In quæſtionis. tbeſim oſtẽdit: videlicet in infinitam illam propoſitionem materiæ. Diſceptatione rerum: inter conſulentes: quum ſuadeãt aut diſſuadeant aliquid: controuerſia vero ſignificat iudiciale genus: inter cauſidicos. Cauſidici autẽ vel accuſant vel defendunt vel petunt vel negant: & ita duas ſpecies rbetoricæ facultatis tetigit: quibus formatur finita quæſtio. Vel diſceptatione: & controuerſia: quia ex diſceptatione naſcitur controuerſia. Nam prius diſſentimus: deinde contendimus. Quæſtionis cauſam: bic nullã cauſæ mentionem fecit: quia ſimulac cauſa nominatur: continuo in circunſtantiis intelligitur: vt dixi ſuperius. Infinita dubitatione: qa ſiquis vellet diuidere in ꝑtes infinitã quæſtionẽ nullũ finẽ iueniret. Na; oĩa de q̄bus ſine circũſtãtiis quærit ſub

bac continētur:vt ſuperiꝰ dixit:q̄ magnitudine ſit ſol:q̄ forma ſit terra:quid ſit turpe:qd boneſtū:qd vtilē & cætera bmōi. De cauſa p̄cepta dāt:de iudicialibꝰ:forēſibuſq̧ cauſis. Nā quū ita diuiſerim:materiā rbetoricæ facultatis:de finita p̄cepta dāt:de infinita aūt nibil oīno. Mirū ſilētium:qa nulla oīno p̄cepta proponunt. Deniq̧ qnq̧:poſtq̄ materiā ꝓpoſuerīt finitā & īfinitā formari duabꝰ ſpeciebꝰ.ſ.deliberatiua & iudiciali:vl' tribꝰ vt nonulli volunt:demonſtratiua:deliberatiua:& iudiciali adiungunt ptes:q̄ ſunt inuentio:diſpoſitio:elocutio:memoria & ꝓnunciatio:q̄ ptes appellant̄ itegrales:eo ꝙ aliq̄ earū deficiēte rbetorica facultas itegra non ſit. Nā quemadmodū corpꝰ aliq mēbro deficiēte impfectum ē ita rbetorica ſiqua barū defuerit:tunc itegralis nō erit quia non ſatis eēt iuenire:niſi iuenta diſponerēt:neq̧ diſponi:niſi diſpoſita eloquerentur:& elocutæ memoriæ mādarētur:& niſi iuēta:diſpoſita elocuta & memoriæ mādata ꝓnūciarētur. Agere ad geſtum corpis ꝓnūciare ad vocē refert̄. Rē ſane nō recōditā .i.nō obſcurā neq̧ latentē:q̄ ipa ſe ſua ſpōte offerat. Quis.n. Et ꝓbāt illud diuidūt inq̄ bāc facultatē i eiuſmōi ptes:q̄ oībus facile offeruntur vt ſua ſponte cognoſci poſſint ſine vllis bmōi p̄ceptis. Nemo ē.n.q nō videat neminē poſſe apte dicere niſi q illa intelligat & babeat qd dicat. Quid diceret ꝓpter iuentionē. Quibꝰ v̄bis ꝓpter elocutionē. Quo ordīe:ꝓpter diſpoſitionē. Meminiſſet:ꝓpter memoriā. Atq̧ bæc:ac ſi diceret nō nego quin ſint apte diſpoſita & cōgrue ſed ea no neceſſaria eē contēdo. Ante oculos.i.manifeſta eē oībus. Vt eas itē quattuor. Hoc.di.ſm diuerſas rbetoꝝ opiniones. Alii.n.dixerūt orōnis ptes q̄tuor:tantū mō.bi ſunt qui diuiſioni annectūt cōfirmationē. Dicūt.n.diuidi in exordiū:narrationē cōfutationē:diuiſionē. Alii quinq̧ ptes exordiū:narrationē:diuiſionem:confirmationē & cōcluſionē qa cōfirmationi coniungūt cōfutationē ſed a diuiſione ſeparāt confirmationē. Alii ſex.ſ.exordiū narrationē:diuiſionē:confirmationē confutationē & concluſionem & bæc opinio vulgatior ē. Alii ſeptē:nā bis oībus ptibꝰ addiderūt digreſſionē:vt orōnē exornemꝰ:aut augeamꝰ anq̄ ꝑorēmꝰ. Aliter ab aliis:ab aliis plures:ab aliis pauciores:vt mō dicebā. Iubent Nūc ptes orōnis oñdit:& q̄ p̄cepta in vnaq̧q̧ pte ipi rbetores tradiderūt. Beniuolū:bæ ptes ſunt exordii:beniuolētia docilitas & attentio. Narrationis ptes ſunt tres:vt breuis:vt veriſimilis:vt dilucida ſit. Poſt autē diuidere:quia diuiſio duas ptes babet enumerationē:videlicet & expoſitionē:Enūeratio:quæ contineri non debet plus q̄ tribus ptibus:& expoſitio quū res de quibus dicturi ſumus breuiter exponimꝰ & abſolute. Proponere quū eſtendimus quid nobis cōueniat cū aduerſariis:aut quid in controuerſia nobis relictū ſit. Tum.i.poſt bas quinq̧ partes. Perorationē.i.finē orōnis nam ꝑorare ē finē orōni imponere & nibil intereſt:iter ꝑorationē & cōcluſionē. Alii iubēt:ſm eos qui dicūt ſeptē eē orōnis partes. Digredi:digreſſionē fieri. Ornandi:tunc quū ea quæ per omnē orōem dixerimꝰ exēplis ornare voluerimꝰ. Deinde:& vbi ꝓdigreſſionē ornauerimꝰ & amplificauerimꝰ:continuo deinde inferatur concluſio. Concludere efficiendo id qđ intendimꝰ. Perorare boc eſt finem imponere. Neq̧ bæc quidē paucis verbis oīa q̄ ad artē rbetoricā ptinent p̄cepta complexus eſt ſicut vidiſtis:Anto.nūc autē oñdit:ꝙ ab initio inſtituerat:bæc apte quidem diſtributa eſſe a rbetoribꝰ illis græcis nū tū perite ſatis ꝙ ea ordinem quendā ꝓbatū magis babent q̄ vtilitatem neceſſariā. Nec boc repbendo:ꝙ videlʒ bæc p̄cepta rbetores græci iuenerint:& iuenta diſtinxerint. Concinne.id eſt apte diſpoſita:vt primo qdem materiam poſuerint. poſtea in genera diuiſerint:deinde in partes itegrales:deinde inſtrumēti membra ꝓpoſuerint laudandum eſt. Sed tamen ſenſus eſt.congrue quidem diſtribuerunt græci rbetores.ſed imperite quod neceſſario contigit omnibus qui a veritate diſcedunt:nam imperite faciāt neceſſe eſt. Quæ enim:bic ꝓbat græcorum rbetorum diſtributionem magis congruā fuiſſe q̄ veram. Quæ em̄. Vere inq̄

tē rē poſitā in īfinita dubitatōne:de cā p̄cepta dāt de altera pte dicēdi miꝝ ſilētiū ē. Deniq̧ qnq̧ faciūt q̄ſi eloquētię:iuenire qd dicas:inuēta diſponere.deide ornate verbis poſt memorię mādare:tū ad extremū agere & ꝓnūciare rē ſane nō recōditā. Quis.n.boc nō ſua ſpōte videret.neminē poſſe dicere:niſi & qd diceret:& qbꝰ verbis:& quo ordine diceret br̄et & ea meminiſſet:atq̧ bæc nō ego repbēdo:ſed añ oculos poſita eē dico:vt eas itē q̄ttuor:qnq̧ ſex ue ptes vel etiam ſeptē:qm̄ aliter ab aliis digerūt̄:i q̄s ē ab bis oīs orō diſtributa. Iubēt.n.exordiri:ita vt eū q audiat.beniuoluʒ nobis faciamꝰ et docilē et attētū.deide rē narrare ita vt veriſil'is narratio ſit.vt apta.vt breuis pꝰ aūt diuidere cām.aut ꝓponere:nr̄a cōfirmar̄ argumētis ac rōnibꝰ:deide cōtraria refutare:tū aūt alii cōcluſionē orōnis:& q̄ſi ꝑorōnē collocāt.alii iubēt.anteq̄ ꝑoret̄.ornādi aut agēdi cā digredi. deide cōcludere ac ꝑorare:neq̧ bæc qdē repbēdo. ſunt em̄ cōcine diſtributa:ſʒ tū id qđ neceſſe fuit boībꝰ expꝑtibꝰ veritatis nō ꝑite. Quę.n.p̄cępta pncipiorū & narratōnū eē voluerūt:ea ī totis orōnibꝰ ſūt cōſeruāda. nā ego mibi beniuolū iudicē facilꝰ facere poſſuʒ ī curſu orōnis. q̄ quū oīa ſūt inaudita

imperite diſtribuere:nam quæ dicūt exordiorꝝ & narrationū ꝓpriā eē:ea ego toti⁹ orōis ſua eſſe confirma
uerim. Neq₃.n.in principio ſolū auditorē:beniuolū.docilē:attentū reddere volo:ſed i orōe vniuerſa. Nā
ego: Q uō inquit beniuolū mihi facere auditorē potero anq₃ quicq₃ dixerim⁹ đ cauſa:quā ſuſcepim⁹:quū
eā nō audierint:nō pñt ſe nobis beniuolos p̄ſtare. In curſu.i.ꝓceſſu orōnis. Inaudita.qđ in principio
ē:quū nihil ab oratore dictū fuerit. Docilē:docilitatē etiā dico melius fieri poſſe:quū cauſam aperuero:
Nā docilis ē ille q₃ apt⁹ ē doceri.i.q cauſā itelligere cœperit. Polliceor.ſ.an q₃ aliq̄d ſit auditū. Q uum
doceo aperiēdo eā p diuiſionē Expla
no demonſtrādo cauſaʒ p expoſitionem
Attentū vero:ſed attētionē compara
re debem⁹ ab aduerſariis: nō p exordiuʒ
ſolū ſed p vniuerſā orōem. Tota acti
one.i.tota ꝓnunciatiōe:q₃uis actio mag
ad geſtū corpis ptineat. Actione:demo
ſtrādo argumēta nr̄a.i.i cōfirmādis argu
mētis nr̄is:& aduerſariorꝝ refellēdis. Ex
citādis: cōmouēdis ad audiendū. Nō
prima nunciatione.i. nō prima principii
oſtenſione. Iā vero hacten⁹ ondit im
perite græcos illos artis ſcriptores feciſ
ſe q₃tū ptinet ad exordiū:ꝙ hæ ꝓprieta
tes nō magis ſunt exordii q₃ toti⁹ orōnis
nūc illud idē ondere aggredit̄:de ꝓprie
tatib⁹ narrationis q̄ ſunt breuitas veriſili
tudo & diluciditas: & ita tenendū ē vni
uerſā orōem debere: & breuē & veriſimi
lē:& dilucidā eſſe. Qui.ꝓ quō.q.d.nulla
hac rōne ducti fecerūt. Q uū i hoc oīs eſt
error:ſenſus ē: Idcirco iquit rhetores græ
corū fallunt̄:ꝙ hāc dicēdi rōnem:ſiue fa
cultatē certis quibuſdā ac diffinit generi
b⁹: & ptib⁹ ſicut cæteras artes cōphēdi
arbitrant̄:qđ longe ſecus ē. naʒ oratoris
officiū multo latius patet: q₃ ꝙ diſpoſitis
diſtinctiſq₃ quibuſdā q̄ſi mēbris corpus
vnū efficiat: vt verbi grā. Aliæ quidē ar
tes cert qbuſdā generib⁹ & ptib⁹ conti
nēt̄ qđ de arte rhetorica dici nō p̄t.nā illa
oēs alias p̄ſtat artes & cōphendit.ſicut Cicero dicit Grāmatica diſtribuitur in certa ac diffinita quædā ge
nera.nā eius q̄ttuor ſunt genera:lr̄a:ſyllaba:dictio & oratio:Lr̄arū rurſus quinq₃ ptes:aliæ vocales: aliæ ſe
miuocales:aliæ cōſonantes:aliæ mutæ:aliæ liquidæ.Syllabarū aliæ ſunt:vnius lr̄æ:aliæ duarū:aliæ triū:aliæ
plurium comphēſio.Dictionū ptes ſunt:nomē:verbū participiū & ꝓnomen:& reliqua. Orationū vero
aliæ pfecte:aliæ impfecte:aliæ cōgruæ:aliæ incongruæ:& tam generū q₃ ptium deſcriptiones: atq₃ diffiniti
tiones ſunt faciēdæ:qđ i cæteris oībus artib⁹ fieri poſſe reperies ſed non ita i arte rhetorica: & hoc ē qđ di
xit ſuperius Antonius nō artē eē:ſed ſemiplenā: & oēs artes cōplecteretur amplitudine ſua:ꝙ magna ſit:
& late pateat. In hoc videlicet in hac facultate rhetorica. Cæterorꝝ.ſ.artificiorū. Diſſimile.ſ.artificio
grāmaticæ:dialecticæ:aſtrologiæ:muſicæ:arithmeticæ:aſtronomiæ:& ſic de cæteris huiuſmodi. Cuiuſ
modi.ſicut ſupius.nā quū Craſſus diceret ius ciuile oratori neceſſariū eē: idq₃ ꝓbare vellet facillimū eſſe:
dixit corpus eē iuris ciuilis paucis generibus poſſe comphendi:quia tria ſunt tm̄.ſ.ius naturale:ius lege:
& ius conſuetudine. Deinde ſingulorū generū ptes.ſ.religio:pietas:gratia vindicatio:& obſeruātia: &
veritas. Ius cōſuetudine:pactū:par:& iudicatū: Ius lege:& earū ptium diffinitiones:nā tot ptes ſunt q̊t le
ges iuriſconſulti exædificauerūt. In quo:videlicet in exponēdis generib⁹ rerū. Vitiū ē ſi genus vllū
p̄termittatur:oīs diuiſio generū debet eē plena:vt nullū omino relinq̄tur. Mēdoſum:quia ſicut genera
ponenda ſunt oīa:ita & generū ptes. Tum verborū omniū diffinitiōes.In diffinitione cauendum ē:ne
quid p̄tereatur:qđ ab aliis ſeparat diffinitū:quæ ſunt genus & differentiæ.quib⁹ poſitis quicq̄d acceſſerit
ſupfluū erit.ḡ i deſcriptiōe rerū ꝓprietas circūſcribatur. Diffinitiōes generꝝ & ptium. Sed ſi hoc.ſ.ſi hoc
inquit fieri p̄t i diſputatiōe iur ciuil:vt ipius quoddā q̄ſi artificiū fiat.& ſi hoc idē i cæter artib⁹ fieri p̄t. in
paruis:vt i grammatica.in mediocribus:vt arithmetica:nō hoc idem cenſeo poſſe fieri in hac arte rhetori
ca. Iam dignior quia præſtat cæteris omnibus.Et maior quia omnes artes complectitur. Hoc videli
cet.vt artificium quoddā fiat ex generibus.& partibus generum diſtinctis ac diſpoſitis. Tanta re.ſcili
cet magnitudine:qua omnibus præſtat. Immenſa:latitudine:ꝙ omnes complectat̄. Sin autē:ſenſus
eſt. Artē rhetoricā certis generibus ac ptibus comphendi poſſe ego nō arbitror:his autem qui arbitran
tur ſatiſfacient græci doctores ſi modo eloquentiæ præceptores adhibendi ſunt: quod ego non concedo

docilem aūt non quum polliceor me demonſtra
turum:ſed tum quum doceo: & explano:attētuʒ
vero credo tota actione excidandis mētibus iu
dicum: non prima nūciatione efficere poſſumus:
Iam vero narrationem ꝙ iubēt veriſimilē eſſe: &
apertam: & breuē:recte nos admonēt:qui autem
hæc narrationis magis putant eſſe propria: ꝙ to
tius orationis: valde mihi videtur errare omnino:
quum in hoc omnis ē error:ꝙ exiſtimāt artificiū
eſſe hoc quoddā non diſſimile cęterorū cuiuſmo
di de ipſo iure ciuili heſterno die Craſſus cōponi
poſſe dicebat: vt genera: rerum primum expone
rent:in quo vitiū eſt:ſi genus vllum p̄termittatur:
deinde ſingulorū generū partes: in quo & deeſſe
aliquā partē & ſupare mēdoſum eſt:tuʒ verborū
oīm diffinitiones:in q̄bus neq₃ abeſſe q̄cq₃ decet
neq₃ redūdare:ſed hoc ſi in iure ciuili:ſi etiā in par
uis aut mediocribus rebus doctores aſſequi pñt
non idē ſentio tanta hac in re:tanq₃ immēſa poſſe
fieri. Sin antem qui arbitrantur. deducendi:ſunt

Ad eos.ſ.rhetores græcos qui hæc tradunt pcepta. Omnia iam explicata.i.explanata. Perpolita id ē pfecta trāſlatio a fabris. Sunt.n.innūerabiles apud græcos hos q ſe rhetores ꝓfitenē multi ſunt libri: nec obſcuri: vt Hermogaras: Hermogenes: Lyſias & coplures alii q de arte rhetorica ſcripſerūt. Nō abditi: quia per ſe clari ſunt. Neq̧ obſcuri: id eſt neq̧ perplexi atq̧ difficiles. Sed videant: ſed non mihi videnē adhibendi eloquentiæ rhetores huiuſmodi: quia aliud eſt qđ ipi pcipiunt: & aliud quod couenit oratoribus. Ludendum quia græci rhetores ludere potius q̃ certare docent: & ē trāſlatio a tyronibus: q pludiis quibuſdā ſe exercēt anteq̧ adverſū pliū deſcendant. Arma eloquentiæ

ad eos: qui hæc docent omnia iam explicata: & perpolita aſſequentur: ſunt em̄ innumerabiles de his rebus libri: neq̧ abditi neq̧ obſcuri: ſ; videāt quid velint ad ludēdum ne: an ad pugnādum arma ſunt ſumpturi: aliud enim pugna & facies aliud ludus campuſq̧ noſter deſiderat. Attamē ars ipſa ludrica armorum & gladiatori & militi prodeſt aliquid ſed animus acer & præſens & acutus idēq̧ atq̧ verſutus: inuictos viros efficit nō difficilius arte coniuncta. Quare ego tibi orator eſt ſic iam inſtituam: ſi potero vt quid efficere poſſit. ante perſpiciam. ſit enim mihi tinctus litteris audierit aliquid. legerit. iſta ipa præcæpta accæperit tētabo quid deceat quid voce quid viribus quid ſpiritu quid lingua efficere poſſit. ante pſpiciam ſi intelligam ad ſummos poſſe puenire cohortabor: nō ſolū vt elaboret: ſ; etiā ſi vir quoq̧ bonus

Ad ludendū more declamandi: ſicut i ſcola f.t. Arma nā arma ſunt cuiuſlibet rei inſtrumēta. vt Virgi. in georgicis. Dicendū & quæ ſint duris agreſtibus arma. Pugna in acie vbi nō ſimulata pugna ſ; vera exercet. Ludus in campo martio vbi pludia fiebāt pugnæ Facies aſpect⁹ qa facies ē ingenit⁹ cuiuſlibet rei aſpect⁹ Aliud quia horridus aſpectus pugnæ aliud requirit. ſ. magnanimitatē Ludus aptitudinē & agilitatē quādā corpis & pſiſtit in tranſlatione vt oñdat pugnandū quodāmodo eē oratori: quū ad cauſā dicendā venerit ſiue defendat ſiue accuſet. Campus. qa in campo martio pludia q̄dā fiebant in quib⁹ imago quædam erat veri certaminis. Attamē diceret aliqs nōne dimicandi peritia ꝓdeſt: ꝓdeſt quidem: ſed ita: ſi magnitudinem quandam animi adhibuerit. Ludrica armorū id eſt dimicādi peritia. Gladiatori qui ſingulari certamine dimicat. Militi q cū hoſtibus pugnat. Acer. i. acris & vehemens Præſens firm⁹ ac ſtabilis. Acutus. pſpicax in cognoſcēdis his q̄ clientib⁹ ſuis pſunt. Verſut⁹ i inueniēdis reb⁹ q̄ aduerſariis ſuis noceāt: & illud quidē ē pſpicacitatis igenii hoc vero calliditatis. Verſut⁹ dr̄ cui⁹ mēs crebro vertiē ad maliciā. Inuictos viros. ſ. oratores iuictos in hac arte dicēdi. Efficit: reddit. Non difficilius: quia ꝓdeſt: vt dixit multis ars dimicādi: ſicut oratori artificiū dicēdi: ſed non in eo ponenda ſunt omnia.

QVARE EGO TIBI. Hoc ē ſcđm caput hui⁹ tractatus vbi docet q ſint ad oratoria ſtudia admittēdi: Et q̄ in optimis oratorib⁹ excellāt: nō ſolū diligēti imitatiōe: ſed etiā frequēti exercitatiōe ꝓſequēdū. Ita inquit antoni⁹ q̄nquidē de inſtituēdo oratore dicturi ſum⁹: primo mihi cōſiderandū videē q d valeat nūqd ad eā pſtantiā venire poſſit: neq̧. n. đ mediocri: aut humili loqmur: ſed de excellēti: & pſtanti. Quare quādoquidē nō mihi videē oia: q̄ ꝓpria ſūt orator; i his cōſiſtere: q̄ vulgo dn̄r: dicā ğ quid đ oratore ſentiam

Inſtituā. i. ſic incipiam fingere oratorē. Quid efficere poſſit. i. q̄tū valeat. Ante videlicet q̄ ad hāc facultatē admittendū eē cenſeā. Si. n. Et incipit oñdere: quib⁹ mōis periculū faciat eius: quē ad facultatē admittendū iudicabit. Mihi: ſupuacuū ē: & nihil ſignificatiōis habet: vt idē Cice. in alio loco q mihi accubatis. Tinctus imbut⁹: & mediocriter erudit⁹. Audierit: a pceptoribus. Legerit: p ſe ipe ex libris.

Iſta ipa pcepta: q̄ vulgo tradunē a rhetorib⁹ græcis: q̄ pauloante dixit de materia orator;: de duplici forma: & cæteris hmōi. Quid deceat. i. qd decēs ſit & q̄ idoneus ſit. Voce: q̄ in tres ptes diuidiē: in magnitudinē: firmitudinē: & mollitudinē. i. an magnā firmā: & p cōmodo ſuo variabilē habeat vocē. Quid viribus: declarat vic; quid ſpū. i. tentabo an firmis: & bonis lateribus ſit ad ꝓnunciandū. Quid lingua id ē an volubilē & expeditā habeat linguā. Si intelligā: ſi oia videbunē ineſſe adoleſcenti: q̄ ad ſummu; oratorē ꝑuehāt: tm̄ oratori optimo tribuo: vt ipm nō ſolū adhortari: ſed etiā obſecrare non dubitē. Elaboret. ſ. in ſtudiis eloquētiæ. Si vir quoq̧ bonus ſi non ſolū ad hāc facultatē pdiſcendā natus erit: verū etiā vir bonus fuerit. h. d. quia eloquētia ſine ſapientia ꝓdeſt nunq̄ obeſt vero ſæpe: quod etiam Quinti. ſentit: quū diffinit oratorem. Orator eſt vir bonus dicendi peritus. Nam vniuerſa ciuitas: vt Heſiod⁹ aiē Sæpe malu; hominem ſentit. Pari ratione bono viro vniuerſa ciuitas fruiē: ſed ſi mihi non dederit ſpem poſſe ad ſummū oratorē peruenire nō valde eum ſollicitabo. ſed ad arbitriū ſuum dimittam: velit an nōlit eloquentiā ſequi. Sin impar: ſi videbitur non poſſe adæquare ſummū oratorē. Mediocris: vt mediocriter eloquētia valeat. Moleſtus. i. non magnope fatigabo: aut ſollicitabo eū: vl' adhortatione vel pce

Sin plane ſed ſi oino ieptus erit ad hæc ſtudia eloquētiæ: vt nullā ptem nec corpis habeat: nec ingenii vl' perexiguū admodum ipſum non ſolum dehortabor ſed etiam deterrebo: vt ad aliud ſe transferat. Abhorrebit. i. manifeſte alien⁹ erit. Abſurd⁹ abſonus. Cōtineat ſcilicet ab eloquētia. Aliud trāſferat ſtudiū

cui magis videat̃ eſſe idoneus. Nam neqꝫ:& reddit rationẽ:cur primũ quidẽ adhortabit̃:ſecundũ non valde ſollicitabit:poſtremũ vero om̃ino alienabit. Optime.ſ.eloquentiã cõſequi. Deſerẽdus:non debemus eũ ſine adhortatiõe vnq̃ꝫ relinq̃re. Neqꝫ is qui mediocris orator euadere poſſe videt̃. Deterterrẽdus:remouẽdus etiã ſi in hac arte optime non valeat. Quod.ſ.euadere optimũ oratorẽ. Alterũ videlicet nõ facere:q̄d nõ poſſit optime facere:vł facere q̄d nõ poſſit. Alterũ:vt qui mediocris facultatis ẽ ad eloquẽtiã. Tertiũ videlicet ineptũ oĩno nihilomin⁹ ſtudiis eloquẽtiæ iſiſtere:nihil aliud facere videt̃:q̃ꝫ ꝙ tu O Catulle de quodã declamatore dixiſti:qui erat ineptus. Deceat cõueniat. Quã poſſit.i.ſupra vires ſuas

Præconio:domeſtico:ſenſus ẽ abſurdũ & alienũ ab eloquẽtia hominem velle tñ eloquẽtiæ ſtudiis operã dare:nihil ẽ aliđ q̃ꝫ clamando ineptiæ ſuæ arbitros facere queẽadmodũ p̃co tuba ſtrepẽs populum colligere ſolet:in quo etiã cõparat horridũ clamorẽ oratorꝶ tubæ ſtrepẽti præconis. Nã quũ voluerit clamare:teſtes oẽs ineptiæ ſuæ faciet.qui ad eũ clamantẽ cõcurrẽt. Colligẽtis p̃conio.i.voce.Naꝫ queẽadmodũ p̃co tuba populum colligit ita ipſe quũ in foro ineptus ſit tñ clamare velit om̃es cõcurrere facit & multos qui ineptiæ ſuæ ignari erant teſtes facit. De quodã declamatore: nã Catullus luſerat in queẽdã declamatorẽ:ad quẽ oẽs cõcurrebãt:nõ audiẽdi:ſed ludificandi cauſa.

De hoc igit̃ nũc dicit:poſtq̃ꝫ delegerimus eũ:qui ad eloquẽtiã idoneus fuerit reliquũ erit vt ea ip̃i tradere velim⁹ quæ nos vſu & exercitatione conſecuti ſum⁹. Neqꝫ.n.meliora habem⁹ p̃cepta quibus ip̃m inſtituere poſſim⁹ qui velit ꝑuenire ad ſummam eloquentiam. Talis.i.qui natus erit ad eloquentiam. Quæ nos vſus docuit in ea q̃ nos vſu & exercitatione didicimus. Eo.i.ad eã dicẽdi facultatẽ. Ipſi.ſ.ego:& tu o Craſſe. Atqꝫ vt & incipit ꝑ ſimilitudinẽ oñdere:q̄lis eſſe debeat:qui ad eloquẽtiã abhorret̃. Atqꝫ vt.i. de familiaris noſtri Sulpitii exẽplo ſummã dicendi principiũ: qualis eſſe debeat q ad oratoriã facultatẽ admittitur.

Hũc demõſtratiue dixit: In cauſa paruula.i.exigua & exili & facili. Voce.ſ. canora:firma magna & verſatili & clara.

Forma:vultus habitu & oris. Motu corpis.i.geſtu. In reliquis videlicet in ſpiritu & lingua:vt firmis lateribus & volubili lingua eſſet. Celeri veloci & agitata. Ingenii:naturæ ſuæ. Exferueſcentibus.i.erumpẽtibus. Redundantibus.i.ſupabundãtibus:& eſt tranſlatio a fonte ſcaturiente & erumpente. Aetatis:nam adoleſcentiæ conceditur luxuries quædã oratiõis. Quod.ſ. hanc vim & vehementiã copiam:& vbertatẽ dicendi. Nõ ſum aſpernatus: Liptote eſt.i.libenter admiſi. Efferat.i.ſe effundat. Fecũditas.i.copia dicendi. Nam facilius ſicut in vitibus pulcherrima ſimilitudo. Sicut laſciuientis vitis facilius eſt pampinos reprimere q̃ꝫ in vite deficiente nouam virgulam excitare:ita ẽ etiã oratoris facilius laſciuientis orationẽ refrenare:q̃ꝫ langueſcẽti nõnihil addere. Nimiũ ꝓfuderunt.i.nimium ꝓfuſa ſunt. Nam pampini quũ nimis luxuriauerint reprimi poſſunt falce. Quã ſi nihil valet.i.ſi langueſcat. Excitantur:perſiſtit in trãſlatione.i.ea aliis excitant̃:id eſt ex vitibus inutilibus Noua ſarmenta.i.tenellæ & noue virgulæ pullulãtes ex vite:quas quũ excideris ꝑiculum ẽ.ne vites intereant. Cultura:ſatione vinitoris opa & induſtria. Excitant̃.Cultura inſitione:quia non tã facile ſuſcitant̃ ẽ inſerere vites. Noua ſarmẽta.i.nouos ſurculos. Ita volo: pari rõne de oratore: ſi in eo ſuperflua oratio fuerit:facile erit reprimere:ſi vero defuerit oratio:non tam facile erit excitare. Amputem abſcindam. Non enim reddit rationem cur velit in adoleſcẽte aliquid ſuperabundare:quod amputari poſſit Quicq̄d em̃ cito matureſcit:breuiter ſuccũ amittit & vnũ ſeq̄tur ex altero:& in trãſlatõe ꝑſiſtit. Significat

mihi videbit̃:obſecrabo:tantũ ego in excellente oratore:& eodẽ viro puto eẽ ornamẽti vniuerſæ ciuitati:ſin videbit̃ ĩpar: & quũ oĩa ſũmaꝫ fecerit tamen & mediocris orator eſſe venturus: ꝑmittã ipſi q̄d velit moleſtus magnoꝑe nõ ero: ſin plane abhorrebit: & erit abſurdus:vt ſe cõtineat:aut ad aliud ſtudiũ trãſferat:admõebo nã neqꝫ is q̃ optime p̃õt deferendus eſt vllo modo a cohortatõne noſtra:neqꝫ is qui aliq̄d p̃õt deterrẽdus: q̄đ alterꝝ diuinitatis mihi cuiuſdã videtur:alterũ vel nõ facere q̄đ non optime poſſis.vel facere. q̄đ nõ peſſime facias hũanitatis.tertiũ vero illud .clamare cõtra q̃ꝑ deceat.& q̃ꝑ poſſit.hoĩs eſt: vt tu Catulle. đ quodã clamatore dixiſti:ſtulticię ſuę q̃ꝑ plurimoſ teſtes pręconio domeſtico colligẽtis. De hoc igitur.q erit talis vt cohortãdus : adiuuãduſqꝫ ſit ita loq̃mur:vt ei tradam⁹ ea dũtaxat: q̃ nos vſus docuit:vt nobis ducib⁹ veniat eo:quo ſine duce ip̃i ꝑuenim⁹: q̃m̃ meliora docere nõ poſſum⁹. Atqꝫ vt a familiari noſtro exordiar: hunc ego Catulle Sulpitiũ:primũ in cauſa paruula adoleſcẽtulũ audiui.voce & forma:& motu corꝑis:& reliquis rebus aptũ ad hoc munus:de quo quærim⁹:orõne aũt celeri:& cõcitata:q̄đ erat ingenii: ſꝫ verbis exferueſcẽtib⁹:& paulo nimiũ redũdãtib⁹: q̄đ erat ætatis:nõ ſuꝫ aſꝑnatus:volo.n.ſe efferat ĩ adoleſcẽte fæcũditas: nã facili⁹ ſicut ĩ vitib⁹ reuocãt̃ ea q̃

aũt moderatã in adoleſcẽte orõnẽ cito euaneſcere. Vidi docilẽ.i.doceri aptũ & idoneũ: Indolẽ.i.vi-di ſtati virtutis imaginẽ que ĩpo aſpectu dignoſcit̃.indoles.n.ẽ ſpẽs future ꝓbit.tis.Eũ ſ ſulpitiũ ꝑde re tp̃s.ſ.in ſchola declamatoꝝ Cobortat⁹:ſed eũ admonui vt ſibi foꝝ ꝓ ſchola deligeret:vbi cãs ageret. Ludũ:ſcholã:nã mgr̃ ludi dicit̃ mgr̃ ſchole:in ſcola em̃ q̃ſi ludi exercent̃. Mgrm.ſ.oratorẽ quẽpiã:& ꝑſiſtit in ſilitudine:ſicut ſcholaſtico lud⁹:ita oratori foꝝ ſit q̃ſi ſtudiũ. Me quidẽ ſi & etiã admonerẽ ſi mihi obſeq̃ret̃ vt pre cæteris deligeret.L.craſſum q diſputatõi intererat. Sed audiret.i.ſiqdem

ſeſe nimiũ ꝓfunderũt:quã ſi nihil valet materieſ noua ſarmẽta cultura excitantur ita volo eſſe in adoleſcẽte:vñ aliquid amputẽ nõ em̃ põt in eo eẽ ſuccus diuturnus:qd̃ nimis celeriter ẽ maturitatẽ aſſecutum. Vidi ſtatim docilẽ:vidi indolẽ: neq; dimiſi tẽpus:& eũ ſum cohortatus:vt foꝝ ſibi ludũ putaret eẽ ad dicẽdu;:mgr̃m autẽ quẽ vellet eligeret:me quidẽ nõ:ſed audiret.L.Craſſum qd̃ iſte arripuit:& ita ſeſe facturum cõfirmauit:atq; etiã addidit gratiæ.ſ.cã:me quoq; magiſtꝝ ſibi futuꝝ. Vix ãnus interceſſerat ab hoc ſermõe cohortatiõis meæ:quum iſte accuſauit. C.Norbanũ defendẽte:me nõ eſt credibile qd intereſſe mihi ſit viſum inter eum qui tum erat: & qui ãno añ fuerat.oĩno in illud gen⁹ eũ Craſſi magnificũ:atq; p̃clarum natura ĩpa ducebat. ſed ea nõ ſatis ꝑficere potuiſſ;:niſi eodẽ ſtudio atq; imitatõne incœpiſſ;:atq; ita dicere cõſueſſ; vt tota mẽte Craſſum atq; oĩ animo intueret̃ Ergo hoc ſit primũ in p̃ceptis meis:vt demonſtrem⁹ quẽ imitemur:atq; ita:vt q̃ maxime excellant:in eo quẽ imitabimur:ea diligẽtiſſime ꝑſequamur. Tum accedat exercitatio:qua illum quẽ elegerit:imitãdo effingat:atq; ita exprimat nõ vt multos imitatores ſæpe cognoui:qui aut ea q̃ facilia ſunt:aut etiam illa q̃ inſignia ac pene vicioſa conſectẽtur imitãdo.nihil ẽ facilius:quã

obtẽparet mihi:& ẽ honeſt⁹ dicẽdi modus Qd̃ ſ cõſiliũ meũ. Ita ſeſe facturꝝ id ẽ nec ĩpe quidẽ tard⁹ fuit parẽdũ p̃ceptis meis. Arripuit i.rapti accepit & ſine mora.Ita queadmedũ p̃ceperã. At q; etiã:& p̃terq; q ipi.L.craſſus q̃ſi magiſtꝝ ꝓponebã:me quoq; ꝓmiſi mgr̃m fore:ſi ita videret̃. Gr̃e.i.cauſe mei erga illũ fauoris:me quoq; i.nõ ſolũ ingr̃atũ habituꝝ eẽ.L.craſſum:ſed me quoq;:ſi ita videret̃. Vix ãnus interceſſerat Et nihil mea me f.fellit opinio:nã vix ãni ſpaciũ p̃terierat:cũ hic auſus eſt accuſare C.norbanũ me defendẽte illũ. Accuſauit.ſ.repetũdaꝝ. Nõ eſt credibile:credi nõ p̃t:q̃ta mihi differẽtia viſa fuerit iter ſulpitiũ q̃lis erat quũ adhortat⁹ ſum illũ & qui poſtea fuit:quũ aduerſus.C. norbanũ cãm diceret:nã idẽ eẽ nõ videbat̃ Intereſſe.i.differre Qui tũ.ſ.tpe adhortatõis meæ. Anno añ.ſ.accuſa:ionẽ Norbani:acſi diceret multo:multoq; p̃clarior. Oĩno:ſenſus ẽ:valde nat⁹ erat: vt aſſeq̃ret̃ craſſi excellẽtẽ dicendi rõnẽ Magnificũ:dignitate.Præclaꝝ:excellẽtia. Sed ad ea: Natura quidẽ plurimũ valet:ſed ipſa ꝑ ſe infirma eſt:niſi ſtudiũ & induſtria adhibeat̃. Sed ea ſ natura tã & ſ. erat egregia i ſulpitio:tñ non potuiſſet oĩa efficere ad cõſeq̃ndũ illud genus craſſi:niſi ſtudiũ & induſtriã ad illd̃ adhibuiſſet. Eodẽ:eſt aduerbiũ i.in id genus ſtudio & volũtate incidiſſet:niſi dicendi cõſuetudinẽ adhibuiſſet. Tota mẽte.i.oĩ diſputatõe atq; volũtate craſſũ ſibi ꝓponeret quẽ imitaret̃. Ergo hoc a ſupiori infert.q̃q quidẽ inquit tñ valet imitatio ſicut exẽplo Sulpitii oñdim⁹. ergo hoc ſit primũ in preceptis meis: vt excellẽtes viros ipi ꝓponam⁹:quos ſequat̃ & imitet̃ egregie:& queadmodũ

demõſtram⁹ hãc viã ſuſcipiẽdã eẽ vt qcq d egregiũ videbit in eo quẽ imitabit̃ id ſtudeat diligẽtiſſime aſſeq.Nõ.n.oĩa imitari debem⁹:q̃ in eo ſunt qa poterit etiã i eo aliqd ineſſe vicii ſed tm̃mõ q̃ optima ſunt & excellẽtia: Demõſtrem⁹.ſ q̃lis eẽ debeat is quẽ imitemur. Excellẽt i.ꝑſtabũt & p̃clara erunt. Tũ accedat.i quũ ea cognouerit:q̃ in oratore videbunt̃ eẽ p̃ſtãtiora:ad q̃ tota mẽte feret̃ velim ĩpm diligẽtiſſimã adhibere exercitatõem:vt quẽ imitat̃ exprimere poſſit & repñtare. Accedat:adiiciatur Qua illũ effingat at.q; exprimat.i formet:& repñtet. Ita nõ vt multos. Oſtẽdit modũ imitãdi:ſenſus ẽ.Volo inqt vbi cognouerit q̃ in oratore p̃ſtãtiſſima ſint:q̃ imitãda ſuſcepit.tũc adhibeat exercitationẽ vt formare:ac repñtare poſſit:quẽ imitat̃ nõ tñ exẽplo coꝝ duci:qui adeo ſtudioſi ſunt imitãdi eos:quos ſibi ꝓpoſuerit:vt nõ ſolũ q̃ in his p̃clara ſunt:veꝝ etiã q̃ facilia ſunt & vicioſa imitãda cẽſuerint:quoꝝ alteꝝ vulgare:alteꝝ nõ ꝓbandũ. Inſignia magna & notabilia Inſigne nõ ſolũ de virtute ſed etiã de viciis.Oĩe em̃ qd̃ excellit:ſiue illud viciũ:ſiue virtutis fuerit:inſigne appellat̃.vt Vir:Scilicet añ alias amorẽ inſignis equaꝝ. Nihil ẽ facilius:& quũ duo ꝓpoſuerit vitãda in imitatione vnũ eſt ne facilia deligam⁹ alteꝝ ne vicioſa Demõſtrat facilia primum deinde vicioſa & more optimi p̃ceptoris Ci.ꝓponit primo quidẽ quid faciendũ. Facilius.Siquis delegerit ſibi imitãdũ oratorẽ p̃ſtantiſſimũ:& imitabit̃ ei⁹ hitũ:nihil magnũ erit.hoc n facillime faciet:vt q̃lis erit habit⁹ talẽ & ipe hĩe poſ

ſit. Amictū .i. cultū corpis: vt palā ab hūeris pēdentē vſqꝫ ad talos habeat. Statū: quō ſteterit in ꝓnū- ciādo eodē mō ſtare ſtudeas. Aut modū vicꝫ geſtū corpis: quo geſtu corpis vſus fuerit i ꝓnūciādo eo tu quoqꝫ vtaris: q̄ oia ſūt facillima: ſꝫ in aliis q̄ ſūt ꝓbabiliora. Si vero: & hoc ꝗꝫtū ad ea q̄ facilia ſunt In eo .ſ. quē imitari cōſtituis. Vicioſum: natura n. hoies ad vicia ꝓcliues ſūt: vtrūqꝫ ergo vitare debe- mus. Vt ille fuſiꝰ. Et exēplū poīt cuiuſdā fuſii: q quū ſibi .C. fimbriā imitādū ꝓpoſuiſſet: q̄ i illo vitupe rāda erāt diligētiſſime aſſecutꝰ ē: virtutē vero oīno ꝑtermiſit. Amiſſa ꝓpter ætatē quū ſenex eſſet: & vocē pene amiſiſſet. Furit dicendo de rep. in orōe ſua. Quos tn̄: & ꝗꝫuis inſa niat: nō tn̄ aſſequit̄ neruos .C. fimbriæ i dicēdo. Neruos vim & virtutē orōis i dicēdo. Oris ꝑuitatē .i. ꝑuerſitatē & de formitatē. Nā qa fimbria icitatior erat in dicēdo: neceſſe erat vt rictum oris de formaret: qđ fieri ſolet ab his q incitati ores ſunt. Et verboꝝ latitudinē .i. hian tia verba & longo ambitu ꝓnūciata. Sꝫ tn̄. Hic duplr̄ errauit & ꝙ nō delegit op timū: & ꝙ in eo quē delegit: vicia potiꝰ ꝗꝫ virtutes eſt aſſecutꝰ: optimꝰ eſt ille in quo nihil omino inſit vicii. In eo .ſ. fim bria: ſi nō delegit optimū at ſalteꝫ omiſ ſis viciis: q̄ in eo ꝓbāda erāt: imitatꝰ eēt Qui aūt. Cōcludit ꝗ ne in alteꝝ horū vicioꝝ aut i vtrūqꝫ incidamꝰ .ſ. & facilia & vicioſa. Primū quidē dabit opam vt optimū delegat: ꝙ ſi optimū delegerit: nō poterit facere q̄ ꝓbāda nō ſunt: ſꝫ tn̄ ſi quē ſibi ꝓpoſuerit i quo ſit aliqd vicii imitet̄ virtutes eius tm̄. Vigilet .i. dili gēs ſit. Excellēt: ꝑſtabūt. Diligendo .ſ. optimū oratorē. Quid .n. Hic antoniꝰ ſiue Cic. i pſona antonii auctoritate ma ioꝝ ꝓbat ꝓponēdū eē q̄ndā in dicēdo ꝓbatiſſimū quē imitemur Dicit .n. hoc idē factitaſſe oratores illos veteres: vt imitarēt̄ quēpiā. ꝙ ſiqs eoꝝ ſcripta dili gētiꝰ cōſideret: id eos omi ætate fuaſſe repiet. Extulerit: ediderit: ꝓduxerit: vt Virgi. Extulit hæc decios: marios: ma gnoſqꝫ camillos. Aetates: alii diffiniūt nūero cētū ānoꝝ: alii trigīta tm̄mō ꝗꝫto tpe curſum ſuū Saturnꝰ pagit. Qđ nō tā: id ita fuiſſe: videlicet ætates oms ſua ꝗꝫqꝫ dicēdi gn̄a hūiſſe poſſumꝰ faciliꝰ in græcis cognoſcere ꝗꝫ in latinis ꝓpterea quia græcoꝝ mlti libri ſūt: nr̄oꝝ āt pau ci ꝗdmodū ne nullos dicā. Cuiuſqꝫ æta tis a tpe craſſi itellige. Ex quoꝝ ſcriptis Ex ſcriptis græcoꝝ intelligi pt: quis cui qꝫ dicēdi modꝰ placuerit: & quo quæqꝫ ætas dicēdi gn̄e delectata ſit. Ex ſcriptiſ que plurima vſqꝫ ad hāc ætatē pmanēt. Quæ dicēdi voluptas i qui dicēdi modꝰ cuiqꝫ placuerit. Peri cles. Qui & orator inſignis & philoſophꝰ: & dux inclitꝰ athenieſium fuit: quoꝝ rēp. q̄dragita ānis mi ra prudētia rexit. Alcibiades: i quo natura vr̄ expta quid efficere poſſit: vt Aemiliꝰ ꝓbus dicit. Nāqꝫ impator fuit & terra & mari ſumꝰ atqꝫ i primis diſertꝰ: cuiꝰ tāta erat cōmēdatio oris ac orōis: vt nemo ei dcīo poſſet reſiſtere: fuit āt educatꝰ i domo ꝑiclis patrui ſui: ſicut teſtat̄ iuſtinꝰ: eruditꝰ vero a ſocrate Thucides: hic nō orator ſolū: ſed hiſtoriaꝝ ſcriptor clariſſimꝰ euaſit: Subtiles diſputādo. Acuti iue niēdo. Breues quibꝰ nihil ſupeſt. Abūdātes quibꝰ nihil deeſſet. Tucidides nā de Tucidide ſupius dixit: ꝙ verba ꝓpemodū ſentētiis adæquit. Nā hi oēs vno ferme gn̄e delectati ſunt. Nō potuiſſet ec ce quō nūc q̄ſi ifert qđ fuſiꝰ dixerat: ſp imitatōem fuiſſe apđ illos vetuſtiſſimos: nō potuiſſent oēs vnū dicēdi genꝰ cōſeq niſi hūiſſet quēpiā vnū quē imitati eēnt & iō fcm̄ ē: vt oēs idē genꝰ hn̄ent. Critias theramenes lyſias hi oēs demagogi fuere athenieſes: hoc ē q ppl̄m quocūqꝫ vellet trahere poterāt: ly

amictū imitari alicuiꝰ: aut ſtatū: aut motū: ſi ve ro etiam vicioſe aliqd eſt id ſumere: & in eo vi cioſum eē: non magnū eſt: vt ille qui nunc etiam amiſſa voce: furit in rep. Fuſios neruos in dicen do .C. Fimbrie quos tn̄ habuit: ille nō aſſeqtur oris prauitatē: & verboꝝ latitudinē imitat̄. Sꝫ tn̄ ille nec diligere ſciuit cuiꝰ potiſſimū ſilis eēt: & in eoipſo quē delegerat: imitari etiā vicia vo luit. Qui aūt faciet: vt oportet: primū vigilet: ne ceſſe ē in deligēdo: deīde quē ꝓbauerit i eo que maxīe excellēt ea diligentiſſime pſeqtur. Quid em̄ cauſæ ceſeris eē cur ætates extulerint ſigulæ ſingula ꝓpe gn̄a dicēdi: qđ nō tā facile i nr̄is ora toribꝰ poſſumꝰ iudicare: qa ſcripta ex qbus iu diciū fieri poſſit: nō multa ſane reliq̄rūt: ꝗꝫ in græ cis: ex quoꝝ ſcriptis cuiuſqꝫ ætatis: q̄ dicēdi rō: voluētaſqꝫ fuerit intelligi pt. Antiq̄ſſimi fere ſūt: quoꝝ qdē ſcripta cōſtent Pericles atqꝫ Alcibia des & eadē ætate Thucydides: ſubtiles: acuti: breues ſentētiis magis: ꝗꝫ verbis: abūdātes non potuiſſet accidere vt vnū genus eēt oīm: niſi ali quē ſibi ꝓponerēt ad imitādū: cōſecuti ſunt hos critias theramenes lyſias. multa lyſie ſcripta ſūt. nōnulla critia. de theramente audiuimꝰ omes etiā. tū retinebāt illū Pericli ſuccū ſed erāt paulo vberiore filo. Ecce tibi exortus eſt Iſocrates ma giſter iſtorum omnium cuius eſt ludo tanqꝫ ex equo troyano innumeri principes exierunt. ſed eorum partim in pompa: partim in acie illuſtres eſſe voluerunt. Itaqꝫ & illi Theopompi. Epho-

ſias vero mire iocūditatis fuit orator ſubtilis atq; elegās vt Quītilia.ait:& quo niſi:ſi oratoris ſatis ſit dicere qras pſectius. Nōnulla critiæ:Hi qſi in alia ætate cæperunt nō nihil a charactere illo antiqſſimo declinare.ſed tn̄ retinebāt illā dignitatē pidis. De theramene:cui⁹ pauciora ſcripta pmanēt. Succum id eſt dignitatē & grauitatē. Filo.i.tractu orōnis. Trāſlatio ſūpta a filāte.vt ſupra diximus Ci.aliud qddā qſi filū tuæ orōnis deſideram⁹. Ecce tibi tertia ſubſecuta ē ætas.in q Iſocrates ille rhetor potiſſimū viguit:q ſcolā etiā athenis celeberrimā habuiſſe fert.ex cui⁹ ſcola pſtātiſſimi oratores:atq; philoſophi euaſere.fuit em̄ gorgiæ auditor & teſte Quītilia.in diuerſo gn̄e nitidus:& cōptus:& palæſtræ:quā pugnæ accōmodatior:oēs dicēdi veneres ſectat⁹. In inuētione facilis:honeſti ſtudioſus. In cōpoſitōe adeo diligēs:vt cura ei⁹ rephendat. Tibi:vacat ſicut mihi plærūq;:vt Vir.Mihi nō ſegnior itō:nā hic mihi nihil facit. Cui⁹e ludo.i.cuius ex ſchola.

ri.Philiſti.naucrate:multiq; aliis naturis differt volūtate āt ſiles ſūt:& īter ſeſe & mgr̄i & ii q ſe ad cās cōtulert vt Demoſthenes.Hiperides.Licugus.Aeſchines.Demarch⁹.alieq; cōplures.& ſi īter ſe pares nō fuert:tn̄ ſunt oēs ī eōdē virtutis imitādæ gn̄e verſati:quoꝝ q̄diu māſit imitatio:tādiu genus illud dicēdi ſtudiūq; vixit.poſtea quā extīctis his:oīs eoꝝ mēoria ſenſim obſcurata ē & euanuit.alia qdā dicēdi molliora ac remiſſiora gn̄a viguerūt.Iñ Democares.quem aiūt ſororis filiū fuiſſe Demoſthenis:tum Phalerius ille Demetrius oīm iſtoꝝ mea ſn̄ia politiſſimus aliiq; boꝝ ſimiles extiterūt.Que ſi volem⁹ vſq; ad hoc tēpus pſequi itelligem⁹ vt etiā Alabandēſem illū Menedemū.& eius filium Hirodē.vt ego audiui.tota imitet̄ aſiā.ſic ſp̄ fuiſſe aliquē.cuius ſe ſiles eē vellet.Hanc igit̄ ſimilitudinē qui imitatione aſſequi volet,tū exercitationibus crebris:atq; magnis.tū ſcribēdo:maxie pſequat̄:qd ſi hic noſter ſulpiti⁹ faceret:multo eius oratio eſſet preſſior:in qua nūc interdū vt ī herbis ruſtici ſolēt dicere:in ſumma vbertate ineſt luxuries q̄dam:q̄ ſtilo depaſcēda eſt.Hic Sulpitius.Me qdē inquit recte mones:idq; mihi gratum ē:ſed ne te quidē antholi multū ſcriptitaſſe arbitror.Tum ille:Quaſi vero inqt nō ea præcipiam aliis:q mihi ipſi deſunt:ſed tamē ne tabu-

Equo troiano: Troianū equū dicit: quo capta ē troia.i quo armati viri græcoꝝ principes delituerunt.h.d.ſicut ex equo troiano pricipes euaſert:ita etiā ex ſcola illi⁹ euaſerūt pricipes eloq̄ntiæ.

Sed eoꝝ.ſ.pricipū eloq̄ntiæ: In pōpa: id ē in turba diſcipuloꝝ. In acie.i.in foreſi certamie. Alii inqt delectati ſūt eloquētia ſua:q̄ vtebant̄ apud diſcipulos. Alii q̄ vtebāt̄ i foro.i.i cauſ foreſib⁹:vbi qſi i certamie oratoreſ ad dicēdū pdeūt Itaq; & mltos noiat ex his:qui diſcipli Iſocratis pſtātiſſimi fuert. Theopōpi.i ſiles theopōpo. Ephori.i.ephoro ſiles de theopōpo & ephoro Ci.in borrēſio Theopōpū autē acrē:ephoꝝ mitē eſſe cōmemorat. Naturis:vt de theopopo & ephorō:qa alter acris:alter mitis erat

Volūtate:quia oēs ad idē dicēdi gen⁹ tendūt.Et inter ſeſe:quia tenore quodā ſeniores ſp̄ iunioꝝ pceptores fuerunt. Mgr̄i.ſ.theopōp⁹.ephor⁹:philiſt⁹:naucrates:& alii quos ſupra mēorauit. Et ii qui ſe ad cās.ſ.Demoſthenes:lycurg⁹ Aeſchines:Demarch⁹:qui i cauſ foreſibus verſati ſunt Declarat ergo quia dixerit in acie:hoc eſt in cauſis forenſibus claruerūt Demoſthenes:athenienſis. Lycurg⁹:Lacedemoni⁹. Et ſi iter ſe:aīt etiā de his nūc qui i pōpa claruert:dixit eos naturis differre ita etiā qui i foro.i. qui in cauſis verſabant̄ diſſiles naturis fuerūt:& tn̄ in eodē gn̄e verſati ſunt. Virtutis.i.vehemētiæ:& dignitatis oratoriæ. Quoꝝ q̄diu māſit imitatio:plane nūc cōcludit antoni⁹:id qd intēdebat:ſingulū genus dicēdi ſingul̄ etatib⁹ manſiſſe:q vnū ſp̄ ſibi ppoſuerūt. Poſtea q̄.De tribus generib⁹ dixit:q in totidē ætatib⁹ fuerūt:quia vnū imitabant̄ oēs:ſed poſtq̄ hi exceſſerūt:& imitatio periit:& meliores cœperūt eē:& hoc quia neminem ſecuti ſūt:vt ex hoc pbet imitationē maxie pdeſſe oratori. Seſim:pedetētim. Obſcurata ē.i.aboleuit. Euanuit:ſublata ē:& oblīta penit⁹.Nā prio obſcurior fc̄tā eſt:deide euanuit penit⁹. Molliora:effeminatiora.Remiſſiora:hūiliora.Iñ demœchares:quē aiūt filiū fuiſſe ſororis Demoſthenes. Phalerius d metri⁹ qui (vt Ci.in officiis ait) diſputator fuit ſubtil:orator paꝝ vehemēs dulcis tn̄ vt theophraſti diſcipulū poſſis agnoſcere.Politiſſim⁹:ornatiſſim⁹. Que ſi volem⁹:hec eſt concluſio gn̄alis:videlicet imitatōem ſp̄ in ſingul̄ ætatib⁹ fuiſſe.Dicit em̄ hodie quoq; menedem⁹ tm̄ ſuo dicēdi gn̄e pſtat:vt aſiatici oēs eū imitētur.Quæ.ſ.diuerſa ſcripta græcoꝝ q ſupra mēorauimus. Perſequi.i.narrādo nūerare

Vt ego audiui:vt ad me delatū eſt tota aſia imitat̄. Plæriq;.i.ps maxia. Hanc igit̄:poſtq̄ pbauit imitationē ſeruādā eē:qd videlicet plurimū vtilitatis afferre poſſit:q ita eſſe pbauit exēplo græcoꝝ:qui vnaq;q; ætate ſp̄ vnū aliquid dicēdi gen⁹ habueſt. Igr̄:q̄nquidē ſatis cōſtat imitatōem oratori eē vtiliſſimā:poſſum⁹ hāc cōſequi duab⁹ reb⁹.ſ.exercitatōe & ſcriptōe.Imitatōe.ſ.alicui⁹ pbatiſſimi viri.Crebri

ias quidē cōficere eſtimor:verūetiā in boc ex rē
familiari mea:& in illo.ex eo quod dico q̄ntulū
id quūq; eſt:qđ faciā iudicari p̄t.atq; eſſe tñ mul
tos videm⁹:qui neminē imitētur:& ſuapte natu
ra qđ velint:ſine cuiuſq; ſimilitudine cōſequant̄
qđ & in vobis aniauerti recte pōt Cæſar & Cot
ta:quoꝝ alteri vſitatū nr̄is qdē oratorib⁹:leporē
quēdā & ſalē alter acutiſſimū & ſubtiliſſimū di
cēdi genus:ē cōſecut⁹.neq; vero nr̄ æq̄lis Curio
pr̄ mea ſnīa vel eloq̄ntiſſim⁹:tpibus illis quenq;
mibi magnope videt̄ imitari:qui tñ verborum
grauitate & elegātia:& copia:ſuā quandā exp̄ſ
ſit quaſi formam:figurāq; dicēdi:qđ ego maxīe
potui iudicare in ea cā:quā ille contra me apud
centūuiros pro fratribus Coſſii dixit. In qua ni
bil illi defuit:qđ nō modo copioſi⁹:ſed etiā ſapi
ens orator:br̄e deberet. Verum vt aliq̄n ad cau
ſas deducamus illū quē cōſtituimus:& eas qui
dē:in q̄bus pluſculū negocii ē iudicioꝝ:atq; liti
um:riſerit aliq̄s fortaſſe boc p̄ceptum.eſt enim

frequētibus & diuturnis:& intēſis. Scribēdo:nā boc dixerat craſſus plurimū oratori cōferre vt fre-
quēter ſcribat. Qđ ſi:& boc loco q̄ſi latēter mordet ſulpitiū:ꝙ negligēs ſit i ſcribēdo. Qđ ſi bic nr̄.ſ.
ſulpiti⁹ faceret:vt nō ſolū exercēdo:ſed etiā ſcribēdo exerceret. Preſſior.i ſubtilior: nā elimaret orō
nē ſuā ſcribēdo:quēadmodū em̄ ſcriberet:ita etiā loq̄ret. In q̄ ineſt luxuries:q̄ nōdū ſatis correcta:&
emēdata ē:& ſilitudine ſegetū dixit luxuries q̄dā.Dicit:āt reprimēdā eē ſupfluitatē orōnis quā ſulpi-
tius bēt.Luxuries p̄prie dr̄ intēpeſtiua ſegetis abūdātia:vt Vir:Quid qđ ne grauidis p̄cūbat culm⁹
ariſtis.Luxuriē ſegetū tenera depaſcit i
berba. Vt ruſtici:tibi luxuries abūdat:
in ſegetes imittere ſolent oues vt eā de
paſcant̄.ita etiā faciēdū ē in orōne ſulpi
tii:depaſcēda moderāda & deprimēda.
Hic ſulpiti⁹.ſulpiti⁹ q̄ſi ſubridēs antbo
niū acriter mordet dicit.n.recte tu qdē
me admones vt ſcribā:q nibil vnq̄ ſcri-
pſeris:nā ſi id faceres iuſta cā eēt:cur me
admoneres ad ſcribēdū. S; ne mltū an
toni⁹.n.ſicut apđ Valeri.legit̄ aiebat ſe
nullā ſcripſiſſe orōnē ne ſiqđ priori cau
ſa actū erat:qđ ei noceret:quē poſtea de
fenſur⁹ eēt:vt id a ſe dictū negare poſſet
Ne multū.i.nibil vel paꝝ quia nūq̄ ſcri
pſit aliq̄d ātoni⁹ qđ qdē extet:niſi libꝝ
illū de eloq̄nti & diſerto quē ſibi neſcio
quo pacto excidiſſe dixit.
TVM ille. Caput tertiū i quo docet an
toni⁹ ſiue Cic i p̄ſona ātonii mltos ſine
cuiuſdā imitatōe ſolo naturæ ſtudio cla
ros euaſiſſe Deide nō pri⁹ ad cauſe dicti
onē p̄ueniendū eē.q̄ tota penit⁹ ab ora
tore cā cognita ſit. Sed prio antoni⁹ rñ
det ad id qđ ſupi⁹ in fine lcōnis dixerat
nec te multū ſcripſiſſe arbitror tu inquit
mibi ita obiicis ꝙ nibil ſcriptitaueri: q̄ſi
nō p̄cipiā ea aliis:q̄ mibi ipi deſūt acſi di
ceret:ſcio me nibil ſcripſiſſe:ſed nō preci
pis aliis q̄ in me ſūt. Sed tñ q̄uis inqt ea
mibi deſint:& ea ipa nō faciā:q̄ aliis p̄ci-
pio: q̄tū tñ ad ſcribēdū attinet plus facio q̄ aliis videar:tabulas.n.cōficio qđ ſine ſcriptōe fieri non p̄t
Tabulas āt ſtipulationū & teſtamētoꝝ intellige:in quib⁹ ſcriptōis opa conſumit̄. Vꝝ etiā ſenſus eſt
eiuſmodi & ꝙ in tabulis cōficiēdis exerceor & ꝙ etiā in dicēdo opam cōſumo vtrūq; iudicari p̄t.Nā
niſi tabulas cōficerē res mea familiaris tāta nō eēt niſi me exercerē eloquētia min⁹ valerē: Vtrūq;.ſ.
me & ſcribere tabulas & exerceri in dicēdo. In boc.ſ cōficiēdis tabulis in quo ſine dubio ſcriptio cō
ſumit̄. Ex re q̄ niſi tabulas cōficerē res mea familiaris tāta nō eēt:nā ex eaꝝ ſcriptione lucꝝ faciebat.
In illo.ſ.exercēdo me in dicēdo. Ex eo videlicet ex ipo gn̄e orōnis meæ.Nā q̄tū dicēdo valeā q̄n
tulūcūq; ſ ex eo ē:ꝙ me exerceo. Q̄ntulūcūq; minuit meritū ſuū ne arrogans eſſe videat̄. Atq; eſſe:
Poſt q̄ ſatis rñdit ad id qđ obiecerat Catullus:ꝙ aliis p̄ciperet ſcribere quū id ipe nō feciſſet:nūc ad id
venit qđ eſt alteꝝ principale mēbꝝ buius capitis:& ſi inquit dixerim:aliquē imitādū eſſe:cui⁹ imitati
one ducamur:tñ nōnulli fuerūt:qui ſuopte ingenio ac natura ſine vllius imitatione eloq̄ntiā cōſecuti
ſunt. Suapte i.ſua ipius natura: Qđ & in nobis.Et ne lōge exēpla petam⁹ de vobis o cæſar & catulle
boc dici pot qui nulli⁹ imitatione ducti tñ in dicēdo cū ſecuti eſtis vt alter qdē ſuauitate orōnis:alter
elegātia plurimū valeat. Alter:ſ.cæſar. Alter.ſ.cotta.ſicut & ipe Ci in li.de claris oratoribus oñdit.Di
cū vrbanitate illū p̄ſtitiſſe vt facile orōne ſua attētos retinere potuerit inuſitatū.i.nouū quem nulli ex
oratoribus nr̄is adepti ſunt.Leporem.lepor p̄prie eſt ſermo nitidus & abſterſus:boc ē lauticia q̄dam
orōnis. Et ſalē iocū accipim⁹.Nā ſicut ſal ſuauitatē quādā cū mordacitate bēt:ita etiā ioca vrbanoꝝ.
Acutiſſimū & ſubtiliſſimū:vtrūq; ferme idē eſt:niſi ꝙ vnū inuētioni alteꝝ vero ſenſui magis cōuenit
Neq; vero alio vtit̄ exēplo Curionis:q & ipe nullū delegerat oratorē imitādū. Aeq̄lis.i.æquæuus.
Virgi Aſt illū vidi eq̄les genua ægra trabentē.i.æqueui. Pr̄ ſenſus eſt. Curio neminē imitat⁹ ē.q̄uis
occaſionē babuerit maximā:vtpote patrē eloquentiſſimū viꝝ:tñ ſuo ſtudio:& induſtria p̄priū q̄dā
dicendi gen⁹ cōſecutus eſt. Grauitate: dignitate. Elegantia proprietate. Copia vbertate. Formam
figurā. Vnū eſt expoſitio alterius:quia figura eſt forma i.character. Qđ maxime: videlicet eū eſſe gra
uem elegantē & copioſum. In ea cā. Accuſabant̄ Roſcii fratres incertū cuius criminis aduerſus eum
dixit Curio & in bac defenſione tantū eloquētiæ in eo eſſe cognoui.In ea orōne inquit Curio oñdit

plane omibus nihil ſibi deficere:qđ optimũ oratorẽ hr̃e oporteret.Nã ita orauit: vt eloqntiã ſimul ac ſapiam oñderet:ꝙ altera ſine altera nihil aut paꝝ valet. Copioſus.i.eloqns: hoc eſt orator:qui eloqn tia & ſapia p̃ditus eẽt. Veꝝ vt: Alteꝝ mẽbꝝ pricipale:in quo oñdit:nõ prius ad cauſæ dictionẽ deuẽ niẽdũ eẽ:q̃ cã tota ab oratore cognita ſit: & oñdit cãs q̃ a diſcipulis:aut declamatorib⁹ tractant̃:eẽ ve ris diſſiles:quia hæ ſunt multo difficiliores. Ad cãs deducam⁹.i.vt aliq̃n p̃cipiam⁹ oratori:quẽ inſti tuimus:quo cãm ſuſcipiat añq̃ ad eã tractãdã p̱ueniat. Ad cãs.ſ.forenſes:vbi de crimie agitur: & pe cunia.i.ad cãs crimiales:& pecuniarias vt nr̃i dicũt. In quibus.i.in quib⁹ plus aliq̃nto laboris ẽ:q̃ in deliberatiuis cau ſis. Riſerit:fortaſſe aliquis hoc p̃ceptum

nõ tã acutũ:q̃ neceſſariũ:magiſq̃ monitoris nõ fatui:q̃ eruditi mgr̃i. Hoc em̃ primũ præcipie-mus:quaſcũq̃ cauſas ſuꝫ dicturus:vt eas diligẽ ter:penituſq̃ cognoſcat:hoc in ludo non præci pitur. Faciles em̃ cauſæ ad pueros deferũtur:lex peregrinũ vetat in muꝝ aſcẽdere:aſcẽdit hoſtes repulit:accuſatur:nihil eſt negocii hmõi cauſaꝫ cognoſcere. Recte igit̃ nihil de cã diſcẽdã p̃ci-piũt:hec eſt em̃ in ludo cãꝝ fere formula. At ve ro i foro tabulæ:teſtionia:pacta:cõuẽta:ſtipula tiones:cognatões:affinitates:decreta:rñſa:vita deniq̃ eoꝝ.qui in cã verſant̃.tota cognoſcẽda eſt.quaꝝ rerũ negligẽtia plæraſq̃ cauſas.& ma xime priuatas:ſunt em̃ multo ſæpe obſcuriores videmus amitti. Ita nõnulli dum opam ſuã mul tam exiſtimari volũt:vt toto foro volitare & a cã ad cãm ire videãtur.cãs dicũt incognitas:in quo ẽ illa qdẽ magna offenſio:vel negligentiæ ſuſceptis rebus vel p̱fide receptis:ſed etiam illa multo maior opiniõe:q̃ nemo põt de ea re.quã nõ nouit nõ turpiſſime dicere. Itaq̃ dum inertie vituperationẽ:quæ maior eſt.contẽnũt aſſequũ tur etiam illam.quam magis ipſi fugiunt tardi tatis. Equideꝫ ſoleo dare opam.vt de ſua quiſq̃

meũ riſu p̱ſequet̃.quia eſt p̃ceptũ nõ tã acutũ.i.difficile.& io quia eſt p̃ceptũ faci le itellectu:tã etſi vtilitatẽ habeat: tñ nõ magni æſtimabit̃. Nõ fatui nõ ſtolidi qđ eſt in verbis. Eruditi:piti. Monito ris q monita dat. Mgr̃i:q p̃cepta. Quaſ cũq̃ cãs.ſ.iudiciale. Diligẽter videlicet ex oi p̱te. Penituſ:interit⁹:vt eas plene atq̃ p̱fecte ex oi p̱te cognoſcat:ſed non p̃cipim⁹ inqt de cauſ̃ q̃ tractãtur in foro p̃cepta dent̃. Hec ãt oia etiã a Quitilia. p̃cipiunt̃. Hoc.ſ.vt cãs diligẽter cogno ſcat orator. In ludo:in ſcola declamato rũ:quia ille cauſe declamatoꝝ facillimæ ſunt:ſed nõ de his dicim⁹:ſed de forẽſi-bus multo difficiliorib⁹. Ad pueros.i. adoleſcẽtes q declamare diſcũt apud ſo phiſtas:& ponit exẽplũ p̃ceptoris:& ſo phiſtæ. Lex p̱egrinũ vetat in muꝝ aſcẽ dere:aſcẽdit:hoſtes repulit:q̃rit̃ quid iu ris:hec q̃ſtio facillima eſt. Negocii.i.la boris:& p̱pterea aliqs fortaſſe riſerit:ꝙ p̃ceptũ hoc i ludo nõ tradit̃:& recte:qa facile ẽ cãs eiuſmõi itelligere:iõ p̃cepta nõ dãt:vt ſui ſcholaſtici cãs cognoſcãt. Formula i.regl'a. At vero. Hacten⁹ di xit multũ differre cãs veras a fictiſ. Ficte em̃ facillime ſunt:q̃s declamatores diſci pul' ſuis p̱ponũt. At uero cauſe vere ſũt difficillimæ:q̃ niſi adhibita accuratori di ligẽtia:nõ facile cognoſci pñt. hic efficit̃ vt qui cãs cognoſcere neglexit: eas ne-ceſſario male agere cogat̃. Nũc vero di cit q̃ cãe ſint q̃ i foro agant̃. Tabule.ſ.te ſtamẽtoꝝ cognoſcẽde ſunt:q̃ ſolẽnitate cõficiant̃:q̃s ſe antoni⁹ cõficere dixit ſup̱ius. Teſtionia:crimi num:que aut p̱ aliquo:aut contra aliquẽ addũcũtur. Cõuenta:cõuẽta cõuẽtões:ſiquid inter aliquos cõuenit:qđ iuſtum & ratum haberi ſolet. Pacta:ſiquid inter ſe pepigerint. Stipulatiões:p̱prie in cõ trahendo celebrant̃:emendi:vendendi:locandi:cõducendi. Cognationes. Paulus dicit cognationis nomen:a græca voce dictum:nam illi vocant:quos nos cognatos appellamus. Cogna ti inquit ſunt:& quos agnatos lex duodecim tabu.appellat. Sed hi ſunt qui p̱ patrem agnati ex eadẽ familia:qui autem p̱ fœminas cõiungunt̃:cognati tm̃ nominant̃.p̱ximiores ex agnatis ſui dicunt̃. In ter agnatos igitur & cognatos hoc intereſt qđ inter genus & ſpẽm. Nã qui eſt agnatus:& cognatus eſt.nõ vtiq̃ autem qui cognatus eſt:& agnatus eſt. Alteꝝ em̃ ciuile:alteꝝ naturale nomen eſt. Affini-tates:ſunt neceſſitudines quæ ex matrimonio contrahant̃. Decreta:ſenatus. Reſponſa:prudentum Vita.ſ.eorum:qui in cauſa verſant̃ accuſatoris.ſ.& rei:nam vtriuſq̃ vitꝫ cognoſcẽda eſt. Quaꝝ reꝝ ſcilicet ſupra memoratũ. Negligentia.i.p̱pter negligentiã. Priuatas:quia ſæpe multo magis dubiæ ſunt priuatæ q̃ publicæ:eo ꝙ in publicis cauſis ſemp̱ leges ſunt:quæ vetãt:aut permittãt:aut iubeant aliquid fieri. In priuatis vero nõ ita:nam priuari caſus multo plures ſunt q̃ leges. Ita nõnulli. Oſtẽ dit rõnem:quare plæriq̃ cauſidici cauſas nõ diligenter cognoſcũt:quia volũt videri multa facere:& in foro verſari:vt nũc hanc:nũc illam:modo aliã cãm gerãt:vt inde magnã æſtimationẽ acquirãt:quo fit: vt plærũq̃ cãs amittãt. Nõnulli.ſ.cauſidici. Dũ opam ſuã.i.dum volũt oibus videri negocioſi:vt mul ta faciãt. Volitare.i.cõcurſare p̱ totũ foꝝ. Et a cã ad cãm ire.i.vt mõ hãc:mõ illã cãm tractẽt. In quo. Id ẽ in qua re:videlicet:dũ cauſ̃ pluribus ſe implicãt. Vel negligẽtiæ ſuſceptis rebus:Differẽtia ẽ inter

re me ipſe doceat:& vt neqꝫ alius aſſit:quo libe rius loq̄tur:& agere aduerſarii cām:vt ille agat ſuaꝫ.& quicq̄d de ſua re cogitarit. in mediū ꝓfe rat.Itaqꝫ quū ille diſceſſit:tres ꝑſonas:vnus ſuſti neo:ſumma animi æquitate:meā:aduerſarii.iu dicis.qui locus eſt talis vt plus babeat adiumēti ꝙ incōmodi būc iudicio eſſe dicēdum vbi plus mali ꝙ boni reperio.id totū abdico atqꝫ reiitio ita aſſequor.vt alii tēpore cogitem.quod dicam & alio dicam.quæ duo plæriqꝫ ingenio fræti.ſi mul faciūt.Sed certe iidē illi melius aliquāto di ſcerēt:ſi aliud ſumendū ſibi tempus ad excogi tādum aliud ad diſcendum putarent. Quū rem penitus:cauſamqꝫ cognoui:ſtatim occurrit ani mo:quæ ſit cauſa ambigendi:nibil eſt em̄ quod inter bomines ambigitur.ſiue ex crimine cauſa conſtet.vt facinoris.ſiue ex cōtrouerſia.vt bere ditatis.ſiue ex deliberatōe.vt belli.ſiue ex pſo na.vt laudis.ſiue ex diſputatōne.vt de rōne vi-

ſuſcipe:& recipe:ſuſcipimꝰ rogati recipimꝰ ſpōte.Nūc ḡ dicit erratū maximū ē:qa pluref:ꝙ cognoſce re pn̄t cās:vel ſuſceptas negligūt:vel receptas:ꝑdūt.Nā quū cās amiſerīt iudicant̄ vel negligētes nō curare ſuſceptas:vel ꝑfidi ꝑdere receptas:q̄d ꝓpterea eis cōtigit:quia cām nō ſatis cognitā bn̄t. Ma gna offenſio.i.magnū erratū eſt. Suſceptis rebꝰ:quia negligētes iudicāt̄.quū cās ſuſceptas amittūt. Perfide receptis.ſ.ſpōte.nā ꝑfidi ſumꝰ:quū cās ſpōte receptas agere volumꝰ:ſicut illđ ē negligentis.ſ. nō curare ſuſceptas:ita boc ꝑfidi nolle agere receptas. Sꝫ etiā illa.ſ.offenſio:quō em̄ qs poterit cām ꝓbe dicere:cuiꝰ nullā:vel ꝑ exiguam co gnitionem babuerit. Illa multo maior opinione.i.illa offenſio vincit opionē:& ē boneſtiſſimꝰ modꝰ dicendi. Itaqꝫ: ſenſus ē.Dum minie curant:negligētes eſſe videant̄:id:incurrūt:q̄đ vitāt:& ob tuſi & bebetes iudicent̄. Illā.ſ.vitupa tionē tarditatis. Contēnūt.i.dū minie curāt:vitiū.ſ.inertiæ. Dū inq̄t minie cu rāt:ne inertes appellent̄:id etiā incurrt q̄đ vitāt:vt obtuſi & bebetes videant̄. Nū inertie dānant̄ ab bis quoꝝ cās ob tinere nequerint. Eq̄dē:ſenſus ē Inge nio ꝓmpti videri volūt:dū cās minus cognoſcere ſtudēt:nō cognoſcētes ma le eas agere neceſſario coguntur. Male agētes vero poſtremo tardi etiā iudicā tur. Equidē ſoleo:dixit q̄d alii plærūqꝫ faciāt:dū cās negligētius cognoſcūt:vt tarditatis etiā vitium incurrāt:quū cās amiſerint. Nūc q̄d ipē facit oſtendit:& boc mō duo facit:q̄ ꝓpria ſunt ꝑcipien tis:vt quū ōnderit:q̄đ non ſit faciēdū: poſtea quid ſit faciendū ꝓponat. Quid nō ſit faciēduꝫ ex alioꝝ negligētia vt ſu periꝰ ōndit:quid faciēduꝫ ex ſua diligē tia: Nequis aliꝰ:& vt poſſit cām ſuam cliens meꝰ liberius & explicatiꝰ declara re:ipūm remotis arbitris dicere iubeo: quid de cā ſua ſentiat:& nulliꝰ reſpectu teneat̄. Et agere aduerſarii cām:Et boc etiā ſeruare conſueui: quū cliens mibi cām ſuā dicere incœperit:ego cōtradico illi:quid aduerſariꝰ obiicere poſſet:vt ab ipō eliciā:q̄ rn̄deret.Quia Cliens mibi cām ſuā dixerit.Ego illi cōtradico. Tu q̄dem ita dicis:ꝙ ſi aduerſa rius aut boc dicet:aut illud:tu quid cōtra rn̄debis.Et ita quodāmodo quū videor cām aduerſarii ſu ſcipere:cliens declarat q̄d diceret. Itaqꝫ quū ille:& quū cliens meꝰ diſceſſit:ego tres ꝑſonas ſuſtineo videlicet meā:clientis:& iudicis:& ſumma cū æquitate. Meam.i.bis tribus ꝑſonis inuenio:quæ ꝓ ſint æque: atqꝫ obſint. Summa animi æquitate:quia tam ea que cōmoda ſunt ꝙ ea que incōmoda di ligenter conſidero:prodeſſe:ad cōfirmandū Obeſſe:ad refellendū:nā boc mō ea mibi cōfirmant̄ cla rius. Aequitate quia nō minus cōmoda cauſæ meæ ꝙ incōmoda cauſæ aduerſarioꝝ diligenter conſi dero. Qui locus:& quū in cauſa mibi ſe obtulerit argumētum:in quo plus cōmodi ꝙ incōmodi eē videat̄:būc ego ſuſcipio in confirmanda clientis cā. Si vero plus incōmodi ꝙ cōmodi:illud reiicio: Satius em̄ ea que magis obeſſe pn̄t:ꝙ prodeſſe tacere. Locus:ꝑ argumēto ineſſe videt̄ plus mali ꝙ boni. Abdico:procul a cā. Reiicio:extra cām boc em̄ intrinſecus:illa vero extrinſecus magis conſi derant̄:quæ ſumūtur ex maiori:minori:diſpari:ſimilitudinibꝰ & exēplis. Ita boc pacto dum me ita gero:illud cōmoditatis aſſequor:vt alio tēpore me ad dicēdum comparē:& alio ad dicēdum veniā. Quæ duo.ſ.cogitandi & dicēdi. Sed certe:ſed profecto illi etiā:qui excellenti ingenio prediti ſunt ſi in duo tēpora diuiderent:id quod eſt cogitandū:& id quod eſt dicēdum:oratorium munus precla rius implerent. Idem illi.ſ qui ſunt ingenio fræti.

QVVM REM. Caput quartū eſt:in quo cā cognita docet antoniꝰ ꝑmeditādū eſſe oratori q̄ ſit am bigēdi rō.i.q̄ ſit cōſtitutio cauſæ:quot ſint nūero cōſtitutōes:cā inquit rei cognita.primū rō ineunda eſt ambigendi.i.primū cōſtitutio cauſæ ineūda eſt:in qua poſita ſit res de qua agitur. Rem cauſamqꝫ endiadis eſt.i.cauſam rei. Occurrit.i.ſtatim offertur animo meo. Ambigendi i. ratio dubitandi.

Nibil eſt enim:declarat quomodo dubitetur ac diſceptetur de cauſa quæcūqꝫ fuerit. Ambigitur inter bomines:id eſt dubitatio ſit. Omnis res quēadmodum ipſe Cicero in arte veteri docet:quæ babet in ſe poſitam controuerſiam:aut diſceptationē aliquam:aut rei:aut nominis:aut generis con tinet quæſtionem. Rei:vt factum ſit nec ne:conſtitutionem cōiecturalem innuit.feciſti:non feci.

Nominis:quū factum conſtat:ſed quo nomine ſit appellandum dubitatur diffinitiua conſtitutio naſcitur. Generis:quū de vi:& genere negocii quæritur.tūc cōſtitutio generalis appellatur:que di-

uidit̃ in iudiciale: & negocialẽ est etiã ali⁹ stat⁹: qui appellat̃ actionis ex trãslatiõe videlicet quũ aut rei ut accuſatoris: aut iudicis: aut loci: aut tpis: aut eiuſmõi rei cõmutatio faciẽda eſſe dr̃ De hac iõ nihil oino tractat: q̃ ea raro in iudiciũ venit. Siue ex crimine: Ex his verbis iudiciale gen⁹ cãrũ innuit̃. Nã iudiciale gen⁹ cãrũ: aut criminis: aut cõtrouerſie q̃ſtionẽ cõtinet. Criminis quũ agit̃ de re quæ ad aliq̃d maleficiũ ptinet: vt occidiſti: nõ occidi. Cõtrouerſiæ: quum agit̃ de pecunia: vt illa res: illa pecunia mihi debet̃: nõ debet̃. Deliberatiõe: Vt ſi q̃rat̃ bellũ Carthagitnnſibus inferendũ ſit nec ne: deliberatiuũ dicet̃ cãæ gen⁹. Siue ex perſona. Nã demonſtratiuũ gen⁹ cãæ ẽ q̃d in alicui⁹ pſonæ laudẽ aut vituperationẽ tractat̃: vt ſi agat̃ de laude Scipiõis: Diſputatione hoc loco iſinitũ ſignificãt. quã ſæpe theſim dicim⁹ practicen: vt verbi gr̃a: ſi quærat̃ an bonũ aliud preter honeſtum vt vtilitas: vt gloria: vt amicicia: & cætera hmõi. Multi eñ hec oia ſupradicta in bonis ponẽda eẽ voluerũt: hic de nulla certa re agit̃. Nã gloriæ diuerſe ſunt genera: q̃a alia eſt gloria belli: alia pacis: & alia ali⁹ rei: ergo nullã circũſtãtiã hẽt rei certæ. Circũſtãtia dr̃: quę rẽ certã circũſcribit vt ſi q̃reret̃ de gloria Scipiõis tũc haberet pſone circũſtãtiã. Rõne viuendi q̃ ptinet ad oẽm phiam moralẽ. ſ. politicã: œconomicã: monaſticã.

uẽdi: in quo nũ aut q̃d factũ ſit: aut fiat futurũq́ʒ ſit q̃rat̃. aut q̃le ſit: aut q̃d vocet̃. Ac nr̃e fere cauſæ: q̃ q̃dẽ ſũt criminũ: plærũq́ʒ inficiatiõe defẽdũtur: nã & de pecuniis repetũdis: q̃ maxie ſũt: negãda fere ſũt oia & de ãbitu: raro illd̃ dat̃ vt poſſis liberalitatẽ atq́ʒ benignitatẽ de ãbitu atq́ʒ largitiõe ſeiũgere De ſicariis: de veneficiis: de peculatu: iſicari neceſſe ẽ. Id ẽ igit̃ gen⁹ primũ cãꝝ i iudiciis & cõtrouerſia factis. In deliberatõnib⁹ plerũq́ʒ ex futuri raro etiã ex iſtãti: aut facti. Sæpe aũt res nõ ſit: nec ne: ſed q̃lis ſit: q̃rit̃ vt quum

Factũ ſit id eſt an ſit ita ſicut Cicero in arte vereri decuit. primũ an ſit deinde q̃d ſit poſtea q̃le ſit in his trib⁹ modis ois cõſtitutio verſat̃. An ſit cõſtitutio cõiecturalis efficit̃ vt occidiſti aiacẽ: nõ occidi Quid ſit quũ factũ nõ negat̃ ſed de facti noie dubitat̃ quo noie ſit appellãdũ: vt ſiq̃s accuſet̃ ſacrilegii q̃ vaſa argẽtea de loco ſacro ſuſtulerit nõ tñ ipſa ſacra & is fateat̃ quidẽ ſe ſuſtuliſſe nec iõ eſſe ſacrilegiũ dicat ſed futurũ: Quale ſit quũ de vi & genere negocii ambigit̃: tũc cõſtitutio generalis appellat̃ q̃ diuidit̃ in negociale: & iuridiciale: Iuridicialis in duas ptes abſolutã & abſũptiuã ſcidit̃. Factũ ſit de pterito. Fiat de pñti: Futuꝝq́ʒ ſit de futuro. De pterito: vt ſi q̃ret̃. vtrũ occidit aiacẽ vlyxes de pterito ẽ cõtrouerſia: Fiat vt ſi q̃rat̃. bono ne aio ſint in rẽp. fregellani. Futuꝝ vt ſi q̃rat̃. ſi Carthaginẽ reliq̃rim⁹ icolumẽ: nũq̃d in fide mãſuri ſint carthagineſes. Quale. ſ. tũc qñ de vi ac gñe negocii q̃rit̃: & gñalis cõſtitutio dr̃. Quid vocet̃ nois cõtrouerſia quũ cõſtat: & res: & rei q̃litas ſed tñ de rei noie q̃rit̃: & quia vis vocabuli verbis diffiniẽda eſt: iõ queſtio ſiue cõſtitutio diffinitiua appellat̃: Ac nr̃e de trãſlatiua nihil oino dr̃: quũ aut iudicis: aut loci aut eiuſmõi reꝝ mutatio faciẽda ſit: & ideo nihil oio tractat quia raro venit in iudiciũ. Ac noſtræ: ſed nr̃æ cãæ videlicet romanoꝝ quia apud græcos plærũ p cã illa in iudiciũ venire ſolet q̃a ius ciuile diffinit apd̃ quos quo in loco quo tpe agẽdũ ſit cõſtitutio actiõis dr̃ q̃ mutanda ſit actio.

Criminũ q̃ ad iudiciale gen⁹ cãrũ ptinet vt pulſatio: adulteriũ: vt furtũ: vt cedes: vt cætera hmõi. nã in iudiciali gñe verſant̃. Inficiatione: negatiõe: feciſti nõ feci. feciſti: inſtat nõ feci deprecat̃ cõtrouerſia eſt prima intẽtio accuſatoris cũ defenſoris inficiatiõe cõiũcta. Nã de pecuniis. Incipit alias cãs: q̃ nõ in criminib⁹ verſant̃: ſed in quib⁹ petit̃ aliquid aut negat̃ in iudiciali gñe verſat̃. Nã iudiciale gen⁹ hẽt petitionẽ cũ defenſione. defenſio ad vtrũq́ʒ ptinet ad petitionẽ & defenſionẽ: quia negat̃ q̃d petit̃. Repetũdis accuſat̃ is qui puinciæ alienas pecunias expilauit. ſed poſtea latius patuit. Nã etiã ſiquis populus alteri populo iniuriã fecerit. aut captiuoꝝ. aut incendii. aut prẽde q̃ iniuriã repetere. diceret agere repetũdaꝝ reꝝ. ergo quũ repetũt̃ q̃ ſunt ablata tũc repetundaꝝ reꝝ agit̃. Fere hoc mõ. vt rapuiſti gregẽ meũ: nõ rapui. De ambitu. Sed ſi de ambitu inciderit cõtrouerſia: raro inquit p inficationẽ defẽdere poterim⁹ nã quia largitio late patet: obſcura eſſe nõ poteſt: ideo negatio locũ nõ habet. Nã ambitus accuſat̃ ille: qui populũ largitiõe currupit ergo ſi voluit̃ largitionẽ defendere nõ negabimus factũ ſed neceſſe erit: vt ad liberalitatẽ cõfugiam⁹ q̃ñquidẽ largitio facta negari nõ poteſt. Largitio eſt quũ aliqua munera in populũ diſtributã fuerit q̃ notiſſima ſunt vulgo negari nõ poſſunt. ergo neceſſe ẽ: vt ad liberalitatẽ confugias: vt diſtribuiſti annonã in populum hoc negari nõ poteſt reſpõdet: diſtribui ſed iure licuit eñ mihi pro mea liberalitate populo ſubuenire. rurſus: qui inſtabit largitionem in populũ feciſti: feci nõ largitionẽ ſed liberalitatẽ. Quã eñ accuſator largitionẽ appellabit defẽſor liberalitatẽ eſſe dicet. ergo diffiniendũ erit: quid ſit liberalitas: & quid ſit largitio. Seiũgere: ſeparare. De ambitu atq́ʒ largitione. i. de ambitu largitionis: ſed de his rebus q̃ in crimine verſant̃: nulla cõſtitutio incidere poterit: niſi cõiecturalis nã ſi cõceſſeris nihil iudiciũ cõmorabitur. De ſicariis. i. latronibus: Nã ſicarii dicti ſunt a ſica gñe teli: quo vtunt̃. De veneficiis. vt ſi quis accuſetur q̃ aliquẽ veneno necauerit. De peculatu. inter furtũ. ſacrilegiũ. & peculatus hoc inter eſt. quia furtum eſt rei priuatæ. ſacrilegiũ rei ſacræ. peculatus reipublice. Inficiari. i. negare. Id eſt igitur: videlicet an ſit controuerſia facti. quæ coniecturalis conſtitutio appellatur: De deliberationibus de rebus futuris controuerſia ſumitur: vt ſi quæratur ſi Carthaginenſes dimiſerimus incolumes an in fide ipſi manſuri ſint: Facti raro: quia

non incidere poteſt: vt ſit deliberatio rei inſtantis. Vt ſi quæraẽ: an fregellani bono in rẽp. aĩo ſint. Nã alii ſuadẽt alii diſuadẽt. Facti raro: Rurſus: vt verbi grã: Poſtq̃ Hãnibal italiã inuaſerit: & populo Romano bellũ intulerit: quæraẽ in ſenatu Carthaginẽſi: vtrũ hoc Hãnibali licuerit: raro icidit deliberatio: vel p̃teriti: vl' ẽt iſtãtis: qa nõ deliberam⁹ q̃ facta fuerint aut q̃ fiant. ſʒ qd faciẽdũ ſit. Sepe aũt res: Quæ breuiter ſuperius ꝓpoſuit: declarat. Sepe eñ incidit: vt de re nulla queſtio ſit ſed de qualitate rei. quum de vi & genere negocii querĩẽ. Qualis ſit: videlicet iuſta: an iniuſta. & ideo de genere rei: ſiue negocii agitur: ſiue iuridicialis: ſiue negocialis: ſiue abſoluta: ſiue aſſũptiua. L. opimii Oñdit exẽplo poſſe incidere cõtrouerſiã: de q̃litate rei. i. hmõi. L. opimius. C. grachũ leges agrarias ferre volẽtẽ facto grege bonoꝝ inuaſit: & eũ ad põtẽ miluiũ deprehẽſuʒ occidit. poſt aliquot annos accuſat⁹ ẽ leſe maieſtatis. ꝙ C. Gracchus occiſus eſſet eo auctore. Nihil de C. Gracchi. qui. L. opimiũ accuſabat. dicebat occidiſti. C. Gracchũ defenſor reſpõdebat occidit ſʒ iure nã patrie libertatẽ defẽdit: & hoc mõ defendebat cãm iuſtã eſſe. Apud populũ quia diẽ dixerat tribunus plæb. L. opimio ad populũ Iure vt occidiſti. C. Gracchũ: occidi: ſʒ iure. nã patriã defendere volebã. hic de qualitate rei quærebaẽ vtrũ iuſte: an iniuſte. ſed quia factũ erat i. p̃teritũ iõ iudicialis erat cõſtitutio: quia re extranea aſſumpta: hoc eſt defenſione patriæ cõfirmabaẽ: ideo diciẽ aſſumptiua. idẽ Carbo eandem cauſam e diuerſo ſuſcæpit.

L. Opimii cãm defendebat apud pplm audiẽte me. C. Carbo cõſul. nihil de. C. Gracchi nece negabat: ſʒ id iure ꝓ ſalute patrie factũ eẽ dicebat: vt eidẽ carboni tri. plæ. alia tñ mẽtẽ rẽp. capeſcẽti. P. aphrican⁹ de. C. Gracchio ĩtarrogãti: rñderat iure ceſuʒ videri. Iure ãt oĩa defendũẽ: q̃ ſũt ei⁹ gñis vt aut oportuerit: aut licuerit: aut neceſſe fuerit: aut ĩprudẽtia: aut caſu facta eẽ videãẽ. Iã tũ qd voceẽ q̃riẽ: cũ quo verbo: qd appellãdũ ſit cõtẽdiẽ. Vt mihi ĩpi cũ ſulpitio fuit ĩ norbani cã ſũma cõtẽtio: plæraq; .n. de iis q̃ ab iſto obiiciebãẽ: quũ cõfiterer: tñ ab illo maieſtatẽ ĩminutã negabã: ex quo verbo. lege Apuleia tota illa cauſa pẽdebat: atq; in hoc gñe cauſarum

Alia tñ mẽte vt gratificareẽ Mario: cuius tũc opes maxĩe erãt. Nã qũ ex numãtia rediret Scipio aphrican⁹ inferior: quã nuper euerterat. quia magna erat viri auctoritas. & ipſi⁹ meritũ recẽs id agebat: vt tãti viri iudicio. C. Gracchi cædes ĩprobareẽ: & ita plæbis opes augerẽẽ. cui⁹ cõmodis Gracchus cõſulẽ revoluerat nec dubitabat qn hac neceſſarii ſui cedẽ idigne ferret Scipio. Veniẽti igiẽ illi obuiã ad ĩpas ꝓpe portas obuiã ꝓdiit: & eũ iterrogauit quidnã ſibi de cæde. C. gracchi videreẽ. Ille cõtinue iure cæſum videri reſpõdit. Qđ plæbẽ romanã vehemẽter offendit: & creditũ eſt ĩpm ꝓpterea etiã in cubiculo domi ſuæ iterfectũ eſſe. & hui⁹ cædis cõſciã fuiſſe vxorẽ Sẽproniã. Alia tñ mẽte: vt gratificãdi Mario: vt ſupra dictũ eſt: qui ſp nobilitati infenſus fuerat. De. C. bracchо i. de cæde C. gracchi. ğ ſi hec cõſtitutio faciẽda fuiſſet: ita obiectũ fuiſſet: occidiſti. C. gracchũ: occidi ſed iure. Iure aũt. Hic attẽdẽdũ ẽ quõ oẽs ꝑtes iuridicialis aſſumptiue breuiter Cicero ꝑſtrigit. Vt aut oportuerit. ꝑ aſſunmptionẽ ex trãſlatiõe criminis vt quũ Oreſtes trãſfert crimẽ in matrẽ. ꝙ magnitudine ſceleris eã necari oportuerit. Occidiſti matrẽ occidi ſed iure nã patrẽ meũ necauerat. Licuerit: ꝑ aſſumptionẽ: ex remotione nõ criminis ſed culpæ. vt qui Sulpitiũ occidit trãſfert culpã in cõſules: qui ita iuſſerũt. vt ideo ſibi occidiſſe licuerit. Aut neceſſe fuerit. ſ. per conceſſionẽ ex porgatione: quæ fit tribus modis. videlicet imprudentia: caſu: neceſſitate. Iam tũ quid ad aliã. i. diffinitionẽ trãſit dicẽs. quod aũt peritnet ad controuerſiam nominis. videlicet quũ vis vocabuli diffiniẽda erit verbis. tũc diffinitiua cõſtitutio appellaẽ. quũ & factũ conuenit: & facti qualitas manifeſta fuerit: & de ipſius facti nomine quæriẽ: quia vis verbi diffiniẽda eſt diffinitiua appellaẽ. Vt mihi ipſi: Sulpiti⁹ accuſauit Norbanũ: ꝙ populũ aduerſus Scipionẽ concitaſſet: q exercitũ aduerſus Cimbros amiſerit: hic inſtabat dicẽs ipſum læſiſſe maieſtatẽ: ꝙ concitarat populũ cõtra Scipionẽ. Antonius aũt qui eũ defendebat: non negabat concitatũ populũ. Id uero factũ eſſe nõ lædẽdæ maieſtatis: ſed ſumẽdi ſupplicii cauſa ex eo qui læſerat maieſtatẽ. Norbani: Tribu. plæbis. Plæraq;: videlicet ꝙ Scipionẽ apud populũ accuſet: ꝙ populũ aduerſus eũ cõcitaſſet. Ex quo. ſ. læſæ maieſtatis nã Appius legẽ tulit de maieſtate cõtra eũ: qui ciuitatis amplitudini derogaſſet. Et in hoc dubitabaẽ: quia alius alio modo diffiniebat. Atq; in hoc genere. ſ. diffinitiuo. Hic reprehendit eos: qui putant diffiniendã: eſſe vim verbi breuiter & abſolute quia puerilis & dyalectica ratio eſt: videlicet ſcholaſtica. ac rhetorica latius: ac locupletius loquitur: nec conciſis huiuſmodi diffinitionibus vtitur: quod oſtendit exemplo ſui: in cauſa. C. Norbani de maieſtate læſa: non hoc feciſſe: quod nõ videbatur ad oratoriã artem pertinere: ſed cauſam multis & verbis & rationibus explicaſſe. In hoc: videlicet in diffinitiua conſtitutione: cauſam facit: quum quæritur quid ſit ledere maieſtatem hoc modo Læſiſti maieſtatem? non læſi: diffiniendum eſt an læſerit Dilucide: abſolute. Breuiter: commode abſolute cui nihil deeſt: breuiter cui nihil ſupereſt. Quod: Antonius improbat.

Nõ enim vti debet tanta orator breuitate. Perq; puerile: id eſt aptum potius pueris: & ſcholaſticis q̃ oratoribus. Alia eſt. Et alia diffinitio quum diſputatur inter philoſophos & alia quum diſputatur

inter oratores.non em̄ quum cauſa agitur de artibus diſputatur:ſed quod in diffinitione verſatur:ornatiori:& locupletiori eſt orone declarandū: & planū iudicibus faciendū. Diffinitio.ſ.dyalectica. In artibus:vt i grāmatica:rhetorica dialectica nā artes dialectico more tractant̄: vt grāmatica eſt ſcientia recte loquendi:recteq̧ ſcribendi nā ars ipſa per ſe intelligentiā ſui plenā nō habet: ſed intelligit̄ ad aliquid pertinere. Lex eſt receptio boni prauiq̧ depulſio. Ciuitas quā nōnulli deſcribūt per æthymologiā:ciuiū vnitas:nec tn̄ q̄uis dicat ſe hanc diffinitionē dyalecticā.nō laudare q̄ ea vti non debeat orator:tn̄ quid facere ſoleāt primū declarat

nōnulli præcipiūt:vt verbum illud qd̄ cām facit breuiter facit:breuiter vterq̧ definiat qd̄ mihi q dē p q̄ puerile videri ſolet. Alia ē em̄: quū inter doctos hoīes de iis ipis rebus q̄ verſant̄ in artibus diſputat̄:verbo℞ definitio vt quū quærit̄ qd ſit ars:qd ſit lex:qd ſit ciuitas:ī qb⁹ hoc p̄cipit rō:atq̧ doctrina:vt vis eius rei quā definias ſic exprimat̄:vt neq̧ abſit quicq̄:nec ſupſit:qd. qdem in illa cā.neq̧ ſulpitius fecit:neq̧ ego facere conatus ſum.nam quātum vterq̧ noſt℞ potuit:omnī copia dicēdi dilatauit quid eſſet maieſtatem minuere:etenim definitio primū reprehenſo verbo vno:aut addito.aut dempto.ſæpe extorq̄tur e manibus: deinde gn̄e ipſo doctrinā redolet:exercitationē q̄ pene puerilē.tum: & i ſenſu:& i mētē iudicis intrare nō pōt ante em̄ p̄terlabit̄:q̄ precepta eſt.ſed i eo gn̄e in quo

videlicet q̄ diffinito nihil deſit & nihil ſupſit.ratio atq̧ doctrina.i.ratio doctrine eſt em̄ endiadis. Vis.i.natura & proprietas vt ſi diffinias hominē Homo eſt aīal rōnale &mortale:hic nihil abeſt nec ſupeſt nā ſi diceres homo eſt aīal:deeſſ; quia etiā equ⁹ eſt aīal. Si adiūxeris rōnale tūc ſeparat̄ ab equo:ſed nō ē ſatis. nā angelus ſiue mētes ſingulares ē aīal rationale:ſed addis mortale: & ita ſepat̄ hō ab angelo:angel⁹ em̄ nō eſt mortalis. Vt nāq̧ abſit qcq̧:qd̄ facit abſolutio. Supſit:qd̄ facit breuitas. Qd̄ Ondit quid facere ſoleāt phi ſiue dialectici: & quid faciēdū ſit oratori. Nā alia rō eſt dialectici & alia oratoris:& ideo nec ſe nec Sulpitiū feciſſe inquit in cā Norbani nō n. diffinierūt vim verbi breuitate:ſed locupletiori orone aperuerūt. In illa cā: i q̄ agebat̄ de leſa maieſtate. Oī copia. i. oī facūdia & vbertate. Etem̄: alias nūc rationes adducit: cur hmōi diffinitionibus vti nō debeat orator. quū ī his quæ. cōſtāt ex genere: & differētiis q̄ breuibus verbis circūſcriptæ ſūt ſi vnū verbū rephēderis: tota ipſi⁹ diffinitio deſtruetur.

Tria ſunt quæ facile deſtruūt diffinitionē illā dialacticā: vno verbo vel reprehēſo vel addito vl̄ adēpto nō debet id agere orator vt vno verbo cā tota nitat̄. Vno verbo reprehēſo: vt homo eſt aīal placabile videris recte diffiniſſe:ſed tn̄ facile reprehēdet̄ ſi quis dicat alia quoq̧ aīalia placabilia eſſe: vt: equū: leonē: vrſam quæ placari poſſunt. Dempto: vt ſi de illa diffinitione homo eſt aīal ratiōale & mortale. adimas ſiue rationale ſiue mortale. Addito: vt homo eſt animal rationale & mortale & bipes : quum nō ſolum homo ſed atiam aues bipedes ſint Diffinitio ſcilicet dialectica. Extorquetur deſtruetur: hæc eſt prima ratio cur nō debeant ſe oratores eiuſmodi diffinitionib⁹ aſtringere. Deinde:ſed genere ipo id eſt vi ac natura ipſius diffinitio videtur pocius conuenire pueris hoc eſt ſcolaſticis q̄ oratorib⁹. Genere.i.vi. Natura.i. p̄prietate. Redolet.i.præ ſe gerit. Tum deinde alia ratio q̄ qui præſunt iudicio: & foro non poſſunt facile huiuſmodi diffinitioneſ percipere quū orator debeat elaborare vt quicquid dictum fuerit: ab omnibus intelligatur. Ante em̄ preterlabitur. quū enim adeo breuib⁹ conciſiſq̧ verbis dicta fuerint vix dicta eſt: quum memoria excidit. Sed in eo genere. Poſtq̄ ſatis dixit de diffinitione nunc redit ad generalem conſtitutionē: videlicet cum generis controuerſia incidit. Generis autē controuorſiam diximus facere cōſtitutionem generalem: & quas partes nunc generali conſtitutione ſubiicit eaſdem in arte noua legitime conſtitutionis nominauit: videlicet ſcriptum & ſententiam: cōtrarias leges: ambiguum & ratiocinationem. Illud autem animaduertendum eſt quod etiam ſuperius dixit: generis quæſtionem eſſe: quum quæritur quale ſit id de quo agitur: & ideo generalem conſtitutionem appellauit. Eſt autem duplex: negotialis: & iuridicialis. De iuridiciali ſuperius ſatis dictum eſt: quæ diuiditur in purgationem & deprecationem. Relinquitur nunc vt de altera parte dicatur: quæ negotialis dicitur quæ ſpectat ad duo tempora: preſens vel futurum: quæ in ipſo negocio iuris ciuilis habet controuerſiam: cui diligentiæ iuriſconſulti præeſſe exiſtimant: & ideo recte ſubiicitur legitime. nā a lege legitimum deducitur Legum autem interpretes ſunt iuriſconſulti. In quo: in qua conſtitutiōe generali. Qualis: queritur quale ſit illud de quo agitur. Sæpe contentio: in quo dubitatur de qualitate rei videlicet iuſta an iniuſta ſit. Ambigitur: dubitatur & in controuerſiam venit. Exiſtit: Non ſolū inquit exiſtit contentio iure an iniuria factū ſit i. iuſtum ne ſit an iniuſtum id de quo agitur: ſed etiam in hac generali conſtitutione exiſtit controuerſia in ſcripto quum aliquod ambiguum videbit̄ ſcriptū eſſe. illud aūt ambiguū conſtat ex his ptibus. ſcripto. ſentētia. contrariis legibus: diffinitiōe ex quib⁹ duas tantū partes hoc loco breuiter & ſuccincte commemorat atq̧ obſcure. nam niſi quis diligenter animaduertat: vix verbis ipis præcipi poteſt: ſed eas Cicero in arte noua planius tractauit. Interpræ

tatione:quum ſcriptum interpretandum ſit:videlicet in ea parte:cõſtitutionis quæ appellat̃ negocialis: quũ quærit̃ ex iure ciuili an in ſcripto aliquo ſiue teſtamẽto ſiue lege obſcurũ aliquid interpretãdũ ſit: ſiue etiã cõtrariæ leges fuerint. Ambiguũ:qđ in duas pluresue ſñias trahi poſſit. In quo.ſ. ſcripto vel genere interpretãdi ſcripti. Ex ambiguo. Ergo vult ambiguo cuidã quaſi generi has ꝑtes negocialis cõſtitutiõis eſſe ſubiectas vt ambiguũ ſit genus & ſub eo cõtineant̃ partes vna q̃ naſcit̃ ex cõtraria ſñia vnius legis altera ex cõtrarietate duaꝝ legũ. Nã illud. Ecce quõ nũc illud declarare incipit: vere inq̃ nulla cõtrouerſia naſci põt in ſcripto niſi ex ambiguo:quia ambiguũ eſt quoddã genus ad cõtrouerſiã ſcripti. Ambiguum videlicet ſub hoc gñe qđ ambiguũ dicim⁹ cõtinet̃ cõtrouerſia ſcripti atq; ſẽtenciæ quũ ſcriptũ aliđ ſignificare videatur & ſñia ſcriptoris alia fuiſſe vr̃: Qđ videlicet ambiguũ. quũ ĩquit cõtrouerſia inciderit ex ſcripto & ſñia:genus huius cõtrouerſie ambiguũ dicit̃ qđ explicat̃ quũ:ea verba ſuppleta fuerint quæ ambiguũ illud facere videbant̃:vt in illo teſtamẽto Ciceronis vt Tullius heres meus terẽtiæ vxori meæ triginta põdo vaſoꝝ argentoꝝ dato q̃ volet. hic ſcriptũ & ſẽtẽcia ambiguitatẽ quãdã hñt. Quũ enĩ ita dicat:quæ volet ambiguũ ẽ vtri⁹ arbitrio dari oporteat. Dato ꝓ det: vel ipſe heres vel Terẽtia. illa maioris precii vaſa petit hic vero dicit ſe illi debere vaſa quæ ipſe voluerit:& ex hoc controuerſia naſc it̃:ſed quũ verba ſuggeſta ſũt videlicet dato.xxx.pondo vaſoꝝ q̃ ipſe volet:tũc deſinit eẽ ãbiguũ:vl̃ e diuerſo dato q̃ ipſa volet:ẽt remouet̃ ambiguũ.

qualis ſit:qđ ambigit̃:exiſtit etiã ex ſcripti ĩterꝑtatõe ſæpe cõtẽtio:ĩ quo nulla ꝑt eẽ niſi ex ambiguo cõtrouerſia.nã illđ ipm quũ ſcriptũ a ſñia diſcrepat gen⁹ qđdã hꝫ ambiguũ:qđ tũ explicatur:quũ ea verba q̃ deſunt:ſuggeſta ſũt qbus additis defendit̃:ſñiam ſcripti perſpicuã fuiſſe.Ex cõtrariiſq; ſcriptis ſiquid ambigit̃:nõ nouũ genus naſcit̃:ſed ſupioris generis cã duplicatur: idq; aut nunꝙ̃ diiudicari poterit aut ita diiudicabitur:vt reuerendis præteritis verbis id ſcriptum:quodcũq; defendimus:ſuppleatur. Ita ſit vt vnũ genus ĩ iis cauſis:quæ ꝓpter ſcriptũ:ambigũtur:relinq̃tur:ĩi ẽ ſcriptũ aliquid ambigue. Ambiguoꝝ autẽ complura genera ſunt q̃ mihi videntur melius noſſe:qui dialectici appellant̃ Hi autem noſtri ignorare:qui nõ minus noſſe

Suggeſta ſuppleta. Quæ deſunt quæ minus vident̃. Defendit̃ ab vtraq; parte pro cõmodo ſuo. Ex cõtrariiſq; ſcriptis. Nũc inſtat Cice. ꝓbare qđ ſuperius cœperat: videlicet cõtrouerſias oẽs quæ ex ſcripto naſcunt̃ eſſe vnius generis:qđ ambiguũ appellat̃:Deinde docet multas eſſe ambiguoꝝ ſpecies: quoꝝ ſciẽtia eſt dyalecticoꝝ. Ex cõtrariiſq; ſcriptis videlicet ex cõtrariis legib⁹.i nõ ambigue ſcriptis, cõtrouerſia quæ ex cõtrario cõſiſtit nõ ſepat̃ ab ambiguo:nã quia leges cõtrarie ſunt: ideo etiã ambiguũ naſcit̃:ꝙ & duoꝝ ſcriptoꝝ cõtrarietas facit alterã quaſi partẽ ſubiectã ambiguæ. Cauſa duplicat̃: quia in hac cõtrouerſia ex duobus ſcriptis ambiguũ cõſiſtit in ſuperiori ambiguo: ex vno ſcripto tm̃mõ cõſtabat:vt dato q̃ volet Sed quũ ex cõtrariis ſcriptis cõtrouerſia cõſiſtit:nõ eſt diuerſum genus a ſupiori:nã ita ſub ãbiguo cõtinet̃ cõtrouerſia:q̃ ex cõtrariis legib⁹ orit̃:vt quæ ex ſcripto & ſentẽtia. Duplicat̃:qa illa tm̃mõ ex vno ſcripto hæc vero ex duobus cõſiſtit.quũ duæ aut plures inter ſe leges: diſſident:tũc dr̃ cõtrouerſia.quæ ex cõtrariis ſcriptis.Lex ẽ:in demortui locũ q petat augur noiet in demortui locũ.i.qui petat ſubſtitui in locũ.eius qui mortuus eſt nondũ:ex acto ipſius magiſtrat⁹ tẽpore nã cõſulis magiſtratus erat annuus ſed ſi conſul deceſſiſſet:qui petebat ſubſtitui: eũ augur legẽ noiare poterat. Altera lex eſt qui dãnatus fuerit in demortui locũ noiare nõ põt.Forte ita accidit vt augur q dã dãnat⁹ de pecuniis repetũdis eũ qui ſubſtitui vellat.noiaret:hic orit̃ controuerſia nã ꝙ augur eſt ei licet in demortui locũ lege noiare ſed qa dãnat⁹ erat repetũdis lege noiare vetat̃:qõ ergo ambiguũ explicari poterit videlicet ſi referãt̃ ab vt oq;.ſ.defenſore & accuſatore:q̃ cauſæ ſue ꝓſunt qui defendit dicit licuiſſe auguri noiare in demortui locũ.hoc mõ.Lex ꝑmittit vt augur quilibet in demortui locũ nominare poſſit:q vero accuſat ita refert:legẽ augur innocẽs in demortui locũ noiato:ergo vterq; rettulit ex cõmodo ſuo:ille quilibet:hic vero innocẽs. Nouũ.i.a ſuperiori ſeiũctũ. Supioris.quia cã erat vnius ſcripti. Duplicat̃:quia cã eſt ãbigui duoꝝ ſcriptoꝝ. Idq; aut:& id ãbiguũ eiuſmoi eſt vt nũq; diſcerni:nunꝙ̃ explicari poſſit niſi verba referant̃:q̃ vl̃ a ſcriptore vel a legiſlatore ꝑmiſſa eſſe videbũt̃. Verbis ꝑteritis:vel a ſcriptore vel a legiſlatore:vt in illa cauſa qui defendit augurẽ dici t:quilibet.qui vero accuſat:dicit innocẽs augur. Ita:ergo ſequit̃ iſta cõcluſio vt vnũ gen⁹.ſ.ambiguum relinquat̃. Ambiguoꝝ: Dicit aũt ãbiguoꝝ plura eſſe genera que magis noſſe videt̃ qui dyalectici appellant̃ ꝓpter cognitionẽ amphibologiaꝝ quæ tractantur ab illis.& hic Anto.ſentit cõtra illđ qđ in arte noua ipſe Cicero dixit:ãphibologiæ cognitionẽ nõ modo adiumẽto eſſe:veꝝ etiã impedimẽto:ſed hoc ipo excuſat̃:qa ſub aliena ꝑſona loquit̃:Amphibologia dr̃ ambigue dictũ:qđ in diuerſas ꝑtes trahi poteſt. Qui.ſ.noſtri oratores. Quũ a ſuperiori repetito.ſenſus eſt:illud inquit ſcriptũ frequẽtiſſimũ ẽ in eiuſmodi cauſis negocialibus:vt ſcriptũ a ſententia diſcrepare videat̃ quũ vnũ vl̃ plura defuerint verba. Verbũ:vt paulo ante dicebat:vt dato quæ volet.ꝑtermiſſum eſt vel ipſe vel ipſa. Iterum peccant: Pri

mum peccatum eſt. duia quũ amphibologiarum inperiti ſint ambigua tractare neſciunt. ſecundũ ve
ro: quia ſcripti cõtrouerſiam a generali conſtitutione diſtinguũt: & hoc eſt ab illis cauſis qualis quæq;
res ſit i. a cõſtitutionibus generalibus: vbi præcipue de vi & genere rei quærit̃. Seiungũt: ſepant. Di-
ſceptat̃. in quibus cõtrouerſia eſt. Nuſq;: Vere inq; peccãt nõ mediocriter qui hãc cõſtitutionẽ. quæ
ex ſcripto naſcit̃ a generali conſtitutione ſepant. quia in ſcripto potiſſimum quærit̃ de qualitate rei.
Quale ſit. i. qlis ſit ipſius rei qualitas. In ſcripto i. in controuerſia ſcripti. A facti controuerſia: i. a con

debeãt: quũ illud ẽ freqntiſſimũ in omĩ cõſuetu
dine: vel ſmonis: vl' ſcripti: cũ idcirco aliqd am
bigit̃ qn aut verbũ: aut verba ſint ptermiſſa. Ite
rũ aũt peccãt: quũ gen⁹ hoc cãrũ: qđ in ſcripti i
terptatione verſant̃ ab illis cauſis: in qbus qua
lis quæq; res ſit. diſcæptat̃. ſciungunt nuſq; em̃
tm̃ q̃ritur: q̃le ſit gen⁹ ipm rei: q in ſcripto qđ to
tũ a facti cõtrouerſia ſepatum ẽ. Ita tria ſũt oĩno
gñ̃a quæ in diſceptationẽ. & cõtrouerſiã cadere
poſſunt qd fiat: factũ. futurũue ſit: aut quõ noĩe
tur. nã & illud. qđ quidã græci adiũgũt recte ne
ſit factũ totũ in eo ẽ qđ quale ſit quærimus. Sed
iã ad inſtitutũ reuertar meũ. Quũ igit̃ accepto
cauſæ gñe. & cognito rẽ tractare cœpi. nihil pri
us cõſtituo. q quid ſit illud: quo mihi referenda
ſit oĩs illa orõ: quæ ſit ppria queſtionis. & iudi
cii. deinde illa duo. diligẽtiſſimẽ cõſidero quorũ
alterũ cõmẽdationẽ habet noſtram aut eorum.
quos defendimus. alterum eſt accõmodatũ ad
eorum animos. apud quos dicim⁹. ad id quod
volumus. cõmouendos Itaq; ratio omnis dicẽ
di tribus ad pſuadendum rebus eſt nixa: vt pro
bemus vera eẽ quæ defendimus. vt conciliem⁹
nobis eos. qui audiũt. vt animos eorum ad quẽ

iectuta: nã quũ de facto ambigit̃: conie
cturalis conſtitutio appellatur. Quum
vero factũ cõſtat: de qualitate rei quæri
tur & generalis conſtitutio appellat̃ vt
verbi grã: quũ agit̃ de vaſis argẽteis hæ
reditate legatis vxoris. Terentiæ. de fa-
cto nõ ambigit̃: nã factũ fatet̃ ſed quali
tate. i. cuiuſmõi vaſa debeant̃. hoc mõ.
Debes triginta põdo vaſorũ argẽteorũ
debeo debes ãt q̃lia ipſa vult. Ecce quõ
hic icipit eſſe cõtrouerſia: quia ille dicit.
immo debeo qualia ipſe volo. Ita tria:
Nũc quæ ſunt de cõſtitutionib⁹ breui-
ter dicta breui epilogo cõplectit̃. In di
ſcæptationẽ ppter deliberatiuũ genus
Ibi em̃ diſcæptatio dr̃ quũ alius ſuadet
ali⁹ diſuadet. Cõtrouerſiã: iuditiale ge-
n⁹ magis innuit: quũ alter accuſat alter
defendit. Quid fiat: Coniecturalẽ cõſti
tutionẽ oñdit quæ in tria tpa diſtingui
tur: pſens pteritũ & futurũ: Quõ noiet̃
Diffinitiua eſt cõſtitutio. quũ de nomĩe
verbi ambigit̃. Futurũ ve ſit. Nũquid
Carthagineſes ſi cũ ipis pacẽ fecerimus
in fide pmãſuri ſint. Factũue ſit vtrũ vly
xes interfecerit Aiacẽ. Quale ſit: gene-
ralis cõſtitutio ẽ quũ de genere facti cõ-
trouerſia naſcit̃ coiecturalis eſt: quæ di-
uidit̃ in iuridicialẽ: & negocialẽ & ob eã
rẽ repħẽdit græcos: q iuridicialẽ ſepara
rũt a cæteris ptibus. Nã id qđ græci ad
iungũt recte de factũ ſit. Hoc manifeſtũ
eſt contineri ſub generali cõſtitutiõe vi-
delicet ſub ea pte quæ iuriditialis dr̃. In
eo in ea conſtitutione. Recte ne factũ. i.
iure an iniuria.

SED IAM AD INSTITVTVM

Hoc eſt quintũ caput. vbi dicet̃ quõ cõſtitutiõe cauſæ inuẽta. iudicationẽ repire debem⁹ ad quã toti⁹
orõis rõ conferẽda eſt. Deinde generalia q̃dam de triplici orõis effectu. Poſtremo de duplici pſuaſio
ne ſ. artificiali: & inartificiali. Põt hoc caput in tres ptes diuidi. In prima oñdit quõ iudicatio inueniat̃.
In ſcd̃a oñdit triplicẽ orõis effectũ. In tercia oñdit duplicẽ eſſe pſuaſionẽ artificialẽ. & ſine artifitio. Sz
iã: quia ſuperi⁹ q̃ſi digreſſionẽ quãdã fecerat dũ repħendit eos: qui ſepant ſcripti controuerſiã a conſti
tutione generali & reprehẽdit eos qui amphibologiarũ ignari eſſent. Q̃nqñ idẽ inquit oñdi quõ artis
ſcriptores repħẽdẽdi ſunt qui ſcripti controuerſiã a cõſtitutione generali ſepãt. nũc ad ppoſitũ reuer
tar. Quũ igit̃. i. cõſtitutiõe cauſæ inuẽta: ſiue cõiecturali. ſiue diffinitiua. ſiue generali. Rẽ cognitã. Sic
em̃ p̃cæpit ſuperi⁹: diligẽtiã nõ mediocrẽ adhibẽdã eſſe. vt rẽ cauſam q; noſcam⁹. Nihil pri⁹. i. nihil aliđ
ago vel cõſtituo q̃ iudicationẽ inuenio. i. poſt cognitã cãm & cãe iſtitutionẽ inuẽtã: nihil pri⁹ ago vel
conſtituo. Quõ mihi ſit. i. quõ inueniẽda ſit iudicatio: ad quã oĩs orõis noſtræ ratio conferat̃. Queſti
nis: vt feciſti: nõ feci: queſtio eſt: an fecerit: & in coniecturali conſtitutione queſtio eſt: eadẽ q: & iudica-
tio. nã quia factũ negat̃: facti rõ nulla aufert̃ & ob eã rẽ neceſſe eſt vt coniecturis verũ q̃rat̃. nã qui ac-
cuſant factũ eſſe contẽdũt: qui defendũt factũ eſſe negãt At vero in aliis conſtitutionib⁹ ex ratione de
fenſoris: & ex firmamẽto accuſatoris queſtio naſcat̃ oportet. Iudicii. Qđ ex queſtione naſcit̃: quã iu-
dicationẽ nos .i. iudicationẽ nã græce: latine iudico. Inde iudica
tio Iudicat̃ em̃ factũ in coniecturali conſtitutione. quũ vtrinq; peroratũ fuerit: & in iuridiciali iudicabi
tur factum ne ſit: iure: an iniuria. Queſtiõis. i. iudicii. i. iudicationis. Deinde recto ordine procedit. Pri
mo quidem diligenter debemus cognoſcere cauſam & cauſe conſtitutionẽ: deinde ipſas iudicationes

cũq; cã poſtulabit motũ:vocemꝰ. Ad ꝓbãdum aũt duplex ẽ oratori ſubiectas materieſ:vna reꝝ eaꝝ q̃ nõ excogitant̃ ad oratorẽ:ſed ĩ re poſitæ: rõne tractant̃:vt tabulæ:teſtĩonia:pacta:cõuenta:quæſtiões:leges:ſenatuſcõſulta:res iudicatæ: decreta:reſpõſa reliqua:ſiquæ ſunt:quæ non ab oratore pariunt̃:ſed ad oratorẽ a cã.atq; a reis deferunt̃:altera ẽ quæ tota in diſputatõne.& argumentatõne oratoris collata eſt:ita in ſuꝑiori genere de tractandis argumẽtis in hoc autẽ etiã de inueniẽdis cogitandũ eſt:atq; iſti quidẽ qui docent:quũ cãs in plura genera ſecuerẽt ſingulis gñibus argumentoꝝ copiam ſuggerẽt:quod & ſi ad inſtituendos adoleſcẽtulos magis aptum eſt vt ſimul ac poſita ſit cã:habeant:quo ſe referant. vñ ſtatim expedita poſſint argumenta depromere:tamẽ & tardi ingenii ẽ riuulos cõſectari.fontes reꝝ nõ videre:& ætatis ẽ:vſuſq; nr̃i:a capite: qđ velimus:arceſcere:& vñ oĩa manant:vide-

ad quas omnis quæſtionis ratio cõferat̃. Tercio:& quæ cõmoda incõmoda ſint nobis & quæ cõmoda rurſus:& incõmoda ſint aduerſariis. Nã bona nr̃a ad id valẽt vt auditoꝝ aĩos nobis cõciliemus:mala vero aduerſarioꝝ.i.vicia ad id valent vt aduerſos ipſos odiũ & iracundiã cõcitẽt. Rurſus incõmoda noſtra ad id valent vt nobis beniuolos reddamus auditorũ aĩos:cõmoda vero aduerſariorũ amplificando eos in odiũ & inuidiẽ rapimus. Illa duo videlicet bona noſtra & mala aduerſariorum. Deinde infert Antonius dicens:Quandoquidẽ ad cõfirmationẽ cauſæ noſtræ & ad cõfutationem aduerſariorum hæc duo accomodata ſunt:alterum ꝙ nobis conciliat auditorum aĩos alterum ꝙ cõmoueat in aduerſarios ſequit̃ triplicem orationis effectum.i.tripliciter ꝑſuaderi:docendo:monẽdo: cõciliando. Cõmouendis ſ.cõtra aduerſarios incitando. Eoꝝ:Quũ eñ laudamus aliquid in clientibꝰ nr̃is ad cõciliãdos auditorũ aĩos plurimũ valet. Alterũ videlicet vicia aduerſariorũ & eorũ cõmoda valent vt aduerſus eos concitemus auditorũ animos:quia ſiquid vicii aduerſariorũ oſtenderimus:qđ ĩ arte veteri & noua didicimꝰ:adducemꝰ eos in odiũ & iuidiã. In odiũ aũt adducemꝰ: ſi vicia eoꝝ apiemꝰ:ſpurce:ſuꝑbe:cõtumelioſe:flagitioſe aliqđ factũ eſſe oñdẽtes Ad odiũ cõcitabimꝰ. rurius ſi cõmoda eoꝝ ãplificauerimꝰ eos inuiſos faciemꝰ id eſt in inuidiã deducemꝰ:vt ſi nobilitatẽ:dignitatẽ:diuitias:opes cliẽtelas aduerſariorũ ꝑdicemus. Eorũ:ſ.qui audiunt. Itaq;. Infert ergo ex his rõnibꝰ triplicẽ eſſe ſuadẽdũ rõnẽ & rõnis effectũ docendo:conciliando:mouendo. Nixa firmata & poſita. Quæ defendimꝰ: videlicet ad cõfirmationẽ nr̃oꝝ argumentorum & aduerſariorũ cõfutationẽ valet. Ad q̃cunq;:ad odiũ:ad inuidiã:ad miſericordiã:ad indignationẽ. Ad ꝓbandum poſtq̃ oſtendit triplicem eſſe ꝑſuadendi rationẽ:nũc quomõ vnũquodq; eoꝝ fieri debeat precipit & primo oſtẽdit quomõ ꝓbare poſſimus:cuius duplicẽ docet eſſe rationẽ: vnam quæ ſimul cum cauſa ſumitur & nullam oratoris cogitationẽ deſiderat.alterã que tota in oratoris inuentione cõſiſtit. In re.i.in cã de qua agit̃. Ratione.formandis argumẽtis cũ ratiõe:quæ illis ineſſe debet.nã argumẽta oĩa:ſiue cũ cauſa veniãt ſiue cum cogitatione nr̃a inueniant̃:certa quadã ratione tractanda ſunt. Vt tabulæ:oſtendit quænã ſint ea quæ in re ipſa poſita ſunt:nec ab oratore inueniunt̃. Tabule ſi cauſa noſtra aut in tabulis teſtamẽti:vel ſtipulationũ cõtinet̃:aut teſtimoniis confirmat̃ aut pacto aut cõuento aut quæſtionibꝰ aut legibus aut ſenatuſconſultis aut decretis aut reſponſis hinc poterimus ad ꝓbandum plurimũ adiumẽti ſumere. Teſtimonia ꝙ quæſtiones:ex his duobus verũ inuenit̃:ſed hoc diſſerunt ꝙ veritas teſtimoniis exquirit̃.quæſtionibus extorquet̃.nã quũ teſtes ꝓducti teſtimoniũ dederit rei de q̃ agit̃:tũc veritas eluceſcit:pari ratione quũ is qui in tormẽtis habet̃ veꝝ dicere cogitur. Pacta:ſ.qđ inter ſe pepegerint.id etiam ꝓbationẽ plurimũ iuuabit ſine patroni labore. Cõuẽta: eodẽ modo: ſi quid cõuenerit inter aliquos.vt emendo vẽdendo:locãdo:conducẽdo. Quæſtiones:vt dixi in tormentis. Leges:ſi leges ſcriptæ fuerint. Senatuſcõſulta:ſi quid ad cauſam noſtrã pertinebũt. Res iudicata pretoꝝ. Decreta.ſ.principũ. Reſponſa prudentũ:Hæc omnia ſupradicta ab oratoribꝰ cũ cauſa accipiuntur. Siq; ſint.ſ.eiuſmodi:vt cruor in veſtimentis:vt liuor in corpore mortui:& ſimilia. A cauſa quæ in quæſtionibus aut teſtimoniis audita fuerint. Reus quicunq; accuſatus fuerit.ſiue iure ſiue iniuria.ille reus dicit̃. Altera dixit duplicẽ eſſe rationẽ ꝓbationis.vna quæ cũ cauſa ſumitur:& nulla oratoris cogitatione indiget.altera quæ tota ad oratorẽ pertinet:in qua neceſſe eſt ve plurimum induſtriæ ac laboris ponat.vt inueniat ea quæ cauſam ſuã adiuuent:hæc aũt ſunt quoꝝ extrinſecus rõ inuenit̃ ex his quæ aut ꝑſonis aut negotiis attributa ſint:vt in ſequẽtibꝰ dicet̃. In diſputatiõe.i.in tractatione argumẽti argumẽtatio eſt ipſius argumẽti tractatio. Argumẽtum eſt quod ex loco nudũ ſumit̃:vt verbi gr̃a Si peperit cũ viro concubuit.locus qui ſedes eſt argumenti eſt a conſequentibꝰ. Argumẽtũ aũt eſt ipſa res quæ ex cã cõſequit̃:& ideo peperiſſe:& cũ viro cõcubuiſſe cõſequẽtia ſunt nã vnũ ex altero ſequit̃ ergo dicimꝰ locũ eſſe a cõſequentibus & argumẽtũ nudũ eſſe: argumẽtatiõe vero ipſius argumenti tractationẽ appellamus. In ſuperiori genere argumẽtorũ: quæ cũ cauſa deferunt̃

re:et primũ genus illud earũ rerũ:quę ad oratorẽ
deferunt᷑ : meditatũ nobis in perpetuũ ad omnẽ
vſum ſimilium rerum eẽ debebit:naꝫ & pro tabu
lis: & contra tabulas:& pro teſtibus:& contra te
ſtes:pro queſtionibus:& cõtra queſtiones : & itẽ
. de cæteris rebus eiuſdẽ generis : vel ſeparatim di
cere ſolemus de genere vniuerſo : vel definite de
ſingulis tẽporibus:hoĩbus:cauſis:quos quidẽ lo
cos vobis hoc Cotta & ſulpiti dico : multa cõmẽ
tatione atq; meditatione paratos:atq; expeditos
habere debetis.Longũ eſt em̃ nũc me explicare:
qua rõne:aut cõfirmare:aut infirmare teſtes:tabu
las:q̃ſtiones oportet.Hæc ſunt oĩa ingenii:vl̃ me
diocris:exercitationis aũt maxĩe:artẽ quidẽ & p̃
cepta dũtaxat hactenus reqrunt.vt cæteris dicen
di luminibus ornẽtur . Itẽq; illa: q̃ ſunt alteri⁹ ge
neris:q̃ tota ab oratore pariunt᷑:excogitationem
nõ habẽt difficilẽ: explicatione magis illuſtrem
perpolitamq; deſiderãt. Itaq; quum hæc duo no
bis quærẽda ſint in cauſis:primum quid : deinde
quomodo dicamus : alterum. quod totuꝫ arte in
cinctum videt᷑ tãetſi artẽ requirit.tamẽ prudẽtię
eſt pene mediocris: quid dicẽdum ſit.videre.alte
rũ eſt in quo oratoris vis illa diuina vtriuſq; cerni

ad oratorẽ.Detractãdis argumẽtis:ꝑ argumẽtationẽ:quæ ampliſſima quidẽ quinq; partita ex ꝓpoſiti
one ꝓpoſitionis rõne exornatõe & cõcluſione breuiſſima tripartita ex ꝓpoſitõe aſſumptõne ſiue rõne
& cõcluſiõe.mediocris quartripartita ſublata exornatõe:vel cõplexione. In ſupiori genere vbi res ipã
argumãta nobis ſuggerit:vnus labor eſt tractãdi.ſ. In hoc aũt:in hac ꝓbatõe quæ ſumit᷑ ex attributis
ꝑſone:& negocio duplex tractãdi.ſ.& inueniẽdi argumẽta: Atq; iſti quidẽ. Ex tribus proprietatibus
orõnis q̃ ad ꝑſuadẽdũ valẽt.ſ.docere ſiue ꝓbare:cõciliare:mouere:agreſſus eſt p rimã.i.ꝓbare.Dixit aũt
duo genera argumentorũ eſſe: quibus
vtit᷑ i orator ad cõfirmãdã cãm vnũ qđ
ſil' quũ cã tradit᷑.alterũ qđ ab ipſo orato
re excogitat᷑. Nunc ꝓſequit᷑ qđ facere
iſtituerat:& rhetoꝝ primo p̃cepta oñdit
deinde qđ ſibi faciẽdũ eſſe videat᷑ decla
rat.Rhetores inquit.q de dicẽdi rõne p̃
cepta tradũt cõſtitutões:& cõſtitutionũ
ꝑtes primo ꝓponit deinde ſingulis con
ſtitutionibus ꝓpria quædã p̃cepta ſub-
ſtituunt.at nos aliter faciendũ ſentimus:
Id em̃ qđ iſti faciũt potius ad adoleſcen
tes ꝑtinet vt argumẽta parata habeãt:cũ
delamandũ fuerit.Nos vero q cauſas in
foro agimus oportet argumentorũ fun
damẽta intelligere:vt nobis ad oẽm cau
ſam vtilitati eſſe poſſint.generalia igit᷑ p̃
cepta volumus nõ ſpãlia In plura ge-
nera.i.in cõſtitutiões cõſtitutionũq; par
tes. Secuerũt:diuiſerũt.Generibus cõ
ſtitutionibus. Suggerũt ſubiiciũt.ſicut
Cice.in arte noua & veteri fecit.Nam ꝓ
poſitis cõſtitutionibus ſingulis ſua cui-
q; argumenta diſtribuit. Q đ & poſtq̃
reddit rõnem cur ita faciãt nũc dicit qđ
ipſe faciat.Primo quidẽ nõ negat vtilia
eſſe hæc adoleſcẽtibus q ſe exercere cœ-
perunt.Deinde dicit aliã adoleſcentũ:&
aliã oratorũ.q cauſas agunt:eſſe rõnẽ di
cendi.Quod videlicet ſua cuiq; cõſtitu-
tioni argumẽta ſubiicere. Vt ſil' ac poſi
ta cã cõſtitõe cauſæ vel cõiecturali vel dif
finitiua vel generali & partibus earum.
Habeãt.ſ.argumẽta. Quo:ad q̃ argu-
menta. Vñ.i.a qbus argumentis. De-
promere ꝓferre. Tardi ingenii.hoc in
quit eſt tardioris ingenii. Riuulos con
ſectari.i.argumẽta aliunde ſumpta. Tranſlatio eſt a fonte.de quo riuuli deriuant᷑. Quẽadmodum in
quit riuuli de fonte deriuant᷑ ita hæc argumenta tradita rhetoribus.aliunde ſumpta ſunt hoc mõ. Qui
amore ardet amatã cõcupiſcit argumentũ erit.Fons aũt argumẽti ſumptus erit ab adiunctis negocio ex
genere & ſpecie. Cupere genus eſt.pars eſt amor:nam ſi ſpecies cõceditur genus negari nõ põt hoc mõ
ſi amat ergo cõcupiſcit & ſicut ſpecies generis ita etiã amor pars eſt cõcupiſcentie:& hoc ſentit antoni⁹:
nõ modo argumẽta eſſe tenẽda:ſed argumentorũ originẽ:vt omnia quæ ab eodem fonte manare poſ-
ſunt quũ opus erit inueniamus. Fontes.i.originem ipſorũ argumentorũ.Et ætatis.p̃terea nec etatem
nec cõſuetudinẽ noſtrã decet ſpãliter argumẽta ꝓponere. Aetatis:qui grauiores ſumus. A capite ab
origine. Arceſcere.i.ab ipſa origine ſumere.i.a loco qui ſedes eſt argumẽti. Et primũ genus earum re
rum:ſenſus eſt.Inter cætera argumẽta ea potiſſimũ parata eſſe debere:quæ ſil' quũ cauſa tradunt᷑. id aũt
q̃obrẽ cõtinuo declarat. Meditatũ.i.exercitũ:meditari exercere ſignificat & hoc loco paſſiuũ eſt. Mul-
ta em̃ que apud nos deponẽtia ſunt apud antiquos actiue & paſſiue ſignificatõis inueniebant᷑ cõia.Si-
miliũ:videlicet:quũ ſimiles res inciderint tractande nobis. Nam & ꝓ tabulis.Ecce que ſunt res q̃ orato
ri tenede ſunt:vt p̃parati ſint:& eſt rõ cur velit ea quæ ſimul quũ cauſa tradunt᷑:eo diligenter ꝑcipi volu-
mus q; i nfinite ꝑ theſim tractant᷑ :& diffinit ꝑ hypotheſim.nam.i.quod dicit de genere vniuerſo.i.de qõ
ne infinita q̃ circũſtantiis ſeiuncta eſt:& finite.i.de qõne finita quæ implicita eſt circũſtantiis:certarum ꝑ-
ſonarum:rerum & locorũ.Hæc em̃ circũſtantiæ ſunt:vt verbi gra. Si quis cõtra teſtes dixerit dupliciter
dicere poterit & vniuerſaliter & finite:vniuerſaliter:teſtibus credendum nõ eſſe in quibus gratia:metus:
od ium:officium.Diffinite:teſtibus credendam nõ eſſe.Nam ſeruo fides habenda nõ eſt:qui nihil ꝓ ad

uerſariis contra dñm diceret:eodẽ modo de cæteris eiuſmodi dicendũ eſt argumẽtis hoc igiẽ ſentit Antonius.q̃ nobis taliũ argumẽtorũ vtilitas maior diligẽtius pcipiẽda. Pro tabulis.i.p ſtipulationibus cõtra ſtipulatões:& teſtibus cõtra teſtes. Teſtibus:credendũ eſſe teſtibus: vniuerſalis eſt q̃ō.& iō infinita eodẽ mō teſtibus credendũ nõ eſſe e diuerſo. Sepatim.i.ſolemus p theſim tractare.i.p q̃õnẽ infinitã quæ ſepata eſt a circũſtãtiis. Definite.i.p q̃õnẽ finitã.i.implicita circũſtãtiis locorũ:rerũ & pſonarũ. Singulis tpibus.i.certis diffinitis:Scimus em̃ has eſſe circũſtãtias:quis:qd:vbi:qbus auxiliis:cur:quõ:qñ.

Quos.ſ.cũ cã cõiũctos. Multa cõmetatõe:vt.ſ.memoriæ mandeẽ. Expeditos.i.pmptos ꝓludio quodã: qd' greci appellant. Longũ ideo inquit volo hæc expedita:& parata vobis eſſe qa ſiqs declarare vellet vobis: quõ cõfirmare aut infirmare tabulas q̃õneſq; oportet nimis longũ ac pplexũ erit.Hæ ſunt oĩa.Primo quidẽ excuſat: cur nolit de ſingulis ꝑcepta dare: Prio qa ꝓlixũ deinde qa nõ eſt neceſſariũ: qa quilibet ingenii etiã mediocris poterit a ſeipo pcipe:quõ hæc argumẽtorũ genera cõfirmari aut infirmari debeãt. Exercitatõis maxime.Neceſſe eſt ergo vt in his multum ſe exerceat orator.Hæc.ſ.tabulæ & q̃õnes. Certis luminibus.i.certis exornationibus verborũ & ſñiarũ.Nam exornatiões verborũ & ſñiaꝝ ſunt quædã q̃ſi lumina oratoris. Id em̃ fit quũ argumẽtatio artificioſa his etiã argumẽtis adhibeẽ q̃ cũ cã veniũt. Itẽq; illa q̃ ſunt alteri⁹. Siľr nec illa inqt q̃ ab oratore excogitanẽ argumẽta tam difficile eſt inuenire q̃ȝ tractare. Excogitationẽ.i.inuẽtionem. Explicationẽ:expoſitionẽ ornatã & ppolitã ſenſus eſt ergo. Duo genera argumẽtorũ eſſe vnũ qd' ua ſpõte offertur:nec vlla arte niſi exornatiõe indiget: vt tabule rñſa: decreta & reliqua. Alterũ qd' nõ cũ cã venit:ſed ab oratare repitur que ſunt atrributis pſone & negociis:& in his argumẽtis neceſſe ẽ:vt orator nõ nihil laboret inueniẽdis:ſiľ & exornãdiſ ergo locutio vtriq; cõuenit:alteri quidẽ ſola:alteri vero quũ inuentiõe cõiuncta.

Itaq;:Concludit ergo a ſupiori:q̃ñ quidẽ duo genera argumẽtorũ ſe ita habet vt alterũ p ſe offerat:alterũ vero ab oratore inueniaẽ:ſequiẽ difficile nõ eſſe qd dicas inuenire: ſed tm̃modo exornare. Quid in inuentõis eſt. Quõ elocutiõis eſt. Alterũ.ſ.qd dicaẽ inuenire:artẽ quidem deſiderat ſed nõ difficilẽ. Mediocris.i.mediocriter prudens orator:quũ ſibi ꝓpoſita fuerit cã:poterit ex ea ſumere argumentũ:videlicet ex attributis pſone & negociis. Alterũ:videlicet quõ dicaẽ:exquirere totũ ẽ oratoriæ facultatis.Ornare copioſe varieq;:nã id oratoris ẽ ꝓpriũ multis variiſq; reb⁹ exornare & locupletare orõnẽ. Quare illa.Q̃ñqdẽ duo ſunt in qbus potiſſimũ elaborare debet orator: inuẽtio.ſ.& elocutio. Nã ex q̃nq; ptib⁹ rhetoricæ facultatis dicit duas ꝑcipue oratori eſſe neceſſarias.ſ. inuẽtionẽ & elocutionẽ. Ego qdẽ de inuẽtõe dicere conabor:exornatõis vero ptẽ craſſo relinquã. Illã ptẽ ſ.inuẽtiõis. Q̃m ſemel.i.q̃m ſemel ita placitũ ẽ.id em̃ ſũmope ab antonio petierũt Cotta & ſulpiti⁹ Interim:dũ ego vobis eiuſmodi expedio argumẽta. Cõſeqr.ſ.ꝑcipiẽdi:de hac maxĩa rhetorica facultatis pte. Quib⁹:nã ſicut ſupi⁹ dixit:hi ſũt effect⁹ orõnis:vt cõciliẽẽ in principiis auditores:doceaẽ i cõfutoni⁹. Queadmodũ:vñ inueniaẽ ego me dictũrũ pfiteor quõ vero exornẽẽ:adeſt h' craſſus. Illuſtreẽ .i.exornẽẽ inuẽta: & oñdit tantã eẽ exornãdi facultatẽ i craſſo:vt oim oratorũ q̃s vnq; viderit & audierit craſſũ pſtãtiſſimũ eẽ cõfirmet. In romanos.i.a grecis traſſerẽda & bono ordine ꝓcedit.primo nouũ

tur.ea q̃ diceda ſunt.ornate.copioſe. varieq; dicere. Quare illã partẽ ſupiorẽ.q̃m ſcľ ita vobis placuit.nõ recuſabo quo minus ppoliã:atq; conficiã quantũ cõſequar:vos iudicabitis: qbus ex locis. ad eas tres res:q̃ ad fidẽ faciẽdã ſole valẽt.ducaẽ. oratio.vt & conciliẽẽ animi & doceanẽ.& moueanẽ. Hæc ſunt em̃ tria. ea vere queadmodũ illuſtrenẽ.preſto eſt.q oẽs docere poſſit.q hoc primũ in noſtros mores iduxit: q maxĩe auxit: qui ſolus efficit.nãq; ego Catulle dicã em̃ nõ reuerẽs aſſentãdi ſuſpitionẽ neminẽ eſſe oratorẽ paulo illuſtriorẽ arbitor:neq; græcũ neq; latinũ quẽ ętas noſtra tulerit:quẽ nõ & ſæpe tulerim: & diligẽter audieri.Itaq; ſi qd ẽ in me.qd' iã ſperare videor q̃ñ quidẽ vos. his ingeniis hoĩes.tantũ ope mihi ad audiẽdũ datis.ex eo eſt. ꝙ nihil q̃ſquã vnq̃ me audiẽte ægit orator:qd nõ in mẽoria me.penitus inſederit.Atq; ego is.q ſuũ q̃ntuſcũq; ſuũ:ad iudicandã oĩbus auditis orõnib⁹ ſine vlla dubitatione.ſic ſtatuo & iudico neminẽ oĩum.tot & tanta. quãta ſit i Craſſo hũiſſe ornamẽta dicẽdi. Q̃ ob rẽ ſic vos quoq; hoc idẽ exiſtimatis.nõ erit vt opinor iniqua partitio:ſi cum ego hunc oratorẽ.quẽ nũc fingo vt inſtitui creato:aluero.cõfirmato:tradã eũ Craſſo:& veſtiẽdũ:& ornãdũ.Tũ Craſſus Tu vero inqt Antoni pge vt inſtituiſti: neq; em̃ boni ẽ:neq; liberalis parẽtis quã ꝓcrearit:& eduxerit:eum nõ & veſtire: & ornare. pręſertim quũ

aliquid in cōſuetudinē adducit̃: deinde augeť: poſtea cōfirmať. Nanq̨: boc eſt qđ antonius dicit in lau dem Craſſi.ſ. oratores oēs: q vbiq̨ ſint ætatis ſuæ audiuiſſe diu adeo vt quæcūq̨ in eis notāda ſint me moriæ mādarit: & tñ ex oibus oratoribus ſe iudicare p̄ſtantiſſimū eſſe craſſum: & ꝓpterea dicit Craſſū ip̄m optime exornādi partē tractare poſſe. Non aſſentādi.i. nibil dubitās ne aſſentari videar craſſo ꝙ ei tm̄ attribuā. Tulerit: ediderit: ꝓdiderit: vt Vir. Si duo p̄terea tales idea tuliſſet terra viros. Tulerim ſc; diu audiēdo paſſus fuerim & diligēter: qa nō ſolū diu ſed eiā diligēter. Si qd ē.i. ſi qua dicēdi piuria

te locupletē eē negare nō poſſis. Qđ em̄ ornamē tum: q̄ vis: q animus: q̄ dignitas illi oratori defuit qui in cauſa poranda non dubitauit excitare reū conſularē: & eius doloricare tunicā: & iudicibus cicatrices aduerſas ſenis imperatoris oñdere qui idē boc accuſante ſulpitio quum bominē ſeditio ſum: furioſumq̨ defenderet: nō dubitauit ſeditio nes ipſas ornare: ac demonſtrare grauiſſimis ver bis: multos ſæpe impetus ppl'i: nō iniuſtos: quos pręſtare nemo poſſit mľtas etiā rēpublicā ſeditio nes ſæpe eē factas: vt quū reges eēnt exacti tū tri bunitia poteſtas eēt cōſtituta: illā norbani ſeditio nē ex luctu ciuiū: & ex cepionis odio: q exercitū amiſerat: neq̨ reprimi potuiſſet: & iure eē cōflatā Potuit bic locus tā anceps: tā inaditus: taʒ lubri cus: tā nouus: ſine q̄dā: incredibili vi: ac facultate dicēdi tractari. Quid ego de. C.N. Māilii. Quid

eſt in me. Qđ iam: boc eſt poſſum ſpera re me aliqd dicēdo valete: ꝙ tanto inge nio viri: tanto ſtudio me audire pergat. Inſederit.i. infixū ſit: ita vt aboleri neq̨ uerit. Atq̨ ego: Tandē cōcludit qđ vo lebat: poſtq̨ oñdit ſe optimū eſſe q iudi care poſſit. Is talis q bonorū oim orato rū auditor extiterit. Quātuſcūq̨: mo derate de ſeipſo locutus eſt.i. q̄tūcunq̨ valeā. Statuo: delibero & iudico. primū deliberamus: deinde iudicamus. Tot numero. Tanta magnitudine. Qᷓob rem: Nūc infert qđ intēdit nō eſt inquit abſurdū ſi ex duabus ꝑtibus rbetoricæ facultatis: vnā mibi aſſumpſerim: alterā craſſo delegauerim. Hoc idē.ſ. p̄ferēdū eſſe oibus oratoribus etatis nr̄æ: Parti tio.i. iniqua diuiſio: vt ex duabus ꝑtibꝰ vnā mibi: alterā vero craſſo tradiderim. Crearo.i. naturaliū bonorū optione. Aluero: optimorū ſcriptorū imitatōe. Confirmato: locorū ſiue argumētorū inſtructiōe. Crearo. Itē vt bonis & fir mis ſit lateribus & bono vtiť ordine in tranſlatōe: primo em̄ creať filius: deinde aliť: poſtremo veſtiť. Et veſtiendum.i. tradā craſſo vt ei tradat ornamēta dicēdi: videlicet locutionē q̄ cōſumiť in exornatione verborū & ſnia rum. Veſtiūt verbis: exornāt ſententiis. Tum craſſus: vrbane craſſus: atq̨ facete in tranſlatiōe ꝑmanſit. Dicit em̄ nibil ē antoni: ꝙ mibi būc oratorē veſtiendū: & exornādū tradas. Nā ſi parēs optimus es: indi gnū facies parēte libero: vt quē creaueris atq̨ alueris eū ſine veſtibus & ornatu relinquas: p̄ſertim cū ſcia mus te diuitē eſſe: q boc optime facere poſſis. Neq̨ eſt boni: ille em̄ nec bonus nec liberalis parēs videť vt quē filiū creatū aluerit: atq̨ cōfirmauerit eū ſine veſtibus relinquat: atq̨ ornamētis. Eduxerit: educa uerit. vt Terēti. Eduxi te a paruo. Preſertim iuſta cā eſſet ſi parēs iō filiū nudum relinqueret: qa faculta tes ei nō ſuppeteret: ſed quū tale nibil de antonio dici poſſit quippe quē locupletē eſſe cōfirmat non re cte faciet eū ſine veſtibus relinquere. Te locupletē.i. te diuitias orōnis babentē. Qđ em̄ ex eo qđ an tea fecerat Antonius ꝓbat craſſus ip̄m br̄e vim q̄ ad exornandā orōnē ꝑtineat. Nam ſi cās inquit diffi ciles atq̨ deſperatas tu ſolus ſuſtinuiſti qd eſt qđ tibi nō ineſſe dicamus. Quæ vis.ſ. p̄ſuaſionis. Qui animus.ſ. cōcitatōis. Quæ dignitas.ſ. vetuſtatis q̄ in geſtu & babitu corpis cōſiderať. Reū: Aquiliū dicit quē legimus belli Aſiatici reliqas cōfeciſſe: non ille quidē romano more: ſed quū fontibus venena miſcuiſſet ad quarundā ciuitatū deditionem qđ maturā quidē victoriā fecit ſed infamē. Itaq̨ dies illi di cta eſt ꝙ veneno cū boſtibus certaſſet & romana arma: q̄ ſacroſancta in id tp̄us babebanť: medicaminibꝰ ipſius violauerit. Hunc defendit antbonius ꝓductū in cōcionē: & cicatrices ſciſſis veſtibus oñdēs: quas aduerſo pectore accepat: ppl'o cōmiſeratione leniuit. Diloricare. Vſus eſt militari verbo: nam dilorica re ꝓprie eſt ſcindere tunicā. vt Nonio marcello placet: Aduerſas: aduerſo pectore acceptas in q̄ ſignifi cať eū ſtrenuē ac fortiter aduerſus boſtes dimicaſſe: nō aūt terga dediſſe. Cicatrix aūt ſignū eſt vulneris obducti. Qui idē: Antbonius quū defenderet Norbanū: ꝙ ppl'm aduerſus Scipionē cōcitaſſet: q ex erci tū amiſiſſet: oñdebat nō eſſe crimini dandū. ꝙ ppl'i ſeditio plerūq̨ reip. ꝓfuiſſet. Seditioſum: quia nō negabat ſeditionē cōcitatā eſſe a norbano. Furioſum nō ꝙ ipſe furioſus eſſet ſed quia aliis furorē im miſerit. Præſtare nemo poſſit.ſ. certos reddere quippe qui ꝑ vulgi mobilitate ꝓueniunt. Vir. Sæuitq̨ animis ignobile vulgus: quis em̄ ppl'i motus confirmet: Exacti: expulſi exigere em̄ expeliere ſignificat: vt ꝓbandæ vobis exigēde ſint prius. Multas: pendet lr̄a a ſupiori. Seditōes: ſeditio ppl'i ac tumultꝰ ingens aduerſus reges ꝓpter cedē Lucreciæ facta eſt: vt apud Titū Liuium. Tum tribuniti aptās. Hoc quoq̨ a Liuio ſcribiť ꝓpter cædē virginiæ ppl'm ſeceſſiſſe in auentinū montē: bic creatos tri. plæ. eſſe: de inde ſenſim diſcēdebat ad banc Norbani ſeditionē & dicebat eam in rem factā: nam ciues merore com pulſos amiſſi exercitus nullo mō reprimi potuiſſe. Luctu: quia lugebāt tot ciues romanos in exerci tu fuiſſe deletos. Odio: quo parciti erāt aduerſus Cepionē. Neq̨ reprimi: quā ſi voluiſſet Norba

nus reprimere nō potuiſſet. Potuit hic: exaggerat & rei & cauſæ difficultatē: vt maiorē vim ōndat eloquētiæ in Anthonio: neq̧ eñ difficile eſt cauſas vulgares defendere ſe magnas ac ꝓpe deſperatas. Hic ſcʒ defendere ppli ſeditionē iuſte factā: & eū qui ipſius ſeditiōis auctor fuerat: nūc magne eloquētiæ: Id demum eſt oi laude: oiq̧ admiratōe ꝓſequendū. Anceps: dubius & piculoſus. Inauditus: inuſitatus. Lubricus.i.cā difficilis. Tam nouis.i.pter cōſuetudinē. Vi.i.vehemētia oratoris. Facultate: que ex arte cōficit̄.i.habilitate dicēdi: nā facultas eſt habilitas q̄ ex arte cōficit̄: & ē cuiuſlibet artis gen⁹. Quid ego. Si alia pſequi vellē q̄ ſumma cū laude antoni⁹ ſuſcepit: ſuſceptaq̧ defendit: nūc facile ꝓbare potero qđ dico: videlicet poſſe illū vnāquāq̧ cām ornare ac locupletiorē reddere. C. Manilii. Hiſtoria eſt eiuſmodi: gallorū: ſenonū: teutonūq̧ atq̧ tugurinoꝶ q ex vltimis galliæ regionib⁹ quū terrā eorū ocean⁹ inundaſſet nouas ſedes quærebāt. Primū impetuʒ Syllanus: ſcđm manili⁹: terciū Scipio ſuſtinere nō potuerūt: fuſi igit̄ fugatiq̧ ſūt & caſtris exuti. Sed Manilius ab abronibus qđ eius gētis robur in exercitu fuerat: q quū accuſatus eſſet: ꝙ ſpoliatus caſtris eſſet: Antonius eū defendit & in ea cā potiſſimū elaborauit vt pplm ad cōmiſerationē adduceret: quū ōnderet nō ducis temeritate factū eſſe: ſed fortunæ cui nemo reſiſtere pōt. Pruſiæ: idē etiam defendit pruſiam: ꝙ Hānibalē ab antiochū ꝓ fugū hoſpitio ſuſcepiſſet: & ducebat̄ in ſuſpitionē: qđ de bello inferendo romanis cogitaſſet. Cōmiſeratiōe: quā ꝓ C. Manilio pplo romano. Quid.ſ. dicam. Quod.ſ. ſingulare quoddā tibi oēs dant. Dant.i.cōcedūt. Acumen ſcʒ inueniendi quæ cauſe vtilia ſunt: oēs eñ hoc tibi ineſſe cōcedūt. Sed hæc ipſa: vt nō ſolū habeas quæ ad inuentionē ptinent: ſed quæ ad elocutionē ſpectant. Delegare: deferre. Eximia: ſingularia: & pſtantia. Eximia dicunt̄ ab eximiendo. nam qđ a vulgo exemptū eſt: ſingulare dicit̄: qđ in aliorum ordinem nō ſit redigendū. Tum catullus: catullus hic interlocutus eſt: hoc ideo facit: vt interlocutōe vtat̄ eorum qui introducunt̄ vt faſtidium ppetuæ orōnis tollat: & varietate auditorum animos retineat erectos. In vobis.ſ. o Craſſe: & Anthoni. Dicendo: hoc eſt quod me admiratione tenet. Diſſimilimi.i. diuerſum dicēdi genus ſequat̄. Denegatiuū: non delatum: pulcra eſt expolitio. Quare: Quādoquidē pares in diſſimili genere dicēdi eſtis: petimus a vobis vt tu antoni dicere pſtes vt cœpiſti & tu o Craſſe ſi quid ab anthonio ꝑtermiſſum fuerit: ſupplere non recuſes. Explices: declares. Pretermiſſum.ſ. curſu dicendi. Relictum: inchoatum: videlicet quod inchoauerit: & non pfecerit. Neq̧ te: & ſi quid nō dictum erit: quod ad ꝑcepta huius facultatis ptineat: non ideo factum eſſe dixerimus: ꝙ neſcietis: ſed Craſſo dicendum delegaueris. Hic Craſſus. Quū hoc dixiſſet tum aliam interlocutionem Craſſus inſeruit: vt varietatē faceret: Craſſus ita allocutus eſt anthonium: Quid opus eſt inquit: vt narres quæ vulgo tradunt̄ ab oratoribus de inuentione & elocutione: nō iſta requirunt cæſar & catullus audire: quæ vulgo docere ſolent: ſed quæ in agēdis cauſis ipſe facere conſueuiſti. Quibus ex: Hoc nō dixerim: ꝙ tua oratio nō ſit mirifice ꝓbāda: quippe qui noua quædā & mira dixiſti. Qꝫ ꝗuis & noue dixeris & mire: tamen ſunt vulgaria. Peruagata. Oēs enim ferme de arte rhetorica ſcribētes eiuſmodi ꝑcepta tradiderunt. Deprome ꝓfer manifeſta nobis quæ ſint illa quæ facere ſoles.

de. Qu. regis cōmiſeratione dicā: quid de aliis innumerabilib⁹: in qbus nō hoc maxīe enituit qđ tibi omēs dant acumē quoddā ſingulare: ſed hęc ipſa q̄ nūc ad me delagere vis ea ſemp ī te eximia & pręſtātia fuerūt. Tum catullus. Ego vero inqt in vobis hoc maxīe admirari ſoleo: ꝙ quuʒ inter vos dicēdo diſſimilimi ſitis: ita tñ vterq̧ veſtꝶ dicat vt ea nihil neq̧ a natura denegatuʒ: neq̧ a doctrina nō delatū eē videat̄. quare Craſſe: neq̧ tu tua ſuauitate nos priuabis: vt ſiquid ab Antonio aut prætermiſſum aut relictū ſit nō explices neq̧ te Antoni ſiquid nō dixeris: exiſtimabimus nō potuiſſe poti⁹: ꝙ̄ a craſſo dici maluiſſe. Hic Craſſus: qui tu inqt Antoni omittis iſta: q̄ ꝓpoſuiſti: quæ nemo nō horum deſiderat: quibus ex locis ea q̄ dicēda ſunt in cauſis reperiant̄: q̄ ꝙ̄ꝙ̄ abs te nouo quodā mō plæraq̧ dicunt̄: ſunt tñ et re faciliora & præceptis ꝑuagata: illa deprome nobis vnde afferas q̄ ſæpiſſime tractas: ſemp̄q̧ diuinit⁹. Depromam æquidē inquit Antonius: & quo facilius id a te exiuam. qđ peto: nihil tibi a me poſtulanti recuſabo. Meæ totius in dicendo orōnis & iſtius ipſius facultatis quam mō Craſſus in cæ

DEPROMAM. Hoc eſt caput ſextū de primo genere perſuaſionis artificialis: quod docendorum auditorum cauſa tradit̄: & argumentorum acumen deſiderat. Depromam: Ita ingreditur ad diſputationem: vt dicat. petis a me o Craſſe: vt oſtendam quid ego faciam. & vnde inueniam ea quæ ſæpiſſime tractem nō dcero tibi quominus obtemperē. Idq̧ faciam vt quum poſtea a te meo quodam iure quaſi debitum exegero: tu mihi negare non poſſis. Exigam id eſt quaſi debitum recipiā. Nam exigere eſt debitum repoſcere. & aduertendum eſt: ꝙ hæc pars huius libri perutilis eſt. Nihil tibi: æquū enim eſt: vt

lum verbis extulit: tres ſunt rationes: vt ante dixi yna cōciliandoꝝ bominū: altera docēdorū: tertia cōcitandoꝝ. Harum triū partiū prima lenitatem orationis: ſecunda acumen: tertia vim deſiderat. Nam boc neceſſe eſt: vt is q nobis cām adiudicaturus ſit: aut inclinatōne voluntatis ꝓpendeat in nos: aut defenſionis argumētis adducatᷣ: aut animi permotione cogatᷣ. Sed qm̄ illa pars in q̄ rerū ipſarum explicatio: ac defenſio poſita eſt: videtur omnē buiꝰ generis quaſi doctrinā cōtinere: de ea primum loquemur: & pauca dicemus. Pauca .n. ſunt quę vſu iā tractata & aīo quaſi babere nota videamur. Ac tibi ſapiēter monenti. L. Craſſe libenter aſſentiemur. vt ſingularū cauſarum defenſiones: quas ſolent magiſtri pueris tradere relinq̄mus: aperiamus autem ea capita: vnde oīs ad omnem & cauſaꝫ & orationē: diſputatio ducitᷣ: neqꝫ em̄ quotiēs verbū aliqđ ē ſcribēdū: nobis totiēs eiꝰ verbi littere ſunt cogitatōne conquirēde. nec quotiēs cā dicēda ē totiēs ad eius cauſe ſepoſita argumenta reuolui nos oportet certos locos qui

ꝙ poſtulans impetrauit: poſtulatus deinde reddet. Meæ totius: Incipit nūc declarare repetēs breuiter rōnem illū artificialē pſuadēdi: quot effectus intēdunᷣ: ſed primū ꝑcipiet quū docere poſſimus auditorem videlicet ꝑcepta dabit cōfirmādæ rōnis noſtræ: & refellende rōnis aduerſariorū. Meæ orōnis quā ſeruare ſoleo in dicēdo. Eacultatis .i. copiæ dicēdi & facilitatis. Nam facultas facilitas dr̄: ſed inter facultatē & artē boc differt ꝙ facultas ex arte ꝓficiſcitᷣ: & iō facultas dixit qa videlicet in oībus cauſis iudicatus fuerit in dicendo excellere. Extulit .ſ. dum laudat cās quas ſemp ægerim. Tres: Nam tres bas pſuadendi ꝓprietates Antonius ſæpe noīauit. Ante .i. in ſupiori diſputatōe. Vna cōciliandarū. Nunc dicit qđ in vnaquaqꝫ iſtarum partiū ſeruandū ſit. Harū triū videlicet in cōciliādo facundiā: & in docendo acumen: in cōcitando vebemētiā. Leuitatē: vt conciliemus. Acumen: vt doceamus. Vim: vt cōmoueamus. Leuitatem ſuauitatē quādā: vt nobis beniuolos efficiamus auditores. Acumen pſpicacitatē quandā ingenii. Nam acumen inueniēdi eſt neceſſe em̄ eſt: vt quæ cauſæ ꝓſint inueniat orator. Vim vebemētiā: & acrimonia orōnis: quā auditorum animos quocūqꝫ velimus impellamus: vel ad iram vel ad miſericordiam. Vt is vel ꝑtor: vel iudex: vel pplſus: vel impator. Propendeat .i. ꝓpenſus & inclinatus in nos ſit. Inclinatōne: quæ arte conficitᷣ & boc ad conciliandū auditoris animū. Defenſionis qđ fit docendo: ſi ſua ſponte inclinatus nō fuerit. Permotione: boc ad concitandū: ptinet ſiue ad iracundiā ſiue ad cōmiſerationem. Adducatᷣ. Quia quū rōnes nr̄as vel veras vel veriſimiles vel neceſſarias vel ꝓbabiles adduxerimus: tunc inducitᷣ auditor vt nobis faueat. Sed qm̄ illa pars. Tria inquit ſunt quæ poſuimꝰ ad pſuadendū ptinere .i. docere: cōciliare & mouere: borum aūt primū eſt docere vt cōſiderenᷣ loci ex quibus argumēta ducanᷣ qbus oēm cauſam noſtrā inſtruere & aduerſariorū deſtruere poſſimus. De bac igitᷣ pſuadendi parte primū dicemus: deinde de cæteris ſubſequēter. Explicatio ac defenſio vnū ex altero ſequitᷣ. nam cām noſtrā explicādo defendimus. Explicatio quū em̄ rōnes nr̄as exponimus: cām noſtrā cōfirmamus. Generis .i. buius facultatis rbetorice cuius finis eſt pſuaſio. Ad pſuadendum aūt tria intenduntᷣ .ſ. docere conciliare & mouere: De ea .ſ. parte pſuadendi quæ ad docendum ptinet. Pauca: ideo inquā pauca dicemus: quia pauca ſunt minus nota. Vſu conſuetudine & longa exercitatiōe. Non tentatam .id eſt notā & tritam aut quod mibi non diſplicet tentam incboatam dixit vt ſit ſenſus ab aliis iam incœpta tractari. Ac tibi: Nunc ſpecialiter reſpondet Craſſo: qui ſupra adbortatus erat antbonium vt ꝑcepta rbetorum peruulgata omitteret: neqꝫ enim ab oratore deſiderari. Aſſentiemur: videlicet ne ſingula argumēta cuiqꝫ cōſtitutioni ſubiiciamus: quod facere ſolent magiſtri buius artis: videlicet rbetores. qui de buiuſmodi arte ꝑcepta dant. Aſſentiemur .id eſt tibi in bac re libenter morem geremus o Craſſe. Defenſiones .id ē argumenta a ꝑcedente quod ſequitᷣ: nam argumenta ꝑcedunt ex argumentis vero defenſiones conſequunᷣ. Aperiamus autem id eſt ipſorum argumentorum originem explicemus ex quibus argumētis omnis cauſa confirmatᷣ ac ſi diceret: volumus ꝑcepta noſtra generalia & non particularia eſſe: vt q̄ genera rerum tenuerimus ad omnem cauſam inſtructi ſumus. Capita .i. origines quēadmodum capita fluminum fontes & origines appellamus: nam qui capitula dicunt ſatis latine non loquunᷣ. Cauſam .id eſt controuerſiam. Omnis diſputatio .i. omnis confirmatio: nam confirmatio eſt quædam quaſi diſputatio rei de qua agitur. Ad cauſam & orationem .i. orationem cauſæ: qum qua ipſa cauſa defenditᷣ. Neqꝫ enim pſimilitudinem oſtendit: quō vniuerſaliter argumentorum loca tenere debeamus: Nam loci ſunt ſedes argumentorum: quemadmodum inquit non ſingulorum verborum .i. dictionum litteras mente ptractamus quum dictionem aliquam ſcribere volumus: ſed vniuerſaliter omnes litteras cognitas babemus pari rōne velim argumenta .id eſt locos nobis eſſe cognitos: quemadmodum promptas babemus litteras quū verbum aliquod ſcribere volumus ita promptos baberi locos volumus quibus omnis cauſa confirmetᷣ. Verbum quod greci appellant id eſt dictionem. Litteræ qui-

bus dictio ſcribit̃. Nec quoties: Satis em̃ eſt: vt vniuerſas lr̃as mente notatas teneamus: quod facere vidẽt̃ hi rhetores: qui vnicuiqꜫ cõſtitutioni ſua argumẽta ſubiiciũt quaſi ꝓpria. Nam ꝓpoſitis argumẽtorũ locis: facile erit eligere: quæ ꝓpoſite q̃oni & cauſe conueniant. Certos: firmos: ſtabiles: notatos: & mentis noſtre habitu ita pceptos: vt oblitterari nõ poſſint. Cauſa: quæcũqꜫ illa fuerit: ſiue cõiecturalis: ſiue diffinitiua: ſiue generalis: ſiue ptes eius quas ſatis plane ſupra memoranit. Sepoſita: ſeparata: ſicut a rhetoribus fieri ſolet. Statim: ſua ſponte: nulla noſtra cogitatõe. Explicandã tractandã: & cõfirmandã.

Occurrũt. i. nobis ſeſe offerũt. Sed hi loci. Et neqꜫ forte exiſtimet in locis oĩa cõſiſtere admonet antonius alia quædã neceſſaria eſſe oratoribus: qui aliquã ex his locis vtilitate cape voluerunt: videlicet multarũ rerũ ſciam: atqꜫ experientiaꝫ tenere: tum demum vſui poterunt eſſe. Hic loci: quos nunc oratori ꝓponere ſtatuimus. Ei oratori: videlicet qui verſatus eſt in rebus agẽdis: vel vſu vel exercitatõe vel peritia. Quẽ. ſ. vſum & ſciam ac ſi diceret: ſi nullã alia rõne multarũ rerum expientiã cape potes: at potes longitudine vite: & nunc quaſi p tranſitum oñdit oratorẽ tunc demũ eſſe pfectum: quũ ꝓuectioris ætatis eſſe cœperit. Vel vſu. i. qui vſum rerũ ab aliis pcipiẽdo: & intelligẽtia cõſequẽdo cognouerit: etiã ſi iunior fuerit orator & mlta ab aliis pcepit & multa intelligẽtia cõſecutus fuerit tñ hanc facultatem: de qua loquit̃ conſequi poterit. Aetatis: quia experientia niſi longi tpis eſſe nõ põt. Cogitatiõe reꝝ. ſ. quas acumine inueniẽdo tenuerit Auditõe q̃s ab aliis pcipiẽdo didicerit

Studio: q̃tũ ad cognitionẽ. Diligẽtia q̃tũ ad auditionẽ Nã ſi tu. Rõnẽ affert: cur velit multaꝝ rerũ vſũ & expientiã hr̃e oratorẽ: qa tũc poterit magnã ex his locis cape vtilitatẽ: nã ſi oĩa etiã locorũ argumẽta tenebit orator tñ ſine expientia & p̃cipue ciuitatis in qua vixerit nõ valde hæc illi ꝓdeſſe poterunt: ſenſus eſt. Si bona ingenii & naturalia adeptus fuerit: nõ tñ vſum tenuerit: & rerum ciuiliũ rõnem habuerit hi loci parum ei ne dicam nihil ꝓdeſſe videbunt̃: vult ergo oratorem ex ciuitatis cõſuetudine & ꝓ ſenſibus hoim dicere: vt nõ ſolum argumẽta ſua vi: ſed ex ſñia vulgi cõprobent̃ & iudicum. Q̃uis. i. quãtum vis eruditum: qui doctrinã adeptus fuerit. Acrem diligentẽ: & ꝓuidũ. Vir. Iam tum acer curas venientẽ extendit in annũ. i. quemlibet adduxeris mihi oratorẽ acrem. Acutum. i. excogitãdo ingenioſum: qui acumine ingenii p̃ditus ſit ad inueniẽda quæ cauſe ꝓſint. Expeditum. i. etiã ſi doctrinæ: ac naturæ bona cõſectus fuerit: rerum aũt peritiã nõ tenuerit: vtilitatis parum capiet ex his locis. In cõſuetudine. i. in vſu agendorũ. In exemplis. i. in monumẽtis dictorũ vel factorũ. Inſtitutis. ſ. diſciplinã maiorũ obſeruãdo. Moribus. i. rõnibus viuẽdi. Voluntatibus: opinionibus: & vulgi ſtudiis. Hoſpes: peregrinus: alienus. i. niſi hæc oĩa tenuerit: quæ ſine magna expientia rerum cõſequi non poterit. Subacto qualis igit̃ eſſe debet orator: cui hmõi loci vtilitatẽ afferãt & vſum. Subacto exercitato & molito multarum rerum vſu: & eſt tranſlatio ab agricultura. Nam terra dr̃ eſſe ſubacta: quũ exculta & molita fuerit agricolarum labore: Virg. Scrobibus mutata ſubactis. i. excultis: & molitis: vt planta ſuccreſcere poſſit. Vt agro: Tunc em̃ dicit̃ ager ille noualis: quũ frequẽter cultura renouat̃. Nouato. i. quotannis exculto. Quo. i. vt & in tranſlatione ꝑſiſtit agri bñ culti fructus em̃ ꝓpria ex terra naſcunt̃. Edere: de ſe dare mittere. Subactio. i. exercitatio. Vſus: conſuetudo agendarum rerum ciuilium: quas res ciuiles: & audiendo: & legendo & doctrina pcipiendo cõſequi poſſumus. Litteræ: ſcia atqꜫ doctrina. Ac primum: Poſtqꜫ dixit: quæ nam in oratore requirant̃ cui argumẽta de quibus p̃cepta traditurus eſt vſui: atqꜫ vtilitati eſſe poſſint nunc quõ cauſam cõſiderare debeat oñdit. Dicit em̃ primũ exquirendũ eſſe: qua in conſtitutõe poſita ſit deinde iudicationem inueniendã: ad quã oĩs ſuæ orõnis rõnem cõferat orator: & recte quidẽ: nam quũ de locis p̃cepta daturus ſit ex quibus argumẽta ſumunt̃ primũ debet oñdere quid ſibi ꝓponat orator ad quod quaſi obiectũ orõnem ſuã intẽdat. hanc igit̃ primũ docet inueniẽda eſſe. Naturam. i. vim & ꝓprietatẽ cauſæ. i. cõſtitutionẽ. Ne ſit p qđ cõiecturã cõſtitutionẽ accipe. An quales: generalẽ. An qđ nomen: diffinitiuã cõſtitutionẽ intellige quũ quærit̃ de vi & noie vocabuli. Partes in negocialẽ: & iuridicialẽ: iuridicialis in abſolutã: & aſſumptiuã. Aſſumptiua in purgationẽ: & dep̃cationẽ. Purgatio in imprudentiã neceſſitatẽ & fortunã. Negocialis qa ſcindit̃ in ſcriptũ & ſñiam & cõtrarias leges. ſ. ambiguũ & cõtrariũ. Quo videlicet genere cauſe & cõſtitutõe cognita. Naturali q̃dã. i. ſua ſponte offert̃: qa ſimulac ꝓpoſita eſt cã: hoies videt̃: qd controuerſiã faciat. Quid faciat cãm: ex qua contro-

vt litteræ ad verbũ ſcribendũ ſic illi ad cãm explicãdã ſtatim occurrũt. Sed hi loci ei demũ oratori ꝓdeſſe poſſunt: qui eſt verſatus in rebus. vel vſu. quẽ ætas deniqꜫ affert: vel auditione: & cognitione. quæ ſtudio & diligẽtia præcurrit ætatẽ. Nam ſi tu mihi q̃uis eruditũ hominẽ adduxeris. q̃uis acrem & acutũ in cogitãdo: q̃uis ad ꝓnunciãdũ expeditum. ſi erit idem in conſuetudine ciuitatis in exemplis. inſtitutis. in moribus a volũtatibus ciuium ſuorum hoſpes non multũ ei loci ꝓderũt illi ex quibus argumenta promũtur. ſubacto mihi ingenio opus eſt. vt agro non ſemel arato. ſed nouato & iterato. quo meliores fœtus poſſit. & grãdiores edere. ſubacto ãt ẽ vſus: auditio. lectio littere. Ac primũ naturã cãę videat. q̃ nũqꜫ lateat. factuꝫ ne ſit. q̃rat̃ an q̃le ſit: an qđ nomen habeat.

uerſia naſcit̃ vt verbi gr̃a. Accuſatur furti Verres. hic cognoſcit orator etiã ſine illa p̃ceptiõe & naturaliter itelligit: qd facit cauſã. Quũ.n. accuſator obiicit ſurripuiſti bona illa r̃ndetur: nõ ſurripui q̃ſtio erit an ſurripuerit. Ecce quõ prudẽtia natural' cauſam facit videlʒ iſiciatio. Surripuiſti ẽ iſtantis accuſatoris non ſurripui ẽ iſiciatio defenſoris q̃ſtio ẽ an ſurripuerit. Subductionib⁹: ſurreptionib⁹: ſubtractionib⁹. Nã iſti rhetores artis ſcriptores: ſubductionib⁹ cauſaʒ facere docẽt. Dicũt.n. ſubducto hoc: aut illo: cã nõ erit. Subducere ſignificat ſurripere. Teren. Vbi primũ poterit ſtatim ſe ſubducet. Quid faciet cauſam.i. cõtrouerſiã

quo perfecto ſtatim occurrit: naturali q̃dã prudẽtia non his ſubductionibus: q̃s iſti docent: quid faciat cauſaʒ id eſt quo ſublato: cõtrouerſia ſtare non poſſit. deinde quid veniat in iudiciuʒ: qꝺ iſti ſic iubent querere. Interfecit Opimius Gracchũ. quid facit cãm: quod reipu. cã quũ ex ſenatuſconſulto ad arma vocaſſet hoc tolle cã non erit. At id ipſum negat cõtra leges licuiſſe Decius. Veniet igit̃ in iudiciũ. licuerit ne ex ſenatuſcõſulto ſeruãdæ reip. cã. Perſpicua ſunt hęc qdẽ: & in vulgari ſcientia ſita. Sed illa quærenda: quæ ab accuſatore & defenſore argumẽta: ad id quod in iudiciuʒ venit: ſpectãti ea. debeãt afferre atq; hic illꝺ videndum ẽ: in quo ſummus ẽ error iſtorũ magiſtrorũ ad quos liberos n̄ros mittim⁹: nõ quo hoc qdem

vt v̓bi gr̃a occidit Oreſtes parentẽ ille reſpõdet. occidi: ſed iure. Nã illa parentem meũ occiderat: hoc ſubducto. naʒ illa patrẽ meuʒ occiderat cã nõ erit: carpit ergo hmõi rhetoꝶ ſubductiões. Quid cauſaʒ .i. controuerſiã. ex q̃ cõſiſtit cõſtitutio deinde iuenitur iudicatio q̃ ꝓpriæ dr̃ q̃ſtio iudicii ꝙ i ea ois iudicũ ſnia verſatur. Qd more ſuo oñdit qꝺ vulgo facere ſolẽt deinde qd ipſe facere cõſueuerit. Deinde Cœpit ſupius Cicero i pſona Antoni p̃cipe: qd oratori faciẽdum ſit: ſimulac cãm accæpit: primo.n. dixit cõſtitutioneʒ cãæ eẽ iſpiciẽda deide q̃ſtionẽ iudicii: q̃ a nobis iudicatio appellat̃: hic etiã rhetores repħẽdit: q cauſam certis qbuſdã p̃cæptꝭ ſed tñ nõ neceſſariis obſcuriorẽ q̇dãmodo reddere videtur. Dicet.n. magiſtros hoc facere q qbuſdã iterrogat iũculis ad diſcipl'os erudiẽdos vtũtur deinde redit ad ꝓpoſitũ: qꝺ ab initio ꝓpoſuerat oſtendẽs qbus argumẽtis i agẽda cauſa rhetores inſtituantur. ſed primũ docet nõ eſſe p̃termittendũ q̃ſtionẽ ifinitã mgr̃i.n. ꝺ ea nihil p̃cipiunt. Deinde a ſupiori lr̃a pendet. Quid videlicet cõſtitutio. In iudiciũ.i. q̃ſtio iudicii quã iudicationẽ appellant. nã primo quidẽ cauſa cognoſcẽda ẽ.i. conſtitutio cauſæ: quæ ſit ex accuſatoris inſimulatione: & defenſoris inficiatione. & ſicut ſupra dixi iterrogatiũculas iſtoꝶ rhetorũ carpit: deinde ipſius cõſtitutionis iudicatio q̃ ex defenſoris rõne & ex accuſatoris firmamento cõſtituit̃. Iſti.ſ. p̃cæptores: & artis ſcriptores: & verba ponit quib⁹ vtũtur p̃cæptores ad diſcipulos. hoc mõ interfecit opimi⁹ Gracchum: ita q̃ret p̃cæptor: qd ẽ qꝺ cauſam facit. r̃ndet diſcipulus: reip. eam nam ſi reus reſpondet interfeci nihil remorabitur iudiciũ: & cauſa non erit: niſi quid additũ fuerit. Hoc quia ẽ factũ reip. cauſa. Vocaſſet .ſ. populũ ad arma. Ecce quõ nũc oſtendit qd faciat cauſam.ſ. iuridicialẽ & aſſumptiuã. Aſſumptiua dr̃ eo ꝙ ab extranea reſumit̃. Sumit̃.n. ab vtilitate reip. quũ fateat̃ opimius ſe occidiſſe Gracchũ. idq; reip. cauſam qꝺ nihilomin⁹ negat̃ ab accuſatore licuiſſe. & ad hãc q̃ſtionẽ vterq; ſua argumẽta & rões itẽdit. ille vt oſtẽdat licuiſſe hic cõtra nõ licuiſſe. Ex ſenatuſcõſulto. Quia ſenatus ita p̃cæpit vt populus incitaret̃ ad arma. &. C. Gracchus a lege agraria ꝓmulganda ꝓhiberet̃. Hoc.ſ. ꝙ interfecerit ex vtilitate reipu. & ꝙ ex ſenatuſconſulto populũ conuocauerit. Cauſa.i. controuerſia non erit. Ipſum.ſ. Decium: q accuſabat Opimium. dicebat enim non licuiſſe Opimio facere contra leges: q̃ ꝓhibent vim inferri tribuno plæ. Nam tri. plæ. erat Gracchus: quũ hanc legem ferret. Scimus.n. vt apud. T. Liuiũ didicim⁹ ſacroſanctũ fuiſſe tri. plæ. Quicũq; eum violaſſet caput eius ſacrum eſſet & imolaretur ac ſacrificaretur. Veniet igit̃. Ecce quæſtio iudicii. ita inquit iſti docent inuenire cauſas p̃cæptis quibuſdam minime neceſſariis. Non ep̄ſpicua ẽ: & nõ neceſſaria. ac ſi diceret quis ẽ qui nõ videat cauſam eſſe nõ poſſe: vbi nulla fuerit cõtrouerſia.i. vbi p̄tes inter ſe conueniant. In vulgari.i. generali & ſine arte. Sed illa quũ inuenta fuerit quæſtio iudicii: quæ vt ſæpe iam diximus. ex rõne defenſoris: & firmamenro accuſatoris conſtituit̃: argumenta quæ ab oratore inueniũtur. eo intendent̃ tam ab accuſatore. q̃ a defenſore. Hãc.n. quæſtionẽ quaſi quodã obiectũ ſibi ꝓponũt: ad qꝺ argumẽta ſua cõferũt. Ad id videlicet ad iudicationẽ: quo ſummã argumentoꝶ vterq; cõferat. Spectãti.ſ. accuſatore & defenſore. Atq; hic Hoc rep̄hendit Aut vulgo errare rhetores oẽs: q infinitã quæſtionẽ a cauſis ſeparãt agendis quaſi nihil ad oratorẽ p̄tineat: quũ etiã i oĩbus cauſis vniuerſaliter de natura rei: & quæri poſſit: & debeat. Hic in hoc loco anteq̃ vlterius progrediamur. Mittimus liberos. erudiendos intellige: & ideo diligẽter perſpiciendum eſt: Magiſtroruʒ q̃ præcepta artis tradunt. Eſt error: ꝙ in duo genera materiam ſcindunt de finito præcepta tradunt. de infinito vero nullum omnino verbum faciunt de natura quærere nihil aliud eſt: q̃ de cauſa vniuerſaliter agere.

Non quo hoc quidem ad dicendum magnopere pertineat. id eſt non ideo dixi: ꝙ hoc valde interſit. vtrum finite an infinite cauſa tractetur. Eadem enim eſt ratio dicendi conſideratio autem varia. & ideo errare videntur ꝙ de ea nihil omnino præcipiant. vt verbi gratia. In cauſa Milonis & Clodii: quæ vulgatiſſima eſt: accuſator inſtat. Interfecit Clodium Milo. interfecit: ſed iure. nam ille ſibi inſidias facientẽ gladio

ꝓhibuit hæc cauſa ē finita ꝑſonis locis & tꝑibus. Perſonis: videlicet: Milo clodiū. locis quia in appia via Tꝑibus: ipō meridie. Sed Antonius dicit: non ſolū finite conſiderāda eē cū circūſtātiis cauſam: ſed infinite ſine circūſtātiis. Nā ſi primū rei natura q̄ſita fuerit & eā orator ex commodo ſuo ꝓbauerit: facile erit cauſam ipām certā & finitā confirmare. Primo quidē q̄rit̄: liceat ne hominē interficere ſimplr̄: & hanc dicimus eē quæſtionē īfinitā: neq̄ .n. diffinit̄ ꝑſonis nec reb⁹: nec locis nec tꝑib⁹ ſicut ipē Cice. in hac cauſa facit: qui vbi ꝓbauit licere hominē interficere: aditū ſibi facile aperuit ad Milonē defendendū: quū intulit ſicut vnq̄ hoc licuit: ꝑfecto licuiſſe Miloni Clodiū occidere: ꝙ hoc ē q̄d dixit aliā eē finitā: & aliā īfinita quæſtionē: & ꝓpe eadē vtrāq̄ rōne tractari. Gen⁹ hoc eorū .i. hæc conditio hm̄oi hoīm. Qui ſibi .i. tāetſi ꝓ iudicio ſuo videant̄ eē eruditi tn̄ ſiquis diligētius conſiderauerit: videbit eos ingenio eē hebetes. Impolitū rude incultū: ſine doctrina. Conſtituūt em̄. Vere inq̄ rude: & incultū ꝓbatur eē eiuſmodi gen⁹ hoīm: duo .n. genera cauſarū ꝓponūt & alterū tm̄mō tractāt. In partiēdis .i. diuidendis. Vnū .ſ. genus. Appellāt. Mire dixit: quia cōmunis ē quæſtio de genere: ſicut appellatio nois communis ē. Alterū .ſ. gen⁹ ꝓponunt. Perſonis vt ſupra diximꝰ Clodiꝰ & milo. Tꝑibus videlicet q̊ tēpe .ſ. meridie: quia meridie cædes facta ē. In quo .ſ. genere finito: & circūſtātiis implicito. Occupati ſunt nā quō hæc finita cauſa tractari debeat tantūmodo ꝑcipiunt. Diſtinctū: ſeparatū ab aliis ꝓpriis noibus pſonarū: locorū & tꝑm. Superius ſed de illo ſuperiori genere infinito verbū nullū faciūt. Vniuerſi generis .i. vbi vniuerſaliter de natura rei quærit̄. Ignari. hoc faciūt ignari poſſe in omī cauſa de vniuerſo genere quæri. in quouis atq̄ natura ipius rei conſiderat̄. Vim potentiā. Naturā: ꝓprietatem: vt ante dictum eſt: vt ſi conſideretur de natura cædis: quū oſtenſum fuerit: vtrum aliqua cædes honeſta eſſe poſſit: hanc quoq̄ iuſtam ꝓbare poſſumus. Sed ſi nulla iuſta cædes eſt nec ea quidem iuſta erit. Naturā: Et per exemplum vult hoc oſtendere Antonius: vt facilius intelligi poſſit ab omnibus vt in ea cauſa Opimii: quam ſupra propoſuit: poterimus inquit ipſius rei cōſiderare naturam: ſepoſita perſona: & loco & tempore: vt nunquid licuerit ciuem occidere: Hic enim nullum certe perſonæ nomen affertur. Si probatum fuerit: licere aliquando ciuem occidere facilius erit oſtendere: & hunc licuiſſe. De qua: vbi agit̄ de cæde Gracchi. Decii: qui accuſabat Opimiū. De vniuerſo genere: videlicet quæratur de ipſa vi: ac natura rei: videlicet de cæde ciuis romani. Qui. Non qui interfecit. Gracchum: ſed qui interfecit ciuem: vt oſtendatur in iure occidi ciuem ex ſenatuſconſulto. Quum id per leges. Lex erat poteſtatem tribunitiam violari nō poſſe quia ſacroſancta erat. Nulla: vt inquit oſtēdimus fieri poſſe in hac cauſa Opimii: eodē modo inſtituimus omnem omnino cauſam: in qua de finito genere agitur: poſſe infinitum quoq̄ conſiderari hoc modo. Oreſtes matrem interfecit. quæſtio eſt finita. Infinita eſt nunquid aliquando liceat filio matrem interficere: & ideo ſenſus eſt. Nullam omnino cauſam eſſe: in qua genus finitum conſideret̄: id eſt in qua quæratur de perſona: & cæteris circunſtantiis. in q̄ non poſſit de infinito quæri: id eſt de natura rei. Nam ſi hoc ineſt: illud quoq̄ inſit neceſſe eſt. Quin etiā: Nō ſolum inquit in his cauſis: in quibus factum conceditur: ſed in quibus factum negatur: in huiuſmodi cauſis inuenimus fieri poſſe hanc vniuerſalem quæſtionem: & exemplo probat huius Decii: qui accuſatus ē deinde ꝙ ipſe actionem ſuſcæpit aduerſus Opimium pecunia corruptus: hæc quæſtio erit de facto. Nunquid ſi Opimius pecunia corruptus. hoc modo. Accepiſti pecuniam num accepi: quæſtio erit nunquid pecuniam accæperit. & ideo dixit non ſolum in his cauſis: in quibus factum cōceditur: ſed etiam quum factum negatur poſſe eſſe vniuerſi generis quæſtionem. Contra leges. Quia lege cyntbia: vt Corneliꝰ celſus docet: cautum eſt antiquitus nequis ob cauſam perornandā pecuniā donūue accipiat. Cæperit oſtēdit in hac q̊q̄ cauſa Decii argumēta omnia ad gen⁹ .i. infinitā quæſtionē referri hoc modo videlicet luxuria ſedicioſi: & mali ciues teſtimonia ſūt vniuerſalia ergo argumēta ab ipis ſumpta vniuerſalia erūt: neq̄ .n. de vniꝰ aut alteriꝰ auaritia: ſeditiōe: aut teſtimoniis agit̄ ſed generaliter. ē aūt ordo a ſuꝑiori: argumēta d luxu

ad dicēdū magnopē ꝑtineat: ſȝ tn̄: vt videatis q̄ ſit genus hoc eorū q ſibi eruditi videt̄: hebes atq̄ impolitū. Conſtituūt .n. ī partiēdis orōnū modis duo genera cauſarū. Vnū appellāt: in quo ſine ꝑſonis: atq̄ tꝑibus: de vniuerſo gn̄e quærat̄. Alterū q̄d ꝑſonis certis & tꝑibus definiat̄. ignari. oēs cōtrouerſias ad vniuerſi gn̄is vim. & naturā referri. nā in ea ipſa cā: de q̄ ante dixi: nihil ꝑtinet ad oratoris locos Opimii ꝑſona. nihil Decii. de ipō em̄ vniuerſo gn̄e infinita q̄ſtio ē. nū pœna videat̄ eē afficiendus: q ciuē ex ſenatuſcōſulto: patriæ cōſeruandæ cā: interemerit: quū id ꝑ leges nō liceret. Nulla deniq̄ ē cā: in q̄ id q̄d ī iudiciū venit reorū ꝑſonis: ac nō generū ipſorū vniuerſa diſputatione q̄rat̄. Quin etiā ī iis ipſis vbi d̄ facto ambigit̄ cœperit ne cōtra leges pecunias. p. decius argumēta & criminū & defenſiōis reuocent̄ oportet ad genus. & ad naturā vniuerſam ꝙ ſumptuoſus: de luxuria. ꝙ alieni appetens. De auaritia q̄d ſeditioſus de turbulētis: & malis ciuibus: quod a multis

arguit̃:de genere teſtium. Cõtraqꝫ:quæ pro reo dicẽtur omnia neceſſario a tẽpore : atqꝫ homine: ad cõmunes rerum & generũ ſũmas:reuoluẽtur. Atqꝫ hæc forſitan hominũ: nõ oĩa q̃ ſunt ĩ natura rerũ:celeriter aĩo cõprehẽdẽdi: ꝑmulta videant̃: quæ veniat in iudiciũ: tũ ꝙ de facto quærat̃:ſꝫ tñ criminũ ẽ mľtitudo nõ defenſionũ aut locorũ infinita. Quæ vero.quũ de facto nõ ambigit̃.q̃runt̃ qualia ſint ea:ſi ex reis numeres : & ĩnumerabilia ſunt: & obſcura:ſi ex rebus valde & modica: & illuſtria. nam ſi Mãcini cãm in vno Mãcino ponimus.quotiẽſcũqꝫ is quẽ P̃r̃patratus dediderit.receptus nõ erit totiẽs cã noua naſcet̃. ſin illa cõtrouerſia cãm facit: videat̃ ne ei quẽ P̃r̃patratus dediderit. ſi is nõ ſit recæptus poſtliminiũ eſſe. nihil ad artẽ dicẽdi.nec ad argumẽta defenſiõis Mãcini nomen ꝑtinet. At ſi qd affert pręterea hoĩs:aut dignitaſ.aut ĩdignitas extra q̃ſtionẽ ẽ.et ea tñ ĩpa oro ad vniuerſi gñis diſputatõeꝫ referat̃ neceſſe ẽ Hęc ego nõ eo cõſilio diſputo:vt hoĩes eruditos redarguã: ꝙꝙ repꝛehẽdẽdi ſũt. q in gñe definiẽdo

ria.q̃a ſumptuoſus ẽ:& de auaritia:q̃a alieni appetẽs:& ſic de cæteris reuocet̃ oportet ad genꝰ. Sumptuoſus. Quia veriſiľe ac ꝓbabile argumentũ cauſa pecuniæ aliquid feciſſe hominẽ.ſi ſumptuoſus ẽ. Nã ideo ẽ auditor ad rẽ vt ſumptibꝰ ſufficiat. Auarus aũt aliena appetit:ſeditioſus & malus ciuis ꝑturbat quietos ſed talis ẽ decius.ergo &c. Decius:Oĩs qui aliena appetit auarus ẽ. Atq aliena appetit. Decius igitur auarus ẽ.Q đ ſeditioſus & turbulẽtus Pari rõne de turbulẽtis.Oĩs ſeditioſus ciuis turbulẽtus. & malus ciuis ẽ:ſed Decius ſeditioſus ẽ:igit̃ turbulẽtus & malus. De genere teſtiũ. Quãdo contra aliquem teſtimonia dicũt.is nocẽs ẽ.atq hæc omia ĩ deciũ concurrũt:ergo nocẽs ẽ. In hac igitur cauſa:nihil de facto ambigit̃:ꝑt etiã đ natura rei cõſiderari.& q̃ſtio hæc inueniri.nã in rebꝰ vbi factũ concedit̃ minꝰ mirum ẽ:poſſe generalẽ quæſtionẽ tractari ſed ĩ hoc vbi negat̃ factũ videt̃ eẽ difficilꝰ. Contra quæ eo dẽ modo dicimꝰ de argumẽtis:quibꝰ defenſor vtitur:poterit ea trahere ab vniuerſo genere: & vniuerſale appellat̃. Dixit de argumẽtis:q̃ contra deciũ dici poſſent ſiqs cũ accuſaret ꝙ corruptus.L. Opimiũ ad populũ accuſauerit:eodem modo dicere poſſum de argumẽtis:q̃ ꝓ eo dicerent̃:ſiqs accuſatuꝫ defenderet. Contra econtrario. Reuoluent̃.i.reuocabunt̃. A tpe.i.a circunſtantiis:q̃ finitã cauſam oſtẽdũt: Ad communes ſummas.i. vniuerſalitates. Cicero ad Herenniũ: & ſi ſummatim: & non ꝑticulatim narrabimꝰ. Atqꝫ hæc ꝓbat a conſequẽtibꝰ :genera rerũ eẽ cõſideranda:quia ſiquis ea minꝰ ꝑſpiciet: putabit ĩnũeras eẽ q̃ſtiones iudicioꝝ. Sed quũ de facto inquit q̃rit̃: & ĩfinita pñt ĩcidere crimina:ea tñ oĩa eadẽ rõe tractant̃. Quũ vero đ qualitate facti ambigit̃ ſi ꝑſonas cõſideres: infinitũ hoc erit & difficile ſi res finitũ & facile. Ita in cõiecturali conſtitutione crimina in negociali ꝑſonæ moduꝫ non habebũt:ſi a rerũ genere diſceſſeris. In natura rerũ:q̃ ſeorſũ a circũſtantiis cõſiderat̃. Hominũ.i.is qui ea genera perſpicere nõ poterit:infinitas iudicioꝝ q̃ſtiones eẽ putabit & hoc cõtinget ei:ſiue cõiecturaľ ſiue generaľ q̃ſtio fuerit. Si cõiecturaľ cõſtitutio fuerit crimia modũ excedũt.ſi gñalis:ꝑſonæ vt mõ dicebat̃. Sꝫ crimia tã etſi ĩfinita ſũt đ qbꝰ dubitari ꝑt:facta ſint nec ne ĩ oĩbꝰ tñ tractãdis vna ratio erit:ſiquidem ĩpa vniuerſaliter conſideres ſine circũſtãtiis:vt furtũ: vt cædẽ: vt ĩcæſtũ ꝑ ſe:nõ furtũ verris:aut cædẽ Milonis: aut ĩcæſtũ clodii. Ex reis ex ꝑſonis. Innũerabilia & obſcura.i.multa ſunt ac difficilia. Modica:ſingula ſinguľ reddẽda ſunt. Modica:oppone inumerabilibꝰ. Illuſtria oppone obſcuris. Innũerabilia quia multæ:& innũeræ ꝑſone ſæpiſſime eiuſdẽ criminis accuſant̃. Obſcura:nã queẽadmodũ multitudo obſcuritatẽ: ita paucitas claritatẽ generat. Nam ſi.& vt exemplo planius fiat: qđ obſcurius dixiſſe videbatur Cicero nobis cauſam Mãcini ꝓponit. Cauſa hæc ẽ negocialis. Ambigit̃ nunqd Mancino poſtliminiũ eẽ poſſit. Mancinus miſſus ẽ cũ imperio aduerſus Numãtinos.qui cũ exercitu interceptus in ſummũ ſalutis ſuæ exercituſqꝫ ſui diſcrimẽ venit:q̃re cũ hoſtibꝰ pacẽ in iuſſu populi romani fecit:quã ſenatꝰ nõ ꝓbauit. Itaqꝫ decreuerunt ip̃m hoſtibꝰ tradere. Feciales.n.& p̃r̃patratꝰ Numãtinis dedendũ ducunt:a quibꝰ ille nõ recæptus romã rediit:quærit̃: nunqd ei poſtliminiũ eẽ poſſit. P̃r̃patratꝰ.dicebat̃ is qui ꝑ eras fœderi patrãdo Nã patrare ſignificat conficere:ide p̃r̃patratus. In cauſa:ſi q̃ſtio fuerit.nunquid Mancino.qui hoſtibus deditꝰ erat.& ab hoſtibꝰ non recæptus.poſtliminium eſſe debeat. Quociẽſcunqꝫ recæptus non erit. is qui deditus fuerat:hoſtibus noua cauſa ĩſtituenda erit. Sed ſi ꝑſona ſepoſita.quærit̃ nunqd ei .q deditus fuerat. & nõ recæptus poſtliminium eẽ debeat. Iam nõ finita erit hæc quæſtio.ſed ĩfinita oẽs em̃ cauſæ ad hoc quaſi genus referendæ ſunt.ſi oĩbus qui dediti fuerint.& ab hoſtibꝰ nõ recæpti.ei poſtliminiũ eſſe poſſit.ergo & Mancino pari ratione ſi econtra ꝓbatum fuerit nemini poſtliminiũ eſſe qui hoſtibꝰ deditus fuerit. nõ recæptus:& inde ad propria reuerſus.nec Mancino quidem. Videatur ſcilicet videatur ne in priſtinam libertatem eſſe reſtitutus. Si is. Ecce quomodo excludit perſonam. Non generaliter dicit ſi is tantummõ & nõ Mãcinus ſiue alius. Nihil ad artẽ.i.nõ ꝑtinet ad argumẽta: quæ ab oratore arte quadã ex rõne inueniunt̃. Nã vnũ expoſitio alteriꝰ. At ſi quid.ꝙuis ĩquit ex dignitate vľ ĩdignitate ꝑſone id ẽ ex

Iſtas cauſas deſcribunt in ꝑſonis:& in tēporibus
poſitas eſſe nam & ſi incurrunt tēpora: & ꝑſonæ:
tamē intelligēdum eſt: non ex bis: ſed ex genere
quęſtionis pēdere cauſas ſed boc nibil ad me:nul
lum em̄ nobis certamē cum iſtis eſſe debet: tantū
ſatis eſt intelligēdi:ne boc quidē eos conſecutos:
qđ in tanto ocio etiā ſine bac forēſi exercitatione
efficere potuerūt: vt genera rerū diſcernerēt: eaqꝫ
paulo ſubtiliꝰ explicarēt. Verū boc vt dixi nibil
ad me. Illud ad me:ac multo etiam magis:ad vos
Cotta nr̄æ & Sulpiti: quō nūc ſe iſtoꝝ:artes bn̄t:
ꝑtimeſcēda ē multitudo cāꝝ.ē.n.infinita: ſi in ꝑſo
nis ponit̃ q̊t boīes:tot cāæ. Sin ad generū vniuer
ſas q̄ones referēt̃: ita modicę & paucę ſūt: vt oēs
eas diligentes:& mēores:& ſobrii oratores ꝑcur
ſas aīo & ꝓpe decātatas br̄e debeāt: niſi forte ex
iſtimatis a Māio curio cām didiciſſe. L. Craſſuꝫ
& ea re multū attuliſſe:quā poſtbūo non nato.cu
riū tñ bęredē cepioni eē oporteret:nibil ad copiā
argum̄toꝝ:neqꝫ ad cāę vi:& naturā nomē Pōpo
nii. aut curii.ꝑtinuit. ī gn̄e erat vniuerſo rei nego
ciiqꝫ nō ī tpe nō īcertis ꝑſonis:ac noībꝰ: oīs q̄ſtio
quū ſcptū ita ſit:ſi mibi filiꝰ genitus iſqꝫ prius mo
rit̃.& cetera.tū mibi ille ſit bęres ſi natꝰ filiꝰ nō ſit

boneſtate bominis aut turpitudine ſumuntur argumēta:tamē ea ad quæſtionē generis referēda ſunt. Si quid.ſ.argumentorū vt ſi dignitas fuerit valeat ad defenſionē.ſi indignitas ad accuſationem. Vtrūqꝫ complectitur.ſ.turpitudinē & boneſtatem. Extra quæſtionē quia bæc indignitas non pertinet ad banc cauſam poſtliminationis. Iudignitas. Nam indignus eſſe videt̃ in priſtina libertatē reſtitui qui ſe turpiter boſtibus dederit bæc indignitas non ꝑtinet ad naturam rei nunquid is qui deditícius fuerit & non receptus ab boſtibus in priſtinam libertatē reſtitui poſſit:ſed tamen ꝗꝫuis extra quæſtionem ſint:ad quæſtionem ipſa referenda ſunt:vt ſi ei qui deditícius fuerit:& non recæptus:poſtliminium eē nō poteſt ergo nec Mancino: qui p̄ſertim ignauia ſua gratiam nullam a populo romano mereri debet:ꝙ turpiter ſe boſtibus dederit.i. multo minus buic ꝗꝫ aliis ꝓpter eius ſocordiam. Ea.ſ.dignitas vel indignitas. Referant̃: ad quæſtionē quā pauloante dicebam. Hæc ego: No inquit bæc dixerim rep̄bendendi cā ſed admonēdi potius.excuſat.n.inuidiā ne ſolus multis:& eruditis viris cōtradicere videatur: Quāqꝫ. Digni inquit ſunt qui rep̄bendantur:qui quū quæſtionum duo genera eſſe dicant.ſ.finitum & aliud infinitū. Infinitum genus ita diffiniūt vt non generis alicuius vim:ſed ꝓprietateꝫ indiuidui explicare videant̃: quippe qđ ꝓpriis nominibus ꝑſonarum: locorū & temporum determinatū ſit Iſtas cauſas facti nominis:& generis.i.coniecturales diffinitiuas:& generales. Naꝫ & ſi Qꝫuis inquit ſecum trabant ꝑſonas & tempora cauſæ.tamen in bis ipis cauſis: non de perſonis:ſed de vniuerſo genere cauſæ quærendū eſt:vt quū quærit̃ de adulterio:aut de furto.primo conſiderare debemus naturam rei.i.ipſius furti: vt verbi gratia. Furtum committi ſolere a cupidis: a ſumptuoſis aleatoribꝰ: deinde furtum ſecum trabit perſonā: aut locum aut tempus:quia neceſſe eſt:vt factum fuerit ab aliquo:aut nocte aut die:& alicubi.

Ex bis.ſ.temporibus:& ꝑſonis. Sed ex genere: Vt in mancini cauſa demōſtratū eſt:vt quærit̃: nō de Mancino ſtatim: ſed prius an dedititio:nō recepto quiſqſ ille fuerit poſtliminiū eē poſſit. Sed boc nibil ad me.ſ.pertinet.b.d.reſpiciens ad id quod ſuperius ait:nō vt redarguam Cum iſtis: Contemptim locutus eſt. Nam boc pronomen dici ſolet de bis qui paruifiūt non ideo locutus ſum:vt velim cum buiuſmodi bominibus intendere certamen ſed tamen: ſed tamen rep̄bendēdi ſunt. Nec boc cōſecutos: Et oñdit rep̄bendendos eſſe quia ipi ne in ſummo quidē ocio generā conſiderare potuerunt.qđ cauſidicus:id eſt forenſibus rebus occupatus videre:& intelligere potuit.

Sine bac: Probat ocium ſuperfuiſſe illis quippe qui in forenſibus negociis occupati non eſſent. Diſcernerent.ſ.a cauſis certis:& diffinitis. Paulo ſubtilius:ꝗꝫ nos videlicet. Illud: Nibil ad me ꝑtinet bæc diſputatio:vt velim contra eos diſputare:& eorum negligentiam repræbēdere. Sed illud ad me voſqꝫ in primis Cotta & Sulpiti:ꝙ ſi rbetores iſtos ſequemur.infinitas credemus cauſas eſſe:& ab bis deterrebimur. Pertimeſcenda:quia niſi genera rerum ſpectemus:ſed perſonas tantum nullo poterunt ſine complecti:quemadmodum perſonæ ſunt infinitæ:ita etiam cauſæ erunt infinitæ:& ex omnibus circunſtantiis perſona potiſſima eſt:& ideo eam elegit. Sin ad generum videlicet vt de genere rei quæratur atqꝫ natura:remotis omnibus circūſtantiis:perſonarum:locorum & temporum. Modicæ menſura:& quantitate

Paucæ:numero:vt eas omnes tenere debeat orator diligenter & memoriter & ſobrie:abſolutiſſimū eſt quod dicit. Siquidem omnis ars diligentia:ingenio:& ſobrietate comparatur. Diligētes:ꝓpter induſtriā. Memores:ꝓpter ingeniū. Sobrii ꝓpter continentiā id ē viuendi rationē. Percurſas: Tranſlatio ab cantore:qui tragœdiarū ꝑtes ſibi demādatas:primo quidē ideo ꝑcurrit:deinde ꝑcurſas in ſcænam dacantat:eodē mō orator facere poteſt de cauſis oībus ſi eaꝝ genera ꝑcurrere voluerit nō ꝑſonas & cauſas circūſtantiis diffinitas. Niſi forte ꝓbat qđ ſupius dixerat:nō ꝑſonas ſꝫ rei naturā eē cōſiderādū:tāetſi

res ipa ſecũ pſonã trahat: aut illud ẽ inqt qđ dixi: aut putatis cauſa. M. Curii ab alio didiciſſe Craſſum: & nõ ipſius rei naturã ꝑcepiſſe: ſed hoc nõ ẽ igit̃ illud ad veritatẽ diſiũctiue ſufficit aliã ꝑtem eẽ verã. Cauſaꝫ illã reppetit de q̃ etiã in ſuꝑiorib⁹ dictũ ẽ pleni⁹: quõ eã Craſſus defenderat. L. Craſſũ. ſ. hũc de eo. n. loquitur q diſputationi iterterat. Q uã poſthumo q mortuo paternatus: q̃ſi poſt humationẽ ei⁹. Nã. L. Craſſus. M. Cepionẽ defendebat: ꝙ Pomponii hæres eẽ deberet. Ea re: qđ didicerit ab alio. Ad cauſæ vim & naturã. i. ad ſummã rei: vbi oĩs cauſa nitit̃ nõ in pſonis. In genere videlicet hæres ne eẽ deberet his qui ita iſtitutus eẽt ordo ẽ a ſuꝑiori oĩs q̃ſtio erat in genere vniuerſo rei atq; negocii videret̃ ne is heres eẽ: & reliq. In genere. i. q̃ſtione finita. Rei negociiq;: res & negociũ idẽ ferme ẽ niſi ꝙ negocium ad vnũ tãtummõ ꝑtinet res vero ad oĩa vniuerſaliter Iſq; prius. ſ. q; teſtm cõdere poſſit: Ille. ſ. Curius nã ſi natus nõ ẽ filius ĝ nõ mortu⁹ q̃ſtio igit̃ icedere videt̃ nũ qd curius hæres eẽ debeat. Perpetui. Ido inqt cõſiderãda ſũt genera rerũ & ꝑcipue quũ agit̃ de iure qa ſicut diximus in iuridiciali pſonæ modũ nõ hñt ſi voluerimus nõ vim ſed pſonas cõſiderate ad q̃s cauſa ꝑtineat. Perpetui: qđ ſp idẽ eſt nõ mutat̃ pſonarũ vl' tempoꝝ varietate. Infinita & ad ipm ius incomodãde ſunt pſonæ nõ aũt leges pſonis: aliogn leges infinitas eẽ opteret. Rationẽ dicẽdi & argumẽtoꝝ formas alteꝝ ẽ expoſitio alteri⁹. Formas. i. tractationes argumentorũ. In q̃ iure. ſ. ꝑdiſcẽdo Impediũt. Cauſam nũc oñdit quare iuriſcõſultorũ ſcientiã ꝑhorreſcãt nonulli quaſi infinitã quandã: atq; difficilẽ: id fieri dicit iuriſcõſultoꝝ culpa qui ꝑ ſingulis quibuſq; pſonis leges ſcribebãt q qđ fieri nõ oportebat. Nã nõ ius ciuile perſonis vt dictũ ẽ: ſed ecõtrario pſonas legib⁹ accõmodare oportebat. Nã ſi perſonis accõmodarent̃ leges: infinitas eẽ eas oporteret. qs em̃ tot leges ſcribere poterit quot perſonis caſus incidere pñt: ergo generalia q̃dam iura ſcribẽda ſunt ad quæ ſingule pſone accommodent̃. Impediũt. Multitudine rerũ. nã ex multitudine rerũ generat̃ confuſio: vbi. n. multæ res fuerint: ibi ferme ordo eẽ nõ poterit. ex cõfuſiõe difficultas. ſed cõfuſio ĩpedit: multitudo autẽ deterret. Impediũt confuſione. Deterrent multitudine. Impediũt. Vere inq; nos deterrẽt iuriſcõſulti: ꝑpterea ꝙ ita ſcripſerũt iuriſcõſulti ius ciuile: q̃ſi ſingul' pſonis aut viris: aut mulierib⁹ rñderẽt: quũ ecõtra ius ciuile generale eẽ debeat ad qđ oẽs pſonæ referãt̃. Quid rñderit nõ ꝙ rñdendũ ſit ſingul' pſonis: ſed oib⁹ ſuũ ius tribuãt. Nã illud ĩfinitũ ẽ & ĩmenſũ. nõ. n. ita erat ſcribẽdũ: vt ſingulis cõueniret: ſed gen⁹ qđ eẽt oĩbus cõe. Credo: ironice carpit iuriſcõſultos qui ſingulare quodãmodo ius ſcripſerunt. Credo: inqt nõ in reb⁹: ſed in hoĩbus eſſe diſceptationẽ. Vt putarem⁹. i. quũ homies ſint inumerabiles: & caſus item inumerabiles eẽ optet & leges. Debilitati. i. ĩbecilliores facti multitudine cauſaꝝ. nã qa multe ſũt leges ꝑ rñſis iuriſcõſultoꝝ iõ cõfuſæ qa confuſæ iõ obſcuræ. Abiiceremus. i. deponerem⁹. Perdiſcẽdi. ſ. ius ciuile pulchra differẽtia: illud. n. incipiẽdi: hoc vero ꝑficiẽdi ẽ: qui incipit diſcere dr: qui ꝑdidicit perfeciſſe. Sed hæc Craſſus: qđ cæteri iuriſcõſulti facere noluerũt vt ius generale ſcriberẽt & non ſingulare: hoc ẽ qđ craſſus dixerat in diſputatione ſua ſe ſi ociũ ſibi daret̃ in genera diſtinctũ eẽ ius ciuile. Expediet: q̃ſi cõfuſum nã expedire ius ẽ ĩ certũ ordinẽ digerere. Exponet. i. obſcura aperiet q̃ſi difficilia. Eſt. n. & qa non iterfuerat Catullus diſputationi Craſſi: vbi pollicitus fuerat ſcripturũ de iure ciuili: idõ declarat hæc Catullo. Ne forte neſcias. i. vt ſcias: vt tibi hoc non ſit ignotũ. Coactuꝝ. cõgregaturũ: collecturũ id qđ nũc diffuſum ẽ. Vir. Tityre coge pecus. Diffuſũ & diſſipatum. id ẽ nec ordinatũ nec continuũ. Catullus: hic ꝓbat & cõmendat quod facturũ ſe ꝓmiſit Craſſus: vt q̃ſtiones iuꝛ ciuil'

videat̃ ne is: qui filio mortuo inſtitutus hæres ſit. hæres eẽ ꝑpetui iuris & vniuerſi generis q̃ſtio nõ hominũ nomina ſed rationẽ dicẽdi & argumẽtorum formas deſiderat. In quo etiam iſti nos iuriſconſulti impediunt a diſcẽdoq; deterrent. Video enim in Catonis. & in bruti libris nominati fere referri quid alicui de iure viro. aut mulieri reſponderit credo vt putaremus in hoibus non in re conſultationis: aut dubitationis cãm aliquã fuiſſe vt quũ hoĩes eẽnt inumerabiles debilitati a iure cognoſcẽdo volũtatẽ diſcẽdi ſimul cũ ſpe ꝑdiſcẽdi abiiceremus. ſed hęc Craſſus aliquãdo nobis expediet & exponet deſcripta generatim. Eſt enim ne forte neſcias heri nobis ille hoc Catullo pollicitus: ſe ius ciuile qđ nũc diffuſum: & diſſipatum eſt. in certa genera coacturũ & ad artẽ facile redacturũ. Et quidẽ inqt Catullus haud q̃q̃ id ẽ difficile Craſſo q & qđ diſci potuit de iure didicit: & qđ iis q eũ docuerũt defuit: ipſe afferat: vt q̃ ſint in iure vel acute deſcribere: vel ornate illuſtrare poſſit. Ergo iſta inqt Antonius: tũ a Craſſo diſcem⁹ quũ ſe de turba: & a ſubſelliis ĩ ociũ vt cogitat: ſolitudineq; cõtulerit. Iam id quidẽ ſæpe inqt. catullus. ex eo audiui quũ diceret. ſibi certũ eſſe a iudiciis cauſiſq; diſcedere. ſed. vt ipſi ſoleo dicere. nõ licebit neq; enim ipſe auxilium ſuum ſæpe a viris bonis fruſtra implorari patiet̃ neq; id æquo aĩo

quaſi corpus quoddã efficiat. ſicut artis & dicit Craſſus oĩa quæ ad ius ciuile ꝑtinebãt ꝑdidiciſſe: & ſiqd deeſſet ip̃m facile aditurũ ex facultate ſua. Qui & qđ oĩa q̃cũq; de iure ciuili diſci poſſũt. ip̃m didiciſſe. Docuerũt eũ. ſ. ius ciuile diſcere: videlicet qđ inuentũ ẽ. Nã q̃ inuẽta ſũt diſcere poſſumꝰ: q̃ aũt nondũ ſunt inuenta: inuenire oportet. Afferat addat. Vt quæ. Et declarat quæ ſupius dixit & ſingula ſingulꝭ referenda ſunt. Deſcribere. q̃ didicit inuenta. Illuſtrare: quæ inuentis adbibebit. Apte commode diſtinguendo. Ornate. ſ. id quod erit adbibendum. Ergo quãdoquidẽ Craſſus ſe ius ciuile deſcripturũ generatim pollicitus eſt. & tu etiam affirmas id facile fieri poſſe a Craſſo. ergo expectabimus ius ciuile: & tũc deniq; nos etiã id diſcemus. A turba. i. a iudicialibus cauſis in foro ꝑagendis. A turba: a multitudine populi: vbi quæſtiones babent̃. A ſubſelliis: nã ſubſellia ſunt tribunoꝝ: quæſtoꝝ: triũuiroꝝ & cæteroruꝫ buiuſmodi minora exercentiũ magiſtratuum tribunalia. Iam id recte inquit Catullus dixiſti Antoni. nã egoipſe ex craſſo ꝑcæpi fore. vt aliqñ ſe ſub bmõi cauſis forenſibꝰ remoueat. Certũ ſtatutuꝫ ac deliberatũ. A iudiciis. i. a cauſis iudicialibꝰ. Sed vt. Sed nõ licebit. tã etſi nũc babebat in animo. Nã amicꝭ ſuis & familiaribꝰ deeſſe non poterat. qui ab eiꝰ eloquẽtia quotidie auxiliũ depoſcũt. Neq; ciuitas ſ. id ẽ nec priuate nec publice boc Craſſo concedet̃. vt ſe a foro liberet. Nã & amici euꝫ cogent priuatim ſibi auxilio eſſe. & reſpu. eũ ꝓ ſe dicere coget: vt ſtudiis ſe dedere non poſſit. Nam ſine. L. craſſi eloquẽtia non valeret ciuitas ſuã dignitatem obtinere. Nam bercule. Hic antonius ſi verũ inquit eſt o Craſſe qđ Catullus dixit. vt tibi nec ꝑ rẽpu. nec ꝑ amicos ocio frui liceat neceſſe ẽ vt vitam noſtram in perpetuo labore conſumamus.

Piſtrinũ appellat laborioſum ſeruitiũ ſimilitudine tranſlata a ſeruis. q ob noxiam a dominis in piſtrinum traduntur. vt Theren. Daue te in piſtrinũ dedã. Piſtrinũ agendarũ in foro cauſarũ laborẽ & publice & priuatim appellãt Et iſtã oſcitantem dormitãtem & ſomnolentã. q. d. ocioſã eo ꝙ oſcitare ꝓprie ſignificat dormitare. ab oris biatu. vt dormitãtes videmus. Beatorum. ironice dixit. nam ita dixit beatorum. ac ſi diceret iuriſconſultorũ: qui ſibipſis beati eſſe videntur. Arriſit bic Craſſus leniter: Craſſus quia Catullus dixerat ſapientiam banc oſcitantem ſcæuolarum: & cætera iuriſconſultorum. eo ꝙ Craſſus & ipſe erat iuris ciuilis ſcientia peritus ideo arriſit ꝙ oſcitantẽ iuris ciuilis ſcientiã appellaſſet. Et ꝑtexe: ac ſi diceret de bac ſcientia iuris ciuilis poſtea videbimus.

Pertexe. ꝑge. ꝑfice. tranſlatio pulcbra a textoribus qui primo telam ordiuntur & orſam deinde texunt. Me tamen iſta oſcitans. Sed tamen interea ſcias velim ſapientiam banc iuris ciuilis. q̃ tu oſcitantem appellas. me quum in ocium relicto foro & cauſis contulero: tunc deniq; facturam. vt libere viuam remotꝰ a ſeruitio fori. Huius quidem loci. Redit ad diſputationem ſuam Antonius recreatis inter loquẽdo animis. Eſt autẽ ordo a ſuperiori. buius loci finis eſt: vt qui ſtudioſi eſſent dicendi cõpræbenderent materiaꝫ orationis: & reliqua buius autem loci videlicet cauſas nõ in perſonis poni debere. ſed ad generꝝ queſtiones referri. Modo. i. pauloante incœpi. Finis. i. buc tendit ratio diſputationis buius. Omnia quæ in dubium. i. de quibus ambigi poſſunt. In dubium. id ẽ in controuerſiam ſiue de facto ſiue de nomine facti ſiue de qualitate facti ambigat̃. Varietate bominũ ac temporum. Hoc eſt non in circũſtantiis pſonarum ac temporum variis & infinitis. Sed in generuꝫ cauſis atq; naturis. i. generalibus cauſis & quæſtionibus. Genera autem ſed vt perſone loca & tempa ſunt infinita ita genera rerũ boc ẽ vis atq; natura rei de qua agitur & ſi ſecum trabũt circũſtantias tamẽ pauca eẽ comprobãtur. Numero ſed etiã paucitate id eſt genera rerum non ſolum eſſe numerabilia verumetiam pauca. Multũ em̃ intereſt vtrũ aliq̃ numerabilia ſint an pauca. Nam ſexcẽtoꝝ ſumma nũerari poteſt & nõ ſũt pauca at vero qnq; vꝉ ſex pauca

ferret ciuitas: q̃ ſi voce: L. Craſſi carebit ornamẽto quodã ſeſe ſpoliatã putabit. nã Hercule inqt Antonius ſi bęc vera a Catullo dicta ſunt tibi mecuꝫ in eodẽ eſt piſtrino inſtituto Craſſe viuẽdum: & iſtã oſcitantẽ & dormitantẽ ſapiẽtiam ſcæuolarũ & cæterorum beatoꝝ ocio concedamus Arriſit bic Craſſus leniter. Et pertexe modo inqt Antoni ꝙ exorſus es me tamẽ iſta oſcitãs ſapiã ſimul: atq; ad eã cõfugero in libertatẽ vindicabit. Huiꝰ quidẽ loci quẽ modo ſuꝫ exorſus: bic ẽ finis inqt Antonius: qm̃ intelligit̃. nõ in bominũ innumerabilibꝰ pſonis: neq; in infinita tẽporũ: varietate: ſed in generũ cauſis. atq; naturis omnia ſita eſſe q̃ in dubiũ vocarẽtur. Genera autẽ eſſe definita nõ ſolum numero ſed etiam paucitate: vt eã materiẽ orationis q̃ cuiuſq; eẽt generis ſtudioſi qui eſſent dicẽdi: oĩbus locis deſcriptã inſtructaꝫ: ornatãq; cõpræbẽderẽt: rebus dico & ſentẽtiis: ea vi vt ſua verba pariant: quæ ſemper ſatis ornata mibi qdẽ videri ſolent. ſi eiuſmodi ſunt vt ea res ip̃a peperiſſe videat̃: ac ſi verũ quæritis: qđ mibi qdẽ videat̃ nibil em̃ aliud affirmare poſſum: niſi ſñiam & opinionẽ meã: boc iſtrumẽtũ cauſarũ: & generũ vniuerſoꝝ: in forũ deferre debemꝰ neq; vt quęq; res delata ad nos erit: tũ deniq; ſcrutari locos: ex qui

ſunt. Cuiuſq₃ generis.i.cuiuſq₃ cōſtitutōis. Studioſi q eēnt dicēdi.i.eloq̄ntiæ. Oīibus locis.i.oēs
cōſtitutōes:cōſtitutionū q₃ ptes ſuis locis deſcriptæ eſſent atq₃ inſtructe. Deſcriptā:ꝓpriis. Inſtructā
validis.ſ.ad cōfirmandū argumētis. Ornatā rebus dico & ſententiis quia videbat ornatā ad verbo &
cōpoſitionē poſſe referri:iō ſubiūxit rebus & ſentētiis:nequis tm̄mō verbis ornatā intelligeret. Ea ui
ſua verba pariāt. Ex locis eñ naſcunť argumēta:ex argumētis res atq₃ ſniæ:ex his āt ſua ſibi verba pa-
riunť. Ea vi ſua.i.ꝓprietate ip̄a rex̄ atq₃ ſniax̄. Pariāt:qa ſimulatq₃ aliqs rē tenuerit:facile ſuis illam
poterit verbis explicare. Quæ ſp orna-
ta:hoc ptinet ad eā ptem elegātiæ: q̄ la-
tinitas diciť.vt ꝓpriis videlicet verbis
vnūqđq₃ dicať. Ac ſi vex̄ q̄ritis. Et ſi ī-
quit ſniam meā ſcire vultiſ:neq₃ enim id
ego cōfirmo:ſed dico quid mihi videať
ceſeo oportere añ oratorē p̄meditatum
eſſe:& hoc q̄ſi ꝓpriū habere:vt argumē-
tis rē quālibet de vnaquaq₃ cōſtitutōne
cōfirmare poſſit:nō tñ primū delata cā
cogitare. Hoc inſtrumentū.i.hæc argu-
mēta quib⁹ cauſe inſtruūtur. Nam argu-
mētis cā muniť:quib⁹ ea cōfirmať. Et
genex̄ vniuerſox̄ ne obiiciať quō pote-
rūt ad cām referri argumēta anteq̄ no-
bis ꝓpoſita ſit:ſed dixit ad cām generū
vniuerſox̄ & nō pſonax̄:q̄ ſi pſonax̄ di-
xiſſet:hoc recte obiici poſſet. Generū
vniuerſox̄.i.queſtionū vt dixi. In fox̄
id ē ad cauſidicādū. Scrutari.i.excogi-
tare. Locos:declarat qđ ſit locus. Que
quidē oībus. Et hec inq̄t argumēta q̄ ſu-
munť a locis:ſiquis ſe mediocriter exer-
cuerit facile conſequať. Mediocriter.i.
nō valde fuerit in his imoratus. Studio
ingenii. Vſu:induſtriæ. S₃ tñ. Sed hæc
argumēta inuenire & concipere poteri-
mus:q̄ ad vniuerſum vniuſcuiuſq₃ cau-
ſæ genus referēda ſūt:ſi ad locos animū
nr̄m continuo intēderimus. Ad ea ca-
pita i.ad eā originem & fontes. Ad il-
los locos:nā ſiue capita:ſiue origines:ſi-
ue fontes argumētox̄ dicat ſp lo cos ar-
gumentox̄ intellige qui ſedes eox̄ ſunť
Oīa ad oēm.i.ad oēm cuiuſlibet cau-
ſe orōnē. Hoc totū.ſ.inſtrumentū cārū
Noſſe regiones intra quas: nā qui rē
latentē inuenire voluerit:neceſſe eſt vt
prius locū ſciat:vbi poſita ſit.alioqn ei⁹
nunq̄ cōpos eſſe poterit:ergo quū ar-
gumēta inuenire voluerim⁹ quib⁹ vnū

bus argumēta eruam⁹:quæ qdē oībus:q ea me-
diocriter mō cōſiderāt:ſtudio adhibito:& vſu
ꝑtractata eē poſſunt:ſed tñ anim⁹ referēdus eſt
ad ea capita & ad illos:quos ſepe iā appellaui lo-
cos:ex qbus oīa ad oēm oratōem inuēta dicūť.
Atq₃ hoc totū eſt ſiue artis:ſiue aīaduerſiōis:ſi-
ue cōſuetudīs noſſe regiōes:intra q̄s venire de-
beas:vt peſtiges:qđ quæras. Vbi eū locū oēm
cogitatōe ſepſeris:ſi mō vſum rex̄ pcalueris:ni-
hil te effugiet:atq₃ oīe qđ erit ī re:occurret atq₃
incidet:& ſic quū ad iueniēdū in dicēdo tria ſūt
acumē:deīde rō quā licet ſi nolum⁹: appellem⁹
artē:tertiū diligētia nō poſſum eqdē nō ingenio
primas cōcedere:ſed tñ ipm igeniū diligētia eti-
am ex tarditate icidat:diligētia inq̄ quū oīb⁹ ī
reb⁹ tū in cauſ defendendis plurimū valet. Hæc
pcipue colēda ē nobis:hæc ſp adhibēda:hæc ni-
hil eſt qđ nō aſſeq̄tur cā penitus:qđ initio dixi:
nota ſit. Diligētia eſt:vt aduerſariū attēte audia-
mus:atq₃ eius nō ſolū ſentētias:ſ₃ etiā verba oīa
excipiamus:vultus deniq₃ pſpiciamus oēs qui
ſenſus animi plærūq₃ indicāt:diligētia ē id tñ diſ-
ſimulāter facere ne ſibi ille aliqđ pficere videať
prudētia ē:deīn vt ī his locis quos ppōnā paulo
plus reuoluať anim⁹ vt penit⁹ inſinuet ī cām:vt
ſit cura & cogitatōe itēt⁹ Diligētia ē vt his reb⁹
adhibeat tanq̄ lumē aliqđ.mēoriam.vt vocem

quodq₃ negociū confirmať:neceſſe eſt:vt ad locos veniamus:qui ſedes ſunt argumēti. Artis prece-
ptionis. Aniaduerſionis:hoc ideo dixit:quia nōnulli voluerūt non artē eſſe rhetoricā:ſed tantūmo-
do obſeruationē quandā. Regiones:locos: græci appellant. Res quæ in ip̄a regione
additeſunt & latentes. Vbi eū:vbi inquit ad locum quelibet eueneris:& tota cognitōe cōprehēde-
ris:ſi modo rex̄ ciuiliū peritus fueris;facile erit oīa argumēta & rōnes inuenire:quib⁹ cauſa confir-
metur. Sepſeris.i.cōprehēderis cogitatōe tanq̄ maceria. Si mō vſum:ſi mō inquit rex̄ ciuiliū con-
ſuetudinē tenuerim⁹. Percallueris.i.optime ſciueris & quū calliditate. Nā callere ſcire ſignificat. Cal-
liditas eñ eſt vrbana peritia atq₃ ſcia. In re.i.in vtilitate rei & cauſæ. Occurret.ſponte ſua. Incidet.ſ.
caſu:occurrere eñ eſt ſponte:incidere āt caſu. Incidere in nos dr̄ ille qui etiā inuit⁹ nobis obuiā fuerit
& ideo necius tūc occurret:incidet q̄ſi inuitus. Et ſic:& quū tria ſint:ex quib⁹ oīa hec cōſequi poſſit
vic₃ ingenio rōne & diligētia acumen p̄cepti o & induſtria:ex his oībus mihi acumen añponendū eē
videť. Nō poſſum nō.i.poſſum & debeo cōcedere. Ad inueniēdū.i.ad ea inueniēda quæ dicēda ſūt
Acumen ſenſus eſt. Quū inquit inuenire poſſimus ea quæ cā deſiderat inuenio:acumine p̄ceptio-
nes ſiue arte & induſtria:his tribus añponēdū eſt ingeniū:quia pax̄ ars valeret ſine ingenio:& ſi etiā
mediocre igeniū habuerit diligētia adiuuare poterit. Imo q ingenioſiores ſūt:nōnūq̄ negligētiores

ſunt:fræti ſuo ingenio. Ars:nihil aliud ē q̄ꝫ q̄dā p̄ceptōis rō. Diligētia.i.induſtria. Nō poſſum nō.i.
poſſum anponere ingeniū duab⁹ illis. Sed tn̄:ſed tn̄ nō deteri⁹ eſt:qđ diligētia confert:quippe q̄ me
diocritatē ingenii plurimū iuuare pōt. Hæc p̄cipue colēda.Laudare pgit diligentiā:de qua ſupius dī
cere cepit:hic ex trib⁹ vnū ꝓbat in primis:nā & ſi ingeniū anponendū:tn̄ quia diligētia p̄t ingeniū:ſi
forte tardi⁹ fuerit:excitare nō videt̄ eſſe inferior: Colēda:exercēda. Virgi. Fructuſq; feros molite co-
lendo. Adhibēda.ſ.in cauſ cognoſcēdis & tractādis. Hæc nihil eſt.i.diligentiā latere:& fugere nihil
pōt eoꝝ:quæ ad cām cognoſcedā peni-
tus ptineat. Diligentia:hoc etiā ad dili
gētiā ptinet:vt dū cām aduerſari⁹ dicit
adeo attēti ſim⁹ vt ipi⁹ nō res mō:ſed
etiā verba pcipiam⁹:& tn̄ aliud agere vi
deamur:ne ſi ille ſe attēti⁹ notauerit au-
diri:credat aliqd dicēdo cōſequi. Exci-
piam⁹.i.qbuſdā quaſi inſidiis obſerue-
mus. Vultus deniq;: quū aduerſarii:tū
iudicis. Qui ſenſus.ſ.iudicis.Snia ē ari
ſtotelis:mētis aurigā eē vultū. Profice
re.ſ.dicēdo:eo q̄ te tua diligētia magis
ſollicitū oñdit. Prudētia:Eſt q̄ ſimul cū
diligētia debet eē cōiūcta:vt ſæpe aīo lo
cos reputam⁹ vñ argumēta ſumūtur cō
firmāde cauſæ:& quū eos aīos volueri-
mus ea ſumam⁹ quæ cauſæ nr̄e ꝓfutura
videant̄. Reuoluat̄.i ſæpe hi loci repe
tant̄ aīo. Vt penit⁹ cōtinuo ſubiūgit:
q̄re iſtos locos ſepius aīo repetere debe-
mus. Vt penit⁹ i.locos ipos:vbi prom
ptos & expeditos fecerit cōtinuo i cau
ſam inſerat.i in cōfirmationē cauſe. Cu
ra:affectu.Cogitatōe.i ſtudio. Diligen
tia:aīaduerſ.ōe.Inſinuet:vt i mediū cau
ſe inſerat. Tāq; lumē aliqđ. Hoc etiam
ad diligētiā ptinet:videlicet vt adhibea
tur reb⁹ inuētis:tanq; lumē aliqđ mēo-
riā:vt quæ inuenerit mēoriæ fixa rema
neāt:& hn̄ mēoriā tanq; lumen appella
uit:nam queādmodū ſine luce oīa obſcura ſunt:ita etiā que inuenta ſunt ſine mēoria oblitterantur.

vt vires hæc magna ſūt.Inter īgeniū qdē:& dili
gētiā perpaululū loci reliquū ē arti. Ars demō-
ſtrat tātū vbi quæras:atq; vbi ſit illud qđ ſtude
as īuenire. Reliq̄ ſunt ī cura.attētiōe animi cogi
tatōe:vigilātia:aſſiduitate.labore cōplectar hoc
vno verbo:quo ſepe iā vſi ſum⁹.diligētia q̄ vna
virtute virtutes reliq̄ cōtinent̄.nā oronis qdem
copia videm⁹ vt abūdēt philoſophi. qui vt opi
nor.ſed tu hæc Catulle meli⁹ nulla dant p̄cepta
dicēdi:nec idcirco minus q̄cūq; res ꝓpoſita eſt
ſuſcipiūt:de q̄ copioſe & abundāter loquantur.
Tum Catullus. Eſt inquit vt dicis antoni plæri
q; philoſophi nulla tradāt præcepta dicēdi.&
habeāt paratū tn̄.quid de quaq; re dicāt:ſed ari
ſtoteles is quē maxīe ego admiror ꝓpoſuit quo
dā locos.ex qbus oēs argumēti via nō modo
ad philoſophoꝝ diſputationē:ſ; etiā ad hāc orō
nē qua ī cauſis vtimur inueniret:a quo qdē hoīe
iā dudum Antoni.nō abhorret nec aberrat ora

Vocem:ꝓpter pronūciationē. Vires:ꝓpter ſpūm & latera:quia etiā ſi vox magna erit:oportet vt
firmi lateris ſit & boni ſpūs. Hæc.ſ.quæ dixi de magna voce & virib⁹. Inter ingeniū:ſenſus eſt. Vbi
ingeniū & diligentiā adhibueris artis vſus erit paruus admodū:hoc eſt paruā admodū vtilitatē ex
arte capies:& hoc vult oñdere Antoni⁹ q̄ ſæpe Cice.in arte noua & veteri cōmemorauit:ingeniū &
exercitationē pluſ valere ſiue arte q̄ arte ſine his. Perpaululū.i parꝝ loci ars hr̄e poterit:acſi diceret:nō
erit valde neceſſaria.Demōſtrat tn̄:& oñdit rōem cur nō plurimū indigebit arte ille qui exercebit in-
genio p̄ditus.Eteni ars tm̄modo locos indicat & ingeniū deinde atq; diligētia ex his locis argumen
ta ſumit quē confirmāde cauſe ſunt accōmodata. Inuenire.ſ.illa bona. Reliqua p̄ter locos ab arte de
monſtratos diligētia cōprehendit.Nā hoc vno verbo.curā attētionē animi cogitationē vigilātiā aſ-
ſiduitatē ac laborē exprimit. Hoc vno verbo.ſ.diligētia:quia diligētia ita deſcribi p̄t. Diligētia ē cura
attētior animi hæc cogitatio:hæc vigilātia:cura & labor:q̄n quidem de his oībus p̄dicari poteſt diligē
tia. Reliquæ:abſolute dixit:quia oīs virtus diligētia compat̄. Nā orōnis:nūc probat exēplis qđ di
xerat de vi diligētiæ:vere inqt diligētiam arti eſſe anponēdam.nā philoſophos videm⁹ ſine arte dicē
di facultatem ſola diligētia conſecutos eē. Si philoſophi id conſecuti ſunt ſine arte.probabile igit̄ eſt
id quod dixit: diligentiā arti p̄ſtare. Copia.i.facultas dicendi. Vt opinor.reddit cām dicēs Sed tu
o Catulle q philoſophie opam dediſti:& philoſophoꝝ libros pcepiſti:meli⁹ cognoſcis an debet præ
cepta dicendi. Nam vbiq; Antonius vult oſtendere ſe artium græcarū rudum eſſe:hoc autem cur fa-
ciat ſupra declarauit.& inferius etiam declaraturus eſt:ne videlicet dicēdi auctoritas minueret̄ ad po
pulum. Nec idcirco.i quāuis nullā dicendi artem adhibeant græci:tamen nihilo ſegnius quicqd ꝓ-
poſitum fuerit de quo diſputent:copioſe & abūdanter diſputant:Copioſæ:abūdāter:poſtremū eſt ma
ioris ſignificantiæ:nā abūdare ſupfluitatē quandā oſtendit.

TVM CATVLLVS. Hoc eſt ſeptimū caput i quo docet̄ moderate phiam ab oratore eē tractādā
ne exqſita nimis & ambitioſa orō eſſe videatur:& qa Antoni⁹ dixit:tu hoc Catulle melius cognoſcis
iō Catull⁹ reſpōdet ad ea laudās Antonii ſniam:quia vicꝫ philoſophi habeāt gen⁹ quoddā diſputā
di quietū de his q̄ ad philoſophiā ptinēt:tn̄ ipos valere eloquētia tn̄ vt de quocūq; voluerit poſſint

tio tua ſiue tu ſilr̄itudīe illiꝰ diuini īgenii ī eadē ī
curris veſtigia: ſiue etiā illa ipa legiſti atqꝫ didi
ciſti: qđ qdē mihi magis veriſile videt̄: plus em̄
te ope græcis dediſſe rebꝰ video: ꝙ putaremus
Tū ille. Veꝝ inqt ex me audies Catulle: ſp ego
exiſtimaui iocūdiorē: & ꝓbabiliorē huic pplo
oratorē fore: ꝙ primū ꝙ minimā artificii alicuiꝰ
deīde nullā græcaꝝ reꝝ ſignificationē daret. At
qꝫ ego idē exiſtimaui pecudis eē: nō hoīs: quū
tātas res greci ſuſcipiēt: ꝓfiterēt: agerēt: ſeſeqꝫ vi
dēdi res obſcuriſſimas: & bn̄ viuēdi: & copioſe
dicēdi: rōnē hoīs daturos pollicerēt: nō admo
uere aurē: & ſi palā audire eos nō auderes: ne mi
nueres apud tuos ciues auctoritatē tuam: ſubau
ſcultādo tn̄ excipe voces eoꝝ: & ꝓcul qd narra
rēt attēdere. Itaqꝫ feci catulle & iſtoꝝ oīm ſūma
tim cās & gn̄a ipa guſtaui. Valde hercle inqt ca
tullꝰ timide: tāꝙ ad aliquē libidis ſcopulū: ſic tu
am mētē ad phiaꝫ appuliſti: quā hec ciuitas aſp.

cō modo diſputare. Et habeāt patū: ꝗuis inquit nulla habeāt ꝑcepta dicēdi: tn̄ ita pati ſunt vt quicqd
eis ꝓpoſitū fuerit: de eo poſſint ſine arte diſſerere. Quaqꝫ re. ſ. ad diſputādū ꝓpoſita. Sed & Ariſto
teles: ſenſus ē. Philoſophi dialecticā hn̄t. oratores rhetoricā. quibꝰ artibꝰ vterqꝫ ſuū officiū implēt: &
ipaꝝ quidē facultatū loci ſunt plærīqꝫ ferme cōes: attn̄ inter ſe differūt: materia: vſu: & fine. Materia dif
ferūt: quia hæc theſin: illa hipotheſin tractat. Fine: quia hec. ſ. rhetorica ſtudet auditoribus ꝑſuadere. at
vero dialectica elaborat ab aduerſario id qđ vult extorqre. Differūt etiā vſu: nā dialectica interroga
tionibꝰ vtit̄. at rhetorica ꝑpetua orōne
Rurſus dialectica a ꝑfectis ſyllogiſmis:
rhetorica enthimematibus gaudet.
Oīs via. i. oīs rō argumētādi nō mō in
ueniret̄ ad diſputationē phoꝝ: q ex in
terrogatōe & rn̄ſione cōſtat: ꝗtū ad vſū
& ꝑfectis quoqꝫ ſyllogiſmis: ſed etiā in
ueniret̄ via argumētādi ad ꝑpetuā orō
nē: qđ ꝓpriū ē oratori. Siqdē enthime
mata ſunt ſyllogiſmi imꝑfecti oratoꝝ: ꝑ
fecti āt ſunt dialecticoꝝ. Nū abhorret.
id ē nō eſt aliena. Nec aberrat. i. nec de
clinat. i. videris quodāmō Ariſtotelem
imitari. nā vt ipe dicit ī topicis: locos eē
ſedes argumtoꝝ. Ita ātoniꝰ dixit regio
nes iueniēdas eē: ī qbꝰ argumēta repo
ſita ſūt ſiue ſilr̄itudīe illiꝰ dīni īgenii. Ne
ſcio iqt qre hoc eueīat: vt diſputatio tua
adeo ſilīs ſit ariſtoteli: nā fortaſſe ē ꝙ di
uino es īgenio: vt & ille: aut fortaſſe ꝙ
ariſtotelica perdidiciſti: qđ magis exiſti
mo. Nā & ſi videbaris abhorrere a lr̄is
græcis: tn̄ ex diſputatōe tua ꝑcæpimꝰ te
græca lectitaſſe. In eadē incurris veſti
gia. i. eandē viā ſeqris. Tū ille: veꝝ in
quit. Hic rn̄det antoniꝰ ad id qđ ī extre
ma orōe Catullꝰ dixerat: vicꝫ exiſtima
re ſe antoniū a græcis accæpiſſe q de lo
cis hactenꝰ inſtituit: qđ ī diſputādo illiꝰ
ſimillimꝰ fuiſſ: quū ꝑſerti ipm iā cogno
uerit graeca multo magis didiciſſe ꝗ putabāt. Nō negat āt antoniꝰ ſe ea didiciſſe: ſed id diſſimulatōe
ꝗdā ægiſſe & reddit rōnē: ꝙ hmōi doctrinæ opīo plurimū ſibi obeēt ī cauſ agēdis: q ſcia magis ꝗ ve
ritate fretꝰ videret̄: qre ego ſimulaueri me didiciſſe greca hec rō ē: ꝙ exiſtiaui ſp apđ pplm romanū plꝰ
auctoritatis hr̄e oratorē: q nullā ſciæ alicuiꝰ doctrinā oñdeīt. & potiſſimū qui ſe alienū a lr̄is grecis eē
ſimulauerit. Iocūdiorē ꝗtū ad grām. Probabiliorē: ꝗtū ad ꝑſuaſionem. i. putat pplo placere magis: &
plꝰ auctoritatis hr̄e oratorē. Significationē. i. veſtigiū. i. q paꝝ vel nihil artis ſe didiciſſe oñderūt: vt q
arte fretꝰ ſed veritate ad dn̄m veiſſet. i. prio mimā ſignificationē artis: deīde nullā græcaꝝ lr̄aꝝ tenere
videret̄. Atqꝫ ego idē: vicꝫ q ita exiſtimo oportere oratorē occultare ſe artē aliquā didiciſſe: & potiſ
ſimū a græcis aliqd accepiſſe. Ego tn̄ exiſtiaui nō hoīes eē ſed pecudis: qui quū græcos doctores tāta
polliceri videāt: eos vl̄ diſſimulāter audire nolit. Et ſi eos: ſenſus ē: ꝗuis inquit ab audiēdis græcis
abſtineas: ne apđ ciues minꝰ auctoritatis habeas: tn̄ hoc ipm diſſimulāter facere poteſ: qđ ego me feciſ
ſe ꝓfiteor. Nō admouere aurē. i. nō adhibere aurē & attētionē. Suſcipent: aggrederent̄. Profiteren
tur: ꝓmitterent: ſuſcipimus rogati: ꝓfitemur ſponte: agimus ꝓnūciando. Vidēdi res obſcuriſſimas:
qđ eſt phyſice i. naturalis phyloſophie: que reꝝ cauſas docet: quaꝝ ſcia obſcuriſſima eſt. Et bn̄ viuen
di: qđ eſt æthicæ. i. moral̄ phyloſophiæ: que bn̄ viuendi ꝑcepta tradit. Copioſe dicēdi: qđ eſt logicæ. i.
ſermocional̄ phyloſophiæ: q diſputādi rōnem tradit: & his verbis breuiter: & ꝑtranſitum tria phyloſo
phiæ genera tetigit: phyſicam: æthicam: & logicam. Et ſi eos: & non hoīs: ſed pecudis eē putaui: ſi no
les eos aperte audire id tn̄ diſſimulāter facere: & eſt ſenſus paulo antedictus. Subauſcultādo. i. latēter
audiendo. Excipere: tractare: & captare: ſicut ī ſuperiori ad ꝑtractandos hoīm anīos: & eorum mētes
excipiendas. i. obſeruandas & captandas. Procul: quaſi aliud agas: tamē latenter audire quid dicant.
Itaqꝫ feci: & vt aliis faciendum exiſtimo: ita meipm feciſſe confiteor. Sūmatim: vniuerſaliter. Cauſas
& genera: id eſt genera cauſarum. Valde hercule inquit. Hoc loco Catullns quaſi ſubridens Antho
nio. Valde inquit mihi videris Anthoni græcoꝝ hanc phyloſophiā aufugere quaſi ſcopulum quum
tn̄ fuerit a Rhomanis nō aliena: & aliqn̄ Romæ verſata: ꝑſertim quū primū Pythagoras ſamiꝰ in eā ꝑ
tem Italiæ: q magna olim græcia appellata eſt: venit: & deīde phyloſophi etiā a pricipibus nr̄is ſedulo
auditi: quū Romam venerūt: & tn̄ qſi neglecta fuerit dicis: ꝙ ea videat̄ oratoribus noſtris auctoritatē
tollere. Valde hercule inquit per ſilr̄itudinem loquit̄. Ita vitaſti phyloſophiam quaſi quēdā ſcopulū

libidinis:& eſt tráſlatio a nautis. Illi em̄ quã maxie pn̄t ſcopulũ:fugiũt.at ſi fortevis ventoꝝ impulerit eos ita declinãt ne naufragiũ faciãt. Libidis:acſi diceret circeũ ſcopulum. Appuliſti.i.applicuiſti:& in tráſlatione pſiſtit. Nã appellere:applicare ſignificat. Apbr.appelle ad hãc molē nauiculã. Tanq̄ ad aliquē.i.quēadmodum libidinē vitare debem⁹ quaſi ſcopulũ:ita tu a pbia declinaſti. Nunq̄ aſpnata eſt Liptore ē.i.maxio i honore habuit. Nã & referta:& pbat exēplis:ſ romanos hoies pbiam i honore habuiſſe:adeo vt Pythagoras ille ſami⁹ pbiam docuiſſe mēorer̄:in ea pte q̄ magna græcia eſt appellata. Magna græcia ps ē illa Italiæ:q̄ Calabria dr̄:vbi Pythagoras græcaꝝ lrarũ ſtudia celebraſſe fert̄. Magna.i.illa Italiæ ps:q̄ magna græcia ē appellata.. Ex quo:quia null⁹ extat vn̄ Numa tantã diſciplinam accæpiſſe videri poſſit. Pythagore diſcipulũ fuiſſe credũt:ſed fallunt̄. quia Põpili⁹ multis añ ſæculis fuit q̄ pythagoras. Sæculum trigita ãnoꝝ ſm aliquos dr̄:vt curſus Saturni:alii centũ dicũt eſſe ãnoꝝ:ſunt q̄ mille ãnos ſæculũ vnũ hr̄e exiſtimēt:ſed ſpaciũ centũ ãnorum hoc loco accipi debere. T.Liui⁹ ab vrbe cõdita oñdit:quia dicit põpiliũ añ pythagorã ducētis ferme ãnis fuiſſe. Etiã maior habēd⁹ eſt:hac de cã maiori q̄dã admiratõe pſequi debemus Numã põpiliũ:q̄ m̄ltis añ ãnis fuerit q̄ pythagoras i Italiã venerit. Hec n.ita Romanã vrbē inſtituit legib⁹ morib⁹ atq̄ iſtitutis:vt nihil i eo defuiſſe videat̄ eorum q̄ phyloſophi pcipiũt. Nã politicã multos añ ãnos iuenit q̄ pythagoras fuit. Hic pythagoras iterrogat⁹:quē ſe pfitereť prim⁹ phũm ſe eē dixit.i.amatorē ſapie:quũ alii ſopohs ſe.i.ſapientes appellaret. Quũ illam ſapiam:politicã:œconomicã:&monaſticã. Et monaſtica qdē ptinet ad rhetoricã i.ad vitã cõtēplatiuã:œconomia ad rei familiaris gubernãde ſciam: politica vero ē ſcia reip. admiſtrãdæ. Et certe nõ tulit.i.extulit:

nata nũq̄ ē. Nã & referta quõdã italia pithagoreoꝝ fuit:tũ quũ erat i hac gēte mḡna græcia:ex quo etiã q̄dã Numã Põpiliũ regē nr̄m fuiſſe pithagoreũ ferũt:q ãnis pmultis añ fuit:q̄ ipſe Pythagoras quo etiã maior vir habēdus ē:quũ illã ſapiam cõſtituēdæ ciuitatis:duob⁹ ppe ſæculis añ cognouit:q̄ etiã græci natã eē ſenſerũt:& certe nõ tulit vllos hec ciuitas.aut gl̄ia clariores:aut auctoritate grauiores:aut hũanitate politiores. P.Aphricano.C.Lælio.L.Furio.q ſecum eru ditiſſimos hoies ex grecia palã ſp habuerť. Atq̄ ego ex his ſæpe audiui quũ diceret pgratũ athenieſes & ſibi feciſſe:& multis pricipib⁹ ciuitatis q̄ quũ ad ſenatũ legatos de ſuis maxis reb⁹ mitterēt:tres illi⁹ ætatis nobiliſſimos phõs miſiſſēt Carneadē & critolaũ.& diogenē. Itaq̄ eos quũ rhome eſſent.& a ſe & ab aliis freq̄nter auditos. quos tu quum hr̄es auctores antonii:miror cur phiæ ſicut ʒetus ille pacuuian⁹:ppe bellũ idixeris. Minie inq̄t ãtoni⁹ ac ſic decreui phãri poti⁹ vt neoptolem⁹ apd̄ enniũ.paucis.nã oĩno haud

edidit. & ptulit:vt magis affirmet romanos hoies ſp coluiſſe phiam:dicit ex oibus romanis pricipibus pſtantiores fuiſſe P.aphricanũ.&.C.Læliũ:&.L.Furiũ:qui tãtũ ſe dediderãt phiæ vt phõs græcos ſecũ ſp hr̄ent. Clariores:illuſtriores. Grauiores:ſapiētiores. Politiores:ornatiores. Atq̄. Et hi etiã aliqñ me pſēte narrarũt:& ſibi & cæteris pricipibus romanis feciſſe athenieſium gratã legationē in qua tres phõꝝ illius etatis pſtãtiſſimos miſiſſent:vicʒ Carneadē. Critolaũ:& Diogenē. Tres illius ætatis nobiliſſimos phõs Sic habet hyſtoria veniſſe hos tres phõs romã:& ibi nõnihil tp̄is pmanſiſſe:multos auditores habuiſſe. De rebus maxis.i.de rebus q̄ ad ſuæ ciuitatis ſtatũ ptinerent. Itaq̄:& ob eam rem:q̄ grata fuerat legatio hmõi pricipibus romanis frequenter auditi ſunt. Quos tu quum haberes Antoni. Nũc q̄ſi concludit Catull⁹:cur mentionē phõꝝ fecerit qui ab Athenieſibus romã miſſi adeo vniuerſæ ciuitati & pricipibus pcipue grati fuerũt: vt frequēter eos quoad romæ fuerint libenter audiuerunt:& nũc concludit quũ inquit:tãti fuerit apud romanos:miror q̄ ita phiaʒ inſecteris quaſi perpetuũ bellũ tibi quũ phyloſophis ſit. Quũ habares.i.hr̄e poſſes. Minime inq̄t reſpõdet Antonius Catullo:non ita illa dixiſſe:q̄ vituperet illã:ſed nõ ita illã oportere oratorē diſcere:vt nihil oino pterea requirat. Minime.ſ.indixi bellum phiæ vt dicis. Indixeris:quaſi phiæ hoſtis ſis:ita eã i ſequi videris:vt te zeto pacuuiano cõparare poſſim⁹. Pacuuian⁹.i.quē pacuui⁹ introducit aduerſus phiam vbi quũ fratre ſuo Amphione de muſica diſputare cœpiſſet ei⁹ diſputatõis finis fuit:vt phiam vituperaret zetus ſicut dicit Cicero i arte noua vbi rephēdit eos q̄ ita argumēta ſua itēdũt vt i aliđ q̄ iceperit exeãt ſicut illi duo feceť zet⁹ a pacuuio itroduct⁹ & amphino ei⁹ frater. Minime rñdet anthonius Catullo dicēs. Nõ ē ita Catulle vt dicis:nõ em̄ ego aduerſor ita phiæ vt ille ſed philophãdũ ita eē conſtituo vt mediocriter id faciã. Neoptolem⁹. Hic ab Ennio introducit̄ dixiſſe non oino phõphãdum. Idem ipe Cice. dicit i pricipio ſcđe q̄ſtionis tuſculane. Neoptolemus quidē apud Enniũ phyloſophari ſibi ait neceſſe eſſe ſed paucis & cætera Paucis & non pluxus. Sed tamē videbã expoſuiſſe inquit ſnīam meã in ſuperiori diſputatõe mea. Dixeram em̄ non contēnēdam eſſe phiam:ſed mediocrem illi operam eſſe dandam & id quidē diſſimulanter faciendũ:ne ſi hoies ſcirent nos phia eſſe pre

ditos:min⁹ auctoritatis haberem⁹. Mõ.i.mõ aliquo:& ſine ſuſcipiat̃.i nõ oẽ vite ſue tẽpus i hac dicenda cõſumat orator:& hec rõ eſt:qa velim moderatã eſſe opam:q̃ ab oratorib⁹ his ſtudiis phyloſophie intẽdit̃:ne hãc opionẽ hoies inducãt ipos ita munitos eẽ ſtudiis ac doctrine phyloſophiæ:vt nõ magnope veritatẽ ſequi elaborẽt:apđ eos qui res iudicẽt:ſiue apud pplm ſiue ſenatũ: Imminuit:vnũ ex altero ſequit̃:nã q̃to miorem auctoritas dicẽtis:tãto etiã eſt mior orõnis fides. Sed vt eo:nũc redit ad ꝓpoſitum.i.vt ad argumentoꝝ inuẽtionẽ redeam⁹. cui⁹ cã phõꝝ facta ẽ mẽtio:videam⁹ phõs

placet. Sed tñ hec ẽ mea ſnĩa:quã videbar expoſuiſſe. Ego iſta ſtudia nõ iprobo moderata mõ ſint:opinionẽ iſtoꝝ ſtudioꝝ.& ſuſpitionẽ artificii apud eos q res iudicẽt oratori aduerſariã eẽ arbitror:iminuit em̃ & oratoris auctoritatẽ & orõnis fidem ſed vt eo reuocet̃.vñ huc declinauit orõ ex tribus iſtis clariſſimis phyloſophis quos romã veniſſe dixiſti.vides ne diogenẽ fuiſſe q diceret artẽ ſe tradere bñ diſſerẽdi:& vera ac falſa diiudicãdi.quã verbo greco dialecticen appellaret. In hac arte ſi mõ eſt hæc ars.nullũ eſt p̃ceptũ quõ veꝝ inueniat̃.ſed tm̃ eſt quõ iudicemus:nã & oẽ qđ eloqmur ſit.vt id.aut eſſe dicamus:aut nõ eẽ & ſi ſimplr̃ dictũ ſit:ſuſcipiũt dialectici vt iudicẽt veꝝ ne ſit an falſum.& ſi cõiũcte ſit elatũ & adiuncta ſunt alia iudicent recte

ꝑ diuerſ eoꝝ ſectis:diuerſas ſecut⁹ fuiſſe rões diſputãdi:& hic locus plene a phis tractat̃.ad cui⁹ intelligẽtiã q̃dã nobis p̃mittẽda vident̃ ꝑ re pauca:ꝑ tpe certe ſatis. Nã rõem diſſerẽdi ꝑipatetici logicen vocãt:q̃ duo i ſe hʒ iueniẽdi & iudicãdi rõem. At uero ſtoici:de qb⁹ nũc loqr̃:breui⁹ & anguſti⁹ hãc rõnem tractãt. Nã de iuẽtione nihil laborãtes in iudicatõe tm̃mõ cõſiſtũt:de q̃ multa p̃cepta tradẽtes græco vocabulo dialecticen nũcuparũt. Plato etiã dialecticã vocãt facultatẽ:q̃ id qđ vnũ ſit:i plura ꝑtiri poſſit:velut ſolet gen⁹ ꝑ ipas differẽtias vſqȝ ad extrẽas ſpẽs ſepare. Iudiciũ aũt i rõne colligẽdi ꝓprias ꝑtes hʒ:Nã ois argumẽtatio:ſiue ſyllogiſm⁹ ꝓponibus ſtruit̃.oẽ aũt id qđ cõpoſitũ eſt duo in ſe cõtinet cõtẽplãda: Vnũ q̃ ſunt illa ex qbus itelligit̃ qđ cõpoſitũ ſit eẽ connexũ:atqȝ ea q̃ multa ſunt i vnũ generũ rõne colligere alteꝝ qđ ẽ quanã ſuaꝝ ꝑtiũ iũctura cõpoſitũ ſit:vt in pariete:ſi lapides tm̃modo conſpicias: materiã ſpectas:at ſi ordinẽ & cõpoſitionẽ conſideres:iã nõ materiã ſed de forme rõne diſcernis. Itẽ in argumẽtationib⁹:ſi ꝓpõnũ ipaꝝ naturã cõſideres hoc eſt materiã cõtemplari:at ſi nõ ꝓpõnũ naturã ſed ipaꝝ cõnectionẽ iudicare volueris:tũc de forma ois erit ſpeculatio:ſed i hac diſſerẽdi rõne:q̃ in iudicio poſita eſt ꝓprie ſubmiſtrant̃ regule q̃s Analyticas appellãt:& ea quidẽ q̃ de ꝓpõnib⁹ vel veris & neceſſariis:vel veriſimilib⁹:vel cauillatoriis & ſophiſticis cõſiderat:analytice poſterior dr̃. Que vero de iũctura ipaꝝ ꝓpõnũ iudicat:ea analytice prior nũcupat̃. Eo reuocet̃.i.ad argumẽtoꝝ inuentionẽ. Vñ declinauit orõ.i.cui⁹ cã phõꝝ mentionẽ facim⁹.

Ex trib⁹ iſtis.ſ.Crytolao.Dyogene:& Carneadæ. Dyogenẽ:ſtoicũ. Qui rõ diſſerẽdi vocat̃ a ꝑipateticis logice:& ea i ſe continet tã inuẽtionis q̃ etiã in iudicatõis rõem. Nã ſtoici de rõne inueniẽdi nihil oino laborãt:iudicatõe tm̃mõ conſiſtũt:de qbus nũc loqr̃. Quã.ſ.rõem iudicãdi.nã idẽ eſt qđ diſputo.vñ In hac arte.ſ.dialectica quã ſtoici docẽt. Si mõ ẽ hec ars quia nullã inueniẽdi rõem tradit:qđ eſt ꝓpriũ artis. Sed tm̃ eſt qũo iudicem⁹.ſ.in arte a dyogene tradita id continet̃:qũo iudicare poſſum⁹ de argumẽtatiõe ꝓpoſitionũ. Nã & cauſæ. Et nũc incipit oñdere qđ dixi:vicȝ iudiciũ in ratione colligẽdi ꝓprias ꝑtes habere:qa ſyllogiſm⁹ ꝓpoſitionib⁹:ſiue veris ſiue falſ ſtruit̃ ergo hic iudicat ſtoicus an veri:an falſa ſint:& de hac tm̃modo iudicatõe artẽ tradit:quorũ ſtoicoꝝ priceps fuit Doygenes. Oẽ qđ eloquimur:ideo dixit:qa ois ꝓpõ aut vera aut falſa eſt.

Et ſi ſimplr̃. Incipit nũc rõem dare qũo iudicent de ꝓpõnib⁹ veris:an falſ:an veriſilibus. Si ſimplr̃ vera an falſa:Si coniũcti:vtꝝ neceſſaria an ꝓbabil̃.vel veriſilis:an ſophyſtica: & ſi quidem iudicent de ꝓpõne ſimplici:vera:ſit an falſa:de natura ipius ꝓpõnis iudicant:& hoc analytice poſterior & reſolutio dr̃.qꝫ ſi non de natura:ſed de coniũctione & iunctura prior dicetur. Et ſi cõiũcte. Quid ſit ſimplr̃ & coniũcte dici videndum:nam dialectici ſimplicem enũciationem appellant cathegoricam:vt omnis homo eſt animal. Coniũctam vero nũcupant hypotheticam:que ex duabus vel pluribus cathegoricis conſtat:vt ſi ſol terram illuſtrat:dies eſt. Nam ſol terra illuſtrat:vna eſt cathegorica:altera vero dies eſt.& ſic vtraqȝ dr̃ græco ſermone. Eſt autem cathegorica propõ que conſtat ex ſubiecto & predicato. Hypothetica ex duabus his vt dictum eſt vel pluribus:& ſi coniũcte elatũ ſit:id eſt enũciatum:& declarat vt adiuncta ſint alia. Et vera dixit duplicem iudicandi eſſe rõnem:vnam quæ materiam tm̃modo notat.id eſt naturam iparum propõnũ diiudicat.& hec eſt alia iudicandi rõ quæ formam.i.iuncturam compoſitionẽqȝ conſiderat. Ad extremũ ſuis acuminibus:propter tertium genus argumentoꝝ: quod cauillatoriũ appellatur.& ſophiſticis magis argumẽtis applicatur. Quæ iam.ſ.neceſſaria:qui argumentoꝝ quæ iudicantur:alia ſunt neceſſaria:alia veriſilia:alia vero cauillatoria atqȝ ſophyſtica. De veris & falſis indicat analytice poſterior. De aliis oino pretermittendũ eſſe videtur:quia expoſita erit ratio de mediis:ſi veroꝝ & falſoꝝ argumentoꝝ poterit haberi noticia. Media autem inter vera &

falſa ſunt probabilia: quæ cognitis extremis notiſſima ſunt. Sed etiã quibus añ exorſa: ſed inueniunt etiã argumenta qua primo exorſa genere: dextera differẽtiis: poſtea retexantᷣ.i.reſoluantᷣ per eadem que exorſa fuerint.i.per genus & differẽtias. Exorſa incboata. Detexta: ꝑfecta. Retexantᷣ: reſoluãtur ac ptiantᷣ. vſqꝫ ad vltimas ſpẽs: quaꝝ rõnem dialectica ꝑſtat: vt ver.g. Hõ eſt anial rõnale mortale hoc iã diffinitũ eſt: vt exorſum fuerit ꝑ genus: & detextũ ꝑ differẽtias exorſum: vt hõ eſt aial: detextũ ſuis differẽtiis: vicꝫ rõnale: iã cœpit detexere: nondũ tñ ꝑfecte: quia etiã angelꝰ eſt aial rõnale: ſi addideris mortale detexeris ꝑ differentias.

ne adiũcta ſint. & vera ne ſũma ſit vniuſcuiuſqꝫ rõnis: & ad extremũ ipi ſe cõpũgũt ſuis acuminibus: & mlta q̃rẽdo reperiũt: nõ mõ ea q̃ iam nõ poſſint ipi diſſoluere: ſꝫ etiã qbꝰ añ exorſa & potius detexta ꝓpe retexãtur. Hic nos igitᷣ ſtoicus iſte nihil adiuuat: qm̃ queadmodũ inueniã qd dicã: nõ docet: atqꝫ idẽ etiã ipedit ꝙ & multa repit: q̃ negat vllo mõ poſſe diſſolui: & genus ſermonis affert nõ liqdũ eẽ nõ fuſuꝫ: ac ꝓfluẽs: ſꝫ exile aridũ: cõſciſſum ac minutũ. Qđ ſiqd probabit: ita ꝓbabit vt oratori: tñ aptũ nõ fateatur. Hæc em̃ nr̃a orõ multitudinis ẽ auribꝰ accõmodãda: ad oblectãdos aios: ad ipellẽdos: ad ea ꝓbãda. q̃ nõ artificis ſtatera ſed q̃dã populari trutina examiatur. Quare iſtã artẽ totã dimittamꝰ quæ in excogitãdis argumẽtis muta nimiũ eſt. in iudicãdis nimiũ loquax Critolaũ iſtũ quẽ ſiꝛ

Retexantᷣ.i.reſoluãtur ꝑ genus & differẽtias vſqꝫ ad vltimas ſpẽs eius: vt anial rõnale & mortale hõ. Detexta trãſlatio eſt a textore. Nã primo quidẽ telã ordítur. deide exorſam texit hõ rõnale: aial & mortale: q̃ multa ſunt reſoluũtur per genꝰ. vt aial per differẽtias. vt rõnale: & mortale vſqꝫ ad ſpẽm vt hõ: & quia hec inter ſe cõueniũt: cognoſcetᷣ cõgrua cõpoſitio diffinitõis: & ido vera. Hic nos igitᷣ: ſuperiꝰ ſtoicoꝝ dicere cœpit cõſuetudinẽ q ita intẽdũt argumẽta ſua neceſſaria: vt diſſolui nõ poſſint. Nũc igitur q̃nquidẽ inquit ſtoicoꝝ argumẽta eiuſmodi ſunt: vt nec ipſi quidẽ diſſoluere poſſint nihil oratori vtilitatis afferunt: nã quæ orator agit talia eſſe debent: vt ex vtraqꝫ ꝑte de ipis dici poſſint. Non docet.i.non docet me iuenire argumẽta: ſed tm̃ inuenta iudicare nos ãt non q̃rimus qũo iudicemꝰ: ſed qũo ipa argumẽta iueniamꝰ. Idẽ ſ.ſtoicus. Impedit etiã.i.non ſolũ ſunt ſed etiã impedit. qa tollerabiliꝰ eẽt ſi nõ iuuaret niſi etiã impediret. Multa vicꝫ neceſſaria q̃ diſſolui non pñt Primo igitᷣ impedit. quia indiſſolubilia ꝓpoit: deide ꝙ vtitᷣ minutis argumẽtis: & qbuſdã q̃ſi pũctis; q̃ ab oratoris ornatu: & copia alieniſſima ſunt. Liquidũ: latũ. Fuſum: plenũ. Profluẽs: abũdãs: latũ verbis: plenũ ſentẽtiis.

Profluẽs i.abũdãs verbis & ſentẽtiis vtrũqꝫ cõplectitᷣ. Exile: anguſtũ. Aridũ inane. Cõſciſſum atqꝫ minutũ i. impfectũ. cohibitũ & repſſum: vt exire & ꝓfluere nõ ꝑmittat. Id etiã Cicero declarat eẽ paradoxis. Qđ dixi ſtoicos: vicꝫ vti minutis qbuſdã interrogatiũculis: vt ver.g. Solum honeſtum bonũ eſſe virtutẽ ad bñ beateqꝫ viuẽdũ ſatis eẽ: id qđ ꝓponit minutis interrogatiũculis: probat honeſtum ſolum bonũ eſſe contra eos qui dicebãt: non ſolũ honeſtũ bonũ eſſe: ſed etiã diuitias. An nõ diuitiæ inquiũt nocẽt hñtibus? nõ igitᷣ bone ſunt. Eodẽ modo: nõ te forme dignitas: valitudo vires corpis: detrimẽto plærũqꝫ ſunt hoi: igitᷣ nõ bona ꝙ ſi neqꝫ formæ: dignitas neqꝫ valitudo: nec cætera quæ bona eẽ videntᷣ: quia detrimẽto ſunt: bona ſunt mala igitᷣ. Si mala ſunt reliquitᷣ vt virtus ani omi fortunæ: dñetᷣ. In quo igitᷣ ea ẽ: illũ tm̃mõ btẽ viuere neceſſe ẽ: his interrogatiũculis mimis. & qbuſdã quaſi pũctis efficit: qđ probare intẽdit ſtoicus: & hec oino ab oratore aliena ſunt. Qđ ſiquid probabit id eſt ſiquid ꝓbabile afferet: ita concludet vt facile appeat eſſe ab oratore diuerſum. neqꝫ exornationibus cõuenire: quibus oratio quibuſdã quaſi coloribus diſtinguitur. Hæc em̃ nũc per ſimilitudinem oſtendit quod dixerat. Oratoria quidem argumenta locupletiora & copioſiora eſſe: atuero ſtoicorum conſciſſa & minuta: & ideo ſtatera dicit examinari argumenta ſtoicoꝝ. vt aurum & argentũ ſtante libra penſatur. vñ etiam a ſtando dicta ẽ. oratoria vero ponderari trutina ſicuti res vulgatiores vergẽte in alterã ꝑtem examie. Comparat igitᷣ ſtoci iudiciũ ſtateræ. ꝙ exqſita ſint ipius argumẽta quibus nihil addi poſſit: Oratoris vero populari trutinæ: que ita nũcupatᷣ a trutinãdo.i.impellẽdo & inclinãdo: qñ aliquid ponderi iuſto adiicitur ſicut argumẽtis oratoriis multa exornãdi cauſa ſupaddere licet. Ad oblectandos animos. Tres illas ꝑtes ſuperius tractatas breuiter tangit. Oblectandos: conciliandi cã. Impellẽdos: mouendi cã. Probãda: docendi cã. Statera: quia auꝝ & argentũ ſtãte libra põderatᷣ: bilãces.ñ. eqliter ſtãt. Populari trutina. videlicet vbi pẽſatᷣ viliora. Iſtam artem.ſ.ſtoicoꝝ.

Muta q̃ſi elinguis quia nihil h; eloq̃ntiæ. In iudicãdis: quia tripliciter iudicatᷣ. vt ſupra dixit. prio de forma. ſecũdo de materia. & hæc in tres partes diuiditᷣ. in analytica priorem: & vt poſteriorem: & mediam. Artẽ.ſ.dialecticam: q̃ iudicandi roẽm affert. Loquax dum genus ꝑ ſuas differẽtias vſqꝫ ad extremas ſpecies partitᷣ. & e diuerſo colligit vt ſupra dictum eſt. Noſtro ſtudio ſ.oratorio. Erat em̃ ſcilicet ipſe Crytolaus. Ab ipõ Ariſtotele.i.a ſcola ipſius Ariſtotelis. Videor. vt ſupra dixit Catullus: diſputationẽ Anthonii nõ valde ab Ariſtotele eẽ alienã. quẽ aut ingenio adequaret: aut certe imi

tareẗ quū aliq̄n eius p̄cepta legiſſet. Illū librū: quia adbuc ille liber extat Ariſto. vbi mlta de arte poetica tradunẗ. Dicendi artem vicꝫ rbetoricā artē quā iſocratis tp̄ibus Athenis: & edidiſſe & docuiſſe cōſtat. Et bos.ſ.ſiles ꝓxime ætatis. Magiſtros rbetores. Germanos.i.ſiles docēdi ſtudio nō aūt rōe itelligēdi. Nā valde oībus p̄ſtitit Ariſto. Qd̄ illa eadē acie: ꝙ eodē acumine iginii. quo reꝝ cās: atq̄ naturas intellexerit. eodē etiā dicēdi artē & rōꝫ facile pſpexit: Qua acie: quo acumine. Vim ꝓprietatē. Naturā: quia null⁹ vnq̄ pbūs de reꝝ natura copioſius. atq̄ acutius ſcripſit q̄ Ariſto. Ille. ſ. Dioge. Illi āu

cū Diogene veiſſe cōmēoras: puto pl⁹ buic ſtudio nr̄o ꝓdeſſe potuiſſe: erat em̄ ab ipo ariſto. a cui⁹ iuētis tibi ego videor nō lōge aberrare. At q̄ būc iter ariſto. cui⁹ & illū legi libꝝ: i quo expoſuit dicēdi artē oīm ſupioꝝ: & illos i qb⁹ ipe ſua q̄dā de eadē arte dixit: & boc germanos b⁹ artis mḡros ꝗ mibi viſuꝫ ē itereē ꝙ ille eadē acie mētis: q̄ reꝝ oīm vi naturāq̄ viderat. Hec quoq̄ aſpexit: q̄ ad dicēdi artē: q̄ ille deſpiciebat: ꝑtinebāt. Illi āt q boc ſolū colendū ducebāt: laborarūt i bac vna rōne tractāda nō eadē prudētia: q̄ ille: ſꝫ vſu i boc vno gn̄e: ſtudioq̄ maiore. Carneadi vero vis icredibil' illa dicēdi: & varietas ꝑquā eēt optāda nobis: q nullā vnq̄ i illis ſuis diſputatōib⁹ rē defēdit: quā nō ꝓbarit: nullā oppugnarit: q̄ nō euerterit ſꝫ boc mai⁹ ē q̄ddā q̄ ab iis q bec tradūt & docēt: poſtulandū ſit. Ego aūt ſi quē nūc plane rudē iſtitui: ad ddm veli bis potius tradā aſſiduis vno ope eādē icudē diē noctēq̄ tūdētibus: q oēs tenuiſſimas ꝑticlas atq̄ oīa mīma māſa vt aiūt nutrices iſātibus: pueris i os inferāt: ſin ſitis q & doctrīa mibi liberalr̄ iſtitut⁹ & aliquo iā ibutus vſu: & ſatis acer igenio eē videaẗ illuc eū rapiā vbi nō ſecluſa aquula teneaẗ: ſꝫ vñ vniuerſuꝫ flumē erūpat q illi ſedes & q̄ſi domicilia oīm argumtoꝝ mōſtret: & ea breuiter illuſtret verbiſq̄ definiat. Quid ei eſt i quo bereat q viderit oīe qd̄ ſumaẗ in orōne: aut ad ꝓbādū aut refellendū. aut in ſua ſumi vi atq̄ natura: aut aſſumi foris: ex ſua vi: tū quū aut res quæ ſit tota quæraẗ aut ps eius aut vocabulū quod babeat: aut quippiā. rē illā qd̄ attingat: extrinſecus autē

.ſ. rbetores. qui omiſſa pbia tātūmo artē ſicuti ſunt in bac dicēdi exercitatione pl⁹ verſati ſunt q̄ Ari. ſed nō eadē prudētia: vt ille: Neq̄ em̄ cū ingenio adeq̄re potuerūt. Vſu. i. exercitatiō e maiori q̄ Ariſto. quia pbiam magis ſecut⁹ eſt ſꝫ eloq̄ntiā quoq̄: vt Ci. ait. Veniet em̄ orōis aureū flumē fundēs Ariſtoteles. Carneadi vero: Sed ſi de carneade loquimur negaẗ nō poſſum⁹ babuiſſe illū mirū q̄ddā dicēdi genus. Varietas. i. copia multaꝝ reꝝ & ē mira laus de carneadis eloq̄ntia. Qui nullā vnq̄. i. quācūq̄ rē defendere ſuſcæpit ꝓbauit. Oppugnarit. i. nulli rei vnq̄ cōtradixerit: qn vicerit. Sed boc mai⁹. i. q̄ntū dicēdo cōſeq̄baẗ. Carneades mai⁹ q̄ddā eſt: q̄ vt nulla arte cōſeq poſſim⁹ ac ſi diceret illd̄ carneadi nō ars. ſed diuinū quoddā igenium ſubminiſtrabat: Ego āt ſēſus ē. Nō oīb⁹ cōcediẗ: q̄ntū dicēdo carneades valebat: ego aūt ſi inſtituēd⁹ ſit orator: būc ſi rudis eſſet rbetorib⁹. ſi erudit⁹ oratoribus traderē. Si quē. i. ſi iſtituēd⁹ eſt orator: qui plane ſit ſine eruditōe aliq̄. Aſſiduis tn̄ dētib⁹: trāſlatio a fabris ferrariis quoꝝ vn⁹ labor eſt die nocteq̄ eādē incudē tūdere q̄madmodū oratoꝝ vna eſt exercitatio. eadē ſp̄ p̄cepta tradere. Diem noctēq̄. Honeſtior eſt locutio q̄ ſi dixiſſet. die noctuq̄ dicēdū em̄ ē. aut dies atq̄ noctes: vt noctes atq̄ dies pr̄ atri ianua dices. au: die nocteq̄ ñ āt die noctuq̄. vt Nocte die tutū carpe viator iter. Qui oēs tenuiſſimas ꝑticulas atq̄ oīa māſa. Metapbo. dcm̄ ē. i. qui oēs locos ꝑticulariter docent vicꝫ cōſtoīb⁹ ſuos cuiq̄ ſubiiciēdo. Māſa trāſlationē reſpicit iſantē nutriētis q̄ cibū prio quidē mādit māſuꝫ deiñ infant' admouet ori Sic etiā rbetores eiuſmōi faciūt qui vulgo bāc artē tradūt prio quidē locos cōſtitutionib⁹ diſtribuūt deſtributos deiñ pueris ꝓponūt diſcēdis. Māſa. i. cibos. & māſa ꝓprie cibū ſignificat comeſtum qd̄ pueris daẗ a mādēdo. Is. i. talis qui iſtituēd⁹ ſit orator. Sin ſit: dixit de rudi nūc vero de pito. Liberaliter iſtitut⁹. i. doctrīa p̄dit⁹: vt libeꝝ queq̄ decet: & igenuū adoleſcēte: ita em̄ apud maiores educabāẗ igenui: vt i oī gn̄e lr̄aꝝ exerceréẗ. Aliquo iā ibut⁹ vſu i. q videaẗ iā aliq̄ exercitatōe valere. Acri. i. ſat⁹ acuto: vebemēti. & ꝓuido igenio: vt vna cū doctrīa igeniū ēt beat egregiū. Illuc. ſ. ad pitiſſimū oratorē: & nō ad rbetorē. rapiā. i. rapti ducā ſine itermiſſiōe aliq̄. Illuc. ſ. ad oratorē Secluſa. alia metapbo. i. nō teneaẗ ſepat⁹ & diſtrict⁹ itra fines ſuos cuiuſq̄ gn̄is: vl' cōſtōis. Aquula. i. loc' illis ſuec̄ gbuſq̄ cōſtitōi diſtributis & diminutiuo vſus eſt. Nā vt aquula diminutionē ſcat ita ēt iminutā oñdit eſſe doctrinā eoꝝ q ſuos cuiq̄ locos cōſtōi ſubiiciūt. Flumē. i. reꝝ oīm gn̄a: q ex ipſis locis vniuerſaliter ꝓpoſitis ſumi pn̄t. Erūpat: exeat. Sedes. i. locos. Nā ſic a boetio diffiniẗ. Loc⁹ ē ſedes & domiciliū argumētoꝝ. Breuiter. ſ. recēſēdo Verbis. ſ. explicādo & exponēdo. QVID. n. Poſtq̄ oñdit qd ſibi faciēdū videaẗ Ant. nūc

quū ea: q̃ ſunt foris: neq̃ bærēt in rei natura: colli gūť. Si res tota q̃riť: definitōne vniuerſa vis explicāda ē ſic: ſi maieſtas eſt amplitudo ac dignitas ciuitatis: is eā minuit: q exercitū boſtib⁹ populi romani tradidit nō q eū q id feciſſet ppli romani ptāti tradidit: ſi ps ptitōe boc mō: aut ſenatui patēdū de ſalute reip. fuit aut alid̄ cōſiliū inſtituēdū: aut ſua ſpōte faciēdū: alid̄ cōſiliū ſupbum ſuū arrogās: vtēdū igiť fuit cōſilio ſenat⁹: ſin ex vocabulo: vt carbo: ſi cōſul ē: q cōſulit patriæ qd aliud fecit Opimi⁹. ſin ab eo: qd̄ rē attingat plēs ſunt argumētoꝝ ſedes ac loci: nā & cōiūcta q̃remus: & gn̄a: & ptes gn̄ib⁹ ſubiectas & ſilitudines & diſſilitudines & cōtraria & cōſeq̄ntia & cōſentanea: & q̄ſi præcurrētia & repugnātia & cauſas rerum inueſtigabim⁹: & ea que ex cauſis orta ſint: & maiora paria minora quæremus.

quemadmodū id fieri debeat oſtendere pgit: & eſt caput octauū: in quo doceť. nihil aliud niſi qui loci ſumendi ſunt ad inſtituendū oratorē: & ad cōfirmādā cām. Et notādū eſt hos locos nō ſolū rhetoricos eſſe verūetiā dialecticos: & ſi vſu & materia: & fine rhetorica diſtet a dialectica: tn̄ his locis vtraq̃ ars vtiť: vt hoc loco ōndit & Quint. etiā docet. Quid em̄ vete inq̃ oēs loci ſunt demōſtrādi. ſed inter locos & loca hoc intereſt quia loci ſedes argumētoꝝ ſunt loca vero: vbi locať aliquid. q̃ ꝙ et iā locos dicam⁹ i eodē ſignificato. & tn̄ loci iō appellati ſunt: ꝙ i his locata ſunt argumēta. Hæreat dubitet: qū ppoſita cā ad dicēdū venerit. Oē qd̄ ſumať. i. oia argumēta: q̃ vel pbādi vl̄ refellēdi cā ſumūť. Probādū. ſ. cām nr̄am. Refellēdū aduerſarioꝝ: idē in Topicis Ci. dicit. ſ3 alio mō. Ex oib⁹ locis i qb⁹ incluſa ſunt argumēta alii i eo de quo agitur inhærerent: alii extrinſec⁹ ſumūť in eo de quo agiť ex toto: ex pte: ex nota: & ex his q affecta ſūt ad id de quo agiť extrinſec⁹ q ſunt. lōge q̃ diſiūcta ſūt ſed q̃uis aliis vſus ſit verbis tn̄ idē ē ſenſus: ſumūť ex his locis qui in eo de quo agiť iherēt. Ex ſua vi. i. ita ſumūť: āt ex toto p diffinitiōe3. ex pte p enumeratiōe: & ex nota p vocabuli interpretatiōe3. Tota. i. quū ex toto ſumiť argumētū a diffinitiōe. Pars: quū a pte ſumiť p enumeratione. Aut quippiā. ſ. ex his q quodā mō affecta ſunt ad id de quo agiť. Attigat. i. quū argumēta ſumūť ex affectib⁹ id eſt q adiūcta ſunt negotio. Extriſec⁹. i. ex his locis: q abſunt & longe diſiūcta ſunt: & rn̄ vi maximā afferāt ad pbādū: vt exēplis pbabiť: p mai⁹ per min⁹ per æque magnū & cætera: ex toto per diffinitionē. Si res tota. i. ſi ex toto ſumūť argumēta per diffinitionē: vt qui defendit C. Norbanum reum concitari aduerſus Cepionem populi: ita finget diffinitionem Maieſtatem læſit Norbanus. nam populū aduerſus Cepionem concitauit. Reſpondet. Non læſit ipſe immo Cepio. Nam qui exercitū populi romani amiſit læſit maieſtatem non aūt Norbanus: aut populus qui dolorem ſuū vltus eſt. ſed ita diffinienda eſt maieſtas: prout cauſæ eius pdeſt: qui norbanū defendit: & hoc ſequiť precepta quæ ſuperius tradidit. Antonius videlicet non finitam queſtionem prius eſſe conſiderandā: ſ infinitam Infinitū em̄ eſt quod dicit hoc loco: is maieſtatem lædit qui amplitudinē ac dignitatē ciuitatis minuit. nā maieſtas eſt amplitudo: & dignitas ciuitatis ergo qui amplitudinem & dignitatem ciuitatis minuit: is maieſtatē ledit. & vniuerſaliter queſtionē cōſiderat nō circūſtātiis vllis implicatā Procandū quātū ad cōfirmationem. Refellendū ad cōfutationē. Vi. i. virtute. Natura ppriet ate. Foris: extrinſecus ideo animaduertendū locos iſtos diligenter memoriæ mādandos: quibus videm⁹ q̃tū vtilitatis ineſſe dicat Anto. Quæ ſit tota: ex diffinitione ipſius rei. Aut pars eius. i. per enumerationem cū enumeratis partibus quibus aliquid fieri poſſit cætere tolluntť vna relinquiť quā pbare intendimus. Vocabulū. i. quū ſumiť ex ipſa interpretatione vocabuli Qd̄ attingat. Quū argumētū ſumiť n̄ ex cōiūctis negotio: ſed ex adiūctis quæ aūt adiūcta ſint vel cōiūcta ipſe infra declarat. Extrinſecus. ſ ſumiť argumentū. Quū ea quæ ſunt foris. i. quū argumentū ſumiť ab his rebus: que intelligi poſſunt ab ipſo negotio ſeparata. In rei natura. i. in rei pprietate. Si res tota: Nūc per exempla declarat qd̄ ppoſuit de locis ppoſitio: ſi maieſtas eſt amplitudo ciuitatis is cauſa minuit qui exercitū populo ro. amiſit Hoc aūt Cepio fecit: ergo ipſe maieſtatem minuit. Sed. C norbanus eū qui maieſtatem leſerat ſub populi poteſtaie cōſtetuit igiť maieſtatem nō leſit: ſed eū qui leſit puniendū curauit & ē argumentū ex toto per diffinitionem ſumptū. Sin pars partitiōe: exemplū ex diffinitiōe datū eſt: vt apparuit hoc ex partitione obſcurius videtur eſt aūt huiuſmodi argumentū quod ſumiť ex parte ſumiť per enumerationē: queriť qua rōne potiſſimū ſaluti reipu. conſulať. Ratio cōſulendi triplex eſſe poteſt aut ex ſanatuſconſulto: aut ex alio inſtituto: aut ex ſemetipſo: Nouū inſtituere arrogantis. i. ſuphi fuiſſet ex ſeipſo ſumere temararii. Ergo fuit ex ſenatuſconſulto ſumendū. Inſtituendū. i. incboandū.

Aut ſua ſpōte. i. eius qui conſulere volebat: nūc tollit reliqua oia. & qd̄ intendit efficit. Igiť q̄nquidē & aliud ſuperbū: & aliud temerariū fuit relinquiť vt a ſenatuſconſulto reipu. cōſulendi ratio ſumenda fuerit. Ex vocabulo. i. interpretatione vocabuli. nā. L. Opimius conſul. C. Gracchū occidit Cōſul dicitur eo ꝙ reipu. cōſulat. Sed hic Opimius interficiēdo Gracbū reipu. cōſulit ergo recte fecit. nā qd̄ cōſulis erat officio funct⁹ eſt. Sin ab eo. Hacten⁹ de his quæ ex ſua vi ac natura ſumunť hoc eſt quæ in eo ipſo de quo agiť inherēt: videlicet ex toto. ex partione. & ex nota. nūc de his q rē illā attingūt: de q agi

Ex cōiūctis ſic argumēta dicūť .ſi pietati ſūma tribuēda laus ē debitis moueri quū Qu. Metellū tā pie lugere videatis. Ex gñe āt:ſi mgrat⁹ in pplī romani eē ptāte deb; .qd norbanū accuſas cui⁹ tribunat⁹ volūtati paruit ciuitatis. Ex pte āt ea q̄ ē ſubiecta gñi:ſi oēs q reip .cōſulūt chari eē debēt certe i primis impatores .quoꝝ cōſiliis virtute picul' retinem⁹ & nr̄a; ſalutē:& iperii dignitatē. Ex ſilitudi e āt:ſi feræ ptus ſuos diligūt ꝙ nos in liberos nr̄os idulgētia eē debem⁹. At ex diſſilitudie ſi barbaroꝝ ē i diē viuere nr̄a cōſilia ſempiternū tps ſpectare debēt. Atq; vtroq; in gñe & ſilitudinis:& diſſilitudis exēpla ſūt ex alioꝝ factis aut dictis. aut euētis & fictæ narrationes ſæpe ponēde. Iā ex cōtrario ſi Gracch⁹ nefarie pclare Opimi⁹. Ex cōſeqntib⁹:ſi & ferro i terfect⁹ ille & tu inimic⁹:& cū gladio cruēto cōphēſus i illo ipo loco:& nēo pter te ibi viſus eſt & cā nemi & tu ſp audax:qd ē qd de faciore dubitare poſſim⁹. Ex cōſentaneis:& pcurrētib⁹ & ex repugnātib⁹:vt olim Craſſus adoleſcēs nō ſi Opimiū defendiſti Carbo:idcirco te bonū ciuē putabāt: ſimulaſſe te & alid qd q̄ſiſſe pſpicuū ē. qd. T. Gracchi mortem ſæpe in cōcionibus deploraſti. quod. P. Apbricani necis ſocius fuiſti:

tur:hoc eſt quæ ad ipſam affecta ſunt. Et hec in pſures diuidunť partes queadmodū in ipſa Cice lr̄a videre licet. Sin a ſuperiori lr̄a pēdet. Sedes.i loci ex quib⁹ argumēta ſumūť. Nā & coniūcta. Alio nomine cōiugata dn̄r:ſunt aūt q̄ ex eiuſdē gn̄is verbis dicunť.i.quæ ab vno verbo in di[u]erſa cōmu[t]āť:vt ſapiēs ſapiētis:ſapientia græce hoc eſt cōiugata nūcupanť: Partes. Alio noie forme:ſeu ſpecies dicunť. Nā hoc qd dixi a ptib⁹ ſumi ſignificat a ſpecie.q̄ ſubiecta eſt generi:quia ſpēs ſequiť ſp ſuū gen⁹. Et ſilitudines:a ſilī & a diſſilī:& a differētiis: Cās videlic; quū argumētū ſumiť ex cāis: v[e]l ñ effectus.ex effectib⁹ vñ cāæ noſcūť: Paria æque magna. Maiora: a minori ad maius. Ex coiūctis. Nūc icipit exēpla ſuæ cuiq; parti ſubiicere:vt ppterea planius intelligāť quō ſumūť argumēta:Et primo ex cōiūctis videlic; ex verbis eiuſdē gn̄is:q̄ ab vno orta in diuerſa cōmutāť: vt qa pie luget metell⁹ pi⁹ eſt. Nā ab eo ꝙ eſt pi⁹ oriť pie.& pietas: cui plurima laus tribuēda eſt. Ex gñe. Rō hui⁹ argumēti eſt:ꝙ ſpēs a gñe:quo ad ſuū nomē retinet ſepari nō pōt tribunat⁹ gen⁹ retinet ſuū:vt magr̄at⁹ ſit:ſi magr̄at⁹ ois i ſenat⁹ auctoritate eſſe dēt: tribun⁹ paruiť ſenatui:g̊ funct⁹ ē officō ſuo. Quid nor. tribunat⁹ ptura:cōſulat⁹:cēſura:edilitas hæc oia ſunt ſpēs magr̄at⁹. S; norbanus tri.plæ erat:quū ex ſenatuſcōſulto cōcionē habuit. Cui⁹. q. d accuſari ñ dēt quādo id ꝙ ſui officii eſt feciſſe cōprobať. Ex pte:ex gñe docuit:nūc ex ſpecie. Ex pte hic ſciēdū eſt qa alid ē ptē ſumere:ſicut ē pars toti⁹:alid ſicut ē ſpēs gn̄is: vt ſi dicam⁹ tectū fūdamētū pietes.ptes eē dom⁹. alio mō dicem⁹ ptes gn̄is ſubiectas. Si oēs. Hoc argumentū ſumivr̄ ex gñe quū dicim⁹ ſi oēs q reipu cōſulunť chari:nobis eſſe dn̄t. ſumiť aūt a ſpecie. qd plani⁹ intelligi pōt: ſi ſpēs i ſuas ptes diuidiť:qd iterdū fieri ſolet.vt ver[bi] g. Si ita diuidam⁹:hoiu; alii reip. cōſulūt alii nō cōſulūt:nemo dubitat qn hoium ſit ſpēs:ex q̄rū ptib⁹ alteꝝ ſumiť argumētū. Oēs āt q reip. cōſulunt nobis chari eſſe dn̄t at qui i poratores reip. cōſulūt:g̊ nobis chari eſſe dn̄t:quoꝝ conſilio.& ope prie ſal⁹ defēdiť.nā hæc ppō ois hō mēdax vniuerſalis eſt. At vero hō mendax eſt:in diffinitiua dr̄. & tñ vtraq; ſpetiē continet illa vniuerſaliter hæc indefinite: Quare ſi dixeris: ois homo mendax:igitur mercator mendax eſt argumentum a ſpecie ſumptū erit. Pari ratione. hoc Cic. argumētum non ex genere:ſed ex ſpecie ſumitur. Ex ſimilitudine. i. hoc exemplum ſilitudinis qd a Ci. poniť p ſe patet:& pſpicuū ē ſi liberos ſuos feræ diligūt:a ſimili nos quoq; liberis noſtris indulgētes eſſe debemus. Si feræ quibus nō eſt innata human[i]tas ita partus ſuos diligunt nobis quoq; liberi noſtri curæ eſſe debent. Ex diſſimilitudine: Hic attēdendum eſt quō locus a cōtrario ali⁹ ſit a loco diſſimili:ne forte exiſtimeť vnū & eundē locun eſſe eos autē diſcernere alteꝝ ab altero facile erit. ſi intelligiť aliud eſſe differens & aliud eſſe contrarium tu in his ipſis argumētis conſilia barbaroꝝ & conſilia nr̄a contraria nō ſunt vtraq; eñ tēpus reſpiciunt. Contraria vero ſunt in quibus nihil omnino ſile inueniť. Differunt autē quia barbaroꝝ conſilia diē:nr̄a vero ſempiternum tps ſpectāt contraria vero nō ita nā oio oppoſita ſunt vt ſalus & pernicies:album & nigrum bonū & malū. In diē viuere hoc eſt viuēdi rationē diurnā hr̄e. Atq; vtroq; Quō ſumiť exēplum ſilitudinis & diſſilitudinis ſumiť ex factis alioꝝ & dictis aut etiā cunctis.& nōnunq̄ ex ficta enunctiatiōe vl' narratiōe:vt verbi gr̄a: Si hoc ille dixit:& nos idē dicere poſſum⁹:& ſi ille hoc fecit nos quoq; tale qddā facere poſſum⁹. Ex ficta narratiōe. Nō eſt aſſentationibus credendū nā quia coruus vulpi credidit caſeum perdidit igiť nō eſt aſſentatiōibus credēdū. In vtroq; .i. ſilitudinis & diſſilitudinis. Ex contrario .i. qd pauloante dicebā locū a cōtrario alium eſſe a loco diſſilī. Ex cōſeqntib⁹ locus hic qui dr̄ ex cōſequētib⁹ ad cōiecturales cās q̄ in iudicio tractāť. plurimum valet. Sed hoc aiaduertēdū eſt. quia locus ex cōſequētibus conuenit loco ex cōtinentibus. cū ipſo negocio in ea quidē parte. Vbi quæritur quid ante rem. quid in re & quid poſt rem

ꝙ eā legē in tribunatu tuliſti: ꝙ ſꝑ a bonis diſſenſiſti. Ex cauſ āt reꝝ: ſic auaritiā ſi tollere vultis: mr̄ eius ē tollēda luxuries. Ex iis āt: q̄ ſunt orta de cauſ: ſi ærarii corpꝰ: & ad belli adiumēta: & ad ornamēta pacis vtimur: vectigalibꝰ ſuiamꝰ. Maiora āt: & mīora: & paria: ſic. Ex maiore. ſi bona exiſtimatio diuitiis ꝓſtat: & pecunia tantope expetiẗ q̄to glīa magis expetēda eſt. Ex miore ſic: hic ꝑuæ cōſuetudis cā huiꝰ mortem fert: tā familiariter. qd ſi ipe amaſſꝫ: qd hic mihi faciet pr̄i. Ex pari ſic ē eiuſdē & eripe cōtra rem publicā & largiri pecunias. Foris āt aſſumūtur ea: q̄ nō ſua vi: ſed extranea ſubleuātur: vt hæc

actum factūue fuerit: & cauſa per quā & cur fecerit. Si & ferro ille: Argumētum hoc ſumiẗ a conſequēti ex eo ꝙ re trāſacta euenit hoc aūt re trāſacta cōſequi ſolet: vt appareat qua quis morte interierit & quis interfector fuerit an cruento gladio forte in eo loco deprehēſus ſit i quo cōmiſſum ſit maleficiū.
Inimicus: ex cā impulſiua. quia inimicꝰ. Gladio poſt rē geſtā. In ipſo loco vbi occiſus eſt: & hoc quoq poſt geſtū negociū. Et cā memini. Hoc aūt ex cā rōcinatiua ex cōparabili ſumi pōt argumentū quū oñdimꝰ nemini niſi reo cōmoduꝫ fuiſſe. Et tu ſemp. Hoc ſumiẗ ex ꝓbabili de vita quū tale aliquid a reo factū habuiſſe oñdimus: vt in ſupiori tpe aliū occidiſti. Quid cōſequēs oñdiẗ eiuſmōi in quo hæc oia ſup memorata fuerit ab eo crimē nō abeſſe. Ex cōſentaneis. Hic locꝰ qui dr̄ ex cōſentaneis a ſupiori diuerſus eſt qui a cōſequētibus dr̄. Nā cōſequētia no ſꝑ eueniunt: hæc de quibus huc ſub vocabulo cōſentaneoꝝ loquiẗ ſꝑ eueniūt. Itē ꝑcurrētia q̄ ātia dn̄r: & repūgnātia ſꝑ vera ſūt nā qd quāq rē ſequiẗ id cū ipa re cohereat neceſſe ē. Rurſus qd alicui rei repugnat eiuſmōi eſt: vt cohe rere nō poſſit. Quū igiẗ locus hic triptito diſtribuiẗ in cōſecutionē: in anteceſſionē: & repugnationē. Argumēti quidē inueniēdi ſimplex rō eſt tractādi vero triplex: vt verbi grā in exēplo Cicerōis quū ſumpſeris Carbonē nō iccirco eſſe bonū: quia. L. Opimiū defendit: quū ſupiori tpe alia mēte fuerit nihil differt: ſiue argumētatꝰ fuerit Si. T. Gracchi mortē ſæpius deploraſti: & tn̄. L. Opimiū defendiſti: conſequens eſt: vt bonus nō ſis: ſiue hoc modo: ſi non fuiſti ſocius necis. P. aphricani: quia. L. Opimiū defendiſti: bonus es. At qui ſocius fuiſti necis aphricani: igiẗ non bonus. Tercius itē modus tractandi nihil differt a ſuperioribus: nō ſi ſemper a bonis diſſenſiſti: quia. L. opi. defendiſti: bonꝰ es: at quia a bonis ſemp diſſenſiſti: non igitur bonꝰ hoc poſtremū ſumiẗ a repugnantibꝰ: repugnat eñ bonū eſſe: & diſſentire a bonis: illud ſi nō fuiſti. P. Aphricani necis ſocius qa. L. opi. defendiſti. bonꝰ es. At. P. aphri. necis ſocius fuiſti. igiẗ nō bonꝰ ſumiẗ ab antecedētibus: qa antecedit: vt ſocius fueris necis. P. aphri. ex hoc ſequiẗ ꝙ non ſis bonꝰ. At vbi dr̄ ſi. T. Gracchi mortē deploraſti: non ideo bonus putandus es: quia. L. opimiū defendiſti: ab cōſequētibus eſt. conſequētia eñ ſunt. T. gracci mortē deploraſſe: & eūdē nō ideo bonū eſſe: quia. L. opimiū defenderit. Qd legem i tribunatu tuliſti legē. ſ. agrariā: ex quo apparet a bonis diſſenſiſſe. Ex cauſis aūt. Hic ſcire debemus: vt locus hic plenius intelligaẗ. Cauſaꝝ duo gn̄a eſſe vnū qd ex vi ac natura ſua: id qd ſibi ſubiectū eſt efficit vt ignis naturaliter ardet ergo effectꝰ ignis eſt ardere. alteꝝ qd nō efficit naturaliter: qd ſibi ſubiectū ſit: ſed ſine quo aliquid effici nō poteſt queādmodū æs ſtatuæ cām dicimus: nō ꝙ faciat. ſed ſine quo ſtatua effici nō pōt. hoc aūt Cice. exēplū ex ſupiori gn̄e ſumiẗ. Nā luxuriæ natura eſt: vt pariat auariciā: & q̄q̄ auaritia & luxuria inter ſe cōtraria eſſe videaẗ: tn̄ vnū ex altero ſequiẗ: qui eñ luxurioſus eſt multas pecunias cōperat neceſſe eſt vt luxurie ſufficere poſſit: & iō qui luxuria laborat auaritia laboret neceſſe eſt alioqn pecunias hr̄e nō poterit: q̄s luxurie ſuppeditet. Ex iis vicꝫ ab effectibus: qui naſcūẗ ex cāis q locꝰ mirā dicēdi copiā ſuggerit oratoribꝰ: poetis: phis: quū denūciāt quid ex q̄ re futuꝝ ſit vt i hoc exēplo Cice. Si ærarii copiis. Ecce effectꝰ ſi vectigalibꝰ ſeruitū fuerit: quis effectꝰ erit: ærarii copiæ efficiēẗ magne quibꝰ & ad belli adiumēta: & ad pr̄iæ ornamēta vſus eſt: & hic locꝰ cū ſupiori cōiūctꝰ eſt. Cognitio eñ cāꝝ & effectꝰ cōiūcti ſunt: quia cā ſine effectu: & effectꝰ ſine cā eē nō pōt: & iō hos locos diligēter tenere debemꝰ. Vectigalibus ſeruiamus. i. demꝰ operaꝫ vectigalibꝰ. Vectigalia ſunt tributa q̄ ex vectura pēdūẗ: vn̄ ēt a vehēdo vectigalia dn̄r quū ex fūdis fruges i vrbē vehūẗ Sed eiꝰ ſignificatio latius ptꝫ & ſicut Ci. in orōe ꝓ Cn. Pompeio dicit. Vectigalia ſunt reip. nerui. Maiora aūt. Hoꝝ vis cōſiſtit i cōparatōe maiorū minorū & pariū. In his āt ſpectaẗ numerꝰ: ſpecies: vis: & quæ habēt ad aliquas res affectionē. Numerus vt plura bona anteponēda ſunt paucioribus: & econtra pauciora mala anteponēda ſunt pluribus: maiora anteponēda ſunt minoribus: rara vulgaribus: & q̄ eiuſmōi ſunt. Spēs: vt ſi anteponunẗ ea q̄ ꝓpter ſe expetunẗ his quæ ꝓpter aliud neceſſaria nō neceſſariis: quæ innata ſunt & inſita externis & aduentitiis: aīata inanimatis artificialia non artificialibus: & cætera id genus. Vis: ita cōparatur cauſa efficiēs grauior eſt q̄ nō efficiēs quæ ſeipſis cōtēta ſunt ante: ponūẗ his quæ alio indigēt: ſtabilia inſtabilibus: certa incertis: quæ eripi nō poſſunt his q̄ eripi pn̄t quæ gratiora ſunt minus gratis: quæq pluribus laudata: quæq optimo cuiq probata ſunt. A pari vero cōparatio neq elationē: neq ſummiſſionē hēt. & multa ſunt q̄ ex paribꝰ cōparāẗ ſed oia eodē mō cōcludūẗ: vt hoc ſi æqua in laude ponendū: & qui auxilio adiuuāt ciues: & qui conſilio ergo pari gloria eſſe dn̄t: & qui conſulūt: & qui defendūt Ex maiore. ſic Hoc quidē coꝝ ē quæ ꝓpter ſe expetunẗ: videlicet quæ conſideraẗ. ꝓpter ſpeciem ſuā: quia ſpecie companẗ: vt dixi: quæ ꝓpter ſe aut

hoc verꝝ ē:dixit em̄ Quītꝰ Lucanꝰ hoc falſuꝫ ē: habita em̄ q̄ſtio ē.hoc ſeq neceſſe ē.recito.n.tabulas de quo gn̄e toto paulo an̄ dixi. Hæc vt breuiſſime dici potuerūt ita a me dicta ſunt. Vt em̄ ſi auꝝ cui:qđ eēt m̄ltifariā defoſſuꝫ cōmōſtrare vellē ſatis eē deberet ſi ſigna:& notas oñderē locoꝝ.q̄bus cognitis:ille ip̄e ſibi foderet:& id qđ vellet:puulo labore:nullo errore īueniret:ſic has ego argumētoꝝ erui notas:q̄ illa mihi q̄rēti demōſtrāt:vbi ſūt reliq̄ cura & cogitatōe erūt Qđ aūt argumētoꝝ genꝰ:cuiq3 cāꝝ gn̄i maxīe cōueiat:nō ē artis exq̄ſite p̄ſcribere:ſꝫ ē mediocris īgenii iudicare:neq3.n.nūc id agimꝰ vt artē aliquā dicēdi explicemꝰ:ſed vt doctiſſimis hoībus vſus nr̄i q̄ſi q̄dā monita tractamꝰ. His igiť locis ī mēte & cogitatiōe defixis:& ī oī re ad dicēdū poſita excitatis nihil erit:qđ oratorē efugere poſſit nō mō ī forēſibꝰ diſceptatōibꝰ:ſꝫ oīno ī nullo gn̄e dicēdi. Si vero aſſeq̄tur vt tal' videať. q̄lem ſe videri velit:& animos eoruꝫ ita afficiat apud quos aget:vt eos quocūq3 velit vl' trahere

propter aliud expetunť. Si bona exiſtimatio. Nam oīs virtus propter ſe cætera vero ꝓpter aliud expetunť ergo ſi diuitiæ tātope expetunť:quāto magis gloria: quæ in bona exiſtimatiōe cōſiſtit expeti debet. Ex minore. Terētii exēplū pāpbili eſt:qui lugebat mortē criſidis. Pť eiꝰ quū eū lugētē vidiſſꝫ his verbis vſus eſt.quia nō nihil domi huiꝰ Criſidis cū ſuis æqualibꝰ verſatꝰ eſt io mortē eius tāto dolore ꝑſequiť:Sed ſi amaſſet Chriſidē:quāto magis lugeret argumētū a minori ſumitur:quid ſi ego inquit obiero:quāto maiori dolore afficieť ex funere meo. Ex pari. Vt etiā ſupra diximus videlicet ſi in equa laude poniť:& auxilio adiuuare ciues:& cōſilio pari gloria eē debet:& qui adiuuat:& qui cōſulit:hoc quoq3 ciceronis ſil'e eſt. Eripere.ſ.pecuniā in pari culpa ponēdꝰ eſt:& q depeculať.i.qui publicā pecuniā ſurripit:& qui in populo cōtra rēp.largitionē facit:ſi vterq3 in pari eſt culpa ſequiť vtrūq3 parē reprehēſionē mereri. Foris āt:Nō de locis tractare īcipit q̄ ſumūť extrinſecꝰ.i.q̄ nō trahūtur ex ipſa re de q̄ agiť:ſed extrīſecꝰ.hæc āt argumēta ab auctoritate trahunť: nā græci tales argumērotiōes .i. artis expertes vocāt:vt ī Cice.ē exēplo. Nā exēplū primū & terciū ſumiť ex auctoritate naturæ:ſed illud ſcripti: hoc ꝑſonæ:ſcđm ex auctoritate tp̄is:Nā duo ſunt q̄ auctoritatē aufferre p̄nt:naturæ aūt auctoritas eſt in virtute tp̄is vero: mēbra multa ſunt: vt ætas:opes:neceſſitas & vſus. Sed quia exēplū cice.ab ea ꝑte eſt q̄ neceſſitas dr̄ vidēdū ē igiť quo ea cōſidereť. Nā aut ab aīs:aut a corpibꝰ ē. Ab aīs vt a dolore: a cupiditate ab ira:& metu: A corpibꝰ vt a verberibꝰ. A tormētis a cruciatibus: ab igne & ferro ſicut ciceronis exēplo dep̄hēdiť. Quæſtio em̄ habeť tūc cū tormētis & cruciatibꝰ veritas exquiriť. Hoc verꝝ eſt.ſ. eſt qđ dicimꝰ iudices ab auctoritate ſumiť nā Luctatius iuriſcōſultꝰ ita dixit. Hoc falſū. Sumptū eſt a neceſſitate i. ab ea ꝑte temporis quæ neceſſitas dicitur. Falſum eſt hoc nā de eo quæſtio habita eſt.& nullis cruciatibus & nullis tormentis adduci potuit vt fatereť. Hoc ſequi neceſſe eſt:recito em̄ tabulas ab auctoritate naturæ.i.a ſcripto ſumiť.i a tabulis. De quo genere videlicet oñderet eſſe quoſdā locos qui ſimul cū cā ad oratorē veniret:argumēta q̄ ſumunť a tabulis a q̄ſtionibꝰ:a teſtibꝰ hæc nō inueniunť ab oratore ſꝫ ſua ſpōte occurūt. Vt breuiſſime:vere quidē nā ſicut in expoſitione ꝑcurrimꝰ:multa dici oportuit. Hæc ſcꝫ argumēta:q̄ ex locis ſumunť:reddit cām cur hoc fecerit. Vt em̄ hac ſimilitudine dicit ſe recte feciſſe q3 has ſedes argumētoꝝ:q3 breuiter potuit expoſuit ut ſi cui oñdere vellē aurū defoſſum.ſatis eſſet oñdere regionē:in qua lateret:ita ſatis fuit oñdere em̄ ſigna ex quibus argumēta ſumi poſſent. Signa & notas:idē fere ſignificat:niſi q3 notæ rē ipſā diſtinguūt oñdendo. Multifariā.i.diuerſis locis tecōdita.

Paruulo labore.ſ.excogitādi. Nullo errore.ſ.exquirēdi. Fruunť.i.extrahunť & excutiunť. Qđ aūt argumentoꝝ:illud repetit.qđ ſuperius dixit nō eſſe oratoꝝ ſuæ cuiq3 cōſtitutioni ꝓpria ſubiicere: ſed rhetoꝝ potiꝰ qui pueros inſtruūt. Exquiſite.i.diligentes. Generis.i.cuiq3 conſtitutioni cauſaꝝ. Neq3 em̄ & ideo non ſit admirādū ſi hos ita diſtribuere noluimꝰ:vt ſuos cuiq3 conſtitutioni ſubiiceremꝰ Sed diſputamꝰ: hæc vt oſtēdamꝰ qđ nos facere conſueuerimꝰ. Vſus.i.conſuetudinis. His igiť locis Propoſitis argumētoꝝ locis oībus Cicero nūc oñdit quid vtilitatis afferāt ſiquis eos diligētiꝰ mēte cōprehēdere:& cōp̄heſos ſtudioſe ptractare voluerit. Dicit em̄ id vtilitatis cōſecutuꝝ eſſe oratorē:vt q̄ q3 de re dicēdū fuerit inſtructiſſimus ſit ad argumētandū & refellēdū. Deīn dicit variā eſſe tractādorū argumentoꝝ rōem:nec ſatis eſſe locos ipſos diligenter tenuiſſe:niſi etiā tractādi q̄ndā rōem habuerit vt Ci.ipſe ſubiūxit. His ſupra memoratis. Mēte memoria. Cogitatōe:p̄meditatione. Defixis:vt firmiter inhereāt. In oī re ad dicēdū.i.in oī queſtiōe ſiue finita:ſiue infinita eſt.i thesis & ipothesis vt ſæpius dcm̄ eſt. Excitatis i.adhibitis. Nihil erit.i.nihil eſt qđ ad cōfirmādā rē ptinet:q̄ ad dicēdū ꝓpoſita fuerit ſiue finita:ſiue īfinita erit: qđ nō orator facile inueniat:ſiue cōfirmādū:ſiue refellēdū fuerit aliqđ Nō mō.i.nō mō ī cāis ciuilibꝰ vbi de iure agiť.ſed oīo nihil erit:qđ nō orator facile inueniat ſiue cōfirmādū:ſiue refellendū quid fuerit.i.qđ ſuperiꝰ dixi:in oī re.i.q̄ſtione ad dicēdū poſita. Si vere aſſequa

tur. Sed ſi argumentis adhibita fuerit opinio probitatis: tum vero facile omnia quæ voluerit cõſequetur. Nam id tetigit hoc loco Cicero: qđ in ipſius oratoris diffinitione ꝑcipitur. ſ. oratorẽ eſſe virũ bonũ dicẽdi peritũ: ars facit oratorẽ dicẽdi peritũ: bonitas aũt addit auctoritatẽ. Si vero vt tal:s. i. vt videaẽ bonus. Nã id eſt qđ auctoritatẽ facit: quæ ad ꝑſuadendũ plurimũ valet qui finis eſt oratoris: Quũ em̃ ſemel bonitatis opinio facta fuerit auditoribꝰ quicquid orator dixerit. etiã ſi nõ recte dixerit tñ recte dictũ eſſe ab ipſis exiſtimabiẽ. ſicut etiã ecõtrario. Si quis ſemel orator malus habitus fuerit: nunq̄ͅ

vel rape poſſit: nihil ꝓfecto p̄terea ad dicẽdũ requiret iã illud videmꝰ nequaq̄ͅ ſatis eẽ repire qd dicas niſi id inuẽtũ tractare poſſis. Tractatio ãt varia eẽ debet: ne aut cognoſcat artẽ: q audiat: aut defatigeẽ ſilitudis ſacietate: ꝓponi oportet qđ auferas. & q̄re id ita ſit oñdere: & ex iiſdẽ illꝰ locis ĩterdũ cõcludere: relinq̄re alias alioqꝫ trãſire: ſæpe nõ ꝓponere: ac rõne ipa deferẽda qd ꝓponẽdũ fuerit: declarate: ſicut qd ſile dicas priꝰ vt ſimile confirmes: deinde qđ agitur adiungas inter puncta argumentoꝝ plerũqꝫ vt occules:

deinde auditores induci poterũt vt verbis eius fidem adhibeant. Et aĩos eorũ ita afficiat. i. quãcunqꝫ voluerit affetionẽ aĩs auditoꝝ immittat: ſiue doloris ſiue miſericordiæ: ſiue odii: ſiue beniuolentiæ. Trahere conciliando ad beniuolẽtiam nã trahi potius videẽ auditorũ animus: quã cogi: vt nobis beniuolus efficiaẽ. Rapere: mouẽdo & ad odiũ cõcitãdo: Nihil preterea. i. p̄ter argumẽtorũ inuẽtionẽ ad docẽdũ p̄ter bonitatis opinionẽ ad mouẽdũ nihil oĩo req̄ret tunc em̃ pfectꝰ erit orator: quũ oĩa ſupra memorata plene tenuerit. Iã illud. Nũc aliud ꝑcipit qđ neceſſariũ erat: ne fotre orator exiſtimaret ſatis eſſe: ſi locoꝝ cognitionẽ haberet ſimplicem. Nã id multo magis inquit laborãdũ eſt: vt argumẽta quæ ſumunẽ ex locis varie tractare poſſit: id quomodo fieri debeat: breuiter & ſuccincte pſtringit. Nequaq̄ͅ ſatis. i. nõ ſatis eſt reperire: quid dicas: quod facile facere poteris: ſi hec argumenta tenueris: ſed hoc non ſatis eſt. Quid dicas. i. reperire argumenta quæ ex his locis trahunẽ quæ ſupra diximus. Niſi. i. niſi id argumentũ quadam ratioẽ tractaueris. Tractatio. Et incipit nunc præcapta tradere quibus argumenta tractari debeant: & quare variare oporteat ipſe docet ne auditores artem percipiãt. Id em̃ eſt oratoris precipuũ: vt auditores argumentãdi rationes percipere nõ poſſint hoc etiã fit ne ſimilitudo faſtidiũ pariat. Tractandi varietas duplex eſt vna modi altera ordinis variaẽ modus argumentationis. vt vel abſolutiſſima ſit ac pleniſſima q̄nqꝫ partita quæ cõſtat ex ꝓpoſitione. & ꝓpoſitionis ratione. rõis confirmatione. exornatiõe & cõplexione. Nã ſi ex illis partibus alterutra demaẽ relinquiẽ quadripartita. Breuiſſima triptita: ſi exornatione: & cõplexiõe ſuperſedeas & hic varius appellaẽ modus tractandi. Argumẽtãdi ordo ſic variaẽ: vt ſi vel exornes vel cõfirmes anteq̄ͅ ꝓponas vt alio quouis mõ prepoſterã facias argumentationẽ qđ eo fieri oportet: vt difficilimũ ſit: niſi acutiſſimo ingenio. atqꝫ ſolerti ipſam argumẽtationẽ argumentatiõiſqꝫ ipſius partes ꝑcipere cuiꝰ cã ne ars ꝑciperet multiplicẽ & quaſi ꝑturbatã: vt ita dicã vult eſſe argumẽtationẽ. Simul illud accedit: vt varietas ſatiati medeẽ: tũc faciemus vt auditores ſimilitudine tractãdi nos minime faſtidiãt. vt ſupra dictũ eſt. Proponi. i. exponi per ꝓpoſitionẽ. Nã ꝓpoſitio eſt per quã exponimus id qđ ꝓbare intendimus ſi voluerimus facere argumentationẽ nõ prepoſterã debebimꝰ incipere a ꝓpoſitionẽ. & cætera poſtea ſubiicere. & hic erit ordo directꝰ. Quare ita ſit oſtẽdere. i. p confirmationis rationẽ & rõis confirmationẽ. Ex iiſdem locis. i. ex propoſitione: & ꝓpoſitionis aſſumptione: aſſumptionis cõfirmatiõe concluſio efficiẽ. Alias Aliquãdo erit quadripartita ſublata cõcluſione. Alio tranſire. i. ad aliud argumentũ tranſitũ facere. Sæpe nõ Ecce nunc argumentationis ordo prepoſterus Sæpe nõ ꝓponere. i. ſepe etiã ratio preferẽ propoſitione ſubſequẽte: vel vt ipe dicit in ipa ratione ꝓpoſitio declaraẽ. Si cui quid ſimile dicas. Nũc dici aliq̄n exornationẽ primo loco eſſe ponendã: deinde confirmationẽ: tercio concluſionẽ. Si cui quid ſimile. i. ſi ab exornatione quæ ex ſimilibus cõſtat: ex cõtrariis: ex maiori: ex minori: & exẽplis. exẽpli grã. Si quis vellet argumẽtationẽ recto ordine formare: inciperet a ꝓpoſitõe: hoc mõ. Nõ eſt cur admiremini iudices frugi vxori ſupinductã eſſe amicã Deinde rationẽ ꝓpoſitionis afferre Sæpe em̃ iocũda vtilibus potiora videnẽ: Simile deinde ſubiũgert: hoc mõ: Pſytacus em̃ ferme charior eſſe ſolet cicurribꝰ. Deinde inferret cõcluſionẽ nõ igiẽ eſt cur admiremini iudices matrone frugi ſupinductã fuiſſe amicã illecebroſam: hic eſt ordo directus. At vero indirectus a ſili incipiret. pſytacus ferme charior eſſe ſolet cicurribus. Deinde cõfirmationẽ afferret. Sepe em̃ iocũda ſolẽt vtilioribꝰ eſſe potiora Poſtea cõcluſionẽ inferret: nõ eſt igiẽ cur admiremini iudices ſi matronæ frugi meretricẽ illecebroſam antepoſuit. pari rõe ſi ꝓbare vis puerũ delicatũ antepoſitũ eſſe frugi liberto eſſet hic ordo directꝰ. ꝓpoſitio hæc ẽ. Delicatũ puerũ frugi liberto anteponi ſolere delitiæ em̃ nõnunq̄ͅ vtilitatibꝰ preferunẽ. Poſtea afferre ſimilitudinẽ Equo em̃ plærũqꝫ catella anteponiẽ: & tñ equus eſt vtilior. Deinde cõcluſionem. Quid igitur miremini iudices frugi liberto delicatũ puerũ eſſe antopoſitũ ſi incipere volueris ab exẽplis dices. Equo interdũ catella p̄ferẽ ſic em̃ vtilitate pociores plærũqꝫ ſunt delitiæ. hæc eẽt ſimilitudo. nõ igiẽ mirũ ſi delicatũ puerũ pluris fecit q̄ͅ frugi libertum. Simile exemplo quod ex ſimilibus conſtat. Deinde quod agitur adiungas. i

cōcluſionē. Nam cōcluſio eſt id qđ ex ꝓpoſitionibus: rōnibus: & cōfirmationibus efficiť. Qđ agiť ex his pluribus ꝑtibus. Inter puncta argumētorū: Deinde inquit cauendū eſt: ne auditores ꝑcipe poſſint quū ab vno argumēto ad aliud trāſeat. Sed danda inquit eſt opa: vt latēter ab vno argumēto traieať ad aliud vt vix ꝑcipi poſſit: qđ etiā facit Cice. ſi eius orōnes diligēter aīaduertemus: Sic eñ ab vno argumēto ad aliud trāſit: vt vix diſcerni poſſit. Inter pūcta: interſticia argumētorū: qbus argumēta argumentis ſubnectūť: Occules. i. occultes. i. vt ipſa inter ſe argumēta diſcerni nō poſſint: ſi iūcturā & ordinē verborū inſpicias. Numerare. i. numero dicere poſſit: vt nec diſtinguāť verbis: ita tñ vt diſtinguanť re: ne ſenſus cōfundať: cū hoc ſumať ex diffinitōe: illud ex toto: aliud ex pte: & ex reliqs locis alia ex aliis.

neqꝫ ea numerare poſſit: vt re diſtīguātur: verbis confuſa eſſe videātur. Hæc vt & properās: & apđ doctos & ſemidoctus ipſe ꝑcurro vt aliqñ ad illa maiora veniam⁹. Nihil ē. n. ī dicēdo Catulle maius ꝙ vt faueat oratori is q audiet vtqꝫ ipſe ſic moueať vt impetu quędā anī: & ꝑturbatōne magis ꝙ iudicio: aut cuꝫ alio regať. Plura eñ molto homines iudicāt odio aut amore aut cupiditate: aut iracūdia: aut dolore: aut lætitia: aut ſpe: aut timore: aut errore: aut aliq̄ ꝑmotōe mētꝭ ꝙ veritate: aut ꝑſcriptio: aut iuris norma aliq̄: aut iudicii formula aut legibus. q̄re niſi quid vobis aliud placet ad illa ꝑgam⁹. Paululū inqt Catullus: ēt nūc deeſſe videť his rebus Antoni. q̄s expoſuiſti qđ ſit tibi ante explicādum ꝙ illuc ꝓficiſcare. quo te dicis intēdere. qdnā inqt. qui ordo tibi placet inqt Catullus: & q̄ diſpoſitio argumētoꝝ: in q̄ tu mihi ſp

Numerare: quot ſint videlicet. Hæc vt ꝓperans. Quia breuiter & q̄ſi ꝑ tranſitū hos locos: & ex locis argumēta tractanda ꝑſtrinxit: ideo excuſat ſe dicens: Hæc inquit p̄cepta argumentorū vobis ꝓpoſui quaſi feſtinans & apud doctiſſimos ſemidoctus diſputans: vt admirari debeat nemo ſi tanta breuitate vſi ſum⁹.

Ad illa maiora. Videlicet qbus p̄cipiť orator nō ſolū docere ſed etiā conciliare mouete animos auditoꝝ & ea eiuſmodi ſunt: vt poſſimus animos auditorū ꝓ arbitrio nr̄o verſare: & auditores vel ad beniuolētiā: vel ad irā: vel ad miſericordiā impellere: ꝓut res poſtulat: q̄ ageť græce latine animi cōmotio: ſiue ꝑturbatio dr̄: Faueat: conciliādo auditorū animos: nec faueat tñ auditori etiā beniuolus reddať oratori vel cōtra aduerſariis nr̄is maliuolus. Impetu. i. impulſione animi. Et ꝑturbatione: quia primi motus animi regi nō pn̄t: & ꝑturbatiōes animū ita impediūt ne recte quicqꝫ nec iudicare nec cōſulere poſſit. Plura eñ vere inquam mobiles ſunt auditorū animi. Odio: vicii. Amore virtutis. Nam ſi hac ꝓpoſitū fuerit id de quo agiť eſſe honeſtum: amore iudices mouebunť: vt ſm nos iudicent. & ecōtra odio cōcitabunť in aduerſarios.

Amore: honeſtatis quā cauſe noſtre ineſſe declarabimus. Cupiditate. ſ. vlciſcēdi: vel gratificandi. Iracundia: indignitatis cuiuſpiā. Dolore: iniuriarum in eos quos auditores charos habent. Lætitia. ſ. benefaciendi: vt bñmeritis gratiam reddant. Spe cōmodi timore incommodi. Errore falſa opinione: qꝫ ars oratoria iudicibus inſerat. Permotione: vt miſericordie: pleriqꝫ miſericordia iudicant potius. Veritate: bona fide & ſine dolo. Perſcriptio: tabulæ: vel ſtipulationum: vel & teſtamētoꝝ. Iuris norma: ex æquo & bono. Formula: vt ſm decreta principū ſenatuſcōſulta: & rn̄ſa prudentū. Legibus: Ex eo qđ legibus vel ꝑmittiť vel iubetur: vel ꝓhibetur. Quare: Quandoquidem ſatis diximus de his quæ pertinent ad docēdum: quod ſi opus erit mouere bona æſtimatio oratorem plurimum iuuabat: auctoritas enim potiſſimum valet ad auditorum animos cōmouendos. At illa: quæ dixi. i. quibus poſſumus animos auditorum varie afficere.

PAVLVLVM INQVIT CATVLLVS: In fine ſupioris capitis anthonius dixerat ſe tranſiturū ad aliud genus: qđ eſt cōciliare & mouere niſi forte aliud videreť auditoribus: modo ergo ſubiicit catullus aliudꝗ p̄ponendū videlicet vt primū de diſpoſitiōe locorū agat antonius deinde ſm ꝑſuadēdi genus aggrediať. Hoc igiť caput nouū eſt in quo agiť de ſcđo genere ꝑſuadēdi: qđ ſumiť: aut ex moribus dicentis aut eius ꝓ quo dicimus qđ in tres ꝑtes diuidi pōt. In prima parte reddit rōnem antonius: cur nō ſit de diſpoſitiōe argumentorū hoc loco tractandū ſed potius de hoc genere ꝑſuadēdi qđ ad cōciliandū deinde qđ ad mouendū ꝑtinet. In ſcđa oñdit quō cōciliari poſſint auditorū animi. In tercia & vltima q̄ in genere orōnis modus hic cōciliandi adhiberi debeat. Paululū: Poſtqꝫ de locis argumentorū ſatis dixiſti: nunc nobis aliud videť: vt. ſ. poſtqꝫ locos argumentorū oñderis quo ordine diſponēda ſint argumēta p̄cipias. Deeſſe. ſ. anteqꝫ ad ſcđm ꝑſuadēdi gen⁹ ꝑuenias: qđ eſt cōciliare. His rebus: his locis argumentorū: qđ oñdiſti. Explicandū exponendū. Quā illuc. i. ad cōmouendū. Quidnam inquit rn̄det Catullus. Qui ordo. i. in quo ordine & qua diſpoſitiōe ſint argumēta collocāda. Deus. i. diuinus: ita inquit in cōfirmāda cauſa argumēta oia diſponis: vt id diuinitus potius qꝫ humaniter facere videaris

Vide rn̄det: Tu me quaſi deū appellas in diſponēdis argumētis ſed vide id qꝫ recte facias qñquidē de hac diſpoſitione nihil dicturus fuerim: niſi me admonuiſſes: quō igiť me deū appellas. Mihi veniſſet in mentem. ſ. dicere de diſpoſitōe. Vt poſſis exiſtimare: & hoc intelligere potes ſiquid dicēdo valeam

n

deus videri ſoles. Vide quā ſu; inqt deus ī iſto genere Catulle: nō hercule niſi mihi admonitio veniſſet in mēte: vt poſſis exiſtimare me in ea in quibus nōnūꝙ aliqd efficere videor vſu ſolere ī dicēdo vl' caſu poti⁹ incurrere. Ac res quidē iſta: quā ego qa nō norā ſic tāꝙ ignoratū homine pteribā tantū pōt ī dicēdo: vt ad vincēdu; nulla plus poſſit. Sed tū mihi videris ante tēpus a me rōnē ordinis: & diſponēdarū rerū reqſiſſe: nam ſi ego oēm vim oratoris ī argumētis: & in re ipſa p ſe cōprobanda poſuiſſem tēpus eēt ia; de ordine argumētorū: & đ collatiōe aliqd dicere. Sed quō tria ſint a me ꝓpoſita đ vno dictū: quū đ duob⁹ reliqs dixero tū erit deniꝙ de diſponēda tota orōne qrendum. Valet igit' multū ad dicēdū ꝓbari mores: & inſtituta & facta & vitā eoꝝ q agēt cās: & eoꝝ ꝓ qbus: & itē iprobari aduerſariorū aīoſꝙ eorū apud quos agit' conciliari: quā maxime ad beniuolētiā: tum erga oratorē. tum erga illū pro quo dicet orator. Cōciliāt' aūt anī dignitate hoīs. rebus geſtis: exiſtimatiōe vitæ: quæ facilius ornari poſſunt ſi mō ſūt quā fingi. ſi nlla ſunt: ſ; hęc adiuuant ī oratore. lenitas vocis: vultus pudoris ſignificatio: verboꝝ comitas: ſiqd pſeqre acrius vt iuitus & coactus facere videare. facilitatis. liberalitatis. māſuetudinis. pietatis. grati animi. nō appetētis. ñ auidi. ſigna ꝓferre putile ē eaꝙ oīa. ꝙ ꝓboꝝ

vſu potius & exercitatōe ꝙ̄ arte me cōſecutū fuiſſe. Efficere: quū cām obtineo apud iudices. Vſu cōſuetudine quadā. Vel caſu fortuito. Ac res qdē: nec inqt pteribā hanc diſputationē locorū: qſi non neceſſariā. imo nō ea eſt q maximā vim habet ad obtinēdā cām: ſed id inſcitia potius faciebā ꝙ̄ ꝙ rei dignitas cōtemnēda fuerit. Ac res ſilitudo eſt queadmodū inqt ignotū hoīem ptereūtes nō appellamus: ſic hanc diſpoſitionē tanꝙ̄ mihi nota nō eſſet: niſi abs te monitus oino religſſem intactā. Sed tū ꝙ̄ꝙ fateor hanc diſputationē argumētorū mihi in mentē nō fuiſſe venturā tū oino hic mihi nō videt' eſſe loc⁹ pcipiēdi de ea: nā cū inqt tria ꝓpoſueri. ſ. docere cōciliare & mouere: Primo qdē tria h̄ gña tractāda ſūt: deīde de argumētorū diſpoſitōe dicēdū. Nā ſi ego. Si dixiſſem inqt pſuaſionē in vna re. i. i docēdo cōſiſtere quū locos ꝓpoſuiſſem: qb⁹ docere poſſumus: tum de ipſorū diſpoſitione dicendū eſſet: nūc relinquit' vt de his duob⁹ primū dicamus. Argumentis. ſ. docēdo. Cōprobāda: qa argumētis cōfirmat': qđ ꝓbare intēdimus. Per ſe. i. ſine rōe auditorū: nā cōciliare & mouere ptinēt ad auditores: ꝓpterea dixit p ſe. Sed quū tria. ſ. docere: cōciliare: & mouere. De vno. ſ. de docēdo. Dictū: videlicet quū locos ꝓpoſuit argumētorum. De reliqs. ſ. ꝯciliādo & mouēdo Hum erit tūc locus etiā digerēdi: ac diſponēdi argumēta ipſa: vt ondam⁹ argumēta ꝙ vi ſua atꝙ natura pmū: ꝙ mediū queue poſtremū ſortiant' locū. Igit': qñ quidē primo dicendū ē de cōciliādis auditoꝝ aīs: ſi ꝓbari pnt mores dicētis: vel eius ꝓ ꝙ dr: id vim maximā habet ad cōciliandū. Mores ꝯſuetudinē. Inſtituta vitæ rōnē. Facta res geſte Vitā: ex ſuperioribus dignoſcit' ex moribus inſtitutis & factis. Aīos eorū: ecce quō oñdit ſcđm genus pſuadēdi: qđ eſt conciliare. Apud ꝗs. i. quia auditores: vbi mores nrōs inſtituta: facta: & vitā ꝓbabūt: non poterūt nobis nō eſſe beniuoli. Pari rōe ſi clientū nroꝝ egregia facta: & vita optima memorabunt' maximā vim habebūt ad cōciliandū. Conciliari: ſed qa mores inſtituta: facta: & vita ꝓbāda eſt: quū oratoris: tum dictis vt cōcilient' auditorum animi: videamus qbuſnā in reb⁹ talia cōſiſtunt. Erga illū. ſ. clientē: ꝓ quo dicēdū eſt. Robuſti. i. cōſtantis: ſiv l' nrōs mores vel clientū noſtrorū oñdamus eſſe: in qbus cōſtātie plurimū ſit vim maximā habebit. Exiſtimatōe. i. bona opinione vitæ: ad id qđ dixit ſupi⁹ quæ bona animi. Quæ facilius ornari pnt. ſ. cū aliqua bona ſnnt eoꝝ: q ꝓbādi ſunt ſed ſi nō fuerint difficilius erit fingere ea atꝙ cōponere. Ornari amplificari. Fingi: componi & cōminiſci. Sed hec illud cōe eſt tam oratoris ꝙ̄ clietis bona. ſ. aī ꝓbi & honeſti. ſed hoc ꝓpriū eſt oratoris: qđ dicturus eſt. Lenitas. ſ. vox mitis. Vultus modeſtus. Pudoris ſignificatio: & declarat ſi pudorē vultu ſignificabimus. Comitas: ſuauitas. Et ſi quē pſequare & ſi quidē forte in aliquē inueharis acerbius oſtēdas te inuitū atꝙ coactū id facere. Acrius: acerbius: auſterius. ſicut Ci. in hortēſio: qſi acetū egyptiū acrē eſſe volebat. Facilitatis in colloquēdo. Liberalitatis: in cōcedēdo. Manſuetudinis in ignoſcēdo. Pietatis: commiſerādo Grati animi: remunerādo ſiue retribuēdo. Non appetētis. ſ. aliena. Nō auidi. ſ. vltōis. Eaꝙ ꝓborū pſiſtit ꝓbare id qđ cœpit: vt pcepta det cōciliādi beniuoloſꝙ auditores faciēdi. Nā ſicut ſupius multa dixerat ꝙ ad mores ptinēt honeſtos. Ita nunc multa ecōtrario cōmemorat ꝙ ad puerſos ſpectāt: qbus alienari ab aduerſariis auditorū aī poſſint. Ea igit' qbus placant': ineſſe nobis: qbus vero abalienant' aduerſariis nrīs ineſſe mōſtrabimus. Proborū ꝓbitate pſtantiū. Demiſſorū: videlicet animis nō acriū hoīm Nā demiſſus opponit' acri. Nō acriū: nō ſceuorū. Pertinaciū ptinaces dnr illi ꝙ id vehemētius tenent qđ tenere nō debet. Non litigioſorū. i. q nō ſint amatores contētionū. nā hmōi ſolēt ſp inuiſi oībus eſſe.

Non acerborũ:nõ aſperorũ. In qbus hæc.ſ.ptinacia:acritas:litigia:acerbitas. Itaq3:ergo qa in qbus
illa ſunt q̃ ſupra memorauimus:ad id pſunt:vt eis beniuoli efficiant̃ auditores. Ex cõtrario in qb⁹ nõ
fuerint:quũ eos dicamus acerbos:acres:litigioſos:& ptinaces:vt eis attribuemus cetera q̃ ſunt generis
hmõi:abalienabit̃ ab his auditorũ anim⁹. Sed gen⁹ hoc totũ.ſ.cõciliãdi nobis:abalienãdi aduerſariis.
Hoc totũ excellet:Excello excellis:& excelleo excelles apud antiq̃s vtrũq3 inuenit̃ vt fulgeo fulges:
q fulgo fulgis:ferueo ferues:& feruo feruis. Vir.Feruere leucatẽ: auroq3 effulgere fruct⁹. In iis cauſis
i.remiſſiorib⁹:q̃ reqrũt mollitudinẽ q̃n
dã dicẽdi poti⁹ q̃3 incitationẽ. Fortis:ve
hemens.i.non ſp acrimonia dicendi vti
debet orator:ſed p q̃litate rei:de q̃ aget̃
ſiue inteſori ſiue remiſſiori oſone vtẽdũ
eſt. Placida:reb⁹. Sũmiſſa:voce. Le-
nis æq̃litate verborũ. Reos:& qa dixit
maxime cõmẽdat reos:fortaſſe putaret
aliqs q tm̃modo diceret̃ de his q accu-
ſat̃:non ẽ ita inquit.Oẽs em̃ reos appel
lo ad q̊s cã ptiet.Rei em̃ dñr a re. Argu
unt̃ accuſant̃. Diſceptat̃:vt ſi de iure ali
quid agat̃:vt ali⁹ petat ali⁹ neget. Olim
loq̃bant̃.ſ.romani:& maiores nr̃i q apte
& idonee loqui ſolebãt. Hoꝝ igit̃:Cõ
cludit ergo dicẽs. Q̃nquidẽ ad conciliã
dos auditorũ aĩos plurimũ valet placida
mitis ac lenis oſo:ergo elaborare debet
orator:vt oñdat mores eoꝝ q̊s defende
rit eſſe iuſtos:integros:religioſos: timi-
dos:& iniuriarũ leuiter pferẽtes. Expri
mere:explicare. Iuſtos:innocẽtes. Inte
gros:incorruptos. Religioſos:pietatẽ
colẽtes. Perferẽtes:patiẽtes iiuriaꝝ.Et
hoc:& q̃ in pte oſonis p̃cipue aĩos audi
torũ conciliare debem⁹ oñdit: & ſi id in
ſupioribus fieri poſſe p oẽm oſonẽ oñ-
derit:tñ p exordiũ:p narrationẽ:& p cõ-
cluſionẽ cãæ maxie faciẽdũ ẽ. Et hoc.ſ.
cõciliare auditorũ aĩos. In principiis.i.
exordio.In re narrãda.i.in narratõe.Per
orãdo.i.in cõcluſiõe. Suauiter.i.verbis
Et cũ ſenſu.i.in ſentẽtiis. Vt ſæpe:nã
vbi ſemel auditorũ aĩos pcepimus cauſe
nr̃e fauere nõ põt nõ optime confirmari
cauſa:cui ſemel faueri incœpit.Tm̃ aũt:ecce qđ dixit ſuauiter in verbis ſenſu:ſentẽtiis. Effingat cõponat
.i.ipſa oſo q̃ſi exprimere videat̃ mores oratorũ. Genere ſniaꝝ:ad id qđ dixit cõſenſu. Verborũ:ad id
qđ dixit ſuauitate adhibita. Actõe ad pnũciationẽ reſpicit:qa ſicut verba & ſnie ſunt placide & mites:
ita etiã pnũciatio debet eſſe remiſſa ac mitis:qm̃ ſi verba & ſnie:q̃ natura ſũt ſumiſſe & mites ac placide
acri vociferatõe pnũciarent̃:abſurdũ quoddã & inconcinnũ fieret. Facililitate: declarat.i.pnũciatione
Probi:fide ac factis. Bene morati:conſuetudine & moribus. Boni viri:genere ipſo vitæ.

demiſſoꝝ:nõ acriũ: nõ ptinaciũ.nõ litigioſoꝝ:nõ
acerboꝝ ſunt:valde beniuolẽtiũ conciliãt: abalie
nantq3 ab iis ĩ qbus hęc ſunt.Itaq3 eadẽ ſunt in ad
uerſarios ex cõtrario conferẽda . Sed genus hoc
totũ oſonis in iis cauſis excellet ĩ qbus min⁹ põt
inflãmari anim⁹ iudicis acri & vehemẽti q̃dã in
citatione:nõ em̃ ſp fortis oſo q̃rit̃: ſed ſæpe placi
da ſũmiſſa.lenis:q̃ maxime cõmẽdat reos. Reos
aũt appello:non eos mõ: q arguunt̃ ſ3 oẽs quorũ
de re diſcæptat̃.ſic.n.olim loq̃bant̃. Hoꝝ igitur
exprimere mores oſone.iuſtos.integros.religio
ſos.timidos.pferẽtes iiuriaꝝ.mirũ qddã valet.&
hoc vel in p̃ncipiis vel ĩ re narrãda. vl̃ imporãda
tantã h3 vim.ſi ẽ ſuauiter.& cũ ſenſu tractatũ:vt ſę
pe pluſq̃ cã valeat:tantũ aũt efficit̃ ſenſu quodã.
& rõe dicẽdi:vt q̃ſi mores oratoris effigat oratio
gñe.n.quodã ſniarũ:& gñe verboꝝ adhibita etiã
actiõe leni: facilitateq3 ſignificãdi efficit̃ vt pbi.
vt bñ morati: & boni viri eẽ videant̃. Huic autẽ
eſt illa:diſpar adiũcta rõ oſois: q̃ alio quodã gñe
mẽtes iudicũ pmouet: impellitq3:vt aut odit aut
diligãt:aut ĩuideãt:aut ſaluũ velit:aut metuãt:aut
ſperẽt:aut cupiant:aut abhorreãt:aut letant̃: aut

HVIC AVTEM EST ILLA:Caput decimũ in quo tractat̃ de tercio genere pſuadendi:qđ attẽdit̃
penes auditorẽ:vt pturbationibus ſiue paſſionibus quocũq3 voluerit impellere poſſit. Tria igit̃ in hoc
capite p̃cipiunt̃.primo quidẽ dicit obſeruãdos eſſe diligẽter auditorũ mores:vel etiã iudicũ naturas: p̃
terea quo animo erga nos:vel aduerſarios ſint. Si igitur aduerſariis fuerint infenſi: facile erit eos ad indi
gnationẽ impellere:qui ad id ſua ſponte pni erunt atq3 parati. Sin aũt ars maior quadã adhibẽda eſt:vt
videlicet primũ ipſi oratores moueant̃ & voce & verbis:ſi qñ opus erit auditorũ aĩos ad miſericordiã
ſiue indignationẽ impellere.&.h.d.eſſe optandum:vt auditorũ animi ſua ſponte cõmoti ſint:vt non ar-
te id.ſed rei veritate fieri videat̃.deinde pbat haud difficile eſſe oratori in re vera moueri:quũ inquit vi
derimus ĩ re facta hiſtriones vel mimos ita pturbari:quũ rem aliquã indignã pnũciẽt:vt nec lachrymas
nec acrimoniam vocis cõtineãt:quãto igit̃ facilius erit oratori facere id in re vera? Diſpar:quia ſupior
conciliat:hæc vero concitat & irritat auditorũ aĩos. Quodã genere:videlicet pturbationis:nam gene-
re ſupiori conciliant̃ auditorũ aĩ:ſed hoc genus eſt ecõtrario:acre vehemẽs & concitatũ. Impellit:& di
cit quot modis auditorũ aĩ cõmoueri poſſint ad aliquẽ effectũ. Odiãt:crudeles.Diligãt mites. In-
uideãt.potẽtibus. Saluũ velint:moderatũ. Metuãt ſupiores. Sperẽt.inferiores. Cupiãt: pbos. Ab
horreãt improbos. Aut letant̃:ſucceſſibus bonorũ. Mæreãt:econtrario. Miſerant̃ nõ ſponte pec-

cantibus. Punire velint:cōſultō deliquētes. Finitimi:adherētes.Propinqui:ſilibus ac talibus ꝑtur
bationib⁹ aī. Atq̃ illud:Poſtq̄ dixit qd faciēdū ſit:nūc dicit quō id facile fieri poſſit:Si inquit auditorū
aī iā infenſi erūt aduerſariis nr̄is:facillimū erit eos cū ſua ſponte inclinati fuerint impellere. Feret cupiet.
Oui.In noua fert aīus.i.cupit. Facili⁹ em̄ ꝓuerbiū eſt facili⁹ eſt currētē excitare q̄ ſi languentē nacti fue
rim⁹cōpuere poeta: Nihil nocet admiſſo ſubdere calcar equo. Languentē:torpentē. Sin.i.ſi nō dabit
oratori: vt auditor ſua ſpōte moueat̄ ſeu mouebit̄ quidē:& tn̄ id nō facile intelliget̄. Sicut medico dili
gēti ſenſus eſt. Queādmodū medic⁹ an̄
q̄ medicinā ægroto adhibeat diligēter
& accurate nō ſolū morbū ei⁹exq̄rit:ſed
etiā naturā ipſi⁹:& vitā oēm:q̄ ei ē ꝯſue
uit dū valeret. Eodē mō oratori faciēdū
ē:vt nihil īexquiſitū oīo relinquat:q̊ co
gnito facili⁹ erit auditorē quocūq̃ volu
erit impellere. Obſcuri⁹ incerti⁹: quia
etiā ſi ſpōte moueat̄:nō tn̄ facile poterit
dep̄hēdi. Diligēti:exq̄ſito:& accurato.
Morbus ei⁹:cui mederi volet. Cōſue
tudo valētis.i.vita egrotātis dū valeret.
Natura robuſti:an imbecillis fuerit cor
poris:dū bona valitudine frueret̄: q̄a ſi
robuſta erit poterit grauia & fortiora ad
hibere remedia & ſilr̄ ꝓ q̄litate corporis
Ancipitē:incertā & difficilem. Pertra
ctādos:verſādos. Oī mēte:oī diligētia
q̄d eſt intellect⁹.cogitatōe curaq̃ vnū eſt
ingenii:alterū ſtudii. Odorē:inueſtigem
explorē trāſlatio a canib⁹ q̊s ſagaces ap
pellant:vt Vir. Et odora canū vis odora
.i.odoriſeq̄:q̄a ſeq̄t̄ odorē. Quā ſaga
ciſſime:in trāſlatōe ꝑſiſtit:q̄a trāſlationē
ſūpſit a canib⁹.i.diligentiſſime & accura
tiſſime. Sentiāt.ſ.auditores:q̄d ſit ſuū iu
diciū. Exiſtimēt opinione. Expectent
intentōe. Velint ſtudio ſuo:& volūtate:
Quo.i.ad qd:videlicet ad iudiciū opini
onem:expectationē:intētionē &c. Si ſe
dant.i.ſi cedunt oratori auditores: vt co
gnoſcāt illos ad eū aī affectū inclinatos:
qui ſit cāe nr̄e accōmodatos. Veri aī ap
pellauit affectus aī.vt dolor ſpes:lætitia:
met⁹ &c. Propēdūt.i.ꝓpēſi ſūt inclina
ti & ꝓcliues. Vela do trāſlatio a nautis
qui cū nauigaturi ſūt diligēter obſeruāt:
qua ꝑte vent⁹ ſpiret:& in eā ꝑtē vela cō
ferūt. Vela do.i.orōnē meā intēdo. Oñ
dit̄ ab auditorib⁹. Sin ē integer alia ꝑs
hui⁹ capitis:i q̄ p̄cipit̄ qd faciēdū ſit ora
tori cū auditor conſtās fuerit & cōpoſite
mētis:vt nō facile in aliquē aī affectū im
pelli poſſit:tūc plus artificii & laboris re
quirit̄. Integer conſtās:vt difficulter ꝑ
turbari moueriue poſſit. Quiet⁹ mētis
cōpoſite. Operis.i.plus laboris eſt ora
tori. Oia.i.oēs affect⁹ aī. Sed tantā vim:Sed vis inquit tanta orōnis eſt:vt ſi oīa tentare voluerit ora
tor:nihil efficere nō poſſit:qui etiā reſiſtētes & repugnātes auditores vincat vt ꝓpterea enni⁹ nō incon
grue flexanimā appellauerit eloquētia:quā greci dicūt nā drāia duco poſtea flexani
ma a latinis eſt interp̄tata. A bono poeta.ſ.ennio. Flexanima.i.flectēs animū auditorū. Regina:q̄ oīa
quicq̄d voluerit nō difficulter obtineat. Inclinantē traſlatio a colūna:q̄ cū inclinari cœpit:facile impellit̄
Inclinantē.ſ.ad id q̄d vult. Stantē.ſ.erectū & in neutrā ꝑtē ꝓnū. Repugnātē.i.oī ſtudio renitentē ad
uerſantē.i.voluntate infeſtū. Imꝑator.i.quemadmodū imꝑator p̄eſt militib⁹ ad pugnā ita orator argu
mentorū ſuorū q̄ſi dux eſt q̄b⁹ cām obtineat & aduerſarios opprimat. Fortis ac bon⁹.i.pit⁹ ac ſtrēnu⁹.
Cape tranſlatio a militib⁹. Hæc ſunt em̄ id Craſſum ioco feciſſe dicit q̄ ſibi hāc de q̄ loquit̄ vim dicē
di tribuerat vt quocūq̃ vellet auditoris animū facile ipelleret. Ludēs.i.ꝑ iocū irridēs. Nō.i.pauloante

mœreant:aut miſereant̄:aut punire velint:aut ad
eos mot⁹ aducāt̄ ſi q̄ finitimi ſūt: & ꝓpinq̄ bis ac
talibus aī ꝑturbationib⁹. Atq̃ illd̄ optādū ē ora
tori: vt aliquā ꝑmotōe aīoꝝ ſua ſpōte ipi afferāt
ad cām iudices ad id q̄d vtilitas oratoris feret ac
cōmodatā. Facilius eſt.n.currentē: vt aiūt: īcitare
q̄ cōmouere lāguentē:ſin id aut non erit:aut erit
obſcuri⁹:ſicut medico diligēti:p̄uſq̄ conet̄ egro
adhibere medicinā:nō ſolū moribus eius. cui me
deri volet:ſ; etiā cōſuetudo valentis & natura cor
poris cognoſcēda eſt. ſic eq̄dem quū aggredior
ancipitem cām:& graue; ad aīos iudicū ꝑtractā
dos oī mēte in ea cogitatiōe curaq̃ verſor vt odo
rē q̄ ſagaciſſime poſſim q̄d ſentiāt: q̄d extiment:
q̄d expectēt:q̄d velit: quo deduci orōe facillime
poſſe videāt̄:ſi ſe dant ita:& vt an̄ dixi ſua ſponte
quo īpellim⁹:inclinant atq̃ ꝓpendūt:accipio:q̄d
dat̄:& ad id vnde aliq̄s flatus oñdit̄: vela do. ſin
eſt integer q̄etuſq̃ iudex: plus ē oꝑis. ſunt.n.oīa
dicendo excitāda:nihil adiuuante natura:ſed tan
tā vī h; illa q̄ recte a bono poeta dicta ē flexania.
atq̃ oīm regina rerū oratio:vt non mō inclinantē
erigere:aut ſtātē inclinare: ſ; etiā aduerſantē & re
pugnantē: vt imꝑator fortis ac bon⁹ cape poſſit.
Hæc ſūt.n.illa:q̄ me ludēs Craſſus mō flagitabat
quū a me diuinitus tractare ſolere diceret & ī cau
ſam. M. aq̄lii. C. q̃ Norbani:nlliſq̃ aliis: q̄ſi p̄cla
re acta laudaret:q̄ mehercule ego Craſſe quū a te
tractant̄ ī cauſis: horrere ſoleo:tanta vis aī. tātus
impet⁹ tātus dolor oculis. vultu. geſtu. digito de
niq̃ iſto tuo ſignificari ſolet:tātū ē flumē grauiſſi

moꝝ:optimoꝝq; verboꝝ:tã integrę ſnĩe:tã veræ tã nouæ:tã ſine pigmẽtis: fucoq; puerili: vt mihi nõ ſolũ tu incẽdere iudicẽ:ſed ipẽ ardere videaris. Neq; fieri p̃t vt doleat is q audit:vt oderit vt inuideat vt ꝑtimeſcat aliqd vt ad fletũ miſcđiamq; deducatᷣ:niſi oẽs ii mot⁹.quos orator adhibere volet iudici in ipſo oratore imp̃ſſi eſſe atq; iniuſti vi debũtᷣ.Quid ſi fictus aliqs dolor ſuſcipiẽdus eẽt & ſi in eiuſmodi gñe oratiõis nihil eſſet niſi falſuꝫ atq; imitatõe ſimulatũ maior ars aliq̃ forſitan eẽt reqrenda:nũc ego qd tibi Craſſe:qd cæteris accidat neſcio: de me aũt cã nulla eſt:cur apđ homĩes prudentiſſimos.atq; amiciſſimos mentiar nõ me hercule vnq̃ aut dolorẽ: aut miſericordiã. aut inuidiã.aut odiũ dicendo excitare volui: qn ipſe in cõmouẽdis iudicibus iis ipſis ſenſib⁹: ad quos illos adducere vellẽ ꝑmouerer.neq;.n.facile ẽ ꝑficere vt iraſcatᷣ cui tu velis iudex ſi tu ipẽ id lente ferre videare:neq; vt oderit eũ quẽ tu velis:niſi teipꝫ agrãtẽ odio añ viderit.neq; ad miſcđiã adducetᷣ niſi ei tu ſigna doloris tui verbis ſententiis voce vultu collacrymatiõe deniq; oñderis.Vt.n.nulla materies tã facil’ ad exardeſcẽdũ ẽ:q niſi ad moto igni ignẽ concipẽ poſſit:ſic nulla mẽs eſt tã ad cõp̃hendendã vĩ oratoris ꝑata.q̃ poſſit incẽdi. niſi i

Flagitabat:petebat vehemẽtius. Diuinitus q̃ſi diuina qdã vi dicebat ſolere tractari a me: vt auditorũ affect⁹ quocũq; vellẽ impellerẽ. Et in cãm.C.Aquilii:de q̊ in ſupiorib⁹ ſatis dictũ ẽ:ſicut etiã de Norbano tri.plæ.qui ppl’m incitauerat aduerſus Cepionẽ:ꝙ exercitũ hoſtib⁹ ꝓdiderat. Præclare.i.excellenter. Hercule ego: Tu mihi hãc vim dicẽdi attribuis Craſſe:q̃ tibi recti⁹ atribui p̃ot:q̊tiẽ:cũ q; em̃ hãc ꝑtẽ artificii tractas q̃ ad effect⁹ aioꝝ ꝑtinet in eo oim p̃ſtãtiſſim⁹ eſſe videris. affect⁹ & ai cõmotio:nam paſſio ſatis latinæ dici nõ p̃ot. Hærere ſoleo:q̃ſi attẽtius obſtupeſcere.Nã qui obſtupeſcit admiratõe q̃dã detẽt⁹ hæret. Horrere:horrore q̊dã ꝑfundi in cauſis:quia tu mihi q̊ꝫ terrorẽ incutis ne dũ his cõtra quos agis. Tãta vis:tanta vehemẽtia. Impet⁹:imp̃ſſio vt moueatᷣ auditoꝝ aius & mot⁹ impellatᷣ Dolor:i.ſignificatio doloris:qa etiã ſi ñ doleas tñ dolere videris.Oculis:qa oculi ſcintillare vidẽtur: tanta ira excãdeſcis Vultu irato. Geſtu:ſignificãte iracũdiã Iſto demõſtratiue dixit:quia digitũ ei⁹ demõſtrat:ſignificat contentionẽ:q̃ ꝑ diſtributionẽ tractatᷣ in q̃ celeritate brachii vti oportet oratorem. In eo inquit magna vis ad impellẽdos auditoꝝ aios: & cũ digitũ illũ brachio porrecto intendis dolorẽ maximũ ſignificãs: q̊ neceſſe ẽ eſt vt auditores moueantᷣ:cũ te dolore affici viderint ſicut Ci.p̃cipit in arte noua:ſi quid tale dicat ille auar⁹:hic liberalis ille petulãs hic ꝑcus ille libidinoſus: h̃ caſt⁹ & iteger & q̃ hmõi ſũt. Flumẽ.i.copia Grauiſſimorũ:pp dignitatẽ. Optimorũ:ꝓpter elegãtiã q̃ dignitatis eſt. Integræ:vt nõ facile labefactari poſſint. Vere ꝓbabiles & neceſſariæ. Nouæ:inuſitate mire. Pigmẽtis.i.colorib⁹ vnguẽtis trãſlatio ẽ.Nã pigmẽta ſũt vnguẽta quibus vtuntᷣ puellæ ad venuſtãdã faciẽ vt fucus. Accipitᷣ aũt hoc loco ꝓ mẽdacio & fraude qa nõ ẽ naturalis color ſed artificialis. Terẽ.Per regulas veniſſe elaiculũ fucũ mulieri ꝑ inpluuiũ. Puerili:q̊ vti ſolẽt pueri. Incẽdere:cõcitare vel ad irã vel ad odiũ. Doleat iniuriis bonoꝝ Oderit ſuꝑbos. Inuideat potẽtibus. Pertimeſcat:vim ꝑnicioſoꝝ hoim. Affectet bonorũ ſalutẽ. Ad miſericordiã eorũ q nõ ſpõte peccauerint. Oẽs ii motus doloris odii inuidiæ affect⁹ miæ &c. Mot⁹ affect⁹. Imp̃ſſi:q̃ſi ſigillo. Iniuſti:q̃ſi cãdẽti ferro:& ꝑ trãſitũ dicit oportere eẽ in oratore ſigna ꝑturbationum q̃s velit eſſe in iudice. Quid ſi fict⁹ aliqs dolor hic oñdit haud difficilẽ eẽ dolorẽ admitti in re vera.Id aũt a facili ꝓbat:nã ſi in re falſa hoc fit:vbi maiori ẽ opus artificio:in re vera facili⁹ etiã auditoꝝ ai mouebũtᷣ:ꝙ aũt in re ficta moueantᷣ patet:& tñ id nõ ſine magna arte fieri p̃ot vt cũ in ſcæna hiſtriones imitantᷣ aut execrãtẽ nefãda cõuiuia thieſtẽ: aut indignãtẽ noua cõnubia medeã nõ p̃nt nõ cõmoueri. Fict⁹:a poeta tragico:p̃ſertim q eiuſmodi fabulas ſcribit hyſtriones em̃ ſꝑ dolorẽ cõcipiũt q̊tiẽs rẽ aliquã doloris plena agũt. In eiuſmodi gñe videlicet in q̊ auditorũ ai cõmouẽdi ſũt. Orõnis:vehemẽtis & acerbæ. Niſi falſũ:q̃lia ſũt in fabulis.vt mõ dicebã & ipſe poſtea de hiſtrionib⁹ dicet plus artificii requiretᷣ.Sed cũ orator nõ falſã aut fictã cãm agat:ſed verã: ꝓpe neceſſe ẽ ſine vlla arte dolorẽ cõcipẽ.ipſa em̃ res animũ ei⁹ cõmouet:q̃re haud difficile erit etiã auditores ſilr cõmouere.ac ſi diceret:qđ mihi idem vobis vſu venire exiſtimo. Cæteris.ſ.oratoribus.Quid tibi neſcio quid inquit tibi accidere ſoleat aut aliis mihi vero hoc accidit vt neſciã alios vel ad iraꝫ:vel ad miam aliquẽ cõmouere quin ego ipſe toto aio cõmouear. Cur.i.cur falſũ de me dicã. Prudentiſſimos:q falli nõ p̃nt ita nõ debẽt amiciſſimi. Nõ me hercule:ecce dicit quid ſibi occidat. Illos.ſ.iudices. Dolorẽ:indigne rei. Aut miam:calamitoſæ: Aut inuidiã aduerſus potẽtes. Aut odiũ cõtra flagitioſos. His ſenſibus.i.affectibus:ac ꝑturbationibus.ſ.doloris miæ:inuidie:& odii. Neq; em̃.Et rõ eſt cur id fecerim & vos quoq; idẽ facere exiſtimẽ quia niſi orator prius moueretᷣ auditor minime cõmoueri poſſet ſi tu eã placide & lente tuleris quõ auditores indigne patiẽtᷣ: Lente:placide:patiẽter:Ci.in Hortẽſio ait.Qui

cauſas publicas lente tuliſſes. Flagrãtẽ ardentẽ:& exſcãdeſcentẽ. Duo aũt ſũt gña cõmouẽdi. Vnũ qđ fit p amplificationẽ: Alterũ p qõnẽ. Per amplificationẽ cũ incitam⁹ ad odiũ ad iracũdiã cũ eorũ crimina augem⁹ cõtra quos dicim⁹. Per qõnẽ quũ calamitates & miſerias eorũ añ oculos ponim⁹: p qbus dicimus. Adducet̃.ſ.iudex:quũ p calamitoſo aliqd dixeris. Verbis vt nõ ſolũ res:ſed etiã verba quandã cõmiſerationẽ p̃ ſe ferrẽt. Voce.ſ.bũili. Vultu demiſſo. Collacbrymatione:vt etiã a lacbrymis nõ temperes:ſicut illa apud Vir. de Euryali morte cõqſtio plena cõmiſeratõis bunc ego te Euryale aſpicio:tu ne illa ſenectæ fera mea reqes potuiſti linqre ſolã crudelis:nec te ſub tãta p̃icula miſſum. Affari extremũ miſere data copia matri:Deinde: Heu terra ignota canib⁹ data p̃da latinis. Alitibuſq; iaces nec te tua funera mr̃: Produxi:p̃ſſiue ocl'os aut vulnera lani. Veſte tegens tibi quã noctes feſtina dieſq;. Vrgebã:& tela curas ſolabar aniles: Nibil em̃ babet illa qõ qđ nõ lacbrymarũ vndiq; plenũ eſſe videat̃. Vt em̃ nulla ſenſus ẽ bmõi:Queadmodũ inqt materies tã &ſi ardere facilis ſi tñ ſine igne flamã cõcipe non poterit: ſic etiã auditorũ aĩus tã &ſi ad irã p̃cliuis fuerit:ſine oratoris ardore nõ exicãdeſcet. Tã facilis tã p̃cliuis. Ardẽs:vt ſomes quidã accipe ignẽ poſſit. Admoto:appropinqto. Sic nulla mens tã pata.i.tã diſpoſita ad irã & vim cõp̃bendẽdã oratoris in cõmouẽdo. Vimvebemẽtiã dicendi q̃ impellũt̃ auditoꝝ aĩ. Eã ad eã rẽ:q̃ impellere tentat orator. Ac ne forte:alia ps ẽ bui⁹ capitis in q̊ oñdit aliã rõnẽ:cur facile moueri poſſint ad varios effect⁹ aĩ oratoꝝ:q alios ipſi cõcitare voluerint. Quũ em̃ inqt ex bis locis q̊s pauloañ p̃poſui argumẽta ſumunt̃ eiuſmõi qb⁹ orator aut dolorẽ:aut odiũ: aut irã: aut miaꝫ:mouere poſſit:res ipſa qđãmõ cogit oratorẽ:mõ iraſci:mõ miſereri:mõ odiſſe:mõ dolere:q̃ cũ ſint ita queadmodũ nõ ẽ difficile ip̃i oratori:aĩum ſuũ ꝯmouere:ita facile erit auditoꝝ aĩos ad quecũq; affectũ voluerit ipellere. Ipſa em̃ natura. Primo qdẽ facit quedã q̃ſi obiectionẽ:& quõ p̃t orator totiẽs iraſci:totiẽs dolere:totiẽs odiſſe:aut inuidere: & p̃ſertim quũ res alienas tractet: Nã ſi res p̃prias ageret fortaſſe iuſta eſſet cã cur moueret̃:ſed quũ agat alienas: videt̃ eſſe difficile. Deinde tollit banc qõnẽ:nã ſi locos inquit diligẽtius ſupra poſitos notaueris:ex qbus argumẽta ſumunt̃ diuerſi effect⁹ nõ videbit̃ adeo difficile immo res ipſa qđãmodo cogere põt:vt ſi indigna res fuerit doleam⁹:ſi calamitoſa:miſereamur ſi inuidioſa oderimus:ſi ſupba:inuideam⁹. Magnũ ingens:quoddã videt̃. Ac mirabile admiratõe dignũ. Totiens: quotiens cã agenda fuerit:q̃ indignitatẽ requiret. Iraſci:rei indignitate. Dolere:re praua. Oĩ motu vl' ad miam:vel ad irã vel ad odiũ:vel ad inuidiã. In reb⁹ alienis:qa in p̃priis nõ difficile ẽ. Suis em̃ qſq; rebus facile cõmouet̃.i.magna vis ẽ rerũ ipſaꝝ:vt ſi indigna dolorẽ ſi calamitoſa cõmiſerationẽ ſi ſupba inuidiã ſi flagitioſa odiũ cõmouere poſſit. Eorũ.ſ.argumẽtorũ:q̃ ex ipſis locis ſumunt̃. Agas dicendo q̃ʒtũ ad geſtũ corpis. Tractes:q̃ʒtum ad p̃nunciationẽ vocis. Nibil vt opus ſit ſimulatõe:vt in re vera nõ ſimulandũ:neq; fingendũ:quũ res ipſa impellat quo cã ipſius requirere videat̃. Ipſa em̃ argumentum a minori ad maius:nam ſi res ipſe eiuſmodi ſunt.vt facile pmouere poſſint alios:q̃ʒto magis cõmouere poterũt oratorẽ ip̃m qui ea inuenerit:& inuenta p̃nũciauerit. Et ne boc in cauſis ſenſus quidẽ breuior eſt ac dilucidior. Dicit em̃ non eſſe admirandũ ſi orator in re vera mouet̃:quũ biſtrio in re ficta inflamet̃:quũ p̃ſertim alter de ingenio tm̃ p̃clitet̃. Orator vero etiã de fide de officio:de diligentia:q̃ multo maiora ſũt. In cauſis:q̃ agunt̃ in foro apud iudices. Iudiciis.i.in cauſis q̃ agunt̃ a centũ viris. Amicorũ p̃iculis:q̃ p̃pulſant̃ apud pp'm:tibi ſuffragiis ppl'i abſoluit̃ aliqs aut cõdemnat̃. In cõcurſu:ſingula ſingulis redde: In cõcurſu boĩm:q̃ʒtum ad p̃icula:vbi agit̃ de ſalute ciuis ad pp'm:cuius ſuffragiis vl' dãnat̃ vel abſoluit̃. In ciuitate:in iudicio centũ viroꝝ:vbi de iure agit̃ quorũ iudiciũ ſm mores & inſtituta maiorũ explicat̃ & obſeruat̃. In foro in cauſis forẽſibus apud p̃torẽ:vbi accuſat̃ reus:aut defendit̃.

Hoc videlicet vt cõcitet̃ auditorũ animi:& ẽ vna rõ quare cõmoueri debeãt oratores qa agit̃ de æſtimatõe ſui ingenii. Quũ ficti.i.in qbuſdã reb⁹ q̃ cõmiſcũt̃:ſicuti poetæ fabulas nõnũq; cõponũt ꝯmiſeratiõe plenas. Cogitatõe ſæpe em̃ cogitam⁹ res cõmiſeratiõe digniſſimas. Noſtri nõ ſolũ agit̃ iudicium nr̃i ingenii:nunquid de ingenio noſtro bene aut male ſentiant auditores. Quãq; quũ p̃feſſus ſis id.i.

flãmatus ip̃e ad eã:& ardẽs acceſſeris. At ne boc forte magnũ:ac mirabile eẽ videat̃:boĩem totiẽs iraſci: totiens dolere:totiens oĩ motus aĩ cõcitari p̃ſertim in rebus alienis:magna vis eſt eoꝝ ſniaꝝ atq; eorũ locorũ quos agas:tracteſq; dicendo:nibil vt opus ſit ſimulatione & fallatiis. Ipſa.n.natura orõis eius q̃ ſuſcipit̃ ad alioꝝ aĩos pmouẽdos oratorẽ ip̃m magis etiã q̃ꝑ queq̃ꝑ eorũ q audiũt pmouet:& ne boc ĩ cauſis ĩ iudiciis ĩ amicoꝝ p̃icul' & in cõcurſu boĩm ciuitate in foro accidere miremur. quũ igr̃ nõ ſolũ ingenii nr̃i exiſtimatio cõſiderãda eſt nã id eẽt leuius q̃ꝑq̃ꝑ quũ p̃feſſus ſis:id poſſe facẽ qđ pauci:ne id qdẽ negligendũ ẽ ſꝫ alia ſunt maiora m'lto.fides.officiũ.diligẽtia.qbus rebus adducti etiã quũ alieniſſimos defẽdimus:tñ eos alienos:ſi ip̃i viri boni volumus b'ri exiſtĩare nõ poſſumus:ſꝫ vt dixi:ne boc ĩ nobis mirũ eẽ videat̃:qd põt eſſe tã fictũ. q̃ꝑ ſcæna q̃ꝑ fabulæ: tñ in boc gñe ſæpe ipſe vidi quũ ex pſona mibi ardere oculi boĩs biſtrionis viderent̃. ſpondialia illa di

facultatẽ orãdi. Negligendũ.ſ.ab eo oratore:qui ſe ĩ paucoꝝ nũero cõnumerari & baberi voluerit. Sꝫ alia ſunt maiora:ſed q̃ diligẽtius ſũt oratori cõſeruãda. Fides conſtãtis bõis. Officiũ viri. Diligẽtiaꝫ ſtudioſi & vigilãtis. Quibꝰrebus:quia nõ minoris faciẽda ẽ fides offm̃ diligentia.nã ſi bæc ſuare voluerimꝰ quũ alienos defendemꝰ:debemꝰeos nõ alienos ſed nobis coniũctos exiſtimare. Conſtãtia:in fide. Probitate:ĩ officio.i.nõ ſolũ conciues fideliter & ſtudioſe:ſed etiã alienos: q̃ſi conciues defendere debemꝰ. Boni viri:ſi fidẽ:offm̃:diligẽtiãqꝫ ĩ cauſis ſuabimꝰagẽdis.

cẽtis ſegregare abs te auſus. aut ſine illo ſalamina ingredi:neqꝫ paternũ aſpectũ es veritus: nũq̃ illũ aſpectũ dicebat.qn mibi Telamon iratꝰfurere luctu filii videreť vt idẽ iflexa ad miſabilẽ ſonũ voce: quẽ ętate exacta idigẽ libeꝝ laceraſti:orbaſti extinxiſti: neqꝫ fris necis: neqꝫ eius gnati parui: q tibi ĩ tutelã ẽ traditus flens:ac lugẽs dicere videbať. Quę ſi illæ biſtrio quotidię quũ ageret.tñ recte agere. ſine dolore ñ poterat qd pacuuiũ putatis ĩ ſcribendo leui aĩo ac remiſſo fuiſſe fieri nullo mõ potuit. ſæpe.n.audiui poetã bonũ neminẽ id qđ a Democrito et Platõe ĩ ſcp̃tis relictũ eẽ dicũt ſine iflãmatiõe aĩoꝝ exiſtere poſſe. & ſine quodã afflatu q̃ſi furoris:q̃re nolite exiſtimare meipm.q nõ beroũ veteres caſus fictoſqꝫ luctus velim imitari atqꝫ adunbrare dicendo: neqꝫ actor ſim alienæ pſonę. ſed auctor meæ quum mibi.N. Aquilius in ciuitate retinẽdus eẽt.quæ in illa cauſa per orãda fecerim ſine magno dolore feciſſe. Quem

Quid poteſt eẽ tã fictũ. Et ĩ bis fabulis ſæpe biſtrio iflãmať:nõ igiť mirũ eẽ debebit:ſi ĩ veris cauſis orator cõmoueri poterit. Fictũ tã fabuloſũ: vanũ & falſum: qa in ſcæna & in fabul' nec vera nec veriſimilia tractãť plærũqꝫ. Genere: fabularũ q̃ narranť in ſcæna. Perſona.i.larua vt iuniores dñt quã mimi induũt vl' principis vl' regis:& alius bmõi. Dr̃ aũt pſona vl' ꝙ faciei adbibita pſonet: vl' vt aliis placet. Ex pſona.ex foraminibꝰ pſonæ ſcintillare oculi videť quũ illa narrabat plena idignatiõis: vbi inducit Telamõ Teucrũ icrepantẽ: ꝙ ſine fratre ſuo Aiace domũ redire auſus fuiſſet. Quũ.Telamõ duos filios ſuos ad bellũ Troianũ mitterẽt. Aiacẽ:& Teucrũ.bũc iã grandiorẽ illũ iuniorẽ:p̄cæpit Teucro ne ſine aiace rediret. Aiax quũ multa fortia facta apđ Troiã geſſiſſet:& ſingulari certamine cũ bectore certaſſet vñ æquo marte diſceſſit: poſt aliqđ tp̃s contigit vt Acbilles p inſidias occideretur a paride quũ ſub pactione Polyxenæ cuiꝰ amore ardebat acbilles: in templũ iouis veniſſꝫ & ſupplex ad altaria cõſtitiſſet vt puella ſibi deſponſareť:& paris q in tẽplo delituerat ſagittis eum occidit. Deinde certamẽ iter græcos fuit vtriꝰ arma Acbill' eẽ deberẽt q̃ vulcanꝰ thetidis p̄cibꝰ fabricauerat: tandẽ oraculo babito vt fortiori & ꝓpingori dareñť. Aiax & Vlyxes iter ſe cõtendere. aiax ꝙ fortior & ꝓpinquior. Vlyxes aũt ꝙ fuiſſet prudẽtior & fortior anponẽdus g non ſolũ robore corpis ſed etiã conſilio multũ valuiſſet. Quũ diu diſceptatũ fuiſſet tandem agamennon arma adiudicauit Vlixi: q̃ facto aiax indignatus eſt: vt nullo mõ iniuriã banc ferre potuerit & in furorẽ conuerſus quuꝫ ſtabula irripuiſſet aĩalia cuncta occidit: ſed ex cæteris ſuem vnũ ingentẽ cœpit: & credens ſe tentoria inuaſiſſe. Vlyxis euꝫ q̃ſi Vlyxẽ pedibꝰ trabe ſuſpẽdit & vſqꝫ ad necẽ verberauit. poſtea vero quũ ad ſe rediit dolore nimio compulſus deſerta loca petiit a caſtris ibi ſe gladio tranſfixit. Capta igiť troia. quũ Teucer rediiſſet in patriaꝫ grauiter increpatus ẽ a Telamone pr̃ g impauerat ne ſine fratre rediret. quẽ diſcedenti cõmẽdarat. ſed qđ ad ꝓpoſitũ ptinet: pacuuiꝰ fabulã ſiue tragœdiã cõpoſuit in q̃ introducit Telamonẽ Teucrũ increpanteꝫ: ꝙ relicto aiace rediiſſet in patriã. Dicit aũt quũ in ſcæna biſtrio bæc narraret: tanta erat indignatiõe vt ſcintillæ q̃dã ex pſone foraminibꝰ emicare videreñť. Dicẽtis ꝓnũciãtis. Spondialia.i.metra illa ſpondaica. Segregare abs te verba ſunt Telamonis. Nunqꝫ.i.nunqꝫ inqt videbaꝫ aſpectum biſtrionis imitantis Telamonem: quin ipſe telamon ante oculos meos eſſe videreť. Segregare:ſeiungere Aiacem. Salamina.accuſatiuus græcus eſt inſulam & patriam eiuſdem nominis. Eſt aũt in Euboico mari cõtra atbenas ſita. Hiſtrionis imitãtis Telamonẽ furentẽ. Vtilẽ inflecti. Apparet ergo in ſupiori alio genere vocis vtendũ eẽ alio etiã boc loco: qa in ſupiori neceſſe ẽ cõcitata voce vti orator eſt vt dolor oſtendi videať in boc vero miſerabili. Idem.ſ.biſtrio. Infectia cõtẽtione vocis ad remiſſionẽ nã ſicut concitatio ad indignationẽ: ita remiſſio ad cõmiſerationẽ mouet auditorẽ. Inflexa.i.mutata voce in miſerabilẽ ſonũ. Exacta decrepita. Indigẽ libeꝝ.ꝑ liberoꝝ ꝓpter decrepitã ætatem. Laceraſti dolore Orbaſti:ſolitudine. Extinxiſti:acerbitate vitæ: quia mibi vita acerbior eſt ipſa morte. Parui quem Aiax in caſtris genuerat ex Termeſſa concubina. Flens ac lugens. Differentia eſt inter flere ac lugere: Flere eſt lacbrymis dolorem oſtendere. Lugere eſt quum exterius dolorem vultu ipſo atqꝫ aſpectu declaramus. Vnde legimus matrone Bruti:& Valerii memoriam annũ luxerunt non ꝙ lacbrymate fuerint annum: Neqꝫ enim id fieri potuit ſed intelligimus luxerunt: id eſt mœſtæ fuerunt. Quæ ſi. Ecce nunc redit ad exemplum ſupra poſitum. Et ſi mouentur biſtriones qui verba a poetis accepta pronunciant. q̃nto magis ipſi poete commoueñť qui excogitant & ponunt: ſi poete qui componunt moueñť multo magis q̃ꝫ biſtriones: quid facere nos oratores oportet: qui nõ ſolũ inuenimus vt poete. ſed etiã inuenta ꝓnũcia-

mus:vtriuſq̧.n.motū: & cogitatiōis & ꝓnūciationis habem⁹. Quæ.ſ.verba:vt ſupra diximꝰ cōmiſerati
onis & idignatiōis plena. Quotidie:quotieſcunq̧ ludi agerent̃ i ſcæna. Sæpe.n.audiui: Probat qđ ſu
peri⁹ dixerat:videlicet Pacuuiū ipm:quū hæc i tragœdia ſcripſit ſupradicta:vbi itroduxit Telamone acri
us icrepare Teucrū facere nō potuiſſe:qn ipē moueretur:& ꝓbat auctoritate neminē poetā bonū eē: qui
non moueret̃ i ſcribēdo:hinc ē illud qđ apđ Virg.poetæ in anire dñr:vt inſanire libet: qm̃ tibi pocula po
nā. Sæpe.n.quia & ipi ita ſenſerūt:optere inflāmari poetā ſi carmina ſcribit. Sine iflāmatione.i.quin nō
inflāment̃ animi quū carmia ſcribūt. Af
flatu:q̄ſi afflatu diuini furoris. Quare
nūc ifert qđ intēdit.ſ.cōcluſionē: quā mĺ
tis ꝓbauit argumētationib⁹. Si i re ficta
mouent̃ poetæ:multo mag̃ oratores in
re ſeria moueri debēt Hercū.ſ.Telamo
nis:aut aliorū eiuſmōi:q̄s illi imitādo ex
plicare conant̃. Heroum veteres quia
heroes veteres imitatu ſūt difficiles: naȝ
q̄ a mēoria nr̄a remota ſūt:renouare diffi
cili⁹ eē ſolet Veteres.ſ.a memoria remo
ti. Fictos:non veros: ſed a poeta cōpoſi
tos. Atq̧ adūbrare.ſ.imaginaria q̄daȝ
ſimilitudine rep̄ſentare vel vti vmbrā.i.
imaginē veritates effingere trāſlatio ſū
pta a pictore: qui quū aliquā imaginem
formare voluerit primo quidē eā adum
brat deinde adumbratā colorib⁹ effingit
Neq̧ actor:ſicut hiſtriones. Meæ.ſ.ho
neſtatis. Quuȝ mihi.M.Aquili⁹:de q̊
ſupra dictū ē:q belli aſiatici reliquias cō
fecit:ſed iuidiā conſecut⁹ ē:& ideo repetū
dis:accuſatus: ipē noluit dep̄cari iudices
ſed Antoni⁹:qui cū defendit:tunicā eius
diſcidit & cicatrices aduerſo pectore acce
ptas oñdit & idō dicit:nolite putare iudi
ces prius cōmotos eē q̧ ego. Quē:Et
oñdit quō maxia animi commiſeratione
cōmouerit auditores: Impatorē:contra
Mithridatē. Ouantē debilitatū:proſtra
tū.Et hic loc⁹ ē cōmiſerationis plen⁹ quū
oñdim⁹ nos i maxia fœlicitate fuiſſe dei
de fortuna variāte ad mi nimā conditio
nē recidiſſe. Diſcrimē.i.captis piculuȝ.
Aliis.ſ.auditorib⁹ & iudicib⁹. Senſi
equidē.Tūc quū cauſam illā cōmiſerati
onis plenā apđ iudices egi ipſos iudices eē cōmotos:qppe q lachrymis tpare nō poterāt. Ouantē:naȝ
triumphū qdē non meruit:ſed ouationē ſordida veſte idutū. De q̄ extenuat meritū ſuū Anto.vt videat̃
nō arte hæc dicere ſed potius q̊dā vſu.nā q̧tomagis oro ſine arte eē videt̃:tāto oib⁹ ꝓbabilior ē. Tunicā
.ſ.a pectore.C.Aqlii.Afflictū:crimine derelictū ab amicis. Mœrentē.ſ.ſordidatū. In ſummū diſcrimē
adductū:quippe cui⁹ de ſalute ambigebat̃. Sū ipē captus qa ipā orōnis natura me iuitū etiā ad miſcđiam
impellere potuiſſet. Mœſtū ac ſordidatū:qa ſenex.M.Aquili⁹ triſtis ab oib⁹ amicis ſuis deſtus: demiſ
ſis oculis iudiciū expectabat.ſed.M.Anto.quū i optimā ſpem erexiſſet:nudato pectore eius populo vni
uerſo cicatrices oñdens:oēs i miſcđiam cōmouebat. Diſcinderē:diloricarē dixit ſupius. Oſtenderem
nudo pectore:honeſtas:pulchras.i.aduerſo pectore accæptas & nō a tergo:qđ fugiētis eſt. C.Mari⁹.C.
Mari⁹ collega erat.M.Aquilii quo tpe hæc geſta ſūt. Mot⁹:quū lachrymas emitteret:ob nimiā cōmiſe
rationē. Mœrore orōnis.i.mœrore quē oro mea cōmouebat. Præſens:in iudicio. Collegam ſuū.ſ.
Aquiliū. Crebro.i.altero q̊q̧ verbo. Cōmendarē. Dicebā em̄ q̄lis fortuna fuerit Marci Aquilii ho
dierna die:talē & reliqui impatores expectent:quotiens aliquid eis aduerſi cōtigerit: Nō fuit hæc.ſ.im
ploratio q̄ iplorabā:deos:ciues:hoies:ſocios iploro velitis huic ciui miſero adeſſe i ipius piculo ac diſcri
mine. Sine meis lachrimis:quia lachrymas ſimul emittens magno animi dolore afficiebar. Quid oi
b⁹ ſi iquit quū hæc verba ꝓnunciarē ſine meis lachrymis ꝓnūciaſſem non mō lachrymas ciere:& alios ad
miſcđiam concitare nō potuiſſē ſed me ēt ridēdū p̄buiſſeȝ. Q̄obrē nūc cōcludit q̄ quū ita ſint iudices cō
moui poti⁹ q̧ docui. Ego bon⁹ atq̧ erudit⁹ ironice loquit̃. q.d.qui mime idone⁹ mgr̄ ſuȝ apđ tātos vi
ros. Iraſci:dolere flere bono ordine ꝓcedit. Quāq̧ ſenſus ē dixi me vos admonere q̧uis iam pridem id
tu feceris Sulpiti vt nulla admonitione indigeas. In accuſando ſodali:id eſt in cauſa. C.Norbani.qui il

em̄ ego conſulē fuiſſe īperatorē: ornatū: a ſenatu:
ouantē i capitoliū aſcēdiſſe meminiſſem hūc quū
afflictū:debilitatū mœrentē:in ſūmū diſcrimē ad
ductum viderē: non prius ſum conatus miſcđiaȝ
aliis cōmouere:q̄ꝑ miſcđia ſuȝ ipſe captus: ſenſi eq
dem tuȝ magnope moueri iudices. quū excitaui
mœſtum:ac ſorditatū ſenē:& quū iſta feci quę tu
Craſſe laudas:non arte de qua qd loquar: neſcio:
ſed metu magno animi:ac dolore vt diſcinderem
tunicā: vt cicatrices oſtēderē quū. C.Mari⁹ mœ
rorē orōnis meæ pręſens ac ſedēs multū lacrymis
ſuis adiuuarunt: cunq̧ ego illū crebro appellans
collegā ei ſuū cōmēdarē:atq̧ ipſum aduocatum
ad cōem impatorū fortunā defēdēdā iuocarē.nō
fuit hęc ſine meis lacrymis nō ſine dolore magno
miſeratio:oīmq̧ deoꝝ & hoīm: & ciuiū: & ſocio
rū imploratio qbus oībus verbis q̄ a me tū ſūt ha
bita.ſi dolor abſuiſſet meus non mō nō miſerabi
lis ſed etiā irridēda fuiſſet orō mea. q̄ꝑobrem hoc
vos doceo ſulpiti.bon⁹ ego videlicet atȝ erudit⁹
magr̄ vt i dicēdo iraſci.vt dolere vt flere poſſitis.
q̄ꝑq̄ꝑ te qdē qd hoc doceaȝ q in accuſando ſodali
meo tātū incēdiū: nō orōne ſolū ſȝ multo etiā ma
gis:vi & dolore:et ardore animi cōcitatas vt ego

lū accuſabas: ꝙ populū aduerſus Cepionem concitaſſet. Sodali: quia. C. Norbanꝰ q̃ſtor fuit Antonii ī ciliciā ꝓficiſcenti. Vi vehementia. Ardore: iflāmatione. Vix conarer. i. tanta ꝑturbationem omniū concitaras: vt eā vix ſedare poſſem: ſicut quū īcendiū magnū ſuſcitatū fuerit: non facile extingui p̃t. Habueras. n. Oñdit hoc loco Anto. cām illā: q̃. C. Norbanū tribunū plæ. defendit: qui plæbē cōcitauerat aduerſus Cepionē fuiſſe difficilimā nā Catullꝰ multa ip̄e ī ea cauſa aduerſus Norbanū habuit adiumenta: q̃ hoc loco cōmemorat: & quēadmodū plurima Catullo cōmoda erant: ita multa ſibi ī eadem cauſa incommoda fuiſſe demōſtrat hoc aūt facit vt defenſionē ſuā oñdat laudabiliorē fuiſſe.

ad id reſtiguēdū vix conaret accedere hūeras em̄ tu oīa ī cā ſupiora: vī: fugā: lapidatiōꝫ: crudelitatē tribunitiā: ī cepiōis ḡui: miſabiliq̨ caſu: ī iudiciū vocabas: deīde p̄ncipē & ſenatꝰ: & ciuitatis. M. æmiliū lapide ꝑcuſſū eē cōſtabat. vi pulſum ex tēplo. L. Cottā: &. T. didiū quū ītercedere vellēt rogatōi nēo poterat negare. Accedebat vt hic tu adoleſcēs ꝓ rep. q̃ri ſūma cū dignitate exiſtimare ego hō cēſoriꝰ vix ſatis honeſte viderer ſeditioſū ciuē: et ī hoīs cōſularꝪ calamitate crudelē poſſe de ſēdē. Erāt optimi ciues iudices: viroꝝ bonoꝝ plenū foꝝ vix vt mihi tenuis q̃dā venia daret̄ excuſatiōis qđ tñ eū defēdere: q mihi q̃ſtor fuiſſꝫ: hic qd ego dicā. me artē aliq̄ adhibuiſſe qd fecerī: narrabo: ſi placuerit: nos meā defenſionē ī artis loco repōetis. Om̄iū ſeditionū gña: vitia: ꝑicula collegi

Naꝫ q̨ cauſam ꝑiculoſam atq̨ difficilē defēdit hic ſine dubio vim magnā dicendi ſe hr̄e demonſtrat. Habueras: recte quidē incendiū īcitaueras. In cauſa. C. Norbani: Vim ppl'i aduerſus Cepionē concitari Fugā. ſ. factā ex foro. Lapidationē qa cōſtat lapides coiecto fuiſſe ī contionem & īde tribunos plæbis deturbatos. Crudelitatē. ſ. Norbani tri. plæ. In graui caſu Cepionis: ī quē tribunus plæbis ppl'm cōcitauerat ꝙ amiſſo exercitu cū paucis ip̄e fugiſſet. Læpidū. Nā. M. Maniliꝰ Læpidus q̃ tp̄e acta ē cauſa. C. norbani accuſantis Cepionē: & ip̄e a foro cū cæteris lapidibꝰ eiectus fuerat: qui bis cenſor cōſul & pōtifex maximꝰ fuit: & p̄riceps ſenatꝰ aliquotiēs fuiſſe legit̄ ꝙ qa maxīe auctoritatꝪ vir erat: & dignitatē ipiꝰ cōtumelia affectā q̃rebat̄ plurimū īde cōmodi accedebat ipiꝰ cāæ. Principē: videlꝫ. M. æmiliū. L. Cottā &. T. didiū Hi tribuni plæ. erāt collegæ. C. norbani: & a cepiōe cōtra C. Norbanū collegā appellati fuerant vt ſibi in periculo adeīſſe vellent: habebāt. n. poteſtatem tribuni a reo appellati intercedere quo minus aduerſus eū ageretur & ſi tribunus plæ. aliquis alicui ciui romano diem dixiſſet cæteri tribuni plæ. appellati erant em̄ decem intercedere poterant quo minus ille dānaretur. Dicit em̄ quum tribuni plæ. appellati eſſent a Cepione aduerſus. C. Norbanum accuſatorē eius & illi interceſſionem pararēt: facta lapidatione vi ē foro eiecti ſunt: & hæc cōmoda Catullus cōmemorat: q̃ ip̄e habuit accuſando Norbanū qui defendebat̄ ab Antonio. C. Norbanus qui harum rerū omniū auctor fuerat: ꝙ accuſauerat Cepionē: nam vt legit̄ in hyſtoriis. Cepio damnatus eſt cum magno tumultu popu. ro. poſt actionē factam ædium: bona om̄ia eius publicata ſunt: & eorum auctor fuerat. C. Norbanus: ꝙ turpiter amiſſo exercitu fugerat. Quum igitur accuſaretur. Norbanus a Catullo. Antonius ſumma arte & vi dicendi eum defendit. Hic in hac cauſa. Tu adoleſcens. Adoleſcentes ſolent eſſe: imo ſunt feruentiores ad turbandum reipu. tranquillitatem. Quum igitur ageret aduerſus ſeditionē: id ipſi non poterat non eſſe: maximo decori: & econtrario ſenior quum ſeditionem factam defenderet id præter dignitatem ſuam facere videbatur. Iccirco dicit in cauſa magna cōmoda fuiſſe Catullo: ſumma autem incommoda Antonio. Ego homo cenſorius ego qui cenſor aliquando fueram: & pro ſeueritate cenſuræ debebam ſeditioſis ac turbulentis hominibus reſiſtere nunc contra videbar eos defendere. Cenſor. Quia. M. Antonius cenſor fuerat cum. L. Flacco: in qua cenſura nota ſua affecerunt duornium: ꝙ de coercendis ſumptibus legem abrogauerat. Seditioſum. ſcilicet Norbanum. In hominis conſularis. id eſt Cepionis qui conſul fuerat. Optimi ciues præterea equæſtris ordinis viri huius cauſæ iudices erāt: quibus præſentibus non videbatur ſeditio poſſe defendi. Bonorū virorū qui omnes fauere videbant̄ cauſæ cæpionis. Tenuis ꝑexigua. Excuſationis: perexigua hæc eſt excuſationis ratio: ꝙ quæſtorē ſuū defendebat: & tamen q̨uis tenuis: ꝙ nō ideo ſeditioſū ciuem defendere debes: quia q̃ſtor tuꝰ fuerat. Hic ego. In tot tantiſq̨ difficultatibus huius cauſæ: in qua. C. Norbanum defendit: nō dicam inquit qua arte fuerim vſus quippe qui nullam habeo: qua iactari poſſim: ſed quid ꝓ conſuetudine fecerim explicabo: vt etiam ſuperius oſtendit. Vos meam defenſionem: quia quum ego ante oculos meam defenſionem poſuero nos poſtea in quacunq̨ artis parte volueritis: eam reponetis. Omnium ſeditionum genera: Quum maieſtatis ageretur in. C. Norbanum: ꝙ populum aduerſus cepionem concitaſſet. Antonius ita defendit eum vt oſtenderet non omnem ſeditionem pernitioſam eſſe: ſed multas plerūq̨ iuſtas: & reipu. vtiles fuiſſe. Ergo hanc theſim ꝓ argumento ſuſcæpit. i. īfinitam quæſtionem: vt oſtenderet iuſtas ſeditiones: & non nunq̨ vtiles fuiſſe ciuitati. Deinde ad hypoteſim deſcendit. i. ad hanc certā cauſam. C. Norbani: & ex illa traxit argumentū. Si vlla ſeditio iuſta fuit. & vtilis hic populi motꝰ aduerſus cepionē iuſticiæ plurimum præ cæteris habuerit: hoc enim eſt quod ſuperius dixit primo vim ac naturam rei eſſe in omni

bus cauſis antea conſiderandũ: deinde ad ſpecialitatẽ deſcendendũ: vt verbi gr̃a. Si vnq̃ ſeditiões vtiles iu
ſte fuerũt & vtiles: fuerũt aũt ꝑmultæ: hũc certe motũ iuſtiſſimũ fuiſſe negari nõ p̃t. Genera diuerſitates
Vitia.i.cauſas a p̃cedẽti q̃d ſequit̃. Pericula: caſus ſeditionũ. Collegi: cõgregaui & añ oculos poſui
Omniũ ſeditionũ: Quia multæ ſeditiones fuerũt vt apud Liuiũ legimꝰ: Sed duæ p̃cipue extiterũt me
morãde quaꝝ prima facta fuit in ſacrũ montẽ: quodã Sicinio auctore: ob fœneratoꝝ crudelitateꝫ q in vin
culis tenebãt: quos nexos vocabãt: ſed hãc ſeditionẽ miſſus Agrippa cõciliauit quũ fabulã de corpe a cæ
teris mẽbris diſſentiẽte narraſſet & tunc
tri. plæ. creati ſunt. Siciniꝰ. & L. Albiniꝰ:
q tres ſibi collegas optauere q̃bus latio
auxilii aduerſus cõſules eẽt & iã cõſular̃
p̃tãs minui cœpta ẽ hæc prima fuit. Sc̃da
vero facta ẽ i auẽtinũ mõtẽ. Virginio cõ
citãte plæbẽ aduerſus decẽ virorũ ſuper
biã & p̃cipue Appii Claudii libidinẽ. Di
uilius tri. plæ. & Vale. deinde legẽ tulit ne
qs mgr̃m ſine ꝓmulgatiõe crearet: euꝫ q
creaſſet occidi ius: faſq; eẽt. Diuliꝰ ꝓmul
gauit. Si qs po. ro. & mgr̃m ſiue ꝓuoca
tione crea ſſet: tergo capiteq; puniret̃. Et
hæ duæ ſeditiões p̃cæteris cõmemorant̃
q̃ famoſæ ac clariſſimæ fuerũt apd̃ ro. ſed
p̃ter has multas fuiſſe cõſtat. hæ vero rei
pu. vtiliſſime fuerũt: & iuſtæ: iõ nõ dubi
tamꝰ has cauſas ab Anto. i cã. C. Norba
ni fuiſſe recitatas. Tũ deiñ vbi hãc q̃
ſtionẽ infinitã vbi concluſit fuiſſe ſeditio
nes nõ ſolũ iuſtas ſed etiã vtiles. Exigi
.i. expelli. Terẽ. Expectãdæ nobis an ex
igẽdæ ſint prius. i. expellẽdæ. Scimꝰ eniꝫ
quõ cõcitauerit pp̃l̃m. Brutꝰ ille auctor li
bertatis romanæ. deiñ Vale. publi. & Lu
cre. cõſules. Neq; tri. plæ. ſine diſſenſi
one nobiliũ ſicut pauloañ primo Siciniꝰ
vir tribunitiꝰ deiñ Virginius q̃ ſeditões
cõtra nobiles facte ſunt primo aduerſus
fœneratores: qui ære alieno ciues oppreſ
ſerãt. Neq; plæbeſcitis primo quideꝫ a

eamq; or̃onẽ ex oĩ reip. nr̃e tẽpoꝝ varietate repe
ti: cõcluſiq; ita vt dicerẽ: & ſi om̃es ſp̃ moleſti ſedi
tiones fuiſſent: iuſtas tñ fuiſſe nõnullas & ꝓpe ne
ceſſarias: tũ illa q̃ mõ Craſſus cõmemorabat egi
neq; reges ex hac ciuitate exigi: neq; tribũos plẹ
crẹari: neq; plẹbeſcitis totiẽs cõſularẽ p̃tãtem mi
nu neq; ꝓuocationẽ patronã illã ciuitatis ac vin
dicẽ libertatis po. ro. dari ſine nobiliũ diſſenſiõe
potuiſſe. At ſi ille ſeditiões ſaluti huic ciuitati fuiſ
ſent. nõ cõtinno: ſiqs motus pp̃l̃i factus eẽt: id. C.
Norbano in nefario crimine: atq; i fraude capita
li eẽ ponẽdũ. Q̃d ſi vnq̃ popu. ro. cõceſſum eſſet:
vt iure concitatus videret̃: id q̃d docebã ſæpe eẽ
cõceſſum nullã illa cauſa iuſtiorẽ fuiſſe. Tu oẽm
or̃onẽ traduxi: & cõuerti in increpãdã cepionis
fugã: i deplorãdũ iteritũ ẹxercitus ſic. & eoꝝ do
lorẽ q lugebãt ſuos or̃one refricabã & aĩos eq̃tũ
romanorũ apd̃ quos tũ iudices cauſa agebat̃. ad
Qu. cepionis odiũ. a quo erãt ipſi ꝑꝑ iudicia aba
lienati renouabã atq; reuocabã. Q̃d vbi ſenſi me

Sicinio creati tribuni plæ. deiñ aduerſus conſularẽ poteſtatẽ: plæbeſcita dicebãt̃ plæbis ſtatuta. Nã ſciſce
re ſtatuere ſignificat ergo plæbiſcita ſtatuta plæbis. Statuta aũt plæbis erãt leges q̃ rogã tibꝰ tribunis latæ fuiſ
ſent. Patronã quia ſic conſules: aut alius quis magiſtratus plæbẽ contra ius vrgere videret̃ poterat qui
vrgeret̃ ad pp̃l̃m ꝓuocare: & id firmũ erat: ſiue abſolutus ſiue dãnatus fuiſſet. Patronã tutricẽ ac defen
ſatricẽ. Nã patronꝰ dr̃: qui aliquẽ i ꝑiculo defendit. Cliens vero qui defendit̃. Nobiliũ. i. principũ. nam
nõ ſolũ nobiles dñr patricii hoc ẽ qui claro ſanguine nati ſunt ſed etiã plæbei: quia nobiles dicuntur fama
ac noie clari ſunt: vñ etiã plerũq; nobilẽ appellamꝰ eũ qui p̃ditus ẽ i gentibꝰ vitiis. At ſi ille: Quũ mult̃
r̃onibꝰ hanc q̃ſtionẽ firmaſſet. anto. deiñ ad cauſã rediit. de q̃ agebat̃ nõnullas ſeditiones reip. vtiliſſimas
fuiſſe: hãc vero iuſtã q̃ĩ n eũ: qui negligentia po. ro. exercitũ ꝑdidiſſet. Ille: ſupra memoratæ. Saluti q̃
creati fuiſſent tri. plæ. & iminuta poteſtas conſularis: q̃ tm̃ imperii habebat: vt nulla ſpes eẽt libertat̃. Mo
tus: minuẽdæ cauſæ dixit. Seditio. n. ẽ plus q̃ motus. Fraude: pœna. Q̃d ſi unq̃. Concludit ſi vnq̃ ſe
ditio fuit iuſta. ꝑfecto hæc iuſtiſſima fuit: q̃ Caius po. ro. cõtra Cepionẽ cõmouit. Illa. ſ. cauſa. C. Norba
ni. Id q̃d docebãt. mult̃ rationibꝰ confirmauit ſupius po. ro. ſæpiſſime conceſſum eẽt ſeditiones conci
tare. Tũ oẽm: poſtq̃ vidi ſemel auditoꝝ animos mihi fauere cœpi iquit exaggerare crimen Cepionis:
q̃ amiſſo exercitu populi romani: turpiter fugiſſent. Interitũ. quia amiſſus erat exercitus: quũ aduerſus
cimbros pugnaret. Et eorũ dolorẽ: q̃a cõmemorabã m̃ltos: qui occiſi fuiſſent i illa fuga: & quibꝰ pote
rã verbis lachrymas auditoribus concitabã. Refricabã: incendebã: & renouabã & eſt tranſlatio ab vlce
re quod ſi refricueris exacerbatur dolor. Qui lugebant ſuos videlicet qui parentes fratres: filios ꝓpin
quos ſuos in exercitu amiſſos lugebant. Et animos & ecce quod dixi: & optimi iudices erant. Ani
mos. ſ. incendebam: quia iudices erant huius cauſæ. Iudicia: quæ tũc ipi equites exercebãt. In poſſeſ
ſione iudicii. i. poſſediſſe eos qui iudicia tractabãt. Ipſi abalienati ꝓpter iudicia quibus ſæpe agitatus fu
erat Cepio a ꝓpinquis: & cognatis occiſorum. Quod vbi ſenſi. Nunc quum iam videret contionem
ferme omnẽ in lachrymas eẽ ſolutã: & conciliatos ꝓpemodũ auditoꝝ aĩos oñdit ſe ad aliud orationis ge
nus cõtuliſſe: videlicet commiſerationem vbi multa de ſua in Norbanum neceſſitudine commemorauit
In poſſeſſione. exulceratis iudicum animis. Defenſionis. i. conciliatis ꝓpe modũ populi animis quũ

oſtenderē illũ populi motũ iuſtiſſimũ fuiſſe in Cepionē. Exulceratis:odio & iuīdia in Cepionē. Calā mitate: qđ videlicet romanæ iuuẽtutis nobiliſſimi cecidiſſent. Luctu quia lugebãt ſuos ĩ ea trepidatione amiſſos. Deſidero:qa deſiderabãt amiſſos. Vebemẽtia atqꝫ attroci qđ fit ꝑ verborũ amplificationē:& vocis contentionē:boc genꝰ orōnis initio babuerat.nã contẽtio ꝑ amplificationē ē:quũ vebemẽtiꝰ & acriꝰ vrgemꝰ aduerſariũ.Sermo ꝑ cõquæſtionē ē quũ voce remiſſa:& verbis:& ſententiis mitioribꝰ auditorē tẽtamꝰ.Lenitatis ad vocē. Et mãſuetudinis ad verba:& ſenſus orōis.Et nũc icipit tractare illud cõmiſerationis genus.

In poſſeſſione iudicii:ac defenſiōis meæ cõſtitiſſe qđ et ppl'i beniuolẽtiã mibi cõciliarã:cuius ius ẽt quũ ſeditionis cõiunctione defenderã: & iudicũ aĩos totos: vel calamitate ciuitatis.vl' luctu.ac deſiderio ꝓpinquoꝝ:vel odio ꝓprio:ĩ cæpionē.ad cãm nr̃am cõuerterã: tũc admiſcere buic gn̄i orōnis vebemẽti:atqꝫ atroci:genꝰ illđ alteꝝ de q̃ ante diſputaui lenitatis & mãſuetudinis cœpi.me pro meo ſodali:q mibi in libeꝝ loco:more maioꝝ eē deberet & ꝓ mea om̃i fama ꝓpe fortuniſqꝫ decernere: nibil mibi ad exiſtimationē turpiꝰ nibil ad dolorē acerbiꝰ accidere poſſe q̄ ſi is: q ſæpe alieniſſimis a me ſed meis tñ ciuibꝰ ſaluti exiſtimarer fuiſſe ſodali meo auxiliũ ferre non potuiſſem. Petebã a iudicibus: vt illud ætati meæ:vt bonoribꝰ vt rebus geſtis:ſi iuſto ſi pio dolore me eē affectũ viderẽt cõcederẽt. p̄ſertim ſi in aliis cauſis intellexiſſent oĩa me ſemꝑ ꝓ amicoꝝ ꝑiculis:nibil vnq̄ pro me ipſo.dep̄catuꝫ:ſic in illa oĩ defenſione atqꝫ cauſa qđ eſſe in arte poſitum videbat̃: vt de lege apuleia dicerē vt quid eſſe minuere maieſtatem. explicarē ꝑ quaꝫ breuiter perſtrinxit atqꝫ attigi.

Dixi ꝓ meo ſodali q mibi in libeꝝ loco eē deberet. Sodali.i. q̄ſtore meo.C.Norbano nã maiores boneſte appellauere ſodalē miniſtrũ ſuuꝫ & rurſus magna indulgẽtia in miniſtros q̊ſ nõ ſolũ ſodales:ſed etiã filios appellabãt. Libeꝝ:ꝓ liberoꝝ. Decernere decertare. Pro mea oĩ fama.nã quũ tria ſint: q̄ mortalibꝰ chara eē debẽt ꝓpria ſalꝰ fama:& diuitiæ:duas tetigit loc loco.ſ.exiſtimationē & fortunã. Nibil mibi. bic ē ille cõmiſeratiōis locus in q̄ oſtẽdimus qdnã mali nobis euenturũ ſit: niſi cauſaꝫ obtinuerimꝰ: quẽadmodũ bic facit Antoniꝰ:oñdit.n. in quãta moleſtia & dedecore foret niſi ſodal' ſui cauſam obtinuiſſet:Exiſtimationē.reputationē vt ita dixerim & bonã famã:bãc ingt nõ mediocrē maculã mibi futurã ſi nibil iuuare poſſem.C.norbanũ:q mibi quæſtor fuiſſet: Turpiꝰ ignominioſius. Acerbiꝰ:aſperius. Quã ſi is.quã ſi ego: q mei ipſius rõem nõ babuiſſem:& ꝑatus ſꝑ extitiſſē ĩ amicis tuẽdis viderē nũc ſodalē meuꝫ a iudicibꝰ cõdemnari. Si ingt ego ſæpe defendi eos q mibi alieniſſimi fuerãt.ſed tñ ciues romani erãt:nequeã.C. Norbano qui nõ ſolũ ciuis romanꝰ ſit verũ etiã ſodalis ac tãta neceſſitudine cõiunctꝰ opitulari. Alieniſſimus a me Hoc ideo dicit Nã Anto.quẽadmodũ legimꝰ quũ quæſtor mitteret̃ in Siciliã:& Brunduſiũ vſqꝫ ꝑueniſſet:cognouit ex lr̃is amicoꝝ ſe inceſti accuſatũ fuiſſe. Qua re e veſtigio reuerſus ē ad vrbē ad cãæ dictionē:& cũ lege memia tueri potuiſſet:tñ maluit ſua ſe inocẽtia defendere apđ L.Craſſũ cuiꝰ tribunal ꝓ ipius ſeueritate reoꝝ ſcopulus appellabat̃:q̄ꝫ benefitio legis vti:q̄ noĩa eoꝝ vetabat recipi q ĩ magiſtratu eẽnt.Alii tñ babẽt alieniſſimis:qđ meliꝰ ē:& tũc argumentũ erit boc mõ:Si boc ĩpetraui.vt alieniſſimis a me:ſed tamē ipis ciuibꝰ romanis auxiliũ ferrē:q̄ꝫto nũc dolore cõficiar ſi boc ideꝫ in ſodali meo mibi amiciſſimo facere nõ potero. Is.ſ.ego talis.Aetati:q̄ iam ingraueſceret. Honoribꝰ quibus ſæpe quũ populi romani dignitate functus fuiſſet.ſ.conſulatu:cenſura:p̄tura & quæſtura. Rebꝰ gæſtis quas ego ꝓ repu.ſuſcæperã.& ſuſcæptas ſtrenuæ pægeram. Si iuſto:ſi pio poſt genus ſpeciē poſuit ſicut apud Virg.Quo iuſtior alter nec pietate fuit:nec bello maior & armis.Sic in illa in bac cauſa.C. Norbani qđ eſſet minuere maieſtatē q̄ artis eſſet etiã breuiter tetigi.qđ autē cõſuetudinis magis ē q̄ꝫ artis videlꝫ cõmendare norbanũ po.ro.ꝑ conciliationē & cõcitare auditoꝝ animos ꝑ amplificationem in eo plurimũ moratus ſum.boc loco oñdit quod ſuperius dixerat in cauſa diffinitiua puerile ē vocabule vim & naturã diffinire at vero augere & amplificare.id ꝓpriũ eſt oratoris:& vim maximã babet ad defendendum quod quiſqꝫ voluerit. De lege apuleia dicerem quia id puerile videbat̃ verbis diffinire quid eſſet ledere maieſtatem.nam Apule.legē tulit vt capitis damnarent̃ bi qui maieſtatē ciuitatis minuiſſent. Explicarē oſtenderē ꝑ diffinitionē. Perſtrinxi ſuccincte tractaui. His duabus.ſ.conciliando:& mouendo:quia iamdiu boc agit Anto.vt tria genera ꝑſuadendi oſtendat.ſ.cõciliare:mouere & docere. Commendationē.ſ.conciliando. Concitationē mouẽdo. Quæ minime.i. de quibus rbetores:qui dicendi præcepta tradiderunt ſemiplene dixerunt. Vt & acerrimus.Ecce q̄ꝫ breuiter duas illas partes perſtrinxit.ſ.conciliãdi & mouendi. Acerrimꝰ q̄ꝫtũ ad alterã partē q̄ concita ratio dr̃ videlꝫ mouẽdo. Renouanda.i.qđ ſuꝑius dixerat:refricãdo.Moribꝰ cõciliando auditorum beniuolentiam erga me videlicet quum oſtenderem me ꝓ conſuetudine in ea defendiſſe amicos & neceſſarios & conciues meos. Ita magis.&

ita cōcludit hoc mō: o Sulpiti vicimus accuſationē tuā quā intenderas aduerſus Norbanū: auditoꝝ ani mos diuerſis affectib⁹ verſando magis ꝗ docēdo. Iudices. n. ꝓpe cauſam nouerāt vt doceri nō eſſet op⁹.
Affectis. Duplici rōne. nā affect⁹ dr̄ ois animi motus: vnde etiā græci appellāt: qd̄ ſi ſi latinæ exprimere volueris ꝓprie paſſionē appellabis: ergo affectis. i. indignatione aduerſus Cepionē: & cōmiſe ratione aduerſus meipm. Hic Sulpitius. Nūc ſulpiti⁹ rn̄dens Antonio affirmat ſimul nunc & admira tur quō illā cauſam. C. Norbani aduerſus tantū incendiū obtinuerit. Hic tūc. Vere hercule nihil abs te falſū narratū ē oia vera eſſe teſtificor: q ꝓpe q experiēdo ita eē cognoui. Nihil vnꝗ ex his fuit q̄ egerim videlicet in fo ro qd̄ mihi ita neſcio quo pacto elabere tur: quū illum ꝓpemodū damnatum eē crederem. Elaberet̄. i. fugeret. Q uuȝ em̄ quemadmodum. Incipit nunc Sul pitius narrare. quæ in antonio circa agē dā cauſam Norbani admirat⁹ fuerit: quū ea ille iuenit quæ a minori cura ad maio rē metū animos iudicū traduceret. Qd̄ . i. quale tuū principiū: & cætera. Q uū mea iquit actio in. C. norbanū iſtar incen dii videret̄: potius ꝗ iudicii: icredibile ē quantū in ipo orois ingreſſu oim anios excitaueris: qui ſuſpitionē interdū facie bas maioris piculi: nonnūꝗ ſuſpēdendo oroem: admonebas iudices ne abſoluen do Cepionē populū dānarent: & pleraq ꝫ eiuſmoi. Principiū: exordiū. Dii im mortales admiratiue dixit. nō exclamati ue. Q uis timor: q̄lis timor quē ſimu labat quū diceret vereri ſe q̄ nam illi⁹ cau ſæ iudiciū euaderet: in q̄ maius aliqd age retur ꝗ. C. Norbani ſalus. Dubitatio: quis exitus iudicii futurus eſſet: i quo fa ctū populi romani cum Norbani cā con iūgeret: quaſi temeritatē populi timeret Tractuſꝗ verboꝝ. i. verboꝝ interualla q̄ ſimilima ſūt dubitāti & pcauēti pericu lū. Vt deinde. Q d̄ tibi. i. tibi vnū reli ctū erat: quia queadmodū & ipſe ſuperi⁹ dixit: hoc i illa cauſa tantūmodo honeſtū erat: vt diceret ſe ꝓ hoie q̄ſtore & amico cauſam dicere. Q uā viā. ſ. ꝗ ꝓ neceſſa rio diceres primo quidē viam quandam feciſti. Ecce autem: ſed quū iudicib⁹ ꝓ pe modū pſuaſiſſe videreris vt tibi igno ſcerēt: vt ꝓ. C. Norbano diceres: & ſi ſe ditioſa: vt illi putarent: viro tamē tibi ne ceſſitudine deuincto. Cœpiſti ſenſum ad cauſam igredi & quū cæteri nihil aliud ſuſpicarent̄: & ego qui te noſſem: ſuſpicarer iam tum te aliud age re: nihil me fefelliſti. Nā populi romani iracundiā iuſtā & debitā eſſe oſtendiſti. Serpere. i. latenter ingre di. Occulte. i. clam: ac pedetentim. & bene addit occulte vt oſtenderet Sulpitius hanc Orationē Anto nii fuiſſe cōpoſitam maiori artificio. Nihil: Quia nouerā conſuetudinē tuā: & primū id me iam ſuſpica ri faciebat illud futurū: qd̄ poſtea euentus docuit: vt oia quæ dicerent̄ a Norbano facta ad populum trāſ feres. Arbitror vnum eſt ex his verbis: q̄ apud antiquos cōmunia fuerant nūc autem apud nos deponen tia ſunt. Serpere iſinuare ad cauſam. Meritā ac debitā: bene dixit: nā qd̄ quiſꝗ meret̄: id ei debet̄. Qui lo cus a te ꝑtermiſſus ē. q. d. nullus. Odio. ſ. flagitii in fuga. Inuidia audaciæ: in repetēda patria. nā primo quidē odiū illud cōcitare poterat: ꝗ turpiter fugiſſet: ſed nō min⁹ iuidiæ. ꝗ amiſſo exercitu ſe in patriā re cæpiſſet. Miſericordia: i. C. Norbanū: q quū antea tri. ple. populo fuiſſet ipē vt iuſtā irā vlciſceret̄: nunc ab amicis deſerat̄. Miſcuiſti: miſtū tractaſti. Neꝗ ſolū Et hoc nō ſolū feciſti i cōfirmatione & cōfutatiōe verūetiā in teſtib⁹: quos refellere ſtudebas ī his quæ aduerſus eos dicebas: plena odii & inuidiæ in Cepio nem: & miſerationis in. C. Norbanum. Nam hic Scaurus teſtis productus in. C. Memmium: & Flauiuȝ repetundarum: & in. C. Norbanum maieſtatis nihil omnino profecit. quamuis magnæ vir auctoritat̄ eſ ſet: & religionis: ꝗ præcæteris præditus eſſe videbatur. Refellendo: ſcilicet rationibus: neꝗ enim nega

His duab⁹ ptibus oro͞is quaꝝ altera cōmēdatio nē habet: altera cōcitationē: q̄ minīe pceptis artis ſūt ppolite: oīs ē a me tū illa cā tractata: vt & acer rimus in Cepionis iuidia renouāda: et ī meis mo rib⁹ erga meos neceſſarios declarādis māſuetiſſi m⁹ viderer: ita magis affectis aīs iudicū: ꝗ doctiſ tua ſulpiti ē a nobis tū accuſatio victa. Hic ſulpi ti⁹. Vere hercule inqt iſta cōmeōras. nā ego nihil vnꝗ vidi: qd̄ tā e manib⁹ elaberet̄: ꝗ mihi tū ex collapſa illa cā. quū. n. queadmodum dixiſti: tibi ego nō iudiciū: ſȝ incēdiū tradidiſſeȝ qd̄ tuū pnci piū dii īmortales fuit: q timor: q̄ dubitatio. q̄nta hæſitatio tractuſꝗ verboꝝ. Vt illd̄ initio. qd̄ tibi vnū ad ignoſcēdū hoies dabāt: tenuiſti: te ꝓ hoie pneceſſario q̄ſtore dicere tuo: quā tibi primū mu nuiſti ad te audiendū viā. Ecce aūt quum te nihil aliud ꝓfeciſſe ſe arbitrarer: niſi vt hoies tibi ciueȝ improbū defendenti ignoſcendū ꝓpter neceſſitu dinē: arbitrarent̄: ſerpere occulte cœpiſti. nihil tū̄ aliis ſuſpicātibus me vero iā ptimeſcēte vt illā nō norbani ſeditionē ſed illā popu. ro. iracūdiā neꝗ eā iniuſtā: ſed meritā ac debitā fuiſſe defenderes. Deinde q locus ꝑtermiſſus ē in cepionē vt tu illa oīa: odio: inuidia: miſcdia: miſcuiſti. neꝗ hęc ſolū in defenſiōe: ſed etiā in ſcauro: cæteriſꝗ meis teſti bus: quoꝝ teſtimonia nō refellendo: ſed a eūdem impetū ppl̄i cōfugiēdo refutaſti: q̄ quū abſte mō

bas:qđ negari nõ poterat. Nã. C. Narboni tri. plæ. cõcione ſeditionẽ factã eẽ cõcedebat: quũ ppl's merito ſuccẽſceret Cepioni: ꝙ quũ amiſiſſet exercitũ ipe turpi fuga euaſiſſet. Quæ quũ abs te. Hæc oia q in cã illa pfeciſti: quũ abs te pauloañ exponerent: eã mibi vim bře videbant vt ſatis baberem: ſic ea declarari: neccpterea artificiũ aliqđ deſiderarẽ. Iſta ipam vicȝ poſſe bæ efficere: vel ſcire: aut viſura: vt exercitatione mibi ſatis magna doctrina eſſe videbat.

ATQVI. Qñquidẽ inqt Antoni⁹: bæc vobis cõprobant q dixi: cætera pſeqmur q ſupſunt: vt intelligatis oia: q nos vſu poti⁹ & exercitatione qdam facere ſolem⁹ ꝙ artificio.

cõmẽorarẽt: eqdẽ nulla pcepta deſiderabã iſtã em ipam demõſtrationẽ defenſionũ tuaꝝ abs te ipo cõmẽoratã: doctrinã eẽ nõ mediocrẽ puto Atq ſi ita placet inqt tradem⁹ etiã q nos ſeq in dicẽdo: q ꝙ maxie ſpectare ſolem⁹: docuit em lõga iã nõ vita: vſuſq reꝝ maxiaꝝ: vt qb⁹ reb⁹ aĩ boim mouerẽt: teneremus. Equidẽ primũ cõſiderare ſoleo: poſtulet ne: cã: nã neq pari⁹ i reb⁹ adbibẽdi ſũt bæ dicẽdi faces: neq ita aĩatis boibus: vt nibil ad eoꝝ mẽtes orone flectẽdas pficere poſſumus: ne aut irriſiõe aut odio digni putemur: ſi aut tragædias agamus i nugis: aut conuellere adoriamur ea q nõ poſſint cõmoueri: nã qm bæc fere maxie ſunt i iudicũ anis: aut quicũq illi erũt apud quos agemus: orone moliẽda: amor: odiũ: iracũdia: inuidia: miſcdia: ſpes: lætitia: timor: moleſtia ſedimus amorẽ conciliari: ſi id iure videamur: quod ſi vtile ipſis: apud quos agas: defendere: ſi aut pro bonis viris: aut certe p iis: qui illis: boni: atq vtiles ſint laborare: nã q bæc res amorẽ magis cõciliat: illa virtutis defenſio charitatẽ: pluſq pficit: ſi pponit ſpes vtilitatis future: quã præteriti bñficii cõmẽoratio Enitẽdũ eſt: vt oñdas in ea re quã defendas. aut dignitatẽ ineſſe: aut vtilitatẽ. eũq cui concilies bũc amorẽ ſignifices: nibil ad vtilitatẽ ſuã retuliſſe: ac nibil oĩno feciſſe cã ſua. Inuidetur enim

Et eſt vndecimũ caput quõ ſint affect⁹ ab oratore tractãdi: & qua rõne ingenerari auditoꝝ anis poſſint paſſiões: quæ a græcis appellãt. Poſtremo ponit q cõciliãdoꝝ: & cõcitãdoꝝ amicorũ cõuenietia ſint: & differetia. Nã pcipiẽtis illud ẽ potiſſimũ docere nõ mõ qđ ſit faciẽdũ: ſed etiã quõ quicq ſit faciendũ. Equidẽ primũ cõſiderare. Pria quidem ps eſt: vbi docet duo tpa eẽ in quibus auditoꝝ animi cõmouẽdi nõ ſunt. Vnũ tps: quũ adeo exilis ẽ res de q agitur vt verbis extolli nõ poſſit. Alterum quũ ani iudicũ adeo a nobis alienari ſũt vt nulla poſſint orone moueri. Atq dixit: docẽdos: cõciliãdos: & mouendos eſſe auditorum anios: & de primo quidem pcepit: vbi dixit: queadmodũ docere poſſimus auditoꝝ anios in confirmãda cauſa nr̃a & refellẽda aduerſarioꝝ deinde dixit duo reliq eſſe. ſ. cõciliare & mouere. Hacten⁹ quib⁹ in cauſ faciẽdũ ſit declarauit. nũc aũt quõ id fieri poſſit pcipere inſtat. Spectare. i. maxie ſolem⁹ pbare vt Ci. i bortẽſio. nõ igr pbi in ſingulis verbis ſpectãdi ſunt. i. pbãdi. Docuit em iã nos lõga vita: & boc ſicut cætera nobis oñdã: nõ q ea artificio quodã pceperim: ſed vſu & excrcitatõne: & re ipa experiẽdo cognoueri. Vſus experiẽtia. Tenerem⁹ diſcerem⁹. Eqdẽ primũ. Hic incipit primũ buius capitis mẽbꝝ. in quo dicit duo tpa eẽ. quibus tentãdi nõ ſunt auditoꝝ ani. Primũ eſt: quũ exilis ẽ cã q verbis amplificari nõ põt. Alteꝝ eſt quũ auditoꝝ ani a nobis alienati ſunt: vt nulla oroe flecti poſſint Faces: quib⁹ odiũ: iuidia: ira: indignatio cõcitat. Paruis anguſtis atq exilib⁹

Aiatis. i. indignatis: alienatis a nobis boibus. Flectẽdas qtũ ad cõciliãdũ. Aiatis i. ita diſpoſitis. Irriſione Si in re pua indignationẽ cõcitare voluerim⁹. aut ſi ab alienatis auditoꝝ anis beniuolẽtiã cõcitare voluerim⁹. Sic Ci. in arte veteri. Nã ab alienatis ſi pſpicue pax & beniuolẽtia petat: non mõ nõ minuit: ſed auget & inflãmat odiũ poti⁹. Tragœdias i. deteſtãda ſcælera: q pprie ſunt tragicoꝝ: nã in eiuſmõi reb⁹ tragœdia verſant. Tragœdias. i. ãplificatões criminũ: qlia tragici tractare ſolẽt. In nugis. i. in puis & exilib⁹ reb⁹. Cõuellere. Trãſlatio ſũpta ẽ ad emoliẽtib⁹ aliqd q ſi mouere non pñt multo min⁹ euertere poterũt. & argumentũ intẽdit ſi auditoꝝ ani moueri nõ pñt: quõ vincent? Nã qm pbat qđ ſupius dixit. Dicit ei vere aios acriter infenſos nõ eẽ ſollicitãdos: ſed tũc vicȝ quũ tractabiles fuerit. Tractabiles aũt erũt: ſi nibil dicem⁹ qđ eoꝝ qui audiũt aios offendere poſſit: Apđ quos agem⁹: qa nõ ſp apud iudices oram⁹: ſed nõnũq apđ pplm: nõnũq apđ impatorẽ: plærũq apđ ſenatũ. Amor vicȝ ſi beniuoli fuerint aduerſariis nr̃is. Odiũ oñderint dictes nr̃os. Iracũdia pari rõne. ſ. in malos. Inuidia in potẽtes. Miſcdia: in calamitoſos. Spes cõmodi alicui⁹. Lætitia: parti iã cõmodi. Timor periculoꝝ. Modeſtia: calamitatũ. Vtile: & qm pppoſuit amorẽ. odiũ: iracũdiã: miam ſpem &c. Nũc oñdit quo inuidia: amor: & ſinguli deiceps affect⁹ ordine tractent quo ppoſuit. Sẽtim⁹ prima bec rõ ẽ cõciliãdi auditoꝝ aios ſi oñdem⁹ velle ea defendere q ill' grata eẽ itellexerim⁹. Apđ quoſ agas: & idẽ qđ ci. pcipit i arte. ſi qles fuerim⁹ i eos q audiũt: oñderim⁹. Si aut p viris. Simpliciter boc

eſt ſi ꝓbitate p̃diti fuerit:aut certe ſi ēt cõmodo fuerint alicui ex his apud quos cã agetᷣ. ꝓ iis.i.qui ſint illis cõmodo futuri : aut etiã iã fuerint. Hæc res vicꝫ ꝓ illis laborare:qui ſint boni & illis vtiles. Fieri nõ põt: ſi q̃s audiuerit nos ꝓ his dicere quos bonos eẽ:& vtiles ſibi fore ſenſerit:qui eoꝝ beniuolẽtia:& amor nobis cõcilietᷣ. Illa vicꝫ qũ ꝓ his laboram⁹.qui ſimpliciter boni ſunt. Vtilitatis future:ad id referẽ qđ dixit:qui illis boni ſint & vtiles. Illa virtutis defenſio.i.defendere bonitatẽ:hoc ptinet ad bonos viros nã ſi boni ſũt:ex eo boni eẽ cognoſcũtᷣ:ꝙ de rep.aut de aliqb⁹ priuati benemeriti fuerit. Enitẽdũ. Nũc ponit quõ a re ipa:& cliẽtib⁹ nr̃is beniuolẽtiã auditoꝝ cõparare poterim⁹:de re digna dicere.i.q̃ nõ cõtemnẽda ſit:aut de vtili que ſit appetẽda.

Eũ:clientẽ tuũ nũq̃ egiſſe aliquid ſui cõmodi cã. Cui cõcilies i.cui hãc beniuolẽtiã cõpares. Ac oĩo i.in oĩ actione ſua nihil vnq̃ ad ſuã vtilitatẽ:ſed ad cõem ſemper retuliſſe. Inuidetᷣ ei commodis: Et reddit cãm:cur oñdere debemus eã in eſſe cliẽtibus nr̃is virtutẽ:vt non ſuaꝝ vtilitatũ:ſꝫ cõmuniũ rõem habuerit. Qđ ſi ipm dixerim⁹:magnificũ p̃ſtantẽ gl̃ioſum inuidia poti⁹ pareret ſꝫ ſi ſollicitũ:ſtudioſũ:induſtriũ fuiſſe oñdem⁹:& hec oĩa ad cõem vtilitatẽ accõmodaſſe tũc illũ beniuolẽtia cõplectentur auditores. Dignitatẽ:ne cõtemnatᷣ. vtilitatẽ:ne negligatᷣ. Nihil ad vtilitatẽ .i.nihil vtilitatis cã feciſſe. Moderandis vt ſtudio moderato fuerit i his q̃ ad ſe ptinuerit. Videndũ Ex hoc p̃cipit diligẽter eẽ aĩaduertẽdũ:i quo plærĩq; fallũtᷣ. Quũ em̃ beniuolũ auditorẽ facere voluerint nonũq̃ virtutes eius extollere laborãt i quo ſolet ineẽ odiũ poti⁹ & iuidia eoꝝ q audiũt:aut q̃a nõ credũt:aut ſi credũt:iuidere incipiũt:quum ſe talia cõſequi non potuiſſe videãt. Hoc:uicꝫ vbi agitᷣ de virtute cliẽtis:cõſiderãdũ ẽ ne modũ in excolẽda ei⁹ virtute trãſgrediamur. Diligi.i.q̃bus beniuolẽtiã ob bñfacta eoꝝ cõpare voluerim⁹. Cui maxime iuideri.i.bñ maxĩa ſolet iuidia.

Atq; hiſdẽ. Incipit nũc de odio dicere quõ poſſim⁹ i aduerſarios nr̃os odiũ cõmouere:nã qui locos inq̃t tenuerit:quibus a ſe odiũ repellat:tenere eos etiã poterit q̃bus i aduerſarios cõcitet:& recte quidẽ:nã eadẽ eſt cõtrario diſciplina. Iracũdia:cõcitãda:ſi oñderimus ad aduerſarios nr̃os ꝓpria ſpectaſſe cõmoda & nõ cõia. Sedãda:ſi cõtra demõſtrauimus nos ſp vtilitatis cõis:nõ nr̃e rõne habuiſſe. Nã ſi:& ꝓbat tã dẽ eẽ rõem ſedãdi:& cõcitãdi odii Nã ſi volueris inq̃t odiũ cõmouere cõtra aduerſarios:op⁹ ẽ vt p̃nitioſũ aliq̃d & iutile augeas qđ dicas ab aduerſariis tuis eẽ cõmiſſũ:ſicut e diuerſo i beniuolẽtia cõpanda oñdebas id defẽdere:qđ ſalubre eẽt & vtile auditorib⁹. Pernitioſũ:exicioſũ:piculoſũ. Inutile reb⁹ eoꝝ q audiũt:hec iter ſe drñt:nã p̃nitioſũ ad ſalutẽ corpis p̃tiet.iutile ad res externas. Augeas ſcđm:p ãplificationẽ exaggeres:qđ i bonos deliq̃rit aduerſarii i eos:i quos mĩme q̃ſq; debuerit:vt i pentes:i cognatos:i amicos. Q uũ.n.dicim⁹ aduerſarios nr̃os:aut hoĩs viris iiuſtos fuiſſe aut amicis p̃fidos abomiantᷣ oẽs Si nõ tã acerbũ odiũ:tñ aut iuidiæ aut odii ñ diſſilis offẽſio.nã ꝑcat nã ex iuidia odiũ ex odio ira naſcitᷣ. Nõ diſſilis:iræ ſiue odio.qđ cõcitatᷣ ex aduerſarioꝝ iiuria:vl̃ cõtũelia i eos ipos q audiũt. Hacten⁹ de iracũdia nũc de tiore dicit q pl̃imũ valẽt ad cõcitãdos auditoꝝ aĩos Timor iq̃t ſil̃r ex ꝓpriis:& cõib⁹ picul̃ excitatᷣ. Sꝫ ꝓpri⁹.i q de ꝓpriis reb⁹ ẽ:iterior ẽ:q̃a vicꝫ alti⁹ iſidet Hic q̃ꝫ cõis.ſ.timor ad eãdẽ ſiĺitudinẽ p̃ducẽd⁹ ẽ:vt ſicut iiuria ꝓpria acerbior ẽ q̃ cõis ita tior de priuatis reb⁹ vehemẽtior ſit q̃ de cõib⁹.q̃uis ei ille magis moueat:hic tñ nõ diſſil̃r mouet Par:atq; vna rõ ẽ ſpei:leticie:moleſtie. Quia ſil̃r hoĩs ꝓpriis atq; cõib⁹ mouetᷣ Contra vero malis itẽ ꝓpriis & cõibus mouetᷣ moleſtia. Eſt ãt futuri boni ſpes p̃ntis leticia:ſicut motus futuri mali:moleſtia ſiue dolor p̃ntis. Par atq; vna rõ:par quãtitas eſt vna q̃litas.i.vi & ſimilitudi

cõmodis hoĩm ipoꝝ:ſtudiis aũt ipoꝝ cæteriſ cõmodãti fauetᷣ. Vidẽdum q; hoc loco:ẽ ne quos nos ob bñ facta diligi volem⁹:eorũ laudẽ:atq; gl̃iam cui maxĩe iuideri ſolet.nimis efferre videamur atq; hiſdẽ his ex locis & odiũ in alio ſtruere diſcem⁹.& a nobis ac nr̃is dimouere:eadẽq; hæc gña tractãda ſunt ĩ iracũdia:vl̃ excitãda: vl̃ ſedãda. Nã ſi qđ ipis q audiũt p̃nitioſum:aut inutile ſit:id factũ augeas odiũ creatᷣ:ſin qđ aut in bonos viros aut i eos quos mĩme q̃ſq; debuerit aut rẽpublicã:tũ excitatᷣ:ſi nõ tã acerbũ odium tñ aut inuidiæ.aut odii nõ diſſil̃is offenſio. Itẽ timor icutitᷣ:aut ex ipoꝝ picul̃.aut ex cõib⁹ interior ẽ ille ꝓprius ſꝫ hic quoq; cõis ad eãdẽ ſiĺitudinẽ ẽ p̃ducẽdus. Par atq; vna rõ ẽ ſpei lætitie. moleſtiæ ſꝫ haud ſciam an acerrim⁹ lõge ſit oĩm mot⁹ iuidiæ.nec min⁹ viriũ op⁹ ſit i ea cõprimẽda q̃ excitãda. Inuidẽt ãt hoĩes:maxĩe p̃ib⁹ aut inferiorib⁹ quũ ſe relictos ſentiũt.illos ãt dolẽt euolaſſe:ſꝫ etiã ſupiorib⁹ iuidetᷣ ſæpe vehemẽter & eo magis ſi itolerãti⁹ ſe iactãt & eq̃bilitatẽ iuris p̃ſtãtia dignitatis aut fortune ſuæ trãſeũt que ſi inflãmanda ſunt.maxime dicẽdum eſt nõ eẽ virtute p̃ata:deinde etiã viciis atq; pc̃tis tum ſi erũt honeſtiora.atq; g̃uiora:tñ non eſſe tanti vl̃lã merita q̃ta inſolẽtia hoĩs q̃tumq; faſtidium. Ad ſedandũ ãt magno illa labore magnis picu

ne eadẽ. Leticiæ: geſtiẽtis: vicꝫ que cõficit̃ ex bonis pñtibꝰ. nã ſpes futurorꝝ eſt vt diximꝰ: ſicut timor malorꝝ de hmõi affectibꝰ pleniꝰ in tuſculanis q̃ſtionibꝰ tractat̃: & nos ibidẽ plura i mediũ duximꝰ: q̃d in nr̃is cõmẽtariis videri licet. Sed aut ſciã. Quũ de multis affectibꝰ tractaret: q ſolẽt ac debẽt audito rũ aĩs ingñari vt eos ad cõmoda cauſe nr̃e trahamꝰ: dicit oĩm maximã eẽ iuidiã: ſiue incitãda cõtra aduerſarios fuerit ſiue icitata iã ab aduerſariis ſedãda nobis Et oñdit qbꝰ i pſonis maiorẽ vim iuidia hr̃e cõſueuerit. & quo pacto incitet̃ ſi nõ fuerit: aut ſedet̃: ſi iã exuſcitata ſit. Haud ſciã: acſi diceret dubito

lis eẽ pta: nec ad ſuũ cõmodũ: ſꝫ ad aliorꝝ eẽ collata ſeſeqꝫ ſiq̃ gl'iam pepiſſe videat̃. tñ & ſi ea. ñ ſit iniq̃ merces piculi tñ ea non delectari totãq̃ abiicere atqꝫ deponere. Oĩnoqꝫ pficiẽdũ ẽ. qm̃ plærigꝫ ſũt iuidi: maxieqꝫ ẽ hoc viciũ puagatũ. Inuidet̃ ãt pſtãti florẽtiqꝫ fortũe vt hec opio minuat̃: & illa excellẽs opione fortũa cũ iaboribꝰ & miſeris pmixta eẽ videat̃: Iã mĩa mouet̃. ſi is q audit: adduci pt. vt illa q̃ de altero deplorẽtur ad ſuas res reuocet q̃s aut tulerit acerbas: aut timeat aut ĩtuẽs aliũ crebro ad ſeip̃m reuertat̃ ita tũ ſingl'i caſus hũanarꝝ miſeriarꝝ g̃uiter accipiũt̃ ſi dicũt̃ dolẽter. tũ afflicta & pſtrata virtꝰ maxime luctuoſa ẽ. Et vt ille altera ps õrõis q̃ pbitatis cõmẽdatõe boni viri debet ſpẽꝫ tueri leniſ: vt ſepe iã dixi atqꝫ ſũmiſſa. ſic hec q̃ ſuſcipit̃ ab oratore ad cõmutãdos aĩos hoĩm. atqꝫ õĩ rõne flectẽdos. itẽta ac vehemẽs eẽ debet: ſꝫ ẽ q̃dã in his duobus generibꝰ quorꝝ alterꝝ lene: alterꝝ vehemẽs eſſe volumus difficilis ad diſtinguẽdum ſimilitudo. Nã ex illa lenitate q̃ cõciliamur iis: q

Acerrimꝰ. i. aſprimus oĩm. Sit in ea. ſ. inuidia. i. dubito an maiori vehementia vicꝫ dicẽdi opus ſit ad incitãdã inuidiã q̃ ſi excitata fuerit ad ſedãdã: nõ minus em̃ laboris habebit orator i ſedãda inuidia ſi cõtra cliẽtẽ ſuũ incitata fuerit: q̃ incitãdã cõtra aduerſarios ſi eos in odium ducere volemꝰ. In ea cõprimẽda. inuidia ſi aduerſus nos incitata fuerit. ſ. Excitãda cõtra aduerſarios nr̃os ſi nulla fuerit. Inuidẽt aũt hoĩes. Dicit ãt inuidiã ſolere vim maximã hr̃e iter pares ſed nõnũq̃ inuidia ſolet eẽ aduerſus inferiores: quũ p̃ſertim illi videbunt̃ ab ĩferiori gradu ad ſup̃mũ euaſiſſe. & hoc contra opionẽ eorꝝ qui exiſtimãt inuidiã tm̃mõ dici deberi inter ipares. Paribus inter pares potiſſimũ ſolet eẽ inuidia. Aut inferioribꝰ. i quũ ſe victos eẽ ſentiũt ab his q erãt inferiores & ẽ trãſlatio ſũpta a curſoribꝰ quorꝝ qui tardiores ſunt a velocioribꝰ reliquũtur. Relictos i. ſupatos dignitate & fortuna. Illos: inferiores. Euolaſſe viciſſe. Inuidetur ſæpe. Sed nõ ſolũ paribꝰ. aut inferioribꝰ: ſed etiã ſupioribꝰ ſæpe vehemẽter inuideri ſolet. Eo magis. i. acrius & hec maior iuidiæ cã. ſiqui ſupiores fuerint oñtatione ac iactãcia q̃dã gl'ient̃: & neminẽ ſibi eq̃lẽ patiantur. Se iactãt. i. oñtant arrogãtiꝰ vi eorꝝ arrogãtiã tollerare nemo poſſit. Aeq̃bilitatẽ vicꝫ vt non contenti equo iure cũ aliis viuere plus aliquid aliis hr̃e voluerint. Dignitatis ad induſtriã. Fortunæ ad externa bona magis ſpectat. Quæ ſi inflãmanda. Quid igit̃ faciẽdũ erit oratori. quũ hæc preſtantia dignitatis & fortunæ videbit̃ ineſſe aduerſariis nr̃is ſi incitare in eos voluerimꝰ auditores.

Inflãmanda: ſi inflãmatione. i. cõcitatione vtẽdũ eſt dicemꝰ dignitatẽ illã: nõ virtute ſed diuitiis potius eſſe compatã. Viciis vicꝫ rapinis: aſtutia calliditate: dolis: q̃ oia ſolent plerũq̃ maxias opes acq̃re. Viciis: q̃d eſt acrius. Tum. Si poterimus inquit oñdere fulgorẽ illũ dignitatis: & fortune cõparatũ eſſe viciis. plurimũ valebit ad cõcitandã in aduerſarios nr̃os inuidiã: q̃ ſi honeſte adeo erũt: vt rep̃hẽdi nõ poſſint: tũc dicemꝰ eos inſolẽtes: maioreqꝫ eorꝝ eẽ ſupbiã: q̃ hñmerita. Honeſtiora: vicꝫ ſi bona virtutis erũt: & igenii: q̃ plꝰ grauitatis: & auctoritatis hñt. Grauiora. ſ q̃ ſint bõa fortũæ. Ad ſedãdũ. ſꝫ ſi ſedare voluerimꝰ inuidiã cliẽtes nr̃os econtrario dicemꝰ ſiq̃d gloriæ habebũt eã ſũmo laborẽ ſũmaqꝫ induſtria compaſſe. Illa: vicꝫ virtus: & ingenii bona. Deinde quũ ad hãc dignitatẽ veniſſet: nõ quod a nõnullis plærũq̃ fieri videmus ſuorꝝ tamẽ bonorꝝ & vtilitatis: verũetiã cõis oĩm cõmodi rõnem habuiſſe: & quũ oſtẽderimus hoc inſtitutũ eſſe clientũ nr̃orꝝ facile inuidiã: ſi qua fuerit lenire poterimus: Collata: Et id eſt ẽ q̃ magnã gl'iam cõſecuti ſunt: quia hæc ſua bona ſp cõtulerũt ad aliorꝝ cõmoda potius q̃ ad ppria. Tamẽ & ſi ea nõ ſit iniqua merces. ſ. gl'ia: q̃uis merces nõ ſit piculi nõ contẽnẽda: nunq̃ ea tñ oblectatos fuiſſe: quin etiã ab ea q̃tum potuerint ſe abdicaſſe dicemꝰ. Oĩnoqꝫ pficiendũ eſt. Et illud inquit p̃cipue oratori faciẽdũ eſt. vt opio illa gloriæ: q̃ de clientibꝰ nr̃is habet̃ q̃tũ fieri poſſit minuat̃. Naturale em̃ quõ eſt vt ſemper magnis viris: magniſq̃ rebus inuideat̃. Inuidet̃ autẽ quoniã pars maior hoĩm hoc inuidiæ vicio laborat: ideo dixit peruagatũ. Præſtãti meliori: & altiori fortunæ. Ninuat̃: vt ſi dicamus. Non eſt ita iudices. vt vulgo arbitrantur. beata preſtantium virorum vita. Nam ſiquis intueri poſſet curas: & ſollicitudines: quas quotidie patiũtur facile intelligeret moleſtiæ plænam eſſe: & hoc q̃tum quidẽ ad conciliãdos auditorũ aĩos pertinet. Iam miſc̃dia nũc præcepta miſc̃die mouendæ tradere incipit. Plurimũ inquit confert ad miſc̃diam cõmouendam auditoribus ſi oſtendere poſſumus his calamitatibus affici clientes noſtros qbꝰ aliq̃n affecti ſunt hi q audiũt. Is qui audit. i. auditor: vt ſiquis apud Qu. Metellũ diceret reſtituendũ eſſe Cice. Nam & ipe

Metellus ex ciuitate pulſus fuerat de.in de ſūma laude reuocatus ſiquis vellet miſcđiam cōmouere di ceret. Scis metelle oim æquiſſime iudex quāta fuerit Cice iniuria qui & ſi bn̄ de rep. meritus fuerat patria tn̄ caret quā de pnitioſo℞ manibus eripuit quāta pter dignitatē pterq̄ meritū ſuū incōmoda perpeſſus ſit nō opus eſt orone proſequi ſatis ſupq̄ſatis exptus es ipe hmoi caſum & indignitatē.

Vt illa: vt in deplorāda alteri⁹ miſeria ſuæ ipius reminiſcatur. & pptere a vehemētius cōmiſereť præ ſertim ſi talia cū dolore pronūcietur. Nā calamitas grauior æſtimať: ſi virtus cōtumelia indignē affecta oſtēditur. Singuli: quicūq̄ illi fuerint.

Accipiūtur.i.grauiter audiūtur. Si do lenter. nā oportet oroem nō verba ſolū bre plena miſcđia ſed ipam quoq̄ voce remiſſam: ac lenā: & vna cū rebus pnū ciatio conueniat. Afflicta debilitata. Vt illa ſenſus breuis queadmodū inquit le ni oroni vtedum eſt. quū virtute comē damus ita vehemēti orone quū vicia i ſeqmur. Spem imaginē. Lenis: ipſis verbis. Sūmiſſa: ipſa voce. Comutan dos.i.pturbandos. Intēta. opponitur leni. Vehemēs: opponiť ſubmiſſæ. Sʒ eſt q̄dam. Vidiſtis quō præcepta Cice ro tradiderit: & cōciliandi audito℞ ani mos: ſi forte nobis infeſti fuerint: & ex uſitādi: ſi aduerſariis nr̄is beniuoli eē vi debūtur nūc docet eē q̄ddā ganus oro nis: qđ ex vtroq̄ cōficiť: & contētione vicʒ & remiſſione oronis: in quo diſſili tudo q̄dam ineſt: quā nemo facile dino ſcere pt. Senſus eſt. Quū inquit lenitati acerbitas: & acerbitati lenitas pmiſcenť diſſiľe q̄ddam ex diuerſis generib⁹ oro nis naſciť: qđ non facile diſcerni poteſt. Lenitate.ſ.oronis gen⁹ cōciliandi. Ve hemēs.ſ.orois gen⁹ concitādi. Difficiľ quū alte℞ alteri pmiſceť. vt lenitati acer bitas. & acerbitati lenitas. Nā ex illa le nitate quū audito℞ anios cōciliam⁹ no bis. Ad hāc vim acerrimā.i.ad aſprimā contentionē dicēdi. Vim vehemētiam qua auditores cōcitam⁹. Influat opor tet.i.neceſſe eſt: vt non nihil acerbitatis huic lenitati cōiungať. Ex hac vi.i.ve hementia & contētione oronis: quū au ditores anios nobis conciliam⁹. Inflā mandum: incitādum. Animi aliquid.i. ad aliquid impetus: & ſpūs. Neq̄ ē vl la diuerſis modis idem dicit quo intel ligatur: ne forte obſcurior nonullis vi deať.

audiūt ad hāc vim acerrimā: q̄ eoſdē excitam⁹ i fluat oportʒ aliqd. & ex hac vi nōnūq̄ ani aliqd influēdū ē illi lenitati: neq̄ ē vlla tpatior oro q̄ il la q̄ aſpitas cōtētōis oratoris ipi⁹ hūanitate con diť. Remiſſio āt lenitatis q̄daʒ ğuitate & cōteti one firmať ī vtroq̄ autē gn̄e dicēdi & illo: ī quo vis atq̄ cōtātio dicēdi q̄riť: & hoc qđ ad vitā & mores accōmodať. & pricipia tarda ſūt & exi tus tn̄ ſpiſſi & pducti eē debēt. Nā neq̄ aſſiliē dū ſtati eſt ad illđ gen⁹ orois: abeſt.n. totuʒ a cā & hoies pri⁹ illđ ipm qđ ppriū ſui iudicii ē audi re deſiderāt neq̄ quū ī eā rōnē ingreſſus ſis: cele riter diſcēdū eſt. Nō.n. ſicut argumētū ſiľ atq̄ po ſitū ē arripiť alterūq̄: & tertiū poſciť ita miam aut iuidiā aut iracūdiā ſiľ atq̄ intuleris poſſis cō mouere. Argumētū.n. rō ipa cōfirmat: q̄ ſiľ atq̄ emiſſa ē adhæreſcit. Illud āt genus oronis nō co gnitionē iudicis: ſʒ magis pturbationē reqrit: q̄ cōſequi niſi multa & varia & copioſa orone: & ſubtili cōtētione actionis: nemo pōt. Quare qui aut breuiter aut ſūmiſſe dicūt docere iudicē pn̄t cōmouere non pn̄t: in quo ſunt oiā. Iā illud pſpi cuū ē omniū rerū in contrarias ptes facultatē ex iiſdem ſuppeditari locis: ſed argumento reſiſten dum eſt: aut iis quæ comprobandi eius cauſa ſu mūtur repræhendendis aut demōſtrando id qđ cōcludere illi velint nō effici ex ppoſitis: nec eē

Neq̄ ē vlla.i. nulla magis ordinata & cōpoſita oro ē. Aſpitas cōtētionis.i. acerbitas acrimoniæ q̄ in voce conſiſtit. Hūanitate: lenitate ipius oratoris. Remiſſio: alia pars q̄ conciliam⁹ auditorū ani mos & leni orone vtimur. Grauitate: aſperitate: quæ potiſſimū in voce cōſiſtit vt diximus. In vtroq̄ aūt gn̄e.h d in vtraq̄ orone. & leni & citata debemus tardius aggredi pricipia exitus vero continēter ac plixe tractare. Vis oronis. Contētio vocis. Et hoc in illo gn̄e qđ eſt cōmouēdi & in hoc qđ eſt cō ciliandi dixit plurimū valere mores. Et principia tarda ſunt.i. pedetētim inquit debemus ſubire pri cipia. & quū ea ſubierim⁹ continētur ac plixe tractare. Spiſſi. denſi. vt Virg. Scrobibus ſupabit terra repletis. Spiſſus ager.i. denſus: nonnūq̄ tardū. vt apud plautū. Spiſſuʒ: hoc in amāti dicere veniet nī ſi venit. Producti: plixi. Nā neq̄. Reddit rōem: qa ſiľ ac orone exordū cœperim⁹ non ſtati ad concitā dos: ſiue conciliādos audito℞ aios accedere debem⁹: ſʒ pedetētim demū rebus ppoſitis: q̄ ppria ſūt cauſæ: ad vtrūq̄ viā quādā facere debem⁹. Abeſt.n. Ratio.n. vel concitādi vel conciliādi nihil ad cām ptinet. Nā extra cām ſumiť: vel a morib⁹ & vita ſi conciliare vel a ſupbia & opib⁹ ſi cōcitare volueris & idō his in exordio ſupſedem⁹: quia auditores i ipius orois exordio audire cupiūt qđ ad cām perti net. deinde ad cōmouēdū & conciliādū accedere debemus. Qđ.i. cām. Cauſa em̄ pprie eſt iudicū: in qua ois eo℞ anim⁹ intētus eſt: vt cā cognita iuſtius iudicare poſſint. Non em̄. non em̄ ita ſe hʒ cōcilia

tio & cōcitatio:ſicut argumētū Nā ſi hoc fuerit ab oratore ꝓpoſitū facile ab auditorib⁹ pcipit̄:vt ab illo ad alteꝝ trāſire poſſis. Simul atq̧ poſitū eſt.i.quū primū poſitū fuerit. Alteꝝ ſ.argumētū ſcd̄m q̄a alter ſp̄ dr̄ de duob⁹. Poſitū eſt.i poſito vno argumēto aliud ſubſtituit̄:& dein tertiū:ſed nō ita vtrū miſcd̄ia.ſ.& inuidia cōcitari pt̄. Simul atq̧ intuleris.i.ſimul ac introduxeris. Argumentū cōfirmat.i. rō ꝓbat id eſſe veꝝ qd̄ ꝓponit̄ in argumēto. Vere inq̧ nō ē eadē rō docēdi ac mouēdi. In illa.n. vbi inquit argumētū ꝓpoſueris:& ipius rōem ſubiūxeris ita anis auditoꝝ inheret vt diuelli non poſſit.

cōſeq̄ns aut ſi ita nō refellas aſſerēdū ē ī cōtrariā ptē qd̄ ſit aut graui⁹:aut æque ḡue. Illa āt:q̄ aut cōciliatonis cā leniter.aut pmotiōis vehemēter agūt̄ cōtrariis motōib⁹ inferēda ſūt:vt odio beniuolētia:mīa:īuidia tollat̄. Suauis āt ē:& vehemēter ſæpe vtilis iocus:& facetiæ.q̄ etiā ſi alia oīa tradi arte pn̄t:naturæ ſunt ꝓpria certe neq̧ vllā artē deſiderāt ī qb⁹ tu lōge aliis mea ſnīa cæſar excellis:quo magis:mihi etiā teſtis eē potes aut nullā eē artē ſalis:aut ſi q̄ eſt eā tu nos potiſſimū docebis. Ego vero inq̄t oī de re faceti⁹ puto eē ab hoīe nō in vrbano:q̄ de ipis facetiis diputari:itaq̧ quū quoſdā grecos īſcriptos libroſ

Emiſſa:pronūciata. Adhereſcit.i.infigitur. Illud āt gen⁹:atuero conciliatio & cōcitatio infigēda ē penit⁹.& diu in ea imorādū eſt. Illud.ſ.cōciliādi & cōcitādi. Nō cognitionē:nō queadmodū inquit:in cōfirmādo doces auditoꝝ aīos ita ī cōcitādo & cōciliādo docere oportet:ſ; opus ē maiori q̄dā vi:vt nō doceas ſolū ſ; etiā aīos eoꝝ pmoueas. Quā ſc; pturbationē. Multa lōgitudine orōnis. Varia ſentētiis. Copioſa verbis.

Subtili artificio. Contētione acrimōnia & pſeuerātia & vocis elatōe. Breuiter ad docendū ptinet. In quo.ſ.cōmouēdo.i.vbi auditoꝝ aīos moueris ſumma rei cōſiſtit ſatis ē ad obtinēdā cauſa;

Iā illud:ſenſus ē.Ex quib⁹ locis vl' docēdo vel cōciliādo vel cōcitādo cā defēdit̄ iiſdē etiā ex cōtrario ſūptis ipugnāri pt̄:ſed alia eſt argumētationis rephēnſo:& alia auditoris:vel cōciliati:vel concitati refutatio Neceſſe em̄ ē queadmodū in cōmouēdis:ita in cōciliādis maiori q̄dā vi orōis:q̄ etiā ſuā hebet rephenſionē.i.confutationis rōem. In cōtrarias ptes.i.per contrariū ſumendo. Nā oppōſitoꝝ eadē ratio eſt.vt qui ſit quib⁹ rōnibus auditor ſi ſedatus fuerit perturbet̄ idē nō ignorabit quōnā modo:etiā ſi perturbat⁹ fuerit:ſedet̄:q̄q̧ prius illd̄ videat̄ eſſe difficilius. Illud perſpicuū.ſ.manifeſtum eſt. Oīm.ſ.docendi:conciliādi:& concitādi. Contrarias i refellēdis aduerſariis. Ex iiſdē:vic; ex quibus locis aduerſarii cōfirmauerint:ex iiſdē per contrarium infirmes. Sed argumēto. Poſtq̧ de trib⁹ generib⁹ dixit perſuadēdi.ſ.de cōfirmatione:q̄ trib⁹ generib⁹ cōficit̄:docēdis:cōciliādis:& pturbādis auditoꝝ animis:conſeq̄nter de confutatiōe dicere incipit qūo refellere poſſum⁹ dicta aduerſarioꝝ Eſt āt rephenſio per quā argumētatio aduerſarioꝝ vel diluit̄ vel infirmat̄ vel infringit̄. Prīo docet qūo infringat̄.quū ex his q̄ aſſumpta ſunt nō concedit̄ aliquid vnū:plurаue:aut quū argumentū ipm aliq̄ ex parte vicioſum eſt:aut quū his conceſſis q̄ aſſumpta ſunt argumentū ex his fieri negamus poſtremo quū aduerſus firmā argumentationē aduerſarioꝝ eque firmā:aut firmiorē opponimus.

Sed argumēto. Qn̄ ex his q̄ aſſumpta ſunt ab aduerſariis nō concedendū eſt aliquid vnū plurаuē. Conſeq̄ns id ē qn̄ ex his conceſſis negam⁹ fieri id qd̄ in concluſione pt̄. Illa aūt:ſed illa duo gn̄a perſuadendi.ſ.in conciliādo aut mouēdo. Illa.ſ.argumenta:vbi conciliam⁹ auditoꝝ anīos. Leniter:q̄a quū conciliare volumus remiſſa ac ſua vi voce opus eſt. Vehemēter:vic. argumenta quib⁹ animus auditoris vehemētius agit̄. Contrariis:q̄ſi ab aduerſariis noſtris perturbat⁹ fuerit auditoꝝ animus in nos:aut in clientes noſtros econtrario ſedari debet.q̧ ſi ab aduerſariis noſtris:propitius eſſe videbitur:rurſus alienare tentabimus. Efferenda ſunt.i.minuenda. Nam dicimus & effert illius virtutes: & fortia facta.i euehit & extollit ab humiliori gradu ad altiorem. Et rurſus effert eleuat minuit:quaſi extra fert:hoc eſt euacuat:vt ſi vas eſſet liquoris plenū:& inde extra duceres euacuares & minueres: ergo efferenda extra ferenda:minuenda:euacuanda:alibi tamen legit̄ inferenda. Tollatur:auferatur: vbi beniuolos auditorū animos videris aduerſario tuo odium pro beniuolētia ingeras. Vt miſericordia:& vbi videris auditoꝝ animos ad miſcd̄iam aduerſarioꝝ inclinatos eſſe inuidiam pro miſericordia ſubiicias. Suauis autē eſt. Dicit aūt in his generibus conciliādi auditoꝝ animos plurimū prodeſſe vrbanitatē:vt qui vrbanus fuerit facetus:hoc eſt orōnis feſtiuitate ad mouēdū auditoꝝ animos promptus.hic plurimū valere poterit in conciliandis auditoribus:& ita occaſione capta Cicero de facetiis dicere incipit:qui totus locus difficillimus eſt:ſed queadmodum difficillimus ita & ſuauiſſim⁹ locus:riſus. Facetiæ.i ſales. Quæ etiā ſi alia:ſenſus eſt. Etiam ſi alia huius rhetoricæ pcepta arte concedatur conſiſtere:quod ad facetias & ſales pertinet id certe ab arte penitus remotū eſſe affirmauerim quia non concedit vt dictū eſt:artem plenam eſſe rhetoricam. Etiā alia que ad hanc facultatē ptinent

Naturæ:quia nullam ſibi partē ars vendicat. Longe valde:qd̄ ſuperlatiuo iūgitur. Quo magis O cæſar inquit:tu mihi vel concedis:nullā artem eſſe vrbanitatis:aut certe artem eſſe econtrario dicis. Si mihi concedis artē non eſſe:de hac nihil eſt opus dicere:nam qui natura comparant̄:ea nulla arte continent̄. Si aūt artem conceſſeris:q̄nquidem tu pre cæteris vrbanus es:nos quæ de hac præcipi poteſt docere incipies Et hac complexione vtitur:vt negare non poſſit Cæſar.quū ſi in arte facetias conſiſtere dixerit:de ea dicat. Tua i.ad te potiſſimū pertinet.

EGO VERO INQVIT. Tertiūdecimū caput eſt:in quo diſputatōis pꝛtes de facetiis Cæſar fortiꝰ magnā in eis vi ineſſe:vel ad hylaritatē orōnis:vel ad laceſſendos aduerſarios oñdit. Huiꝰ capitis prima ps cōtinet facetos hoies natura potiꝰ q̄ꝫ arte eē:qd ab enūeratōe ptiū ꝓbat hoc mō. Duo ſūt gña facetiaꝝ.vnū quidē ppetuū:alteꝝ vero cōciſum:ſed neutꝝ arte p̄cipit̃.igit̃ naturale ē. Rñdet Cæſar Antonio q hoc ipi attribuerat vt cæteros hoies in eo gñe excelleret:petebatq́ꝫ ab eo.vt vel ſibi teſtis eſſet nullā facetiaꝝ artē eē:vel ſi artē eē cōcederet:eā ipe quū oim p̄ſtātiſſimus eēt pñtibꝰ oñderet. Ego vero inqt. Eaciliꝰ eē dicit de q̄uis re q̄ꝫ de rōne facetiaꝝ diſputare:qñquidē arte contineri nō pñt ſed naturā facetiæ cō prehēdunt̃. Facetiꝰ:alii legūt.i facetum magis. Ab hoie nō iurbano.i.ab hoie non inſulſo. Itaq́ꝫ. Et dicit ſe hoc expientia didiciſſe nullā de facetiis artē tradi poſſe:quū inquit adoleſcēs in libros quoſdā incidiſſeꝫ:quoꝝ titulus erat de facetiis:ſperaui me aliqd ex his conſequi poſſe:ſed quū illos legiſſem:multa quidē in his ridicula eſſe percepi.ſed tñ nulla facetiaꝝ p̄cepta inueni. Itaq́ꝫ.quia diſputari non p̄t de facetiis. Nonnullā id ē aliquā ſpē. Inſcriptos libros.i.quorū inſcriptio erat de ridiculiſ:queādmodum videmꝰ libꝝ.M.Cice.de offi.ita & theophraſti de ridiculis. In ſpē venerā id ē ſperare cœperā. Inueni āt ridicula nō negauerim in illis libris collecta eſſe multa ridicula:& ſaliū plena:ſed artē tñ nullā oino inſcriptā eſſe. Salſa:vrbana faceta. Nā & ſiculi quia ex græcis multæ ſunt natōes q̄ in hoc gñe excellūt & noiat eoſ. Excellūt p̄ſtant. Siculi:rhodii byzātii:hi oēs facetiis delectati ſunt.ꝙ ille eſſent ipis a natura inſite.ſed qui de facetiis ſcribere voluerūt id cōmiſerūt vt inſulſa eoꝝ ſcripta viderent̃.quia inſulſe hoc negociū ſuſceperūt.vñ eoꝝ inſulſitas ꝓ faceti.s habet̃. Oia em̄ que de hmōi arte dixerūt inſulſa atq́ꝫ inurbana fuerūt. Inſulſitas:qa hoc negociū ſuſceperūt:vt q̄ res oino naturalis eſt:eā artificio quodā cōprehēdere nitentur. Doctri na.i.arte & rōne quadā. Eteni:ex partiū nūeratione ꝓbat. Fuſum i.qd p oēm orōnem iocunditas infuſa eſt:quēadmodū per oīa corpis membra ſanguis infuſus diſcurrit. Per acutū:ſubtile. Breue pſtrinctuꝫ ergo p acutum & breue ingenioſi & ſolertis eſt:vt vno dicto efficiat̃ id qd perpetua oratiōe querit̃. Illa cauillatio. Relatiuū inter duo ſubſtātiua poſitum diuerſoꝝ geneꝝ recte cum vtroq́ꝫ cōcordat:niſi alterum ꝓprium fuerit. Hic illa concordat cā cauillatione poterat etiā dicere illud ſcꝫ genus. Ergo facetiæ que per oēm orōnem continent̃ cauillatio a maioribus nr̃is dicta eſt. Sed illud quideꝫ vno aut altero verbo continetur ab iiſdem dicacitas appellata eſt. Leue:leuitatis plenū. Quid enim leuius dici poteſt q̄ꝫ cauillationē & dicacitatē. Cauillatio autem dicit̃ a græcis & eius natura eſt:vt ab euidenter veris p breuiſſimas mutationes diſputatio ad ea q̄ euidenter falſa ſunt producat̃. Sed loco pro genere facetiaꝝ accipitur tanq̄ꝫ ſcomate faceto. Au. quoq́ꝫ Gellius Ciceronē imitatus in hac ſignificatione accepit. Sed dicacitas que a dicēdo dicta eſt:vt Quinti.placet:ſignificat ſermonē cum riſu aliquos inceſſentē. Ideo demoſthenē vrbanū fuiſſe dicūt dicacem negāt. Leue em̄ hoc totum probat facetias leuia noīa merito conſecutus fuiſſe. Nam facetiæ mouent riſum:riſus autē res leuiſſima ē.ſequitur ergo & ipas facetias leues eſſe. Vtraq́ꝫ res cauillatio & dicacitas. Hoc ſcilicet mouere riſum:que eſt vtriuſq́ꝫ gñis effectus. Verūtamē q̄ꝫuis inquit vtriuſq́ꝫ rei effectus leuis ſit ſicut nomen:tamen nō minimū videtur habere virium in dicendo:ſiue in oratione quæritur hylaritas:ſiue aduerſarii laceſſendi fuerint. Lepore:feſtiuitate. Facetiis:ſalibus. Sed quum in illo genere:nunc incipit facere quod dixi.ſcilicet a ſufficienti partiū enarratione oſtendere non in arte poſitas eſſe facetias ſed a natura proficiſſi. Sed quum horum vtriuſq́ꝫ geneꝝ poſtea Cicero quodāmodo exempla ꝓponit ſed ſuperioris generis nō facile eſt exēpla ꝓponere:nam & geſtu & voce iuuat̃. Differūt tñ inter ſe non ſolum:ꝙ id perpetuo tractat̃:hoc aūt cōſciſum ē:verūetiā ꝙ illud nō tm̄ ſalis hꝫ. Verūq́ꝫ aūt mō acrius intēditur:mō lenius ſicut Cicero in cōſulatū Vatinii. Dixit em̄:hoc maximū portentū eſt factū tēpore Vatinii.ꝙ in cōſulatu eius:nō autūnus:nō bruma:nō eſtas:non ver fuiſſet. Hoc quoq́ꝫ genꝰ ſcilicet dicacitas:aliquando plus mordacitatis habet:aliquādo minus.ſicut illud ſuperius vt idem Cice. Quū apud Damaſippū cœnaret:& is vinum exile apppoſuiſſet:dixiſſetq́ꝫ. Bibite hoc falernū qua-

eē vidiſſeꝫ de ridicul' nōnulla ī ſpē venerā:poſſe me aliqd ex iſtis diſcere: īueni āt ridicula & ſalſa mſta græcoꝝ: nā & ſiculi ī eo gñe & rhodi:& byzātii:& pter cæteros attici excellūt:ſꝫ q eius rei rōem qndā conati ſūt:arteq́ꝫ tradere ſic inſulſi extiterūt:vt nihil aliud eoꝝ niſi ipa īſulſitas rideat̃. Quare mihi nullo videt̃ mō doctria iſta res poſſe tradi. Eteni quū duo gña ſint facetiarū alteꝝ eq̄biliter ī oī ſmone fuſuꝫ: alteꝝ pacutū & breue illa a veteribus ſupior cauillatio:hæc altera dicacitas noīata ē leue nomē hꝫ vtraq́ꝫ res:qppe.leue ei ē totū hoc riſuꝫ mouere. Verūtñ vt dicis ātoni multū ī cauſ pſæpe lepore & facetiis pfici vidi.ſed quuꝫ in illo gñe ppetue feſtiuitatis ars non deſideret natura:em̄ fingit homines & creat imitatores & narratores facetos & vultu adiuuante. & voce. & ipſo genere ſermonis. Tum vero in hoc altero dicacitatis quid habet ars loci quū ante illud facetum dictū emiſſum hærere debeat.quā cogitari potuiſſe videatur.

draginta annoꝝ eſt: Bn̄ inqt Cice. ætatem fert. hoc minus mordet. qui ꝓſequit̃ mordatius eſt. Quū cedentē ex italia Pompeiū videret Cice. ait: Quē ſeqr nō habeo: quē vero fugiā habeo. Simile eſt illud quū ciceroni obiiceret̃: ꝙ in caſtra ſero aduenifſet. Rn̄dit ſe minime ſero veniſſe: ꝙ nihil parū videret. & eiuſdē gn̄is illud eſt: Quū ciceronē interrogaret Pōpei⁹: Vbi nā eſſet gener ſuus Dolobella: Rn̄dit cū ſocero tuo. Et m̄lta alia exēpla hmōi ciceronis dici poſſent. nā & apd̄ Macrobiū in ſaturnalib⁹: & apud Quintilianū in inſtitutionib⁹ m̄lta ei⁹ gn̄is dicta legūt̃. Fingit cōponit. Altero gn̄e: qd̄ eſt ꝑacutū &

Quid. n. hic me⁹ frater ab arte adiuuari potuit: quū a philippo īterrogat⁹: qd latraret furē ſe videre rn̄dit: qd ī oī orōe craſſus: vł apd̄ cētūuiros cōtra ſcæuolā: vł cōtra accuſatorē brutū quū ꝓ C. H. plāco diceret: nā id qd̄ tu mihi tribuis antoni: craſſo ē: oīm ſn̄ia concedēdū: nō eī fere qſꝙ repiet̃: ꝑter hūc ī vtroqꝫ gn̄e leporis excellēs: & illo qd̄ in ꝑpetuitate ſmonis: & hoc qd̄ ī celeritate atqꝫ dicto ē: nā hæc ꝑpetua contra ſcæuolā curiana defenſio tota redūdauit: hilaritate q̄dā & ioco: dicta illa breuia n̄ habuit: ꝑcebat eī aduerſarii dignitati ī quo ipō ſuabat ſuā qd̄ ē hoībus facetis & dicacib⁹ difficillimū hr̄e hoīm rōnē & tpoꝝ: & ea q̄ occurrāt: quū ſalſiſſime dici pn̄t: tenere. Itaqꝫ nōnulli ridiculi hoīes hoc ipm non īſulſe īterptāt̃: dicere eī aiūt Enniū flāmā a ſapiēte facili⁹ ore īardēti opprimi: ꝙ bōa dicta teneat hec. ſ. bōa dctā: q̄ ſalſa ſint: nā ea dctā appellāt̃ ꝓprio iā noīe: ſꝫ vt in ſcæuolā cōticuit ea craſſus

& breue: Qꝫ cogitari qa ex rn̄ſo: vel ex dicto adeo breui cōficit̃: vt nulla cogitatio ꝓrſus āceſſiſſe videat̃. Quid. n. hic. q. d. nihil. Et ꝓbat exēplo: quo mag̃ intelligat̃ qd̄ dicat. Quū miꝝ ē hoc argumētū: & hoc gen⁹ facetiaꝝ qd̄ acutū & breue eſt. Debet eñ tāta celeritate ꝓnūciari: vt vix a ꝓnūciāte excogitari potuiſſe videat̃. Quō igit̃ ſi tātā celeritatē reqrit: vt excogitari n̄ poſſe videat̃ ab auctore: poterit ei⁹ gn̄is vlla tradi ars: Id eñ tm̄mō ex arte dici pt̄: qd̄ ī cogitatiōe cōſiſtit: ſꝫ hoc gen⁹ facetiaꝝ tūc ſolū ꝓbatur: ſi repēte. & ſine vlla cogitatōe ꝓlatū fuerit. Quū añ. i. quū gen⁹ facetiaꝝ debeat pene pri⁹ auditoꝝ aīos ꝑtigere ꝙ a dicēdi iueniri potuiſſe credat̃. Quid. n. ꝑ exēplū ꝓbat. Vere ī q̄ nō pt̄ hoc gen⁹ dicacitatis qd̄ & acutū eſt & ꝑbreue vlla arte ꝑcipi. nā quū philipp⁹ iterrogaretur ex fratre: qd latras: cōtinuo rn̄dit: qa furem video: ac ſi diceret: quia fur es: latrare cōpellor: ſicut & canis cum furē videt: nihil tūc artis eſſe potuit. Hic me⁹ frater oñdebat eū. nā huic diſputatōi intererat. Quid: illud ē exēplū acuti gn̄is & breuis: hoc aūt cōtinui: & ꝓlixior̃ vt Craſſus ī orōne: quā ꝓ curio dixit & in ea cā quā hūit aduerſus brutū. Apd̄ cētū viros. quū ꝓ Curio diceret: q hereditatē pētebat: illius cui poſthum⁹ nat⁹ nō erat. Accuſatorē brutū q plancū accuſabat repetūdaꝝ. Quapꝑter hoc: Qn̄qdē craſſus ī orōnib⁹ ſuis: quū ſup̄ memoratis: tū vero multis aliis ſe vrbanū & feſtiuū in oī gn̄e facetiaꝝ oñdit: negari nō poteſt: qn pre cæteris vrbaniſſim⁹ ſit. Hoc. ſ. facetiis excellere & preſtare. Perpetuitate: q eſt in narratiōe. Leporis facetiaꝝ. Curiana. i. hereditatis curii. Dicta illa breuia nō habuit: Reddit rōꝫ qa dicax nō fuit aduerſus Scæuolā reſpectu auctoritatis: ac dignitatis illius: iō ſe a riſu cōtinebat: verba tm̄ mordaciter intendebat: vt illud in hac cauſa: Admiror iudices Scæuolæ ingeniū q hoc viderit: mori nō potuiſſe q natus nō ſit. Parcebat i. dū ꝑceret auctoritati & dignitati Scæuole: ſuaꝫ ipē ſeruabat. Nā metuebat ne ſi laceſſeret aduerſariū aliqd ſe diceret indignū. Quod abeſt inquit ab vrbanitate & facetiis: quū aliqd nobis ſalſum offert̃ reticere: hoc eñ difficillimū eſt. Tenere. i. reprimere: neqꝫ effundere ſales: ſi forte offerant̃ in oībus p̄ſertim q dicacitate abundāt. Habere rōꝫ. i. cōſiderare vniuſcuiuſqꝫ perſone dignitatē. Tēpoꝝ: vt ab vrbanitate: & iocis ſe cōtineat. Salſiſſime. i. mordaciſſime: Itaqꝫ nonnulli: Cæſar de facetiis dicturus. Primo quidē eaꝝ artem nullam eſſe negauit: deinde duo genera facetiaꝝ eſſe dixit: Vnū ꝑpetuū: alterum vero ſuccinctum: illud cauillationem: hoc dicacitatem appellat ſed vtrumqꝫ variat: ꝙ nunc plus: nunc minus mordacitatis haber. Id ergo vt liquidius apparere poſſit exemplo Craſſi demonſtrat: & illius mordacioris generis & huius lenioris. Lenioris quidē in Scæuolā: grauioris aūt in brutū: qui luxurioſe viuendo bona patria conſumpſerat quib⁹ exēplis: q̄ nā differētia inter hæc duo gn̄a ſit intelligi poterit. Itaqꝫ vult probare qd̄ ſupius dixit: Difficili⁹ eſſe hominē vrbanū tēperare ſibi: quū aliqd ablatū fuerit quo aduerſariū irridere poſſit qd̄ cū Craſſum feciſſe affirmat in Scæuolā. Id aūt difficilimū eſſe auctoritate Ennii ꝓbat: cui⁹ dictū tale eſt: Facili⁹ ſapiētis ore in ardēti flammā opprimi poſſe ꝙ bona dicta teneri. Sic eñ interpretat̃ hoīes etiā ſapientē facili⁹ poſſe flammā in ore ardentē cōprimere ꝙ bona dicta. i. ſalſa cōtinere ſi ſe obtulerint in aliq̄ cauſa cōtra aduerſariū: & tn̄ id craſſuꝫ feciſſe dicit. Ridiculi: vrbani q facetiis delectāt̃. Nō inſulſe nō iculte: nō inurbane. Dicere eñ aiūt: ac ſi diceret: Si hoīes ſapiētes faciūt hoc: & ſibi tēpare nō pn̄t: quo min⁹ bona dicta enūciēt ſi ſe obtulerint: q̄nto minus ſibi tēperabunt hoīes ſemidocti. Qꝫ bona dicta. i. ꝙ vt teneat ſalſa dicta. Optimi extingui. Hæc. ſ. bona: & in interpretatio vrbanoꝝ q̄: volūt bona dicta ſalſa dicta eſſe: Proprio iā: qa iā hoc ſibi q̄ſi propriū nomē vendicarūt: vt bona dicta merito ſalſa dicantur. Sed vt ecce quod dixi: differentiam oſtendit inter facetias: ſiue cauillatio ſit: ſiue dica-

citas.nã vtrũq; docẽt:mõ plus:mõ min⁹. moderacitatis hr̃e:qđ oñdit craſſuz feciſſe leni⁹ in Scæuolaz cui⁹ auctoritati pcebat:& moderati⁹ i brutũ:q oĩa bona cõſumpſerat. In illo.ſ.leniori & mitiori. Aculei:ſtimuli morſus. Luſit p facetias ludẽdo tractauit. Diſputatiõz:q̃ de curiana hereditate acta eſt. Dignũ cõtumelia:q̃a & vẽtre & gula oĩa cõſumpſerat. Vtroq;.ſ.cauillatiõis & dicacitatis. Atrociore:aſpiore. In bruto in oĩone quã habuit aduerſus brutũ. Q̃z multa de balneis:Nũc igĩ incipit oſtendere q̃ vrbanitate vſus fuerit.ſ.acerbioris gñis. Q̃z multa:Et prio q̃dẽ vnũ:aut etiã alteꝝ exẽplũ ponit dicacitatis:q̃ ſuccicta & pacuta ſunt.i.verbis breuib⁹ circũſcripta. De balneis:quuz romanis freq̃ns & ppe quotidian⁹ eſſz laudãdi vſus:ad id res pceſſit: vt ciues fere oẽs q diuitiis abũdarẽt priuata balnea in domib⁹ hẽrẽt. Hic Ci. p epiſtolã Terẽtiã vxoꝛẽ monet: vt curet labrũ in balneo eſſe. Sz pter priuatoꝝ ciuiũ mlta ſũt publice iſtituta balnea quoꝝ adhuc nõnllis i locis romæ appent veſtigia. Dicunt aũt thermæ:a greco vocabulo. Nã calidũ ſcat. Ille.ſ.Brut⁹. Mõ.i.pauloañ Alluſit hoc mõ aduerſus brutũ craſſus. Quũ em̃ cãz vehemẽti⁹ ageret aduerſus craſſuz:& emiſſo ſudore dixiſſet:ſ.ne cã ſudo. Tũ craſſus:Minie inq̃t ſine cã ſudas. Nã pauloañ balneis exiſti.i. paulo ante balnea vendidiſti. Illa ppetua.ſ.cauillatiõis. Nõ min⁹ iocũda:q̃z hæc dicacitatis breuia. Quũ em̃ brutus. Incipit nũc aliud facetiaꝝ gen⁹ ponere: vt exẽplo craſſi plani⁹ nobis faciat cuiuſmõi eẽ debeat. Brut⁹ cõtẽdebat aduerſuſ craſſũ & ipſi obiiciebat:q̃ narbonẽſez coloniã đducere voluiſſz lege ſeruilia:vt magnã aduerſus craſſuz cõcitaret iuıdiã q legi agrariæ fauebãt nõ poterãt nõ eſſe nobilitati iuiſi. Nã lex agraria iubebat vt viritiagri diuiderẽt: Quũ igĩ in inuidiã craſſuz rapet Brut⁹ primã ei⁹ oĩoz vni đdit ex lectorib⁹:vbi ſuadebat coloniam narbonẽſez deduci:alteri ſecũdã:in q̃ legẽ ſeruiliã laudabat:q narbonẽſem coloniã deduci volebat. Craſſus vbi vidit ſe ita infeſtari ab aduerſario:iuſſ t tres lectores in mediũ pduci. Prio.primũ librũ dedit a patre Bruti de iure ciuili cõpoſitũ Secundo.ſecũdã. Tercio.terciũ. In his oĩbus libris teſtabaĩ Bruti pater predia q̃dã dũ viuere poſſediſſe que brut poſt mortẽ eius luxurioſe viuẽdo abligurierat Hoc eodẽ exẽplo vtiĩ Quinti. li inſtitutionũ vbi de facetiis & ipe tractat. Excitaſſet.i.pduxiſſet in mediũ. Craſſi oĩoz.ſ.q̃ populo ſuadebat legẽ ſeruilia coloniã narbonẽſem deducẽdã:vt coloni romani mitterẽĩ narbonã:q̃bus ager narbonẽſis diuiderẽĩ. Alteri lectori. De lege ſeruilia:q̃ oĩone legẽ ſeruiliã laudebat. Dicebat em̃ legẽ illã ſanctiſſimã fuiſſe:nihilq; illa ſanctius:aut equius fieri potuiſſe:q̃ volebat vt agri queadmodũ ſanguine plæbis acquirerẽĩ:ita etiã ab his poſſiderẽĩ. Cõtuliſſent capita: ipſi vicz iudices de repu. tm̃ moti contra craſſum inter ſe collocuti fuiſſent. Nã capita conferre inter ſe colloqui ſignificat: Noſter hic.ſ.craſſus. Ex libro primo.ſupple lectũ eſt:quẽ de iure ciuili pater Bruti cõpoſuerat Hæc erãt verba patris bruti ex quibus cognoſcebaĩ priuernatẽ agrũ bruto a patre relictũ eſſe.& hoc aiebat vt planũ fieret mlta bona poſſediſſe:q̃ luxurioſa vita cõſumpſerat. Ex primo libro:His libris teſtatũ reliquit ſe aliq̃n poſſediſſe priuernatẽ agrũ:quẽ fili⁹ dilapidauerat. Brute:interrupit craſſus & dixit. O brute teſtificatur pater priuernatem agrũ tibi reliquiſſe. Et eſt exclamatio craſſi inuehentis in brutum.qui bona patria abligurierat. Deinde ex ſecundo libro.ſ.lectum eſt quod ſequiĩ. In albano:Hoc loco craſſus laudat prudentiã bruti:qui quũ filii noſceret ingluuiẽ:hos libros ſcripſit.ne forte putareĩ nihil ſibi reliquiſſe. Cũ primis.i.inter primos cõnumerand⁹. Hũc gurgitẽ.i.hui⁹ ingluuiẽ:Nihil relictũ vicz cõſumptis oĩbus pre luxuria. Tum ex libro tercio.ſ.lectum eſt. In Tuburtim pdiis: verba ſunt bruti i libro poſita. Tiburs & Tiburtis in noĩatiuo dĩ. Vbi ſunt ii fundi:Verba ſunt craſſi increpantis potius q̃z interrogãtis brutum. Finem:quia tres tantummodo libros de iure ciuili compoſuit. Veri bruti:quia etiam ſi alia ſcripta tribuerentur bruto:tamen bruti non ſunt. Quod niſi inquit:ſenſus eſt. Niſi pubes inquit fuiſſes pater in balneis tecum etiam fuiſſet:& quartum librum compoſuiſſet:ſed quia pubes eras tecum ideo lauari non potuit pater: Nam inſtituto Romano prohibeatur ne patres cum filiis puberib⁹ nec ſoceri cum generis lauarentur in balneis. Ergo q̃a puber eras non licuit:qđ ſi licuiſſet quartũ librum cõpoſu

atq; i illo altero gñe:i quo nulli aculei cõtumeliarũ inerãt cãm illã diſputationẽq; luſit:ſic i bruto quẽ oderat:& quẽ dignũ contumelia iudicabat:vtroq; gñe repugnabat q̃ multa de balneis q̃s nup ille vẽdiderat q̃ multa de amiſſo primonio:dixit. Atq; illa breuia:quũ ille diceret:ſe ſine cã ſudare:minime miꝝ inq̃t mõ.n.exiſti de balneis. Innũerabilia fuerũt eiuſmõi:ſed nõ minus iocũda illa ppetua. Quũ em̃ brutus duos lectores excitaſſet:& alteri de colonia narbonenſi. Craſſi oĩonẽ legẽdã dediſſet.alteri:de lege ſuilia:& quũ cõtra iter ſeſe de repub. capita cõtuliſſent:nr̃ hic facetiſſime:tres pr̄is bruti de iure ciuili libellos:trib⁹ legẽdos dedit. Ex libro prio forte euenit:vt i priuernati eẽm⁹ brute teſtificatur pater:ſe tibi priuernatẽ fundũ reliq̃ſſe. Deinde ex libr.ii.i albano eram⁹ ego:&.M.fili⁹:ſapiẽs vicz hõ cũ pr̄is noſtre ciuitatis norat hunc gurgitẽ:metuebat ne quũ iis nihil haberet:nihil eſſe ei relictũ putaretur:tum ex lib.iii.in quo ſinẽ ſcribẽdi fecit tot em̃ vt audiui ſcæuolã dicere

ſūt ꝟi bruti libri.ĩ tyburti forte aſſedim⁹ ego & M.fili⁹:vbi ſūt ii fundi brute:q̄s tibi pr̄ publicis cōmētariis cōſignatos reliqt⁹:qd̄ niſi puberē te inq̄t iā hr̄et q̄rtū libꝝ cōpoſuiſſʒ: & ſe etiā in balneis lotū cū filio ſcriptū reliqſſʒ.Quis ē igr̄ q nō fateat̄ hoc lepore:atq̧ iis facetiis:n̄ min⁹ refutatuʒ eē brutū q̄ ill' tragœdiis q̄s egit idē:qm̄ quū caſu ī eadē cā:cū funere efferret̄ anus iunia:ꝓch dii imortales:q̄ fuit illa:q̄ta vis:q̄ iexpectata:q̄ repētia cū cōiectis ocul':geſtu oī & vultu:ſūma ğuitate & celeritate verboꝝ.Brute qd ſedes:qd illā anū pr̄i nūciare vis tuo:qd illis oib⁹:quoꝝ imagines duci vidæs:qd maioribus tuis:qd.L. bru.qui hūc ppl'm dn̄atu regio liberauit:qd te agere cui rei cui gl'ie cui virtuti ſtudere prio ne augēdo ad id non ē nobilitatis ſʒ fac eē.nihil ſupeſt:libidies totū diſſipauert an ī iure ciuili ē pr̄nū.Sʒ dices te:quū ædes vēderes ne ī ruptis quidē: & cecis ſolū tibi pr̄nū reliqſſe an rei failiaris q nūq̄ caſtra videris an eloq̄ntiæ:q̄ nulla ē in te & qcqd ē vocis & ligue oē ī iuſtū turpiſſimū ca

iſſet.quo apperet q̄lia balnea tibi reliquiſſʒ:q̄ pauloāte cū cæteris bonis oib⁹ dilapidaſti: q̄madmodū ſcriptū reliquit.Prio quidē locū ī priuernati: deiñ ī albano poſtremo ī tyburtio agro. Quis eſt igit̄ Hacten⁹oñdit exēplo cuiuſmōi gen⁹ eēt vtrūq̧ facetiaꝝ & id qd̄ ē ppetuūt:& id qd̄ pſtrictū & breue Nūc dicit eiuſmōi ſales ad cōfūdēdū brutū pl⁹ valuiſſe q̄ reliquā oro; q̄ ī brutū iuect⁹ ē. Quū forte q̄dā iter agēdū anus cuiuſdā noie iuniæ fun⁹ ex familia Bruti efferet̄.nā illū capta occaſioe ğuiter iſectat⁹ ē. Forte ita accidit vt iter agēdā cāʒ illā fun⁹ Iuniæ de domo Bruti ꝓdiret:& quū pōpā funeris illi⁹ pſpexiſſʒ craſſus ex iprouiſo ita brutū interrogauit.Quid ē iqt brute:qd̄ d̄ te mādes huic mortue maiorib⁹ tuis nūciare: qd̄ eorū virtute dignū ſit: a qb⁹ oio degnaſti Et m'lta hic iuect⁹ eſt in eū:quē nihil hr̄e dicerʒ:qd̄ an⁹ illa mortua narrar̄ poſſʒ n̄ alienū a ꝓgenitorib⁹ ſuis. Hoc lepore hac feſtiuitate.Iis facetiis:iis ſalib⁹.Refutatū ꝯuictū:qa eū iis facetiis atʒ ſalib⁹ita ꝯuicit atʒ cōfudit: vt qd̄ rn̄deret n̄ hēret Illis tragœdiis.i.illis amplificatoib⁹ criminū:ac exaggerationib⁹ facinoꝝ cuiuſmōi i tragediis tractat̄. Quū caſu.i.quū forte q̄dā. Dii imortales:exclamatio ad mirāt' vim: atq̧ ꝓmptitudinē dicēdi q tūc ī craſ.fuit ex tp̄e.Q̄z inexpectata.i.ex improuiſo. Nā fun⁹ illud repēte ſupuenit quo mag' admiratet̄ craſ. oroʒ:q eā ppatā hr̄e no potuit: Repētina ſubita. Coiect' oculis ī brutū.i.couerſuſ ī brutū dixit. Geſtu oī.ſ.toti⁹ corpis. Imminē ti toto corpe ī Brutū inſtāti: vt mag' eū cōfunderet. Grauitate:ſeueritate. Celeritate q̄ in cōtētiōe reqrit̄ ſicut ſupi⁹ dixit. Quid illa:cuius funus ducebatur. Pr̄i.ſ Decio Bruto.hic aūt.M.Brutus. Quid illis oib⁹: de morte nobiliū mos etiā apd̄ nos tenet̄: quū funera nobiliū ꝓducerēt̄:iubebāt imagineſ maioꝝ ſuorū p̄cedere:vt q̄ſi memoria eoꝝ ī funere renouaret̄:vt.L.Bruti:q p̄riaʒ liberauit & ceteroꝝ q ex ea failia magni viri euaſerūt. Quid L. Bruto:a quo tu ducis originem.Nota eſt hiſtoria.quō Iunius Brutus metu ſimulauerit ſtulticiā ne a Tarquino ſuperbo occideret̄:& poſtea ex morte Lucretiæ capta occaſione regibus exactis patriā liberauit: Agere ois actio aut eſt animi:aut corporis:& rurſus ois actio:aut priuata eſt:aut publica:ſicut hoc loco oſtendit. Rei: q̄tū ad rem priuataʒ.& ad corpus pertinet. Virtuti q̄tū ad animū.i.cui ſtudio cuiue doctrine ſtudere. Patrimonio ne augēdo.i.mercaturā agere:ad id non eſt nobilitatis. Fac.i.concedat̄ vt ſit nobilitatis Nihil ſupereſt.i.non eſt cur ſtudeas augendo patrimōio.Nā illud ita exhauſiſti vt nihil reliquū ſit. An in iure ciuili:vis nūciare illā te ſtudere iure ciuili. Paternū eſt ī ſtudiū eſt patris tui qui tres de iure ciuili condidit libros. Sed reſpōdebis te oio eſſe ignaꝝ iuris ciuilis:nedū illi opam dare. Sed dices te quū ædes:Hæc formula venditiōis erat.Omnes hoc faciebāt in vendēdis ædibus:fundoq̧ ac ſiqd aliud Mācipio daret̄:nō ita:at ſi equū & alia hmōi.Neq̧ em̄ ædes aut fundi at ſolute vēdebant̄: ſʒ preterq̄ q ruptū eſſet cæſumue.ci.in top.oñdit hoc ita fieri ſolere:his verbis: vt liberales venditores ſolent qui vendēdis fundis:& ædibus ruptis cæſis receptis:aliqd̄ tamē emptori cōcedūt.qd̄ ornādi cā apte:loco q̧ poſitū eſſe videat̄.Nūc ergo dicit Brutū adeo fuiſſe vendēdi cupidū vt eū in vēdēdo fugerit:qd̄ ignotū nemini eſſe debet niſi q iuris ciuilis ſit plane rudis:ideo obiicit ei:nec locū qdē ſeruaſſe in ruptis & cæſis:vt dicere poſſet illū aliqn̄ locū fuiſſe maioꝝ ſuoꝝ.nā quū vēdebāt ædes: ſi qd forte in extremitate ædiū eſſet ruptū cæſumue:illud excipiebāt:reliq̄ vero integra ſe vendere ꝓfitebant̄: q̄ vero cæſa erāt excipiebāt.Scæuola de verbo.ſig.ſic dicit:Ruptis cæſis ea inſunt:que terra non tenent̄ queq̧ ope ſtructili tectoriue nō cōtinet̄. Et qcqd ē vocis.i.& ſiquid dicendo vales:id totū mercēnariū feciſti i.clamoſas actiones venditas. Ciuium.q.d.indignus es qui in hoꝝ conſpectum venias. Illam mortuā.ſ.iuniā preſtantem fœminam. Tu imagines quia quum vides tuorum maiorum imagines.horror tibi deberet toto corpore perfundi:quū tibi conſcius ſis omnino ab huiuſmodi viris mētem tuam eſſe alienam. Quibus non modo imitandis:quia ſi maiores tui peterent: vt ſtatuæ ſuæ aliquo loco ponerentur eorum:quæ aliquando poſſidebant:non haberes vbi ſtatuas illas erigeres. Collocandis ad id reſpicit quod ſuperius dixit:qa nihil paterni ſoli tibi reliqſti. Sed hæc tragica hæc ver

ba Cæſaris ſunt admirantis: & laudantis Craſſi orationem. Tragica. i. plena amplificationibus: & ex aggregationibꝰ. Diuina. i. diuinitꝰ quodãmõ dicta: q̃ tãtã vim hñt atq; vehemẽtiã. Meminiſtis: vos qui adeſtis. Habuit hãc cõcionẽ aduerſus. C Domitiũ: ſicuti poſtea ſuo loco dicemꝰ. Nec eñ maior cõtio ꝙ̃ illa aduerſus Domitiũ habita. Nec apud populũ quia cõtio ꝓprie erat apd̾ populũ hro: & cõcionari dicũt̾ qui orõeꝫ ad populũ hñt. Cõtra collegã: nã huiꝰ craſſi i cẽſura collega fuit Domitius: quũ alter alteri luxuriã obiiceret. Cõditior: ornatior. Lepore ſuauitate. Feſtiuitate cõcinitate. Quare tibi antoni: q̃d quũ ita ſit. vicꝫ craſſuꝫ in oĩ gñe facetiaꝝ eſſe pſtãtẽ: illd̾ quideꝫ aſſentõ nullã facetiaꝝ eſſe artẽ: & miror cũ hãc laudẽ mihi tradideris potiꝰ ꝙ̃ ipĩ craſſo. In eo gñe: qd̾ ad facetias ꝑtinet. Tũ antoniꝰ: rñdet anto. cæſari: qui ſupiꝰ dixerat: prio quidẽ ſe fateri nullã artẽ facetiaꝝ eſſe: & tñ plurimũ valere ad ꝑturbãdũ aduerſarios: dein ſubiũxit mirari ſe qũ craſſus i vtroq; facetiaꝝ gñe pſtet: qd̾ ꝓbauit exẽplis: cur ſe potiꝰ i hoc gñe dixerit eſſe pſtãtiſſimũ ꝙ̃. L. craſſuꝫ: cui huius etiã ꝑtis ſicut cæteraꝝ oĩuꝫ. pricipatꝰ attribuẽdus erat: nũc igit̾ rñdet. Fateor inqt qd̾ dicis o cæſar: craſſuꝫ i hoc quoq; ſicut i cæteris rebꝰ eſſe pſtãtẽ: ſꝫ facere nõ poſſũ qui aliqñ iuidia aduerſus craſſuꝫ cõmouear. Nã ꝙ aliquis ſuopte igenio facetꝰ & ſalſus ſit tollerabile eſt. Sed quũ facetiiſ grauitatẽ cõiũctã hẽat: qd̾ paucis cõcedit̾. id in ipſo craſſo vix pati poſſim. Venuſtiſſimꝰ facetiſſimꝰ. Vrbaniſſimꝰ: ſaliſſimꝰ. Grauiſſimũ: ſingula ſingulis redde. Grauiſſimũ: ſeueriſſimũ venuſtiſſimo vrbaniſſimo. Hic quũ arriſiſſꝫ Craſſus vbi ꝑ iocũ audiuit. Aut dicere ꝙ ſibi iuiderat: id cũ riſu excepit. At antoniꝰ cũ cæſare vt iſtituerat loqñs ꝙ̃uis iquit neges vllã eẽ facetiaꝝ artẽ: tñ quũ dixeris locũ: tps: & pſonas eſſe cõſiderãdũ: nõ nihil de facetiis: pcepiſſe videris. Apuiſti: oñdiſti. Quiddaꝫ: rẽ aliquã. Hrẽ eñ dixiſti. ſ. mihi cõſentiẽti: Decerpet: derogarꝫ. Grauitate aut dicẽtis aut audiẽtis. Qd̾ quidẽ: vt ipſe tpis: rei: & pſonaꝝ: dignitatis cõſideratioꝫ hẽat: vt in exẽplis ſup̃ memoratis facile cõphendi põt. Sꝫ hoc pceptũ: qd̾ iubet habẽdã eſſe rõꝫ tpis: rei: & pſonaꝝ: facetiaꝝ pceptũ eſt nõ inueniẽdaꝝ ſed omittẽdaꝝ: Precepit eñ his qui rõꝫ habeãt rei: tpis & pſonaꝝ: vt ſe abſtineãt facetiis. Quũ his nihil opus ſit. i. quũ pter dignitateꝫ rei: tpis: & perſonaꝝ fieri videbũt̾: nihil opꝰ eſt his facetiis. Nos aũt. Sed nos q̃rimꝰ a te pcepta des: nõ quo tpe omittẽde ſunt facetie ſed quõ his vti debeamus. Et maxime ſi eiꝰ ſtultitia i. ſi ſtolidus fuerit: vt facile ad iracũdiã ſalibꝰ irretit̾. Vbi eñ ſemel aliquis leuitate quadã animi facere dicta pati nõ poterit: ita excãdeſcit: & ita perturbat̾: vt ipſa ꝑturbatiõe ſine vlla orõe cõfundat̾. Et maxime agitari: vt in teſtẽ. Si teſtis aliquis ſtultus ꝓductꝰ eſſet & cũ ſalibꝰ morderemꝰ: facile perturbaret̾: ita vt cõfuſus in teſtificãdo neſciret prorſus quid diceret. Cupidũ: vt facile corrũpi poſſit. Leuẽ ad id qd̾ dixit ſtultũ. Si facile neq; ſoluꝫ perſone: in qua facetiæ dicunt̾: ſed etiã iudicũ & eoꝝ qui interſunt: habẽda eſt ratio dignitatis. Ideo dicit ſi etiã perſona in quã dicimus patiet̾: vt facetiis in eã vtamur. tamẽ cõſideranda eſt etiã perſona iudicis & cæteroꝝ nedũ aduerſarios: aut teſtẽ vrbanitate vrgemus: fortaſſe etiã iudices: aut reliquoꝝ auditoꝝ animos offendamꝰ. Preſunt vt iudices: Interſunt vt reliqua multitudo. Omnino ſed hoc preceptũ vrbanitatis ſine dubio videt̾ eſſe potiſſimũ: vt nunq; vtamur vel ra

lumĩe quæſtũ cõtuliſti: tu lucẽ aſpicere audes tu hos intueri: tu i ciuiũ eẽ cõſpectu: tu i foro: tu in vrbe: tu illã mortuã tu imagĩes ipas nõ ꝑhorreſcis q̃bus nõ mõ imitãdis: ſꝫ ne i collocãdis quidẽ tibi vllũ locũ reliq̃ſti ſꝫ hæc tragica. atq; diuina faceta ãt & vrbana inũerabilia ex cõtiõe meminiſtis: nec ei maior cõtio fuit: nec apud pplm grauior orõ: ꝙ huiꝰ cõtra collegã i cẽſura nuꝑ neq; lepore & feſtiuitate cõditior: q̃re tibi ãtoni vtrũq; aſſentior & multũ facetias i dicẽdo ꝓdeſſe ſæpe: & a eas arte nulla poſſe tradi: & illd̾ q̃dẽ admiror: te nobis i eo gñe tribuiſſe tãtum. & non huiꝰ rei quoq; palmã: vt cæteraꝝ. Craſſo detuliſſe. Tũ antoniꝰ. Ego vero ita feciſſeꝫ inqt. niſi interdũ in hoc Craſſo paulũ inuiderẽ. Nã eſſe quẽuis facetũ: atq; ſalſum. nõ nimis ẽ ꝑ ſeipm iuidẽdũ. Sed qd̾ eũ q oĩm ſit venuſtiſſimꝰ & vrbaniſſimus oĩm grauiſſimũ & ſeueriſſimũ & eẽ & videri: qd̾ iſti. cõtigit vni mihi vix credendũ videbat̾. hic quũ arriſiſſet ipe craſſus: attñ inqt antonius quũ artẽ eſſe facetiaꝝ vllã negares appuiſti quiddã: qd̾ pcipiẽdũ videret̾. hr̃e ei dixiſti rõeꝫ oportere hoĩm: rei tpis ne qd iocus de grauitate decerpo. qd̾ q̃deꝫ in primis a craſſo obſeruari ſolet: ſꝫ hoc pceptum ꝑtermittẽdũ eſt facetiaꝝ: qd̾ quũ his nihil opus ſit. nos aũt quõ vtamur. quũ opus ſit. q̃rimꝰ vt in aduerſariũ. & maxĩe ſi eius ſtulticia poterit agitari: in teſtẽ ſtultũ cupidum. leuẽ: ſi facile hoĩes audituri videbunt̾ oĩno ꝓbabiliora ſũt: q̃ laceſſiti dicimꝰ ꝙ̃ ꝙ priores. nã & ingenii celeritas maior ẽ. q̃ appet i rñdẽdo & hũanitatis ẽ rñſio. Videremur ei quieturi fuiſſe. niſi

ro vrbanis dictis:niſi quũ ab aduerſariis fuerimus prouocati.Duo cõmoda nobis offeruntur. Primũ cõmodũ eſt:ꝙ ingeniũ noſtroꝝ laudabilius videť:qui cõtiuuo ſalſũ aliqđ dictũ aduerſus eos paratuꝫ babuerimꝰ.Alteꝝ:ꝙ ab eis qui audiũt modeſtiores dicimur:quippe qui nõ priꝰ aduerſarios offende re voluerimꝰ ꝙ̃ laceſſiſti. Petulãtes: ſi ꝑores ſalſa dicta dicimꝰ. Nã & ingenii:nã quũ reſpõdemꝰ ꝓuocati:noſtri ingenii celeritas videť eſſe maior in reſpõdẽdo. Nemo eñ exiſtimare poteſt nos reſpõſum illud ſalſũ autea preparaſſe: quippequi neſciamus an aduerſarii nr̃i nos ꝓuocaturi eſſent. Huma

eſſemꝰ laceſſiti:vt ĩ iſta ip̃a cõcione:nihil fere di
ctũ ẽ ab hoc ꝙ qdẽ facetiꝰ dictũ videretᷣ:ꝙ nõ
ꝓuocatꝰ rñderit:Erat ei tãta ḡuitas ĩ domitio tã
ta auctoritas:vt qđ eẽt ab eo obiectũ:lepore ma
gis eleuãdũ ꝙ̃ cõcione frãgẽdũ videretᷣ. Tũ ſul
pitius.Quid igitᷣ ĩ nqt patiemur cæſarẽ:qui ꝙ̃ꝙ
M.craſſo facetias cõcedit:tñ multo ĩ eo ſtudio
magis ip̃e elaborat:nõ explicare nobis totũ ge
nus hoc iocãdi:q̃le ſit:& vñ deducatᷣ. Præſertĩ
cũ tãtã vim & vtilitatẽ ſalis & vbanitatis eſſe fa
teamur.Quid ſi inquit Iulius aſſentior antonio
dicendi:nullã artẽ eſſe ſalis.Hic quũ ſulpitiꝰ re
ticuiſſet:q̃ſi vero inquit craſſus hoꝝ ipſoꝝ de q
bus antonius tãdiu loquitᷣ:ars vlla ſit obſerua
tio q̃dam iſta eſt:vt ip̃e dixit eaꝝ rerum:q̃ in di
cẽdo valent q̃ ſi eloquẽtis facere poſſet:qs eſſet
nõ eloq̃ns:qs eñ hæc vel nõ facile:vel certe ali
quo mõ:poſſet ediſcere.Sed ego ĩ his pre cæpta
hãc vĩ:& hãc vſilitatẽ:eẽ arbitror nõ ad reperiẽ
dũ qđ dicamꝰ:arte ducamur:ſʒ vt ea:q̃ natura:q̃
ſtudio:q̃ exercitatõe cõſeqmur.aut recta eẽ cõſi
damus.aut praua intelligimꝰ quũ quo referẽda
ſint didicerimus.q̃re Cæſar ego quoq; hoc a te
peto:vt ſi tibi videtᷣ:diſputes de hoc toto iocã
di gñe qd ſentias:neq; forte dicẽdi ꝑs:qm̃ ita vo
luiſti:ĩ hoc tali cætu:atq; in tã accurato ſermõe
ꝑ̃terita eſſe videatur.Ego vero inquit ille quo
niã collegã ad cõuiuia craſſe exigis.nõ cõmittã
vt ſi defugerĩ:tibi cãm recuſandi aliquã dẽ:ꝙ̃ꝙ

nitutꝭ:ſicut ꝓuocatio ẽ petulãtis:ita reſpõſio eſt hũanitatis. Prouocare aliũ eſt petulãtꝭ ꝓuocatũ rñdere hũanitatis. Videremur vt in ipſa cõtione.& redit rurſus ad exẽpla craſſi in contione illa quã habuit aduerſus domitiũ. Ab hoc: qđ facete dictũ videatᷣ a craſſo in domitiuꝫ nihil omnino inuenitᷣ in ea contiõe qđ nõ facere dixerit. Et hoc preceptũ ſecutus eſt craſſus:qđ eſt moderatiõis. Erat eñ & dicit neceſſariũ quodãmõ fuiſſe craſſo honeſtis vti facetiis in Cn. Domitiũ:ꝙ vir tãta ḡuitate: tãtaq; auctoritate eſſet:vt aliter infingi nõ poſſet. Eleuandũ lepore. Frãgẽdũ cõtẽtione.i.infirmãdũ. Tũ ſulpitiꝰ q̃nquidẽ igitᷣ inquit ſulpitiꝰ tãtã vim hñt facetiæ:patiemur ne cæſarẽ qui in his tm̃ ſtudii poſuit:ne dicat quid de hmõi ſentiat. Vrbanitatis:feſtiuitatis. Quid ſi inquit.ceſar q̃ſi hãc diſputatioꝫ a ſe repellẽs. tu inqt ſulpitii negabas eſſe patiẽdũ quo minꝰ ego q̃ de facetiis ſentiã diſputare.Sʒ qđ erit ꝙ me đ hac re loq cogatꝭ:Si ego aſſenſero anto. nullã facetiaꝝ artẽ eẽ. Hic ſulpitiꝰ q̃ſi ignarꝰ quid reſpõderet obticuit. Sʒ ſermonẽ excepit craſſus: etiã ſi negas vllã artẽ eſſe nõ tñ iuſta rõ eſt cur taceas. q̃nquidẽ q̃ diſputata ſunt đ arte eloq̃ntie:nõ arte: ſed vſu & exercitatõe cõſtare ab antonio diſputatũ eſt. Arteꝫ nullã: nullo artificio facetias contineri. Nã de quo artẽ negat eſſe vllã de eo diſputare nõ põt. Antonio:Sic eñ anto. in fine oꝛõis ſuæ depoſuerat nullã artẽ in facetiis cõtineri. Salis:vrbanitatis. Hic ꝓ tũc.Quũ his dictis ſulpitius reticuiſſʒ:q̃ſi nõ hñs qd rñderet cæſari.Craſſus excepit ſermonẽ dicẽs:Quaſi ars vlla ſit hoꝛũ ipſoꝝ:de quibus antoniꝰ locutus eſt.Sicut nec ars eoꝝ eſt que antonius tam diu diſputauit:ita etiã de facetiis;& ſi nulla ars eſt tñ diſputandũ vide

videtᷣ. Obſeruatõ eñ nõ eſt ars:q̃ ad dicẽdi rõꝫ ꝑtinet:quia quũ multi ſuopte ingenio clari oratores euaſerint:eoſ ꝗ diligẽter obſeruauerit nõnlli exinde nõ artẽ ſed idolũ artꝭ cõficere:nõ eſt tñ ars: ſʒ obſeruatio ab aliis ſuſcepta. Nã qđ vidimꝰ in aliquo ꝑ̃claro oratore ĩ dicẽdo valuiſſe: id quoq; diligẽter abſeruatũ nos imitamur: Et hoc mõ potiꝰ obſernatõe ꝙ̃ arte fit eloq̃ntia. Quis.q d.mlti.Si oĩa ĩ hac obſerut õe dicẽdi cõſtarẽt:q̃ ad eloq̃ntiã ꝑtinẽt.nemo nõ eſſʒ eloq̃ns. Facile.n.obſeruarẽt:& ꝑdiſcarẽt qd oratores boni facerẽt. Sʒ minĩe in hoc ſũt oĩa.nec.n ſi igenio aliquis ñ valuerit q̃ntũlibʒ alios obſeruauerit:id cõſeq̃tᷣ:qđ ẽ oratoris. Et ita oñdit eloq̃ntiã nõ oĩo artẽ eẽ. Hec eñ vicʒ q̃ ad obſeruatioꝫ dicẽdi ꝑtinẽt. Sed ego:Sʒ in his ꝑ̃ceptꝭ:q̃ ex alioꝝ obſeruatõe ꝑcipiũtᷣ: non videtᷣ mihi illud cõſecuti oratores fuiſſe q̃madmodũ ea inuenirẽt:q̃ dicẽda ſunt:ſʒ q̃ natura & ingenio inueniſſet: cuiuſmõi eſſent cognoſcere poſſent. Quo.i.ad qđ genꝰ referẽda ſint.Quũ eñ eos primũ obſeruaſſent hoĩes q cæteris meliꝰ & ornatiꝰ dicere videbãtᷣ:& ex ea obſeruatiõe q̃ndã q̃ſi dicẽdi rõꝫ cũ feciſſet:ip̃aꝫ veluti artẽ ĩ gñ a diuiſerũt:& eaſde qbꝰ diceretᷣ ad qđ ip̃iꝰ genꝰ referẽda eſſent:facile itellexerũt vt verbi gr̃a:Materiã ĩ tribus gñibꝰ verſari.ſ.demõſtratiuo:deliberatiuo:& iudiciali: deĩn cuiuſcũq; generis materia fuerit: cauſa poſtea:inuẽtione:diſputatione elocutiõe:memoria.& ꝓnũciatiõe tractari. Quũ igitᷣ q̃ſtio ꝓpoſita ſue

rit oratori: continuo videt ad qđ genus orationis ſit referenda: ſiue iudiciale: ſiue demonſtratiuū. ſiue deliberatiuū. Et quū gen⁹ intellexerit: tūc incipit cōuenienter: q̄ ad ip̄m materiæ gen⁹ ptinēt inuenire: inuēta diſponere: &c. q̄ ſequūt̄. Sed ego: Hoc eſt ego dicerē nō artē efficere: vt hæc repiam⁹: ſ; vt reperta ad aliqd ipſius artis genus referre poſſim⁹. Vim pprietatē. Nō vt ars ſit nobis via q̄dā & rō ad ea q̄ inuenim⁹. S; vt ea: ſed vt q̄ ingenio: ſtudio aut aliqua exercitatiōe inuenerimus ad qđ artis gen⁹ referēda ſint cognoſcam⁹. Natura ingenio. Studio induſtriā: quia igeniū ſine iduſtria nihil aut paꝝ valet.

ſoleo ſæpe mirari eoꝝ impudētiā: q agūt ī ſcæna geſtū ſpectāte Roſcio. Quis em̄ ſeſe cōmouere pt: cui⁹ ille vicia non videat: ſic ego nūc Craſſo audiēte primū loq̄r de facetiis: & docebo: ſus vt aiūt oratorē eū: quē cū Catull⁹ nup audiſſet: & fœnū alios aiebat eē oportere. Tū ille iocabat̄ i qt catull⁹: pſerti quū ita dicat ip̄e vt ābroſia alē dus eē videat̄. Veꝝ te cæſar audiam⁹ vt ad Antonii reliq̄ redeam⁹. Et ātonius: ppauca mihi q dē reſtāt inqt. S; tn̄ defeſſus iā labore: atq; itinere diſputatōis: reqeſcāt ī Cæſaris ſmone q̄ſi ī aliquo p oportuno diuerſorio. Atq inqt iuli⁹: nō nimiū liberale hoſpitiū meū dices: nā te ī viā ſiľ ac p pplm guſtaris: extrudā: & eiiciā. ac ne diutius vos demorer: de oī iſto gn̄e qd ſentiā: pbreuiter exponā. De riſu qnq; ſūt q̄ q̄rat̄. Vnū qd ſit: alteꝝ vn̄ ſit. Tertiū ſit: ne oratoris riſum velle mouere. Quartu; q̄tenus. Qui tū quæ ſunt gn̄a ridiculi. atq; illud primū: quid ſit ipſe riſus quo facto concitetur: vbi ſit: qūo exiſtat: atq; ita repente erumpat: vt eum cupiētes tenere nequemus & quomodo ſimul latera. os. venas. oculos. vultū. occupet viderit. Democritus. neq; ad

Exercitatiōe. i. vſu videlicet vt ad induſtriā exercitatio ēt cōiūgat̄. Recta ſi ſm artē videbūt̄ eē repta. Praua: ſi a p̄ceptione dicēdi fuerint aliena. Quo. i. ad qđ gen⁹ artis ſint referenda. Quare Cæſar: Qn̄ quidē hæc p̄ceptio dicēdi nō arte cōtinet̄: ſ; obſeruatiōe q̄dā pcipit̄ & tn̄ antonius de ea plæraq; diſſeruit: tu quoq; idē de facetiis agas: vt de his quid ſentias aut ḡuati apias Ita voluiſti: ſic em̄ ab initio cōſtituerūt. Accurato diligenti. Ego vero: Cōfutata rōe Iulii cæſaris: ne ab hac diſputatōe đſiſteret: & ſi eā nlľa arte cōtineri cōcederet: ſe tn̄ patū eē iquit ſatiſfacere Craſſo: & his qui intererāt. Collectā: Antiquo more on̄dit ſe ſatiſfactuꝝ Craſſo: qui mos etiā apđ nos nūc ſeruat̄. Collectā pecuniaꝝ intellige q̄s antiqui ſolebāt in cōuiuiis colligere de conuiuiis: quā collectā appellāt: qđ nūc quoq; quibuſdā in loc̄ fieri videm⁹ i nuptiaꝝ couiuiis: Hoc eſt qđ nūc iqt cæſar Craſſo: q̄ſi q̄; dā collectā hāc de locis diſputatio; tibi pſoluere pat⁹ ſum: ne tu itē recuſare peſſis: quū abſq; te aliqd repoſcet̄. Tibi recuſandi dē. ego ſatiſfaciā tibi poſcēti: ne poſtea quū a te repoſcēt id facere recuſes. Quāq; ſoleo: ſiľitudie vtitur. Mimoꝝ: qui pn̄te roſcio aliquid in ſcæna imitari nō audēt ita & ſe ipudētē eſſe dicit. q pn̄te craſſo de facetiis audeat loqui. Queādmodū inquit impudētes ſunt cæteri Mimi: qui pn̄te roſcio mimoꝝ oīm p̄ſtātiſſimo audēt in ſcæna aliquid agere ita ipudēs mihi videor: qui preſente Craſſo aliquid de facetiis audeā dicere: Soleo ſæpe mirari i. ſoleo ſæpe admiratiōe duci. Se ſe commouere ſ. in ſcæna: Roſciū em̄ preſtantiſſimum fuiſſe legimus Mimoꝝ omnium: Vnde eū delitias ſuas Ci. appellare ſolebat. Sus prouerbialiter dictū eſt contra eos qui puros impuri ipi alios docere audent: & eſt puer. ſus Mineruas impurus purū decet. vt ſus ſpurca eſt: ita Minerua intemerata eſt. vt pote virginitatis dea. iō quia inſulſus: falſus: & indoctus doctu docere vult. Fœnū: fœnū oportere exiſtimari alios oratores reſpectu Craſſi cui⁹ orō tāq; flos videt̄ ſp redolere verbis ac ſentētiis: Duas. n. virtutes hēt flos. ſ. viriditatē & colorē. viriditatē verbis: colorē ſn̄is cōpat Et ideo dicit. quū Sulpiti⁹ craſſū audiſſet: cæteros oratores reſpectu craſſi fœnū putabat eſſe. eſt em̄ fœnū herba arida: q nec colorē nec viriditatē hēt. Tū ille iocabat̄ inquit: Sit ī infice cedūt: Alter alteꝝ ſibi p̄ferendo. Dicit em̄ perio cū: accipe Cæſar qđ de me dixit Craſſus: & eo maxime ꝙ ipſe ambroſia ali debere videat̄. Alluſit ad id quod ille fœnū dixerat: Ambroſia! diuine genus eſt herbæ: ac ſolis equos: hæc deos ipſos neſci poete ſcripſerunt: Plini. artimiſiā credit Diaſcorides item dixit Ambroſia quā multi artemiſiā credūt. Sed tamen. Q̄uis mihi pauca ſuperſint: interea tn̄ in ſermone Cæſaris quaſi diuerſorio quodā prolixa diſputatione defenſus requieſcam. Itinere. i. quaſi quadam itineris longitudiue fatigatus.

AT QVI INQVIT IVLIVS. Caput quartumdecimū vbi de materia ridiculoꝝ agitur quomō querenda ſunt & ſimuletiam quot ſint ridiculoꝝ: & facætiarum genera tractantur. Primū igitur de materia loquit̄: deinde de ipſoꝝ ridiculoꝝ ſiue facætiarum generibus. Sed reſponſum Iulii cū ſuperiore oratione Craſſi ita coniungit̄ Dixerat em̄ Antonius ſe fatigatum longitudine diſputatiōis: quare itineris labore requiem quandā querere: & ſe in diſputatione Cæſaris quaſi quodam diuerſorio quieturū eſſe. Ad igitur reſponſionem ſuā Cæſar accommodat Dicit em̄ tu quidem queris antoni requieſcere in oratione mea quaſi diuerſorio quodā ſ; tibi reſpondeo: Hoc meū diuerſoriū non valde tibi liberale viſum iri. Nā ſimul ac pauca dixero te in itineris laborē denuo retrudā: ac ſi dicat te ad reliquu; id

ſputatōis cōpellā:vt qđ reliquiſti tandē pficias: Nō nimiū.i.nō valde liberale:ꝙ in eo p exiguū tp̄s om rabere. Liberale boſpitiū:pſiſtit in tranſlatōe ab boſpite:qui veniētes ad ſe boſpitio ſuſcipit:ſuſceptoſq; cibo & potu reficit. Dicit ergo. Simulac ꝑpaulū guſtaris:boc eſt ſimulac de nr̄a diſputatōe libaueris:con tinuo te laboribus:& longitudine diſputatiōis dedā. Nam te extrudā:expellā. Eiiciā.i.extra diuerſo riūte mittā. In viā:in laborā viæ. Perpaulū.i.p exiguū mei ſermonis. Guſtaris:li baueris:leuiter att ge ris. Ac ne diutius:incipit nūc de ridiculis & facetiis ſuā exponere ſn̄iam:& fa cit attētos. Dicit em̄ ſe de

bunc ſermonē boc ptinet:ſi ptineret neſcire me tn̄ id nō puderet: qđ ne ipſi qdē illi ſcirēt:q pollicerē tur. Locus aūt & regio q̄ſi ridiculi:nā id ꝓxime q̄rit̄ turpitudīe et deformitate q̄dā cōtinet̄. Hec em̄ ridenť:vł ſola: vł maxīe q̄ notant & deſignāt turpitudinē aliquā nō turpiter. Eſt aūt: vt ad iſtū tertiū veniā:eſt plane oratoris mouere riſu; vł qđ ipa bilaritas beniuolentiā cōciliat ei p quē excita ta ē:vł qđ admirāť oms acumē vno ſæpe ī verbo poſitū:maxīe r̄ndentis:nōnūq̄ etiā laceſſentis vł etiā frāgit aduerſariū:qđ impedit: qđ leuat:qđ de teret:qđ refutat: vł qđ ipm oratorē politū eſſe bo minem ſignificat.qđ eruditū:qđ vrbanū maxīeq; qđ triſticiā at; ſeueritatē mitigat et relaxat. Odio ſaſq; res ſæpe q̄s argumentis dilui nō facile ē ioco riſuq; diſſoluit. q̄tenus bæc ſunt ridicula tractan da oratori p quā diligenter videndu; eſt id qđ in quarto loco q̄rendi poſueram⁹. Nā nec inſignis improbitas:& ſcelera iuncta.nec rurſus miſ'ia inſi gnis agitata ridet̄. Facinoroſos maiore quadā vi ꝙ ridiculi vulnerati volūt.miſ'os illudi volūt:niſi ſe forte iactent. Parcendū eſt aūt maxime charita ti boīm.ne temere in eos dicas.qui diligunt̄.bæc

bac re breuiter eē dicturū. Oī iſto gn̄e .ſ.vrbanitatis:& facetiaꝝ. De riſu qnq; ſunt. Hæc oīa ad materiā ptinēt ridiculo rū:videlicet qd ſit:vn̄ ſit & nunqd ad ora torē ptineāt:& quouſq; etiā riſus ꝓcede re debeat. Poſtremū vero eſt de genere ri diculorū. Quintilianus bæc oīa pulcer rime libro.vi.iſtitutionū explicat:& nos in cōmētario:qđ ſcripſimus illud opus: latius de facetiis & eius ſpēbus dixim⁹.
Quid ſit:q̄tū ad naturā ipſius. Vn̄.i. ex qbus locis manet. Oratoris ne ſit.i. cuius officiū ſit.i.an ptineat ad oratore;.
Quatenus.i.quouſq; ridicula:& face tie ꝓgredi debeāt:qa queādmodū in cæ teris rebus modus ſeruādus eſt:ita ī bis potiſſimū. Gn̄a.i.q̄litates: Atq; primū Sed qđ ad vim:naturā & ꝓprietatē riſus ptinet:qđ ē pboꝝ:id nobis minime diſ putandū videť:quin poti⁹ pbis ipſis re linquendū:qui de bis reb⁹ diſputare cō ſueuerūt. Quid.i.q̄ natura ſit riſus.boc em̄ dixerat querendū eſſe. Vbi ſit.i.in quo loco poſit⁹ ſit:vt in ſplene qđ pbiſi ci dicūt. Erūpat.i.exeat:egrediať: primo qdē quærendū videť:q̄ in loco poſitus ſit:deinde quō ex q̄ loco erumpe ſoleat.
Exiſtat atq; erumpat.i.vi quadā exeat. riſus em̄ in noſtra vix eſt ptāte: Sæpe em̄ ad riſum quiſpiā ita cōcitať:vt etiā ſi pru dētiſſimus ſit ab eo ſe tpare non poſſit.
Os:vno eodēq; tpe:riſus latera: os vē nas:oculos:vultūq; cōpbēdat. Venas: gutturis. Viderit Democritus: ac ſi dice ret diſputēt pbi q̄ materia nr̄a nō ē. Nec ſine rōne dixit Democritus. Nam vt ſcribit Athenodorus Hipocrates pbiſicus admiratus eſt Democri tum ꝙ p acutus adeo eſſet in cognoſcēdo rerū naturā. Itaq; quū ei ꝓpinaſſet poculū lactis interrogauit vt diceret cuius aīalis eſſet:Democritus quū illud vidiſſet:continuo r̄ndit capræ:tunc primū fetæ & ni græ. Deinde quū vidiſſet pediſſequā:primo quidē ſalutauit eā dicēs:Salue puella. Poſtero die occurēti dixit:ſalue mulier:eo ꝙ p̄cedēti nocte cū viro cōcubuerat. Scripſit librū de natura vnū de natura itē bois tā corpis q̄; bois:& ſil'borū oīm librū quidā de aīa iſcripſerūt. Hoc.ſ.qđ ſit riſus.i.q̄ natura ſit riſus. Ne ſcire me tn̄: Ego tn̄ ſine pudore.i.ingenue faterer me neſcire:q̄nquidē nec ipſi pbi ſciūt:& ſe ſcire pollicē tur. Eſt.i.ptinet ad boīm ridiculū.i.ridendi dignū.i.bois:quē ridere debeamus. Nam id ꝓxime.i.ſcđa qō eſt. Turpitudine & eſt diffinitio ridiculi. Nam etiā ſi neget ſe dicturū de ridiculis:qd ſit riſus tn̄ per tranſitū qđāmodo diffinit ridiculū eſt turpitudo aliqua nō turpiter dicta. Quū em̄ aliquid qđ turpitudi nem ſignificet:nō turpiter dr̄ ad riſum boies cōmouent̄. Sicut Iulia Octauiani filia quā cōſtat impudicā fuiſſe:quū ex ea quæreret̄:Dic mibi Iulia:quid ita patri Tyberio ſil'es filios ꝓcreas: quū babeas etiā cū aliis viris cōſuetudinē: Tum illa: Nauis inquit ſum:niſi plena vectorē non accipio. Locus:ſi quæratur: quis ſit locus:& regio riſus. Notāt verbis. Deſignāt geſtu ipſo. Eſt aūt:& vt terciū exequar qđ ridicu lis quærendū eſſe ꝓpoſui:placet eſſe oratoris riſum auditoribus cōmouere. Illud:qđ dixi eſſe quærēdū Eſſe ptinere. Et reddit rōnē cur oratori conueniat cōmouere riſum. Qđ.i.qa auditores exbilarati face tiis beniuoli efficianť. Vel qđ alia rō: In vno verbo:ſicut illud:qđ latras:quia furē video. Maxime r̄ndentis.ſicut illa fuit r̄nſio. Etiā laceſſentis:ſicut de Cicerone multa diximus. Aduerſariū.i.ſtultū: Nā ſi aduerſarius paulo ſtultior fuerit pturbať:niſi ab oratore facetiis atq; ridiculis vrgeť. Impedit:ſi cupi dus. Qđ leuat:ſi dicēdi petulans fuerit. Deterret:ſi fuerit inſtabilis. Leuat auctoritatē minuēdo. De terret:mores inſectādo. Refutat:incōſtantiā arguendo. Vel qđ ipm oratorē:etiā oratoris eſt mouere

igitᷣ adhibēda ē primū in iocādo moderatio. Itaq; ea facilīe ludūtᷣ: q̄ neq; odio magno. neq; mīa maxīa digna ſūt. Q̄zobrē materies oīm ridiculorū ē in iſtis vitiis. q̄ ſunt in vita hoīm. neq; clarorū neq; calamitoſoꝝ. neq; eoꝝ. q ob facinꝰ ad ſupplicīū rapiēdi videntᷣ: eaq; belle agitata ridentᷣ. Eſt etiā deformitatꝭ & corpis vitioꝝ: ſatis bella materies ad iocādū. Sed q̄rimus idē qđ ĩ ceteris rebus maxīe q̄rendū eſt q̄tenus. in quo nō mō illud pcipitᷣ. ne qđ inſulſe. ſed etiā ſiqđ p ridicule poſſis. vitandū ē oratori vtrūq;: ne aut ſcurrilis iocꝰ ſit aut inimicus. q̄ cuiuſq; mōi ſint facilꝭꝰ iā intelligimus quū ad ipſa ridiculoꝝ gn̄a veniemꝰ. Duo. n. ſunt gn̄a facetiaꝝ quoꝝ alteꝝ: retractatᷣ alteꝝ dicto teſi quū id tāq̄ aliq̄ fabella narratᷣ: vt olī tu craſſe in memiū cōmodiſſime quū; lacertū largii. quū eēt cū eo tarracinę. đ amicula rixatꝰ ſalſa tota hac tñ a teipō ficta narratio. addidiſti clauſulā. Tota tarracina tū oībus in parietibꝰ inſcptas fuiſſe lr̄as tria LLL. duo. MM. quū; q̄reres id qđ eēt ſenē tibi

riſum. Politū: lepore. Eruditū: humanitate. Qđ vrbanū: ſale & facetiis: Maximeq;: Et maxime oratoris officiū eſt mouere riſum: qa ſi auditores audiēdo defatigati fuerint: triſticiā illā: & miſeriā q̄dāmō ridiculis & facetiis oīno repellūt. Mitigat: ſingula ſingulis redde. Mitigat: triſticiā. Ralaxat: ſeueritatē. Odioſas res: & etiā oratoris eſt officiū. Quas. ſ. res odioſas. i. quædā ab aduerſariis nr̄is dicta q̄ in nos odiū cōcitent: quū ea nō ſatis poſſumus argumētis diſſoluere: ſi faceti fuerimus eam nōnūq; ioco diſſoluemus. Quatenus rōnibus ꝓbauit oratorē poſſe riſum mouere nunc ad aliā q̄ōnē trāſit quouſq; riſus pcedere debeat. i. ad quē finē. Dicit aūt hoc maxime exq̄ſitiſſime eē rōnis: videre quouſq; riſus pcedere debeat: nam ſi longior fuerit auditorē potiꝰ lædit & offendit. Per q̄ diligēter piūgitᷣ poſitiuo vt ppulchrū q̄ pro valde ſuplatiuo: vt q̄ pulcerrimū: p q̄ rurſus poſitiuo vt p q̄ pulchrū eſt hoc loco p q̄ diligenter: ſi aliter apud idoneos inueneris librarioruꝫ erit culpa. Nam reddit rōnē cur diligēter ridiculoꝝ modus ſit cōſideradꝰ: Nā Non enī eouſq; debemus eſſe ridiculorum cupidi: vt eos ridiculis offendamꝰ qui offendēdi nō ſunt: nam ſi eiuſmodi hoīes: qui aut ſigni ꝓditate p̄diti ſūt: aut miſeria affecti: ſi hos hoīes inquā dictis facetis læſerimꝰ: nullā vrbanitatē oſtēdemus: qa alii ſunt gratiꝰ vulnerādi: alii vero nec quidē attingendi: cū enī videmus miſeros irrideri: nō ad riſum ſed ad commiſerationē ducimur. In ſignis: magna excellēs: p̄cipua: Scælere iuncta. i. cū impietate: vt pce pias ſcelerate manus. Scelere ſicut ꝓditio patriæ: q̄ eſt improbitas excellēs: & ſcelere iūcta: i. impietate. Miſeria agitata. ſ. ab oratore. Miſeria vt de eo qui ex regno in ſeruitutē ceciderit: q ergo illuderet hoīem tanta miſeria circūuentū: nullā delectationē moueret. Facinoroſi: & reddit rōnē cur hmōi hoīes ſalibus mordēdi non ſint. Facinoroſos: ſceleſtos. ſic Salu. dixit flagitiis: facinoroſibuſq; coopti. Maiora quædā vi. ſ. orōnis vehemētia maiore quædā. Niſi ſe forte iacēt: qđ genus eſt vani hoīs qui nec in miſeria quidē gloriari deſiſtat. Parcendū ē maxime: ſed p̄cipue abſtinere debemus a ridiculis in eos qui diligūtᷣ ab auditoribus: nam ſi ridere voluerimus eos qui diligūtᷣ ab auditoribus: nō mō beniuolentiā nobis: ſed odiū etiā cōcitabimus. Charitati hoīm: qui chari ſunt auditoribus: ſi in eū ſalſa vrbanaq; dicta iaceremus hoc etiā nō poſſet auditoribus placere. Charitati: intellige de his qui diligūtᷣ ab oībus. Hæc igitᷣ adhibēda eſt moderatio. i. hic modus adhibēdus eſt: vt intelligamus quouſq; pcedere debēt ridicula: ne ad hoīes: aut ſceleſtos: aut miſeros: aut charos nr̄a vrbanitas ꝑueniat. Itaq;: Bene ergo cōcludit q̄nquidē inquit nec facinoroſos lædere debemus: nec charos: neq; miſeros: cōſequēs eſt vt eos ledere debeamus: qui ſunt nec chari: nec miſeri: nec vulgo oībus diligantᷣ. Q̄zobrem materies: Concludit ex his q̄ ſupra vidiſtis: q̄nquidē inquit vidimus q̄tenus ridicula pcedere debeāt: q̄ tum ad pſonas: in q̄s eiuſmodi dicta tractentᷣ: Concludit ergo ridiculorū gn̄a placere poterunt: & ꝓbari: ſi nec in calamitoſos hoīes: nec in facinoroſos dicentᷣ. Deinde ſilꝭ etiā aīaduertendū eſt: in quo aliqđ fuerit deformitatis & viciū corpis in eum plerūq; ridicula cōuenire. Nec charorū: videlicet qui nō diligūtᷣ vulgo ab oībus. Calamitoſorū: qui nō in extremā aliquā miſeriā ceciderint. neq; eoꝝ qui ob facinus. i. facinoroſoꝝ: vt picidarū: ꝓditoꝝ. Belle elegāter: ſcite. Agitata. i. vulnerata. ſ. ab oratore eiuſmodi hoīm vicia. Eſt etiā deformitatis: p̄terea eſt etiā alia materia in qua ridicula & facetiæ verſari pn̄t videlicet ſi alicuius inſignē deformitatē: aut vitiū irridere potuerimus. Deformitatis: vt naſi ſimi vt grippi. Et corpis viciorū: vt ſtrumæ: vt gibbi: claudi: nā in eiuſmōi hoībꝰ elegās ſolet eē vrbanitas: ſi forte in eos aliqđ dictū fuerit. Vitioꝝ: vt balbi luſci: & claudi: nā & in luſco: & in balbo: & in claudo facile irridere poſſemus. Sed q̄rimus. Diceret aliq̄s. Nūme etiam ſupius dixit aduertendū eſſe q̄tenus ridicula pcedāt: quō repetit: nō eſt iteratio ſed ſupius dixit aīaduertēdū eē q̄uſq; pcedāt ridicula: q̄ tū ad pſonas: ne oēs pſonas ridiculas eē putaremꝰ. Nunc aūt dicit q̄rendū eſſe q̄tenus. i. quoſq; ipſa dicta ſalſa pcedāt. i. q̄ longa eē debeāt. nā illud ſupius quoſcūq; ad hoīes ptinet. Quærendū eſt. ſ. in ridiculis. Quatenus huouſq; pcedāt & q̄ longa ſint ridicula. In q̊. ſ. mō ridiculi: queadmodū hr̄e debeāt. i. quatenus: pcedere debeāt. Perridicule. i. valde ridicule: qa & ſi aliquid valde vrba-

tum diceret:& longius ꝓcederet:nō eſſet ridiculū:qa ſi longū nimis diceret q̄tūcunq̄ vrbanū eſſet vrbanū eſſe deſiſteret:vñ etiā vulgo dr̄ iocus longior minime iocūdus. Vitādū ē oratori vtrūq̄:& bono ordine ꝓcedit qđ ſæpe iā dixi:ſicut oēs q ꝑcipiūt:primo oñdit qbus vitiis abſtinere debeam⁹:deinde q̄ faciēda ſūt oñdit.Scurrilis vulgaris:& ſcurre idone⁹.Nam ſcurra ē q riſus ab audiētib⁹ captare ſolet: nō habita ſuæ dignitatis rōne. Aut inimic⁹.i.ne inimice aliqd dicat:qa etiā ſi aliqd ꝑ ridiculū iniquo aīo ſit & voce dicem⁹:ridiculū eē deſiſteret:ſed hilaritate vocis vultus ſeruata dici pt̄ vel debet. Quæ.ſ.vicia oratori vitāda i ridiculis. Quū ad ipſa gn̄a.i.quū de gn̄ibus ridiculoꝝ tractare cœpim⁹. Duo em̄ ſūt gn̄a. Et repetit qđ ab initio dixerat Ceſar gn̄a ridiculorum duo eē vnū ꝑpetuū:alterū breue.Perpetuū re cōtiet:alterū.ſ.breue dicto. Re:ꝑpetuo & lōgo. Dicto.ſ.ꝑacuto & breui.

quē tā opidanū dixiſſe lacerat lacertū largii mordax Mēmius Perſpicitis hoc genus q̄ ſit facetū ꝑ elegans q̄ oratoriū: ſiue hēas vere qđ narrare poſſis:qđ tn̄ eſt mēdaculis aſꝑgendū: ſiue fingas. Eſt em̄ huius gn̄is virtus: vt ita facta demōſtres: vt mores eius:de quo narres: vt ſermo: vt vultus oēs exprimāt: vt iis q̄ audiūt:tuꝫ geri illa: fieriq̄ videāt. In re ē itē ridiculū qđ ex q̄daꝫ deprauata imitatione ſumi ſolet: vt idē Craſſus ꝑ tuā nobilitatē:ꝑ vr̄am familiā.Quid aliud fuit i quo concio rideret:niſi illa vultus: & vocis imitatio. Per tuas ſtatuas vero quū dixit: & extēto brachio paululū etiā de geſtu addidit:vehemētius riſimus. Ex hoc gn̄e ē illa roſciana imitatio ſenis:tibi ego Antipho, has ſero inqt: ſeniū eſt quū audio. atq̄ ita ē toto hoc ipō gn̄e ridiculū: vt cautiſſime tractādū ſit. Mimorū eſt em̄ ethologorū: ſi nimia eſt imitatio ſicut obſœnitas orator ſurripiat oportet imitationē: vt is q audiat:cogitet plura q̄ videat ꝓſtet

Re ſi qn̄. Nūc incipit ꝑ exēplū oñdere quō ꝑpetuū illud ſale dictū tractat.i.aliqd iocūditate plenū:q̄ſi fabula narratur tūc facetū illud cōficit:qđ continet in re Vt olim tu Craſſe:Exēplū ponit: quod a Craſſo ſumit. In.i.contra Mēmiū. Fabula talis ē: Quia cū ridicula tractam⁹ q̄ re cōtinent:nō vera ſolū dicim⁹:ſed plæraq̄ fingim⁹ ipſi:ſicut fictū ē a te o craſſe Fabula inquā eiuſmōi ē:Largi⁹ & mēmius coheredi petæ fuerūt:& ſūmis ſtudiis cū amicula q̄dā diuite agebāt Tarracinēſi:vt in hereditate ꝑponerent alter alteri tandē res eo euaſit:vt Mēmi⁹ ira ꝑcitus largii lacertū morſu laceraret:qđ negare nō poterat. Mēmi⁹ vt Craſſus dicebat: qa videlicet ꝑietib⁹ ꝑ oēm vrbē Tarracinæ inſcripta eſſent. LLL.MM.q ſen ex interrogat⁹ rn̄derat ſignare: Lacertū largii lacerat Mēmi⁹mordax. De amicula videlicꝫ diuite illa:cui⁹hereditatē vterq̄ petebat. Ac tn̄ a teipſo ficta:qa vera nō erat & vt verā eē ꝓbares:addidiſti clauſulā. Tota tarracina.i.tota vrbe tarracinæ. Parietib⁹:oim ædificiorū. Oppidanū:videlicet tarracinēſem. Perſpicitis: Laudat nunc hoc gen⁹ ridiculi.qđ nōnūq̄ fingit ſicut hoc fuit a Craſſo. Facetū:vrbanū: Elegās:ſcitū. Oratoriū:nō ſcurrile.non nugatoriū: Siue habeas vere.i.ſiue vera ſit ſiue veriſilis.ſi vera:aſꝑgenda eſt mēdaciis.ſi ficta & veriſilis multo magis quū ſit tota mendax. Mendaculis diminutiuū eſt a mēdax. Eſt aſꝑgēdus:vt ex eo oportunitas riſus offeratur. Siue fingas: ſiue veriſimile ſit:vt nō verū:ſed veriſile ſit ſicut intelligimus feciſſe Craſſum. Eſt em̄ huius gn̄is:& q̄ in hoc gn̄e ſeruanda ſunt docet.Dicit em̄ hoc ridiculi genus multū iuuari geſtu:& voce ꝓnunciātis:ſicut intelligimus feciſſe Craſſum in mēmiū. Vt vult⁹ oēs.i.ois ſpēs vultus:& imago oris Geri:nō narrari:ſed geri videant. In re ē itē.Rurſus etiā ridiculū in re eſſe dr̄:qđ fit in imitatōe deprauata:ſicut etiā gn̄is huius Ci. ponit exēplū craſſi Deprauata imitatio dr̄ vbi quū fidis diffidere: vbi ſperes timere: vbi gaudes dolere ſimules:vt Craſſus faciebat:ſicut in hoc exēplo videbitis:q cū cōfidere diffidere videbat: Deprauata imitatōe.i.corrupta Cn.Domiti⁹ cēſor orta altercatōe:Lucio craſſo collegæ ſuo obiecit: q̄ columnas hyemeticas in porticu dom⁹ haberet:emptas centū milibus:quē quū cōtinuo Craſſus quāti ipſe ſuā domū exiſtimaret interrogaſſet:atq̄ vt ille rn̄dit ſexagies ſextercio. Quo inquit ergo eam minore fœnore exiſtimas.Si decē inde arbuſcula ſuccidero:tricies inquit Domitius ſextercio. Tum Craſſus:vter igit luxurioſior eſt:ego ne:qui decē columnas centū nūmoꝝ millibus emi:an tu qui decē arbuſcularū vmbrā tricies ſexterciū ſummā cōpenſas:Deinde cōuerſus ad orōnis genus cōmiſeratione plenū:q̄ſi ſupplicabat Domitio ꝑ irriſionē:ne vſq̄ adeo ſæuiret.De hoc etiā alio loco dicemus:Deprauata.i.falſa imitatōe. Quid aliud fuit: videlicet quū Craſſus hæc verba diceret. Concio.i.multitudo quæ aderat:videlicet ppl's. Vultus & vocis imitatio:qui timidū ſe ſimulabat:quū tn̄ nihil timeret. Per tuas ſtatuas:primo quidē dicebat nō extenſo brachio:ſed in ſe cōtracto:ſicut timidi facere ſolent:quum vero dixit ſtatuas:tunc extendit brachiū. Ex hoc genere eſt ego tibi:Meminiſtis em̄ apud Terretium hæc verba eē demeæ aduerſ⁹ Antiphonē adoleſcētē iracūde & minaciter dicta:ꝗ dicit cū hæc verba Roſcius in ſcæna ꝓnunciaret:voce & vultu adeo ſenē exprimebat:vt non Roſcius: ſed Demea ſenex loqui videret. Ex hoc gn̄e.ſ.ridiculi. Aſſero inqt:quū cōcuſſione capitis vultu toruo & minaci verba hæc ꝓnunciabat. Seniū.i.tm̄ imitatiōe Roſcius valet:vt nō ſenex:ſed ſeniū ipm videat ſenis quū ꝑſonā ſuſtinet. Atq̄ ita.Sed aduertendū eſt: q̄ vſq̄ adeo imitatōe hoc genus ridiculi vniuerſum cōficit:vt niſi cau

te tractet̃:hiſtrionibus ſil'es eſſe videamur. Non eñ vocẽ & geſtũ ſimilẽ mimis & hiſtrionibus hr̃e debemus:ſed oratoribus. Mimorũ: videlicet ne ſupſtitioſa ſit imitatio. Mimorũ:ethologoꝝ. Quemadmodũ ſiq̃s ruſtice ꝓnũciaret rep̄hẽderet̃:ita etiã ſiquis nimiũ venuſtus eſſe vellet:rep̄henſione nõ caret. Ethologorũ. rõ. Deinde vertit̃ in e longũ:poſtea latine ꝓfert̃ ethologus.i.moris exp̄ſſor:q̃ geſtu ipſo corpis:& ſono vocis ita exprimit mores hoim:vt geſtus corpis: mores hoim loq̃ videant̃:hinc fit ethologia:de q̃ dixim⁹ in cõmẽtariis q̊s in Fabiũ Quinti ſcripſimus. Orator ſurripiat q̃a gen⁹ hoc ridiculi totũ imitatõe cõciſitur & caute agẽdũ ẽ ne hiſtriõi ſil'es eẽ videamur:iõ bñ ſubiũgit. Surripiat.i.latẽter rapiat imitationẽ:q̃ſi nõ p̄uidẽtib⁹ q̃ audiũt. Imitationẽ.ſ.ei⁹ i quẽ iocamur. Vt is q̃ audiat.i.auditores inq̃t ab ipſa imitatõe pl'a mẽte concipiãt q̃ꝫ oculis videãt. Nã vt fit aliq̃ñ i geſtu tãta vis ẽ:vt in ipſo motu multo pl'a cogitem⁹:q̃ꝫ aurib⁹ audiam⁹:q̃ꝫ aliq̃d ſil' & verbis dicit: & motu corpis oñdit duo p̄cipit q̃b⁹ intelligi poſſit. Vnũ q̃d audit̃.ſ.i verbis. aliud q̃d videt̃.ſ.i motu. Præſtet: Ad hoc etiã orator curare debet:ne petulãter faciat:ſed rubore q̊dã atq̃ꝫ pudore nã ingenui pudor ẽ: cũ aliquid nõ ſatis honeſtũ dicim⁹: Suũ.i.ꝓpriũ ingenuitatis. Præſtet.i.p̄ſtet igenii dignitatẽ: Ingenu⁹ eñ debet a ſeruili hois i dignitate diſſil'is eẽ: Verboꝝ:vt nec v̾ba turpia ſint:nec etiã res obſcœnitatẽ quãdã oñdãt:vnũ ex altero ſequit̃. Nã vbi verba turpia ſũt:nec res quidẽ p̄t eẽ honeſta. Ergo hæc duo cõcludit ꝙ q̃ñquidẽ exẽplo Craſſi oñdimus illud ridiculũ q̃d ꝑpetuũ eſt:nũc in narratõe vera:aut veriſili cõtinent̃ nunc imitatõe ſequit̃:quia huius ridiculi gña duo ſunt Vnũ q̃d i narratõe:alterũ i imitatõe cõſiſtit. In re:i ꝑpetuo ſermone. Propria.i.lepidi ſermõis atq̃ꝫ feſtiui:q̃d ꝓlixũ dr̃:in quib⁹ declarat:q̃ ſint duo illa gña:breue videlicet:ac ꝑpetuũ. Effingunt̃ ita formant̃ atq̃ꝫ fingunt̃ q̃dãmõ atq̃ꝫ pingũt̃. Vt aut re narrata ſingula ſingulis redde. Re narrata:ad id q̃d dixit effingũt̃:vt ipſa gña q̃ in ꝑpetua feſtiuitate cõſiſtũt nobis añ oculos poneret. Breui: vt ſi moderate:vel claudũ imiteris:vel balbũ vt q̃ voluerit in aduerſariũ iocari. Si dixerit:cũ hic nr̃ ꝑ foꝝ incedit ſingulis gradib⁹ adorare videt̃ hoies:& ita nõ nihil & voce & geſtu corpis ſignificarũt hũc eẽ claudũ: etiã craſſus in ſupiorib⁹ exẽplis imitat⁹ ẽ hæc duo gña:cũ fictã illã fabulã Memii mordacis lacerãtis largii lacertũ narrauit. Deinde alteꝝ gen⁹ q̃d in imitatõe cõſiſtit imitat⁹ ẽ: cũ videlicet nobilitatẽ Domitii iplorabat:ꝑ tuã nobilitatẽ:ꝑ tuos libros ꝑ tuas vxores:ꝑ tuas deniq̃ꝫ ſtatuas. In dicto aũt: Hacten⁹ declarauit quid ſit ridiculũ:q̃d i ꝑpetua orõne verſat̃. Nũc trãſit ad aliud ridiculũ q̃d nõ i ꝑpetua orõne:ſed i dicto ꝑacuto:ac breui ꝯſiſtit. Sed añq̃ꝫ ad gña ipſi⁹ ꝑueniat:dicit aiaduertẽdũ eẽ oratori mltũ differre inter dicacitatẽ & vrbanitatẽ. Vrbanitas igenii hois ẽ. dicacitas aũt ſcurrilis:& q̃a nõ p̄t lucidi⁹ nec plani⁹ q̃ã exẽplo intelligi aliq̊t primũ exẽpla ꝓponit dicacitatis:deinde q̃ a dicacitate ſepata ſunt. Q̃d verbi: quũ verbũ aliq̃d adeo vrbanũ ꝓnũciat̃:aut ipſi⁹ verbi ſnĩa adeo erit faceta:vt ſine magno igenio nõ potuiſſe dici videat̃. Sed vt i illo: ecce quõ oñdit vrbanitatẽ a dicacitate ſepatã:& ꝑ ſil'itudinẽ oſtẽdit cuiuſmodi debeat eẽ hoc ridiculũ:q̃d i dicto:aut ſnĩa ꝑacuta cõſiſtit. vt inq̃t i illo gñe q̃d i narratõe & imitatõe cõſiſtit. Cauẽdũ ẽ ne mimis ethologis ſil'es ſim⁹:ita hoc vitãdũ ẽ ne dũ vrbani eẽ volum⁹ dicaces eſſe videamur. Quid igit̃: & quia nõ p̄t meli⁹ oñdere aliis rõnib⁹:q̃d interſit inter dicacitatẽ:& facecias: ad exempla cõtinuo ſe cõfert dicẽs:Craſſũ & Catullũ oẽs vrbaniſſimos eẽ ꝯſentim⁹. Quid igit̃ differũt a gãnio & Vargula:q̊s dicaces fuiſſe cõſtat. Deinde dicit q̃ſi dubitãs:Nõ mihi venit i mẽtẽ:quõ hæc poſſit diſtiguere:& ſtatim q̃ſi id ſibi oblatũ ſit diſtinguit cõtinuo alteꝝ ab altero. Gãni⁹ & vargula:romanoꝝ ciuiũ nõia aũt qui dicaces erãt: Gãnio:ſed dicacitate Gãnius ſupabat Vargulã. Hoc opinor primũ:re vera hæc eſt differẽtia. Opinor.ſ.diſtinguem⁹ a Craſſo & a catullo:& a cæteris vrbanis. Iõ copioſe de facetiis Cicero nr̃ tractat:q̃ꝛ ſatis cõſtat eũ:vt Fabi⁹ teſtat̃ i hoc gñe fuiſſe p̄cipuũ. Dicaces: dicacitas lõge debet eẽ ab oratore remota:q̃d ita p̄cipit Quinti. dicacitas inquit:& ſcurrilis:& ſcænica huic ꝑſone alieniſſima ẽ. Primũ:p̃ria rõ diſtinguẽdi vrbanitatẽ a dicacitate:hæc erit:vt ſi vrbani eẽ velim⁹: nõ ſp̄ iocemur:ſʒ tũc cũ tp̄s:aut ꝑſona req̃rere videat̃.i.cũ nobis:aut clietib⁹ nr̃is ꝓdeſſe poterit:q̃ꝛ ſi p̄ter loci:& ꝑſone q̃litatẽ iocaremur:tũc nobis nõ mõ ꝓdeſſet:ſed & plimũ officeret:nõ vrbani.ſed dicaces diceremur:& id videlicet q̃d ꝓdeſt exẽplũ oñdit. Ne q̊tienſcũq̃ꝫ:ne exiſtimem⁹ neceſſariũ:q̃a nõ q̊ties aliquid facetũ di

idẽ igenuitatẽ m ruborẽ ſuũ verboꝝ turpidini & rerũ obſcœnitati. Vitãda ergo hæc duo gña ſunt eius ridiculi: q̃d i re poſitũ ẽ q̃ ſunt ꝓpria ꝑpetuarũ facetiarũ:in q̃bus deſcribunt̃ hoium mores:& ita effingunt̃ vt aut re narrata aliq̃ q̃les ſunt itelligant̃:aut imitatiõe breui iniecta i aliquo inſigni: ad irridẽdũ vitio repiant̃. In dicto aũt ridiculũ ẽ id:q̃d verbi:aut ſnĩæ quodã acumie mouet̃:ſʒ vt in illo ſupiore gñe:vel narratõis vl' imitatõis:vitãda ẽ & mimorũ ethologoꝝ ſil'itudo: ſic i hoc ſcurrilis oratori dicacitas magnope fugiẽda ẽ. q̃d igitur diſtinguem⁹ a Craſſo: a Catullo:& a cæteris familiarẽ nr̃m Gãniũ:aut vargulã amicũ meũ:nõ mehercule i mentẽ q̃deꝫ mihi venit: ſunt eñ dicaces. Gãnio q̃dem nemo dicatior: hoc opinor:primũ ne quotieſcũq̃ꝫ potuerit dictũ dici neceſſe habeam⁹ dicẽ. Puſillis teſtis ꝓceſſit licet iq̃t rogare

rere poſſumus: dicere debemus: ſed quū aut nō obeſt aut ꝓdeſt: & exēplū ponit: quō aliqn̄ philippus faceto dicto vſus fuerit: & licet riſum mouere potuerit. tñ ipſe multo plus dāni cōtraxit ꝙ vtilitatis. Puſillus Philip. accuſator erat: contra eū ꝓductꝰ eſt teſtis puſille ſtaturæ: interrogauit q̄ſtorē: qđ more ꝑerat iudicio q̊s iudices capitales vocamꝰ. q. inq̄ſitores. Quæſtoris em̄ officiū ē in ſuo officio vnūquēꝫ detinere: vt reꝰ nihil aliud agat: ꝙ defendat: & accuſator nihil aliud p̄terꝙ accuſet: & iō ſi aliq̄d p̄termitteret: ab officio diſcederet. Ergo vt ſupra mēoraui philippꝰ petit ex q̄ſtore: nūq̄d liceret interrogare teſtē: cui q̄ſtor: licet: mō breuiter roges: Tū Philippꝰ: facere dictū hoc ꝓtulit: nihil me accuſabis: nā ꝑpuſillū rogabo. Nā dupliciter itelligi p̄t ꝑpuſillū: vel breue aliq̄đ: vl' hoiem ꝑpuſillū. Sed dicacitatis fuit: q̄a huiꝰ iudicii iudex breuior erat & oēs credētes i iudicē illud dixiſſe: i eūdē oclos cōuerterūt. Licet. ſ. rogare. Non accuſabis. ſ. me o q̄ſtor ne hoc breuiter faciam. Quid: quō eiuſmōi dictū iudicare debemus. Scurrile. i. ex oi ꝑte vulgare & nō liberale. Ergo hoc nobis: ſicut hoc dictū cecidit in iudicē. Bella elegātia: i. dicta & bñ dicta. Ipſo gñe: q̄a etiā i alios incidūt i q̊s nolles. Vt iſte ponit alteꝝ exēplū vt etiā appiꝰ cū ſe dicacē ingenue fateret: & ꝓfecto ita ē. Multa em̄ dicit q̄ n̄ ſolū i alios quos nollet: ſed etiā in ſeipm̄ cōuertūt. Vitiū: vulgare & illiberale: cuiuſmōi ē hoc facere dictū. Cœnabo: Appiꝰ i quēdā ſextiū iocatꝰ ē in hūc modū Sextiꝰ luſcꝰ erat: quē cū vidiſſet Appiꝰ Cœnabo inq̄t apud te Sexti: nā vni locū vacuū video eē hoc iō dicebat: q̄a monoculꝰ erat. Nā vni locū vacuū video eē ſignat alteriꝰ oculi orbem vacare. Improbat hoc dicacitatis genꝰ ſed laudat id qđ ſine mora rn̄dit Sextiꝰ: Laua & cœna. i. purga te ab infamia tua: q̄a repetundaꝝ accuſatꝰ fuerat. Locū. i. orbē alteriꝰ oculi vacare dixit. Tꝑis igit̄ rō. i. qđ ſupiꝰ dixit: q̄a nō vſꝫq̄ꝫ facete dico vti debemus: ſed qn̄ ꝓdeſt: vel nihil nocet. Meditata: p̄cogitata. Nā oēs putare poterant hūc appiū p̄cogitaſſe hoc facetū: qđ nō ex tēꝑe dixit. Manꝰ laua. i. te ab infamia purga. Tꝑis igit̄: Cōcludit igit̄: rō tꝑis hn̄da ē. Tēꝑantia & raritas: ne oia freq̄ntia ſint. Ridiculi: qui riſum mouere pn̄t Totū: nūꝙ dicere ſperāt. Quid em̄ ē vargula. Nūc alteꝝ exēplū dicacitatis ꝓponit. Aulꝰ ſemproniꝰ magiſtratū petebat: & ambiēdo app̄hēderat vargulā & amplectebat̄ eum rogās vt ſuffragiis ſuis vellet ſe ad magiſtratū ꝓuehere: tunc ille vocauit pueꝝ & inquit: Puer abige muſcas. Candidatꝰ: p̄turam petēs: nā romani mḡratum petēs ambire ſolebāt ppl'm. Abige puer. i. pelle a me: ac ſi diceret: nolo hunc iuuare. Vt tenuiſſimus: nā etiā tenuiſſimi ingenii hō p̄t riſū mouere: ſi diligētius in ea re obſeruare voluerit. Prudētia: vt dicamꝰ q̄ ꝓſunt. Grauitate: vt dicamꝰ q̄ nō obſunt. Quaꝝ. ſ. prudētiæ & grauitatis. Sed dn̄a nā ē. i. hæ virtutes ſub nā cōtinēt̄: nā has virtutes i ꝑtāte tenet. Nūc exponamꝰ. Poſtꝙ diximꝰ dr̄iam eſſe inter dicacitatē & vrbanitatē: & illā dicimꝰ eē ſcurriliū: & vulgariū hoim hanc oratoris & exēplo oñdimꝰ: nūc ad gñā faceciaꝝ trāſeamꝰ: & quot modis facetiæ fieri poſſint ꝑcurramꝰ. Hec igit̄: Hic cognoſcimꝰ in tria gn̄a ꝑtiri facetias. Nā vnū facetiaꝝ genꝰ ē in re: aliud i dicto: terciū in vtroꝫ & hoc poſtremū dicit eē an̄ponēdū. Re videlicet cū narramꝰ aliq̄đ ridiculū. Verbo: cū acute ac breuit̄ dicimꝰ aliq̄d. Coiūcte: videlicet vtroꝫ. Sed hoc mementote: ſed aliud p̄ceptū: anteꝙ ad ipſa facetiarū gn̄a veniat exponēda: dat. videlicet aiaduertendū eē q̄buſcūꝫ locis res iocoſæ ſumunt̄: ex iiſdē etiā ſeria ſumi poſſe: & aliq̄ exēpla ponit: quibꝰ intelligit̄ eadē rōne ioca fieri: ac ſeria: deinde ad ꝓpoſitū reuertit̄. Locus quos ſupius gn̄a appellauit. Vn̄: a quibꝰ gn̄ibus ex iiſdē locis: & grauia & iocoſa ꝓficiſci.

philippū: tū q̄ſtor ꝑperās: mō breuiter: hic ille nō accuſabis ꝑpuſillum. Rogabo ridicule. Sed ſedebat iudex. L. aurifex breuior ēt: ꝙ teſtis ipſe: oīs eſt riſus i iudicē cōuerſus. viſuꝫ ē totū ſcurrille iudiciū. Ergo hæc q̄ cadere pn̄t in quos nolis: q̄uis ſint bella: ſunt tñ ipo gn̄e ſcurrilia. vt iſte. q ſe vult dicacē et mehercule ē appiꝰ: ſꝫ nōnūꝙ i hoc vitiū ſcurrile delabit̄. Cœnabo inq̄t apđ te. huic luſco familiari meo c. ſexto. Vni. n. locū eſſe video. Eſt hoc ſcurrile q̄dē. & qđ ſine cā laceſſiuit: & tū id dixit. qđ i oēs luſcos cōueniret. ea. q̄a mediata putātur eē: minꝰ ridēt̄. Illud egregiū ſexti: & ex tꝑe manꝰ laua iq̄t. & cœna. Tꝑis igr̄ rō & ipſius dicacitatis moderatio. & tꝑantia. & raritas dictoꝝ diſtinguet oratorē a ſcurra. & qđ vos cū cā dicimus nō vt ridiculi videant̄: ſꝫ vt ꝓficiamꝰ aliq̄d. id illi totū diē: & ſine cā. Quid. n. ē Vargula aſſecutus. quū eū cādidatus. A. ſempronius cū Marco ſuo fr̄e cōplexꝰ eēt: puer abige muſcas riſū q̄ſiuit. q ē mea ſn̄ia vl' tenuiſſimus igenii fructus. Tꝑs igr̄ dicēdi prudētia & ḡuitate moderabit̄: q̄rū vtinā artē aliquā hr̄emus: ſꝫ dn̄a natura ē. nūc exponamꝰ gn̄a ipa ſūmati q̄ riſū maxīe moueāt. Hæc igit̄ ſit pr̄ia ꝑtitio: qđ facete dicat̄ id alias i re hr̄i alias in verbo. facetiis āt maxīe hoīes delectari: ſi qn̄ riſuſ cōiūcte re: verboꝫ moueat̄: ſed hoc memētote. quoſcūꝫ locos attingā: vn̄ ridicula dicāt̄ ex eiſdē locis fere etiā graues ſentētias poſſe duci: tātū intereſt: ꝙ grauitas honeſtis i rebus ſeuere. iocus

Tñ:ſed hæc drĩa eſt:ꝙ alterũ q̄ dẽ res boneſtas:alterũ iocoſas magis reſpicit:q̄a iocus ſꝑ nõ nibil ab boneſtate declinat:moderate tñ: Seuere:grauiter:ſtudioſe:& cũ ſeueritate. In turpiculis:q ſi plane turpes eẽnt:iã non vrbanitas:ſed obſcœnitas diceret̃:& ponit exẽplũ.queãdmodũ inq̄t poſſum⁹ iiſdẽ verbi:& frugi ſeruũ laudare iocoſe:& furẽ ſeruũ vitupare. Nequã.i.ſi fugitiu⁹:ſi inuid⁹:ſi ebrioſus ridiculũ ẽ:& ꝓbat exẽplo Claudii Neronis: q facete dictũ ꝓferẽs in ſeruũ furacẽ dixit. Hic ſeru⁹ ſolus ẽ:cui nibil domi ſit:nec obſignatũ:nec clauſũ:ſi affirmatiue accepis:bon⁹ ſeruus:cui dñs adeo fidit:vt oĩa ſibi apta relinq̄t Si negatiue:intelligis malũ eſſe ſeruum: cui quia dñs diffidit:nibil aptũ reliquit.

Nã ꝙ ſpurio caruilio:Dicit duas drĩas eſſe in vna eadẽ ſilĩtudine. Silĩtudo ẽ:ꝙ ex iiſdẽ locis ſumant̃ & ſeria & ioca:& ꝙ ab eadẽ origine & ſeria & ioca trabant̃: Alia ſilĩtudo eſt:ꝙ nõ ſolũ eadẽ origine ſed etiã iiſdẽ verbis nõnunꝙ̃ trabuntur ſed non oĩa biſdẽ verbis:ſed biſdẽ locis. Nã ꝙ ſpurio Caruilio: Hæc duo exẽpla ſumunt̃ ex claudicatõe: vnũ graue alterũ vero ridiculũ: Sed graue Caruilii plane eſt. Caruilius glancia iocabat̃ in caluiuiũ claudiũ:& vbi eũ vidit:Nõ claudicat iq̄t ſꝫ clodicat. Drĩa ĩ ſillaba u ꝓ.o.ponere ſolebãt:vt plauſtrũ ploſtrũ:clauſtrũ cloſtrũ rõ ridiculi bꝫ ẽ:ꝙ dixerit clodicar.i.clodii mores imitat̃: Nouim⁹ Clodiũ flagitioſiſſimũ fuiſſe:q mlĩta ſtupra & ſcælera cõmiſit. At vero Caruilii graue & ſeuerũ Caruili⁹ dũ ꝓ rep. pugnaret erute ſauci⁹ ſꝑ claudicauit & quũ ẽ in publicũ ꝓdire erubeſceret:mr̃ facete:& ſeuere eũ admonuit:ꝙ nibil timeret:ſed potius auderet. Nã ſi in publicũ ꝓdiret:q̃tiens gradũ faceret:virtutis ſuæ ſibi veniret in mentẽ. Et notãdũ ẽ dicẽdi modus:q̃ Cice.interim vtit̃ vt alibi: Quũ mibi illi⁹ diei veĩt in mentẽ ſubintelligit̃ vel cõditio:vel ſtatus:vel tale aliq̄d. Grauiter:graue em̃ vuln⁹ accepat. Clodicat.i. Clodio ſilĩs ẽ nõ corpe:ſed animo clodicat. Vtrunq̧: videlicet & ſeruũ Caruilii:& iocoſũ Caluiuii. Vtrunq̧.i.in vtrunq̧ claudũ:& illud graue aĩaduertendũ in caruilio:& boc ridiculũ in caluinio. Quid boc nemo: Alterũ exẽplũ ẽ ridiculi:q̄d ſumit̃ ex eodẽ gñe:ex mutatõe lr̃arũ. Primũ ẽ ſeuerũ:q̄a ſeuere iuſſit Neuiũ ſcipio: Quũ ſcipio inpiũ boiem:& ſocordẽ vidiſſet dixit:nibil iſto neuio ignaui⁹. At vero ridiculoſe dixit Pbilip. in quendã mali ordinis boiem. Quũ q̄dã ad Pbilip. veniſſet male olẽtis ſpũs ita iocat⁹ eſt:nõ cõuenior.inq̄t te ſed circũuenior Cõuenire ẽ colloq̄.circũuenire aũt ſignat inſidioſe obſidere:q̄a malo a te odore circũuẽt⁹ ſũ ta vt bic me libẽter eripẽ:ſi mõ liceret pbilip.ſ.inq̄t. Verbi ad lr̃am imutati:q̄a & mutãt̃:& addũt̃ lr̃æ:vt in ſupiore. Silĩtudo:Silĩtudinẽ q̃ꝫ æicit nõnunꝙ̃ ridiculũ facere poſſe:q̄d eiuſdẽ gñis etiã cũ ſupiorib⁹ iut videlicet ex eo nõ ſolũ iocus:ſed etiã grauitas:ridiculũ ſiue facete dictũ trabi poſſit:q̄d etiã exẽplo demõſtrat. Ex ambiguo videlicet q̃ trabit̃ ex ambiguo. Argutiſſima:ſubtiliſſima:Sed ſilĩtudo: q̄a ſicut etiã q̃ ſupius dixim⁹ ridicula:vtrũq̧ brẽ pñt grauitatẽ & iocũ:ita etiã ſilĩtudo brẽ poterit:& ꝓbat exemplo. Apbricano illo maiori. Oñdit ſilĩtudinẽ ex ambiguo ductã poſſe facetũ brẽ in q̃ iocus ſil:grauitas cõtinet̃:ꝓbat exẽplo: Apbricanus ille ſupior in cõuiuio erat:& cũ ipſo bonoris grã. P.Licini⁹ varr⁹:vel q̄dã alius coronã capiti imponeret:Coronari em̃ epulari ſolebãt maiores & cũ ea ſæpe frãgeret̃:erat em̃ ex frõdib⁹ ſerta:vn⁹ ex bis q aderat r̃ndit:Noli inq̄t admirari ſi ſæpe frãgit̃. Caput em̃ magnũ ẽ:& iõ crebro frãgit̃ iocat⁹ ẽ in ſcipionẽ bis verbis:ſed boc facete dictũ ẽ laudabile:& graue.i.babet in ſe grauitatẽ. Caput magnũ dixit.q̄a priceps pplĩ romani:ſed bec ſilĩtudo ab ambiguo ducit̃. Nã ex eodẽ gñe notat̃ etiã caluicies:cũ dicit magnũ caput dico bois laudabile ẽ:poſſum⁹ q̃ꝫ caluũ irridere: Nam calui fere oẽs naturalr̃ caput magna bñt:& caluiciẽ nouim⁹ datã fuiſſe turpitudini.aut re vera magnũ caput dixit q̃ſi cerebroſũ. At. Sed calu⁹ ẽ etiã ex eodẽ gñe ſed ſi dixiſſꝫ ĩ caluũ riſus fuiſſet pp caluiciẽ. Aliđ exẽplũ ex ãbiguo põit:ſed boc ãbiguũ ꝓnaciatõe iuuat̃ de docto & ĩdocto dici p̃t. ſed alterũ ab altero diſtiguit̃ b'podiaſtoli:q ẽ accẽt⁹.q ſuppoſit⁹ dictõi eã ab alia diſtiguit. Nã ſi boc mõ legeris:ſatis ẽ q̄đ didicit. Nõ parũ mlĩta didicit.i.ſatis mlĩta ſi legeris cũ grauitate:de docto intelliget̃. Sed ſi vis eũ parũ didiciſſe ſic dices ſatis ẽ q̄đ didicit parũ & neꝑ nõ mlĩta q̄a nõ curauit. Satis.i.multũ ẽ q̄đ didicit ñ ẽ ꝯte[...]edũ deide[...]

in turpiculis & q̃ſi defomib⁹ ponit̃ velut ĩ biſdẽ verbis:et laudare frugi ſeruũ poſſum⁹:& ſi ẽ neq̃ iocari. Ridiculũ eſt illud neronianũ vet⁹ ĩ furacẽ ſeruo: ſolũ eſſet:cui domi nibil ſit: nec obſignatũ nec occluſũ:q̄đ idem in bono ſuo dici ſolet:ſꝫ bec iiſdẽ verbis:ex iiſdẽ nũc locis oĩa naſcũt̃. Nã q̄đ ſp. caruilio grauiter claudicãti ex vulnete ob rẽpu. accæpto:& ob eã cauſam verecũdanti in publicũ prodire mater dixit:q̄n ꝓdis mi ſpuri: & quotieſcũq̧ gradũ facies: totiẽs tibi tuarũ virtutũ veniet in mentẽ. Præclarũ & graue ẽ: q̄đ caluũnio glaucia claudicanti:vbi ẽ vetus illud.nũ claudicat. At bic clodicat:boc ridiculũ ẽ:& vtrũq̧ ex eo:q̄đ in claudicatiõe aĩaduerti potuit: ẽ dictũ: q̄d boc venio ignauius:ſeuere ſcipio.at ĩ male olentẽ video me a te circũueniri ſubridicule Pbilip. at vtrunq̧ gen⁹ cõtinet verbi ad lr̃am ĩmutati ſilĩtudo:ex ambiguo dcã vr̃ argutiſſima putãt̃:ſꝫ nõ ſꝑ ĩ ioco ſæpe etiã ĩ grauitate verſant̃. apbricão illi maior coronã ſibi ĩ cõuiuio ad caput accõmodãti: quũ ei ſæpi⁹ rumpet̃.p.licinius varus: noli mirari inq̄t ãn cõuenit:caput.n.magnũ ẽ & laudabile:& boẽſtũ

feras paꝝ ne multa dictũ eẽ ſignificas: at ſi dixerꝭ eo q̃ ſupra dixi mõ erit ſenſus: ſufficit ei ꝙ paꝝ didicit & nõ m͞lta. Nullũ cõcludit ĝ ci. ex his q̃ dicta ſunt faceta: nullũ eẽ qđ ñ ex oĩ gñe ridiculi: alia ſeria: alia iocoſa ĩterp̃tari poſſint. Seuera q̃ iocis ſunt cõtraria At q; hoc: ſed aliđ p̃cipit anq; ad ipoꝝ ridiculoꝝ genera veniat. Dicit. n. hoc q̃q; diligẽter cõſeruãdũ ẽ: nõ ſolũ ex eodẽ gñe ridiculoꝝ ĝuia dici atq; iocoſa veꝝ etiã ñ omẽ qđ ridiculũ ẽ: id oĩno facetũ. Sæpe. n. multa ridicula ſunt: q̃ nõ ſunt faceta: hoc mõ igiꝭ diſtinguiꝭ ſi facetũ: ĝ ridiculũ: non ſi ridiculum etiã facetum. Samio: ſamiones dicti ſunt a ſamiis populis qui ĩ dictis &

at ex eodẽ gñe ẽ caluus ſatis ẽ qđ didicit: parũ ne multũ. Nullũ genus ẽ ioci. quo ñ ex eodẽ ſeuera & grauia ſumanꝭ. atq; hoc etiã aĩaduertẽdũ ẽ nõ eſſe oĩa ridicula faceta: qđ. n. põt eẽ tã ridiculũ: ꝙ ſamio ẽ ſed ore vultu imitãdus moribus: voce deniq; ipo corpe rideꝭ falſũ hũc poſſem dicere: atq; ita vt nõ eiuſmodi oratorẽ eẽ velim ſed vt mimũ. Quare primũ genus hoc. qđ riſum vel maxĩe mouet non eſt noſtrũ moroſum ſupſtitioſu; ſuſpitioſum glorioſum ſtultũ naturæ ridetur ipſe q̃s pſonas agitare ſolemus non ſuſtinere alterũ genus ẽ imitatione ad modu; ridiculũ ſ; nobis tantũ licet furtim ſiquãdo & curſim. alterum minime ẽ liberale. tertium oris deprauatio non digna nobis. Quartum obſcœnitatis non ſolũ non foro digna ſed vix conuiuio liberoꝝ. Detractis igitur tot rebus: ex hoc oratorio loco facetiæ reliquæ ſunt q̃ aut in re queãdmodu; ante diuiſi poſitæ videtur eſſe aut ĩ verbo nã qđ q̃buſcũq; verbis dixeris facetũ tñ ẽ re cõtineꝭ qđ mutatis verbis ſalẽ amittit in verbis habet leporẽ omnẽ ambigua ſunt in primis acuta atq; in verbo poſita nõ in re ſed nõ ſepe

factis fatui ſunt: & dñr ſamiones eo ꝙ in ſamo inſula naſcunꝭ: qui a græcis dicunꝭ vt No. Marcello placet: & hi ſunt vt nani: vt gibi vt ſtrumoſi. Eiuſmodi eñ hoĩbꝰ q interpolati ſunt natura delectari ſolẽt principes. Vñ Teren. Solus: ſamio fuat domũ: & Ci. in ep̃lis li. ix. epiſtolarũ ad papyriũ petũ: Salis ſatis ẽ ſamionũ parũ: & hi ſamiones ſunt ridiculi: nõ tamen faceti: nã quum videmꝰ riſum continere nõ poſſumꝰ: nõ tamen faceti ſunt. Ore. ſ. deprauato: ſi latiori fuerit ore vultu ſi vultũ diſtortũ habuerint. Moribꝰ: qui ĩ eis ſunt moribꝰ nõnunq̃: quũ ab ore ſaliua; mittũt nares digitꝭ: aureſq; fodiũt. q̃ aliis riſum aliis horrorẽ mouent. Corpe. i. ipa etiã breuitate & deformitate corporꝭ. Salſum quia riſum moueret. Salſum hũc: ſed ſiqs fuerit q imiteꝭ ſamionẽ: poterimꝰ hũc dicere ſalſũ ñ tñ eẽ facetũ. Nã facetia oratori cõuenit vero ſamiões ſcurris: ac hiſtrionibꝰ magis. nã ſi minꝰ imitetur ſamionẽ: hoc ſibi congruet: & qđ erit officii ſui adĩpleuit. Non ẽ nr̃m. i. non ptinet ad oratores. Moroſum. i. difficilem & moribꝰ puerſis. Supſtitioſũ: ſine cauſa timidũ ſupſtitioſus diciꝭ q deũ timet ĩ rebꝰ etiã nõ timẽdis. Vel ſuſpitioſum: vt nõnulli hñt qui ſimul ac viderit colloquẽtes continuo eos de ſe loqui ſuſpicãtur. Glorioſum: iocabundum. Alteꝝ genꝰ. Et ratio oſtendit nõ hmõi hoĩes facetos: Non. n. oratores ſi viderimus aliquẽ hmõi hoĩnẽ: eũ agimꝰ illudẽdo nõ aũt ſuſtinemꝰ imitãdo. Agitare. ſ. illudẽdo pſequi. Suſtinere imitãdo ſicut hiſtriones. & mimi in ſcena: Nam qui perſonam aliquam imitatur: illius perſonam ſuſtinere diciꝭ: ſicut eſt apud comicos. Alterum ſed hoc inquit genere debemus vti latenter & breuiter: quia ſimulac ingreſſi fuerimus ad imitationẽ continuo eam oportet ſuccidamus: vt Craſſus contra Domitiũ: per tuã nobilitatẽ: p tuas ſtatuas. Furtim latenter. Curſim: celeriter. Alterum de quo pauloante dixi. Deprauatio: quod eſt ſamionũ. Obſcœnitatis: quum obſcœnũ aliquid dicimus: ſicut illud Appii quũ in luſcum iocaretur: & ſi rñſum ſatis dignum fuit: quũ dixit cœnabo: vni. n. locũ vacuũ eſſe video. Liberale q̃ faceta nõ modo ſunt in foro tractãda ab oratore ſed vix in cõuiuio a libero homine dicenda videnꝭ. Liberale q̃tum ad vrbanũ qui nihil dicit niſi libero dignum. Detractis: ergo quandoquidem quattuor genera facetiarum ſunt ex quibus tria ſunt ab oratore aliena videlicet deprauatio oris: nimia imitatio: & obſcœnitas: reliquũ ẽ vt videamus vnde potiſſimũ originẽ ridicula habeant: & ea p genera diuidit vt certam quandam viam habeat orator: ta; etſi multa ſint. Detractis videlicet imitatione oris deprauatione: & obſcœnitate. Ex hoc loco. i. ex hoc oratorio officio. Reliquæ diuiſit omnes facetias aut in re: aut in verbo. In re: ſi perpetua fuerit. In verbo: ſi breuis. Sed primo videamꝰ quomodo diſtingui poſſint facetiæ ab his quæ ſunt in re: & in verbo: nã qđ quibuſcunq;. Omne qđ quibuſcũq; verbis ſtatim diciꝭ tñ facetũ eſt in re poſitum. At vero qđ verbis mutatis aliud efficitur in verbo: vt ver. g. Quũ Cice. dixit: quem fugiã habeo: quem ſequar nõ habeo. Si dixiſſet ducem habeo cuius fugam imitari poſſum: non autem cuius virtute duci valeam mutatis verbis non mutarẽtur ſententiæ. Ergo hoc ridiculũ diciꝭ eſſe in re: quia mutatis verbis remanet tamẽ ridiculu;. At vero quod mutatis verbis non eſt facetum id dicitur eſſe in verbo: quum dixit ille. Quid latras. Reſpondit quia furem video. Sed ſi mutares & diceres: quia video bonorum alienorum prædatorẽ non eẽt facetum quia mutatis verbis deſineret eſſe iocoſum: neq; cõueniret. Nam quia latrare ꝓprie eſt canum canes autẽ in fures latrant optima fuit reſponſio. Ergo ex hoc differentiã cogſcere poteſtis iter facetias quæ in re & q̃ in verbo ſunt. Leporẽ feſtiuitatẽ. Ambigua ſunt: nũc icipit tractare genera ridiculorũ primum

gen⁹ dr̄ eē qđ ſumit̄ ab ambiguo: de q̄ nō nihil ſupius tetigit ita efferunt̄: vt ī diuerſas ſn̄ias trahi poſſint̄ q̄ nō tā laudāt̄ ꝙ ridicula ſūt: ꝗ̄ ꝙ falſa: & ſcita: acuta: ſubtilia: & ingenioſa: In verbo: qa vno verbo eiuſ modi dicta pficiunt̄. Ambigua. i. ridicula ex ambiguo dicta. Belle: eleganter. Litterate: ſcite & docte. Vt ī illū ticiniū. Hoc potuit etiā riſū mouere belle: & lr̄arū ē tn̄ hȝ ī ſe ridiculū qđ riſu auditorib⁹ mouere poſſit. Ticini⁹ q̄dā adoleſcēs optīe pila ludebat: ſed nocte etiā p vrbē laſciuiēs ſtatuas frāgebat: quū æq̄les ei⁹ ī campū veniſſent & pila ludere cœpiſſent q̄rebāt vbi Ticini⁹ eēt. Vn⁹ Terentius veſpa qui quū eo noctu fuerat rn̄dit nō adeſt quia brachiū fregit nō ſuū ſed ſtatuæ ītelligebat: & īđo dixit: nō adeſt: quia brachium fregit Ludo pila: ludo teſſerꝫ ſp cuȝ ablatiuo cōſtruit̄: nam ludo ludum aliud ſignificat. Sig̃ ſacra. i. ſimulacra deoꝝ ſancta. Gregales. i. ſodales đ grege ſuo: qui pila ludebant. Vt illud apbricani. hic loc⁹ vr̄ obſcurior ſed pridicul⁹. Vt p ſicut. Licini⁹ ītroducit Apbricanū his verbis vtentē. Quid deci⁹ Vnculā an cōſixuȝ vis facere. Deci⁹ cum puella ſuſpect⁹ colloq̄bat̄: hūc quū vidiſſet apbrican⁹ ita locut⁹ ē: Vnculā an cōſixū vis facere. i. vtrū cogitas cōplecti an cōiūgi ītelligit̄: ſatis dixi. Nō eē ſextātis. Hoc etiā ambigue dictū ſextantis: dupl'r ītelligi p̄t: nō ſufficere ſextantis vt ſint diuiſæ hæ dictiōes: ſed potuit etiā intelligere ſextātis. i. hoīs nulli⁹ p̄cii. Nā ſextās ps ē aſſis. Et ſi q̄ritꝫ: & ſi q̄s ē q̄ velit cognoſcere dicacitatē ī vno granio cognoſcere poterit. Sed riſus mouēt alia. Hec q̄deȝ ridicula: q̄ ex ambiguo ducūt̄ ſalſa ſūt ac lr̄ata. Sed tn̄ alia ridicula magꝫ riſū mouere p̄nt: ꝗ̄ q̄ ex ambiguo ducūtur niſi forte hoc timebit: ne ī aliđ ridiculi gen⁹ trāſeant: hic oñdit magis mouere riſū: quū ab ambiguo ad aliud ambiguū trāſit. Maiores: ꝗ̄ ambigua. Q̄uis inq̄t ambigua ſint ſcita & lr̄ata. i. īgenioſi ac litterati hoīs nō tn̄ tm̄ riſus mouēt ꝗ̄tū cætera ridicula. In his. n. magis īgeniū dicētis admiramur: ꝗ̄ ad riſum concitemur. Alia p̄ter ea q̄ ex ambiguo ducūt̄ Ambiguū p ſe videlȝ quū videm⁹ alique͡ȝ id q̄đ dictū ē ī aliā ſignificatōnē ducere poſſe: ꝗ̄ is qui dixerat. Ingenioſi: nō quia ſit ridiculoſum. i. riſu plenū: ſed qa īgenioſi videt̄ eſſe poſſe verbū qđ dictū fuerit in aliā ſignificationē trahere ꝗ̄ dictū ſit. Ingenioſi. n. videt̄: ideo p ſeipm laudat̄ ambiguū quia nemo niſi īgenioſus facere poterit vt qđ dictū fuerit in aliud: ꝗ̄ qđ dictū ſit intelligatur. In aliud. i. in aliā ſignificationē. Sed admirationē magis ſed hoc acumē īgenii ī ābiguo magis ē admirationis ꝗ̄ riſus. Niſi ſiqñ. i. niſi forte cōtigit: vt ī eo qđ ambiguū fuerit aliđ quoq͡ȝ gen⁹ ridiculi cōſpiciat̄ quō āñ dixi. Que genera. i. gn̄a q̄ ex ambiguo in aliud gen⁹ ridiculi trāſeunt: pſeq̄r inq̄t iuli⁹. Sed ſcitis eē notiſſimū primū gen⁹ ambigui: qđ ad aliud ridiculū tranſit: eſt quū aliđ dr̄: & aliud expectat̄ vt verbi gr̄a. Quū expectam⁹ ab eo qui loquit̄ aliq̄d & faceta ōrōe aliter atq͡ȝ expectat̄ rē exire pcipim⁹: tūc nobis error nr̄ riſū aliqñ mouet: & ponit exēplū. Error nr̄. quia dicim⁹ inter nos ego crediderā illū aliđ dictuꝝ qđ mihi placeret: & nunc ītelligo me mea ſpe eē decæptum. Etiā ambiguum. i. p̄terq͡ȝ ꝙ nobis p̄ter expectationē nr̄am cōtigit: ſi aliđ dictū fuerit tn̄ ambignum tunc fiet vrbanitas. Vt apđ Ne. didiciſtꝫ apđ Ti. Li. quō hic mos erat Romæ: vt qui ſoluēdo ñ fuiſſent addicerent̄ fœneratori cui fuirēt: q̄ad debitū pſoluerēt & hi nexi appellabātur. Ne. hic quū vidiſſet nexum q̄ndaȝ æris alieni conuictum duci a fœneratore ī ergaſcula Nā illuc mittebātur ad pſoluendum q̄ſi miſericors interrogauit ab his: quāti æris alieni iudicat⁹ ē iſte reus: illi rn̄derunt mille nummis: & ſteterunt expectātes vt ipius qui ducebatur miſcđia ductus ſe ſponſorē p eo fateretur: ille reſpondit nihil addo ducas licet. Iudicatum. i. dānatum a prætore. Duci. ſ. in ergaſtula. Addictus: aſtrictus æris alieni fœneratoribus. Nā addicti dicebantur qui prætoris iuſſu quū ſoluendo non eſſent creditorib⁹ tradebātur vt tādiu detinerētur quoad exoluiſſent: aliqñ addictus ſignificat deſtinatum morti. Addicere etiaȝ ē p̄cium deferꝛe in actione

magnū riſū mouent magis vt belle & litterate dicta laudant̄ vt in illuȝ ticiniū q̄ quū ſtudioſe pila luderet & idē ſigna facta noctu frangere putaret̄ gregaleſq͡ȝ quū ī cāpuȝ nō veniſſet: req̄rerēt: excuſauit veſpa terētius ꝙ eū brachiū fregiſſe diceret. vt illud apbricani: qđ ē apđ luciliū: qđ decius vnculā: an cōſixū vis facere inq̄t: vt tuus amicus craſſe ſcriius nō eē ſexatis: & ſi q̄ritis: is q̄ appellat̄ dicax. hoc gn̄e maxīe excellet: ſȝ riſus mouent alia maiores. ābiguū p ſeipm pbat̄ id q̄dē vt āñ dixi vel maxīe. Ingenioſi. n. vr̄: vi verbi ī aliđ: ac cęteri accipiāt: poſſe dicere: ſed admiratiōeȝ magis ꝗ̄ riſum mouet: niſi ſiqñ īcidit in aliud genus ridiculi quę gn̄a pcurrā eq̄dē. Sed ſcitis eē notiſſimū ridiculi genus quū aliud expectamus aliud dr̄. Hic nobiſmetipſis noſter error riſuȝ mouet: ꝙ ſi admixtum eſt: etiā ambiguū fit ſalſius: vt apud neuiū: vr̄ eſſe miſericors ille q̄ iudicatū duci vidēs: pcontat̄ ita: ꝗ̄ti addictus. mille nūmū ſi addidiſſet tantūmō: ducas licet eſſet illud genus ridiculi pręter expectatōeȝ: ſȝ qa addidit, nihil addo ducas licet addito altero ambiguo altero genere ridiculi fuit vt mihi quidē videt̄ ſalſiſſimus hoc tamē eſt venuſtiſſimum quū in altercatōne arripit̄ ad aduerſario verbū & ex eo vt a catullo in philippū in eū ipm aliq̄d qui laceſſiuit. infligit̄. ſed quum plura

quū ali⁹ alio maius p̄ciū pollicet̄. Nibil addo. ſ. ad illud qđ obligatus ē vł nihil addo. plura nō loq̄r. Addictus mille nummū: q̄ ad defenſionē: ad accuſationē: ad abſolutionē ꝑtinēt: cōſtruunt̄ cū genitiuo vt boc loco plane videtis: addictus mille nūmū: ꝓ nūmoꝝ. Si addidiſſet. i. r̄ndiſſet tm̄mō. Præter expectationē: q̄a expectabat ille vt miſcđia duct⁹ ꝓ eo ſpōderet: & bic dixit ducas licet. & falſus fuit: q̄a nibil addidit vltra: niſi qđ dixit: nibil addo: ducas licet. Nā ambiguū ē q̄a poſſum⁹ dicere nibil addo. i. nibil r̄ndeo vel nibil addo æri alieno qđ debet: Hoc tamē ē venuſtiſſimū: q̄uis boc ambiguū qđ dixit ſit falſiſſimu3: tn̄ boc

ſint ambigui gn̄a: đ q̄bus ē doctria q̄dā ſubtilior attēdere & aucupari verba oportebit: ĩ q̄bus ē vt ea q̄ ſint frigidiora vitem⁹. etenī cauēdū ne accerſitū dictū putet̄ ꝑmulta tn̄. Alteꝝ genus ē qđ babet prauā verbi imitationē qđ in lr̄a poſitū greci vocāt vt nobiliorē mobiliorē. Catoni videlicet: cū q̄dā dixiſſet: eamus deābulatū: & ille qd opus fuit de imo vero: qd opus fuit te ē aūt eiuſdē r̄nſio illa: ſi tu & aduerſus & auerſus ĩpudicus es: & tn̄ interꝑtatio nōis bēt acumē: quū ad ridiculū cōuertas: q̄obrē ita q̄s vocet̄: vt ego nuꝑ Mumiū diuiſorē vt neoptolemū ad Troiā: ſic illū ĩ cāpo martio nomē iueniſſe at3 bęc oīa verbo cōtinēt̄. ſæpe. n. verſus facete ĩterponit̄ velut ē vł paululū ĩmutatuſ: aut aliq̄ ꝑs verſus vt ſatius ſcauro ſtomachbāti: exquo ſūt nōnulli q̄ tuā legē de ciuitate natā Craſſe dicāt ſ3 tacete qd boc clamoris q̄bus mr̄ nec pr̄ ſit tāta cōfidētia eſtis auferte nūc iſtāc ſuperbiā: nā in cælio ſane ēt ad cām vtile fuit Tum illđ Antonii quū ille a ſe pecuniā profectā diceret teſtis: & br̄et filium dedicatiorē abeunte iā illo ſētin ſenē eē tactū. xxx. mimis ĩ boc genus cōiiciunt̄ ꝓuerbia vt illđ ſcipiōis quū aſellus oīs ꝓuincias ſtipēdia merētem ſe ꝑagraſſe gloriaret̄

qđ ſupius dixi: & nūc q̊q3 admonebo videt̄ mibi aptius ad riſū: quū ex verbo aduerſarii ꝑ metapborā r̄nſum arripim⁹: ſicut illud Catulli ĩ pbilippū. Quid latras quia furē video: arripuit ꝑ metapboram In altercatione videlicet ĩcontentione quia bæc magis ē cauillatio: q̄ ĩ verbo vel in dicto verſat̄. Nā altercari ē mutuo iurgia iactare. Ab aduerſatio. i. ab eo qđ dixerat aduerſari⁹ verbū ꝑ metapborā ducit̄. Arripit̄. i. raptim capit̄ ſine vlla excogitatōe quia dāda ē obnixe opa: ne excogitatū videatur qđ r̄ndet̄. Infligitur. ĩpingitur. Laceſſiuit: ꝓuocauit. Sed quū plura boc p̄ceptū generale ē: vt in q̊cūq3 genere ridiculi a nobis verba diligēter obſ̄uāda ſint vt nō videātur a nobis q̄ſita: ſed vltro oblata ſicut ĩ dicto catulli ĩ pbilippū. Doctrina. ſ. ſopbiſtarū q̄ ampbibologias tractare ſolent nā ambiguū ē ꝑs dialectice: ĩ q̄ ampbibologiæ tractātur. Ampbibologia. n. nibil aliud ē q̄ ambigue dictū. Aucupari. i. latēter & callide & q̄ſi ꝑ ĩ dias iueſtigare. Vt q̄uis nō oīa dicam⁹ q̄ offerunt̄: ne q̄d ĩſulſius dicam⁹: qđ ſopbiſtæ facere ſolēt. Sed diligēter aīaduertam⁹: ne qđ dictū fuerit videatur eē q̄ſitū: nō oblatū. Et. n. cauendū ē: Poſt boc p̄ceptū generale ĩ oīb⁹ ambiguis ſ̄uandū: trāſit ad aliđ gen⁹. Eſt autē eiuſmōi qđ in mutatōne lr̄æ cōſiſtit: & duo exēpla Catonis ponit q̄ ridicula cōſiſtunt ex ambiguo ꝑ mutationē lr̄æ: nobił Fului⁹ ciuis Ro. appellabat̄ fului⁹ nobilior: & quia leuitatis vitiū ſæpe incurrebat Cato quū vidiſſet eum. O Fului igt mobilior magis q̄3 nobilior. Alterū genus ē: & ē duplex. Quidā iuitauerat æq̄lē ſuū boc mō Eam⁹ inq̄t deambulatū qui iuitat⁹ erat dixit. quid op⁹ ē de q̄a tu dixiſti deambulatū nōne ſatis fuerit dixiſſe ambulatū Cato q̄ tūc ibi aderat: audiuit bos inter ſe colloquētes & bui⁹ ſecūdi orōem excipiēs cōtinuo ait. Quid op⁹ ē de: & quū ille dixiſſet cur tū cato q̄a tu auerſus & aduerſus ĩpudicus es. In q̄ dicto maxīa ē obſcænitas. Significat. n. ex anteriori & poſteriori ꝑte muliebria pati. ſed aliq̄s fortaſſe poſſ3 Catonē arguere: q̄ bæc v̄ba tā ſcurrilia diceret bac vero excuſatione eū defendem⁹: q̄ quum ĩp̄e vir modeſtiſſim⁹ & tēperatiſſim⁹ eēt: libidinoſū: & ĩpudicū atq3 intemperantē adoleſcentē: iure & merito: vł bis verbis reꝑbēdit. Te q̄a ſocietas tua nulli ē admittēda. Acceſſitū: exq̄ſitum. i. ne ambiguū exquiſitū videatur eē: ſed ſua ſpōte poti⁹ nobis oblatum: qđ ĩ lr̄a poſitum græci vocāt Tn̄ q̄uis boc ridiculi gen⁹: qđ ꝑ prauā verbi mutationē fit: ſit vrbanu3 tn̄ plus vrbanitat̄ b3 tunc oñdas alicui⁹ nōis cauſā etiā ridendā ſicut fecit iuli⁹ Cæſar: quum vidiſſet quēdā numiū pueroꝝ corruptorē ita appellauit O numi ē qđ gaudeas tibi nomen ĩpoſitum fuiſſe diuiſoris. Nā ſicut pyrrbus ad Troiā fortiter pugnādo nomē neoptolemum ē cōſecut⁹ ita & tu in cāpo martio nomē cōparaſti diuiſoris. i. pueroꝝ corruptorꝭ: Ci. ad papyrium petum plane oñdit ĩ boc v̄bo ĩeſſe obſcœnitatē bis verbis. Quid. n. nō boneſtum ē verbum diuiſor At ĩeſt obſcœnum cui r̄ndet ĩtercapedo ꝓprie tn̄ diuiſores dicebāt: qui ĩ vnaq̄q3 tribu p̄erant diuidendis æq̄liter oibus: q̄ tribu darentur: quos ꝑ largitionem corruptores fuiſſe Cicero ꝓ planco oñdere videt̄ iis verbis. Sed tu doce ſequeſtrē fuiſſe conſcripſiſſe tribules decuriaſſe: vnā tribū delige: tu doce quod debes ꝑ que3 ſequeſtrem: quo diuiſore corrupta ſit. De bis Aſconi⁹ etiā bæc Verū legitimos bn̄t omnes tribus diuiſores ſuos quos plautus curiaꝝ magr̄os in aulularia vocat iis verbis: nā noſter qui eſt magiſter curiæ diuideret argentum. Dicit ergo queādmodū

Pyrrhus fortiter pugnādo Neoptolem⁹ dictus ē:ita tu pueros corrūpēdo numi.i.diuiſoris nomē es cō
ſecutus. Habet acumen.i.nō ſine acumine fit. Quū ad ridiculū.i.quū alicuius nois cauſaꝫ oñdis eſſe ri
dendā. Sæpe.n.verſus. Eſt etiā aliud gen⁹ridiculi:qđ fit quū vł verſus talis:qualꝭ ē:aut parū admodum
imutatus:vł oratio interponiť:de ea re:ꝙ de agiť:nō ſolū ambigua facere dnr ſed etiā verſus facere iterpo
niť. Velut ē.ſ.vt ē a poeta ſcriptus. Vel paululū:vł ſi nō ita.ſ.bis verbis:vt ē ſcriptus a poeta. Aut ali
qua ps:vł ſi nō poniť verſus iteger:alia pars verſus:dūmō coueniat rei de qua agiť. Vt ſati⁹ Scauro ſto
macbāti.Negligētia biſtoriæ facit būc lo
cū videri obſcuriorē. Cæteꝝ ita res ſe ba
bet. Varrus biſpan⁹ tribu.plæ.legē tu
lit:vt ꝗrereť in eos quoꝝ ope conſilioue
italici ſocii cōtra poplm romanū arma ſū
pſiſſent. Varrus tri.plæ. q banc legē tule
rat vt gratificareť.L.cepioni:cui⁹ inimi
cus erat Scaurus:ipm ad tribunal ſuū ad
eſſe iuſſit. Scaurus quum nondū a mor
bo leuatus eēt:amicis diſſuadētibus: ne
vellet in ea valitudine & etate in inuidiaꝫ
ppłi incidere:ille accerſit⁹ ꝑ viatorē:nobi
liſſimis iuuenib⁹innixus in forū ꝓdiit &
accepto dicēdi loco ſtomacbās bæc ver
ba dixit:Q u. Varrus biſpanus dicit.M.
Scaurū principē ſenatus ſocios ī arma cō
uocaſſe. Id Scauros princeps roman⁹ne
gat teſtꝭ ē nemo. Vtri vos ꝗrites credere
oꝫ ſatius. Neuii būc verſū iterpoſuit. Ta
cete:qd boc clamoris: quibus nec mater
nec pr̄ ē:tāta cōfidētia eſtis. Auferte iſtā
ſupbiā qui verſus ī nobilitatē cōpoſit⁹eſt
Nā totū illud:qbus nec mater nec pr̄ eſt
ſignificat nobiles eſſe: Hos.n.quib⁹ nec
mr̄ nec pr̄ erat terra natos fingebāt Sicut
etiā Liui⁹nr̄ oñdit in ꝑfatione opis ſui ꝓ
lem e terra natā mentiendo. Ci.etiā.Cn.Octauius.an.C.Corneli⁹ tu⁹quidē familiarꝭ ſummo genere na
tus terræ filius. Craſſe. Hic L.Craſſus de quo loquitur & Mutius conſules:quū ſumma cupiditate vr
bis Romæ tenereuť italici populi:& ob eam rem nonulli eorum ſe pro ciuibus gererent neceſſaria lex vi
ſa eſt:ꝙ id eos vetaret:Erat autem lex de regundis in ſua ciuitate ciuibus:banc ergo Craſſus & Muti⁹ re
tulerunt:ꝙ ita inſcribebatur:vt ait Cice. Legem liciniā:& mutiam de ciuibus regundis video conſtare in
ter omnes:quā duo conſules omniū quos vidimus ſapientiſſimi tuliſſent non modo inutilem ſed ꝑniti
oſam fuiſſe reipu. De ciuitate:vt ad ſuæ cuiuſqꝫ ciuitatis ius ciues redigerentur: vt in boc iudicio Scauri
qui productus erat a tribuno ad populum eo ꝙ ſocios ad arma conuocaſſet:qui ciuitatem romanā quæ
rebant.id eſt qui ſe ciues romanos fieri cupiebant:ideo ex boc iudicio natā nonulli dicunt exiſtimare bāc
legem Craſſi de ciuibus in ſua ciuitate regundis. Satius ꝓpriū nomen eſt. Tuam legem.id eſt legem
de regundis ciuibus in ſuis ciuitatibus. Nam in cœlio:Hoc quidem facete dictum fuit contra nobilitatē
Scauri & cæterorū qui aderant. Sed boc quod ſequiť.id eſt tunc bic verſus:quem in cauſa dixiſti eſt eiuſ
modi. Cœlius:cui filius erat parum probatæ ac luxurioſæ vitæ teſtis productus erat in meretricem Quæ
adoleſcentes expilauerat. Quum igitur bic in iudicium productus eſſet:ita reſpondit ſe probe ſcire ꝙ pe
cuniam illam accæpiſſet:ꝙ videlicet a ſe profecta eſſet:quæ quuꝫ dixiſſet:continuo abiit:& quum diſcede
ret Antonius verſum illum Terentii interpoſuit Sentin ſenem eſſe tactum triginta minis. In boc gen⁹
coniiciuntur id eſt in boc genere ridiculi quod fit per verbum facete dictum continentur & prouerbia vi
delicet quæ vulgo dicuntur: & vnius prouerbii ponit exemplum:quod eſt eiuſmodi: Quidam nomine
Aſellus ciuis Romanus oſtentatione quadam gloriabať: ꝙ omnes prouincias ſtipendia merendo pera
graſſet.id eſt nullam prouinciam populi romani eſſe:in qua ipſe ſtipendia nō meruiſſet. Erat autē bic ob
tuſi ingenii:& ſenex admodum quod quū audiret Scipio reſpondit. Agas Aſellū videlicet pelle nudādū
Et boc ideo dicebat quia nonnulli ſunt iuuenes qui viribus multum valuerunt:ſenes autem nibil omino
nec viriū nec cōſilii babent:quēadmodū Aſellus iuuenis & ipſe multa onera & labores fortiter tulit quū
Senio autem confectus eſt nibil in ſe boni babet niſi pellem:igiť boc ꝓuerbiū dici ſolet ī obtuſos ſenes: q
in iuuētute ſua ſe maxima facinora ediſſe gloriant. In boc gen⁹.ſ.ridiculi qđ in verbo cōſiſtit:vel qđ ad
uerſuū interpoſitionē ꝑtinet. Aſellus nomē ꝓpriū Romani. Merentē.i.rē militarē exercentē:vt apud
Iune. Aere merēt paruo.i.militāt. Quare ea quoqꝫ:& bæc ridicula ꝙ ad verbū:vł aduerſum interpoſitū
ꝓuerbia interpoſita ſpectant:ridicula in verbo dnr eſſe & nō in re quia ſi verba minueris:non retinent eā
dem vrbanitatem quā babebāt. Eſt etiā in verbo poſitū:dicit etiā gen⁹ ridiculi eē:quū ſniam referas ad
verbū nō ad rē:nō iprobandū:ſed nimis idoneū magis ꝙ̄ oratori: & boc genere inimicū quēdā verſum

agas aſellū & cætera: quare ea quoqꝫ quoniā mu
tatis verbis non poſſunt retinere eādem venuſta
tem non in re,ſed in verbis poſita ducanť. Eſt aūt
in verbo poſituꝫ nō inſulſum genus ex eo quū ad
verbū nō ad ſniam rē accipe videare:ex quo vno
gñe totus eſt tutor min⁹ verus oppido ridiculus
ſed ab eo a mimis tātuꝫ genus bui⁹ ridiculi iſigni
aliꝗ & nota rr notari volo. Eſt autē ex boc gñe il
lud qđ tu craſſe nuꝑ ei q rogaſſꝫ nū tibi moleſtus
eēt futurus ſi a te bn̄ ante lucē veniſſet:tu vero inq
ſiſti moleſtus nō eris iubebis igr̄ te inqt ſciſcitari
& tu certe negaras te moleſtū futurū. Ex eodem
boc vet⁹ illđ ē qđ aiūt maluginēſem illū.M.ſcipi
onē: quū ex cēturia ſua renūciaret acidinū conſu
lem:præcoqꝫ dixiſſet.dic de.L.Manilio virū bo
num inquit:egregiūqꝫ ciuē eſſe arbitror. ridicule

dicit plurimũ valere igitᷓ dicit ex hoc genere exẽpla mimis nõ oratori ſumẽda. nos.n.oratoria agim⁹ nõ mimica. Nõ iſulſum:imo vrbanũ. Ad verbũ.i.ſecundũ verbũ. Tutor nomẽ mimi. Ex q̊ vero gene re:videlicet quũ rñſum accipitᷓ ad verbũ:nõ ad ſniam. Tutor mimus:i hoc genere tot⁹ verſatᷓ tutor mi mus. Oppido:valde ſignificat vt ſæpe didiciſtis apud comicos.Q uũ.n.agricolæ veniẽtes ad vrbẽ quæ rerentᷓ:q̃ fœcũditas in agris eſſet:interrogati reſpondebãt oppido ſignificabãt bonã fœcũditatẽ eſſe q̃ vł oppido ſufficeret:nõ ſolũ agro ſed etiã oppido & inde conſuetudo inoleuit vt oppido ſignificaret valde.

etiã illud.L.portius Naſica cenſori Catoni:quũ ille ex tui aĩ ſnĩa tu vxorẽ habes.nõ hercule inqt ex mei anĩ ſnĩa. Hæc aũt frigida ſunt:aut tũ ſalſa: quũ aliud eſt expectadũ:natura.n. nos vt ante di xi noſter delectat error:ex quo quũ quaſi decepti ſumus expectatiõe:ridem⁹. In verbis aũt illa ſũt: q̃ aut ex ĩmutata orõe ducuntᷓ: aut ex vnius ver bi trãſlatiõe:aut ex inuerſione verboꝝ: ex ĩmuta tione:vt olĩ tuſca quũ legẽ ferret annalẽ diſſuaſor M.Seruilius:dic mihi inqt.M.pĩnari:nũ ſi cõtra te dixero mihi maledicturus es: vt ceteris feciſti vt ſemẽtẽ feceris:ita metes inqt. Ex trãſlatiõe aũt vt quũ ſcipio ille maior corĩthis ſtatuã pollucẽti bus eo loco vbi alioꝝ eẽt impatorũ: turmales di xit diſplicere ĩuertuntᷓ ãt verba:vt Craſſus apud M.ꝑpẽnã iudicẽ ꝓ aculeone:quũ diceret.aderat cõtra aculeonẽ cratidiano.L. helalius Lamia de formis vt noſtis:q quũ ĩterpellaret odioſe:audiã⁹ ĩnqt pulchellũ puerũ Craſſus quũ eẽt ad riſuꝫ nõ potui mihi inqt Lamia formã ipẽ fingere: ĩgeniũ potui. Tũ hic:audiam⁹ ĩqt diſertũ m̃lto ẽt ad riſũ ẽ vehemẽtius ſũt ẽt illa venuſta: vt ĩ guibus ſnĩis ſic ĩ facetiis. Dixi.n.dudũ materiã aliã eẽ ioci aliã ſeueritatꝪ. Grauiũ ãt et iocoꝝ vnã eẽ rõnẽ. Ornãt

Oppido quia ſolẽt frequenter vti hoc genere ridiculi qđ nõ ad ſenſũ ſed ad ver bũ accipitᷓ:ab eo: tutore mimo ac ſi dicatᷓ mimi a mimis exẽpla:nos a Craſſo:& ab aliis oratorib⁹ exempla ſumam⁹. Non inſulſum.i.venuſtiſſimũ ſit hoc gen⁹ ridi culi. Inſigni.i.volo a mimis ſumere inſi gnis notæq; rei exẽplũ: & ꝙ mimis hoc ridiculi genus magis cõueniat q̃ᷓ oratori b⁹ exemplũ ponit. Eſt aũt ex hoc gene re illud Q uidã q̃ſiuit ex Craſſo dic mihi craſſe:ſi ad te ãn lucẽ venero moleſt⁹ ne ti bi ero Tũ ille:nõ eris moleſtus. Ille rñdit te igitᷓ ſuſcitari iubebis:& hoc rñſum de dit:quaſi dixiſſet:ꝙ moleſtus eſſet. Ex eodẽ hoc vetus illud:nũc aliud exemplũ ponit ſcipio maluginẽſis ex tribu ſua acĩ dinũ conſulẽ quũ renũciaret Tũ præco dic mihi ſcipio qd cenſes dẽ. L. Manilio vtꝝ tibi videatᷓ cõſul creãd⁹ nec ne tũ ille egregi⁹ bonuſq; vir mihi eẽ vĩ rñdere.n. debebat:aut ẽ creãd⁹ aut ñ creãdus. Ex centuria ſua.i.ex ſuæ claſſis cẽturia ĩ qua poſitus erat cenſor. Præco:qui præerat ſuffragiis dixiſſet:nunqd cenſes conſulẽ eſſe creandũ. Ciuẽ eſſe arbitror: nõ decla rauit verbis ſuis nunquid illum creandũ eſſe cenſeret an nõ:& ideo riſus ẽ motus his qui aderant: ꝙ nõ ad ſententiã illius qui iterrogauerat rñdiſſe videtur. Ri dicule etiã illud. Hoc quoq; ridiculũ eiuſ modi eſt:qđ.L.portius naſica Catoni cẽ ſorio dixit qui ſui villici filiã duxit vxo rẽ.Cato maior quũ admodum ſenex eti am filiam villici ſui duxit vxorẽ:& quum eſſet in campo martio dixit porti⁹ habes inquit vxorem ex tua ſententia. Tũ Ca to:nõ hercle inquit.ille intelligebat habes ex tua ſentẽtia .i.q̃ᷓ maxime volebas:& Cato rñdit: nõ hercle in quit habeo vxorem mihi conſentientem.i.male morigeram. Hæc autem frigida:eiuſmodi dicta quorũ ſententia accipitᷓ ad verbum nõ ad rem:partim frigida:partim ſalſa ſunt. Salſa quum ꝑter expectationem dictum eſt:ſicut hæc omnia:q̃ ſupra memorauit:ſed ſi huic dicto reſpõderet ſicut expectabat interrogator nullam in ſe feſtiuitatem haberet. Frigida.i.vulgaria & obtuſa. Aliud:q̃ᷓ reſpondetur. Natura.n.nos vt ante dixi. At quum præter expectationem noſtrã aliquid reſpondetur:non poſſum⁹ facere quin natu raliter moueamur ad riſum ſicut de fœneratore illo:qui ſeruuꝫ dicebat in ergaſtula:nihil addo:ducas licet

In verbis:non ſolum in verbis ridicula poſita ſunt & verbis q̃ ſupra diximus:ſed etiam quæ fiunt ex im mutata oratione aut ex vnius tranſlatione:aut ex inuerſione verborum. Ex immutata oratione quũ ora tio reſpondentis non mutatur ab oratione interrogantis vel vnius vel plurium verborũ. Ex imutatione: vt olim ruſca.M.Pinari⁹ legẽ ferebat đ annalib⁹ videlicet đ libris vbi geſta ppłi romani cõtinebãtur: vt in his diligẽter ſcriberentᷓ quũ nõnulli cõtradixiſſent ei. Ille autem irat⁹ quũ male oĩb⁹ dixiſſet tũc Seruili⁹ Dic mihi Ruſca nõ mihi etiã male dixeris ſibi cõtradixero: Tũ ille Sicut ſementẽ feceris ita metes qa ſi cõ tradicendo male dixeris male audies ẽ aũt ſementis ipſa latio. Ex trãſlatione.Scipio Aphrican⁹ ille ſupi or: quũ carthaginem tributariã populo romano feciſſet:ab omnib⁹ ciuitatibus quæ populo romano con federatæ erãt honores meruit:inter cæteros Corinthii pollicebãtur ſe ſtatuam honore grã poſituros vbi eſſent cæteroꝝ impatorũ. Rñdit turnales.i. vulgares ſtatuæ.i.q̃ in ordine alioꝝ poſitæ ſunt:ſibi diſplicere: ac ſi diceret ſe nolle ſtatuã ſuã in cæterarũ ordine poni:ſed in aliquo celebriori loco ſeorſum ab aliis quum ipſe oĩm imperatorũ p̃ſtantiſſim⁹ eſſet:ẽ tranſlatio a turmis eqtum.i.ab ordĩe eqtũ:q ſocii & cõiũcti ſunt

Igitᷣ in primis orõnẽ verba relata cõtrarie: ꝙ idẽ
genus eſt ſæpe etiã facetuꝫ. vt ſeruius ille Galba.
quũ. L. ſcribonio iudices. tr. pl. ferret familiares ſu
os: & dixiſſet libo: qñ tandem Galba de triclinio
tuo exibis: quuꝫ tu inquit de cubiculo alieno. A
quo gñe ne illud qdeꝫ plurimũ diſtat glaucia me
tello villã in tyburte babes cobortẽ in palatio: ac
verboꝝ qdẽ genera q̃ eſſent faceta: dixiſſe me pu
to rerũ plura ſunt: eaqꝫ magis: vt dixi ante ridentᷣ
in qbus ẽ narratio res ſane difficilis. Exprimẽda
eñ ſunt & ponẽda ante oculos ea q̃ videãtur eſſe
veriſimilia qđ eſt ꝓprium narratiõis: & q̃ ſunt qđ
ridiculi ꝓpriũ ẽ ſubturpia cui⁹ exẽplũ: vt breuiſſi
mũ ſit ſane illud qđ añ poſui Craſſi de mẽmio: &
ad boc gen⁹ aſcribam⁹ etiã narratões apologoꝝ
trabitᷣ etiã aliqd ex biſtoria: vt quũ ſex. titi⁹ ſe caſ
ſandrã eẽ diceret: mľtos inqt anto. poſſuꝫ tuos aia
ces oileos noiare. Eſt ẽt ex ſiľitudie q̃ aut collatõ
nẽ bꝫ. aut tãq̃ imaginẽ collatõis: vt ille gallus oli
teſtis ĩ piſonẽ quũ inũerabilẽ magio pfecto pecu
niã dixiſſet dataꝫ atqꝫ ſcaurus tenuitatẽ magii re
dargueret. Erras inqt ſcaure. ego. n. nõ magiũ cõ
ſeruaſſe dico: ſed tã q̃ nudas nuces legeret. in ven
trẽ abſtuliſſe: vt illud. M. Cicero ſenex bui⁹ viri
optimi noſtri familiaris pater nr̃os bominis ſyro

Inuertuntᷣ: mõ docet: quõ iuerſione fieri poſſit ridiculũ. Craſſus apud ppennã impatorẽ defendebatᷣ acu
leonẽ accuſatũ apđ. M. ꝑtorẽ: cõtra bũc dicebat. L. Lælius Lamia ꝑ Gracidiano q̃dã amico ſuo: bic auteꝫ
Lamia erat deformis corpe quũ Craſſus dicere cœpiſſet: bic ſæpe orõem ei⁹ ĩterpellabat. Craſſus quum
bis terqꝫ bui⁹ Lamiæ ĩportunitatẽ ſuſtinuiſſet: tandẽ ĩdignatus ait. Audiam⁹ inqt pulcbellum pueꝝ: riſus
cõtinuo mot⁹ ẽ. Tũ Lamia: Nõ potui mibi formã fingere ingeniũ potui. Tũ ille audiam⁹ inqt diſertũ: &
tũc multo maior riſus cõſecut⁹ ẽ. Qui. ſ. L. Lamia. Ingeniũ: qa etiã ſi corp⁹ ſit deforme tñ ĩgeniũ ẽ opti
mũ. Mľto. ſ. qꝫ antea: qa ſicut deformis
erat ita ĩcompt⁹ ĩcult⁹ & ĩdoctus ĩ eloquẽ
do erat. Sũt etiã illa venuſta: quemadmo
dũ ex ambiguo dixit duci eoſdem locos
ioci: & ſeueritatis: & multa exẽpla demõ
ſtrauit eodẽ mõ fieri in bis ridiculis q̃ ſu
pra memorauit: qa plerũqꝫ ioco: plerũqꝫ
ſerio dicere poſſum⁹. Vt in grauibus
.i. eoſdẽ locos ioci & ſeueritatis eẽ. Or-
nãt igitᷣ nũc aliud gen⁹ ridiculi tractatur:
qđ fit ex verbis contrariæ relatis: quũ ali
qd dictũ fuerit: & ecõtrario rñdetᷣ: ĩ quo
nõ ſolũ eſt q̃dam q̃ſi refutatio dicti: verũ
etiã faceta nõnũqꝫ & p vrbana: ſicut exẽ
plo patebit: Igitᷣ qñquidẽ vna eoꝝ ẽ rõ:
q̃ tã ridicule qꝫ ſeuere dñr. Qđ ideꝫ in
boc inqt dicto duæ virtutes inſunt: vnũ
qđ ornat orationẽ alteꝝ qđ nõ ſolum or
nat: ſed facetã & vrbanã reddit orationẽ.
Vt ſerui⁹ ille galba ſeruius galba cũ ſcri
bonio trib. plæ. litẽ babebat: ſed ꝑ ſcribo
nio Libo dicebat. Ergo libo conditionẽ
fecit. L. galbæ daret iudices quos vellet:
ille iudices ĩuenit familiares ſuos cũ qui-
bus ſæpe cœnitare ſolebat & qa cõbibo-
nes & ſodales iudices tulerat galba: q ꝑ
Scribonio tri. plæ. dicebat ita in eũ iocat⁹
ẽ: qñ de triclinio exibis vbi videlicet cuꝫ
familiarib⁹ cœnitare ſolebat: ac ſi diceret:
nec ĩ iudicio quidẽ obliuiſci potes cõbi-
bonũ tuorũ. Tũ ille. Ego ĩquit exibo de
triclinio. Quũ tu de alieno cubiculo exi
bis. i. quũ tu alienas vxores attrectare de
ſiſtes: & ita ille intẽperãtiã obiecerat: bic
p iocũ adulteriũ. De triclinio. i. de cõ-
potatione. Nã apud antiquos bæc con-
ſuetudo erat vt ſtratis trib⁹ toris epula-
rentᷣ. De cubiculo. i. de cubili quum ali
enas vxores attrectare deſiſtes. in cubiculo. n. cubile ẽ. A quo genere: dicit buic generi: qđ ſupius dictũ
ẽ ſimile eẽ boc qđ ſequitᷣ. Glaucia iocatᷣ in metellũ: villã in tyburte babes cobortẽ in palatio. Cobors. var
ro de lingua latina exponit etbymologiã cobortᷣ. dicit. n. cobors qđ vt ĩ villa ex plurib⁹ tectis coniungitᷣ
ac quoddã fit vnũ: ſic bis ex manipulᷣ copulatᷣ cobors quidẽ ĩ villa ꝙ circa eũ locũ pecus coercetᷣ. Villã
in tyburte: obiiciebat ei factionẽ: ꝙ diceret cobortẽ militũ ĩ palatio cõtineri edicto Metelli: quotienſcunqꝫ
vellet & ſeditiões facere. Ac verboꝝ quidẽ. Nũc trãſitiõe vtitᷣ oſtendẽs quib⁹ de reb⁹ dixerit: & qbus de
reb⁹ dictur⁹ ſit dixi de facetiis q̃ in verbo cõtinentᷣ nũc de bis q̃ in narratiõe cõtineãtᷣ dicã. Eaqꝫ: q̃ re cõ
tinentᷣ. Magis qꝫ ea q̃ ante dixi. Res ſane difficilis: in bis ridiculis: q̃ re continentᷣ duo difficilia ſunt:
primũqꝫ: quia optet narrationẽ veriſimilẽ eẽ: ſecundũ ꝙ eandẽ optet ſubturpẽ babere nõ nibil latẽtis tur
pitudinis. Nã ſi plane: & apte eẽt turpis: vrbanitatẽ nõ bret. Exprimẽda: exponẽda auditorib⁹. Subtur
pia. i. q̃ latentẽ babẽt turpitudinẽ. qđ ẽ ꝓpriũ ridiculi. Sub turpe. i. latenter turpe. id qđ natura turpe ẽ: ver
bis tamen boneſtis dicitᷣ. Veriſiľia. i. ea q̃ ſumim⁹ ſi vera nõ ſunt ſaltẽ ſint veriſimilia. Cuius exemplũ
exemplũ bui⁹ ridiculi qđ narratione continetᷣ: ſufficiat illud quod ſuperius de Mẽmio dixi q morſu Lar-
gii. Lacertũ dilacerauerat: nã exemplo illius alia quoqꝫ nobis fingere poſſumus. Exemplũ. ſ. ridiculi qđ ẽ
in narratione. Et ad boc genus: ſed ad narrationes ridiculi: quæ finguntur poſſunt etiam adiungi narra
tiones fabularũ quæ ſunt nec vere nec veriſimiles: vt Fabulæ Eſopi de leone: de vulpe: apologi ſunt fabu
læ: in quibus bruta animalia introducuntur loqui. Trabitur ex biſtoria: nonnunqꝫ etiã biſtoria poterit
tibi ridicula ſubminiſtrare. Vt quũ ſextus Titius. Nota ẽ biſtoria quõ capta ẽ troia Aiax oile⁹ in tẽplo

Mineruæ Caſſandrã violauit: quã ꝓpter pœnas dedit. Irata eñ dea ipm̃ fulmine ad ſaxũ capharæi montis affixit ſed quũ ſignificare vellet Sextus Titius ſe diuinare inſidias quas aduerſus ſe fabricarent: dixit Caſſandra ſum. i. diuino. Tum antõ. Et ego noĩare poſſum multos Aiaces oilius Sex. Titius dicebat ſe eſſe Caſſandrã: boc eſt diuinare queadmodũ Caſſandra: q̃ denũciauit bellũ Troianũ. Hoc quũ audiſſet Antbonius: Recte inquit te Caſſandrã appellas nam cognoſco multos tuos aiaces oileos: qui te ſtuprauerũt: queadmodũ oileus aiax dr̃ Caſſandrã in templo palladis viciaſſe ipſi vero ſtuprũ obiiciebat.

rum venaliũ ſiľes eſſe: vt qſq; optime grece ſciret ita eẽ nequiſſimũ: valde aũt ridenť etiã imagies q̃ fere in deformitatẽ: aut in aliqđ vitiũ corpis ducũtur: cũ ſiľitudĩe turpioris: vt meũ illud ĩ Helmiũ Manciã iã õndã cuiuſmõi ſis: quũ ille õnde q̃ſo demõſtraui digito pictũ gallũ ĩ mariano ſcuto cĩbrico: ſub nodis diſtortꝰ eiecta lĩgua buccis fluẽtibus: riſus ẽ cõmotꝰ nibil tã mãcie ſiľe viſuꝫ ẽ. vt quũ teſtio penario mẽtũ in dicẽdo intorquẽti. tũ vt diceret: ſi qd vellet: ſi nucẽ fregiſſet. Etiaꝫ illa q̃ minuẽdi: aut augẽdi cã ad incredibilẽ admirationẽ efferũtur: vel vt tu craſſe ĩ cõtiõe ita ſibipſi magnũ videri Mẽmiũ: vt ĩ forũ deſcẽdens: caput ad fornicẽ fabii demitteret. ex quo gñe etiã eẽt illud ideꝫ qđ ſcipio apđ numãtiã quũ ſtomacbareť cũ C. metello dixiſſe dr̃: ſi quintũ pareret mater eius aſinũ fuiſſe pariturã. arguta etiã ſignificatio ẽ quũ parua re: & ſæpe verbo res obſcura & latens illuſtrať vt quũ. C. fabritio. P. Corneliꝰ hõ vt exiſtimať auarus & furax: ſed egregie fortis & bonus imꝑator gratias ageret quod ſe hõ inimicus con

Collationẽ. i. cõpationẽ inť collationẽ & imaginẽ collatõis boc itereſt qa collatõ ẽ reꝝ q̃ vere ſũt: imago ãt q̃ nõ ſũt ſed eẽ pñr. Vt ille gallus: gallꝰ teſtis ꝓductꝰ ĩ Piſonẽ qui accuſabať repetundarũ boc mõ arguebat ꝙ Magio p̃fecto ſucceſſori ſuo pecuniã maximã dediſſet ne iiuriꝰ as ſociorũ ad ſe delatas aperiret: ſed ſcaurus qui piſonẽ defendebat ita argumẽtabať ꝙ diceret illũ inopem & tenuẽ eẽ nec ꝓpterea veriſimile videri: vt qui inopia & pauꝑtate extrema laboraret tantam pecuniã accepiſſet. Tunc gallus ſubiecit. Falleris inquit Scaure: Nam nõ dico eam pecuniã Magiũ conſeruaſſe ſed inopem oĩa cõſumpſiſſe. Ita inquit de tenuitate magii diſputas q̃ſi dixerim pecuniam ſibi datam conſeruaſſe quũ eas deuoraſſe dicam queadmodũ qui nudus nuces colligit nõ babẽt vbi reponat: eas in ventrem mergere ſolet. Vt illud. M. C. ſenex: boc loco. M. Cicero: ciceronis pater voluit nequiciã græcoꝝ ꝑ ſiľitudinem mordere Dixit eñ eos qui optime græce ſcirent eſſe ſyros venales nam fixi ipſi ppľi aſiæ ꝑ ſe improbi ſũt: ſed improbiores efficiunť diu cum grecis viuẽdo nam quũ optime græce ſciũt deteriores ſunt ſicut etiã dicebant de romanis ſiľes eſſe ſeruorum ſyrorũ quia queadmodũ tyrica ſeruitia cõſuetudine græcorũ ſeipſis deteriores efficiũť ita romanos ignauos effici ſi græcã linguã ꝓbe tenuerint. i. ſi ꝯſuetudinẽ cum græcis babuerint nã nemo ꝑegrinã linguã diſcere põt niſi diu in eorum ciuitate verſatus fuerit quorũ linguã optime tenet. Vt quiſq; optime. i. vt quiſq; diu cum græcis vixiſſet. Valde aũt ridenť etiã imagines ſed boc ridiculi genus eſt pulcberrimum quod etiam breuiſſimũ eſt. Valde nõ ſolũ ridenť quæ ex ſiľitudine quandã collationẽ babent: ſed etiam q̃ deformi alicuius vicio in deformius trabunť. Corpis: ideo dixit corpis: quia ſuperiora vitia in animo verſanť ſed boc quod ſequiť in vitio corpis conſiſtit. In deformitatem deformitas eſt turpitudo corpis. Vitium vt cæcitas vel claudicatio: Vicium animi potius ẽ q̃; corpis: vt placet Venulio veluti ſiquis mendax ſit ludoſq;: aut tabulas ſtudioſius velit ſpectare. Modeſtinus vero ait vitium eſſe ꝑpetuum corpis impedimentũ veluti ſi luſcus ſit. Morbũ aũt eſſe tꝑalem corpis imbecillitatem: Cum ſiľitudine turpioris. i. quũ alicuius hoĩs turpitudinẽ quũ maiori aliqua turpitudine cõparas. i. quũ turpis imago in turpiorẽ ſiľitudinem trabiť. Vt meum illud in belmium. i. vt ego iulius cæſar iocatus ſum in belmiũ. Cæſar quũ belmio mãcipio litẽ babebat: & quũ acrius obſtaret cæſar iratus iam inquit oſtendã qualis es. Credebat Helmius iulium apturum flagitia. Rñdit õnde quæſo. Tunc cæſar oĩbus ibi aſtantibus ſcutum oſtẽdit quo vſus erat Marius cimbrico bello in quo gallus quidã depictus erat vinculoꝝ anguſtia deſtortus qui p̃ nimio dolore linguã eiecerat & labia ꝓfuderat. Gallũ. ſ. captiuũ. Cimbrico q̃ vſus fuerat aduerſus cimbros. Diſtortis reuinctis. Buccis fluẽtibus. i. labiis ꝓminentibus. Nibil tam Mancio ſiľe q̃; gallus ille. Vt quum teſtio penario Teſtius quidã penaries boc vicio laborabat: vt mentum quæ loquereť intorqueret. Tum Cæſar prius frange nuces: deinde loquære turpitudinem quum maiori turpitudine cõpauit. Vt diceret ſiqd vellet. i. priꝰ nucẽ frãgeret deinde loq̃reť. Etiã illa q minuẽdi nõ ſolum quæ ſupradiximus venuſta ſunt ſed ea etiã quæ dicunť ꝑ hypbolẽ. Nam ea afferunt nõ nibil feſtiuitatis quũ in tꝑe dicunť & exemplũ ponit cuiuſdã Mẽmii: qui ſe adeo magnum putabat vt cũ ꝑ arcum tranſiret. Fabii inclinaret caput. Ita ſibiipſi magnum videri. Mẽmiũ: Mẽmius inquit adeo magnum eſſe exiſtimat: vt quum ꝑ fornicẽ fabii tranſit caput inclinet. Ad fornicẽ. i. ad arcum triumpbalẽ: quẽ fabiꝰ ad memoriã rerũ geſtarũ conſtrui fecerat. Illa. ſ. ſunt ridicula. Velut tu Craſſe. Sic Craſſus au

ſulem feciſſet: bello præſertim magno & graui: ni
bil ē quo mibi gr̄as agas inq̄t ſi malui cōpilari. ꝙ
venire. Vt aſello aphricanus obiiciēti luſtrū illud
infœlix: noli inq̄t mirari aphricanus. Is. n. q te ex
ærariis exemit. luſtrū cōdidit & taurū imolauit:
tāta ſuſpitio ē: vt religione ciuitatē obſtrixiſſe vi
deat̄ nr̄ Mumiꝰ ꝙ aſelluꝫ ignominia leuarit. Vr
bana etiā diſſimulatio ē quum alie dicunt̄: ac ſen
tias non illo gn̄e de quo ante dixi cōtraria quum
dicas vt Lamie Craſſus ſed quū toto gn̄e orōnis
ſeuere laudas quū aliter ſentias ac loquare vt no
ſter Scęuola ſeptumuleio illi anagnino cui ꝓ. C.
gracchi capite erat auꝝ repēſum rogāti vt ſe ī aſiā
præfectum duceret. q̄d tibi vis inq̄t in ſane tanta
maloꝝ ē multitudo ciuiū vt tibi ego hoc cōfirmē
ſi romæ māſeris te paucis ānis ad maximas pecu
nias eē vēturū. In hoc gn̄e ſanniꝰ in annalibꝰ ſuis
aphricanū hūc æmilianū dicit fuiſſe & quū gręco
verbo appellat ironiā. Sed vti ferūt q melius hoc
norunt. ſocratē opinor ī hac ironia diſſimulātiaq̄
longe lepore & humanitate oībus p̄ſtitiſſe genꝰ
eſt pelegās: & cū grauitate ſalſuꝫ quūq̄ oratoriis
dictionibꝰ tum vrbanis ſ̄monibus accommoda

gendi cauſā dixit in iudicio quotienſcunq̄ in forum deſcendit ad fabii fornicem caput demittit hæc ver
ba dicebat illudēs inanē ꝑcentatis gloriā mēmii. Ad fornicē. i. ad arcū in memoriā rerū geſtarū fabii fa
bricatū. Adhuc etiā romæ nōnulli eiuſmodi arcus extāt. Demitteret inclinaret. Ex quo gn̄e etiā: ſcipio
ꝑ hyphbolē habes momordit ingeniū dicēs. Si quintꝰ tibi partꝰ ſuccederet etiā tardioris igenii futurꝰ es
adeo habes ingeniū tuū eſt: ac ſi diceret: cū tu quartus adeo obtuſi ingenii ſis ſi quintū peritura eē mater
tua ꝓfecto aſinū peperiſſet nā ex oībus fratribus ipſe Metellus quartꝰ tardiori erat ingenio: vt ſi quintꝰ
ſequæret̄ tardiori futurꝰ eēt. obtuſi quū
aliquē obtuſi ingenii oſ̄dere volumꝰ aſi
nū appellare ſolemus: vt iuue. Sed culpa
doctoris. ſ. arguit̄: ꝙ leua ī ꝑte mā̄millæ.
Nil ſalit arcadico iuueni. i. aſinino. Sci
pio. ſ. æmilianꝰ inferior. Ex q̊ gn̄e: q̄d ꝑ
hyphbolē ridiculū facit. Stomacharet̄. i.
iraſceret̄. Si q̄ntū q̄nquidē ex oībꝰ fra
tribus q̄rtus ipſe tardioris eēt ingenii: ſi
quintū mr̄ peperiſſet aſinū paritura erat
Arguta etiā ſignificatio illa etiā ſignifi
catio quæ nō ꝑ hyphbolē fit ſed parua re
ſpectat̄ verbo declarat̄ res obſcœna ar
guta ē: & ſubtilis. Vt quū. Cn. Fabritio
P. Corneliꝰ. P. corneliꝰ Scipio auaritia la
borat & peculator erat. i. bonorū publi
coꝝ dep̄dator quū cādidatꝰ cōſulatū pe
teret: & bellum graue ac ꝑiculoſum eēt
cōtra Carthagineſes. C. fabricius cōſula
tum ei demādauit. Hic quū ſibi obuiam
factꝰ eſſet gr̄as ægit: ꝙ q̄uis inimicus ſi
bi eſſet cōſulatū demādauerit. Tum ille:
nihil ē q̄d admireris. Cōpilari em̄ malui
q̄ venire. i. cū aliis ciuibꝰ pilari q̄ victus
venire ab hoſte. Nā quia belli ꝑitus es:
& bellum graue & ꝑiculoſum eſt malui
abs te pilari: q̄ ab hoſtibꝰ vendi. Fabriti
us q comitia habebat ſuꝑioris anni con
ſul. Bello magno ex quo magnā gloriā
cōſequi poſſet. Graui periculoſo. Cō
pilari. ſ. a te victore cū cæteris ciuibus ex
plicari. Quā venire. i. venundari ab ho
ſte. Vt aſello aphricanus. Hoc q̊ꝫ ridicu
lū eiuſdē gn̄is eſt: nā verbis paucis aphri
canus oſ̄dit quā ſcœleſtus eēt Mumius
Scipio aphricanus inferior cenſurā ægit cū hoc Mumio. Sed quū ſibi forte daret̄ in cēſura collega Mu
mius: ſicut apud Valeriū Scipio dixiſſe ferēt ſe oia ex dignitate ppli ro. geſturū: ſi vel collegā dediſſet: vel
nō dediſſet vnū cenſura dignū vel nō dediſſet hūc quia hic Mumius tam & ſi nobilis eſſet patricius tn̄
vitæ erat minus ꝓbate. & ideo ineptiis huic magiſtratui: igit̄ cenſoria nota ciues romanos notabāt hoc
mō qui ſenator erat ſenatu eiiceret̄: qui eques equū publicū ꝑderet: qui plæbeius in ceritū tabulas refe
retur: & ærarius fieret: & in albo nō eſſet centuriæ ſue. Dd hæc ciuis nō eſſet tm̄mō ꝓ capite tributi noie
ære ꝑſolueret. Damnatus igit̄ a Scipione Aſellus erat & ærarius factus. Mumius collega hunc ærariū
a Scipione factum ex ærariis dum luſtrū conderet liberauit ſed eo anno ciuitas peſtilētia laborauit. Quū
igit̄ Scipioni luſtrū infœlix obiiceret aſellus Rn̄dit Scipio Nihil eſt ꝙ mireris luſtrū illud infœlix fuiſſe
Nam a Mumio cōditum eſt qui te ex ærario exemit vt oſtēderet piaculum ingēs cōmiſſe Mumium
hoc ipſo ꝙ eum ex ærariis exemerat. Luſtrum appellabat̄ quia cōpleto quinquēnio luſtrabāt ciuita
tem & taurilia ſacra de ſue oue: & tauro faciebāt taurilia dicebant̄ a potiore hoſtia ſacra illa ſunt appella
ta. Infœlix quia peſtilētia illa multos ciues Ro. aſſumpſit: & quia pauca ciuiū romanorum capita cenſa
erant. Exemit liberauit te a cenſoria nota. Cerites ſcripti erāt nō ciues romani: ſed tm̄mō in cēſu pone
bant̄: vt tributum penderet. Ex ærariis exemit. id eſt qui te ex ignominia eripuit: & damnatōe exoluit
qua reip. obligatus erat. Tanta ſuſpitio. ſ. hoc verbū immolauit. Taurum immolauit: idē eſt q̄d dixit
luſtrū cōdidiſſe Vrbana etiā diſſimulatio. nūc aliud genꝰ ridiculi ꝓſequit̄ q̄d græce ironia appellat̄ quū
aliud dicimus & aliud ſentimus. Ac ꝓ quā ſentias. Vt Lamiæ. ſ. Craſſus dixit audiamus pulchellum
puerū. Quū toto genere. i. tota natura & forma orationis. Seuere grauiter. Aliter ſentias. i. alium ſen
ſum habeas q̄ dicas: Cui ꝓ. C. gracchi capite: hyſtoriā hanc ſæpe diximus: quō. C. Gracchus leges fr̄is
ſui excitare voluit: eūq̄. L. opimius facto grægе bonoꝝ ciuiū ꝑſecutus ē donec ī pōte Mitulo dep̄hēdit

&occidit. Edicto aũt p̃miũ p̃poſuerat: vt qui caput ad ſe ferret tm̃ auri accipet quũ igit̃ Scipio ꝓfectur⁹ eſſet in aſiã: & ab eo peteret ſcæuola: vt ſe cũ ipſo in aſiã duceret: dixit neſcis qd petas. Nã ſi romæ mãſeris tanta ẽ multitudo ſeditioſoꝝ hoim: vt magnã pecuniã cõſequi poſſis. Ad maximas pecunias. ſ. occidẽdo eos: vt ꝓ capitibus tantundẽ auri rependat̃. In hoc gñe: dicit in hoc gñe ridiculi adeo p̃ſtantẽ fuiſſe Scip. aphricanũ inferiorẽ: vt certo noie ironiã ipſam: & no ironicũ: ac ſi diceret nõ ironicũ ſed .i. ꝑ exp̃ſſionẽ ironiã ipſam appellet. In annalibus .i. in hyſtoriis ſuis: q̃s ſcripſit de reb⁹ geſtis. Annales

rum. & hercule oĩa hęc: q̃ a me de facetiis diſputãtur. nõ maiora forẽſium actionũ quã oĩm ſmonũ cõdimẽta ſunt. Nã ꝙ ante Catonẽ eſt mlͭa rettulit. ex qbus a me exempli cã multa ponunt̃ ꝑ mihi ſcitũ videt̃. C. Publicũ ſolitũ dicẽ. P. Mumiũ q̄duis tẽpori hoiem eſſe ſic ꝓfecto res ſe hꝫ nulluꝫ vt ſit vitæ tp̃s ĩ quo nõ deceat leporẽ hũanitatẽq; verſari. ſꝫ redeo ad cætera ẽ huic finitiuũ diſſimulationi: quũ honeſto verbo vitioſa res appellat̃: vt quũ aphricanus cenſor tribu mouebat eũ cẽturionẽ: qui ĩ pauli pugna nõ affuerat quũ ille ſe cuſtodiæ cã diceret in caſtris remãſiſſe q̃reretq; cur ab eo notaret̃. nõ amo inqt nimiũ diligentes acutũ etiã illud eſt. quũ ex alterius oɼone aliud excipias atq; ille vult vt ſalinatori maxim⁹: quũ tarento amiſſo acrẽ tñ liuius retinuiſſet: multaq; ex ea p̃lia p̃clara feciſſet: quũ aliquot poſt annos maxim⁹. id oppidũ recępiſſꝫ rogaretq; tũ ſalinator: vt meminiſſet: opa ſua ſe tarẽtũ recępiſſe. qd ni inqt meminerim nũq̃ ego recępiſſem niſi tu amiſiſſes ſunt etiã illa ſubabſurda ſed eo ipſo noĩe ſæpe ridicula ñ ſoluꝫ mimis ꝑpoſita ſꝫ ẽt q̊dãmõ nobis

em̃ dicebãt̃: in qbus annua geſta cõtinebant̃. Græco verbo: qa græce latine nihil aliud ſignat niſi aliter dico: & aliter ſẽtio. Sed vt ferũt: qđ hic đ aphricano ſentit: idẽ de ſocrate legit̃. Nam in oibus opibus ſuis plato introducit Socratẽ loqui ꝑ ironiam: ſicut legimus in libris de rep. vbi cũ Traſimacho diſputat & itidẽ vbiq; introducit̃ ironice mlͭa dicere. Qui meli⁹ hoc norũt: q̃ ſi ſe nõ valde doctũ lr̃is græcis oñdat eſſe. Diſſimulãtia q̃ exp̃ſſit qd ſit ironia. Præſtitiſſe excelluiſſe. Lepore: vrbanitate feſtiuitate. Humanitate doctrina. Genus ẽ ꝑelegans. Laudat hoc loco ironiã cæſar: dicit em̃ plurimũ elegãtie plurimumq; grauitatis habere cũ vrbanitate quadãꝫ nec ſolũ cõuenire ſermonibus q̊tidianis ſed etiã ꝑpetuæ oɼoni quũ cauſæ agunt̃ Cũ grauitate ſalſum .i. habet vrbanitatem cũ grauitate quadã. Oratoriis dictionibus .i. forẽſibus actõnibus. Vrbanis .i. q̊tidianis & familiaribus colloquiis. Accõmodatũ: qa vtriq; cõueniunt gñi dicẽdi. Et hercule oĩa hæc. Nũc dicit qd vtilitat' habeãt ridicl'a. ſ. ea nõ ſolũ oratori cõuenire verũetiã quotidianis ſermonibus: ꝙ venuſtã reddere poſſint oɼonẽ in cauſis forẽſibus venuſtũ etiã q̊tidianũ ſermonẽ in colloquiis qđ etiã ſentire videt̃. Cato dũ dixit. C. publicũ ſolitũ dicere Mumiũ q̄dvis tp̄i hoiem eẽ: ſignificat ip̃m in oĩ ſermone quẽdã hr̃e leporẽ & vrbanitatẽ: q̃ ip̃m faceret oibus iocundiorẽ. Sed diligẽter aduertere debemus: vt fugiamus q̃ ridicula ſũt nõ aũt faceta: qđ etiã ſupius ipſe docuit: ne ſannionibus ſil'es efficiamur: & q̃q; nos ex opinione quorundã diximus ſupius Samiones a ſamo inſula dictos. Lr̃a videt̃ eſſe corrupta dicendũ eſt igit̃ ſannio. Eſt aũt ſannio: q diſtorto vultu & naſo riſum mouere ſolet a ſanna dictus: vñ & ſubſannare. Forẽſium actionũ .i. nõ magis ornant oɼones: q̃ in foro habent̃: q̃ ornãt ſermones quotidianos: qbus inter familiares vtimur: inter actionẽ & ſermonẽ hoc differt. Actio em̃ eſt ꝑpetua oɼo: ſermo vero quũ audimus & rñdemus. Nã ꝙ apud Catonẽ: probat auctoritate Catonis. Dicit em̃ ꝑſcitũ ſibi videri id qđ dixit hoiem eſſe quid vis tp̄i .i. cuiuſlibet ingenii qui nõ inepte inſulſus eſſet. Perſcitũ ꝑelegãs. Quiduis tp̄i .i. hoiem cuiuſlibet p̃cii qui ꝓ tp̄e inſulſus nõ eſſet .i. qui vrbanitatẽ ſuã nõ p̃ter tp̃s accõmodaret ſed eã cũ tp̄e afferret: vt oibus eſſet iocunda & iõ dicit Catonis auctoritate hæc ridicula cõuenire. Profecto res ſic ſe habet. Reddit rõnẽ cur laudauerit dictum illud Catonis: & erit ſenſus. Nullũ eſt: vitæ humane tp̃s in quo nõ poſſimus vrbanitate & facetiis vti. Nullũ ſiue publice ſiue priuate aliud agas. Leporẽ feſtiuitatẽ. Humanitatẽ .i. eruditionẽ. Sed redeo ad cætera. Nunc ad id redit qd omiſerat vt cætera ridiculorũ gñia ꝓſequat̃. Eſt huic dixi de ironia: nunc de alio genere: qđ eſt huic ꝓximũ dicemus quũ aliquid vitioſum aliquo honeſto verbo dicimus. Vitioſa res .i. res in q̃ nõ nihil eſt vitii honeſtari verbo. Vt quũ aphricanus cenſor Scitis qđ etiã apud ti. Liuiũ ẽ quõ ad cannas vicũ apulie Hãnibal magno exercitu cũ paulo æmilio: & Terẽtio Varrone cõflixit: & quũ in aciẽ eduxiſſent milites inuito tñ paulo: & ibi vtrinq; acriter pugnatũ eſſet tandẽ romani ceſſerũt & multa milia romanorũ in ea pugna ceſa ſunt: nõnulli in caſtris relicti ſunt q quũ viderẽt iã laborare romanã aciẽ nõnulli fugerũt nõnulli in caſtris mãſerũt q̊ꝝ Mumi⁹ q̄dã centurio: quẽ aphrican⁹ cenſor ærariũ faciebat: ꝙ auxiliũ nõ tuliſſet: & quũ moueret e tribu: ille ſe purgabat dicẽs iõ in caſtris remãſiſſe: ꝙ ibi in cuſtodia ab impatoribus relictus eſſet. Tũ aphricanus nõ amo nimiũ diligẽtes: eo ꝙ in tanto p̃iculo opus nõ fuit tanta diligẽtia. Nã quũ videret laborare aciẽ romanã fuiſſet diligẽtior: ſi reli-

bō fatuus : poſtq̄ rē hr̄e cœpit:ē mortuus:quid ē
tibi iſta mulier: vxor ſimilis medius filius : q̄ diu
ad aquas fuit:nūq̄ eſt mortuus. Genus hoc leui⁹
vt dixi:mimi cū: ſed habet nōnūq̄ aliqd etiā apd
nos ioci:vt vel nō ſtultus: q̄ſi ſtulte quū ſale dicat
aliquid vt tibi Antoni mācia quū audiſſet te cēſo
rē a. M. Duronio de āhitu poſtulatū aliqn̄ inqt
tibi tuū negociū agere licebit valde hæc ridenť:
& hercule oīa q̄ a prudētib⁹ q̄ſi p diſſimulationē
nō intelligēdi ſubabſurde ſale q̄ dicunť. Ex quo
gn̄e eſt etiā nō videri itelligere:qđ itelligas:vt pō
tidius q̄lē extimas q in adulterio dep̄hēdiť. Tar
dū exiſtimo:vt ego q ī delectu. Metello:qū excu
ſationē occlo⁊ a me n̄ accipet:et dixiſſet:tu igr̄ ni
hil vides. Ego vero inq̄ a porta exqlina video vil
lā tuā:vt illđ. Naſcice:q quū ad poetā enniū veniſ
ſet:eiq̄ ab oſtio q̄rēti: enniū ācilla dixiſſe domi n̄
eſſe.naſica ſenſit illā dn̄i iuſſu dixiſſe:et illū itus eē
pancis poſt dieb⁹ qū ad naſicā veniſſet Enni⁹. &

ctis caſtris eis ſuccurriſſet:& iō quā ille cuſtodiā. Aphricanus nimiā appellauit diligentiā. Tribu mo
uebat.i.ærariū faciebat.i.in ceritū tabulas referebat:vt nō eſſet in albo centuriæ:ſed p capite tm̄ cen us trī
buti noīe æra penderet. Nimiū diligētes.i.qui nimiū diligētes eſſe volunt.i.ſegnes & ignauos. Ignauia
quæ eſt res vitioſa honeſto.verbo.ſ.diligētia appellauit. Acutū. Hoc etiā laudať:qđ ingenioſum eſt:cū
id qđ dr̄ aliter accipiť:vt Q u. Fabio Maximo:qui tarentū ab Hānibale liberauit rn̄diſſe dr̄ Salinatori q
arcē amiſerat hyſtoria nota eſt:hoc idē in catone maiore retulit Cice. Amiſſo p pditionē. Ex ea:quia
retinuerat arcē. Præclara.ſ.i ppulſandis
hoſtibus:qui arcē oppugnabāt. Q uid
ni.q.d. obliuiſci nō poſſum. Nam niſi p
didiſſes nō opus fuiſſet recuperari. Sūt
etiam illa ſubabſurda:eo ipſo q abſurda
ſunt ridicula nōnunq̄ efficiunť:q tn̄ mi
mis magis q̄ oratoribus coueniūt. Hō
fatuus. Hoc ridiculum eſt ex eo gn̄e.qđ
ſubabſurdū eſt:nā primo ſubabſurdū eſt
hoīem fatuū habuiſſe rem:deinde etiam
abſurdū hoīem dum paup eſſet vixiſſ et
poſtq̄ diues factus eſt interiiſſe:nā ſi fa
tuus eſt quū rē adept⁹ eſt deinde ſi paup
viuebat quō diues factus mortuus etiā.
Rem.i.pecuniā verū rei appellatio lati
or ē q̄ pecuniæ:vt paulus de ver.ſig.ſen
tit:q etiā ea q̄ extra cōputationē p̄rimo
nii nr̄i ſunt cōtinet:quū ſignificatio pecu
niæ ad ea referať:q in p̄rimonio nr̄o ſunt
Quid eſt tibi iſta Scđm exēplū abſurdita
tis dr̄ de moroſo hoīe:q moroſam habe
bat vxorē. Eſt moroſus quidā:qui conq̄
riť vxorē hr̄e moroſam.i.grauā & diffi
cilē ipſe difficilius. Quū ergo diceret ille
moroſam habeo vxorem. Rn̄dit mulier
iſta vxor tibi ſilis eſt.i.queadmodum tu
moroſus es:& grauis ita vxor moroſa ē
& grauis abſurdū eē eſt:vt qđ tibi ſile ē
ſit modeſtū. Si ergo vxor ſilis ē tibi quō
moleſta:q ſi moroſo ergo ſilis ſm illud oē ſile appetit ſuū ſile. Quid eſt:qui dicis te vxorē hr̄e moroſā
Q̄ diu ad q̄s hoc ridiculū in piſcatore infringiť. Q uidā piſcator quo aduerſatus eſt in aq̄s vixit piſces
ſp capiēdo vbi vero aq̄s exēptus eſt & diues factus cōtinuo interiit abſurdū eſt. Leuius.i.minus graui
tatis habet. Mimicū.i.mimis idoneū eſt ſicut ſupradictū eſt. Leuius q̄ oratori couēniat. Vt dixi vbi
dixi nō ſolū mimis ſed nōnunq̄ oratoribus conuenire. Vt vel Sed aduertendū eſt quū volumus hoc
gn̄e ridiculi vti ſimulare debemus nos nō intelligere qđ dicamus:qa ſi oſtēderemus nos intelligere qđ
diceremus nō haberet tm̄ iocūditatis ac venuſtatis. Vt vel nō ſtultus.i.tāq̄ ſtult⁹ intelligere nō videať
ille etiā qui ſtultus nō eſt:q̄uis ſtultus nō ſit:tn̄ ſtulte dicat:oportet tanq̄ id q dixerit non intelligere vi
deať. V tibi anthoni.ſ.hoc nō ſtulte:ſed quaſi ſtulte videť eſſe dictū. Vt tibi anthoni. Vide quō acri
ter mordet antoniū. Antonius cēſor ſæpe de moribus ciuiū in cenſura ægerat ipſe deinde accuſatus cū
de ſuis moribus agendū eſſet. Mancia in eū ita luſit. O antoni aliqn̄ tibi tuū negociū agere licebit quē
admodū quū cēſor eras de alio⁊ moribus agebas:ita tibi nūc de tuis agendū erit.i.aliqn̄ de aliis nego
cis agere deſiſtes & de tuo agere incipies. Poſtulatū accuſatum. De ambitu: Ambitus & ambitio diffe
runt. Nam ambitio in aīo eſt ambitu in actu.qui eē largitōe aliquē corrumpit:is ambitum cōmittit:ſed
qui p̄ter modū cupit honores aut laudem:ambitōe peccat. Valde hæc rident Dixit ſupius hoc etiam
ridiculi genus eſſe qđ mirifice placet quum aliquid videmur temere dicere:quum id tamen intelligam⁹
Sed hoc differt a ſuperiori q in ſuperiori diſſimulamus intelligere quod intelligamus in hoc vero vi
demur plane non intelligere & in illo ponitur abrutus ſermo quaſi inconſideratus.in hoc verbo graui⁹
ridiculum facit. Vt pontidius. Quidam pontidium interrogauerat:qualem exiſtimas qui in adulte
rio dep̄hendítur. Reſpondit pontidius. Tardum.ſ.exiſtimo eſſe:& qui audiuit viſus intelligere ſegniti
orem ad fugam:ſed hic intelligebat frigidum invenerē. Vt ego qui in delectu Metellus quū delectū
accerrimum haberet:& quum citare iuſſiſſet Iulium ceſarē:ille nomen ſuum nō dabat:Tum ille. Q uid
nō rn̄des ad nomē. Tum Iulius qa nō poſſum militiā agere:nā ſum obtuſiori acie. Tum ille:ergo nihil
vides. Tum cæſar. Ego inquit a porta exqlina villā tuā video:& arguebat luxuriā ædiū illius q tāte cel
ſitudinis eſſent vt vel cecutiēs videre poſſet. Delectu delectus militū q̄s accerrime deligebat iuſſu ſena
tus. Ego vero inquā qa excuſabā oculorū aciē vt obtuſam dicerē. Ego rn̄dit q̄ſi cōſulte tu adeo i ædi
ficādo luxurioſus es:vt ego etiā cecutiēs domū tuā a porta exqlina videre poſſim. Vt illud naſicæ alid

genus ridiculi:qđ eſt ſupiori ſiſe:Hoc exẽplũ p ſe intelligit̃:qđ ridiculoſiſſimũ eſt. Naſica venerat ad ianuã Ennii q̃ pulſans magna voce clamabat:nunqd domi eſſet. Ancilla ennio nunciauit Haſicã eſſe:illa deinde rediẽs dixit Naſicæ domi nõ eſſe:naſica ſenſit dñi iuſſu dixiſſe:& illũ intus eſſe. Haud ita multo poſt ad naſicã ennius venit:& quũ a ianua quæreret exclamat naſica ſe domi.nõ eſſe tũ ennius:qd ego: nõne vocẽ tuã agnoſco. Rñdit naſica impudẽtiſſimus hõ es:qui mibi nõ credas quũ ipſe ancillæ tuæ crediderim te domi nõ eſſe. Eſt bellũ illud. Ad aliud ridiculi gen⁹ trãſit:quũ id qđ dr̃ in aliũ:in eũ q dicit retrudi p̃t:qđ tale ẽ. Qu. Opimius in adoleſcẽtia ſua parũ pudice vixerat quũ iam cõſularis eſſet:Aegiliũ quẽdã laſciuum & ob eam cãm veluti molliorẽ muliebri noie appellãs ait O ægilia mea qñ colu lana inſtructa ſuccinct⁹ad me venies. Tũ ægilius vetari ſe rñdit parẽtis impio: nõ audeo inqt:quia mr̃ mea vetuit me ad famoſas accedere.i.ad mulieres q̃ infames ſunt Obiiciebat ergo mollicięm in eũ quũ dixit impio mr̃is vetari ad famoſas accedere.i.infames. Qui adoleſcẽtulus male audiſſet.i.de quo adoleſcẽte mala fuiſſet fama.i.cuius pudicitia ſuſpecta fuiſſet & eſt honeſtus dicẽdi modus. Feſtiuo: vrbano. Mollior effœminatior. Famoſas.i.mollicięm quã ſibi obiiciebat in eũdẽ retruſit:q & fœminio gñe appellauit & famoſam.i.impudicã. Cum tua colu lana inſtructa:ſuccinct⁹. Salſa ſunt. Et hoc quidẽ plurimũ habet ridiculi atq facetie quũ ita rñdemus:vt ſuſpitionẽ faciam⁹ auditoribus riſus:& feſtiuitatis plenã ſicut hoc loco:Siculus quidã conquærebat̃:q vxor ſua ſe de ficu ſuſpẽdiſſet. Tũ hic Siculus:q moroſam habebat vxorẽ Amabo.i.amice mi obſecro te da mibi ex hac ficu ſurculos: vt ego q̃ꝫ ex hac in horto meo habeã Ridiculũ facit:q iõ videt̃ optare ex ea ficu ſurculos hr̃e:vt vxor ſibi moleſta ex eadẽ ficu pendeat. De ficu. Ficus p arbore apparet q̃rtæ eſſe declinatõnis p fructu autem ſcđe vt Pli.ad Octauiũ Ruffum. Quæ nunc cũ ficis:& boletis certamẽ nõdum hñt:& in Catone maiore Ci.ex tantulo grano fici:in q̃ declinatõe accipit̃ etiam p arbore.iuue. Ad q̃ diſcutiẽda valẽt ſteril' mala robora fici:& ẽ maſculini gñis. p morbo vero.i. tuberculis in capite quartæ eſt declinationis quũ a ſilitudine eiuſmodi fructus denominet̃. Quo in gñe.ſ.ridiculi abſconditi. In eodem genere eiuſdem generis eſt. Quidam malus & indoctus orator:quum ſuam orationem peroraſſet per cõquæſtionem:ipſe qui orauerat credebat magnam miſericordiã auditoribus commouiſſe:interrogauit ex catullo nunquid orõ ſua miſericordie plena fuerit. Tũ ille:Maxime inquit. Nã neminẽ audiſſe credo:qui nõ eam miſerandã crediderit eo q inepta fuerat. In epilogo.i.in cõcluſione nam quas nos cõcluſiones eas græci epilogos appellant. Miſerãda.i.adeo inepta erat vt oẽs miſerati ſint eam. Me quidẽ hercule. Aliud ridiculi eſt:quũ aliquid moroſum ad ſtomachoſum dr̃:dũmodo nõ dicat̃ ab eo qui moroſos ipſe ſit & ſtomachoſus. Nam ſiquis ſtomachoſus natura aliquid ſtomachoſuꝫ diceret nõ id ſed natura eius rideret̃. Quũ vero ab hoie qui natura eſt facilis & feſtiuus aliquid moroſe dicit̃ bene ridet̃. Neuius poeta inducit filium cõmiſeratõe ductum interrogare patrem quid ita ploret. Filio pater rñdet:Mirum ni cantẽ:qui damnatus ſum:quaſi ineptã filii interrogationẽ rep̃hendit pater qui neſciat in damnatõe plorãdum nõ cantãdum eſſe. Stomachoſa.i.quæ cum ita dici vident̃. In quo vt mibi videt̃:ſ.genere ridiculi. Nimirũ.ſ.eſt ni cantẽ:& cum ſtomacho quodã rñdit. Huic generi.ſ.vrbanitatis. Eſt aliud qđ videt̃ cõtrarium:quum ab homĩe leto ac placido:vel patienti dicit̃.vt illud Catonis:Quidam humeris archam geſtabat p medium forum:& Catonem obuium archa pcuſſit deinde dixit caue. Tum ille:Eſt ne aliud qđ feras ac ſi diceret habes ne aliam archã qua me percutias. Nã ab archa

eum a ianua q̃reret:exclamat Naſica:ſe domi nõ eẽ.tũ ennius. Quid ego nõ cognoſco vocẽ inquit tuam hic naſica:hõ es impudẽs: ego quuꝫ te quærerẽ ancille tuæ credidi te domi nõ eẽ:tu mibi nõ credis ipi. Eſt bellũ illud quoq ex quo is q dixit irridet̃ in eo ipſo gñe:quo dixit:vt quũ Qu. Opimius cõſularis q adoleſcẽtulus male audiſſet feſtiuo hoi ægilio:q videret̃ mollior:nec eẽt dixiſſet qd tu aegilia mea qñ ad me venis quum tua colu:& lana nõ pol. inquit audio nã me ad famoſas vetuit mater accedere. ſalſa ſunt etiã quę habẽt ſuſpitionẽ ridiculi abſcõditam: quo in gñe ẽ illud ſiculi:cui quũ familiaris quidã quæreret̃.qui diceret vxorẽ ſuam ſuſpẽdiſſe ſe de ficu amabo te inquit da mibi de iſta arbore quos feraꝫ ſurculos. Ita in eodẽ gñe eſt quod Catullus dixit cuidaꝫ oratori malo qui quum in epilogo miſericordiam ſe mouiſſe putaret poſtq̃ aſſedit rogauit hunc videret̃ ne miſcđiaꝫ mouiſſe ac magnã quidem inquit neminẽ enim puto eẽ tam durum cui nõ oratio tua miſerãda viſa ſit. Me quidẽ hercule valde illa monẽt ſtomachoſa & quaſi ſub moroſa ridicula: nõ quũ a moroſo dicunt̃ tũ em̃ nõ ſal ſed natura ridetur. In quo vt mibi vr̃ pſalſũ illud ẽ apud Neuiũ quid ploras pater nimiũ ni cantẽ cõdẽnatus ſum huic generi q̃ſi cõtrariũ ẽ ridiculi gen⁹ patiẽtis ac lẽti:vt quũ cato pcuſſus eẽt ab eo q archã ferebat quũ ille diceret:caue.rogauit nuqd aliđ ferret prę

mibi cauere nō poſſum:quia iam me ꝑcuſſiſti:tale aliquid legiẗ de Diogene: vt eſt apud Laertiū. Nam
ad eum:a quo trabe ꝑcuſſus fuerat ac poſtea dixiſſet caue a it. Num me iterum feriere vis. Lenti placi
di Vnde. M. Cicē. lente fert iniurias.i.placide. Etiam ſtulticiæ falſa. Etiam repꝛbenſio quæ fit in ſtulticiis
plurimū vrbanitatis babet ſicut boc exemplo cōpbendiẗ. Siculus quidā litē babebat: buic ꝑtor patro
num dabat boſpitē ſuū nobilē quidem ſed valde ſtultum. Tū ille o ꝑtor quæſo te: būc patronū aduerſa
rio meo dederis mibi aūt neminē: quia admodū ſtultus erat vt nō timeret eum. Mouēt etiam illa: etiā
ſiquid ſcriptū ꝓpoſitum fuerit: qđ inter
pretatur aliter atq; ſcriptū ſit ſolet moue
re aios auditoꝝ ad riſum ſi nō fuerit acu
tum & cōcinnū. Scaurus & Rutilius cō
ſulatus cōpetitores erāt Rutilius Scau
ro cōſulatū ceſſit ſed Rutiliū nibilominꝰ
ſcaurus accuſabat crimine ambitus quo
agendo ꝑduxit ipſius Rutili tabulas de
renunciatōe magiſtratus.i.cōſulatus ſui:
quarū ꝑſcriptio erat. A.F.P.R. Itaq; ar
guebaẗ. P. Rutilius in manibus ſuis ba
buiſſe ſuffragia: & ita ꝑſcripſiſſet Rutiliꝰ
in renunciatōe cōſulatus: ſic em̄ interꝑta
baẗ. Actū Fide publii rutilii. q̄ſi ipē ſcau
rus cōſul fieri nequierit nolente Rutilio
At rutilius bas lr̄as alio modo interꝑta
baẗ: dicebat em̄ eas ſignificare Ante fa
ctum. Poſtea Relatū.i.primo factum eē
deinde ad populum relatum eſſe vtrum
id populus fieri vellet an non. Sed Cani
nius qui patrocinabaẗ Ruffo: clamauit
neutrum illis litteris ſignificari: ſed illud
potius Aemilius fecit id eſt corrupit po
pulum plectiẗ Rutilius id eſt puniẗ. Ex
plananẗ: aperiunẗ declaranẗ. Atq; pro
quam. Concinne cōgrue: ad id de quo
agitur. Eſſet factus quia primo fit: dein
de renunciaẗ. Repuſam tuliſſet.i.æquo
aio tuliſſet vt ille conſul fieret. Adeſſet
id eſt patrocinaretur Ruffo. Aemilius
Patre. A. Aemilium ſignificari volebat:
nam æmilius ꝑ æ dipbtongum ſcribitur
Ridenẗ etiā diſcrepātia: etiā illa quæ ſi
biipſi diſcrepant.i.diſſentiūt riſum mo
uent. Eſt quidā qui quaſi vel laudare ali
quem videẗ: & dicit. Quid buic abeſt dicere velle videẗ ipſi omnia eſſe abunde.i.nibil deeſſe poſtea ſub
iungit niſi res & virtus: & plane oſtendit boni nibil adeſſe: res & virtus id eſt pecunia & ſcientia. Diſ
crepantia: & illa etiam quæ inter ſe diſcrepare videnẗ. Quid buic abeſt: videẗ interrogare quaſi abun
de omnia ſint. Niſi res & virtus. Hoc vero diſcrepat a ſuperiori: quia videbaẗ mibi deeſſe ſed quum
diceret niſi res & virtus ſignificabat nibil boni eſſe: Nam vbi non eſt res id eſt pecunia & virtus ibi ſine
dubio nibil boni poteſt eſſe. Bella quum Albutius quidam litem cum grauio baberet & quum cauſā
ſuam defenderet ꝓbauit ſibi adiudicandam eſſe cauſam tabulis.i.legibus Scæuole. Quum ergo abſolu
tus eſt albutius Scæuole legibus: & Scæuola buic obuius factus cōgratulatus eſſet: ꝙ ſuis legibus cau
ſam obtinuiſſet bic grauius. Gaudes inq̄t ignominia tua: eo ꝙ ꝗuis tuis legibus bic cauſaꝫ obtinuerit
tn̄ tuæ leges a iudicibus iniuſte & iniquæ iudicatæ ſunt. bic igiẗ familiaris eſt repꝛbenſio. Quod quū eiꝰ
tabulis.ſ. Scæuole quid illud fuerit: quod in tabulis Scæuole ſcriptū fuerit ſciri nō poteſt: ſed fingamus
nos: vt ſi tabulas ſcripſiſſet in quibus iuberet primū qui iniuriarū conuictus fuerit carcere pœnas luito.
Deinde in aliis: qui couitii cōuictus fuerit detergo pœnas dato: quas oēs repꝛbenderunt nam qui maio
ris criminis conuictus erat leuiore pœna plectabaẗ quæ ipſa quoq; nimium grauis: ac ſeuera iudicabaẗ
Huic ſimilis: & boc eſt ridiculum ſuperiori ſimile granio conſulenti vt patronus quidā obtuſus voce
diutino ſermone multum frigidum biberet rn̄dit ille quid vis bibam. Nam ſi frigidum mulſum bibero
quicquid eſt vocis pœnitus amittam. Tum granius. Melius eſt vocem ꝑdas ꝗ tot reos. Mulſum fri
gidū. mulſum eſt genus ſuauioris poculi ex aqua & melle cōfectū: & mulſū a ꝑmulcēdo dictū ꝙ boc ſi
calidū bibaẗ vocē ꝑmulceat: ſi frigidū exaſperat. Melius eo ꝙ multi eo defendēte cauſa cadunt. Bellū
etiā. Etiā bellū eſt quū in aliquem dr̄: qđ ei cōueniat. Nam ſi dictum dixeris in aliquē: quod ei cōuenire
videatur: pōt riſum nō mediocrē mouere queādmodū illud quod in ſcaurū dixit Caius Memmius: fa

ter arcbā. Eſt etiā ſtulticiæ falſa repꝛbenſio vt ille ſi
culus: cui ꝑtor ſcipio patronū cāæ dabat boſpitē
ſuū bominē nobilē: ſed admodū ſtultum. Quæſo
inquit ꝑtor aduerſario meo ad iſtū patronū. dein
de mibi nemimē dederis: mouēt illa etiam q̄ cōie
ctura explananẗ: longe aliter atq; ſunt: ſed acute
atq; cōcinne: vt quuꝫ ſcaurus accuſaret Rutilium
ambitus quū ipſe eēt conſul factus ille repulſaꝫ tu
liſſet & in eiꝰ tabulis oñderet litteras. A.F.P.R.
idq; diceret eē aptū fide. P. Rutilii. Rutilius autē
añ factuꝫ poſt relatū. C. cāniꝰ eques ro. quū Ruf
fo adeſſet exclamat: neutrum illis litteris declara
ri. qd ergo inq̄t aemilius fecit plectiẗ rutilius. Ri
denẗ etiā diſcrepātia qd buic abeſt niſi res & vir
tus Bella etiā ē familiaris rn̄ſio q̄ſi errantis vt quū
obiurgauit Albius grauius. ꝙ quuꝫ eius tabulis
q̄ddam. a. albutio ꝓbatū videreẗ. & valde abſo
luto ſcæuola gauderet: neq; ītelligeret cōtra ſuas
tabulas eſſe iudicatū: buic ſimilis eſt etiaꝫ ad mo
nitio in cōſilio dādo familiarius: vt quū patrono
malo quum vocē in dicēdo obtudiſſet ſuadebat
grauius: vt mulſuꝫ frigidū biberet ſimulac domū
rediſſꝫ: pardā īq̄t vocē ſin id fecero meliꝰ ē inq̄t ꝗ

rem. Bellū etiā eſt. quū id cuiq; ſit concẽtaneū. di
cit͛. vt quū ſcaurus nõnullā hr̃et inuidiā ex eo. ꝙ
pugionis Põpei l'ocupletis hoĩs bona ſine teſta
mẽto poſſederat ſederetq; aduocatus reo beſtiæ
cū funus qđdā duceret͛ accuſator. C. Mẽmius. vi
de inqt ſcaure mortu⁹ rapit͛ ſi potes eẽ poſſeſſor
ſed ex his oĩbus nihil magis ridet͛: ꝙ qđ ẽ prȩter
expectationẽ cuius ĩnumerabilia ſunt exẽpla. vł
apii maioris illi⁹ q in ſenatu quū ageret͛ de agris
publicis: & de lege thoria: & p̃meret͛ lucilius ab
iis qa pecore eius de paſci agros publicos: & de
lege diceret. nõ eſt inqt lucilii pecus illud erratis:
defendere luciliū videbat͛. Ego liberū puto eſſe
q̄ iubet paſcit͛ placet etiā mihi illud ſcipiõis. illi⁹
q. T. gracchū ꝑtulit quū ei. M. flaccus mł'tis pro
bris obiectis. p. m. iudicẽ tuliſſʒ eiuro inqt iniqu⁹

cetum fuit. Vt quum Scaurus. Scaurus hæreditatem habuerat cuiuſdam qui mortuus erat ab inteſtato
ex quo magnā ſibi inuidiam conflauerat. Quum igitur lis eſſet inter beſtiā: & C. Mẽmium: & ſcaurus be
ſtiæ aduocatus eſſet: forte ita accidit: vt funus efferret: ergo Mẽmius vt Scauri inuidiam augeret: vbi iter
agendum cauſam duci pompam vidit: Surge inquit Scaure: funus effertur: vide ſi honorū eius potes eſſe
poſſeſſor. Hoc dictū eſt: quod Scauro conueniret: quia ſicuti bona Pompeii frigionis ſine teſtamẽto arri
puerat: ita nunc vt eius auariciam denotaret eius mortui: cuius funus ducebatur bonorum poſſeſſorẽ fie
ri iubeat. Sine teſtamento quia hæres i
teſtatus hæreditatem adierat Pompeii.
Beſtiæ: qui accuſatus fuerat a Mẽmio.
Sed ex his oĩbus: De his inquit ridicu
lis: q̄ in re poſita ſunt: nullū ẽ qđ magis ri
ſum moueat: qua illud qđ p̃ter expecta
tionẽ ꝓnunciat: qđ appellatur
vel vt noſter Cicero in epiſtolis.
Appellat. i. p̃ter expectationẽ
ſicut etiā ipſe multis exemplis ꝓbat. Nā
hæc omnis lectio conſumit͛ in exemplis
quæ in re poſita ſunt. In his oĩbus. ſ.
q̄ in re ſunt: hoc genus ridiculi: qđ ẽ præ
ter expectationẽ in vtroq; ẽ. i. in re: & in
dicto: ſiue in re ſiue in dicto fuerit: valde
ridetur. Vel appii maioris: ad differen
tiā minoris: ſicut Aphrican⁹ ſuperior &
inferior: hic ẽ ille appius cæcus: qui pacẽ
fieri cū Pyrrho vetuit. De agris public.
.i. de lege thoria. Lex thoria eſt a thoro
ꝓprio noĩe quodā appellata. Lex thoria
ẽ q̄ ꝓhibet cuiuſlibet pecus in agris pu
blicis paſci. Agebat in luciliū: cui⁹ pecus
paſcua publica depaſceret͛: ibi aderant q
vtrāq; partẽ defenderent. Tū appius ma
ior defendẽti ſimilis: nõ ſunt inquit pecora lucilii. Oĩes expectabāt cui⁹ eſſent. Tuʒ ille: nam pecus illud
nullius eſt mancipiū: ſed liberū ergo libere paſcitur quia ꝑ libidine ſua vbi voluerit paſcit͛. Erratis fallimi
o patres conſcripti: ſi putatis pecora illa eſſe Lucilii. Qua libet. i. pro libidine & arbitrio vbicunq; volu
erit paſcitur. Liberū. i. nullius hominis mancipiū. Placet mihi etiam illud ꝓſequitur alia eiuſdẽ gene
ris referre exempla vt copioſiores eſſe poſſint: qui eiuſmodi tractare voluerint: & ꝓpoſitis multis exem
plis alia inuenire: & hoc quoq; exemplū eſt ridiculi: quod p̃ter expectationem riſum mouet: Flaccus co
mes ſeditionis eius quā Tyberius Gracchus lege agraria concitauerat: quæ libertati populi romani peri
culoſa eſſe videbatur: ea beniuolentia & gratificatione inter ſibi ad regnum ſtruere videbatur & quū con
ſules dixiſſent ſe nihil contra leges eſſe facturos. Tunc Scipio naſica iratus ait. Quandoquidem conſules
legibus obtemperando Tyberium tollere nolunt: quicunq; rempublicam vult eſſe ſaluam me ſequat͛: &
ſimul his dictis Brachio toga inuoluto in ſubſellia tribunorum cum bonis viris impetū fecit: & parte ſub
ſellii fracta percuſſit Tyberium quo ictu eum interfecit. Multis obprobriis. Quum. C. Flaccus multa
obprobria iactaſſet in Naſicam: nec ei propter viri auctoritatem crederetur: dixit ſe iudicem Scipioni fo
re verborum ſuorum: & eum ſibi inimicum eſſe iurauit: iudicem inquit fero. P. Mutiū: & iuro mihi inimi
cum eſſe patres labi cœperunt: & inter ſe muſſitare: vt fit: hoc quum ſentiret Scipio reſpondit: Ha patres
conſcripti: ille. P. Mutium ſibi inimicum eſſe iurauit: ego non illum mihi inimicum eſſe iuro: illi expecta
bant: vt aliquid diceret: cur oſtenderet eum eſſe bonum virum: deinde ſubiunxit ſed omnibus. ſ. iuro eſſe
inimicum. Ecce quomõ præter expectationem dixit. Ha: ꝓhibentis interiectio: quaſi populum romanuʒ
caſtigat: ꝙ tam cito mutatus ſit: & aliquid ſiniſtrum de eo putauerint. Ab hoc: Aliud exemplum ei⁹ ge
neris. quod eſt præter expectationem & Craſſi dictum eſt: Piſo accuſabatur iniuriatum in ſocios: qđ p̃tor
expilaſſet ſocios Silus teſtis ꝓductus dicebat ſe audiuiſſe ab alio. Tum ſecuta eſt hæc interrogatio Craſ
ſi: p̃t ne inqt fieri vt q̄ hæc dixerit: iratus dixerit: Tū ille ita p̃t etiā fieri: vt non recte id intellexeris: ille etiā
anuit quaſi ſe totum huic ſententiæ Craſſi daret: poſtremo ſubiunxit: poteſt etiam fieri: vt qđ te audiuiſſe
dicis nunq̃ audiueris: ille quia omnino conceſſerat rubore perfuſus negare nõ potuit. Poteſt fieri: Et ita
hoc Craſſus dixit: quaſi amice dixerit. Piſonẽ læſiſſet: quod præter ſocios expilaſſet. Vnde. i. a q̄: Virg.
Genus vnde latium. id eſt a quo. Obrueret: opprimeret confunderet. Nam per inductionem cogeba
tur hoc fieri prioribus conceſſis. Huius generis: Nouius tragœdiarū ſcriptor in hoc genere ridiculi præ
ter expectationem plurim⁹ eſt: & laudat hoc genus ridiculi: dicit. n. vrbaniſſimū eſſe. Familiaris vnde ri
diculū familiariter ſumit͛: & ẽ aduertendū: quia fallere poteſt: niſi quis diligẽter animaduertit hoc exẽplū
quod ſeqtur: ſi algebis quū ille hoc dixiſſet: expectabat vt ſibi remediū aliquod frigoris afferret: ille vero

ſubiunxit:tremes hoc eſt ꝑter expectationẽ:& ſi ſuſpendendũ ẽ quũ dixeris:ſi algebis:deinde facta expe-
ctatione:ſubiunges tremes. Sæpe etiã facete:Eſt etiã generis huius ridiculoꝝ ꝑter expectationẽ:quũ ali
quãdo concedis aduerſario id q̃d aliquando tibi detraxerit:vt quidã ſordido loco nat⁹ dixerat Lelio no-
bili viro:indignus es maiorib⁹tuis & q̃d detrahit lælio:Lælius concedit Vere inquit tu tuis dignus es.i.
ſordidus es:queadmodũ maiores tui:Nã ille ſordido genere natus erat. Malo.i.ſordido loco. Vt.M.
Cynthius:ſicut cornelius Cæltus dicit:legem de donis & muneribus tulit:qua cauſidici donuꝫ munuſue
ob agendã cauſam accipere ꝓhiberẽtur.
Hanc legẽ.M. cento grauiter ferebat:&
ꝓdiit in mediũ & ait:Quid Cynthiole i
mediũ fers tũ ille cũ ꝗuitate r̃ndit vt emas
ſi q̃d vis.i.fero legẽ:q̃ te coget emere:qui
bus vti volueris:& ꝓhibebis dona acci-
pere. Vt emas:quia quũ eũ lex a donis
& mũerib⁹ ꝓhiberet:cogebat̃ ꝑcio eme-
re. Sæpe etiã ſalſe:Proſequit̃ alia q̃dam
genera ridiculorũ:quoꝝ primũ ẽ quũ ea
optam⁹ q̃ fieri non poſſunt:vt hoc exem
plo:Forte ꝑludia quædã in cãpo martio
fiebãt adoleſcentũ:vt in re militari fortio
res ſimul & habiliores redderent̃.M.Le
pidus forte in herba iacebat & aliis ſe ex
ercentib⁹ in campo martio inquit:vtinã
hoc eſſet laborare:hoc fieri non pot̃:vt la
bor ſedendo exerceatur. Vellẽ:optãtis
eſt. Salſum etiã ſalſuꝫ eſt:quũ his q no-
bis irati ſunt:quærẽtib⁹ aliquid ex nobis
reſpondem⁹ leniter & placide. Sicut hoc
exemplo oſtendit:ſolet etiam riſuꝫ audi-
toribus cõmouere. Lepidus cenſor ade-
merat equũ cuidam.M. Antiſtio pigen-
ſi. Amici qui aderant magna voce clama
bant:indigne eſſe ademptũ equũ & quũ
quærerent:quid patri reſpondebit q par
ciſſimus ẽ: Tũ ille placido ac tranquillo
animo reſpondebit.ſe nihil iſtoꝝ credere
Quærẽtib⁹:Quærere ẽ leui⁹ q̃ꝫ ꝑcõtari.
Nã percontari ẽ diligẽter aliq̃d ſciſcitari
Atq̃ꝫ exquirere:ſi ſpectet ad finem coar-
guendi:& ẽ tractum a cõtoptica:q̃ maris
aut fluminis ꝓfunditas tentat̃. Læte.id
ẽ patienter & placide. Vociferarentur
id eſt magna voce clamarent. Amici.ſci
licet ipſius Antiſtii. Nihil iſtorũ ſcilicet
nec optimum:nec parciſſimuꝫ eſſe. Ad
emptum:ſcilicet cenſoria nota. Colli-
gũtur a græcis. Hic admonet Iulius alia
etiam ridicula colligi:& in vnum compi
lari a græcis quæ tamen cum his generi-
bus continentur:& ideo ſe prætermiſſurum eſſe. Satis eſt enim ſcire genera rerum quibus parati eſſe poſ
ſimus ridicula alia confingere:ſi modo ingenium fuerit. Exercitationes:magis ex voce cognoſcuntur:
quum aliquid intenſius dicitur. Admirationes:quum aliquid mirabundi dicimus:& in vultu & in ge
ſtu melius cognoſcuntur. Admirationes:vt ſi increpare voluerimus aliquem:& exercitatiori voce vta
mur riſum mouet vt verbi gratia. Quid vis bælua. Admirationes:quum aliquid mirabundi:aut mi-
nabundi dicimus:vt ſi dixeris:C q̃ꝫtum virtutis in homine apparet:ideo admirationes magis in voce co
gnoſcuntur:pari ratione ſi mihi non ſatiſfeceris:cognoſces qui vir ſiem. Nam illa quæ in verbo.ſcilicet
ridicula quæ in verbo conſiſtunt:ſunt pene certa & diffinita:ambiguum.præter expectationem:mutatio-
ne litterarum interpoſitus verſus. Minationes:quum aliquid minabundi proferimus & exercitati (vt
dixi) in voce magis continentur admirationes & minationes in vultu & geſtu. Laudari magis.Quia
vt in ſuꝑioribus dixit:q̃ belle & erudite dicunt̃ magis laudari.ſolent:q̃ꝫ irrideri. Partib⁹.i.ſpeciebus:q̃ꝫ
pars ẽ veluti ſpecies:q̃ generi ſubiicitur. Generib⁹:quia magis cõplectit̃:ꝑs quia ſi ſpecialiter cõplecti
velueris:hæc ridicula innumerabilia erũt:ſed ſi generaliter:pauca admodũ. Expectationibus:quum ali
ud dicere videmur:& aliud ſentimus:& ea cõmemorat:quæ in verbo & ſentẽtia poſita ſunt q̃ ſuꝑi⁹ tracta

es quũ eẽt ad murmuratũ at inq̃t p̃res conſcripti
non ego mihi illum iniquũ eiuro veꝝ oĩbus. Ab
hoc vero Craſſo nihil faceti⁹:tũ leſiſſet teſtis ſilus
piſonẽ:q̃d ſe in eũ audiſſe dixiſſet ꝑt fieri inq̃t ſile
vt is vñ te audiſſe dicis. iratus dixerit Annuit ſi-
lus.ꝑt eſſe vt tu nõ recte ĩtellexeris:id quoq̃ꝫ toto
capite annuit:vt ſe craſſo daret:ꝑt etiã fieri inq̃t vt
oĩno q̃d te audiſſe dicis nunq̃ꝫ audieris. Hoc ita
ꝑter expectatõnẽ accidit:vt teſtes oĩs riſus obrue
ret:h⁹ gñis plenus nouius ẽ:locus ẽ familiaris ſa
piens:ſi algebis:tremes:& alia ꝑmulta. Sæpe ẽt
facete concedas aduerſario idiꝑm:quod tibi ille
detrahit:vt.C. Lelius quando ei quidã malo ge
nere natus diceret indignum eſſe ſuis maioribus
at hecule inquit tu tuis dignus ſæpe etiam ſenten
tioſe ridicula dicunt̃:vt.M.cynthius quo die le-
gem de donis & muneribus tulit:quum.c.cento
prodiiſſet:& ſatis cõtumelioſe:quid fers cynthio
le q̃ſiſſet:vt emas inquit cai.ſi vti velis. Sæpe etiã
falſe quæ fieri nõ poſſunt optant̃ vt.M.Lepidus
quũ cæteris in campo exercẽtibus:in herba ipſe
recubuiſſet:vellẽ hoc etiã inquit laborare. Salſuꝫ
eſt etiã querẽtibus & quaſi ꝑcontãtibus:lente re
ſpõdere:quod nolẽt vt ceſor lepidus.quũ.M.an
tiſtio pigẽſi equum ademiſſet amiciq̃ꝫ quuꝫ voci
ferarent̃:& q̃rerẽt:quid ille patri ſuo r̃nderet:cur
adẽptum ſibi equũ diceret.quuꝫ optius colonus
ꝑciſſimus.modeſtiſſimus.frugaliſſimus eſſet:me

uit. Naturis: vt quū irridem⁹ vel gibbū vel ſtrumoſum: vel grippū. Similitudine turpioris: ſicut ille gal
lū in ſcuto marii depictū oſtendit ad ſimilitudinē illius. Subabſurda. i. q nō nihil abſurditatis habeāt. Et
ſtulta: quæ videantur temere dicta quæ omnia ſuperius dicta ſunt. Itaqꝫ imbuendus eſt is: Nunc ğ con
cludit: quādoquidē his generibus continenť ridicula: danda eſt opa: vt orator his rebus inſtructus ſit: &
ſi ingenioſus fuerit facile hæc omnia quæ riſum mouere poſſint & aliqd ſalſum habeat: ſcire poterit. Qua
ſi natura: ideo dixit natura: quia niſi ingeniū fuerit ad eiuſmōi ridicula pcliui⁹: nulla arte poterit vrban⁹ fie
ri.

iſtorum inquit nihil credere. Colliguntᷣ a græcis
alia nōnulla: exercitationes & admirationes mi
nationes. Sed hæc ipſa nimis mihi videor multa
in genera deſcripſiſſe: nam illa q̄ verbo: ratiōe: &
vi continentᷣ: certa vere ac diſinita ſunt: q̄ plerūqꝫ
vt añ dixi laudari magis q̄ꝫ rideri ſolent. Hæc aūt
quæ ſunt in re. & ipſa ſnīa ptibus innumerabilia:
gn̄ibus pauca. Expectationib⁹ em̄ decipiēdis et
naturis alioꝝ irridēdis: ipoꝝ ridicule iudicandis
& ſimilitudine turpioris: & diſſimulatōne & ſub
abſurda dicēdo: ſtulta repħēdēdo: riſu mouentᷣ.
Itaqꝫ imbuēdus ē is: q iocoſe vult dicere: q̄ſi natu
ra q̄dā apta ad hæc gn̄a: & morib⁹: vt ad cuiuſqꝫ
modi genus ridiculi: vultus etiam accōmodentᷣ.
Qui quidē quo ſeruior eſt: & triſtior vt in te Craſ
ſe. hæc illa q̄ dicuntᷣ ſalſiora videri ſolent: ſed iā tu
Antoni q hoc diuerſorio ſmōis mei libēter acqe
turū te eē dixiſti: tanq̄ꝫ in pontinū diuerteris: neqꝫ
amœnū: neqꝫ ſalubrē locū cēſeo vt ſatis diute pu
tes te qeſce: & iter reliquū cōficē pgas. Ego vero
atqꝫ hilare qdē a te acceptus inqt: & quū doctior
p te tū ēt audacior factus ſū: ad iocādū: nō. n. vere
or: neqs me ī iſto gn̄e leuiorē iā putet: qm̄ qdē tu
fabricios mihi aduectores: & aphricanos maxi
mos: catones lepidos ꝓtuliſti. Sed habetis ea qui

Natura: vt naturæ addať exercitatio
cū arte cōiuncta. Vultus etiā accōmo
denť: Qui. n. naturā ſuam ridiculis lōga
exercitatione accōmodauerit: hic vultuꝫ
& geſtū accōmodabit vt nō minus geſtu
corpis valeat q̄ꝫ ridiculo. Qui quidem
Accidit inquit. vt ſiquis ridiculū dixerit
quanto plus ſeueritatis: & triſtitiæ: tanto
id quod ridicule dictum fuerit: vrbanius
eſſe videbiť. Salſiora: vrbaniora. Sed
iaꝫ tum Antoni: Redit ad illud quod in
ꝓpoſitione ſuæ orationis dixerat Anto
nius Ego a longa inquit diſputatione in
oratione Iulii Cæſaris: quaſi in diuerſo
rio conquieſcam. Nunc etiā cōmemo
rat verba Antonii dicens. Scito iam nūc
tempus eē: vt poſt meā hanc diſputatio
nem: in qua non valde gratū dixeram fo
re diuerſoriū ſed tanq̄ꝫ in pontinū veniſ
ſes: & ita ad orationē ſuam progreditur
Antonius. In pontinum: Sic finge ani
mo vt in hoc diuerſoriū oratiōis meæ ſit
Nam pōtina palus volſcorum eſt: vt Vi
bius ſcribit: haud longe e Tarracina: đ q̄
Iuue. & pontina palus: & gallinaria pin⁹
Ibi Craſſiorē: & ꝓpterea minus ſalubrē
aerem fuiſſe conſtat.

EGO VERO ATQVE HILARE
Sic Cæſar quaſi diuerſorium ſuum. i. ora
tio ſua nō fuiſſet diuerſorium Antonio
dignum vbi conquieſceret. Nunc Anto
nius laudat orationem illi⁹ q̄ꝫ de facetiis
habuit dicens ſe in ea periocunde: & hila
riter conquieuiſſe: deinde ſe ad reliquaꝫ
diſputationem præparat. Eſt autē caput
decimūquartum huius tractatus: q̄ ſint ī
oratione noſtra cuſtodiēda & q̄ in aduer
ſariorum refutanda. Prima pars huius ca
pitis erit: vt præcipiat tres illas virtutes diligentius eſſe perſpiciendas: videlicet docere conciliare: & mo
uere deinde vbi ea diligenter & exquiſite conſiderauerimus: p̄cipit qd in vnaquæqꝫ ſit faciendum. Ego
vero: Tu dicis orationem tuam de facetiis fuiſſe quoddā diuerſorium minime ſalubre: ſed ego dico hila
re fuiſſe. Hilare: certe iocunde: ſuaui er. Nam vnum ex his quæ p̄cipit requiruntur ab hoſpite eſt vultus
hilaritas. Hilare quippe qui in tua diſputatiooe de vrbanitate: ſalibuſqꝫ tractaſti. Doctior: qa tria ge
nera iocandi in diſputatione tua ꝓpoſuiſti: Audatior: quia oſtendiſti vrbanos virus fuiſſe: quorū digni
tas & auctoritas maxima fuit: vt ſi: tantæ grauitatis viri vſi ſint ſalibus: ego id audacius facere poſſim.
Non. n. & probat ſe eſſe factū audaciorē. Quoniā. Quādoquidē inquit dinumeraſti maximos ciuitatꝭ
noſtræ viros: quin hac vrbanitate p̄ſtantiſſimi fuerunt: ego quoqꝫ videor in exemplo eorū hāc poſſe vr
banitatem ſequi. Protuliſti: pnūciaſti in exemplis facetiarum. Fabricioſos: qui & ipſi vſi ſunt eiuſmo
di ſalibus. Sed habetis ea quæ voluiſtis: ſubaudi vt ad ꝓpoſitū redeam. Nunc redit ad id qđ diſputan
dum eſt Antonius: videlicet ad reliquum diſputationis ſuæ qđ intermiſerat diſputante Cæſare de facetiis
Accuratius: diligentius. Nam cætera: Vere inq̄ꝫ habuiſtis ex diſputatiōe mea: quæ maiori cura anim
aduertenda ſunt: quia ſequentia ſunt faciliora. Ego enim: & oſtendit ita eſſe. Poſtq̄ꝫ inquit conſidera
ui in cauſa tria argumentorum genera eſſe. Primū quo docentur. Secundum quo conciliantur. Tertium
quo mouentur auditorū animi. Conſidero deinde quid cōmodi cauſa habeat mea: & primum quod vo
luimus: & qd incōmodi ē illi⁹ q̄ aduerſariis noſtris reſiſtere poſſimus. Quū mihi occurrit qđ cōmodū eſt
in his: moror. in his habito: nec vnq̄ꝫ ab eis diuellor: qđ vero obeſt nō refugio penit⁹: ſed illa pene obruo

vt vix apperere poſſint. Ego aggreſſus.i.cauſam ſuſcæpi a clientib⁹. Atq̃ omnia:q̃ in cauſa cõtinẽtur: & argumenta declarat.i.tot locos de qbus octauo capite dixit vbi argumentoꝝ locos & ſedes explicauit: quia primo quidẽ locos docuit docẽdi: deinde cõciliãdi:poſtremo mouẽdi. Argumẽta.i.nõ ſolum argumẽta qbus cauſa ꝓbatur atq̃ docetur. Conciliant̃:ſi forte fuerint nobis infenſi. Permouent̃:ad idignationẽ contra aduerſarios noſtros. Cõſtituo:diiudico:diſcerno diffinio: Boni.i.cõmodi ad ꝓbandũ. Mali.i.incõmodi ad refellendũ. Nulla.n.quia occurrebat illud:quõ nõ poteſt accidere vt aliq̃ ſit cauſa ſine incommodo:dicit nullam cauſam adeo honeſtã eſſe:quæ nõ vtrũq̃ habeat Diſceptationem:iuris controuerſiã facti. Refert ad rem pertinet. Vtrunq̃ ſcilicet bonũ & malum. Q uantũ.ſ.boni & mali. Mea:hæc inquit mea ratio ẽ in agenda cauſa:q̃ bona ſunt:ita tractem vt ab his nũq̃ ferme diſcedã ea q̃ obſunt opprimã: vt vix apparere poſſint:& ab auditoribus cõphendi. Boni cõmodi. Qđ habeat.i.qđ cauſa ſuggerit. Exornem.i.& verbis & rebus amplificẽ. Exornem:verbis. Ibi:videlicet i eo bono: qđ ẽ in cauſa mea. Cõmorer:ne diſcedã Habitẽ:ne relinquã. Hæreã:affixus ſim. A malo:qđ malũ ẽ in cauſa nõ ita fugio:vt relinquã:ſed tango nõnihil: vt diminuã:& nõ magni faciendũ ſit. Diffugere:quaſi metuã ne cauſa turpis videatur. Ornãdo:copioſi⁹ augẽdo:diutius & ampli⁹ tractãdo. Et ſi cauſa i argumẽtis:ſed ſi cauſa ei⁹ generis fuerit:vt vel cõciliare ꝑ cõmiſerationẽ opteat auditorũ animos:vel mouere ꝑ amplificationem: tũc eã partẽ potiſſimũ capio q̃ mihi potior videt̃.i.ad cõmoditatẽ meam pertinet. In conciliatione:& ad miſericordiam:& ad indignationẽ ꝑtinet:vtrũq̃ eñ cõplectit̃. Sũma deniq̃ huius generis hæc ẽ.Sed huc inquit:omis orõnis meæ ratio confert̃: vt ſi videro cauſam meam magis cõfirmare poſſe q̃ aduerſarioꝝ refellere:oia tela in aduerſarios intendã ſed ſi ecõtrario:vt mag⁹ refelli poſſint aduerſarioꝝ dicta: q̃ cauſam meã ꝓbari: omia argumẽta mea conferam:vt eorum omnia dicta:vel rationes deleã atq̃ infirmẽ: Daniq̃:Duo genera cauſarũ ſunt: vnũ genus:in quo nonnunq̃ poſſum⁹ argumenta noſtra probare q̃ aduerſariorum infirmare. Alterum genus eſt in quo nõ tam poſſumus refellere aduerſariorũ: q̃

voluiſtis audire ex me. de qbus quidẽ accurati⁹ dicendũ. & cogitandũ fuit.nã cætera faciliora ſũt atq̃ ex iis q̃ iam dicta ſunt.reliqua naſcunt̃ omia Ego eñ quũ ad ad cãm ſum agreſſus: atq̃ oia cogitãdo quoad facere potui ꝑſecutus: quum ad argumẽta cauſæ & eos locos qbus aĩ iudiciũ conciliant̃:& illos qbus ꝑmouẽt̃:vidi atq̃ cognoui tũ conſtituo qd hẽat q̃q̃ cã boni:qd mali. Nulla eñ fere põt res in dicẽdi diſcæptationẽ:aut cõtrouerſiã vocari quæ nõ hẽat vtrũq̃: ſꝫ q̃ntũ hẽat: id refert:mea ãt rõ in dicẽdo hęc eẽ ſolet:vt boni qđ hẽat:id ãplectar:exornẽ: exaggerẽ ibi cõmorer: ibi hitẽ:ibi hæreã a malo ãt vitioſe cãæ ita recedã nõ vt id me diffugere appeat: ſꝫ totũ bono illo ornãdo:& augẽdo diſſimulatũ obruat̃: & ſi cã ẽ in argumẽtis firmiſſima q̃q̃ maxĩa tueor ſiue plura ſunt:ſiue aliq̃ñ vnũ: ſin aũt ĩ cõciliatiõe:aut ĩ ꝑmotiõe cã ẽ:ad eã me potiſſimuꝫ ꝑtẽ. q̃ maxĩe cõmouere aĩos hoĩꝫ p̃t cõfero. ſũma deniq̃ h⁹ gñis hęc eſt.vt ſi ĩ refellẽdo aduerſario firmior eẽ orõ:q̃ in cõfirmãdis nr̃is reb⁹ p̃t oĩa ĩ illũ cõferã tela ſi nr̃a ꝓbari facili⁹ q̃ illa redargui pñt adducere aĩos a cõtraria defenſione:& ad nr̃am conor traducere. Duo illa q̃ facillima videt̃:qm̃ q̃ difficiliora ſũt ñ poſſũ.mihi ꝓ meo iure ſumo. Vnũ vt moleſto aut difficili argumẽto:aut loco:nõnũq̃ oĩno nihil rñdeã:qđ forſitã aliq̃s iure irriſerit:q̃s.n.ẽ q̃ id facere nõ poſſit. ſꝫ tñ ego đ mea nũc ñ de alioꝝ facultate

noſtra confirmare. Omnia.id eſt non pugno vt me defendam:ſed vt aduerſarium vincam. Si noſtra: id eſt ſi non tam poſſum refellere aduerſariorum argumenta:q̃ mea probare:in eo inquit occupatus: vt animos auditorum:qui perſuaſi ſunt:eos ad mei commodum traducam:& in ea confirmanda totus inſiſtam Abducere.id eſt remouere:quemadmodum illi cauſam ſuam confirmant validis argumentis quibus reſiſti non poſſit ita meam cauſam æque validis ac validioribus confirmem. Redargui:refutari:refelli:repræhendi. Duo illa: Nunc Cicero dicit quæ ſunt illa quæ pro ſuo iure ſumat:duo videlicet. Primum inquit eſt:vt ſiquid moleſtum fuerit:non repetam:aut ſi difficile non penitus omittã:ſed per quandã diſſimulationem vtrũq̃ faciam & ſuum ſemper meritum extenuat Antonius: vt videatur in eloquentia non eſſe tantus:quantum illum craſſus:& cæteri eſſe dicebant:Dicit enim. Pro meo iure. id eſt pro mea cõſuetudine & poteſtate. Moleſto.h.d.ſiquis locus fuerit vel moleſtus vel difficilis:moleſtus cui moleſtia inuit repetendi:difficilis cui inſit difficultas ſoluendi:aut illum omnino prætereo:aut parum admodũ attingo. Argumento:quia locus eſt ſedes argumẽti. Aliquis videlicet videor nõnullis iure irridẽdus:vl q̃a moleſto vl' difficili argumẽto nihil reſpondeã & vere inq̃ videor irridẽdus:ac ſi diceret:etiã ſine ꝑcepto facere poterit:videlicet qđ moleſtũ fuerit nihil rñdeat. Sed tñ:ſed qd alii faciãt nõ quæro qd facere ſoleã

oſtendo. Confiteor: Et quũ aliquid fuerit in aduerſarioꝝ rationib⁹ quod me grau⁹ vrgeat: ac ꝑmat facio queãdmodũ exercitus qui pugnã aduerſarioꝝ ſuſtinere non poteſt. Nõ. n. abiicit omino: aut reiicit ſcutũ q̃ſi deſperet: ſed pedẽ ſenſim referẽs ſe i tutiorẽ locũ recipit: & ẽ trãſlatio a pugnãtib⁹ pulcherrime ſumpta. Abiecto: q̃d faciũt qui oino deſperãt. Reiecto: q̃d faciũt hi: q non oino deſperãt. Fugere videar: quẽadmodũ acies pugnãs: quũ ꝯuius oppſſa fuerit: pedẽ refert ſuatis tñ ordinib⁹. Speciẽ. i. ſoleo quandam imaginẽ & oſtentationẽ defenſionis ꝓponere. i. oſtẽtationẽ q̃ndã defendendi ſpecioſam. Cõſiſtere hoc

diſputo. Confiteor ꝙ me: ſiq̃ ꝑmat res vehemẽti⁹ ita concedere ſolere: vt non mõ non abiecto: ſed ne reiecto q̃dẽ ſcuto fugere videar. Sed adhibere ꝙdã in dicẽdo ſpẽm atq; pompã: & pugne ſimilẽ fugã: conſiſtere vero in meo pſideo. ſicut non fugiẽdi hoſtis: ſʒ capiẽdi loci cã: cecidiſſe videar. Alterũ eſt illud: quod ego oratori maxime cauẽdũ & ꝓuidẽdum puto: quodq; me ſolicitare ſumme ſolet: non tam vt ꝓſim cauſis elaborare ſoleo: q̃ vt neq̃ obſim: non q enitendũ ſit in vtroq;: ſed multo eſt turpius oratori nocuiſſe videri cauſæ: ꝙ nõ profuiſſe: ſed quid hoc loco vos: inter vos catulle an hæc vt ſunt contẽnenda: cõtemnitis. Minime inq̃t ille ſed cęſar de iſto ipſo q̃dam velle dicere videbat̃. Me vero iubẽte inq̃t Antonius: dixerit. ſiue refellẽdi cauſa: ſiue q̃rendi. Tum iulius. Ego mehercule inq̃t Antoni ſemꝑ is fui qui de te oratore ſic prædicarẽ: vnũ te in dicẽdo mihi videri lectiſſimũ ꝓpriumq; hoc eſſe laudis tuæ: nihil a te nunq̃ eẽ dictũ: q̃d obeſſet ei: ꝓ quo diceres. Idq; memoria teneo: quũ mihi ſmo cũ hoc ipſo craſſo multis audiẽtibus eſſet de te inſtitutus: craſſuſq; plurimis verbis eloq̃ntiã laudare tuã: dixiſſe me cum cæteris tuis laudibus hãc eẽ vel maximã: ꝙ nõ ſolũ q̃d opus eẽt: diceres ſʒ etiã q̃d nõ opus eẽt nõ diceres. Tũ illũ mihi rñdiſſe memini: cętera in te eẽ laudãda. Illd̃ vero iprobi eẽ hoĩs et pfidioſi: dicere q̃d alienũ eẽt: & noceret ei ꝓ quo q̃ſq; diceret. q̃re nõ ſibi eũ diſertũ: q̃d ñ faceret videri ſʒ iprobũ: q faceret: nũc ſi tibi vr̃ ant. demõſtres velim q̃re tu hoc ita magnũ putes: nihil i cã mali facere vt nihil tibi i oratore mai⁹ eẽ videat̃. Dicã eq̃dẽ cęſar

ẽ in defenſionis meæ virib⁹. Ceſiſſe. i. ꝑiiſſe argumẽtũ illd̃ valid⁹. Fugiſſe q̃ſi victus. Locos. i. veniẽdi ad locos eq̃ firmos vl̃ firmiores. Alteꝝ: Nũc aũt alteꝝ argumentũ explicat: q̃d ſe ꝓ ſuo iure ſumere dicit: vt quũ diligẽter cauſam ſuam cõſiderarit: illud magis omittere elaboret: q̃d cauſæ ſuæ obſit ꝙ id q̃d proſit nõ enarrare. Si inq̃t duob⁹ ꝓpoſitis. ſ. q̃ faciẽda ſint i cauſa cliẽtũ meoꝝ: vt ea q̃ ꝓſint & ea q̃ obſint nõ tã laboro: vt ꝓſim cauſis: ꝙ ne obſim. Obſim: quia vr̃ ſi ea nõ omiſerit q̃ obſunt: quaſi non ꝓfuiſſe. Vtroq;. ſ. ne obſim & vt ꝓſim. Sed q̃d hoc loco: & quũ hæc dixiſſet Antoni⁹ catullus: & Cæſar collat̃ capitib⁹ neſcio q̃d inter ſe dicebãt. Hoc loco. ſ. q̃d dixi enitendũ eẽ ſũmope oratori: vt dicat quæ ꝓſint & vitet q̃ obſint. Quærẽdi iterrogãdi: ſiquid obſcuri⁹ dixero. Refellendi: refutãdi. Tũ ego mehercule iquit Iulius. Quũ Antoni⁹ diceret ſe in eo potiſſimũ elaborare: vt id omitteret q̃d cauſæ obfuturũ videret̃: & i hoc magis diligentẽ eẽ ipm ꝙ vt ea diceret q̃ vtilia forent: cœpit iuli⁹ cũ catullo collatis capitib⁹ neſcio q̃d dicere. Tũ anto. vbi itellexit illos dicere aliquid iterrogauit ex his quid eſſet illd̃ q̃d inter ſe cõferrent: Nũc Iulius Rñdet hãc ſuã fuiſſe ſententiã: hoc in Antonio fuiſſe mirandũ: ꝙ nihil vnq̃ in cauſa diceret: q̃d clientib⁹ ſuis obeſſet: ſed quũ videret̃ de hac re ſmonẽ cũ craſſo audiẽtibus plæriſq; habere: tũ alteri fuiſſe ſententiæ: nõ eẽ laudandũ eũ: qui omitteret q̃d malũ eſt: ſed qui q̃d bonũ ẽ exeq̃ret̃. Lectiſſimũ: ꝓ electiſſimũ ex cæteris. Idq;. ſ. me dixiſſe quũ aliq̃n cũ Craſſo: & aliis pleriſq; colloq̃rer. Quũ mihi ſmo inſtitutus: id eſt ſmo eſſe incœptus. Cũ cæteris laudib⁹: id eſt ad cæteras tuas laudes hoc etiã accederet: ꝙ nõ ſolum diceres q̃ vtilia forent: ſed etiaʒ omitteres: q̃ iutilia futura eſſent. Tum mihi illum: & i hoc tecum Antoni ſentiebam: q̃d ſummũ in oratore videat̃: ea diligenter omittere q̃ cãæ nocitura eſſent: ſed Craſſus aliter ſentit. Tũ craſſus mihi reſpõdit laudandos eſſe eos: qui bene dicerẽt nõ q male nõ dicerẽt ꝓpterea ꝙ oẽs ſciũt q̃ mala ſũt omittere: niſi forte iprudẽs fuerit. Nã vnuſq̃ſq; hoc facere põt: ſed tacere q̃ mala ſunt. Boni aũt oratoris eẽ i cauſa quæ bona ſunt exequi: nõ quæ mala omittere: quia vnuſqniſq; id facere pt. Quod alienũ: a ſua cuiuſq; cauſa alienum. Improbi: iniqui. Perfidioſi: q clientẽ ſuũ ꝓderet: & nocerẽt ei. Quare videlicet nõ diceret q̃ aliena eſſent q̃ ſic incommoda eẽnt a defenſione cauſæ. Eũ videlicet qui nõ diceret ea q̃ incommoda eſſent: & quæ nocitura cauſæ. Nũc ſi tibi: quãdo igit̃ hæc ſentẽtia ẽ Craſſi vt non magnopere ſit laudandus orator: qui ea omittat quæ obeſſe poſſunt: ſed nõ magnopere laudandũ vt q̃ ꝓſint ꝓſequat̃: nũc Anto. ſi tibi vr̃: dic cur hoc tibi videt̃ eẽ magnũ ac præſtãs: Declarauit Iulius Cæſar quæ cã eẽt: ꝙ cũ Catullo colloquæret̃. Nũc

inq̄t: q̄d intelligā:ſed & tu & vos oēs hoc inquit memētote:nō me de pfecti oratoris d̄itate q̄dam loqui:ſed de exercitatōis: & conſuetudinis meæ mediocritate:craſſi q̄dē r̄nſum excellētis cuiuſdā eſt ingenii:ac ſingularis cui quidē portēti ſil'e eſſe viſum ē:poſſe aliquē inueniri oratorē: qui aliq̄d mali faceret dicēdo:& obeēt ei quē defenderet:facit.n.de ſe cōiecturā: cui⁹ tāta vis ingenii ē:vt nemine niſi cōſulto putet:q̄d cōtra ſeipm ſit: dicere. ſed ego nō de pſtāti q̄dā & eximia ſed ꝓpe d̄ vulgari:& cōi prudētia ligue diſputo vt apd̄ græcos fert̄ icredibili q̄dā magnitudie cōſilii atꝗ igenii atheniēſis ille fuiſſe Themiſtocles ad quē dictaꝫ doctus hō:atꝗ i patris eruditus acceſſiſſe dr̄:eiꝗ arte mēoriæ: q̄tū primū ꝓferebat̄:pollicitū eē ſe traditurū: quū ille q̄ſiſſet q̄dnā illa ars efficere poſſet.dixiſſe illū doctorē.vt oīa meminiſſꝫ.& ei themiſtoclē r̄ndiſſe.grati⁹ ſibi dixiſſe illū eē facturū ſi ſe obliuiſci.q̄ vellet.q̄ ſi meminiſſe docuiſſꝫ. Vides ne q̄ vis i hoīe acerrimi ingenii q̄ potēs:et q̄nta mēs fuerit.q̄ ita r̄nderit:vt itelligere poſſem⁹ nihil ex illi⁹ aīo:q̄d ſel' eēt iſuſū.nūq̄ effluere potuiſſe:quū q̄dē ei fuerit optabilius obliuiſci poſſe potius: q̄d meminiſſe nollet q̄ q̄d ſel' audiſſet: vidiſſet ue meminiſſe.ſꝫ neꝗ pp hoc themiſtoclis r̄nſuꝫ

ad illud reſpondet Antonius:ſed inter diſputandum id vobis velim ꝓponatis:me non loq̄ de diuino cuiuſpiā oratoris ingenio:ſed mediocri quadā doctrina qua vti ſolit⁹ ſum. Dicā cæſar: Nūc ad eādem q̄ſtione r̄ndet Anto.cū ſumma moderatione:ſicuti ferme conſueuit:ſed iter diſputandū id vobis velim ꝓponatis me non loqui de diuino cuiuſꝗ oratoris ingenio:ſed de mediocri exercitationis meæ mediocritate Memētote.i.hoc vobis ſp ꝓpoſitū ſit. Craſſi quidē:ſed id q̄d tibi iuli cæſar Craſſus r̄ndit ad excellēs q̄dam ingeniū ptinet:cuiuſmoi ipē ē. Non igit̄ mirādum ē:ſi hoc craſſo ſil'e monſtri vī. Nā q̄d in ſe ē etiaꝫ in aliis deſiderat: quia ſil'e Craſſus portēti eſſe exiſtimat:vt orator aliquis ſit: qui i mala cauſa aliq̄ aut icōmoda ſua dicat & id portentū quoddā:& aliquid ſil'e monſtri eē exiſtimet.i.miraculo eſſe aſcribendū: vt orator aliq̄d incōmodum cāæ ſuæ ꝓferat:& ratio quia a ſe id alieniſſimū eē cognoſcit. Facit:niſi ex eo q̄d ē idē etiā in aliis exiſtimaret: vt ſi quis ibecillis ingenii fuerit: credere nō poterit aliquid p̄ſtāti ingenio depromptū eſſe:nam de ſeipſo coniecturā facit:& q̄d in ſeipo eſt in aliis quoꝗ eſſe credit. Niſi:ars differt a prudentia aliis rōnib⁹.ſed in hac potiſſimū:q̄ prudētia ſi forte aliquid offenderit voluntarie magis rep̄henditur:q̄ ſi inuite admiſerit:vt ſi prudens aliquid voluntarie peccauerit magis rep̄henditur quaſi inuitus idem admiſerit: at econtrario ſi quis aliqua arte p̄dit⁹ eſt:& ſciēs aliquid omittit q̄d ad artē ptinet: nō igrātia hoc facit. Ad vero q̄d ad artē ptineat inuitus omiſerit:ignorātiæ ipſius aſcribendum ē. Nunc ḡ dicit Craſſi ſniam qui exiſtimat oratore non poſſe aliquid dicere:q̄d cauſæ ſuæ obſit niſi voluntarie. Naꝫ ſi hoc faceret inuitus non eſſet perfectus orator quod ignorantiæ eſſet aſcribendū:& iuitus quæ ars præciperet:omitteret. Sed ego:ille quidem reſpondit:quia de perfecto quodam oratore:atꝗ ſublimi intelligebat. Præſtantis .ſ.oratoris in quem nō poſſit error incidere: & exemplo hāc ſuam rationem confirmare intendit Antonius. Dicit enim quemadmodū Themiſtocles fertur memoria tm̄ valuiſſe.vt quum ei diceretur quendam eſſe qui artem reminiſcendi doceret:reſpōderit cupere ſe qui doceret obliuiſci:non tamen quia ille ſingulari memoria fuerit contemnenda mediocr' memoria:a ſimili ergo dicit. Et ſi craſſus maximus eſt orator.non tamen mediocres contemnēdi ſunt. Græcos ſcilicet Athenienſes:vel etiam apud græcos.nam eius ingenium in omī græcia claruit: vt omnes græcos ſui nominis fama compleuerit. Inuenta.ſ.a Simonide. Mens:memoria:& græce locutus eſt:qui dicunt:q̄ ſignificat mentē & memoriam. Infuſum.inſitum. Quum quidem ei fuerit:gratius inq̄t mihi feceris ſi obliuiſci quæ nolim docueris. Acerrimi ingenii.ſ. Temiſtoclis. Sed neꝗ propter hoc Temiſtoclis reſponſum:nunc Antonius ſuſcæpta diſputatione oſtendit:q̄ magnum ſit in oratore: ſi hoc quoꝗ habuerit vt diligenter obſeruet:& obſeruata fugiat.quæ cauſæ poſſint eſſe detrimento. Sed nec ꝓpter hoc:confert ſimilitudinem:quemadmodum præſtans illud ingenium Themiſtoclis:qui quæcūꝗ vel vidiſſet vel audiſſet facile retinere potuerit:non debemus tamen negligere artificium memoriæ:ita ꝓpter ſingulare ingenium Craſſi ea quæ in cauſis cauentur dicta prætermittere quaſi nihil facienda. Neꝗ enim:nullum exemplum attulerunt cuius auctoritate probarent:quod dicunt: ſed de ſeipſis cōiecturā faciunt:quid valeant:quia non omnia poſſumus omnes vt ait ille. Sed ſuam ſignificauit: nam ſi iuſta fortaſſe cauſa erat cur diſputationi ſuæ acquieſcerent.non tamen abſurdum fuit dicere:q̄obrem id faciendū eſſe cenſerem. Cautio:vt ſibi caueat orator ne incurrat offenſionem. Etenim per multa ſunt:vere in q̄ cautionem meam & timiditatē nō eſſe intelligendā.& ira ſenſim incipit oñdere q̄ in cauſa obeſſe poſſunt niſi diligēter cautū fuerit ab oratore. Offendas:delirādo. Irruas:laceſſendo aut iſultādo. Sæpe aliq̄d teſtis:vt ver.g. Si teſt' ꝓduct⁹ fuerit. Teſtes.n.eiuſmōi eē ſolēt q ab auctoritate loc⁹ ſumit̄:vt ḡues:atꝫ cōſtā

quid grauius dicere cõpelles in eũ quẽ defendes. Niſi laceſſat.i.puocet.ad iram. Orat reus. Et oñ dit hoc eſſe difficillimũ: vt orator ſe contineat: ne ipſum teſtem laceſſat. Multi eñ ſunt inquit qui cauſidicum vrgent & impellũt: vt velut hũc teſtem laceſſere & inſectari: & quanto maior eſt impulſio: tãto magis cautior eſſe debet. Aduocati: aduocatus & patronus differũt. Aduocatus eñ appellatur q cũcꝫ adeſt alteri in cauſa officii gratia: etiã ſi nihil dicat: necꝫ agat: ſed qui tantũ ſit paratus defendere. Patronus autẽ is proprie eſt: qui agit cãm: ſed accuſati non accuſantis. qđ etiam apud Quinti. ita eſſe ex ipſius verbis oſtẽdimus: ſed i mutuis depoſitis: locato & conducto. ſimilibus cꝫ ea in re tam actor ꝙ defenſor ſolet appellari patronus. Vt iuebamur ſcꝫ in ſtem: Maledicamus. ſ. teſti quaſi ſi nñis verbis territi fuerit: min⁹ offenſuri ſint clientem: qđ plærũcꝫ fit. Non eñ minis noſtris terrent̃: ſed plærũcꝫ irritant̃: vt dicant id qđ non diceret. Nõ moueor ita quidẽ me impellũt: ego vero hac impulſione non moueor. Necꝫ tamẽ. Et videtur eſſe difficilius: vt in quo nõ laudatur: ſed poti⁹ vitupatur orator: in eo ipſe fortis & conſtãs eſſe poſſit. & ꝙuis nõ moueat illis impellẽtibus: rerum tñ nullam inde aſſequor laudẽ: acſi diceret pluris facio rei defenſionẽ ꝙ laudẽ meã. Hoies eñ imperiti.i. rer̃ ignari: ſi qđ ſapiẽter tacueris te ignorantẽ dicũt. Dicũt eñ nihil habet ꝙ rñdeat. ſi vero aliquid temere dixeris: te ſtolidũ appellãt nec aliquid cũ rõne dicere: Non ſtultũ quia teſtes vt plurimũ producti ſolẽt eẽ graues: prudentes: conſtãtes: alioqn teſtimonio eor̃ fides nõ adhiberet̃. Habet eñ ſingula ſingulis redde. In iracũdia: ad id quod dixit: ſi iratum læſeris. Et vim i ingenio: ad id qđ dixit: ſi nõ ſtultum. Pondus in vita: ad id quod dixit: ſi nõ leuem læſeris. Nec ſi hoc. Et ꝙuis inquit Craſſus hũc errorem nõ incurrat: multi tamen incurrũt. Quo quidem mihi: & hoc viciũ eſt eiuſmõi: quo nullũ inueniri poteſt turpius: vt orator dicat aliquid: exquo ſermo iſte oriatur: qui ſequit̃. Turpius vitupabili⁹. Hoc ſcꝫ vicium pfidiæ. qđ nũc errores incurrant oratores. Niſi perfidia.i. hoc fieri nõ poſſe arbitror niſi ab improbo & pſido. At uero ego dico etiam hoc ab his: qui perfidi nõ habent̃: ſepius incurri. Minime malos.i. hoies nõ improbos acſi diceret: hoies qui oratores ſunt mõ improbi. Et hoc primũ eſt: ꝙ caũ plurimũ obeſſe poſſit: ne orator teſtes irritet. Nũc ad aliud vitiũ tranſit: in quod orator ſæpiſſime ſolet incidere: ſi negligens fuerit. Hoc inquit maximũ eſt viciũ: ſi orator inexpugnabilia aduerſariorum argumẽta expugnare contẽdet. nã vbi diutius imorabit̃ in eo ꝙ ſua vi refutari non pt. non ſuã ſed aduerſarii cauſam cõfirmare videbitur. Auditor eñ q videbit eum argumentũ illud circuire: nec tamẽ ſoluere: exſtimabit illũ contra veritatẽ tendere. & ideo minus auctoritatis habebit: qđ plæricꝫ oratores vt cur

memoriæ nobis opa danda nõ eſt: necꝫ illa mea cautio: & timiditas i cauſis: ppter pſtãtẽ prudẽtiã Craſſi negligẽda eſt. Vtercꝫ ei iſtor̃ nõ mihi attulit aliquã: ſed ſuã ſignificauit facultatẽ: eteni pmulta ſunt i cauſis in omi pte oratiõis circumſpiciẽda ne quit offendas: ne quo irruas: ſæpe aliquid teſtis: aut nõ lædit: aut minus lædit niſi laceſſatur. Orat reus: vrget aduocati: vt iuebãtur: vt maledicam⁹: denicꝫ vt interrogem⁹: non moueor: nõ obtẽpo: non ſatiſfacio: necꝫ tñ vllã aſſequor laudẽ: hoies eñ impiti facili⁹ qđ ſtulte dixeris repꝛehendere: ꝙ quod ſapiẽter tacueris: laudare pñt. Hic ꝙtũ fit mali: ſi iratũ: ſi non ſtultum: ſi non leuẽ teſtem læſeris. Habet.n. volũtatẽ nocẽdi in iracũdia: & vim in ingenio: & pondus i vita: nec ſic hoc Craſſus nõ cõmittit: ideo nõ multi: & ſæpe cõmittũt: quo quidẽ mihi videri turpius nihil ſolet: ꝙ quũ ex oratoris dicto aliquo aut rñſio: aut rogatu ſmo ille ſequit̃: occidit aduarſariũ ne: imouero aiũt ſe: & eũ quẽ defendit. hoc Craſſus non putat: niſi pfidia accidere poſſe Ego ãt ſæpiſſime video in cauſis aliquid mali facere hoies minime malos. Quid illud qđ ſupra dixi ſolere me ſedere: vt & planius dicã fugere ea q̃ valde cãm meã præmeret. Quũ id non faciant alii: verſanturcꝫ in hoſtiũ caſtris: ac ſua preſidia dimittũt mediocriter ne cauſis nocẽt: quum aduerſarior̃ adiumenta confirmãt: aut ea q̃ ſanare nequeũt exulcerãt. Quid quũ pſonarũ q̃s defendũt: rõnem non hñt: ſi quæ ſunt in his inuidioſa non mitigãt extenuãdo: ſed laudãdo & efferẽdo inuidioſiora faciũt: quãtum eſt in eo tãdẽ mali. Quid ſi in hoies charos: iudicibuſcꝫ iucũdos ſine vlla pmunitione orationis: acerbius & cõtũelioſius iuehare nõ ne abs te iudiceſ ab alienes. qđ ſi q̃ vicia aut incõmoda ſũt i aliquo iudice vno aut plurib⁹ ea tu i aduerſariis exprobrãdo nõ intelligas te i iudices iuehi: mediocre peccatũ eſt: qđ ſi quũ p altero dicas litẽ tuã facias.

aut læſus efferare iracũdia: cãm relinq̃s: nihil ne noceas ĩ quo ego nõ quo libẽter male audiã: ſꝫ qa ego cãm nõ libẽter reliquo: nimiũ patiẽs & lẽtus exiſtimor. Vt quũ teip̃m ſulpiti obiurgabã: ꝙ miſtratorẽ peteres: nõ aduerſariũ. Ex quo illđ etiã aſſequor: vt ſiqs mihi maledicat petulãs aut plane iſan⁹ eẽ videat̃. In ip̃is ãt argum̃tis ſi qd poſueris: aut apte falſuꝫ. aut ei qđ dixeris: dicturuſue ſis: cõtrariũ aut gñe ip̃o remotũ ab vſu iudicioꝝ: ac foro: nihil te noceas: qd mľta? Oĩs cura mea ſolet ĩ hoc verſari ſp̃: dicã eñ̃ ſæpius ſi poſſuꝫ: vt boni efficiã aliqd dicẽdo: ſi id min⁹ vt certe neqd mali. Itaqꝫ nũc illuc redeo catulle in quo tu me paulo añ laudabas ad ordinẽ collatio

runt. Et hoc loco ſatius eẽt: ſi firmius aut æque firmũ argumentũ adhiberent. Cedere. i. pedem referre. Planius. i. manifeſtius dicam. Premerent. i. vrgerent. i. q̃ valde clienti meo nocere viderentur.

Verſantur. i. tentant oppugnare argumenta aduerſarioꝝ quæ refutari non poſſunt: nam queadmodum qui obuerſant̃ caſtris hoſtiũ ſæpe ea capere nõ poſſunt: quia foſſa: valloqꝫ circũdata ſunt: ita oratores quia argumẽta inexpugnabilia refutare nõ pñt. nihil vtilitatis cõſequũtur. Præſidia i. argumẽta æque valida: aut validiora: non ꝓferũt aduerſariis. Cõfirmant: qa diu imorando in argumẽtis: q̃ refutari non pñt: nihil eſt aliud q̃ꝫ aduerſarioꝝ cãm cõfirmare. Caſtris iexpugnabilibus inuincibilib⁹: illa trãſlatio a militibus: hec a medico ſumpta eſt. Sati⁹ eẽ oratori q̃ vinci non pñt. nõ oppugnare ſicut etiã medico: que ſanari nõ poſſunt nõ attingere: nã vlcus: ſi ſanari nõ põt: ſatius eſſꝫ non attingere: & ſimul ac attigeris nihil aliud feceris ꝙ niſi mortem ægro accelerraueris. Quid. Et hoc quoqꝫ nõ mediocre malum eſt. nã ſi eum defendimus: cui ꝓpter potentiã: diuitias: nobilitates: clientelas plurimi inuideãt & eum laudare atqꝫ extollere inſtemus maiorẽ ipſius inuidiã cõcitamus. Nã ea que extenuare debem⁹: ea etiã in maius efferimus. Si eñ̃ nobilitate: & diuitiis aut potentia videat̃ eſſe cæteris ſuperior: oñdere debet orator is vti eum non ad alioꝝ inuidiã: ſed poti⁹ ad opeꝫ atqꝫ p̃ſidium: & hoc pacto poterit extenuare inuidiã qua laborant. Ratio nõ habent. id eſt non cõſiderãt Mitigant extenuãdo quia etiã ſi potẽtia & nobilitas magna eorum fuerit: non modo eam amplificare debemus: ſed leuare ac extenuare. Sed laudãdo quia: ſi diceremus ip̃m nemini potentia: nemini nobilitate: nemini opibus: nemini clientis cedere hoc eſt non tollere inuidiam: ſed potius augere. Quid tranſit ad aliud vicium: quũ orator aduerſarios qui iudicibus chari ſunt atqꝫ iocũdi: grauiori oratõe inſectamur ex abruto. Nam primo quidem facienda eſt p̃conomia i. preparata quædam: per quã tibi ad inuehendum iter facias. premunitõe orationis. i. ratione vt ad obiurgandos aduerſarios auditoribus charos occulte venias. ſed ſi ex ebruto veneris: auditoꝝ animos a te alienabis. Quid ſi qua. nũc tranſit ad aliud vicium: quod nõ min⁹ eſt ſuperioribus: immo maius: quũqꝫ vitia ſunt in auditoribus: ea in aduerſariis noſtris oſtendim⁹ odiuꝫ & auariciam quæ in auditoribus fuerint dixerimus: non poterũt non mediocriter moueri: quia iudices quoqꝫ hoc vicio laborant. Inuehi. i. inſectari iudices. Quid ſi quũ pro altero. Ad alia pergit vicia: quæ obeſſe poſſunt cauſæ: vt ea magnopere vitemus. & id efficiat quod ſuperius dixerat: nõ minus laborandum eſſe oratori: vt ea declinet quæ nocitura ſunt. q̃ꝫ quæ profutura ſunt eligat & viciũ hoc eiuſmodi eſt. Quũ orator a cauſa clientis ad ſuam ip̃ius iniuriam tranſit. Hoc ideo nocet: ꝙ videtur potius odio q̃ꝫ rei variate compulſus: hanc cauſam ſuſcæpiſſe: ſi inter dicẽdum cauſam defenſionẽ clientis relinquas: & de tua ip̃ius iniuria agere incipias. ꝙ ab aduerſariis iniuriam acceperis. plurimũ cauſe obfueris: Iudices enim exiſtimabũt te potius odio q̃ꝫ rei varietate impulſuꝫ hoc facere: Si quũ pro altero i a cauſa clientis: pro quo dicis ad tuam ip̃ius iniuriam tranſeas: & non alienam: ſed tuam cauſam agere videaris vel non alium defendere: ſed te vlciſci videaris. Efferare iracũdia: id eſt ad indignationem inciteris. In quo: & quũ inquit tale aliquid acciderit vt aduerſarii mei aliquãdo in me inuehantur: ego ita æquo animo fero maledicta: vt multi me nimium facilem exiſtiment: ac potius ſenem: ſed hoc dedita opera facio: quia quũ homines hanc de me opinionem fecerint: vt patiens & facilis exiſtimet: quod plurimũ in agendis cauſis prodeſt. Siquis mihi maledixerit: omnes me defendent: & illum improbum & inſolentem eſſe putent. Non quo libenter male audiam. i. non qa equo animo maledicta alicuius ſuſtineam. Nam male audire: eſt alicuius maledicta ſuſtinere. ſiquis de me maledixerit: tũc recte dixero: male de me audio. Non libenter relinquo. i. quia inuitus a cauſa diſcedo maledictis aduerſariorum reſpondendo i. nolo inquit occupari reſpondendo. maledictis aduerſariorum & cauſam clientis relinquere. Vt quũ teip̃m Sulpiti: ſicuti in ea cauſa quam ſuperius de Cepione habitam ſcitis: ꝙ tri. plæ accuſauerat Sulpitius ꝙ aduerſus Cepionem populum concitauerat: hũc ip̃um Antonius defendebat. In ea cauſa Sulpitius inuectus eſt in anthoniũ. Anthonius id viſus eſt lente ferre. Nihil enim aliud obiurgauit ſulpitiũ niſi ꝙ adminiſtratorẽ inquit Sulpiti inuadis nõ aduerſarium. Non enim inquit aduerſarius ſum. ſed adminiſtrator. repræhẽdebã te ꝙ maledictis patronũ inſectando non aduerſariũ ſed adminiſtratorem inuadis. Adminiſtratores dicũtur accuſatores ac defenſores: non potuit hũanius reſpondere. Obiurgebam. rep̃hendebam te o Sulpiti. Non ad-

nēq; reꝝ ac locoꝝ.cuiꝰ rō ē duplex. Altera quā affert natura cāꝝ.altera q̄ oratoꝝ iudicio & pru dētia cōpat̄.nā vt aliqd añ rē dicamꝰ.deiñ vt rē exponamꝰ:poſt vt eā ꝓbemꝰ nr̄is p̄ſidiis cōfir- mādis:cōtrariis cōfutādis:deiꝺe vt cōcludamꝰ atq; ita ꝑoremꝰ:hoc dicēdi genꝰ natura ipa præ ſcribit. Vt uero ſtatuamus ea q̄ ꝓbādi:docēdi: perſuadendi:cā.dicenda ſunt queādmodū com ponamus.id eſt vel maxime ꝓpriū oratoris pru dentiæ. Multa em̄ occurrūt argumēta multa:q̄ indicendo profutura videātur:ſed eoꝝ ꝑtim ita leuia ſunt vt contēnēda ſint:ꝑtim etiā ſiquid hn̄t adiumēti ſunt nōnūq̄ eiuſmodi vt inſit in iis ali qd vicii.neq; tāti ſit illud:quod ꝓdeſſe videat̄. vt quū aliquo malo cōiugat̄.quæ āt ſunt vtilia atq; firma.ſi ea tñ.vt ſepe fit valde multa ſunt ea q̄ ex iis aut leuiſſima ſunt:aut aliis ḡuioribꝰ con ſilia.ſecerni arbitror oportere atq; exornatōe re moueri.Eqdē quū colligo argumēta cāꝝ.nō tā

uerſarium:quia vterq; miniſtrat cam iudicibus quā ſuſciperēt. Peteres:inuaderes:& inſultares aiō opprimendi vel offendendi. Miniſtratorē.i.me patronū & cauſe miniſtꝝ.in quo facile oñdi quam eſſem patiens. Exquo etiā illud aſſequor.illud etiā boni ex hac patiētia mihi prouenit.ꝙ ſiquis me grauiteꝝ inſectet̄: illum oēs improbū & inſolentē arbitrentur.nam q̄to patiētior ego ſum:tanto ille petulans & improbus magis videtur. Petulans:improbus:ſicut No.Marcel.dicit hoc ipo loco.
In ipis autē argumētis:aliud vicium eſt:qđ plurimū cauſæ obeſſe poſſit:ſi in agenda cauſa:& præci- pue in argumētando.& in cā probāda aliquid dixeris tibiipſi contrariū.aut ꝙ ſuperioribꝰ cohereat & inferioribus:qđ potius cōfirmet.quia cauēdū eſt ne qd dicatur quod cām infirmet aut aliquid dixeris ad qđ minime ſubiūgas. Apte falſu3:quia ſi plane falſu3 eē cognoſcerēt iudices:plurimū tibi obeſſet. Na3 vno falſo vniuerſam cām falſam eſſe iudices exiſtimabūt. Aut id ē nec cum ſupiori bus coherens: nec cū inferioribꝰ. Aut genere ipo.i.ipſa vi:atq; natura ipius ar gumēti. Ab vſu:qđ etiā Cice.facit pro Archia poeta:quū ipm defendit ciuita- te donatū. Nā de ſtudiis lr̄arum diſſe- ruit:qđ ideo ſibi licere ꝓbabat:ꝙ ꝓ eru ditiſſimo viro dicebat:vnde ipe excuſa tionē traxit:ꝙ longius de ſtudiis lr̄aru3 diſputaret.Quis inquit Cicero id æge- rit cum rōne:quū diſputaret de ſtudiis lr̄arum:quia ꝓ docto viro dicebat:non tñ id omēs facere debēt. Quid multa: nūc concludit dicēs.ne omia ꝑſequere que icidere poſſunt:q̄ cauſe nocere poſ ſint:hæc mea ſn̄ia eſt:in agendis cauſ po tiſſimū videar nihil dixiſſe:qđ cauſæ dē trimento eē poſſit. Verſari:imorari:in ſiſtere:poſita eſſe in hoc. Boni:ſed ſi nō poſſum in cā mali nihil efficere. Primu3 inquit eſt aliquid boni efficere.ſecūdum vero nihil mali.Si illud aſſequi nō poſſumus:vt boni aliqd dicamus atuero hoc aſſeq̄mur:ne aliquid mali. Itaq;:Meminiſtis quū de tribus oraroris ꝓprietati- bus dicturus eſſet Anthonius explicato exordio:vic3 de ꝓprietate docendi:mouendi:& conciliandi Catullus dixit eum relinq̄re ꝑtem illam q̄ prius tractāda videbatur.ex eo queſiuit Anthonius:quid eſſet? Cui Catullus r̄ndit diſpoſitionē eſſe. Tum Anthonius reddit rōnem:cur nōdum locus eēt tra ctandi de diſpoſitōe:ſed de locis argumentoꝝ. Niſi em̄ prius cogniti fuerint loci argumentoꝝ: nō pō terūt ſuo loco diſponi.ergo primo de locis argumētorum tractauit. deide de diſpoſitōe quod nūc fa- cere aggreditur. Itaq;:qn quidē oſtendimꝰ que vicia oratoribus diligenter vitanda ſunt:& qd obſit cauſæ. Ad ordinē:& ita incipit quartus huius libri tractatus.vbi agitur de diſpoſitōe ꝑtium orōnis: & de demonſtratiuo ac deliberatiuo gn̄e cārum.quæ quaſi ex ſuꝑfluo tractat Anthonius:ꝙ ea ſupe- rius docuerit:quū ea conſtitutōibus iuridicialibꝰ cārum coniūctā eſſe voluerit:& quaſi exordiu3 ne- ſcio qđ tangere videtur.Caput ergo primū huius tractatus eſt hmōi:vic3 duplicem eſſe diſpōnem:pri mā ad ꝑtium orōnis.ſecūda ad locoꝝ diſpōnem accōmodatam. Et primo qdem incipit dicere de par tiū orōnis ordine:que duplex eſt. Vnus em̄ eſt naturalis.alter artificialis. Naturalis eſt:qui ex artis inſtitutione proficiſcitur. Alter eſt ad cauſæ rōnem accōmodatus. Cuiuſmodi vterq; ſit:iā declarabit̄.
Ad ordinem:vt eſt rerum. Collationemq;:locorum. Ordo eſt ꝑtium orōnis diſpoſitio. Collocatiō eſt vt argumenta ſuo quæq; loco ponamus.ꝓut rō artificii exigere videbitur. Duplex natura cārum: vic3 diſpō artis quā naturā appellant:qa ars imitatur naturā:ideo poſuit naturam ꝓ arte. Omes ferme cauſæ ita diſtingui volūt:vt in primo exordium.in ſecūdo narratio.in tertio diuiſio:in quarto cōfirma tio.poſtea vero cōfutatio:poſtremo cōcluſio ſit.ſiue ꝑoratio. Altera vic3 q̄ ad caſum tp̄is accōmodat̄. Sæpe ei accidere poterit vt exordiū nō ſit in cā oratoris vtēdū.id aūt fiet quū inſinuatōe vtēdū ē inſi- nuatōe āt vtēdū ē.quū cā turpis fuerit q̄ auditoꝝ aīos a nobis alienat:aut quū defeſſi fuerit auditores quū alii prius dixerint. Nam vt aliqd ante.Incipit prio declarare diſpōnē naturalem. Preſcribit:pre- finit:& conſtituit. Ante rem:ꝑ exordium. Vt rem exponamꝰ:ꝑ narrationē.Probemus:ꝑ cōfirma- tionē.& cōfutationem. Confirmandis.ſ.argumentis. Confutādis:aduerſarioꝝ refellendis. Con cludamus.i.ex concluſione quid fiet conferamus. Peroremus.i.finem dicēdi faciamus. Vt uero ſta- tuamus ſed vt ea quæ ꝑtinent ad tres illas proprietates.ſ.docendi:cōciliandi:& mouēdi veniā. Hæc inqt oratoris:iudicio relinq̄t atq; prudētiæ:vt itelligat quū auditoꝝ aīi nobis fuerit iſenſi:demꝰ opā

ea nũerare ſoleo ꝙ̃ expendere:& qm̃ qđ ſæpe iã
dixi tribꝰ rebus nos ad nr̃am ſnĩam ꝑducimus:
aut docẽdo:aut cõciliãdo:aut permouẽdo:vna
ex oĩbus his rebus:res præ nobis ẽ ferẽda:vt ni
hil aliud niſi docere velle videamur:reliq̃ due ſi
cuti ſanguis ĩ corꝑibus:ſic ille ĩ ꝑpetuis orõibꝰ
fuſæ eẽ debebũt:nam & pricipia:& cætere ꝑtes
oratõis:de q̲bus paulo poſt pauca dicemꝰ:hr̃e
hãc vim magnoꝑe debẽt:vt ad eoꝝ mẽtes apud
quos agetur mouẽdas ꝑmanere poſſint. Sꝫ his
ꝑtibus oratõis quæ & ſi nihil docẽt argumentã
do:ꝑſuadendo tñ & cõmouendo ꝓficiũt pluri
mum.ꝙ̃ꝙ̃ maxime ꝓprius eſt locus:& in exor
diẽdo:& in ꝑorãdo.digredi tñ ab eo:qđ ꝓpoſu
eris:idꝗ agas.ꝑmouẽdorũ anĩoꝝ cã ſæpe vtile
eſt.Itaꝗ vel narratõe expoſita:ſepe datur ad cõ
mouẽdos aĩos digrediẽdi locus:vel argumẽtis
cõfirmatis.vel cõtrariis refutatis:vl' vtroꝗ vl' oĩ
bus ſi hꝫ cũ cã dignitatẽ atꝗ copiã:recte id fieri
p̃t:hæꝗ cauſe ſũt ad agẽdũ & ad ornãduꝫ g̃uiſſi
me atꝗ pleniſſime.q̃ plurimos exitꝰ dãt ad eiuſ
mõi digreſſionẽ:vt his locis vti liceat:q̲bꝰ aĩoꝝ
impetus eoꝝ qui audiũtur:aut impellãtur.aut

vt cõciliemus eos:ſeu quũ aduerſariis beniuolos eſſe viderimus:auditores in eos cõcitemus. Vtue
ro:ſed quũ perſuaſi fuerint oratõe aduerſarioꝝ qui dixerint argumentũ aliqđ contra eos afferre poſ
ſumus. Docendi:ad demonſtratiuũ. Perſuadendi:ad deliberatiuũ genus.quia quũ aliq̲d delibera
mus opus eſt cõcilio ac ꝑſuaſione. Id eſt.i.ꝑtinet ad prudentiã oratoris. Multa em̃ occurrũt. Et inci
pit nũc tractare de locis collocandis.quã dixit alteram ꝑtem diſpõnis eſſe.vt videamus quo queꝗ
loco ponenda ſint argumẽta.& ſicut in aliis ꝑtibus p̃cipit primo & vltimo loco validiſſima argumẽ
ta ponenda eſſe.in medio autẽ infirmi
ora. Profutura.ꝓ cõfirmatõe noſtra.
Sed eoꝝ:hoꝝ argumentoꝝ tria gene
ra ſunt. Vnũ genus eſt validiſſimũ:alte
rum leuiſſimũ.tertium vero qđ partem
vtriuſꝗ cõtinet:ſed nõ pars mala plus
nocebit ꝙ̃ bona ꝓderit. Sed ſi argumẽ
tum fuerit validuꝫ:in p̲rio & in vltimo
loco ponendũ erit. Si leue:vt nihil ma
li habeat in medio. Si vtrius ꝑtẽ habue
rit:aĩaduertendũ erit vtꝝ plus boni:an
mali habeat:& ſi plus boni ꝙ̃ mali ha
buerit:omittẽdum erit. Eiuſmõi.i.eiꝰ
generis atꝗ nature. Cõiugatur.i.com
paret̃ quũ aliquo malo. Tũc em̃ cõiũ
gi aliquid dicit̃.quũ compatur. Neꝗ:
id eſt illud adiumẽti tantã vim nõ hẽat
Malo.i. comparet̃ quũ aliquo vicio:
qđ in ipſo argumento ineſſe videatur.
ſenſus eſt. Si inquit ea quæ vtilia fuerit:
multa fuerint.arbitror ea eſſe deligẽda:
ita vt ex his quæ leuia eſſe videbunt̃ a
cauſa penitus mouẽatur:quæ grauiora
in cã tractentur. Quæ ſi ea argumenta
abũdauerint:hoc fieri vult vt ſecernan
tur a grauioribus:nã ſi nõ eſſent multa
aliud p̃cipiendum videret̃.vt nihil oĩ
no p̃termitteret̃.vt mercatores qui cuꝫ
merces multas habuerint & vehere nõ
potuerint:p̃cioſiores deligunt. Pari rõ
ne vult oratores facere.vt quũ ſibi ma
xima copia argumentoꝝ firmiſſimorũ
fuerit p̃cioſiora & firmiora deligãt. Cõ
ſimilia:non tamẽ eius generis:q̲a aliud
eſt eſſe ſil'e:& aliud idem. Equidem bo
no quaſi epylogo cõfirmat:quõ id faci
endum ſit:quũ ad argumenta cãrum venerimus. Id qđ ego facio tibi quoꝗ faciendum precipiam:vt
argumenta potius numeres ꝙ̃ colligas.& iõ dixit numeranda:deligenda meliora:nam qui numerat
precioſa deligit:qui colligit oĩa ſumit. Numerare:trãſlatio ſumpta a nũmulariis & libripẽdibus. Nũ
mularii qui pecuniã numerãt Libripẽdes:qui expendũt & librãt aurum vel argentũ. Queadmodũ in
pecunia ſiue nũmiſmate:inueniũtur nũmiſmate nullius p̃cii:ita etiã in multitudine argumẽtoꝝ multa
inueniũtur parui momenti:Sed in auro & argẽto qđ pẽditur:nulla fraus eſſe p̃t. Auꝝ qđ nũerat̃:plæ
rũꝗ minus eſt:qđ pẽditur fallere nõ p̃t. Ita ſi orator ea diligẽter exquiſierit vt libripẽs.quũ auꝝ peſet
ea eliget q̃ vtiliſſima erũt. Numerare ſoleo. Quũ inquit argumẽta cãrum cõſidero:nõ tãti argumẽto
rum copiã ꝙ̃ grauitatẽ facio Nõ tam opam do.vt multitudo ſit ꝙ̃ grauitas. Et qm̃:dicit de collocati
one cæteraꝝ partiũ:vicꝫ cõciliandi & mouẽdi. Simul em̃ de diſpõne eoꝝ dixerit.arbitrat̃ hac ratõne.
Nã quia primũ oratoris ẽ docere ad hãc ꝑtem q̃ſi primã reliq̃ due ꝑtes referũtur.vt ita orator doceat
q̃ſi nihil aliud ĩ tota cã agere velit:moueat ãt vl' cõciliet ꝓut ſe locus ĩ tota orõe obtulerit.ergo ad hoc
quaſi fundamẽtũ due ille ꝓprietates referẽde ſunt ſ.cõciliare atꝗ mouere.eſt ergo ipaꝝ duaꝝ ꝑtiũ hec
diſpõ.vt vtrũꝗ arbitrio oratoris eẽ videat̃.vt mõ cõciliet:mõ moueat auditoꝝ aĩos. Nõ igit̃ hãc po
tius aut aliã illaꝝ ꝑtiũ ꝓprietatẽ eſſe vult. Et qm̃ ſenſus ẽ:ꝙ̃uis dixerim tres illas ꝓprietates doceres:
cõciliare & mouere neceſſarias eſſe.tñ ita duabꝰ ꝑtibus ẽ vtendũ.ſ.cõciliatõe & cõcitatione:vt ſꝑ vide
amur docere velle. Oẽs.ſ.auditores Tribꝰ.ſ.docere:cõciliare.& mouere. Docendo:cõfirmatione:
confutatõe. Aut conciliãdo.ſ.ad miſcđiam. Aut permouẽdo ad indignationẽ. Vna ſcꝫ docere. Fe
rẽda pre nobis.i.p̃ferenda & oſtẽdenda. Nihil aliud.i.debemꝰ vnã ex his rebꝰ potiſſimũ oñdere:&
cauſa cæteris ãnponere.& declarat quid ſit illud:vicꝫ docere. Relique due.ſ.conciliare & mouere.
Sicuti ſãguis:queadmodũ inq̲t ſãguis toto corꝑe diffundit̃.ita cõciliatio & cõmotio tota orõe diffu

ſe eſſe debẽt. Nã & pricipia:& qa dixit ſicut in corpe ſanguis fuſus:ita duas illas ptes ĩ oroe optere eẽ incluſas:& ita dicere videt̃:nũc ĩ pricipio nũc ĩ narratõe nũc ĩ cõfirmatõe:nũc ĩ cõfutatiõe nũc ĩ cõclu ſione.ideo ita diſtinguit Cicero dicẽs:cõciliare & mouere exordii:& cõcluſionis ꝓpria ſunt & q̃q̃ in omi orone.i.in omibus ptibus oronis facienda ſunt:tñ potiſſimũ in pricipio & cõcluſione hoc fieri ſolet. Hãc vim.ſ.cõciliãdi & mouẽdi. Permanere:ptrãſire & plabi. Vel pmouere:ſiue ad miam p cõciliationẽ ſiue ad indignationẽ p cõcitationẽ. Sed his ptibus:ſed nõ negauerim inqt Cicero ꝓprius locũ harꝝ duarꝝ ptiũ eſſe pricipiũ & concluſionẽ nõnunq̃ a narratõe:cõfirmatione:& cõfutatione digredi põt orator & ad hãc pmotionẽ pertrãſire. His ptibus.ſ.cõmotioni & cõciliationi. Argumẽtãdo:qa cõmoueret:& cõciliaret auditorꝝ animos:& nihil de cã doceret.

reflectãtur:atq̃ etiã in illo repħẽdẽdo eos:q q̃mime firma ſũt:ea pria collocãt. In quo illos q̃z errare arbitror:q ſiqñ id qđ mihi nunq̃ placuit:quũ pluris adhibẽt p̃ronos:vt ĩ quoq̃ eorꝝ minimũ putãt eſſe ita eũ primũ volũt dicere. Res.n. hoc poſtulat:vt eorꝝ expectatõi:q audiũt:q̃ celerrime occurrat̃:cui ſi initin ſatiſfactũ nõ ſit:mlto plus ſit in reliq̃ cã laborãdũ. Male em̃ ſe res hʒ:quæ nõ ſtatim vt dici cœpta eſt melior fieri videtur. Ergo vt ĩ oratore vt optim⁹ quiſq̃ eſt:ſic in orone firmiſſimũ qđq̃ ſit primũ:dum illud tñ in vtroq̃ teneat̃:vt ea quæ excellũt.ſeruent̃ etiam ad porãdum:ſi que erũt mediocria:nã viciosis nuſq̃ eſſe oportet locum:in mediã turbã:atq̃ in gregẽ cõiiciũtur. Hiſce oibus rebus cõſideratis:tum deniq̃ id qđ primũ eſt dđm:poſtremo ſoleo cogitare.quo vtar exordio;nã ſiquãdo id primũ inuenire volui;nullum mihi occurrit:niſi

Perſuadẽdo:qđ eſt cõciliantis. Commouẽdo:qđ eſt concitatõis. Ab eo qđ ꝓpoſueris.i.ab eo qđ ꝓpoſitũ fuerit in argumẽtatõe:& poſtea tractare incœperis:vt nõ ſolum in exordio & cõcluſiõe ſed etiã in confirmatõe facias. Itaq̃ narratione expoſita:in narratõe potes etiã mouere aios auditorꝝ. Vel argumentis cõfirmatis:in confirmatõe. Refutatis:ĩ cõfutatõe. Vel:qa ad veritatẽ diſiũctionis:ſufficit alterã ptẽm eẽ veram:iõ ſubiũxit:vel in vtroq̃ loco. Oibus:vic; in pricipio:narratõe:confirmatõe:cõfutatione:& cõcluſione. Si hʒ:poſt cõfirmationẽ & cõfutatiõem:etiã poſt narrationem quoq; oportet anim⁹ auditorꝝ cõmoueri. Recte id fieri pt. Dicit cõſiderandã eſſe qualitatẽ & q̃titatẽ:vic; nũqd copioſa & vber ſit materia:an econtra Nã ſi copioſa fuerit materia:poterit in quacũq̃ pte oronis fieri.vt auditorꝝ anios cõmoueas & cõcilies. Neq̃ cauſæ ſunt & gña earꝝ cãrum in qbus poſſum⁹ ad cõmouendũ & conciliãdum auditorꝝ anios ſæpe digredi vbera:& copioſa eſſe conſueuerũt:alioqn non copiam & dignitatẽ habuerũt. Ad agendũ:ſingula ſingulis redde. Ad agendũ:ad grauitatem. Ad ornãdum:ad vbertatem. Grauiſſimæ:ad dignitatem. Pleniſſime:ad copiam. Exitus:a cã ad hmõi digreſſionẽ:& cõmouendi & conciliãdi. Impellantur.ſ.ad indignationẽ contra aduerſariũ concitando. Reflectant̃:a nobis conciliãdo. Atq̃ etiam in illo:poſtq̃ dixit de diſpõne mouendi & concitãdi:nũc redit ad collationẽ argumentorꝝ quæ tripartito diuiſit:ſ.alia eſſe leuia:alia grauia:alia vero grauiorib⁹ ſilia:non tñ ipa grauia. Nunc ergo dicit:quõ hec gña locorꝝ ſunt ordine diſponẽda:& prio qdem repħendẽdos eſſe dicit q prio loco confirmatõis quæq̃ leuiſſima ꝓponũt. Nã quũ auditores parati ſint ad audiẽdum aliqd graue:ipe vero dixerit aliquid leue friuolũq̃ aios auditorꝝ a reliq̃ orone alienabit.& iõ dicit argumẽta grauiſſima in principio oronis eſſe ponenda:quẽadmodum inqt repħendo oratorẽ:q prio confirmatõis loco leuia argumẽta p̃ponit:pari rõne repħendo eos:qui quũ plures p̃ronos ad cãm habuerũt:iubent vnũquẽq̃ leuiſſimũ primo locũ dicere. Nã ſi plures ſunt p̃roni:prim⁹ locus ad dđm dãdus eſt vehemẽtiorib⁹ & potẽtioribus:q plurimũ copia & ornatu in dicẽdo valẽt. Qđ mihi nunq̃ qa nõ ſunt ĩ vna cã plures adhibendi p̃roni. Rõ qa alius aliter cãm tuã probat quo fit:vt q̃ vnus p̃ronus dixerit:alius infirmet. Vt quoq̃ eorꝝ i.quẽadmodũ vnũquẽq̃ eorꝝ leuiſſimũ ꝓponi oportuerat. Res em̃.& reddit rõnem:cur prio loco validiora quæq̃ argumẽta poni debeãt:qa q audiũt expectãt:vt aliqd dicas.quo cãm tuam:firmiter defendas. Sed ſi leue aliqd dixeris:auditores ſpe ſua fruſtratus fueris.& iõ a cã tua abalienabis In reliq̃ cã.i.in reliquo cauſæ.i.in fine. Male em̃ res ſe hʒ.& reddit rõnem. Melior:probabilior & honeſtior:& firmius eã corroborãdo. Ergo vt in oratore. Quẽadmodũ inquit ĩ oratore volo:vt optimus quiſq̃ orator ſit prim⁹ in dđo:ſic ĩ orone volo qđ firmiſſimũ ſit argumẽtum præponatur.

In vtroq̃.ſ.in oratore:& in orone. Vt ea quæ. Nolo inquit vt ĩ pricipio tantũmõ:ſed etiam ĩ confirmatõne oia argumenta firmiora ponas:ſed quibuſdã in confirmatõe poſitis:aliqua etiam ĩ fine ponas valida. Quẽadmodũ em̃ auditor expectat:vt validũ aliquid dicas in pricipio:ita etiam ĩ fine quia poſtremo dictum magis inhæret anis auditorꝝ. Quare firma argumenta ĩ pricipio ponenda ſunt:vt expectationi auditorꝝ ſatiſfacias:ĩ fine vt memoriæ eorum ratõem habeas. Quiſq̃:ſiue orator fuerit:ſiue argumentum.id eſt idem de oratoribus dico:quod de argumentis:vtriuſq̃ em̃ eadem ratio eſt ad porandum. Si quæ erũt mediocria:ecce quõ nunc docet leuia:& mediocria in medio eſſe ponenda:

quæ ſi ſepatim ponerenť:parum virium haberent.i.parum aut nihil valerent.ſi in medio nonnihil ta-
men valeret. Hoc etiã. Quintilian⁹ præcipit faciendũ libro qnto inſtitutionũ:vbi de rõne argumēto
rum pcepta tradit. In turbã.i.in multitudinē argumentoꝝ.i.vilium argumentoꝝ. Grægē. Quēad-
modum grægē hominũ multitudinē ignobilē intelligim⁹.ita intelligit de imbecillib⁹: ac infirmis ar-
gumentis. Hiſce oibus rebus. quia dicturus de diſpoſitõe præcipit quo quæq ps orõnis loco ponē
da ſit.fortaſſe admirari quiſpiã poſſet.ꝙ nõ a principio ſumpſerit diſpõnis præcepta: ſed a confirmati
one & confutatõe:& ab illis tribus pro
prietatib⁹:docendi:mouendi:& conci-
liandi:reddit rõnem cur de diſpõne pri
cipii poſtremo loco agat. Ergo inqt ita
facere conſueui:vt excogitē poſtremũ
quod eſt primũ.i.quod primo dicēdũ
eſt. Nam quia principiũ cũ cauſa cohæ-
ret: vt videatur ex ipſius cauſæ viſceri-
bus ductum:oẽs partes diligēter pri
us conſiderãtur. Principia eñ debent
cauſæ accõmodari:qđ fit quũ diligēter
cauſam exquiſiuim⁹ & explorauim⁹.

Hiſce oibus rebus.vicȝ confirmatiõe
& argumentis ipſius cauſæ.ex trib⁹ ora-
tionis ꝓprietatibus.quas ſupra memo
rauimus. Omibus rebus.quibus con
firmantur noſtra: vel refutanť aduerſari
orum argumēta. Nam ſiquãdo. Quã-
do inquit principia inuenire voluero:
anteq̃ cauſam diligēter ꝑtentauerim:q̃
cunq principia mihi occurrũt:ita mihi
occurrũt:quæ ſunt vel cõmutabilia: vel
cõmunia:vel vulgaria:quæ non magis
huic:q̃ aliẽ cõueniant cauſæ: Poſtremũ
ſcȝ quũ confirmationē & confutationē
& reliquas partes diligenter conſide-
rauerim. Exile:cõmutabile.quo aduer
ſarius leuiter cõmutato vti poſſet. Exi
le:ergo paupertate verboꝝ. Nugato-
rium.nimis longum:qđ eſt inopia rerũ

Illa oratio dicitur nugatoria:quæ ver
bis quidem abũdat:ſententiaꝝ autē in-
ops eſt. Vulgare.i.quod ad plures cau
ſas põt accõmodari. Cõmune:quo tam accuſator q̃ defenſor vti poteſt.quæ vicia in exordiis vitan-
da ſint etiam in arte noua docet. Accurata:ne quid temere dicamus. Acuta.ne longe vagemur.

Inſtructa:ad id qđ dixit nugatorium. Apta verbis:ad id quod dixit exile. Tum vero cauſarum.
propria eſſe debent.ſ.ipſius de qua agitur ſint propria.vt nulli alii cauſæ cõueniant:q̃ illi de qua agi-
mus. Prima eſt enim:& reddit ratõem:cur debent eiuſmodi eſſe principia. Nam principium eſt pri-
ma quædam cognitio totius cauſæ de qua agitur. Si igitur exordium eſt & eſſe debet:quaſi prima co
gnitio eius rei:de qua agitur ipm vero principium ſit a cauſa alieniſſimũ:quõ eius ꝓprietatem ſerua-
bit:ꝑfecto erit a cauſa valde alieniſſimũ. Cognitio:quia cognoſcere incipit auditor qd dicere velit
orator. Permulcere ſ.beniuolentiã compãdo ꝑ rectum exordium. Allicere:attentũ faciendo per
inſinuatõem. In qua. Hoc loco ꝑ exemplum repħendit vicium hoc eoꝝ:qui anteq̃ ad dicendũ veni
ant nil oĩno conſiderant quid primũ:quid ſcđm:quid vltimũ ſit:ſed ex abruto ꝓdeunt ad orãdum ni-
hil oĩno dicere poſſint:qđ cohærere videatur & dicit in hoc vicio verſari philippũ:& hec ſimilitudo ē
a gladiatorib⁹ ſumpta:quã oſtendit nõ eſſe cõgruam:quia nõ ipſi quidem gladiatores ſine rõne tela
mouenť:nec vires profundũt:& tamē philippus hoc dictũ ſæpius in exordienda cauſa vſurpare ſole-
bat.vicȝ quũ dicendo incaluiſſet:tum demũ brachium fortius iactare. Iſtos ſcȝ vulgares. Neſciat.i.
cauſa prius conſiderata atq perſpecta:& ideo nec verbum quidem qđ primũ dicat ſcire poteſt. Bra
chium.i.quũ dicendo incaluerit.hoc dictum a gladiatoribus philippus in exordienda cauſa vſurpare
ſolebat.quũ brachium calefecero.tũc optime pugnabo. Sumit ipſe a gladiatoribus ſimilitudinem:&
tamen non aduertit Et eſt ſenſus. Vt ipſi etiam gladiatores:a quibus hanc ſimilitudinem ſumit Phi-
lippus in pugnando:non ſolent tela iacere:nec vires omnes vno impetu profundere: quod tamen
ipſe quaſi gladiatorum ſimilitudine ductus:illud dictum in agenda cauſa vſurpat. Gladiatores ſunt:
quos nunc dimicatores dicimus. Ipſi autem ſiue haſtis: ſiue gladiis dimicent:non temere haſtas iaci-
unt.ſed quadam aptitudine & arte:vt non ſolum viribus:ſed & venuſtati conſulant. Solent enim pri
us corpus huc & illuc haſtis vel gladiis iacere:vt is qui viderint ſuauē quendã motum faciant anteq̃

aut exile:aut nugatoꝝ:aut vulgare:aut cõe. Pri
cipia ãt dicēdi ſꝑ quũ accurata:& acuta:& iſtru
cta ſentētiis apta verbis:tum vero cãꝝ ꝓpria eē
debēt.prima eſt eñ q̃ſi cognitio & cõmentatio
orõnis in principio:quæq cõtinuo eum qui au
dit:ꝑmulcere atq allicere debet.in q̃ admirari
ſoleo:nõ equidē iſtos qui nullã huic rei operam
dederũt:ſed hominē in primis diſertũ atq erudi
tum philippũ:qui ita ſolet ad dicēdum ſurgere:
vt quod primũ verbũ habitur⁹ ſit:neſciat & ait
idem quũ brachium cõcalefecerit:tum ſe ſolere
pugnare. Neq attēdit eoſ ipos:vñ hoc ſimile du
cat:illas primas iactare haſtas:ita leuiter: vt &
venuſtati vł maxīe ſuiãt & reliqs virib⁹ ſuis cõ
ſulant:nec ē dubiũ qn exordiũ dicēdi vehemēs
& pugnax non ſæpe eē debeat. Sȝ ſi in ipſo illo
gladiotorio vitæ certamine:quo ferro decernit
tñ añ cõgreſſum multa fiũt:quæ nõ ad vulnus:ſȝ
ad ſpēm valere uideãtur:q̃to hoc magis in orõ
ne ſpectãdum:in q̃ nõ vis potius ſed delectatio
poſtulatur:nihil ē deniq. In natura reꝝ oim:qđ

ſe vniuerſum ꝓfundat:& qđ totũ repẽte euolet. ſic oĩa que fiũt queq; agũtur acerrime leuiorib⁹ principiis natura ip̃a ꝑtexuit. Hæc autẽ in dicẽdo nõ extrinſecus aliũde quærẽda: ſed ex ipſius viſceribus cauſæ ſumẽda. Idcirco tota cauſa pertẽtata: ac ꝑſpecta: locis oĩbus inuẽtis atq; inſtructis: cõſiderãdum eſt quo principio ſit vtẽdum ſic & facile repietur: ſumetur eñ ex his rebus q̃ ſunt vberrimæ: vel in argumẽtis vľ in iis ꝑtibus ad quas dixi ſæpe digredi oportere. Ita: & momenti aliquid afferrẽt quũ erunt pene ex intima defenſione deprõptæ: & appebit eos nõ mõ eſſe cõmunes: nec in alias cãs poſſe tranſferri: ſʒ penitus ex ea cã quæ tum agatur defluxiſſe. Omẽ autẽ principium aut rei totius quæ agetur ſignificationẽ habere debebit aut aditum ad cãm & munitionẽ aut quoddã ornamẽtum & dignitatem: ſed oportet vt ædibus ac templis veſtibula & aditus: ſic cauſis principia ꝓportione rerum ꝓponere. Itaq; in paruis atq; frequẽtibus cauſis ab ipſa re eſt exordiri ſæpe cõmodius. Sed quũ

ad rem veniant: & vti faciunt illi ita oratoribus faciendum eſt vt in principio aliquid dicant quod magis auditores delectare poſſet: ꝙ aduerſarios offendere. Leuiter: apte & concinne. Et reliquis viribus ſuis conſulant. i. ne vires omnes in principio profundant: ne procedente pugna vires deficiant. Nec eſt dubium i manifeſtum eſt exordium orationis non debere eſſe vehementia quedaʒ veluti pugna inſtructum. Sæpe eſſe debeat. Quia aliquotiens cauſa ita requirit quum contra eos dicimus: qui facinus tetrum aliquod fecerint incipiamus ab indignatione. Sed ſi in ipſo illo. Si inquit multa faciuut gladiatores que ſpectatorib⁹ placeãt anteq; ad congreſſionem venerint quanto magis facere debet orator vt in principio aliquid dicat iocundum quod auditoribus placeat deinde ſenſim ad cauſam veniat: & incipit aduerſarius vrgere. Gladiatorio vitæ certamine: id eum in illa vita gladiatorum: qui quotidie certant. Ferro decernitur: id eſt nõ verbis decernitur apud gladiatores ſicut apud oratores ſed ferro. Ante congreſſum: id eſt anteq; pugna committatur. Ad ſpeciem: id eſt ad venuſtatem: hoc eſt qđ dixit ſuperius: vt venuſtati ſeruirẽt. Vis quia auditores oratiõe delectari magis ſolẽt: ꝙ vi aliquid eis ſuaderi. Nihil eſt nunc etiam naturali quadam oratione hoc ita faciendum eſſe probat rerum natura ita ſe habet. Quemadmodum omnia natura quadam & certa ratione facit ſi herbas iſpicias. eas videbis ſenſim pullulare ſi arbores anteq; ad debitam ſuaʒ proceritatẽ aſcendant longo ſpacio germinare videbis. Quod igitur natura facit id ita faciendum oratori dicit. Deinſ q; vt breui complectar. Euolet. i. vt a terra germinant arbores: non repente ad ſummum aſcendũt ſed ſenſim: & certo quodam modo. Sic omnia: Etiam que vehementiam quandam requirũt principiis ſolent fieri leuioribus etiaʒ ſi cauſa vehemens fuerit tamen principia leuiora poſtulabit: & hoc per ſimilitudinem rerum oſtendit. Fiunt. ſ. natura. Aguntur. ſ. ingenio conſilio & ratione. Acerrime. i. quæ acrimoniam quandem deſiderat. Pretexuit: incæpit: exorſa eſt tranſlatio a textoribus: & in ip̃a tranſlatione remanet id fieri videmus: Textores enim quum telam texere cœperint leniter primo trahunt ſtamẽ quum vero denſiorem fecerint grauiori manu vtuntur: Hec autem. Sed hæc quæ vt dixi primo leuiter tractari debent ideo principia debent ad ipſa cauſa ſumi: ne videantur eſſe aliena: vt etiam a principio diximus. Extrinſecus: extra cauſam. Aliunde: id eſt ex alia re quæ ad cauſam non pertineat. Ex ipſius viſceribus: id eſt ex probatione quæ diuiditur in confirmationem: & confutationem. Nam vt ait idem Cicero tota ſpes vincendi ratioq; perſuadendi in confirmatione: & confutatione poſita eſt. Hæc enim ſunt quaſi firmamenta cauſæ. Iccirco tota cauſa pertentata: & hæc cauſa cur poſtremo cogitem quod primum eſt dicendum. Et ſimul reddit rationem: cur primum de diſpoſitione argumentorũ præcipiat: Pertentata: id eſt perquiſita: & veſtigata. Perſpecta: id eſt precognita. locis ſcilicʒ argumẽtorum quæ ad confirmationem: & confutationem pertinent. Inſtructis: id eſt ordine diſpoſitis. Et id eſt quod precipimus quomodo locari debeant argumenta. Sumetur: ſcilicet confirmatione confutatione: & commotione. Vberrime: quæ copiam quãdam habent. His partibus: videlicet in commotione: aut concitatione: aut confirmatione: quia has intelligit partes mouere docere: & conciliare. Ita & momenti aliquid afferent: Nunc reddit rationem cur ex his cauſæ viſceribus ſint ſumenda principia: vel a locis probandi in quibus beniuolentiam conciliatur probandi: id eſt confirmandi. Si ex his locis inquit principia ſumpta fuerint nullum ſuperiorum viciorum incurrere poterit orator vt exordium vel commune: vel nugatorium ſit ſed propriũ ip̃ius cauſæ de qua agitur. Depromptæ: excæpte & exhauſte. Communes: quibus aduerſarii nihilominus vti poſſunt.

In alias cauſas: vt ſint vulgares. Defluxiſſe: duplici tranſlatione: defluxiſſe tanquam a fluuio deriuaſſe: & tanquam a flore pululaſſe. Omne autem principium. Nunc latenter ipſius principii partes tangit: quæ ſumuntur a partibus: mouendi: conciliandi & docendi. Aut rei totius: videlicet per partes docendi nam quum in principio ſignificamus quid dicturi ſumus primum a parte docendi: quia

docere nihil aliud eſt ꝙ̃ oſtendere id qđ probare volumus. Aditũ ad cauſam: per concilſationẽ: quũ
auditoꝝ aíos nobis cõciliamꝰ latenter. Quoddã ornamẽtũ: & hoc ꝑ amplificatioꝫ: & ſimul tres ꝓprie
tates exordii tãgit: quũ attẽtũ beniuolũ: & docilẽ facimus auditorẽ. Aditũ.ſ. beniuolẽtiã cõciliãdo
ꝑ principiũ & inſinuatioꝫ: q̃ latẽter ad exordii cõmoditatẽ nos venire facit: g̊ q̃dã q̃ſi ꝓnunciatio faciẽ
da eſt anteꝙ̃ ad cãm veniamus. ꝑ quã beniuolentiã cõparamus. Quoddã ornamẽtũ.i. attẽtos facien
do: Tũc eñ attentos facimus quũ oñdimus nos magna noua: & inuſitata dicturos eſſe. In q̄bus q̃dã
dignitas eſſe vĩ: ita vt intelligamur. nõ
diſſentiũt hæc ꝓ̃cepta ab his q̃ Cicero in
arte noua tradit. Hic dicit ſumẽda eſſe
principia a tribus his ꝓprietatibus ora
toris: ſed in aliis tribꝰ ꝓprietatibꝰ.ſ. do
cẽdi: mouẽdi: & cõciliãdi: quia per ꝑteꝫ
cõciliandi beniuolos faciamꝰ: ꝑ ꝑtẽ do
cẽdi dociles: ꝑ ꝑtẽ cõcitãdi & cõmouẽ
di attẽtos. Sed oportet vt ædibus Nũc
docet quõ nugatoriũ exordiũ ſit fugiẽ
dũ ꝑ ſiſitudinẽ q̃madmodũ veſtibuluꝫ
ſit ædibus ꝓ magnitudine ipſaꝝ ita etiã
principia orõnis ꝓponi debẽt ꝓ magni
tudine eaꝝ. pari rõne ſi domus fuerit an
guſta & breuis veſtibulũ anguſtiꝰ & bre
uius eſſe debet: q̃ ſi ampla veſtibulũ am
plũ eſſe debet. In ædibꝰ.ſ. hoim. Nam
ædes plurali numero hoim ẽ: in vtroꝙ̃
numero deoꝝ. In tẽplis deoꝝ veſtibu
la: introitꝰ. Et dicta ſunt veſtibula: eo ꝙ
veſtiãt ianuã vel ꝙ ea pars ſit veſte cõſe
crata: vel a ve.i. diu. & ſtãdo: Vt Gellio
placet: Proportiõe reꝝ.i. ꝓ quãtitate re
rũ. Itaꝙ̃ ergo in frequẽtibus.i. invſitatꝰ
& paruis cãis ſepe cõmodius eſt ordiri
ab ipſa re: quia cauſe parue & vulgares:
nõ requirũt longitudinẽ exordii: quip
pe quæ ab omnibus notæ ſunt ideo omiſſo exordio ab ipſa re nonnunꝙ̃ incipimus. Frequentibꝰ.i.
vſitatis atꝙ̃ vulgaribus. Sed quum principio erit vtendum.i. quum grauiores erunt cauſe. Quod
plerumꝙ̃ erit: quia ex maiore parte cauſe ſunt eiuſmodi: vt exordium requirant. aut ex reo. aut ex ad
uerſario: aut ex his apud quos agetur. Ex reo. Diceret aliquis vĩ Cicero hoc loco ſibi diſſentire. Naꝫ
quũ ante dixerit principia ex ipſis viſceribus.ſ. docendi: mouendi: & conciliandi ſumenda eſſe: nũc di
cit principii proprietates eſſe ſumendas: aut a reo: aut ab aduerſario: aut a re: nõ tñ aliud dicit ꝙ̃ ſup̄ di
xerat. Nã ſi beniuolentiam nobis conciliare volumꝰ neceſſe eſt vt ex his locis principia ſumamꝰ quũ
aut officium noſtrũ: aut clientis laudamus: aut odiũ: vel inuidiam concitamus. Hæc igitur ſumitur a
reo quũ auditores contra aduerſarios concitamus: Rurſus attentionẽ facimus: quũ oſtendimus bre
uiter quibus de rebus dicturi ſumus & ita ſumimus ex re que pars eſt docẽdi. Sꝫ diceres fortaſſe. Er
go eſt iteratis nõ eſt. Nã quũ dixerit a tribus partibus principia eſſe ſumẽda.ſ. mouendi: docẽdi: & cõ
ciliandi. Docuit ex quibus locis ducerent̃. Nũc aũt q̃madmodũ faciendũ ſit oſtendit. Ex reo. Oñdit
quõ a perſona noſtra vel clientis poſſumus ſumere principiũ vicꝫ a parte cõciliandi: nõ eñ reũ appello
eũ qui dãnatus eſt ſed ad quẽ res ꝑtinet. Reos appello quoꝝ res eſt ꝑ parenthesim legẽdũ eſt. Siue illi
nocẽtes ſint ſiue innocẽtes rei dñr: de quoꝝ re agit̃. Quoꝝ res eſt.i. eos quoꝝ res intereſt de q̃ agit̃:
Virũ bonũ. Ergo hæc pars eſt cõciliandi: quũ officiũ noſtrũ ſine arrogãtia laudãdo extollimꝰ ſicut Ci.
docet in arte noua. A ꝑſona nr̃a beniuolẽtiã cõꝑabimus: ſi officiũ nr̃m ſine arrogãtia laudabimꝰ. Cala
mitoſuꝫ quũ inopiã: ſolitutinẽ & calamitatẽ nr̃am ꝓferimus. Miſericordia quũ iudices dicimꝰ eſſe cle
mẽtes: & ab his petimꝰ vt nr̃i miſereant̃. Ex aduerſario ſi oñdimꝰ aduerſariũ improbũ auarũ potẽtẽ:
& crudelẽ. Ex re ſi ꝑ ãplificationẽ & cõcitationẽ & ſimul etiã ꝑ cõciliationẽ. Crudelis cõtra ius huma
nũ. Neſanda contra ius diuinũ. & quũ ius diuinũ & humanũ violat̃. Et hic locꝰ eſt amplificatiõis quũ
crudele oñdimus eſſe id qđ aduerſarius defendit. Preter opinionẽ Hic locus eſſe poterit cõmiſeratio
nis ſi oñdemus preter opinionẽ ab iis nõ offẽdi a quibus minie oportebat vel bona ex his ſperaſſe: &
aduerſa nobis eueniſſe: qđ plurimũ ad cõmiſerationẽ valet vt apud Virg. oñdimus in cõploratiõe ma
tris Euriali: Tu ne illa ſenecte Sera meæ requies potuiſti linquere ſolam. Crudelis nec te ſub tãta peri
cula miſſum Affari extremũ miſere data copia matri &c. Immerita vicꝫ ſi oñdemus nos ab his læſos
eſſe a quibus minie oportebat. Miſera ſi oñdemus nos ab his diuelli: q nobis chari ſunt & eſſe debẽt
Ingrata: ſi ab his nos offendi oñdemus de q̄bus benemeriti ſumus. Indigna ſi maiores ab inferiori
bus aliquid indignũ acceperint. Noua: ſi ea nõ vulgaris: aut nobis id priꝰ nũꝙ̃ euenerit: vt oñdamꝰ
nũꝙ̃ id nobis antea factũ fuiſſe & hoc plurimũ valet ad amplificationẽ: quũ peccatũ tale eſſe oñdimꝰ

erit vtẽdum pricipio: qđ plærũꝙ̃ erit aut ex reo
aut ex aduerſario: aut ex re: aut ex eis apđ quos
agit̃ ſnĩas duci licebit. Ex reo: reos aũt appello
quoꝝ res ẽ. q̃ ſignificẽt viꝝ bonũ q̃ liberalẽ q̃ ca
lamitoſuꝫ q̃ mĩa dignũ q̃ valeãt cõtra falſam cri
miationẽ. Ex aduerſario: hiſdẽ ex his locis fere
cõtraria ex re ſi crudel' ſi nephãda ſi ꝑter opionẽ
ſi imerita: ſi miſera: ſi igrata: ſi idigna: ſi noua: ſiq̃
reſtitui ſanariꝙ̃ nõ poſſit Ex iis ãt apđ quos age
tur: vt beniuolos: bñ exiſtimãtes efficiamus qđ
agẽdo meliꝰ efficit̃: ꝙ̃ rogãdo ẽ id q̄dem i totã
orõnẽ cõfundẽdũ nec mime i extremã ſꝫ tñ mul
ta pricipia ex eo gñe gignũtur. nã & attẽtũ mo
nẽt græci vt pricipio faciamꝰ iudicẽ & docilẽ q̃
ſũt vtilia ſꝫ nõ pricipii magis ꝓpa ꝙ̃ reliq̃ꝝ ꝑtiũ
faciliora etiã i pricipiis ꝙ & attẽti tũ maxie ſunt
quũ oĩa ſpectãt & dociles magis initiis eſſe pñt:

Illuſtriora.n.ſũt q̃ in prĩcipiis ꝙ q̃ ĩ mediis cauſ dicũtᷣ:aut arguẽdo:aut refellẽdo. Maxĩa ãt copia prĩcipioꝝ ad iudicẽ:aut alliciẽdũ:aut ĩcitãdũ ex his locis trahitᷣ:q ad mot⁹ aĩoꝝ cõficiendos inerũt ĩ cã quos tñ totos explicare ĩ principio nõ optebit:ſ; tñ ĩpelli iudicez prĩo leniter vt iã ĩclinato reliq̃ incũbat oro. Cõnexũ aũt ita ſit prĩcipiũ cõſeq̃nti orõni vt nõ tãꝙ cytharedi premiũ afflictũ aliqd ſed coherẽs cũ oĩ corpe membrũ eſſe videatᷣ. Nã nõnulli:quũ illud meditati ediderũt ſic ad reliq̃ trãſeũt vt audiẽtiã ſibi fieri velle videãtur. At eiuſmõi illa ꝑluſio debet eſſe nõ vt ſanitiũ q vibrãt haſtas añ pugnas q̃bus ĩpugnãdo nihil vtũtur:ſ; vt ĩpis ſententiis:q̃bus ꝑluſerũt:vel pugnare poſſint: narrare vero rem qđ breuiter iubet:ſi breuitas appellãda eſt: quũ verbũ nullũ redũdet breuis eſt. L. Craſſi oro ſi tũ eſt breuitas quũ tantũ verboꝝ eſt q̃tũ neceſſe eſt nõnunq̃ id opus eſt:ſ; ſæpe obeſt vel maxime ĩ narrãdo:nõ ſolũ qđ obſcuritatez affert:ſ; etiã qđ eam virtutẽ quæ narratõis eſt maxime: & iocũda & ad ꝑſuadẽdu; accõmodata ſit tolli videtᷣ. illa nã poſtq̃ exceſſit ex ephebis q̃ lõga

vt nullo remedio ſanari poſſit. Ex iis. Et oſtẽdit iam a reo:& ab aduerſario:& a re ipſa ſumi poſſit. nũc a iudicibus. Ex iis.ſ.duci licebit ſententia. Bene exiſtimantes.i.bene de nobis opinantes. Sed quõ hoc fieri poterit. Quod agendo.i.tractando cauſam. Nã quũ cauſam tractamus: & eã oſtãdimus honeſtã eſſe dignãq; bono:proboq; viro:incipiunt bene de nobis eſtimare iudices. Qđ.ſ. bonaz de nobis eſtimationẽ habere. Rogando.ſ.ſuppliciter tractando vt noſtri miſereantur. Eſt id quidẽ. Hoc vic; vt beniuolos reddamus auditoꝝ animos:debemus per totam orationẽ efficere. Sed hoc quidẽ plurimũ principiis cõuenit. Cõfundẽdũ per miſericordiã. In extremã.i. ꝑ oratione & cõcluſione potiſſimũ. Multa.ſ.beniuolẽtiæ: q̃a maior pars principioꝝ hoc habere ſolet vt beniuolos ſtudeant reddere auditores. Nã vere inq; plurimu; orator debet elaborare in principiis: vt beniuolos ſtudeant reddere auditores. Nã. Vere inq; plurimũ orator debet elaborare ĩ principiis: vt beniuolos reddat auditores. Nã græci etiã volũt:vt & attẽtos:& dociles faciam⁹ auditores quorũ neutrũ mihi faciendũ eſſe videtᷣ ĩ prĩcipiis:quia alteꝝ ex iudicib⁹ ducitᷣ:alterũ ex ipſius exordii claritate cõficitᷣ quũ igitᷣ expectatione ſua attẽti ſunt ipſorũ exordioꝝ claritate dociles efficiuntᷣ auditores Quæ ſunt vtilia.i. quæ nõ negauerim eſſe vtilia. Sed nõ vere inq̃nã nõ ſunt in principiis neceſſaria immo ſunt a principio aliena Illuſtriora clariora. Arguẽdo. Quia nõ dubiũ eſt ergumenta:ſiue confirmãdi:ſiue cõfutandi obſcuriora eſſe q̃; principia ideo quia nõ pñt tãta claritate tractari:aut arbuẽdo nr̃a argumẽta cõfirmãdo. Refellendo.i.argumẽta aduerſarioꝝ refutãdo. Maxia aũt copia: Vere inquã & beniuolẽtia principiũ ſumitᷣ:ſed precipue ex ea parte cõciliationis:aut cõcitationis:quæ a vi cauſe nobis offeruntᷣ ſenſus eſt. Quu; a beniuolentia principiũ ſumitᷣ:vel cõcitãdo: vel cõciliando quoꝝ vtrũq; ex reo: req; ipſa efficitur:id potiſſimum eſt quod ex vi cauſæ ſumitur. Vult ergo tametſi beni lentia per concitationem ſiue conciliationem trahatur ex reo tamẽ ex re ipſa.i.ab his potius: que ſunt in cauſa de qua agitur. Alliciendum ſcilicet conciliando nobis. Incitandum contra aduerſarios. Ad motus animorum:ſcilicet conciliandi & concitandi. Non oportet inquit vniuerſos locos concitationis: aut conciliationis ſimul exponere vt ſint quaſi quædam ſemina quæ in oratione tractabuntur. Inclinato labefacto. Et eſt ſimilitudo a mole. quam qui euetere tentat ſemel commotam: maiore deinde impreſſione vrget. Si ergo qui primum animum iudicis attigerit: deinde grauius impellit. Impelli:per exordium. Incumbat.inſtet. Connexum. Nunc docet non eſſe a proemio ex abruto ad narrationem tranſeundum:ſed ita narrationem oportere proemio coniungi: vt ipſi⁹ proemii narratio eſſe videatur.& per ſimilitudinem oſtendit hoc vitium rhetorum Faciunt inquit vt cithare di:qui primum digitis:& pectine cordas percutientes conuocande multitudinis cauſa: modos dant qui tamen cum reliquo cantu minime conueniunt:& q̃uis hoc non conueniat cum reliquo cantu nõ tamen ita debet eſſe oratio:ſed ita debet conuenire cum proemio quodammodo ipſius pars eſſe videatur. Coherens.i.vt proemium videatur eſſe relique orationis membrum nam exordium eſt membrum ipſius orationis. Nam nonnulli. Quum inquit acurate principium peregerint:ita deinde tranſeunt ad reliquã orationẽ vt videantᷣ ſe nolle audiri eo quia oro videtᷣ eſſe a principio: & ideo quia ita dñt faciunt auditores eſſe alienos. Atq; eiuſmõi alia ſilitudine per cõtrariũ vtitᷣ Sannites antiquã manũ cõſerã haſtas q̃tunc alienas a pugna nã diuerſis haſtis aliis meditantᷣ aliis faciũt. S; nõ ita inq̃t faciendũ eſt oratori vt q̃madmodũ ille priæ haſtæ a vera pugna ſunt aliene:ita etiã reliquũ orois alienũ ſit ab ei⁹ prĩcipio. Preluſio.i.ꝓemiũ ſiue ꝑludiũ.vtrũ q̃; a ꝑludẽdo dr̃. Haſtas.ſ.alienas a pugna preludiũ eſt ꝓfatio cuiuſlibet rei. Ipſis ſentẽtiis q̃s in principio oratores poſuerũt. Pugnare:in argumẽtãdo ad perſuaſiõ;. Narrare vero:poſt ꝗ̃ ſatis ꝑcepit quõ & q̃liter principia ſumere debeam⁹ nũc trãſit ad narrationẽ quomodo cauſam noſtrã narrare debeamus.i.qualis eſſe debeat narratio nam oportet vt nar-

eſt narratio :mores adoleſcētis ipſius:& ſeruilis ꝑ
cōtatio mors chryſidis:vultꝰ & forma:& lamē
tatio ſororis:reliq̄ ꝑuarie iocūdeq̄ narrat̄. Qđ
ſi hac breuitatē q̄ſiſſet effert̄ funꝰ ad ſepulchrū
venimꝰ:i ignē poſita ē: i bis vero decē verſicul̄
totū conficere potuiſſʒ:q̄ꝙ hoc ipm:effertur &
imus:cōciſuʒ ē ita vt nō breuitati ſeruitū ſit ſʒ ma-
gis venuſtati .Qđ ſi nihil fuiſſʒ:niſi ignē poſita ē
tn̄ res tota cognoſci facile potuiſſʒ :ſed & feſtiui
tatē hʒ narratio diſtincta ꝑſonis:& interpuncta
ſermōibus:& ē probabilius quod geſtum eē di
cas:qn̄ queēadmodū actū ſit exponas & multo
aptius ad intelligēdū ſi ſic cōſtituit̄ aliqn̄ ac nō
iſta breuitate ꝑcurrit̄ .Aptā ei narrationē tā eē
oportet:q̄ꝙ cæteras orōnis ꝑtes.ſʒ hoc magis in
hoc elaborādū.qđ & difficiliꝰ ē nō eē obſcuꝝ i
re narrāda q̄ꝙ aut i pricipio aut i argumēto:aut in
purgādo aut ꝓrādo . Et maiore ꝑiculo hæc ꝑs
orōnis obſcura ē q̄ꝙ cæteræ vel qa ſi quo alio i lo
co ē dictū qđ obſcuriꝰ tm̄ id perit:qđ ita dictū ē
narratio obſcura totā obcecat orōnem. vel ꝙ
alia poſſis ſemel.ſi obſcuriꝰ dixeris,dicere.alio
loco planius:narrationis vnus eſt in cauſa locus.

ratio ſit breuis dilucida & veriſimilis:que aūt vicia fugienda ſint:partim hoc loco docet:partim in prio rhetoricoꝝ explicat. Sed Quintil.de narratione copioſius.q̄madmodum de oibus precepta tradidit. Iubēt.ſ.rhetores.Duplici aūt modo rem aliquā breuē narrare poſſumus. Quū nullum verbū redundet laudat nūc Craſſi breuitatē:cuiꝰ narratio ſicut verbis nō abūdabat ita ēt nō carebat.ita ipe narrat: vt nullū verbū ſupfluū in orōne ponat . Qui ſupflua nō ponit neq̄ etiā neceſſaria relinquit ſʒ ſi inquit breuitas dicēda eſt ,quū nullū verbū niſi neceſſariū ponit̄:ea aliqn̄ vti debemus. Nō negauerim inqt hac breuitate eſſe vtendū ſʒ nō ſp. Nōnūq̄ .i.aliqn̄ duobus vicʒ tꝑibus aut quū res nota fuerit auditoribꝰ aut nulla narratione indigeat quū narranti paꝝ cōmoda videat̄. Sed ſæpe. Vel qa quū breuior fuerit obſcurā faciet orōʒ.vel ꝙ etiā ea q̄ in orōe eſſe debet iocūditas ad ꝑſuadēdū accomodata.in tāta breuitate orator eā cōſeq n̄ poterit: qa quū breuitati ſtudet orator obſcurior efficit̄. Illa.Et vult oñdere ꝑ exēplū nō ſp vtēdū eſſe oratori hac breuitate orōnis: vt nullū verbuʒ niſi neceſſariū ponat. Nā & poeta optimus Terē.narratiōʒ facit: nō tāta breuitate circūſcriptā:ſed aliqn̄ ꝓlixioreʒ. vt pote q ſtudebat etiā venuſtati orōis. Soſia:q eſt apud Terē. In illa.ſ.narratione. Vultus.ſ.puelle:quā amabat pāphilꝰ. Sororis q̄ credita eſt falſo ſoror Chriſiſidis: Iucūde:qa varietas affert iocūditatē:& ideo recte dixit: qa vnū ſeqt̄ ax altero. Nā varietate perſonaꝝ iocūditas q̄dā reddit̄ q̄ ſatietatē fugat. Percūtatio.ſ.Soſie q interrogat heꝝ ſuū:& interrogationē: facit orōʒ minie moleſtā:ſed potius iocūdā. Peruarie.ſ.locutiōe perſonaꝝ. Iocūde varietate ſermonū. Qđ ſi ꝓbat hoc loco Cicero id qđ dixit.ſ. terentiū nō ſtuduiſſe breuitati. Effert̄:qđ eſt ꝓrie funeris. Imus ꝓſequimur ad ſepulcrū vbi ſepeliēda erat . Totū.ſ.perfice orationē vniuerſam. Qꝫq̄. In hac ꝑtē effert̄ &c.dixi breuitatē eſſe ſed tamē potius eſt cōciſio.i.ornatio verbi que fit ꝑ articulū. Articulus em̄ eſt quū ſingula verba interuallis diſtinguntur concioſa oratione & huiuſmodi articuli:quam conciſionem appellat. Conciſum:vt ſummatim comprehendi poſſit. Quod adhuc magis confirmat non magis venuſtati q̄ breuitati ſeruit.nam ſi breuitati ſeruiet:breuius dicere potuiſſet videlicʒ in ignem poſita eſt. Ex hoc intelligi potuerant omnia ſuperiora ſ.effertur. Imus ad ſepulcrum &c: Ergo quum breuius dicere potuiſſʒ apparet eū nō tā breuitati ſtuduiſſe:q̄ venuſtati: Diſticta perſonis ſcilicet:Simone & Soſia. Inter puncta ſermonibus.i. inter locutione conſtituta:& ſermonū varietate . Et probabiliꝰ ꝑterea etiā alia ratio eſt quia probabilius narratur quum non ſolum aliquid egeſtumſſe dicas:ſed etiam quemadmodum geſtum ſit exponas.nam ſi poeta dixiſſet in ignem poſita eſt non feciſſet rem probabilem. Eſt probabilius.i.magis probabile erit ſi narrabis:vt non ſolum geſtum eſſe dicas ſed etiam quemadmodum geſtum ſit exponas. Ex quo apparet verum eſſe quod Horatius dixit. Vincit Therentius arte quod geſtum dicas.ſ. in ignem poſita eſt. Quemadmodum actum ſit:vt effertur:imus : ad ſepulchrum venimus. Et multo apertius ad intelligendum:nunc rationem reddit : cur eiuſmodi facienda ſit narratio in cauſis:ꝙ ſi longior fuerit multo apertiorem cauſam faciet. Si ſic conſtituitur:ſcilicet narratio interpoſitione perſonarum. Iſta breuitate:ſermonis:vt factum eſt a Terentio. Pulchra differentia inter conſtituere & percurrere.conſtituere enim eſt diligenter aliquid componore:precurrere autē eſt aliquid vel negligentius : vel curſum pertranſire .

Percurritur.i.celeriter pertranſitur.ergo ſi vt conſtitui narratio erit aperta:valet ad claritatem ipſius: Aperta autem debet eſſe narratio non minus q̄ cætere partes orationis:& non parum poterit conferre:ſi eam apertius compoſuerimus. Apertam.i.dilucidam eſſe narrationem. Dixi non minus:ſed fortaſſe etiam magis : quod multis rationibus probabit. Nam ea quæ dicuntur in narratione poſſunt plus obſcuritatis habere:q̄ ea quæ in cōfirmatione & vbi difficultatis maior eſt in re declarāda ibi etiā multo plus diligētie eſt adhibendū. Difficilius Hic dicit principia:& argumēta faciliꝰ intelligunt̄ : q̄

narratio. Ergo quia illa facilius intelliguntur: ꝙ̃ hæc: debemus prius ſtudii ac diligentiæ in narratione ponere: que nõ tam facile intelligitur. In argumēto.ſ.confirmando. In purgando: confutando obiecta ab aduerſariis.ſ.in confutatione. In perorãdo.i.in concludēdo. Hæc pars orõnis: Aliã rationē adducit: quia ſi narratio intellecta non fuerit: non poterũt facile reliqua intelligi. Vel quia ſi in principio aliꝙ̃ ſentenciã dixeris obſcurius tm̃modo ei parti obeſt. Rurſus ſi in argumēto aliꝙ̃ partē dixeris obſcurius illa pars tm̃modo nõ erit intellecta. At ſi narrationē obſcurã feceris: non illa pars tm̃mõ ſed ne reliq̃ quidē oratio poterit intelligi. Vel ꝓ etiã.i.maiori ēt cũ ꝑiculo narratio obcecat: ita vt intelligi nõ poſſit. Planiꝰ apꝑtiꝰ. Qđ alia: q̃ ꝑtinēt ad pricipiũ. Quo loco: aut in principio: aut in argumēto. Perit.i.tm̃mõ nõ intelligitur. Narratio: Sed narratio obſcura nõ ſibi tm̃ nocet ſed etiã vniuerſe cauſæ: Alia ratio eſt cur periculoſius ſit obſcurã facere narrationē: qa ſi vel in principio vl' in argumēto nõ ſatis planũ dixeris: poteris redire & repetere & id planius dicere. At nõ ita ĩ narratiõe fieri debet. Nã vbi ſemel narraueris cauſaꝫ non tibi licebit rurſus ad cauſaꝫ redire. Dixeris.ſ.aliꝙ̃ q̃ pertinent ad principiũ vel ad argumentũ planius vt intelligaᵗ qđ antea minꝰ cognitũ fuerit. Erit aũt ꝑſpicua. Q̃n quidē in qt tm̃ cõmodi affert narratio breuis: atꝫ dilucida tãtũꝙ incõmodi obſcura videamꝰ qbus modis ꝑſpicua poſſit eē narratio. Perſpicna: dilucida & idem dicit hoc loco qđ in arte noua ſꝫ aliis verbis

Erit ãt ꝑſpicua narratio: ſi verbis ſuſcitatis: ſi ordine tp̃m cõſeruatio: ſi nõ ĩterrupte narrabiᵗ. ſꝫ qñ vtēdũ ſit aut nõ ſit narratõe: idē conſilii: neꝙ ei ſi nota res ē nec ſi nõ dubiũ ſit: qđ geſtum ſit narrari opter. Nec ſi aduerſariꝰ narrauit niſi ſi refellemꝰ. Ac ſi qñ erit narrãdũ: nec illa q̃ ſuſpitionē & crimē efficiēt: cõtraꝙ nos erũt: acriter ꝑſeq̃mur. & qcqd poterit detrahamꝰ ne illđ qđ craſſus ſiqñ fiat ꝑfidia nõ ſtultitia fieri putat: vt cauſe noceamꝰ accidat. Nã ad ſũmã totiꝰ cauſe ꝑtinet: caute an cõtra demonſtrata res ſit: ꝙ oĩs orõnis reliq̃ fons ē narratio. Seqᵗ vt cã ponaᵗ: in quo videndũ ē quid in controuerſiã veniat: tũc ſuggerēda ſunt firmamēta cauſæ coniuncta

Vſitatis ne quid noue dicamus. Ordine temporum: conſilii vt res exponãtur: vt geſtæ fuerint: aut vt fieri potuiſſe videantur. Si non interrumpatur.i.ſi non ad aliam rem tranſeamus. Sea quãdo ſit vtēdum aut non. Nunc tangit tria tempora eſſe quibus narratione vti non eſt opus: vel ſi res ipſa per ſe clara fuerit & aperta iudicibus: aut quum facilis ſit intellectu: vel quum ipſa nobis narratio obeſſe poſſit. Et docet quid facere debet orator quum narratio nocere nobis videbitur. Debemus enim narrationis partem capti narrare: & narrando diluere: quum partem vnam rei propoſuerimus illam diluerimus: & ſimiliter aliam. Nota: quum iudicibus vel auditoribus nota erit res de qua agitur non enim tunc opus erit narratione. Nec ſi aduerſariis quia partim diluendo refellemꝰ: quod ab aduerſario nobis obiectum fuerit. Ac ſiquando. More ſuo poſtꝙ̃ docuit quid faciendum docet quid faciendũ nõ ſit. Neꝙ enim ſatis eſt bona ſequi: niſi mala etiam aufugeris. Si quando erit narrandum.i.ſi aliquãdo narratione opus erit. Noceamus.i. detrimenti aliquid afferamus. Et quicquid.i.ſuſpicioſum criminoſum: & contrarium nobis. Ne illud: id de quo ſuperius dicit videlicet quum Antonius dixit: non ſolum ſolere quæ in cauſis vtilia eſſent ſed etiam ea vitare quæ nocitura eſſent. Et Craſſus ei reſpõdit: nõ ſibi magni oratoris videri non tam qui ea vitaret quæ neceſſaria eſſent: ꝙ̃ qui diceret que vtilia forent. Perfidia quia perfidi eſſe dicebat oratoris qui id faceret. Nam caute quia a narratione vnius inquit cauſa dependet: ergo ſi narratio aut caute: aut temere tractata fuerit vniuerſe cauſe aut prodeſſe: aut obeſſe poterimus. Prodeſſe ſi caute. Obeſſe: ſi temere. Contra ſ.non caute: ſed temere. Quod omnis reliqua. Et quamobrem dicit pertinere ad vniuerſam cauſam: qualis fuerit narratio aut temere: aut caute dicta quia narratio eſt fons: & origo quedam totius orationis.

SEQVITVR VT CAVSA. Hec eſt ſecunda pars huius capitis in qua docetur quomodo ſit ptienda & confirmanda cauſa. Et partitio cauſe bene ſubiungitur naurationi: quia prima pars orationis eſt exordium: ſecunda narratio: tercia diuiſio eſt. Ergo narratione perorata. ſequiᵗ vt de partienda cauſa.i.de deuiſione dicat. Fons origo: quia ex narratione omnia confirmande cauſe argumenta ſumũᵗ.

Vt i cauſa ponaᵗ: confirmandi cauſa. Poſitio cauſe eſt quam diuiſionem appellant. Ponaᵗ diſtiguatur ſm eos qui quadripartitã eſſe voluerunt confirmationem: quia diſtributio in duas partes diuidiᵗ. Prima pars eſt quid nobis conueniat cum aduerſariis. Alia eſt diſtributio que diuidiᵗ in enumerationem: & expoſitionē. enumeratio eſt quũ numero dicimus: quot de rebus dicturi ſumus. Cauſa autem non oportet niſi tribus partibus contineri. expoſitio quum exponimus quibus de rebus acturi ſumus per expoſitionē eñ nõ modo cauſam noſtram diuidimus: ſed ſimul etiam demonſtramus: quibꝰ de rebus in tota cauſa dicturi ſumus. ergo quum dicit ponatur cauſa: ſignificat per diſtributionem: aut numerando: aut exponendo. In quo videndum eſt. & deinde oſtendamus quid nobis cum aduerſariis conueniat: & in quo cauſe controuerſia verſatur. eo enim omnis vtriuſꝙ orationis ratio conferenda eſt. nam controuerſia eſt in eo quod aduerſarii a nobis diſſentiunt vt quoddam quaſi obiectum habeamus: quo omnes vires orationis noſtre intendamus, & hoc vltimũ dicit nõ valde eſſe neceſſariũ

Tunc.i.poſt apertam cauſe controuerſiam.i.vbi diuiſeris cauſam: & quid in controuerſia ſit oſtẽderis Cõiũcta: Vult cõfirmationẽ & confutationẽ quaſi vnã partẽ orõis tractari:quia ſicut ſupra diximus fuerũt nõnulli:qui quadriptito orõnẽ diuiſerũt:quos nũc ſequit̃ antoniꝰ.ſ.exordiũ:narrationẽ argumẽtationẽ:& porõnẽ.Nã ſicut videris argumẽtatiõi:& cõfutationi diuiſionẽ ꝑmiſcet & vult diuiſiões eſſe q̃ſi quandã ꝓpoſitionẽ cõfirmationis nã ꝓpoſitio eſt ꝑ quã exponimꝰ id qđ ꝓbare volumꝰ & ꝓpterea ꝑ ſiſitudinẽ q̃ndã vult diuiſionẽ eſſe ꝑtẽ confirmatiõis.quẽadmodũ ꝓpoſitio eſt pars argumẽtationis:ita etiã vult vt diuiſio ſit ꝓpoſitio eaꝝ rerũ quas cõfirmaturi ſumꝰ. In firmandis.i.refellendis. Vult ꝓbationẽ eſſe quoddã quaſi genꝰ: deinde partes ſint cõfirmatio.& cõfutatio.nã oratio q̃tuor partes habet exordiũ narrationez ꝓbationẽ:& perorationẽ. Et ꝓbatiõis partes deinde volebat eſſe confutatiõz & confirmationẽ. Ratio.i.preceptio. Quæ ad ꝓbandũ.i.quã ꝓbatiõez appellamus. Reprehenſionẽ querit.i. confirmationẽ cõtinet. & confutationẽ tãq̃ ſuas partes. Sed quia:Quari inq̄nit volumus has duas partes ſub vno genere contineri:quia cõiuncta ſunt & vi:& natura:vtilitate & ratione vt altera ab altẽra ſeiũgi:ac ſeparari nl̃lo modo poſſint Reprehendi:refelli & cõfutari: quia tã confirmatio q̃ confutatio perſuadet auditori:qđ volumus ergo eandẽ vim habet. Vtilitate quia nihilominꝰ vtile eſt confirmare tua argumẽta q̃ refellere aduerſariorũ. Tractatione: qa altera ſine altera tractari non poteſt quia tua cõfirmari nõ poſſunt niſi aduerſarioꝝ refelleres. Oĩa aũt:Nunc docet quõ ſit perorandũ.i. oratio claudẽda ſit.Et qđ ſepius dixit hoc loco etiã admonet quũ in omni orõne auditoꝝ animos aut cõcitando:aut miſerando deducas id potiſſimũ in peroratione conſiſtere. Plærũ

& infirmãdis cõtrariis:& tuis cõfirmãdis Nãqꝫ vna ĩ cauſ rõ q̃dã ẽ eiꝰ orõis:q̃ ad ꝓbãdũ argumẽtationẽ valet:ea ãt & cõfirmationẽ & rep̄hẽſionẽ q̃rit:ſꝫ qa neqꝫ rep̄hẽdi q̃ cõtra dicunt̃ p̄nt niſi tua cõfirmes neqꝫ hæc cõfirmari niſi illa rep̄hẽdas:idcirco hæc & natura:& vtilitate:& tractatione:cõiũcta ſũt. Oĩa ãt concludẽda plærũqꝫ rebꝰ augẽdis.vl̃ inflãmãdo iudice vl̃ mitigãdo oĩaqꝫ quũ ſuperioribꝰ orõnis plærũqꝫ locis tũ maxĩe extremo:ad mẽtes iudicũ q̃ maxĩe ꝑmouẽdas:& ad vtilitatẽ nr̃az vocãdas:cõferẽda ſũt neqꝫ ſane iã cã videt̃ eẽ cur ſecernamꝰ ea præcepta:q̃ de ſuaſionibꝰ tradẽda ſũt:aut laudatiõibꝰ ſunt eĩ plæraqꝫ cõia ſed tñ ſuadere aliq̄d:aut diſſuadere g̃uiſſime mihi pſone videtur eſſe:nã & ſapiẽtis eſt conſiliũ explicare ſuũ de maximis rebus & honeſti & diſerti vt mẽte ꝓuidere auctoritate probare oratõez pſuadere poſſit:atqꝫ hæc in ſenatu minore apparatu agẽda ſunt:ſapiẽs em̃ eſt conſilium multiſqꝫ aliis dicẽdi relinquẽdus

qꝫ.i.pro maiori parte:quia aliquando ſit per enumerationẽ & tunc ea breuiter petemꝰ que præximus Cõcluſio autẽ ſit per amplificationẽ per cõmiſerationẽ:per enumerationẽ.per amplificationẽ concitãdo iudicũ animos.per cõmiſerationẽ conciliando. Agendis ſ.criminibus. Inflãmando per amplificationem: Mitigando.ſ.iudicis animos.per queſtionem vbi quos defendimus iudicibns cõmendamus. Omnia.i.quecunqꝫ in tota confirmatione cauſe noſtræ dicta fuerint. Permouendas concitando. Et ad vtilitatem noſtram vocandas ſ.conciliando.

NEQVE SANE:Caput quartum huius tractatus:in quo agitur:quæ precepta ſeorſum dãda ſunt in deliberatiuo genere cauſarum.Et primo oſtendit deliberatiuum:& demonſtratiuum genus cauſarum ita eſſe coniunctum:vt non magnopere videatur ſeparari poſſe alterum ab altero. Sed tamen nõnulla particulariter dici poſſe videntur quæ antonius hoc loco agredit̃. Et primũ quid ſeorſuz in deliberatiuo genere perfici poſſit deinde ad demonſtratiuum genus tranſit. Neqꝫ ſane ſenſus eſt Adeo inquit demonſtratiuum & deliberatiuum genus inter ſe coniunctum eſt vt non videantur alterum ab altero poſſe ſecerni.nam qui ſuadet laudat quod perſuadere nititur qui diſſuadet vituperat id. Ergo ſi in conſulatione ſuadentes laudamus ſequitur vt diſſuadentes vituperemus.Sed laudare & vituperare propria ſunt demonſtatiui generis igitur alterum ab altero ſeiungi non poteſt. Sunt plæraqꝫ communia.Sed quod ſeparatim precipi poteſt de deliberatiuo genere primum illud tenendum eſt quod ad perſonã pertinet pluriũm valere ſi dignitatẽ habuerit cũ ſapiẽtia coniunctam quia parum eſt ſcire niſi fidem facere poſſit id ita eſſe. Suadere faciendum. Diſſuadere non faciendum. Grauiſſimæ conſtãtiſſimæ Grauem enim dicimus eum:qui non facile a recto diuelli poteſt ſed tanq̃ immobile ſaxum in propoſito perſiſtit quemadmodum lenes econtrario vocantur. Explicare ſiue ſuadeat ſiue diſſuadeat & reddit rationem: Vt mente ſingula ſingulis referenda ſuut. Mente quia ſapientis. Auctoritate quia honeſtatis. Honeſti ſapientis. Deſerti facundi. Nam honeſtus eſt ille qui ſapiẽtia & auctoritate preditus eſt. Prouidere quantum ad memoriam. Probare ad eloquentiam. Perſuadere ad intelligentiam conſilium ſenatus. Atqꝫ hæc in ſenatu Hæc eſt ſecunda pars principalis huius capitis: in quo oſtendit horum duorum generum primam eſſe cauſam deliberatiuam nam primum vademus & diſſuademus grauem eſſe oportere.nunc autem admonet aliter in ſenatu agendum eſſe aliter in cõ

tione:quia in ſenatu nõ nimis ornatõe vtendũ eſt:ſed in cõtione omni apparatu:& maiori ornatõe vtendum eſt. Sapiens:quia ſatis eſt vt dicas ex dignitate ſenatoris. Vitanda eſt. Alia ratio cur in ſenatu paucis tranſigenda ſit ſniam:quia vitanda eſt ſuſpitio oſtentatõis ingenii:ne ſi magna ſniam tuam pompa dicere volueris:quodãmodo ingenium tuum oſtẽtare velle videris. Multiſq; aliis:primam rõnem reddit cur nõ accurata nimis:& exquiſita oꝛõne ſit vtendũ:quia ſenatus conſiliũ ſapiens facile ꝓuidet. Si apparata nimis oꝛõne vſi fuerimus nos potius eloquẽtia q̃ reiueritate frætos fuiſſe arbitrabãt. Contio ergo

locus vitãda ẽt igenii oſtẽtatõiſq; ſuſpitio. Cõtio capit oẽm vi oꝛõnis & grauitatẽ varietatẽq; deſiderat. Ergo i ſuadẽdo nihil ẽ optabilius q̃ dignitas. Nã q vtilitatẽ putat:nõ qd maxĩe velit ſuaſor ſed qd interdũ magis ſeq̃t̃ videt. Nemo ẽ.n. ꝓſertim in tã clara ciuitate:qn putet expetẽdã maxĩe dignitatẽ. ſ; vicit vtilitas plerũq; quũ ſubeſt ille timor: ea neglecta. ne dignitatẽ qdez poſſe retineri cõtrouerſia aut ĩter hoĩm ſnĩas: aut ĩ illo ẽ vtrũ ſit vtilius:aut ẽt quũ id cõuenit:certatᷓ vtilitati poti⁹ an honeſtati cõſulẽdũ ſit. Quę qa pugnãre ĩter ſe ſæpe videtᷓ: q vtililitatẽ defẽdit enũerabit cõmoda pacis opũ:potẽtię:pecuuię:vectigaliũ:pſidii militũ:vtilitates cæterarũ rerũ quarũ fructu; vtilitate metimur. Itẽq; icõmoda cõtrarioꝝ q ad dignitatẽ ipellet maioꝝ exẽpla q̃ erũt vl' cũ ꝑiculo glĩoſa colliget poſteritatis ĩmortalẽ memoriã augebit: vtilitatẽ ex laude naſci defẽdet ſpq; eã cũ dignita

id qđ ſenatus non patiᷓ cõtio deſiderat: vt eam audiẽdo erectam tenere poſſis:ẽ aũt cõtio ppli multitudo cõgregata: vel ex magiſtratus iuſſu:vel publici ſacerdotis:vel ſua interdum auctoritate:interdũ ipa oꝛõ contio appellatᷓ. Accipitᷓ autem hoc loco ꝓ eo qđ græci dicũt

Oſtẽtatõis oſtẽtatio ꝓprie eſt quædam glorioſa inaniſq; iactatio. Omnẽ vim.i.apparatũ oẽm dicẽdi:q̃ tũcũq; adhibere poſſimus. Grauitatẽ ſniaꝝ. Varietatẽ:verborũ. Ergo in ſuadẽdo:qñ quidẽ ſapiẽtis eſt conſiliũ explicare de maximis rebus:& honeſti ac diſerti viri ſeq̃tᷓ q orator nihil magis in ſuadẽdo vel diſſuadendo optare debeat: q̃ cauſæ honeſtatẽ. Optabilius:qđ magis optare debet orator. Nam qui vtilitatẽ putat:vere inquã optãda ẽ oratori honeſtas. Nã hoĩes etiã q ad vtilitatẽ ꝓni ſunt:ſine honeſtate cauſæ nõ attendunt qd ſuaſor dicat:ſed ſi cã fuerit honeſta:tam & ſi cupidus fuerit tñ honeſtatẽ cauſæ conſiderabit. Quã dignitas.i.honeſtas:nã dignitas ꝓ honeſtate ponitᷓ. Quid interdũ magis ſequatᷓ.ſ.dignitatẽ q̃ honeſtatẽ.

Nemo eſt em̃ ꝓbat optãdã eſſe dignitem his qui in oĩ ciuitate orãt & ꝓcipue quæ rerum potiatᷓ:vt vrbs Roma. Nemo eſt em̃ qui nõ putetᷓ magnifaciendã eſſe honeſtatẽ:nam in ciuitate q̃ magnũ habet impium ſemꝑ honeſtas anteferᷓ. Sed vincit vtilitas ſed incidere põt nõnũq; vt vtilitas ꝑferatᷓ dignitati. & hoc tñ dignitas ſine vtilitate retinere poterit:ſed ſi dignitas ſeruari poterit: non magnoꝑe vtilitatẽ reqret. Quũ ſubeſt.i.qñ latẽter timẽt auditores. Ea.ſ.vtilitate ergo recte dicit optandã eſſe honeſtatẽ ſcđo vtilitatẽ:qa nõ ſemꝑ ineſt cauſæ honeſtas quin etiã cõtra honeſtatẽ vtilius optatᷓ vere inquã optãda eſt dignitas ꝑ quẽ vtilitas deſideratᷓ:nam ſi dignitas ſine vtilitate retineri poſſet nullã rõnem vtilitatis haberemus. Controuerſia aũt.ſed cõtrouerſia q̃ incidere põt ſuadẽdo aut diſſuadendo aut eſt quũ ꝑcipitᷓ vtrũ vtilius ſit id qđ nos ſuademus:aut qđ aduerſarius:aut vtrũ ſit honeſtius aut quũ honeſtũ videatᷓ ab vtili diſſentire. Quũ id cõuenit.i.qđ ſit honeſtũ:nam cõuenire eſt honeſtũ eſſe. Vtrũ honeſtati videlicet quũ honeſtas ab vtilitate diſſentire videtᷓ. Quæ quia:ſed qñ inquit ſæpe vtilitas cũ honeſtate pugnare videtᷓ:ſapiẽter locut⁹ eſt dicẽs videtᷓ nam & ſi aliter ſapiẽs tñ ſi vulgo cõſideretᷓ:plerũq; id qđ vtile ſit nõ apparebit honeſtũ:& q honeſtũ nõ ſit vtile:ſed falluntᷓ. Qui.i.qui vtilitatem defendit:enumerabit cõmoda pacis &c. Oſtẽdit em̃ ſi forte inciderit vtrũ bellũ inferendũ ſit carthaginẽſibus:ſicut in ſenatu. M. Cato ſuadebat eſſe ſumendũ. Scipio aũt naſica diſſuadebat. Enumerabit cõmoda: ꝓponit loca vtilitatis. Pacis:ſi fecerint auditores id qđ eis ſuademus: Opum:auxiliorum Vectigaliũ tributoꝝ. Potẽtiæ imperii:q̃ oĩa dicere poſſet ſeruãda necne abiicienda. Cæterarũ rerũ ſicut agriculturæ mercaturæ:& cæterarũ rerum q̃ in pace magnũ fructũ afferũt. Itemq; incõmoda.ſ.enumerabit:videlicet incõmoda belli:inopiæ egeſtatis:& cæterarũ hmõi rerum. Qui ad dignitatẽ impellet ecce qđ dixit dignitatem intelligendã eſſe honeſtatem. Quæ erunt.i.qbus oſtendetᷓ honeſtatẽ vtilitati fuiſſe ꝑpoſitam. Vel cum ꝑiculo:quia diceret aliquis maiores noſtros nunq̃ ꝑiculũ aut laborem ſubterfugiſſe vt magnã gloriam cõparare poſſent:& nõ tm̃ vtilitati q̃ dignitati reipu. conſuluiſſe:quia Cato dicebat Si carthaginẽſes ſubegerimus:ſempiternã gloriam cõparabimus. Deide adiiciebat maximã quoq; vtilitatem cõſequemur quia victoriã hanc aſſerebat cum honeſtate eſſe cõiunctã. Sed quid fieri poſſit:nunc alia docet quæ magnoꝑe ſunt cõſideranda in recto & honeſto & in vtraq; aut qd fieri poſſit aut nõ poſſit & quid ſit neceſſe:aut nõ neceſſe.i.facultatẽ aut difficultatẽ:poſſibilitatẽ & neceſſitatem ergo quid fieri poſſit facultatẽ oſtẽdit:quid nõ poſſit difficultatẽ quid neceſſe ſit neceſſitatẽ aut non ſit poſſibilitatẽ. Vbi cõſiderandũ eſt ſummã facultatẽ & neceſſitudinẽ ẽe incolumitatis:mediocrẽ vtilitatis leuiſſimã vtilitatis:ſic etiã poſſibilitatis:& e diuerſo eadẽ ſequẽda rõ. Vtraq;.ſ.in re honeſta & vti-

li:& etiã ſalubri. Et hoc loco tm̄modo de duobus dicit quia incolumitas ſub vtilitate cõtinet̃. Nihil em̄
ſine incolumitate vtile eſſe põt. Non ſit ꝓpter difficultatẽ & impoſſibilitatẽ. Incidit̃: qa etiã ſi aduer
ſarius oſtẽdiſſet id qđ ſuadere vult vtile eſſe vel honeſtũ vel etiã incolume nos aũt ecõtrario oñderem⁹
aut difficulter fieri poſſe: aut fieri nõ poſſe illius rõ pœnitus tolleret̃. Qđ em̄ videret̃ vtile: aut honeſtũ
aut etiã ſalubre ꝓpoſitũ eſſe ab aduerſariis: id aut impoſſibile: aut difficulter fieri poſſe oñdemus. Inci
dit̃: tollit̃. Aliis.ſ. aduerſariis: in quo etiã magis laudãdus eſt: ꝙ alie nõ videãt ipſe videat. Ad cõſiliũ
autẽ de repu. Primo quidẽ de dignitate
oratoris dixit: quũ p̃cepta q̃dã daret ſe
orſum deliberatiuo gñe cãrũ dixit autẽ
oportere eã eẽ grauiſſimã.i. hr̃e ſapiam
cũ grauitate cõiũctã: vt videlicet & ſapi
ens eẽt: & honeſta atq; diſerta. Nũc re
petit tria illa.ſ. docere mouere & cõcilia
re: oñdens quõ orator ea cõſequi poſſit
primo quidẽ quũ i ſenatu dicẽda ẽ ſnia
ad cõſulẽdũ: videlicet quũ nõ in cãpo vl̃
etiã in roſtris ad ꝓbabilitatẽ valet qđ eſt
honeſti atq; officioſi viri Sed quẽadmo
dũ illũ oportet noſcere oẽs reip. ꝑtes: ita
etiã varietatẽ eaꝝ & mutationẽ attẽdere
Caput.i. principiũ & ſũma: greci
dicũt.i. ſummã. Noſſe rẽpu.i. cogno
ſcere ꝑtes reipu. videlicet ſtatũ & cõditi
onẽ reipu. Nemo em̄ de rep. ꝯſulere po
terit.i. ad dicendã in ſenatu ſniam: qđ eſt
ſapiẽtis caput. Niſi qs nouerit rẽpu. cui⁹
ipſe ciuis fuerit nunq̃ recte de ea cõſule
re poterit. Probabiliter noſſe qđ ẽ ho
neſti atq; diſerti. Mores: qb⁹ morib⁹ &
inſtitutis ciuitas cõtineat̃. Quia crebro
mutant̃ ſed qa nõ ſp iidẽ mores ſũt in ci
uitate ſed ꝓ q̃litate tp̃is mutant̃: iõ etiã
attẽdendũ ẽ oratori vt ſp orõnẽ ad mo
res ciuitatis & ꝯditionẽ referat. Mutãt̃
qa ſicut apud Ti. Li. reſp. quũ primũ in
libertatem veniſſet fuit ſub cõſulibus ſine appellatione deinde ſub cõſulibus cum appellatõne poſtea tri
buni militum cõſulari ptãte: poſtremo etiã decẽ viri creati ſunt. Et q̃q;: ſenſus eſt in oĩbus ferme cauſis
vna adhibẽda eſt virtus: vt moueamus auditorũ aĩos: ſed illud p̃cipue faciendũ eſt quũ in campo ad po
pulum: vel in curia ad ſenatũ: vel in roſtris ad plæbem orõnem habemus hæc vero in campo hæc in ro
ſtris: hæc in curia: In eiuſmodi inquã cauſis nr̃a orõ illuſtrior eſſe debebit: q̃ ex magna & ornata verborũ
cõpoſitõe cõſiſtat. Erit aũt ornata: ſi aĩos auditorũ ꝓ dignitate cauſæ: & cõciliare & mouere ſtudebimus.
Q̃q̃ vna fere vis.ſ. mouere auditorũ aĩos. Ferme inquit in oĩbus cauſis hæc vna virtus adhibẽda: quia
plurimũ valet ad ſuadendũ. Diceret aliquis. Si in his orõnibus cõmouẽdi ſunt auditorũ animi quæ vel
ad ppl̃m in campo vel in curia ad ſenatũ: vel in roſtris ad plæbẽ nõne etiã in foro id agendũ eſt. Dicit nõ
ita: nam aliud eſt hoc qa in foro cauſæ pecuniariæ agunt̃. Reipu. quũ in ſenatũ ſniam dicimus. Grandi
us.i. grauis figura habẽda eſt q̃ cõſtat ex magna & ornata verborũ cõpoſitõe. Grandius: q̃tũ ad magnã
Illuſtrius q̃tum ad ornatã. Ad mouẽda eſt: vt moueant̃ animi: vel ppl̃i: vel patrum cõſcriptorum vel
plæbis. Aut cohortatõe: quũ cohortamur ad aliquid vel ꝑ cõciliationẽ ad miſericordiã: vel ꝑ concita
tionem ad inuidiam concitamus. Cohortatione magis refert̃ ad populum. Commemoratione: ad ſena
tum. Aut in ſpem: ad populum. In metum q̃tum ad ſenatum. In ſpem alicuius vtilitatis. In metũ
alicuius incõmodi. Sæpe etiam a temeritate. Hoc ad plæbem maxime ſpectat mouẽdã: quia ſæpe mul
titudo ſolet temeritate ad iracundia ꝑmoueri: vt aliquid faciat periculoſum. Temeritate ne videlicet ali
quid inconſulte agant. Iracundia ne noceant. Iniuria: ne oderint. Crudelitate: ne ſcœuiãt. Hæ em̄ ani
mi perturbationes in plæbem maxime incidere ſolent. Fit autem vt: & ſi nulla inquit p̃ceptio noſtra eſ
ſet: vt in eiuſmodi orõnibus grande dicẽdi genus adhiberemus: tñ natura ipſa deberet nos admonere.
Maxima em̄ multitudo quæ ad audiendum conuenerit hortat̃ nos vt maiori vi atq; copia oratiõis vta
mur: & pulchra vtitur ſimilitudine quemadmodũ tibicẽ in locis deſertis nõ canit. Maxime quaſi orato
ris ſcæna: nam ſicut in ſcæna ad ſpectaculum homines conueniunt: ita ad oratorem in campo conciona
turum ad audiendũ homines vndiq; concurrunt. Ornatius dicendi: amplificandi. Habet em̄ multitu
do quia multitudo: nos impellit vt amplioribus verbis vtamur. Vt quemadmodũ: ſic inquit ferme fi
eri ſolet vt nõ aliter multitudo oratorẽ ad dicendũ concitet q̃ tibicinẽ ad canendũ & ecõuerſo. Sine ti
biis canere.i. ſine cœtu hoĩm: ſi in loco deſtituto ac ſolitario fuerit tibicẽ animus nõ ſuppetit ei ad canen

te eſſe cõiunctã. ſed quid fieri poſſit an nõ poſſit:
quicq̃ etiã ſit neceſſe: aut nõ ſit: in vtraq; rẽ maxi
me ẽ quęrẽdũ. Incidit̃.n. oĩs iã deliberatõ: ſi intel
ligit̃ nõ poſſe fieri: aut ſi neceſſitas affert̃ ei qui id
docuit: non vidẽtibus aliis: is plurimũ vidit. Ad
conſiliũ autẽ de rep. dãdum caput eſt noſſe rẽpu.
Ad dicendũ vero ꝓbabiliter: noſſe mores ciuita
tis: q qa crebro mutant̃ genus quoq; orõnis ẽ ſæ
pe mutãdu: & q̃q̃ vna fere vis ẽ ſæpe eloquẽtiæ
tñ qa ſumma dignitas eſt ppl̃i grauiſſima cã reip.
maximi motus multitudinis: gen⁹ quoq; dicẽdi
grãdius quoddã & illuſtrius eẽ adhibẽdũ vr̃ ma
ximaq; ꝑs orõnis admouẽda ẽ ad aĩoꝝ mot⁹ nõ
nunq̃ aut cohortatiõe: aut cõmẽoratiõe aliq̃: aut
in ſpe aut ĩ metũ aut ad cupiditatẽ aut ad gloriã
cõcitãdos: ſæpe ẽt a temeritate iracũdia ſpe iiuria
inuidia crudelitate reuocãdos. Fit ãt vt qa maxi
me q̃ſi oratoris ſcæna videatur concionis natura.
ipſa ad ornati⁹ dicendi genus excitet̃ hẽt.n. mul

dum. Tibicen quũ alia nõia a cano cõpoſita penultima correpta ꝓferri debeãt: vt liticẽ & fidicẽ. tñ tibicẽ penultima ꝓducta ꝓferri debet: quia due lr̃æ breues in vnã longã p ſyneresim cõuertunt̃. Sine tibiis qa animus cadit oratori vbi viderit ſe a paucꝭ audiri nec magnope curat ãn orõ ſua magna ſit an hũilis dũmõ id exponat qđ in aĩo ſit dicere. Et quũ ſint. Hactenus p̃cepit q d oratori ſit faciendũ dicturo ſiue in campo ſiue in ſenatu ſiue in roſtris nunc more p̃cipiẽtis admonet etiã q̃ vitia vitãda fugiẽdaq; ſint Et qa inquit ſæpe orator offendere poſſet & errare: diligẽtius aduertendũ eſt ne qua in re auditores offendat: & in qua re offendere poſſit orator docet.

titudo vim quãdã talẽ: vt queãdmodũ tibicen ſine tibiis canere: ſic orator ſine multitudine audiẽte eloquẽs eẽ non poſſit. Et quum ſint populares multi: variiq; lapſus vitãda eſt clamatio aduerſa populi: quę aut orõnis peccato aliquo excitatur: ſi aſpere: ſi arroganter ſi turpiter: ſi ſordide: ſi quoquo anĩ vitio dictũ eẽ aliqd videat̃: aut hoĩm offenſione vel inuidia q̃ aut iuſta ẽ: aut ex crimĩatione atq; fama: aut res ſi diſplicet: aut ſi eſt in aliquo motu ſuę cupiditatis: aut metus: multitudo: his q̃ qttuor cauſis totidẽ medicinæ opponunt̃. Tum obiurgatio ſi eſt auctoritas quũ admonitio q̃ſi lenior obiurgatior: tũ ꝓmiſſio ſi audierint ꝓbaturos: tũ dep̃catõ qđ ẽ infimũ: ſ; nõnũq; vtile nõnullo locõ plus facetiæ proſunt: & celeritas & breue aliqđ dictũ: nec ſine dignitate: & cũ lepore. Nihil enim tã facile: q̃ multitudo a triſticia: & ſæpe ab acerbitate cõmode ac breuit̃ et acute & hilare di

Variiq; lapſus q in pplõ cõmittunt̃: ſæpe eñ varieq; labunt̃ oratores in pplõ. Acclamatio: quia cauendũ eſt ne clamorẽ pplĩ aduerſus nos exuſcitemus. Aduerſa bñ dixit qa etiã acclamatio eſt nõ ſolũ aduerſa ſed etiã ꝓſp̃a: quũ ppls oratori applauſerit. Quæ aut orõnis docet vitandũ eſſe aduerſũ pplĩ clamorẽ: ſed videamus quõ vitare ac fugere poſſimus. Cã cognita vitare poterim⁹ his rõnibus. Peccato: declarat peccata orõnis. Si aſpere his modis in populũ labi poterit orator & clamorem aduerſũ exuſcitare. Aſpe inſectãdo pplm Si arrogãter: licẽtiæ nimiũ ſibi aſſumendo. Turpiter: p̃ter honeſtatẽ. Sordide: p̃ter dignitatẽ ſuadẽdo: Si quoquo animi vitio. i. ſi cũ malicia quadã dixerit. Offenſione: quũ offenderim⁹ auditoꝝ animos. Inuidia. i. odiũ qđ aduerſus ſe cõcitet. Iuſta veritate. Excriminatione obtrectatorũ. Fama: rumoris qui ſæpe orit̃. Si diſplicet: videlicet ſi tunc potiſſimũ ad pplm dicere cõtigerit: quũ pplus vel cupere vel metuere videbit̃ tñ: cauẽdum eſt diligentiſſime neqnid dicamus qđ metum eius augere poſſit. Obiurgatio: opponit̃ offenſioni: quia in quo offendi populus videbitur: leui quadam repræhenſione vtemur.

Si eſt auctoritas: quia non omnibus conuenit obiurgari: ſed his tantummodo qui auctoritate præſtant. Admonitio inuidiæ opponitur vt admoneamus eos non nos ea dixiſſe: vt aliquid eis moleſtum faceremus. Quaſi lenior obiurgatio. id eſt quaſi quædam obiurgatio quæ plus lenitatis habeat q̃ ſuperior. Tum promiſſio: ſi res diſplicet quia ſic dicet̃. Scio quirites hanc rem nobis diſplicere ſed tñ vobis hoc polliceor q̃ ſi me audire volueritis faciam vt quæ nunc nobis moleſta vident̃: eadẽ paulopoſt omnibus vobis magnope comprobet̃. Tum dep̃catio: quantũ ad metum & cupiditatẽ: Audite iudices: ne tantũ cupiditati: aut metui nr̃o tribuatis. Qđ eſt infimũ: ſed nonnunq; vtile q̃uis infimũ: dep̃catio: quũ dep̃cabunt̃: vt æquis auribus quæ dicturi ſunt audire velint. Dep̃catio: nõ eſt depulſio aut execratio quædã: aut abominatio: ſed vt dr̃ p̃catio & imp̃catio: ſed dep̃catio Præcor tibi bonum: p̃cor tibi malũ Nam conſtruunt̃ in hac ſignificatione cum datiuo ita dep̃cor liberationem dep̃cor pœnam illam vt potiar hanc vt vitem. Significat igit̃ dep̃cora quo fit dep̃catio: aliquid vel dicto vel facto recuſo. Nonnullo loco plus facetiæ. i. quũ eſt aliquid facete dictum quum moti fuerint auditorum animi qa facetiis vulgi animus mouet̃: vt etiam ſi irati fuerint dicto aliquo faceto lemant̃. Ex celeritas vnũ ex reliquo ſeqẽ quia ſiquid breue dictũ eſt: celere eſt. Nec ſine dignitate: vt nõ nihil grauitatis habeat. Nihil eñ tam facile qa inquit nihil mobilius eſt ipſa multitudine vulgi q̃ plærũq; vno dicto iocũdiore a mœrore & triſticia deducit̃. A triſticia: ad id qđ dixit metum. Et ſæpe ab acerbitate ad id qđ dixit inuidiam ſiue odium. Nihil tam facile. i. nihil eſt tam mobile eo qđ huc & illuc facile impelli põt multitudo: ſi orator cautus fuerit & prudẽs. A triſticia: ſi metuit. Ab acerbitate: ſi cupit. Cõmode: ad iocunditatẽ. Cõmode. i. apte rei de qua agit̃.

EXPOSVI Fere vt potui. Hoc eſt quintũ caput: in quo fere de genere deliberatiuo ꝑtrãſitũ & quaſi p̃ter inſtitutũ ſuũ p̃cæpta dant̃. Et in oĩ laudatõis ac vitupatõis genere materiæ. Primum igit̃ repetit rõnes cur nõ putauerit ſupius in hoc genere p̃cæpta laudandi aut vituperandi ſeorſum danda eſſe deinde cãs adducit: cur de hoc quoq; nõ nihil pcipe velit deinde ad ipſius demonſtratiui generis p̃cepta deſcẽdit. Hactenus inqt declaraui vobis: qd in iudiciali genere ac deliberatiuo cauſarũ facere ſolerẽ i quo docui nõ mõ qd mihi faciendũ videt̃ ſed etiã admonui qd vitandũ eſſe cenſerẽ in quo & ſi illud genus vitupatõis aut laudatõis nõ ſit neceſſe diſiungere quũ ſit vt dixit natura cõiunctũ: Sed tñ qa accidere poſſet vt laudemus & laudẽ ſcribamus: qđ & initio fecit: & nos quoq; feciſſe fatemur. Hic locus non oĩno

videt̃ prætermittẽdus quin aliquid de eo quoq̃ tractem. In vtroq̃ genere: videlicet iuridiciali & deli beratiuo. Quæ ſequi ſolerẽ: multa eñ ſupius docuit: q̃ ipſe faceret & a qbus ſibi caueret. Spectare. i. cõſiderare. i. q̊ ois meæ orõnis rõnẽ cõferre ſolerẽ. Nec illud terciũ Et his ppoſitis relinquit̃ illud gen u s terciũ: qđ nihil difficile eſt & ppterea alterũ ſepauimus videlicet demõſtratiuũ: q̃ſi nõ eſſet valde neceſſariũ oratori. Sed & qa multa: & reddit rõnẽ: videlicet alia rõne etiã ſegregatũ eẽ. Non ſolũ eñ id gen⁹ videt̃ animis nr̃is cõuenire: verũetiã q multa ſunt genera orõnis de qbus nõ ſũt ſepatim pͨcepta tradendæ

cto ꝺducit̃. Expoſui fere vt potui: vobis ĩ vtroq̃ gñe cãrũ: q̃ ſequi ſolerẽ: q̃ fugere: quæ expectare: quaq̃ oĩno ĩ cãis rõne verſari. Nec illud tertium laudatõis genus ẽ difficile: qđ ego initio q̃ſi a præceptis nr̃is ſecreuerã: ſ; & qa mľta ſũt orõnũ gñã: & maiores copiæ de qbus nemo fere pͨciperet: & qđ nos laudatõib⁹ nõ ita multũ vti ſolerem⁹ totũ hũc ſegregabã locũ. Ipſi. n. greci magis legẽdi: & delectatõnis: aut hois alicui⁹ ornãdi: q̃ vtilitatis hui⁹ foreſis cã: laudatiões ſcptitauerũt: quoꝝ ſũt libri quibus themiſtocles. Ariſtides. Ageſilaus. Epaminundas. Philipp⁹. Alexãder. alii laudãt̃ nr̃e laudatiões qbus ĩ foro vtimur: aut teſtimonii breuitatẽ hñt nudã atq̃ inornatã. aut ĩſcribũt̃ ad funebrẽ contionẽ q̃ ad orõnis laudẽ minĩe accõmodata eſt. ſed tñ quoniã ẽ vtẽdũ aliqñ nõnunq̃ etiã ſcribẽdũ velut. P. Tuberoni. Aphricãi auũculũ laudãti ſcripſit. C. Cælius. Velut noſmetipſi ornãdi cã græcorũ more ſiquos velimus laudare poſſum⁹ ſit a nobis quoq̃ tractat⁹ is locus. Perſpicuũ eſt igit̃ alia eſſe in hoĩe optãda alia laudãda genus forma vires opes diuitie cæteraq̃ q̃ for

Argumatat̃ a ſili: queẽadmodũ nec de aliis gñib⁹ dicendi pͨcepta darẽt̃: ita nec ẽt de vitupatione: ſiue laudatõe contractãdum: vt nec de cohortationibus: nec de conſolationibus nec de teſtimoniis: nec de hyſtoriis ſepatim tradunt̃ ab oratoribus: ita nec mihi de laudatõe ſiue vitupe ratione ſepatim pͨcipiendũ eſſe videtur.

Sed & quia repetit breuiter id qđ ſupi⁹ mľtis verbis diſputauerat ipſe de demõſtratiuo gñe cãꝝ. nõ videt̃ oratori eſſe laborãdũ. Multa gña grauiora vt cohortatões cõſoaltiões teſtimonia legatiões.

Maiores copiæ: vt hyſtoria q̃ maiorem orõnis grauitatẽ: & copiã quã laudatio deſiderat. Neceſſe eſt eñ vt late vagetur ſcriptor hiſtoriæ: & varia loca deſcribat: & geſta: quõ h: quõ alibi res geſta fuerit Segregabã: a rhetorice pͨceptis. Sed hoc inſtitutũ nr̃m eſt: vt de foreſibus reb⁹ dicam⁹. Hoc igit̃ laudatõis gen⁹ a nr̃a diſputatõe ſepandũ videbat̃. Ipſi eñ græci. Siqs mihi obiiceret rhetores græcos ſcripſiſſe pͨcepta laudandi & vitupandi. Rñdebo hoc feciſſe græcos magis cã legendi: aut ornãdi: aut laudandi cuiuſpiã hois q̃ q hoc oratori neceſſariũ videret̃

Quorũ ſũt libri qb⁹ Temiſtocles &c. Hi oẽs principes atheniẽſes fuerunt: & inter ſe emulatiõe quadã: & obtrectatione grauiter infenſi. Sed bello qđ xerxes geſſit cũ atheniẽſibus recõciliati in amicitiã rediere. Ariſtides aũt ſua probitate iuſtus ẽ appellatus. Themiſtocles: princeps atheniẽſis: q bellicis ac domeſticis rebus pͨſtans fuit. Ariſtides: q adminiſtratõe reipu. excelluerit cui nomen ſapie indicium eſt. Ageſilaus: rex Lacedæmoniæ: q plurimũ belli gloria cæteros anteierit.

Epaminũdas: rex Thebanorũ q primus ex lacedæmoniis victoriã cõſecut⁹ fuerit: Philippus: rex macedoniæ q magne græciæ partẽ impio ſuo ſubegerit. Alexander: q totã aſiã domuerit. Noſtræ laudationes. Et pbat qđ dixit: videlicet eiuſmodi laudatões ſingulis pſonis magis accõmodatas eſſe q̃ cauſis forenſibus. i. quæ in foro tractant̃. Nam ſi incidit eiuſmodi orõ ferme eſt: aut quũ laudamus teſtẽ: aut etiã quũ in funere laudatões pſeqmur: q̃ nõ valde ad laudẽ oratoris ptinẽt. Laudant̃ aũt teſtes ab auctoritate: a fide q neminẽ vnq̃ dictis factiſq̃ decepint: a vita: q in oĩ vita eorũ ſemp iuridici fuerint: & hæc laus breuiſſima eſt vt ppterea nullis pceptis indigeat. Nudã: ſine vllo ornatu verborũ. Inornatã: ſententiis: qa tm̃mõ laudamus teſtimoniũ: quantũ ſatis eſt ad fidẽ faciendã. Ad funebrem: pͨterq̃ laus agitur in cauſis: agit̃ in funere quũ pompa in funere alicui⁹ magni viri celebrat̃: q̃ cõſuetudo manet ad hoc vſq̃ tp̃s. De orõne funebri Cicero in legib⁹ ita inqt. Honoratorũ virorũ laudes in cõtione memorant̃: eaſq̃ ad cantus: ad tibicen pſequunt̃. Et. L. Marcellus inqt. M. Marcellũ patrẽ cõſulẽ interfectum laudauit. Contio. i. multitudo q̃ funus in pompa pſequit̃. Quæ ad orõnis laudẽ. i. in qua laude funeris nõ valde laudat̃ orator. Oĩs eñ oratoris laus in foro erat. Sed tñ. Q̃q̃ his rõnibus nõ videat̃ magnope vt ad oratorẽ ptinere gen⁹ demonſtratiuũ tñ quia nõnũq̃ incidit ſcribẽdo aliquẽ laudemus ſicut. P. Tubero: qui laudauit aphricanũ eius auunculũ: & Lælius & nos aliqñ fecimus: non videt̃ hic locus oĩno pͨtermittẽdus: quin de eo ſeparatim pͨcæpta tradamus. Sed tñ vtendum. ſ. hoc genere laudis. Nonnũq̃ etiã ſcribendũ: nõ ſolũ dicendũ: ſed etiã plerũq̃ ſcribendũ: ſicut. P. Tubero. Is locus. ſ. demonſtratiui generis. Perſpicuũ eſt igit̃. Nũc aggredit̃ ipſius pͨcepta laudãdi: & vitupandi: q̃ in bonis corpis & animi & extrenis. i. fortune cõtinent̃: A tribus eñ locis laus oĩs ſumit̃. A bonis corpis: vt agilitas a bonis aĩ: vt ingeniũ a bonis externis: vt fortunæ diuitiæ: Perſpicuũ eſt igit̃. Q̃nquidẽ hunc laudãdi locũ volum⁹

tuna det: aut extriſecus: aut corpi: nō hn̄t in ſe veram laudē: q̄ deberi virtuti vni putat̃. Sed tn̄ ipſa virtus in earum rerū vſu: ac moderatiōe maxime cernit̃: tractanda in laudationibus etiā hæc ſunt naturæ: & fortunæ bona: in q̄bus eſt ſumma laus nō extuliſſe ſe in poteſtate: non fuiſſe inſolentē in nō ſe prætuliſſe: aliis propter abundantiā fortunę vt opes: & copiæ nō ſupbiæ videant̃: ac libidini: ſed bonitati: ac moderationi facultatē & materiā dediſſe. Virtus aūt quæ eſt p ſeipſa laudabilis: & ſine qua nihil laudari pōt: tn̄ habet plures partes quaꝝ alia eſt ad laudationē aptior. ſunt.n. alię virtutes q̄ vident̃ in morib⁹ hoīm & q̄dā cōitate ac beneficētia poſitæ. Aliæ q̄ in ingenii aliq̄ facultate aut anī magnitudine: ac robore. Nā clementia iuſticia: benignitas. fides fortitudo in piculis cōmunibus iucūda eſt auditu in laudationib⁹ oīs em̄ hec virtutes nō tā ipſis q eas ī ſe hn̄t ꝙ generi

nō eſſe in tractatū. Laus earū rerū: q̄ ab aīo ꝓficiſcunt̃: vera eſt: & ſoli virtuti debet̃. At vero bona externa & corpis magnā ſibi ptē fortuna vendicat: & iō optāda ſunt ea q̄ nulla animi induſtria compari pn̄t: q̄ aūt nos met ingenio acquirere poſſumus: nō tam ſunt optāda: q̄ꝫ copanda. Ergo recte dixit: alia optāda: & alia laudēda. Duo aūt ſunt optandorū. ſ. fortunæ & corpis. Fortunæ ſunt iſta: opes: diuitiæ: amici hoſpites: cliētes: ſodales: & nobilitas. Corpis aūt: vires: valitudo: forma & dignitas. Laudādorū vnū eſt ingenii. i. animi: vt ſapiam: fortitudinē: iuſticiā: modeſtiā: temperantiā: pietatem: & his ſilia. Alia optanda refert̃ ad bona corpis; & externa. Alia laudāda: ad bona animi. Neqꝫ em̄ laus ē aut vitupatio: ſiquis formoſus fuerit aut deformis ſiquis nobilis aut ignobilis: ſiue diues: ſiue paup: & cætera hmōi. Nec vitio tribuunt̃ nec laudi quæ in naturæ ptāte poſita ſunt at vero aliquē eſſe ſapientem intelligētem fortem: pſeuerantē; patientē: conſtantem: cōtinētem: & multarum rerū memoria p̄ditum eſſe: & cæteræ hmōi virtutes: eo ꝙ in ſtudio & induſtria noſtræ ſunt poſitæ plurimū inde laudis ſumere poſſumus ſicut ecōtrario plurimū ignominiæ. Optāda: vt bona fortunæ & naturæ. Laudāda qua virtute cōpant̃. Genus forma: hæc oīa quæ vel a natura dant̃ vel a fortuna nō habēt laudē; vlla q̄ hoīem vere laudabilem reddant. Genus: q̄d ſummo loco natus fuerit. Nam in gn̄e: patria parētes cognati cōtinent̃. Forma: ſi dignitatē quandā: & venuſtatē a natura cōſecutus fuerit. Vires: ſi vis animi ac robur cum corpe extiterint. Opes ſi diuitias magnas cōſecutus fuerit. Opes in cliētelis conſiſtunt: ſi cliētelas & magnas factiones habuerit. Diuitiæ: ſi p̄dia lata: & magnū auri pondus poſſederit. Extrinſecus: vt genus opes: diuitiæ: Nam vires & fortitudo ſunt intrinſecæ: q̄a ſunt in corpe. Virtuti vni quæ laus ſoli virtuti deberi putat̃: ab oībus laudat̃. Laus em̄ vera eſt eorum qui vere laudari merent̃. Sed tn̄. Sed quō inq̄t poterimus laudare quēpiam a bonis fortunæ: & naturæ & vſu: videlicet ſi oñderimus aliquē: his bonis fortunæ; aut naturæ: modeſte: iuſtæ: & fortiter: & ſapienter vſum fuiſſe tunc laudem ex hmōi rebus: quæ nihil ad animū ptinēt ad virtutem hac rōe trahere poterimus. Nam igit̃ laus eſt in illis: ſed ꝙ virtus eas ornatiores reddiderit: vt ꝓpterea laudem meruiſſe videant̃ & ideo nihil ad ornādum conferre poterit. Sed ſiquis dicat ecōtrario nobilitate p̄ditum arrogātia vſum fuiſſe: & diuitem ideo ſupbum: & opibus p̄ditum ideo facinoroſum: tm̄ abeſſe: vt illa bona laudāda eſſent in eo ꝙ plurimū vitupatōis compararet. Vſu: qualis fuerit: in nobilitate: in potētia in diuitiis in viribus corpis aut forma. Moderatiōe: ſi in his rebus moderati fuerint: vt modum quēdam his rebus adhibuerint: quæ plerūqꝫ hoīes extollere ſolent vt ſuiipſius homines obliuiſcant̃. In quibus eſt ſumma laus. Et oſtēdit quō poſſimus virtutē his rebus adhibere: vt veram laudem pficiamus: Si his rebus virtutem oſtēderis eſſe cōiunctam laudabis: ꝙ ſi cum eiſdem vitium eſſe cōiunctum oſtēdere vitupabis. Non extuliſſe ſe in ptāte. i. ſi opes fuerint: oſtēdemus illum nō extuliſſe ſe. i. nō ſupbum fuiſſe in ptāte. Inſolentem arrogātem in pecunia. Nam quāto pecunioſiores ſunt tanto inſolentiores eſſe conſueuerūt: quia pecunia inſolentiores ſolet reddere homines. Terētius. Quia paululum acceſſit pecuniæ: ſublati animi ſunt. Non p̄tuliſſe ſe: id eſt nō antepoſuiſſe ſe aliis ꝓpter abūdantiam fortunæ: eo ꝙ bona fortunæ cōſecutus fuerit nō ob eam ſe aliis præpoſuiſſe vt ex opibus atqꝫ diuitiis non ſupbus: atqꝫ inſolens ſed modeſtus & humanus videat̃ euaſiſſe. Bonitati: vt quāto ditior: quāto nobilior: quāto copioſior fuerit tanto modeſtior eſt ac melior. Virtus aūt quæ eſt p ſe &c. Hic nonus tractatus diligēter eſt attēdendus & tenaciter memoria tenēdus: plurimū em̄ hac ætate ꝓdeſſe poteſt Nullo em̄ in genere noſtro tpe verſat̃ oīo niſi in hoc vel deliberatiuo ſed hæc duo ſunt quadam inter ſe rōne coniuncta. Quum igit̃ ſupius de his virtutibus dixerit: q̄ quū naturæ fortunæqꝫ bonis cōiuncte eſſe dicunt nunc de virtute dicit: quæ ipſa p ſe ſola laudari. digna eſt; & vt inde laus duci debeat oſtēdit. Virtus Virtus quæ p ſe cōſiderat̃ nō cōiuncta nobilitati nō dignitati: nō diuitiis nō viribus corporis non pulchritudini non cæteris hmōi rebus: hoc modo conſiderari debet: videlicet ab ipſis virtutibus & a partibus earū. Per ſeipſa. i. nullo extrinſecus loco aut fortunæ: aut naturæ conſiderato. Et ſine qua quia ne illa quidem bona ſupra memorata ſine virtute laudantur. Alia eſt. Et ſicut iā videbitis duo genera virtutū ponet & alterū laudib⁹ aptius eſſe mōſtrabit. Sūt em̄

alie virtutes:eſt genus vnūvirtutis. Aliæ q̄ ingenii:ſcd̄m genus eſt.In moribus hoīm.Mores hoīm du
pliciter cōſiderāt. Vno mō in cōſuetudine quotidiana:videlicet qualē ſe quiſq̃ habeat in quotidiana:
cōſuetudine hoīm:an ſuauis:& iocūdus:an ecōtra.Alio mō cōſiderat̄:q̄lis ſit quiſq̃ in dandis bn̄ficiis:
aut accipiēdis bn̄ficiis. Vnū igit̄ ad ſuauitatē:alterū vero ad benignitatē nature ꝑtinet. Cōitate.i.ſua
uitate nature.q̄ in quotidiana cōſuetudine apparet. Bn̄ficētia.i.benignitate naturæ q̄ in dandis bn̄ficiis
habet̄. Aliæq̃ in ingenii aliqua facultate.i.aliqua ꝑtāte & vi ingenii:vt inueniēdi:intelligendi:remini
ſcēdi:ꝓuidēdi:cōſulēdi & cæteris hmōi
virtutibus:q̄ ad ingeniū ꝑtinent. Aut
animi magnitudine.i.appetēdo magna
Quū aliquis magna appetit clarus eſt.
Ac robore.ſ.fortiter gerēdo: q̄a non ſa
tis eſſet magna appetere: niſi etiā ſuſcæ
pta fortiter gereres. Nā clementia:ali
quid clemēter:iuſte benigne fortiter face
re:habet quandā cum iocūditate laudē.
Qui em̄ has virtutes in aliquo homīe
poſitas videt quadā iocūditate in eis au
diendis afficit̄.Oēs em̄ hæ virtutes. Et
reddit rōnē: cur ſint hæ virtutes quæ in
hoīm magis animis q̄ in ingenio conſi
derant̄ aptiores ad laudē:quia eiuſmodi
virtutes magis delectāt auditores quū
in aliquo eſſe dicunt̄:ꝓpterea ꝙ eius na
turæ ſunt:ꝙ potius aliis q̄ iis qui habēt
fructuoſiores eſſe putant̄. Fructuoſe:
vtiles: & iō ſunt:aptiores laudationi: q̄
quæ ſequunt̄. Sapīa & magnitudo ani
mi. Quia tam & ſi ſapīa & magnitudine
animi res oēs gerāt quū his ipſis q̄ eas
poſſidēt plus laudis aſſequit̄:q̄ qui eas
audiūt aliq̄d vtilitatis afferāt. Et econ
uerſo:quia nō nihil ſuꝑbiæ:& arrogātiæ
afferre vident̄. Tenues:eo ꝙ ſapientia
& magnitudo animi videt̄ potius arro
gantiā:& inſolentiā p̄ſe ferre:q̄ benigni
tatem hoībus. Putant̄.ſ.ab his qui au
diunt. Et in excogitādo vis quādā in
genii:quantū ad facultatē ingenii. Et ip
ſa eloquētia:quantū ad magnitudinē &
fortitudinē animi:hæc oīa q̄ ꝑtinēt ad magnitudinē animi & ſapīam & ingenii excellentiā quandā: hn̄t
plus admiratōis quā vtilitatis. In excogitādo:vt aliquis ſit ꝓmptus ad inueniendū cōſilia. Sed tn̄ lau
dando.Non hoc iō dixerim cur alterū tm̄mō genus virtutis in eo p̄dicari velim quē laudandum eſſe di
xerim.Sed iō hanc dr̄iam poſui:vt intelligatis:qua maiori iocūditate auditores afficiāt. Nam ſunt am
bo cōiuncta in laudando. Tn̄:q̄uis alia aliis ad laudē aptiora:tn̄ ſunt iniūgenda inuicē hæc duo gene
ra virtutū. Feriūt em̄ aures hoīm:quia patiunt̄ aures auditorū mō ab his mō illis virtutibus laudari.
Quū illa quæ iocūda:ſcd̄m primū illud genus Tum etiam illa q̄ mirabilia:ſcd̄m alterū virtutis gen⁹
ſupra memoratū.Quæ iocūda & grata.Differt inter iocundū & gratū ꝙ iocundū in re leta dr̄.Gratū ve
ro in aduerſa:q̄d teſtimonio quū aliorū ium maxime ipſius Ciceronis apparet:a quo diligētiſſime eiuſ
modi dr̄ia obſeruat̄. Mirabilia:vt ſapīa & magnitudo animi. Et qm̄.Nūc incipit p̄cipe quō & qua via
ex vnaquaq̃ virtute laus duci debeat.Nam ab oībus virtutibus:& generaliter & particulariter oſtēdit
quō poſſimus deducere laudē.Scimus em̄ gn̄a virtutū quatuor eſſe:iuſticiā:prudētiā: fortitudinem &
modeſtiā:& ſuā quāq̃ partē hr̄e:quas explicabit.Et primo incipit quō aliquem a iuſticia laudare poſſi
mus:ac debeamus. Certaq̃ officia alterū alterius eſt expoſitio q̄a aliud officiū eſt prudētiæ aliud iuſti
ciæ:aliud fortitudinis:& aliud temperātiæ.Debet̄:q̄a alio mō a iuſticia:alio a prudētia:alio a fortitudine
alio a temperātia laudemus quēpiā. Quid cū fide.Ecce iam fides eſt vna ꝑs iuris naturalis:q̄ appellat̄
veritas vt in arte veteri ius naturale eſt reip.gubernāde cū veritate.Ad veritatē ꝑtinet fides.Ille em̄ fidē
ſeruare dr̄ qui a veritate nō diſcedit. Cum fide ad veritatē. Quid cū æquabilitate Aequabilitas eſt ꝑs
iuris cōſuetudine.Nam ſicut ibidē etiā tractauit triplex genus ē iuris:nam eſt ius cōſuetudine ius lege
ius nature ius naturale tetigit quū dixit Cū fide:nūc tāgit ius cōſuetudine q̄ appellat̄ ex pari:nā ius cō
ſuetudine dr̄:quū pactū par iudicatū:factum eſt.Pactū:q̄d duo vel plures inter ſe pepigerint: par q̄d ex
æquo & bono conficit̄ iudicatū:de quo ſapiētes viri aliq̄n iudicauerint.Quū igit̄ a iuris conſuetudine
eum laudabimus:quē laudandum ſuſcepimus.Laudabimus eū ꝙ nunq̃ ab eo q̄d pepigerit diſceſſerit

hoīm fructuoſe putant̄.ſapīa:& magnitudo anī:
q̄ oēs res hūane gerūt̄: tenues & ꝓ nihiloꝝ putāt̄
& in excogitādo vis q̄dā igenii: & ipſa eloq̄ntia
admirationis habet nō minus:iucūditatis minus
ipſos.n.magis videt̄ quos laudam⁹:ꝙ illos apd̄
quos laudamus:ornare:ac tueri:ſed tn̄ laudando
iungēda ſunt etiam hæc gn̄a virtutū. feriūt em̄ au
res hoīm:quū illa q̄ iucūda & grata: tū etiā.illa q̄
mirabilia ſunt in virtute laudare & qm̄ ſingulaꝝ
virtutū ſunt certa q̄dam officia: ac munera:& ſua
cuiq̃ virtuti laus ꝓpria debet̄ erit explicādu3 in
laude iuſticiæ: q̄d cū fide: q̄d cū eq̄bilitate:q̄d cū
eiuſmodi aliquo officio:is q̄ laudabiliter:fecerit.
Itēq̃ ī ceteris res geſtę ad cui⁹ virtutis gen⁹ & vī
& nomē accōmodabūt̄.Gratiſſima aūt laus eoꝝ
factoꝝ hētur:q̄ ſuſcępta videt̄ a viris fortib⁹ ſine
emolumēto:ac p̄mio:q̄ vero ēt cū labore: & ꝑicu
lo ipoꝝ hæc habēt vberrimā copiā ad laudādū.
q̄d & dici ornatiſſime poſſunt & audiri faciliime
Ea em̄ deniq̃ virtus eſſe videtur p̄ſtantis viri q̄ ē
fructuoſa aliis.Iſpi autē laborioſa: aut periculoſa

Q ui cum eiuſmodi officio:quod ad iuſticiam pertinet:nam vt de iuſticia ita etiam de aliis intelligendum eſt partibus iuſticiæ. Vt cum pietate patrem:ac deos & parente:colluerit. Graria:vt bene merẽtibus præmium:male merentibus pœnam. Obſeruantia:vt debitum dignioribus reddiderit. Itemq́ cæteris. Admonet quum res geſtas alicuius quem laudandum ſuſcæperimus narrare cœperimus oſtendam⁹ eas non aliter:ꝙ̃ cum virtute factas eſſe. Non enim ſunt tam laudabiles:ſi magis fortuna ꝙ̃ virtute geſta eſſe videantur vt ea quæ geſſerit fortiter:prudenter moderatæ:manſuete:iuſte:pie fecerit alioquin fortuitu potius ꝙ̃ conſilio geſſiſſe videri poſſet.

aut certe gratuita. Magna etiã illa laus & admirabilis videri ſolet:tuliſſe caſus ſapiẽter aduerſos: ñ fractũ eẽ fortuna: retinuiſſe ĩ verbis aſperis dignitatẽ. Neq̧ tñ illa nõ ornãt babiti bonores: decreta virtutis p̃mia: res geſtæ iudiciis boĩum cõprobatæ: ĩ qbus etiã fœlicitatẽ ip̃am deoꝝ ĩmortaliũ iudicio tribui laudatõis eſt. Sumẽdę aũt res erũt aut magnitudĩe præſtabiles: aut nouitate primæ aut genere ipſo ſingulares: neq̧ enim paruę neq̧ vſitatæ: neq̧ vulgares admiratione: aut omnino laude dignæ videri ſolẽt. Eſt etiã cũ ceteris p̄ſtantibus viris cõpatio in laudatione p̄clara. De quo gñe libitũ mibi eſt paulo plura ꝙ̃ oñderã dicere: nõ tã ꝓpter vſuꝫ forẽſem: q ẽ a me in oĩ boc ſmõe tractct⁹. ꝙ̃ vt boc videretis: ſi laudatões eẽnt in orator⁊ officio: qđ nẽo negat oratori virtutũ oĩm cognitionẽ: ſine q̃ laudatio effici ñ poſſit eẽ neceſ

In cæteris.ſ. laudibus quemadmodum de laudibus iuſticiæ. Officio: quod vel ad fidẽ vel ad æquabilitatẽ ꝑtineat. Genus vt res geſtas ſuas: nunc ad iuſticiam nũc ad fortitudinem nunc ad prudentiam: nunc ad temperantiam: accõmodemus. Attendendum eſt quid dicat genera virtutum quattuor ſunt: prudentia: fortitudo iuſticia & temperantia. Vim.i. ad vim vniuſcuiuſq̧ virtutis. Vnaquæq̧ aũt virtus ſuas partes babet. Nam ſi dixerim⁹ aliquẽ prudentem fuiſſe ſumemus argumenta a partibus prudentiæ: quæ ſũt memoria: intelligentia: & prudentia: & dicemus: & in gerendo memoria præteritorum & intelligẽtia præſentium: & prouidentia futurorum vſum fuiſſe. Nomẽ ad vtrũq̧ nam vnum nomẽ etiam genera babet: & ꝑtes. Fortitudo babet nomẽ ſuum: id eſt fortitudo: patientia vero: tollerantia: perſeuerantia bæ partes ſunt fortitudinis: ad quas partes accõmodantur res geſtæ laudati. Gratiſſima autẽ laus. Nunc præcepta dat laudis quæ ſumitur a fortitudine. Dicit enim quum oſtendimus aliquem fortiter: & cũ labore aliqđ ſuſcæpiſſe quod non tam ſibi ꝙ̃ aliis prodeſſet: gratiſſimam laudem babere videbitur: Nam & ſiquis aliquid laborioſum ſuſcæperit faciendum ſpe magni præmii propoſita: non tam videtur laudandus: quia niſi ſpes proprii commodi fuiſſet non buic periculo ſe expoſuiſſet: & ideo quia nec proprie vtilitatis ratione conſiderata periculum ſubierit: ille laude dignus erit. Emolumento ſcilicet proprio id eſt ſpe vtilitatis quia niſi ita eſſet potius temeritas appellanda eſſet quia fortitudo eſt periculorum ſuſcæptio & laborum cum rationis vtilitate perpeſſio. Quæ vero. Ita quidem magnam præ ſe ferunt laudem: quæ fortiter ſunt lata ſine ſpe proprie vtilitatis & premii: ſed ea multo maiorem quæ non ſolum ſuſcipiũtur ſine emolumento ac præmio: ſed etiam cum maximo labore ac ſalutis diſcrimine. Ea enim maximam babẽt laudãdi materiam. Nam ea lata patent ſiquis oſtendi poterit: nunq̃ quod vixerit in periculis belli paciſq̧ reipublicæ difuiſſe. Labore ad patientiam. Periculo ad magnitudinem animi. Copiam. Et quia inquit aliquando orator poteſt in eiuſmodi materia late vagari & amplificationib⁹ quibus voluerit vti deinde etiam auditores benignos babebit. Omnes enim æquiſſimis auribus audient: qui nõ ſua ſed aliorum & cõmuni vtilitate pericula ſubierit. Fructuoſa.i. eſt vtilis ſi illi qui ea ſuſcæperit: fuerit laborioſa & periculoſa. Laborioſa ad patientiam. Perículoſa ad magnitudinem animi. Certe gratuita: ad liberalitatem Gratuita id eſt ſine præmiis nam gratuitum dicitur illud quod quiſq̧ facit ſine ſpe premii. Magna etiã laus: laudauit a partibus iuſticiæ a magnitudine laborum a periculis & a gratia: nunc laudat a perſeuerantia quæ magna pars eſt fortitudinis. Tuliſſe caſus ſapienter: boc totum eſt perſeuerantiæ quia ita ꝑſeuerãter in omni fortuna caſus tulerit buiuſmodi: vt ſemper virtutem voluerit eſſe ſuperiorem. Retinuiſſe. id eſt noluiſſe vnq̃ ſe ſubiicere alicui rei quæ ſibi periculo eſſe poſſet. Neq̧ tum non ornant laus ſumitur a recto & laudabili. Nam boneſtum diuiditur in rectum & laudabile. Rectum eſt quod cum virtute & iuſticia fit. Nam rectum diuiditur in quattuor illas virtutes prudentiam iuſticiam fortitudinem & modeſtiam. Laudabilem eſt quod conficit & præſentem & conſequentem commemorationem boneſtam. Et docet quomodo loci laudandi ab bis rebus ſumantur. Neq̧ non ornant. id eſt ornant ſenſus eſt Q uãuis dixerim ſumi ex virtutibus laudationes: tamẽ etiam bæc exornant q̃ ad bonores quæ ad dignitates: & ad res geſtas pertinent: quum præſertim eiuſmõi ſint vt iudicio bominũ ſint cõprobatæ. Habiti bonores nã quũ oſtendim⁹ eũ q laudat̃ a nobis magno ĩ bonore ſp̄ fuiſſe: & ab bis qdẽ q bonorati & ipſi fuerũt nõ paꝝ laudis ſequit̃. Decreta virtutis p̃mia pari rõne ſi oñderim⁹ eũ quẽ laudabim⁹ publicꝭ aliqñ beneficiis affectũ fuiſſe boc quoq̧ laudẽ ei⁹ nõ mediocriter cõmẽdabit. Res geſtæ ſi oſtẽdere poterim⁹ il

lū aliq̄d:aut domi aut foris p̄clarū geſiſſe. Cōprobatæ:ꝙ videlicet ea q̄ geſſerit is quē laudare ſuſceperi
mꝰ:dicemꝰ ſp a ſapiētiſſimis viris fuiſſe cōprobata. In qbus etiā fœlicitatē: accedit etiā vt ſi ad virtutes
fortunā quoq; acceſiſſe dicamꝰ:vt eā q̄dā rōne obſecutā fuiſſe ſtudiis eiꝰ qđ Cic. facit in pōpeio:fortunæ
coiūxit belli gerēdi prudētiā. Deoꝝ imortaliū iudicio tribui laudatiōis ē ptinet ad laudationē:qđ diui
na quadā ꝓuidētia factū fuiſſe dicamꝰ:& qđcūq; geſſerit ſibi ꝓſpere ſucceſſerit. Sumēdæ autē res erunt
ſed qa dixit oñdere q̄s es attrribuere debeamꝰ ei quē laudamꝰ:ſi forte incidet vt aliquid geſſerit: attendē
dū ē cuiuſmōi aut q̄les fuerint res geſtæ:
qa ſi tales erūt vt laudationē mereāt̃ eas
mediū ꝓferamꝰ. Sin vero hūiles ꝓut ea
erūt argumēta ſumamꝰ:q̄ ipi rei de q̄ agi
tur couenire videamꝰ. Magnitudie: di
ctū ē quū de locis tractaret̃ tribꝰ modis
quid cuiq; p̄ſtat:& q̄ rōne aut vi:aut ſpe
cie aut numero:aut etiā affectione ad illā
rem de qua agimꝰ: nā dicit qbus rōnibꝰ
p̄ſtare dicāt̃ res eiꝰ quē laudabimꝰ. Ma
gnitudine:nūero quū oſtendimꝰ i nume
ra fuiſſe. Nouitate:affectione qa magis
afficimur ad res nouas q̄ ad vſitatas. Sin
gulares ſpecie:qa oſtendimꝰ res geſtas il
lius eiuſmōi eē q̄ illi apud poſteros imor
talitatē compare pñt:& ſpecie dicimus p̄
ſtare ea q̄ ſtabilia ſunt.i.q̄ potiora ſunt:vi
delicet ea q̄ amitti nō pñt. Neq;.n.pue:a
cōtrariis eiuſmōi res etiā eē dicemꝰ in eo
quem laudabimꝰ. Parue ad id qđ dixit
magnitudie p̄ſtantes. Vſitatæ:ad id qđ
dixit:aut nouitate primæ. Vulgares:ad
id qđ dixit:genere ipſo ſingulares. Eſt
etiā cū p̄ſtantibus viris:hoc etiā non ē p̄-
termittendū ab alicuiꝰ compatiōe lauda-
ri poſſe eū q̄uē ornemus: ſed ē attenden
dū nō eē faciendū:qđ multi vitioſe faciūt
vt i cōpatiōe duoꝝ alteꝝ vitupent alterū
vero laudēt. Neq;.n.ex vitupatiōe alteriꝰ
aliū laudare poteris:ſi ſeq̄ris Homerū aut
virgiliū. homerꝰ achillē vir. Aeneā laudat
hic virg. Aeneā turmo: Homerꝰ Achillē
Hectori p̄fert. In compatione igit̃ fuan-
dū ē:vt quū duos laudamꝰ alterū alteri p̄-
ponendū eē oſtendamꝰ. Cū p̄ſtantibꝰ.ſ.eū de q̄ dicimꝰ laudādo p̄claris viris compans. De quo genere
hic oſtendit rationē:cur tam multa de laude diſputauerit:quū etiā ſupius dixerit hāc nō eſſe a cætera dicē
di ratione ſaparandū:qa fortaſſe obiici poſſet:qd tā multa dixiſti nūc Cice. de hac laude:quū ſupius dixe-
ris ab his nō eſſe ſeparandā:ideo dixit nō ꝙ eā magnope ad vſum forēſem ptinere exiſtimaret:ſed ꝙ oſtē
deret neminē poſſe laudare niſi virtutū cognitionē teneat:nā quū ois laus a virtute ꝓficiſcat̃:neminē lau
dare poterimꝰ:ſi nō virtutū genꝰ oīe tenuerimꝰ. Omniū cognitionē:quū ſupius oñderet Anto. qđ in
oibus cauſis facere ſoleret. Iam vituperādi p̄cepta:De vitupatione nō magnope p̄cepta danda ſunt.ſi
quis de laudatione p̄cepta didicerit.i.ſiqs laudandi p̄cepta cognouerit:idem ecōtrario vituperādi p̄cepta
nouerit. Vbi.n.laudādo aliquid iuſte factū dixerimꝰ ita iniuſte factū vituperandū fuiſſe dicemꝰ. Siml
& illud ante oculos.ſ.ē. Proprie notādū ē diligēter:vt laus cū laudato cōſentiat. Sūt.n.nōnulli qui laudā
tes aliq̄s potius eos vituperant̃. Sunt.n.qui aliq̄ alicubi tribuūt.q̄ potius illuſio q̄dā appellanda ē Pro
prie:vt cū laudato laus ipa conſentiat. Copioſe:p amplificationē:quū eiꝰ quē landare voluerimus:res ge
ſtas amplificauerimꝰ. Inſigniter exp̄ſſe. Aſpe:acerbe p indignationē:exaggerādo vitia eiꝰ quē vitupe
ramus. Notari ignominia affici. Atq; his locis. Et hi loci q̄uis nō ſint ꝓprii cauſaꝝ:tn̄ nōnūq; incidūt:
vt quū accuſamus etiam vituperamus:aut quum defendimus laudamus quoq;.
HABETIS:De inueniēdis diſponēdiſq; rebꝰ qd ſentiā. Hic ē quintꝰ & vltimꝰ tractatꝰ huiꝰ voluminis i
q̄ agit̃ quibꝰ rebus artificialis mēoria cōſiſtat. Et q̄ hoc recte ſubſequēter tractat. Nā quū gnq; ſint rheto
ricæ artis ptes itegrales.ſ.inuētio:diſpoſitio:elocutio:memoria & ꝓnūciatio. Supius Anto. de inuentiōe
& diſpōne tractauit:Craſſus etiā i ſua diſputatiōe de ꝓnūciatione ſatis dixit. Couenieter ergo de hac me
moria artificiali p̄cipit. Sed primū caput cōtinet quis primus artificioſe memoriæ inuentor fuerit: deinde
de locis & imaginibus tractat qbus artificioſe memoria cōtinet̃. Vt labore.i. craſſo laborē diminuā de
elocutione diſputaturo. Neq; ei.niſi elocutionē quæ docet ornare inuēta & cōponere: Hæc adornem

ſariā. Iā vituperādi præcepta cōtrariis ex vitiis ſu
mēda eē perſpicuū eſt. Simul & illđ ante oculos:
nec bonū virū proprie & copioſe laudari ſine vir
tutū: nec improbū notari ac vituperari ſine vitio
rū cognitiōe ſatis inſigniter atq; aſpere poſſe. At
ꝙ his locis & laudādi & vituperādi ſæpe nobis ē
vtendum in oīi genere cārū. Habetis de inue
niēdis rebus diſponēdiſq; quid ſentiā: adiūgam
etiā de memoria vt labore Craſſum leuē. neq; ei
quicquā aliud de quo diſſerat:reliquā:niſi ea qui
bus rebꝰ hec adornent̃. Perge vero inquit Craſ
ſus:libēter eīm te cognitū iā artificē: aliq̄n euelatū
illis integumētis diſſimulatiōis tuæ: nudatūq; p
ſpicio. Et ꝙ mihi nihil: aut ꝙ ñ multū reliqs. pcō
mode facis:eſtq; mihi gratū. Iam iſtuc q̄ntū tibi
ego reliq̄rim inq̄t Antonius. erit in tua poteſtate
Si eīm vere agere volueris: oīa tibi relinquo. ſin
diſſimulare:tu queadmodū his ſatiſfacias. vide
ris. ſed vt ad rem redeā nō ſum tāto inq̄t ingenio.
quāto Themiſtocles fuit. vt obliuiōis artē. ꝙ me
moria mali. grām q; habeo ſimonidi illi chio quē
primū ferunt artē memoriæ ꝓtuliſſe. Dicūt enim

ſcilicet elocutio q̃ docet adornare iuẽta: diſpoſita & cõfirmata. Perge vero inqt Craſſus: ſenſus ẽ: pge inquit & diſputationẽ tuã pfice: iã.n.cõſecutꝰſum qd mihi magnope placuit: vt te cognouerim huius artis peritiſſimũ: ꝗuis tu diſſimulaueris eloquentẽ eſſe: exercitatione potiꝰ & diuturna cõſuetudine ꝙ̃ arte Et oĩa q̃ facis natura potiꝰ ꝙ̃ arte facere dixeris. Euelatũ.i.detectũ. An.n. delituiſti: qſi imperitꝰ huiꝰ artificii. Tranſlatio ſumpta ẽ a mulieribꝰ: quo velo caput & faciẽ tegũt. In tegumẽtis.i.illis inuolutionibus quia te inuoluebas quodãmõ: & imperitũ eſſe ſimulabas. Diſſimulationis tuæ: ac ſi diceret nũꝙ̃ deinde diſſimulare poteris te rudẽ eſſe.

quũ cœnaret Granone in Theſſalia Simonides apud Scopã fortunatũ hoiem & nobilem: ceciniſſetq́ʒ id carmẽ. qd in eũ ſcripſiſſet: in quo multa ornãdi cã: poetarũ more in caſtore ſcripta & Pollucẽ fuiſſent nimis illũ ſordide Simonidi dixiſſe: ſe dimidiũ eius: ei qd pactus eẽt: ꝓ illo carmĩe daturũ reliquũ a ſuis Tyndaridis: quos æque laudaſſet peteret ſi ei videret̃: paulopoſt eẽ fuerũt nũciatum ſimonidi: vt ꝓdiret: iuuenes ſtare ad ianuam duos quoſdã: q cuʒ magnope vocarẽt: ſurrexiſſe illũ ipm ꝓdiiſſe: vidiſſe neminẽ: hoc interĩ ſpatio conclaue illud vbi epularet̃ ſcopas concidiſſe: ea ruina ipm oppreſſum cũ ſuis interiſſe: quos quũ humare vellẽt ſui nec poſſent obtritos iternoſcere vllo mõ: ſimonides dicit̃ ex eo ꝙ meminiſſet: quo eoꝝ loco qſq́ʒ cubuiſſet. demõſtratorẽ vniuſcuiuſq́ʒ ſepeliẽdi fuiſſe. Hac tũ re admonitꝰ inueniſſe fert̃: ordinẽ eſſe maxĩe: q mẽorię lumẽ afferret. Itaq́ʒ iis q hãc partẽ ĩgenii exercẽt: locos eſſe capiẽpos. & ea q̃ maxĩe memoria tenere velint. effingẽda aĩo. atq́ʒ in his locis collocãda ſic fore vt ordinẽ rerũ locorũ ordo ſeruaret: res aũt ipſas rerũ effigies notaret. Atq́ʒ vt locis ꝓ cæra ſimulacris ꝓ lr̃is vteremur; Qui ſit aũt oratori memorię fructꝰ: q̃nta vtilitas: q̃nta vis: q d me attinet dicẽ. tenere q̃ didiceris ĩ accipiẽda cã: q ipe cogitarl. oẽs

Iã iſtuc: paulo poſt inquit oñdes nũqd magnũ an paruũ ſit qd tibi reliqrim. Erit in tua ptãte.i.iudicio tuo relinquendum arbitror. Si.n. vere agere volueris.id ẽ ſi tractare voluer̃ ſicut vis atq́ʒ natura rei poſtulat: de qua diſputaturꝰ es. Oĩa naʒ in elocutione vis oĩs oratoria conſiſtit. Diſſimulare.i.volueris occultare rei magnitudinẽ. His ſatiſfacias.ſ.qui te audituri ſunt. Nã niſi de elocutione tractaueris: quemadmodũ tua dignitas expoſtulat: pfecto his qui te audire deſiderãt minime ſatiſfeceris. Sed vt ad rem redeam: nũc ſe ad ꝓpoſitũ redire dicit Antoniꝰ: vt de memoria artificiali dicat. Et primo dicit: quis primꝰ fuerit inuẽtor meoriæ artificialis: deinde qbus rebꝰ cõtineatur.ſ.locis & imaginibꝰ: vt ego inqt a ꝓpoſito nõ diſcedã: nõ ego excellẽtia q̃dã ingenii ſunt ſicut Themiſtocles fuiſſe ꝓhibet̃: qui quũ audiſſet quẽdã ꝓfiteri artẽ memoriæ: rñdiſſe dr̃: malle ſequendaʒ qui doceret artẽ obliuiſcẽdi: ego vero nõ ita; ſed habeo gratiã Simonidi: qui eã inuenit. Themiſtocles: is teſte Quintilião vnũ intra annũ optime locutꝰ ẽ proiſice. Simonidecbio: Pliniꝰ ſecũdus poſtq́ʒ exempla multoꝝ qui excellẽti memoria fuerũt ꝓpoſuit: Ars poſtremo inquit ei rei facta & inuẽta ẽ a ſimonide medico: conſummata a Metrodoro Sceptio: vt nihil nõ iiſdem verbis redderet̃ auditũ. Protuliſſe tradidiſſe: aperuiſſe. Dicunt em̃ hoc idẽ & Quĩti. libro inſtitutionũ. xi. refert ſed hoc ampliꝰ addit. Eſt aũt inqt magna iter auctores diſſenſio: Glaucone cariſtio an leocrati: an Agatarcho: an ſcopæ ſcriptũ ſit iſtd carmẽ: & pharſali fuerit hæc domꝰ vt ipe q̊dã loco ſignificare Simonides vĩ. Atqui Apollodorꝰ: & Eratoſthenes: & Euphorion: & Lariſſeus euripylus tradiderũt: an granone vt Appollas Calimachus quẽ ſecutus Cicero hanc famã latius fudit: Scopum nobilẽ Theſſalũ periiſſe ĩ eo cõuiuio conſtat: adiicitur ſororis: filius: & infra. Quamquã mihi totũ de Thindaridis fabuloſum videtur: neq́ʒ omnino huiꝰ rei meminit vſq̃ poeta ipſe profecto non taciturus de tanta ſua gloria: ex hoc ſimonides facto notauit. Granonem: vt ſi diceres Carthagine: & eſt oppidũ Theſſaliæ. Fortunatũ.i.diuitẽ & nobilem. More poetarũ: quia cauſa laudãdi & amplificandi ſæpe ingrædiunt̃. Sordide.i.auare: vñ auaricia ſordes dicimus. Tyndaridis.i.A polluce: & caſtore Tyndari filiis. Tyndaridis: inuidioſe dixit ꝑ ignominiã nam Tyndarus fuit vir Lædę cũ qua iuppiter: cõcubuit ĩ forma cygni inde nata ſũt gemina oua ex vno caſtor & helena nati ſunt: ex altero pollux & Clytenneſtra paulopoſt. id ẽ ſub hac reſponſione Scope. Conclaue illud cõclaue locus ẽ quod græco vocabulo dicit̃ triclinion a tribus ſtratis lectis. Naʒ Quint. vbi de eadẽ re tractat: ſic ait vix eo limen egreſſo tricliniũ illud ſupra conuiuas corruit: & cõclaue magis eſt generale: quippe quũ ſignificet nonnũq́ʒ partẽ quandã in penatibꝰ remotiorẽ: in qua vł viri colloqui: vel mulieres cõfabulari ſolent. Humare: ſepelire. Pli. in na. hiſt. his verbis differentiam facit inter humare & ſepelire. Sepultus inquit intelligitur quoquo mõ cõditꝰ humatꝰ vero terra intectꝰ. Obtritus cõfractos ruina ita vt nec os nec facies dignoſceret̃. Simonides. regit̃ a verbo meminiſſet. Ordinem eẽ maxime.i.ordinẽ plurimũ valere ad memoriã renouandã. Hanc.ſ.memoriã artificialem. Memoria.n.

eſt ꝑs ingenii. Nā ſine igenio meoria effici nō pt. Effingēda.ſ.imaginibꝰ locoꝝ in ſua q̄buſq; loca. Imagines ſunt q̄dā q̄ſi lr̄e q̄ locis ipoſitæ admonēt nos q̄d memoriæ coueniat. Locoꝝ ordo.ſ.teneamus:primū:ſecundū:tertiū:quartūq; locū:& ſic deinceps.i.vt q̄ ordine in locis imagines diſpoſuerimꝰ earū ſimilitudine etiā res imaginū notatas tenaciter recordemur. Vt locis ꝓ cæra:vt loci eſſent tanq̄ cæra. Vt em̄ In cæratis tabulis lr̄æ ſcribunt̄:ita etiā in locis imagines effingunt̄. Antiqui.n.cæratis tabulis ſcribebant. Q ui ſit autē.More eiꝰ q̄ de aliq̄ re ꝑcipit:primo facit attentos.Laudat.n.hanc artē memoriæ.Scimꝰ em̄ quū attentos facere volumus auditores pollicemur nos dicturos de re magna & inuſitata.Dicimꝰ.n.de re magna:quū eiꝰ fructū oſtendimus:de re inuſitata quum raram ꝓmittimus.Dicit.Q uid opus eſt vt de commoditate & vtilitate memoriæ dicā: Nā ſiue a re:ſiue ab accuſatore:ſiue a teſte aliquid ꝑdiſcere voluerint:ſiue ille rn̄dere optimū erit:atq; p̄clarū hāc artem tenere oratorē:vt nō mō audiri q̄ dicant̄ ſed corde inſigniri: & imprimi videātur. Q uid me attinet dicere:ac ſi diceret:res manifeſta ē:vt dici nō opteat. Fructus: ꝑcipiēdo. Vtilitas:vſu in dicendo:vis in retinēdo:q̄a facit memoria vt q̄ ſemꝫ ꝑceperimꝰ tenaciter retineamꝰ. In accipienda cauſa.i.in diſcēda cauſa a reo quum cliens cauſam oratori declarat:& eam ita declaratā retinet.Rationē.i.nō ſolū ſentētias: ſed verba q̄ deſcripta dicere parauerís:in animo retinere. In pectore:i aīo Vnde a q̊ diſcas:vt genus vnde latinū. Nō infundere:vt quū loquūtur:non videant̄ auribꝰ tuis orationē obiicere. In ſcribere:quia tu ea verba ꝓnūciata:ſiue a reo ſiue ab aduerſario ita imaginibꝰ quibuſdā in animo notabis:vt quodāmō inſcripta videātur eſſe. Infundere dicēdo Inſcribere:q̄ſi notādo. Itaq; olim:ergo q̄a hæc oīa bn̄ficia p̄ſtat memoria ſeq̄tur:vt hi ſoli cæteris ſint anteponendi: q̄ memoria valeant.Sic ſunt.n.omnia quæ ad cauſam ꝑtinent.Q uid & quatenus:q̄ pacto omēs cōplectitur partes orationis Quid ad eſſentia rei:vt ita dicā. Q uatenus ad quantitatē. Et quō:ad ordinē ipius rei. Cui reſponderint.ſ.aduerſariis Quid ſupſit.i.reſtet ad rn̄dendū:q̄a oms ꝑtes retinet memoria orōis: q̄s aduerſarius dixerit:ideo ſingulis argumētꝯ ordine rn̄det:& cū duobꝰ aut tribꝰ cōtraxerit memoria retinet quæ nam ſupſint argumēta aduerſarioꝝ refellēda. Idēq;.ſ.oratores:q̄ memoria ingenti ſunt:ſciūt accōmodare rōnibꝰ ſuis: & q̄ ab aliis viderint:quæq; ipi egerint. Q uare q̄n quidē tm̄ boni habet memoria:nullo pacto videt̄ eē negligēda:ſed reſpondendū cuidā obiectiōi.Sūt qui dicāt memoriā vniuerſam i natura cōſiſtere & neminē poſſe memorē eſſe qui nō id a natura cōſecutꝰ ſit:ego vero nō negauerim magnā partē ſibi naturā vendicare ſed tn̄ artifieio maxime iuuari. Earū reꝝ:quia dixi fruſtra oratorē ſi natura ſibi aduerſa fuerit: Neq; enī naturā vincere:ſed eā quidē nō nihil corrigere poſſumꝰ Sed hæc tota ars ſenſus ē:equidē dixerim artē nō eē matrē rerū:q̄ ingeniis noſtris inſitæ ſunt ſed natura.Ars vero ē nutrix & conſeruatrix:nō dico ꝙ periat ea q̄ inſita ingeniis noſtris fuerint.Primo quidē inſunt ingeniis:deinde q̄ creata ſūt a natura:ea ars cōſeruat atq; confirmat. Pars nulla ſit:quia id quod ingeniis noſtris inſitum eſt ars nunq̄ pare ac gignere poterit.Si enim memoria nobis inſita non eſſet nunq̄ ars excitare poſſet. Veruntamen eſt ſenſus:memoria naturalis:nec ſi prompta fuerit arte multum:nec ſi tarda cum arte nonnihil valebit. Fere: fere dixit ꝓpter paucos admodū:qui tam ſingulari memoria fuerūt:vt quæcūq; viderint:vꝉ audierint:nūq̄ obliuiſcerentur:ſicut apud athenienſes Themiſtocles:apud romanos Lucullus:& L.Scipio. Exercitatione.i.ab arte q̄ oms̄ in exercitatione cōſiſtit. Vidit.n.hoc prudēter:& ē ratio.Diceret aliq̄s.Q uæ cā ē cur

fixas eē in pectore ſentētias:omnē deſcriptū verboꝝ apparatū ita audire:vel eū vnde dicas:vꝉ eū cui reſpōdēdū ſit: vt illi nō infundere i aures tuas orōnē: ſed in aīo videātur inſcribere nō mediocris ſꝫ boni laus oratoris videt̄. Itaq; ſoli ii q̄ memoria vigēt ſciunt q̄d & q̄tenus & quomodo dicturi ſunt reſpōderint:quid ſupſit:idēq; multa ex aliis cauſis aliq̄n a ſe acta: multa ab aliis audita meminerūt. Quare confiteor equidē huius boni naturā eſſe principē:ſicut earum rerū: de quibus ante locutus ſum omniū:ſed hæc ars tota dicēdi: ſiue artis imago quædā:& ſilitudo eſt:habet hāc vim:vt nō vt totū aliquid: cuiꝰ in igeniis noſtris pars nulla ſit.pareat & procreet.verū vt ea: q̄ ſunt orta iā in nobis:& ꝓcreata.educet.atq; confirmet Veruntamē neq; tā acri memoria fere quiſq̄ ē vt non diſpoſitis notatiſq; rebus ordinē verboꝝ: at ſentētiarū cōplectat̄: neq; vero tā hebes.vt nihil a cōſuetudine.& exercitatiōe adiuuet̄. Vidit em̄ hoc prudēter ſiue Simonides: ſiue alius q̄s inuenit.ea maxime aīs effingi nr̄is: q̄ eēnt a ſenſu tradita. atq; impreſſa. Acerrimū aūt ex omibus noſtris ſenſibus eſſe ſenſum vidēdi:q̄re facillime aīo teneri poſſe:ſi ea q̄ ꝑciperētur auribus aut cogitatione etiā oculoꝝ cōmēdatiōe aīs traderēt̄ vt res cecas.& aſpectꝰ iudicio remotas:cōfirmatio q̄dā & imago. & figura: ita notaret vt ea q̄ cogitādo complecti vix poſſemus intuēdo q̄ſi teneremus

tantum memoria artificialis iuue naturalē: Dixit ex omnibus ſenſibus: Acrius ē ſenſus oculoꝝ. Non.n.tā cōplectimur qđ audimꝰ q̄ꝫ qđ ſenſu oculoꝝ ꝑcipimus ſed memoria facit vt qui prius videbantᷣ: ſenſu auriū nūc ſenſu oculoꝝ videantᷣ videri: vt q̄buſdā imaginibꝰ ad ea quodāmō accōmodās nō ſolū audiamꝰ ꝗ etiā videamꝰ: Ergo ita exiſtima: vt ſi quā artē iuenire poſſemꝰ: q̄ faceret: vt nō ſolū audiremꝰ: ſed etiā videremus. potiſſimam eſſe ad memoriā confirmandā. Senſum: vel oculorum. vel aurium vel etiam tactus Acerrimū autem. ſ. vidit. i. cæterorum quidem ſenſum falli poſſe: oculorum vero nullo modo. Quare

His aūt formis: atqꝫ corporibus: ſic oībus: q̄ ſub aſpectū veniūt memoria nr̄a admonetᷣ atqꝫ excitat: ſed locis opus ē. etenī corpus ītelligi ſine hoc loco nō poteſt quare ne in re nota: ꝓuulgata multus & inſolens ſim: locis eſt vtendum multis: illuſtribus: explicatis: modicis īteruallis. Imaginibꝰ aūt ingētibus: acribus: inſignitis: q̄ occurrere: celeriterqꝫ ꝑcutere animū poſſint. Quā facultatē & exercitatio dabit: ex quæ cōſuetudo gignitur: ſimilium verborū conſeruata: & īmutata caſibus: aut traducta ex parte ad genus notatio: & vnius verbi imagine: totiꝰ ſentētiæ informatio pictoris cuiuſdā ſūmi rōe: & mō formatū varietate: locos diſtīguētis. Sed verboꝝ mēoria: q̄ minꝰ ē nobis neceſſaria: maiore imaginū varietate diſtinguitᷣ.

facillime. ſ. vidit ille: qui hanc artem inuenit. Si etiam cōmendatione: vt ea non ſolum audiſſe: ſed etiā vidiſſe videremur Vt res cæcas: ecce quomodo exprimit vim atqꝫ natutam memoriæ: quæ facit vt viderit videantur ea quæ audiuerimus. Res cæcas: videlicet ea quæ ſignificantur verbis: quia ſunt inuiſibiles & incorporeæ: & quia ſunt inuiſibilia & incorporea cæca ſunt. Facit memoria: vt verba q̄ ſunt cæca: ea quaſi corpus accipere videatur: tunc quum imaginibus deſcripta fuerint: & quaſi animo inſignita. Vel iudicio: quia iudicari non poſſunt. Cæcas: Noue dixit: vt Virg. Memorē iunonis ob iram Nam iræ non eſt memoria: ſed multa ſunt: quæ contrario intelligun tur: Memorem Vir. dixit. i. ob iram memori mente Iunonis permanentē confirmatio quædam & imago nam imago & figura vtraqꝫ pars eſt formæ: imago concipitur: figura fingitur in mente noſtra: q̄lem volumus aliquem eſſe. His autē formis: Voluit inuentor huius artis his formis quibuſdam quaſi corporibus: excitare memoriam vt quæ locis collocaſſet: ea quodammodo q̄ſi videre exiſtimares. Atqꝫ corporibus: quia neceſſe eſt imagines corporeas nobis fingamus. Sic omnibus. Quemadmodum inquit omnibus corporibus: quæ ſub aſpectu veniunt: ita etiam his formis. id ē imaginibus memoria noſtra admonetur ſicut viderit. Quicquid enim fuerit id quod in aſpectum noſtrū venerit: ad memoriam tranſit. Corporibus. ſcilicet imaginum: quia imagine quaſi ſimilitudine vel res: verba compræhēdere poſſumus: ſicut imagines corporum: vt verbi gratia: Si virginem violatam meminiſſe voluero: in eo loco ponam virgam quādam: & in hac violas: & virga corpus: ſicut forma violæ corpus eſt. Quum igitur iam locos poſuero: & in altero virgam: & in altero violam videbor quodammodo videre quaſi inſcripta. Nam & virga erit littera quæ admoneor virginem: & viola erit quaſi nota quædā quæ me admonebit violatam: vt aliis omnibus rebus viſibilibus admonebor: & excitatur memoria noſtra. ita etiam his formis quaſi corporibus admonetur. Sed locis opus eſt: non ſolum imaginibus oratori opus eſt ſed etiam locis: quia vnum ſequitur ex altero. Etenim corpus non ſolū eſſe nō poteſt corpus ſine loco: ſed nec intelligi quidem poteſt. Locis multis: nam quia multa meminiſſe volumus multis quoqꝫ imaginibus vtendum eſt. Illuſtribꝰ: vt appere poſſint. Nam ſi eſſent obſcura memoriam potius obfuſcarent. Explicatis: diſtinctis: ne confuſa ſint loca. Modicis: id eſt mediocribus interuallis vt cōꝓbendi poſſint. Imaginibus autem: ergo eiuſmodi debent eſſe loci illuſtres: diſtincti. d Ingentibꝰ: ne paruitate euaneſcant: vt ſimilium locare vellemus ſua paruitate euaneſceret. Acribus: id eſt nō mutis: vt excitare poſſint memoriam. Inſignitis: non vulgaribus: vt inherere poſſint: quia rara magis inherent animis: q̄ꝫ vulgaria. Percutere animum: id eſt recenſere animo poſſimus. Quā facultatē: ſenſus eſt ex hac exercitatione præceptionis naſcuntur imagines: quæ duplices ſimilitudines habent: vnas verborum: alteras rerum. Quam facultatem: ſcilicet eligendi imagines: ac ſi diceret non ſolum ars: ſed etiam exercitatio dabit illam facultatem. Ex qua conſuetudo gignitur. i. ex qua exercitatione aſſueſcimꝰ ſīlitudines inuenire: quibus verba collocemus. Conſeruata: Quia neceſſe eſt: vt hæc conſuetudo ſicut caſus inciderint rerum: quæ meminiſſe velimus: ita immutentur imagines: quia neceſſe eſt: vt ſimilitudo verborum conueniat cum imaginibus: quia illa ſimilitudo facit: vt ipſa verba reminiſci poſſimꝰ. Traducta. i. ex hac exercitatione non ſolū verba: ſed rem totā ſimilitudine imaginū cōꝓbendimꝰ. Nā res tota ē tanq̄ꝫ genꝰ: ꝑtes autē tanq̄ꝫ ſpecies. Ex parte. i. ex verbis ad totū genus qđ continet partes. Et vnius verbi magine Probat qđ ſuperius dixerat videlicet ſæpe etiā rem totam in imagine cōꝓbendi. Vnius verbi imagine ſæpe totius rei ſententiā compræhendimus. Varietate: Nam vt varia ſunt quæ meminiſſe volumꝰ: ita etiam oportet varietatem eſſe imaginum. Varie autem imagines locis diſponi non poterunt: ſi ipſa inter ſe loca cōfuſa fuerint ergo quia oportet varias eē imagines: quia varia etiā ſunt: quæ meminiſſe volumꝰ. q̄ cū ipſis ſimilitudinē habeāt: varie autē diſponi nō poſſunt ſi ipa inter ſe confuſa ſunt; ſequitᷣ ergo: vt va-

rietate imaginũ eas confirmet. Formaꝝ.i.imaginũ: quia ſi loci eſſent inter ſe cõfuſi: varietates imaginũ
tolerari non poſſunt: ſed varietas formarũ facit: vt inter ſe diſtincta ſint. Sed verboꝝ ſenſus eſt. Optet in-
quit maiorẽ eſſe varietatẽ imaginũ quib⁹ verba ac dictiones meminiſſe volumus. Nã res ſæpe vna pluri
bus dicẽda ẽ verbis. Quot aũt ſunt verba: tot ferme imagines ſunt. Ergo quia vna res dicẽda ẽ pluribus
verbis & ſingula verba ꝓprie ſuã habẽt imaginẽ ſequit̃ id qđ dixi: maiorẽ optere eẽ varietatẽ imaginũ in
verbis ac dictionib⁹. Neceſſaria: ſed tu diceres dubito: hoc facile ꝓbabit: min⁹ neceſſariã eẽ memoriam
verboꝝ ꝙ̃ memoriã rerũ: quia res đ qua
agit̃: ſemp memoria tenẽda ẽ: at verba ñ
ita: nam aliis verbis eadẽ res agi poteſt ſi
ſentẽtia forte exciderit. Si tenuer̃ rẽ: cau
ſam agere poteris: etiã ſi verba nõ tenue
ris: qa verba nõ ſp eadẽ in eadẽ cauſa ne-
ceſſaria ſunt igit̃ maior ẽ vſus rerũ ꝙ̃ ver
borũ. Propterea ſeqtur illud vt memoria
reruꝫ maior eſſe debeat ꝙ̃ verborum: &
ideo hæc minus ẽ neceſſaria. Multa.n.
ſunt verba. Probat maiorẽ eſſe varietatẽ
imaginũ in memoria verboꝝ hoc modo
Vere inquã in memoria verboꝝ maior
eſt varietas imaginũ. Sunt.n.pleraqꝫ ver
ba qbus nihil ſimile inuenire poſſumus
ſicut̃ ſunt aduerbia & cõiunctiones vt: &
qꝫ: ac: aſt: bñ: male: pulchre: fortiter: & cæ-
tera hmõi verba ſunt: vt nihil eoꝝ ferme
ſimile iuenire poſſumus. Et neceſſe eſt ſi
hæc verba meminiſſe volum⁹ vt earũ re-
rũ q̃ nuſqꝫ ſunt imagines nobis cõfinga-
mus: vel reminiſcamur. Multa.n.ſunt
verba: q̃ q̃ſi articuli.ſ.cõiunctiões aduer-
bia: interiectiones: hæc ſunt qdem q̃ſi ar
ticuli: & q̃dam q̃ſi iuncturæ: qbus orõis
verba cõiungunt̃ & colligãt̃. Quæ for
mari ſimilitudine eoꝝ q̃ nullo modo for
mari poſſunt.ſ.&: qꝫ: ac: aſt: &c. Perſonis
ꝑſona ſignificat q̃litatẽ: q̃ ali⁹ ab alio diffe
rim⁹: tũ in animo: tũ in corpe: tum in ex-
ternis. q a rhetoricis numerãt̃ in attribu
tis ꝑſonæ. Vnde forme varios hominũ
vultus repſentãtes: dñr ꝑſonæ: & hiſtrio-
nes in ſcæna ꝑſonas accipiunt diuerſorũ
hominuꝫ vultus: & mores agẽtes. Vt
ſentẽtias: ꝓpter ſilitudinem: id eſt quæ ſi
miles erant rebus: q̃s memoriæ mãdare
voluerim⁹. Ordinẽ: ꝓpter diſputatio-
nẽ locoꝝ: qd primo: qd ue ſecundum di-
cere debeamus. Neqꝫ verum eſt: Nunc
quorundã opinionẽ refellit: qui dicebãt
artificialem hanc memoriã nocere mag̃
ꝙ̃ ꝓdeſſe: qđ ꝓbat exemplis. Obſcu-
rari: quia ipſis imaginibus memoria ob
ruitur: Et ꝓbat exemplo falſam eſſe illo-
rum opinionem. Vidi: & nõ audiui qa
auditus nonnũqꝫ falli poteſt viſus autem
nũqꝫ. Carneadem: de quo ſuperi⁹ tam multa dixit. Sed certe ſi latet. Sed ſi illa naturalis memoria latet:
deſuetudine quadam excitanda & excuſcitanda hac exercitatione eſt.

Multa enim ſunt verba: quæ quaſi articuli conne
ctunt membra orationis: quæ formare ſimilitudi
ne nulla poſſunt eorum fingendæ ſunt nobis ima
gines: quibus ſemp vtamur: rerũ memoria ꝓpria
eſt oratoris eaꝫ ſingulis ꝑſonis bñ poſitis notare
poſſumus vt ſñias imaginibus: ordinẽ locis com
p̃hẽdamus: neqꝫ veꝝ eſt qđ ab inertibus: dicit̃:
opprimi memoriã imaginũ pondere: & obſcura
ri etiã id qđ p ſe natura tenere potuiſſet. Vidi.n.
ego ſũmos hoĩes: & diuĩa ꝓpe memoria athenis.
Carneadẽ.in aſia quẽ viuere hodie aiũt. Sceptiũ
Metrodorũ: quorũ vterqꝫ tãq̃ litteris in cera: ſic
ſe aiebat imaginibus in his locis: quos hr̃et. q̃ me
miniſſe vellet preſcribere. Quare hac exercitatio
ne nõ eruẽda memoria eſt. ſi eſt vlla naturalis. ſed
certe. ſi latet euocanda eſt. Habetis ſermo
nem bene longum hominis: vtinã non impuden
tis: illud quidẽ certe non minus verecundi. q qui
dem. quum te Catulle: tum etiã. L. Craſſo audiẽ
te. de dicẽdi ratione tam multa dixerim. naꝫ iſto
rum ætas minus me fortaſſe mouere debuit: ſed
mihi ignoſcetis profecto ſi modo q̃ cauſa me ad
hanc inſolitã mihi loquacitatẽ impulerit: accæpe
ritis. nos vero inqt Catullus eteni ꝓ me hoc. & ꝓ
meo fratre ſpondeo nõ mõ tibi ignoſcim⁹. ſed te
diligim⁹. magnãqꝫ tibi habemus gr̃aꝫ. et quũ hu
manitatẽ. & facilitatẽ agnoſcimus tuã. tũ admira
mur iſtã ſcientiã & copiã. Eqdẽ hoc me aſſecutũ
puto. qđ magno ſuꝫ leuatus errore & illa admira
tione liberatus. qđ multis cũ aliis ſemp admirari
ſolebam: vnde eſſet illa tanta tua in cauſis diuitas

HABETIS SERMONEM: Hoc eſt ſecundũ & vltimũ caput hui⁹ tractatus: in q̊ primo qdem con
tinetur: quõ totũ ſuæ diſputationis locũ Antonius modeſtiſſime cõcludit: deinde in ſecunda pte: quomõ
Catull⁹ Antoniũ mirifice laudauerit: in tertia & vltima: quõ oẽs Craſſũ retinere inſtãtes ad diſputationẽ
cohortati fuerint. Pria igit̃ ps ẽ: i q̃ ſue diſputationis locũ modeſtiſſime cõcludit. Bene: id eſt valde. Naꝫ
bene ꝓ valde ſæpi⁹ ponit̃ in cõmẽtariis Cæſaris. Illud quidẽ.ſ.affirmauerim. Scio.n.in hac diſputatione
verecundiã ſeruaſſe. Quũ te Catulle: Vere inquã nõ nimis verecundi ſ̃mo fuit. Nam tãtis talibuſqꝫ vi
ris audientib⁹: q̃lis ẽ Craſſus: & tu Catulle: non debuerã de hmõi artificio diſputare. Inſolitam mihi lo

quacitatē: Quia nō cōſueui in hmōi diſputationibus ſermonē meū iniicere. Nos vero inquit Catullus & quū dicturus eſſet cām: ſermonē eius interripuit Catullus: iō impulſus ſum: ne videlicet occaſionem Craſſo p̄berem recuſandi diſputationē ſuā: Eteni ꝓ me hoc: & reddit rōnē cur dixit nos: quū ſolus eēt qui loquæret̄ qa ꝓ fratre cæſare etiā rn̄deret. Scientiā multarū rerū: qa de rōne dicēdi diſputaſti. Et copiam: verborū. Equidē etiā: eſt & alia cā: cur te libenter audierim: quia antea mirabar cur tantū valeres ꝙ ſicut dicebas artes nullas didiciſſes. Nunc vero ſcimus te: & latina & græca oia volumina verſaſſe: vt in hunc errorē poſthac incurſuri nō ſim⁹ Errore: ꝙ te credebamus neſcire artem Qđ multis cū aliis vn̄ eſſet illa: Quia ſicut opinionem oibus feceras: ita & nos opinabamur te nullā illarū ſniam tenere: quos te ꝓbe tenere aiaduertimus. Attigiſſe: nec leuiter libaſſe putabā hæc ſtudia: & hanc doctrinā rerū: quas nō mō libaſti: verūetiā optime cōp̄hendiſti. Vſu expientia. Correxiſſe. ſ. q̄ accepas a grecis & latinis ſcriptoribus: Sicut videlicet theſin oratori eē cōſiderāda: qđ oēs ferme rhetores negabāt. qa correxit illđ: & theſim praticē oratori conuenire dmonſtrauit. Comprobaſſe: qa nōnulla etiā ſcriptorū antiquorū p̄cepta p̄buiſti. Neq; eo min⁹: hac re ꝙ videlicet partim correxiſti partim cōprobaſti. Et ſil' gaudeo: & ſil' etiā accedit ad vtilitatē: q̄ ex tua diſputatiōe cōſecut⁹ ſum. Qđ ſtatui: Antea quū te audiebā: q̄ſi rudē doctrine & bonarū artiū putubā aliquē ſuopte ingenio eloquentē: eſſe nunc em̄ poſtq̄ intellexit te pitiſſimū eſſe: cōfirmata ē opinio mea neminē poſſe doctrinā bonarū artium cōſequi ſine ſummo ſtudio. Statui: cōfirmaui. Sine ſūmo ſtudio: ex ſtudio labor: ex labore doctrina ſequit̄. Sed tn̄ qd nam eſt: Nunc rn̄det ad illud qđ dixit: Sed ꝓfecto mihi ignoſcetis &c. Sed tn̄ q̄uis tibi non mō ignoſcimus: & tibi magnā gratiā habem⁹ ſed etiā plurimū diligimus. Quid nā ē: ego em̄ nullā aliā ꝓrſus cām vidi: q̄ te ad hanc diſputationē ipellere potuerit: niſi vt nobis & his ſatiſfaceres. Tum ille: Hæc cā fuit: q̄ me in hac diſputatōe longiorē fecit: vt videlicet oēm recuſandi opportunitatē Craſſo adimerē: q a principio videt̄ inuitus hanc diſputatōnē eſſe ſumpturus: & cū tam longa diſputatiōe de hac dicēdi rōe diſſeruerim: nō poterat recuſare: qn illud idē faciat: & nullā cām habebit: qn ipſe q̄z in mediū afferat. Nolo em̄ dicere: tanta em̄ in hoīe ſuauitas ē vt nefas ſit dicere faſtidioſius. Quid em̄ poterit dicere: Vere in quā nolui oportunitatē recuſandi p̄bere Craſſo nūc quū tm̄ in diſputatōe hmōi immorat⁹ ſim. Conſularē ſe hoiem: Dicet fortaſſe: Vir ſum cōſularis & cenſori⁹: nō decet tante auctoritatis virū de ea re diſpure: q̄ ad adoleſcētes ptinet: ſed & ego q̄z eadē rn̄debo: eadē etiā nr̄a cā eſt: qa cōſularis & cenſori⁹ q̄z ſum An ætatē afferet: Dicet ſenior ſum: & ꝓpterea de his rebus q̄ nullā grauitatē deſiderāt diſputādū non eſſe: ſed q̄driēnio minor eſt: q̄ ego ſum. An ſe neſcire: An fortaſſe dicet ſe ignorare hæc: q̄ ad hāc diſputationē ptinēt: quū ille a pueritia vſq; ad hāc ætatē in eiuſmodi ſtudiis verſatus ſit ego aūt q̄ſi p ſomnum arripui: Curſum: cū feſtinatōe quadā. Succeſſiui opis. i. breuiſſimi: & expeditiſſimi opis: q̄ſi p expectationē facti. A puero. i. ab ineūte pueritia. De ingenio: Diceret fortaſſe aliqs: eſt ingenio obtuſior: Rn̄det neminē ei fuiſſe a pueritia parē. Sui deſpiciēs: Nemo fuit tam abiectus: tam hūilis: q me orantē audiret: q nō ſperaret ſe poſſe vel me ſupiorē eſſe: vel certe æqualē. Quin ſperaret. i. q nō cōſideret. Aut melius. i. aut eſſe mihi ſupiorem: aut æqualem. Qui ſilr. Qualiter Craſſus dixerit: ne dicā excellētius. Ne fruſtra venerint. i. ne fruſtra tuā expectauerim diſputationē. Tū ille: incipit rn̄dere Craſſus Antonio: ad ea q̄ ille dixerat: vt craſſus diſputare deberet: & primo quidē ōndit nō eſſe cui diſputare velit: aut

nec em̄ te iſta attigiſſe arbitrabar: q̄ diligētiſſime cognoſſe: & vndiq; collegiſſe: vſuq; doctū partī correxiſſe video: partim cōprobaſſe. Neq; eo minus eloqnētiā tuā: & multo magis virtutē: & diligentiā admiror: & ſimul gaudeo iudiciū ani mei cōprobari: ꝙ ſp ſtatui neminē ſapientię laudē: & eloquētiæ ſine ſūmo ſtudio & labore & doctrīa cōſeq poſſe. Sed tn̄: qd nā eſt id qđ dixiſti fore vt tibi ignoſcerem? ſi cognoſcemus q̄ te cā in ſermonē intuliſſet. Quæ ē em̄ alia cā niſi qđ nobis horū adoleſcētiū ſtudio: q te attētiſſime audiērt morā gerere voluiſti. Tū ille. Adimere inqt oēm recuſationē Craſſo volui: quē ego paulo ſciebā: vł pudētius: vł initius. nolo em̄ dicere de tā ſuaui hoīe. faſtidioſius ad hoc genus ſ̄monis accepere. qd. n. poterit dicere cōſularē ſe hoīem & cēſoriū. eadē nr̄a cā ē. An ætatē afferet. q̄driēnio minor ē. An ſe neſcire. q̄ ego ſero. q̄ curſim arripui. q̄ ſucceſſiui opis vt aiunt iſte a puero ſūmo ſtudio. ſūmis doctoribus: nihil dicā de ingenio: cui par nemo fuit etenim me dicentē q audierit: nemo vnq̄ tam ſui deſpiciēs fuit: qn ſperaret. aut meli⁹: aut eodē modo ſe poſſe dicere. Craſſo dicente. nemo tam arrogans. qui ſimiliter ſe vnq̄ dicturum eſſe confideret. Q̄obrem ne fruſtra hi tales viri venerint, te aliquando Craſſe audiamus. Tum ille Vt ita iſta eſſe cōcedam. inqt Antoni. q̄ ſunt lōge ſecus. qd

debeat:qn̄quidē oīa q̄ ad hanc artem ptineret ipſe Antonius in ſua diſputatōe eſſet plene executus:de
inde quū rurſus obiiceret Craſſo Antonius tm̄modo de inuentōe dixiſſe:Craſſum aūt nunc de diſpoſi
tione diſputare debere:illis ſubiūxit exiſtimare illū de vtraq̧ re dixiſſe. Nam ſicut ego exiſtimo me audi
uiſſe te non ſolum de inuentione ſed etiam de elocutone dixiſſe. Ille vero inſtat ſe cum illo fœdus iniſſe:
vt ipſe de inuentiōe diſputaret:& Craſſus de elocutōe diceret:& quum illi inſtarent:& Catullus p̄cipue
hanc diſputationē negare nō poſſe:niſi violata fide:tādē coactus pmiſit ſe illis obſecuturū:ſed poſt me
ridiē recreatis corpibus redeūdū eſſe: &
ita oēs cōprobarūt. Vt iſta inqt cōcedā
fac ita eſſe vt dici. Antoni:qđ tn̄ tibi mi
nime cōcedo:vt ego oībus eloquētia p̄
ſtem & copia:tu:tn̄ ita diſputādo cōple
xus es:vt nihil mihi dicendū reliqueris.
Longe:valde. Sæluſti. Longe:alia mihi
mens eſt pr̄es cōſcripti. Sæpe ego. Vo
luit dicere audiuit:deinde ſe correxit &
dixit. Quid.i.cur dico ſæpe: Qui.id ē
quō potui audire ſæpe: Qui puer:q ab
ipſa pueritia rebus gerendis occupatus
fuerit. In forū:tunc videlicet quū admo
dum iuuenis. Carbonē accuſauit. Sæpe
em̄ & oſtēdit rōnem cur non potuerit ſæ
pius phos audire. Quæſtor.ſ.in grecia
hoc tp̄s tm̄modo intermittēdū fuit qui
cauſas forēſes agerem: quo quæſtor fui
in græcia. De his ipſis rebus:videlicet
quæ ad dicendi rōnem ptinēt. Neq̧ ve
ro quiſq̧:& tn̄ o amici mei ꝯfirmare poſ
ſum neminē horū phoꝝ quos in aſia vel
in græcia audierim cū hoc Antonio poſ
ſe cōferri. & latenť ſe laudat Cice. Neq̧
em̄ fuit antonius:ſed Cicero. Copioſiꝰ
ad vbertatem orōnis. Neq̧ ſubtilius:
ad elegantiam. Qđ ſi eſſet aliter: Sed ſi
manca fuiſſet orō antonii:ſiue diſputatō
vt aliquid in ea deſiderari poſſet:nō vte
rer hac inhumanitate: vt nō ſupplerem
ea:quæ nobis placere intelligerē. Ali
quid p̄termiſſum:videlicet qđ ad hāc ar
tem ptineret. Tum Sulpitius:Quid ē
inquit Sulpitiꝰ:qđ ita dicis Craſſe: quū
fortaſſe obliuioni tradidiſti:qđ ab initio
dixerit antonius: vt ipſe de inuentōe rerū diſputaret:tu vero de exornatōe verborū diceres. Inſtrumē
tum.i.orō:videlicet quō inueniret orō. Nam inſtrm̄ orōnis eſt inuentio:ſicut vidiſtis quō orōnis ptes
inueniri poſſent oſtēdit videlicet exordiū:narrationē diuiſionē cōfirmationē. cōfutationē:& cōcluſionē
Nā quū hæ orōnis ptes ſint:quid aliud eſt orō:niſi oratoris inſtrm̄: Diſtinctionē:varietatem vn̄ etiam
hoc loco quaſi pictoris varietatem appellauit. Nam diſtinctionem ſignificat exornationē verborum &
ſententiarū q̄ quibuſdam coloribus orōnem diſtinguūt. Nam queādmodum varietas colorum pictu
ram exornat.ita varia verba diuerſæq̧ ſententiæ orōni inſertæ totam orōnem exornant. Hic ille primū:
ptunc. Ad hoc argumentū Sulpitii Craſſus ita rn̄det. Quis inquit tm̄ licentiæ:tm̄ auctoritatis Antho
nio cōceſſit: vt primū ipſe partes faceret:deinde ex partibus vtrā vellet eligeret:primo quidē partiri de
buerat:deinde optionem facere. Deinde:Primo quidem iuſta rō fuit:vt partitis rebus vtram vellet ex
his eligere. Sed eſt & alia rō cur diſputare nō debeam:quia ſi recte ipſius Antoni diſputationē intellexi:
pfecto de vtraq̧ re diſputauit:& de inuentione:& de elocutiōe. Ille vero inqt Cotta: Cotta & ipſe par
tes ſuas pagit:vt oſtēdat rōnem eſſe:cur diſputare debeat Craſſus vide inquit quid dicas Craſſe: erras:
Nam quod ad rōnem dicendi ptinet:nō tetigit antonius. Ornamenta.ſ.elocutionem. Eam laudem:
elocutionem:ex qua nomen inuenit eloquentia. Nam ab elocutione eloquentia eſt appellata. Verba
igitur inquit. Adhuc in propoſito perſiſtit:vt non diſputare velit:quid eſt inquit cur diſputare debeam
ſi ipſe res dixit:& mihi verba reliquit:quandoquidē qui bene noſcit res verba facillime ſciet:ſed oīa que
ad inuentionem ptinent eſt executus:nihil relinquiť niſi verba. Igiť ſi res aſſumpſit mihi verba reliquit
ſed qui res tenuerit:& verba facillime cōiungere poterit:nō ego mihi diſputādū eſt. Tum Cæſar:ſi qđ
difficilius: Vide quō p cōplexionem:quæ eſt argumētatio neceſſaria cōuertit Craſſum diſputare debe
re. Tu dicis antonium ſumpſiſſe facilia:ſed videamus an ita ſit:vel reliquit qđ ē difficilius vel qđ eſt faci

mihi tu tandē hodie : aut cuiq̧ hoī: qđ dici poſſit
reliquiſti. Dicā em̄ vere amiciſſimi hoīes qđ ſen
tio:ſæpe ego doctos hoīes:qd dico ſæpe. imo nō
nunq̄ ſæpe em̄ q potui.qui puer in foꝝ venerim:
neq̧ inde vnq̄ diutius:q̄ queſtor abfueri. Sed ta
mē audiui: vt heri dicebā & athenis quū eēm do
ctiſſimos viros:& in aſia iſtū ipm Sceptiū metro
dorū:quū de his ipſis rebꝰ diſputaret. Neq̧ vero
mihi quiſq̄ copioſius vnq̄ viſus ē: neq̧ ſubtilius
in hoc gn̄e dicendi : q̄ iſte hodie eē verſatus qđ ſi
ſi eſſet aliter:& aliquid intelligerē ab Antonio p̄
termiſſum non eſſem tā inurbanus. & pene inhu
manus:vti eo grauarer. quod cupere vos ſentirē.
Tum ſulpitiꝰ:An ergo inqt oblitꝰ es Craſſe An
toniū ita partitū eſſe tecū. vt ipſe inſtrm̄ oratoris
exponeret. tibi eius diſtinctionē:atq̧ ornamētū
relinqret. Hic ille. primū quis Antonio pmiſit ina
quit vt ptes faceret. vt vtrā vellet. prior ipſe ſume
ret. deinde ſi ego recte intellexi. quū valde liben
ter audirē. mihi cōiūcte eſt viſus de vtraq̧ re dice
re. Ille vero inqt Cotta ornamēta orationis nō at
tigit:neq̧ eam laudē ex q̄ eloquētia nomē ipſum
inuenit. Verba igiť inquit Craſſus mihi reliquit

ius. Si qđ eſt difficilius reliquit: eſt cauſa cur te audire velimus. Sin qđ eſt facilius: nulla cã eſt cur non diſputes. Facile erit tibi de re facili diſputare: nam libẽtius faciliora tractanda ſunt: q̃ difficilia. Et Catullus qd qđ dixiſti: Dicit veniam recuſandi poſſem tibi craſſe cõcedere: niſi hæc tua recuſatio contra deos eſſet Nõne putas: nihil ptinere ad fidẽ: vt pmiſſis ſtare nolis? Tum cotta: anq̃ ille rñderet: cotta aliã rõnem ſuggerit. Ridẽs: qa rem facetã dicturus erat. Veniã recuſandi tibi cõcedere poſſẽ o Craſſe: niſi hæc tua recuſatio cõtra deorũ religionẽ eſſet: ſed impie agere contra deos id magnope cauendũ eſt: quũ pſertim hoc facere ñ poſſis: q cẽſoria nota dign⁹ videaris. Sed qui aliqñ cẽſor fuerit: videri cenſoria nota dignus nõ põt non improbus ciuitati videri. Religionis. Religionẽ metũ deoruꝫ intellige hoc loco. Fides eñ ad religionẽ ptinet: veritas autem q̃ ad fidẽ ptinet: ps eſt iuſticiæ. Op⁹ hoc cenſoriũ: videlicet corrigere & reprehendere eos q cõtra fidẽ faciũt. Nã ſi cẽſor alios notat peccãtes cenſoria nota ipſe dignus fuerit: multo magis ipſe reprehẽdedus eſt quũ ipſe ſeipm ſuo iudicio cõdẽnet. Id tpis. ſ. meridies. Surgẽdũ cenſeo: Quia ſub Platano cõſiderãt oẽs vt antoniũ diſputantẽ audirent. Se vel ſtatim: Oẽs rñderũt: ſe velle nũc audire: ſed ſi placeret poſt meridiẽ expectatibimus. Vel ſtatim. i. q̃ primũ ſine mora te audire cupimus.

Antonius: rem ipſe ſumpſit. Tum Cæſar: ſi quod difficilius eſt id tibi reliquit: eſt nobis inqt cã: cur te audire cupiam⁹: ſin qđ facilius: tibi cã nõ ẽ cur recuſes. Et Catullus: Quid qđ dixiſti inqt craſſe: ſi hic hodie apud te maneremus: te morem nobis eſſe geſturum. nihil te ad fidẽ tuã putas pertinere Tum cotta ridens Poſſem tibi inquit Craſſe cõcedere. ſed vide nequit Catullus attulerit religionis: hoc ſenſorium opus eſt: id auteꝫ cõmittere vide q̃ ſit homini turpe ſenſorio inquit. agite vero ille inquit vt vultis. ſed nunc quidem. quoniaꝫ id temporis eſt: ſurgendũ cenſeo & requieſcendum: poſt meridiẽ ſi ita vobis eſt cõmoduꝫ loquemur aliquid niſi forte ĩ craſtinũ differre maluitis. Oẽs ſe vel ſtatim. vel ſi ipſe poſt meridiẽ mallet. q̃ primũ tamen audire velle. dixerũt.

Voluminis ſecundi finis.

M. T. Ciceronis ad Qu. fratrẽ in dialogorũ de oratore Librum tertium præfatio.

NStituenti mihi Quintus frater eũ ſmonẽ rferre. & mãdare huic tertio libro quẽ p⁹ ãtoni diſputatõeꝫ craſſus hũiſſet acerba ſane recordatio. veterẽ ani curaꝫ moleſtiãq; renouauit. naꝫ illđ ĩmortalitate dignũ ingeniũ. illa hũanitas. illa virtus. L. Craſſi morte extincta ſubito eſt. vixit diebus decẽ poſt eũ diẽ

NSTITVENTI MIHI. In hoc tercio volumine primũ quideꝫ agit̃ de morte Craſſi: deinde pœconomia quædã fit. i. ppatio ad reliquũ diſputatiõis: caput primum in tres ptes diuidi põt. In prima pte cã agit̃: quæ craſſo mortẽ attulerit. In ſecunda ipſius craſſi mors deplorat̃. In tercia vero deploratio mortis craſſi finit̃: & in cõſolatõis rõnẽ cõuertit̃. Primũ igit̃ videamus quõ mortẽ: ſiue cãm mortis Cicero declarat. Dicit eñ quũ vellẽ ad te diſputatiõnẽ a craſſo habitã: in hoc tercio libro Quĩte frater ſcribere: mihi memoria oblata eſt craſſi illius homĩs diſertiſſimi & ſapiẽtiſſimi: quẽ oẽs immortale eẽ voluiſſent. Nam decimo die poſtq̃ diſputatio ſupioris & huius diei de quo nũc loquit̃ habita eſt quũ rediſſet Romã craſſus: & rempu. inueniſſet ſeditõne equæſtris ordinis: & ſenatus pturbatã: & philippũ cõſulẽ multa accæpiſſet aduerſus ſenatum dixiſſe: poſtq̃ vocato ſenatu a tri. plæ. Druſo: ipſe cũ aliis frequẽtibus venerat in ſenatũ: Druſuſq; in ſenatũ rettulit de inſectatõe cõſulis: multa dr̃ diuinit⁹ verba feciſſe craſſus. Quũ Druſus cõqret̃ de inuidia cõſulis & ſenatus ipſe qſi patronus: tũ craſſus grauiſſime inſectatus ẽ cõſulẽ. Hac igit̃ ai acerbatiõe craſſus affectus quũ domũ rediiſſet: cœpit febricitare: ita vt nũq̃ poſtea cõualuerit. Inſtituẽti: deliberãti: petẽti mihi. Eũ ſermonẽ. i. eã diſputationẽ. Mandare: cõmẽdare. Acerba: moleſta. Veterem. i. antiquã ai ſollicitudinẽ. Recordatus eñ ſum ingenii illius ppe diuini qđ nobis tã ſubito ſublatũ eſt. Hoc inquit grauius ferendũ eſt: q̃ ſubito a nobis ereptus eſt Craſſus: qſi adhuc nobis ſupeſſe potuerit: niſi ita mẽtis agitatõe pturbatus fuiſſet: vt doleri reſiſtere nequerit. Veterẽ: qa adoleſcẽte cicerone mortuus ẽ craſſus. Immortaltate dignũ: qa tm̃ pſtabat ingenio craſſus: vt dignus fuiſſet: q morte nõ intercipetur Vixit diebus decẽ: ad diſcretionẽ heſterne: & pñtis diſputatõis dixit: Qui hoc: videlicet poſt hanc vltimã diſputatiõnẽ illã dixit: nam ſi poſt illũ diẽ decẽ vixit: ſequit̃ vt poſt vltimã octo vixerit. Romã rediit. ſ. e tuſculano: vbi habita fuerit diſputatio. Extremo. i. quintodecimo die. Ludorũ ſeænicorũ die: ludi ſcænici dñr theatrales: q etiã circẽſes. i. magni ludi appellabant̃: nã ludi ſcænici quintodecimo die finiebant̃: q dies appellabat̃ ærarius: eo q̃ de publica collatõe fiebãt. Et ludi ſcœnici ſũt de qbus etiã Vir. intelligit: vbi dicit: centũ quadringos agitabo ad flumina currus. A Pphilippo: cõſule. Aliud conſiliũ

q̃nquidẽ ſenatus cõſiliũ ita lebefactatũ eſt vt nec ad rempu. defendẽda ſufficeret. Vocatu.i.vocatione
Druſi. Incuriã venit: hyſtoria ita ſe habet. Druſus.tri.plæ.ſe veluti patronũ ſenatus fecerat: nã equites
cum tñ valeret opibus vt interceptis vectigalibus rempu. vſurparet: quũ iudicia ad ſe tranſtuliſſent par
tes opibus armis dignitate. Seruilius cepio eqtatũ: Druſus tri.plæ. plæbẽ ſibi aſſeruere. Sed prior cepio
in ſenatũ impetũ fecit & ibi duos reos habitos Scaurũ: & Philippũ nobilitatis principes inſectatus eſt.
Druſus ſenatũ defenderet: gracchanis legibus ſibi plebẽ cõciliauit & ad ſpẽ ciuitatis erexit qbus pollici
tus ẽ: ſi ſenat⁹ ꝑtes defenderet paulopoſt
ciuis Ro. futuros deĩde quũ philip. gra
uiter inuectus eſſet in ſenatu: tãdẽ eo vſ
ꝙ ꝓgreſſus vt diceret ſibi opus eſſe alio
ſenatu: qui reipu. melius cõſuleret: quod
quũ audiſſet Druſus: ſenatũ cõuocauit
& rettulit de inſectatiõe: & iniuria quam
Philippus fecerat cõtra ſenatũ vbi Craſ
ſus dr̃ diuinit⁹ orõnẽ habuiſſe: grauiter
incitãs ſenatores aduerſus Philip. ob in
iurias qbus ab eo affecti fuerant. Et quũ
ibi ingẽs exorta eſſet altercatio int̃ Craſ
ſum & Philippũ: iuſſit philipp⁹ e domo
craſſi afferri pignora. Craſſus ait ſe pig
noribus deterreri nõ poſſe: quin diceret
quæ vtilia eſſent reipu. qn etiã ſe nõ an
te taciturũ: ꝙ ſpũs deficeret. Quæſtus:
ꝙ in cõtione ſectat⁹ eſſet ſenatũ. De phi
lippo: q inuectus erat in ſenatũ: In eũ tã
grauiter inuectus.i. grauiter inſectat⁹ eſ
ſet ſenatũ i cõtione. Hic vt ſæpe: & craſ
ſus quũ hanc ſenatus inſectationẽ a con
ſule factã moleſtiſſime ferret: orõnem di
uinitus habuiſſe ferũt de iniuria qua ſe
natus affectus fuiſſet: & hac agitatiõe mẽ
tis adeo cõcuſſus eſt: vt quũ ſe domum
recepiſſet febrib⁹ laborare cœpit nec po
ſtea cõualuerit. Sapiẽtiſſimos: q recte
de eloquẽtia craſſi iudicare poterãt. Cõ
ſenſu oĩm: qa ita eſſe oẽs fatebant̃. Sic
eſſe tñ iudicatũ: ſenſus eſt: ꝙꝗ hoc ei ſp
cõtigiſſet: vt in aliis orõnib⁹ alios ſupa
uerit: in hac tñ ſeipm viciſſe oẽs iudicãt.
Illo aũt die: quo in ſenatũ ſniam dixit ad
uerſus cõſulẽ Philippũ ſeipm etiã vicit
Deplorauit em̃ caſum: & ita apices &
faſtigia quædã orõnis craſſi Cicero bre
uiter libat. Orbitatẽ. Hem quo redact⁹
eſt ſenatus vt nec cõſulis quidẽ patroci
nium habeat. Patronus.i. defenſor dignitatis. Nefario.i. ſcelerato & impio. Prædone.i. qui ſenat⁹
defenſor eſſe deberet: nũc q̃ſi ꝓdo ipſius eſt. Neq vero: & quid mirũ inquit ſi ille ſenatus conſiliũ repu
diat: & ad id rñdet: qđ dixerat in ſenatu philippus: Alio ſibi ſenatu opus eſſe qñ ſenatus ille nihil poſſet
Rempu. ꝓfligaſſet: Affeciſſet: ꝑdidiſſet ſuis cõſiliis rempu. videlicet alienãdo equeſtrẽ ordinẽ a ſena
torio: cui ipſe fauerat. Repudiaret: recuſaret: ꝙ diceret: nõ ſibi ſufficere ad rempu. ex dignitate a mini
ſtranda. Hic: ꝓ tunc: Philippus vbi vidit in ſenatu liberius cõtra ſe dr̃ie craſſum ꝙ ipſe diſertus eſſet:
& magni animi nõ tulit: ſed cõtinuo iuſſit pignora ex ædibus craſſi adducta haſtæ ſubiici & venundari:
ꝙ auderet hic in maieſtatẽ po.ro. inuehi: & tum craſſus nõ cõmotus hac de re ꝑficit orõnẽ ſuã diſſertiſſi
me incœptam. Admouiſſet faces.i. orõnis ſuæ verba ſimulantia quaſdã q̃ſi faces. Ablatis.ſ. ex ædi
bus craſſi: qa ex ædibus craſſi pignora efferri iuſſerat. In ipſo loco.ſ. in curia deſiſteret. Efferebant̃ ꝓ
dicabant̃. Quũ illũ cõſulẽ: meminit qđ ſupius dixerat: opus eẽ alio ſenatu. Cui ſenator Lyctorẽ etiã
miſit in craſſum: vt eũ in carcerẽ mitteret. Tum ille: nõ eſt mihi conſul Philippus: quum nec ego ipſi ſe
nator ſum. An tu: tu quũ exiſtimes totius ſenatus auctoritatẽ: tibi quaſi obpignoratam teneri: credis
me pignoribus terreri: quæ tu e domo mea efferri: iuſſiſti: meq tib. obnoxiũ eſſe: Pro pignore.i. loco
pignoris. Concideris: ſuſtuleris: quñ tu totius ſenatus auctoritatẽ deleueris. Concideris ſuſtuleris: eo
ꝙ eis ſegnitiẽ exprobaueris. Conſcidẽda: abſcindẽda. Hæc ibi eſt: oñdebant linguã dicens. Nec ſi etiã
linguam hanc abſcideris: poteris me deterrere: quo minus tuã hanc indignitatẽ perſequar. Euulſa: nõ

qui hoc & ſupiore libro continent̃. Vt em̃ romã
rediit: extremo ſcænicoꝝ ludoꝝ die vehementer
cõmotus. ea oratione q̃ ferebat̃ habita eſſe in cõ
tione a Philippo: quẽ dixiſſe conſtabat: vidẽduꝫ
ſibi eẽ aliud conſiliũ: illo ſenatu ſe rẽpublicã rege
re nõ poſſe: mane idibus ſeptẽbris: & ille & ſena
tus frequens vocatu Druſi in curiã venit. Ibi quũ
druſus multa de Philippo quæſtus eẽt: retulit ad
ſenatũ de illo ipſo: ꝙ in eum ordinẽ conſul tã gra
uiter in concione eſſet inuectus. Hic vt ſæpe iter
hoĩes ſapiẽtiſſimos cõſtare vidi: quãq hoc Craſ
ſo quũ aliquid accurati⁹ dixiſſet: ſemꝑ fere conti
giſſet vt nunq̃ dixiſſe melius putaret̃: tñ oĩm cõ
ſenſu ſic eſſe tũ iudicatũ audiui: cæteros a Craſſo
ſemꝑ omnes illo autẽ die: etiã ipſum a ſe ſeparatũ
Deplorauit em̃ caſum atq orbitatẽ ſenatus cui⁹
ordinis a conſule: qui quaſi patronus bonus: aut
tutor fidelis eſſe deberet: tanq̃ ab aliquo nefario
prędone diriperet̃ patrimoniũ dignitatis. Neq
vero inquit eſſe mirandũ: ſi quũ ſuis conſiliis rem
publicã ꝓfligaſſet cõſiliũ ſenat⁹ reipublicæ repu
diaret. Hic quuꝫ hmõi: & vehemẽti & diſerto: &
in primis forti ad reſiſtendũ philippo q̃ſi quaſdaꝫ
verborũ faces admouiſſet: non tulit ille & graui
ter exarſit pignoribuſq ablatis: craſſum inſtituit
cohercere quo quidẽ ipſo in loco multa a Craſſo

ſolū inciſa: ſed etiā radicitus euulſa. Permulta: ꝑgit quædam quaſi argumēta illius orōnis ꝑcurrere: q̄bus nunc aduerſus philippum vſus fuerat: nunc in cōmendatione ſenatus. Et.b.d. vt oſtendat hanc agitationē animi fuiſſe cām doloris excitati: a quo craſſus oppreſſus eſt. Contentōe.i.intentōe. Ingenii is arguēdo. Animi indignādo. Vitiū.ſ.agēdo & ꝓnūciādo: nam hæc oīa totū craſſi corpus agitabāt. Secutus: qa ſenatus in eam ſniam decretū fecit.ſ.ſenatū nunq̄ defuiſſe nec defuturū eſſe po.ro.& reip. Satiſfieret: vt morē gereret ſenatus po.ro. Affuiſſe: qa nō ſat is eſt amicū mihi nō deeſſe: niſi etiā adſit

diuinitus dicta efferebātur quū ſibi illuꝫ conſulē eſſe negaret: cui etiā ſenator ipſe non eſſet. An tu quū oēm auctoritatē vniuerſi ordinis ꝓ pignore putaris eāqꝫ ī conſpectu po.ro.cōcideris: me his exiſtimas pignoribus poſſe terreri: non tibi illa ſunt concidēda.ſi.L.Craſſuꝫ vix cohercere. Hęc tibi eſt excidenda lingua q̄ vel euulſa ſpiritu ipſo libidinē tuā libertas mea refutabit. Per multa tū vehementiſſima cōcitatione animi ingenii: viriū: ab eo dicta eſſe conſtabat ſententiāqꝫ eā: quā ſenatus frequēs ſecutus ē ornatiſſimis & grauiſſimis verbis: vt po.ro. ſatiſfieret nūq̄ ſenatus neqꝫ conſilium reipu.neqꝫ fidem defuiſſe ab eo dictam: & eundē id quod in auctoritatibus ꝑſcriptis extat: ſcribendo affuiſſe. Illa tanq̄ cignea fuit diuini hominis vox: & oratio. quā quaſi expectātes. poſt eius interitū veniebamus in curiā vt veſtigium illud ipm in quo ipe poſtremo inſtitiſſet contueremur. Nāqꝫ tū latus eius doluiſſe: & ſudorēqꝫ multū conſecutū eſſe audiebamus: ex quo quū corruiſſet cū febri domū rediit dieqꝫ ſeptio lateris dolore cōſuptus eſt. O fallacē hoīm ſpem fragilēqꝫ fortunā: & inanes noſtras contentiones. q̄ medio in ſpatio ſæpe frāgunt̄ & corruunt: aut ante in ipſo curſu obruunt̄. q̄ portū cōſpicere potuerūt. Nā quādiu Craſſi fuit ambitionis labore vita diſtracta tādiu priuatis magis officiis & ingenii laude floruit quā fructu amplitudinis aut reipublice dignitate. Qui aūt annus ei primus ab honoꝝ perfunctione aditum omniuꝫ conceſſu ad ſummam auctoritatē dabat: is eius oēm ſpem atqꝫ oīa vitæ conſilia morte peruertit. Fuit hoc luctuoſuꝫ ſuis.

Amic⁹ nō deeſt qn̄ cōſilio me iuuat; ſꝫ adē tūc cū nō ſolū cōſilio ſed etiā ope adiuuat. Scribēdo.i.dū ſcribūt̄ auctoritates ſicut Liui⁹ in ꝑncipio ab vrbe cōdita dicit īſtitutū fuiſſe: vt ppl's iuberet: & ppli iuſſa ſenat⁹ auctoritas cōfirmaret. Illa tāq̄ fuit cignea: Incipit ad deploratōꝫ ſenſim trāſire ad deplorādū mortē craſſi. Fortaſſe deſūt iuētōes ad deplorādū viri clariſſimi mortē: Nunc mihi venit in mētē deploratō Quintilliani: quā facit de filii ſui morte: quā quū lego ridiculum mihi neſcio qd̄ legere videor. At vero Ciceronis nr̄i nō ita; ſed ſcita & elegās cōploratio eſt. Dicit aūt: vt cignus in occaſu ſuo ſuauiſſime canit: ſic ſuauiſſime Craſſus orauit. Nam hoc cygni ꝓpriū eſt: vt inſtante morte ſuauiorē cantum reddat q̄ vnq̄ antea: ita dicit craſſum moriturum orōnē clariorē habuiſſe. Expectantes craſſū ſicut ꝯſueuerat oratuꝝ. Poſtremū .i.vltimū aduerbialiter poſitū. Nāqꝫ tū latus.i.in ea orādi agitatōne dolor ex latere excitatus ē & corruit deinde ſublatus domū allat⁹ eſt: nūq̄ poſtea cōualuit Latus ei doluiſſe: qa inter orandū dolor a laterib⁹ excitat⁹ eſt agitatōe nimia: & ꝑ nimio dolore totū corpus ſudore ꝑfuſum. Corruiſſet.i.ꝓlapſus cecidiſſet. Dolor: quē greci ap pellāt. O fallacē hoim ſpem: incipit nūc deploratio ipſius: q̄ vim tantā habet vt legētes a lachrimis vix tēpare poſſint Contentōes feſtinatiōes; vt apud Vir. Contēdūt petere & lib ẏ euertunt̄ ad horas.i.feſtinant. Feſtinam⁹ eīm ad laudē & gloriā & opes & tn̄ ad eas ꝑuenire non poſſum⁹. Medio in ſpatio: declarat: qa dixerat in ipſo curſu. Contētōes.i.feſtinatōes. Obruunt̄ tranſlatio ſumpta a nautis. Portū.i.finē. Nanqꝫ diu ꝓbat hoc craſſo accidiſſe: quia hoc faciebat vt auctoritatē principis haberet: & quū fere ad eā ꝑueniſſet extinct⁹ eſt. Diſtracta videlicet in adoleſcētia: qa adoleſcentes ſūt ambitiōis & glorie ſtudioſiores. Priuatis magis.i.priuatorū hoim: qa ꝑſtandis officiis occupatus erat. Ingenii laude: quū priuatorū cauſas defenderet. Quā fructu: qa laborū ſuorū nondā fructus caꝑe potuerat. Qui aūt annus ei primus; poſtq̄ & cōſul & cenſor fuerat: & his magiſtratibus cū ſumma auctoritatibus ꝑfūctus eſſet: vt magna illius in ciuitate incipet eē auctoritas: nō potuit fructū eius ꝑcipe. Spem.ſ.traquillitatis & auctoritatis. Luctuoſum: qui luxerūt amiſſum ſue familie decus. Grauē: moleſtū nobis oibus qui iocūdiſſima eius cōſuetudine fruebamur. Sed ii tn̄: Recto ordine vtit̄ Cice.in cōſolatōe funeris: primo quidē deplorauit caſū: deinde rōes ſenſim ſubiūxit: q̄bus caſū illū tā & ſi acerbiſſimū: tn̄ equo aīo ferendū eē cōfirmauit. Deploratōe ſupius facta: nūc incipit mortē craſſi rōnib⁹ euidētiſſimis atqꝫ ꝓbabilibus cōſolari: q̄ videlicet eo tꝑe mortu⁹ fuerit vt multa ꝑicula ſubterfugiſſe videat̄: cū nullū deinde vitæ

cupiditatẽ habere debuerit. Et capita occaſione multa cõmemorat mala q̃ poſt multos deinceps annos po.ro.ꝑpeſſus eſt. In tñ rempu.caſus: Ea deinde inquit ciuitati nr̃æ euenerũt: vt ea diliget̃ cõſideret felicẽ appellare poſſit craſſum: q eo tp̃e perierit potius ꝙ̃ vixerit: & maxima eſt conſolatõis ro: ſi oñdimus illi q ereptus fuerit putile fuiſſet. Sed donata mors. videlicet vt mors loco muneris craſſo fuerit: ſi q̃ poſtea cõſecuta ſunt mala cõſpicia. Non vidit flagrantẽ: vere inquã loco muneris mors craſſo fuit. Non flagrantẽ bello italiã.ſ.ſociali: cuius cã fuit Druſus tri.plæ.q ſocios ad ſpẽ ciuitatis erexerat: ſed quũ ipſe

acerbũ patriæ: graue bonis oĩbus. Sed ii tamen rẽpu. caſus ſecuti ſũt: vt mihi nõ erepta. L. Craſſo a diis ĩmortalib⁹ vita: ſed donata mors eẽ videatur. Nõ vidit flagrantẽ italiã bello: nõ ardẽtẽ iuidia ſenatũ: nõ ſceleris nefarii pncipes ciuitatis reos: nõ luctum filiæ: nõ exiliũ generi: nõ acerbiſſimã. C. Marii fugã: nõ illa3 poſt reditũ eius cædẽ oĩm crudeliſſimã: nõ deniq̄ in oĩmi genere deformatã eam ciuitatẽ: in q̃ id ſe florentiſſima: multũ oĩbus gloria preſtitiſſet. Et quoniã attigi cogitatione vim varietatẽq̄ fortunæ: non vagabit̃ orõ mea longius atq̄ eis ipſis definiet̃ fere viris: qui hoc ſermone quem referre cœpimus continent̃. Quis eñ nõ iure beatã. L. Craſſi mortẽ illã quæ eſt a multis ſæpe defleta dixerit: quũ hoꝝ ipſorũ ſit: q tũ cũ illo poſtremo fere collocuti ſunt ventũ recordatus. Tenemus.n. memoria. Qu. Catullũ virũ oĩ laude præſtãtẽ quũ ſibi nõ ĩcolumẽ fortũnã ſed exiliũ & fugã depcaret̃ eſſe coactũ vt vita ſe ipſe priuaret. Iã. M. antonii ĩ eis ipſis noſtris in qbus ille rempu. conſtãtiſſime conſul defenderat queq̄ cenſor impatoris manubiis ornarat poſitũ caput illud fuit: a quo erant multorũ ciuiũ capita

Druſus domeſtico ſcelere oppſſus eſſet incertu3 qua morte: nihilominus ſocii a po.ro. Druſi ꝓmiſſa petere inſtiterũt: videlicet vt in ciuitate romana donaret̃ q̃ denegata eſt: tunc romanis bellũ indixerunt: qđ piculoſum & graue futurũ videbat̃: niſi obuiã itũ eẽt a romanis: nam aduerſus latinos afrani⁹: aduerſus hetruſcos Cato: aduerſus brucios Cn.carbo. Tbolo anus aduerſus lucanos: Popedius magna ps belli aduerſus marſos miſſus eſt. Vmbri ſubſenatus: & lucii ceſaris cõſulis: & .M. Philippi collegæ impio fuerũt. Bello italiã. cui⁹ cã fuit Druſus.tri.plæ. Inuidia.i.odio.C.Marii. & Syllæ: q & auctoritatẽ ſenatus: & po.ro.libertatẽ vſurpauerũt nefarii qa infandũ eſt vt inter ſe ciues dimicẽt ꝑ patria vſurpanda.

Nõ ſceleris nefarii: principes ciuitatis reos.ſ.C.Mariũ: & Syllã. Nã auxit atrocitatẽ facinoris: q̄ maximi principes dignitatẽ ſuã maximo facinore polluerũt.

Zõ luctũ filiæ.ſ.ipſi⁹ craſſi: q̃ vxor erat Scipionis: quem poſtea amiſſo exercitu Sylla in exiliũ expulit. Nã quũ ſe exercitui Sille obieciſſet: deſtitutus eſt ab exercitu: q ſe ad Sylã cõtulit. Non acerbiſſimã. C. Marii fugã: Nã Silla occupata repu. cõuocato ſenatu Mariũ capitis dãnauit & edixit: vt impune Mariũ obtrũcare cuius liceret: & cũ eo paucos quoſdã dãnauit: inter q̃s fuit Sulpiti⁹ tri.plæ.cuius lege ad Mithridatẽ decreta Sylle ꝓuinciam Marius ſollicitauerat: q̃ cã tanti mali fuit: quẽ ex ſenatuſcõſulto ſyllã hoſtẽ patriæ iudicauit. Reditũ. C. Marii. Nam quũ tandẽ marius ex minturnẽſiũ paludibus in carcerẽ cõiectus eẽt iuſſu ſylle: & q ad eũ occidendũ miſſus fuerat: territus tanti viri dignitate & ſplẽdore: e carcere egrediẽs trepidus clamabat: nõ poſſum interficere. C. Mariũ. Quo miraculo mortĩ minturnẽſes nauicula ei parari iuſſerũt: q in aphricã vectus eſt q cõpato exercitu in italiã rediit: & ſe cinnæ cõiunxit: q & ipe hoſtis p̃riæ iudicatus p̃riæ arma intulerat. Nã marius q̃druplici agmine vrbẽ aggreſſus eſt: Diuiſerant eñ inter ſe copias. Cinna marius. C. carbo. Sertorius ad principũ cædẽ: dato ſigno nõ minus ꝙ̃ in hoſtili vrbe ſæuierũt. Nulli eñ q̃s odio habebãt pepcere: In oĩ gñe.i. in oĩ pte.ſ.ſenatus: ordine equæſtri atq̄ plebeio. Deformatã.ſ.cæde: fuga equitũ: eſt ſatus dignitate: & libertate amiſſa. Et qm̃ attigi: q̃nquidẽ inq̃t ego de varietate fortunæ dixi: ac de violentia illius tetigi: nõ nihil volo orõnẽ meã longius vagari ꝙ̃ ad eos viros qui huic diſputationi interfuerũt: qui oẽs crudeli cæde occiſi ſunt. Nemo eñ ex his qui huic diſputationi intererãt: ſupſtes fuit: qui nõ alii a Mario: alii a Silla interfecti fuerint: vt talẽ caſum craſſo timere potuerimus: ſi diutius ſupuixiſſet. Fere: quia noiat etiã quoſdã qui nõ interfuerũt huic diſputationi. Fere: Dicit etiã de crudelitate: qua vſus eſt Sylla in Cn. carbonẽ qui huic diſputationi nõ interfuerat. Quis: q̃ſi dicat oẽs iudicabũt eſſe beatũ. Horũ.i. quũ ſit recordatus q̃ euenerint his ipſis hoĩbus.

Tenemus virũ.ſ.Qu. Catullũ. Marius occupata ciuitatẽ: quũ graſſaret̃ in cædẽ oĩm: quibus inſenſus fuerat: inter cæteros aũt iuſſiſſet hũc Catullũ: ꝓ q̃ bonis viris qbuſdã ſupplicãtibus: vt vitã illi concederat: nihil aliud r̃ndit: niſi mori oportet. Et vir ille in cubiculo incluſus: candentiũ carbonũ vapore ſuffocatus eſt. Iam legiſtis apud Valeriũ quõ antoniũ caupo ꝑdiderit: & eũ marius p Annium occidi iuſſerit Caupo eum hac rõne ꝑdidit. Antonius cõfugerat ad amicũ ſuum plæbei ordinis: ille ad cauponẽ venerat: vt vinũ pcioſũ emeret: q̃ ſuſcipet Antoniũ principẽ ciuitatis. Et improuide cauponi interrogãti: qđ ita eiuſmõi vinũ emeret: Antoniũ de eũ diuertiſſe r̃ndit. Ille vt rẽ gratã mario faceret: rẽ illi indicauit Miſſus ẽ Annius cũ militib⁹ ad eũ occidendũ. Et quũ milites ingreſſi verbis Antonii ſuauiſſimis: & ſũma q̃

dã cõmiſeratione refertis iam arma depoſuiſſent. Annius hãc morã ſuſpicioſam habens ingreſſus Anto
nii pectus gladio tranſfixit: & caput eius Mario detulit. q illud in roſtris iuſſit appendi. Imperatoris ma
nubiis quæ ſunt pecunia ex imperatorum ſpoliis redacta. Hoſpitis. ſ. Quintilii tarquinenſis: ad cuius
fundum confugerat iulius Cæſar: ꝙ illum aliquando pernicioſiſſimi criminis defenderat: credebat eñ illũ
ſibi gratiam relaturum. Sed hic eum ꝓdidit: quem Marius iuſſit interfici veſtalis aras complexum & in
ipis aris quaſi victima mactari iuſſus eſt. Quo mœrore: quo etiam Cn. carbonis morte doluiſſet. nedum

ſeruata neqꝫ vero non longe ab eo. C. Iulii caput
hoſpitis hetruſci ſcelere ꝓditũ: quum. L. Iulii fra
tris capite iacuit: vt ille q hæc non vidit & vixiſſe
cum repu: pariter & cum illa ſimul extinctus eſſe
videatur: neqꝫ eñ propinquũ ſuum maximi ani
mi virum. P. Craſſum ſuapte interfectum manu:
neqꝫ collegæ ſui pontificis maximi ſanguĩe ſimu
lacrũ Veſte reſperſuꝫ eſſe vidit. Quo mœrore. q̃
mẽte ille in patriã fuit etiã. C. carbonis inimiciſſi
mi homĩs eodẽ illo die mors nefaria fuiſſet. Non
vidit eorũ ipſoꝝ qui tũ adoleſcentes Craſſo ſe di
carãt horribeles miſeroſqꝫ caſus ex qb⁹. C. Cot
ta quẽ ille florẽte reliq̃rat paucis dieb⁹ poſt mor
tẽ craſſi depulſus ꝑ inuidiã tribunatu nõ mľtis ab
eo tpe mẽſibus eiectus ẽ e ciuitate. Sulpiti⁹ autẽ
qui in eadẽ inuidie flãma fuiſſet: qbus cũ priuatĩ
cõiunctiſſime vixerat: hos in tribunatu ſpoliare
inſtituit oĩ dignitate: cui qdẽ ad ſũmã gloriã elo
quentię floreſcẽti ferro erepta vita eſt & pœna te
meritatis ñ ſine magno reip. malo cõſtituta. Ego
vero te craſſe quũ vitę flore tũ mortis opportuni
tate diuĩo cõſilio & ortũ & extinctuꝫ eẽ arbitror
nã tibi aut ꝓ virtute anĩ cõſtãtiaqꝫ tua ciuiľ ferri
fuit ſubeunda crudelitas aut ſi q̃ te fortũa ab atro
citate mortis vendicaſſet eadẽ eſſe te funerũ p̃riæ

Qu. Metelli. Scim⁹ enim carbonẽ imma
niſſimum fuiſſe. nam articulatim eum oc
cidit oculis auulſis: & ita eũ expirare co-
egit. Non vidit: ſignant Cottam & ſul
pitium tri. plæ. Cotta & Sulpitius erant
ſed Cotta factiõe. C. Marii quã ſequeba
tur primo tribunatu priuatus eſt deinde
ciuitate eiectus eſt. Sulpitius quidẽ quũ
in agrũ fugiſſet a ſeruo proditus eſt quẽ
primum libertate donauit ſylla deide ma
numiſſum de ſaxo tarpeio deiici iuſſit.

Dicarant. id eſt obſequentes fecerant ſe
craſſo eo quod eloquentiæ ſtudioſiſſimi
erant ideo morigeros ſe reddiderãt craſ-
ſo. Per inuidiã tribunatu quia ꝑtes ma
rii ſequebatur a factione Syllana priuat⁹:
& ciuitate depulſus. Ab eo tpe quo coa-
ctus erat ſe magiſtratu abdicare. Sulpi-
tius autem dixit ſuperius cice. quem ca-
ſum habuit cotta tri. plæ. primo tribuna-
tu priuatus deinde in exiliũ pulſus: nũc
vero de ſulpitio dicit: qui erat audaciſſi-
mus præter omnium ſpem. Legem tulit
vt Mario mithridatis ꝓuincia decerne-
ret: q̃ Syllæ decreta fuerat. Ex eo tempo-
re popul⁹ in duas partes diuiſus alii Ma
rium alii Syllam fauore perſequebatᷣ. Se
natus in Syllam procliuior erat. Sulpiti⁹
ſuam & totius nobilitatis dignitatẽ Ma
rio gratificans cum ſexcentis equitib⁹ ſti
patus ibat: quaſi ſatellitib⁹: & eos anti ſe-
natus appellabat id eſt contra ſenatum:
qui cum armatus apparuiſſet cõſulibus.
Qu. pompeiũ conſulẽ e foro deiecit ado
leſcentem vero filium eius appræhenſuꝫ
iugulauit. Sylla vero alter cõſul & ipe fu-
giens domo Marii: in qua forte ĩciderat
ipo vero neſciẽte vt ꝑhibent Mario libe
ratus ẽ. ſulpitius igitᷣ victor ſuffragiis populi Mario imperiũ demãdauerat qđ tamẽ obtinere non potuit
Nam ſylla ita exercitum concitauerat: vt duos legatos Marii dilaceraret ſylla igitur haud multo poſt iter
miſſo bello Romam rediit: & eam ſcæuiſſima cæde repleuit. Et in hac cæde ſulpitius de quo loquitᷣ a ſer-
uo proditus interfectus eſt. Eadem: qua: & Cotta. Coniunctiſſime: cum Cotta & cæſare priuatim con
iunctiſſime vixerat ſed in ſuo tribunatu nobilitatis omnem dignitatem Mario gratificare volebat. Cui
quidem: quia iam eloquentiſſimus ferme euaſerat. Spoliare: quia nobilitatis dignitatem Mario grati-
ficabatur vt nobilitatem familiarium ſubigeret imperio Marii. Ferro: proditione ſerui qui iudicauit eũ
in villa latentem vt pauloante dixi. Nam ſimulac vrbe capta furere cæpit ſylla: & per omnes ciuitates craſ
ſari: delecti ſunt: qui iugularentur nobiliſſimi adoleſcentes qui tum Sulpitium ſecuti ſunt. Pœna teme
ritatis: quia auſus eſt contra ſyllam: & cæteros principes ciuitatis legem ferre. Ego vero te Craſſe conſo
latur Craſſum abſentem tanqꝫ per apoſtrophen: cuius mortẽ probat fœlicẽ fuiſſe ꝙ tanta patriæ mala nõ
viderit. Quum id eſt partim vitæ flore quia per omnæ tuæ vitæ tempus laude & gloria floruiſti. Or-
tum: ad florem vitæ. Diuino cõſilio. id eſt diuina prouidentia. Nam tibi: & oſtendit id profecto aſcriben-
dum eſſe fœlicitati eius: nam ſi ſuperſtes fuiſſet: alterum ex duobus ſubeundũ craſſo fuerat nam aut cum
cæteris & ipe trucidat⁹ fuiſſet aut certe afflicte reipu. ſupfuiſſet Virtute. qa magnanim⁹ eras. Conſtãtia:
qa metu mortis ob officio tuo nõ deſtitiſſes. Atrocitate mortis: quã ſylla & Marius ꝑ totã ciuitatẽ red
didere. Funerũ. i. ciuiũ tuoꝝ cædiũ. Neqꝫ ſolũ tibi improboꝝ dñatus quia ſi etiã melior ꝑs ſuperior
fuiſſet tamẽ quia victoria illa ſine cæde ciuiũ fieri non poterat non potuiſſet etiã delectatione vlla affici.

Improborum:qui erant partis aduerſæ Marii. Carbonis. Saturnini. Victoria ſcilicet ſyllæ qui ſenatꝰ auctoritatem defendebat. Admixtam cædem quod nec ciuibus quidem pepercit.
MIHI QVIDEM QVINTE FRATER. Hic incipit caput ſecundū:quod in duas partes diuiditur. In prima parte Cicero ſe excuſat:ꝙ conſilio. Qu. fratris non pareat qui ſe ab oīi ciuitatis adminiſtratione deterrebat quia videlicet id in ſua poteſtate non ſit relictū. In ſecūda parte præparatione ad reliquā Craſſi diſputationē facit. Ergo primo quidē inquit. Quū mihi venit in mentem qui caſus ſunt pſtantiſſimorū virorū nō poſſū nō valde laudare conſiliū tuū. Eoꝝ caſus Antonii Craſſi cottæ:catulli:ſulpitii & cæſaris:q huic diſputationi intererāt. Pertulimꝰ:laborando. Senſimus periclitādo pertulimus exilio ſenſimus amiſſione rerum familiariū. Senſimus quū catilinæ obuiam iuimus donec illū reipu. interitum cogitantem e ciuitate exegimꝰ:& eiectum collæge ſuo vincendū pbuimus quo tempore clodio ꝓ libidine remp. verſanti obſtitimus. Vera.ſ.vt ego me remoueam ab adminiſtratione tam periculoſæ reipubl. Tot numero. Tantos magnitudine. Tāqꝫ pcipites caſus.i.repentinos & inopinatos. Reuocaſti.i.retrahere voluiſti. Caſus clariſſimoꝝ.i.ꝑ exempla tot tātorūqꝫ virorum qui maximis ac grauiſſimis caſibus vexati fuerunt. Reuocaſti quū mihi eorum caſus graues ꝓponeres Contentione ac dimicatione plus ē dimicare ꝙ contendere: nam dimicare ē in re:contendere eſt in verbis. Sed quoniā ſed quādoquidē inquit eo vſqꝫ ꝓceſſit res vt non ſit in noſtra poteſtate nos a reip. adminiſtratione ſeiungere reliquū eſt vt ad ſolacia ꝑgamus.id eſt ad doctrinam & ſtudia litterarū. Integra.i.in poteſtate noſtra eſt. id eſt quando hæc q̄ tu conſulis mihi in poteſtate mea eſſe non poſſunt. Hæc videlicet pericula ꝓ reipu.ſalute ſæpe ſuſcepta. Integra.i.non poſſunt eſſe arbitraria nobis. Qui em̄ ſe his reip. periculis ſemel immiſcuit nō poteſt ſe ſine ſuo dedecore ab his ſubtrahere:vt.v.g.anteqꝫ defenſor aliquis ſiue ꝓcurator ſit cauſæ:vł cauſaꝫ ſuſcipiat:in poteſtate & arbitratu ſuo ē ſuſcipiat necne & ideo integrū ſibi dicere poteſt eſſe an ſuſcipiat an omittat. Quū vero illā agere cœperit nō ē amplius integra:nec ſe ab ea ſine maximo dedecore arripere pt
Labores nr̄i:in quibꝰ ſæpe ſalutē meā magnis periculis expoſui. Magna gloria.ſ.magiſtratuū:qa ædilis prætor:qſtor:augur & cōſul fuerat cicero. Mitigant̄:leniunt̄:& id eſt ꝓpriū ſapientis nā ſtulti alia ratio ē ſicut alio loco dixit. Nam oēs qui ſtulti ſunt nec ferre poſſunt pſentia nec vitare veniētia:ſapiētes vero cōmodoꝝ cōpenſatione incōmoda leniunt. Ad ea ſolatia.i.ſtudia litterarū. Sedatis moleſtiis.i.cū ſublatæ ſunt moleſtiæ nam ſtudia litterarū non ſolū in rebus ſecūdis delectāt ſed etiā in aduerſis adiuuant
Salutaria nobis eſſe poſſunt:quia phyloſophia nos docet oīibus moleſtiis:& affectibus ſuperiores eē
Reliquū:videlicet reſiduū ſermonē. Ac pene poſtremū. Bene dixit quia Craſſus quū in vrbē rediiſſet orationē habuit in ſenatu cōtra. Philippū:poſtqꝫ die ſeptimo dolore lateris aſſumptꝰ deceſſit vt ſuperius vidimꝰ. Attamē ꝓ ſaltem. Pro noſtro ſtudio.i.ſecundū ſtudii noſtri qualitatē. Meritā:qa ſtudiū cuiuſqꝫ eſſe debet in laude magnoꝝ virorum merita ab eo debilitatem. Meritam:quia ſtudium cuiuſqꝫ eſſe debet in laude magnorum virorum meritam ab eo debitam a nobis. Neqꝫ em̄ quiſquā noſtrum neqꝫ em̄ rep̄hendendū erit in nobis qđ in platone rep̄hendit̄:nam quæcūqꝫ ſcripſit Plato:oīa Socrati attribuit Ergo dū omnes legūt libros a platone conſcriptos maius tamē aliquid de ſocrate exiſtimāt:q plato exprimat. Ita:& nos fore arbitramur:vt quū legentes viderint aliqd maius de Antonio & craſſo ſuſpicentur. Scripta:ſcilicet illa dicta platonis. Libros:vt Gorgias & reliquos. Non.i.oēs ſuſpicent̄. Qđ itē nos poſtulamꝰ.ſ. magis aliquid ſuſpicari de antonio & Craſſo:quū hos libros noſtros legerint. Nō a te quidem.ſ.o Qu. frater. Hic ſe Cicero latenter laudat. De te inquit nō loquor o Qu.frater qui noſtram noſti dicēdi facultatem. Hæc ſcilicet dicta noſtra quæ de tantis viris ſcripſimus. Maius quiddā.i.maiorē quandā eloqntiā. Nos em̄ tantūmodo locos:Et ratio cur ſuſuſpicari debeāt quia nō interfuimus illis ſed tm̄mō locos

ſpectatorē coegiſſꝫ neqꝫ ſolū tibi iproboꝝ dn̄atꝰ ſed etiam propter admixtam ciuium cædē bonorū victoria mœrori fuiſſꝫ. Mihi quidē Qu.frater: & eorū caſus de qbus ante dixi & ea quę noſmet ipſi ob amorē in rēp. icredibilē & ſingularē ꝑtulimus ac ſenſimꝰ:cogitāti ſentētia ſæpe tua vera:ac ſapiēs videri ſolet:q ꝓpter tot tātoſqꝫ caſus clariſſimorū boīum atqꝫ optimoꝝ virorū:me ſemꝑ ab omni contentōne ac dimicatione reuocaſti. Sed quoniā hæc iā neqꝫ itegra nobis eſſe pn̄t: & ſūmi labores noſtri magna cōpēſati gloria mitigant̄ pergamus ad ea ſolatia:q̃ non modo ſedatis moleſtiis iocūda:ſed etiā hærentibus ſalutaria nobiſ eſſe pn̄t:ſermonēqꝫ. L. Craſſi reliquū ac pene poſtremum memorię ꝓdamus: atqꝫ ei & ſine quaꝗ parē illius ingenio: at ꝓ noſtro tamen ſtudio meritam gratiaꝫ debitamqꝫ referamus. Neqꝫ em̄ eſt quiſꝗ noſtrum qui quum libros Platonis mirabiliter ſcriptos legit in quibus omnibus fere Socrates exprimit̄ quamꝗ illa ſcripta ſunt diuinitꝰ tamē maius quiddam de illo de quo ſcripta ſunt nō ſuſpicet̄. qđ itē nos poſtulamus nō a te qdē q

oĩ a nobis ſũma tribuis ſed a cęteris q hæc ĩ manu
ſument vt maius quiddã de. L. craſſo quã quãtuꝫ
a nobis exprimetᷣ ſuſpicentᷣ. Nos em̃ qui ipſi ſer
moni non interfuiſſemus & quibus. C. cotta tan
tũmodo locos ac ſententias huius diſputationis
tradidiſſet quo in gñe oꝛ̃onis vtrunqꝫ oratorem
cognoueramus idipm̃ ſumus in eoꝝ ſermone ad
umbrare conati. Qđ ſiqs erit qui ductus opiniõe
vulgi aut Antoniũ ieiuniorẽ aut Craſſuꝫ plenio
rem fuiſſe putet: ꝙ quomodo a nobis vterqꝫ ĩdu
ctus eſſet: is erit ex iis q aut illos nõ audierit: aut
iudicare ñ poſſit. Nã fuit vterqꝫ vt expoſui antea
quũ ſtudio atqꝫ ingenio & doctrina præſtãs om̃i
bus tũ ĩ ſuo gñe ꝑfectꝰ vt neqꝫ ĩ Antonio deeſſet
hic ornatus oꝛ̃onis neqꝫ in Craſſo redũdaret. Vt
igitᷣ ante meridiẽ diſceſſerũt. paulũqꝫ reqerũt: in
primis hoc a ſe Cotta aĩaduerſum eſſe dicebat:
om̃e illud tẽpus meridianũ Craſſum in acerrima
atqꝫ attẽtiſſima cogitatiõe poſuiſſe: ſeſeqꝫ q vultũ
eius quũ ei dicẽdũ eẽt: obtutũqꝫ oculoꝝ ĩ cogitã
do ꝓbe noſſet atqꝫ ĩ maximis cauſis ſępe vidiſſet
tũ dedita oꝑa quieſcẽtibus aliis in eã hexedram
veniſſe: ĩ qua Craſſus lectulo poſito recubuiſſet:
quumqꝫ eũ in cogitatione defixũ eſſe ſenſiſſet: ſta
tim receſſiſſe: atqꝫ in eo ſilentio duas horas fere eẽ
conſũptas. Deinde quãdo om̃s inclinato iam in
poſt meridianũ tẽpus die veniſſent ad Craſſum.
Quid eſt craſſe inquit iulius imus ne ſeſſum: & ſi
admonitũ venimus te nõ flagitatũ. Tũ Craſſus.
An me tã ĩpudentẽ eſſe exiſtimatis vt vobis hoc
præſertĩ munꝰ putẽ diutiꝰ poſſe debere. Quidnã
igitᷣ inqt ille locus an ĩ media ſilua placet ẽ em̃ is
maxĩe & opacus & frigidus. Sane inqt Craſſus
etenĩ ẽ in eo loco ſedes huic nr̃o nõ inopportuna
ſmoni quũ placuiſſet idẽ cęteris in ſiluã venitᷣ: &
ibi magna cũ audiẽdi expectatione cõſidetᷣ. Tũ
craſſus: quũ auctoritas atꝫ amicicia vr̃a tũ antonii
facilitas eripuit inqt mihi ĩ optĩa mea cã libertatẽ
recuſãdi quãqꝫ ĩ partiẽda diſputatõe nr̃a: quũ ſibi
đ iis q̃ dici ab oratore oportẽt: ſumeret mihi ãt re
liq̃ret: vt explicarẽ queãdmodũ illa ornari opor
teret. ea diuiſit q̃ ſeiũcta eẽ ñ pñt. nã quũ oĩs ex re
atꝫ verbis cõſtet oꝛ̃o neqꝫ verba ſedẽ hr̃e pñt ſi rẽ
ſubtraxeris neqꝫ res lumẽ: ſi verba ſũmoueris at
mihi qdẽ veteres illi maiꝰ qddã aĩo cõplexi plus

Cotta nobis expoſuit: & quomodo diſ
putatõ illa fuerat: & nos qui eos nouera
mus ſcripſimꝰ vt nobis viſum fuit. Quo
in genere. id eſt pro qualitate vniuſcuiuſ
qꝫ oratoris diſputationem eorum edere
tentauimus & idipſum genus orationis
quod habuiſſent. Adumbrare tranſla
tio a pictoribus ſumpta. Pictores. em̃ ad
umbrare & liniamentis effingere imagi
nes ſolent. Primo em̃ adumbrant id ẽ or
diuntur: & poſtea quaſi contextio adim
pletur. Vtrũqꝫ. ſ. Antoniũ & Craſſum vt
etiam ꝓ ſua cuiuſqꝫ oratione ipſos edere
tentauimꝰ: vt ſi fieri poſſet tales exprime
remus quales dum viuerent eſſe cogno
uimus. Ductus opiniõe vulgi quia ſic
vulgo opinabantur omnes. Antoniũ fu
iſſe minus litterarum doctum doctioreꝫ
vero Craſſum. Opinione Sic em̃ hanc
opinionem inducere volebat Antonius
vt maior ei fides adhiberetur ieiunioreꝫ:
minus eruditum a ſimilitudine quemad
modum ieiunus inanis eſt: ita indoctus
doctrina caret. Pleniorem: eruditiorem
Nam antonio ſuauitatẽ & ornatũ Craſ
ſo grauitatem & ſapientiã attribuit. Iu
dicare non poſſit: qui minus ſit eruditꝰ:
Ex iis. id eſt ex eorum numero. Nam
fuit vterqꝫ quia nec fuit Antonius indo
ctus nec Craſſus fuit exuberans: videli
cet vt aliquid in eo laſciuiret ſed tantum
habuit eloquentiæ quantũ ſatis fuit ora
tori ꝑfecto. Studio quomodo hæc re
cte iunxit: ſtudium ingeniũ & doctrinã:
quia hæc ita coniuncta ſunt vt aliquo eo
rum deficiente: reliqua parũ valeant naꝫ
ſi ſine ingenio ſtudiũ fuerit nulla aut par
ua ꝑfectio eẽt: rurſus ſi ĩgeniũ eẽt ſine ſtu
dio: nullã doctrĩe ꝑfectionẽ aſſeq poſſe
mꝰ. Præſtans. id ẽ excellẽs: & exuberãs
In genere. ſcilicet dicẽdi. In ſuo gene
re præſtans: videlicet ſi ille in ornatu ora
tiõis hic vero in grauitate. In antonio
deeſſet: quaſi ieiuniori. Redundaret. q̃
ſi pleniore. Ergo vterqꝫ medium quod
dam dicendi genus retinuerunt. Vt igi
tur ante meridiẽ. incipit nũc p̃œconomi
am. id eſt p̃parationem ad ſubſequẽtem
craſſi diſputationem dicit enim omne id
temporis ſpacium quod reliquũ in qui
eſcendo poſuerunt id totum in cogitati
one fuiſſe conſumptum id ita fuiſſe Cot
ta ciceroni narrauit hoc quod ſequitur.
Diſceſſerunt a Platono vbi conſede
rant in diſputatione. Requirunt. ſcili
cet in meridie. Illud tempus: quo cæ
teri quieuerant. Accerrima: vehemen
tiſſima. Attentiſſima. id eſt intentiſſi
ma & diligentiſſima: vt nec punctũ qui
dem intermiſerit: quo minꝰ in cogitatio
ne ꝑſiſteret: ex q̃ apparet illum grãde ali
qđ cogitaſſe: de quo diſputaret. Seſeqꝫ
qui vultũ: Et dicebat Cotta vbi videret
Craſſum conſtitiſſe tacitum dedita ope
ra veniſſe ad lectulum: vbi requieſcere

Craſſus ſolebat. Igitur Cotta qui probe nouerat conſuetudinem: illius ſenſim lectulo appropinquauit: vt attentius obſeruaret: quid Craſſus faceret & vidit eũ ꝑ duas horas continuas cogitabundum ſtetiſſe. Vultũ eius .ſ. Craſſi: quia in vultu cognoſcebat: q̃lis futurus eſſet in dicẽdo Craſſus. Obtuitũ quia cogitãtes ſolemus fixis oculis & intentis perſiſtere.

Sæpe vidiſſet eũ .ſ. cogitantẽ. Aliis .ſ. q intereant diſputationi. In eam hexedrã id ẽ ſedem: vocabulũ græcũ ẽ. Nã ſedẽ ſignificat Tũ Craſſus Moueor igr̃ Craſſus: vt diſputẽ quũ tantoꝝ virorum auctoritate: tum etiã Antonii comitate.

Facilitate: q̃ mihi obſecutus eſt. Nã quũ Non poſſunt inquit verba a rebus ſe iũgi: quin tota oratio pereat ſicut nec totũ a partibꝰ nec hæ ab illo ſine ſubſtantiæ conſumptione. vt tectũ paries fundamentũ a domo. Veteres phyloſophi.

Supra vt genera. Subter vt ꝑtes Vna vi: vna virtute. Conſenſione: id ẽ cõcinnitate: vt æthicæ q̃ genꝰ ẽ ſeparari nõ põt & hæ rurſus ab illa. Nã ſi male ſuã qſq; rẽ ægerit nec vniuerſam ciuitatẽ recte miniſtrabit. Senſu intelligẽtia. Cogitatiõe cõſideratione. Vbi.n. pſpecta Ã phia inquit ois ars ꝓficiſcit̃ q̃ cauſas & effectus rerũ docet. Oĩs.n. res effectũ aliquem habet. Ergo phĩa oim artium cuiuſcũq; rei mater ẽ. Exitus. effectus. Conſenſus ꝙ conſentiãt inter ſe. Cõcentus ꝙ congruãt. Hoc videlicet omẽs artes a phĩa naſci Strati humi ſibiipſis alludit. Vna ẽ.n. Quãdoquidẽ hoc maius ẽ: q̃ ꝙ nos inferiori loco poſiti tractarẽ poſſimꝰ qđ ad rẽ ꝑtinet dicamus eloquentius videlicet quibuſcũq; de rebus tractauerit: vnã & eandem eſſe. Sine de cœli per mathesim. Terræ geometriã. Siue diuina ꝑ metaphyſicem. Siue de humana: ꝑ æthicam. Ex inferiore loco: vt ad p̃torẽ: & aliũ magiſtratũ q̃ ꝓ tribunali ſedet. Siue ex æquo: vt ad ſenatum. Ex ſuperiore: vt ad populũ in roſtra concionãtes aſcendunt. Siue vt doceãt. Tres ſuadendi ꝑtes percurrit. Deterreat cõcitet: ad mouendũ vtrunq; ꝑtinet. Reflectat. ad conciliandũ. Siue vt incendat idem diuerſis verbis. Paucos: ad ſenatũ. Multos ad populum: Alienos quum legatione fingitur. Secum: vt cum familiaribus.

Riuis eſt deducta. id eſt ab eloquentia res omnes de quibus dicendum eſt non hæc ab illis dependet. Inſtructu rerũ eſt Ornatu verboꝝ. Vel illud ad inuentionem & diſpoſitionẽ: hoc ad elocutionẽ. Opinionibꝰ: nõ mõ vulgi ꝙ adeo vulgaris fit opinio vt ei reſiſti non poſſit. Diuulſa: ſeparata mẽbris inter ſe diſtincta locis. quia corꝑis & animæ ſeꝑationẽ ſequtur interitus. Expræſſis: id ẽ patefactis

mlťo ẽt vidiſſe videt̃ ꝙ q̃tũ nroꝝ igeniorũ acies intueri p̃t q oĩa hęc q̃ ſup̃ & ſubter vnũ eẽ: & vna vi atq; cõſenſione naturę conſtricta eſſe dixerũt: Nullũ ẽ.n. genus reꝝ: qđ aut auulſũ a cæteris ꝑ ſe ip̃m cõſtare aut quo cętera ſi careãt vi ſuã atq; ęternitatẽ cõſuare poſſint. Sed hęc maior eẽ rõ vr̃ ꝙ vt hoĩm poſſit ſẽſu aut cogitatiõe cõphẽdi. Eſt ẽt illa Platõis vera. & tibi Catulle certe nõ iaudita vox oẽ; doctrinã haꝝ igenuaꝝ & hũanaꝝ artiũ vno quodã ſocietatis vĩculo cõtineri. Vbi.n. ꝑſpecta vis ẽ orõis: eiꝰ q̃ cãæ reꝝ atq; exitꝰ cognoſcũt̃ mirus qdã oĩm q̃ſi cõſenſus doctrinaꝝ cõcẽtuſq; repit̃: ſ; ſi hoc quoq; vr̃ eẽ altius q̃ vt id nos hũi ſtrati ſuſpicere poſſimus illđ certe tñ qđ ãplexi ſumus qđ ꝓfitemur qđ ſuſcepimꝰ noſſe & tenere debemus. Vna ẽ.n. ꝙ ego heſterna die dixi: & aliq̃t locis añ meridiano ſmõe ſignificauit anto. eloq̃ntia q̃ſcũq; i oras diſputatões regione ſuę delata ẽ nã ſiue đ cęli natura loq̃t̃ ſiue đ terre. ſiue đ diuĩa vi ſiue đ hũana ſiue ex iferiore loco ſiue ex ęquo ſiue ex ſuꝑiore: ſiue vt ipellat hoĩes ſiue vt doceat ſiue vt deterreat: ſiue vt cõcitet: ſiue vt reflectat ſiue vt icẽdat. ſiue vt leuiat. ſiue ad paucos. ſiue ad multos: ſiue iter alienos ſiue cũ ſuis. ſiue ſecũ: riuiſ eſt deducta orõ nõ fontibus & quocũq; igredit̃ eodẽ ẽ inſtructu ornatuq; comitata: ſ; qm̃ opp̃ſſiſã ſumus opiniõibus nõ mõ vulgi verũ etiã hoĩm leuiter eruditoꝝ q q; cõpleti tota neq̃unt hęc facilius diuulſa & q̃ſi diſcerpta cõtrectãt: & q tãq̃ ab aĩo corpus: ſic a ſñiis verba ſe iũgũt quoꝝ ſine iteritu fieri neutrũ p̃t nõ ſuſcipiã orõe mea pluſq̃ mihi iponit̃ tãtũ ſignificabo breui neq; verboꝝ ornatũ iueniri poſſe ñ ꝑtitis exp̃ſſiſq; ſñiis: neq; eſſe vllã ſñiam illuſtrẽ ſine luce verboꝝ ſ; puſq̃ illa conor attigere qbꝯ orõe; ornari atq; illũinari putẽ ꝓponã breuit̃ qd ſẽtiã đ vniuerſo gñe dicẽdi. Natura nlľa ẽ vt mihi vr̃ q̃ ñ hẽat i ſuo gñe res cõpluris diſſiľes iter ſe q̃ tñ cõſiľi laude dignẽt̃. nã et auribꝯ mlťa ꝑcipimus q̃ et ſi nos vocibꝯ delectãt tñ ita ſũt varia ſępe vt id qđ ꝓximũ audias iocũdiſſimũ eẽ videat̃: et ocľis colligũt̃ pene inũerabiles voluptates q̃ nos ita capiũt vt vnũ ſenſu; diſſimili gñe delectẽt: & reliquos ſenſus voluptates oblectent diſpares vt ſit difficile iudiciũ excellentis maxĩe ſuauitatis. ad hoc idẽ qđ eſt i naturis rerũ trãſferri põt ẽt ad artes. Vna fingẽdi ars i q̃ p̃ſtã

tes fuerũt. Myro. Polyclet⁹. Lyſippus. q oĩs iter ſe diſſiles fuerũt, ſ; ita tñ vt neminẽ ſui velis eẽ diſſimilẽ. Vna ẽ ars rõq; picturæ diſſiliq; tñ inter ſe. zeuſis Aglaopbõ appelles neq; eorũ quiſq; ẽ cui qcq̃ i arte ſua deeſſe videat̃ & ſi boc i bis q̃ſi mutis artibus ẽ mirãdũ & tñ ve℞ q̃to admirabili⁹ i orone atq; i lingua q̃ quũ i iiſdẽ ſnĩis verbiſq; verſet̃: ſũmas b; diſſilitudines nõ ſic vt alii vituperãdi ſint ſ; vt ii quos cõſtet eẽ laudãdos i diſpari tñ gñe laudẽt̃ atq; id primũ i poetis cerni licet qb⁹ ẽ ꝓxĩa cognatio cũ oratorib⁹ q̃ ſint inter ſeſe. Ennius Pacuuius. acciuſq; diſſiles q̃ apd grecos aeſcbylus. Sopbocles Euripides q̃q̃ oib⁹ par pene laus i diſſimili ſcribẽdi gñe tribuat̃ Aſpicite nũc eos boĩes atq; ituemini quo℞ de facultate q̃rim⁹ qd interſit iter orato℞ ſtudia atq; naturas. Suauitatẽ iſocrates ſubtilitatẽ Lyſias acumen Hipperides ſonitũ aeſcbines: vĩ demoſtbenes bũit qs eorũ nõ egregi⁹ tñ qs cuiuſq̃ niſi ſui ſilis. Grauitatẽ apbri. lenitatẽ Leli⁹ aſperitatẽ Galba ꝓfluẽs qdã bũit carbo & cano℞ qs bo℞ nõ pnceps tpib⁹ illis fuit & ſuo tñ qſq; gñe pnceps. Sed qd ego vetera cõgrã: qñ mibi liceat vt pñtibus exẽplis atq; viuis. Quid iocũdius aurib⁹ nr̃is vnq̃ accidit b⁹ orone Catulli: q̃ ẽ pura ſic vt latine loq pene ſoluſ videat̃ ſic ãt g̃uis vt i ſinglari dignitate oĩs tñ aſſit bũanitas ac lepos. qd m̃ta. iſtũ audiẽs eqdẽ ſic iudicare ſoleo qcqd aut addider̃ aut mutaueris aut detraxeris viciolius & deterius futurũ. Quid nr̃ bic cæſar ñ ne nouã q̃ndã rõnẽ attulit orois & dicẽdi genus iduxit, ꝓpe ſingulare. Quis vnq̃ res pter bũc tragicas pene comice triſtes remiſſe ſeueras bilare forẽſes ſcænica ꝓpe venuſtate tractauit atq; ita vt neq; iocus magnitudĩe re℞ excluderet̃ nec g̃uitas facetiiſ minueret̃. Ecce pñtes duo ꝓpe æq̃les. Sulpitius & cotta qd tã iter ſe diſſile qd tã in ſuo gñe pſtãs limat⁹ alter & ſubtil̃ rẽ explicãs ꝓpis aptiſq; verbis bęret i eã ſp: & qd iudici ꝓbãdũ ſit quũ acutiſſime vidit omiſſis cęteris argumtis i eo mẽtẽ oroneq; dfigit. ſulpiti⁹ ãt fortiſſimo quodã aĩ ipetu pleniſſima & maxĩa voce ſũma cõtẽtiõe corpis: & dignitate motus verbo℞ quoq; ea g̃uitate & copia ẽ. vt vn⁹ ad dicẽdũ iſtructiſſimus a nã eſſe videat̃, Ad noſmetipſos iã reuer

narratione. Partius. i. ſuo quibuſq; loco diſpoſitis. Ornari atq; illuminari: exornationibus em̃ quaſi luminib⁹ oratio diſtinguitur. Nulla natura eſt etia; ſi diuerſi oratores diuerſa dicendi genera ſequantur: vna tamen omniu; eadem q; ratio eſt dicendi. Id quod proximũ audias. id ẽ poſtremum. Iocundiſſimũ ratio quod. n. recens & extremum dicit̃ id firmius inberet. Et oculis: vt oculorum ſenſus vnus ita & aurium: & tamen vterq; variis delectatur rebus Diſſimili genere varietate colorũ. At boc ide; ſicut cuiuſq; generis diuerſæ ſunt res nec tamen variatur genus quod ſimilitudie ſenſus probatur itidem de artib⁹ dici poteſt. Diſſimilimiq; q̃uis ratio pingẽdi ſit vna diſſimiles tamẽ inter ſe fuere aglaopbõ & Et ſi boc nunc ſimilitudinem confert rbetoricæ ad cæteras artes. Mutis artibus vt pictura & fictura. In iiſdem ſententiis. Oratio q̃uis eiſdem partibus conſiſtat verbis atq; ſententiis: tanta tamen varietas eſt: vt pene innumerabilia ſint quæ oratione tractari poſſunt. Quum in iiſdem ſententiis id eſt eaſdem partes babeat oratio: i. ſenſus & verba. In diſpari: quod alii alio dicendi genere vſi ſunt. In poetis cerni licet: poeta pedibus quibuſdam quaſi legib⁹ cobercetur: orator liberior ẽ: & boc tamen inter vtrũq; diſtat: Accedit q̃ poeta liberius comminiſcitur & aliis ſcemati bus vtitur. Sui ſimilis: q̃ ſuũ quiſq; dicendi genus babet. Grauitatem apbricanus nunc latinorum exemplis idem probat. Profluens: redundans. Cano℞ vocis eſt. Præſentibus exemplis: id eſt præſentiũ virorũ. Pura vt latine: quia pars eſt elegantiæ latinitas quæ purũ cõſeruat ſermonem ab omni vitio remotũ Vitia autem ſunt barbariſmus & ſoloeciſmus: & quæ eis ſubiiciũtur. Quicquid aut addideris Magna laus Catulli cuius oratio ne minimã quidẽ pateret̃ varietatẽ. Vitioſius quicqd addider̃ vl̃ detraxeris. Deteri⁹. qd mutaris. Quis res p̃ter bæc grãde Cæſaris ingeniũ qui ſublimes materias bũiliori cbaractere conſeq̃retur. Forenſes. ꝓuulgari agunt̃ opinione. Quid tã in ſuo genere p̃ſtãs ad vtriuſq; cõe Cottæ: & ſulpitii. Limat⁹ alter boc ad eo℞ diſſilitudinẽ ſpectat. Explicãs. Cotte ꝓprietatẽ aptitudineq; laudat alteri⁹ cõmoditatẽ. Sulpiti⁹ bui⁹ oronẽ & geſtũ q̃ſi naturalẽ dicit. Pleniſſima minime muliebri: Maxĩa vt exaudiri poſſit. Cõtẽtione corpis. Nõnũq; bracbiũ p cõtẽtionẽ itendit̃ aliqñ torq̃tur mõ caput pulſatur: mõ pes ſupplodit̃. Dignitate: venuſtate ne mimi videamur. Ad noſmet craſſus & Anto. Cõtẽtiõis iudiciũ vter vtri p̃ſtaret. Ego q̃q; modeſtiſ

ſime de ſeipſo. Videtis ne genū nunc diſſimilitudinem proſequitur oratorum
Genus forte:validū. Vehemēs:cōcitatum. Cōmotum actionis ē. Præmunitū:cōtra omnia paratū. Septū ne offendi poſſit Illud reſiſtētis.hoc præcauentis. Acre idē quod vehemens acutum:in excogitando. Enucleatum:accuratum non temere dictum. Commorans inſtans:pſeuerans. Honeſte cedens vbi inferior ſit. Acriter inſequens vbi ſuperior. Ibi enim non vt fugiens: ſed quaſi ſe recipiēs pedem refert ſenſim more boni imperatoris:hic vero quaſi inſtat fugientibus. Terrens:aduerſarios.
Supplicans:iudicibus. Summa varietate vt ex his percipitur: aut certe ꝑ rei qualitate. Quicunq;:ac ſi diceret veſtrū ſit iudicium parui magni:digni vel indigni. Minime ſibi qniſq; notus eſt quia aliena melius ꝙ noſtra cognoſcim⁹ vt bene præceperit:qui ait
Ex motus ſe mediocrē dicit: ac remiſſū Antonii cōparatione. Obſoletior ſordidior obſcurior. Silentio vt me æquis audiat auribus. In nobis ſcilicet omnib⁹ quos ſupra memorauit. Varietate: q inter nos omnes eſt. Res cuiuſq; quia habemus omnes aliquid cuiuſq; ſuum.
Facultate magis ꝙ genere id ē eloquētia magis ꝙ arte generi ipſius facultatis.
Ex qua mea diſputatione:occurrit tacite quæſtioni. Formæ figuræq;:a figura finem forma accipit. Aliquid enim figurando formatur:id eſt deſignando.
Vna diſputatione:facultate a qua inſtituta dantur & præcepta. Genere laudabiles quia in ſuo quæq; genere probāde ſunt. Præceptis ab arte inſtitutis:ab exercitatione. Inſtituunt exercendo. Erudiunt docēdo quod ē artis. Quo ſua quēq; non artis ſed ingeniorum. Naturalis varietas diuerſitatem facit. Artificium manualium. Magiſtrorum liberalium: vt a phyſica phyſicus. Diſſimiles: vt a Platone diuerſi exiere diſcipuli. Nō enī ipſi academici omnes. Affinxit componendo addidit alteri:nam affingere ē cōpoſitum addere. Id confirmaret vt in theopompo:vt nihil ſupeſſet. In ephoro:vt nihil deeſſet. Hæc eo mihi. Tamen multa inquit dixi de diuerſis dicendi generibus vt ſi in diſputādo de elocutiōe aliter:atq; nos ſenſeritis dicere videbor memineritis me de eo dicere qđ mihi præ cæteris probatur. Adhæreſcerent congruerent. Quiſq; quia ipſi habebāt vt prædixit ſuū quiq; dicendi genus Explicauit Antoni⁹ cuius diſputatio de inuentiōe fuit. Plane alia pars explanatio na: prima ē latinitas. Ornate. Tertia pſ:cōpoſitio inuiṫ. Congruēter ſecūdū exornationē ſniaꝝ. Apte ſe

tur: qm̄ ſic fuimus ſp cōparati:vt hoīm ſmoībus qſi in aliqđ cōtētiōis iudiciū vocaremur. Quid tā diſſimile. ꝙ ego ī dicēdo & Antonius. quū ille is ſit orator:vt nihil eo poſſit eē pſtantius: ego autē ꝙꝙ memet mei pœnitet cū hoc maxime tn̄ in cōparatiōe coīūgar. Videtis ne gen⁹ hoc qđ ſit Antoni:forte vehemēs: cōmotū ī agēdo pmunitū.et ex oī pte cāæ ſeptū. acre:acutū : enucleatū ī vnaq̄q; re cōmorans:honeſte cedens: acriter inſequēs. terrēs:ſupplicās:ſūma orōnis varietate:nllā nr̄aꝝ auriū ſatietate. Nos aūt qcūq; ī dicēdo ſum⁹ qm̄ eſſe aliquo in numero vobis videmur certe tn̄ ab huius multū gn̄e diſtamus qđ qle ſit. nō ē meū dicere ꝓpterea ꝙ minīe ſibi qſq; notus ē & difficillime de ſe qſq; ſentit ſed tn̄ diſſilitudo ītelligi pt & ex mot⁹ mei mediocritate & ex eo ꝙ qbus veſtigiis pmū īſtiti ī his fere ſoleo perorare. & ꝙ aliquāto me maior ī verbis & ī ſniis eligēdis ꝙ Antonium labor & cura torqt. verētē ne ſi paulo obſoletior fuerit orō nō digna ſilētio. & expectatiōe fuiſſe videaṫ. Qđ ſi ī nobis q ad ſumus tātę diſſilitudines tā certe res cuiuſq; ꝓpriæ & in ea varietate fere melius a deteriore facultate magis ꝙ gn̄e diſtinguiṫ. atq; oē laudaṫ qđ ī ſuo gn̄e pfectū ē. qđ ceſetis. ſi oēs q vbiq; ſūt:aut fuerūt oratores āplecti voluerimus nō ne fore. vt quot oratores totidē pene reperiunṫ gn̄a dicēdi. Ex q̄ mea diſputatōe forſitā occurrat illđ ſi pene īnūerabiles ſint qſi formę figurę q; dicendi ſpecie diſpares gn̄e laudabiles n̄ poſſe ea q̄ īter ſe diſcrepāt iiſdē pceptis atq; in vna diſputatiōe formari. Qđ nō ē ita diligētiſſime q; hoc ē eis q inſtituūt aliquos atq; erudiūt. vidēdū. quo ſua quęq; natura maxīe ferre videaṫ. Etenī videm⁹ ex eodē qſi ludo ſūmoꝝ ī ſuo cuiuſq; gn̄e artificiū. & mgr̄oꝝ exiſſe diſciplos diſſiles inter ſe attn̄ laudādos. quū ad cuiuſq; naturā īſtitutio doctoris accōmodareṫ. Cuius ē vl maxīe inſigne illud exēplū vt cęteras artes omittamus qđ dicebat Iſocrates doctor ſingularis ſe calcariribus ī Ephoro cōtra aūt in Theopōpo frenis vti ſolere. alteꝝ. n. exultātē verborū audacia repmebat aleꝝ contatē & qſi verecūdātē icitabat. Neq; eus ſilis efficit īter ſe. ſe tātū alteri affinxit de altero limauit vt id cōfirmaret ī vtroq; qđ vtriuſq; na

tura pateret̃. Hæc eo mihi p̃dicẽda fuer̃t: vt ſi nõ
oĩa q̃ p̃ponerẽt̃ a me ad oĩm vr̃m ſtudiũ: & ad ge
nus id qđ q̇ſq; vr̃m ĩ dicẽdo ꝓbaret adhæreſcerẽt
id a me genus exprimi ſentiretis qđ maxĩe mihi
ip̃i ꝓbaret̃. Ergo hæc & agẽda ſũt ab oratore q̃
explicauit antoni⁹: & dicẽda quodãmõ. Qui nã
ĩgit̃ dicẽdi ẽ mod⁹ melior: nã de actiõe poſt vide
ro q̃ꝑ vt latine vt plane: vt ornate: vt ad id qđcunq;
aget̃ apte: cõgruẽterq; dicam⁹. Atq; eoꝝ q̇dẽ q̃
duo pr̃ia dixi rõnẽ ñ arbitror expectari a me pu-
ri dilucidiq; ſ̃mõis neq; .n. conamur docere eũ di
cere. q loq neſciat: nec ſ̃pare q latĩe ñ poſſit: hũc or
nate eẽ dictuꝝ neq; ꝯo q nõ dicat qđ ĩtelligamus
hũc poſſe qđ admiremur dicere. Liquamus igit̃
hæc q̃ coguitionẽ hñt facilẽ: vſuʒ neceſſariũ: nã al
terũ tradit̃ lr̃is doctrinaq; puerili. alteꝝ adhibet̃
ob eã cãm: vt ĩtelligat̃ qd q̇ſq; dicat qđ videmus
ita eẽ neceſſariũ: vt tñ eo min⁹ nihil eẽ poſſit: ſed
oĩs loq̃ndi elegãtia q̃ꝑq̃ꝑ expolit̃ ſcia lr̃aꝝ tñ auge
tur legẽdis oratorib⁹ & poetis. Sũt .n. illi veteres
q ornare nõdũ poterãt ea q̃ dicebãt oẽs ꝓpe p̃cla
re locuti: quoꝝ ſ̃mõe aſſuefacti q erũt ne cupiẽtes
q̇dẽ poter̃t loq niſi latĩe neq; tñ erit vtẽdũ verbis
iis qb⁹ iã cõſuetudo nr̃a ñ vtit̃ niſi quũ ornãdi cã
ꝑte: qđ oſtendã ſʒ vſitatis poterit vti lectiſſimis vt
vtat̃ iis q ĩ veterib⁹ erit ſcriptis ſtudioſe & mltuʒ
volutat⁹. Atq; vt latĩe loq̃mur ñ ſolũ videdũ eſt:
vt & verba efferam⁹ ea q̃ nẽo iure rep̃hẽdat & eã
ſic & caſib⁹ & tp̃ib⁹ & gñe & nũero cõſeruem⁹
vt ne qd ꝑturbatũ ac diſcrepans aut p̃poſteꝝ ſit ſʒ
etiã lĩgua & ſp̃ũs & vocis ſon⁹ ẽ ip̃e moderãdus
Nolo exprimi lr̃as puditi⁹: nolo obſcurari negli
gẽti⁹: nolo verba exiliter axamĩata exire: nolo ĩ
flata & anhelata g̃ui⁹ nã de voce nõdũ ea dico q̃
ſũt actõis ſʒ hoc qđ mihi cũ ſ̃mõe q̃ſi cõiũctũ vide
tũr. Sũt .n. certa vicia q̃ꝑ nemo ẽ q effugere cupiat
moll̃ vox aut muliebris aut q̃ſi extra modũ abſo
na aut abſurda. Eſt ãt viciũ qđ nõnulli de ĩduſtria
cõſectunt̃. Ruſtica vox & agreſtis q̊ſdã delectat
quo magis ãtiq̇tatẽ ſi ita ſonet eoꝝ ſ̃mo retĩere vi
deat̃ vt tu⁹ catulle ſodal̃. L. Cotta gaudere mihi
videt̃ g̃uitate lĩguæ ſonoq; vocis agreſti. Et illđ
qđ loq̇t̃ priſcũ viſuʒ iri putat ſi plane fuerit ruſtica
nũ. Me ãt tu⁹ ſon⁹ & ſubtilitas iſta delectat omit
to verboꝝ q̃ꝑq̃ꝑ eſt caput veꝝ id affert rõ docẽt lr̃æ

cũdam exornationeʒ verboꝝ. Puri
dilucidiq; ſermõis: nẽ obſcuritas in-
ſit verboꝝ a cõſuetudine abhorrẽtiũ
aut per trãſlationẽ fictoꝝ. Neq; co-
namur: quia de ornatu dicturi ſum⁹
hæc orõ nihil ad eos qui latine loqui
neſciũt. Neq; vero. De elegãtia ꝑ-
te vna elocutionis loquit̃. cuius du-
as partes ſe dicit omittere. latinitatẽ
ſcʒ & explanationẽ. q̃ꝑ alterã grãmati
cus tractat: altera cũ ſuperiore ita con
iũgitur: vt ab ea ſeꝑari nõ poſſit. Qđ
intelligam⁹. hoc quidẽ eſt dilucidatiſ
& explanatõis. Qđ admiremur hoc
vero ornatus. Cognitionẽ facilem:
latina ſit an nõ. Neceſſariũ: q̃ꝑ aliter
intelligi nõ poſſint niſi latine. Alteꝝ
traditur vt latine loq̃mur quã doctri
nam cõtinuo puerilem vocat: quia .ſ.
a pueris diſcimus ſolœciſmũ vitare:
ac barbariſmũ. Alteꝝ vt latine dictũ
intelligat̃ ne contortũ ſit aut hypba-
ton fiat. Qđ loqui .ſ. plane. Vt ta-
men nihil eo min⁹ vt qđ ad explana
tionẽ pertinet nulla re diminui poſ-
ſit. Sed oĩs loquẽdi elegãtia & ſi di-
xerim elegantiã tradi a grãmaticis.

Expolitur: perficitur tranſlatio a fa
bris ſumpta: Veteres vt Ennius Ca
tho ſenior. Qui nondum ornare po
terant antiquis eĩm vnũ aderat latine
loqui. alteꝝ deerat ornare orõnem.

Oĩes proprie p̃clare q̃ꝑtum ad lati
nitatem & explanationẽ. Cupiẽtes
etiã ſi vellent non latine loqui tñ nõ
poſſent. Tamẽ. & ſi imitãdi ſint ve-
teres. Verbis iis vt pulta puere ſo-
res cliniæ. Oſtendã ſ fieri oportere.
Efferamus: enũciemus. Nemo rẽ
p̃hẽdat ſi pura: ſi vſitata & propria.
Tẽporibus: qđ eſt participii: ac ver-
bi. Genere: & numero partiũ decli-
nabilium. præter ꝑ ſolœciſmũ vt per
cacoſyn theton. id eſt malam cõpoſi-
tionẽ. Virgilius. Verſaq; iuuentum
terga fatigamus haſta. Diſcrepans
vel caſibus. vt Vrbem quã ſtatuo ve
ſtra eſt. Temporibus vt ceciditq; ſu
perbum illyon & oĩs humo fumat
neptunia troiæ. Prepoſterum aut ꝑ
vt quũ verbis ſenten-
tiæ ordo mutat̃. vt Extorrere parãt
flammis: & frangere ſaxo. per anaſtro
phen. vt italiam cõtra tyberinaq; lon
ge hoſtia. Lingua vt expedite. Spi
ritus vt nec nimis leniter: nec nimis
acriter pronũciemus. Vocis vel in-
tentionis. vel remiſſioris. Putidius
faſtidioſi⁹. Nolo obſcurari. Duo ex
trema vitari. nec expreſſa nimis aut
ſuppreſſa. Nã de ea nõdum inquit
de voce loquor ꝓnũciãdi ſed de vo-
ce ſermonis tm̃: ſine qua ſermo. i. ver
ba ꝓferri nõ pñt. Abſona. incõcinna

Abſurda incōgrua. Eſt aūt vicium. Hactenꝰ p̄cæpit verba nō eſſe ambicioſius enūciāda nūc eadē docet: nec agreſti q̄dē voce ꝓferēda. Eſt āt. ſenſus ē. Supradicta q̄dē vicia oēs cognita vitāt: hec vero īn[illegible]ti etiā appetūt. L. Cotta: alter ab hoc. Grauitate: acerbitate. Agreſti: horrido. Ruſticanū: rude: incōpoſitū. Sonus vocis. Subtilitas: lingue. Omitto verboꝝ. ſ. ſuauitatē. Caput. i. vti ſubtilitate verboꝝ id ē ꝓlatōe itegra. Legēdi: vt latinitas pariat̄: & ꝓlatio plena ſit. Apud græcos: ꝓpriū eē atticoꝝ exprimere. Doctria ipoꝝ: q̄ Athenis pauci admodū doctrinæ ſtudeāt. Noīe vrbis: ī quo ipa dignitas q̄dā ineſt. Et auctoritate tn̄: ſine doctria ꝑegrinos vincūt etiā doctos ſolo vſu. Nō verbi: ſed exp̄ſſu tm̄ & ꝓlatione. Bn̄ latine. Minimū ē lr̄aꝝ ꝑ ua ē togatoꝝ doctrina. Preſſu. i. cōpreſſiōe. No. Marcel. q̄ cōprimēdo ore verba ꝓferant̄. Quare quū ita ſit Cōcludit ſicut atticos græcis: ita Romanos latinis imitētur. Nihil offendi poſſit: nihil offenſiōis poſſit iueniri. Diſplicere naturali quodā vſu.

Aiaduerti: puniri: corrigi: ſi paꝝ obſoleta fuerit oro. Olere vbi nec peregrini q̄dē ſermōis odor ineſſe poſſit.

Inſolētiā: diſſuetudinē. Læliā q̄ mr̄ erat vxoris eius. Multoꝝ nā domi clauſæ ꝑmanēt: nec ī publicū ꝓdeunt. P̄ria: ab ineūte ætate. Didicerūt a parētibꝰ. Recto: ſine ꝑiphraſi. Exquo ſic locutū. Supius docuit de voce exprimēdi verbi rep̄hēdentes: q̄ dū priſci videri volunt ruſtici ſunt. Dixitq; imaginē antiq̄tatis ineſſe ſocrui ſuæ. Cōcludit ḡ ſicut ſocrꝰ ita & p̄rem & maiores locutos arbitror. Sīplici puro ab aliis. Nō vaſte: Hoc p̄ceptuꝫ ē cōpōnis: vt oēs ꝑtes orōis eq̄biliter ſint ꝓpolite. Hiulce ꝑ crebrā vocaliū colliſionē vt vacæ: æneæ amœniſſime ipēdebāt. Aſpere ꝑplexe. Duriter.

Ruſtice horride: vt per paromœon nimia verbi eiuſdē aſſiduitate vt cui rōni rō nō extete rōni nō ē rō fidē adhibere paromœo teleutō. vt ifantes ſtātes lachrymātes: vociferātes Ly. ꝑ tautaciſmū: vt O rite tutetati: tibi tāta tyrāne tuliſti. Preſſe explicite: expolite. Lata. ſ. verba hoc eſt ampla.

Lr̄am iota tollas vt ſi dicas Pōpeiꝰ ꝓ Pōpeius: maiꝰ ꝓ maius: huiꝰ ꝓ huius. eiꝰ ꝓ eiꝰ. Antiquū eīm in eiuſmōi geminū. ii. ſcribere ſolebāt quaꝝ vna ſublata Cottā dicit pleniſſimū ꝓnunciādi ſonū facere. Vtinā audiamꝰ de nr̄is viciis: ac ſi dicat gratum feceris.

Ponemus: ꝓ deponemꝰ. Hic ī hac diſpōne. Sine meo ꝑiculo. ſ. ignominiæ. Q̄m mihi te ſimilimū: q̄a Sulpitius admonitꝰ ab Antonio vt deligeret quē imitaret̄ delegit craſſū. Supploſionē: pedis ꝑcuſſionē q̄d ī cōtētione faciēdū eſt. Mea q̄bus ego vtor. Tua q̄ tua ſpōte tibi aſſūpſiſti. Ergo Q̄nq̄dē dc̄m ē de ea ꝑte: q̄ ad ornatū ꝑtiet. Tū ille. ſ. ſulpitiꝰ ſubaudi inq̄t: & ē ſenſus. Dixi me tibi eē ſilimū: tū q̄ admonuit ēt in te imitarer: q̄ ī vnoquoq; eēnt maxīa. Lr̄arum: quod ē

confirmat conſuetudo & legēdi & loquendi: ſed
hāc dico ſuauitatē: q̄ exit ex ore q̄ q̄dem vt apud
græcos atticoꝝ: ſic ī latio ſmōe huiꝰ eſt vrbis ma
xime ꝓpria: athenis iā diu doctrīa ipoꝝ atheniē
ſiū interiit domiciliū tm̄ ī illa vrbe remanet ſtudi
orū q̄bus vacāt ciues: ꝑegrini fruūtur capti quo
dāmō noīe vrbis & auctoritate tn̄ eruditiſſimos
hoīes aſiaticos quis atheniēſis indoctꝰ nō verbis
ſ; ſono vocis: nec tā bn̄ q̄ ſuauiter loq̄ndo ficile ſu
perabit. Nr̄i minꝰ ſtudēt lr̄is q̄ latīe tn̄ ex iſtis ēs
noſtis vrbanis: ī q̄bus mīmū ē lr̄aꝝ nemo ē q̄n lr̄a
tiſſimū togatoꝝ oīm. Qu. Valeriū ſoranū lenita
te vocis atq; ipo oris p̄ſſu & ſono facile vincat. q̄
re quū ſit q̄dā certa vox romani gn̄is vrbiſq; pro
pria ī q̄ nihil offendi nihil diſplicere nihil aīaduer
ti poſſit nihil ſonare aut olere ꝑegrinū hāc ſequa
mur: neq; ſolū ruſticā aſꝑitatem: ſ; etiā ꝑegrinā in
ſolentiā fugere diſcamꝰ. Eq̄dē quū audio ſocrum
meā Læliā: faciliꝰ eīm mulieres incorruptā antiq
tatē cōſeruāt q̄d multoꝝ ſermōes expꝫtes ea tenēt
ſp̄ quæ p̄ria didicerūt: ſ; eā ſic audio vt plautū mi
hi aut Neuiū videar audire ſono ipo vocis ita re
cto & ſimplici ē vt nihil oſtētatōis aut imitatiōis
afferre videat̄ exquo ſic locutū eē eius p̄rem iudi
co ſic maiores nō aſꝑe vt ille quē dixi nō vaſte nō
ruſtice nō hiulce ſ; preſſe & eq̄biliter & leniter: q̄
re cotta nr̄ cuius tu illa lata ſulpitii nonnūq; imita
ris vt iota lr̄am tollas & pleniſſimū dicas nō mihi
oratores antiquos ſ; meſſores vr̄ imitari. Hic quū
arriſiſſet ipe Sulpitiꝰ. Sic agā vobiſcū inq̄t Craſ
ſus: vt q̄m me loqui voluiſtis aliq̄d de vr̄is viciis
audiatis: vtinā q̄dē inq̄t ille id eīm ipm volumꝰ id
q; ſi feceris mlt̄a vt arbitror hic hodie vicia pone
mus: at eīm non ſine meo periculo Craſſus inq̄t.
poſſum Sulpiti te rep̄hendere: quoniā Anthoniꝰ
mihi te ſimilimū dixit ſibi videri. tum ille tum q̄d
monuit idem vt ea qua in quoq; maxima eſſent
imitaremur: ex quo vereor ne nihil ſim tui: niſi
ſupploſionē pedis imitatus & pauca q̄dam verba
& aliquē ſi forte motum. Ergo iſta inq̄t Craſſus:

artis grāmaticæ. Cōſuetudo:vt cōſueſcamus latine loq̄. Domeſtici libri.i.libri a domeſticis editi. Neq̄ vero. De explanatōe dicere incipit:in q̄ ſe dicit nō diutius cōmoratuꝝ:ꝙ ſe vltro offerat:nec magnis indigeat ꝑceptis. Qđ admiramur.i.aliqd quū dignitate dictū. ꝑtereamus ꝑ explanationē q̄ nō poſſit ꝓpriis,vſitatiſq̄ verbis. Latine:ſine vitio,plane vſitatis verbis ac ꝓpriis. Sine ambiguo verbo:vt ſi dicas:Cōuerſa acie boſtē inuadit:an gladii:an oculoꝝ:an militum. Sermōe:vt ſi dicas dominū accæpim⁹ iratum occidiſſe ſeruū. Cōtiuuatōe verboꝝ ꝑ byrmos q̄ ē verboꝝ ſeries ad finē vſq̄ ꝑducta vt interea reges ingēti mole latinus: nō valde ꝑductis.i.nō longis metbapboris. Nō diſcerptis ſententiis.i.ñ cōfuſis ne diſcerni poſſit altera ab altera. Tꝑibus vt qđ geſtum ſit bodie pridie vel nudiuſtertius geſtū fuiſſe dicaſ. Perſonis:vt qđ bui⁹ eſt illi nō attribuaſ. Ordie vt ſuo q̄q̄ loco dicaſ & narreſ. Iſti em̄ vere i q̄ ꝑroni plærūq̄ obſcurius dicunt q̄ clietes. Fuſius. Pōponi⁹ vterq̄ cauſidicus erat. Attendi. Nō intelligo i quit qd dicāt niſi diligētius attēdam. Cōfuſa verbis. Perturbata ordine. Nibil vt primū vt ōronis ordinem ꝑcipere nō poſſis. Inſolentia deſuetudo. Turba colluuio turbatio. Obſtrepere.i.ſtrepitu auribus officere. Moleſta grauia. Odioſiora faſtidioſiora. Putida non placida putidū em̄ vt No. Mar. placet:dicif ſenſib⁹ auribuſq̄ improbatū. Atq̄. Tu qdē moleſta bæc tibi dicis videri ego contra. Sectemur:audiamus. Alias res agamus.i.aliter ſentiam⁹. Nitida:lenis: placida & æqua. Ieiunis rē licet tenuem tu tamē plene tractas. Faciles inquit antboni. Hactenus de elegātia & de compōne nonnibil diſputauit: nūc de compōne & de dignitate incipit. Et primū ꝙ vtraq̄ eſt elocutōnis ps difficilior. Nā dignitas varietate diſtinguit ōronem:exornatōib⁹ verboꝝ ac ſniarum ꝑpolliēs. Compō autē aures q̄dā q̄ſi modulatōne demulcet:& cū eas compatione extollit facit attētos. Faciles em̄:quia de reb⁹ facilib⁹ dixit ꝓbor vobis acſi de bis dixi nō ita ꝓbabor. Partes due latine loquēdi & plane dicēdi. Magne q̄titate. Implicite diſſilitudine. Varie diuerſitate. Graues difficultate. ſ Aliter i nō latinus. Neq̄ oratorē illud ad latinitatē ſpectat boc ad explanationē. Qui ita dixiſſet.i. ita dicere:vt a ꝑſentib⁹ intelligaſ. Exborreſcūt cōtremiſcūt. Quintilia. Oratorē ait ita dicere.vt nō loqui ſed tonare videaſ. Exclamāt plaudētes. Diſtincte ornate & varie:ne ſatientur auditores. Explicate: exꝑſſe vt intelligatur. Abūdanter.plene:copioſe. Illuminate dilucide illuſtrate q̄ variant ex primūt copioſe tractāt& illuſtrāt ōronē:nā exornatiōes verboꝝ & ſniarū ſūt q̄dā q̄ſi lumia. Nūeꝝ verſūq̄ qđ eſt compōnis.nūerū ꝓ q̄titate ſylla-

q̄ babes a me nō reꝓbēdo ne meiꝑm irrideā: ſunt aūt mea multo & plura:& ꝙ dicis maiora:q̄ autē ſūt aut tua plane:aut imitatōne ex aliquo exꝑſſa: de iis te ſiq̄s me forte locus admonuerit cōmonebo. Prætercam⁹ igiſ ꝑcepta latie loq̄ndi q̄ puerilis doctria tradit & ſubtilior cognitio ac rō lr̄arū alit aut cōſuetudo ſmōis quotidiani ac domeſtici libri cōfirmāt:& electio veteꝝ oratoꝝ & poetaꝝ Neq̄ vero i illo altero diuti⁹ cōmorenſ:vt diſputemus q̄bus verbis aſſeq̄ poſſim⁹:vt ea q̄ dicam⁹ itelliganſ latie.ſ.dicēdo verbis vſitatis.ac ꝓprie demonſtrātibus ea q̄ ſignificari ac declarari volemus:ſine ambiguo verbo aut ſmone:nō nimis lōga cōtinuatōe verboꝝ nō valde ꝑductis iis q̄ ſilitudis cauſa ex aliis rebus trāſferūtur nō diſcerptis ſentētiis nō ꝑpoſteris tꝑibus nō cōfuſis ꝑſonis nō ꝑturbato ordie:qd multa tā facil eſt tota res vt mibi ꝑmiꝝ ſæpe videaſ quū difficili⁹ intelligaſ qd ꝑronus velit dicere ꝙ ſi ipe ille q ꝑronū adbibet de re ſua diceret. Iſti.n.q ad nos cās defert ita nos plærūq̄ ipi docent:vt non deſideres planius dici Eaſdē res āt ſimulat Fuſius aut vr̄ æq̄lis Pōponi⁹ agere cœpit nō equæ qd dicāt niſi admodū attendit intelligo ita confuſa ē ōro ita ꝑturbata nibil vt ſit primū nibil vt ſcđm tantaq̄ inſolentia ac turba verboꝝ vt ōro quæ lumen adbibere rebus debet ea obſcuritatē & tenebras afferat atq̄ vt quodam mō ipi ſibi i dicēdo obſtrepere videanſ:verum ſi placet qm̄ eq̄dē ſatis ſpero nobis q̄dē certe maioribus moleſta & putida videri ad reliq̄ aliq̄nto odioſiora ꝑgamus:atqui vides inq̄t Anthonius quū al̄s res agamus ꝙ abs te nō inuiti q̄dē adduci poſſum⁹ de me em̄ cōiitio relictis vt oib⁹:rebus te ſectemur te audiam⁹ ita de borridis reb⁹ nitida:de ieiuniis plena de ꝑuulgatis noua q̄dā eſt ōro tua. Faciles ei inq̄t antoni ꝑtes æe fuerūt duæ q̄s modo ꝑcucurri vel potius pene præterii latine loquēdi planeq̄ dicēdi reliq̄ ſūt magnæ iplicatæ variæ: graues quibus oīs admiratio ingenii oīs laus elo

barum. Verſum ꝑ ipoꝝ pedū cōiūctione: ex quib⁹ verſus cōſiſtit. Id videlicet cōficere clauſulam q̄ ſi verſum. Moderāt: pro dignitate reꝝ & pſonaꝝ: in illis character cōſiderat in his decoꝝ: quia ſi res humilem ſtilum expoſtulat humile orōnem adhibent. Si medio crē orōnis characterem deſiderat medio crē orōnem accomodant. Si grandem: grandem. Similiter de pſona ſi loquitur dominus verba congrua dn̄o ponūt. Si ſeruo humilia & ſeruilia verba. Aptum ad dignitatem rerum. Congruens ad dignitatem perſonaꝝ. Nam ille apte dicit: qui ſeruat dignitatē rerum: ille congrue q ſeruat dignitatem pſonarum. Nomi no: pro noiarem. Ita diceret. ſ. de dignitate orōnis. Solis qui hæc oīa conſequi poſſent eos negauit ſcꝫ antonius in eo libro quē de diſerto & eloquentie cōſcripſit. Negauit: vt ſupra vidiſtis audiſſe neminē hæc duo cōſecutum eſſe videlicet vt & apte & congrue diceret ergo nemo eloq̄ns fuit. Rhetoꝝ græce dixit oratorum: quā pſonam teneāt id eſt neſciūt qd ſi orator cuius induūt pſonam. Quæ ſunt in vita hoim. i. quæ in vita hoim gerūtur: aut quæ ꝓpria ſunt homis. In ea verſat̄ ſcilicet actiua nō contemplatiua. Ea eſt ſubiecta. id eſt que agibilis eſt. Quæſita i. inueſtigata Audita: vel a maiorib⁹ vel a peritis. Lecta monumētis antiquoꝝ. Diſputata examinata diligēter. Tractata exercitata. Agitata: excogitata. Eſt eñ eloquētia. Hic rōnem Craſſus affert quare dicēdi artē exiſtimet maiorem quandā eſſe ſciam. De ſummis. i. excellētibus. Aequales & pares. Omnes eñ virtutes honeſtæ & laudabiles ideo æquales: & ipe per ſe ſunt expetendæ ideo equales & pares. Sed tamen eſt ſpēs alia: vt fortitudinis: & iuſticiæ: alia ſunt officia q̄ꝫ prudentiæ & ſic de ceteris. Formoſa & illuſtris quia que pluribus proſunt: & rarius contingunt ſplendorem quendā & ſpēm pre ſe ferre videntur. Quæ ſciētiam complexa: in propoſito perſtat vt dicat eloquētiā quandā quaſi materiam eſſe: & oīes diſciplinas quaſi partes eius. Senſa ſentētias quod eſt ſapientiæ. Conſilia prudentiæ. Quia ſicut paulopoſt dicetur differētia eſt inter ſapientiā & prudentiam. Incubuerit: inſtiterit. Quocūq; id eſt quacūq; de re dixerit. Quæ quo. Ecce q̄uo ſenſim huc proceſſit Craſſus vt probaret eloquentiæ iunctam eſſe probitatem atq; prudentiam.

graues qbus oīs admiratio igenii oīs laus eloq̄ntiæ cōtinet̄. Nemo. n. vnq̄ eſt oratorē q̄ latie loq̄ret̄ admirat⁹ ſi ē aliter irridēt: neq; eū oratorē tm̄ mō ſꝫ hoiem nō putāt nēo extulit eū verbis q ita dixiſſent: vt q adeſſent itelligerēt qd diceret ſꝫ cōtēpſit eū: q min⁹ id facere potuiſſꝫ. In quoquo igitur hoies exhorreſcūt: quē ſtupefacti dicētē intuētur i quo exclamāt quē deū vt ita dicā inter hoies putāt: q diſtīcte q explicate q abūdāter q illūinate & rebus & verbis dicūt & i ipa orōne q̄ſi q̄ndā nūeꝝ verſumq; cōficiūt id ē qd dico ornate q id q dem ita moderāt̄ vt reꝝ vt pſonaꝝ dignitates ferūt ii ſunt i eo gn̄e laudādi laudis qd ego aptū eē & cōgruēs noīno q ita dicerēt eos negauit adhuc ſe vidiſſe Antoni⁹ & iis hoc nomē dixit eloquētiæ ſolis eē tribuēdū. Quare oēs iſtos me auctore deridete atq; cōtēnite q ſe hoꝝ q ita nūc appellāt̄ rhetoꝝ ꝓceptis oēm oratoꝝ vi cōplexos eē arbitrātur neq; adhuc quā pſonā teneāt aut qd ꝓfiteātur itelligere potuerīt: veꝝ eñ oratori q̄ ſūt i hoim vita q̄nq dē in ea verſat̄ orator atq; ea ē ei ſubiecta materies oīa q̄ſita: audita lecta diſputata tractata agitata eē debēt. Eſt ei eloq̄ntia vna q̄dā de ſūmis virtutib⁹ q̄q̄ ſūt oēs virtutes æq̄les & pares: ſꝫ tm̄ ē ſpēs alia magis alia formoſa & illuſtris ſicut hæc vis q̄ ſciam cōplexa reꝝ ſenſa mētis & conſilia ſic verbis explicat: vt eos q qdē audiat quocūq; icubuerit poſſit ipellere q̄ quo maior ē vis hoc ē magis ꝓbitate iūgēda ſūmaq; prudētia q̄ruꝫ virtutū

Quarum probitatis: atq; prudentiæ. Nam ſi inquit ab oratore prudentiam cum ſapiētia ſeparaueris: non ſolum non erit orator dicendus: ſed etiam furioſus appellandus. Vt eñ inquit. Si furenti gladium dederis periculoſum eſt. ne facinus aliquod cōmittat & ſcelus: ita etiam ſi homini improbo: & imperito eloquētiā tradideris: magnam facultatem habebit nocendi quibuſcūq; voluerit: igitur dicemus hominē eloquentem ſine prudētia: nihil aliud eſſe q̄ꝫ furioſum quēpiam armatum. Nam vt homo armatus & furioſus niſi nocere poteſt: ita etiam homo cum eloquentia ſine prudentia & ſapientia. Cogitandi ad inuentionē. Vim ad elocutionem diſputationem ſiue iudicium vbi vis oīs dicendi conſiſtit. Veteres græci. Qui hanc facultatem dixerūt appellatam eſſe prudentiam. nūc eandem dicit a veteribus appellatam fuiſſe ſapientiam. Nam virtus eſt habitus animi in naturæ modum rationiq; conſentaneus. Hanc plato dicit arte confici: nūc etiam cum hominib⁹ naſci: nūc exercitatōne fieri: nūc a diis immortalib⁹ dari: per ſapiam quidem intelligim⁹: & ſcimus: per prudentiā conſulimus vel prouidem⁹. Illa eſt igitur earum rerum in quibus falli non poſſumus: hæc earum in quibus ſæpe fallimur. Inq; cogitandi. Tres

partes rhetoricæ facultatis tetigit.ſ.inuentõem:elocutionē:& pronũciatõem. Cogitandi:ſignant inuentõem. Pronũciandi:pronũciatõem. Viꝗ dicendi:ſignant elocutõem in quauis maxima dicēdi conſiſtit. Hinc:ab hac ſapientia Lycurgi.i.lycurgo ſimiles. Lycurgus legiſlator fuit lacedæmonius. Et nota ꝙ plurali numero ideo dixi:vt intelligas nõ ſolum eos qui nomiati fuerũt: ſed oĩes ſapientes. Pittaci ſimiles pittaco. Hic eĩ fuit vnus ex ſeptem ſapientibus:qui remp.conſtituit. Mytilenorum:vixit autē temporibꝰ Crœſi lydorum regis. Solones ſolon leges tulit athenīēſibus vt tradit ariſtoteles ſcđo politicoꝝ.

ex ꝑtibꝰ ſi dicēdi copiā tradiderimꝰ nõ eos qdē oratores effecerimꝰ:ſʒ furētibꝰ q̃dā arma dederimus.hāc inꝗ cogitādi ꝓnũciādiꝗ rõnē viꝗ dicēdi veteres græci ſapiam noīabāt. Hic illi licurgi: hic pittaci: hic ſolones:atꝗ ab hac ſilitudie coruncani nr̃i Fabricii. Catones ſcipiões fuerũt nõ tam fortaſſe docti ſʒ īpetu mētis ſili & volũtate. Eadē aũt alii prudētia ſʒ cõſilio ad vitæ ſtudia diſpari quietē atꝗ ociũ ſecuti:vt pythagoras:democritꝰ anaxagoras a regēdis ciuitatibꝰ totos ſe ad cognitionē reꝝ trāſtulert:q̃ vita ꝓpter trāqllitatē & ꝓpter ipius ſciæ ſuauitatē:q̃ nihil ē hoībꝰ iocũdius:pluris ꝗ vtile fuit rebus publicis delectauit. Itaꝗ vt ei ſtudioſe excellētiſſimis īgeniis hoīes dedidert ex eo ſũma facultate vacui ac liberi tp̄is multo plura ꝗ erat neceſſe doctiſſimi hoīes ocio nimio:& īgeniis vberrimis affluētes curāda ſibi eē ac q̃renda & īueſtigāda duxert. Nā vetꝰ qdē illa doctrina eadē videt̃ & recte faciēdi & bn̄ dicēdi mgr̃a: neꝗ diſiuncti doctores ſʒ iidē erāt viuēdi p̄cæptores atꝗ dicēdi:vt ille apud Homerũ phœnix q ſe a Peleo pr̃e Achilli iuueni comitē eē datum dicit ad bellũ vt illũ efficeret oratorē verboꝝ actorēꝗ rerum:ſʒ vt hoīes labore aſſiduo:& quotidiano aſſueti quũ tēpeſtatis cā ope ꝓhibēt̃ ad pilā ſe aut ad talos aut ad teſſeras cõferũt:aut ēt nouũ ſibiipi aliquē excogitāt ī ocio ludũ:ſic illi a negociis publicis tāꝗ ab ope:aut tēpibꝰ excluſi:aut volũtate ſua feriati totos ſe alii ad poetas alii ad geometras alii ad muſicos cõtulerũt:alii etiā vt dialectici nouũ ſibipi ſtudiũ ludũꝗ pepereſt.atꝗ ī his artibus

Fuit aũt ſalaminiꝰ claruitꝗ athenis. Tarquinio priſco rhome regnante. Silitudine ſcʒ græcoꝝ. Corũcanii. Hic corũcanius vir ſanctiſſimꝰ fuit.& primꝰ de plebe pontifex maximus factus ē:deinde priceps ſenatus. Fabricii:fideliſſimus fuit:ad quem quũ veniſſet pyrrhus medicus Cyneas:vt pro veneno dando Pyrrho pecuniā acciperet nõ modo nõ pecunias dedit.ſed etiam a cõſpectu ſuo auertit.& litteras pyrrho dedit:quibꝰ ſignabat vt ſibi a domeſticis p̄caueret. Catones maior & minor. Maior celeberrimus orator.minor cõtinentiſſimꝰ ſtoicus & rigidus. Scipiões quoꝗ alter carthaginē po.ro.tributariā fecit. alter vero oēm deleuit. Impetu cupiditate mētis ferebant̃ ad ſapiam ſicut greci. Sed conſilio:qa illi non ſolum bene dicere:ſed etiā bene facere ſtuduerunt. Regendis ciuitatibꝰ per politicam. Ad cognitõem rerum per phyſicam. Ttranqllitate procul a tumultu populi. Iocũdius. Oēs eĩ nā ſcire deſiderāt. Pluris:qa illi ſuo ſtudio delectati reſp.deſeruerũt. Itaꝗ:quũ ſe phiæ dediſſent:alii ī dimetiēdo orbis terraꝝ ſpacio occupati.ali in cœli ambitu cõprehēdendo nõnulli ī nũerandis ſyderibus & curſibus eoꝝ ꝑcipiendis parũ ne nihil dicam hoībꝰ profuerũt. Excellētiſſimis ingeniis Primus fuit ſocrates q phiam ad bene viuendi rõnem retulit. Facultatē poſſibilitate cognoſcēdi. Vacui ocioſi. Liberi tp̄is:qa ī regēda rep.occupari erāt vniuerſum tēpus ī ſua poteſtate habebāt. Quā erat neceſſe.ſ. vtilitati hoim:qd eĩ vtilitatis hoībꝰ afferebat orbem terraꝝ metiti ambitum cæli cōp̄hendere:ſtellas nũerare:& curſus eaꝝ ꝑnoſcere. Ocio propter faculcatē vacui liberiꝗ tēporis. Ingeniis vberrimis ſupra excellētiſſimis. Affluentes:abundātes. Querēda inueſtiganda. Nam vetus illa qdem Duo hæc ſtudia vult eſſe cõiuncta bene dicendi.ſ.ac bene faciendi.quæ a Socrate phyloſophoꝝ pricipe diſiũcta ſunt. Neꝗ diſiuncti doctores. Ergo idem præceptor erat & benedicēdi:& benefaciendi: vt phœnix achilli datus eſt a peleo patre. Sed vt hoīes. Hic cauſam docet cur hec ſtudia diſiuncta fuerint a phyloſophis qua naturaliter cõiũcta eſſe debebant. Tēporibus ſ.turbulentis. Feriati:ab opera remoti. Nam feriæ dies feſti dicebantur a feriendis victimis. Dialectici quoꝗ ars duplex eſt:vt in ſuperioribus dictũ eſt inueniendi.ſ.& iudicandi. Studium ad ſeipos. Ludum ad pueroꝝ diſciplinam. His artibus.ſ. grāmatica: rhetorica:dialectica:muſica: arithmetica: geometria:& aſtrologia. Hũanitatem ad eruditionē artiũ liberaliũ.nā ideo hũanitatis ſtudia dictæ ſũt artes liberales.eo ꝙ ad hoīes tm̄mõ ꝑtinēt. Sed ꝙ erāt.ſenſus ē,ꝙ erāt nõnulli q in rep.bn̄ facerēt gerēda aliq phi a percipiēda ꝑſiſterēt auſi ſint duo hæc ſtudia ſeiũgere. Ancipitem:duplicem. Que nõ põt eſſe ſeiũcta. Siqdem ꝑfecta ſit ſicut ſine

conſilio bene dicere ita ſine eloquētia bñ facere nō poſſumus. Themiſtocles Theramēs. Hi pricipes
Athenienſes fuerūt qui in repu. adminiſtratione floruerūt vt ſupra diximus Et hic quidē coſilio ſuo
trigīta tyrānos expurgauit. Themiſtocles vero xerxē cū magno exercitu vicit. Hui⁹ tñ eiuſdē id eſt q̄
nō poteſt eſſe ſepata. Gorgias traſimachus: q ſuis ſtudiis delectati: reſp. cōtēpſerūt Qui quū doctrina
& īgeniis vtriuſq̧ cōſequēdi facultatē haberēt ſi modo voluiſſent Doctrina & ingeniis: vt vtriuq̧ cōſeq
potuerūt. Iudicio animi vt plato ait Nec parēti nec p̄triæ vim afferri oportere. Exagitarēt: p̄ſequerēt

Cōtēnerēt q̄ ſibi facillima videretur
Quoꝝ hoim exagitātiū dicēdi exer
citatōem. Prudētia cōſulēdi. Acu
mine intelligēdi. Venuſtate digni
tatis. Subtilitate: diſputatōis. Elo
quētia ornatu reꝝ & verboꝝ. Is q
hoc. Hic plane ſocratē dicit bñ dicē
di ſciam ſepaſſe a ſtudio bñ faciendi
Hæc q̄ ſunt oratoris bñ dicere. ſ.
bñ ſentire. Tractarēt ſecū. Agerēt i
foro. Docerent i ſcholis. Exercita
tio phia noiaret. vñ qui hæc exercēt
phi appellāt. Sapiēterq̧ ſentiēdi qd
eſt intelligētiæ. Dicere eloquētiæ Or
nate dicēdi qd eſt oratoris. Nullam:
quia ſocrates nihil ſcripſit: qd qdem
extet Hinc ex hac ſocratis ſeiūctōne
Linguæ bñ dicēdi. Cordis bñ ſenti
endi. Inutile: quia eloq̄ns pſuadebit
qd nocituꝝ erit Sape: rurſus intelli
gentiæ. Dicere ornatus. Nā quū eſ
ſent. Vere inq̧ hoc ſtudiū inutile: &
ꝓpterea rep̄hendendū. Fere qa etiā
pythagorici fuere nonnulli. Variis:
ſpecie. Diuerſ gñe: vt hō & bos ſpē.
Nō: & lapis etiā gñe differūt. Sic de
phia œconomica & politica diſtant
ſpē. Oeconomica & metaphyſica eti
am gñe. In oēm ptē: qa de oib⁹ phiæ
ptib⁹ tractauit. Diſſentiētes: ſenſu.
Diſiūcte morib⁹. Diſpares rōnib⁹ di
ſputādi. Alter ariſtoteles. Alter xe
nocrates. Antiſthene. Nam antiſthe
nes athenieſis initio Gorgiā audiuit
deide ſocrati ſe addixit: mlta ſcripſit
Patinā & duriciā q̄ ſūt ethyces phy
loſophiæ patina inferēdis laborib⁹ &
iniuriis: duricia cōſtātia i bñ ſentiēdo
Cynici primū. Quoꝝ ſectæ priceps
fuit antiſthenes. Hi phiā naturalē &
rōnalē tollebāt: ſoliq̧ morali initebā
tur. placebat eis finē eē ſm virtutē vi
uere: ſed abiiciebāt nobilitatē ac diui
tias. Voluptarie diſputatōes: qa de
voluptate ēt ſocrates nōnulla diſpu
tat: vt ē apud xenophontē videre in
apologia. Deide ſtoici: ii originē a ze
none cictieſi traxerūt. Tū ab ariſtip
po ariſtipp⁹ cyrene⁹ fuit & ſo. diſcipu
lus. is prim⁹ ſocraticoꝝ phiam dedu
xit i q̄ſtū. cōtra hūc ſcripſit plato i vo
luptatē cuius ille erat aſſertor. Volu
ptate oia diffiniunt oia ad voluptatē
referētes q̄ſi finē. Verecūdi⁹: vt dig
nitatē phicā tuerēt q̄ voluptati pmi
ſceret. Fuerūt etiam alia ſupius dixit
diuerſa phōrum genera ab vno ma
naſſe Socrate phorum principe. Et

q̄ repte ſunt vt pueroꝝ mētes ad hūanitatē finge
rent: atq̧ virtutē oē tps atq̧ ætates ſuas conſūpſe
rūt: ſꝫ q̄ erāt q dā iiq̧ multi. q aut ī rep. ꝓpter anci
pitē q̄ nō pt eē ſeiūcta faciēdi dicēdiq̧ ſapiam flo
rerēt: vt themiſtocles & picles vt theramenes aut q
uis q min⁹ ipi ī rep. verſarēt: ſꝫ vt hui⁹ tñ eiuſdeꝫ
ſapiæ doctores eēnt: vt gorgias traſimach⁹ iſocra
tes iuēti ſūt. q cū ipi doctria & igeniis abūdarēt: a
reāt ciuili a negociis anī quodā iudicio abhorre
rēt: hāc dicēdi exercitatiōnē exagitarēt atq̧ cōtē
nerēt quoꝝ priceps ſocrates fuit is q oīm erudito
rū teſtionio totiuſq̧ iudicio græce quū prudētia
& acumie & venuſtate & ſubtilitate tū vero eloe
quētia varietate copia q̄ ſe quūq̧ ī ptem dediſſet
oīm fuit facile priceps iis q hæc q̄ nos nūc q̄rim⁹
tractarēt agerēt docerēt quū noie appellarēt vno
q̄ oīs reꝝ optimaꝝ cognitio atq̧ ī iis exercitatio
phia noiaret hoc cōenomē eripuit ſapiēterq̧ ſen
tiēdi & ornate dicēdi ſciam re cohærētes diſputa
tionib⁹ ſuis ſepauit cui⁹ ingeniū varioſq̧ ſmōes
īmortalitati ſcriptis ſuis plato tradidit quū ipe lit
terā ſocrates nullā reliq̄ſſet. Hic diſcidiū illd exti
tit q̄ſi linguæ atq̧ cordis abſurdū ſane. & iutile &
rep̄hēdēdū vt alii nos ſape alii dicere docerēt Nā
quū eēnt plures orti fere a ſocrate q̄ ex illi⁹ variis
& diuerſ & ī oēm ptē diffuſis diſputatōib⁹ alius
aliud app̄hēderat ꝓſemiate ſūt: q̄ſi failie diſſentiē
tes iter ſe & mltū diſiūcte & diſpares: quū tñ oēs
phī ſocraticos & dici vellēt & eē arbitrarēt ac pri
mū ab ipo platōe ariſtoteles & xenocrates: quoꝝ
alter pipateticū: alter academicoꝝ nomē obtinuit
deīde ab Antiſthene quā patiam & duriciā in ſo
cratico ſmōe maxīe adamarat cinici primū. dein
de ſtoici tum ab ariſtippo: quē ille maxīe magis
voluptariæ diſputatōes delectant cirenaica phia
manauit: quā ille & eius poſteri ſimplr defenderūt
ii q nūc voluptate oia metiūtur: dūq̧ verecūdi⁹ id
agūt nec dignitati ſatiſfaciūt quā ñ aſpnāt: nec vo
luptatē tuēt quā ꝫ āplexari volūt. Fuerūt etiā alia
gña phōꝝ: q ſe oēs fere ſocraticos eē dicebāt: ere

ideo q̄ꝗuis diuerſas bereſes ſequerent̃ tñ ſe Socraticos appellari volebant.& de epicureis quidem di xit. nūc de ere tricis. Hoꝝ Menedem⁹ princeps fuit. bic interrogatiūculis bmōi cōpellere ſolebat. alterū eſt q̄ꝫ alteꝝ: alteꝝ aūt eſt ꝑdeſſe q̄ꝫ bonū: nō igit̃ ꝑdeſſe bonū eſt. Tollebat & ꝓloquia negātia: affirmātia aūt ponebat: vt nō eſt turpe: ergo boneſtū nō vitiū. ergo virtus. Ex bis maxime ꝓbās quæ ſimplicia ſunt q̄ ſimplicia nō ſunt auferebat: vt iniuſt⁹: impius. ex quo apparet voluiſſe media nō eē: nō ponebat ea q̄ media dicunt̃. Fuit aūt fretrieſis Pbædonis cuiuſdā nobilis fili⁹: cōcedēs ad platonē militiā deſeruit. Megaricoꝝ: eoꝝ Euclides prim⁹ noīat̃: q bonū vnū mlt̄ noib⁹ celebre diffiniuit. Aliqn̄ eñ boc dici prudētiā aliqn̄ virtutē deū: aliaſqꝫ mētē appellari: &c. bmōi: q̄ bono aduerſa viderent̃: ſuſtulit ea nec eſſe qdē dicē. negabat quicq̄ꝫ aut turpe aut bōeſtū: iuſtū vel iniuſtū. Cæterū lege: aut cōſuetudine cūcta boies facere. Neqꝫ eñ qcq̄ꝫ iſtud poti⁹ q̄ꝫ illud. Pyrrbōeorū erilleoꝝ: Hi qa ab Ariſto. & Tbeopbraſt. audiuerāt reꝝ ſciētiā magnopere laudari: iō i ea ſummū bonū cōſtituerēt. Vi: virtute pbīe. Facta: vi argumētoꝝ. Extīcta: dignitatē diſputationū. Qui remanēt: q nō ſunt diſputationib⁹ exploſi: ſed boc noīe digni putant̃. Et ſi cui vera videat̃. qa voluptatē ſūma moderatiōe laudabāt epicuri. Ab eo. y. ſ. oratore. Snīe: intelligētie. Eloq̄ntiæ. ſ. orōis q duo cōiūcta eē vult. Pbiæ: quā epicurei ſequūtur. Inde a voluptatib⁹ ſuis. Aggredi: niti. Hortulis amenis loc̄. Molliter ſub vmbra: vt molleſqꝫ ſub arbore ſomni. Delicate: exquiſitu appa tu. Illa pbia. Fortaſſe ſapiēter: bac rōe: qa nec parēs nec pr̄ia cogēda ſit. Sꝫ q̄: in quo gn̄e pbia oratori ſit verſādū. Iſtoſ epicures. Sine vlla cōtumelia: ſine vlla eoꝝ iniuria. Boni viri virtutis laudator̄ iidē & amatores: Beati: voluptate: vt ſibi videt̃. Si eſt veriſſimū: ſi veꝝ eēt: tñ occultū eē dēret. Myſterium: græc⁹ ſermo ſ̄cat arcbana q̄dā ſacra: q̄ niſi ſacerdoti ſcire nefas eſt buic pbōꝝ ſtudia eiuſmōi cōpat. Optimo cuiqꝫ. vt qſqꝫ optim⁹ erit a rep. abſtinebit: ſi q dē rep. gerere ſtultū erit. Non poterūt ipſi: a cōſeq̄ntib⁹ ſn̄iam eorū improbat. Stoicos aūt boꝝ nibil bomin⁹ q̄ꝫ epicureorū dogma oñdit ab oratore alienū. Iraſci neſciunt: laudat opinionē eoꝝ q cēſent egritudinē in ſapiētē cadere nō poſſe. Eloq̄ntiā virtutē ſi virt⁹ eſt eloq̄ntia. ḡ ꝑ ſtoicoꝝ dictis ſolum bonū erit virt⁹ ac ſapientia: bæc illius pars eſt. Seruos. i. vicioſos cōtra tpantia: quia ſi nō ſapientes ergo ſtulti ſi ſtulti quia incontinentes. ſi incōtinentes flagitioſi: flagitioſi vicioꝝ ſerui. Latrones. i. iniuſtos quia iuſtitia carent: & propterea nibil iure: ſed oīa vi facientes latrones ſunt. Hoſtes: vnū pendet ab altero. Inſanos vitiū cōtra fortitudinem eſt audacia: ex audacia temeritas ex temeritate inſania naſcitur. Valde autem eſt: cōcludit ꝙ pro ſententia ſtoicorū qui ſapiens nō in idem ſeruus latro: boſtis inſanus. Hu c vero ſapientē: & ipſi nuſq̄ꝫ fatentur: nulli ergo reſp. cōmitti debet. Accedit: Alia rōe ꝓbat non eſſe eiuſmōi pbōs oratori accōmodatos: tā etſi de ratiōe id Cicc. in paradoxis nitit̃ ꝙ ieiuno quodā & exili orōnis gn̄e ſtoicus vtit̃: ea ſentiēs: q̄ ſunt a vulgi opinione remota. & vt in ſupiorib⁹ dictu ꝫ eſt qbuſdā interrogatiunculis: q̄ſi pūctis efficit qđ ꝓpoſuit. Subtile diſputādo. Acutū: iueniēdo: itelli

tricoꝝ: erilleoꝝ: magaricoꝝ: pyrrboneoꝝ: ſed ea boꝝ vi & diſputatōib⁹ ſūt iā diu facta & extīcta. Ex illis āt q remanēt ea pbīa q̄ ſuſcepit p̄ociniuꝫ voluptatis & ſi cui vera videt̃ ꝓcul adeſt tñ ab eo viro: quē q̄rim⁹: & quē auctorē publici cōſilii & regēde ciuitatis ducē & ſnīæ atqꝫ eloq̄ntiæ pricipē in ſenatu: i pp̄lo: i cauſas publicis eē volumus: nec vlla tñ ei pbīæ fiet iniuria a nobis nō eī repelletur īde quo aggredi cupiet ſꝫ i bortulis qeſcet ſuis vbi vult: ibi ēt recubās moll̄r & delicate: nos auocat a raſtris iudicis: a curia: fortaſſe ſapiēter ac p̄ſertim ēt a repu. Veꝝ ego nō q̄ro nūc q̄ ſit pbīa veriſſima ſꝫ q̄ oratori cōiūcta maxīe q̄re iſtos ſine vlla cōtumelia dimittam⁹. Sūt eī & boni viri & qm̄ ſibi ita videt̃ btī tātūqꝫ eos admoneam⁹ vt illđ etiam ſi ē veriſſimū: tacitū tñ tāq̄ꝫ myſteriū teneāt qđ negāt verſari i rep. eē ſapiētis. Nā ſi boc nobis atꝫ optīo cuiqꝫ p̄ſuaſerīt: nō poterūt ipi eē id maxīe cupiūt ocioſi. ſtoicos āt quoſ mīme iprobo: dimitto: tñ nec eos iratos vereor: qm̄ oīno iraſci neſciūt atqꝫ bāc ab bis babeo gr̄am: ꝙ ſoli ex oib⁹ eloq̄ntiā virtutē & ſapiam eē dixerūt. ſꝫ vtrūqꝫ ē i bis: ꝙ ab boc quē iſtruim⁹ oratore valde abborreat: vl ꝙ oēs q ſapiētes nō ſint: ſuos latrones boſtes inſanos eē debēt: neqꝫ tñ quēq̄ꝫ eē ſapiētē. Valde āt ē abſurdū: ei cōcionēꝫ aut ſenatū: aut nullū cetū bominū cōmittere: cui nēo illoꝝ q adſint. ſan⁹. nemo ciuis: nēo liber eē videat̃. Accedit ꝙ orōnis etiā genus bn̄t fortaſſe ſubtile: & certe acutū: ſed vt in oratore exile: iuſiatum: abborrens ab aurib⁹ vulgi: obſcurum: inane: ieiunū: attamen eiuſmōi: quo vti ad vulgus nullo modo poſſint. Alia enim & bona & mala vident̃ ſtoicis & cæteris ciuibus:

geṅdo. Exile.ſine orationis flore. Obſcurum:quia non dilatatꝰ argumẽtū. Inane rebus: Ieiunū ver bis. Inuſitatū:oratori. Abhorrẽs a vulgo. Quod a vulgus vti nullo modo poſſint: quia vulgꝰ nūꝗ̃ perſuadebit diuitias & honores: nobilitates:& cætera huiuſmoi bona nõ eſſe. Bona.i.animi comoda. Ignominie:quia negãt ſapientẽ ignominia affici poſſe:quia ſicut honores bonū:ita ignominia maluꝫ eſſe negãt ſtoici. Premii:quia paruã volũt virtute & magnã eſſe.Eodẽ modo deuitiis diſſerūt:paruã culpã eſſe:vt magnã. ergo nullã præmii aut pœne ratiõe habere poſſunt. Expedire:probare & abſolue re: Nã Chryſippus:qui ſolẽſis:velvt alii voluerũt Tarẽſis fuit Appolonii filius:Cleantiſꝙ diſcipulus. hunc dixit Cicero lib.de natu.deorum natū ad mundū cõtemplãdum atꝫ mirandum: In dialectica vero precipuus fuit vt dicerent: ſi apd̄ deos in vſu eſſet dialectica:nõ futurã aliaꝫ ꝗ̃ Chrippe am. Et xenocrates: is chalcedoniꝰ fuit:a primis fere annis platonis auditor:tardus ingenio: vt quū illum plato ariſtoteli cõpararet:alterum freno: alterū calcaribus indigere diceret. In academia vixit:vt plurimū: Succeſſit in academia:Speuſippo: ſcolãꝙ tenuit vigintiquinꝙ annis. Polemo: naꝫ quum ſemel ebrius Fuit em̃ in adoleſcentia impudicus Polemo:& coronatus in ſcholam Xenocratis irrūperet ille pretermiſſa oratione quã incepe rat de pudicitia dicere cœpit: Quo affectū eſt:vt impudicus adoleſcẽs paulatim ſe colligeret: atꝙ Xenocrati in ſchola regẽda ſuccederet. Crãtor: q & ipſe Xenocratẽ audiuit cū polemone:audiuit etiã Platonẽ.fuit aũt Solẽſis:vt laertiꝰ tradidit. Reliqui ſunt peripatetici: Nūc peripateticos oratoribus oñdit accõmodos:itidem & academicos. Copia fortaſſe: in hoc fortaſſe diſtat ab ariſtotele: quia plus valuit copia dicẽdi ꝗ̃ ille. Animi ſenſuſꝙ: ꝓ ſenſus animi. endiadis. Senſibꝰ corpis vel auditu vl' tactu vl' viſu. Auditu ad ſonū. Tactu ad duriciẽ. Viſu ad colores ꝙ formas. Aio:nã cogitatiõe fallimur & itellectu. Sẽſus vires corpis. Iudiciū.itelligẽtie & cogitationes. Q̃ꝗ̃ dixi primū.ꝗ̃uis hoc Socrates primus fecerit. Sed cõtra:vt ſi quis honeſtū ꝓponeret ille cõtra diſputabat. Recẽtior academia.quæ iunior eſt ꝗ̃ arceſyle:primus cepit a pipateticꝭ diſſentire. Celeritate ꝓ̃ptitudine. Copia vbertate. Carneades q hãc academia ab arceſila inſtitutam magnope auxit. Certiſſimos: vtpote neceſſitudie deuictos. Affectũ ſenectute pro confectū ſenectute. Hec autem per omnes philoſophos diſcurrens ſenſim ad peripateticos & academicos acceſſit:non abſonus oratoribus. Id Craſſus ab initio intendebat:non per ſimilitudinẽ a ſapientiſſimis philoſophis varias ſectas fluxiſſe dicit ſicut ab apœnino fluuios. Ex apœnino em̃ complura oriuntur flumina:quorum alia in adriaticū:alia in tyrrenum pelagus cadunt. Eſt autem comparatio ſatis affectata:& huic loco congruens. Iugo:primordio. Diuortia:diuerticula. Superum mare: adriaticum quod eſt ionium. Portuoſum:portubus abundans:propter frequentes inſulas. Oratores autẽ i infernuꝫ:quia phi ſimplicibus oratoribus ſunt digniores:ideo inſcopuloſuꝫ aſperūꝙ mare deriuaſſe dicit. Infeſtū:in peccatū tempeſtuoſum. In quo barbaro.ſ.hoc ea ratione dicit vt oſtendat oratores non eſſe a ſapientia remotos. Nam Vlixes græcorum:qui fuerũt ad Troiã ſapiẽtiſſimꝰ fuit.

vel potiꝰ gẽtibꝰ:alia vis honoris:ignominiæ:premii: ſupplicii:vere videãt:an ſecus:nihil ad hoc tẽpus ſꝫ ea ſi ſeq̃mur:nullã vnꝗ̃ rẽ dđo expedire poſſimꝰ. Reliq ſunt pipatetici & academici:ꝗ̃ꝗ̃ academicoꝝ nomẽ eſt vnū:ſniæ duæ. Nã cryſippus ſororis platõis filiꝰ:& xenocrates q platonẽ audierat[& q xenocratẽ:polemo & crãtor:nihil ab ariſtotile:q vna audierat Platonẽ magnope diſſenſit copia fortaſſe & varietate dicẽdi:pares non fuerũt. Arceſilas primū q polemonẽ audierat:& variis platonis libris:ſmõibuſꝙ ſocraticis: hoc maxime arripuit:nihil eẽ certi:qđ aut ſenſibꝰ aut aĩo ꝑcipi poſſit:quẽ ferũt eximio quodã vſum lepore dicẽdi:aſpnatū eſſe oẽ anĩ ſenſuſꝙ iudiciū:primū ꝙ iſtituiſſe:ꝗ̃ꝗ̃ id fuit ſocraticū maxĩe:nõ qd ipe ſentiret oñdere ſꝫ cõtra id qđ qſꝙ ſe ſentire dixiſſꝫ diſputare. Hic hæc recẽtior academia emanauit ĩ q̃ extitit diuia q̃dã celeritate ĩgenii dicẽdiꝙ copia Carneades:cuiꝰ ego & ſi mltos auditores cõgnoui Athenis:tñ auctores certiſſimos laudare poſſim:& ſoceꝝ meū ſcæuolã q eū rome audiuit adoleſcẽs:& Qu.metellū.L.F.familiarẽ meū clariſſimū viꝝ.qui illū a ſe adoleſcẽte athenis iã affectum ſenectute:multos dies auditū eſſe dicebat. Hæc autẽ vt ex apœnino fluminū ſic ex cõi ſapiẽtiũ iugo ſunt doctrinaꝝ facta diuortia.vt phi tanꝗ̃ in ſupeꝝ mare ioniū defluerẽt græcū qđdaꝫ & portuoſuꝫ:oratores aũt ĩ infeꝝ hoc tuſcū & barbarū ſcopuloſuꝫ atꝙ ĩfeſtū laberẽt:ĩ quo etiã ipe vlixes erraſſꝫ. Quare ſi hac eloq̃ntia atꝫ hoc oratore cõtẽti ſumꝰ:q ſciat.aut negarẽ optere ꝙ arguare. aut ſi id non poſſis.tñ oſtendere ꝙ is fecerit q inſi

mulet̃ aut recte factũ aut alterius culpa: aut ĩiuria aut ex lege: aut nõ contra legẽ: aut ĩprudẽtia: aut neceſſario: aut nõ eo noĩe vſurpãdũ: quo arguat̃: aut nõ ita agi: vt debuerit: ac licuerit. Et ſi ſatis eẽ putatis ea q̃ iſti ſcriptores artis docẽt: diſcere quæ multo ornatius ꝙ ab illis dicũt̃: & vberius explicauit ãtonius: ſꝫ ſi iſtis contẽti eſtis: atq; iis etiã q̃ dici voluiſtis a me ex ingẽti quodã oratore: imẽſoq; cãpo ĩ exiguũ ſane gyꝝ cõpellitis Sin veterẽ illũ ꝑicdẽ: aut hũc etiã q failiarior nobis ꝓpter ſcriptoꝝ mltitudinẽ eſt: Demoſthenẽ ſeq vultis: & ſi illã ꝓclarã & eximiã ſpẽm oratoris ꝑfecti & pulchritudinẽ adamaſtis: aut vobis hec Carneadea: aut illa ariſtotelica vis cõphẽdẽda ẽ: nãq; vt ãn dixi: veteres illi vſq; ad Iſocratẽ: oẽm oĩm reꝝ q̃ ad mores hoĩm: q̃ ad vitã: q̃ ad virtutẽ: q̃ ad rẽpu. ꝑtinebãt: cognitõem & ſciam cum dicẽdi rõne iũgebãt. Poſtea diſſociati: vt expoſui: a ſocrate: diſerti a doctis & deĩceps a ſocraticis itẽ oĩbus: phĩ eloquẽtia deſpexerũt oratores ſapiam: neq; qcꝙ̃ ex alterius ꝑte tetigerũt: niſi ꝙ illi ab his aut ab illis hĩ mutuarẽt̃: ex quo ꝓmiſcue haurirẽt ſi manere ĩ priſtina cõione voluiſſent. Sed vt pontifices veteres ꝓpter ſacrificiorũ mltitudinẽ treſuiros epulones eſſe voluerũt: quũ eẽnt ipĩ a Numa vt etiã illud ludoꝝ epulare ſacrificiũ facerẽt iſtituti: ſic ſocratici a ſe cauſaꝝ actores a cõi phiæ noĩe ſeꝑauerũt quũ veteres dicẽdi & ĩtelligẽdi mirificã ſocietatẽ eẽ voluiſſent. Quæ quũ ita ſint paululũ eqdẽ de me deꝑcabor: & petã a vobis: vt ea q̃ dicã non de meipõ: ſed de oratore dicere putetis. Ego eñ ſuꝫ is q cũ ſummo ſtudio pr̃is in puericia doctus

Quare: Hic omnes conſtitutiones. conſtitutionũq; partes breuiter percurrit: & eorum ſcientiaꝫ oñdit m[illegible]ã quandã & imperfectã eſſe: niſi cum peripateticorũ diſciplina iungat̃. Qui ſciat: coniecturalẽ. Innuit conſtitutionemq; vbi de facto querit̃: & coniecturis rerũ querit̃. Factum ſit an nõ. Aut ſi id nõ poſſis: propter iuridicialem abſolutam: quum factum conceditur. ſed an iure factum ſit: quærit̃. Aut alterius culpa: Propter iuridicialẽ aſſumptiuam: & per eam partem: quæ dicitur conſtitutio tranſlatiua quum transfertur culpa a nobis in alterius culpam: ſeu res ipſa transfertur in aliam. Culpa propter remotionem criminis: quũ a nobis nõ crimen: ſed culpam remouemus: vt hui iuſſu conſulũ ſulpitium interfecit In rem etiam confertur: vt ſi qđ plæbiſcito vocetur: id teſtamẽto facere iubeatur. Iniuria: propter tranſlationem: vt aliorum peccatis coactus fecit: Vt de illa cauſa vulgatiſſima apud græcos. Oreſtis: qui occidit parentẽ ſuam. Occidiſti matrem tuam. occidi ſed iure: Illa enim patrem meum occiderat. Ecce quomodo iure occiderat Ex lege: legitimã plane oſtendit cõſtitutionem: quæ diuiditur in ſcriptũ & ſententiam contrarias leges ambiguum: diffinitionem: Ex lege: que iubet aliquid fieri: vt feciſti: feci ſed iure nam lex iubet. Aut non contra legeꝫ vt quæ permittit lex: vt feciſti: feci naꝫ lex parmittit. Sed inter iubere & permittere hoc intereſt. Nam quod lex iubet faciendum eſt quod autem lex permittit: in poteſtate noſtra eſt faciẽdum ſit: nec ne. Aut imprudẽtia aut neceſſario partes ſunt confeſſionis: q diuiditur in purgationem: & deprecatiõem. Purgatio eſt: quum nos peccaſſe fatemur: ſed id per imprudentiam: vel per caſum. vel fortunam: vel neceſſitatem purgamus. Duas tantuꝫ tetigit: nam cũ neceſſitate fortuna eſt adiuncta. Nomine. i. diffinitiõe nominis: vt quid ſit ſacrilegiũ. Aut nõ ita agi: cõmutatiuus ſtatus: quam cõſtitutionẽ alio nomine appellat. ſ. trãſlatiuã quum reus dicit accuſatorẽ eẽ mutandũ: aut iudices: aut locũ. aut tẽpus differẽdũ. Sed ſi iſtis: quia lõge ꝓceſſit oratio: iõ repetit iſtis q̃ diſputauit Antonius. In exiguũ gyrũ. i. in anguſto ſpacio circumſcribit̃ de re tãta locuturum. Propter multitudinẽ ſcriptorũ: Multa enim ſcripta reliquit Demoſthenes: & ad huc inueniuntur Philippica & olympici ſermões eius. Eximiã: excellentẽ. Speciẽ. i formaꝫ & pulchritudinem oratoris. Carneadea: academica: quia carneades recenſioris Academiæ princeps fuit. Ariſtotelica: peripatetica. Nam Ariſ. peripateticus fuit inſignis. Veteres: ante Socratem. Ad mores hominum: propter æthicam: quæ de moribus hominũ diſputat: ex q̃ tres ille partes. ſ. politica: monaſtica: & œconemica deducunt̃. A Socrate: qui prim⁹ phiam ab eloqntia ſeparauit. Deſpexerũt eloquẽtiã: quaſi rem minimã: atq; ꝑ exiguã contẽpſerũt. Nã ſicut illi eloquẽtiã ita hi ſapiam deſpexerunt. Ex alterius parte. Phi ex parte oratoris: q; oratores ex parte phi. Mutuarent̃: ergo quaſi aliena tractarẽt. Ex quo: quãobrem ſenſus aũt eſt. Non mutuarent̃ alii ab aliis: ſꝫ ipſi niter ſe pariter haurirent: tanq̃ ex cõmuni: ſi cõiuncti perſtitiſſent. Sed vt pontifices: docuit peripateticos: & academicos oratoribus cõuenire Et quod dix erat repetito communi ſcilicet nomine: cũ philoſophis appellatos: & eos fuiſſe a Socrate ſeparatos oſtendit: nunc ſimilitudine quadã explicat quomodo ſeiuncti fuerit: Pontifices: qui preerant ſacrificiis. quæ quia pene erant innumerabilia: epulum Iouis non videbatur celebrari poſſe quo factum eſt vt huic cerimoniæ treſuiri præponerentur: que

epulones vocabāt. Etiam cū cæteris
Hoc etiam Numa inſtitui voluit: qđ
gratum populo intelligebat. A com
muni pħie nomine: quod oratoribꝰ
cōmune fuit cū pħis. Miricā: vt alte
rū ab altero ſine vitio ſeparari nō poſ
ſit. Quæ quū ita: excuſat ꝙ ea in aliis
oratoribus ineſſe diſputet oportere:
quæ in ſeipſo non ſint. Deprecabor:
depellam purgabo. Summo ſtudio
quia pater nihil pretermiſit. quod ad
eruditionē meam pertineret. Sentio
qui me exiguo iudicē ingenio. No
biliſſimū hominē. Cn. Carbonē: cui a
ſe accuſato: ſeruum cū ſcrinio vinctuꝫ
remiſit. De cuius memoria. qui mul
ta ex Metrodori ſentētia dixit: quid
de arte rhetorica ſētiret. Inde ex aſia
Miſteria: myſteria ſacra cæreris: &
& proſerpinæ: quoꝝ rationē ꝓpalare
nefas erat. Vñ occecatus eſt poeta: q
auſus ē ea patefacere. Genere. ſ. de cō
ſtitutionibus: quæ tres ſunt. ſ. cōiectu
ralis: legitima: & iuriſditialis. Nā ſub
eiuſmōi cōſtitutiōibus queꝗ ſpēs cā
rū cōtinet̄. Illa vix. Vere irridēdi ſunt
qui artē dicēdi velut ꝑexiguā tradūt
quū vis ipſiꝰ magna quedā ſit & am
pla quā omnē Craſſus hoc loco mire
cōplectit̄. Mores hoim: qđ ē docēdi
Quæ animos: quæ ſunt mouēdi &
cōciliādi. Reꝝ oim: expetendarū: ſi
ue honeſte ſiue vtiles. Virtutū: hone
ſtatis genus virtus. Officioꝝ: qa qc
quid cū virtute geritur: officio vacare
nō poteſt. Oiſqꝫ naturæ: cōplexiō: in
nuit hominū diuerſis affectibus alias
aliis ꝓcliuiores. Vim: honeſtatis &
vtiſitatis. Originē ad reꝝ expetēda
rū roꝫ refert̄: quæ naſcit̄: vel ꝓpter ſe
vl' ꝓpter aliđ. Vim: ad id qđ dixit vir
tute. q̄ vis maior eſt ꝙ vtilitatis. Mu
tationes ad id qđ dixit officiorū. Mu
tant̄ eñ tꝑibus officia: vt Cice. docet
mutant̄ perſonis ſit & aliud alio maiꝰ
Mutationes: quia minus officiū: ma
iore mutatur: ſiue manſuetudo & libe
ralitas: ſiue triſtitia atqꝫ ſeueritas. Rē
pu. regat cuius eſt prepotens orator.
Omnia: breuiter ac ſummatim oīa
proſequitur quæ ſuꝑ particulatim in
ceperat. Oratoris autem munus eſſe
dicit: de omnibus rebus poſſe dicere
appoſite ad perſuaſionē. In quo ge
nere: id eſt oratorio munere. Medio
cri: Nam occupatus homo non pōt
excellere doctrina. Neqꝫ tamen: intē
dit argumentum ex hoc poſſe cōpre
hendi quāta ſit vix eloqētiæ: ꝙ orato
t:s philoſophie prope modū exptes
tamen nemini diſputando concedat.
Vel tutari voluptatem. Vbi animad
uertendum: de his eū loqui pħis qñ
cum oratoribus locum aliqueꝫ habe
re poſſunt. Velleius: epicurus.

eēm: & ī foꝝ īgenii tātū ꝙtū ipē ſentio: nō tātū ꝙ
tū ipē forſitan vobis videar: detuliſſem: nō poſſuꝫ
dicere me hæc q̄ nūc cōplector: perīde vt dicā: di
ſcēda eē didiciſſe: qppe ꝑ oīm maturrime ad pu
blicas cās acceſſerim: ānoſqꝫ natus vnū & vigīti:
nobiliſſimū hoīem & eloq̄ntiſſimū in iudiciū vo
carī: cui diſciplina fuerit foꝝ: mgr̄ vſus & leges: &
īſtituta po. ro. moſqꝫ maioꝝ paulū ſitiēs iſtaꝝ arti
um: de qbus loquor: guſtaui q̄ſtor ī aſya quū eēm
eq̄lē fere meū ex Academia rhetorē nactus Me
trodoꝝ illud: de cuiꝰ mēoria cōmēorauit Anto
nius & īde decedēs Athenis: vbi ego diutiꝰ eēm
moratꝰ: niſi Atheniēſibꝰ ꝙ myſteria nō referent:
ad q̄ biduo ſeruis venerā ſucceſuiſſeꝫ. Quare hoc
qđ cōplector tātā ſciam viqꝫ doctrīæ nō mō nō ꝓ
me ſꝫ cōtra me ē potius. Nō eñ qd ego: ſꝫ qd ora
tor poſſit diſputo: atqꝫ hos oēs q artes rhetoricas
exponūt ꝑidiculos. ſcribūt eñ de litiū gñe: & de
pricipiis: & de narratōibus: illa vis āt eloq̄ntiæ tā
ta eſt: vt oīm reꝝ. virtutū. officioꝝ. oīſqꝫ naturæ. q̄
mores hoīm. q̄ aīos. q̄ vitā cōtiet originē vī mu
tatōeſqꝫ teneat eadē mores leges iura deſcribat rē
pub. regatqꝫ oīa ad quācūqꝫ rē ꝑtineāt ornate co
pioſeqꝫ dicat. In quo gñe: nos qdē verſamur tātū
ꝙtū poſſumꝰ ꝙtū īgenio ꝙtū mediocri doctrīa.
ꝙtū mediocri vſu valemꝰ: neqꝫ tamē iſtis q ī vna
phīa q̄ſi tabernaculū vitæ ſuæ collocarīt: multū ſa
ne ī diſputatōe cōcedimꝰ. Quid eñ meꝰ fāiliaris
Gallꝰ velleiꝰ afferre pt: ꝙobrē voluptas ſit ſūmū
bonū qđ ego ñ copioſiꝰ poſſim vl' tutari: ſi velī vl'
refellere ex ill' locis quos expoſuit antoniꝰ hac di
cēdi exercitatōe ī q̄ velleiꝰ ē rudis. vnuſqſqꝫ nr̄m
verſatꝰ. Quid ē qđ aut Sex pōpeiꝰ aut duo Balbi
aut meꝰ amicus q cū panetio vixit. M. Vigellius
de virtute hoīm ſtoici poſſint dicere q̄ ī diſputati
one ego his debeā aut vr̄m qſꝙ cōcedere. Nō eſt
eī phīa ſil'is artiū reliqꝝ. Nā qd faciet ī geometria
q nō didicerit: qd in muſicis aut taceat oportebit
aut ne ſanus qdem iudicet̄. Hæc vero q̄ ſūt ī phīa
ingeniis erunt̄ ad id qđ ī quoqꝫ veriſil'e ē eliciēdū
acutꝰ atqꝫ acribꝰ ea q̄ exercitata ōroe poliūt̄ hic
nr̄ vulgaris orator ſi minꝰ erit doctꝰ atñ ī dicēdo
exercitatꝰ: hac ipā exercitiōe cōi iſtos qdem nr̄os
verberabit neqꝫ ſi ab his cōtemni deſpiciqꝫ ſinet
ſin aliquis extiterit aliqñ qui ariſtotelio more eſt

Quid eſt: Nunc de ſtoicis loquitur. Balbi ſtoici. Non eſt enim ne cui forte mirum videatur oratorē poſſe de his dicere quæ neſciat. Dicit aūt phiam non eſſe eiuſdem nature cū cæteris artibus. Quæ ſunt in phia i. bene viuendi precepta. Acutis: perſpicacibus. Acribus: prouidis: diligētib⁹. Exercitata: elaborata. Eliciendum: excutiendum. Veriſimile. nam ratione ducti magis: ꝙ doctrina intelligimus: qđ ad beneviuendū pertiniet. Hic noſter vulgaris orator cōparatione phi. Verberabit: euincet. Sin aliqs qualem ſe Cicero latēter innuit. In vtrāq ſententiā boneſtatis & vtilitatis: pro dogmate peripateticorum: & academicorum. nā ſtoicoruȝ boneſtatis eſt tm̄. Verus: nō fucatus. Perfectus: cui nihil deſit. Solus ſine cōparatione. Nā neq ſine forēſib⁹: Dixerat oratorē etiā ſi phiam vix attigiſſet: tm̄ dicendo nō ceſſurū phō: ꝙ ſi quis vtrūq teneret: eloquētiā. ſ. & ſapientiā: perfectū fore: Quo fit vt ſine altera: altera eſſe non poſſit vt perfectū aliquid euadat. Neruis forenſibus: quia maiorem vim deſiderant. Grauis: cū auctoritate ſapiens. Quare coracē: corax ſiculus rhetor: vetuſtiſſimus. de quo ſupra. Pullos: diſcipulos: facete hinc nidū etiam ſcholā dixit. excludere: ab hac inſtitutiōe noſtra hoc modo: ſicut in herciſcēda familia iuriſcōſultus facere docuimus. i. diuidēda ſubſtantia: vt ſupra diximus: aut reuera familiā. Nā ſtēmatibus quibuſdā. i. coronis cōprehēſa totius cognatōis noīa diſtinguūt: quō deſcēdāt ab aliis alii: ita oratoris offociū in vno ſtēmate verbi cā claudebant: ab hoc tria ſtēmata deducebant: quibus tria genera cauſaꝝ includeret: & ſic de ꝑtibus rhetorice facultatꝭ & ipſius inſtro ꝓſequebant̄. Euolēt: ꝓſtat in trāſlatiōe. e ſchola in forū exeāt cauſidici. Pāphilūq: qui rhetorice facultatis imagine: tanq picture ſerie explicabat: vn̄ etiā infulis dixit depingere. Nā infula ꝓprie eſt faſcia qdā in diadematis modū: vn̄ ex vtraq parte vittæ depēdēt: ex albo: & croco: q plærūq latæ ſunt & tortiles. Noſq illi rhetores quaſi quibuſdā contineri ſigillis volūt: nos de ea biduí diſputatione: vix aliquid dixiſſe videmur. Exigua: exiguā vult eſſe diſputationē pro magnitudine rei. Iſtoruȝ. ſ. ſimilium Pamphili & Coracis. Comprehenſa eſſe videat̄: Vult philoſophos nihil nec libros quidē ſuos ſine eloquētia edere poſſe. Tuȝ Catullus: hic cum admiratione Catullus proſequitur Craſſi eloquentiā cum ſapientia coniunctam.

Vim: vehementiam. Suauitateȝ ornatum. Copiam ad vbertatem dicendi ꝑtinet. Nunc quaſi diceret antea quideȝ mirabar: tantam in te eſſe vim dicendi: qui ſcientiæ tuæ ignarus etiam. Nūc autem in hac diſputatione tua: & oratoreȝ ſummum: & philoſophum ſapientiſſimum eſſe cognoui. Natura naturali: quodam ingenio. Quæ ad ſapientiam vt ait Cicero de natura deorum. Eſt autem quartus eorum gradus: iſq altiſſim⁹ qui natura boni gignuntur quib⁹ a principio recta ratio conſtanſq naſcit̄

oībus rebus ī vtrāq ꝑteȝ ſnīam poſſit dicere: & in oī cā duas cōtrarias orōnes: præceptis illi⁹ conitis explicare: aut hoc Ariſyle mō & carneadi cōtra oīe qđ ꝓpoſitū ſit: diſerat: quiq ad eā rationē exercitationēq adiūgat hūc rhetoricum vſum: morēq exercitationēq dicēdi: is ſit ver⁹ is ꝑfectus: is ſolus orator. Nā neq ſine forēſibuſ neruis ſatis vehemēs & grauis: nec ſine varietate doctrinæ ſatis politus. & ſapiēs orator eē pōt Quare Coracē iſtū veſtꝝ patiamur: nos quideȝ pulſos ſuos excludere ī nido q euolēt clamatores odioſi ac moleſti. Pāphilū q neſcio quē ſinamus in infulis tātā rē: tāq pueriles delitias aliqs depīgere: noſq ipi hac tā exigua diſputatiōe externi & hodierni diei: totū oratoris munus explicemus: dū mō illa res tāta ſit: vt oībus phoꝝ libris qđ nemo oratoꝝ iſtoꝝ vnq attigit cōprehenſa eſſe videat̄. Tuȝ Catullus. Haud ꝗꝗ hercule inquit Craſſe mirādū eſt: in te tātā dicendi: vl' vim: vl' ſuauitatē: vl' copiā: quē qdeȝ antea natura rebar ita dicere: vt mihi nō ſolū orator ſummus: ſȝ etiā ſapiētiſſimus hō videret̄: nūc intelligo illa te ſꝑ etiā potiora duxiſſe q ad ſapiam ſpectarēt: atq ex his hāc dicēdi copiā fluxiſſe: ſȝ tm̄ quū oīs gradus ætatis recordor: tuæ qnq vitam tuā ac ſtudia cōſidero: neq quo tēꝑe iſta didiceris video nec magnoꝑe te iſtis ſtudiis hoībus: libris ītelligo deditū: neq tm̄ poſſuȝ ſtatuere vtruȝ magis mirer te illa q mihi ꝑſuades maxīa eē adiumēta potuiſſe ī tuis tātis occupatōibus ꝑdiſcere: an ſi nō potueris: poſſe iſto modo dicere. Hic craſſus. hoc tibi inqt catulle primū ꝑſuadeas: velim me nō multū ſecus facere: quū de oratore diſputē: ac facerē: ſi eſſȝ mihi de hyſtrione dđm negarē em̄ poſſe eū ſatiſſacere ī geſtu: niſi palæſtraȝ niſi ſaltare didiciſſet neq ea quū dicerē me eē hyſtrionē neceſſe eſſȝ: ſȝ fortaſſe n̄ ſtultū alieni artificii exiſtimatorē: ſilr nūc de oratore vr̄o īpulſu loquor: ſūmo ſcilicet. Semꝑ enim quacūq de arte

Hanc ergo naturam eſtimaſſe dixit Catullus: vt natura bonus: ac perfectus natus eſſet. Potiora: meli
ora: quæ te ſapientie compotē facerent: ꝙ̃ te eloquentē. Ex his preceptis ꝑhiæ. Fluxiſſe manaſſe: deri
uatā eſſe. Sed tñ cū oīs gradus: ecce ꝓſeqꝛ̃ cām admiratiōis: ſed hoc eſt qđ mihi admiratiōꝫ affert: quū
vitā tuā ſtudiaq́ꝫ cōſidero: q ab ineūte pueritia ſp occupatiſſimꝰ fueris: quo pacto tātā reꝶ ſciam adeptꝰ
fueris. Gradꝰ: icipiēs a pueritia vſq́ꝫ ad adoleſcētiā: ab adoleſcētia ad iuuētutē: inde a iuuentute ad viri
litatē. a virilitate ad ſenectutē: nullū tibi tp̄s vacuū fuiſſe. Studia gerēdaꝶ reꝶ: q̄a ſtudiis potiꝰ admini-
ſtrāde reip. occupatꝰ fuiſti ꝙ̃ his ſtudiis
Hoībus: vt Metrodoro: & Carneade.
Neq́ꝫ tñ poſſum: ſenſus eſt. Neſcio quō
potueris occupatus homo iſta perdiſce
re. Ex quo ſequitur vt illud admirer ꝙ
poſſis hoc modo diſſerere. Adiumēta
æloquentie. Statuere: diffinire: & deter
minare. Iſto mō: tā eleganter diſputare
Hic Craſſus: hoc loco Craſſus ad oīa re
ſpondet: quæ ille amirari dixerat. Et pri
mo per ſimilitudinē oſtēdit: ſe ita de his
diſputare: que habere debet orator quū
ea ip̄e nō habeat: ſicut ſi de hiſtrionia diſ
ſereret. Niſi paleſtra: Has meditabant̄ ar
tes: quibus agiliora & aptiora redderēt
membra. Sat: ſufficiēter hoc loco auget
alias minuit. Qꝫ em̄ ſim ineptus. ſum in-
qt cōſcius mei de me iudicii: ꝙ me vicꝫ
ineptū eſſe iudico: qui de hac re ꝑcipiaꝫ
Difficilior: ad diſcendū. Maior ad cōp
hēdendū. Qualis dignitatis eſt. Quan
ta magnitudinis. Hoībꝰ. Carneade: &
Metrodoro: & cæteris. Puerilis ætas:
quū repu. liber erā: Ferie vacatiōes: poſt
ꝙ̃ adultus forū adii. Cauſas priuatas: fa
miliares. Quos diſcētes: vt Solon glo
riat̄ ſe quotidie aliquid diſcentē ſeneſce
re. Ad vſuꝫ trāſferūt. i. politicā deligūt
Sēſus ē: n̄ eē tādiu ī phia verſādū practi
co hoī ꝙ̃ theorico. Vſuꝫ exercitatoꝫ: alia
ſtudia eſſe eorū: qui tm̄ intelligere velint
alia eoꝶ qui etiā agere: qđ in ſequētibꝰ
ꝓbat exēplis vt de mgr̄o Sānite: hoc eſt
ſophiſta: q ſp in ſtudiis lr̄arū verſatus eſt
Cōmentat̄: cōmētaria facit: nō vt diſce
ret q̄ a pueritia ſumma cū facilitate ꝑce
perat: ſed ꝙ eo ſtudio delectabat̄. Vt ē
apud. L. Luciliū. Verba Lucilii q̄ de alio
quodā Sānite dixerat. eadē refert Craſ
ſus. Aſp ineptꝰ. Rudibus: declamato-
riis cauſis: quas vl' pueri facile intelligāt
Foro agēdis cāis. Amicꝭ: tuēdis. Rei
familiari: gubernāde vnū oñdit diuerſis
rebus idoneū. Valerius. nūc exemplūꝫ
ꝓfert eorū qui in vno tm̄ occupati fuerīt
& ī eo oē vite ſuæ tp̄s cōſumpſerūt. Cā
tat: vt vocē ſibi obſequentiorē reddat.
Cōmodū: oportunū. Eques nōnūꝙ̃ ꝑ
lia tractat. Diſcēdū arte muſica quā pu
er didicit: ꝙ̃tū ſatis erat. Eadē ratio. ſ. q̄
eſt in vulgaribus artibus: eadeꝫ eſt & in
ſtudiis litterarū & precipue phia. Arti-
um maximarū. maximas appellat litte-
rarū & precipue phie: Id agere. i. phie

aut facultate q̄ritur: de abſoluta: & ꝑfecta quæri
ſolet. Quare ſi iā me vultis eſſe oratorē: ſi etiā ſat
bonū: ſi bonū deniq́ꝫ: nō repugn̄bo. Quid. n. nūc
ſim ineptꝰ: ita me exiſtiari ſcio: qđ ſi ita ē: ſūmus
tñ certe nō ſuꝫ: neq́ꝫ eī apud hoīes res ē vlla diffi
cilior: neq́ꝫ maior: neq́ꝫ q̄ plura adiumēta doctri
næ deſideret. Attñ qm̄ de oratore nobis diſputa
tū ē: de ſūmo oratore dicā: neceſſe ē. Vis. n. & na
tura rei: niſi ꝑfecta an̄ oculos poīt: q̄lis & ꝙ̃ta ſit
ītelligi nō p̄t. Me āt catulle fateor: neq́ꝫ hodie in
iſtis libris & cū iſtis hoībꝰ viuere nec vero id qđ
tu recte cōmemiſti: vllū vnꝙ̃ habuiſſe ſepoſituꝫ
tp̄s ad diſcēdū: ac tātū tribuiſſe doctrīæ tp̄is: ꝙ
tū mihi puerilis ætas forēſes feriæ cōceſſerīt. Ac
ſi q̄ris catulle: de doctrīa iſta qd ego ſentiā: nō tā
tū ingenioſo hoī: & ei q forūꝫ. q curiā. q cās. qui
rēp. ſpectet opus eē arbitror tp̄is: ꝙ̃tū ſibi ii ſum
pſerūt: quos diſcētes vita defecit. Oēs ei artes ali
ter ab iis tractāt̄: q eas ad vſuꝫ trāſferūt: aliter ab
iis q ipaꝶ artiū delectati. nihil aliđ ī vita ſūt actu
ri. Mgr̄ hic Sānitiū ſūma iā ſenectute ē: & quoti
die cōmētat̄. nihil. n. curat aliđ: atq́ꝫ ea q̄ velociꝰ
puer addidicerat: ſꝫ qđ erat aptꝰ ad illđ totūq́ꝫ co
gnorat. Fuit vt ē apud Luciliū ꝙ̃uis bonus ipſe
ſamniꝰ in ludo. ac rudibꝰ ciuis ſatis aſp: ſꝫ plus
ope foro tribuebat amicis rei familiari. Valeri-
us quotidie cātabat. erat. n. ſæuicꝰ. q faceret aliđ
At numeriꝰ furius nr̄ familiaris: quū ē cōmodū
cantat. eſt. n. pr̄familias: ē æques rhomanꝰ: puer
didicit: qđ diſcēdum fuit. Eadē rō ē harū artium
maximiaꝶ dies & noctes: quotidie em̄ virū ſū-
ma virtute & prudētia videbamus philoſopho
quū opam daret. Q. Tuberonē. At eius auūcu
lum: vix intelligeres id agere: quū ageret quādo
aphricanū. Iſta diſcūtur facile ſi & tātū ſumas ꝙ̃
tū opus ſit: & hēas q docere fidelr̄ poſſit. & ſci-

operam dare. Auunculum: aphricanum. qui auuculus erat Tuberonis: ita remiſſe agebat: vt vix per-
cipi. poſſet. Hic igitur philoſophie ſtudebat. non ſolum vt intelligeret: verum etiam vt ageret: Tu-
bero vero totus ad intelligendum deditus erat. Tantum iſtarū artiū. Et habeas qui docere: ingenio

ꝑditꝰs: doctorẽ nactus facile diſcit pħiam: quantũ opus eſt. Fideliter cõtra improbos qui pinde doctẽ. Scias: ingenio valeas vt ea quæ ipſe tibi tradiderit: facile adiſcere poſsis. Aliud ꝙ pħie operã dare. Tractatio exercitatio pħie. Queſtio: inquiſitio gignit: quia ꝙto magis aliquis fuerit in ſingulis arti bus diligẽtior tanto etiã magis dubitabit. Quotidie: ex ſe: qa quãto magis ingri s: tanto magis dubi tas. Deſidioſa inutili. Nã inerti nõ ꝓcedit de eo q ſemꝑ veritatẽ ingrat. Veſtiges: ingras. Agitatõe: cogitatõe: qa quãto magis tractanť: tanto plura emergũt: q ſunt cognoſcẽda. Vius: exercitatio. Infini

as etiã ipſe diſcere. Sed ſi tota vita nihil velis aliđ agere ipa tractatio: & qſtio quotidie ex ſe gignit aliqd qđ quũ deſidioſa delectatione veſtiges: ita ſit in agitatiõe rerũ ſit ĩfinita cognitio facilis vſus doctrinã cõfirmet: mediocris opera tribuať: memoria ſtudiũq; ꝑmaneat. Liber aũt ſp diſcere: vt ſivelim ego talis optime ludere: aut pile ſtudio teneat: etiã fortaſſe ſi aſſeq ñ poſſim. At alii qa præclare faciũt vehemẽtius ꝙ cã poſtulat: delectanť vt Titius pila. Brulla talis. Quare nihil ẽ: qđ qſꝙ magnitudinẽ artiũ ex eo ꝙ ſencs diſcũt: ꝑtieſcat. nãq; vt ſenes ad eas acceſſerũt aut vſq; ad ſenectutẽ in ſtudiis detinenť aut ſunt tardiſſimi res qdẽ ſeſic mea ſñia habet. vt niſi ꝙ quiſq; cito potuerit nũꝙ oĩo poſſit ꝑdiſcere. Iãiam inqt Catullus: intelligo Craſſe qd dicas & hercule aſſentior: ſatis video tibi homini: ad ꝑdiſcendũ acerrimo. ad ea cognoſcẽda q̃ dicis. fuiſſe tꝑis. Pergis ne inquit Craſſus me q̃ dicã de me nõ de re putare dicere? ſed iã ſi placet ad inſtituta redeamus. Mihi vero catullus inqt placet. Tu; craſſu. Quorſum igitur hæc ſpectat inqt ta; longa & tã alte repetita orõ? Hæ duæ ꝑtes q̃ mihi ſupſunt. illuſtrãdæ orõnis. ac totiꝰ eloq̃ntiæ cumulãdæ. q̃rũ altera ornate dici poſtulat. altera apte hãc hẽt vim. vt ſi ꝙ maxĩe iocũda ꝙ maxĩe in ſenſus eoꝝ q audiũt influat et ꝙ plurimis ſit rebꝰ inſtructa. Inſtrumẽtũ aũt hoc forẽſe litigioſũ acre tractũ ex vulgi opiniõibꝰ exiguũ ſane atq; mẽdicu; ẽ illđ rurſus ipm qđ tradũt iſti q ꝓfitenť ſe dicẽdi mgros. nõ multũ ẽ maius. ꝙ illud vulgare ac forẽſe. Appatu nobis opus ẽ. & rebus exqſitis vndiq; collectis. accerſitis comportatis vt tibi cæſar faciendũ eſt ad annũ vt ego in ędilitate laboraui quod quotidiano vſu & vernaculis rebus exquiſitis: vndiq; collectis. ſatiſſacere me poſſe huic populo nõ putabã. Verborũ

ta: qa cognitõnis nullius vnꝙ finis exta bit: ſi ſp ſtudia ſequi volueris. Facilis. i. nõ longa exercitatio: nã q valet ingenio nõ multã deſiderabit exercitatiõnẽ. Sed incredibilis q̃dã ingenii magnitudo. nõ deſiderat indocilẽ vius diſciplinã. Libet aũt ſp diſcere: ſenſus ẽ. Semꝑ innatã eſſe diſcẽdi cupiditatẽ: ſed ineptos parũ ꝓficere: aptos vero nimiũ delectari. Vt ſi velim ego talis. i. optime tenere ludũ talorũ. Et oñdit ineptos cupe: ne qcꝙ aptos vero ſtudiis delectari. Detinenť: cupiditate. Tardiſſimi: inepidiſſimi. ꝙuis cupidi ſint alicuiꝰ artis: tñ inepti ſunt ad eam ꝑdiſcendã. Itaq; parũ ꝓficiũt: qa neqcꝙ cupiũt. Iamiã inqt Catullus. Hic Catullus qſi ꝑſuaſus craſſi rõnibꝰ admirari deſinit: ꝙ res tãtas aſſecutꝰs ſit craſſus: etiã occupatus: Craſſus aũt reddita rõne cur de oratorũ inter ſe: & pħoꝝ cõiũctõe tammulta diſſeruit ad id redit qđ inſtituerat: vt de dignitate & cõpoſitiõe elocutõis ꝑtibus diſputet. Dicit ergo catullus: ex eo ꝙ dicis poſſe oratorẽ non difficulter addiſcere: quantũ ſatis eſt. De ꝓceptis pħie intelligo qdnam ex hoc inferre velis te occupatũ etiã hoiem hæc ꝓcepta diſcere potuiſſe. Iamiam: cõdupli catio: q̃ ſignificat aĩ affectũ. Satis: id eſt multũ. Acerrimo: diligẽti & acuto. Ad cognoſcẽda quæ dicis: moralẽ. ſ. pħiam: quã oratori neceſſariã dixiſti. De me qſi in me ſit: qđ in oratore regriť. Pergis: ꝑſiſtis: ꝑſeueras in hac ſñia. Ad inſtituta: ad incœpta redeo: poſt lõgã videlicet diſputationẽ: de duabus primũ ꝑtibus elocutõis elegãtia & cõpoſitõe. De officio deinde oratoris: poſtea quõ eloquẽtia diuiſa fuerit a ſapia. Poſtremo ꝙ peripatetici ſolũ & academici cũ oratore cõueniant. Mihi vero: ac ſi diceret: credo etiã cæteris idẽ videri. Tam longa: qa diu diſputauit rerũ oĩm ꝑitiã oratori neceſſariã. Duæ. ſ. ornate: cõgrueq; dicẽdi. Cumulãde: augẽdæ. Altera. ſ. ꝑs. Ornate: ꝑ cõpoſitionẽ. Apte: ꝑ dignitatẽ. Q̃ maxime iocũda: cõpoſitionis eſt. Nã cõpoſita apte orõ iocũditatẽ quandã habet & auditorũ auribus facile admittiť. Influat: illabať. Et ꝙ plurimis rebꝰ inſtructa: dignitas verborũ & ſñiaꝝ & ſit ꝑ ꝑiphraſim. id eſt deſcriptionem: vtranq; partem tetigit. Inſtrumentũ. Nunc laudat hanc elocutionem a comparatione.

Laus em̃ q a cõpatiõe ſumiť maximã vim habet. Inſtrũm. i. orõ. Litigioſum: in controuerſiis legitimis Acre: aſperũ: acerbũ: rabioſum: vt Tragiẽs dixit. Rabioſa fori iurgia vendẽs. Ex vulgi opinionibꝰ. i. accõmodatũ vulgi opinionibus. Exiguũ verborũ: Mendicũ: rerũ inopẽ. Illud ipm: qđ declamatorie

cauſis tractaṫ. Iſti ſophiſticæ. Collectis a ſeipſo. Accerſitis:aliũde. Cõportatis:vtrincꝫ. Ad annũ ad totius anni res neceſſarias:q̃ ad victũ ſuppeditẽt:parãdas. In ædilitate:nam ædiles ꝑerant etiã rebꝰ in foro venalibus. Exquiſitis:vndicꝫ. Tranſlatio a mercatore:qui patriã vult reꝝ oĩm copia inſtruere nõ ex agro ſuo tm̃ ſumit:ſed vndecũcꝫ oportunũ fuerit:ſic etiã oratori faciendũ in ornãda:inſtruendacꝫ orõ ne. Vernaculis ſeruilibus & vulgaribus. Verborũ eligendorũ:de elegãtia reperit:cũ qua iungit cõ poſitionẽ:nã illa docet eligere pura verba ꝑ latinitatẽ:vſitata ꝑ explanationẽ. Collocãdorũ:ꝑ cõpoſitio nẽ. Concludendorũ:qbus clauſula fiat apta & cõcinna:nõ biulca:& vaſta. Facilis:qa iudicio auriũ accipiṫ cõcinna reſpuiṫ in compta & inepta. Sine rõne:ſine ꝓceptõe rhetorica:Primũ qdẽ ſenſus auriũ cõprobauit:nunqd admittenda ſit an nõ: deinde exercitatio diuturna facit vt apte ꝑmutare poſſis. Rerũ:q̃ ad dignitatẽ ꝑtinẽt. Dignitas aũt cõſumiṫ in exornatõne rerũ. Rerũ eſt ſilua magna:quã auctorẽ ſocrate græci primũ diuiſere:nr̃i deinde eos ſecuti didiſcere cœperũt. Silua:quã græci hylen in duplici ſignificatõe accipiũt:& ſiluã & materiã. Iã nõ tenerẽt:ꝙ oratores ſeꝑati erãt a phis

Ob eam cãm:ꝙ græcos ſꝑ latini imitati ſunt. Suſtulerã:ſubmoueã. Quo.i.vt & reddit rõnẽ cur interdixerit cẽſor rhetoribus:nõ vt adoleſcẽtes inculti eſſent:ſed ne impudẽtiores redderenṫ. Obtũdi:hebetari. Impudentiã:quũ indocti:docti ſibi viderenṫ. Nam apud græcos Tacite occurrit qõni:ꝙ græci nõ ꝓhibeant rhetorũ ꝓcepta:ſed illi inqt hñt etiaꝫ intelligẽdi rõnẽ:nr̃i nõ habẽt. Nouos .i.latinos. Qđ.ſ.audere. Cũ bonis rebus cõiunctu.ſ.fugiendũ eſt. Magnoꝑe fugiendũ bis fugiẽdum intelligiṫ:& erit zeugma ab inferiori: Hoc quũ vnũ traderẽṫ:qa nihil aliđ diſcebãt adoleſcẽtes:niſi audere nõ putaui ab officio cenſoris alienũ ꝓhibere. Serpet.i altius radices ageret:ne facile poſſet euelli. De qbus diſputare:oratorie facultatis: Perpoliri exornari. Patiṫ enim lingua:id eſt eius copia latina eſt lingua: vt omnem illorũ græcorrum excellentiã conſequi poſſit.

Genere.i.facultate nr̃a. Extiterint.i.ſi aliqui fuerint q eruditi ſint in vtracꝫ lingua.i.qui græce & latine poſſint:& ita latenter ſe eũ eſſe innuit Cicero. Ornatur igiṫ orõ:Nunc tandẽ deſcẽdit ad diſputationẽ elocutõis de q̃ iam diu ſe dictuꝝ oñdit. Genere primũ. Duo ſũt genera dicendi. Primũ ꝑ totã orõnẽ diffundiṫ:in quo tres illi caracteres cõtinẽtur. Alterum ſparſũ:qbuſdã q̃ſi coloribus diſtinguiṫ:vbi exornatiões verborũ & ſniarũ cõplectunṫ. Genere: graui: mediocri:attenuato. Colore & ſucco: ex ſucco enim corpori diffundiṫ color. Grauis ſublmis. Suauis hũilis. Erudita:mediocris. Liberalis:item mediocris. Nam hũilis parũ libero digna videtur. Admirabilis:ad ſublimem. Polita:attenuatum.

Senſus:ad omnia refertur orationis genera. Senſus cõciliãdo. Dolores:cõcitando. Non eſt ſingulorũ.i.nõ ꝑtinet ad ſingulos orõnis punctos:videlicet ad ſingula mẽbra.ſ.exordiũ:narrationem&c. Conſperſa:in oĩ orõne. Vt porro:Nunc ad ſcđm genus orõnis tranſit:qđ cõſtat exornationibus rerum atcꝫ ſententiarũ: Inſignia:verborũ. Lumina ſniaꝝ ornamẽta. Diſpoſita:diſtincta. Ornatu:pulchritudine. Diũctũ:pſonis quæ audiũt cõpoſitionem verborũ: Congruum:dignitate rerum:de quibus

eligẽdoꝝ:& collocãdoꝝ:et concludẽdoꝝ facilis eſt vl rõ vel ſine rõne ipa exercitatio. Reꝝ ẽ ſilua magna:quã cũ græci iã ñ tenerẽt:ob eãcꝫ cãm iuuẽtus nr̃a dediſcẽt pene diſcẽdo:ẽt latini:ſi diſplacet:hoc biẽnio magr̃i dicẽdi extiterũt:quos ego cẽſor edicto meo ſubtulerã:ñ quo:vt neſcio.quoſ picere aiebãt:acui ĩgenia adoleſcẽtiũ nollẽ:ſꝫ contra ĩgenia obtũdi volui corroborari impudẽtiã. Nã apđ grecos q eiuſmõi eẽnt:videbã tñ eẽ ꝑter exercitationẽ liguæ doctrinã aliquaꝫ & hũanitatẽ dignã ſcia. Hos vero nouos mgr̃os nihil itelligebã poſſe docere:niſi vt auderent:qđ etiã cũ bonis rebꝰ cõiunctũ.ꝑ ſeipm ẽ magnoꝑe fugiẽduꝫ. Hoc quũ vnũ traderenṫ & quũ ĩpudẽtię ludꝰ eẽt putaui eẽ cẽſoris:ne lõgiꝰ id ſerꝑet ꝓuidere ꝙ ꝙ nõ hęc ita ſtatuo atcꝫ decerno vt deſꝑerẽ latĩe ea:de qbus diſputauimꝰ tradi ac ꝑpoliri:patiṫ.n.et lingua nr̃a & natura rerũ veterẽ illã excellentẽcꝫ prudẽtiã græcoꝝ ad nr̃m vſuꝫ morẽcꝫ trãſferri:ſꝫ hoĩbus opus ẽ eruditis q adhuc ĩ hoc quidẽ gñe nr̃i nulli fuerũt:ſin qñ extiterint etiã gręcis erunt anponẽdi. Ornaṫ igiṫ orõ gñe primuꝫ:& q̃ſi colore quodã & ſucco ſuo:naꝫ vt grauis:vt ſuauis:vt erudita ſit:vt liberalis:vt admirabilis:vt polita:vt ſenſus:vt dolores habeat.q̃ntũ opus ſint:nõ eſt ſinguloꝝ articuloꝝ:ĩ toto ſpectãṫ hæc corꝑe vt porto conſperſa ſit:quaſi verboꝝ ſentẽtiarũcꝫ floribus. Id non debet eſſe fuſuꝫ æq̃biliter ꝑ oẽm orõnem:ſed id diſtinctuꝫ:vt ſint quaſi in ornatu diſpoſita quędã inſignia & lumĩa. Genus igiṫ dicẽdi ẽ eligẽduꝫ:qđ maxĩe teneat eos:qui audiãt:& qđ non ſolũ delectet.ſed etiã ſine ſatietate delectet. Non.n.a me iã expectari puto:vt moueã vt

agiẽ. Sine ſacietate: illud ſentit cõmutãda eſſe genera: vt a graui ad mediocrẽ: a mediocri ad ſuauẽ declinẽ nõnunq̃: & ecõuerſo. Non em̃ me: hic vicia q̃ſi p tranſitũ tangit: q̃ in vnoq̃ȝ gñe incidere poſſũt. Exilis viciũ attenuate. Inculta: mediocris. Vulgaris: rurſus mediocris. Obſoleta: nõ ſordida: borrida: nõ virilis: ergo nõ inobſoleta: virilis: q̃d eſt grauis figuræ. Auſteri em̃ & graues ſordidiores. & borridiores ſunt q̃ molles: q̃ nitidi eſſe ſolent: iõ abſoletũ virile. Ingenia: q̃tũ ad cottã & Sulpitiũ. Aetates: ad Cæſarẽ: & Catullũ: q̃ iã maturioris erãt ætatis. Prima ſpẽ: primo aſpectu. Quãto colorũ. Nũc p ſilitudinẽ oñdit fucata veris faſtidioſa magis eſſe: idq̃ȝ p ſenſus oẽs. Primũ igitur oñdit q̃ ſenſus oculorũ p ſpeciẽ ſatuiẽt. Colores em̃ ſpecioſiores ſunt. Varietate: Noui pictores colorũ varietate pingentes vtunẽ: veteres naturã magis imitabanẽ. Primo aſpectu floridi ora in picturis primo aſpectu placẽt nõ ita. Teneanẽ: admiratõe ppetua. Illo borrido illa borriditate & ſorditate picturaꝝ: ſubſtantiue poſuit. Obſoleto: virili rurſus. Quãto: nũc de ſenſu auriũ illud idẽ pbare intẽdit. Molliores: ſuauiores. Dedilicatiores: delectabiliores. Flexiones: mollitudinẽ vocis acutæ: grauis: mediæ ſignificat. Falſe: nõ pprie: ſed ficte quæ ſubmiſſo ſpũ: & nõ pprio emittũẽ. Certe ad id q̃d dixit flexiones: q̃a illæ mutãtur: iõ incertæ: & nõ tã delectãt. Seuere: cõtra falſas voculas. Nã ſeuerius dr̃ q̃ſi ſequẽs verũ. Auſteri: graues: viriles. Reclamat: explodit eos. Licet: q̃d de oculis & auribus dixit: idẽ in reliq̃s ſenſibus pſpici põt. Conditis: media pducta: cõpoſitis. Moderatis: mediocribus. Olere: referre: repñtare. Mollitudinis: q̃tũ ad omne corpus. Leuitatis: ad ſupficiẽ.

caueatis ne exilis: ne inculta ſit veſtra orõ: ne vulgaris: ne abſoleta. Aliud q̃ddã magis: & igenia me bortanẽ veſtra: & ætates. Difficile em̃ dictũ eſt: q̃ nã cauſa ſit: cur ea q̃ maxĩe ſenſus nr̃os ĩpellunt voluptateq̃ȝ & ſpecie patria acerrime cõmouent & ab iis celerrĩe faſtidio quodaȝ & ſatietate abalienemur: q̃nto coloꝝ pulcritudine et varietate floridiora ſũt ĩ picturis nouis plẽraq̃ȝ q̃ in veteribꝫ: q̃ tñ etiã ſi pmo aſpectu vos cæpeẽt diutius non delectant quũ iidẽ nos in antiq̃s tabulis illo ĩpo borrido obſoletoq̃ȝ teneamur q̃to molliores ſũt: & dedicatiores ĩ cãtu: flexiões ac falſe voculę q̃ certe & ſeueræ: q̃bꝫ tñ nõ mõ auſteri ſȝ ſi ſepius ſiũt multitudo ĩpa reclamat. Licet boc videre in reliq̃s ſenſibꝫ: vnguẽtis minus diu nos delectari ſũma et acerrima ſuauitate cõditis q̃ bis moderatis: & magis laudari q̃ cæra: q̃ q̃d crocũ olere videaẽ ĩ ĩpo tactu eẽ modũ & mollitudĩs & leuitatis. Quin ẽt guſtatus: q̃ ẽ ſenſus ex oĩbus maxĩe voluptarius quiq̃ȝ dulcedĩe pter cæteros ſenſus cõmoueẽ: q̃cito id q̃d valde dulce ẽ. aſpnaẽ. ac reſpuit: q̃s potione vti aut cibo dulci diutius põt q̃ vtroq̃ȝ in gñe ea q̃ leniter ſenſuȝ voluptate moueãt. facillime fugiãt ſatietatẽ: Sic oĩbus ĩ rebus voluptatibus maximis faſtidiũ finitimũ eſt. quo boc minus ĩ orõe meremur in q̃ vel ex poetis vel ex oratoribꝫ poſſum⁹ iudicare cõcinnã diſtictã ornatã feſtiuã ſine intermiſſione ſine repbẽſione. ſine varietate q̃uis claris ſic coloribꝫ picta. vl̃ poeſis vel orõ ñ poſſe in delectatiõe eẽ diuturna. atq̃ȝ eo citi⁹ ĩ oratoris. aut ĩ poetæ cincinis. ac fuco offendiẽ q̃ ſenſus ĩ nimia voluptate natura ñ mẽte ſatiãtur in ſcptis & ĩ dictis nõ auriũ ſolũ. ſȝ animi iudicio etiã magis in fucata vitia noſcũtur. Quare bene & pclare. q̃uis nobis ſæpe dicatur belle & feſtiue nimiũ ſæpe nolo: q̃ q̃ illa ipſo reclama

Quædẽ em̃ oĩno mollia: vt pluma: q̃dã ſupficie tm̃: vt ebur: marmor. Quis potoẽ: in eadẽ moraẽ: vt rem añ oculos ponat. In vtroq̃ȝ gñe: cibi & potus. Leniter: mediocriter. Finitimũ: vicinum.

Quo boc minus in oratione miremur. Nunc cõfert ſilitudinẽ: ſicut cæteris reb⁹ ita in orone ſatietatem cõtinuatio parit.

Quo ppter q̃d: quia ſi ſint eadẽ vno tenore ppoſita: in cæteris ſenſibus faſtidiũ generat. Cõcinnã: cõpoſitã. Diſtinctã: variatã ex ornationibus. Ornatam: vtrũq̃ȝ cõplectiẽ. Feſtinã: lepidã. Sine intermiſſione: vno tenore iugiter: delicata: lepida. Sine repbẽſione: græce dixit. ſcilicet repetitõe: ne interponẽdo feſtiuitates eiuſmodi nõ repetat. Sine varietate: ſi eiſdẽ ſemp vtaẽ exornationib⁹. i. aliq̃n omittat: aliq̃n repetat. Claris coloribus. i. illuſtrib⁹ & ſplẽdidis exornationib⁹. Diuturna: longa: ſi vno & eodẽ lopore ſp vtaẽ: nõ interponens auſteræ feſtiuã: ſic em̃ aures ſacietate q̃dam fatigatæ lepores eiuſmodi reſpuerunt. Offendiẽ: offenſio fit impſonaliter poſitum. Cincinnis: capillis calamiſtro intortis: ornatum orationis non naturalẽ contemni. Natura: corporis. Senſus: vt aliquid dulce nimia guſtum explet non animum. Q̃uis id eſt quantum vis: duæ partes. Belle & eſtiue: obiicitur bene & præclare: vt alterum probatur ita alterum reſpuitur. Redamatio: plaudentium: quum dicunt bene: & præclare. Volo inquit vt oratoribus audientes q̃tumlibet bene & pclare nõ aũt bellem: & feſtiue redament. Nam in bene & pclare dignitas

tio nō pōt melius: ſit nolim crebra:ſed babeat tñ illa in dicēdo admiratio: ac ſūma laus vmbrā aliquā:& receſſuȝ:quo magis id qđ erit illumiatū: extare atq̃ imincre videat̃. Nūq̄ agit bunc verſum Roſcius:eo geſtu quo pōt. Nā ſapiēs virtuti bonorē:pmiū:aut prædā petit:ſed abiicit ꝓrſus: in ꝓxios:& qd video:ferro ſeptus peſſidet ſedes factas:icidat:aſpiciat:admiret̃:ſtupeſcat. Quid ille alter:qd perā preſidii:q̄ leniter q̄ remiſſe:non q̄ actuoſe:iſtat.n.o pr̄:o patria: o priami domus in quo tāta cōmoueri actio nō poſſet:ſi eēt conſūpta ſuperiore motu: & exbauſta:neq̃ id actores prius viderūt: q̄ ipſi poete:q̄ deniq̃ illi etiā q fecerūt mōs:a qbus vtriſq̃ ſūmittit̃ aliqd: deinde auget̃:extenuat̃:iſlamat̃.variat̃ diſtinguit̃:ita ſit nobis igit̃ ornatus et ſuauis orator:nec tñ pōt alter eſſe:vt ſuauitatē bēat auſterā:& ſolidā:ñ dulcē:aut decoctā. Nā ipſa ad ornandū pcepta quæ dant̃.eiuſmodi ſunt.vt ea quiuis vitioſiſſim⁹ orator explicare poſſit.q̄re(vt añ dixi)primuȝ ſilua rerum.ac ſniarū cōparāda eſt. qua de parte dixit Antonius Hæc formā da filo ipſo & genere orōnis illumināda verbis. variāda ſententiis. Sūma aūt laus æloquētiæ.eſt amplificare rem ornādo. quod valet non ſolū ad augendo aliquid & tollēdum altius dicendo.ſed etiā ad extenuandū.atq̃ abiiciendū. Id deſiderat̃ oībus iis in locis.quos ad fidem orationis faciēda adbiberi dixit Antonius.vel quū explanamus aliquid.vel quū conciliamus animos.vel quū cōcitamus: ſed i boc qđ

quædā ineſt cum grauitate. Inbelle aūt & feſtiue:ſuauitas cum ſatietate. Vmbrata:vt nō ſemp ſplēdida ſit orō:ſed ſplendor ille occultet̃ nōnunq̃. Receſſum p ſilitudinē oñdit quo ſplēdidior appareat orō: ſicut in tenebris lux eſt iocūdior:ita feſtiuitas in bauſteritate ſuauior. Receſſum:locū abditū:& obſcurū Illuminatū:exornationibus. Extare:expoſitū eſſe. Imminere:apparere. Nunq̃ agit būc. Silitudine biſtrionis dicit variandū eſſe:q verſus agūt geſtu:mō maiori:mō minori. Nam ſapiēs. Verſus Roſcii cuius bic ſenſus eſt. Sapiēs vult virtuti ſuæ bonorē:nō q̄ſi pdā:ſed pmiū. Præda em̄ eius eſt:q nō meruit. Sed abiicit:loquit̃ Cicero:ſed abiicit geſtū ingt. In ꝓximos.i.ſequētes verſus.ſ. Et qđ video. Alter verſus vſq̃ ad illud incidit. Nā illa ſūt Ciceronis verba .ſ.incitat:aſpiciat &c. Et ē ſenſus. Roſci⁹ pſonā Hæcube gerēs. Hæc verba ita ꝓnunciet:q̄ſi inciderit:aſpexerit:admirata ſit:ſtupuerit virū id ætatis arma ſibi circūdediſſe. Hāc em̄ tragœdiā Accii poete fuiſſe pcipimus vbi Hecuba introducit̃:q viro armis circūdato ſuadet vt ſe ad aras recipiat. Quid ille alter.ſ.verſus. O pater o patria. Alterius verſus principium qđ geſtu ꝓnūciandū eſt intenſiore. Superiore.ſ.& illo verſu:Sapiēs &c.ſ.& i boc qđ petat pſidii. Id.ſ.primo loco geſticulationē eſſe oportere. Actores.i.Mimi Quā ipſi poetæ:in principio leuiora ponunt:in ſequētibus acriora. Illi.ſ.muſiſci in principio remiſſius canūt. Vtriſq̃ & a poetis:& a muſicis. Summittit̃:ab biſtrione. Auget̃:motu corpis: quod ſumptū fuerat. Extenuat̃:voce. Inflamat̃:ſpū:quū maiore ſpū aliquid dicit̃. Variat̃:diuerſo geſtu. Diſtinguit̃ interpoſitōe geſtus. Ita ſit nobis.i.ſic orator:vt biſtrio variat. Aliter:q̄ biſtrio:vt .ſ.lepores nonnunq̃ interponat orator. Tñ:q̄uis boc tā multis verbis præcæpimus:tñ nō pōt eſſe aliter orator q̄ byſtrio. Auſterā:virilē:nō fucatā. Dulcē: ad auſterā.i.nō delicatā. Decoctā:ad ſolidā.i.naturalē. Tranſlatio a paſſo.i.vino cocto: cuius freqūes vſus ſtomacbū debilitat. Nam ipſa pcepta. Vere inquā bæc oratori ſeruāda. Nam explicatio pceptorū facilis eſt:at vero ipſa pcepta exequi difficilius. Quare vt ante dixi: Sicut cibus etiā dulcis faſtidiū parit: ſi aſſiduus fuerit:ita & orō lepida: ideo exornatiōes tractare nō eſt difficile: ſed vbi q̄ q̃ tractādæ ſint cognoſcere difficillimū. Quare numero tandē cōcludit. Silua rerū ac ſniarū:inuentōis babenda rō: Vt primo inuenias: deinde inuēta exornes Formāda:extēda. Filio:textura:ſub tegmine. Nā ſilua rerū eſt q̄ſi tela ſiue ſtamē exorſa. Gñe:charactere. Ad augēdū:qa amplificatio rei fit:aut quū rē būilē verbis extollim⁹ aut cōtra ſublimē deprimimus Id videlicet augere:vel extenuare. Cōciliam⁹:nobis cōcitam⁹ in aduerſarios. Sed in boc qđ poſt.ſ. cōcitare. Amplificatio valet ad cōcitandū. Illa exercitatio.ſ.laudādi:aut vitupandi. Iūxit. Nam ab initio Antonius negādo de bis ſingulatim eſſe pcipiendū:dixit laudationē:& vitupationē cū aliis rbetorice pceptis eſſe annexas. Vtrūq̃.ſ.laudē & vitupationē reiecit:q̄ſi ab oratore alienas. Etiā:poſt amplificationē. Proprii cauſarū. Proprii & cōes in boc diſtat. Cōes p amplificatōes tractant̃:vt quū dicim⁹ Nibil paricidio deteſtabilius. Proprii p cōfirmationē rei:de qua agit̃: vt paricidium Oreſtis eo crudelius:q̄ matrem occidit:quæ vna ipm a patre relictum ſuſtulerat. Incuſatōe:accuſationem. In earum neruis:vt nulli pterea cauſæ conueniant. Quære iam:quū p conqueſtionē deteſtamur crimen:aut clientis miſerias cōmiſeramur. Deprecationē:quū vtimur cōquæſtione quū dicimus ei qui inſciēter peccauerit veniā dandā eſſe:& qui neceſſitate coactus peccauerit veniā dandā eſſe. Alii vero ſupradicti loci ſūt cō

citationis:& cõciliationis:hi terciæ ꝓprietatis ſunt docẽdi. Quæ exercitatio:Docuit tres locorũ virtu
tes totidem pſuadendi generibus couenire.Primã qua cõciliamus cõqueſtionẽ.Secundã:qua concita
mus amplificationem.Terciã:qua docemus:ſiue ꝓbamus:queſtionẽ appellat:hoc eſt theſim illã: & hy
potheſim de quibus iam ſæpe diximus. Duarũ philoſophiarũ.ſ.pipateticæ & academice.Nam ſtoicos
& epicureos ab officio oratoris pœnitus excludit. Quæ exercitatio.ſ.ꝓbandi:& refellendi. Rõ:artis
Copia exercitatõis:vel illa intelligẽtiæ:hæc eloquentiæ. De officio:Declarat quod dixit de virtute.

poſtremũ dixi:amplificatio poteſt plurimũ eaq;
vna laus oratoris ẽ & ꝓpria : maxie ẽt maior ẽ il
la exercitatio:q̃ extrẽo ſmõe iſtruxit Antoniuſ
prĩo reiiciebat laudãdi:& vitupandi.nihil ẽ.n.ad
exaggerãdã & ãplificãdã orõnẽ accõmodatius:
q̃ vtrũq; hoꝝ cumulatiſſime facẽ poſſe. Cõſeq̃n
ter ẽt illi loci:q q̃q̃ ꝓprii cãrũ & inherẽtes ĩ eaꝝ
neruis eẽ debẽt:tñ qa de vniuerſa re tractari ſolẽt
cões a veterib9 noiati ſunt quoꝝ parti hñt vitioꝝ
& peccatoꝝ acrẽ q̃ndã cũ ãplificatione incuſatio
nẽ:aut quærelã:cõtra quã nihil dici ſolet:nec põt:
vt in depeculatorẽ:in ꝓditorẽ: ĩ parcidã:qb9 vti
cõfirmatis crinibus optet.aliter enim ieiuni ſunt
atq; inanes. Alii aũt hñt depræcationẽ : aut miſe
rationẽ.alii vero ancipites diſputatiões:in qbus
de vniuerſo gñe in vtrãq; partẽ differri copioſe li
cet. Quæ exercitatio nũc ꝓpria duarũ phĩarũ.d
quibus ante dixi putat̃. Apud antiquos erat eo
rũ a quibus ois de rebus forẽſibus dicẽdi rõ. &
copia petebat̃. De virtute.n.de officio de æquo
& bono de dignitate honore ignominia pręmio
pœna ſublimib9 de rebus in vtrãq; ꝑtem dicẽdi
anĩos & vim & artẽ hr̃e debem9.Sed qm̃ de nr̃a
poſſeſſiõe depulſi in paruo et eo litigioſo p̃diolo
relicti ſumus & alioꝝ patroni : nr̃a tenere tueriq;
nõ potuimus ab iis quod indigniſſimũ eſt qui in
noſtrũ patrimoniũ irriperunt qđ opus eſt nobis
mutuemur.Dicunt igit̃ nũc qdẽ illi qui ex parti
cula parua vrbis ac loci nomen hñt & pipatetici
phĩ.aut academici noiant̃ olim aũt ꝓpter eximiã
rerũ maximarũ ſciam a grecis politici phĩ appel
lati vniuerſaꝝ rerũ publicarũ nomine vocabant̃
omnẽ ciuilem orõnẽ in horum alterutro genere
verſari aut definita controuerſia certis tpibus ac
rei hoc modo placeat ne a carthaginẽſibus capti
uos noſtros redditis ſuis recupari aut infinite de
vniuerſo genere q̃rentis quid omnino đ captiuo
ſtatuendũ ac ſentiendũ ſit atq; horũ ſupius illud
genus cãm.aut cõtrouerſiã appellant eãq; tribus

De æquo:cõmune ius quod inter om
nes conuenit:vt bonis bene agere. De
dignitate: honorum: magiſtratuũ quid
ſit vniuſcuiuſq; magiſtratus officii. Vti
litate:publica:vel puata. Honore:vtꝝ
quis honorem meruerit? Ignominia:
vtrum quis ignominia ſit afficiẽdus: &
opprobrio? Præmio: & pœna: quaſi de
claratio ẽ eius quod dixit:honore:& ig
nominia. In vtranq; partem:propoſita
queſtione vtrum ſit ex virtute:an cõtra?
vtrum ex officio:nec ne? In vtranq; par
tem:affirmatiuam:& negatiuam. Sed q̃
niam.Hæc quidem omnia ſpectabũt ad
munus oratorium. Poſſeſſione:tam la
ta & ampla:vbi de officio orator; tracta
ri poterat. Et eo litigioſo:qđ etiã indi
gnus eſt vt nobis:quod neceſſarium eſt
minime concedant. Litigioſo enim in
controuerſia poſito:nondum nobis con
ceſſo ſignificat. Irruperunt:per vim in
greſſi ſunt. Ex particula parua:Peripa
tetici
parua vrbis Athenarum loca. Defini
ta controuerſia.id eſt hypotheſi: de vtra
q; queſtione ponit exemplum. Cõtro
uerſia:rei alicuius. Lite: iudiciali gene
re. Deliberatõe:alterum genus. Lau
datione:tercium genus demonſtratiuũ.
ſcilicet hæc autẽ: de hypotheſi hactenus
dixit:quõ a græcis tractet̃ nunc de theſi
infinita. Propoſita:vt ſupra dictum eſt:
vtrum nauigandum ædificãdum: vel ali
quid faciendum. Inſtituendo:ordinan
do queſtiones. Amiſſam poſſeſſionẽ
que ſua fuerit:& nunc recuperarint eadẽ
ſenſus eſt.Non ita hãc quæſtionem the
ſim ſumunt rhetores græci tanq̃ ſuã vt
recuperare audeant: ſed tanq̃ alienã: vt
a iuriſconſultis accipere videantur. Pre
ſtat autem in tranſlatione prædioli: vbi
oratorem coartatum dixerat.Nam qua
ſi de arboribus inquit: & latifundiis iu
riſconſultorum ſurculum demant.quod
in agello ſuo plãtẽt:ita de iure ciuili mu
tuantur quum theſim tractant. Ex iure
vt in ciuili iure videmus. Temporib9:
vt quãdo. Reis:quis. Locis:vbi. La
cinia.q.d.nec plene quidem hoc genus
retinẽt. Lacinia dicitur pars veſtis ab ex
tremo pendens a lacerãdo dicta. Num
enim:iure in quã laciniam retinent. Co
gnitio præceptio ſm artem. Exercita
tio: actio causarum: quas arte cognitas
agũt ex arte. In prima arte:in prima ar
tis parte:id eſt in principio artis. Vim:
diffinitionẽ innuit q̃ vim rei explicat vt

dicant: quid ſit hypotheſis: quot genera: quot partes eius. Hoc Donatus facit in artem Ciceronis veterem. Diffinit enĩ queſtionẽ: vt ſupra diximus hypoteſim dicẽs eſſe quæſtionẽ circũſtantiis inuolutam. Præteriri: omitti. Nunc enĩ. Ratio cur ſatius fuerit p̃teriri q̃ attigi. Reticere: inceptum. Iudicio: voluntate: q̃a ſi nõ attigiſſent: ſponte viderent̃ negligere: nũc quũ incboatũ reliquærint nõ iudicio: ſed ſciẽtiæ inopia tacuiſſe vident̃. Omnis igit̃ res: in hoc capite agit̃ de vtriuſq; genere queſtionis. Quæri vtrũ ſit. Diſceptari: q̃lis ſit & vtrũ faciẽdũ ſit. Iis cauſis: finitis videlicet hypotheſi. Cognoſcẽdi: q̃tũ ad theſim. Vim: ad cauſas forenſes: p̃ hypotheſim.

Vt virtus: exemplũ theſeos. Propter dignitatem: Stoicorum eſt. Fructus: peripateticorum. Agẽdi: q̃tum ad hypotheſim. Sapiẽti. Cauſa ſpecialis & finita vtrũ ſapienti capeſſenda ſit reſp. Nã indiuidua eſt: vtrũ Catoni capeſſenda ſit.

Cognitõnis: Pulcra diſtinctio & ꝓrſus notãda. Conſecutio: q̃ græce appellat̃ non tam videt̃ poſſe exprimi latine. Cõiectura: vt illud: Sit ne in hũano gñe ſapiã. Eiuſdẽ gñis ĩ ſciã: intelligẽtia: ſapiã: Sciã ẽ de his rebus: q̃ aliter eſſe non pñt: nec principia: vt quærit̃: an de eius ſit p̃ ſciam: p̃ſupponit̃ ſũmũ bonum hoc modo ſummum bonum eſt a quo cuncta procedunt: nulla autem ſubſtãtia niſi a deo eſt: ergo ſummũ bonum deus eſt. Ex quo ſequit̃ deũ eſſe. Intelligẽtia: aut ſummũ bonũ eſt: aut nõ. Si cõcedit̃: p̃dicta rõne deum eſſe ꝓbat̃. Si negat̃: ſequit̃ ſummũ malũ eſſe. Nã malũ eſt priuatio boni. Redeũt rurſus: Craſſus q̃d alii nõ fecerãt: vim & naturã quæſtionũ tractare cœpit: vt q̃onẽ finitã: & infinitã. Deinde p̃tes: quũ diuideret eã in cõiecturã: diffinitionẽ: & cõſecutionem. Nunc & alia q̃onũ gñã ꝓponit. i. partes hoc loco. Q̃onis enĩ infinitæ: tria ſũt genera: cõiecturale: diffinitiuũ: & conſecutiuũ. Cõiecturalis rurſus p̃tes ſũt. Quid ſit vñ ſit: cur ſit an immutet̃: Diffinitiui p̃tes: Quid vulgo cõſentiãt: q̃d cuiuſq; ꝓpriũ: q̃t rei cuiuſpiã genera: q̃ cuiuſq; rei forma: Conſecutiui p̃tes cõſiſtũt ex primis gñibus expetẽdarũ rerũ ſimpliciter: aut ex cõparatiõe. Redeũt: p̃ipatetici: & academici. Gñã. i. p̃tes. Diſp̃tiũt: diuidũt Partito ſi cõponat̃: mutata a in e: vt p̃tio imp̃tio & diſp̃tio. Quid ſit diffinitiuum videlicet: Quid de eſſentia rei: Natura ne ſit. Vtrũ ius a natura perfectum ſit. Hoc in arte veteri. Natura q̃tum ad ius naturale. Opinionibus: q̃tum ad ius cõſuetudine. Initiũ legum: ius primũ a natura ꝑfectum: cõſuetudo maius fecit & ſapiẽtius. Initiũ legũ. Leges ex vtroq; cõſiſtũt. Res enĩ & a natura ꝑfectas: & cõſuetudine firmatas: metꝰ & religio ſanxit. Rerũp. Cuius duæ partes incolumitas & potẽtia. Omnia hæc ab eloquẽtia orta volũt: & Cicero in primis. Hæc nos iuris legum vrbium ſocietate deuinxit. Cur nõ vñ diſſentiãt: ſed q̃obrẽ. Num interire: quõ id q̃d virtꝰ eſt immutatum labat̃ imminutũ. Interire virtus. Nunquid virtus corrumpiri poſſit: Reſpondet̃ poſſe. Nam quales ſunt op̃atores virtutũ: ta

lite aut deliberatione: aut laudatione definiunt. Hæc aũt altera q̃ſtio infinita: & q̃ſi ꝓpoſita cõſultatio nominat̃ atq; hactenus loquant̃: etiã hac inſtituẽdo diuiſiõe vtunt̃ ſed ita nõ vt iure aut iudicio: vt deniq; recup̃are amiſſã poſſeſſionẽ: ſed vt ex iure ciuili ſurculo defrigẽdo vſurpate videant̃. Nã illud alterꝝ genus q̃d ẽ t̃pibus: locis: reis definitũ obtinẽt. atq; idip̃m lacinia. Nũ. n. apud Philonẽ quẽ ĩ academia vigere audeo: etiã harũ iã cãrũ cognitio exercitatioq; celebrat̃: alterꝝ vero tantũmõ ĩ prima arte tradẽda noiant: & oratoris eẽ dicũt. ſ; neq; vim neq; natura eius: nec p̃tes nec gñã ꝓponũt: vt p̃teriri oĩo fuerit ſatius: q̃ tale ac tãtũ deſeri. nũc. n. inopia reticere ĩtelligunt̃ tũ iudicio viderent̃. Oĩs igitur res eandẽ h; naturã ambigẽdi: de q̃ q̃ri & diſcæptari põt: ſiue in ĩfinitis cõſultationibꝰ diſcæptat̃: ſiue ĩ iis cauſis: q̃ in ciuitate: & ĩ forẽſi diſceptatõe verſant̃: neq; ẽ vlla q̃ nõ aut ad cognoſcẽdi: aut ad agẽdi vim rõnẽq; referat̃. Nã aut ipſa cognitio rei: ſciaq; p̃quirit̃: vt virtꝰ ſuã ne ꝓpter dignitatẽ: an ꝓpter fructus aliquos expetatur aut agendi conſiliũ exquirit̃: velut ſit ne ſapienti capeſſenda reſpu. Cognitiõis aũt tres modi cõplectunt̃ cõiectura: definitio: & (vt ita dicã) cõſecutõ. deinde cõiectura: nã q̃d in re ſit cõiectura quæritur: vt illud: ſit ne in humano gñe ſapiẽtia: Quã aũt vim quæq; res habeat: definito explicat: vt ſi quærat̃: quid ſit ſapientia: Cõſecutio aũt tractat̃: quũ quid quãq; rẽ ſequatur: exq̃rit̃: vt illud: ſit ne aliquãdo mẽtiri boni viri: Redeunt rurſus ad coniecturã: eamq; tanq̃ in quattuor gñã diſp̃tiunt: nã aut q̃d ſit quærit̃ hoc modo natura ne ſit ius inter hoĩes. an in opinionibus: aut quæ ſit origo cuiuſq; rei: aut q̃d ſit initiũ legũ: aut rerũp. aut cauſæ tractatio. vt ſi quærat̃. cur doctiſſimi homĩes de maximis rebus diſſentiãt: aut d̃ ĩmutatiõe. vt ſi diſputet̃. nũ interire vir

les ſunt & virtutes: ſed illi corrũpunt̃ ꝙ & hæ. Corrũpunt̃ aũt exceſſu & effectu: qđ plani⁹ pcipit̃ ex virtutib⁹ corpis: vt vires exceſſu ac defectu exercẽdi. Valitudo exceſſu: ac defectu cibi. Silr̃ fortitudo exceſſu timẽdi & ecõtra. Diffinitionis aũt ſecũda principalis. Vt diſſerat. Et hoc ſub conſuetudine cõtineri vĩdet̃. Q đ diuidit̃ ĩ pactũ: par: & iudicatũ. Præterea p̃ter oratorẽ. Quiſqs. n. de aliq̃ re ornate loquit̃: oratoris officiũ ſumit. Vt quũ q̃ forma: vt quũ p deſcriptionẽ aliqd diffinim⁹: vt glorioſi. Cice. in exornatione ſententiarũ: quã notationẽ appellat. Auari: auarus ab aueo dicit̃. Seditioſi: ſerentis diſcordiam.

tus ĩ hoĩe: aut nũ ĩ vitiũ poſſit cõuerti. Definitõis aũt ſũt diſceptatões: vt quũ q̃rit̃ qd ĩ cõi mẽte q̃ſi impſſũ ſit: vt ſi diſſerat̃: id ne ſit ius qđ maxĩe pti ſit vtile: aut quũ qd cuiuſq; ſit ꝓpriũ exq̃rit̃ vt ornate dicẽ ꝓpriũ ne ſit oratoris an id ẽt aliqs p̃ter ĩpm facere poſſit. Aut quũ res diſtribuit̃ in ptes: vt ſi q̃ratur quot ſint gñã rex̃ expetẽdax̃ aut ſint ne tria corpis aĩ externarũq; rerũ aut quũ q̃ forã & q̃ſi naturalis nota cuiuſq; ſit đſcribit̃ vt ſi q̃rat̃ auari ſpẽs ſeditioſi glãioſi. Cõſecutõis ãt duo pria gemĩa qõnũ gñã ponũt̃: nã aut ſimplex eſt diſceptatio vt ſi diſſerat̃ expetẽda ne ſit glĩa aut ex cõparatione laus ne an diuitię magis expetẽdę ſint ſimpliciũ aũt ſũt tres modi de expetẽdis fugiẽdiſue reb⁹ vt expetẽdi ne honores ſint nũ fugiẽda pauptas de ęquo aut ĩiquo æquũ ne ſit vlciſci ĩiurias ẽt ꝓpinquox̃ de honeſto aut turpi vt hoc ſit ne honeſtũ glorie cã mortẽ obire. Cõpationis ãt duo ſũt modi vnus quũ idẽ ne ſit an aliqd interſit q̃rit̃. vt metuere & vereri vt rex & tyrãn⁹ vt aſſẽtator: & amicus altex̃ quũ qd p̃ſtet aliđ alii q̃rit̃ vt illđ optimi ne cuiuſq; ſapiẽtes an populari laude ducãt̃. Atq; eæ qdẽ diſcæptatões q̃ ad cognitionẽ referũtur ſic fere a doctiſſimis hoĩb⁹ deſcribũtur. Que vero referũt̃ ad agẽdũ aut ĩ officii diſceptatõe verſãt̃ quo ĩ gñe qd rectũ faciẽdũq; ſit q̃rit̃ cui loco oĩs virtutũ et vitiox̃ ẽ illa ſubiecta materia aut ĩ aĩox̃ aliq̃ pmotiõe aut gignẽda aut ſedãda tollẽdaue tractãt̃. Huic gñi ſubiectæ ſũt cohortatiões obiurgatões cõſolationes miſ̃ationes oĩſq; ad oẽm aĩ motũ & ĩpulſio & ſi ita res feret mitigatio. Explicatis igr̃ his gñib⁹ ac modis diſceptationũ oĩm nihil ſane ad rẽ ptinet ſi q̃ ĩ re diſcrepauit ab antonii diuiſiõe nr̃a partitio eadẽ ſũt mẽbra ĩ vtriuſq; diſputationib⁹ ſ; paulo ſec⁹ a me atq; ab illo diſtributa: nũc ad reliq̃ ꝓgrediar: meq; ad meũ mun⁹ pẽſũq; reuocabo. naʒ ex illis locis quos expoſuit Antoni⁹: oĩa ſũt ad q̃q; gñã qõnũ argumẽta ſumẽda: ſ; aliis generib⁹ alii loci magis erũt apti đ quo ñ tã qa longũ ẽ: ꝙ qa pſpi

Duo prima principaliora ponũt̃. Nam prima ideo dicunt̃ qa in ptes deinde ſuas ſcindunt̃. Nã aut ſimplex anxit aliquid ſimplex expetendũ. an illud ipſum alio magis. Simpliciũ: hacten⁹ genera duo prima tractauit: nũc de ptibus earũ. Honores de bonis externis. Pauptas etiã extrinſecus. Cõparationis ſecũda pars cõſecutionis quũ q̃rit̃. Aliqd ideʒ ſit cũ aliq̃: an aliquid interſit. Metuere ac vereri generis eiuſdẽ timoris. ſ. ſed metuim⁹ iniſos: veremur amicos. Vt rex & tyrannus: ille volũtariis: hic inuitis dominat̃. Aſſentator & amicus vterq; placere vult: Ille obſequio hic officio. Quid p̃ſtet quid excellat. Vt illud duo ꝓponunt̃. Laus popularis & laus optimi viri. Satius ab optimis q̃uis paucis: ꝙ vulgo laudari. Nam vt ait Seneca: laudari a malis vituperari eſt. Quæ vero: Nũc de aliis quæſtionibus: quæ magis ſunt iudicialiũ: & forenſium cauſarũ. Ad cognitionẽ vbi de rei cognitione diſcæptatur. Ad agendum vbi quæritur: vrũ agendum ſit. In genere quum diſcæptatio ẽ officii. Subiecta materia græcox̃ more. Materiæ virtutũ quattuor ſunt ille q̃s Cardinales vocant Gignenda: ſi trãquilli fuerint auditores. Sedanda ſi turbati Tollenda minuenda aut auferenda. Huic generi: quum concitandum eſt: aut ſedandum. Cohortationes cõmouendi: & conciliandi. Cõſolationes ſedando. Miſerationes tollendo. Omnis: vt breui complectar. Explicatis igitur Concludit non eſſe mirandum ſi cũ Antonio verbis diſſenſit quia re conueniũt Modis quia genera & generum partes poſuit. Membra: quæſtiões. ſed paulo ſecus modeſte de ſe loquitur. Partitio: per genera. Diuiſione: per partes. Penſum tranſlatio ab ancillis penſa de matronis deducenda capientibus. Nã Oſtendit quare quæſtiones ita partitus ſit: vt. ſ. ad vnũ qđ q̃ genus argumẽta ſua cuiuſq; cõmodius appetent̃. Ad q̃q;: ſeu finita ſeu ĩfinita qõe verſent̃: ſeu in rerũ actione. Nã aliis generib⁹: vt verbi cauſa diffinitioni tres primo loci conueniũt corũ q ab Antonio tractati ſũt quũ ex vi & natura cauſæ non extrinſecus ſumit̃ argumentũ. ſ. ex genere cauſæ: quuʒ tota res quærit̃. Nam vniuerſa res diffinitione explicat̃: vt quid ſit maieſtatem lædere ex partitiõe quũ p partes diffinitur ex vocabulo id ẽ ex nota: hoc ẽ ex interpratatione arguitur.

ORNATISSIME. Tractatus ter

tius de elocutione: qbus ex rebus cōſtet. Cui⁹ primū caput ē de pceptis ei⁹ quā ſupiori ita coniungit. Diximus exornari qſtionē finitā & infinitā: ſed in qſtione finita id attēditur. vt primo vniuerſū qſi gen⁹ tractetur: deinde ad cauſas deſcendat. Latiſſime vagant generaliter de rebus loquuntur. Priuata finita. Singulari idiuidua ſepata a cæteris etiā numero. Reis circūſtantia pſonæ. Criminib⁹ negocii. Litibus de cauſis pecuniariis. Minutis indiuiduis. Anguſtis circūſtantiarū finib⁹. Ad omnē vim vniuerſi generis. Varietatēq₃ nā quæſtio infinita variis nō tamen diuerſis cauſis accōmodat. Quare qa hoc mihi cū Antonio couenit. Nō ē hoc munus. ſ. Tuſculani: vt parua hac expediri poſſit ambulantiuncula. Antemeridianæ quū diſputauit Antoni⁹. Promeridianæ: quū excepit Craſſus. Acuēda: vt expedite loqmur. Procudēda vt liberius Nam pcudere: dilatare eſt tranſlatio a fabro ſumpta. Virg. Vomerē obtuſidentem pcudit aratri. Onerandū cumulandū. Metandū cōſiderādū. Exarandū. excolendū. Cōplendū pficiendū. Ciuiū diſceptationib⁹ vt i iuridiciali genere de pecuniis. Periculis: i eodē genere de capite. Deliberationibus alterū gen⁹. Auctores qa audiētes auctoritate: & dignitate moti cōtrouerſias cōponi patiunt. Inquā repetit poſt longam interpoſitionē. Prudētiæ conſilii ē. Doctrinæ cognitionis. Abundantes ocio. ſ. pbi. Inuolauerūt irruerūt. Occupatis rep. gerenda. Caducam hic ſignificat ex q cecidit quis. Iuris verbū eſt hoc qd moleſti⁹ ferendū. Cauillat: iocatur. Libellis vt ariſtoteles. In gorgia: vt Socrates platonicus. Rhetorum nō phyſicos. De iuſticia q omniū virtutū officia cōtinet de q iam ſupra dictū eſt De officio: cuiuſq₃ ætatis: dignitatis vt æthici. Inſtituendis: lege. Regendis magiſtratu. De omi viuēdi rōne. Triplex ē ciuilis contēplatiua & actiua: ciuilis politica tm̄ actiua etiā œconomicā cōtinet cōtemplatiua monaſticā. illa. ſ. pcæpta phiæ Quo: ad quā ptinet nā iuſticiæ officiū ē ciuitates regē: deniq₃ rōes viuēdi ad res ciuiles referunt q hec pcepta & hæc oia ſpectāt. Neq₃ vt ante dixi qd oēm pene phiam oratori attribuit Repetit qd ſupra dixit: nō tm̄ i hoc ſtudio ætatē ꝯſumendā mō fontes mō principia rerum teneant. Neq₃ dixi a phis eſſe ſumenda q ſpoliatis oratorib⁹ hæc ſua fecerūt. Hauriem⁹ qa dixerat fontes. Nam docet cur hæc tenēda ſint vt in his tractari poſſint q pcæpta eiuſmōi deſiderabūt. Acris vehemēs puidēs diligens. Acies: acumen. Tātas res phiæ. Monſtratas: a doctore. Neq₃ tanta ſicut ſine doctore difficilia ita cum doctore facilia. Si mō aſpexerit. i. ſi mō aſpicim⁹ pcul cernimus ppe ibi ſimpliciter videm⁹ hic etiā cognoſcimus. In hoc igitur: Nūc oſtendit. qd ex hac ſequat cognitōne rerū. Tāto: magnitudine. Immēſo latitudine. Libere ad magnitudinē. Vagari ad amplitudinē refert. Vbicūq₃ cōſtiterit ſiue de morib⁹: ſiue de rep. ſiue de iuſticia: ſiue de æqtate. Apparatus rerū. Ornatus verborum. Rerum enim copia: quaſi repetit Craſſus illud nō recte illos feciſſe qui res a verbis diuiſerūt. Honeſtas: dignitas quæ oratione honeſtat. Qui dicet: q orabit. Liberali

cuum eſt dici nihil eſt neceſſe. Ornatiſſime ſunt igit orōnes eæ: q latiſſime vagant; & a priuata & ſingulari cōtrouerſia ſe ad vniuerſi generis vim explicandā conferūt: & couertūt vt ii qui audiāt natura & genere & vniuerſa re cognita de ſingulis reis & criminibus & litibus ſtatuere poſſint. Hanc ad conſuetudinē exercitationis vos adoleſcentis eſt cohortatus Antonius atq₃ a minutis anguſtiſq₃ concertationib⁹ ad oēm vim varietatemq₃ vos diſſerēdi traducēdos putauit. Quare non eſt paucorum libellorū hoc mun⁹ vt ii qui ſcripſerūt de dicēdi rōne arbitrati ſunt neq₃ tuſculani atq₃ huius ambulationis antemeridianę aut noſtræ pmeridianę ſeſſionis. Non em̄ ſolū acuēda nobis neq₃ pcudēda lingua eſt ſed onerandū cōplendūq₃ pectus maximarū rerū et plurimarum ſuauitate copia varietate nr̄a ē em̄ ſi mō nos oratores ſumus ſi in ciuiū diſceptationib⁹ ſi in periculis ſi in deliberationib⁹ publicis adhibēdi auctores & princeps ſum⁹ nr̄a eſt inquā oīs iſta prudētiæ doctrinęq₃ poſſeſſio in quā hoīes quaſi caducā atq₃ vacuam abundantes ocio nobis occupatis inuolauerūt atq₃ etiam aut irridentes oratorē vt ille in gorgia ſocrates cauillat aut aliquid de oratoris arte paucis præcipiūt libellis eoſq₃ rhetoricos inſcribunt quaſi non illa ſint ppria rhetorū quæ ab iiſdē de iuſticia de officio de ciuitatib⁹ inſtituēdis & regēdis de omi viuēdi deniq₃ etiā de naturæ rōne dr̄r: quæ quoniā iam aliunde nō poſſum⁹ ſumēda ſunt nobis ab iis ipſis a quibus expilati ſum⁹ dūmodo illa ad hanc ciuilem ſcientiā quo pertinēt & quā intuētur trāſferam⁹ neq₃ vt ante dixi oēm teramus in his diſcēdis rebus ætatē ſed quādo fontes viderimus quos niſi qui celeriter cognorit nunq̄ cognoſcet omnino quū quotienſcūq₃ opus erit ex iis tantū quantū res petet hauriem⁹ nam neq₃ tā eſt acris acies in

naturis hoim & ingeniis vt res tātas qſq̃ niſi mō
ſtratas poſſit videre neq; tāta tñ i rebꝫ obſcuritaſ
vt eas ñ penit⁹ acri vir igenio cernat ſi mō aſpexe
rit i hoc igr̃ tāto tā imēſoq; cāpo quū liceat orato
ri vagari libere atq; vbicūq; cōſtiterit cōſiſtere in
ſuo ſuppediat oīs apparat⁹ ornatuſq; dicēdi rerū
em̄ copia verboꝝ copiā gignit & ſi ē honeſtas in
reb⁹ iis d̄ qbus dr̃: exiſtit ex rei natura: qdā ſplē
dor i verbis. ſit mōis q dicet aut ſcribet iſtitutus
liberaliter educatōe doctrinaq; puerili: & flagra
ret ſtudio & a nā adiuuet̄: & vuiuerſoꝝ generu;
infinitis diſceptatiōibus exercitat⁹ ornatiſſimos
ſcptores oratoreſq; ad cognoſcēdū imitādūq; co
gnorit ne ille: haud ſane quēadmodū verba ſtru
at et illūiet a mgr̃is iſtis reqret. Ita facile i reꝝ abū
dātia ad orōnis ornamēta ſine duce natura ipa ſi
mō ē exercitata labet̄. Hic Catullus. Dii imorta
les inqt q̄ntā carū varietatē q̄ntā vim q̄ntā copiā
Craſſe cōplexus ex. quātiſq; ex anguſtiis orato
rē educere auſus es & i maioꝝ ſuoꝝ regno collo
care. Hanq; illos veteres doctores auctoreſq; di
cēdi nullū gen⁹ diſputatōis a ſe alienū putaſſe ac
cepim⁹ ſpq; eē in oi orōis rōne verſatos ex qbus
Herilius Hippias quū olympiā veiſſet maxia il
la qnquēnali celebritate ludoꝝ gloriatus ē cūcta
pene audiēte grecia nihil eē vlla i arte reꝝ oi; qd
ipſe neſciret nec ſolu; has artes qbus liberales do
ctrinæ atq; ingenuæ cōtinent̄ geometriā muſicā
lrarū cognitionē & poetarū atq; illa q̄ de naturis
rerū: q̄ de hoim moribꝫ q̄ de rep. dicerent̄ ſ; anu
lū quē quē hr̄ et palliū quo amictus ſoccos qbus
indur⁹ eēt ſe ſua manu cōfeciſſe. ſ. nimis qdē hic ē
pgreſſus ſ; ex eo ipo ē cōiectura facilis q̄ntū ſibi
illi ipſi oratores de pclariſſimis artibꝫ appetierit
q ne ſordiores qdē repudiarint. Quid de pdico
chio qd de thraſimacho Calcedonio d̄ Protago
ra Abderita loquar quoru; vnuſqſq; plurimū tē
poribꝫ illis ēt de natura reꝝ diſſeruit & ſcpſit. ipe
ille Leontinus gorgias quo patrono vt plato vo
luit philoſopho ſuccubuit orator q aut nō ē vict⁹
vnq̃ a Socrate neq; ille ſermo Platonis verus ē
aut ſi eſt victus eloquētior videlicet fuit & diſer
tior Socrates: &: vt tu appellas copioſior: & me
lior orator. Sed hic in illo ipſo Platonis libro de
omni re quæcunq; in diſceptationem quæſtio-

ter educatione liberaliū artiū pceptores
habuerit doctrina puerili vt grammatica
Vniuerſorū generū nam q̄ſtiones i ſu
as partes diuiſit. Cognoſcendū: legen
do: imitandū agendo. Ne p certe. Eſt
em̄ dictio græca. Struat compoſitione
Illuminet: dignitate. Ita facile nō labo-
rioſe ornari rē natura grandē. Abūdan-
tia magnitudine & copia. Hic catull⁹ Se
cundū caput de cōmendatione diſputati
onis q nō rhetorica ſolum diminuta ſit:
ſed aliæ quoq; artes: vt illud quaſi phet
oia in deterius labi. Dii immortales ad
mirātis eſt. Varietatē rerū diuerſitatem
Vim magnitudine: Copiā multitudi
ne. Ex anguſtiis qbus rhetores diffini
unt oratorē hoc ē in hypotheſi. In ſuo
rū maiorū apud q̄s phi erāt q de repub.
de morib⁹ de q̄ & bono de iuſticia de ra-
tione naturæ tractarēt. Doctores rheto-
res q artem docent. auctores inuētores.
Nullū finitū vel infinitū: olympiā. Oli
pici certaminis coronabant̄ oleaſtro vi-
ctores. Quinquēniali ſingul' luſtris hinc
etiā luſtrū conditū dicit̄ a quinquennio.
Celeritate frequētia. Nihil magna
pfeſſio diſputādi de quacūq; re ppoſita
Geometriā omnis phiæ genera com-
plectit̄. Geometria. n. & muſica ſunt ma
theſis. Lrarū cognitionē grāmaticæ &
dialecticæ. Poetarū rhetoricā ſine du-
bio. De naturis plane philoſophiā oſtē
dit de moribus hic moralem œconomie
De rebus publicis politicæ. Vñ pal
liati græci philoſophi rogati romani.
Soccos Comicorū pprie abuſiue pro
omni calceo. Indutus græce
de omni cultu. Sed quidem lau-
dat ſane ſed nimium diſcere voluiſſe di-
cit. Sordidiores ignobiliores. Quid
d̄ pdico chio. traſimacho calcedonio &c.
Hi omnes ſophiſtæ fuerūt quorum præ
ſtantiſſim⁹ protagoras fuit Cice. iudicio
Quid Diagoras Atheos qui dictus eſt
poſtea quid theodorus nōne aperte de-
orum naturam ſuſtulerūt. nam protago
ras abderites cuius a te mentio facta ē ſo
phiſtes temporibus illius vel maximus
quū in principio libri ſic poſuiſſet. De di
is nec vt ſint neq; vt nō ſint habeo dicere
Athenienſiū iuſſu vrbe at agro exter-
minatus ē libri eius in contione cōbuſti.
Plato qui vult Platonis cōmentum poti
us q̄ hiſtoriā fuiſſe. Patrono rhetori-
cæ facultatis. Qui aut vel falſū ē qd̄ di
cit plato vel Socra. in rhetoria diſputan-
do pl⁹ valuit Melior q̄ gorgias. Diſce-
ptationē vbi p quæſtionē q̄ ad agēdi rati
onē ptinet q̄rit̄ qd rectū qd ve faciendu;
Q onē vbi ſimplr̄ q̄rit̄ qd ſit expetēdū
Iſq; princeps eoꝝ q arte dicēdi ſciam q̄ʒ
rerū didiciſſet vnus Gor. fuiſſe dixit cui
nūc ſtatuā memorat honorꝫ grā nō aura
tā ſed aureā poſitā fuiſſe. Soli ex oib⁹ ſa-

pientib⁹. Quos nominaui Thraſimachũ: pericearchũ: platonem & cæteros.

Rem vt oratores tenuerũt artes omes. necq̧ hãc rhetoricã facultatẽ a rerũ ſciẽtia ſepararint. Copia: rerũ. Gloria dicendi: qa alterũ ex altero ſequit᷑. Qui.n.ſciẽtia p̃ſtat gloria excellit. An vituperatiõis q.d. laudandus tu quidẽ es ſed græci nihilomin⁹ vituperãdi. Occupatiſſima ĩ ciuitate. Hic ſeipſum Cicero occulte laudat. q in ſumma occupatiõe oĩa fuit aſſecutus: q̃ nũc Craſſo attribuit. Alia id ẽ Romana. q.d. illi in græcia vnde omniu; bonarũ artiũ origo; tu Romæ vbi hæ artes ſero cognitæ. Omnib⁹: ꝙ apte oĩa pene priuatoꝝ negocia deuoluũt᷑. Diſtrictus detentus. Vim cognitionẽq̧ .i. rerũ naturã & ꝓprietatẽ. Quũ ſcientia ꝓpter phiam. Exercitatione ꝓpter oratoriã facultatem. Conſilio rurſus ſapiẽtiam. Oratione rhetoricã inuit. Acqſierint nõ nihil addiderint. Tum Craſſus Modeſte ad ea q̃ ille de laudib⁹ ei⁹ dixerat: ꝙ.ſ. aliorum id velit eſſe iudicium.

Artium naturaliter magnarum. Diminutæ: quia diſtribuerunt officia artiu; quaſi varia. Separatione non ſolum artes diſtribuerunt: ſed earum quoq̧ ꝑtes quaſi diuerſas inter ſe diſiunxerunt quaſi coniunctæ non eſſent. Qui pene ne dicam qui omnium ætatis ſuæ princeps fuiſſe perhibetur. Morbis vlceribus quæ corpori ſponte innaſcunt᷑ Euclide. Nobiliſſimus geometres ex oppido Megaris quod eſt ex oppoſito ad iſthmon Socrati contemporaneus. Archimadæ. Qui floruit Syracuſis in omni geometria ante alios laudatiſſimus cuius morte & Plini⁹. in natura. hiſtoria. & Liuius in ſecundo bello punico late deſcripſerũt. Damone aut ariſtoxeno muſiq̇ illuſtres & ariſtoxenus quidem Ariſtotelis auditor fuit. idem teſte Cicer. animam nil aliud atq̧ harmoniam eſſe dixit. Ariſtophane grammatico inſigni. Diſcretas ab aliis alias: quia diſtribuerunt quaſi nomina eſſent cuiuſq̧ officia vt politica œconomica monaſtica ſepararunt q̄ſi diuerſa nec inter ſe coniuncta genere videlicet vel diſtribuerunt artium partes ſepararunt ipſarum artium vim atq̧ naturam. Alius vt euclides geometriam. ariſtoxenes muſicam defereret. Equide; hactenus coniectura probauit deinceps auctoritate probat maiorum: vt minus mirum ſit de græcis. Quæ quide; qa nõ oĩa ꝑtinebãt ad eaꝝ rerũ ſciẽtiam in q̃ nos ſumus. Trãſuerſo quum per medium forum tranſiret. Quod erat inſignæ. Hoc inquit e regione per forũ ambulare ſignum erat profiteri ſe omnibus petentibus conſilium daturos Et pergit alios afferre Romanos qui licet occupati oratores rerum ſcientiam tenebant: ni

nẽq̧ vocaret᷑ ſe copioſiſſime dicturũ eẽ ꝓfit et᷑. iſq̧ p̃riceps ex oĩb⁹ auſus ẽ ĩ cõuẽtu poſcere q̃ de re qſq̧ vellet audire cui tãtus honos ẽ habitus a græcia ſoli: vt ex oĩbus delphis ñ inaurata ſtãtua ſed aurea ſtatueret᷑ ſed ii quos nominaui mľtiq̧ p̃terea ſũmi dicendi oratoers vno tpe fuerũt ex quibus intelligi p̃t ita ſe rẽ hr̃e vt tu Craſſe dicis oratoriſq̧ nomẽ apd̃ antiquos in gręcia maiore q̃dã vel copia vľ gloria floruiſſe. Quo qdẽ magis dubito tibi ne plus laudis an græcis vitupatiõis ſtatuã etiã tribuẽdũ quũ tu in illa lingua ac moribꝫ natus occupatiſſima in ciuitate vľ priuatoꝝ negociis pene oĩbus vľ orbis terræ ꝓcuratiõe ac ſũmi imperii gubernatiõe diſtrictus tantã vim rerum cognitionẽq̧ cõp̃henderis eãq̧ oẽm quũ eius q̇ conſilio & or̃one in ciuitate valeat ſcia atq̧ exercitatiõe ſociaris. Illi nati in litteris ardẽtes his ſtudiis ocio vero defluẽtes non mõ nihil acqſierint ſed ne relictũ qdẽ & traditũ & ſuũ cõſeruauerit. Tũ Craſſus ñ in hac inqt vna Catulle re ſ; in aliis etiã cõpluri bꝫ diſtributiõe partiũ ac ſepatiõe magnitudĩes ſũt artiũ diminute An tu exiſtias quũ eſſet Hippocrates ille Cous fuiſſe tũ alios medicos q morbis alios q̄ vulneribꝫ alios q oculis mederẽt᷑. nũ geometriã Euclide aut archimedæ nũ muſicã Damone aut Ariſtoxeno nũ ipas lr̃as ariſtophane aut callimaco tractante diſcretas fuiſſe vt nemo genus vniuerſũ cõplecteret᷑. aut vt aliuſ aliã ſibĩ partẽ in q̃ elaboraret ſeponeret. Eqdẽ ſæpe hoc audiui de pr̃e & de ſocero meo nr̃os quoq̧ hoĩes q excellere ſapię gloria vellẽt. oĩa q̃ qdẽ tũ hęc ciuitas noſſet ſolitos eſſe cõplecti meminerãt illi ſex. Heliũ. M. vero Maniliũ nos ẽt vidim⁹ trãſuerſo ambulantẽ foro qd̃ erat inſigne eu; qd faceret facere ciuibus oĩbus conſilii ſui copiã: ad quos olim; & ita ambulãtes. & ĩ ſolio ſedẽtes domi: ſic adibat᷑. vt ñ ſolũ de iure ciuili ad eos verũ etiã & filia collocãda de fũdo emẽdo de agro colẽdo de oĩ deniq̧ aut officio aut negocio referretur. Hęc fuit. P. Craſſi illius veteris hęc. T. corrũcani. hæc ꝑaui generi mei ſcipionis prudẽtiſſimi hoĩs ſapiẽtia qui oẽs põtifices maximi fuerũt. vt ad eos de oĩbus diuinis atq̧ hũanis rebus. referretur iidemq̧ & in ſenatu. & apd̃ populũ & in cã amicoꝝ & domi & militiæ cõſiliũ ſuũ fidẽq̧ præ

bilo ſetius q̃ græci. Ambulãtes: e regione fori: vt ſe omnibus e̾ponerẽt cõſulentibꝰ. Referret. i. cõſilia peterenť. De iure ciuili: qa iuriſcõſultus erat. Collocãda filiã collocare emere fundũ: œconomice ſunt Collocare recte in matrimoniũ dare. Vt ad eos: bos viros oſtendit oĩa fuiſſe complexos: Diuinis atq̃ bumanis rebus recte quia dixerat ſapientiã. In ſenatu conſulẽdo. Apud populũ cohortãdo: vľ defen dẽdo. Domi itẽ œconomica. i. vel pace vel bello. Militiæ politica. Aduenticiã quaſi aduenientẽ aliũ

ſtabãt. Quid. n. M. catõi p̃ter bãc politiſſimã doctrinã trãſmarinã atq̃ aduẽticiã defuit nũ qa ius ciuile dicebat cãs ñ dicebat aut qa poterat dicere iuris ſciam negligebat aut quia vtroq̃ ĩ gñe & laborauit & p̃ſtitit nũ pp bãc ex p̃uatorũ negociis collectã grãm tardior ĩ rep. capeſſenda fuit nemo apđ pplm̃ fortior nemo melior ſenator idẽ facile optimꝰ imperator deniq̃ nibil ĩ bãc ciuitate tpibꝰ illis sciri diciue potuit: qđ ille nõ tũ ĩueſtigarit & ſcierit tũ ẽt cõſcpſerit. Hũc cõtra pleriq̃ ad bonores adipiſcẽdos: & ad rẽp. gerẽdã nudi veniũt atq̃ inermes nllã cognitiõe rerũ nllã ſcĩa ornati. ſin aliquis excellit vnꝰ e mľtis effert ſe vnũ aliqd affert aut bellicã virtutẽ aut vſuq̃ aliquẽ militarẽ q̃ ſane nũc qdẽ obſoleuerũt aut iuris ſcĩaq̃ ne eiꝰ qdẽ vniuerſi. Nã põtificiũ qđ ẽ cõiũctũ nẽo diſcit aut eloquẽtiã quã ĩ clamore & verborũ curſu poſitã putãt. Oĩm vero bonarũ artiũ deniq̃ virtutũ ĩparũ ſocietatẽ cognationẽq̃ ñ norũt ſ; vt ad grecos referã orõnẽ qbꝰ carere ĩ boc quidẽ ſmonis gñe ñ poſſumꝰ nã vt virtutis a nr̃is ſic doctrine ſũt ab illis exẽpla repetenda: ſeptẽ fuiſſe dñr vno tpe q ſapiẽtes babereñ & vocareñ. Hi oẽs p̃ter Mileſium tbalẽ ciuitatibꝰ ſuis p̃fuerũt. Quis doctior iiſdẽ illis tpibꝰ aut cuius eloqntia lr̃is ĩſtructior fuiſſe traditur. q̃ piſiſtrati. q p̃mus. Homeri libros confuſos antea ſic diſpoſuiſſe dr̃ vt nũc babemus Non fuit ille quidẽ ciuibus ſuis vtilis: ſed ita eloquẽtia floruit: vt lr̃is doctrĩaq̃ p̃ſtaret. Quid Pericles qđ cuius dicẽdi copia ſic accæpimus vt quũ contra volũtatẽ atbeniẽſiũ loqreť p ſalute p̃riæ ſeuerius tñ idip̃m qđ ille contra pplares boĩes diceret pplare oĩbus & iucũ dũ videreť. Cuius ĩ labris veteres comici ẽt quũ illi malediceret qđ tuq̃ atbenis fieri licebat leporẽ bitaſſe dixerũt tãtãq̃ in eo vĩ fuiſſe vt ĩ eorũ mẽtibꝰ q audiſſent q̃ſi aculeos quoſdã relinq̃ret at bũc ñ clamator aliqs ad clepſydrã latrare docuerat ſ; vt accæpimꝰ. Clazomenius ille Anaxoras vir ſũmus ĩ maxĩarũ rerũ ſcĩa. Itaq̃ bic doctrina conſilio eloqntia excellẽs

de. Conſiliũ ſuũ fidem q̃ q̃ſtũ ad mores ciuiles cõponendos. Tranſmarinã peregrinã: Præſtitit non modo laborauit ſed laborãdo p̃ſtitit. Fortior populo pſuadens Senator: ſententiã dicens. Temporibus illis modicæ litteraturæ. Conſcripſerit vt librũ de originibus romanis: & plæraſq̃ orationes. Nudi ſcientia. Inermes. cognitiõe. Effert extollit. Vnũ aliquid ex bis que ſimul omnia maiores complectabanť. Bellicã vt ſit optimus imperator. Vſum aliquem vt ſit ſtrenuus miles. Quæ ſanæ q̃uis ſingula ſingulis diſcant omnia tamen ab vſu fere ceciderunt. Obſoleuerunt: deſuetudine deceſſerũt. In clamore. Quia declamationes tantũmodo exercent: vbi vocem meliorem reddunt & linguæ volubilitatem. Societatem. quia p ſcientia pbiloſopborum vnius artis ſcientia abſq̃ aliis omnibus plene teneri non poteſt. Sed vt ad græcos q̃ omnium rerum ſcientia coniuncta ſit exemplũ docet a græc' eſſe ſumendum. Referam quia primum de de græcis dicere cœpit. In boc: vbi de pbiloſopbia tractatur. Virtutis rerum q̃ in actione conſiſtunt. Doctrinæ quæ in cognitione verſanť. Hi oẽs: omnes vel tyranni vel principes ciuitatum. Homeri libros. Quos per ordinem litterarum compoſuit: ſed diuerſis temporibus editi poſt aliquod tempus cõfuſi ſunt. Eos piſiſtratus ſumma diligentia exquiſitos in ordinẽ digeſſit: quũ diſperſos collegiſſet Vnde etiam appellauit. Non fuit ciuibus ſuis vtilis quos tyrãnide oppræſſit. Quid pericles. Qui dux fuit inclitus Pbyloſopbuſq̃: & orator inſignis atq̃ anaxagoræ diſcipulꝰ rexitq̃ rempubli. Atbenienſium quadraginta annis: vt ſupra diximus Vt quũ Nagna vis eloquentiæ: cui aſſentirẽt etiam bi contra quos diceret. Cuius in labris alia ratio eloquentiæ Periclis. At bunc propoſitum claudit tantos viros non didiciſſe a ſopbiſtis. Ad clepſidrã Vas equæ plenuq̃ crebris & minutis foraminibus perforatum: quod apertum præfinibat oratori tempus dicendi: quo ad fluxiſſet aqua omnis: & dicitur quod eſt furor: & quod eſt aqua. Anaxagoras Clazomenius. Qui patrimonio omni ſuis relicto: ſe ad rerum naturam ſpeculandam: contulit: Eratq̃ viginti annorum in Xerxis tranſitu. & ſeptuagintaduobus vixit. Itaq̃ quoniam non a ſopbiſta: ſed a pbiloſopbo orator

ſumus. Doctrina ꝓpter cognitionẽ. Cõſilio ꝓpter prudentiã. Eloquẽtia: ꝓpter facultatẽ. Et vrba-
nis qa bello: & pace p̃fuit ciuib⁹ ſuis. Critias Alcibiades: de his ꝓbus Aemilius & Plutarchus mlta re
tulerũt. Dionẽ Syracuſiũ Nã plures diones fuere. Linguæ eloquẽtiæ. Animi ac virtutis .i. virtutem
animi. Aliis ne igit̃ artibus Exempla ꝓponit græcoꝝ q & ſcire & dicere conſecuti ſunt vt duo hæc con
iũcta probet. Igit̃ quãdoquidẽ oſtendim⁹ dionẽ fuiſſe inſtructũ rõne dicẽdi & cognitione reꝝ. Aliis
q.d. nõ aliis ſed iiſdẽ Nã interrogatiue ꝓ
fert̃. Timotheũ. hic a p̃re acceptã gl̃iaz
mult[?] auxit v̄tutib⁹ Fuit autẽ diſert⁹ ipi
ger laborioſus rei militar[?] perit⁹. Pytha
gore⁹ ille Lyſias De Lyſia ſuperi⁹ dixim⁹
ex teſtimonio Quintiliani. Oĩs græciæ:
quia eius auctoritate vſi ſunt thebani ex
ules quũ a ſeruitute patriam vendicarũt.
Thebanũ epaminũdã: polimii filiũ ſum-
mũ philoſophũ inter primos græciæ du
cem habitũ. Fuit autem in primis ſtudio
ſus audiendi iniuriarum patientiſſimus.
Ageſilaum victoriis clarum vt ſocrates
facta optione: Cimonis libertatẽ & age
ſilai victorias delegerit. Philolaus fuit
Crotonita phũs pythagoricus Moritur
ſuſpectus de molitione tyrãnidis. Ita-
liæ græciã. Illam partẽ dicit q̃ quondam
magna græcia ẽ appellata circa Metapõ-
tum & Heracleam. Omniũ rerũ id eſt
diſciplinarũ q̃ liberales ſunt. Qui vel-
let & eo quum facultatem adeptus eſſet
non ſolum dicendi ſed etiam cognoſcen-
di. Accepiſſent didiciſſent. Ingenio na
tura hoc loco nam aliter non procedit.
Ipſe Ariſtoteles. Inanem: inutilem
quæ nec publice nec priuatim ꝓdeſt: qa
nec rempu. nec ſuã aliquis defendat hoc
eſt quietum diſputãdi genus. Ille eñ
ait turpe ſibi. Verſus ennii quem philo-
ctetes dixiſſe introducitur quum barba-
ros orare vidiſſet ſe cum barbaris tacere
dixit. Doctrinam philoſophiæ. Om
nem rerumq;. id eſt omnium artium diſ-
ciplinam. Sapientiſſimum regem philip
pum Extat epiſtola philippi ad Ariſtote
lem qua ſe non tam lætari dicit ꝙ ſibi na
tus ſit Alexander q̃; ꝙ Ariſtotelis tem-
porib⁹ natus ſit cuius præceptis & inſti-
tutis imbui poſſet. Infantiam quaſi fa
ri non poſſit infans. Prudentiã cogni
tionem reruz. Stulticiam: loquacem ſine
prudentia. Sin quærimus ita cõclude
bat Craſſus neq; prudentiam ſine eloq̃n
tia nec hãc ſine illa ſtare poſſe. Sed tamẽ
indiſertuz prudentiam præponebat ſtul-
te eloquentiæ. Nunc dicit Si quærat̃ qſ
nam ex his qui doctrinam profitẽtur ſit
præferendus primas partes oratori con-
cedas iccirco ꝙ orator perfectus ſine phi
loſophia eſſe non poſſit philoſophus ſi-
ne eloquentia poſſit. Doctoribus ma-
thematicis philoſophis: & dyaleticis.
Hoc propter hoc Si inquit volũt eun
dem philoſophum eſſe & oratorem: nul
la nobis eſt cum illis contentio: ꝙ ſi alte-
rum ab altero ſeparant. hoc nos illis præ
ſtamus quod orator philoſophiam aſci-

quadraginta annos p̃fuit athenis: & vrbanis eo
dem tp̃e et bellicis reb⁹. Quid critias: qd alcibia
des ciuitatib⁹ ſuis qdẽ nõ boni ſ; certe docti atq;
eloq̃ntes nõne ſocraticis erãt diſputationib⁹ eru
diti. Quis dionẽ ſyracuſiũ doctrinis oĩbus expo
liuit nõ Plato atq; eũ idẽ ille nõ linguæ ſolũ verũ
etiã aĩ ac virtutis mgr̃ ad liberãdã patriã ĩpulſit
inſtruxit armauit aliis ne igit̃ artibus hũc dionẽ
in ĩſtituit Plato. aliis iſocrates clariſſimũ viruz ti
motheũ canonis p̃ſtãtiſſimi ĩpatoris filiũ ſũmũ
ĩpm ĩpatorẽ hoĩemq; doctiſſimũ. aut aliis pytha
gore⁹ ille Lyſias thebanũ Epaminũdã haud ſcio
an tunc ſũmũ viꝝ vnũ oĩs grætię aut xenophon
ageſilaũ aut philolaus Architã tarentinũ aut ipe
pitagoras totã illã veterẽ italię greciã q̃ quondã
magna vocitata ẽ. Eq̃dẽ nõ arbitror ſic.n. video
vnã quandã oĩm rerũ q̃ eẽnt hoĩe erudito dignę
et eo q in rep. vellet excellere fuiſſe doctrinã quã
q accepiſſent ſi iidẽ ingenio ad ꝓnũciãdũ valuiſ
ſent: & ſe ad dicẽdũ quoq; nõ repugnãte natura
dediſſent eloquẽtia præſtitiſſe. Itaq; ipſe ariſtote
les quũ florere iſocratẽ nobilitate diſcipulorũ vi
deret ꝙ ipſe ſuas diſputatões a cauſis foreſib⁹ &
ciuilib⁹ ad inanẽ ſermonis elegantiã trãſtuliſſet
mutauit repẽte totã formã ꝓpe diſciplinę ſuę ver
ſumq; quedã Philotetæ paulo ſecus dixit ille.n.
turpe ſibi ait eẽ tacere cũ barbaris hic aũt quũ ſo
cratẽ pateret̃ dicere. Itaq; ornauit & illuſtrauit
doctrinã illã oẽm rerũq; cognitõnẽ cũ orõis ex
ercitatiõe cõiũxit. Neq; vero hoc fugit ſapiẽtiſſi
mũ regẽ philippũ q hũc Alexãdro filio doctorẽ
aierit a quo eodẽ ille & agendi accipet p̃cepta &
loq̃ndi: nũc ſiue q volet eũ phm̃ q copiã nobis re
rũ orõiſq; tradat p me appellet oratorẽ licet ſiue
hũc oratorẽ quẽ ego dicã ſapiam iunctã hr̃e elo
quẽtiæ phm̃ appellare malit non ĩpediã dũmõ
hoc cõſtet neq; infantiã eis q rẽ norit ſed eã expli
care dicẽdo ñ queat neq; inſciam illius. cui res nõ
ſuppetit verba nõ deſinit eẽ laudandã quoꝝ ſi al
terũ ſit optãdũz mali æq dẽ indiſertã prudẽtiã: ꝙ

ſtulticiã loquacẽ. Sin quærimus qd vnũ excellat: ex
oibus doctorib⁹ oratori palma dãda ẽ quẽ ſi patiũť
eundẽ eẽ phũm ſublata cotrouerſia ẽ. Sin eos diſiun
gent hoc erũt inferiores ꝙ ĩ oratore pfecto ineſt oĩs
illoꝝ ſcĩa ĩ phõꝝ aũt cognitõe: nõ cõtinuo ĩeſt eloqn
tia: q̃ q̃uis cõdẽnať ab his neceſſe ẽ tñ aliquẽ cumu
lũ illoꝝ artibus afferre videať. Hæc quũ Craſſus di
xiſſet parũper & ipe cõticuit & a cæteris ſilentiũ fuit
Tũ Cotta. Eqdẽ inqt Craſſe: non poſſũ queri: qd
mihi videare aliud qddã: & non id qd ſuſceperis di
ſputaſſe: plus eñ aliquãto attuliſti q̃ tibi eẽt tributũ
a nobis: & denũciatũ. Sed certe vt hæ partes fuerũt
tuæ de illuſtrãda orone vt diceres & eras ipſe iam in
greſſus: atq̃ in quattuor ptes oẽm orationis laudem
deſcripſeras: quũq̃ de duabus primis nobis qdeꝫ ſa
tis: ſꝫ vt ipe dicebas: aceleriter exigueq̃ dixiſſes du
as tibi reliquas feceras: queadmoduꝫ primũ ornate
deinde etiã apte dicerem⁹ quo cũ ingreſſus eẽs repẽ
te te q̃ſi q̃dã æſtus ĩgenii tui pcul a terra eripuit atq̃
in altũ a cõſpectu pene oĩm diſtraxit. Oẽm.n. rerum
ſciam cõplexus non tu qdẽ eã nobis tradidiſti: neq̃
eñ fuit tã exigui tpis ſed apd hos qd pfeceris neſcio
me totũ qdẽ in academiã cõpuliſti in q̃ veli ſit illd qd
ſæpe poſuiſti vt nõ neceſſe ſit cõſumere ætatẽ atq̃ vt
poſſit is illa oĩa cernere q tantũmõ aſpexerit ſed etiã
ſi ẽ aliquãto ſpiſſius aut ſi ego ſũ tardior pfecto nũq̃
cõqeſcã neq̃ defatigabor anteq̃ illoꝝ ancipites viaſ
rõneſq̃ & p oĩbus. & cõtra oĩa diſputãdi pcepero.
Tũ cæſar. Vnũ inqt me ex tuo ſmone maxĩe craſſe
cõmouit qd eũ negaſti. q nõ cito qd didiciſſet vnq̃
oĩno poſſe pdiſcere: vt mihi ñ ſit difficile piclitari &
& aut ſtatĩ pcipe iſta q̃ tu verbis ad celũ extuliſti aut
ſi nõ potueri tps nõ pdere quũ tñ his nr̃is poſſim eẽ
cõtẽtus. Hic Sulpiti⁹. Ego vero inqt craſſe: neq̃ Ari
ſtotelẽ iſtum neq̃ Carneadẽ nec phõꝝ quẽq̃ deſide
ro vl' me licet exiſtimes deſiderare iſta poſſe pdiſcere
vel id qd facio contẽnere mihi rerũ foreſiũ & cõium
vulgar' hec cognitio ſatis magna ẽ ad eã quã ſpecto
eloqntiã ex q̃ ipa tñ pmſta neſcio q̃ tũ deniq̃ quũ cã
aliq̃ q̃ a me diceda eſt deſiderat qro: q̃obrẽ niſi forte
es iã defeſſus & ſi tibi nõ graues ſum⁹ refer ad illa te
q̃ ad ipius orõnis laudẽ ſplẽdoreq̃ ptinẽt. q̃ ego ex
te audire volui ñ vt ſperarẽ me eloqntiã cõſeq poſſe
ſꝫ vt aliqd addiſcerẽ. Tũ Craſſus puulgatas res req

ſcit: phs eloquentiã relinquit. Quæ
q̃q̃ contẽnať: eloquentiam tam &
ſi negligant pdeſſe nõ negat: hoc p
pter Platonem in Gorgiã dicit. Cæ
teris: qui aderant:

TVM COTTA. Tercium caput
vbi repoſciť: vt de duabus partib⁹
dicat quas intermiſerat. Et non id
qd ſuſcepis: pmiſeras de elocutiõe
qum interim de his diſputaſti: quæ
pfecto ineſſe debeant oratori. At
q̃ in quatuor eleganter latine: orna
te apte congruenterq̃ dicere. Cele
riter exigueq̃: quia ſuccincte & bre
uiter craſſus eas ſe attigiſſe dicebat
Ornate: cum dignitate. Apte: cõ-
poſite. Quaſi quidam æſtus: tranſ
latio a tempeſtate quum nauem vix
dum portu ægreſſiam: procella in
profundum rapit. Aeſtus: quo te
magis in altum capeſſas tanto ma-
gis æſtus te referet. A conſpectu
omnium: vt nauis a portu in altum
prolata videri vix poteſt ſic tu ab in
ceptis in maiora progreſſus plane
intelligi non potes. Profeceris:
neſcio quantum profeceris apud
hoſce auditores meos. In acade-
miam: feciſti vt totus viderer in aca
demia verſari. Spiſſius obſcuri-
us: ſicut ẽ diuerſo liquidius clarius.
Tardior: hebetior. Pro omnib⁹:
& contra omnia vt academici profi
tentur de re pppoſita in vtranq̃ par-
tem dicere. Tum cæſar Cotta que
ſtus eſt: q̃ a propoſito digreſſus ſit
Craſſus: Cæſar autem philoſophiã
dixerit: aut cito diſci aut oĩno nõ di
ſci. Tum poſtq̃ dixit Cotta. Qd
tu: quod ab oratoribus percipitur.
Periclitari: de ſpe cadere. Contẽ
nere: quia etiã ſi perdiſcere poſſem
ea tñ paruifacerẽ. Rerũ forenſium
cauſaꝝ foreſiũ. Cõmuniũ: vulgariũ
Ex qua ſcilicet ipſa cognitiõe vul
gari. Q̃obrem: quãdoquidem ſa-
tis eſt mihi vulgaris iſta cognitio.
Defeſſus: dicendo. Graues mo-
leſti ad illa id eſt ad elocutionẽ. Nõ
vt ſperarem: magnitudine ipſa.

TVM CRASSVS. In hoc capite
Craſſus tandem illuſtrande oratio-
nis rationem proſequitur. Docuit
rhetor. Inſtituit: ſophiſta. Scriptũ
reliquit ſcilicet ſcriptor. Minuta-
rum rerum: quæ vulgo præcipiunť
Nobis ſimpliciter: dicitur id eſt q̃
verba iungãtur inter ſe: & item ſim-
pliciter ponantur. Verborum exor
natio incipit duobus modis: ſimpli
citer & coniuncte. Propria: ſuæ cu
iuſq̃ rei. Et certa diffinita quodã-

modo:ac deſtinata. Pene vna nata
res qdẽ prius nate ſũt: ſed cõtinuo
nomẽ ſortitæ ad nomẽ ab origĩe im
poſitũ ꝓpriũ eſt: vt de ligno arbor.
Trãſferũt: vt herbas pubeſcere: &
iuuenes florere dicimꝰ. Abiecta:
vel ſordida:hũilia. Obſoleta vl' de
ſueta:ſordida & obſcura. Lectis: ꝑ
electis: quod opponitur abiectis: il
luſtribꝰ vero obſoletis. Sed in hoc
verborum:elocutionẽ diuiſit in ver
ba:& res. Verba autem propria &
impropria dixit. Propria aut certa:
quaſi rerum vocabula cum ipſis pe
ne nata. Impropria vero autem que
transferuntur:aut quæ nouantur.
Primo igitur de ꝓpriis docet. De
lectus:ac ſi diceret: vtendum quidẽ
propriis:ſed oratori nõ omnia quæ
propria ſunt:accomodantur. De
lectus:aut apta ſint atq; concinna.
Conſuetudo:exercitatio: quia q
bene loqui cõſueuit:verba facile de
ligit meliora. Aliquis:pro aliqui
bus. Perpenditur:examinatur:ꝑ
cipitur & cognoſcitur. Quaſi na
turali: quia bona ſint an non natu
raliter diſcernimus. Non magna
laus:quia naturale eſt. Verum q̃q;
uis electio verborum facilis:ſit in ea
tamen orationis omnis ornatus ni
titur. Solum ſuſtentaculum. Sed
quando natura id ſua ſponte offert
non magnopere indiget præceptio
ne. Ad illuſtrandam atq; exornã
dam.id eſt ad illuminandã ac poliẽ
dam. Inuſitata: quod ſit vniuſcuſ
iuſq; genus. Priſca:antiqua. Iã
diu intermiſſa: vt duit: pultat: exal
tant. Poetarum:nam horum libe
rior eſt ſermo. Tamen raro: his
etiam orator non incõmode vtetur
modo raro. Qua tempeſtate:non
diffinit antiquitatem vnde poſſu
mus verba in conſuetudinem trahe
re ſed dicit ſe nõ fugere quominus
dicat qua tempeſtate:pro quo tem
pore:quod Lelius quaſi nimis anti
quũ & obſoletũ abhorrebat. Hæc
autem quæ nunc traduntur a Cice
rone:præcipiuntur etiam a Quinti
liano. Prolem:ſtirpem quia videt
tur antiqua. Effari:eloqui. Nun
cupari:nominari. Rebar:opinabar
arbitrabar:exiſtimabam. Grandior:
amplior:ſublimior. Antiquior:di
gnior. Nouantᷣ:hactenus de inuſi
tatis:nunc de nouis dicit. Ab eo q
dicit:noua ſũt quæ ipſe parit orator
Nouãtᷣ noua introducũtᷣ. Cõiũ
ctõe ex ſimplicibꝰ fit cõpoſitũ: vt ex
pectorat.i.euomit. Pauor:qui facit
hoĩes cõſilii & rõis iopes. Malicies
ſubaudi ſectari. Verba.ſ.expectorat
& verſutiloq̃s. Nata:ſpõte:natura.
Cõiũctõe:cõpoſitõe:vt ſupra. Indi

ris inqt & tibi nõ incognitas Sulpiti. Quis.n.ẽ iſtõ
gñe non docuit nõ inſtituit nõ ſcriptũ eẽ reliqt? Sed
gerã tibi morẽ & ea dũtaxat.q̃ mihi nota ſunt breui
ter exponã:tibi cẽſebo tñ ad eos:q auctores:& inuẽ
tores ſunt harũ ſane minutarũ rerũ reuertẽdu;. Oĩs
igitᷣ orõ conficitᷣ: ex verbis quoꝝ primũ nobis ratio
ſimplr videnda ẽ:deĩde cõiũcte:nã ẽ qdã ornatus orõ
nis:q ex ſinglĩs verbis ẽ: alius q ex cõtinuatis coniũ
ctiſq; conſtat. Ergo vtemur verbis aut iis: q̃ ꝓpria
ſunt: & certa:q̃ſi vocabula rerũ: pene vna nata cũ re
bus ipis:aut iis q trãſferuntᷣ: & q̃ſi alieno in loco col
locãtur aut iis q̃ nouamꝰ:& facimus ipi. In ꝓpriis ẽ
igitᷣ verbis illa laus oratoris. vt abiecta atq; obſole
ta fugiat lectis atq; illuſtribus vtatᷣ in quibus plenũ
quiddã & ſonãs eſſe videatᷣ. Sed ĩ hoc verboꝝ gñe
ꝓpriorũ delectus ẽ hñdus quidã at; is auriũ quodã
iudicio ponderãdus. ĩ quo cõſuetudo ẽt bñ loq̃ndi
valet plurimũ. Etiã hoc qđ vulgo de oratoribus ab
impitis dici ſolet. bonis hic verbis. aut aliqs ñ bonis
vtitᷣ: ñ arte aliq̃ ꝑpẽditᷣ: ſ; quoda; q̃ſi naturali ſẽſu iu
dicatᷣ in quo ñ magna laus ẽ euitare vitiũ: q̃q̃ ẽ ma
gnũ. Veꝝ iã ĩ hoc q̃ſi ſolũ quoddã atq; fundamẽtũ ẽ
verborũ. vſus. & copia bonoꝝ. S; quid ipe ędificet
orator: & ĩ quo adiũgat artẽ id eẽ nobis q̃rẽdu; atq;
amplificãdũ videtᷣ. Tria ſunt igr̃ ĩ verbo ſimplici: q̃
orator afferat ad illuſtrãdã at; exornãdã orõnẽ: aut
inuſitatũ verbũ aut nouatũ aut trãſlatũ ĩuſitata ſunt
priſca fere: ac vetuſta: et ab vſu quotidiani ſmonis iã
diu q̃ ſũt ĩtermiſſa: poetarũ licẽtia liberaliora q̃ nr̃a:
ſed tñ raro h; ẽt ĩ orõne poeticũ aliqđ verbũ dignita
tẽ. neq; illđ fugeri dr̃æ vt Lelius. q̃ tẽpeſtate penus ĩ
italiã venit. nec ꝓlẽ aut ſobolẽ. aut effari aut nũcupa
ri aut vt tu ſoles catulle ñ rebar aut opinabar: & alia
multa quibꝯ loco poſitis grãdior at; antiquior orõ.
ſæpe videri ſolet. Nouantᷣ aũt verba q̃ ab eo qui di
cit ipſo gignuntᷣ aut fiũt vl' cõiũgẽdis verbis. vt hęc
Tũ pauor ſapĩam oẽm mihi ex aĩato expectorat nũ
nõ vis hꝰ me verſutiloq̃s malicias. videtis.n. & verſu
tiloquas malicias & expectorat. & ex cõiũctiõe fa
cta eẽ verba ñ nata. vel ſępe ſine cõiũctione verba no
uãtᷣ. vt ille ſẽſus diſertꝰ ĩdigenital'. vt baccaꝝ vberta
te ĩcurueſcere. Tertiꝰ ille modus trãſferẽdi verbi la
te pt;: quẽ nccĩtas genuit. ĩopia coacta et ãguſtiis pꝰ
ãt delectatio iucũditaſq; celebrauit. nã vt veſtis frigo
ris đpellẽdi cã repta prĩo. pꝰ hr̃i cœpta ẽ ad ornatũ ẽt
corpiſ. et dignitatẽ. ſic & hi trãſlatio ĩſtituta ẽ ĩopię cã

genitales:& interguſcere:Hæc nō cōpoſita.ſed deriuata. Tercius ille de ꝓpriis dixit & inuſitatis. ſiue ouis nunc de tranſlatis ꝗ neceſſitate ſumunt̃ & ornatu. Inopia:ꝓpriorum verborū.ſ. Poſt aūt.i.or nandi gr̃a. Nam vt veſtis:Pulchra ſimilitudo. Veſtes primū neceſſitati:poſtea etiā cultui deſeruierunt. Gemmare:vites cū oculos oſtēdūt:a gēma ſumptū:ab inaīa ad inaīam. Luxuriē:ſupabundantiam:vt Vir. Luxuriē ſegetū:ab aīata ad inaīam:ſicut etiā lætas.i.fœcūdas:Idem poeta quid faciat lætas ſegetes

frequētata delectationis:nā gēmare vites:luxuriē eē i herbis lætas ſegetes etiā ruſtici dicūt:qđ em̄ declarari vix verbo ꝓprio pt:id trāſlatū quū eſt dictū:illuſtrat id qđ intelligi volum⁹ eius rei quā alieno verbo poſuimus:ſilr̃itudo. Ergo hæ trāſlationes q̄ſi mutationes ſunt:quū qđ non habes aliūde ſumas. Ille paulo audaciores ꝗ nō inopiā indicāt:ſ; orōni ſplēdoris aliqd accerſunt. Quarū ego qd vobis:aut inueniēdi rationē:aut gn̄a ponā ſilr̃itudis ē ad verbū vnū contracta breuitas:qđ verbū i alieno loco tāꝙ i ſuo poſitū ſit:ſi agnoſcet̃ delectat:ſi ſilr̃e nihil h; repudiat̃. Sed ea trāſferri.oportet:ꝗ aut clariorē faciūt:rē vt illa oīa:ihorreſcit mare tenebrę cōduplicāt̃ noctiſq; et nimbū occeat nigror flāma int̃ nubeſ coruſcat cœlū tonitru cōtremit:grādo mixta imbri largifico ſubita p̄cipitās cadit:vndiq; oēs vēti erūpūt ſæui exiſtūt turbines:feruit ęſtu pelagus:oīa fere quo eēnt clariora trāſlatis ꝑ ſilr̃itudinē verbis dicta ſunt:aut ꝙ ſignificet̃ magis res tota:ſiue facta alicui⁹:ſiue conſilii:aut min⁹:vt ille q occultaret rē cōſulto:ne id qđ ageret̃:itelligi poſſit:duob⁹ trāſlatis verbis ſilr̃itudie ipa idicat:qn̄ q dē iſta circūueſtit dictis:ſepit ſedulo. Nōnūꝙ & breuitas trāſlatiōe cōficit̃:vt illud:ſi telū manu fugit iprudētia teli miſſi breuius ꝓpriis verbis exp̄mi non potuit:ꝙ ē vno ſignificata trāſlatis:Hoc i gn̄e ꝑ ſæpe mihi admirādū videt̃:qd ſit ꝙ oēs trāſlatis & alienis magis delectāt̃ verbis:ꝙ ꝓpriis:& ſuis. Nā ſi res ſuū nomē & vocabulū ꝓpriū non h; vt pes i naui:vt nexus quo libra agit̃:vt i vxore diuortiū:neceſſitas cogit qđ ñ hēs:aliūde ſumere ſ; i ſuoꝝ verboꝝ maxīa copia tñ hoīes aliena mlto magis:ſi ſūt rōne trāſlata delectāt. Id accidere credo vl' qđ igenii ſpecimē ē qddā trāſilire añ pedes poſita:& alia lōge repetita ſumē vl' ꝙ is q audit alio ducit̃ cogitatōe:neq; tñ aberrat:ꝗ maxīa ē delectatio vl' ꝙ i ſinglis verbis res ac totū ſilr̃e cōficit̃:vl' ꝙ oīs trāſlatio:ꝗ q dē ſūpta rōe ē ad ſēſus ipos admouet̃:maxie ocloꝝ q ē ſenſus acerrim⁹

Qđ em̄ vt vitis oculis ꝓpriū verbum nō habet:ſed ꝑ tranſlationē a gēma illuſtrat̃:qđ ꝑ ſe latet. Quid:ac ſi diceret:ſcitis etiā me tacēte. Inueniēdi rōnem:qd ſit in tranſlatōe ſeruandū. Genera:qtuor.ſ.ab aīatis ad aīata:ab inanimis ad inania:ab aiatis ad inaīa:ab inaīs ad inaīata. Cōtracta:coacta. Si agnoſcet̃ vt gēmare vites. Sic em̄ recta eſt tranſlatio quū verbū aliūde ſumptū ſilr̃itudinē habet cū eo ad qđ ſumit̃. Sed ea transferri oportet. Nūc docet qbus de cauſis trāſlatiōe vti ſoleamus. Inhorreſcit mare aſperū fit & horridū. Tenebræ cōduplicāt̃ a veſte ſumit̃. Occeat:aīalis ē:nox & nimbi inaīa. Flama:nec ignis aīatus:nec ſplēdor e nubibus erumpēs. Præcipitans:aīati eſt p̄cipitē eſſe. Eſſent claiora aut clarificāde rei cā. Occultaret:cōſilio q de induſtria id agebat ne intelligeret̃. Circūueſtit dictis:ab inaīa ad animatā. Circūueſtit:circūuenit. Sepit:tetigit qđ anio agitauit aliter dicit:aliter ſentit. Nōnunꝗ & breuitas.i.tranſlatōe quū breui⁹ aliqd exprimit̃. Breuitas:coacta primū breuitatis cā docet fieri tranſlationē. Telū manu fugit:exprimit̃ telum temere emiſſum. Vno.i.fugit. Hoc in genere:mirū inquit ꝙ hoīes tranſlatis:nonnunꝗ magis delectent̃ ꝗ propriis. Nomen & vocabulū:nomen ꝓpriis:vocabulū appellatiuis aſcribūt. Vt pes in naui:pes qui dr̃ in naui:certū nomen nō habet:qui tunc fieri dicit̃ quñ nauita porrecto pede:rudētes intendit:vt elata vel ventorū flamina concipiant:vt vna omnes fecere pedem. Nexus:qui ꝑ libram agit̃. Boetius in topicis hoc explicat quemadmodū ſupius expoſuimus. Diuortium:viri & vxoris ſeparatio:ꝗ ſi in diuerſas partes verſio a diuertentibus aliorſum ſumit̃. Ratione:de qua inferius dicet. Specimen:exprimentū:documentum. Vnde Virgi. Tale dabit ſpecimen. Ante pedes poſita.i.tranſilire verbum:quod eſt ex eo compoſitum. Ducit̃:delectat̃. Alia:ꝗ pertineat ad id de quo loquimur. Tamen ꝗuis in aliam cogitationē incidat qui audit. In ſigniculis:notabilibus. Res qua de agitur. Totū ſimile:quia ſimilitudo quædam eſt inter rem & verbum:de quibus agit̃. Nam res & verbū totū ſunt. Ad ſenſus ipos. Nam oīs tranſlatio ſenſib⁹ admouet̃. Odor narium:id eſt iocūditas. Mollitudo:tactus. Dulcedo:guſtus:vt acriora. Nihil eſt em̄ in rerū natura:Senſus ꝓpria cuiuſq; rei noīa ꝑ trāſlationē ad alia ſumi:vt limen nō ſolū in

greſſus boſtii ſed principiũ alicuius rei:
vt in limine vitæ extinctus eſt. Vnde em̃
a quocunq; põt duci ſimilitudo:ab eodẽ
etiã tranſlatio:ſed illa ab oĩbus:ergo hec
etiã. Jtidem:ex eodẽ. Fornicis:arcus in
ædificio. Spbæra:ſpbæricũ eſt em̃ cœlũ

Viue Vlyxes:exemplũ tranſlationis:
animũ ad oculorũ ſenſum erigentis:Nã
de aliis ſenſibus ſatis dixit: & eſt recta
tranſlatio. Vlixes oraculo accepto fore
vt vbi domũ tetigiſſet occũberet: moue
bat᷑ a quodã:vt viuere quantũ ei liceret:
& poſtremũ ſolis ſplendorẽ oculis bau‑
riret. Rape:neq; em̃ oculis rapimus:ſed
manu. Poſtremũ:ac ſi diceret mors in‑
ſtar.ſc; a Tbelegono ipſius & Circes fi‑
lio. Non dixit cape:boc em̃ verbũ mo‑
ram præ ſe fert:quia ſenſim capimus ali
quid:ideo ſpem aliquã viuenidi attuliſ‑
ſet. Q d ante dixerat dum licet:ac ſi dice
ret paulopoſt non licebit. Siſ̃e:ſimilitu‑
do. Sirtim:de eluone dici põt:qui patri
moniũ exbauſit:vel certe pniciem innu‑
it:nam ſyrtibus naufragiũ fit. Scopulũ:
item ad viſum refert᷑: ſicut cbarybdis ad
auditum etiã vtrunq;: cbarybdis aurem
tranſlatiue voratorẽ oſtẽdit. Feriat:per
cutiat. Ad quas:quia ſiſ̃itudo tranſlati
onis cogitionem audiẽtis magis ad ali‑
as res cõfert q̃ quæ audiunt᷑. Caſtratã:
priuatam:& orbatam:rem offert obſcœ‑
nam. Glauciã:ſenator flagitioſus. In
vtroq;:caſtrata & ſtercore. Nolo aliud vi
tium qđ vitandũ eſt in tranſlatione. Co
meſſatiõis:Comeſſatio luxurioſum cõ‑
uiuiũ Cice. p Murena. Non amor: non
comeſſatio:nõ libido. Si ergo tempeſta
tem dicas comeſſatiõis:maius eſt q̃ qđ
exprimere vis. Satis eſt aũt dicere iactu‑
ram comeſſatõnis. Nam comeſſatio mi
nus eſt q̃ tempeſtas. Rectius calamitas
tempeſtates. Anguſtius.id eſt minus
ſignificationis. Illud ꝓpriũ:quia trãſla
tio fit ſignificãdi gratia vel demõſtrãdi:
ꝙ ſi tabnutares ꝓ vetares poneret᷑ trãſ‑
latum minus ſignificaret q̃ ꝓprium:a ſi
militudine reſpuẽtis aliquid capite. Ne
contagio:vt ſiquis infœliciſſimus ſe adi‑
ri nolit ne quem ſua miſeria quaſi pollu‑
at:ſicut de Timone legimus. Vmbra:
quaſi ſpiritus ipſe infœlix fit. Verecun‑
da:pudens. Vt ita dicam pupillũ:Hoc
verbo propoſito (vt ita dicam) Lenior
fit tranſlatio pupilli q̃ ſuperius vbi di‑
xit ſenatum orbum relictum ſine bac p̃‑
latione (vt ita dicam) Hoc idem Quin‑
til. interponẽdũ dicit:quũ verba minus
ꝓpria admittimus. Præcario:precibus
cõmota. Vi p vim. Modus aũt nullus.
Hic laudat trãſlationẽ quæ ſingulis ver
bis ineſt:ꝙ ornatior eſt ſicut verecũdior.

Nam illud:boc quidẽ a ſupiore deri‑
uat᷑:ſed illud in ſingulis verbis boc i plu
ribus ꝙ cõtinẽtibus verbis. Et in ſupio‑
ri verbũ a ſua in alienã trãſit ſignificatio

Nã & odor vrbanitatis. & mollitudo bũanitatis
& murmur maris:et dulcedo rõis ſũt ducta a cęte
ris ſenſibꝰ illa vero oculoꝝ mſ̃to acriora. q̃ ponũt
pene ĩ conſpectu aĩ q̃ cernere & videre ñ poſſũ
mus. Nibil ẽ.n. in rerũ natura cuiꝰ nos nõ in aliis
rebꝰ poſſumꝰ vti vocabulo. & noĩe. vñ em̃ ſiſ̃e in
duci ñ põt: põt aũt ex oĩbus itidẽ verbuʒ vnũ qđ
ſiſ̃itudinẽ cõtinet trãſlatũ lumẽ afferre orõi. Quo
in gñe pmũ fugiẽda ẽ diſſiſ̃itudo cœli i gẽtes for
nices q̃uis Spberã in ſcænã (vt dr̃) attulerit. En
nius tñ in ſpbera fornicis ſiſ̃itudo ñ põt ineſſe. Vi
ue Vlixes dũ licet oculis poſtremũ lumẽ radiatũ
rape nõ dixit cape nõ pete. br̃et em̃ morã ſperãtis
diutius eẽ ſe ſeuictuꝝ ſʒ rape boc verbũ ad id apta
tũ qđ añ dixerat dũ licet. Deĩde vidẽdũ ẽ ne lon
ge ſiſ̃e ſit ductũ Sirtim p̃rimonii Scopulũ libẽtiꝰ
dixerĩ. Cbarybdim bonoꝝ Voraginẽ potius fa
cilius.n. ad ea q̃ viſa q̃ ad illa q̃ audita ſũt:mentis
oculi ferunt᷑. Et qm̃ bęc vel ſumma laus ẽ verbis
trãſſerẽdis: vt ſenſum feriat id qđ trãſlatũ ſit:fugiẽ
da ẽ oĩs turpitudo eaꝝ rerũ:ad q̃s eorũ aĩos q au
diũt:trabit ſiſ̃itudo. Nolo morte dici Apbricani
caſtratã eẽ rẽp. nolo ſtercꝰ reip. dici glauciã: q̃uiſ
ſit ſiſ̃e tamẽ eſt in vtroq; deformis cogitatio ſimili
tudinis. Nolo eẽ aut maius q̃ rei poſtulet: vt tem
peſtas comeſſationis:aut minus: vt comeſſatio tẽ
peſtatis: nolo eſſe verbũ anguſtius id qđ trãſlatũ
ſit qua fuiſſe illud ꝓpriũ ac ſuũ. Quidnã eſt obſe
cro: quid te audiri abnuas: melius eſt vetas. ꝓbi
bes: abſterres qm̃ ille dixerit illico iſtic:ne conta
gio mea bonis vmbraue obſit. Atq; etiã ſi verea
re ne paulo durior tranſlatio eſſe videat᷑. mollien
da præpoſito ſæpe verbo: vt ſi olim. M. Catone
mortuo puſillũ ſenatũ quis relictũ diceret:paulo
durius ſin vt ita dicam pupillum: aliquãto mitiꝰ
eſt. Etenim verecũda debet eſſe tranſlatio: vt de‑
ducta eſſe in alienũ locum nõ irruiſſe: atq; vt præ
cario nõ inueniſſe videat᷑. Modus aũt nullus eſt
florẽtior in ſingulis verbis: nec qui plus luminis
afferat oratori: nam illud qđ in boc genere ꝓfuit
non eſt in vno verbo tranſlato: ſed ex pluribꝰ cõ
tinuatis cõnectitur: vt aliud dicat᷑: aliud ĩtelligẽ
dũ ſit: neq; me patior iterũ ad vnuʒ ſcopulum &
telum claſſem acbinum offendere: atq; illud: er
ras nam exultantẽ te & præſidentẽ tibi reprimẽt

nem. In boc aliud dicit̃ & aliud ſentit̃. Iterum ad vnũ ſcopulũ: ſignificat ſe ad iudicẽ nõ rediturũ cuius ſemel exptus eſt ſeueritatem: ne in eam offendat: ſicut claſſis grecorũ in ſcopulũ capbarei mõtis eliſa periit. Cœlũ: aerem. Erras: poetæ verſus introducẽtis quendã qui ſibi oĩa licere putaret. Præſidentem: principẽ: te maiorẽ: Validæ babenæ: valide vires legũ ab equo: nam qđ ſequit̃ a bobus eſt: qui iugo p̃munt. Re ſilĩ: ſcopulũ & ꝓcellam ſæuitie & aſperitati iudicis: in primo naufragiũ: in ſcđo tauri: & equi. Aliam: in ſæuitiam iudicis & inſolentiam ſupbi. Obſcuritas: ſi tranſlatio nõ intelligit̃. Enygma: obſcure dictũ: vt illud Q uã mater genuit: generauit filia matrẽ. In orone: verboꝝ cõtinuatiõe. Illa: illa de qua nũc dicem⁹.

valide legũ babenæ: atq̧ imperii inſiſtẽt iugo: ſũpta re ſilĩ: verba eius rei ꝓpria deinceps in rẽ aliã vt dixit: trãſferunt̃. Eſt boc magnuȝ ornamentũ orõnis ĩ quo obſcuritas fugiẽda ẽ. Eteni ex bac gñe fiũt ea q̃ dicũt̃ enigmata: ñ ẽ aũt ĩ verbo modus bic: ſed ĩ orõe: boc ẽ in cõtinuatione verboꝝ. Ne illa qdẽ traductio: atq̧ ĩmutatio: ĩ verbo quãdã fabricationẽ bȝ ſed ĩ orõe apbrica terribili tremuit borrida terra tumultu: ꝓ Apbris ẽ ſumpta apbrica: neq̧ factũ verbũ ẽ: vt mare ſaxifragis vndis: neq̧ tranſlatũ vt mollit̃ mare. ſed ornandi cã ꝓpriũ ꝓpo cõmutatũ. Deſine roma tuos boſtis teſtes ſũt cãpi magni: g̃uis ẽ motus ĩ ornatu orõnis & ſæpe ſumẽdus: ex quo gñe bęc ſunt: martẽ belli eẽ cõem: cererẽ ꝓ frugib⁹: liberũ appellare ꝓ vino Neptunũ ꝓ mari: curiã ꝓ ſenatu: cãpuȝ pro comitiis: togã ꝓ pace: arma ac tela ꝓ bello. Quo itẽ in gñe & virtutes: & vitia ꝓ ipſis in qbus illa ſunt: appellãtur luxuries: quã ĩ domũ irripuit: & quo auaritia penetrauit aut fides valuit: iuſticia confecit. Videtis ꝓfecto genus boc totũ: quũ inflexo cõmutatoq̧ verbo res eadẽ nunciat̃: ornatus quũ ſunt finitima illa minus ornata: ſed tamẽ non ignorãda: quũ intelligi volum⁹ aliquid aut ex ꝑte totũ vt ꝓ ædificiis quuȝ parietes aut tecta dicamus: aut ex toto ꝑtẽ: vt quũ vnã turmã ęqtatum ppl̃i romani dicim⁹: aut ex vno plures: vt romanus bõ tãetſi res bñ geſta ẽ corde ſuo trepidat aut quũ ex plurib⁹ intelligit̃ vnuȝ nos ſumus romani q fuimus añ Rutilius: aut quocunq̧ mõ nõ vt dictũ eſt in eo gñe intelligit̃: ſed vt ſenſuȝ ẽ abutimur ſæpe ẽt verbo nõ tã elegãter q̃ ĩ trãſferendo ſed etiã ſi licẽtius tñ nõ interdũ nõ pudẽter: vt quũ grandẽ orõnẽ ꝓ magna: minutũ aĩum ꝓ paruo dicimus. Veꝝ illa videtis ne eẽ: nõ verbi: ſed orõnis quæ ex pluribus (vt expoſui) trãſlationibus connexa ſunt. Hæc autem quæ aut immutata eſſe dixi: aut aliter intelligenda ac dicerentur ſunt trãſlata quodãmodo. Ita fit vt oĩs ſingulorũ

Neq̧ factum nõ verbum dicere: quod nouatum ſit: vt ſaxifragus. Vtitur boc ſyllogiſmo ꝑ enumerationẽ. Omnis permutatio verbi fit: aut tranſlatõne: aut cõpoſitõe: aut deriuatiõe: ſed in boc verſu. Apbrica terribili tremuit borrida terra tumultu. Nibil borũ fit: nõ eſt igitur bic verbi tranſlatio. Deſine Roma tuos. i. Romani deſinite: vt cãpi campeſtres bomines. Grauis eſt: aliud tranſlatõnis genus qđ vocat̃ varietas. Martem: ꝓ bello poſuit. Grauis quia pſona ꝓ re ponitur: nam in ſupiori res ꝓ re. Cererẽ: pro pane. Virg. Cererẽq̧ caniſtris expediũt. Liberum: pro vino: vt ſine Cerere: & libero friget venus. Curiã. i. ſenatus. Cõtinẽs: ꝓ cõtento. Toga: inſtrũ pacis ꝓ pace: ſicut arma ꝓ bello. Luxuries id ẽ luxurioſus: res ꝓ pſona ſicut fides & iuſticia. Inflexo a: ſua ſignificatiõe. Cõmutato: quũ verbum ꝓ verbo ponitur. Quũ ſunt finitima. ſ. buic tranſlationi: quæ metonymia eſt. Proxima eſt intellectio: de qua nunc dicere aggredit̃: quũ verbũ flectit̃ atq̧ immutat̃ vt aliud dicatur: aliud intelligat̃. Parietes aut tecta: domus partes vt ipſi parietes curiæ tibi gratias agere vident̃. Vnã turmã: partem ꝓ toto: turma ꝓ æquitatu: vt romanus ꝓ oẽs romani. Vt nos ſumus Romani: quũ vnus tm̃modo ſit qui loquat̃ Rutilius: quia troiani rutilis coniuncti vno oẽs noĩe latini ſunt appellati. Aut quocũq̧ modo: vt inſtrumentũ ꝓ ppl̃o: vt ſariſſe pro theſſalis: & macedonibus: Pilla ꝓ Romanis. Abutimur: non per tranſlationẽ modo aliud accipit̃ q̧ dicit̃ ſed ꝑ abuſionẽ. i. ꝑ acyrologiã. Non impudenter: nõ ſine pudore. Grandem ꝓ longa. Verũ videtis: concluſio ſupradictorũ. Ita q̃quidem mutatiões fiunt: quũ ſingula verba ſumunt̃: aliæ ex verbis inuſitatis: aliæ ex nouis aliæ ex tranſlatis ſequit̃ triplex eſſe verborũ genus. Coniũctõe. i. cõpoſitõe: vt ſaxifragus: Nouitate: declaratio eſt nouitate: ſub q̃ cõiunctio continet̃. Nouitas eñ fit vel ꝑ cõpoſitionẽ: vt expectorat: vel ꝑ deriuationẽ: vt indigitalis. Auribus ne nouitas verbi auriũ iudicio officiat. Cõſuetudini: ne omnino ſit inuſitatũ. Qđ ſcilicet tranſlatum. Verborum trãſlationem mirifice laudat.

SEQVITVR. Nunc quartū ſequit̃ caput: vbi de cōpoſitione tractat̃. Collocatiōi: vt verba apte po nant̃. Modū meuſurā longioris: vel breuioris periodi: quæ formam quandã orõnis cõſtituūt. Com ponere: cõiungere. Struere: ordinare. Hiulcus. i. ne horrida ſit iunctura vt vacæ: æneæ: amœniſſime. Aſper: vt paromœon vel omoeoteleuton vt Tites tute: tate: vt infantes: ſtãtes: lacrimãtes. Coagmẽ tatus: cõpaginatus: qđ oponit̃ hiulcis. Lenis: opponit̃ aſperitati. Quã lepida: ſynthe ſis cõpoſitio po lita. Teſſerulis Albutii verba quadratis in pauimẽto lapillis: aut lignis apte poſitis cõparat lucilius pſo ne ſoceri mei luſit. Is em̃ ſocerū Craſſi id eſt ſcæuolam introduxit ludeutem in albutiū: q̄ molli vteret̃ compoſitiõe ver borum. Emblemate: impſſione: ligno lapilloue. Vermiculato: minuto: No. Marcellus. In me. i. qui mihi etiã illuſe rit. Rhetoricoteros. Græce dixit eloq̃n tior. Eſt enim a forma græca deductum.

Quid ergo iſte Lucilius albutiū facere dixit: illuſerat q̄ ſi diceret aptiſſime ver ba poſuiſſe nec excluſerat Craſſum: cui nihil deeſſet: cur pſtãtiſſimus diceretur orator: q̄ haberet generū rhetoricoterõ

Nūc ergo de ſe craſſus loquẽs. Quid inquit gener iſte tuus fecit? Abuteris: il ludẽdo. Illud: vt verba coniungat. Sed eſt tñ: q̄uis ille riſerit ſcita tñ eſſe debet verborū collocatio. Vtrūq̧. ſ. coheren tem: & iunctã. i. nõ hiantem. Lenẽ. id ẽ nõ aſperã. Nam coherentẽ eſt expoſitio eius qđ dixit iunctã. Aequabiliter flu entem: eſt expoſitio eius qđ dixit lenem

Primis. i. proximis. Vaſtius: hianti⁹ Hanc diligẽtius: hactenus de collocatio ne. i. cõpoſitione dixit: nunc de clauſulis incipit dicere: quõ claudat̃ orõ p coma: p colon: p periodum. Coma eſt membri pars colon mẽbrū: periodus comata & cola cõpræhẽdit. Modus: qui in nume ris longitudine eſt: & breuitate ſyllabaꝝ vel piodi. Nam mod⁹ eſt duplex. Vnus numeri: ĩ ſyllabis verborū. Alter piodiū in ptibus eius: vt comate & colo ex qui bus cõſiſtit. Forma. Nam clauſula ẽ orõ nis forma q̄ eã informat: q̄ſi materiã in formã. Veteres: quos ipſi nõ ſequimur

Interſpiratiõis: pauſæ. Notis: ſignis id eſt punctis librariorū. i. ſcribeutium li bros: notæ: vt ſtigmæ: hipoſtigme: meſa ſtigme: teliaſtigme Nam hipoſtigme co ma facit: vt meſaſtigme colon: vt teliaſti gme piodon. Inter pūctas: iter notatas

Modo mẽſura. Clauſulas: q̄ verba ip ſa: atq̧ ſniæ has in orõne clauſulas cõfice rent. Aſtringeret: numeris ſubiiceret.

Quondã apud veteres. Machinati: in verborū cõiunctiõe: quæ numeris: & cantu conſtat in verſu. Numero: qui ẽ in ſyllabis. Aurium ſatietatem: quæ p nunciationis ſuauitatem deſiderant. Di xerūt: Iſocrates: & diſcipulus. Hæc igi duo: Maiores poetæ quidem: & muſici cantum inuenerūt & verſum: vt aures de lectatõe mulcerent: ſed hic ab oratoria di ſtat. In quo illud ẽ. Mirūq̧ quã in orõne volumus cuiuſdã verſus formã & modū ea tñ ſi in verſū plane exierit: vicioſa ſit. Cadere: exire. Perficere: exitu: & coniunctione quadrata pficitur. Quadrate: apte

verboꝝ virtus. atq̧ laus tribus exiſtat ex rebus: ſi aut vetuſtū verbū: ſit qđ tamẽ conſuetudo ferre poſſit: aut de nouo factuʒ vel cõiunctione: vel no uitate in quo itẽ eſt auribus: conſuetudiniq̧ parẽ dum aut trãſlatū: qđ maxĩe tanq̄ ſtellis q̄buſdaʒ notat & illuminat orõnem. Sequit̃ cõtinuatio verboꝝ: qua duas res maxĩe collocationẽ primū deinde modū quẽdaʒ. formãq̧ deſiderat. colloca tionis eſt componere & ſtruere verba ſic. vt neue aſp eoꝝ cõcurſus: neue hiulcus ſit ſʒ quodãmodo coagmẽtatus & lenis. in quo lepidi ſoceri mei p ſona luſit. is q elegantiſſime id facere potuit Luci lius q̄ lepida Synthe ſis cõpoſite. vt teſſerule oẽs arte pauimẽto ac emblemate vermiculato. Quæ quū dixiſſet in albutiū. illudẽs ne a me q̄dẽ abſti nuit. Craſſum habeo generū: ne rhetoricoteros tu ſis. qd ergo iſte Craſſus. qm̄ ei⁹ abuteris noĩe. quid efficit̃. idẽ illud ſcilicet. vt ille voluit. & ego vellem melius aliquãto q̄ Albutius veruʒ in me quidẽ luſit ille. vt ſolet. Sed ẽ tamẽ hęc collocatio conſeruãda verboꝝ. de q̄ loquor q̄ iunctã orõnẽ efficit q̄ cohærentẽ. q̄ lenẽ q̄ æquabiliter fluentẽ Id aſſeq̄mini: ſi verba extrema cum conſequenti bus primis ita iungetis vt neue aſpere concurrãt. neue vaſtius deducant̃. Hãc diligẽtiã ſubſeq̄tur modus etiã & forma verborū qđ iam vereor. ne huic Catullo videat̃ eſſe puerile. verſus em̄ vete res illi in hac ſoluta orõe ppemodū hoc ẽ nume ros quoſdã nobis eẽ adhibẽdos putauerūt. inter ſpirationis em̄ nõ defatigatiõis noſtræ neq̧ libra riorū notis. ſed verboꝝ & ſentẽtiarū mõ interpū ctas clauſulas in orõnibus eſſe voluerūt: idq̧ pri ceps Iſocrates ĩſtituiſſe fert̃: vt incõditã antiquo rū dicẽdi cõſuetudinẽ. delectatõnis atq̧ auriū cã (quẽadmodū ſcribit diſcipulus ei⁹ Naucrates) nūeris aſtringeret. Nãq̧ hæc duo muſici q erant

ꝗuõdã iidẽ poetæ machĩati ad volũptatẽ ſunt ver
ſu ũ atqꝫ cãtuũ: vt verboꝝ nũero: & vocũ mõ dele
ctatiõe vincerẽt auriũ ſatietatẽ. Hęc igitᷣ duo: vo
cis dico moderationẽ & verboꝝ cõcluſionẽ. quo
ad orõis ſeueritas pati poſſit: a poetica ad æloqn
tiã traduceda eẽ duxerũt ĩ quo illđ ẽ vł maximũ
ꝙ verſus ĩ orõe ſi efficitᷣ cõiũctiõe verboꝝ: vitiũ
eſt: tñ etiã coniũctione ſicuti verſuꝫ: nũeroſe ſede
rę: & q̃drare: & pficere volum⁹. Neqꝫ ẽ ex mł̃tis
res vna q̃ magis oratorẽ ab ĩpito dicẽdi: ignaro
qꝫ diſtĩguat: q̃ ꝙ ille rudis incõdite fundit quãtũ
põt: & id qđ dicit ſpũ. nõ arte determĩat. Orator
aũt ſic ille illigat ſñiaꝝ verbis: vt eã nũero quodã
cõplectatᷣ & aſtricto & ſoluto. naꝫ quũ iũxit mo
dis forma: & relaxat & liberat ĩ mutatiõe ordĩs:
vt verba neqꝫ alligata ſint: q̃ſi certa aliq̃ lege ver
ſus neqꝫ ita ſoluta vt vagẽtᷣ: Quo nã igitᷣ mõ tan
tũ mun⁹ inſiſtem⁹: aut arbitremur nos hãc vĩ nu
meroſe cõſeq poſſe dicẽdi: ñ eſt res tã difficilis q̃
neceſſaria. Nihil ẽ.n. taꝫ tenerũ: neqꝫ tã flexibile:
neqꝫ ꝙ tã facile ſequatᷣ: quocũqꝫ ducas q̃ orõ: ex
hac verſus: ex eadẽ diſpares nũeri conficiuntᷣ: ex
hac hæc etiã ſoluta variis mõis multorũqꝫ generꝫ
orõ. Non.n. alia ſmonis: alia cõtẽtõis verba: neqꝫ
ex alio gñe ad vſuꝫ quotidianũ: alio ad ſcœnã põ
pãqꝫ ſumuntᷣ: ſꝫ ea nos cũ iactãtia ſuſtulim⁹ e me
dio: ſicut molliſſimã cœrã ad nr̃m arbitriũ forma
mus: & fingim⁹. Itaqꝫ cũ graues ſum⁹: tũ ſubtiles
tũ mediũ qddã tenem⁹: ſic inſtitutã nr̃am ſñiam
ſeqtᷣ orõis gen⁹: idqꝫ ad oẽm rõnẽ: & auriũ volu
ptatẽ: & aĩoꝝ ad motũ mutatᷣ: & vertitᷣ. Sed vt ĩ
plæriſqꝫ reb⁹ ĩcredibiliter hoc natura ẽ ipſa fabri
cata: ſic ĩ orõe: vt eã q̃ maximã vtilitatẽ ĩ ſe cõtine
rẽt: plurimũ eadẽ hr̃ent: vel dignitatis: vł ſæpe ẽt
venuſtatis: incolumitatis atqꝫ ſalutis oĩm cã. Vi
dem⁹ hunc ſtatũ eẽ hui⁹ toti⁹ mũdi: atqꝫ naturæ
rotundũ vt cœlũ: terraqꝫ vt media ſit: eaqꝫ ſua vi:
nutuqꝫ teneatᷣ: ſol vt circũferatᷣ vt accedat ad bru
male ſignũ & inde ſenſim aſcẽdat ĩ diuerſam ptẽ
vt luna acceſſu & receſſu ſuo ſolis lumẽ accipiat:
vt eadẽ ſpatia qnqꝫ ſtellæ diſpares motu curſuqꝫ
cõficiãt. Hęc tãtã hñt vi vt paulũ ĩmutata cohęrẽ
nõ poſſint tãtã pulcritudinẽ vt nł̃a ſpẽs ne exco
gitari qdẽ poſſit ornatior. Referte nunc aĩum ad
hoĩm vł ẽt cęteroꝝ aĩantiũ formã & figurã nullã

iũgere. Numeroſæ: quibuſdã numeris & pedibus. Ex multis: q̃ peritũ ab imperito diſtinguũt & ex contrario diffinit oratorẽ. Spiritu quantũ ſpiritus ſuppeteret. Illigat cõglutinat. Cõplectatᷣ: cõpræhẽdit. Numero: verſu: q numeroſus eſt: Nam clauſula cũ arte. i. artificioſa eſt forma orõis quia ſic materia formã accipit arte adhibita. Iunxit: cõſtrinxit.

Forma & modis: Alterũ eſt expoſitio alterius: & id ẽ modis. Nã menſura ſyllabarum & periodi: vt ſupradictũ ẽ clauſulam facit: quæ ẽ forma orationis. Modis pluraliter dixit: quia duo ſunt modi nũeri: & periodi. Relaxat: quia liberior eſt q̃ꝫ verſus. Quaſi certa lege verſus: q ſi mutetᷣ: aut minatur: ſtare nõ poteſt. Oratio vero vtrunqꝫ patitur: ideo etiã ſoluta vocatur. Nõ eſt: quærit: & cõtinuo reſpondet ipſe ſibi. Flexibile: quia tenerũ ideo flexibile. Quã oratio: quæ ꝑ voluntate mutatur. Verſus: poetarũ proprie. Diſpares: vt iambi. Nam heroici: & elegi concinniores ſunt. Multorũqꝫ generũ: vt humilis mediocris: ſublimis ex ſermone ex contentione. Ad vſum quotidianũ vt ſermo. Ad ſcænam pompamqꝫ vt contentio. Suſtulimus orationem ad ſcænam pompamqꝫ formãtes.

E medio: e communi: & vulgari. hoc ẽ humili. Vel certe e medio. id ẽ mediocri.

Ad noſtrum arbitrium. i. ad voluntatẽ noſtrã. Graues in ſublimi genere. Subtiles: in humili. Mediũ: planum ẽ. Voluptatẽ: varietas voluptatẽ parit. Animorũ: quũ animos auditorum ad miſericordiam flectimus. Sermone quum incitamus in iram contentione vtitur: quod nos ipſa natura tanqꝫ benigna parẽs ſpõte admonet. Dignitatis: pro rei excellẽtia. Venuſtatis: pulchritudinis. Incolumitatis: dignitas incolumitatem: pulchritudo venuſtatem parit: ex dignitate venuſtas: ex incolumitate ſalus. Sed ecõtrario magis verba ita iunguntur: vt poſterioribus proxima præponderent. Aliquãdo hæc per illa exponuntᷣ: vt hic. Omnium cauſa: probat q̃ ad neceſſitatem & vtilitatem hominum natura ꝑduxit: eadem venuſtati & dignitati conducere ex quo fit vt quod natura neceſſariũ dedit: hoc etiã venuſtũ ſit: vt ex cœli terræqꝫ ꝑcipitur conditione: ſiderumqꝫ ordine ac motu necnon arborum fructu & amœnitate. Statum: conditionem. Teneatur in centro. Sua vi: ſuis ipa librata põderibus: quia vndiqꝫ cogitur in centrum.

Nutuqꝫ. id eſt momento. Circumferatᷣ: Sol ꝑ zodiacũ pagit curſũ ſuccedẽte luna & ãtipodib⁹ ꝑ eundẽ redit ad ſupos. Brumale: Tropicũ hyemale q̃ tpe ẽ ĩ capri. quũ breuiſſimi ſtᷣ dies Aſcẽdãt ad tropicũ æſtiuũ quũ ẽ ĩ cãcro. Diuerſã qa

brunale ſignũ inferius ẽ tropicũ ſupius. Vel certe qa luna ſemp fertur obuia ſoli. Virg. Et ſoli ſemp cõtra
ria phœbæ. Acceſſu: quia ſoli appropinquãs maior videt̃ ſicut e diuerſo a ſole recedẽs minor apparet.
Eadẽ ab oriẽte ad occaſum: & ecõtrario. Quinq₃ reliq planetæ: q ſeptẽ ſunt cũ ipo ſole. Lege Cicer. de
natura deoꝝ. Nã ſtellæ natura ſunt flãme. Immutata: qa ſi ab ordine cederẽt: oia perirẽt. Referte: reuo
cate. Formã & figurã: illa ex hac ꝓcedit. Nullã partẽ corpis: mẽbra cũ ſuis ptib⁹: Nõ truncus non ra
mi q̃ omnia vtilitatis ſunt & venuſtatis.

Linquamus hactenus de natura cæle
ſtiũ: atq₃ terreſtriũ: nunc de artib⁹. Quã
latera ſine quib⁹ aqua ꝑbiberi nõ poſſet
Carinæ: latera nauis ſuſtinẽt. Faſtigiũ
culmen hoc loco. Nõ venuſtas nã ne
ceſſitatis primũ fuit: cui venuſtas deinde
occulta quadã rõne ſucceſſit. Capito
lii: per excellentiã poſuit. Ex vtraq₃ te
cti parte: neceſſitatis hoc vt vtrinq₃ dila
beretur imber. Hoc item in omnibus:
confert ſimilitudinem ad rationem orati
onis. Vtilitatem ac propri● neceſſita
tem neceſſe eſt vt inter loquendũ reſpire
mus: idem gratum auditoribus: vt inter
punctum ꝓnũciemus. Anguſtiæ: bre
uitatem. Clauſulas: quib⁹ finit̃ oratio.
Interpuncta quibus oratio ceditur: ſi
ue p comata: ſiue per cola. Id inuentum
quod neceſſariũ eſt inqt: id adeo gratu₃
vt contento ſpiritu ſiquis poſſet ꝓnunci
are: non admittatur. Id. ſ. intermittere.
& claudere orationẽ. Lateribus ſpiritu
Non tollerabile: quia nec quantũ qui
dem poſſum⁹ iubemur cõtinuare. Vo
lui: id eſt complecti: quantũ vno ſpũ poſ
ſum: & dicere quantũ ſpiritus patit̃. Na
turæ: quia ſpiritus ipſe nobis orationem
intermittendam plærũq₃ diffinit. Na₃
quum ſint: incipit docere: quib⁹ pedib⁹
claudatur oratio ſecundũ Ariſtotelem &
Theophraſtũ. Quod latius docet Qui
tilianus: & nos in eius expoſitione copi
oſius explicauimus. Numeri pedes q
numeris conſtant. Natura quia ſpon
te veniunt in orationem. Sed ſunt inſi
gnes: q̃uis naturaliter orationẽ pedes il
labantur: hi trochæus: & iambus: tamen
euidentes ſunt nimium: & ideo ſeparan
tur ab oratiõe: quo minus artificiũ com
poſitionis appareat. Minuti autem dixit
non minutiſſimi propter vnum pirrichi
um: qui omnium breuiſſimus eſt. Qua
re per incurſionem pedum euidentẽ Ari
ſtoteles cenſet iambum: atq₃ trochæum ſe
gregãdos eſſe. Dactyli & anapeſti: pe
des heroici. Impune: vbiq₃: ſiue i prin
cipio ſiue in fine. Duos dumtaxat pe
des: quia ſi a quarto pede ꝓgrediare ad
quintum non oratio. ſed verſus videbit.
Quib⁹ hi tres: his trib⁹ in principio vti
põt orator: in fine aut Pæone & Cretico
Decore: decenter. Qui eſt duplex:
Nam eſt etiam quadruplex. Na₃ pri
mus cõſtat ex prima longa & vltima bre
ui. Secũd⁹ prima breui: ſcda lõga: duab⁹
breuib⁹. Terti⁹ duab⁹ breuibus: vna lon

partẽ corpis ſine aliq̃ neceſſitate affictã. totãq₃
formã q̃ſi pfectã repiretis arte non caſu. Quid in
his arborib⁹ in qbus non trũcus: nõ rami: nõ fo
lia ſunt deniq₃: niſi ad ſuã retinẽdã conſeruãdãq₃
naturã: nuſq̃ tñ ẽ vlla pars: niſi venuſta linq̃mus
naturã: arteſq₃ videam⁹. Quid tã ĩ nauigio neceſ
ſariũ: q̃ latera: q̃ carinæ. q̃ ꝓra. q̃ pupis: q̃ antẽ
ne q̃ vela q̃ mali: q̃ tñ hãc hñt in ſpecie venuſtatẽ
vt nõ ſolũ ſalutis ſ₃ etiã vol●ptatis cã inuẽta eẽ vi
deant̃. Colũnę & tẽpla: & portic⁹ ſuſtinẽt: tñ hñt
non plus honeſtatis q̃ dignitatis. Capitolii faſti
giũ illud: & cęteraꝝ ædiũ ñ venuſtas ſ₃ neceſſitas
ipſa fabricata eſt: nã quũ eẽt hĩta rõ queadmodũ
ex vtraq₃ pte recti aq̃ dealbaret̃ vtilitatẽ tẽpli fa
ſtigii dignitas cõſecuta ẽ: vt ẽt ſi ĩ cœlo capitoliũ
ſtatueret̃: vbi iber eẽ ñ poſſet: nullã ſine vaſtigio
dignitatẽ habiturũ fuiſſe videt̃. Hoc in oĩb⁹ itẽ
ptibus orõis euenit: vt vtilitatẽ: ac ꝓpe neceſſita
tẽ ſuauitas q̃dã et lepos cõſeq̃t̃. Clauſulas. n. atq₃
interpũcta verboꝝ aĩę intercluſio: atq₃ anguſtiæ
ſpũs attulerũt. Id inuẽtũ ita ẽ ſuaue: vt ſicui ſit iñfi
nitus ſpũs datus tñ quũ ꝑpetuare verba nolim⁹.
id eñ aurib⁹ nr̃is gratũ ẽ inuẽtu₃: qd hoĩm lateri
bus ñ tolerabile ſolũ ſed etiã facile eẽ poſſet. Lon
giſſima ẽ igit̃ cõplexio verboꝝ: q̃ volui vno ſpũ
non põt: ſed hic naturæ modus eſt artis alius. Nã
quum ſint numeri plures: iambũ & trochæum fre
quentẽ ſegregat ab oratore Ariſtoteles Catulle
noſter qui natura tamẽ incurrunt ipſi in orationẽ
ſermonemq₃ noſtrum: ſed ſunt inſignes ꝑcuſſio
nes eorum numeroꝝ & minuti pedes. Quare pri
mum ad heroũ nos dactyli & anapeſti: & ſpõdei
pedem immutat: in quo impune progredi licet:
duos dumtaxat pedes aut paulo plus: ne plane
in verſum aut ſimilitudinẽ verſuum incidamus.
aliæ ſunt geminæ quibus hi tres heroi pedes in
principia cõtinuandorũ verborũ ſatis decore ca
dunt: ꝓbatur autẽ ab eodem illo maxime pæon
qui ẽ duplex. nã aut a longa orit̃ quã tres pedes
conſequunt̃ vt hæc verba definite incipite. com

ġa:& q̄rta breui. Quartus tribus breuibus vltima longa. Definite quia deeſt longa. reliquæ breues.
Domuerūt: q̄rtus pæon: & ſecūdus ſecundū Ariſtotelē. A ſupiore: ab incipiēte prima longa & i tres breues cadēte. Par fere cretico: q cōſtat ex prima longa ſecūda breui tertia longa. Tot igit̄ tpa habet qđ pæon a ſuperiori: aut auriū iudicio cōprobat̄. Creticus: alio noie amphimacrus dicit̄. Neq̄ vero hæc pedibus ingt vtit̄ orator ſed liberius q̄ poeta. Acrem vehementē: & attentā. Nūeri ac modi .i. modi numerorū .i. pedes q modulationē faciūt vel certe nūeri ſyllabarū: modi periodorū.

primite: aut a breuibꝰ deinceps tribꝰ extrēa ꝓducta atq̄ lōga ſicut illa ſunt domuerāt: ſoni pedes atq̄ illi ꝓbō ordiri placet a ſupiore pæone poſteriore finire. Eſt aūt pæon hic poſterior ñ ſyllabarū numero ſed auriū mēſura: qđ ē acrius iudiciū & certius: par fere cretico: q ē ex longa & breui & longa: vt qd petā præſidii: aut exeq̄r: quo me nūc: a quo nūero exorſus ē. Ennius. Si q̄rites minans illiꝰ hūc ille clauſulis aptiorē putat: q̄s vult longa plærūq̄ ſillaba terminari. Neq̄ vero hæc tā arcē curā diligētiāq̄ đſiderāt: q̄ ē illa poetarū quos neceſſitas cogit: & ipi nūeri ac modi: ſic verſu verba icludere: vt nihil ſit ne ſpū qdē minimo breuius aut longius: q̄ neceſſe ē. Liberior ē orō & plane: vt dr̄: ſic ē vere ſoluta: nō vt fugiat tñ vt erret: ſꝫ vt ſine vinclis ſibi ipſa moderet̄: Nā neq̄ ego illud aſſentior Theophraſto: q putat orōnē q̄ quidē ſit polita atq̄ faceta: quodāmō non aſtricte: ſed remiſſius numeroſā eē oportere. Etenim ſicut ille ſuſpicat̄. ex illis modis qbus hic vſitatꝰ verſus efficit̄: poſt anapeſtis ꝓcerior qdā numerus effloruit inde ille licentior & diuitior fluxit ditbirambus: cuiꝰ mēbra & pedes: vt ait idē: ſūt in oī locupleti orōne diffuſa: & ſi nūeroſuꝫ ē in oībus ſonis: ac vocibꝰ qđ hꝫ q̄ſdaꝫ ipreſſiōes: & qđ metiri poſſumꝰ interuallis æq̄libus recte genus hoc nūerorū: dūmodo ne continuū ſit in orōnis laude ponetur. Nā ſi rudis & indocta putāda eſt illa ſine interuallis loquacitas perēnis: & ꝓfluēs: qđ eſt aliud cauſæ cur repudiet̄: niſi qđ hoīm aures vocē naturę modulant̄ ipſę: qđ fieri niſi ineſt nūerus i voce nō p̄t: nūerus aūt i cōtinuatiōe nullus ē: diſtictio aūt & æq̄liū: vt ſæpe variorū interuallorū ꝑcuſſio nūerorū cōficit queē i cadētibꝰ guttiſ q̄ iteruall̄ diſtīguūt̄ notare poſſumꝰ i amne p̄cipitāte ñ poſſumꝰ. qđ ſi cōtinuatio verborū hęc ſoluta m̄lto ē aptior & iucūdior ſi ē articul̄ mēbriſq̄ diſticta q̄ ſi cōtinuata ac ꝓducta v̄ba illa modificata eē đbebūt q̄ ſi extrēo breuiora ſt̄ ifrigit̄ ille q̄ſi verborū ābitꝰ. ſic. n. hoc orōis cōuerſiōes gręc

numerorū .i. pedes q modulationē faciūt vel certe nūeri ſyllabarū: modi periodorū.

Ne ſpiritu quidē. Ne ſyllaba: qua male poſita verſus corrumpit̄. Vt dicitur ab his qui de hac re præcipiunt. Nō vt fugiat: quū haud teneatur: vnū ſequit̄ ex altero. Nam ſi non tenetur: ergo non fugit. Sine vinculis: quia nō lege certa pedum: ſed aurium iudicio conficit̄ oratio.

Nā neq̄: Vere inq̄ oportet huiuſmodi eſſe orationis modum. Theophraſto: qui inter cætera: & de poetica & đ oratoriis præceptis copioſe ſcripſit. Polita: leuis. Faceta vrbana. Aſtricte vt verſus. Ex illis modis. ſcilicet heroicis pedibus: vt ſupra. Vſitatus: vt hexameter & pentameter. Effloruit: pululauit.

Procerior: longior q̄ ſpondaicus: vł dactilicus: quia anapeſtico metro pedes adhiberi poſſunt. qui eum temporibꝰ æq̄nt

Membra: partes. Nam dithyrambi ꝑtes membra ſunt (vt diximus) metrorū.

Pedes numeri. alterū pro altero. Locupleti vberrima. Et ſi numeroſum eſt genus hoc dithyrambi. Impræſſiones: ꝓprietates naturaliter inſitas Interuallis æqualibus quia in ipō dithyrambi genere pedes ponuntur ipſi inter ſe conſentientes. Metiri: ſtatuere. Ne cōtinuum ſit. id eſt dummodo interuallis claudat̄ oratio: vel colis: vel comatibus & periodis. Rudis declaratio eſt & impolita

Profluens ſine intermiſſione. Cur repudietur: nam oratio perennis & continuo prolata diſplicet. Quod videlicet modulari vocem: nullius diſtinctionis .i. diſcretionis: quia non diſcernitur ille etiam in oratione numerus. Quod. ſ. numerū confici. Cadētibus guttis: velut a ſtillicidio. Præcipitanti: velociter currenti. Quod quandoquidem apparet in continuatione verborū non eſſe numerum: ſed in diſtinctione oratiōis. Quæ ſi in extremo: p̄cipit poſterius membruꝫ longius fieri q̄ primum. Vt verbi cauſa. Quum nondum p̄ſtaret ciuitas Athenarum hac laude dicendi: multa tamē egregia facinora domi belliq̄ memorāda geſſerat. Conuerſiones: per periodum.

ATQVE HAEC QVIDEM AB HIS: Vltimum caput: vbi docet vſus & rationem pedum non eſſe admodū difficilem: ſed concinnitatem auribus hominum facilime iudicari. Hæc quæ de numeroſa oratione diximus. Ab iis philoſophis id eſt peripateticis qui ab Ari. deſcenderūt. Ego ſæpiꝰ: nā q̄ pluribus ac dignioribus diſputo auctoribus: hoc

minus videor ineptus:alioqn apđ tātos viros puerilis diſputatio iudicari poſſet. Dici ſubtili⁹.q.d.nihil
Iſtis:iuniorib⁹:Sulpitio & Cottæ. Perſequendū:exequēdum ne exiſtimēt iccirco hoc me dixiſſe: vt
eos ab hac arte deterreā. Nō tradunť:ne ipi vſurpare poſſint q̄ſi difficiliora. Vulgari:q̄ vulgo a rheto-
rib⁹ tradiť. Maiora a me diſputata. Difficiliora:eo ſtilo q̊ ab aliis tradūtur. Iſta q̄ dicis:ac ſi diceret:ea
ipa diſputas q̄ abs te deſiderabam⁹. Neq₃:qa hæc ſi alius aliter diceret min⁹ grata eſſent. Ego vero in-
quit Antonius: Catulli ſententiam ꝓbat
Antonius dicens ſe nūc deniq₃ illum in-
ueniſſe eloquente₃: de quo in ſuo libello
tractauerat. Hāc igiť: Craſſus ſapienter
vt inſtituit nec ſe laudat nec vitupat: ſed
Antonii ſentētia cōtentus:ad reliquū diſ
putationis trāſit:vbi ſe latēter Cicero in
nuit eloquentē illū eē pfectū. Hāc legē
p̄dictā de numeroſa orōe. Tū ſtilo:de-
claratio exercitationis.ſcriptādo orōem.
Et alia q̄ ptinēt ad ornatū orōnis: vt di-
gnitatē & elegantiā. Nec hæc q̄ ptinēt
ad cōpoſitionē verboꝝ. Limat:ppolit
ad cōcinnitatē. Formāda:ordināda:ſan
cienda. Norma:regula. Rhythimico-
rū ac muſicorū:qui rythmos cōponūt ſi-
ue cātus. Acerria norma.i.exquiſita re
gula. Fluat:ſine iteruallo conatū. Ne
vagetur:ſine itermiſſione membrorum.
Ne inſiſtat:ſicut verſus lege neceſſaria
quadam. Interius:inter certū aliquod li-
men. Longius abſq₃ mō oratiōis. Con
uerſiones:periodos. Abſolutas:perfe
ctas:q̄ verba cū ſententiis claudūt. Per
petuitate:qđ ē i cōcinnū:videlicet vti cō-
tinēti orōe. Et conuerſione verboꝝ:de
clarat qđ dixit ppetuitate. Capiēda:iter
mittēda. Numeris pedibus congruis
Nos:q hic ſtudem⁹ facultati. Hero-
us:dactylus ſiue ſponde⁹. Sic etiā appel-
lať a Quintil. vbi de nūeroſa orōe tractat
Nō vocati.i.ſua ſpōte veniēt nullo labo
re accerſiti Cōſuetudo: Nūc p̄cipit quō
pedes nobis p̄ſto erūt. Occurrēt inq₃ cre
bro vſu dicēdi: atq₃ ſcribēdi: ſiml' & illud
admonet: nō ſp iiſdē pedib⁹ claudendas
orōnes. Scribēdi:q₃tū ad ſtilū. Dicen
di q₃tū ad vſum Vt ſentētiæ verbis i.vt
vſitatis verbis ſentētiæ claudanť. Pro-
ceris: ꝓceros appellat anapeſtum pæona
& creticū.i.ꝓlixos: & quia in longā deſi
nunt reſpectu iambi: & trochæi:q̊s ariſto
telis ſententia dixit non eſſe in oratione
neceſſarios. Liberis: pedibus nō q dua
bus ſyllabis cohærent:liberi ſunt ſed qui
triſyllabi:vel in longam deſinat:vel in du
as breues. Liberos aūt appellat:qui libe-
ræ:ac ſolutæ orationi conueniūt. Naſ-
catur:incipiat:& præcipit quib⁹ pedibus
vtamur orōnis initio. Cōſidat:claudať
Varie diſtincteq₃:ne clauſula iiſdē pedib⁹
cōſiſtat. In cōquieſcēdo:finiēdo:claudē
do. Tunc enim:cōquieſcit orator. Me
dii:quia non ita obſeruantur ab audito-
rib⁹. Circuitus:periodus. Breuior:q₃
aurium iudicium poſtulet. Aut longi
or:ne periodū ꝓducam⁹ ſupra ſpiritū &
latera. Superiora.ſcilicet mēbra. Ac
quæ ſimiliter. In quacūq₃ parte prima:

ci noīant. Quare aut paria eē debēt poſteriora ſu
periorib⁹ extrema p̄mis:aut qđ etiā ē meli⁹:& iu
cūdius longiora. Atq₃ hæc quidē ab iis p̄bīs:
quos tu maxīe diligis catulle dicta ſunt:qđ eo ſæ
pius teſtificor vt auctoribꝰ laudādis ineptiaꝝ cri
crimē effugiā. Quaꝝ tādē inqt catullus aut quid
diſputatōne iſta afferri p̄t elegātius aut oīno dici
ſubtili⁹. At.n.vereor inqt craſſus:ne hæ aut diffi
ciliora iſtis ad pſequēdu₃ eē videauť:aut qa non
tradunť in vulgari iſta diſciplina:ne ea maiora ac
difficiliora videri velle videamur. Tū catullus:er
ras inqt Craſſe:ſi aut me:aut horu₃ quēq̄ putas a
te hęc opa quotidiana:et puagata expectare iſta
q̄ dicis:dici volum⁹:neq₃ tā dici:q̄ iſto dici mō:
neq₃ tibi hoc me ſolū:ſed ꝓ his oībus ſine vlla du
bitatione r̄ndeo. Ego vero inqt Antoni⁹:inueni
iā quē negarā:in eo quē ſcripſi libello: me inueniſ
ſe eloq̄ntē: ſ₃ ego te: ne laudādi quidē cā interpel
laui ne quid de hoc tā exiguo ſmonis tui tpe ver
bo vno meo diminuereť. Hāc igiť ad legē qu₃
exercitatione:tū ſtilo. qui & alia & hoc maxime
ornate limat formāda:vobis orō ē neq₃ tn̄ hoc tā
ti laboris ē q̄ntu₃ videť nec ſūt hęc rhytihmicorū
ac muſicoꝝ acerria norma dirigēda et efficiendū
eſt illud mō nobis ne fluat orō:ne vageť:ne inſi-
ſtat iterius:ne excurrat longius: vt mēbris diſtin
guať vt conuerſiones hēat abſolutas. Neq₃ ſup
vtēdū ē ppetuitate.& q̄ſi conuerſione verboꝝ. ſ₃
ſæpe capiēda mēbris minutioribꝰ orō ē. q̄ tn̄ ipa
mēbra ſūt nūeris viciēda. Neq₃ tn̄ nos pæon.aut
herous ille conturbet ipi occurrēt orōni ipſi inq̄
ſe offerent & r̄ndebunt non vocati. conſuetudo
modo illa ſit ſcribendi. atq₃ dicēdi vt ſentētie ver
bis finianť eorūq₃ verborū iunctio naſcatur a ꝓ
ceris numeris ac liberis. maxime Hæroo. et pæo
ne priore. aut Cretico ſed varie diſtincteq₃ conſi
dat. Notať eīn maxīe ſimilitudo in conquieſcē
do. et ſi p̄mi & poſtremi illi pedes ſūt hac ratione
ſuati medii p̄nt latere mō ne circuit⁹ ipe verboꝝ
ſit aut breuior. q̄ aut aures expectēt. aut longior
q̄ vires at₃ aīa patiať. Clauſulas aūt etiā diligēt

us ſeruãdas eẽ arbitror: ꝙ ſupiorẽ: ꝙ ĩ bis maxĩe
ꝑfectio atꝗ abſolutio iudicat̃. Nã verſus æq̃ pri
ma & media & extranea ps attẽdit̃: q debilitat̃
in q̃cũq; ſit ptẽ titubatũ. In orõe autẽ pria pauci
cernũt: poſtrẽa plerıꝗ: q̃ qm̃ apparẽt et ĩtelligũt̃
variãda ſunt ne aut aĩoꝝ iudiciis repudiẽtur: aut
auriũ ſacietate. Duo.n. aut tres ſunt fere extremi
ſeruãdi & notãdi pedes ſi mõ ñ breuiora: & ꝑciſa
erũt ſupiora: quos aut coricos: aut beroos: aut al
ternos: eẽ oportebit: aut ĩ Pæone illo poſteriore
quẽ Ariſtoteles ꝓbat: aut ex pari Cretico: borũ
viciſſitudĩes efficiẽt ne ii ſatient̃: qui audiẽt faſti
dio ſilĩtudinis: nec nos id q̃d faciem⁹ opa dedita
id facere videamur. Q̃d ſi antipater ille ſidonius:
quẽ tu ꝓpe Catulle meminiſti: ſolitus eſt verſus
bexametros. alioſꝗ variis modis atꝗ nũeris fun
dere ex tpe: tantũꝗ bois ĩgenioſi ac memoris va
luit exercitatio: vt quũ ſe mẽte ac volũtate conie
ciſſet ĩ verſũ verba ſeq̃rent̃: q̃nto id facilius ĩ orõ
ne exercitatiõe: & conſuedĩe adbibita cõſeq̃mur
Illud aũt neqs admiret̃: q̃m mõ bęc vulgus ĩperi
toꝝ ĩ audiẽdo notet quũ in oĩ gñe tũ in boc ipſo
magna q̃dã ẽ vis ĩcredibiliſꝗ naturę. Oẽs.n. taci
to quodã ſenſu ſine vlla arte aut rõne q̃ ſunt ĩ arti
bus et rationibus recta ac p̃ua diiudicãt idꝗ ſuũ
faciũt ĩ picturis: & inſignis & in aliis opibus ad
quoꝝ intelligẽtiã a natura minus bñt inſtrumẽti
multo oſtẽdũt magis in verboꝝ nũeroꝝ vocũꝗ
iudicio ꝙ ea ſũt in cõibus ĩfixa ſenſib⁹ neꝗ earũ
rerũ quẽ ꝙ fundit⁹ natura eẽ voluit expertẽ. Ita
ꝗ ñ ſolũ verbis arte poſitis mouet̃ oẽs verũetiã
numeris ac vocibus. Quotus.n. q̃ſꝗ ẽ qui teneat
artẽ nũerorũ atꝗ modorũ? ac in bis ſi paulũ mõ
offenſũ eſt. vt aut contractione breuius fieret. aut
ꝓductiõe longius. theatra tota reclamãt. Quid
boc non idẽ fit ĩ vocibus vt a multitudĩe & ꝓplo
non mõ cateruæ atꝗ conuẽtus. ſed etiã ipſi ſibi
ſinguli diſcrepãtes eiiciant̃ mirabile ẽ quũ pluri
mũ in faciẽdo interſit inter doctũ & rudẽ ꝙ non
multũ differat ĩ iudicãdo. Ars.n. quũ a natura ꝓ
fecta ſit niſi naturã cõmoueat ac delectet: nibil ſa
ne ægiſſe videat̃. Nibil ẽ aũt tã cognatũ mẽtib⁹
nr̃is ꝙ nũeri atꝗ voces qb⁹ & excitamur. et incẽ
dimur & lenimur & lãgueſcimus & ad bilarita
tem & triſticiã ſæpe deducimur: quoꝝ illa ſũma

media: poſtrema. Titubatũ: dearratũ
Prima pauci: ergo nulla media cõſide
rãt. Quæ poſtrema. Variãda clauſulæ
ne faſtidiat̃ ab auditorib⁹ ſatietas. Duo
eñ: Monet rurſus poſteriora mẽbra lon
giora priorib⁹ eſſe debere. Chorici Li
rici inter quos ſunt ditbyrambi: a choro
dicti: q̃a lyra canẽtes: chorus ꝓſequit̃: q
ſunt ditbyrambi. In pæone: qui primis
ſyllabis breuib⁹ incipiẽs: deſinit in longã
Cretico: prima longa orit̃: media bre
ui: poſtrema longa. Viciſſitudines: al
ternationes. Quod ſi ꝓbat nõ eẽ diffici
le diligẽtibus ponere pedes. Antipa
ter: qui poeta fuit nõ vulgaris. Fundere
carmina ꝓferre. Variis modis atꝗ nũe
ris. i. variis numeris pedũ. Ex tpe: ſine
p̃meditatiõe. Hominis ingenioſi: qui
memoria & ingenio p̃ditus eſſet. Mẽ
te ac voluntate. i. collegiſſet animũ: & ad
uerſum contuliſſet. Verba ſeq̃rent̃: nõ
accerſita veniret verſib⁹ accõmoda. Il
lud aũt q̃ſtioni rñdet qua rõe fieri poſſit
vt indoctus & imperitus muſicæ poſſit
in orõne dep̃bendere q̃d cõſonet: aut diſ
ſonet: quia videlicet inſitus eſt bominib⁹
tacitus quidã ſenſus: vt in quaꝗ arte re
ctũ peperamꝗ diiudicent. Illud cõcin
num vel congruum: Notet: obſeruet.
Omni genere: artiũ. Hoc ipſo nume
rorũ atꝗ modoꝝ: q̃d eſt muſicæ. Vis ꝓ
prietas cognoſcendi. Omnes.n. vere ẽ
vis magna naturæ. Sine vlla arte: ei⁹ rei
ſcilicet de q̃ iudicat. Artibus & rationi
bus. i. rationibus artiũ. Idꝗ intẽtio ar
gumẽti. Si in aliis artib⁹ boc fit: multo
magis in numeris ac voce: quorũ conſo
nantia ſe nobis: ac diſſonãtia naturaliter
offert. Ad quorũ intelligentiã vt recta
in bominib⁹: & a prauis praua diiudicet
Minus babent: quia ſi picturam vide
rẽt aut ſtatuã in ea prauũ aliquid depræ
bendũt. Inſtrumẽti ad intelligendam
vocũ conſonantiã: Nam & ſi vox celeri
or ſit auditu: tamẽ color nos magis falle
re poteſt in uidendo ꝙ vox in audiendo.
Infixa: impreſſa. Neꝗ earum rerũ
quæ conſonantiæ ſunt: vel diſſonantiæ.
Mouentur oẽs: quia tametſi in iudicã
do acriores ſint alii aliis: poſſunt tamen
omnes ſua voluntate iudicare. Nume
ris ac vocibus: ad eam rem qua de agitur
accommodat⁹. In bis: numeris ac mo
dis. Offenſum erratum. Cõtractiõe:
.ſ. ſyllabæ: vt victorinus penultima corre
pta: & e diuerſo: dominus barbariſmus
erit. Theatra: ꝓ ſpectatoribus poſuit.
Quid boc: ſi concinnentes diſſoni fu
erint. eiiciuntur a populo. In vocib⁹ in
cantibus. Cateruæ: chori. Diſcrepãtes
vt ſi vnus ſibiipſi diſſentiat canẽdo. Mira
bile ẽ: mirũ ẽ inquit cur in iudicando do
ctus & indoctus ſint poene pares: at ĩ faci
endo ſec⁹. Numeri: pedũ: ĩ ſyllabis: vo
ces in cãtibus. Incendimur: cõtraria. cõ

traſtis. Langueſcimus: quia fletis vox fletum prouocat. Ad hilaritatem: ſi canentẽ audias. Ad triſticiam: ſi flentem. Quorũ gaudendi. ſ. incitandi: ac dolendi: ad numeros: ad modos: ad voces. Vt mihi videtur ab auctoritate laudat muſicam. Maioribus: vt in capitolio Iouis: quum fides adhibent̃ & tibiæ Saliorum verſus: ancylia cum tripudiis ferentes & cantibus. In uetere græcia. ſ. Athenis. Cum ſimilibus: ad phyloſophiam pertinentibus.

De puerilib⁹ tranſlationibus quomodo verbis per tranſlationem vtamur qđ puerile eſt. Videt ſentit libratis vtitur verbis. Videt in verbis: ſentit in oratione Claudat: deerat. Sentit: aurium iudicio. Nobis: oratoribus. Aptum: congruum. Itaq; illi: Concludit ꝙ maiores illi etiam ſi periodis non vterentur: tamẽ quum ſingula: vel bina vel trina verba dicebant: ita collocabant vt ſpatiis inter ſe paribus componerentur: vt rempu. qui tuetur laudandus: qui proſequitur deteſtandus eſt. Veteres: latini ſcriptores.

Hodie ætate noſtra. Infantia ruditate loquendi. Aequalibus interſpirationibus: ſpatiis vel numeris: vel vernis: alterum ex altero ſequitur. Nam ſi æquales numeri ſunt: & qualia verba: par ẽ etiam interſpiratio.

EXPOSVI FERE: Epilogũ facit omnium quæ ad oratoris officium pertinere dixit: deinde tres dicendi figuras reſumit: in quibus p̃cipit omnes conſiderandas eẽ exornationes verboꝝ & ſententiarum. De ſinguloꝝ quia de ſingulis verbis dixit trãſlatis: nouis & antiqs. De coniunctione. i. cõpoſitione: ne ſit hiulca neue aſpera. Numero de clauſulis ac periodis. Plena: ſublimis. Teres: polita: & exterſa: qa poſſet ſublimis quidem eẽ ſed rudis eadẽ & horrida: vt ſi tumida eſſet: quæ opponitur graui. Nõ ſine neruis ſine viribus vt vulgaris: quæ opponitur humili. Vtriuſq; particeps: grauis & humilis: q̃ mediocris eſt. His trib⁹ dignitatem ſingulis ineẽ dicit: quæ ꝑ oẽm oratorem ſicut vt ſanguis per corp⁹ diffunditur: ea vero per exornationes efficitur. Illitus: tinctus. i. vanus & fictus.

Phuco adulterino colore. Nam phuc⁹ color eſt quidã qui græce dicit̃ de quo Xenophon in pædia yri. Quidam inquit oculorũ iſeriores palpebras quodã phuco depingẽtes decorem gratiſſimũ in aſpectu contrahũt. Cõfirmãdus: inſtruendus. Verbis & ſententiis: quibus exornationes conficiũtur. Qui vtuntur. i. athletæ: qui p̃ludia faciũt. Vitandi: nã p̃ludentes huc p̃cipue ſpectant vt ictũ inferre: ac declinare diſcãt: in q̊ eſt etiã iocunda quædã. & mira corpis agilitas: qđ itẽ orator cõfirmãdo: ac refellẽdo ſeruare debet vt cũ venuſtate vtrũq; ꝑficiat: hoc eſt exornationis dignitate. Dicit autẽ verba ita parata eẽ debere: vt collocata decorẽ afferant: ſententiæ vero: vt dignitatem & elegantiã: nam illa exornant hæc honeſtãt orationem. Innũerabiles. nũc pene innumerabiles dicit eẽ exornatiões. Intereſt: iter figuras verboꝝ & ſen

uis carminibus ẽ aptior: & cãtib⁹ nõ neglecta vt mihi videt̃ a Numa rege doctiſſimo maioribuſq; nr̃is: vt epularũ ſolẽniũ fides: ac tibiæ ſaliorũq; verſus indicãt. Maxime aũt in grȩcia vetere celebrata qbus vtinã ſilibus de rebus diſputari q̃ꝓ de puerilib⁹ his verborũ trãſlationib⁹ maluiſſetis. Veꝝ vt ĩ verſu vulgus ſi eſt peccatũ videt: ſic ſi qd in nr̃a orõe claudicat: ſentit. Sed poete ñ ignoſcit nobis concedit: taciti tñ oẽs non eẽ illud qđ diximus aptũ: ꝑfectũq; cernunt. Itaq; illi veteres: ſicut hodie etiã nõnullos videm⁹: quũ circuitũ: & q̃ſi orbẽ verboꝝ conficere non poſſent: nã id qdem nuꝑ vel poſſe: vel audire cœpim⁹ terna: aut bina aut nõnulli ſingula etiam verba dicebãt q̃ꝓ in illa infantia naturali: illđ qđ aures hoĩm flagitabãt tẽdebant tñ: vt & illa eẽnt paria: q̃ diceret: & ȩqualibus ĩterſpiratõibus vterent̃. Expoſui fere vt potui: q̃ maxime ad ornatuz orõnis ꝑtinere arbitrabar: dixi eñ de ſingulorũ laude verboꝝ: dixi de cõiunctione eoꝝ: dixi de nũero: atq; forma: ſed ſi habitũ etiaz orõnis: & q̃ſi colorẽ aliquẽ reqritis ẽ & plena q̃dã & tñ teres: & tenuis: & ñ ſine neruis ac viribus: & ea q̃ ꝑticeps vtriuſq; gñis q̃daz mediocritate laudat̃. Tribus his figuris ĩſidere qdã venuſtatis: non phuco illitus: ſed ſanguine diffuſus. debet color. Tũ deniq; nobis hic orator ita cõformãdus ẽ: & verbis & ſniis: vt queãdmodũ q vtunt̃ armis aut palæſtra non ſoluz ſibi vitãdi aut ferẽdi rationẽ eẽ hñdã putẽt: ſed etiã vt cũ venuſtate moueant̃: vt ii q ĩ armoꝝ: tractatiõe verſant̃. Formant̃ aũt etiã & verba & ſniæ: pœne innumerabileſ: qđ ſatis ſcio notũ eẽ nobis ſed inter conformationẽ verboꝝ & ſniarũ hoc inter eſt: ꝙ verboꝝ tollit̃ ſi verba mutaris: ſententiarũ ꝑmanet qbuſcunq; verbis vti velis. Quod qdem vos & ſi facitis: tñ admonẽdos puto neq; eẽ alid oratoris putetis qđ qdem ſit egrȩgiũ atq; mirabile: niſi in ſingulis verbis illa tria tenere vt tranſlatis vtamur frequẽter interdũq; factis raro aũt etiaz peruetuſtis: In ꝑpetua aũt orõne quũ et coniunctionis lenitatẽ & numeroꝝ: quam dixi rationẽ

tentiarũ. Admonẽdos: quia dixit pmutatis verbis tolli dignitatem verboꝝ: remanere ſniaꝝ ideo putat admonẽdos q̃ hic obſeruãda ſit rõ. Trãſlatis ab aiatis ad inaia & ecõuerſo. Fictis nouis p deriuatione vel cõpoſitionẽ. Peruetuſtis: priſcoꝝ verbis. In ppetua de q̃ nũc locuturi ſum⁹. Perpetua. i. cõtinuatis verbis. Leni. ſ. ne biulca ſit & aſpa verboꝝ cõcurſio. Frequẽtãda. i. celebrãda. Nã & commoratio Dixit cõtinuatis verbis lumina. q̃ſi q̃dam effici: q̃ exornatões verboꝝ ſunt & ſniaꝝ. Et de ſingulis primo ſuccicte tractat: quaꝝ noia q̃dam in arte noua dixit. quedam mutat alia nũc primũ ponit

tenuerimus: tũ ẽ quaſi lumibus diſtiguẽda: & frequẽtãda oĩs rõ ſniaꝝ atq; verboꝝ. Nã & cõmoratio vna ĩ re pmultũ mouet: & illuſtris explanatio reꝝ: q̃ſi gerãtur: ſub aſpectu pœne ſubiectio: quæ & in exponẽda re plurimũ valet & ad illuſtrãdũ id q̃d exponit: & ad amplificãdũ: vt iis q audiẽt: illud q̃d augebam⁹: q̃tũ efficere orõ poterit tãtũ eẽ videat̃ & huic cõtraria ſepe pcuſſio & plus ad intelligẽdũ q̃ dixerit: ſignificatio. & diſtĩcta cõciſa breuitas & extenuatio & huic adiũcta illuſio a pceptis Cæſaris nõ abhorrẽs & ab re nõ lõga digreſſio. in q̃ quũ fuerit delectatio tũ reditus ad rẽ aptus & cõcinn⁹ eẽ debebit: ppoſitioq; q̃d ſis dicturus: & ab eo q̃d ẽ dictũ ſeiũctio & reditus ad ppoſitũ & iteratio: & orõnis apta cõcluſio: tũ augẽdi minuendiue cã veritatis ſuplatio atq; traiectio & rogatio: & huic finitima q̃ſi pcõtatio: e poſitioq; ſniæ ſuæ: tũ illa: q̃ maxĩe q̃ſi irrepit in hoĩm mẽtes alia dicẽtis. ac ſignificãtis diſſimulatio: q̃ ẽ piocũda: quũ in orõne nõ in cõtẽtiõe ſ; ſmone tractatur. deĩn dubitatio tũ diſtributio: tũ correctio vl̃ añ vl̃ poſtq̃ dixeris vl̃ quũ a te aliquid ipõ reiicias præmonitio & ẽ ad id q̃d aggrediare & traiectio in alium cõmunicatio quæ ẽ q̃ſi quũ iis ipſis apud quos dicas deliberatio. morum & vitæ imitatio vl̃ in pſonis vl̃ ſine illis: magnũ quoddã ornamẽtum oratõis & aptũ ad aĩos cõciliãdos vl̃ maxime ſæpe ãt etiã ad cõmouẽdos pſonaꝝ ficta inductio vel g̃uiſſimũ ẽ lumẽ augẽdi deſcriptio erroris ĩductio & ĩ hylaritatẽ ĩpulſio añ occupatio tũ duo illa q̃ maxĩe mouent ſĩlitudo & exẽplũ digeſtio interpelatio cõtentio reticẽtia cõmẽdatio. vox q̃dã libera: atq; etiã effrenatior agẽdi cã iracũdia obiurgatio pmiſſio depcatio obſecratio: declinatio breuis: appõ: nõ vt ſupior illa digreſſio purgatio cõciliatio leſio & optatio: atq; execratio. His fere lumib⁹ illuſtrẽt orõnẽ ſniæ. Orõnis

Eſt aũt cõmoratio ſub eodẽ nomine quũ in vno firmo argumẽto diutiuſ cõmoramur. Vna in re. Oñdit quã vim habeãt hæ exornatõnes. Explanatio: hanc in arte noua declarationẽ vocat. Subiectio vt tũ primũ res geri videat̃. Ad illuſtrãdũ: vt intelligatur ſi obſcuꝝ. Amplificãdũ: euoluẽdum vt pſpiciat̃ ſi latẽs fuerit: Quãtum efficere oratio: in narranda re & exponenda vñ id ita eſſe videbit q̃d augere voluerimus. Significatio: liptote quũ min⁹ dicim⁹: & plus ſignificamus. Cõciſa breuitas: hæc & ĩ arte noua tractãt̃. Extenuatio. & hæc ĩtẽ quũ res extenuat̃ magna. Illuſio Ironia: quã & cæſar ĩ facetiis vim maximã hr̃e dixit. Ab re: non longa. Hæc fit delectatõis: aut rei alicui⁹ declarãdæ gratia: q̃ ne remota ſit nimis cauẽdum eſt. Cõcluſio: q̃ breui argumẽtatione ex his: q̃ aut dicta ſunt aut facta cõcludit q̃d neceſſario cõſeq̃tur Iteratio: hæc expoſitio ẽ quũ rẽ vnã diuerſis mõis dicimus. Suplatio: hiperbole: augẽdi: minuẽdiue cã ſupra veritatẽ aliq̃d extollit: aut deprimit. Diſſimulatio: quã itidẽ vocauit: cũ rebus mutis ſermonẽ dam⁹. Huic ĩterrogationi. Hæc ſubiectio dicit̃ cũ pcontamur quib⁹ rõnib⁹ aliquid fieri potuerit: aut nõ potuerit deide nobis ipĩ rñdemus. Dubitatio: quũ dubitam⁹ vtrũ potius de duob⁹: q̃due potiſſimũ de pluribus dicamus. Diſtributio: quũ in variis pſonis res diuerſas diſtribuimus. Correctio: quũ verbo minoris ſignificatõis propoſito: aliud maioris afferim⁹. Vel ante vt inimico etiã placari ſoles: nedum amico. Vel poſtq̃: vt amic⁹ tuus. vl̃ poti⁹ nr̃. Vel quũ aliq̃d a te ipſo reiicias: vt quodnã hoc cõſiliũ meũ imo vero tuũ. Præmonitio. Hec licẽtia q̃ nos p̃pam⁹: quũ nobis aliq̃d aſſumimus ĩ eos quos venerari: aut metuere debem⁹. & quũ in aliũ traiicimus: hoc ẽ cõferimus culpã: idq; diſſimulãter facim⁹ p licẽtiã. Traiectio ĩ aliũ Cũ ſupiore cõiũgit̃ vſq; ad cõmutationẽ: quũ ab his pcontari videmur: q audiũt: & q̃ſi cõſiliũ petere. Deindẽ nos ipſi rõnes afferimuſ. quæ alio nomie rõcinatio dr̃. Moꝝ: & vitæ imitatio. Notatio hæc dr̃: cũ vniuſcuiuſq; mores naturãq; deſcribimus. In pſonis: de q̃bus agit̃. Q̃ddã ornamẽtũ q̃d maxĩe exornat orõnem Ficta inductio. Hãc cõfirmatõem interptatus ẽ in arte noua. quæ dicit̃.

autẽ ipſius tanq̃ armoꝝ eſt vel ad vſum cõmĩatio & quaſi petitio: vel ad venuſtatem ipſa tractatio. Nã & gemĩatio verboꝝ h3 ĩterdũ vĩ: leporẽ: alias & paulũ ĩmutatũ verbũ atq; deflexũ: & eiuſdem verbi crebra: tũ a prĩo ĩpetitio: tũ ĩ extremũ conuerſio: & ĩ eadẽ verba ĩpetus: & cõcurſio & adiũctio: & ꝓgreſſio: & eiuſdẽ verbi crebri⁹ poſita q̃dam diſtinctio: & reuocatio verbi: & illa q̃ ſĩl'iter deſinũt aut quæ cadũt ſĩl'iter: aut q̃ paribus paria deferũtur: aut quæ ſunt inter ſe ſĩl'ia. Eſt etiã gradatio q̃dam & cõuerſio: & verboꝝ cõtinua trãſgreſſio: & contrariũ: & diſſolutu3 & declinatio: & deprehenſio: & exclamatio: & ĩmutatio: & quod in multis caſibus ponit̃: & quod de ſingul' rebus ꝓpoſitis ductum refertur ad ſingula: & ad propoſitum delecta rõ: & itẽ ĩ diſtributis ſuppoſita rõ: & permiſſio: & rurſum alia dubitatio: & ĩprouiſum q̃ddam: & dinũeratio: & alia correctio & diſputatio: & quod continuatũ: & interruptu3: & imago: & ſibiipĩ reſponſio: & ĩmutatio: & diſiunctio: & ordo: & tranſlatio: & digreſſio: & circũſcriptio Hæc em̃ ſunt fere: atq; horum ſĩl'ia: vl' plura etiam eſſe poſſunt: quæ ſententiis oratõnem verborũq; conformatõibus illuminẽt. Quæ q̃dem te Craſſe video inq̃t Cotta: q̃ nota eſſe nobis putes ſine diffinitõnibus: et ſine exemplis effudiſſe. Ego vero inq̃t Craſſus: ne illa q̃dem quæ ſupra dixi noua vobis eſſe arbitrabar: ſed volũtati veſtri oĩm parui. His aũt de rebus ſol me ille admonuit: vt breuior

Deſcriptio: vt quũ aliquid deſcribimus: vt Cicero. Cæſiũ. Raſſum. incuruũ: narribus aduũcis. Erroris inductio: præciſio eſt quũ orationẽ p̃dicimus: vt maius aliq̃d ſuſpicent̃ qui audiũt. Occupatio: quũ q̃d tacere ꝓfitemur: id potiſſimũ dicimus. Sĩl'itudo & exẽplũ: vtrũq; planũ eſt. Veꝝ hæc oĩa planius apud Quintilianũ tertio iã anno expoſuim⁹. Digeſtio: diuiſo. Interpellatio: quũ ꝑſonas abſentes interpellam⁹ per exclamationẽ. Contẽtio: cõfirmatõis eſt & cõfutationis. Reticẽtia. Quũ recidim⁹ orationẽ: & reticẽdo plus dicimus q̃ loq̃ndo in p̃ciſione oĩno omittim⁹. q̃d dicturi videbamur. Hic lænius aliq̃d dicimus: grauius dicturi tacem⁹. Cõmendatio: hec ex laude ſumit̃ clientũ. Vox q̃dã libera. Hãc exagitationẽ vocat: quũ liberius agimus concitãdoꝝ iudicũ cauſa. Eſtrenatior: vt laxis habenis ꝓut volum⁹ augendi cã dicamus. Obſecratio cũ petimus voce humili: ac ſubmiſſa vt nr̃i miſereant̃. Declinatio: quũ ab incœpto nõ nihil diuertim⁹. Optatio: quũ a diis ĩmortalib⁹ aliq̃d optam⁹. & hæ quidẽ oẽs ſn̄iarum ſunt figuræ quæ ſequũtur magis verboꝝ. Orationis aũt. Hoc p̃ſtant inquit exornationes verboꝝ: vt orõnis ſint: vel adiumẽta: vel q̃dam quaſi ornamẽta.

Orõnis: acſi diceret verbi. Armoꝝ. Nam hæ verborum exornatões q̃dam quaſi arma ſunt: q̇bus territam⁹ hoſtẽ: & petimus idq; venuſtate nõ mediocri. Leporẽ: feſtiuitatẽ. Vim: quia dixit armoꝝ adiumenta. Geminatio. Cõduplicatio eiuſdem verbi aut plurĩũ iteratio amplificatõis aut cõmiſeratõis cauſa. Immutatũ verbum. Hæc agnomĩatio q̃ fit ꝑ additionẽ vel mutationẽ ſyl'abe vel ſyllabaꝝ lr̃æ vel lr̃arũ. Repetitio quũ ad idem verbũ reditur in principio poſitũ vt ſcipio Carthaginẽ deleuit Scipio Numantiã ſuſtulit &c.

Cõuerſio: quũ in fine repetit̃ idem verbũ vt pœnos populus rhoman⁹ iuſticia vincit armis vicit libertate vicit. Impetus: & cõuerſio quũ ſupiore cõiungitur. Declarat em̃ quod dixit. In extremũ cõuerſio. Adiũctio.

Diſtinctio. hæc nominatio dicit̃ in arte noua: vt quũ hominẽ appellas: &c. Similiter deſinũt: quæ ſimiles exitus habent vt turpiter audes facere. nequiter audes dicere. Similiter cadũt. in ſimiles caſus exeunt. Aut q̃ paribus paria reddũtur. compar. vbi pariformæ numero verboꝝ membra pronũciant̃. Gradatio. Quũ nõ prius ad ſequens verbum deſcendit̃ q̃ ſuperi⁹ repetitũ ſit. vnde & cõuerſionẽ dixit quia ad id q̃d ante dictũ eſt cõuertimur. Et hæc melior eſt expoſitio & verior. Continua trãſgreſſio ꝑuerſione. aut traiectione verboꝝ vt virtute pro noſtra & magna hic caſus oĩbus qui bñ ſentiũt attulit ſolicitudinẽ. Diſſolutũ quũ de medio tollũtur cõiunctiones. vt gere morẽ parẽti. obſeq̃re amicis. obtẽpera legibus. Declinatio: quũ argumẽtationi firmiſſimæ nõ rñdemus ſed intactã relinq̃mus. aut ꝑ irriſionẽ p̃terimus. Dep̃henſio eſt quũ ipſam argumentationẽ ſoluimus neceſſario. & hæ due nõ ponũtur in arte noua. Exclamatio: quũ aliquem inuocamus. vt te nũc Aphricane alloquor. & vos eterni ignes & nõ violabile nm̃. Teſtor numen ait

Immutatio: & quod in multis caſibus ponit̃. i. agnominatio ꝑ caſum mutatione. Nam alterum eſt alterius expoſitio. Et quod de ſingulis rebus ꝓpoſitis dictũ refert̃ ad ſingula. i. quũ ſingula ſuo verbo claudunt̃. Et rurſum alia dubitatio a ſupiori differẽs. Nã illa q̃ritur de re hic de verbo vtꝝ potius aut q̃d potiſſimũ dicam⁹ ſicut etiã correctio alia verbi. alia rei. Rõ partes argumentationis: quũ ꝓpo. ni rõni ſubiicimus & eſt enthymema ex ꝓpoſitione & propoſitionis ratione. Diſtributio hanc græci

Cice. in arte cõplexionẽ vocat vtriqꝫ cõcludens. Permiſſio: quũ nos nr̃aqꝫ oĩa ĩ alicuius ptãte pmittere dicimus. Dinũeratio: quũ pluribꝰ rõnibꝰ nũeratis quibꝰ aliqd fieri potuerit aut nõ potuerit cæterę tollũtur: vna relinqtur. Correctio: quũ leniori verbo poſito grauiꝰ ponit̃ q̃ tam verboꝝ eſt ꝙ ſniaꝝ. Diſputatio: quũ q̃rimꝰ vtꝝ dici cõueniat hoc an illud? Cõtinuatũ. & interruptũ illud poſiſtheton: hoc dialyton. Cice. in arte noua cõtinuationẽ vocat: & articulũ. Improuiſum qddã hoc primũ poſuit. Nã in arte noua: nõ meminit. quũ aliqd nos ex ĩprouiſo ſimulamꝰ. Rñſio: hæc eſt

eſſem: qui ĩpe iã p̃cipitans me quoqꝫ hæc p̃cipitẽ pœne euoluere coegit. Sed tñ huius gn̄is demonſtratio: & doctrina ĩpa vulgaris: vſus aũt grauiſſimus: & in hoc toto dicendi ſtudio difficilimus. Quãobrẽ qm̃ de ornatu oĩ orõnis: ſi non ſunt oẽs patefacti: at certe cõmõſtrati loci nunc qd aptũ ſit hoc eſt qd maxiẽ deceat ĩ orõne videamus. Quã id quidẽ pſpicuũ eſt: nõ oĩ cauſæ: nec auditori: neqꝫ pſonæ: neqꝫ tẽpi congruere orõnis vnũ genus. Nã & cauſæ capaces aliũ verboꝝ quendã ſonũ requirũt: aliũ reꝝ priuataꝝ: atqꝫ puarũ: & aliud dicẽdi genus deliberatõis: aliud laudatõis: aliud iudicia: aut ſmo: aliđ cõſolatio: aliud obiurgatio: aliđ diſputatio: aliud hyſtoriæ deſiderãt. Refert etiam qui audiãt ſenatus an populus: an iudices: freqũtes an pauci: an ſinguli: & æquales: ĩpiqꝫ oratores qui ſint ætate honore auctoritate: debẽt videre tẽpus pacis: an belli feſtinatõis: an ocii. Itaqꝫ hoc loco nihil ſane ẽ. qd precipi poſſe videat̃: niſi vt figurã orõnis plenioris: & tenuioris: & itẽ illius mediocris ad id qd agimus accõmodatã: diligamꝰ ornamẽtis iiſdẽ vti fere licebit: alias contẽtius: alias ſũmiſſius: oĩqꝫ in re poſſe: qd deceat facere: artis & naturæ eſt: ſʒ ſcire qd qñqꝫ id deceat prudẽtiæ. Sʒ hæc ĩpa oĩa peride erũt vt agunt̃ actio inqꝫ in dicẽdo vna dñat̃ ſine hac ſũmus orator eſſe ĩ nũero nullo pt mediocris: hac ĩſtructus ſũmos ſepe ſuperare. Huic primas dediſſe Demoſthenes dr̃. quũ rogaret̃: qd in dicẽdo eſſʒ primũ huic ſcdas: huic tertias: quo mihi melius etiã illud ab Aeſchine dictum videri ſolet: qui quũ ꝓpter ignominiã iudici ceſſiſſet Athenis: & ſe rhodũ cõtuliſſet rogatus a rhodiis legiſſe fertur orõnẽ illam egregiã quã in Cteſiphonte contra Demoſthenẽ dixerat q̃ ꝑlecta petitũ eſt ab eo poſtridie vt legeret illã etiaʒ q̃ erat contra a Demoſthene ꝓ Cteſiphonte edita quã quũ ſuauiſſima & maxĩa voce legiſſet admirantibus oĩbus ꝙto inquit magis admiraremini ſi audiſſetis ĩpum. Ex quo ſatis ſignificauit ꝙtũ

rõcinatio: quũ alicuius rei rõnem ab aliis poſcimus. Immutatio: nomen facticiũ de ſoni noie factum. Diſiũctio: Ordo: Trãſlatio: vt quum verbum lõgius traiicit̃: vnde etiã traiectionẽ in noua appellauit. Digreſſio: Digreſſio: verboꝝ hæc meſis dicit̃: vt hæc troiana tenus fuerit fortuna ſecuta: in ſnia hyperbatos: ſed themeſis nõ niſi in cõpoſitis facienda eſt vt quote quũqꝫ vocant terræ & ſeptẽ ſubiecta trioni. Circũſcriptio: pipbraſis: a libi circuitio. Sol ille demõſtratiue dixit. Præcipitans occidens. Precipitẽ: velocẽ. Sed tñ: ꝙuis præcipitãter dixerim. Huiꝰ generis exornationũ: q̃ aduerbia ſniaſqꝫ ptinent. Vſus exercitatio. In hoc toto dicẽdi: in hac facultate rhetorica. Quãobrẽ: diuiſit elocutionẽ in latinitatẽ: & elegantiã: deinde ĩ ornatum & aptitudinẽ. Primũ quidẽ de latinitate: & elegãtia dixit ſubide de ornatu. ſequit̃ vt nũc de aptitudiẽ dicat: quã græci nñi decoꝝ vocant. Nõ oĩ cauſæ. breuiter qd ſit apte loqui ꝓ dignitate reꝝ pſonarũ: & tẽpoꝝ ergo oĩ cauſæ: i. de dignitate ſeu q̃litate rei vel grauis: vel hũilis: vel mediocris. Auditori: vt iudices. Perſonæ vt oratores & clientes Tẽpori: vt alia pacis: alia belli oratio alia ſpacii longioris: alia breuioris. Aliud verboꝝ genus. Priuataꝝ reꝝ vt humile genus. Deliberatõis. i. nõ ſolũ q̃litates. i. materias cãrũ ſed etiã gñ̃a oñdit cõſiderãda. Demõſtratiuũ deliberatiuũ: & iudiciale. Deliberationis: grãde poſtulat dicendi genus. Nã ſuadere & diſſuadere grauibus maturiſqꝫ ſentẽtiis ac rõnibus debet orator. Laudatiõis: mediocrẽ dicẽdi figurã deſiderat. tã etſi ꝑ amplificatiõne laudemus. Iudicia: ex vtroqꝫ conficit̃ iudicialis gn̄is orõ. Sermo docẽtis hũili gñe verſat̃. Cõſolatio: admonẽtis mediocri gñe verſat̃. Obiurgatio: repħẽdẽdis grãdi gñe. Diſputatio: inq̃rẽtis: hũili gñe rurſus. Hyſtoriæ: ſcribẽtis ſublimi gñe cõſtat Refert: ad rẽ ptinet Senatꝰ ad pplm̃ apud illũ graues apud hũc vulgares ſimꝰ. An iudices frequẽtes: qa ſi freq̃ntes p̃eſſent ꝑuiore: ſi ſinguli hũiliore vterent̃. Tp̃s: hactenꝰ de re ac ꝑſonis nũc de tp̃e ſi ꝓperat ẽ inqt bre-

uius ſi vacat lõgius ddm. Plenioris ad ſublime. Tenuioris ad hũile. Mediocris ad cõe. Fere iõ dixit.qa alie exornatões aliis cauſ accõmodatiores ſũt. Cõtéti⁹ quũ vtimur exornatõib⁹ ad cõfirmãdũ Sũmiſſi⁹:ad ornãdũ:artis & nature:qa vtraq; docet qd docẽdũ ſit nã pricipia artis a natura pficiſcũt SED HAEC OMNIA. Penultio expedito capite:quõ.ſ.apte loq poſſit orator.nũc vltimũ id qd re liquũ erat aggredit de vi pnũciatõis. Peride erũt vt agũt talia ſũt queãdmodũ pnũ: iam⁹:qa hec oia tã lõga diſputatõe pcepta etiã ſi fuarent ſine pnũciatõe cõgrua nibil aut par valerent. Ab Aeſcbine boc idẽ Gel.refert.& Pli.i na.biſ. Aeſcbines iqt atbenieſis ſũm⁹ orator cũ accuſatõem fuerat vſus rbodiis legiſ ſet & legit defenſionẽ demoſtbenis: q in illã depulſus fuerat exiliũ mirãtibuſq; tũ magis fuiſſe miratur⁹ dixit: ſi ipm orãtẽ audiuiſſent: calamitatis teſtis ingẽs fact⁹ inimici. Propter ignominiã iudicii:q a demoſtbene ſuperat⁹ fuiſſet. In cõtra Ctbeſipbõtẽ Nã ſocra orõnẽ p Ctbeſipbõte bũit Admirãtib⁹ roodiis.ſ. Quo rñſo.ſ. q̃tũ eẽt in pnũciatõe.i.q̃tã vibret pnũciatio. Auctore mutato:qa ſi ali⁹ pnũciaſſet:aliã feciſſe videri orõnem Quid fuit poſt cõmẽdatõem:nunc ea cuiuſmõi eẽ debeat:pcepta tradit. Auctoritate vi cõmẽdauit actõiſ:nũc exẽplo idẽ facit dicẽs mirifice boc in gracbo appuiſſe:quũ fris mortẽ defleret. Quo me miſer. Quũ.C.Gracbus Tyberii fris legẽ agrariã exuſ‑ taret:bis verbis i cõtiõe vtebaẽ. Sẽſus ẽ.Locũ ibi nec i ciuitate relictũ:niſi po.ro fide iuueẽ. In capitoliũ ne: ibi eñi a ſcipiõe naſyca frater oppſſus fuerat. Miſerã:meſtã. Lamẽtãte filiũ tã crudelr cæſuz. Abiectã:ſordidã:& qleſcẽtẽ. Inimici:ſi inimici fiebãt:qd cæteri: Hæc eo dico:vſq; adeo pnũciatõem cõmẽdo:qa oratores i eo q̃ rõ ſũt negligẽtiores:tãto magis admonẽdi videnẽ. Hyſtriões:q nõ vera narrãt:& plærũq; nec veriſiſia. Occupauerũt:vſurpauerũt. Sine dubio in oi re:occurrit q̃ſtiõi ipam p ſe veritatem ſatis valere poſſe ſine imitatiõe. Vicit:qa plus viriũ veritas bʒ q̃ imitatio Declarãda:quũ rẽ verã exponimus Imitãda:quũ veriſilẽm dicim⁹ Vl declarãda verbis:imitãda geſtib⁹ Obruat:opprimaẽ:vt ſecerni ñ poſſit:pl⁹ ẽ q̃ obſcurari. Diſcutiẽda:eiiciẽda trãſlatio a ſole q nubes diſcutit. Eminẽtia:appentia. Prõpta:maĩfeſta. Ois ei mot⁹ poſt pnũciatois cõmẽdatõem nũc ea eiuſmõi eẽ debeat pcepta tradit. Ois eñ mot⁹:iræ:miſcdie:indignatõis:lenitatis:mãſuetudis. A natura bʒ vultũ:qaſi ad indignatõem cõcites natura monet:vt terribilẽ vultũ ſi ad miam:flebilẽ & ſic de cæteris p cuiuſq; affect⁹ q̃litate. Totũq; corp⁹ toti⁹ corpis motũ miabũdũ placabundũ:lenem vebementẽ ſummiſſum. Animi vel cõmiſerantis:vel indignãtis incitantis vl lenientis. Voces:qa voces in boie ſunt quædã quaſi cbordæ in cytbara. Eſt autẽ fides cytbaræ genus ſic dicta vt Feſto placet q ita eius cbordæ inter ſe coueniant.ſicut fides inter bomines. Cita:velox. Acuta:intenſa & acris. Grauis remiſſa:& plena ſeueritatis. Magna vox canora:magna & altitona. Parua modici toni. Quas tamẽ inter qa incita velim acutam eſſe vt res poſtulare videbitur. His prædictis vocibus. Plura genera.ſ.oratõis.qa alia aliis pronũciant vocibus.ſicut ipe continuo declarat: vt lene aſperum contractũ diffuſum continenti ſpiritu &c. Plura:qa in vnum deriuanẽ. Lene:mite. Contractum abreuiatum. Diffuſum contracto oppoſitum. Nam lene & contractũ in bumile. Aſperum:diffuſum in graue. Spũ vt vnõ ſpũ multa dicamus. Intermiſſio:vt membris cædatur orõ. Fractum tremula voce quũ metum ſignificam⁹. Sciſſum:ſolutum quũ & mẽbris & ſermonib⁹ ipis id eſt

eẽt i actiõe q orõnẽ eandẽ aliã fore putarit:aucto re mutato. Quid fuit i gracbo quẽ tu catulle melius memiſti:q me puero tãto pe ferretẽ? Quo me miſer cõferã:quo vertã.in capitoliũ:ne ad fris ſanguiẽ redũdat:an domũ:mrẽm ne:vt miſerã lamẽtãtẽ videã & abiectã:q ſic ab illo acta eẽ cõſtabat oculis:voce:geſtu:inimici vt lacrimas tenere nõ poſſent. Hæc eo dico pluribʼ. q genus boc totũ oratores q ſunt veritatis ipi⁹ actores reliqrũt:imitatores ãt veritatis byſtriones occupauerũt. At ſine dubio i omĩ re vicit imitatõnem veritas:ſed ea ſi ſatis i actione efficeret ipa p ſeſe arte pfecto nõ egerem⁹.ver qa animi pmotio q maxime:aut declarãda:aut imitãda eſt actõne pturbata ſæpe ita eſt vt obſcureẽ atq; pœne obruaẽ:diſcutiẽda ſunt ea q obſcurãt:& ea q ſũt iminẽtia:& prõpta ſumẽda. Ois eñ mot⁹ ani ſuũ q̃dã a natura bʒ vultũ & ſonũ:& geſtũ:corpuſq; totũ bois:& ei⁹ ois vult⁹ oẽſq; voces vt nerui i fidib⁹ ita ſonãt vt a motu aĩ quoq; ſũt pulſæ. Nã voces vt cborde ſũt intẽtæ:q ad quẽq; tactũ rñdeãt acuta grauis:cita:tarda:magna:pua.q̃s tamẽ inter oẽs ẽ:ſuo quæq; in gñe mediocris. Atq; etiã illa ſũt ab bis delapſa plura gña lene aſper contractũ diffuſum cõtinenti ſpũ intermiſſio factũ ſciſſum flexo ſono attenuatũ inflatũ. Nullũ eſt.n.bo ſimiliũ gener qd non arte ac moderatõe tractetur. Hi ſunt actori vt pictori expoſiti ad variãdum colores. Aliud ei vocis gen⁹ iracũdia ſibi ſumit:aliud acutũ icitatũ crebro icidẽs

verbis ſingulis interrũpitur oĩo. Flexo a graui ad acutũ:a mediocri ad vtrũq;. Inflatũ:intenſum.
Attenuatũ:remiſſum. Aliud. Declarat exẽplis:quõ variis generibus oĩonis variæ ꝓpoſitæ ſint vo-
ces. Continẽti ſpũ.i.nõ intermiſſo:ſed voce diuerſa. Nam lene paruã & grauẽ vocem:aſperam ma-
gnam & acutã deſiderat:& ſic de cæteris. Et ſic apparet oĩa genera oĩonis in tria deriuari:& ſpẽs vocis
item oẽs in tres.intentã:remiſſam:mediocrẽ. Ipius me. Thyeſtes ad populũ de fratre atreo. Aliud
miſeratio. Pergit diuerſos ꝓnũciãdi mõs diuerſ exẽplis oñdere docẽs ſingl'a ſuã ꝓnũciatõem regre
re ꝓ cuiuſq; rei qualitate:vel lætæ:vl' mœſtæ:vel grandis:vel hũilis:vl' me
diocris: vel acris. Flexibilem: q̧ fle-
ctere poſſit auditores. Plænũ q̧ ſen-
tentiã abſoluat. Interruptũ:vt inter-
uallis quibuſdã verba pronũcientur:
Flebili voce:vt vox fletũ imitetur.

Ipĩ⁹ hortat̃ me frater vt meos mal'miſer mãderẽ
natos:& ea q̃ tu dudũ Antoni ꝓtuliſti:ſegregare
abs te auſus:& qs hoc aĩaduertit:vicit & Atreus
fere totus:alid̃ miſeratio ac mœror flexibilẽ plenũ
ĩterruptũ flebili voce. Quo nũc me vertã qd̃ iter ĩ
cipiã ingredi:domũ pr̃nã ne an ne ad peliæ filias:
& ille:o pr̃ o patria:o priami dom⁹ & q̃ ſequũtur
hæc oĩa vidi ĩflãmari:priamo vitã euitari:alid̃ me
tũ demiſſu; & heſitãs & abiectũ. Ml'tis mõis ſu;
circũuẽtus:morbo:exilio:atq; ĩopia:tũ pauor ſa-
piẽtiã oẽm mihi examĩato expectorat:alter terri
bilẽ minitat̃ vitæ cruciatũ necemq;: nẽo eſt tã fir
mo ingenio:& tãta cõſidẽtia:qn refugiat timido
ſanguĩe atq; exalbeſcat metu. Alid̃ genus cõtẽtũ
vehemẽs ĩminuẽs q̃dã incitatõe g̃uitatis. Iterum
thyeſtes Atreũ attractũ adueĩt:iteꝝ iã aggredit̃
me & q̃etũ exuſitat:maior mihi moles maius mi
ſcẽdũ eſt malũ q illius acerbũ cor cõtũdã & com
primã. Alid̃ voluptatis effuſu;:lene:hilaratũ acre
miſſum. S; mihi quũ detulit coronã ob colocan-
das nuptias tibi ferebat:quũ ſimulabat ſeſe Aiaci
dare:quũ ad te lubibũda docte & delicate detulit
Alid̃ moleſtia ſine cõmiſeratõe g̃ue qd̃dã & vno
p̃ſſu ac ſono obductũ:q̃ tẽpeſtate paris helenã in
nuptiis iũxit nuptias. Ego tũ grauida expletis iã
fere ad pariẽdũ mẽſibus ꝑ idẽ tẽpus Polidorum
Hecuba partu poſtremo parit. Oĩs ãt hos mot⁹
ſubſeq debet geſtus nõ hic verba exprimẽs ſcæni
cus:ſ; vniuerſam rẽ & ſnĩam nõ demõſtratõne ſ; ſi
gnificatõe declarãs lateꝝ inflexiõe hac forti & vi
rili:nõ ab ſcæna & hiſtriõibus:ſ; ab armis:aut eti
am a palæſtra ſũpta. Manus ãt minus arguta digi
tis ſubſeq̃ns verba nõ exprimẽs brachiũ ꝓcerius
ꝓiectũ q̃ſi qd̃dã telu; oĩonis ſupploſio pedis ĩ cõ
tẽtiõibus:aut ĩcipiẽdis:aut finiẽdis:ſ; ſi ĩ ore ſunt
oĩa. In eo ãt ĩpo dñatus ẽ oĩs oculoꝝ:quo melius
nr̃i illi ſenes q pſonaꝝ ne Roſciũ quidẽ magnope
laudabat.anĩ eſt eĩ oĩs actio & imago anĩ vultus
eſt:indicẽs oculi:nã hæc ẽ vna par corporis:quæ

Quo nũc me. Verba medeæ pulſæ à
naſone ſuperducta. Creuſa Quo tẽ
dam inq̃t. Pr̃em Octã quẽ ꝑdiderit.
Peliæ:cuius filias ĩ pr̃is cædẽ perpu
lerat. Aliud ſ.pronũciandi genus.
Demiſſum humili voce Hæſitãs:trẽ
pidus quid agat. Abiectũ remiſſum
Timido ſanguĩe. Sãguis ẽm extrẽ
ma corpis deſerens ad cordis opem
cõcurrit timore iminente. Contẽtũ
intẽſum. Vehemens:ſpũ vehemẽti
ore. Imminuens:crebro inſiſtens.
Grauitatis:aſperitatis:vt in ea conci-
tatione quædã inſit aſperitas. Aliud
genus vocis.ſ. Effuſu; paſſim ſolutũ.
id eſt diſſolutũ. Lene humanũ. Re-
miſſũ:ſine vlla intẽtiõe. Quũ ſimula
bat: puella: introducit̃ ẽm adoleſcẽs
alloq adoleſcẽtẽ:cui⁹ amica vt diſſil'a
ret amorẽ coronã ſocio eius detulit:
quẽ amabat:q̧ is q eã accepat:intelle
xit & ſodali declarauit. Delicate:deli
tiis ſil'e hæc oĩa læta enũciant̃ voce fe
ſtiua. Alid̃ moleſtia:qa moleſtia plæ
rũq; h; cõmiſeratiõnẽ Preſſu:cõpreſ
ſiõe:vt vna eadẽq; voce: & oĩoe cõti
nua vtamur:nullis ĩteruallĩſ. Qua tẽ
peſtate:verba andromache dicẽtis ſe
aſtianactã cõcepiſſe:quo tp̃e paris he
lenã vexit ad troiã. Oĩs ãt hos mo-
tus:hacten⁹ de voce:nũc de geſtu di
cere ĩcipit. Hos ſiue conciliãdi:ſiue
cõcitãdi:ſiue exhilarãdi:ſiue triſtificã
di. Scænic⁹:quẽ ĩ ſcænis hiſtriões ob
ſeruãt. S; geſt⁹ debet cõſeq:ſed vni-
uerſam rẽ nõ verba:ſ; ſenſus rei:q̃ de
agit̃. Demõſtratione vt eã q̃ſi demõ
ſtrare velle videat̃ nimio corpis mo-
tu. S; ſig̃tõe:vt ſigno aliquo corpis
modeſtiore explicare videamur qd̃ ĩ
tẽdim⁹. Inflexione.mediocri lateꝝ
mutatõe:ꝓut rei q̃litas poſtulabit.
Virili:nõ effœmiata. Ab armis:a cer
tamĩe vero A palæſtra:ab imagĩe cer
tamis.nã palæſtra ꝓ oĩ p̃ludio accipi
tur. Arguta:velox:audax:alias cano
rũ:alias breue. Subſeq̃ns:p⁹ ſenſus.
Nã q ſenſus verba:q̃ verba ſubſeq̃t̃:
geſt⁹ ẽ. Brachiũ ꝓceri⁹:hoc fit ĩ cõtẽ
tiõe q̃ ꝓprie ẽ cõſirmatõis:& cõfuta-

tionis nonnunq̄ etiā in amplificatione. Supploſio: Supplodere: eſt pedē terre incutere: qđ ab oratore interim fieri ſolet. Sed ſi poſt corpis mot⁹: de geſtibus vultus nūc dicere incipit. Ore vultu. Dn̄at⁹ oculi principatū obtinēt: Quo ꝓpter qđ. Ne Roſciū quidē eo ꝙ ipſius perſonati oculos videre nō poterat ex qb⁹ mentē ei⁹ agnoſceret. Eſt ai ad aium ꝑtinet. Meli⁹. ſ. iudicabāt Roſciū q oibus preſtabat.
Nā vere oculi aium idicāt & vultū. Neq̄ vero rō ꝙ hæc ps corpis ſignificādo & comutādo mot⁹ ai referat: qa ſiqs vno obtuitu ꝓnūciet nihil efficiet. Teophraſt⁹ ꝓbat auctoritate Teophraſti Quare qn̄ quidē tāta vis ē in oculis. Qui i agēdo cōtuēs. i. quū fixis in aliquē oculis dicim⁹. Remiſſiōe: vt ſi comiſeratione vtaris: quēadmodū illud virg. Hūc ego te euryale aſpicio &c. Coniectu ſi oculos in aliquē repēto cōieceris. Vt hic ille nr̄orum ꝓditor conſilioꝝ. Hilaritate: quia ſiqd letū dixeris: debes oculoꝝ hylaritatē cū leticia ſignificare. Apte: cōgrue. Cum gn̄e ipo: cū rei qualitate. Scđm vocem. i. poſt vocē. Que ſunt actōis: q̄ ꝑtinēt ad ꝓnūciationē: a natura data: qa natura ipa videt̄ inſtruxiſſe genus actionis. Præteruolāt: ꝑtereūt. Iiſdem quib⁹ ipſi vtūtur. Agnoſcūt: an idonei ſint. Et in ſe ipi iudicant: nā quos in aliis valere cognouerint: an cōtra eos in ſe tales eē iudicabūt. Ad actionis āt vſum. Hacten⁹ de geſtibus corporis: & ꝑcipue oculoꝝ: & vult⁹: vbi maiorē vi ineē diſputauit: nūc đ mollitudie vocis: nūc intēdēde: nūc remittēde. Vox obtinet voce ps magna parat̄ vel ꝑdit̄ vtilitatis & laudis. Primū aptāda vox: qa naturale bonū eſt: ſed a natura datū cōſeruari ꝑt diligētia. De quo vt dicā quō vox ſeruari poſſit. Nihil qa medicoꝝ eſt & ſophiſtaꝝ. Illi remediis: hi declamatōib⁹ vocē cōſeruāt ac meliorē ēt reddūt. Illđ quō vox teneat̄. Decet decoꝝ eſt. Hoc & ſupi⁹ diſputauit in oib⁹ ferme reb⁹: vl̄ natura creatis vel arte excogitatis. qcqd vtile eēt ac neceſſariū: idē gratū etiā eē: atq̄ iocūdū. Nā prio docet q̄ vtilia ſint voci: deide ꝓbat eadē decora iocūdaq̄ eſſe. Crebra mutatio remiſſe ad intēſam mediocris ad vtrāq̄. Effuſa: diſſoluta: imoderata & effrenis. Nā ſiqs a cōtētione incipet in ipſo ꝓnūciandi curſu deficeret. Aptius: couenietius. Viciſſitudine vt intēſa mediocri hæc illi plærūq̄ cædat Varietate: vt variētur voces varios affectus imitātes. cōmutent̄ aliæ cum aliis. Habuit ad manū. i. paratū habuit quotidiana locutio. Peritū: muſice ſcilicet. Remiſſum: excitaret remiſſa voce vteretur: Audiui. Rn̄det Catull⁹ recte ſentire craſſum ꝙ illū gracchi clictē agnouerit. Illos viros. ſ. Tyberiū. & C. gracchus. Fraudē. i. pœnā. Sed tn̄ aliud ē fraus: aliđ pena: quēadmodū Vulpi. ſentit. Fraus inqt ſine pœna eē ꝑt. pœna ſine fraude eē nō ꝑt. Pœna ē noxe vidicta. fraus ēt ipa noxa dr̄. Q̄z q̄ deplorat hic craſſuſ ciuitatis ſtatū. Ea tela texit̄. i. is i ciuitate mos iſtituit̄. Poſteritati eoꝝ q p⁹ nos venturi ſūt. Siles. T. & C. gracchis. Nō tulerūt: paſſi nō ſūt. Mitte ꝑgētē deplorare craſſū ab eo ſer

quot aīi motus ſūt tot ſignificatōes & cōmutationes poſſit efficere: neq̄ vero ē qſq̄ q eadē continēs efficiat. Theophraſt⁹ qdē thauriſcū quendā dicit actorē auerſum ſolitū eſſe dicere: q in agēdo cōtuens aliqd ꝓnūciaret: quare oculoꝝ e mḡna moderatio: nā oris nō eſt nimiū mutāda ſpēs: ne aut ad ieptias aut ad prauitatē aliquā deferamur. Ocl'i ſūt quoꝝ tū itētōe: tū remiſſiōe: tū cōiectu: tū hylaritate mot⁹ aīoꝝ ſignificem⁹ apte cū gn̄e ipo orōnis. Eſt. n. actio q̄ſi ſmo corpis: quo magis mēti congruēs eē debet. Ocl'os āt natura nobis: vt equo & leoni ſetas caudā: aures ad mot⁹ aīoꝝ declarādos dedit. Quare i hac nr̄a actione ſm vocē vultus valet: his āt oculis gubernat̄ atq̄ i iis oib⁹ q̄ ſūt actionis ineſt q̄dā vis a natura data: q̄re etiā hac iperiti: hac vulg⁹: hac deniq̄ barbari maxīe cōmouēt̄ Verba eñ neminē mouēt: niſi eū q eiuſdē linguæ ſocietate cōiūctus ē: ſnīæq̄ ſæpe acutæ: nō acutoꝝ hoīm ſenſus ꝑteruolāt: actio q̄ præ ſe motū animi fert oīs mouet: iiſdē eñ oīm aīi motib⁹ cōcitant̄: & eos iiſdē notis & i aliis agnoſcūt: & i ſe ipi iudicāt. Ad actionis āt vſum atq̄ laudē maximā ſine dubio ꝑtem vox obtinet quæ primū eſt aptanda nobis: deide quæcūq̄ erit ea tuēda. de quo illđ iā nihil ad ꝑcipiēdi genus quēadmodū voci ſeruiat̄ eqdem tn̄ magnope cēſeo ſeruiēdū. Sed illđ videtur ab hui⁹ nr̄i ſermonis officio nō abhorrere: qđ vt dixi paulo an̄ plurimis i rebus: qđ maxime eſt vtile id neſcio quo pacto etiā decet maxime: nam ad vocē optinēdā nihil ē vtili⁹ q̄ crebra mutatio: nihil ꝑniciosius q̄ effuſa ſine itermiſſiōe contētio. Quid ad aures nr̄as & actōis ſuauitatē. Quid ē viciſſitudie & varietate & cōmutatōe aptius. Itaq̄ idē gracchus qđ potes audire Catulle ex Licinio clictē tuo lr̄ato hoīe: quē ſeruū ſibi ille hūit ad manū cū eburneola ſolut⁹ ē hr̄e fiſtula ſtareq̄ occulte poſt ipm quū cōcionaret̄ ꝑitū hoīez q iſlaret ce

leriter eũ ſonũ quo illũ aut remiſſuꝫ excitaret: aut a cõtẽtiõne reuocaret. Audiui mehercule inqt Catull⁹ & ſæpe ſuꝫ admirat⁹ hoĩs quũ diligẽtiaꝫ: tũ etiã doctrinã & ſciam. Ego vero inqt Craſſus: ac doleo qdẽ illos viros q ĩ eã fraudẽ ĩ rẽpu. eẽ delapſos: ꝙꝙ ea tela texit. & ea ĩcitat ĩ ciuitate rõ viuẽdi ac poſteritati oñdiť: eoꝝ ciuiũ quos nr̃is patres nõ tulerũt: iã ſiles hr̃e cupiamus. Mitte obſecro inqt craſſe Iuli⁹ ſermonẽ iſtũ & te ad gracchi fiſtulã refer: cui⁹ ego nõdũ plane rõnẽ ĩtelligo. In oĩ voce inqt craſſus ẽ qdã mediũ: ſꝫ ſuũ cuiqꝫ voci: hic gradati aſcẽdere vocẽ vtile & ſuaue ẽ. nã a pricipio clamare agreſte qddã ẽ: & illud idem ad firmãdũ eſt voci ſalutari: deĩde ẽ qddã cõtẽtõnis extremũ: qđ tñ inſertus: & ꝙ acutiſſimus clamor quo te fiſtula ꝑgredi nõ ſinet: & tñ ab ĩpa cõtẽtione reuocabit. Eſt itẽ cõtra qddã in remiſſiõe grauiſſimũ quoqꝫ tãqꝫ ſonoꝝ ĝdibus deſcẽdit. Hæc varietas: & hic p oẽs ſonos vocis curſus & ſe tuebiť: & orõni deferet ſuauitatẽ. ſꝫ fiſtulatorẽ domi relinqtis ſenſus illius cõſuetudĩs vobis cũ ad foꝝ deferẽtis. Edidi ꝙ potui nõ vt volui ſꝫ vt me tẽpis anguſtie cœgerũt. Scitũ ẽ ei cãm cõferre ĩ tps quũ afferre plura ſi cupias nõ queas. Tu vero inqt Catul. collegiſti oĩa ꝙtũ ego poſſũ iudicare ita diuinitus vt nõ a græcis didiciſſe: ſꝫ eos ĩpos hec docere poſſe videare. Me qdẽ iſtius ſermõis ꝑticipẽ factũ eẽ gaudeo: ac vellẽ vt me⁹ gener ſodaľ tuus Hortẽſius affuiſſꝫ: quẽ qdẽ ego cõfido oĩbus iſtis laudibus qͣs tu orõe cõplexus es excellẽtem fore. Et craſſus fore dicis inqt: ego vero eẽ iã iudico & tũ iudicaui cũ me conſule in ſenatu cãm defendit aphricæ: nupqꝫ etiã magis quũ ꝓ bithyniæ rege dixit. Quãobrẽ recte vides Catulle. nihil eñ iſti adoleſcẽti: neqꝫ a natura: neqꝫ a doctrĩa deeſſe ſentio: eoqꝫ magis ẽ tibi cotta & tibi ſulpiti vigilãdũ ac laborãdũ. Nõ. n. ille mediocris orator vr̃æ qͣſi ſuccreſcit ætati: ſꝫ & ĩgenio pacti & ſtudio flagrãti & doctrĩa eximia: & mẽoria ſingulari: cui ꝙꝙ faueo tñ illũ ætati ſuæ ꝑſtare cupio: vobis vero illũ tãto minorẽ ꝑcurrẽ vix honeſtũ eſt: ſꝫ iã ſurgamus inqt noſqꝫ curemus elati & aliquãdo ab hoc cõtẽtione diſputatõis aĩos nr̃os curãqꝫ laxem⁹.

mone reuocat iulius. In omni voce reddit quod omiſerat: cur fiſtule mentionẽ fecerit. Gradatiꝫ quia principia lenia eſſe debent. Deinde eſt quiddã. quũ ſenſim ad cõtentioneꝫ perueneris inquit cauẽdũ eſt ne acutiſſimã aſcendas. Quã acutiſſimus. i. ſonus vocis ſupremus: quẽ vox tranſcendere nequit. Interius humilius. Quo ad quẽ clamorẽ acutiſſimũ. ſ. cum eburneola fiſtula. Quinti. hoc idẽ lib. i. inſtitutionum oratoriaꝝ refert. Ait eñ Sed ne hæc quidẽ preſumẽda pars ẽ: vt vno interim cõtenti ſim⁹ exẽplo. C Gracchi precipui ſuoruꝫ tpm oratoris cui concinãti cõſiſtens poſt eũ muſicus fiſtula quã Tonariõ vocant modos qbus deberet intẽdi miniſtrabat. Fore dicis: Hoc loco manifeſte apparet qd differat inter fore & eſſe. Illud eñ de pñti hoc de futuro dr̃. Remiſſiõe. declinatiõe ad infimũ. Gradibus: ſonoꝝ ordinibus: vt in muſica videm⁹ Varietas quia inter ſe variãť. Edidi nũc diſputatõꝫ ſuã claudit craſſus. Sꝫ vt me: ac ſi diceret: lõgi⁹ ſi vocaſſet diſſeruiſſeꝫ. Scitũ ſapiẽs. Conferre. i. ad tp̃s orõꝫ accomodare vt p ipe dicas breui ſiue lõgo. Afferre tradere. Diuinitus qͣſi nõ humana ꝑcepta fuerit: ſꝫ diuina potius. A græcꝭ nõ qͣſi grecoꝝ diſcipul⁹: ſed doctor affuiſſꝫ huic diſputatõi. Oĩbus quæ ad oratorẽ pertinẽt. Cãm aphricæ: qa obiectũ fuerat aphrice ꝙ prio cõtra fedus claſſẽ exercitũqꝫ paraſſet in Numidiã. Bithyniæ rege: cui obiectũ eſt: ꝙ Hãnibalẽ hoſtẽ po. ro. ſuſcepiſſꝫ hoſpitio. Iſti: Hortẽſio. Vigilãdũ: ne nos vincat adoleſcẽs. Sue ætati ſatꝭ eſt. ſi ſuꝑ ætatẽ eloquẽs exiſtit. Vix honeſtũ ac ſi diceret: nõ cupio: qđ vix honeſtũ eſſet. Precurrere: anteire. Curem⁹: curamus eñ corpa iis ferme modis: cibo: ſono: lauacro. Laxemus: ſoluam⁹ liberem⁹: Trãſlatio ab oratore q boues finito ope diſiungit ab aratro.

M. T. C. hoc de oratore opuſculum vna cum cõmentario Omniboni Leoniceni Rhetoris preſtantiſſimi in eũdem fœliciter finit.

MARCI TV. CICE. DE PERFECTO ORATORE AD Ma. BRVTVM LIBER INCIPIT.

v TRVM difficili⁹ aut maius eſſet negare tibi ſæpius idem rogãti: an efficere id qđ rogares diu mľtũqꝫ Brute dubitaui. Nã & negare ei quẽ vnice diligerẽ cuiqꝫ me chariſſimũ eſſe ſentirẽ ꝑſertim & iuſta petẽti & ꝑclara cupiẽti: duꝝ admodũ mihi videbať & ſuſcipe tãtã rẽ q̃ntã nõ modo facultate conſequi difficile eſſet: ſꝫ etiã cogitatiõe cõplecti vix arbitrarer eſſe ei⁹ q verereť rephẽ

ſionen doctorum atqꝫ prudentum. Quid em̄ eſt maius ꝗ̄ quū tanta ſit inter oratores bonos diſſimili-
tudo: iudicare quæ ſit opt ma ſpecies & quaſi figura dicēdi. Quod qm̄ me ſæpius rogas: aggrediar: nō
tā perficiēdi ſpe ꝗ̄ experiūdi voluntate. Malo em̄ quū ſtudio tuo ſim obſecutus: deſiderari a te prudē
tiā meā ꝗ̄ ſi id nō fecerim beniuoleētiā: Queris igit̃ id qđ iā ſæpiꝰ: qđ eloquētiæ genꝰ probē maxīe
& quale mihi videat̃ illud quo nihil addi poſſit: quod ego ſummū & perfectiſſimū iudicē. In quo ve
reor ne ſi id qđ vis effecero: eūqꝫ oratorē quē queris expreſſero: tarde ſtudia multoꝝ: qui deſperati-
one debilitati experiri volēt: quod ſe aſſequi poſſe diffidāt. Sed par eſt oīs oīa experiri: q res magnas
& magnope expetēdas cōcupiuerūt. Quod ſi quē aut natura ſua: aut illa preſtātis ingenii vis forte de
ficiet: aut minus inſtructus erit magnarū artiū diſciplinis: teneat tn̄ eū curſum quē poterit: prima em̄ ſe
quentē honeſtū eſt in ſecūdis terciiſqꝫ cōſiſtere. An in poetis Homero ſoli locus eſt (vt de græc loq̄r)
aut Archilocho: aut Sophocli: aut Pindaro: ſed hoꝝ in ſecūdis vel etiā infra ſecūdos. Nec vere Ariſto.
in phia doterruit aſcribēdo amplitudo Platonis: nec ipſe ariſtoteles admirabili quadā ſcientia & copia
cæteroꝝ ſtudia reſtrinxit: nec ſolū ab optimis ſtudiis excellētes viri deterriti nō ſunt: ſed ne opifices q
dem ſe artibus ſuis remouerūt: qui aut Hyaliſi (quē Rhodi vidimus) nō potuerūt: aut Coæ Veneris
pulchritudinē imitari: nec ſimulacro iouis olympi: aut Dotyphori ſtatua deterriti: reliqui minns exp-
ti ſunt quid efficere aut quo progredi poſſent. Quoꝝ tanta multitudo fuit: tāta in ſuo cuiuſqꝫ genere
laus & quū ſummā miremur: inferiora tn̄ probaremus. In oratoribꝰ vero græcis quidē admirabile eſt
quantū inter oīs vnus excellat: attn̄ quū eſſet Demoſthenes: multi oratores magni & clari fuerūt & an
tea fuerāt nec poſtea defecerūt: Quare nō eſt cur eoꝝ q ſe ſtudio eloquētie dediderūt: ſpes infringatur
aut langueſcat induſtria. Nā neqꝫ illud ipſum quod eſt optimū deſperandū eſt: & in preſentibus rebus
magna ſunt ea quæ ſunt optimis proxima: Atqꝫ ego in ſummo oratore fingēdo talē informabo: qua-
lis fortaſſe nemo fuit. Nō em̄ quero quis fuerit: ſed quid ſit illud quo nihil poſſit eſſe preſtātius: quod
in perpetuitate dicēdi nō ſæpe atqꝫ haud ſcio: an vnqꝫ in aliqua aūt parte eluceat aliqn̄. Idē apud alios
denſius: apud alios fortaſſe rarius. Sed ego ſic ſtatuo nihil eſſe in vllo gñe tā pulchrū quo nō pulchriꝰ
id ſit vnde illud: vt ex ore aliquo quaſi & imago exprimat̃: qđ neqꝫ oculis: neqꝫ auribus neqꝫ vllo ſen-
ſu percipi poteſt: cogitatione tm̄ & mente cōplectimur. Itaqꝫ & Phydiæ ſimulacris: quibus nihil in illo
genere perfectius vidimus: & his picturis (quas nominaui) cogitari tn̄ poſſumus pulchriora. Nec ve
ro ille artifex quū faceret iouis formā: vt Mineruæ: cōtemplabat̃ aliquē e qno ſimilitudinē duceret: ſꝫ
ipſius in mēte inſidebat ſpecies pulchritudinis eximia quedā: quā intuēs: in eaqꝫ defixus: ad illius ſili
tudinē artē & manū dirigebat. Vt igit̃ in formis & figuris eſt aliquid perfectū & excellēs: cuius ad ex-
cogitatā ſpeciē imitādo referūt̃ ea quæ ſub oculos ipſa nō cadūt: ſic perfecte eloquētie ſpeciē animo
videmus: effigiē auribus querimus. Has reꝝ formas appellat ideas ille nō intelligēdi ſolū: ſed etiā di-
cēdi grauiſſimus auctor Plato: eaſqꝫ gigni negat: & ait ſemper eſſe: ac ratiōe & telligātia cōtineri: cæte-
ra nbſci: occidere: fluere: labi: nec diutius eſſe vno eodē ſtatu. Quicquid eſt igit̃ de quo ratione & via
diſputet̃. i. ad vltimā ſui generis formā ſpecieqꝫ redigendū. Ac video hāc primā ingreſſionē meā non
ex oratoris diſputationibus ductā: ſed e media phia repetitā: & eā quidē tū antiquā: quū ſubobſcurā
aut reprehenſionis aliquid: aut certe admiratiōis habiturā. Nā aut mirabunt̃, quid hæc pertineant ad
ea quæ querimus: quibus ſatiſfaciet res ipſa cognita & nō ſine cauſa alte repetita videat̃: aut repreheu-
dāt ꝙ inuſitatas vias indigamus. tritas relinquamus. Ego aūt & me ſæpe noua videri dicere intelligo
quū peruetera dicā. ſed inaudita plæriſqꝫ & fateor me oratorē ſi modo ſim: aut etiā quicquid ſim: non
ex rhetoꝝ officinis: ſed ex academiæ ſpaciis extitiſſe: Illa em̄ ſunt curricula multipliciū varioriūqꝫ ſermo
nū: in quibus Platonis primū ſunt impreſſa veſtigia: ſed & huius & alioꝝ philoſophoꝝ diſputationi-
bus & exagitatus maxime orator eſt & adiutus. Oīs em̄ vbertas & quaſi ſilua dicēdi ducta ab illis eſt:
nec ſatis tn̄ inſtructa ad forenſes cauſas: quas vt illi ipſē dicere ſolebant agreſtioribus muſis reliquerūt
ſic eloquētra hec forenſis ſpreta a phis: & repudiata: multis quidē illa adiumentis magniſqꝫ caruit: ſed
tn̄ ornata verbis atqꝫ ſententiis iactationē habuit in populo: nec paucoꝝ iudiciū reprehenſionēqꝫ perti
muit. Ita & doctis eloquētia popularis & diſertis elegās doctrina defuit. Poſitū ſit igit̃ imprimis qđ
poſt magis intelligit̃ ſine phia nō poſſe effici quē querimus eloquentē. Nō vt in ea tn̄ oīa ſint: ſꝫ vt ad
iuuet vt palæſtra hyſtrionē. Parua em̄ magnis ſæpe rectiſſime cōferunt̃. Nā nec latius neqꝫ copioſiꝰ de
magnis variiſqꝫ rebus ſine phia poteſt quiſqꝫ dicere: ſi quid etiā a Phædro. Platonis hoc Periclē preſti
tiſſe cæteris dicat oratoribus Socrates: ꝙ is anaxagore phyſici fuerit auditor a quo cenſet eū quū alia
præclara quedā & magnifica didiciſſet: vberē & ſecundū fuiſſe: gnarūqꝫ: qđ eſt eloquētiæ maximū qui
bus oratoris modis: queqꝫ aioꝝ ptes pellerent̃ qđ idē de Demoſthene exiſtimari poteſt: cuiꝰ ex epiſto
lis intelligi licet: ꝗ̄ frequēs fuerit Platonis auditor. Nec vero ſine phōrū diſciplina genus & ſpeciē cu
iuſqꝫ rei cernere nequā diffiniendo explicare: nec tribuere in partes poſſumus: nec iudicare quæ vera:
quæ falſa ſint neqꝫ cernere cōſequentia: repugnantia videre: ambigua diſtinguere. Quid dicā de natu-
ra rerū cuius cognitio magnā oratoris ſuppeditat copiā: de vita: de officiis: de virtute: de moribꝰ ſine
multarū rerū diſciplina: aut dici: aut intelligi poſſe. Ad has tot tantaſqꝫ res adhibenda ſunt ornamēta
innumerabilia: quæ ſola tū quidē tradebant̃ ab his qui dicendi numerabantur magiſtri. Quo fit vt ve
rā illā & abſolutā eloquētiā nemo cōſequat̃: ꝙ alia intelligēdi: alia dicēdi diſcipſina eſt: & ab aliis rerum
ab aliis verboꝝ doctrina queritur. Itaqꝫ. M. Antonius cui vel primas eloquentiæ partes patrum no-
ſtrorum tribuebat ætas: vir natura peracutus: & prudens in eo libro quē vnum reliquit diſertos ait ſe
vidiſſe multos: eloquentem omnino neminem. Inſidebat videlicet in eius mente ſpecies eloquentiæ
quam cernebat animo: re ipſa non videbat. Vir autem acerrimo ingenio ſic enim fuit multa & in ſe
& in aliis deſiderans: neminem plane qui recte appellari eloquens poſſet videat. Quod ſi ille nec ſe

nec. L. Craſſum eloquentem putauit: habuit profecto comprehenſam animo quandam formā eloquētie: cui qm̄ nihil deerat eos quibus aliquid aut plura deerant in eam formā non poterat includere. Inueſtigemus hunc igiť Brute ſi poſſumus quē vnq̄ vidit Antoni⁹ aut qui omnino nullus vnq̄ fuit. quē ſi imitari. aut exprimere nō poſſumus: quod idē ille vix de ſeipſo eo cōceſſum eſſe dicebat: attamē qlis eſſe debeat poterimus fortaſſe dicere. Tria ſunt oīno genera dicēdi quibus in ſingulis quidā floruerūt per æque āt id qđ volumus perpauci in oībus. Nā & grādiloqui (vt ita dicam) fuerūt cū ampla: & ſententiarum grauitate: & maieſtate verboꝝ vehementer varii: copioſi: graues ad permouendos & cōuertendos aīos inſtructi & parati: quod ipſum alii aſpera: triſti: horrida oratione: neq̄ perfecta neq̄ cōcluſa. Alii leni & inſtructa: & terminata. Ecōtra tenues: acutiora docentes: & dilucidiora nō ampliora facientes: ſubtili quadā: & preſſa ratione limata. In eodēq̄ genere alii callidi ſed ipoliti: & in cōſulto rudiuſimiles & imperitorū. Alii in eadē ieiunitate cōcinniores. i. faceti florētes etiā & leniter ornati. Eſt autē qdā iteriect⁹ itermedi⁹: & qſi tēperād⁹: nec acumine poſterioꝝ: nec fulmine vtēs ſuperiorū: vicinus amborū: in neutro excellēs: vtriuſq̄ particeps: vel vtriuſq̄ ſi verū querimus potius expers. Iſq̄ vno tenore (vt aiunt) in dicēdo fluit nihil afferēs preter facultatē & æqualitatē: aut addit aliquos: vt in corona toros oēmq̄ orationē ornamentis modicis verborū ſententiarūq̄ diſtiguit. Hoꝝ ſinguloꝝ geneꝝ qcūq̄ vim ſingulis conſecuti ſunt: magnū in oratoribus nomē habuerūt. Sed querendū eſt ſatis ne id qđ volumus effecerint. Videmus eñ fuiſſe quoſdā qui idē ornate ac grauiter: idē verſute & ſubtiliter dicerent. Atq̄ vtinā in latinis talis oratoris ſimulacrū reperire poſſemus: eſſet egregiū nō querere heſterna: domeſticis eſſe contentos. Sed ego idem qui in illo ſermone noſtro qui eſt expoſitus in Bruto: multū tribuerem latinis: vel vt hortarer alios: vel q̄ amarē meos recordor longe omnibus vnū anteferre Demoſthenem: quē vim accomodare ad eam quā ſentiā eloquentiā nō ad eam quā in aliquo ipſe cognouerim. Hoc nec grauior extitit quiſq̄: nec callidior: nec temperatior. Itaq̄ nobis monendi ſunt ii: quorum ſermo imperitus increbuit: qui aut dici ſe deſiderant antiquos atticos: aut ipſe attice volunt dicere: vt mirenť hunc maxime quo athenas quidem ipſas magis credo fuiſſe atticas: quid eñ ſit atticū diſcant: eloquentiamq̄ ipſius viribus non imbecillitate ſua metiantur: Nunc eñ tñ quiſq̄ laudat q̄tū ſe poſſe ſperat imitari. ſed tñ eos ſtudio optimo iudicio minus firmo preditos docere quæ ſit propria laus atticoꝝ non alienum puto. Semper oratoꝝ eloquentiæ moderatrix fuit auditoꝝ prudentia. Oēs eñ qui probari volunt voluntatem eoꝝ qui audiunt intuenť ad eamq̄ & ad eoꝝ arbitriū & nutū totos ſe fingūt & accomodāt. Itaq̄ charia & Phrigia & Myſia: q̄ minime polite minimeq̄ elegātes ſunt aſciuerunt aptū ſuis auribus optimū quoddā: & tanq̄ adipale dictionis genus: q̄ eoꝝ vicini nō ita lato interiecto mari Rhodii nunq̄ probauerunt Græci aūt multo minus: Athenienſes vero funditus repudiauerūt: quoꝝ ſp̄ fuit prudēs ſincerūq̄ iudiciū nihil: vt poſſent niſi incorruptū audire & elegās. Eoꝝ religioni quū ſeruiret orator nullū verbū inſolēs: nullū odioſum ponere ſtudebat. Itaq̄ hic quē preſtitiſſe diximus. cæteris in illa pro Cteſiphōte oratione lōge optima ſummiſſius a primo. deiñ dude legibus diſputat preſſius: poſt ſenſim incedēs: iudices vt vidit ardētes in reliquis exul auit audaci⁹. Ac tñ in hoc ipo diligēter examinā te: verboꝝ omniū pondera reprehēdit æſchines quedā & exagitat illudēſq̄: dira: odioſa: intolerabilia eſſe dicit. Quin etiā querit ab ipſo quū quidē eū beluā appellet vtrū illa verba: an portēta ſint: vt æſchini: ne Demoſthenes quidē videať attice dicere. Facile eſt eñ verbu aliqđ ardēs (vt ita dicā) notare: idq̄ reſtinctis iā animoꝝ incēdiis irridere. Itaq̄ ſe purgās iocať Demoſthenes: negat in eos poſitas fortunas græciæ: in hoc: ãn eū: huc an illuc manū porrexerit. Qm̄ igiť mō audireť myſius: aut phrix athenis: quū etiā Demoſthenes exagiteť: vt putidus. Quum vero inclinata vlulantiq̄ voce more aſiatico canere cœpiſſ: quis eum ferret. aut quis potius non iuberet auferŕ. Sed atticorum igiť aures teretes: & religioſas qui ſe accōmodant: ii ſunt exiſtimandi attice dicere. Quoru genera plura ſunt. hi vnū modo quale ſit ſuſpicanť. Putant eñ qui horride inculteq̄ dicat mō id elegāter enucleateq̄ faciat: eum ſolum attice dicere. Errant q̄ ſolum: qđ attice nō falluntť: Iſtorum enim iudicio ſi ſolum illud eſt atticum: ne Pericles quidem dixit attice: cui primæ ſine controuerſia deferebanť Qui ſi tenui genere vtereť. nunq̄ ab ariſtone poeta fulgere: tonare. permiſcere græciā dictus eſſet. Dicat igitur attice venuſtiſſimus: ille ſcriptor: ac politiſſimus Lyſias. Quis enim id poſſit negare: dū intelligamus: hoc eſt atticū in Lyſia: non q̄ tenuis ſit atq̄ inornatus: ſed q̄ nihil habeat inſolens: aut ineptū Ornate vero: & grauiter & copioſe dicere: aut atticoꝝ ſit: aut ne ſit æſchines neue Demoſthenes attic⁹ Ecce aūt aliqui ſe tuchididios eſſe profitentur nouum quoddā & imperitoꝝ: & inanditū genus. Na qui Lyſiā ſequunť: cauſidicum quendā ſequunť: nō illum quidem amplū: atq̄ grandē: ſubtilē & elegantem tñ: nec qui in forenſibus cauſis poſſit predare conſtituere. Thucidides aūt res geſtas & bella narrat: & prelia grauiter ſane & probe: ſed nihil ab eo transferri poteſt ad forenſem vſu: & publicū. Ipe ille contiones ita multas habent obſcuras abditaſq̄ ſententias: vix vt intelligantur quod eſt in oratiōe ciuili vicium vel maximum. Quæ eſt autem in hominibus tanta peruerſitas: vt inuentis frugibus: glāde veſcantur: aut victus hominū atheníenſium beneficio extolli potuit: ōo non potuit. Quis porro vnq̄ græcoꝝ rhetorum a Thucidide quicq̄ duxit: At laudatus eſt ab omnibus fateor ſed ita vt reꝝ explicator prudens ſeuerus: grauis: non vt in iudiciis verſaret cauſas ſed vt in hiſtoriis bella narraret. Itaq̄ nūq̄ eſt numeratus orator. Nec vero ſi hiſtoriā nō ſcripſiſſet: nomē eius extaret quū preſertim fuiſſe honorat⁹ & nobilis: huius tñ nemo: neq̄ verboꝝ: neq̄ ſententiarū grauitatem imitatur: ſed quū vtilia: quedam: & hi antea locuti ſunt quæ vel ſine magiſtro facere potuerunt: germanos ſe putāt eſſe Thucididis. Nactus ſum etiam qui Xenophontis ſimilem eſſe ſe cuperet: cui⁹ ſermo eſt ille qui dē melle dul

dior:ſed a forenſi ſtrepitu remotiſſimus. Referamus nos igitur ad eum quem volumus inchoanduꝫ &
eadem eloquentia informandum: quam in nullo cognouit Antonius.

Agnum opus omnino: & arduuꝫ Brute conamur: ſed nihil difficile amãti puto Amo aũt
& ſemper amaui ingeniũ: ſtudia mores tuos. Incendioſior porro quotidie magis non de
m ſiderio ſolum quo quidem conficior ingreſſus noſtros: conſuetudinẽ victus doctiſſimos
ſermones requirens tuos: ſed etiam incredibili fama virtutum admirabilium quæ ſpecie
diſpares prudentie coniunguntur. Quid eñ tam diſtans: quã a ſeuerirate comitas. Quis
tamen vnqꝫ te: aut ſanctior eſt habitus: aut dulcior. Quid tam difficile qꝫ in plurimorum controuerſiis
diiudicandis ab omnibus diligi: conſequeris tamen vt eoſipſos quos cõtra ſtatuas æquos placatoſqꝫ
dimittas. Itaqꝫ efficis: vt quũ gratiæ cauſa nihil facias: oia tamen ſint grata quæ facis. Ergo omnibꝰ ter-
ris: vna Gallia cõmuni non ardet incendio. in qua fueris ipſe re quũ Italie lucẽ cognoſceres: verſariſqꝫ
in optimorum ciuiũ: vel flore vel ro bore. Iam quantũ illud eſt. quod in maximis occupationibus nũ-
qꝫ intermittis ſtudia doctrine: ſemper aut ipſe ſcribis aliquid: aut me vocas ad ſcribendũ itaqꝫ hoc ſum
aggreſſus ſtatim Catone abſoluto quẽ nunqꝫ ipm attigiſſem: tpa timens inimica virtuti niſi tibi hortã
ti: & illiꝰ memoriã mihi charã excitãti nõ parere nefas eſſe duxiſſem: ſꝫ teſtificor me a te rogatũ & recu
ſandũ: hec ſcribere eſſe auſum. Volo eñ mihi tecũ cõe eſſe crimẽ: vt ſi ſuſtinere tantã queſtionẽ nõ potu
ero iniuſti oneris impoſiti tua culpa ſit: mea recepti. In quo tñ iudicii noſtri errorẽ: laus tibi dati mune
ris cõpenſabit. Sed in oi re difficilimũ eſt formã quæ character græce dicit̃ exponere optimi: qđ aliud
aliis videt̃ optimũ. Ennio delector quiſpiã ait: ꝙ nõ diſcedit a cõmuni more verboꝝ: Pacuuio inquit
alius: oẽs apud hũc ornati: elaboratiqꝫ ſunt verſus: multa apud alteꝝ negligẽtius: fac aliũ Accio. Varia
eñ ſunt iudicia vt in græcis: nec facilis explicatio: q̃ forma maxime excellat. In picturis alius horrida:
inculta: abdita: & opaca cõtra alios nitida. læta: colluſtrata delectat̃. Quid eſt quo per ſcriptũ aliqđ aut
formulã exprimas quũ in ſuo quodqꝫ genere poſtet: & genera plura ſint: Hac ego religione non ſum
ab hoc conatu repulſus: exiſtimauiqꝫ in oibus rebus eſſe aliquid optimũ etiã ſi lateret. idqꝫ ab eo poſſe
qui eius rei ignarus eſſet iudicari. Sed qm̃ plura ſunt orationũ gña eaqꝫ diuerſa neqꝫ in vnã formã ca
dunt oia laudationũ: ſcriptionũ & hiſtoriaꝝ & talium ſuaſionũ qualem Iſocrates fecit Panegyricũ mlti
qꝫ alii qui ſunt nominati ſophiſtẽ reliquarũqꝫ rerũ formã quæ abſunt ab forenſi cõtentione eiuſqꝫ totiꝰ
generis qđ græce epedicticon nominatur: quia quaſi ad inſpiciendũ delectatiõis cauſã cõparatũ eſt nõ
cõplectar hoc tpe: nõ quo negligenda ſit. Eſt eñ illa quaſi nutrix eius oratiõis: quẽ informare volumꝰ
& de quo molimur aliquid exquiſitius dicere. Ab hac & verboꝝ copia aliter: & eoꝝ cõſtructio & nu-
merus liberiore quadã fruit̃ licẽtia. Dat̃ etiã venia concinnitati ſentẽtiaꝝ & arguti certiqꝫ: & circũſcri-
ti verboꝝ ambitus cõcedunt̃ de induſtria: quæ nõ ea inſidiis: ſed aperte ac palã elaborat̃: vt verba ver-
bis quaſi demẽſa: & paria reſpõdeãt: vt crebro cõferãt pugnãtia: cõparẽtqꝫ cõtraria: & aut pariter extre
ma terminent̃. eũdẽqꝫ referãt in cadẽdo ſonũ: quæ in veritate cauſaꝝ: & rariꝰ multo facimꝰ: & certe ocul
tius in panathanayco: aut Iſocrates ea ſtudioſe conſecutũ fatet̃. Nõ eñ ad iuditioꝝ certamẽ: ſed volu-
ptate auriũ ſcripſerat hæc tractaſſe Traſimachũ chalcedoniũ primũ: & Leontinũ ferũt Gorgiã: Theo
dorũ inde bizãtiũ: multoſqꝫ alios quos logodædalos appellat in Phædro Socrates quoꝝ ſatis arguta
multa: ſed vt modo primũqꝫ naſcẽtia minuta: & verſiculoꝝ ſimilia q̃ dã: minimæqꝫ depicta: quo magis
ſunt: Herodotus: Tuchidideſqꝫ mirabiles quoꝝ etas quũ in eoꝝ tẽpora quos nominaui incidiſſꝫ: lõ
giſſime tñ ipſi a talibus delitiis vel potius ineptiis abfuerũt. Alter eñ ſine vllis ſalubris quaſi ſedatꝰ am
nis fluit: alter incitatior fert̃ & de bellicis rebus canit etiã quodãmõ bellicũ primiſqꝫ ab his (vt ait The
ophraſtus) hiſtoria cõmota eſt: vt auderet vberius qꝫ ſuperiores: & ornatius diceret. horũ ætati ſucceſ
ſit Iſocrates qui preter cæteros eiuſdẽ generis laudat̃ ſemper a nobis nonnũqꝫ Brute leuiter & erudi-
te repugnante te. Sed credas mihi fortaſſe: ſi quid in eo laudũ cognoueris. Nã quũ conciſſus ei Traſi
machus minutis numeris videretur: & Gorgias qui tñ primi tradunt̃ arte quadã verba iunxiſſe: Tu-
chidides aũt prefractior: nec ſatis (vt ita dicã) rotundus primus inſtituit dilatare verbis & mollioribus
numeris explere ſententias. In quo quũ doceret eos: qui & partim in dicẽdo: partim in ſcribẽdo prin
ceps extiterũt domus eius officina habita eloquẽtie eſt. Itaqꝫ vt ego quũ a noſtro Catone laudabarvl̃
reprehendi me a cæteris facile patiebar ſic Iſocrates videt̃ teſtimonio Platonis alioꝝ iudicia debere cõ
temnere. Eſt eñ (vt ſcis) quaſi in extrema pagina Phædri his ipſis verbis loquens Iſocrates adoleſcẽs
etiã nunc o Phædre Iſocrates eſt. Sed quid ille de illo augurer Iubet dicere. Quid tandẽ inqđ ille. Ma
iore mihi ingenio videt̃ eſſe qꝫ vt cum oratiõibus Lyſiæ comparetur. Preterea ad virtutem maior in
doles: vt minime mirũ futurũ ſit: ſi quã ætate proceſſerit: aut in hec orationũ genere: cui nũc ſtudet tm̃
quantũ pueris reliquis preſtet omnibus qui vnqꝫ orationes attigerũt: aut ſi contẽtus his nõ fuerit. di-
uino aliquo animi motu maiora cõcupiſcat. Ineſt eñ natura phis ideo huius viri mente quedã hec de
adoleſcente Socrates auguratus. At ea de ſeniore ſcribit Plato: & ſcribit æqlis & qdẽ exagitator oim
rhetorũ hũc miratur vnũ me aũt qui Socratẽ non diligũt vna cũ Socrate: & Platone errare patiunt̃. Dul
ce igit̃ orationis genus & ſolutũ: & effluens ſentẽtiis: argutũ verbis ſonans eſt in illo epidictico gene-
re quod diximus propriũ ſophiſtarũ pompæ: qui pugnæ aptius gymnaſiis & paleſtræ dicatum ſpretũ
& pulſum foro. Sed ꝙ educata huius nutrimẽtis eloquẽtia eſt ipſa: ſi poſtea colorat & roborat: nõ alie
num fuit de oratoris quaſi in cunabulis dicere. Veꝝ hæc ludoꝝ atqꝫ pompe: nos autẽ iam in aciem di
micationemqꝫ deſcẽdamus. Quoniam tria videnda ſunt oratori: quid dicat: & quo quicqꝫ loco: &
quo dicendum omnino eſt: & quid ſit optimum in ſingulis ſed aliquanto ſecus: atqꝫ in tradenda arte

dici ſolet:nulla precepta ponemus neqꝫ enim id ſuſcæpimus:ſed excellentis eloquentiæ ſpeciem & for
mā adumbrabimus:nec quibus rebus ea paretur exponemus:ſed qualis nobis eſſe videatur. Ac duo
breuiter prima:ſunt em̄ no tā inſignia ad maximā laudē:ꝗ̄ neceſſaria:& tn̄ cū multꝭ pene cōmunia. Nā
& inuenire & iudicare quid dicas magna illa quidē:& ſunt tāqꝫ animi inſtar in corpe:ſed ꝓpria magis
prudentiæ ꝗ̄ eloquētiæ:qua tn̄ in cauſa eſt vacua prudentia. Nouerit igiť hic quidē orator: quē ſum
mū eſſe volumus argumētoꝝ & orationū locos. Nā quicquid eſt qđ in cōtrouerſia:aut in cōtiōe ver
ſeť in eo aut ſit ne:aut quid ſit:aut quale ſit quæriť. ſit ne:ſignis quid ſit:diffinitionibꝰ q̄le:it recti pra
uiqꝫ ꝑtibus quibus vt vti poſſit orator nō ille vulgaris:ſed hic excellēs a ꝓpriis perſonis:& tēporibus
ſp ſi pōt auocat cōtrouerſiā Larius em̄ de genere ꝗ̄ de parte diſceptare licꝫ:vt qđ in vniuerſo ſit ꝓbatū
id in parte ſit ꝓbari neceſſe. Hæc igiť queſtio ꝓpriis tēporibus & ꝑſonis:ad vniuerſi generis oratiōꝫ
traducta appellať theſis. In hac Ariſtote. adoleſcētis:nō ad philoſophoꝝ morē tenuiter differēdi: ſꝫ ad
rhetoꝝ in vtrāqꝫ partē vt ornatius. vt vberius dici poſſit exercuit. Idēqꝫ locos ſic em̄ appellat q̄ſi argu
mētoꝝ notas tradidit:vn̄ oīs in vtrāqꝫ partē traheretť oratio. Facile igiť hic noſter:nō em̄ declamatorē
aliquē de ludo:aut tabulā de foro:ſed doctiſſimū & perfectiſſimū quærimus: vt quoniā loci certi tradū
tur:percurrat oīs vtať aptis generatim:dicat ex quo emanāt etiā qui cōmunes appellanť loci:necvero
vteť imprudēter hac copia:ſed oia exp:det & ſeleget nō em̄ ſp nec in oibus cauſis:ex hiiſdē argumēto
rū momēta ſunt:iudiciū ergo adhibebit: nec inueniet ſoluꝫ quid dicat:ſed etiā expendet. Nihil em̄ ve
ratius ingeniis his preſertim quæ diſciplinis exculta ſunt. Sed vt ſegetes fecūde & vberes nō ſolū fru
ges:verum herbas etiā effundunt inimiciſſimas frugibus:ſic interdū ex illis locis:aut leuia quedā:aut
cauſis aliena:aut nō vtilia gignunt:quorū ab oratoris iuditio delectus magnus adhibebiť. Quonam
modo ille in bonis hærebit & habitabit ſuis vt molliat dura aut occultabit quæ dilui non poterūt:atqꝫ
omnino opprimet ſi licebit:aut abducit animus:aut aliud afferret:quod oppoſitū probabilius ſit:ꝗ̄ il
lud quod obſtabit. Iā vero ea quæ inuenerit:qua diligētia collocabit quoniā id ſecūdū erat de tribus
Veſtibula nimirū honeſta aditusqꝫ ad cām faciet illuſtres. Quūqꝫ animos prima aggreſſione occupaue
rit:infirmabit excludetqꝫ cōtraria. De firmiſſimis alia prima ponet:aſia poſtrema inculcabitqꝫ leuiora.
Atqꝫ in primis duabus dicēdi partibus:qualis eſſet ſummatim breuiterqꝫ deſcripſimꝰ. Sed vt ante di
ctū eſt in his ꝑtibus:& ſi graues atqꝫ magne ſunt minus:& artis eſt & laboris. Quū aūt quid & quo lo
co dicat inuenerit:illud eſt lōge maximū videre quonāmō. Scitū eſt em̄ ꝙ Carneades noſter dicere ſole
bāt. Clithomacū ea dicere. Carneadē aūt eodē etiā mō dicere. Quod ſi in philoſophia tm̄ intereſt quē
admodū dicas vbi res petať nō verba penduntť. Quid tandē in cauſis exiſtimandū eſt:quibus totꝭ mo
derať oratio:Quod quidē ego Brute ex tuis litteris ſentiebam:nō te id ſcitari qualem ego inueniēdo
& in collocando ſummū eſſe oratorem vellē. Sed id mihi querere videbare:qđ genus ipſius oratiōis
optimum iudicarem:rem difficilem dii immortales atꝫ omnium difficillimam. Nā quū eſt oratio mol
lis & tenera & ita flexibilis vt ſequatur quocūqꝫ torqueas tum:& nature varie & voluntates multe in
ter ſe diſtātia effecerunt genera dicēdi. Flumen aliis verboꝝ volubilitasqꝫ cordi: eſt qui ponūt in orati
onis celeritate eloquentiā diſtincta:alios & interpuncta interualla more reſpiratiōeſqꝫ delectāt Quid
poteſt eſſe tam diuerſum:tn̄ eſt vtroqꝫ aliquid excellens. Elaborant alii leuitate & equalitate & puro:
& quaſi quodam candido genere dicendi. Ecce alii puritatem:& ſeueritatem quādam verbis & orati
onis quaſi mœſticiam ſequuntur:quodqꝫ pauloante diuiſimus:vt alii graues:alii tenues:alii tempera
ti vellent videri:quot orationum genera eſſe diximus tot idem oratorū reperiuntur. Et quoniā cæpi
iam cumulatius hoc munus augere ꝗ̄ a te poſtulatum eſt tibi enim tantum de oratoris genere queren
ti reſpondi etiam breuiter de inueniendo & collocando:ne nunc quidem ſolum de oratoris modo di
cam:ſed etiā de actiōis. Ita ꝑtermiſſa pars nulla erit qn̄ quidem de memoria nihil eſt hoc loco dicen
dum que cōmunis eſt multarum artium. Quō aūt dicatur:id eſt in duobus in agendo:& in eloquēdo.
Eſt enim actio quaſi corporis quedā eloquētia. quum conſtet & voce & motu. Vocis mutatiōes toti
dem ſunt quot animorum qui maxime voce commouentur. Itaqꝫ ille perfectus quem iamdudum
noſtra indicat oratio. Vtrumqꝫ ſe affectum videri:& animum audientis mo.uori volet:ita certum vocē
admouebit ſonum:de quo plura dicerem. ſi hoc precipiādi tempus eſſet aut ſi tu hoc quereres dicerē
etiam de geſtu cum quo iunctus eſt vultus:quibus omnibus dici vix poteſt:quantum interſit quēad
modum vtatur orator:Nam & infantes actionis dignitate eloquentiæ ſæpe fructum tulerunt:& diſer
ti deformitati agendi multi infantes putati ſunt. Vt non iam ſine cauſa:Demoſthenes tribueret:vt pri
mas & ſecundas & tercias actioni. Si enim nulla eloquentia ſine hac hæc autem ſine eloquentin tanta
eſt:certe plurimū in dicendo poteſt. Volet igitur ille qui eloquētie principatum petet:& contenta vo
ce atrociter dicere:& ſummiſſa leniter:& inclinata videri grauis & inflexa miſerabilis. Mira eſt em̄ quæ
dam natura vocis:cuius quidem e tribus omnino ſonis. inflexo:acuto:graui:tanta ſit & tam ſuauis va
rietas perfecta ſit in cantibus: Eſt autem in dicendo quidam cantus obſcurior nō hic e Phrigia & Cha
ria & rhetorū epilogus pene canticū:ſed ille quæ ſignificat Demoſthenes & Aeſchines:quū alter alte
rius obiicit vocis flexiones. Dicit plura etiā Demoſthenes:illumqꝫ ſæpe dicat voce dulci & clara fuiſſe
in quo illud mihi etiā notandū videť ad ſtudium perſequēde ſuauitatis in vocibus ipſa em̄ natura q̄ſi
modulareť hominū orōnē in omni verbo poſuit acutam vocē nec vna plus:nec a poſtrema ſyllaba ci
tra terciam:quo magis natura ducē ad auriū voluptatem ſequať induſtria Ac vocis quidē bonitas op
tanda eſſ:nō eſt em̄ in nobis ſed tractatio atqꝫ vſus in nobis ergo ille princeps variabit & mutabit oīs
ſonoꝝ:tū intendēs tū remittēs proſequetur gradus. idemqꝫ motu ſic vteť nihil vt ſuperſit in geſtu. Sta

tus erectꝰ & celſus rarus inceſſus ne ita lõgus: excurſio moderata: eaqꝫ rara: nulla mollitia ceruicũ: nullæ argutiæ digitorũ nõ ad numerũ articulus cadens: trunco magis toto ſe ipſe moderans & virili lateꝝ flexione: brachii proiectione in cõtentionibus cõtractione. in remiſſis. Vultus vero qui ſm voce plurimum poteſt quantum affert: tum dignitatem: tum venuſtatem: in quo quũ effeceris: ne quid ineptũ aut voluptuoſum ſit: tũ oculorũ eſt quedã magna moderatio. Nã vt imago eſt animi vultus ſic indices oculi quoꝝ & hilaritatis. & viciſſima triſticie modũ: res ipſe de quibus agetur temperabũt. Sed iã illiꝰ perfecti oratoris: & ſumme eloquẽtie ſpecies exprimẽda eſt: quẽ hoc vno excellere. i. oratione: cætera in eo latere indicat nomẽ ipſum: Nõ em̃ inuentor aut cõpoſitor: aut auctor hæc cõplexus eſt oĩa: ſed & græce ab eloquẽdo rhetor & latine eloquẽs dictꝰ eſt. Exteraꝝ em̃ rerũ quæ ſunt in oratore partem aliquã ſibi quiſqꝫ vẽdicat. Dicẽdi aũt. i. eloquẽdi maxima vis ſoli huic conceditꝰ. Qꝫꝗ em̃ & philoſophi qdem ornate locuti ſunt: ſiquidẽ & Theophraſtus diuinitate loquẽdi nomẽ inuenit: & Ariſtoteles Iſocratem ipſum laceſſiuit: & Xenophontꝭ muſas voce quaſi locutas ferunt & lõge omniũ quicũqꝫ ſcripſerũt: aut locuti ſunt extitit & grauitate princeps Plato: tamẽ locum oratio neqꝫ neruos: neqꝫ aculeos oratorios: ac forenſes habet. Loquũtur cum doctis: quorum ſedare animos malunt: ꝗ incitare fide rebus placatis: ac minime tui bulentes docendi cauſa: non capiẽdi loquunt̃: vt in eo ipſo ꝙ delectationẽ aliquã dicendo aucupent̃: plus nõnullis ꝗ neceſſe ſit facere videant̃. Ergo ab hoc genere non difficile eſt hanc eloquentiã: de qua nunc agitur ſecernere Mollis eſt em̃ oratio philoſophoꝝ exumbratilis: nec ſentẽtiis: nec verbis inſtructa: popularis nec iuncta numeris: ſed ſoluta liberius Nihil iratũ habet nihil inuidum: nihil atrox: nihil mirabile: nihil aſtutũ. Caſta: verecunda: virgo incorrupta quodãmõ: itaqꝫ ſermo potius ꝗ oratio dicit̃. Qꝫꝗ em̃ omnis locutio oratio eſt tamẽ vnius oratiõis locutio: hoc proprio ſignata nomine eſt. Sophiſtarum (de quibus ſupra dixi) magis diſtinguenda ſimilitudo videtur: qui omnes eoſdem volunt flores: quos adhibebit orator in cauſis perſequi. Sed hoc differunt ꝙ quum ſit his propoſitum non perturbare animos: ſed placare potiꝰ nec tam perſuadere ꝗ delectare: & apertius id faciunt ꝗ nos: & crebrius cõcinnas magis ſentẽtias exquirunt ꝗ probabiles A re ſæpe diſcedunt intexunt fabulas verbaqꝫ apertius transferunt. eaqꝫ ita diſponũt: vt pictores varietatẽ coloꝝ: paria paribus referũt: aduerſa contrariis: Sæpiſſimeqꝫ ſimiliter extrema definiũt. Huic generi hiſtoria finitima eſt: in qua narratur ornate: & regio ſæpe aut pugna deſcribit̃. Interponunt̃ etiã cõtiones & hortatiões ſed in his tracta quedã & fluẽs expetit̃ nõ hæc eloquẽtia cõtorta: & acris oratio. Ab his nõ multo ſecus ꝗ a poetis hæc eloquẽtia quã querimus ſe vocanda eſt. Nam etiam poete queſtionem attulerant quidnam eſſet illud quod ipſi differrent ab oratoribus numero maxime videbant̃ antea & verſu nũc apud oratores iam ipſe numerus increbuit. Quicquid eſt em̃ quod ſub aurium menſuram aliquã cadit etiam ſi abeſt a verſu nam id quod oratoris eſt vitium numerus vocatur qui græce rythmos dicit̃. Itaqꝫ video viſum eſſe nõnullis Platoni & Democryti locutionẽ: & ſi abeſt a verſu: tamẽ ꝙ incitatus feratur: & clariſſimis verboꝝ luminibus vtat̃: potius poema putandũ ꝗ comicaꝝ poetarũ: apd quos niſi ꝙ verſiculi ſunt nihil eſt aliud quotidiani diſſimile ſermonis nec tamẽ. i. poeta maximũ: & ſi eſt eo laudabitur: ꝙ virtutes oratoris proſequit̃: quũ verſu ſit aſtrictior. Ego aũt etiã ſi quorundã grandis & ornata vox eſt poetarũ: tamen in ea cum licentia ſtatuo maiorem eſſe ꝗ in nobis faciendorum iungẽdorũqꝫ verboꝝ tũ etiã nonnullorum volũtati vocibus magis ꝗ rebus inſeruiant. Nec vero ſi qd eſt vnũ inter eos ſimile: id aũt eſt iudiciũ electioqꝫ verboꝝ. Propterea cæterarũ rerũ ſimilitudo intelligi nõ poteſt: ſed id nec dubiũ eſt & ſi quid habet queſtionũ hoc tamẽ ipſum ad id quod propoſitũ eſt nõ eſſe neceſſariũ. Seiũctus igitur orator a philoſophoꝝ eloquẽtia a ſophiſtarũ ab hiſtoricoꝝ a poetaꝝ explicandus eſt nobis qualis futurus ſit. Erit igit̃ eloquẽs: hũc em̃ auctore Antonio querimus. is qui in foro cauſiſqꝫ ciuilibus ita dicet̃ ꝓbet vt delectet: vt flectat. probare neceſſitatis eſt: delectare ſuauitatꝭ: flectere victoriæ. Nã id vnũ ex oĩbus ad obtinẽdas cauſas poteſt plurimũ: ſꝫ quot offitia oratorꝭ tot ſunt genera dicendi. Subtile in probando mediocre in delectãdo vehemens in flectẽdo. In quo vno vis oĩs oratoris eſt. Magni igitur iudicii ſummæ etiã facultatis eſſe debebit moderator ille & quaſi tẽperator huius tripartitæ varietatis. Nam & iudicabit quid cuiqꝫ opꝰ ſit & poterit quocunqꝫ modo poſtulabit cauſa dicere: ſed eſt eloquẽtie ſicut reliquaꝝ rerũ fundamentum ſapientia. Vt em̃ in vita ſic in oratione nihil eſt difficilius ꝗ quid deceat videre prepoſitio appellant hoc græci. Nos dicamus ſane decoꝝ de quo preclare & multa precipiunt̃ & res eſt cognitione digniſſima Huius ignorãtie nõ modo in vita ſed & ſæpiſſime in poematibus & in orõne peccatur. Eſt autẽ quid deceat oratori videndũ non in ſententiis ſolum ſed etiam in verbis. Non enim omnis fortuna non omnis honos non omnis auctoritas nõ oĩs ætas nec vero locus: aut tempus: aut auditor omnis eodẽ. aut verboꝝ genere tractãdus eſt. aut ſentẽtiaꝝ. ſemperqꝫ in omni parte orationis. vt vite quid deceat eſt conſiderandum quod & in re de qua agitur poſitũ eſt. & in perſonis & eorũ qui dicunt̃. & eorum qui audiunt. Itaqꝫ hunc locũ lõge & late patentẽ philoſophi ſolent in officiis tractare: nõ quũ de recto ipſo diſputant. Nam id qdẽ vnũ eſt grãmatici in poetis eloquẽtes i omni & genere & parte cauſarũ: Qꝫ em̃ indecorũ eſt de ſtillicidiis quũ apud vnum iudicem dicas verbis ampliſſimis. & locis vti communibus de maieſtate populi Romani & ſummiſſe. & ſubtiliter hic genere toto. A perſona alii peccant. aut ſua. aut iudicium aut etiã aduerſarioꝝ: nec re ſolũ. ſed ſæpe verbo. & ſi ſine re nulla vis verbi eſt. tñ ea res ſæpe. aut ꝓbat̃ aut reiicit̃ alio atqꝫ alio relata verbo. In omnibuſqꝫ rebus videnda eſt quatenus & ſi em̃ ſuus cuiqꝫ modus eſt. tã magis offendit nimiũ ꝗ parũ. in quo appelles pictores quoqꝫ eos peccare dicebat. qui nõ ſentirẽt qd eſſet ſatis Magnus eſſet hic locus Brute. quod te nõ fugit. & magnũ volumẽ aliud deſiderat. Sed ad id qd agit̃

illud ſatis quũ hoc decere: quod ſemp̄ vſurpamus in omnibus dictis & factis minimis & maximis:
quũ hoc inqꝫ decere dicimus illud nõ decere: & id vſqꝫ quaqꝫ quãtũ ſit appareat: ĩ alioqꝫ ponat̃ aliudqꝫ
totum ſit: vtrũ decere an oportere dicas? Oportere eñ ꝑfectionẽ declarat officii: quo & ſemp vten-
dum eſt: & oĩbus decere: quaſi aptum eẽ cõſentaneũqꝫ. & tẽpori & ꝑſonæ. Quod cũ in factis ſæpiſſi-
me tũ in dictis valet: in vultu deniqꝫ: in geſtu & inceſſu cõtra idẽ dedecere. Qđ ſi poeta fugit vt ma-
ximũ vitiũ qui peccat etiã quũ probã orõnẽ affingit improbo ſtultoue ſapientis. Si deniqꝫ pictor ille
vidit quũ imolanda Iphigenia triſtis calcas eẽt mœſtior. Vlixes mæreret. Menelaus obuoluẽdum ca
put agamẽnonis eſſe qm̃ ſummũ illum luctũ penicello nõ poſſet imitari. Si deniqꝫ hiſtrio quid dece
at quærit: quid faciendum oratori putemus? ſed quũ hoc tm̃ ſit quid in cauſis earũqꝫ quaſi membris
faciat orator viderit. Illud quidẽ ꝑſpicuũ eſt nõ modo ptis orõis ſed etiã cauſas totas alia forma di-
cendi eſſe tractandas. Sequit̃ vt cuiuſqꝫ generis nota quærat̃ & formula magnũ opus & arduum
(vt ſepe iam diximus) ſed ingrediẽtibus cõſiderandũ fuit qđ ageremus. Nũc quidem in quocũqꝫ fe
ramur: dãda nimirũ vela ſunt: ac primũ informãdus ẽ ille nobis quẽ ſolũ quidã vocãt atticũ. Sũmiſ-
ſus eſt & humil' cõſuetudinẽ imitãs ab indeſertis te pluſq̃ opinioẽ differẽs. Itaqꝫ eũ qui audiũt quã-
uis ipſi infantes ſunt tñ illo mõ cõfidũt ſe poſſe dicere. Nã orõis ſubtilitas imitabil' qđẽ illa videt̃ eẽ
exiſtimãti. ſed nihil ẽ expienti minus. Et ſi ei nõ plurimi ſanguis ẽ habeat tamen ſuccũ aliquẽ opor-
tet: ut etiã ſi illis maximis viribus careat ſit (vt ita dicã) integra valitudie. Primũ igit̃ eũ tãqꝫ e vincul'
numerorũ eximamus. Sunt. n. quidã (vt ſis) oratori nũeri de quib⁹ mox agemus obſeruandi rõne
quadã. Sed alio ĩ genere orõnis. in hoc oĩno relinquẽdi ſolutũ quiddã ſit nec vagũ tñ vt ingredi li-
here: nõ vt licẽter videat̃ errare. Verba etiã verbis quaſi coagmẽtare negligat. Habet. n. ille tãqꝫ hia-
tus cõcurſu uocaliũ molle quiddã: & qđ indicet: nõ ingratã negligẽtiã de re hoĩs: magis q̃ꝫ de verbis
laborãtis ſed erit videdũ de reliqs: cũ h c duo ei liberiora fuerint circuit⁹ cõglutinatioqꝫ verborum
Illa. n. ip̃a cõtracta & minuta nõ negligẽter tractãda ſunt: ſed q̃dã etiã negligẽtia eſt diligens. Nã vt
mulieres eſſe dicũtur nõnullæ inornatæ: quaſi idip̃m deceat. ſic hæc ſubtil' orõ etiã incõpta delectat
Fit eñ quiddã in vtroqꝫ quo ſit venuſtius: ſed nõ ut appareat: tũ remouebit̃ oĩs inſignis ornatus q̃
ſi margaritaꝝ: de calamiſtri quidẽ adhibẽtur. Pꝛucati vero medicamẽta cãdoris & ruboris: oĩa repel
letur: elegãtia. mõ & mũdicia remanebit. Sermo purus erit & latinus. dilucide planeqꝫ dicetur: quid
deceat circũſpiciet̃. Vñ abierit quod quartũ nũerat. Teophraſt⁹ in orõnis laudibus ornatũ illud ſua
ue & affluens. acutæ crebræqꝫ ſñiæ ponent̃. & neſcio vñ ex abdito erutæ atqꝫ in hoc oratore domina
bitur. Verecũdus erit vſus oratoriæ quaſi ſuppellectil'. Suppellex eũ eñ quodãmodo noſtra: quæ ẽ
in ornamẽtis: alia reꝝ: alia uerboꝝ. Ornatus autẽ verboꝝ duplex. vnus ſimpliciũ: alter collocatorum
Simplex probatur in propriis vſitatiſqꝫ verbis: quod aut optime ſonat: aut rem maxime explanat.
In alienis: aut tranſlatum: aut factũ aliũde: aut mutuo: aut factũ ab ip̃o: aut nouũ: aut priſcum: & vſi-
tatum. Sed etiã vſitatã ac priſca ſunt in ꝓpriis: niſi quod raro vtimur. Collocata autẽ verba habent
ornatũ ſi aliquid cõcinitatis efficiũt. ꝙ verbis mutatis nõ maneat manẽte ſñia. Nã ſñiaꝝ ornamenta
quæ ꝑmanent etiã ſi verba mutaueris: ſũt illa quidẽ ꝑmulta: ſed q̃ emineãt pauciora. Ergo ille tenuis
orator mõ ſit elegãs: nec in faciẽdis verbis erit audax & transferẽdis verecũdus & parcus: & in pri-
ſcis reliquiſqꝫ ornamẽtis & verboꝝ & ſñiaꝝ demiſſior trãſlatione fortaſſe crebrior qua frequẽtiſſi-
me ſermo oĩs vtitur: nõ mõ vrbanoꝝ ſed etiã ruſticoꝝ. Siquidẽ eſt eoꝝ gẽmare vites laſciuire agros
lætes eſſe ſegetes luxurioſa frumẽta. Nihil hoꝝ parum audacter ſed vt ſil'e eſt illi vñ transferes. aut ſi
res ſuũ nullum habet nomẽ docẽdi cauſa ſumptũ: nõ ludẽdi videt̃. Hoc ornamento liberius paulo
q̃ꝫ ceteris hic vtetur. Vtetur ſummiſſus nec tã licẽter. tamẽ quã ſi genere dicendi vteret̃ ampliſſimo.
Itaqꝫ illud indecoꝝ. quod male ſit ex decoro debet intelligi. Hic quoqꝫ appet quũ verbũ aliqđ alti⁹
trãſfertur idque ĩ orõne hũili ponit̃ qđ idẽ in alia deceret. Illã autẽ cõcinnitatẽ quæ verboꝝ colloca-
tione illuminat. his luminibus q̃ græci quaſi aliquos geſtus orõnis ſcemata appellant. quod idẽ ver
bum ab his etiã in ſñiarum ornamẽta trãſfert̃: adhibet quidẽ hic ſubtilis quẽ niſi ꝙ ſolum cæteroqꝫ
recte quidã vocãt atticũ: ſed paulo partius. Nã ſi vt in epularum apparatũ magnificentia recedens
nõ ſe parcum ſolum: ſed etiã elegãtem videri ſolet: eliget quibus utat̃. Sũt. n. plæreqꝫ aptæ huius ipſi
us oratoris de quo loquor ꝑſimoniæ. Nã illa de qb⁹ dixi huic acutæ fugiẽda ſunt paria paribus rela
ta & ſimiliter cõcluſa: eodẽqꝫ pacto cadẽtia: & imutatione lr̃æ quaſi q̃ſitæ venuſtates: ne elaborata cõ
cinnitas & quodã aucupiũ delectationis manifeſte dep̃hẽſum appareat. Itemqꝫ ſiq̃ verboꝝ iteratio
nes contẽtionem aliquã. & clamorẽ requirẽt: erunt ab hac ſumiſſione orõnis alienæ cæteris ꝓmiſcue
poterit vti continuationẽ verborum modo relaxet & diuidat utaturqꝫ verbis quãuſitatiſſimis: tranſ
lationibus quãmoliſſimis: etiam illa ſñiarum lumina aſſumat quæ non erunt vehementer illuſtria.
Non faciet rempubli. loquentẽ nec ab inferis mortuos excitabit: nec aceruatim multa frequentans
vna complexione deuinciet. Valentiorum hæc laterum ſunt: ne ab hoc quẽ informamus aut expe-
ctanda: aut expoſtulanda. Erit eñ in voce ſic orõne etiam ſuppreſſior: ſed plæraqꝫ ex illis conueni-
ent etiam huic tenuitati: quãquam iiſdem ornamentis vtetur horridius talem enim inducimus. Ac-
cedit actio: non tragica nec ſcænæ: ſed modica iactatione corporis vultu tamen multa conficiens: nõ
hoc quo dicuntur os ducere ſed illo quo ſignificant ingenue: quo ſenſu quicque pronunciẽt. huic

generi orationis.aſꝑgẽtur etiã ſales qui in dicẽdo nimium quã qualẽ.quoꝝ duo genera ſunt.vnum facetiarum.alterum dicacitatis.vtroqꝫ vtetur.ſed altero in narrãdo aliquid venuſte altero in iacendo mittendoqꝫ ridiculo.cuius genera plura ſunt.ſed nunc aliud agimus.Illud admonemus tamẽ ridiculo.ſic vſurum oratorem.vt nec nimis frequenti.nec ſcurrile ſit:nec ſub obſceno.nec inimicũ nec petulanti.nec improbum.nec in calamitatẽ.nec in humanum.nec in facinus.nec odii locum riſus occupet.neqꝫ aut ſua perſona aut iudicium aut tempore alienum.Nec.n.ad aliud indecorum referuntur. Vitabit etiã queſita.nec e tpe ficta.ſed domo allata.que plerũqꝫ frigida ſunt.parcet & amicitiis & dignitatibus.vitabit inſanabilis contumelias.tm̃modo aduerſarios figet.nec eos tñ ſemꝑ nec oĩ modo quibus exceptis ſic vteẽ ſale & facetiis vt ego ex iſtis nouis atticis talem cognouerim neminem quum id certe ſit vl' maxime atticum.Hãc ego iudico formã ſummiſſi oratoris ſed magni tñ germani attici.quoniã quicq̃d eſt ſalſum aut ſalubre in orõne id propriũ atticoꝝ eſt.e q̃bus tñ non oẽs faceti.Lyſias ſatis & Hyperides.Demades p̃ter ceteros ferẽ.Demoſthenes minus hr̃ quo q̃dẽ mihi nihil videẽ vrbanius.ſed non tã dicax fuit q̃ꝫ facetus.Eſt autẽ illud acrioris ingenii: hoc maioris artis.Vberius eſt aliud aliquãto robuſtius q̃ꝫ hoc humile de quo dictum eſt:Summiſſius autẽ quam illud de quo iam diceẽ ampliſſimum.Hoc in genere neruoꝝ vel minimũ.ſuauitatis autẽ eſt vel plurimum.Eſt eñ plenius q̃ꝫ hoc enucleatum.que autẽ illud ornatum copioſiſſumqꝫ ſummiſſimus.Huic oĩa dicendi ornamenta cõueniunt.plurimũqꝫ eſt in hac orõnis forma ſuauitatis.in qua multi floruerunt apud grecos.Sed Phalereus Demetrius meo iudicio preſtit ceteris.cuius orõ quũ ſedate placideqꝫ loquiẽ tũ illuſtrãt eã quaſi ſtelle quedã trãſlata verba atqꝫ imutata.Tranſlata dico ea:vt ſepe iã quæ ꝑ ſĩilitudinẽ ab alia re:aut ſuauitatis.aut inopie cauſa trãſferunẽ.Mutata:in quibus ꝓ verbo proprio ſubiicẽ.aliud q̃d idẽ ſignificet ſumptũ ex re aliqua cõſequẽti.quod quanq̃ꝫ trãſferendum ſit.tñ alio mõ trãſtulit.quã dixit Ennius arcẽ & vrbẽ orbas.alio mõ ſi pro patria arcẽ dixiſſet & horridam Aphricã terribili tremore tumultu.quũ dicit pro Aphris imutat Aphricã.Hãc hypallagen rhetores quia quaſi ſumanẽ verba pro verbis.metonymiã grãmatici vocãt.q̄ nõia trãſferunẽ.Ariſtoteles autem trãſlationi hec ipa ſubiũgit.& abuſionẽ quã cathacreſim vocãt.vt quũ minutũ dicimus animum pro paruo.& abutimur verbis propinquis ſi opus eſt.vel quod delectat:vel quod licet.iam quũ fluxerunt continue plures trãſlationes.alia plane ſit orõ.Itaqꝫ genus hoc greci appellãt allegoriã nõie recti genere.Melius ille.qui iſta oĩa trãſlationes vocat.Hec frequẽtat.Phalereus maxime ſunt.n.dulciſſima.& quanq̃ꝫ tranſlatio eſt apud eum multa.tñ mutationes nuſq̃ꝫ crebriores in idem genus orõnis.Loquar eñ de illa modica ac tpata verborum cadunt lumina oĩa.multæ etiam ſñiarum latæ eruditæqꝫ diſputationes ab eodem explicanẽ.& loci cõmunes ſine contentione dicunẽ.Quid multa.e philoſophoꝝ ſcholis tales fere euadunt.& niſi corã erit cõparatus ille fortior ꝑ ſe.hic quẽ dico ꝓbabitur.Eſt.n.etiam quoddã inſigne.& florens orõnis pictum.& expolitum genus.in quo oẽs verborum oẽs ſñiarum alliganẽ lepores.Hoc totum e ſophiſtarum fontibus defluxit.in forũ.ſed ſpertum a ſubtilibus.repulſum a grauibus.in ea de qua loquor mediocritate conſedit.Tertius ẽ ille amplus copioſus.grauis ornatus.in quo profecto vis maxima eſt.Hic eſt.n.cuius ornatum dicendi.& copiam admirate gentes eloquentiã in ciuitatibus plurimũ valere paſſe ſunt.Sed hanc eloquentiam quæ curſu magno ſonituqꝫ ferreẽ.quam ſuſpicerẽt.oẽs quam admirarenẽ.quã ſe aſſequi poſſe diffiderent.Huius eloquẽtie eſt tractare aĩos.huius oĩmodo ꝓmouere.Hæc mõ ꝑfringit.mõ irrepit in ſenſus.inſerit nouas opiniones.euellit inſitas.Sed multũ intereſt inter hoc dicendi genus & ſuperiora qui in illo ſubtili.& acuto elaborauit.vt callide & arguteqꝫ diceret.nec quiſq̃ꝫ altius cogitaret.hoc vno ꝓfecto magnus orator eſt.ſi nõ maximus minimeqꝫ in lubrico verſabiẽ.& ſi ſemel cõſtiterit nũq̃ꝫ cadet.Melius ille autem quẽ modicum & tpatum voco.ſi mõ ſuũ illud ſatis iuſtruxerit.non extimeſcit ancipitis dicendi incertoſqꝫ caſus.etiam ſi q̃n minus ſuccedet.vt ſæpe fit.magnum tñ periculum non adibit.Aliter.n.cadere non p̄t.Atvero hic noſter quem principem ponimus grauis acer ardens.ſi ad hoc vnum eſt natus:aut hoc ſolo ſe exercuit.aut huic generi ſtudet vni.nec ſuam copiam cum illis duobus generibus tpauit.maxime eſt contẽnendus.Ille enim ſummiſſus:q̄ acute & veteratoriæ dicit ſapiens iam.medius ſuauis.hic autem copioſiſſimus ſi nihil eſt aliud vix ſatis ſanus videri ſolet.Qui.n.nihil poteſt tranquille.nihil leniter.nihil partite.diffinite diſtincte.facete.dicere.præſertim quum cauſæ:partim totæ ſint eo modo partim aliqua ex parte tractandæ.ſi is non præparatis auribus inflãmare rem cœpit.furere apud ſanos.& quaſi iter ſobrios bacchari vinolentus videtur.Tenemus igitur Brute quem quærimus ſed animo non manu.Si prehẽdiſſem:ne ipſe quidem ſua tanta eloquentia mihi perſuaſiſſet.vt ſe dimitterem.Sed inuentus profecto eſt ille eloquens quẽ nunquam vidit Anthonius.Quid eſt igitur.ſed complectar breui diſſeram pluribus.Is eſt enim eloquens.qui humilia ſubtiliter:& magna grauiter.& mediocria temperate poteſt dicere.Nemo is inquies vnquam fuit.nec fuerit.Ego enim quid deſiderem.non quid viderim diſputo.Redeoqꝫ ad illam Platonis (de qua dixerim) rei formam & ſpeciem.quam & ſi non cernimus.tamen animo tenere poſſumus.Non enim eloquentem quæro.neqꝫ quicquam mortale & caducum.ſed illud ipſum cuius qui ſit compos.ſit eloquens:quod mihi eſt aliud niſi eloquentia ipſa.quam nullis niſi mentis oculis videre poſſumus.Is erit igitur eloquens.vt idem iteremus:qui poterit parua ſum

miſſe: modica teperate: magna grauiter dicere. Tota mihi cauſa pro Cæcina de uerbis interdicti fuit res inolutas definiendo explicauimus: ius ciuile laudauimus: verba ambigua diſtinximus. Fuit ornandus in lege manilia. Pompeius teperata orone: ornandi copiam pſecuti ſumus. Ius oẽe retinẽde maieſtatis. Rabirii cauſa continebat. Ergo in oñi genere amplificationis exarſimus. At hec interdum teperanda & varianda ſunt. Quod igit in accuſationis ſeptem libris nõ reperitur genus: quod in habiti: quod in Cornelii: quod in pluribus noſtris defenſionibus q̃ exepla ſe legiſſem: niſi vel nota eſſe arbitraret: vel poſſe eligere qui quereret. Nulla eſt eñ vllo in genere laus oratoris: cuiuſq̃ in noſtris orationibus non ſit aliqua ſi non perfectio: at conatus tamen: atq̃ adũbratio: nõ aſſequimur: at quid deceat videmus. Nec eñ nuuc de vobis: ſed de re dicimus: in quo tantũ abeſt: vt noſtra mirẽmur: vt vſq̃ eo difficiles moroſi ſumus: vt nobis non ſatiſfaciat ipſe Demoſthenes: qui quamquam vnus eminet inter omnes in omni genere dicendi: tamen non ſemp implet aures meas. Ita ſunt auidæ & capaces: & ſemp aliquid immẽſum infinitumq̃ deſiderant: ſed tamen quod iam: & hũc tu oratorem cum eius ſtudioſiſſimo lammene quũ eſſes Athenis totum diligentiſſime cognouiſti. Neq̃ enim dimittis e manibus: & tamen noſtra etiã lectitas. Vides profecto illũ multa pficere nos multa conari: illum poſſe: nos velle quocunq̃ modo cauſa poſtulet dicere: ſed ille magnus nam & ſucceſſit ipſe magnis: & maximos oratores habuit æquales. Nos magnũ feciſſemus: ſiquidem potuiſſemus quo contẽdimus puenire in ea vrbe in qua (vt ait Anthonius) auditus eloquens nemo erat. Atq̃ ſi Anthonio Craſſus eloquens viſus non eſt aut ſibi ipſe nunq̃ viſus eſſet: nũq̃ Sulpitius: nũq̃ Hortenſius. Nihil eñ ample Cotta: nihil leniter Sulpitius: non multa grauiter Hortenſius. Superiores magis ad omne genus apti: Craſſum dico & Anthoniũ. Leuinas igit huius multiplicis æquabiliter in omnia genera fuſæ orationis auris ciuitatis accæpimus: eaſq̃ nos primi quicũq̃ eramus. & quantulũcunq̃ dicebamus ad huius generis dicendi: audiendi: incredibilia ſtudia cõuertimus. Quantis illi clamoribus adoleſcẽtuli diximus de ſulpitio parricidarũ: quæ nequaquã ſatis deferuiſſe poſt quã to ſentire cœpimus. Quid enim tam cõmune: q̃ ſpiritus viuis: terra mortuis: mare fluctibus: littus eiectis. Ita viuũt dum poſſunt: vt ducere animã de cœlo nõ queãt ita moriũtur: vt eorũ oſſa terra nõ tangat: ita iactantur fluctibus vt nunq̃ abluantur: ita poſtremo eiiciũtur. vt ne ad ſaxa quidẽ mortui conquieſcãt: & quẽ ſequũtur. Sunt eñ oĩa ſicut adoleſcentis: non tã re & maturitate: q̃ ſpe & expectatione laudati ad hac indole iã illa matura vxor: gener: nouerca: filii: filiæ: pelex. Nec vero hic vnus erat ardor in nobis. vt hoc modo oĩa diceremus. Ipſa enim illa pro Roſcio iuuẽtibus redũdãtia multa habet attenuata. quædam etiã paulo hilariora. At pro habito. pro Cornelio. compluribuſq̃ aliis. Nemo enim tam multa orator. ne in græco quidem ocio ſcripſit. quã multa ſũt noſtra. ea quæ hãc ipſam habent quã probo varietatem. An ego Homero. Ennio. reliquis poetis maximis tragicis concederem. vt ne omnibus locis eadem contentione vterentur. crebroq̃ mutarent. Nõnunquã etiã ad quotidianum genus ſermonis accederent. Ipſe nunquã ab illa acerrima contẽtione diſcederẽ. Sed quid poetas diuino ingenio profero. Hiſtriones eos audimus. quibus nihil poſſet in ſuo genere eſſe præſtantius. qui non ſolum in diſſimilimis perſonis ſatiſfaciebant. quũ tamen in ſuis verſarentur. ſed & comædum in tragediis. & tragœdum in comædiis admodum placere vidimus. Ego non elaborem quum dico me: te Brute dico. Nam in me quidem iampridem affemum eſt quod futurũ fuit. Tu autem eodem modo omnis cauſas ages. aut aliquod cauſarum genus repudiabis. aut in iiſdem cauſis perpetuũ. & eundem ſpiritum ſine vlla cõmutatiõe obtinebis. Demoſthenes cuius nuper inter imagines tuas ac tuorum. q̃ eum credo amares. quũ ad te in tuſculanum veniſſem. imaginem ex ære vidi. nihil Lyſiæ ſubtilitate cedit. nihil argutiis. & acumini Hiperidis. nihil leuitati Aeſchinis. & ſplẽdore verborum. Multe ſunt eius totæ orationes ſubtiles. vt contra Leptinem. multæ ſunt. & totæ graues. vt quædam philippicæ multe variæ. vt contra Aeſchinem falſæ legationis: vt contra eũdem pro cauſa Cteſiphontis. Iam illud medium quotiens vult arripit. vt a grauiſſima diſcẽdens eo potiſſimũ delabitur. clamores tamen tum mouet: & tum indicendo plurimum efficit. quũ grauitatis locis vtitur. ſed ab hoc parumper habeamus. quandoquidẽ de genere non de homine quærimus rei potius id eſt eloquentie vim & naturam explicemus. Illud quod iam ante diximus meminerim⁹. nihil nos præcipiendi cauſa dicturos atq̃ ita potius acturos vt extimatores videamur loqui non magiſtri in quo tamen longius progredimur quod videmus hoc te non ſolum eſſe lecturum qui ea multo quã nos qui quaſi docere videamur habes notiora. Sed hunc librum etiam ſi minus noſtra tuo tamẽ nomine diuulgari neceſſe eſt. Eſſe igitur perfecte eloquentis puto nõ eam ſolum facultatẽ habere quæ ſit eius propria fuſe. lateq̃ dicendi ſed etiam vicinam eius atq̃ finitimam dialecticorum ſcientiã aſſumere quanq̃ aliud videtur oratio eſſe. aliud diſputatio. nec idem loqui eſſe quod dicere. Attamen vtrumq̃ in piſſerendo eſt diſputandi ratio. & loquendi dialecticorum. ſic oratorum autem dicendi & ornandi. Zeno quidem ille a quo diſciplina ſtoicorum eſt manu demonſtrare ſolebat. quid inter has artis intereſſet. Nam quum compreſſerit digitos pugnumq̃ fecerit. dialecticam aiebat eiuſmodi eſſe. Quum autem diduxerat. & manum dilatauerat palme illius ſimilem eloquentiam eſſe dicebat. Atq̃ etiam ante hunc Ariſtoteles principio artis rethoriee dicit illam artem quaſi ex altera parte

reſpondere dialecticæ.vt hoc videlicet differat inter ſe.ꝙ hec ratio dicendi latior ſit illa loquendi cō
tractior. Volo igitur huic ſummo omnē.quæ ad dicendum tradi poſſet. loquendi rationē eſſe notā
quæ quidem res:quod te his artibus eruditum minime fallit.duplicem habuit dicendi viam. Nam
& ipſe Ariſtoteles tradidit præcepta plurima diſſerendi.& poſtea qui dialectici dicuntur ſpinoſiora
multa pepererūt.Ergo eum cenſeo qui eloquentiæ laude ducatur nō eſſe earum oīno rudē.ſed vel il
la antiqua.vel hac Chryſippi diſciplina inſtitutum.Nouerit primū vim:naturam.genera verborum
& ſimplicium:& copulatorum.Deinde quot modis quicqꝫ dicatur:qua ratione verum falſum ne ſic
iudicetur:quid efficiatur:eo quoqꝫ quod cuiqꝫ conſequens ſit quodqꝫ contrarium.Quūqꝫ ambigue
multa dicantur.quomodo quicqꝫ eorum diuidi.explanariqꝫ oporteat.hæc tenenda ſunt oratori. Sæ
pe em̄ occurrunt:ſed quo ſua ſponte ſqualidiora ſunt adhibendus erit in his explicandis quidā ora
tionis nitor.Et quoniam in oībus que ratione docentur:& via primū conſtituendū eſt.quid quoqꝫ
ſit:niſi:enim inter eos qui diſceptēt cōuenit.quid ſit illud de quo ambigitur.nec recte diſſeri.nec vn
quam ad exitum peruenīri poteſt.Explicanda eſt ſepe verbis mens noſtra de quaqꝫ re.atqꝫ inuolute
rei noticia diffiniendo aperienda eſt.Siquidem eſt diffinitio.eſt oratio quæ quid ſit id de quo agitur
oſtendit quābreuiſſime.Tum vt ſcis explicato genere cuiuſqꝫ rei.videndum eſt que ſint ejus gene-
ris.ſiue formæ.ſiue partes in eas tribuatur omnis oratio.Erit igitur hæc facultas in eo quem volu-
mus eſſe eloquentem.vt definire rem poſſit.neqꝫ id faciat tam preſſe:& anguſte:que in illis eruditiſ
ſimis diſputationibus fieri ſolet.ſed quū explanatus:tum etiam vberius.& ad cōmune iudiciū po-
pularemqꝫ intelligentiam accōmodatius.Idemqꝫ etiam qum res poſtulabit. genus vniuerſū ſpecies
certas:vt nulla neqꝫ prætermittatur:neqꝫ redundet:partietur ac diuidet.Quando autem.aut quomo
do id facias.nihil ad hoc tempus:quoniam(vt ſupra dixi) iudicem me eſſe nō doctorem volo:Nec
vero dialecticis modo ſit inſtructus.ſed habeat omnis philoſophiæ notos & tractos locos.Nihil.n.
de religione.nihil de morte.nihil de pietate.nihil de charitate patriæ.nihil de bonis rebus.aut malis
nihil de virtutibus aut viciis.nihil de officio.nihil de dolore:nihil de voluptate.nihil de perturbatio
nis animi & erroribus.quæ ſæpe cadunt in cauſas.ſed ieiunius agūtur.nihil inqꝫ ſine ea ſcientia quā
dixi grauiter:ample copioſe dici & explicari poteſt.De materia loquor orationis etiam nunc non de
genere ipſo dicendi. Volo enim prius habeat orator rem de qua dicat dignam auribus eruditis.quā
cogitet:quibus verbis quicqꝫ dicat.aut quomodo.quem etiam quo grandior ſit & quodāmodo ex
celſior.vt de Pericle dixi ſupra.ne phyſicorum quidem eſſe ignarum volo Omnia profecto quum
ſe a cœleſtibus rebus refert.ad humanas excelſius magnificentiuſqꝫ & dicet & ſentiet Quumqꝫ il-
la diuina cognouerit.nolo ne ignoret:ne hec quidem humana ius ciuile teneat.quo egent cauſæ fo-
renſes quotidie.Quid eſt enim turpius ꝙ legitimarum & ciuilium cōtrouerſiarum patrocinia ſuſci-
pere:quum ſis legum & ciuilis iuris ignarus.Cognoſcat enim rerum geſtarum.& memorie veteris
ordinem maxime ſi libet noſtræ.ciuitatis.ſed & imperioſiorum populorum & regum illuſtrium.
quem laborem nobis attici noſtri leuauit labor.qui conſeruatis notatiſqꝫ temporibus nihil quū il-
luſtre prætermitteret annorum ſeptingentorum memoriam vno libro colligauit. Neſcire autem
quid antea ꝙ natus ſit acciderit.id eſt ſemper eſſe puerum. Quid enim ætas:hominis niſi memoria
rerum veterum.quum ſuperiorum ætate contexitur. Cōmemoratio autem antiquitatis: exemplo-
rumqꝫ probatio ſumma cum delectatione.& auctoritatem orationi affert.& fidem.Sic igitur inſtru-
ctus veniat ad cauſas.quarum habebit genera primum ipſa cognita. Erit enim ei perſpectum.nihil
ambigi poſſe in quo non aut res controuerſiam faciat:aut verba.Res aut de vero aut de recto aut
de nomine.Verba aut de ambiguo.aut de contrario.Nam ſiquando aliud in ſententia videtur eſſe:
aliud in verbis genus eſt quoddam ambigui.quod ex præterito verbo fieri ſolet. In quo quod eſt
ambiguorum proprium res duas ſignificari videmus.Quum tam ſint genera cauſarum etiam argu-
mentorum precepta pauca ſunt:traditi ſunt:e quibus ea ducantur duplices loci:vni e rebus ipſis al-
teri aſſumpti.Tractatio igitur rerum afficit admirabiliorem orationem.nam ipſe quidem res inper
facili cognitione verſantur. Quid enim iam ſequitur quod quidem artis ſit:niſi ordiri orationem
in quo aut concilietur auditor.aut erigatur aut paret ſe ad dicendū. Rem breuiter exponere & pro-
babiliter & aperte vt quid agatur intelligi poſſit.ſua confirmare.aduerſaria euertere.eaqꝫ efficere nō
perturbare.ſed ſingulis argumētationibus ita cōcludendis: vt efficiatur quod ſit cōſequens his quæ
ſumētur ad quanqꝫ rem confirmādam.poſt omnia per orationē inflāmantē reſtringuentēue conclu-
dere.has partes queadmodum tractet ſingulas.difficile dictu eſt hoc loco.nec enim ſemper tractan-
tur vno modo.Quoniam autem non quem doceam quero.ſed quem probem.Probabo primū eum
qui qd deceat videbit.Hæc enim ſapientia maxime adhibenda eloquenti eſt.vt ſit temporū perſona
rūqꝫ moderator.Nam nec ſemper nec apud omnis.nec contra omnis.nec pro omnibus.nec oībus
eodem modo dicendum arbitror.Is erit ergo eloquens:qui ad quodcūqꝫ decebit poterit accommo
dare orationem.Quod quum ſtatuerit.tū vt quicqꝫ erit dicendū.ita dicet.nec ſatura ieiune.nec gran
dia minute.nec itē cōtra.ſed erit reb⁹ ipis par & eqlis oro Pricipia verecūda n̄ elatis intēſa verbis ſed
acuta ſentētiis.vel ad offenſionem aduerſarii.vel ad cōmendationem ſui.Narrationes credibiles nec

hiſtorico:ſed ꝑpe quotidiano ſermoue explicate dilucide. Deinde ſi tenues cauſæ tū etiam argumē-
tandi tenue filium. & in dicendo & in refellendo: idq́ȝ ita tenebitur. vt quanta ad rem tanta ad orōnē
fiat acceſſio. Quū vero cauſa ea inciderit. in qua vis eloquentiæ poſſit exprimi. tum ſe latius fundet
orator. tum reget & flectet animos. & ſic afficiat vt volet. i. vt cauſæ natura & ratio tēporis poſtula-
bit. Sed erit duplex omnis eius ornatus ille admirabilis. propter quem aſcendit in tm̄ honorem elo
quentiæ. Nam quū omnis pars oratōis eſſe debet laudabilis. ſic vt verbum nullū niſi aut graue aut
elegans excidat. tum ſunt maxime luminoſæ & quaſi actuoſæ partes duæ. Quarum alterā in vniuer
ſi generis quæſtionem pono. (quā vt ſupra dixi) græci appellant theſim. Alterā in augendis ampli-
ficandiſq́ȝ rebus. que ab eiſdem auxoſis eſt noiata. Quæ & ſi æqualiter toto corpore orōnis fuſa eſſe
debet. tn̄ in cōibus locis maxime excellet. qui cōmunes appellati. ꝙ videntur multarū iidem eſſe cau
ſarum. ſed proprii ſingularū eſſe debebūt. Ac vero illa pars orōnis que eſt de genere vniuerſo totas
cauſas ſæpe continet. Quicquid eſt enim illud in quo quaſi certamen eſt cōtrouerſiæ. quod græce cri
nomenon dicit̄. id ita dici placet vt traducat̄ ad perpetuam queſtionē atq́ȝ vt de vniuerſo genere di-
catur. niſi quū de vero ambigit̄ qđ queri cōiectura ſolet dicetur aute nō peripateticoꝝ more eſt eni
illorum exercitatio elegans iam inde ab Ariſtotele conſtituta ſed aliquāto neruoſius. & ita de re cōia
dicentur. vt & pro reis multa leniter dicantur. & in aduerſos aſpera. Augendis vero rebus. & contra
abiiciendis nihil eſt quod nō proficere poſſit oratio: Quod & inter media argumēta faciendum eſt.
quotienſcūq́ȝ dabit̄ vel amplificandi vel minuendi locus. & pene infinite imperorādo. Duo ſunt ꝗ
bene tractata ab oratore admirabilem eloquentiā faciant. Quoꝝ alterū eſt (quod græci æthicon vo-
cant) ad naturam & ad mores & ad oēm vite conſuetudinem accōmodatum. Alterū (quod iidē pa-
thet cōnomināt) quo ꝑturbantur animi & concitātur. id quo vno regnat oratio. Illud ſupius cōme
iocūdum. & ad beniuolentiā conciliandā paratum. hoc vehamēs inceſum incitatum quo cauſe eripi-
untur qđ quū rapide fertur. ſuſtinere nullo pacto pōt. Quo genere nos mediocres: aut multo etiam
minus: ſed magno ſemp vſi impetu. ſæpe aduerſarios de ſtatu omni deiecimus. Nobis pro familia
ri reo ſummus orator nō reſpondit. Hortenſius. A nobis homo audaciſſimus. Catilina a nobis ac-
cuſatus obmutuit. Nobis priuata in cauſa magna & graui quū cœpiſſet. Curio pater reſpōdere ſubi
to aſſedit. quū ſibi venenis ereptam memoriam diceret. Quid ego de miſerationib⁹ loquar: quib⁹ eo
ſum vſus pluribus ꝙ etiam ſi plures dicebamus ꝑ orōnem mihi tamē oēs relinquebāt. in quo vt
viderer excellere. nō ingento ſed dolorem aſſequebar. Quæ qualiacūq́ȝ in me ſint. me eēm ipſum non
pœnitēt quanta ſint. ſed appent in orationibus. Et ſi carent libri ſpū illo propter quē maiora eadē il-
la quū agunt̄. q̄ȝ quū legūtur videri ſolent. Nec vero miſeratōe ſolum mens iudicū ꝑmonenda eſt. ꝗ
nos ita dolenter vti ſolemus. vt puerum infantē in manibus porantē tenuerimus. vt alia in cauſa ex-
citato. reo nobili ſublato etiā filio paruo plāgore & lamentatione cōplerimus foꝝ. Sed etiam eſt faci
endum vt iraſcat̄ iudex. mitiget̄. inuideat. faueat. contēnat. admiret̄. odorit. diligat. cupiat. ſacietate
afficiat̄. ſperet. metuat. lætetur. doleat. In qua varietate durioꝝ accuſatio ſuppeditabit exempla mitio
rum defenſiones meæ. Nullo. n. modo animus audientis. aut incitari. aut leniri pōt. qui modus a me
nō tentatus ſit dicerem ꝑfectum ſi ita iudicarem. nec in veritate crimē arrogātiæ extimeſcerē. Sed vt
ſupra dixi nulla me ingenii ſed magna vis animi inflāmat. vt me ipſe nō teneam. nec is qui audiret in
tēderet̄ niſi ardens ad eū pueniret orō. Vterer exēplis domeſticis niſi ea legiſſes. Vterer alienis vel
latinis ſi vlla reperirē. vel græcis ſi diceret. ſed Craſſi per pauca ſunt nec ea iudicioꝝ. nihil Anto. nihil
Cottæ. nihil Sul. dicebat melius q̄ȝ ſcripſit Hortēſius. Verū hæc vix quā querimus. quāta ſit ſuſpice-
mur. quoniā exemplū nō habemus. vt ſi exempla ſeqmur. n Demoſthene ſūmamus. & quidē perpe
tuæ dictiōis ex eo loco. vn̄ in Creſiphōtis iudicio de ſuis factis cōſiliis. meritis in repu. aggreſſus eſt
dicere. Ea profecto orō tn̄ eam formā que ē inſita in mētibus noſtris includi ſic pōt. vt maior eloquē
tia nō requirat̄. Sed iā forma ipſa reſtat. & character ille qui dicit̄ qui qualis debeat eē ex ipis que ſu-
pra dicta ſunt intelligi pōt. Nā & ſinguloꝝ verboꝝ & collocandoꝝ lumina attigimus ꝗbus ſic abun
dabit verbū ex ore nullū niſi elegās aut graue exeat & omni genere frequētiſſime trāſlationes erūt.
quod eas ꝑpter ſimilitudinē trāſferūt anios. & referūt ac mouēt huc & illuc. Qui motus cogitatiōis
celeriter agitatus ꝑ ſe ipſe delectatur. & reliq ex collatōe verboꝝ: ꝗ ſumūtur quaſi lumia magnū affe
rūt ornatum orōni. Sūt eēm ſimilia illis que in amplo ornatu ſcene aut fori appellant̄ inſignia. nō ꝗ
dem ſola ornent. ſed ꝙ excellāt. Eadē rō eſt hoꝝ que ſunt orōnis lumina. & quodāmodo inſignia.
quū aut duplicant̄ iterāturq́ȝ verba. aut breuiter cōmutata ponūtur. aut ad eodē verbo ducit̄ ſepius
orō: aut in idē coiicit̄. aut vtrūq́ȝ. aut adiūgit̄ idē iteratū aut idē ad extremū refert̄. aut cōtinent̄ vnū
verbū nō in eadē ſententia ponit̄. aut quū ſilr: vel cadūt verba vel deſinūt. aut multis modis cōtrariis
relata cōtraria. aut quū gradatim ſurſum verſus reddit̄. aut quū dēptis cōiunctiōibus diſſolute plura
dicūtur: aut quū aliqđ pretereūtes cur id faciamus oſtēdimus. aut quū corrigimus noſmetipos qua-
ſi rephendētes. aut ſi eſt aliq explicatio: vel admiratōis. vel qſtionis. aut qui eiuſdē nois caſus ſepius
cōmutant̄. ſed ſentētiaꝝ ornamēta maiora ſunt. Quib⁹ quia frequētiſſime Demoſthenes vtit̄. ſunt
qui putāt idcirco eius eloquētiā maxime eſſe laudabilē. Et vere nullus locus fere ab eo ſine quadam
cōformatōe ſentētie edicit̄ nec quicq́ȝ ē aliud dicere niſi q̄ȝ aut oēs aut certe pleraſq́ȝ aliqua ſpē illū-
nare ſentētias. quas quū tu optime Brute teneas quid attinet nominib⁹ vti. aut exemplis tātū notet̄

locus. Sic igitur dicit ille quem expetimus: vt verſet ſepe multis modis eadẽ: vt vnã in rem hereat: &
in eandẽ commoretur ſentẽtiam. Sæpe etiã vt extẽdet aliquid. ſepe ut irrideat. vt declinet a propoſito
deflectatqꝫ ſentẽtiam. vt ꝓponat quid dicturus ſit. ut quũ trãſegerit iam aliquid definiat. vt ſe ipe re-
uocet. vt quod dixit iteret. vt argumentũ rõne concludat. vt interrogãdo vrgeat. vt rurſus quaſi ad
interrogata ſibiipe reſpõdeat vt contra ac dicat accipiet ſentire velit vt addubitet. qd potius: aut quo
modo dicat: vt diuidat in ꝑtes: vt aliqd relinquat ac negligat. vt añ p̄muniat. vt in eo ipo in quo rep-
hendatur culpã in aduerſariũ cõferat. vt ſepe cũ his qui audiũtur: nonunqꝫ etiã cum aduerſario quaſi
deliberet. vt hoim ſermones moreſqꝫ deſcribat. vt muta quedã eloquẽtia inducat. vt ab eo quod agi
tur auertat anio. vt ſæpe in hylaritatẽ riſumqꝫ cõuertat. vt ante occupet quod videat opponi: vt com-
paret ſilitudines vtatur exẽplis. vt aliud alii tribuens diſꝑtiat vt interpellet oratorẽ coerceat vt aliqd
reticere ſe dicat. & denũciet: qd caueat & liberius qd audeat vt iraſcatᷣ. etiã vt obiurget aliquando vt
deprecetᷣ vt ſupplicet vt medea medeatᷣ. ut a propoſito declinet aliquãtulũ vt optet vt execretᷣ. vt fi-
at iis apud quos licet familiaris atqꝫ in alias etiã dicẽdi quaſi virtutes ſequãtur breuitatẽ ſi res petet.
Sepe etiã rem dicẽdo ſubiicit: oculis ſæpe ſupra feret quã fieri poſſit ſignificatio: ſæpe erit maior qꝫ
oratio: ſæpe hylaritas: ſæpe vite natureqꝫ imitatio. Hoc in genere: nã quaſi ſiluã videas. oĩs eluceat
oportet eloquentiæ magnitudo. ſed hec niſi collocata & quaſi ſtructa & nexa verbis: ad eam laudem
quã volumus aſpirare nõ pñt. De quo quũ mihi deinceps viderem eſſe dicẽdum. & ſi nõ mouebãt
iam me illa q̃ ſupra dixeram tñ is que ſequũtur ꝑturbabar magis. Occurrebat. n. poſſe repiri. nõ inui
dos ſolum: quibꝰ referta ſunt oia. ſed fauore etiã meaꝝ laudũ: qui nõ cẽſerẽt eius viri eſſe. de cuiꝰ me
ritis tãta ſenatus iudicia feciſſet cõprobate populo rhomano. quanta de nullo: de artificio dicẽdi lrĩs
tam multa mãdare. Quibus ſi nihil aliud reſpõderẽ: niſi me. M. Bruto negare rogãti voluiſſe. iuſta eſ
ſet excuſatio quũ amiciſſimo & p̄ſtantiſſimo viro. & recta & honeſta petenti: ſatiſfacere voluiſſem.
Sed ſi profitear: quod vtinã poſſem: me ſtudioſis dicendi p̄cepta. & quaſi vias q̃ ad eloquentiam fer
rent tradituꝝ. quis tandẽ id iuſtus reꝝ eſtimator dep̄henderet. Nã quis vnqꝫ dubitauit. quin in rep.
nr̃a primas eloquẽtia tenuerit: ſp̄ vrbanis. pacatiſqꝫ rebus. ſecũdas iuris ſcia: quũ in altera gr̃æ: gloriæ
p̄ſidii plurimũ eſſet in altera pſecutionũ cautionũqꝫ p̄ceptio. que quidẽ ipa auxiliũ ab eloquẽtia ſæpe
peteret. ea vero repugnãte vix ſuas regiones fineſqꝫ defenderet. Cur igitᷣ ius ciuile docere ſemꝑ pul
chꝝ fuit. hoimqꝫ clariſſimoꝝ diſcipulis floruerũt domus. Ad dicẽdu ſi quis acuat. aut adiuuet in eo
iuuẽtutẽ vitupetur. Nã ſi vicioſum ẽ dicere ornate pellatᷣ oino e ciuitate eloquẽtia. Si ea non modo
eos ornat penes quos eſt. ſed etiã vniuerſam remp. cur vt diſcere turpe. quid ſcire honeſtũ eſt. aut qd
noſcere pulcherrimũ eſt. id nõ glorioſum docere. Ad alterũ factitatũ eſt. alteꝝ nouũ fateor. ſed vtriuſ
qꝫ rei cauſa eſt. Alteros. n. rñdentes audire ſat erat. vt hi qui docerẽt: nullũ ſibi ad eã rem tẽpus ipi ſe
ponerẽt. ſed eodẽ tꝑe diſcẽtibus: & ſatiſfacerẽt cõſulẽtibus. Alteri quũ domeſticũ tẽpus in cogno-
ſcẽdis cõponẽdiſqꝫ cauſis foreſe in agẽdis. reliquũ in ſeipis reficiendis oẽ cõſumerẽt. quẽ habeãt in-
ſtituendi aut docendi locũ. Atqꝫ haud ſcio. an pleriqꝫ noſtroꝝ oratoꝝ ingenio plus valuerint: qꝫ do-
ctrina. Itaqꝫ illi dicere melius qꝫ precipere nos contra fortaſſe poſſumus ad dignitatem melius doce
re. Non habet certe ſe quaſi in ludo. ſed ſi monẽdo ſi cohortando. percũctando. ſi cõnumerãdo. ſi in
terdũ etiã vna legendo audiendo neſcio. cur nõ dicẽdo etiã aliqd aliquãdo poſſes meliꝰ facere. cur no
lis. An quibus verbis ſacroꝝ alienatio fiat. docere honeſtũ eſt. vt eſt quibus ipa ſacra retineri defen-
diqꝫ poſſint: nõ honeſtũ eſt. At ius profitẽtur etiam qui neſciũt. eloquẽtia autẽ illi ipſi qui conſecuti
ſunt. tamẽ ſe valere diſſimulãt. ꝓpterea ꝙ prudentia hominibus grata eſt. lingua ſuſpecta. Num igi-
tur aut latere eloquẽtia põt aut id quod diſſimulat effugit aut eſt periculũ ne quis putet in magna ar
te & glorioſa turpe eſſe docere alios id quod ipe fuerit honeſtiſſime diſcere. At fortaſſe cæteri rectio
res ego ſemꝑ me didiciſſe p̄mentui. Quid em̃ poſſem quũ & abiuiſſem adoleſcẽs: & hoꝝ ſtudiorum
cauſa mare tranſiſſem. & doctiſſimis hominibꝰ referta domus eſſet. & alique fortaſſe ineſſent in ſer-
mone noſtro doctrinaꝝ note. Quũqꝫ vulgo ſcripta nr̃a legerẽtur. diſſimularẽ me didiciſſe. Quid erat
cur probarem niſi quod parum fortaſſe ꝓfeceram. Quod quũ ita ſit tamen ea quæ ſupra dicta ſunt
plus in diſputãdo quã ea de quibꝰ dicendũ eſt dignitatis habuerũt. De verbis em̃ cõponendis & de
ſyllabis propemodũ dinumerãdis & dimetiẽdis loquemur. q̃ etiam ſi ſunt ſicuti mihi videntᷣ. neceſ-
ſariꝫ tamẽ fiunt magnificẽtius qꝫ docentᷣ. Et id oino verum ſed proprie in hoc dicitᷣ. nam omniũ ma
gnarũ artium ſicut arboꝝ altitudo nos delectat radices ſtipeſqꝫ nõ item ſed eſſe illa ſine his nõ põt.
Me autẽ ſiue ꝑuagatiſſimus ille verſus qui vl' ad artem pudere proloqui qꝫ factites diſſimulare non
fuit qui delectet. ſiue tuũ ſtudiũ hoc a me volumen expreſſit. tamen eis quos aliquid reprehẽſuros
ſuſpicabar reſpõdendũ fuit. Quod ſi ea que dixi nõ ita eſſent quis tamẽ ſe tam durum agreſtemque
p̄beret qui hanc mihi nõ daret veniam vt quũ mea forenſes artes & actiones publice concidiſſent.
nõ mea vt deſidiæ quod facere nõ poſſum. aut mœſticie cui reſiſto potius quã litteris dederem. que
quidem antea in iudicia atqꝫ in curiam dicebantur non obiectant domi. Nec vero talibus modo re-
bus qualis hic liber continet. ſed multo etiam grauioribus & maioribus quæ ſi erunt perfectæ pro-
fecto forenſibus noſtris rebus & domeſticæ litteræ reſpondebunt. Sed ad inſtitutam diſputationem
reuertamur. Collocabũt igitur verba vt aut inter ſe quãaptiſſime cohæreant extrema. cum primis

ea quæ ſint q̃ ſuauiſſimis vocibus:aut vt forma ipſa concinitaſq; verborũ cõficiat orbẽ ſuum:aut vt
compræbenſio numeroſe & aptæ cadat. Atq; illud primũ videamus quale ſit q̃d vel maxime deſide-
rat diligentiã. Eſt.n.quaſi ſtrictura quædã:nec id tamẽ fiet opoſe.nã eſſet quũ infinitus tum puerilis
labor:quod apud Luciliũ ſcire exagitat in Albutio Scæuolaq;: læpide lexis compoſite: vt teſſerulæ
omẽs arte pauimento:atq; emblemate vermiculato. Nolo tam minuta hæc cõſtructio appareat ſed tñ
ſtilus exercitatus efficiat facile hanc viã cõponendi. Nam vt intelligẽdo oculus:ſic animus in docen
do proſpiciet:quid ſequatᷓ:ne extremorum verborum:quũ in ſequẽtibus primis cõcurſus aut hiul-
cas voces efficiet aut aſperas. Quãuis.enim ſuaues:grauesue ſentẽtiæ:tñ ſi incõditis verbis efferũtur
offendent aures quarum eſt iudicium ſuperbiſſimum. Quod quidem latina lingua ſic obſeruat: ne-
mo vt tam ruſticus ſit:quin vocalis nolit cõiungere. In quo quidẽ Theopompum etiam reprehen
dũt ꝙ eas litteras tamtopere fugerit.& ſi id magiſter eius Iſocrates:at non Tuchidides.ne ille qui-
dem:aut paulo maior ſcriptor Plato:nec ſolũ in his ſermonibus:qui dialogi dicuntᷓ.vbi etiã de indu
ſtria ad faciendũ fuit.ſed in populari:qua mos eſt Athenis.laudari in cõtione eos qui ſint in prelijs
interfecti. Que ſic probata eſt:vt ea quotãnis.vt ſis illa die recitari neceſſe eſt.in ea eſt crebra iſta vocũ
cõcurſio.quã magna ex pte:vt vicioſam fugit Demoſthenes.ſed græci viderint.nobis ne ſi cupiãue
quidem diſtrahere voces cõceditur. Indicãt orõnes illæ ipſæ horridiculæ Cathonis:indicãt oẽs poe-
tæ præter eos:qui vt verſum facerẽt:ſæpe hiabãt.vt Neuius. Vos qui accollitis hiſtrũ fluuiũ atq; al-
gidam & ibidẽ quã nunq; nobis grai atq; barbari. At Ennius ſemel Scipio inuicte.& quidẽ nos hic
mortu radiãti ſe teſte inuada põti. Hoc idẽ noſtri ſepius nõ tuliſſent.quod græci laudare etiã ſolent
Sed quid ego vocalis ſine vocalibus.ſæpe breuitatis cauſa cõtrahebãt.vt ita dicerent multis modis
viuas argenteis palma.& crinibus rectifractis. Quid vero licẽtius q̃ ꝙ hominũ etiam nomina cõtra
hebant quæ eſſent aptiora.& nam vt duellum bellum & duus his ſic duullum eum qui penos claſſe
deuicit bellum nominauerũt:quũ ſuperiores appellati eſſent ſemp duelli. Quin etiam verba ſæpe cõ-
trahũtur non vſus cauſa ſed auriũ. Quõ enim veſter Axilla alla factus eſt niſi fugæ litteræ vaſtioris?
Quam litteram etiam e maxillis & axillis & vexillo & pauxillo conſuetudo elegans.latini ſermonis
euellit. Labenter etiam copulando verba iungebant.vt ſodes pro ſi audes ſis pro ſi uis. Iam in vno
capſiſtria verba ſunt. Ain pro ais ne.nequire pro nõ quire.malle pro magis velle:nolle pro nõ velle
Deinde etiam ſæpe.& exin pro inde.& pro exinde dicimus. Quid illud non det vnde ſit quod dici-
tur cum illis. Cum autem nobis non dicitur.ſed nobiſcum:quia ſi ita dicerẽt.obſcænius concurrent
litteræ.vt etiam modo:niſi autẽ interpoſuiſſem concurriſſent. Ex eo eſt mecum.& tecum non cũ me
& cum te.vt eſſet ſimile illis vobiſcum atq; nobiſcum. Atq; etiam a quibuſdã ſero iam emendatᷓ anti
quitas: qui hæc reprehendũt.nam proh deum atq; hominũ fidem deoꝝ aiũt. Ita credo hoc illi neſcie
bant an dabat hanc licentiam cõſuetudo? Itaq; idem poeta qui inuſitatius cũtraxerat partis mei meũ
factum pudet.pro modoꝝ factorum.& exitur exitium examen capit pro exitioꝝ.nũ dicit liberum vt
pleraq; loquimur.quũ cupidos liberum:aut in liberum loco dicimus. Sed vt iſti volunt:neq; tu vnq̃
in gremiũ extollas liberorũ.ex te genus.& idem nãq; Aeſchulapij librorũ. At ille aliter in Chryſe.nõ
ſolum ciues:antiqui amici maioꝝ meum.quod erat vſitatum:ſed durius etiam conſiliũ ſocii auguri-
um: atq; exitum interpretes. Idemq; pergit poſtq̃ prodigium horriferũ portẽtu pauor: que non ſa-
ne ſunt in omibus neutris:vſitatata. Nec enim dixerim tam libenter armũ iudicium.& ſi eſt apud eũ
dem. Nihil ne ad te de iudicio armũ accidit.quã centuriam.vt cenſoriæ tabulæ loquũtur.fabrũ & pro
cum audio dicere nõ fabrorum & procoꝝ. Planeq; duorum viroꝝ iudicium:aut trium virorum capi
tolium.aut decem virorum litibus iudicandis dico nũq̃. Et qui dixit accius video ſepulchra dua du
orum corporum. Idemq; mulier vna duũ virum.quid verum ſit inrelligo.ſed alˢ ita loquor:vt con-
ceſſum eſt.vt hoc vel proh deum dico vel proh deorum. Alias vt neceſſe eſt quum trium virum non
virorum.quũ ſex tertium nũmum.non nũmorum.ꝙ in his conſuetudo varia non eſt. Quid ꝙ ſic lo
qui nos.& iudicauiſſe vetant:nouiſſe iubent & iudicauiſſe quaſi vero neſciamꝰ in hoc genere.& ple
num verbum recte dici.& imminutũ vſitate. Itaq; vtrũq; Terẽtius eo tu cognatũ tuũ nõ noras? poſt
idem Stiphonem inq; eſt noueras ſi & plenũ:eſt ſicut imminutũ licet vtare.vtroq; ergo ibidem quã
cara ſint quæ poſt carendo intelligũt.quã quem attinẽdi magni dominatus fient. Nec vero rephen-
derim ſcripſere alii. rem & ſcripſerũt eſſe verius ſentio ſed conſuetudini auribus indulgenti liber ob
ſequor. Idem campus habet inquit Ennius. & in templis idem probauit.ac iiſdem erat verius.nec
tamen iſdem impetratum eſt a conſuetudine.vt peccare ſuauitatis cauſa liceret.& pomeridianas qua
drigas:quam poſtmeridianas libentius dixerim:& me hercule.quã mehercules: non ſcire quidẽ bar-
baram iam videtur neſcire dulcius ipſum meridiem.cur nõ medidiem. Credo ꝙ erat inſuauius: vna
præpoſitio eſt.eaq; nunc tantum in accæptis tabulis manet.ne his quidem omniũ in reliquo ſermo-
ne mutata eſt. Nam amouit dicimus.& abegit & abſtulit:vt iam neſcias.an ne uerum ſit.an abs.
Quid ſi etiam aufugit.turpe viſum eſt & affer noluerunt aufer maluerunt. Quæ præpoſitio præter
hæc duo verba.nullo alio in verbo reperietur. Noti erant & naui & ignari.quibus quum in præpo-
ni oporteret dulcius viſum eſt.ignoti & ignaui:ignari dicere quã & veritas poſtulabat. Ex vſu dicũt:
& ex rep.ꝙ in altero vocalis excipiebat. in altero eſſet aſperitas: niſi litteram ſuſtuliſſes vt exegit.&
edixit:retulit,reddidit.adiũcti verbi primã litteram ꝑpoſitio cõmutauit vt ſubegit.ſũmutauit ſuſtuli

Quid in verbis iunctis:quã ſcire inſipientẽ:nõ inſapientẽ iniquũ nõ inequũ tricipitem non tricapitẽ
cõciſum non conceſum:Exquo quidã ꝓtuſum etiamvolũt:quod eadẽ conſuetudo ꝓbauit.Quid ve
ro hoc elegãtius quod non ſit natura ſed quodam inſtincto:inclytus dicimus breui prima littera:in-
ſanus ꝓducta:inſipiens:inhumanus breui: infœlix longa:& ne multis quibus inverbis eæ primæ lit
teræ ſunt quæ inſapiente atqꝫ fœlice ꝓductæ dicit̃ in ceteris omnibus breuiter.Itẽqꝫ cõpoſuit:cõſue-
uit:concrepuit confecit:cõſule veritatẽ cõprehẽdet.Refer ad aures ꝓbabũt.Quare cur ita ſe dicent iu
uari voluptati aũt auriũ morigerari debet oratio.Quin ego ipſe quum ſcirẽ ita maiores locutos eſſe
vt nuſqꝫ niſi in vocali aſpiratione vterent̃ loquebar ſicut pulcros & cæthegos: triũphos: Carthagi-
nem dicerẽ:aliquãdo idqꝫ ſero cõuitio auriũ:quum mihi extorta veritas eſſet vſum loq̃ndi populo
conceſſi ſcientiam mihi reſeruaui.Oſciuios:tamen & mathones:othones:Capiones ſepulchra: coro
nas:lachrimas dicimus:quia ꝑ auriũ iudiciũ ſemꝑ licet purũ ſemꝑ Ennius:nunqꝫ Pyrrhũ in patefece
runt fruges non friges:phriges ipſius antiqui declarant libri:nec.n.græcã lr̃am adhibeant. Nũc aũt
etiam duas & quũ phrygũ & quum phrigibꝰ dicendũ eſſet abſurdũ erat:aut tam in barbaris caſibus
græcã lr̃am adhibere;aut recto caſu ſolũ grece loqui.tamen & prybgũ & Pyrrhũ auriũ cauſa dicimus
Quinetiam quod iam ſubruſticũ videt̃.olim aũt Politius eorũverborum quorũ eadẽ erãt poſtreme-
due littere que ſunt in opturans poſtremã litterã detrahebant niſi vocalis inſequebat̃. Ita non erat
ea offenſio in verſibus quã nunc fugiunt poete noui:Ita.n.loquebar:qui eſt omnibus princeps non
omnium princeps.vt vita illa dignum locoqꝫ non dignus.Quod ſi indocta conſuetudo tam eſt arti
fex ſuauitatis:quid ab ipa tandẽ arte & doctrina poſtulari putamus. Hec dixi breuius q̃ꝫ ſi hac de re
vna diſputarẽ:eſt.n.hic locus latepatens de natura vſuqꝫ verborũ:longius aũt q̃ꝫ inſtituta rõ poſtula-
bat.Sed quia reꝝ verborũqꝫ iudiciũ prudẽtie eſt:vocũ aũt & numerorũ aures ſunt iudices: & ꝙ illa
ad intelligentiam referunt̃ hæc ad voluptatẽ.in illis ratio inuenit:in his ſenſus artẽ:aut.n. negligen-
da nobis fuit voluptas eorũ quibus ꝓbari volebamus:aut ars eius cõcilian dæ repetenda. Duæ ſunt
igit̃ res quæ ꝑ mulceant aures:ſonus & numerus.De numero mox.De ſono nunc quærimus. Ver-
ba(vt ſupra diximus)legenda ſunt potiſſimum bene ſonantia:ſed ea non vt poetæ exquiſita ad ſo-
num: ſed ſumpta de medio qua pontus hellis ſuperat timolũ.At tauricos locorũ ſplendidis nomini
bus illuminatus eſt verſus.Sed ꝓximis inquinatus in ſuauiſſima littera finis frugifera & ferta Aſia
arua tenet.Quare bonitate potius noſtrorũ verborũ vtamur q̃ꝫ ſplendore græcorum:niſi forte ſic lo
qui pœnitet qua tẽpeſtate paris Helenam:& quæ ſequũt̃.Immo vero iſta ſequamur aſperitatemqꝫ
fugiamus.Habeo iſtam ego perterricrepam:idemqꝫ verſutiloquas malitias.Nec ſolum componen
tur verba ratione:ſed etiam finient̃:quoniam adiudicium eſſe alterum aurium duximus ſed finiunt̃
aut cõpoſitione ipſa & quaſi ſua ſponte:vt quædam genera verborum:in quibus ipſis cõcinnitas in
eſt q̃ ſiue caſus habent in exitu ſimiles:ſiue paribus paria reddunt̃:ſiue opponunt̃ contraria ſuapte
natura numeroſa ſunt:etiã ſi mihi eſt factũ de induſtria.in huius concinnitatis confectõne Gorgiam
fuiſſe principem accæpimus:quo de genere illa noſtra ſunt in milioniana. Eſt.n.iudices hec non ſcri-
pta:ſed nata lex:quã non dicimus :ſed accepimus nõ legittimus:verũ e natura ipſa arripuimus:hauſi
mus.expreſſimus:ad quã non docti ſed facti:nõ inſtituti.ſed imbuti ſumꝰ. Hec.n.talia ſunt. vt quia
referunt̃ ad ea que dñt referri.Intelligamus non q̃ſitũ eſſe nũerum ſed ſecutũ qđ fit itẽ in referendis
contrariis.vt illa quibus non mõ nũeroſa oratio.ſed etiam verſus efficit̃.Eã quã nihil accuſas dam-
nas condẽnas dixiſſet qui verſum effugere noluiſſet.bene quam meritã eſſe autumas ꝓ autimas. di
cis male merere.id quod ſcis ꝓdeſt nihil id qđ neſcis obeſt. Verſum efficit illa ratio cõtrariorũ. id eſt
in oratione numeroſum.quod ſtis nihil prodeſt.quod neſcis multũm obeſt.Semꝑ hec que greci
nominant.quum contrariis opponunt̃ contraria numerum oratorium neceſſitate ipſa efficiũt.
etiam ſine induſtria hoc genere antiqui iam ante Iſocratem delectabat̃ & maxime Gorgias cuius in
oratione plerumqꝫ efficit numerum ipſa concinnitas.Nos etiam in hoc genere frequẽtes vt illa ſũt
in quarto accuſationis.Cõferre hanc pacem cũ illo bello huius pretoris aduentum cum illius impera
toris victoria. huius cohortẽ impuram cũ illo exercitu inuicto.huius libidines cum illius continẽtia
ab illo qui cœnit conditas.ab hoc qui conſtitutas accepit captas dicetis Syracuſas.Ego & hi numeri
ſunt cogniti: etiam a latinis.Genus illud tertium explicetur. quale ſit numeroſe & aptæ oratõnis.
Quod q non ſentiunt quas auris habeant:aut quid in his hominis ſimile ſit neſcio.Mee quidem &
perfecto completoqꝫ verborum ambitu gaudent:& curta ſentiunt: nec amant redundantia quid di-
co meas cõciones ſepe ex clamore iudicũ apte ſi verba concidiſſent.Id eñ expectant aures:vt verbis
colligent̃ & ſniæ.Nõ erat hoc apud antiquos:& quidẽ nihil aliud fere non erat.Nam & verba elige-
bant & ſnias grauis:& ſuauis repiebant.Sed eas autvinciebant:aut explebant:parum hoc me ipſum
delectant inquiũt.Quid antiquiſſima illa pictura paucorum colorum magis q̃ꝫ hæc iam perfecta de-
lectet:illa nobis ſint credo repetenda:hæc.ſ.repudianda:nominibus veterũ gloriant̃.Habet aũt vt in
ætatibus auctoritatem ſenectus ſic in exemplis antiquitas:que quidem apud meipſum valet pluri-
mum Nec ego id quod deeſt antiquitati flagito potius q̃ꝫ laudo:quod eſt preſentius:quin ea maio-
ra iudicem que ſunt q̃ꝫ illa que deſinunt.Plus eo enim in verbis.& in ſententiis bonis quibus illi ex
cellebant:q̃ꝫ in concluſione ſententiarum quam nõ habẽt poſt inuẽta cõcluſio eſt:qua credo vſuros
veteres illos fuiſſe:ſi iam nota atqꝫ vſurpata res eſſet:qua inuẽta oĩs vſos magnos oratores vide-
mus ſed habet nomẽ inuidiã quum ĩ oratiõe iudiciali: & forẽſi numerus latie:grece.

rythmos ineſſe dicitur. Nimis em̃ inſidiarũ ad capiendas aures adbiberi videtur. ſi etiã in dicendo nu meri ab oratore quærunt̃ hoc fracti iſti: & ipſi infracta: & amputata loquunt̃. & eos vituperãt qui ap ta & finita pronunciant: ſi inanibus verbis leuibuſq; ſententiis iunctæ ſint ꝓbæ res leta verba. Quid eſt cur claudere: aut inſiſtere oratiõem malint: q̃ cum ſententia pariter excurrere. Hic em̃ inuidioſus numerus nihil affert aliud: niſi vt ſit apte verbis comprahenſa ſententia: quod fit etiam ab antiquis: ſed plærumq; caſu: ſæpe natura. Et quæ valde laudant̃ apud eos: ea fere: q̃a ſũt cõcluſa laudantur & apud græcos quidem iam anni prope quadringentis ſunt quum hoc probat̃ nos nup agnouimus Ergo Ennio licuit vetera contemnendi dicere verſibus: quos olim Fauni vateſq; canebant mihi de antiqs eodem mõ nõ licebit præſertim cũ dicturꝰ nõ ſim ante hũc: vt ille: nec quæ ſequunt̃ nos auſi re ſerare. Legi enim audiuiq; nonnullos: quorum ꝓpe modum abſolute concluderetur oratio. Quod qui non poſſunt non eſt eis ſatis non contemni: laudari etiã volunt: Ego aũt illos ipſos laudo idq; meritõ quorum ſe iſti imitatores eſſe dicunt. Et ſi in his aliquid deſidero hos vero minime: qui nihil eorum niſi vitium ſequunt̃ quum a bonis abſint longiſſime. Quod ſi aures tam inhumanas: tanq̃ agreſtes habent ne doctiſſimorum quidem virorum eos mouebit auctoritas. Omitto Iſocratem diſcipuloſq; eius: Ephorum & Naucratem: quamq̃ orationis faciendæ & ornãde auctores locupletiſſimi ſummiq; ipſi oratores eſſe debebant. Sed quis omnium doctior: quis acutior: quis in rebus vel inueniendis: vel iudicandi: vel iudicandis acrior. Ariſtote. fuit quis porro Iſocrati etiam aduerſarius infenſior Is igitur verſum in oratione vetat eſſe numerũ iubet eius auditor Theodotes in primis (vt Ariſto: ſæpe ſignificat) politus ſcriptor atq; artifex: hoc idem & ſentit & præcipit Theophraſtus vero: & hiſdem de rebus etiam accuratius. Quis ergo iſtos ferat: qui hos auctores non probet̃ niſi omnino hæc eſſe ab his præcepta neſciant. Quod ſi ita eſt: nec vare aliter exiſtimo: quia ipſi ſuis ſenſibus non moueant̃: nihil ne eis inane videt̃. Nihil inconditum: nihil curtũ nihil claudicãs. nihil redundans In verſu quidem theatra tota exclamãt: ſi fuerit vna ſyllaba: aut breuior: aut lõgior. Nec vero multitudo pedes nouit: nec vllos numeros tenet: nec illud q̃d offendit: aut cur: aut in quo offendit intelligit: & tamẽ omniũ longitudinẽ & breuitatẽ in ſonis ſicut acuratũ grauiumq; vocũ iudiciũ ipſa natura in auribus noſtris collocauit. Vis ne igit̃ Brute totum hũc locũ acuratius etiam explicemus: q̃ illi ipſi qui & hæc & illa nobis tradiderunt: An his cõtenti eſſe quæ ab illis dicta ſunt poſſumus: Sed quid quero velis ne quũ litteris tuis eruditiſſime ſcriptis te id vel maxie velle perſpexerim Primum ergo origo deinde cã: poſt natura: tum ad extremum vſus ipſe explicet̃ orationis apte atq; enumeroſe. Nam qui Iſocratem maxime miratur hoc in eius ſummis laudibus maxime ferũt quod verbis ſolutis numeros primus adiũxerit: Quum enim videret oratores cũ ſeueritate audiri: poetas aũt cũ voluptate tum dicit̃ nũeros ſecutus: quibus etiam in oratione vteremur cũ iucunditatis cam tum ut varietas occurreret ſatietati. Quod ab his vere quadã ex parte nõ totum dicit̃. Nam neminẽ in eo genere ſcientias verſatum Iſocrate confitendũ eſt. Sed princeps inueniendi fuit Traſimachus cuius omnia nimis etiã extãt ſcripta numeroſa. Nã (vt pauloante dixi) paria paribus adiuncta & ſimiliter definita. Itemq; contrariis relata contraria: q̃ ſua ſponte etiã ſi id non agas cadunt plerumq; numeroſe. Gorgias primis inueuit: ſed id is eſt vſus intemperãtius. Idem aũt eſt genus (vt ante dictum eſt) ex tribus ptibus collocationis. Alterũ horũ vterq; Iſocratem ætate præcurrit vt eos ille moderatione nõ inuentiõe vicerit. Eſt. n. vt in trãſferẽdis tranquillior: ſic in ipis numeris ſedatior. Gorgias aũt auidior eſt eius generis & his feſtiuitatibus: ſic. n. ipſe cenſet: inſolentius abutit̃: quas Iſocrates quum tñ audiuiſſet in theſſalia adoleſcẽs ſenẽ iam Gorgiã moderatius etiã temperauit. Quin etiã ſe ipſe tm̃ quantum ætate ꝓcedebat. prope. n. cẽtum confecit annos: relaxarat a nimia neceſſitate numerorũ q̃d dedarat in eo libro quẽ ad Philippum Macedonẽ ſcripſit. quum iã ad modum eſſet ſenex. In quo dicit ſeſe minus iam ſeruire numeris q̃ ſolitus eſſet: ita nõ modo ſupiores: ſed etiã ſe ipſe correxerat. Quoniã igit̃ habemus. aptæ orõnis eos principes auctoreſq; quos dicimus. & origo inuẽta eſt cã quærat̃ quæ ſic aperta eſt vt miror veteres nõ eſſe cõmotos: pſertim quũ vt ſit fortuito ſæpe aliq̃d cõcluſe apteq; diceret. Quod quum anios hoĩm: auriſq; ppuliſſet vt intelligi poſſet id q̃d caſus vſus effudiſſe: cecidiſſet iocunde: notandum certe genus: atq; ipſi ſibiimitãdi fuerũt Aures. n. & animus auriũ nũcio naturalẽ quandã in ſe cõtinet vocũ omniũ manſionem. Itaq; & longiora & breuiora indicat & perfecta ac moderata ſemper expectat. Inutilia ſentit quedam & quaſi decurtata quibus tanq̃ debito fraudet̃ offendit̃. Productiora alia & quaſi immoderatius excurrentia q̃ magis eriam aſpernant̃ aures: quod quum in pleriſq; tum in hoc genere nimium: quod eſt offendit vehementius q̃ id quod videt̃ parum. Vt igit̃ poetica: & verſus inuentus eſt terminatione auriũ obſꝰuatione prudentium: ſic in orationẽ animaduerſum eſt: multo illud quidem ſerius ſed eadem natura admonete: quoſdam eſſe certos curſus: cõcluſioneſq; verborũ. Quoniã igit̃ cauſam quoq; oſtendimus naturam nũc: id. n. erat tertiũ ſi placet explicemus q̃ diſputatio nõ huius inſtitui ſermonis eſt ſed artis intimæ. Quæri enim poteſt qui ſit orationis numerus: & vbi ſit natus & poſitus e quo & is vnꝰ ne ſit: an duo: an plures: q̃q; ratione componat̃: & ad quam rem & quando & quo loco et quẽ admodũ adhibitus aliquid voluptatis efferat: Sed vt eſt in pleriſq; rebꝰ ſic in hac duplex eſt cõſiderãdi via quarũ altera eſt longior: breuior altera: eadem etiam planior. Eſt autem longioris prima illa quæſtio ſit ne omnino vlla numeroſa oratio: Quibuſdam. enim non videt̃: quia nihil inſit in ea certi vt in verſibꝰ: & q̃ ipſi q̃ affirment eſſe eis nũeros rationem: cur ſint non q̃ant reddere. Deinde ſi ſit

numerus in oratione qualis ſit:aut quales & e poeticis quis eorũ ſit:aut qui: Namqꝫ aliis vnus mo
do aliis plures:aliis omnes idem videnẽ.Deinde quicũqꝫ ſunt ſiue vnus ſiue plures cões ne ſint om
ni genere orõnis:qm̃ aliud genus eſt narrãdi:aliud pſuadẽdi:aliud docẽdi an diſpares numeri cuiqꝫ
orõnis generi accomodenẽ:ſi oẽs qui ſint:ſi diſpares quid interſit & cur nõ equæ in orõe atqꝫ ĩ ver-
ſum nũerus appareat: Deinde qđ dicĩ in orõe nũeroſum:id vtrũ nũero ſolũ efficiaẽ:an etiã vel com
poſitione q̃dã:vel genere verborũ:an ẽ ſuũ cuiuſqꝫ:vt nũerus interuallis:cõpoſitio vocibus gen⁹ ip-
ſum verboꝝ q̃ſi q̃dã forma & lumẽ orõis appareat:ſitqꝫ oim fons cõpoſitio ex eaqꝫ & nũerus efficia
tur:& ea quæ dicunẽ orationis quaſi formæ:& lũina quæ (vt dixi) græci vocãt At nõ
eſt vnum:nec id idem quod:voce iucundũ eſt:qđ moderatione abſolutũ:& qđ illumĩatũ genere ver-
boꝝ q̃qꝫ id quidẽ finitimũ ẽ nũero:quia ꝑ ſe plerumqꝫ pfectũ eſt. Cõpoſitio aũt ab vtroqꝫ differt: q̃
tota ſeruit grauitati vocũ aut ſuauitati. Hæc igiẽ fere ſunt in quibus rei natura quærẽda ſit. Eſſe igiẽ
in orõe nũeꝝ quẽdã nõ eſt difficile cognoſcere iudicat.n.ſenſus in quo iniquũ eſt qđ accidit nõ agno
ſcere:ſi cur id accidit repire nequeamus. Neqꝫ.n.ĩpe verſus rõe ẽ cognitus ſed natura atqꝫ ſenſu quẽ
dimẽſa rõ docuit:qd acciderit:ita notatio naturæ & aĩaduerſio pepit artẽ. Sed in verſibus res eſt apti
or q̃qꝫ etiã a modis quibuſdã cãtu remota ſoluta eẽ videaẽ orõ maxieqꝫ id in optimo quoqꝫ eoꝝ po
etaꝝ q a græcis noiaẽ:quos quũ cãtu ſpoliaueris nuda pene remanet orõ. Quoꝝ ſil'ia ſunt
q̃dã etiã apud noſtros velut ille in thyeſte. Quẽnã te eẽ dicã: quin tarda in ſenectute:& q̃ ſequunẽ: q̃
niſi cũ tibicẽ acceſſit orõi ſunt ſolutæ ſimillima. At comicoꝝ ſenarii pp ſimilitudinẽ ſermonis ſic ſæ-
pe ſunt abiecti:vt nonunq̃ vix in his nũeris & verſus intelligi poſſit quo eſt ad inueniẽdũ difficilior
in orõe nũerus q̃ꝫ in verſibus. Oĩo duo ſũt q̃ cõdũt orõnẽ verboꝝ nũerorũqꝫ iucũditas. In verbis in
eſt quaſi materia quedã:in nũero aũt expolitio ſed vt cæteris in rebus neceſſitatis inuẽta antiquiora
ſũt q̃ꝫ voluptati. Itaqꝫ Herodotus & eadẽ ſuperior q̃ ætas nũero caruit:niſi qñ temere ac fortuito: &
ſcriptores ꝑ veteres:de nũero nihil oĩo:de orõe p̃cepta multa nobis reliq̃rũt: Nã qđ facilius ẽ & ma-
gis neceſſariũ id ſemꝑ añ cognoſciẽ. Itaqꝫ trãſlata:aut facta:aut iũcta verba facile ſunt cognita:qa ſũe
bãẽ e cõſuetudĩe quotidianoqꝫ ſermõe. Nũer⁹ aũt nõ mõ depromebaẽ neqꝫ habebat aliquã neceſſi
tudinẽ.aut cognationẽ cũ orõe. Itaqꝫ ſerius aliquãto notat⁹ & cognitus quaſi quãdã palæſtrẽ & ex-
trema liniamẽta orõi attulit:quo & ſi anguſta quædã atqꝫ cõciſa:& alia collata & diffuſa oratio: neceſ
ſe eſt id nõ litterarũ accedere naturæ:ſed interuallorũ longoꝝ:& breuiũ varietate. Quibus implicita
atqꝫ ꝑ mixta oratio:qm̃ tum ſtabilis ẽ:tum volubilis neceſſe eſt eiuſmõi naturã numeris contineri.
Nam circuitus ille quẽ ſæpe iã diximus ĩcitatior nũero ipſo ferẽ & labiẽ quoad ꝑueniat ad finẽ & in
ſiſtat. Perſpicuũ ẽ igiẽ nũerus aſtrictã orationẽ eẽ debere carere verſibus:ſed ei numeri poetici ne ſint
an ex alio genere quodã deinceps eſt videdũ. Nullus ẽ igiẽ numerus extra poeticos ꝓpterea ꝙ de fi
nita ſunt genera nũeroꝝ.nã ois talis eſt vt vnus ſit e tribus. Pes.n.q adhibeẽ ad numeros partitur ĩ
tria:vt neceſſe:ſit partẽ pedi:s aut equalẽ eẽ alteri parti:aut altero tãto:aut ſeſq eẽ maiorẽ: Ita ſit eq̃lis
dactylus duplex.iãbus ſeſq pean q pedes ĩ orõnẽ ñ cadere q pñt.quib⁹ ordĩe locatis qđ efficiẽ nume
roſum ſit neceſſe eſt. Sed q̃riẽ quo numero aut quibus potiſſimum ſituẽdum. Incidere vero oĩs in
orõnẽ etiã ex hoc intelligi põt ꝙ verſus ſepe ĩ oratione ꝑ imprudẽtiã dicimus.qđ vehemẽter eſt viti
oſum ſed nõ attẽdim⁹:neqꝫ exaudim⁹ noſmetipſos. Senarios vero & hyponacteos effugere vix poſ
ſum⁹. Magnã.n.ꝑtẽ ex iãbis nr̃a conſtat oratio.ſed tñ eos verſus facile agnoſcit auditor.ſunt.n.vſita
tiſſimi. Inculcamus aũt ꝑ ĩprudẽtiã.ſæpe etiã min⁹ vſitatos.ſed tñ verſus vitioſum genus:& lõga ani
ꝓuiſiõe fugiẽdũ. Elegit ex mltis Iſocratis libris trigĩta fortaſſe verſus Hieronimus ꝑipateticus ĩ pri
mis nobilis plæroſqꝫ ſenarios.ſed etiã anapeſta.quo qd põt eẽ turpius.& ſi ĩ eligẽdo fecit malitioſe.
Prima.n.ſyllaba dẽpta ĩ p̃io verbo ſn̄ie.poſtremũ ad verbũ primã rurſus ſillabã adiũxit ĩſeq̃ntis. Ita
qꝫ factus eſt anapeſtus is q Ariſtophaneus noiaẽ.qđ ne accidat obſeruari nec põt nec neceſſe ẽ. Sed
tñ hic corrector ĩ eoipſo loco q̃ rephẽdit:vt a me aĩaduerſum ẽ ſtudioſe inquirẽti ĩ eũ ĩmittit ĩprudẽſ
ĩpe ſenariũ. Sic igiẽ hoc cognitũ in ſolutis etiã verbis ineẽ nũeros.eoſdẽqꝫ eẽ oratorios qui ſint poe
tici. Sequiẽ g̃.vt qui maxie cadãt ĩ orõnẽ aptã nũeri videdũ. Et ſunt.n.q iãbicũ putẽt ꝙ ſit orõi ſimi-
limus.q̃ de ca fieri ut is potiſſimũ pp ſimilitudinẽ veritatis adhibeaẽ ĩ fabulis ꝙ ille dactylus nũerus
exametroꝝ magniloquẽtiæ ſit accomodatior. Ephorus aũt leuis ĩpe orator ſed ꝓfectus ex optima
diſciplina peana ſequiẽ aut dactylũ fugit aũt ſpõdeũ & trochẽũ. Qđ.n.peã hẽat tris breuis dactylus
aũt duas breuitate & celeritate ſillabaꝝ labi putat verba ꝓdiui⁹ cõtraqꝫ accidere ĩ ſpõdeo & trocheo
ꝙ alter e lõgis cõſtaret.alter e breuibus fieret alterã nimis incitatã alterã nimis tardã orõnẽ neutrã tẽ
ꝑatã. Sed & illi priores errãt & Ephorus in culpa ẽ. Nã & qui peana p̃tereũt nõ vidẽt molliſſimũ a ſe
ſe nũeꝝ eũdẽqꝫ ãpliſſimũ p̃teriti. Qđ lõge Ariſt.vĩ ſecus qui iudicat Heroũ nũeꝝ grãdiorẽ q̃ deſide-
ret ſoluta orõ:iãbũ.n.nimis e vulgari eẽ ſmone. Ita nec hũilẽ ne abiectã orõnẽ nec nimis altã & exa-
geratã ꝓbat.plenã tñ eã vult eſſe grauitatis vt eos q audiãt ad maiorẽ admirationẽ poſſit traducere
trocheũ aũt q ẽ eodẽ ſpatio quo chore⁹ cordacẽ appellat qa cõtractio & breuitas dignitatẽ nõ hẽat:
Ita peana ꝓbat eo ꝙ ait vti oẽs ſed ĩpos ñ ſẽtire quũ vtãẽ eẽ aũt terciũ ac mediũ iter illos ſed ita factoſ
eos pedes eẽ vt ĩ eis ſingl'is mod⁹ ĩſit aut ſexquiplex aut duplex aut par itaqꝫ illi đ qb⁹ añ dixi tm̃mõ
cõmoditatis hũẽt rõnẽ nulla dignitatis iãb⁹.n.& dactyl⁹ ĩ verſũ cadũt maxie itaqꝫ vt verſũ fugimus

in orõe: ſicbi ſunt euitãdi continuati pedes. Aliud.n.q̃dda est orõ nec quicq; inimicitius q̃ illa verſi
bus. Pean aũt minime eſt aptus aduerſũ: quo libetius eũ recipit orõ. Ephorus vero nec ſpõdeũ q̃dẽ
quẽ fecit intelligit eẽ æqualẽ dactylo que ꝓbat. Syllabis etiã metiẽdos pedes nõ interuallis exiſtimat
q̃d idẽ facit in trocheo: q tpibus & interuallis par eſt iãbo: ſed eo vitioſius i orõne ponat̃ extremꝰ q̃
verba melius i ſyllabas lõgiores cadũt Atq; hec q̃ ſũt apd Ariſto. eadẽ a Theophraſto Theodecteq;
de peane dñr. Ego aũt ſentio oĩs i orõe eẽ q̃ſi pmixtos. & cõfuſos pedes. Nec. n. effugere poſſemus
aiaduerſionẽ ſi ſp hiſdẽ vteremur: q̃a nec nũeroſa eẽt: vt poema neq; extra nũeꝝ vt ſmo vulgi eẽ de
bet orõ. Alteꝝ nimis ẽ iũctũ: vt de induſtria factũ appareat. Alterũ nimis diſſolutũ: vt p vulgatũ atq;
vulgare videat̃ vt ab altero nõ delectere: alteꝝ oderis. Sit igit̃ (vt ſupra dixi) pmixta & tẽperata nu-
meris: nec diſſoluta: nec tota numeroſa pene maxime. quoniam optimus auctoritate ita cenſet: ſed re
liquis etiam numeris quos ille p̃terit temperata: Quos aũt numeros: cum quibus tanq; purpurã mi-
ſceri oporteat nunc dicendum eſt: atq; etiam quibus orationis generibus ſint quiſq; accõmodatiſſi-
mi. Iambus.n. frequentiſſimus eſt his que demiſſo atq; humili ſermone dicunt̃: pean aũt in amplio
ribus in vtroq; dactylus: ita in varia. & perpetua oratione: hi ſunt inter ſe miſcendi & temperandi ſic
minime animo aduerteretur delectationis aucupium & quadrande orationis induſtria: Quæ latebit
eo magis ſi & verborum & ſententiarum ponderibus vtemur. Nam qui audiunt hec duo animad-
uertunt & iocunda ſibi cenſent: verba dico & ſententias eaq; dum animis attentis admirantes excipi
unt: fugit eos & preteruolat numerus qui tamen ſi abeſt illa ipſa delectarent. nec vero minus his cur
ſus eſt numerorum: orationis dico. Nam eſt longe aliter in verſibus nihil vt fiat extra modum. Nã
id quidem eſſet poema: ſed omnis nec claudicans nec quaſi fluctuans & equaliter conſtanterq; ingre
diens numeroſa habetur oratio. Atq; in dicendo numeroſum putatur: non quod totum conſtat e nu
meroſis: ſed quod ad numeros proxime accedit quo etiã difficilius oratione vti q̃ verſibus quod in
illis certa quedam & definita lex eſt: quam ſequi ſit neceſſe: In dicendo aut nihil eſt propoſitum niſi
aut ne immoderata aut anguſta: aut diſſoluta: aut fluẽs ſit orõ. Itaq; nõ ſunt in ea tanq; tibicini per-
cuſſionũ modi ſed vniuerſa cõprehẽſio. & ſpecies oratõnis clauſa & terminata eſt. quod voluptate
auriũ indicat̃. Solet aũt queri toto ne in ambitu verborum numeri tenẽdi ſint: an in primis. partibus
atq; in extremis: Pleri.n. cenſent cadere tantũ numeroſe oportere terminariq; ſententiam. Eſt autem
vt id maxime deceat nõ id ſolũ. Ponẽdus ẽ.n. ille ambitus nõ abiiciendus. Quare quum aures extre
mum ſemper expectent: in eoq; acquieſcant. id vacare numero nõ oportet. ſed ad hunc exitum tamẽ
a principio ferri debet verborũ illa cõprehenſio: & tota a capite ita fluere: vt ad extremũ veniẽs ipſa
cõſiſtat. Id aũt bona diſciplina exercitatis qui & multa ſcripſerit: & quæcũq; etiã ſine ſcripto dicerent
ſimilia ſcriptorũ effecerint nõ erit difficilimũ. Ante.n. circumſcribit̃ mẽte: ſentẽtia cõfeſtimq; verba
cõcurrũt q̃ mens eadẽ q̃ nihil eſt celerius ſtatim dimittit: vt ſuo quodq; loco reſpõdeat: quorũ deſcri-
ptus ordo alias alia terminatõe cõcludit̃ atq; oĩa illa & prima & media verba ſpectare debẽt ad vlti-
mũ interdũ.n. curſus ẽ in orõe incitatior: interdũ moderata ingreſſio vt iã a principio videndũ ſit quẽ
admodũ velis venire de extremũ: nec in nũeris magis q̃ in reliquis ornamẽtis orõis eadẽ.n. quũ faci
amus q̃ poetæ effugimus tñ i orõe poematis ſiĺitudinẽ. Eſt.n. i vtroq;: & materia & tractatio: materia
in verbis tractatio in collocatiõe verboꝝ. Ternæ aũt ſunt vtriuſq; partes verboꝝ: trãſlatũ: nouũ. pri-
cũ: nã de ꝓpriis nihil hoc loco dicimus. Collocatiõeſq; aũt eæ q̃s diximus: cõpoſitio cõcinnitas: nũe-
rus ſed i vtroq; freq̃ntiores ſunt & liberiores poetæ. Nã & trãſferũt verba cũ crebrius: tũ etiã audati
us: & priſcis libentius vtunt̃ & liberius nouis q̃d idẽ fit in numeris in quibus quaſi neceſſitati pare-
re cogunt̃: ſed tñ hæc nec nimis eſſe diuerſa neq; vllo mõ cõiuncta intelligi licet. Ita fit vt nõ ire i orõ-
ne vt in verſu numerus extet: idq; q̃d numeroſum in orõne dicit̃ non ſp nũero fiat ſed nõnunq; aut
concinnitate aut cõſtructione verboꝝ. Ita ſi numerus orationis q̃rit̃: qui ſit oĩs eſt ſed alius alio meli
or atq; aptior. Si locus i oĩ pte verboꝝ: ſi vñ ortꝰ ſit ex auriũ voluptate: ſi cõponẽdoꝝ ratio dicet̃ alio
loco quia ptinet ad vſum q̃ ps quarta & extrẽa nobis i diuidẽdo fuit: ſi ad quã rẽ adhibeat ad delecta
tionẽ. ſi q̃ñ ſp: ſi quo loco i tota cõtinuatõe verboꝝ: ſi q̃ res efficiat voluptatẽ eadẽq; i verſibus: quoꝝ
modum motat ars: ſed aures ipẽ tacito quũ ſenſum ſine arte definiunt. Statis m̃lta de natura ſequit̃
vſus de quo ẽ accuratius diſputãdum. In quo q̃ſitum ẽ i toto ne circuitu illo orationis quẽ græci
appellãt: nos tum ambitum tum circuitum tum cõphẽſionẽ aut cõtinuationẽ aut circumſcri-
ptionẽ dicimꝰ an i pricipiis ſolũ an in extrẽis an in vtraq; pte numerus tenẽdus ſit: Dein quum aliud
videat̃ eẽ numerus: aliud numeroſum quid interſit: tum aũt i oĩbꝰ ne numeris æq̃liter pticulas deceat i
cidere an facere alias breuiores. alias lõgiores. idq; q̃ñ: aut cur: quibuſq; ptibus pluribus ne an ſingu
lis i pibus an equalibus: & q̃ñ aut iſtis aut illis ſit vtẽdum q̃q; iter ſe aptiſſime collocet̃ & quo an oĩo
nulla i eo genere diſtinctio q̃dq; ad rẽ maxĩe ptinet qua rõe nũeroſa fiat orõ. Explicãdum etiã ẽ vñ or
ſit forma verboꝝ dicẽdumq; quãtos circuitus facere deceat. Deq; eoꝝ pticul̃ & tãq; inciſionibus diſ
ſerẽdum eſt Querẽdumq; vtrum vna ſpẽs & longitudo ſit eaꝝ an ne plures & ſi quo loco aut quã-
do quoq; genere vti oporteat. Poſtreo totius generis vtilitas explicãda ẽ q̃ quidẽ patet latius non
ad vnã.n. rẽ aliquã ſed ad plures accommodat̃. Ac licet non ad ſingulas res r̃ndentẽ de vniuerſo ge-
nere ſic dicere vt etiã ſingulis ſatis r̃nſum videat̃: Remotis igit̃ reliquis generibus vnum ſelegimus
hoc quidẽ in cauſis foroq; verſatur de quo dicemus. Ergo in aliis. id eſt hiſtoria & in eo quod appel
lamus placet omnia dici Iſocrateo Theopompeoq; more illa circũſcriptione ambi-

tuq̃ vt tanq̃ in orbe incluſa currat oratio quoad inſiſtat in ſingulis perfectis abſolutiſq̃ ſententiis.
Itaq̃ poſtea q̃ eſt nata hæc vel circumſcriptio vel cõpræhenſio vel cotinuatio vel ambitus:ſi ita licet
dicere nemo qui aliquo eſſet in nũero ſcripſit orõnem generis eius qđ eſſet ad delectationẽ cõpar-
tum:remotumq̃ a iudiciis forenſiq̃ certamine:quin redigeret omĩs fere in quadrũ numerũq̃ ſnĩas.
Nam quum is eſt auditor qui nõ vereat̃:ne cõpoſitæ orõis inſidiis ſua fides attentet̃:greciã quoq̃
habet oratori voluptati aurĩũ ſeruiẽti.Genus aũt hoc orõnis:neq̃ totum aſſumendum eſt ad cãs fo
renſes neq̃ omnino repudiãdum.Si.eñ ſemp vtare quum ſacietatẽ affert:tum qualẽ ſit etiã ab iperi
tis agnoſcit̃.Detrahit p̃terea actionis dolorẽ:aufert humanũ ſenſum actoris:tol lit funditus verita-
tem & fidẽ.Sed qm̃ adhibẽda nonnunq̃ eſt primũ vidẽdum eſt quo loco:deinde q̃ diu retinenda ſit
tum quot modis cõmutãda.Adhibẽda eſt igit̃ numeroſa oratio aut ſi laudãdum eſt aliqđ ornatius
vt ſenatu de cõſolatu nos in accuſatiõis:ſecũdo de ſiciliæ laude diximꝰ aut i ſenatu de cõſulato meo
aut exponẽda narratio q̃ plus dignitatis deſiderat q̃ doloris:vt in quarto accuſatõis de ætnẽſi cere-
re:de ſe geſtana diana:de ſyracuſaꝝ ſitu diximus.Sæpe etiã in amplificãda re cõceſſu oĩm fundit̃:nu
meroſe & volubiliter oratio.Id nos fortaſſe non pfecimus:conati quidẽ ſæpiſſime ſumus qđ pluri
mis locis p orationes noſtre voluiſſe nos atq̃ anĩo contẽdiſſe declarãt:id aũt tum valet quum is qui
audit ab oratore iam obſeſſus eſt ac tenet̃.Non.n.id agit vt inſidiet̃ & obſeruet:ſed iam fauet pceſ
ſumq̃ vult:dicẽdiq̃ vim admirãs:nõ acquirit qd præbẽdat.Hec aũt forma retinẽda nõ diu eſt:nec di
co in peroratione quã ipſe includit:ſed in orõis reliquis partibus.Nã quũ ſis his locis vſus:quibus
oſtendi liceret transferenda tota dictõ eſt ad illa quæ neſcio:cur quum græci vocant
nos non recte inciſa & membra dicamus:Neq̃.n.eſſet poſſunt rebus ignotis nota nomĩa: ſed quũ
verba aut ſuauitatis:aut inopiæ cauſa transferre ſoleamus:in omnibus hoc fit artibus vt quũ appel-
landũ ſit: q̃ ppter rerũ ignorationẽ ipſarũ nullũ habuerit ante nomẽ neceſſitas cogit aut nouum fa-
cere verbum:aut a ſimili mutuari.Quo aũt pacto deceat inciſe mẽbratimue dici iam videbimus: nũc
quot modis mutent̃ compræhenſiones concluſioneſq̃ dicẽdum eſt.Fluit omnino nũerus a prĩo tũ
incitatius breuitate pedum.tum pceritate tardius:curſum cõtẽtiones magis requirunt expoſitõnes
reꝝ tarditatẽ.Inſiſtit aũt ambitus modis pluribus:e quibus vnũ eſt ſecuta Aſia maxĩe qui dichoreus
vocat̃:quũ duo extremi chorei ſunt.i.e ſingulis longis & breuibus.Explanãdum eſt eñ qđ ab illis
eidẽ pedes alii nominant̃ vocabulis.Dichoreus nõ eſt ille qdem ſua ſpõte vitioſus in clauſulis: ſed i
orõis nũero.Nihil eſt tam vitioſum q̃ ſi ſp eſt idẽ.Cadit aũt p ſe ille ipſe p̃clare:quo etiã ſatietas for-
midãda eſt magis me ſtante.C.Carbo.C.F.tr.plæ.in contione dixit his verbis.O.M.Druſe patrem
apello.Hec quidem duo binis pedibus inciſum.deĩn mẽbratim tu dicere ſolebas ſacram eſſe rempu.
hoc item mẽbra ternis poſt ambitus:quicunq̃ eã violauiſſent ab omĩbus eſſe ei pena perſolutas.Di
choreus nihil.n.ad rem extrema illa longa ſit an breuis:deinde patris dictũ ſapiẽs temeritas filii cõ
probauit hoc Dichoreo tantus clamor contionis excitatus eſt vt ad mirabile eſſet. Quæro nonne id
numerus effecerit verboꝝ ordinẽ immuta:fac ſic comprobauit filii temeritas iã nihil erit:& ſi temeri
tas ex tribus breuibus a lõga eſt quẽ Ariſtote.vt optimũ probat:a quo diſſentio.At eadẽ verba: ea-
dẽ ſnĩa aio iſthuc ſatis ẽ auribus ñ ſatis: ſed id crebriꝰ fieri ñ oportet.Primũ.n.nũerus agſcit̃:deinde
ſatiat:poſtea cognita facilitate contemnit̃.Sed ſunt clauſule plures:quæ numeroſe & iocunde cadãt
Nam & Creticus qui eſt e longa:& breui & longa:& eius qualis pæan qui ſpacio par eſt ſillaba lon-
gior qui cõmodiſſime putat̃ in ſolutã orationẽ alligari quũ ſit duplex Nam aut e lõga & tribus bre
uibus qui nũerus in primo viget:iacet in extremo:aut totidẽ breuibus:& longa in quẽ optime cade
re cẽſent veteres.Ego nõ plane reiicio ſed alios antepono:ne ſpõdeus quidẽ funditus eſt repudian-
dus & ſi qđ eſt e lõgis duabus hebetior videt̃ & tardior:habet tñ ſtabilẽ q̃ndã:& nõ expertũ dignita
tis gradũ.In inciſionibus vero multo magis & in mẽbris.Paucitatem.n.pedum grauitatis ſuæ tardi
tate compẽſat:ſed hos quum in clauſulis pedes omnino nõ loquor de vno pede:extremo:adiungo
qđ minimũ ſit pxim ſupiorẽ:ſæpe etiã tertiũ:ne iambus quidẽ q eſt e breui & lõga:aut par choreo q
habet tris breues:ſed ſpacio par nõ ſillabis aut etiã dactylus q eſſe longa & duabus breuibus ſi eſt p
ximus a poſtremo paꝝ volubiliter puenit ad extremũ:ſi eſt extremus choreus:aut ſpõdeus. Nunq̃
eñ intereſt vter ſit eoꝝ in pede extremo:ſed iidẽ hi tres pedes male cõcludũt:ſiquis eoꝝ in extremo
locatus eſt:niſi quũ p Cretico poſtremus eſt dactylus.Nihil.n.intereſt dactylus ſit extremꝰ an Creti-
cus:qa poſtrema ſyllaba breuis:an lõga ſit ne in verſu qdẽ refert.Quare & pæana q dixit aptiorẽ in
quo eſſet lõga poſtrema vidit paꝝ:qm̃ nihil ad rem eſt poſtrema q̃ lõga ſit.Iã pæana q̃ plures habe-
at ſyllabas:q̃ tris numerus a quibuſdã nõ pes habet̃.Eſt quidẽ vt inter oĩs cõſtat antiquos: Ariſto-
telem:Theophraſtũ:Theodecte:Ephorũ vnus aptiſſimus orõni vel orienti vel mediæ:putãt illi etiã
cadẽti quo loco mihi videt̃ aptior Creticuſ:Dochimius aũt e quinq̃ ſyllabis breui duabus lõgis bre
ui lõga vt eſt hoc amicos tenes quouis loco aptꝰ ẽ dũ ſemel ponat̃ iteratus:aut cõtinuatus nũerum
aptũ & nimis inſignẽ facit.His igit̃ tot cõmutationibus tanq̃ variis ſi vtemur:nec depræhendetur
manifeſto quid a nobis de induſtria fiat & occurret̃ ſacietati.Et qa nũc nũeroſa orõ ſed & cõpoſitõe
fit & genere:qđ aut dictũ ẽ cõcinnitatis cõpoſitione põt intelligi q̃ ita ſtructa verba ſunt vt nũerus
non quæſitus:ſed ipſe ſecutus eſſe videat̃:vt apud Craſſum. Nam vbi libido dominat̃ innocentiæ

leue p̄ſidiũ eſt. Ordo.n.verboꝶ efficit numerũ ſine vlla apta oratoris induſtria itaqꝫ ſique veteres illi. He
rodito & Tucbididē totāqꝫ eam ætatē apte numeroſeqꝫ dixerũt:ea ſi nō numero queſito:ſed verborum
collocatione ceciderũt.Formæ vero quedā ſunt orationis in quibus ea cōcinitas eſt:vt ſequat̃ numerus
neceſſario.Nā quũ aut par pari refert̃:aut cōtrariũ contrario opponit̃:aut q̄ ſimiliter cadũt:verba verbis
comparantur.Quid ꝙ ita concluditur:plerũqꝫ ſic:vt numeroſe cadat:quo de genere quum de exemplis
ſupra diximus:vt bæc quoqꝫ copia facultatem aſſerat:nō ſemper eodē modo deſinendi:nec tamē bæc ita
ſunt arcta & aſtricta:vt ea quum velimus laxare nequeamus.Multum intereſt vtrum numeroſa ſit:id eſt
ſimilis numerorũ:an plane e numeris cōſtet oratio.alterũ ſi ſit intollerabile vitium eſt:alterum niſi ſit diſ
ſipata & inculta:& afflues eſt oratio.Sed q̄m non modo non frequenter verumetiaꝫ raro in veris cauſis
aut forenſibus circumſcripte numeroſeqꝫ dicendũ eſt:ſequi videtur vt videamus quæ ſint illa quæ ſupra
dixi inciſaqꝫ membra Hæc em̄ in cauſis veris:meximā partē orationis obtinent.Conſtat em̄ ille ambitus
& plena comprebenſio:e fere quatuor partibus quæ membra dicimus:vt & aures impleat:& ne breuior
ſit q̄ ſatis ſit:neqꝫ longior quāqꝫ vtrũqꝫ nōnunqꝫ vel potius ſæpe accidit:vt aut citius inſiſtendũ ſit aut lō
gius procedendum:ne breuitas defraudaſſe auris videatur:neue longitudo obtudiſſe:ſed babeo medi
ocritatis rationem.Nec em̄ loquor de verſu:& eſt liberior aliquanto orō.E quatuor igit̃ quaſi extrame-
trorum inſtat uerſuũ:quod ſi conſtat fere plena cōpræbenſio.His igitur ſingulis verſibus quaſi nodi ap-
parent continuationis:quos in ambitu coniũgimus.Sin membratim volumus dicere inſiſtimꝰ idqꝫ quũ
opus eſt ab iſto curſu inuidioſo facile nos & ſæpe diiungimus.Sed nibil tā debet eſſe numeroſum q̄ boc
quod minime apparet & valet plurimum.Ex boc genere illud eſt Craſſi:miſſos faciant patronos:ipſi ꝓ
deant.niſi interuallo dixiſſet:ipſi prodeant:ſenſiſſet profectus effugiſſe ſenarium:omnino meliꝰ caderet
prodeant ipſi:ſed de genere nunc diſputo:cur clandeſtinis conſiliis nos oppungnāt:cur de perfugiis nō
ſtris copias cōparant cōtra nos:Prima ſunt illa duo quæ greci vocāt:nos inciſa dicimus de
inde tertiũ illi nos mēbrũ ſequit̃ nō longa.Ex duobꝰ em̄ verſibꝰ.i.mēbris ꝑfecta cōprebenſio ē &
in ſpondeos cadit:& Craſſus quidem ſic plærũqꝫ dicebet:idqꝫ ipſe genꝰ dicēdi maxime probo.Sed quæ
inciſim aut membratim efferuntur ea vel aptiſſime cadere debēt:vt eſt apud me domus tibi deerat:ad ba
beas pecunia ſuperabat:at agebaſ:bæc inciſa dicta ſunt quatuor.At membratim quæ ſequnutur duo.In
curriſti amens in columnas:in alienos inſanus inſaniſti:Deinde omnia tanqꝫ crepidine quadaꝫ cōpræbē
ſione longiore ſuſtinent̃:depreſſam:cecam:iacentem domum pluris q̄ te & q̄ fortunas tuas æſtimaſti:di
cboreo finitur.At ſpondeus maximum illud:nam in bis quaſi & pungiunculis vti oportet breuitas fa-
cit ipſa liberiores pedes.Sepe enim ſingulis vtendũ eſt plærumqꝫ binis & vtriuſqꝫ addi pedis pars pōt
non fere ternis amplius.Inciſim autē & membratim tractata oratio in veris cauſis plurimum valet max
meqꝫ bis locis quum aut arguas aut refellas vt noſtra in corneliana ſecunda O callidos bomines:o rem
excogitatam:o ingenia metuenda.Membratim adbuc deinde cæſim diximus.Rurſus mēbratim teſtes
dare nolumus:extrema ſequit̃ cōprebēſio:ſed ex duobus mēbris quæ nō poteſt eſſe breuior:quē quaſi
noſtrũ fefellit:ita nos eſſe facturos.Nec vllũ genus eſt dicēdi aut melius aut fortius:binis aut ternis ferē
verbis nonnũqꝫ ſingulis:paulo alias pluribus:inter quas variis clauſulis interponit ſe raro.numeroſa cō-
prebenſio:quā peruerſe fugiens Egeſias:dũ ille quoqꝫ imitari Lyſiam vult:alterũ pene Demoſtbenē ſal
tat incidēs particulas:& is quidē nō minus ſētentiis peccat q̄ verbis:vt nō querat quē appellet ineptuꝫ
qui illũ cognouerit.Sed ego illa Craſſi:& noſtra poſuit vt q vellet auribus ipſis qđ numeroſuꝫ etiam in
minimis particulis oratōnis eſſet iudicaret.Et q̄m plura de numeroſa oratione diximus quā quiſqꝫ ante
nos nunc de eius generis utilitate dicemus.nibil em̄ eſt aliud Brute,quod quidē tu minime omniũ igno
ras pulcbre & oratoriæ dicere:niſi optimis ſentētiis verbiſqꝫ lectiſſime dicere.Et nec ſentētia vlla eſt q̄ fru-
ctum oratori ferat:niſi apte expoſita atqꝫ abſolute nec verboꝶ lumē apparet niſi diligētior collocatoꝶ &
borum vtrũqꝫ numerus illuſtrat.Numerus autē ſepe em̄ boc teſtandũ eſt:nō modo non poetice iunctus
verumetiā fugiens illũ:eiqꝫ omniũ diſſimilius nō quin idē ſint numeri nō modo oratorũ & poetarũ ve-
rũ omnino loquētiũ:deniqꝫ etiā ſonantiũ omniũ que mætiri auribus poſſumus:ſed ordo pedũ facit vt id
qđ ꝓnunciat̃ aut orationis aut poematis ſimile videat̃.Hanc igitur ſiue cōpoſitionē ſiue ꝑfectionē ſiu
numerũ vocari placet:& adbiberi neceſſe eſt ſi ornate velis dicere:non ſolum quod ait Ariſtoteles & Te
opbraſtus:ne infinite feratur vt flumen oratio:non vt ſpiritu pronũciantis.aut interductu liberari ſed nũ
mero coacta debet inſiſtere:verumetiā quod multo maiorem babent apta vim q̄ ſoluta.Vt em̄ atbletas
nec multo ſecus gladiatores videmus nibil ne vitando facere caute:nec petendo vebemēter:in quo nō
motꝰ bic babeat palæſtram quandā:vt quicquid in bis rebus fiat vtiliter ad puguam:idem ad aſpectum
etiā fit venuſtum:ſic oratio nec plagā grauem facit niſi petitio fuit apta nec ſatis tecti declinat impetũ:ni-
ſi etiā i cedēdo quid deceat intelligit Itaqꝫ qualis eorum motꝰ:quos greci vocant:talis
borum mibi videtur oratio qui non claudunt numeris ſentētias:tantumqꝫ abeſt:ne bic qui bo:aut magi
ſtrorũ inopia:aut ingenii tarditate aut laboris fuga non ſunt aſſecuti ſolent dicere:eneruet̃ oratio cōpoſi
tione verborũ vt aliter in ea:nec impetus vllus nec vis eſſe poſſit.Sed magnam exercitationem res flagi
tat:ne quid eorũ qui genus boc ſecuti nō tenuerũt ſimile faciamus:ne aut uerba traiiciamus aperte quo
melius aut cadat aut voluat̃ oratio.Quod ſe.L.Cælius antipater in proemio belli punici niſi neceſſario
facturum negat.O virum ſimplicem qui nos nibil cœlat:ſapiente qui ſeruiendũ neceſſitati putet:ſed bic
omnino rudis.Nobis autem in ſcribendo atqꝫ in dicēdo neceſſitatis excuſatio non probatur.Nibil eſt
em̄ neceſſe.& ſi quid eſſet id neceſſe tamen nō erat confiteri.Et bic quidē qui banc e Lælio ad quem ſcri

ꝓſit cui ſe purgat veniã petit & vtitur ea traiectione verborum. & nihilo tamẽ aptius explet: cõcludit. ꝑ ſententias. Apud alios autem & aſiaticos maxime numero ſeruiẽtes inculcata reperias inania. q̃dã verba q̃ſi cõplemẽta nũerorũ. Sũt etiã q illo vitio qđ ab egeſia maxime fluxit infrigẽdis cõcidẽdiſq numeris in quoddã genus abiectũ incidãt ſiculorũ ſimillimũ. Terciũ eſt in quo fuerũt fratres illi aſiaticorũ rethorũ pricipes Hero.les & Menodes: minime mea ſentẽcia cõtẽnedi. Et ſi em̃ a forma veritatis & ab atticorum regula abſunt: tamẽ hoc vitiũ cõpẽſant: vel facultate vel copia ſed apud eos varietas nõ erat q̄ oia fere cõcludebãt vno modo: q̃ vitia qui fugerit: vt neq; verbũ ita traiitiat. vt id d industria factũ intelligat̃. neq; inferciẽs verba quaſi rimas expleat: nec minutos numeros ſequẽs c cidat delũbetq; ſnias: nec ſine illa cõmutatiõe in eodẽ ſemp verſet̃ genere numerorũ: is oia fere vitia vitauerit: nã de laudibus multa diximus quibus ſunt alia perſpicue vitia cõtraria. Quãtũ aũt ſit apte dicere experiri licet: ſi aut cõpoſitio oratoris bene ſtructã collocationẽ diſſoluat ꝑmutatione verborũ: Corrũpat̃ em̃ tota res: vt & hæc nr̃a in corneliana & deiceps oia neq; me diuitiæ mouẽt qb⁹ ois Aphricanos & Lælios multi venalicii mercatoreſq; ſuparũt: Immuta paulũ vt ſic multi ſuparũt mercatores venaliciiq;: pierit tota res & q̃ ſequunt̃ neq; veſtis aut celatũ aurũ & argẽtum quo noſtros veteres Marcellos: maximoſq; multi enuchi e Syria ægiptoq; vicerũt. Adde tertiũ. Neq; vero ornamẽta iſta villarũ: qbus. L. P. & L. Mumiũ q reb⁹ his vrbẽ Italiãq; oẽm referſerũt: ab aliquo video ꝑ facile Delyaco. aut Siro potuiſſe ſupari. Fac ita potuiſſe ſupari ab aliquo Syro aut Deliaco. Vides ne vt ordine verborũ paulũ cõmutato hiſdẽ verbis ſtãte ſnia ad nihilũ oia recidãt: qũ ſint ex aptis diſſoluta: aut ſi alicuius incõditi arripias diſſipatã aliquã ſniam. licet eãq; ordine verborũ paulũ cõmutato in quadrũ redigas efficiat̃ aptũ illud qđ fuerit antea defluẽs ac ſolutũ. Age ſũme đ Grac hi apud cẽſores illud abeſſe nõ poteſt: qn eiuſdẽ hois ſit ꝓbos improbare q improbos ꝓbet. Quãto aptius ſi ita dixiſſet: quin eiuſdẽ hois ſit q improbos ꝓbet probos improbare: hoc modo dicere nemo vnq̄ voluit: nemoq; potuit qn dixerit. Qui aũt aliter dixerũt hoc aſſeq nõ potuerũt: ita facti ſunt repente Attici quaſi vero Trallianus fuerit Demoſthenes: cuius nõ tã vibraret fulmina illa. niſi numeris cõtorta ferrent̃. Sed ſi quos magis delectãt ſoluta ſequant̃ ea. Sane modo ſiqs Phidiæ clypeũ diſſoluerit collocationis vniuerſam ſpem ſuſtulerit. nõ ſingulorũ operũ venuſtatẽ: vt in Tuchidide orbẽ mõ orationis deſidero ornamẽta cõparẽt. Iſti autẽ quũ diſſoluũt orationẽ in qua nec res nec verbũ vllũ eſt niſi abiectũ nõ clipeũ ſed vt in ꝓuerbio eſt: & ſi humilius dictũ eſt tamẽ ſimile eſt: ſcopas (vt ita dicam) mihi vident̃ diſſoluere. Atq; vt plane genus hoc qđ ego laudo contẽpſiſſe videant̃ aut ſcribãt aliqđ vel Iſocrateo modo: vel quo Aeſchines aut Demoſthenes vtit̃: tũ illos exiſtimabo nõ deſperatione reformidauiſſe genus hoc. ſed iuditio refugiſſe: aut reperiã ipſa eadem cõditione qui vti velit vt aut dicat aut ſcribat: vtra voles lingua eo genere quo illi volunt. Facilius eſt em̃ apta diſſoluere q̄ diſſipata cõnectere. Res ãt ſe ſic habet: vt breuiſſime dicã qđ ſẽtio cõpoſite & apte. ſine ſniis dicerẽ inſania eſt. ſentẽtioſe aũt ſine verborũ & ordine & modo infantia. Sed eiuſmodi tamẽ infantia: vt ea qui vtant̃ non ſtulti homines haberi poſſint: etiã plerunq; prudentes quo qui eſt co n tẽtus vtatur. Eloquens vero qui non approbationes ſolum: ſed admiratiões: clamores: plauſus. ſ. moueri debet omnibus oportet ita rebus excellat: vt ei turpe ſit quicq̄: aut expectare aut audire libentius. Habes meum de oratore Brute iudicium: quod aut ſequere ſi ꝓbaueris. aut tuo ſtabis ſi aliud quoddã eſt tuũ: in quo neq; pugnabo tecũ: neq; hoc meum: de quo tãtopere hoc libro aſſeueraui vnq̄ affirmabo eẽ verius q̄ tuũ. Poteſt em̃ nõ ſolum aliud mihi ac tibi: ſed mihiipſi aliud alias videri. Nec in hac mõ re quæ ad vulgi aſſenſũ ſpectet & ad aurium voluptatem: quæ duo ſunt ad iudicandũ nouiſſima Sed ne in maximis quidẽ rebus quicq̄ adhuc inueni firmius quod tenerẽ aut quo iudiciũ dirigerẽ q̄ illud quodcunq; mihi ſimilimum veri videretur: quum ipſum illud verũ in oculto lateret. Tu aũt velim ſi tibi ea quæ diſputata ſunt minus probabunt̃: vt aut maius opus inſtitutũ putes q̄ effici potuerit: aut dũ tibi rogãti voluerim obſequi verecũdia negãdi ſcribẽdi me impaciẽciam ſuſcepiſſe.

De perfecto Oratore: qui Brucus nuncupatur finit.

MARCVS TVLLIVS CICERO. S. D. C. TREBATIO.

Ide quanti apud me ſis: & ſi iure id quidẽ. Nõ em̃ te amore vico: veruntñ qđ p̃nti tibi ꝓprie ſubnegarẽ nõ tribuerẽ certe id abſenti debere nõ potui. Itaq; vt primũ Velia nauigare cœpi: inſtitui topica: Ariſtotelica cõſcribere: ab ipſa vrbe cõmonitus amãtiſſima tui. Eum librũ tibi miſi Rhegio ſcriptũ: q̄ planiſſime res illa ſcribi potuit. Sin tibi q̃dã videbũt̃ obſcuriora: cogitare debebis: nullã artẽ ſine litteris: ſine interpræte: & ſine aliqua exercitatione percipi poſſe. Non lõge abieris. Num ius ciuile veſtrum ex libris cognoſci poteſt: Qui quãq̄ plurimi ſunt: doctorẽ tamẽ deſiderant aut quãq̄ ſi tu attẽte leges ſæpius per te oia cõſequere vt certe intelligas. Vt vero etiã tibiipſi loci ꝓpoſita quæſtione occurrãt exercitatiõe cõſeq̃re. In qua q̃dẽ nos te cõtinebimus ſi & ſalui redierimus: & ſalua iſta offẽderim⁹. Vale. V. Cal. Sextili. Rhegio.

MARCI TVLLII CICERONIS Topicorũ Liber ad Caium Trebatium.

ALORES nos res ſcribere igreſſos. C. Trebati: & his libris quos breui tẽpore ſatis multos ædidimus digniores e curſu ipſo reuocauit volũtas tua. Quũ enim mecum in tuſculano eſſes & in biblioteca ſeparatim vterq; noſtrum ad ſuum ſtudiũ libellos quos vellet euolueret: incidiſti in Ariſtotelis topica quædam quæ ſunt ab illo pluribus libris explicata: qua in ſcriptione cõmotus continuo a me eorum librorum ſententiam requiſiſti quam tibi quum expoſuiſſem diſciplinã inueniẽdorum argumẽtorum: vt ſine vllo errrore ad eam rationem via perueniremus ab Ariſto

tole inuentam libris illis contineri. Verecunde tu quidem vt omnia: ſed tamen vt facile cernerem te ardente ſtudio mecum: vt tibi illã traderẽ egiſti. Quũ aũt ego te non tã vitandi laboris mei cauſa q̃ꝫ quid intereſſe tua arbitrarer: vel vt eos per te ipſe legeres vel vt totã rationem a doctiſſimo quodam rhetore acciperes hortatus eſſem. vtrumq̃ꝫ vt a te audiebam ex expertus: ſed a libris te obſcuritas reiecit Rhetor aũt ille magnus: vt opinor: Ariſtotelica ſe ignorare reſpõdit: Quod quidẽ minime ſum admiratus eũ philoſophũ rhetori nõ eſſe cognitũ: qui ab ipſis philoſophis preter admodũ paucos ignoret̃ q̃bus eo minus ignoſcendũ eſt: q̃ꝫ nõ modo rebus iis quæ ab illo dictæ & inuẽtæ ſunt allici debuerũt: ſed dicẽdi quoq̃ꝫ incredibili quadã quũ copia: tũ etiam ſuauitate: Non potui igit̃ tibi ſæpius hoc rogãti negare & tamẽ verenti ne mihi grauis eſſes facile em̃ id cernebã debere diutius: ne ipſi iuris interpreti fieri videret̃ iniuria. Etem̃ quũ tu mihi meiſq̃ꝫ multa ſæpe cauiſſes: veritus ſum ne ſi ego grauarer: aut ingratũ id: aut ſuperbũ videret̃. Sed dum fuimus vna tu optimus es teſtis q̃ꝫ fuerim occupatus. Vt autẽ a te diſceſſi in Græciã ꝓficiſcẽs: quũ opera mea nec reſp. nec amici vterent̃. nec honeſte inter arma verſari poſſem ne ſi tuto quidã id mihi liceret: vt veni Veliam: tuaq̃ꝫ & tuos vidi admonitus huius eris alieni nolui deeſſe: ne tacide quidẽ flagitioni tuæ: Itaq̃ꝫ hæc mecũ cũ libros non haberẽ memoria repetita in ipſa nauigatione conſcripſi: tibiq̃ꝫ ex itinere miſi vt mea diligentia mãdatorũ tuorũ: te quoq̃ꝫ & ſi admonitore nõ eges ad memoriam noſtrarum rerum excitarem. Sed iam tempus eſt ad id quod inſtituimus accedere.

Vm omnis ratio diligens diſſerendi duas habeat partes: vnã inueniẽdi alterã iudicãdi vtriuſq̃ꝫ princeps vt mihi videtur Ariſtoteles fuit: Stoici aũt in altera elaborauerunt Iudicandi em̃ vias diligenter perſecuti ſnut: eã ſcientiã quã dyalecticẽ appellãt. Inueniendi autẽ artẽ quæ topice dicitur: quæq̃ꝫ ad vſum potior erat: & ordine nature certe prior totã reliquerunt. Hos autem q̃m in vtraq̃ꝫ ſumma vtilitas eſt: & vtrãq̃ꝫ ſi erit ociũ perſequi cogitamus ab ea q̃ prior ẽ ordinemur. Vt igit̃ eaꝝ rerũ quæ abſconditæ ſunt demonſtrato & notato loco facilis inuẽtio eſt: ſic quũ perueſtigare argumentũ aliquod volumus: locos noſſe debemus. Sic em̃ appelletæ ab Ariſtotele ſunt hæ quaſi ſedes e quibus argumenta promunt̃. Itaq̃ꝫ licet diffinire locũ eſſe argumẽti ſedẽ. Argumentũ aũt rationẽ quæ rei dubiæ faciat fidẽ. Sed ex his locis in quibus argumẽta incluſa ſunt alii in eoipſo de quo agitur hærent: alii vero ſumunt̃ extrinſecus. In ipſo tum ex toto: tũ e partibus eius: tum ex nota: tũ ex his rebus quæ quodãmõ affectæ ſunt ad id de quo quæritur. Extrinſecus aũt ea dicunt̃ quæ abſunt longeq̃ꝫ diſiũcta ſunt ſed ad id totũ de quo diſſeritur: tũ diffinitio adhibet̃: quæ inuolutũ euoluit: id de quo querit̃ eius argumẽti talis eſt formula. Ius ciuile eſt æquitas conſtituta iis quæ eiuſdẽ ciuitatis ſunt ad res ſuas obtinẽdas. Eius aũt æquitatis vtilis ẽ cognitio: vtilis eſt ergo iuris ciuilis ſciẽtia. Tũ partiũ enumeratio: quæ tractat̃ hoc mõ Si neq̃ꝫ cẽſu neq̃ꝫ vindicta: nec teſtamẽto liber factus eſt: nõ eſt liber: neq̃ꝫ vlla eſt earũ rerũ. non eſt igit̃ liber: Tũ notatio quũ ex vi verbi argumẽtũ aliquod elicitur hoc modo. Quũ lex eliaſentia aſſiduo vidicẽ aſſiduũ eſſe iubeat: locupletẽ eſſe iubet locupleti. locuplex eſt em̃ aſſiduus vt ait Aelius appellatus ab ære dando. Ducunt̃ etiã argumẽta ex his rebus q̃ quodãmodo affectæ ſunt: ad id de quo quærit̃: Sed hoc genus in plures partes diſtributũ ẽ. Nã alia coniugata appellamus: alia ex genere: alia ex forma. alia ex ſimilitudine: alia ex differẽtia: alia ex contrario: alia ex coniunctis: alia ex antecedentibus: alia ex conſequẽtibus: alia ex repugnãtibus: alia ex cauſis: alia ex affectis. alia ex cõparatiõe maiorũ. aut pariũ: aut minorum. Coniugata dicunt̃ quæ ſunt ex verbis generis eiuſdẽ: eiuſdẽ aũt generis verba ſunt quæ orta ab vno varie cõmutãtur: vt ſapiens: ſapienter: ſapientia: hæc verborũ cõiugatio dicitur: ex qua huiuſmodi eſt argnmentũ. Si cõpaſcuus ager eſt ius eſt cõpaſcere: A genere ſic ducit̃ q̃m argentum omne mulieri legatum eſt: nõ poteſt ei pecunia quæ numerata domi relicta eſt: nõ eſſe legata. Forma em̃ a genere quo ad ſuum numen retinet nunq̃ꝫ ſeiungitur. Numerata aũt pecunia nõ nomẽ argẽti retinet: legata igit̃ videtur A forma generis: quæ interdũ: quo planius accipiat̃: partes enumerare licet hoc mõ Si ita Fabiæ quoq̃ꝫ pecunia legata eſt a viro ſi ea vxor materfamilias eſſet: ſi ea in manũ viri nõ cõuenerat: nihil debet̃. Genus em̃ eſt vxor: eius duæ formæ: vna matrumfamilias hæ ſunt quæ in manũ cõuenerunt altera earum quæ tm̃modo vxores habent̃: qua in parte quũ fuerit fabia legatum ei nõ videtur. A ſimilitudine hoc modo: ſi ædes ex ſe corruerunt: vitiũ ve fecerunt: quarũ vſufructus legatus eſt hæres reſtituere nõ debet: nec reficere: nõ magis q̃ꝫ ſeruum reſtituere: ſi is cuius vſufructus legatus eſt deperiiſſet A differẽtia nũ quia ſi vxori vir legauerit omne argentũ: quod ſuum eſſet: iccirco quæ in nominibus fuerũt legata ſunt. Multũ em̃ differt in archa ne poſitũ ſit argentũ: an in tabulis debeat. Ex contrario aũt ſic: nõ debet ea mulier cui vir bonorũ ſuoꝝ vſum tm̃ fructũ legauit cellis vinariis: & oleaſtis plenis relictis putare ad ſe pertinere id: vſus em̃ nõ abuſus legatus eſt: ea ſunt inter ſe contraria. Ab adiũctis: ſi ea muliere teſtamẽtũ fecit quæ ſe capite nunq̃ꝫ diminuit nõ videtur ex edicto prætoris ſm̃ eas tabulas poſſeſſio dari: adiungit̃ em̃ vt ſm̃ ſeruorum: ſm̃ exulum: ſm̃ puerulorum tabulas poſſeſſio videat̃ ex dicto dari. Ab antecedentibus aũt & conſequentibus & repugnantibus hoc modo. Ab antecedẽtibus ſi viri culpa factũ eſt diuortiũ: & ſi mulier nunciũ remiſit: tamen pro liberis manere nihil oportet: A conſequentibus: ſi mulier quũ fuiſſet nupta cũ eo qui quũ cõnubii ius nõ eſſet nunciũ remiſit. q̃m q̃ nati ſunt patrẽ nõ ſequunt̃: pro liberis manere nihil oportet. A repugnantibus: ſi paterfamilias vxori ancillarũ vſufructũ legauit: a filio neq̃ꝫ a ſecũdo herede legauit mortuo filio mulier vſufructũ nõ amittet: Quod em̃ ſemel alicui teſtamẽto datũ eſt: id ab eo inuito cui datũ eſt auferri nõ poteſt repugnat em̃ recte accipere: & inuitũ reddere. Ab efficientibus cauſis hoc modo. Omnibus eſt ius parietẽ directũ ad parietẽ cõmunẽ adiungere: vel ſolidũ vel fornicatum. At ſi quis in pariete cõmuni demoliendo. damni

infecti promiſerit:non debebit præſtare:vel quod fornix vitii fecerit:Non enim eius vitio qui demo-
litus eſt damnum factum eſt:ſed eius operis vitio.ꝙ ita edificatum eſt:vt ſuſpendi non poſſit.Ab ef-
fectis rebus hoc modo:Quū mulier viro in manū conuenit:omnia quæ mulieris fuerūt.viri ſūt do-
tis nomine.Ex cōparatione aūt oia valēt quæ ſunt eiuſmodi.quod in re maiore valet valeat in m
re.Vt ſit in vrbe fines nō regnanꝰ nec aqua in vrbe arceatur:Itē econtra.qđ in minore valet v
maiore licet idē exemplū couertere.Itē qđ in re pari valet valeat in hac q̄ par eſt.vt q̄m vſus a
fūdi bieniū eſt ſit etiā ædiū at in lege ædes nō appellanꝰ & ſunt ceteraꝝ oim q̄rū anim⁹ eſt vſus val
at æqtas q pibus in cauſis paria iura deſiderat:Quæ aūt extriſec⁹ aſſumūꝰ ea maxie ex auctoritate du
cūꝰ.Itaqꝫ græci tales argumētatiōes vocāt.i.artis exptes:vt ſi ita reſpōdeas q̄m.P.
Scæuola id ſolū eſſe ambitū ediū dixerit quātū parietis cōmunis regēdi cā tectū ꝓiiceretꝰ.ex quo in
tectū ei⁹ edis quā ꝓtexiſſet aq̄ deflueret:id tibi iuſ videri:His igiꝰ locis q ſūt expoſiti ad oē argumē
tū repiēdū tāq̄ elemētis quibuſdā ſignificatio & demōſtratio ad reperiēdū datꝰ.Dictū igiꝰ hactenus
ſatis eſt tibi q tā acute.& tā occupato puto:Sed q̄m auditu3 hoiem ad has deſcēdi epulas:ræcepi:ſic
accipiā:vt reliquarū ſit potius aliquid q̄ꝫ te hinc patiar nō ſatiarū diſcedere. Q̄m ergo vnuſquiſqꝫ eo
rū locoꝝ quos expoſui ſua q̄dā habeat mēbra ea q̄ ſubtiliſſime pſequamur & primū de ipſa diffiniti
one dicaꝰ.Diffinitio eſt orō quæ id qđ diffiniꝰ explicat quid.Diffinitionū aūt duo ſunt genera pria:
vnū eaꝝ rerū q̄ ſunt alterū eaꝝ quæ intelliguntꝰ eſſe.ea dico quæ cerni tāgiqꝫ pn̄t.vt fundū ædes:pa
rietē:ſtillicidū:mancipiū:pecudes ſuppellectilē:penus:& cetera.quo ex genere quædā iterdū nobis
diffinienda ſunt.Eaꝝ autē rerum quæ nō ſunt non eſſe rurſus ea dico quæ tāgi demōſtratiue nō pn̄t
cerni tamē animo atqꝫ intelligi poſſunt vt ſi vſucaptionē.ſi tutellā.ſi gentē:ſi agnationē diffinias q̄rū
rerū nullū ſubeſt quaſi corpus.eſt tamē quædā cōformatio inſignita & impreſſa intelligētia quā no
tionē voco:ea ſæpe tamē in argumentando diffinitione explicāda eſt.Atqꝫ atiā diffinitiones alie ſūt
ꝑtitionū:alie diuiſionū. Partitonū qū res ea q̄ ꝓpoſita ē quaſi in mēbra diſcerpitꝰ:vt ſi quis ius ciuile
dicat:id eſſe qđ in legibus ſenatuſcōſultus.rebus iudicatis:iuris peritorū auctoritate edictis magiſtra
tuū.more.equitate cōſtat.Diuiſionū aūt diffinitio formas oēs complectiꝰ:quæ ſub eo genere ſūt qđ
diffiniꝰ hoc modo. Abalienatio eſt ei⁹ rei quæ mācipi eſt:aut traditio alteri nexu:aut in iure cōceſſio
inter quos ea in re ciuili fieri pn̄t.Sunt ēt alia genera diffinitionū:ſed ad huius libri inſtitutū illa nil p
tinēt.tm̄ ē dicēdū qđ ſit diffinitiōis modus.Sicut igiꝰ veteres p̄cipiunt.quū ſumpſeris ea q̄ ſunt ei rei
quā diffinire velis cū aliis cōmunia vſqꝫ eo perſequi dū ꝓpriū efficiaꝰ:ꝙ nullā in aliā rē transferri poſ
ſit:vt hoc:hereditas eſt pecunia. Cōmune adhuc. Multa em̄ genera ſunt pecunie. Adde qđ ſequiꝰ
quæ morte alicuius ad quēpiā ꝑuenit.Nōdum eſt diffinitio.Multis em̄ modis ſine hereditate teneri
mortuoꝝ pecuniæ pn̄t.vnde addēdū verbum iure.Nā a cōmumione res diſiūcta videbiꝰ:vt ſi expli
cata diffinitio ſic hæreditas:eſt pecunia quæ morte alicuius ad quēpiā peruenit iure: Nōdum em̄ ſa
tis eſt:adde nec ea aut legata teſtamēto:aut poſſeſſione retēta:confectū eſt.Itaqꝫ vt illud. gētiles ſūt q
eodē nomine ſunt inter ſe nō eſt ſatis.Qui ab ingenuis oriundi ſunt:ne id qdā ſatis eſt: quorū maio
rū nemo ſeruitutē ſeruiuit.Abeſt ēt nūc qui capite nō ſunt diminuti:hoc fortaſſe ſatis eſt.Nihil em̄ vi
deo:Scæuolā pōtificē ad hāc diffinitionē addidiſſe:atqꝫ hæc ratio valet in vtroqꝫ genere diffinitionū
ſiue id qđ ē ſiue id qđ itelligiꝰ diffiniēdū ē. Partitionū āt & diuiſionū gen⁹ q̄le eēt oſtendim⁹:ſed qđ
inter ſe differāt planius dicēdū eſt.In partitione quaſi mēbra ſunt.vt corporis caput:humeri manus
latera:crura pedes:& cætera.In diuiſione formæ quas græci ideas vocāt noſtri ſi q forte hæc tractāt.
ſpecies appellāt.nō peſſime id qdā.ſed inutiliter ad imitādos caſus in dicēdo. Nolim em̄ ne ſi latine
quidē dici poſſet.ſpecierū & ſpeciebus dicere:& ſæpe his caſibus vtēdū eſt. At formis & formarū ve
lim:quū aūt vtroqꝫ verbo idē ſignificeꝰ:cōmoditatē in dicendo nō arbitror negligendā. Gen⁹ &
formā diffiniunt hoc modo.Genus eſt notio ad plures differātias ꝑtinens Forma eſt notio cui⁹ dif
ferētia ad caput generis & quaſi fontē referri poteſt Notionē appello qđ græci tū tum
dicunt.Ea eſt inſita & ante percepta cuiuſqꝫ forme cognitio enodationis indigēs.Formæ
igiꝰ ſunt hæ in quas genus ſine illius prætermiſſione diuidiꝰ:vt ſi quis ius in legē: morē æquitatē di
uidat.Formas qui putat idē eſſe qđ partes:cōfū dit artē & ſimilitudinē quadā cōturbatus non ſatis
acute:quæ ſunt ſecernēda diſtinguit.Sæpe etiā diffiniūt & oratores & poetæ per trāſlatiōes verbi ex
ſilitudine cū quadā ſuauitate. Sed ego a veſtris exēplis niſi neceſſario nō recedā.Solebat igiꝰ Aquilli
us collega & familiaris meus:quū de littoribus agereꝰ:quæ omnia publica eſſe vultis: quærētib⁹ his
ad quos id pertinebat:quid eſſet littus.ita diffinire quod fluctus eluderet. Hoc eſt quaſi qui adole
ſcentiā.florem ætatis:ſenectutē occaſum vite:velit diffinire:trāſlatione em̄ vtens diſcedebat a verbis
ꝓpriis ac ſuis.Quod ad diffinitiones attinet hactenus reliqua videamus. Particione aūt ſic vtēdu3
eſt:nullā vt ꝑtē relinquas.Vt ſi partiri velis tutelas inſcienter facias.ſi vllā prætermittas. At ſi ſtipula
tionum aut iudiciorū formulas partiare:nō eſt vicioſū in re infinita prætermittere aliquid:quod idē i
diuiſione vicioſū eſt.Formarū em̄ certus eſt numerus quæ cuiqꝫ generi ſubiicianꝰ:ꝑtiū diſtributio ſem
per eſt infinitior:tāqꝫ riuorū a fonte deductio.Itaqꝫ in oratoriis artibus quæſitionis genere ꝓpoſito:
quot eius formæ ſint:ſubiūgiꝰ abſolute.At quū de ornamētis verborū ſententiarumqꝫ p̄cipitur: quæ
vocāt ſchemata:nō fit idē.Res em̄ eſt infinitior:vt ex hoc quoqꝫ intelligaꝰ qđ velimus inter ꝑtitiōe3
& diuiſionē intereſſe.Quā q̄ꝫ em̄ vocabula prope idē valere videanꝰ:tamē quia res differebant:nomi
na rerū diſtare voluerunt. Multa etiā ex vocatione ſequuntur.Ea eſt aūt quū ex vi nominis argumē

tum elicitur:quam græci ætymologiam vocant.i.verbi ex verbo veriloquium. Nos autem nouitatē
verbi nō ſatis apti:fugiētes genus hoc notationē appellamus quia ſunt verba rerꝝ notæ:Itaq̧ hoc idē
Ariſtoteles appellat quod latine eſt nota.Sed quū intelligiť quid ſignificeť min⁹ la-
borandū eſt de nomine.Multa igiť in diſputando notatione eliciunť ex verbo. Vt quū quæriť poſt
liminū quid ſit.Nō dico quæ ſunt poſtliminii:nā id caderet in diuiſionē quæ talis eſt. Poſtliminio re-
deūt hæc homo:nauis:mulus clytellarius:equus:equa quæ frenos recipere ſolet.Sed quū ipſius poſt
limini vis quæriť.& verbū ipſū notať:in quo Seruius noſter.vt opinor. nihil putat eſſe notādū:niſi
poſt & liminiū illud productionē verbi eſſe:vult in finitimo:legitimo:æditimo nō pl⁹ ineſſe timū:ꝗ̄
in meditullio Tulliū. Scæuola aūt.p.filius iūctū putat eſſe verbū:vt ſit in eo:& poſt & limē:vt quæ no
bis alienata ſunt quū ad hoſtē peruenerit:& ex ſuo tanꝗ̄ limine exierint.ea quū redierint poſt ad idē
limē poſtliminio videanť rediſſe quo genere etiā mancini cauſa defēdi poteſt.poſtliminio rediſſe de
ditū nō eſſe:qm̄ nō ſit recæptus.Nā neq̧ deditationē:neq̧ donationē ſine accæptatione intelligi poſ
ſe. Sequiť is locus qui cōſtat ex his rebus quæ quodāmodo affectæ ſunt ad id de quo ambigiť quē
modo dixi in plures partes diſtributū.Cuius primus locus eſt ex cōiugatione:quā greci
vocant finitimus notationi de qua modo dictū eſt:vt ſi aquā pluuiā eā modo intelligerem⁹ quā
imbri collectā videremus veniret mutius:qui quia cōiugata verba eſſent pluuia & pluendo. diceret
omnē aquā oportere arceri quæ pluendo creuiſſet.Quū aūt a genere duceť argumentū nō erit neceſ
ſe id vſq̧ a capite arceſcere:ſæpe etiā citra licet.dūmodo ſupra ſit qđ ſumitur:vt aqua pluuia.Vltio gē
nere ea eſt quæ de cælo veniēs creſcit imbri.ſed pro priore loco in loco in quo quaſi ius arcēdi conti
neť genus eſt aqua pluuia nocens:cuius generis formæ:loci:vitio & manu nocens:quarꝝ altera iube
tur ab arbitrio coerceri:altera nō iubeť.Comode etiā tractať hæc argumētatio quæ ex genere ſumiť
quū ex toto perſequare partes hoc modo:Si dolus malus eſt quū aliđ agiť:aliud ſimulať enumerare
licet quibus id modis fiat:deinde in eorꝝ aliquē id qđ arguas dolo malo factū includere:qđ genus ar
gumēti in primis firmū videri ſolet. Similitudo ſequiť quæ late patet:ſed oratorib⁹ & philoſophis
magis ꝗ̄ vobis:Et ſi em̄ omnes loci ſūt omniū diſputationū ad argumēta ſuppeditāda:tn̄ aliis diſpu
tacionibus abundātius occurrūt.aliis anguſti⁹:itaq̧ genera tibi nota ſint. Vbi aūt his vtare quæſti
ones ipſe te admonebūt.Sūt em̄ ſimilitudines quæ ex plurigus collationi perueniūt:quo volūt:ho c
modo.Si tutor fidē præſtare debet:ſi ſocius ſi cui mandaris.ſiqui fiduciam accæperit:debet etiā ꝓcu-
rator.Hæc ex pluribus perueuiēs quo vult:appellať inductio quæ grecæ nomina
tur:qua plurimū eſt vſus in ſermonibus Socrates.Alterū ſimilitudinis genus collatione ſumiť:quū
vna res vni:pari cōparať hoc modo queādmodū ſi in vrbe de finibus cōtrouerſia eſt:quia fines ma-
gis agrorū videanť eſſe ꝗ̄ vrbis finibus regēdis:addicere arbitrū nō poſſis.ſic ſi aqua pluuia in vrbe
nocet:qm̄ res tota magis agrorū eſt:aquæ pluuiæ arcēde addicere nō poſſis arbitrū. Ex eodē ſilitu-
dinis loco etiā exempla ſumunť:vt Craſſus i curiana cauſa exemplis plurimis vſus eſt:qui teſtamen
to ſi heredē inſtituiſſet:vt ſi filius natus eſſet in decē mēſibus:iiſq̧ mortuus priuſꝗ̄ in ſuā tutelā ve-
niſſet hæreditatē obtinuiſſet.Quæ cōmeratio exēplorū valuit:eaq̧ vos in reſpōdēdo vti multū ſo-
leris.Ficta etiā exēpla ſilitudinis habēt vim:ſed ea oratoria magis ſunt ꝗ̄ veſtra:quāꝗ̄ vti etiā vos ſo
letis:ſed hoc modo.Finge mācipio dari nō poteſt.Nū iccirco id eius factū eſt qui accipit:aut neq̧ is
qui mācipio dedit ob eā rē ſe vlla re obligauit.In hoc genere oratorib⁹ & philoſophis cōceſſū eſt:vt
muti etiā loquanť:vt mortui ab inferis excitēť:vt aliquid qđ nullo modo fieri poſſit augēdæ rei gra
tia dicatur:aut minuendæ quæ hyperbolæ diciť:& multa mirabilia alia:Sed latior eſt cāpus illorꝝ:eiſ
dē tamē ex locis vt ante dixi:& in maximis:& in minimis quæſtionibus argumēta ducunť.Sequiť
ſilitudinē differētia rei maxime contraria ſuperiori:ſed eſt eiuſdē diſſimile:& ſimile inueniri:eius ge-
neris hæc ſunt.Nō quemadmodū ꝙ mulieri debeas recte ipſi mulieri ſine tutore auctore ſoluas:ita
ꝙ pupillæ aut pupillo debeas recte:poſſis eodē modo ſoluere. Deinceps locus ē qui a contrario di-
ciť.Cōtrariorū antē genera plura.vnū eodē.quod in eodē genere plurimū differt ſapiētia:ſtulticia.
Eodē aūt genere dicunť.quibus poſitis occurrūt tāꝗ̄ e regione quadā cōtraria.vt celeritati tarditas
nō debilitas. ex quibus cōtrariis argumēta talia exiſtūt.Si ſtulticiā fugimus ſapiēciaꝫ ſequamur.& bo
nitatē ſi maliciā.hæc quæ ex eodē genere cōtraria ſunt appellanť diuerſa.Sunt em̄ alia cōtraria quæ pri-
uantia licet appellamus latinæ græce appellanť ꝓpoſitio em̄ in priuat verbū ea vi quā
haberet ſi i præpoſitū nō fuiſſet.vt dignitas:indignitas:humanitas inhumanitas & cetera generis eiuſ
dē.Quorū tractatio eſt eadē quæ ſuperiorū quæ aduerſa dixi.Nā alia quoq̧ ſunt cōtrariorū genera:ve-
lut ea quæ cū aliquo cōferunť.vt duplū ſimplū multa pauca:lōgū breue:maius min⁹.Sūt etiā valde cō
trari a alia quæ appellanť negantia ea græce cōtraria aientibus. vt ſi hoc eſt:illud nō ē
Quid em̄ opus exēplo eſt.tātum intelligať argumēto quærendo:cōtrariis oībus cōtraria nō conueni
re. Ab adiūctis aūt poſui æquidē exēplum pauloante multa ſcilicet adiūgi quæ ſuſcipienda eſſent ſi
ſtatuiſſemus ex edicto prætoris ſm̄ eas tabulas poſſeſſionē dari:quas inſtituiſſet:cui teſtamēti factio
nulla eſſet.Sed locus hic magis ad cōiecturales cauſas quæ verſanť in iudiciis valent:quū quæriť.qđ
aut ſit:aut euenerit:aut futurū ſit:aut quid omnino fieri poſſit.Ac loci quidē ipſius forma talis eſt. Ad
monet aūt hic locus:vt quærať quid ante rē:quid cū re quid poſt rē euenerit:nihil hoc ad ius ad Cice-
ronē inquibat Gallus noſter:ſi quis ad eū quid tale rettulerat:vt de facto quæreret. Tu tamē patiare:
nullū a me artis inſtitutæ locū præteriti:Ne ſi nihil niſi quod a te ſcribēdum putabis nimiū te amare vi

deare.Eſt igitur magna ex parte locus hic oratorius non modo.non iuriſconſultoꝝ.ſed ne philoſo-
phorum quidem:Ante rem eñ quærũtur.que talia ſunt apparatus colloquia locus inſtitutum coui
uiũ.Cum re autem pedum crepitus ſtrepitus hominũ corpoꝝ vmbre.ſiquid eiuſmodi. At poſt rem
rubor.pallor titubatio.ſiqua alia ſigna conturbationis & conſcientie.Præterea reſtinctus ignis.gla-
dius cruentus.cæteraq; que ſuſpitonem facti poſſunt mouere. Deinceps ẽ locus dialecticorũ pro
prius ex conſequentibus & antecedentibus.& repugnantibus qui etiam ab adiũctis lõge diuerſus
eſt.Nam coniũcta de quibus paulo ante dictum eſt non ſemper eueniunt conſequentia autẽ ſemp:
Ea eñ dico conſequentia que rem neceſſario conſequũtur. Itemq; & antecedentia. & repugnantia.
quicquid eñ antecedit quamq; rem id coheret cum re neceſſario.& quicquid repugnat id eiuſmodi
eſt.vt coherere nũquam poſſit.Quũ tripartite igitur diſtribuatur locus hic in conſecutionem. ante-
ceſſionem.repugnantiam reperiendi argumenti locus ſimplex eſt.tractandi triplex.Nam quid iter
eſt quũ hoc ſnmpſeris pecuniam numeratam mulieri deberi.cui ſit oñe argentũ legatum.vtrum hoc
modo concludas argumentum.Si pecunia ſignata argentum eſt.legata eſt mulieri. Eſt autẽ pecunia
ſignata argentum.legata igitur eſt.an illo modo ſi numerata pecũnia non ẽ legata. non eſt numerata
pecunia argentum.eſt autem numerata pecunia argentum.legata igitur ẽ, An illo modo non eſt le-
gatum argentum.& non eſt legata numerata pecunia.legatum autem argentum ẽ legata igiẗ nume-
rata pecunia eſt.Appellant aũt dialectici eam concluſionem argnmenti.in qua quũ primũ ſumpſeris
conſeqtur id quod annexũ eſt primũ concluſionis modum. Quũ id quod annexũ eſt negaris. vt id
quoq; cui fuerit annexũ negandum ſit.Secũdus is appellatur concludẽdi modus quũ autem aliqua
coniũcta negaris.& his alia negatio rurſus adiũgitur.& ex his primũ ſumpſeris.vt qđ relinquiẗ tol
lendum ſit:is tercius appellatur concInſionis modus.Ex hoc illa rhetoꝝ ex contrariis concluſa.quæ
ipſi: appellant. non ꝙ omnis ſententia proprio nomine dicaẗ.
ſed vt Homerus propter excellentiam cõmune poetarum nomen efficit apud græcos ſuũ ſic quum
omnis ſententia enthimema dicatur.quia videẗ ea quæ ex contrariis conficiatur acutiſſima ſola pro
prie cõmune nomen poſſidet.Eius generis hæc ſunt. hunc metuere.alteꝝ in metu non ponere. eam
quã nihil accuſas damnas bene quam meritã æſtimas male mereri.id qđ ſcis ꝓdeſt.nihil id quod ne-
ſcis obeſt.Hoc diſſerendi genus attingit oñino noſtras quoq; in reſpondendo diſputationes. Sed
philoſophoꝝ magis quibus eſt cum oratoribus illa expugnantibus ſentẽtiis cõmunis concluſio. q̃
a dialecticis tercius modus.a rhetoribus enthymema nũcupaẗ.Reliq dialecticoꝝ modi plures ſunt.
qui ex diſiũctionibus conſtant.aut hoc aut illud.hoc aũt nõ igitur illud.Itemq; aut hoc aut illud:non
autem hoc illud igiẗ.Quæ concluſiones iccirco ratæ ſunt.ꝙ in diſiũctione plus vno veꝝ eſſe nõ põt.
Atq; ex his concluſionibus quas ſupra ſcripſi prior quartus poſterior quintus a dialecticis modus
appellaẗ.Deinde addũt coniũctionum negantiam ſic non & hoc ẽ & illud. hoc autem non igiẗ illud
hic modus eſt ſextus.ſeptimus aũt.non & hoc & illud nõ autem hoc igiẗ illud.Ex his modis coudu
ſiones innumerabiles naſcũtur.in quo eſt fere tota dialectica:ſed ne hæ quidem quas exponimur ad
hanc inſtitutionem neceſſariæ.ꝓximus eſt locus reꝝ efficientiũ quæ cauſæ appellantur. Deinde rerũ
effectaꝝ ab efficientibus cauſis Harum exempla.vt reliquoꝝ locoꝝ pauloante poſui. & quidem ex
iure ciuili.ſed hæc patent latius.Cauſaꝝ igitur genera ſunt.vnũ quod viſua. id quod ſub ea ſubiectũ
eſt certe efficit:vt ignis accẽdit.Alterum quod naturam efficiendi non habet. ſed ſine quo effici non
poſſit.Vt ſi quis æs cauſam ſtatuæ velit dicere.quod ſine eo nõ poſſit effici. Hnius generis cauſarũ
ſine quo non efficiẗ.alia ſunt quieta nihil agentia.ſtolida quodãmodo.vt iocus. tempus ferramẽtũ.
& cætera generis eiuſdem.alia autẽ p̃curſionem quandam adhibent ad efficiendum.& quædam affe
runt per ſe adiumenta.& ſi non neceſſaria.vt amori cõgreſſio cauſam attulerit.amor flagitio.Ex hoc
genere cauſaꝝ ex æternitate pendentiũ fatum a ſtoycis nectitur.Atq; vt earum cauſarum ſine quibus
effici non poteſt genera diuiſi.ſic etiam efficientium.diuidi poſſunt Sunt eñ alie cauſe que plane ef-
ficiant nulla re adiuuante. alie q̃ adiuuari velint.vt ſapientia efficit ſapientes ſola.ꝑ ſe beatos efficiat.
necne ſola ꝑ ſe q̃ſtio ẽ.Quare quũ in diſputatõem inciderit cã efficiẽs aliqd neceſſario ſine dubitatõe
habit qđ efficiẗ ab ea cã cõcludere.Quũ aũt erit talis cã.vt in ea nõ ſit efficiendi neceſſitas.neceſſaria
cõcluſio nõ ſequiẗ.Atq; illud qdem genus cauſaꝝ qđ habeat vim efficiẽdi neceſſariã errorem affere
nõ ferre ſolet.hoc aũt ſine quo nõ efficiẗ ſæpe conturbat.Nõ aũt ſi ſine parẽtibꝰ filii eſſe nõ poſſunt
ꝓpterea cã fuit in parẽtibus gignẽdi neceſſaria.Hoc igiẗ ſine quo nõ fit ab eo. a quo certe diligẽter
ẽ ſeparandũ.illud eñ eſt tanq; vtinã ne in nemore pelio ceſe ſecuribus ad terram cecidiſſent abiegne
trabes.niſi eñ cecidiſſent abiegne ad terrã trabes.ergo illa facta nõ eẽt.nec tñ fuit in his trabibus ef-
ficiendi vis neceſſaria. At quũ in Aiacis nauẽ chriſpiſulcans igneũ fulmẽ iniectũ ẽ. inflãmaẗ nauis
neceſſario.Atq; etiã ẽ cauſaꝝ diſſilitudo ꝙ alie ſunt.vt ſine vlla appetitione animi. ſine volũtate. ſi-
ne opinione ſuũ:q̃ſi opꝰ efficiãt. Velut oẽ intereat qđ ortũ ſit. Alie aũt.aut volũtate efficiũẗ.aut hitu
aut natura.aut arte.aut caſu. Volũtate.vt tu quũ hũc libellũ legis.Perturbatõe animi.vt ſi qs euentũ
hoꝝ tempoꝝ timeat. Habitu.vt facile & cito iraſcatur.Natura.vt vitiũ indies creſcat: Arte vt bñ pin
gat.Caſu.vt ꝓſpere nauiget.Nihil hoꝝ ſine cã nec qcq; oino.ſed hmõi cauſe nõ neceſſarie. Oĩm aũt
cauſaꝝ in aliis ineſt cõſtantia.in aliis nõ ineſt.In natura & in arte conſtantia ẽ.in ceteris nulla. Sed tñ
eaꝝ cauſaꝝ.q̃ nõ ſunt conſtantes.alie ſunt ꝓſpicue.alie latent.Perſpicue ſunt q̃ appetitionẽ animi. iu
diciũq; tangũt.Latẽt q̃ ſubiecte ſunt fortune.Quũ.n.nihil ſine cã fiat: hocipm fortune euẽtus obſcu

rꝫ cauſa latenter efficitur.etiam ea q̃ fiũt partim ſunt ignorata:partim volũtaria. Nam iacere telum
volũtatis eſt.ferire quem nolueris fortunc.ex quo aries ille ſubiicit̃ in,veſtris actionibus. ſi tellũ ma
nu fugit magis quam iecit.Cadunt etiam in ignorationem atq; imprudentiam ꝑturbationes animi
tanq; ſint voluntariæ.Obiurgatione eñ & admonitione deiiciũtur.tamen hñt tantos motus.vt ea q̃
voluntaria ſunt.aut neceſſaria interdum.aut certe ignorata videant̃. Toto igitur loco cauſaꝝ expli-
cato ex earum differentia in magnis qdem cauſis.vel oratoꝝ.vel ꝑhõꝝ magna argumentoꝝ ſuppe-
tit copia.In veſtris autem ſi non vberior.& fortaſſe ſubtilior.Priuata eñ iudicia maximarum quidẽ
rerum in iuriſconſultorum mihi videntur eſſe prudentia. Nam & adſunt multum.& adhibentur in
conſilio.& patronis diligentibus ad eorum prudentiã confugientibus haſtas miniſtrant. In omni-
bus igitur his iudiciis.quibus ex fide bona ẽ additum.vbi vero etiam.vt inter bonos bñ agier opor
tet.Inprimiſq; in arbitrio rei vxoriæ in quo eſt qd eis melſus æquiuſue.parati eſſe debent.Illi eñ do
lum malum:illi fidem bonam.illi æquũ bonũ.illi quid ſocium ſocio.Quid eñ qui negocia aliena cu-
raſſet.ei cuius ea negocia fuiſſent:Quid eũ qui mandaſſet ei cui mandatum eſſet alterum alteri præ
ſtare oporteret:quid virum vxori:quid vxorem viro tradiderũt:Licebit igit̃ diligenter cognitis ar
gumentoꝝ locis.non modo oratoribus & ꝑhis.ſed iuris etiam peritis.qm̃ de conſultationibus ſuis
diſputare.coniũctus huic cauſaꝝ loco.Locus ille eſt qui efficitur ex cauſis. vt eñ cauſa effectum indi
cat.ſic quod effectum ẽ quæ fuerit cauſa demonſtrat.hic locus ſuppeditare ſolet oratoribus & poe-
tis.ſæpe etiam ꝑhis.ſed his qui ornati:& copioſe loqui p̃nt.mirabilem copiã dicendi quũ denũciant
quid ex quaq; re ſit futurum.Cauſaꝝ eñ cognitio cognitionem euẽtorum facit:reliquus eſt compa
rationis locus.cuius genus & exemplũ ſupra poſitum ẽ.vt cæterorum nũc explicanda tractatio ẽ.Cõ-
parãtur igitur oĩa quæ aut maiora.aut minora.aut paria dicũtur.In quibus expectãtur hæc nume-
rus.ſpecies.vis.q̃dam etiam ad res aliquas affectio.Numero ſic comparabũtur. vt plura bona pau-
cioribus bonis anteponãtur.pauciora mala malis pluribus.diuturniora bona breuioribus:longe &
late peruagata anguſtiis:ex quibus plura bona ꝓpagentur quæq; plures mutentur & faciant.Specie
aũt cõparantur.quæ ꝓpter ſe expetenda ſunt his q̃ ꝓpter aliud.& vt innata atq; inſita adſumptis &
aduenticiis.integra contaminatis.iocũda minus iocundis.honeſta ipſis etiam vtilibus.ꝓcliuia labo
rioſis.neceſſaria nõ neceſſariis:ſua alienis.rara vulgaribus:deſiderabilia his qbus facile carere poſ-
ſis.perfecta inchoatis.tota partibus.rõne vtentia rõnis expertibus.volũtaria neceſſariis:animata in-
animatis:naturalia nõ naturalibus.artificioſa non artificioſis. Vis aũt in cõparatione ſic cernit̃.effi
ciens cauſa grauior quã non efficiẽs: quæ ſe ipſis contenta ſunt meliora quã que egent aliis. quæ in
noſtra quã quæ in aliorũ poteſtate ſunt.ſtabilia incertis.que eripi non poſſunt his que p̃nt. Affectio
autem ad res aliquas eſt hmõi principiũ cõmoda maiora quam reliquorũ.itemq; quæ iocundiora.q̃
pluribus probata.quæ ab optimo quoq; laudata.Atq; vt hæc in cõparatione meliora.ſic deteriora q̃
his contraria.Pariũ autem comparatio.nec elationem habeat. nec ſummiſſionem. eſt enim equalis.
Multa autem ſunt q̃ æqualitate ipa comparentur.q̃ ita fere concluduntur:Si conſilio iuuare ciues &
auxilio æquã in laude ponendũ eſt.Pari gloria debent eſſe qui conſulũt.& qui defendũt. Ad quod
primũ eſt quod ſequitur.igitur perfecta eſt omnis argumentoꝝ inueniendoꝝ p̃ceptio.vt quũ profe
cto ſit a diffinitione.a ꝑtitione.a notatione.a cõiugatis:a genere.a formis.a ſimilitudine. a differẽtia
a contrariis.ab adiũctis.ab antecedentibus:a conſequentibus.a repugnantibus.a cauſis. ab effectis.
a comparatione maiorum.minorum.parium.Nulla præterea ſedes argumenti querẽda ſit.Sed quo
niã ita a principio diuiſimꝰ.vt alios locos diceremꝰ.eo ipõ de quo ambigit̃ hærere de. qbus ſatis di-
ctum ẽ.alios aſſumi extrinſecus.de his.pauca dicamus.Et ſi ea nihil oĩno ad ṽras.diſputatões perti-
nent.ſed tñ totam rem efficiamus q̃nquidẽ cœpimus. Neq; eñ tuis es quem nihil niſi ius ciuile dele
ctet.Et qm̃ ad te hec ita ſcribũtur.vt etiã in alioꝝ manus ſint ventura deī opa. vt q̃plurimũ his quos
recta ſtudia delectant prodeſſe poſſimus.Hæc ergo argumẽtatio que dicitur artis expers in teſtimo
nio poſita eſt.Teſtimonium autem nũc dicimus omne quod ab aliqua re externa ſumitur ad facien-
dam fidẽ. Perſona aũt non qualiſcũq; eſt teſtimonii pondus habet .Ad faciẽdã eñ fidem auctoritas
querit̃.Sed auctoritatẽ. aut natura. aut tẽpus affert. Nature auctoritas in virtute ineſt maxime. In
tꝑe aũt multa ſunt.q̃ afferant auctoritatẽ.ingenium.etas.opes.fortuna ars:vſus:neceſſitas. cõcurſio
etiam nũq; rerum fortuitaꝝ.Nã & ingenioſos & opulentos. & etatis ſpacio ꝓbatos dignos quibus
credat̃ putant.Non recte fortaſſe ſed vulgi opinio mutari vix poteſt.ad eãq; oĩa dirigũt.& q iudicãt
& q exiſtimant.Qui.n.his rebus(quas dixi)excellũt ipi virtute vidẽtur excellere.Sed reliqs quoq;
rebus quas mõ enumeraui.q̃q; in his nulla ſpecies virtutis ẽ tñ interdũ cõfirmat̃ fides.ſi vſus. aut
ars quedam adhibetur.Magna .n.ẽ vis.ad ꝑſuadendũ ſcientie.aut vſus.Plerũq; enim credit̃ his qui
experti ſunt.facit etiam neceſſitas fidem.que tũ a corꝑibus.tũ ab animis naſcit̃.Nam & verberibus
& tormentis ignificati.que dicũt ea videtur veritas ipſa dicere.& que a ꝑturbationibus animi dolo-
re.cupiditate iracundia.metu.quia neceſſitatis vim habẽt.afferũt auctoritatem & fidem.cuius gene
ris etiã illa ſunt.ex qbus nõnũq; veꝝ inuenit̃.pueritia.ſomnus.imprudẽtia.vinolẽtia.inſania.Nã &
p vim ſepe iudicauerũt aliqd qd ꝑtinet ignari.& p ſomnũ.vinũ.inſaniã multa ſepe patefacta ſunt.
Multi etiam in res odioſas imprudẽter inciderunt.vt Stalerio nuꝑ accidit.q ea locutꝰ es bonis viris
ſubaſcultãtibus pariete interpoſito.quibꝰ patefactis in iudiciũ ꝓlatis rei capitalis iure dãnatꝰ ẽ.huic
ſĩl'e quidã de lacedemonio pauſania accepimus.Cõcurſio etiam fortuitoꝝ talis ẽ.vt ſi interuentũ eſt

caſu quū aut agereť aliquid quod proferendū non eſſet. aut dicereť. In hoc genere etiā illa in palā de ē coiecta ſuſpitionū pditiõis multitudo. Quod genus refutare interdū veritas vix poteſt. Huius etiā & generis fama vulgi qdā mltitudinis teſtimoniū. Quæ aūt virtute fidē faciūt ea bipartita ſunt ex quibus alterū natura valet: alteꝝ induſtria. Deoꝝ eñ virtus natura excellit. hoim aūt induſtria diuina hæc ſere ſunt teſtimonia. primū orōnis. Oracula eñ ex eoipſo appellata ſunt: qđ eſt in iis deoꝝ oro deinde reꝝ in quibus ſunt quaſi quædā opera diuina. Primū ipſe mūdus eiuſq; ois ordo & ornatus: deinceps aerii volatus auiū atq; cātus: deinde eiuſdē aeris ſonitus & ardores multarūq; reꝝ in terra portenta: atq; etiā p exta inuēta pſenſio. A dormientibus quoq; multa ſignificata viſis: quibus ex locis ſumi interdū ſolet ad fidē faciendā teſtimonia deoꝝ. In homine virtutis opinio valet plurimū. Opinio aūt eſt non modo eos virtutē habere qui habēt. ſed eos etiā qui habere videanť. Itaq; quos ingenio: quos ſtudio: quos doctrina pditos videt: quoꝝq; vitā cōſtantē & pbatā: vt Catonis: Lælii: Scipionis: aliorūq; plurīū videtur eis eſſe quales ſeipſi velint. Nō ſolū eos cenſent tales eſſe qui in honoribus populi reiq; pu. verſanť: ſed ēt oratores & philoſophos & poetas & hiſtoricos: ex quoꝝ & dictis & ſcriptis ſæpe auctoritas petiť ad faciendā fidē. Expoſitis oibus argumētandi locis: illud primū intelligendū eſt: nec vllā eſſe diſputationē in qua nō aliquis locus incurrat. nec fere oēs locos incidere in oēm quæſtionē: ſed quibuſdā quæſtionibus alios: quibuſdā alios eſſe aptiores locos. Quæſtionū duo ſunt genera: alterū infinitū: alterū definitū. Definitū eſt qđ hypotheſin græci: nos cauſā. Infinitū qđ theſin illi appellant nos propoſitū poſſumus nominare. Cauſa certis perſonis: locis: tēporibus: actionibus: negotiis cernitur: aut in oibus: aut in plæriſq; eorū. Propoſitū aūt in aliquo eoꝝ: aut in pluribus: nec tamē in maximis. Itaq; propoſitū eſt pars cauſe ſi quæſtio eaꝝ: aliqua de re eſt: quibus cauſæ cōtinenť: aut vna. aut pluribus: aut nonnūq; omibus. Quæſtionū aūt quacunq; de re ſint duo ſunt genera: vnū cognitionis: alterū actionis. Cognitionis ſunt hæ quarū finis eſt ſciētia: vt ſi quærať: natura ne ius profecto. ſit: an ab aliqua quaſi cōtradictiōe hominū & pactione. Actiones aūt huiuſmodi exempla ſunt: ſit ne ſapientis ad rēp accedere: Cognitionis quæſtiones tripartitæ ſunt: quū an ſit: aut quid ſit: aut quale ſit quæritur. Horū primū cōiectura: ſecūdū diffinitione: terciū iuris & iniuriæ diſtinctione explicať. Cōiecture ratio in quatuor partes diſtributa eſt Quarū eſt vna quū quæriť: ſit ne aliquid. Altera vnde ortū ſit. Tercia quæ id cauſa effecerit. Quarta in q de mutatione rei quæriť: ſit nec ne: vt quidnā honeſtū ſit: & quid æquū: Reuera an hæc tantū in opinione ſint. Vnde aūt ſit ortū: vt quū quæriť natura an doctrina poſſit effici virtus. Cauſa aūt efficiēs ſic. vt quū quæriť. quibus rebus eloquētia efficiať. De cōmutatione aūt ſic: poſſit ne æloquētia cōmutatione aliqua in infātiā cōuerti: Quū aūt quid ſit quæriť: notio explicāda eſt & proprietas & diuiſio & partitio. Hæc eñ ſunt diffinitiōi attributa: Additur etiā deſcriptio: quā græci vocāt. Notio ſic quæritur. Sit ne id æquū q ei qui plus poteſt vtile eſt. Proprietas ſic: In homine ne ſolū cadat: an etiā in beluas egritudo: Diuiſio: & eodē modo partitio ſi. Tria ne genera bonorū ſint: Deſcriptio: qlis ſit auarus: qualis aſſentator: cæteraq; eiuſdē generis in quibus natura: & vita deſcribiť. Quū aūt quæriť quale quid ſit: aut ſimpliciter qritur aut cōparate. Simpliciter expetēda ne ſit gloria. Cōparate pponēda ne ſit diuitiis gloria. Simpliciū tria genera ſunt: de expetēdo fugiēdoq;: de æquo & iniquo de honeſto & turpi: Cōpationū aūt duo: Vnū de eodē & alio. Et alteꝝ de maiore & minore: De expetēdo & fugiēdo huiuſmodi. Si expetēdæ diuitiæ: ſi fugiēda paupertas. De æquo & iniquo: æquū ne ſit vlciſci a quocūq; iniuriā acceperis: De honeſto & turpi. hoēſtū ne ſit p patria mori. Ex altero āt genere qđ erat biptitū. vnū eſt de eodē & alio: vt ſi quærať quid inter amicū interſit & aſſentatorē: regem & tyrannū: alterū de maiore & minore: vt ſi quærať: eloquētia ne pluris ſit: an iuris ciuilis ſciētia: De cognitiōis qſtionibus hactenus. Actionis quæſtiones reliquæ ſunt. quarū duo ſunt genera vnū ad officiū alterū ad motū animi vel gignendū vel ſedandū: planeue tollendū. Ad officiū ſic quum quæriť: ſuſcipiēdi ne ſunt liberi: Ad mouēdos animos: quū fiunt cohortatiōes ad defendēdā rempub. ad gloriā & ad laudē. Quo ex genere quærelæ incitatiōes: miſeratiōeſq; flebiles. Rurſuſq; oro tū iracundiam reſtringēs: tū metū eripiēs: tum exultantē lætitiā cōprimens: tū egritudinē abſtergens: hæc quum in propoſitis quæſtionibus genera ſint eadē in cauſas trāſferunť. Loci aūt qui ad quaſq; quæſtiones accōmodati ſunt: deinceps ſunt vidēdi. Oēs quidē illi (quos ſupradiximus) ad plæraſq; ſūt: ſed alii ad alias (vt dixi) aptiores. Ad coniecturā igiť maxime apta: quæ ex cauſis: quæ ex effectis: quæ ex cōiūctis ſumi pñt. Ad diffinitionē aūt pertinet ratio & ſcientia diffiniēdi. Atq; huic generi finitimū eſt illđ quod appellari de eodē & altero diximus: quod genus forma quædā diffinitionis eſt. Si eñ quærať idē ne pertinatia & perſeuerātia diffinitionibus iudicādum eſt: Loci aūt cōuenient in eius generis qſtionem: cōſequētes antecedentes: repugnātes adiūctis etiā duobus his qui ſumunť ex cauſis & effectis. Nā & hanc rē illa ſequiť: hāc aūt non ſequiť: aut ſi hanc res illa antecedit: hanc nō antecedit: aut ſi huic repugnat: illi nō repugnat: aut ſi huic rei: hæc illius alia cauſa eſt: aut ſi ex alio hoc: ex alio illud effectū eſt: ex quouis horū id de quo quæriť: idem ne an aliud ſit inueniri poteſt. Ad terciū genus quæſtionis in quo quale ſit quæriť: in cōparatiōe ea cadunt quæ pauloante in cōparatiōis loco enumerata ſunt: In illud aūt genus in quo de expetendo fugiendoq; quæriť: adhibenť ea quæ ſunt: aut animi aut corporis: aut externa cōmoda vel incōmoda. Itaq; quum de honeſto turpiq; quæritur: ad animi bona vel mala ois dirigenda eſt oratio. Quū aūt de æquo & iniquo diſſeriť: æquitatis loci colliguntť: hi cernunť bipartito natura & inſtituto. Natura ptes habet duas: tuitionē ſui: & vlciſcendi vim. Inſtitutō aūt æquitatis tripartita eſt: vna par legitima eſt: altera conueniēs: tercia moris vetuſtate firmata. Atq; ēt

ru[illegible]us æquitatis tripartita dicit̃ eſſe: vna ad ſuperos deos: altera ad manes: tercia ad homines perti-
nere: prima pietas: ſecũda ſanctitas: tercia iuſticia aut æqtas nomiatur. De propoſito ſatis multa: de
inceps de cauſis pauciora dicenda ſunt. Plæraq; enim ſunt ei cum propoſito communia. Tria ſunt
genera cauſarum iudicii: deliberationis: laudationis: quarum fines ipſi declarant quibus vtendũ lo-
cis ſit. Nam iudicii finis eſt ius ex quo etiam nomen. Iuris autem partes tunc expoſite quum æqui-
tatis. Deliberandi finis vtilitas cuius ſunt hæ partes quæ modo expoſitæ rerũ expetundarum. Lau-
dationis finis honeſtas: de qua item eſt antedictum. Sed definite quæſtiones a ſuis quoq; locis qua
ſi propriis inſtituuntur in accuſationẽ defenſionemq; partitæ in quibus exiſtũt genera: vt accuſator
perſonam arguat facti: defenſor aliquid opponat: aut non eſſe factum aut ſi ſit factum: aliud eius facti
nomen eſt: aut iure eſſe factum. Itaq; aut inficialis: aut coniecturalis prima appellatur: diffinitiua alte
ra. tercia quamuis moleſtum nomen hoc ſit: iuridicialis vocatur. Harum cauſarum propria argumen
ta ex his ſumpta locis quos expoſuimus in præceptis oratoriis explicata ſunt. Refutatio autẽ accuſa
tionis in qua eſt depulſio criminis græce dicitur :latine appellatur ſtatus: in quo primũ
exiſtit: quaſi ad repugnandũ congreſſa defenſio. Atq; etiã in deliberationibus & laudationibus ii-
dem exiſtunt ſtatus. Nam & negantur ſepe futura quæ ab aliquo in ſententia dicta ſunt fore. Si aut om
nino fieri non poſſint: aut ſine ſumma difficultate non poſſunt: in qua argumẽtatione ſtatus coniectu
ralis exiſtit. At quum aliquid de honeſtate: vtilitate: æquitate diſſeritur: deq; his rebus que his ſũt cõ
trarie incurrunt ſtatus: aut iuris aut nominis. Quod idem contingit in laudationibus. Nam aut nega-
ri poteſt id factum eſſe quod laudetur: aut non eo nomine afficiendum quo laudator affecerit: aut om
nino non eſſe laudabile: quod nõ recte nõ iure factum ſit: quibus omnibus generibus vſus eſt nimis ĩ
prudenter Cæſar contra Catonẽ meum. Sed quæ ex ſtatu cõtentio efficit̃ ea græci vo
cant: mihi placet id: qm̃ quidẽ ad te ſcribo qua de re agitur vocari. Quibus autẽ hoc qua de re agit̃ cõ-
tinetur ea continentia vocantur: quaſi firmamẽta defenſionis: quibus ſublatis deſẽſio nulla ſit. Sed qm̃
lege firmius in controuerſiis diſceptandis eſſe nihil debet: danda eſt opera vt legẽ adiutricem & teſtem
adhibeamus. In qua re alii ſtatus exiſtũt noui qui appellãtur legitimæ diſceptatiões. Tũ eñ defendet̃
non id legẽ dicere: quod aduerſarius velit. Id autẽ contingit quũ ſcriptum ambiguũ eſt: aut duæ diffe-
rentes ſentencie accipi poſſunt. Tum opponit̃ ſcripto voluntas ſcriptoris: vt quæratur: verba ne plꝰ an
ſentẽtia valere debeant: Tũ legi lex cõtraria affert̃. Ita ſunt tria genera quæ cõtrouerſiã in omni ſcripto
facere poſſunt: ambiguũ: diſcrepãtia ſcripti & volũtatis ſcriptura contraria. Iã hoc perſpicuũ eſt non ma
gis in legibus quã in teſtamentis: in ſtipulationibus: in reliquiis quæ ex ſcripto agunt̃ poſſe cõtrouer-
ſias eaſdẽ exiſtere horum tractationes in aliis libris explicant̃. Nec ſolũ perpetuæ actiones: ſed etiã par
tes orationis iiſdẽ locis adiuuant̃: partim propriis: partim cõmunibus vt in principiis quibus vt beni
uoli: vt dociles: vt attenti ſint qui audiant efficiendũ eſt propriis locis. Itẽq; narratiões vt ad ſuos fines
ſpectẽt. i. vt plane ſint: vt breues & euidentes: vt credibiles: vt morate: vt cũ dignitate: quæ quãq; in to
ta oratione eſſe debeat: magis tamen ſunt propria narrãdi. Que aũt ſequit̃ narrationem: fides: ea qm̃ p
ſuadendo efficitur: qui ad perſuadendum loci maxime valeant dictũ eſt in his: in quibus de omni ratio
ne diximus diſcendi: Peroratio autẽ & alia quædã habeat: & maxime amplificationẽ. Cuius effectꝰ hic
debet eſſe: vt aut perturbentur animi: aut trãquillent̃: & ſi ita iam effecti ſunt ante vt augeat eoꝝ motus
aut ſedet oratio. Huic generi in quo & miſericordia & iracundia & odiũ & inuidia: & ceteræ animi affe
ctiones ꝑturbant̃: precepta ſuppeditant̃ aliis libris quos poteris mecũ legere quũ voles. Ad id aũt qđ
te velle ſenſerã cumulate ſatiſfactũ eſſe debet voluntati tuæ. Nã ne preterirẽ aliquid quod ad argumen
tũ in omni ratione reperiendũ pertineret: plura q̃ a te deſiderata erãt: ſum cõplexus: feciq; quod ſæpe li
berales venditores ſolẽt: vt quũ ædes fundũue vẽdiderint: ratis: cæſis: receptis: cõcedant tamẽ aliqđ
emptori quod ornandi cauſa apte & loco ſuo poſitum eſſe videatur: Sic tibi nos ad id quod quaſi mã
cipio dare debuimus: ornamenta quædam voluimus non debita accedere.

Marci Tullii Ciceronis Topica finit.

Marci Tullii Ciceronit Partitionum liber Ciceronis cum Cicerone filio: Dialogos.

TVDEO mi pater latine ex te audire ea: que mihi tu de ratione dicendi græce tradidiſti.
Si modo tibi eſt ociũ & ſi vis. M. an eſt mihi Cicero quod ego malim q̃ te q̃ doctiſſimuꝫ
eſſe: Otium autem primũ eſt & ſummũ: qm̃ aliquando Roma exeũdi poteſtas data eſt: de
inde iſta tua ſtudia maximis occupacionibus meis anteferrem libenter. C. vis ne igitur vt
tu me græce ſoles ordine interrogare ſic ego te viciſſim eiſdem de rebus latine interrogẽ
M ſane ſi placet. Sic eñ & ego te meminiſſe intelligã quæ accepiſti: & tu ordine audies quæ requires
C. quot in partes diſtribuenda eſt omnis doctrina dicendi. M. In tris. C. cedo quas. M. Primũ in ipſã
vim oratoris: deinde in oratiõem: tum in quæſtionẽ. C. In quo eſt ipſa vis. M. In rebus & verbis. Sed
& res & verba inuenienda ſunt & collocanda. Proprie autem in rebus inuenire: in verbi eloqui dici-
tur. Collocare autem & ſi eſt commune: tamen ad inueniendum refertur vox: motus: vultus atq; om-
nis actio eloquendi comes eſt: earumq; omnium rerum cuſtos eſt memoria. C. Quid orationis: quot
ſunt partes. M. Quatuor: earum duæ valent ad rem docendam: narratio & confirmatio: ad impellen-
dos animos duæ: principium & peroratio. C: Quid quæſtio: quaſnam habet partes. M. Infinitã quaꝫ
conſultationem appello: & definitam: quam controuerſiam nomino.

Voniam igitur primum eſt inuenire oratoris: quid quæret? M. Vt inueniat queadmodũ iſ dẽ faciat eis: quibus volet perſuadere: & queadmodũ motũ eorũ animis afferat. C. quibus rebus fides fit? M. Argumẽtis que dicũt ex locis aut in re ipſa inſitis: aut aſſumptis. C. Quos vocas locos? M. Eos in quibus latẽt argumẽta. C. Quid eſt argumentũ? M. Probabile inuentũ ad faciẽdã fidẽ. C. Quomodo igiť duo genera iſta diuidis? M. Que ſine arte putanť ea remota appello vt teſtimonia. C. Quid inſita? M. Quæ inherent in ipſa re. C. Et teſtimoniorũ quæ ſunt genera? M. Diuinũ & humanũ. Diuinũ eſt: vt oracula & auſpitia: vt vaticinationes: ut reſpõſa ſacerdotũ: vel auruſpicũ auſpitiũ cõiectorũ. Humanũ qđ ſpectať ex auctoritate & ex volũtate & ex oratione: aut libera aut expreſſa: in quo inſunt ſcripta: pacta: promiſſa: iurata: queſita. C. Que ſunt quæ dicis inſita? M. Quæ iſi xa ſũt rebus ipſis: tũ ex toto: tũ ex partibus: tũ ex notatione: tũ ex his rebus quæ quodãmõ affecte ſunt: ad id de quo quæriť: & ad id totuz de quo diſſeriť: tũ diffinitio adhibetur: tũ partiũ enumeratio: tũ notatio verbi. Et ex his aũt rebus quæ quodãmõ affectæ ſunt: ad id de quo q̃riť: alia cõiugata appellanť: alia ex genere alia ex forma: alia ex ſimilitudine alia ex differentia: alia ex cõtrario: alia ex cõiũctis: alia ex ãtecedẽtibus: alia ex cõſequẽtibus: alia ex repugnãtibus: alia ex cauſis: alia ex affectibus: alia ex cõparatione maiorũ: aut pariũ: aut minorũ vt diffinitio: vt cõtrariũ: vt ea q̃ ſunt quaſi repugnãtia ipſi cõtrario: vt ei⁹ aut ſimilia: aut diſſimilia: aut cõſentanea: aut diſſentanea: aut ea q̃ ſunt quaſi coiuncta: aut ea q̃ ſunt quaſi pugnãtia inter ſe: vt earũ rerũ de quibus agiť cauſæ: aut cauſarũ euentus. i. quæ ſunt effecta. De cauſis: vt diſtributiones: vt genera partiũ: generũue partes: ut primordia rerum & quaſi percurrẽtia: in quib⁹ ineſt aliquid argumẽti: vt rerũ cõtentiones: quid maius: quid par: quid minus ſit: in quibus aut naturæ rerũ: aut facultates cõpanť. C. Omnibus ne igiť ex his locis argumẽta ſemp̃ ſumemus? M. Immo vero ſcrutabimur: & quæremus ex omnibus: ſed adhibebimus iudiciũ vt leuia ſemper reiiciamus: nõnunq̃ cõia pretermittam⁹ nõ neceſſaria. C. Q̃m de fide oſtẽdiſti: volo audire de motu. M. loco tu q̃d ẽ q̃ris: ſz planius quod vis explicabiť quũ ad orõnis ipſius quæſtionũ ꝑ rationẽ venero. C. Quid ſequiť igiť? M. Cũ inueneris collocare: cuius infinita quæſtione ordo eſt idẽ fere quẽ expoſui locorũ. Indefinita autẽ adhibẽda ſunt illa etiã quæ ad motum aiorum pertinet. C. Quomõ igitur iſta in explicas? M. Habeo cõmunia precepta fidẽ facientia & cõmouendi q̃m fides eſt firma opinio. Motus aũt animi incitacio aut ad voluptatẽ: aut ad moleſtiam: aut ad metum: aut ad cupiditatẽ. Tot eñ ſũt motus genera partes plures generũ ſingulorum: cõmunem collationem ad fidem accomodo quæſtionis. Nã eſt in conſultatiõe vel propoſitione finis: fides in cauſa & fides & motus. Quare quũ de cauſa dixero: in qua eſt propoſitum: de vtroq̃ dixero. C. Quid habes igitur de cauſa dicere? M. Auditor eam genere diſtinguit. Nam aſcultator eſt modo qui audit aut diſceptator. i. rei ſententieq̃ moderator: ita vt delectetur: aut ita vt ſtatuat aliquid. Statuit autem: aut de preteritis: vt iudex: aut de futuris: vt ſenatus: ſic tria ſunt genera hæc iudicii: deliberationis: exornationis: quæ quia in laudationem maxime confertur: proprium habet iaz ex eo nomem. C. Quas res ſibi proponet in iſtis tribus generibus orator? M. Delectationem in exoratione: in iuditio autem ſceuitiam aut clementiam iudicis: in ſuaſione autem: aut ſpem: aut formidatiõez deliberantis. C. Cur igitur exponis hoc loco genera controuerſiarum? M. Vt rationem collocandi ad finem cuiuſq̃ accomodem. C. Quonam tandem modo. M. Quia quibus in orationis delectatio finis eſt: varii ſunt ordines collocandi. Nam aut tẽporum ſeruantur gradus aut generum diſtributiões aut a minoribus ad maiora aſcendimus: aut a maioribus ad minora delabimur aut hac inequabili varietate diſtiguimus: tũ parua magnis: ſimplicia coniunctis obſcura dilucidis: leta triſtibus: incredibilia ꝓbabilibus inteximus: quæ in exhortationẽ cadunt oĩa. C. Quid in deliberatiõe: quid ſpectas. M. Principia vł nõ lõga vł ſæpe nlľa. Sunt. n. ad audiẽdũ q̃ deliberãť ſuã cãm parati: nec multũ ſane ſæpe narrãdũ ẽ. Eſt eñ narratio præteritarum rerũ: aut præſentiũ ſuaſio aut futurarũ. Quare ad fidẽ & ad motũ adhibenda eſt omnis orõ. C. Quid in iudiciis: q̃ eſt collocatio. M. Non eadem accuſatoris & rei: q̃ accuſator rẽ ordineq̃ proſequitur: & ſingula argumenta quaſi iſta in manu collocataq̃ vehementer proponit: concludit acriter: confirmat tabulis: decretis: teſtimoniis: accuratuſq̃ in ſingulis cõmoratur poronisq̃ ꝓceptis quæ ad incitandos aïos valent: & in reliqua orõne paludũ digrediens de curſu dicẽdi vtitur: & vehemẽtius porando. Eſt eñ ꝓpoſitũ vt iratũ efficiat iudicẽ. C. Quid faciendũ ẽ cõtra reo. M. Cõtra oĩa: lõge ſecus ſumẽda pricipia ad beniuolẽtiam cõciliandã. Narrationes aut amputande quæ ledunt aut relinquẽde ſi tote ſunt moleſte. Firmamẽta ad fidẽ poſita aut per ſe diluẽda: aut obſcurãda: aut digreſſionibus obruẽda: porationes aũt ad miſericordiã cõferende. C. Semper ne igiť ordinẽ collocãdi quẽ volumus tenere poſſumus. M. Nõ ſane. Nã auditorũ aures moderať oratori prudẽti & prouido & q̃d reſpuũt imutandũ eſt. C. Expone deinceps q̃ ipſi⁹ orõnis: verborũq̃ ꝓcepta ſint. M. Vnũ igiť genus & eloquẽdi ſua ſpõte fuſum alterũ verſũ atq̃ mutatũ. Prima vis eſt in ſimplicib⁹ verbis in cõiũctis ſecũda ſimplicia inueniẽda ſunt cõiunctio collocãda eſt: & ſimplicia verba partĩ natiua ſunt partim repta. Natiua ea q̃ ſignificata ſunt ſenſu. Repta quæ ex his facta ſunt & nouata aut ſimilitudine aut imitatõe alia inferi⁹ ſũt q̃ nõ noua nõ nouata tractãť: aut inflexione: aut adiũctiõe verboꝝ: atq̃ ẽt eſt hæc diſtinctio in verbis altera natura tractatiõe altera. Natura vt ſint alia conſonãtiora: grauiora. leuiora: & queadmodo nitidiora. alia contra. Tractatiõe aũt: quũ aut ꝓpria ſumunť rerũ vocabula: aut addita ad nomẽ: aut noua: aut priſca: aut ab oratore modificata. & inflexa quodammodo: qualia ſunt ea quæ tranferuntur aut immutãtur: aut ea quibus tanq̃ abutimur: aut ea que obſcuramus: quæ incredibiliter tollimus q̃ q̃ mirabilius q̃ ſermonis conſuetudo patitur ornamus. C. Habeo de ſimplicibus verbis: nunc

de coniũctione quero. M. Numeri quidẽ ſunt in cõiũctione ſeruandi cõſecutioq; verborũ. Numero ẽ aures ipſe metiunt̃: ne aut cõpleas verbis qđ ꝓpoſueris: aut redũdes. Cõſecutio aũt ne generib⁹ nummeris tẽporibus pſonis caſibus ꝑturbetur oratio. Nã vt in ſimplicibus verbis quod nõ eſt latinũ ſic in coniũctis quod ñ eſt conſequens vituperandum eſt. Communia autẽ ſimplitium coniunctorumq; ſunt hæc quiq; quaſi lumia: dilucidũ breue: probabile: illuſtre: ſuaue. Dilucidũ fit vſitatis verbis ꝓpriis: diſpoſitis aut circũſcriptiõe cõcluſa: aut intermiſſiõe aut cõciſione verboꝝ. Obſcurũ aũt aut lõgitudine: aut tractatiõe orationis: aut ambiguitate: aut inflexiõe atq; immutatiõe verboꝝ. Breuitas aũt cõficit̃ ſimplicib⁹ verbis: ſemel vnaquæq; redicẽda nulli rei niſi vt dilucide dicas ſeruiẽdo. Probabile aũt gen⁹ eſt orõis ſi nõ nimis eſt cõptũ atq; expolitũ: ſi eſt auctoritas & pondus in verbis: ſi ſnie vel graues vel aptæ opinionibus hoim & morib⁹. Illuſtris aũt orõ eſt. ſi & verba grauitate delecta ponunt̃: & trãſlata & ſuplata. & ad nomẽ adiũcta & duplicata. & idẽ ſignificãtia: atq; ab ipſa actiõe atq; imitatione rerũ nõ abhorrẽtia. Eſt enĩ hec pars orõis q̃ rẽ cõſtituat pene añ oculos. His enĩ maxie ſenſus attigit̃: ſed cætera tñ & maxie mẽs ipſa moueri põt: ſʒ q̃ data ſunt de orõne dilucide cadũt in hãc illuſtrẽ o: a. Eſt enĩ plus aliquãto illuſtre q̃ dilucidũ: altero fit vt intelligam⁹: altero vero vt videre videamur Suaue aũt genus erit dicẽdi primũ elegãtia & iocũditate verboꝝ ſonãtiũ & leuiũ. deinde coniũctiõe q̃ neq; aſpos habet cõcurſus neq; diſiũctos atq; hiãtes & ſit circũſcripta nõ lõgo anfractu: ſed ad ſpũm vocis apto: hẽatq; ſilitudinẽ æqualitatẽq; verboꝝ: quũ ex contrariis ſũpta verbis crebra crebris: paria paribus rñdeãt: relataq; ad idẽ verbũ & geminata atq; duplicata vel etiã ſepius iterata põnãt̃ cõſtructioq; verboꝝ tũ cõiũctionib⁹ copulet̃: tũ diſſolutiõib⁹ q̃ſi relaxet̃. Fit ẽt ſuauis orõ quũ aliqđ aut diuerſi⁹: aut inauditũ aut nouũ dicas. Delectat etiã quicqđ admirabile: maximeq; mouet ea q̃ motũ aliquẽ animi miſcet orõ: queq; ſignificat oratoris ipſius amabiles mores: q̃ exprimunt̃: aut ſignificãdo iuditia ipſius ex aĩo humano: ac liberali: aut inflexione ſermonis quũ aut augẽdi alterius aut minuẽdi ſui cauſa alia dici ab oratore alia exiſtimari videt̃: idq; comitate fieri magis q̃ vanitate. Sed ſunt multa ſuauitati pcepta quæ orõnẽ aut magis obſcurã: aut minus ꝓbabilẽ faciũt. Itaq; hoc ẽt loco nobis ẽ ipſis qđ cauſa poſtulet iudicãdũ. C. Reliquũ eſt igit̃: vt dicas de cõuerſa orõne: atq; mutata. M. ẽ qdẽ id genus totũ ſitũ vt in cõmutatiõe verborũ: quæ ſimplicibus in verbis ita tractet̃: vt aut in verbo dilatet̃: aut in verbũ cõtrahat̃ orõ. Ex verbo aũt aut propriũ aut idem ſignificans: aut factũ verbũ in plura verba deducit̃. Ex contractione quũ aut diffinitio ad vnũ verbũ reuocat̃: aut aſſumpta verba remouent̃: aut in circuitus dirigunt̃: aut in coniũctione fit vnũ verbũ ex duob⁹. In cõiũctis aũt verbis triplex adhiberi põt cõmutatio nõ verboꝝ ſed tñmodo ordinis: quũ ſemel dictũ ſit directe ſicut natura ipſa tulerit inuertit̃ ordo: & idẽ quaſi ſurſum verſus retroq; dicat̃. deinde itercise atq; pmixte. Eloquẽdi aũt exercitatio maxie i hoc toto cõuertẽdi genere verſat̃. C. Actio igit̃ ſequit̃ vt opinor. M. Eſt ẽt q̃ quidẽ orõnẽ & cũ rerũ & cũ verboꝝ augmẽtis commutata maxime eſt. Facit enĩ & dilucidã orõn & illuſtrẽ & ꝓbabilẽ & ſuauẽ non uerbis ſed varietate vocũ: motu corporis: vultuq; plurimũ valebit ſed cũ orationis genere cõſentiet: eiuſq; vi ac varietatẽ ſubſequæt̃. C. Nũquid nã tibi de oratore ipſo reſtat. M. Nihil ſane preter memoriã quæ eſt gemina litteraturæ quodãmodo. & in diſſimili genere perſimilis. Nam vt illa cõſtat vox ex notis litterarum: & ex eo in quo imprimuntur illæ notæ ſic cõfectio memoriæ tanq; cera locis vtitur & in his imagines vt litteras collocat. C. Quoniã igit̃ vis orationis oĩs expoſita eſt: quid habes de orõnis præceptis dicere. M. Quatuor eſſe eius partes quarũ prima & poſtrema ad motũ animi valet. His enĩ initiis eſt perorõnibus cõcitandus eſt. Secunda narratio & tertia cõfirmatio fidẽ facit orõni Sed amplificatio q̃uis habet ꝓpriũ locũ ſæpe ẽt primũ. Poſtremum quidẽ fere ſemper tamẽ reliquo in curſu orõnis adhibenda eſt: maximeq; quũ aliquid confirmatũ eſt aut reprehenſũ itaq; ad fidẽ quoq; vel plurimũ valet. Eſt enĩ amplificatio vehemẽs quædam argumẽtatio vt illa docendi cauſa: ſit hæc cõmouẽdi. C. Perge igit̃ ordine quatuor iſtas partes mihi explicate M Faciam & a principiis primũ ordiar. quæ quidẽ ducunt̃ aut ex perſonis aut ex rebus ipſis. Sũmunt̃ autẽ triũ rerum genera: vt amice: vt intelligentur audiant̃: vtq; attente: quorum primus locus eſt in perſonis noſtris & diſcæptatorũ aduerſariorum: ex quibus initia beniuolẽtiæ conſiliandæ cõparantur. aut meritis noſtris aut dignitate aut aliquo genere virtutis: & maxime libertatis offitii: iuſticiæ fidei: contrariiſq; rebus in aduerſarios conferendis: & cũ his qui diſceptat aliqua cõiuratiõis aut cauſa aut ſpes ſignificanda: & ſi in nos aliquod odiũ offenſione vel facta vel collata ſit & tollẽda minuẽdaue aut diluendo aut extenuãdo aut cõpenſando aut deprecãdo intelligentur aut vt audiamur: etiã attente ab ipſis rebus ordiendũ eſt. Sed facillime auditor adiſcit: & quid agat̃ intelligit ſi cõpletare a pricipio genus naturamq; cauſæ ſi diffinias ſi diuidas: ſiueq; prudentiam eius impedias cõfuſiõe partiũ: nec memoriam multitudine: quæq; mox de narratione dilucida dicent̃: eadẽ etiã huc poterunt recte referri vt attẽte aũt audiamur: triũ rerũ aliqua conſequimur. Nã aut magna quædã ꝓponemus: aut neceſſaria aut cõiuncta cum ipſis apud quos res agitur. Si autẽ hoc etiã in præceptis: ut ſiq̃ tempus ipm aut res: aut locus aut interuentus alicuius aut interpellatio aut ab aduerſario dictũ aliquod & maxime in perorãdo dederit occaſionem nobis aliquã vt dicamus aliquid ad tempus: apte nõ derelinquemus & quæ ſuo loco de amplificatione dicemus multa ex his poterunt ad principiorum præcepta transferri. C. Quid in narratione: quæ tandem cõſeruata ſunt. M. Quoniam narratio eſt: rerum explicatio & quædam quaſi ſedes & fundamentum conſtituendæ fidei: ea ſunt in ea ſeruanda maxime: quæ etiã in reliquis fere dicẽdi partibus quæ partim ſunt neceſſaria: partim ſumpta ad ornandũ. nam vt dilucide probabiliterq; narremus neceſſarium eſt: ſed aſſumimus etiaʒ ſuauiter ergo ad dilucide narrandum eadem illa ſuperiora explanã

di & illuſtrandi præcæpta repetemus in quibus ē breuitas ea quæ ſepiſſime in narratiōe laudat̃ de qua
ſupra dictum eſt. Probabilis autem erit ſi perſoniſ: ſi temporibus: ſi locis ea quæ narrabuntur conſentiet
ſi cuiuſq; facti & eueuti cauſa ponetur. ſi teſtamenta dici videbuntur: ſi tum hominum opinione auctori-
tate: ſi cum lege cum more cum religiōe coniuncta: ſi probitas narrātis ſignificabitur: ſi antiquitas: ſi me
moria: ſi orationis veritas & vite fides. Suauis autem narratio eſt quæ habet admirationes: exceptiones
exitus inopinatos. Si interpoſitos motus animorum: colloquia perſonarum: dolores: iracūdias: metus
leticias: cupiditates: Sed iam ad reliqua tranſeamus. C. nempe ea ſequuntur quæ ad faciendam fidē per
tinent. M. Ita eſt: quæ quidem in confirmationem & in reprehēſionē diuiduntur. Nā in cōfirmando no
ſtra probare volumus: in reprehendendo redarguere contraria. Quoniam igitur om̄e quod in cōtrouer
ſiam venit: id aut ſit aut ne ſit aut quid ſit aut quale ſit quæritur: in primo coniectura valet: in altero diffi-
nitio: in tertio ratio. C. Teneo iſtam diſtributionem. Nunc coniecturæ locos quæro M. In veriſimilib⁹
& in propriis notis rerum poſita eſt tota. Sed appellamus docendi gratia veriſimile: quod plerumq; fiat
vt adoleſcētiam procliuiorem eſſe: ad libidinem: proprie autem. Nota cum argumentum quod nūq; ali-
ter ſit certumq; declarat vt fumus ignem. Veriſimilia reperiuntur ex quaſi membris narrationis & parti
bus: ea ſunt in perſonis: in locis: in temporibus in factis euentus: in rerum ipſarum: negociorum naturis:
in perſonis naturæ primum expectantur valitudinis figuræ: virium: ætatis: marium: fœminarū: atq; hoc
quidem in corpore animi autem: aut quemadmodum comoti cupiditate: metu voluptate: moleſtia: atq;
hoc quidem in natura. In fortuna genus amicitiæ: liberi. propinqui: affines: opes: honores: diuitiæ: liber-
tas: & ea quæ ſunt his contraria. In loci autem & illa naturalia maritimi: an remotis a mari plani an mon-
tuoſi leues an aſperi ſalubres an peſtilētes: oppaci: an appiaci: & illa fortuita. culti an inculti: celebres an
deſerti: coedificati: an vaſti: obſcuri an rerum geſtarum veſtigiis nobilitati conſecrati an profani. In tem-
poribus autem preſentia & preterita & futura cernunt̃. In hiſ pſis vetuſta: recētia inſtātia paulopoſt aut
aliquādo futura: inſunt etiā in tēporibus illa quæ tēporū quaſi natura notāt. vt hyems: vt eſtas: ver: autū
nus. aut āni tēpora. vt mēſis vt dies vt nox hora tēpeſtas quæ ſūt naturalia. Fortuita aūt ſacrificia feſti di
es nuptiæ iam facta & euētus aut conſilii ſunt aut imprudētiæ quæ eſt aut in caſu aut in quadā animi per
motione. Caſu quū aliter cecidit ac putatū ac ſuperatū ſit. Permotiōe qn̄ aut obliuio aut error aut aliquæ
metus aut cupiditatis cauſa permouit. Eſt etiā imprudētia neceſſitas ponderāda. Rerū autē bonarū &
malarū tria ſunt genera. Nā aut in aīs aut in corpib⁹ aut extra eſſe poſſunt. Hui⁹ igit̃ materiæ ad argumē
tū ſubiecte pluſtrāde aīo partes erūt oēs & ad id quod aget̃ ex ſingulis cōiectura capiēda. Eſt em̄ etiā ge
nus argumētoꝝ aliud quod ex facti veſtigiis ſumit̃ vt telū cruor clamor auditus titubatio pmutatio co-
loris: oratio inconſtans: tremor & eoꝝ aliquid quod ſenſu percipi poſſit etiam ſi præparatū aliquid: ſi co
municatū cum aliquo: ſi poſtea viſum auditum: iudicatum. Veriſimilia autem partim ſingula mouēt ſuo
pondere: pti etiā ſuadent̃ eſſe exigua p ſe: multū tamen quū ſunt coaceruata proficiūt. Atq; in his veriſi-
milibus inſunt nonnūq; etiā certæ rerū & propriæ notæ. Maximam autē faciunt fidē ad ſimilitudinē ve
ri: primū exemplum: deinde introducta rei ſimilitudo: fabula etiā nonnūq;: & ſi ſit incredibilis: tn̄ homi-
nes cōmouet. C. Quid diffinitionis: quæ ratio eſt: & quæ via: M Non dubium eſt id quidē quin diffi-
nitio genere declaretur: proprietate quadam: aut etiā cōmunium frequentia: ex quibus proprium quid
ſit eluceat. Sed qm̄ de propriis oritur plærumq; diſſentio. diffiniendum ē ſæpe ex contrariis: ſæpe etiam
ex diſſimilibus: ſæpe ex partibus. Quamobrē deſcriptiones quoq; ſunt: & hoc genere ſæpe apte & enu-
meratio conſequentium: imprimiſq; commouet explicatio vocabuli ac nominis. C. Sūt expoſita iam fe-
re ea quæ de facto quæq; de facti appellatione querunt̃. Nēpe igitur ea reſtant quū factum cōſtet & no-
mē q̄lia ſint vocat̃ in dubiū. M. eſt ita vt dicis C. Quæ ſunt igit̃ in eo genere partes. M. Aut iure factū
depellendi aut vlciſcendi doloris gratia aut pietatis aut pudicitiæ: aut religionis: aut patriæ nomine: aut
deniq; neceſſitate inſcitia caſu: nam que motu animi & perturbetione facta ſine ratiōe ſunt: ea defenſiōes
contra crimen. & legitimis iudiciis non habent in liberis diſcæptationibus habere poſſunt: hoc in ge-
nere in quo quale ſit quæritur: & controuerſia iure: & recte ne actum ſit queri ſolet quorū diſputatio
alias ex colorū diſceptatiōe ſūmēda eſt. C. Age de iſtis ergo: qm̄ in cōfirmationē: & reprehēſionē diui
ſeras orōnis fidē: & dictū de altero eſt: expone nūc de rephendēdo. M Aut totū eſt negādū qd̄ in ar-
gumētatiōe aduerſarius ſūpſerit: ſi fictū aut falſū eē poſſis docere aut redarguēdo ea q̄ p veriſimilib⁹
ſūpta ſūt. Primū dubia ſūpta eſſe p certis deīde ēt i pſpicue falſis eadē poſſe dici: tū ex his q̄ ſumpſerit
nō effici q̄ velit. Accidere aūt oportet vt ſingula: ſic vniuerſa frāgent̃. Cōmemoranda ſunt et exēpla: q
bus ſili diſputatiōe creditū nō ſit: tū querēda cōditio cōis piculi: ſi ingeniis criminoſorū hoīz ſit expo
ſita vita innocētū. C. Qm̄ vnde inueniunt̃ q̄ ad fidē attinēt habeo: quēadmodū in dicēdo ſingula tra
ctet̃ expecto. M. Argumentationē q̄rere videris q eſt argumenti explicatio: q̄ ſumpta ex his locis q
ſunt expoſiti cōſitiēda & diſtinguenda dilucide eſt. C. Plane ipſum iſtuc deſidero. M. Eſt ergo (vt ſup
dictum eſt) explicatio argumenti argumentatio: ſed ea conficitur qum ſumpſeris: aut non dubia aut
pbabilia: ex quibus id efficias: quod aut dubium aut minus probabile per ſe videret̃. Argumentādi
autem duo genera ſunt: quorum alterum ad fidem directo ſpectat: alterum ſe inflectit ad modū. De
re igit̃ quū pposuit aliqd qd̄ pbaret: ſūpſitq; ea qb⁹ mōſtret̃: atq; his cōfirmatis ad ppoſitū ſe ſeq; re
tulit atq; cōcluſit. Illa āt altera argumētatio q̄ſi retro: & cōtra pri⁹ ſumit q̄ vult: eaq; cōfirmat: deīde id
qd̄ ppōnēdi fuit pmotis aīs iacit ad extremū. Eſt ēt illa varietas in argumētādo & nō iniocūda diſti-
ctio qn̄ interrogā⁹ noſmetipos: aut pcūctamur aut impem⁹ aut optam⁹: q̄ ſūt cū aliis cōplurib⁹ ſnīa

rum argumēta. Vitare aūt ſimilitudinē poterimus nō ſp a ꝓpoſito ordientes.& ſi nō oīa diſputādo
cōfirmauimus.breuiterqꝫ interdū que erūt ſatis apta ponemus.quodqꝫ ex his efficietur ſi id aptum
nō habebimus] neceſſe ſp cōcludere.C.Quid illa que ſine arte appellanť:quæ iamdudum aſſumpta
xpi.Hæc quonā mō artis indigent.M.Illa vero indigēt.& nec eo dicūtur ſine arte ꝙ ita ſint.ſed ꝙ ea
modo parit oratoris ars.ſed foris ad ſe delata.tn̄ arte tractenť: maxime in teſtibus Nā & de toto ge
nere teſtiū ꝗꝫ ſit id infirmū ſæpe dicendū eſt & argumēta rerū eſſe ꝓpria.teſtimonia autē voluptatū.
Vtendūqꝫ eſt exēplis.quibus teſtibus creditū non ſit.& de ſingulis teſtibus ſi natura vani.ſi leues ſi
cū ignominia.ſi ſpe ſi metu ſi iracundia ſi miſericordia impulſi.ſi p̄mio.ſi gr̄a adducti cōparandiqꝫ cū
ſupiore auctoritate teſtiū.quibus tn̄ creditum nō ſit.Sæpe etiā queſtionibus reſiſtēdū eſt.ſi & dolo-
rem fugiētes multi in tormētis emētiti pſepe ſunt.moriqꝫ maluerint falſum fatēdo ꝗꝫ verū infician-
do dolore.multi etiā ſuam vitā neglexere.vt eos qui his chariores ꝗꝫ ipſi ſibi eſſent liberarēt.alii au-
tem aut natura corpis.aut cōſuetudine dolēdi. aut metu ſupplicii.aut mortis vim tormentoꝝ ptule-
runt.alii ementiti ſunt.& eos quos oderūt.atqꝫ hec exēplis firmāda ſunt.neqꝫ eſt obſcurū.quin quo-
niā in vtraqꝫ pte ſunt exempla.Atqꝫ etiā incurrit alia q̄dam in teſtibus & q̄ſtionibus tatio.Sepe em̄ ea
que dicta ſunt ſi aut ambigue.aut incōſtanter.aut incredibiliter dicta ſunt.aut etiā aliter ab alio dicta
ſubtiliter reprehendūtur.C.Extrema tibi reſtat ps orationis.q̄ poſita in porando eſt.de qua ſane ve-
lim audire.M.Facilis eſt explicatio porationis.Nam eſt diuiſa in duas partes.amplificationē.& enu
merationē.Augendi autē & hic ꝓprius locus eſt in porando.& in curſu ipſo porationis: declinatio-
nes ad amplificandū dātur cōfirmata re aliqua aut deprehēſa.Eſt igiť amplificatio grauior quædam
affirmatio.que motu animoꝝ cōciliet in dicēdo fidem.Ea & verboꝝ genere conficiť.& rerum verba
ponenda ſunt q̄ vim habeāt illuſtrādi.nec ab vſu ſint abhorrētia.grauia:plena ſonātia:iuncta.ficta.co
gnominata.vulgata.ſupralata.imprimiſqꝫ trāſlata.nec in ſingulis verbis.ſed in cōtinētibus ſoluta q̄
dicūtur ſine cōiunctione.vt plura videātur.Augent etiā relata verba iterata duplicata.& ea que aſcē-
dunt gradatim ab humilioribus verbis ad ſupiora.Orōqꝫ ſemp quaſi naturalis & nō explanata orō.
ſed grauibus referta verbis.ad augendū accōmodatior.Hoc igiť in verbis quibus actio vocis: vul-
tus & geſtus congruens.& apta ad anīos pmouendos accōmodāda eſt.Sed & in verbis & in actōne
cauſa erit pōderanda.Nam hec videnť p abſurda quū grauiora ſunt ꝗꝫ cauſa fert.diligēter qd queqꝫ
deceat iudicandū eſt.Rerū amplificatio ſumiť eiſdem ex locis oībus.quibus illa que dicta ſunt ad fi-
dem maximeqꝫ valent definitōes & cōglobate & cōſequentiū frequētatio & cōtrarioꝝ & diſſimiliū
& inter ſe pugnantiū rerum cōflictatio & cauſæ ea quæqꝫ orta ſunt de cauſis maximeqꝫ ſimilitudines
& exēpla ficte etiam pſonæ muta deniqꝫ loquātur.oīnoqꝫ ea ſunt adhibenda ſi cā patitur quæ magna
habētur:quoꝝ eſt duplex genus.Alia.n.magna natura videnť.alia vſu.Natura vt cœleſtia.vt diuina.
vt ea quoꝝ obſcure oēs.vt in terris mūdoqꝫ admirabilia.quæ ſunt ex quibus ſimilibuſqꝫ ſi attendas
ad augendū pmulta ſuppetūt.vſuqꝫ videnť hominibus aut ꝓdeſſe.aut obeſſe vehemētius.quorum
ſunt genera ad amplificandū tria. Nā aut charitate mouētur hoīes:vt deoꝝ vt p̄riæ.aut amore vt fra
trum.vt cōiugum.vt liberoꝝ.vt familiariū aut honeſtate.vt virtutū.maximeqꝫ earum quæ ad cōmu-
nionē hominū & liberalitatē valent.Ex his & cohortationes ſumūtur ad ea retinēda.& in eos a qui-
bus ea violata ſunt odia incitātur & miſeratio naſciť.Proprius locus eſt augēdi ī his rebus aut amiſ-
ſis.aut amittēdis piculo.Nihil eſt.n.tā miſerabile ꝗꝫ ex beato miſer.& hoc totū eſt qđ moueat.ſi bo-
na ex fortuna quis cadat.& ab eoꝝ charitate diuellať.que amittat aut amiſerit:in quibus malis ſit.fu
turuſue ſit exprimať breuiter:Cito.n.exareſcit lachryma p̄ſertim in alienis malis. Nec quicqꝫ in am-
plificatione nimis enucleandū eſt.minuta eſt em̄ oīs diligētia.hic em̄ locus grādia requirit. Illud iam
eſt iudicii:quo quaqꝫ in cā genere vtamur augēdi:In illis.n.cauſis q̄ ad liberationem exornanť.hi loci
tractādi ſunt qui mouere p̄nt expectatiōe.admiratōe.volūtate.In cohortatiōibus etiā bonoꝝ ac ma-
loꝝ enūerationes & exēpla valent plurimū.In iudiciis accuſatori fere q̄ ad iracundiā.reo plerūqꝫ que
ad miſericordiā ptinent.Nōnunqꝫ tn̄ accuſator miſericordiā mouere debet & defenſor iracūdiā.Enu
meratio reliqua ē laudatori nūqꝫ:ſuaſiori nō ſæpe accuſatori ſæpius ꝗꝫ reo neceſſaria.Huius tp̄a ſunt
duo:ſi aut memoriæ diffidas eoꝝ apud quos agas.vel interuallo tp̄is.vel longitudine orōnis.aut fre
quētatis firmamētis orōnis.& breuiter expoſitis vim ē habitura cā maiorem.Reo rarius vtēdum ē
ꝙ ponēda ſunt cōtraria.quoꝝ diſſolutio ī breuitate nō lucebit.aculei pūgent.Sed erit in nūeratione.
vitūdū ne oſtētatio memorie ſuſcepta videať eſſe puerilis.Id effugiet qui nō oīa minima repetet.ſed
breuia ſingula attingēs.pōdera reꝝ ipſa cōprehēdet.C.Quoniā & de ip̄o oratore & de orōne dixiſti
expone eū mihi nūc.qui ex tribus extremū ꝓpoſuiſti q̄ſtionis locū.M.Duo ſunt (vt initio dixi.q̄ſtio
nū genera.quoꝝ alterū finitū tp̄ibus & pſonis cām appello.alteꝝ infinitū nullis neqꝫ pſonis.neqꝫ tē-
poribus notatū ꝓpoſitū voco.Sed ꝓpoſitū latius q̄ſi ps oīe & cōtrouerſie. Ineſt.n.infinitū indefi-
nito.& ad illud tn̄ referūtur oīa.quāobrē prius de ꝓpoſito dicamus cuius genera ſunt duo.cognitio
nis alteꝝ.eius ſcīa eſt finis.vt veri ne ſint ſenſus.alteꝝ actionis.qđ referť ad faciēdū qd.vt ſi q̄rať q-
bus officiis amicicia colēda ſit:Rurſus ſupioris genera ſunt tria.ſit nec ne.qd ſit.& q̄le ſit.ſit.nec ne
ſit.vt ius in natura ſit.an in more:qd autem ſit.ſit necne ius id quod maiori pti ſit vtile:quale aūt ſit
ſic.iuſte viuere ſit nec ne vtile.Actionis aūt duo ſunt genera.vnū ad pſequendū aliqd:aut declinādū
vt quibus rebus gloriā adipiſci poſſis:aut quō inuidia vteť:alteꝝ quod ad aliquā cōmoditatē:vſum
qꝫ referať:vt queādmodū ſit reſp.adminiſtrāda.aut queādmodū ſit in paupꝑtate viuendū. Rurſus aūt

ex cognitionis cõſultationibus ſit.necne ſit:fuerit:futurũue ſit queritur. Vnũ genus eſt queſtionis.
poſſit ne aliquid effici.vt quũ q̃ritur:quiſnã ꝑfecte ſapiẽs eſſe poſſit. Alteꝝ quũ queadmodũ quid-
 q̃ fiat.vt quonã pacto virtus pariat̃.natura ne an rõne an vſu. Cuius generis ſunt oẽs in q̃bus vt in
obſcuris.naturalibuſq̃ q̃ſtionibus cauſe rõneſq̃ reꝝ explicant̃. Illi⁹ autẽ generis:in quo quid ſit id
de quo agitur:quærit̃. Duo ſunt genera quoꝝ in altero diſputãdum eſt aliud an idem ſit.vt ꝑtinacia
ꝑſeuerantia. In altero autẽ deſcriptio alicuius generis & quaſi imago eſt exprimẽda.vt qualis ſit aua
rus.aut quid ſit ſupbus. Tertio autẽ in genere.in quo quale ſit q̃ritur.aut de honeſtate.aut de vtilita
te.aut de æquitate dicendũ eſt. De honeſtate ſic.vt honeſtũ ne ſit ꝓ amico ꝑiculum aut inuidiã ſubire
De vtilitate autem ſic ut ſit ne vtile in rep.adminiſtrãda verſari. De æquitate autẽ vt ſit ne æquũ ami-
cos cognatis anteferre.atq̃ in hoc eodẽ genere in quo quale ſit querit̃. Exorit̃ aliud quoddã diſpu
tandi genus.nõ eñ ſimpliciter ſolum querit̃ quid honeſtũ ſit.quid vtile.quid æquũ.ſed etiã ex com
paratõe.quid vtilius.quid honeſtius.quid æquius.atq̃ etiã quid honeſtiſſimũ.quid vtiliſſimũ.quid
æquiſſimũ.cuius generis illa ſunt q̃ preſtãtiſſima ſit dignitas vitæ.atq̃ ea q̃dem quæ dixi cognitiõis
ſunt oĩa. Reſtat actiõis cuius alteꝝ eſt p̃cipiendi genus.quod ad rõnem officii ꝑtinet.vt queadmodũ
ſint colendi parentes. Alteꝝ autẽ ad ſedãdos aĩos & orõne ſanãdos.vt in cõſolandis mœroribus.vt
in iracũdia opprimẽda.aut in timore deliniẽdo:aut in cupiditate minuẽda.cui q̃dem generi cõtrariũ
eſt diſputãdi genus ad eoſdẽ illo aĩoꝝ motus:quod in amplificatõe orõnis ſepe faciẽdum ẽ:vel gig
nẽdo vel cõcitando:atq̃ hec fere ꝑtitio ẽ cõſolationũ. C. Cognoui.ſed q̃ ſit rõ in his inueniẽdi & di-
ſponẽdi requiro. M. Quid tu aliam ne cẽſes an nõ eandẽ.q̃ eſt expoſita.vt ex eiſdẽ locis ad fidem &
ad inueniẽdũ ducãtur oĩa. Collocãdi aut̃ q̃ eſt expoſita in aliis rõ eadem huc trãſfert̃. Cognita igitur
omi diſtributõe ꝓpoſitaꝝ cauſaꝝ nobis genera & p̃cepta reſtãt amodo. Et eaꝝ quidẽ forma duplex ẽ
quoꝝ altera delectatione ſectat̃ auriũ.altera vt obtineat ꝓbet & efficiat q̃d agit:vñ oĩs ẽ ſuſcepta con
tentio. Itaq̃ illud ſupius exornatio dicit̃.quod quũ latum genus eſſe pt.ſaneq̃ variũ vnũ ex eo dele
gimus q̃d ad laudãdos claros viros ſuſcipimus & ad improbos vitupandos. Genus eñ nullum eſt
orõnis.q̃d aut vberius ad dicẽdum aut vtili⁹ ciuitatibus eẽ poſſit.aut in quo magis orator in cogni-
tione virtutum.viciorũq̃ verſet̃. Reliquũ aũt genus cauſaꝝ aut in ꝓuiſione poſteri tp̃is.aut in p̃teri-
ta diſceptatõe verſat̃.quoꝝ alteꝝ deliberatõis eſt.alteꝝ iudicii. Ex ꝑtitione tria genera cauſaꝝ extite-
rũt. Vnũ quod a meliori ꝑte laudatõis ẽ appellatũ.deliberatõis alteꝝ.tertiũ iudicioꝝ:quãobrẽ de pri-
mo primũ ſi placet diſputemus. C. Mihi vero placet. M. At laudãdi vitupandiq̃ rõnes q̃ nõ ad bene
dicẽdum ſolum.ſed etiam ad honeſtate viuendũ valent.exponã breuiter atq̃ a principiis exordiar &
laudandi & vitupandi. Oĩa.n.ſunt ꝑfecto laudanda q̃ cõiuncta cum virtute ſunt.& q̃ cum viciis vitu
peranda. Quãobrem finis alterius ẽ honeſtas.alterius turpitudo. Cõficitur autẽ genus hoc dictõnis
narrãdis exponẽdiſq̃ factis q̃d ſine vllis argumẽtatõibus ad animi motus leniter tractãdoſ magiſq̃
ad fidem faciẽdam cõfirmãdãq̃ accõmodat̃. Nõ.n.dubia firmãtur:ſed ea q̃ teſtata.aut ꝓ certis poſi-
ta ſunt augent̃. Quãobrem ex his q̃ ante dicta ſunt & narrãdi & augendi p̃cepta repetent̃. Et quoni-
am in his cauſis oĩs orõ fere aut ad voluptatẽ auditoris & ad delectatione refert̃.vtẽdum erit in his
orõne:& ſinguloꝝ verboꝝ inſignib⁹:que hñt plurimũ ſuauitatis. Id fit:ſi factis verbis aut venuſtis
aut tranſlatis frequẽter vtamur.& in ip̃a cõſtructione verboꝝ vt paria paribus & ſimilia ſimilibus ſæ
pe referant̃.vt cõtraria.vt gemiata.vt circũſcripta nũeroſe nõ ad ſilitudinem verſuũ.ſed ad explendũ
aurium ſenſum.apto quaſi quodã verboꝝ modo.adhibẽdaq̃ frequẽtius etiam illa ornamenta rerũ.
ſiue q̃ admirabilia ſiue nec opinata ſiue ſignificata mõſtris ꝓdigiis & oraculis.ſiue q̃ videbũtur ei de
quo agemus cecidiſſe diuina atq̃ fatalia. Oĩs eñ expectatio eius qui audit.& admiratio & improui-
ſi exitus habent aliquã in audiẽdo voluptatem. Sed quoniã tribus in generib⁹ bona malaue verſan-
tur externis & corporis & animi. Prima ſunt externa q̃ ducũtur a genere quo breuiter modiceq̃ lau
dato:aut ſi erit infame p̃termiſſo.ſi humile:vel p̃terito vl' ad augendã eius quem laudes gloriam taci
to. Deinceps ſi res patiet̃.de fortunis erit:facultatibuſq̃ dicẽdum.poſtea de corꝑis bonis.in quib⁹
quid quaſi virtutem maxime ſignificat.facillime forma laudat̃.deinde eſt ad facta veniẽdum.quoꝝ
collatio triplex ẽ.aut enim tp̃m ſeruãdus ẽ ordo.aut imprimis recẽtiſſimũ quodq̃ dicendũ.aut mul-
ta & varia facta in propria virtutũ genera ſunt dirigẽda. Sed hic locus virtutũ ac vicioꝝ latiſſime pa-
tens ex multis & variis diſputationibus.nũc in quãdã anguſtã & breuẽ cõcludet̃. Eſt igit̃ vis virtu-
tis duplex.aut.n.ſcia cernit̃ victus aut actio.nãq̃ prudẽtia q̃ calliditas q̃q̃ grauiſſimo nõie ſapiã ap-
pellat̃. Hec ſcia pollet vna. Quæ vero moderãdis cupiditatib⁹ regẽdiſq̃ animi motibus laudat̃.eius
eſt munus in agẽdo.cui tẽpantiæ ẽ nomẽ.atq̃ illa prudẽtia in ſuis rebus domeſtica.in publicis ciuilis
appellari ſolet. Tẽpantia vero in ſuas itidẽ res & in cões diſtributa ẽ duobuſq̃ modis diſcernit̃.& ea
que abſunt nõ expetẽdo.& ab his q̃ in ꝑtãte ſunt abſtinẽdo. In rebus aũt incõmodis ẽ itidẽ duplex
Nã que veniẽtibus malis obſtat fortitudo.q̃ quidẽ iam aſſunt tolerat & ꝑfert patiã noĩat̃.q̃ aũt hoc
vno genere cõplectit̃ magnitudo animi dicit̃.cui⁹ eſt liberalitas in vſu pecuniæ.ſiſ'q̃ altitudo animi ĩ
capiẽdis incõmodis:& maxime iniuriis & oẽ q̃d eſt ei⁹ generis:graue.ſedatũ:nõ turbulentũ. In cõio
ne q̃ poſita ꝑs ẽ iuſticia dicit̃.eaq̃ erga deos religio.erga parentes pietas.vulgo aũt bonitas ẽ.creditis ĩ
reb⁹ fides in moderatõe aĩaduertẽdi lenitas:amicicia in beniuolẽtia noĩat̃. Atq̃ hæ q̃dẽ virtutes cer-
nũtur in agẽdo. Sũt aũt aliæ q̃ſi miniſtræ.comiteſq̃ ſapieñ q̃ꝝ altera q̃ ſint in diſputãdo vera atq̃ falſa
q̃buſq̃ poſitis q̃d ſeq̃tur diſtinguit & iudicat q̃ virtus oĩs in rõne ſciaq̃ diſputãdi ſita ẽ.altera autem

oratoria.Nihil.n.eſt aliud eloquētia niſi copioſe loquēs ſapia.que ex eodē hauſta genere quo illa ꝗ
in diſputādo eſt vberior atꝫ latior:& ad motus aioꝝ: vulgiꝫ ſenſus accōmodatior.Cuſtos vero vir
tutū oim dedecus fugiens.laudēꝫ maxime cōſequēs verecūdia ē.atꝫ hi ſunt fere q̄ſi qdam habitus
animi ſic affecti & cōſtituti vt ſint ſinguli inter ſe ꝓprio virtutis genere diſtincta.a qbus vt q̄ꝫ res ge
ſta ē.ita ſit honeſta neceſſe ē.ſūmeꝫ laudabilis.Sūt aūt alii quidā ficti animi habitus ad virtutē quaſi
p̄culti & p̄parati rectis ſtudiis & artibus: vt in ſuis rebus ſtudia lr̄aꝝ:vt nūeroꝝ ac ſonoꝝ:vt mēſuræ:
vt æquoꝝ.vt venādi.vt armoꝝ.In cōibus ꝓpenſiora ſtudia:in aliquo genere virtutis p̄cipue colēdo
aut diuinis rebus deſeruiēdo.aut ꝑentibus.amicis.hoſpitibus p̄cipue.atꝫ inſigniter diligendis.atꝫ
hec quidē virtutū.Viroꝝ aūt ſunt genera cōtraria.Credenda aūt ſunt diligēter ne fallant ea nos vi-
tia.q̄ virtutem vident̄ imitari.Nā & prudentiā malicia.& tꝑantia imanitas in voluptatibus aſpnen-
dis.& magnitudinē animi ſupbia in āis extollēdis.& deſpitiētia in cōtēnendis honoribus.& liberta
tem effuſio.& fortitudinē audacia imitat̄.& patientiā duritia inanis.& iuſticiā acerbitas.& religionē
ſupſtitio:& lenitatē mollitia animi.& verecūdiā timiditas.& illā diſputādi prudentiā cōcertatio.cap-
tatioꝫ verboꝝ.& hanc oratoriā vim inanis q̄dam ꝓfluētia loquēdi.Studiis aūt bonis ſil'ia videntur
ea:q̄ ſunt in eodē genere nimia.Quāobrē ōis vis laudādi.vituperandiꝫ ex his ſumet̄ virtutū vitiorū-
ꝫ ꝑtibus.ſed in toto q̄ſi contextu ōrōnis hæc erūt illuſtrāda maxime quēadmodū quiſꝫ generatus
quēadmodū educatus quēadmodū inſtitutus.moratuſꝫ fuerit:& ſiqd cui magnū fuerit: aut incredi
bile acciderit:maximeꝫ ſi idꝫ diuinitus accediſſe potuerit videri:tū quod qſꝫ ſenſerit:dixerit:geſſe
rit ad ea q̄ ꝓpoſita ſunt virtutū genera accōmodabūtur.Ex illis qdē inueniēdis locis cauſe reꝝ:& euē
tus:& cōſequētia reqrent̄.neꝫ vero mors eoꝝ:quoꝝ vita laudabit̄ ſilētio p̄teriti debebit.ſi mō quid
erit aiaduertēdū:aut in ipo genere mortis.aut in his rebus q̄ poſt mortē cōſecute erūt C.Accæpi iſta
didiciꝫ breuiter:nō ſolum quēadmodū laudarē alteꝝ.ſed etiā quēadmodū eniteret.vt poſſem iure
laudari ipe.Videamus igit̄ deinceps in ſnīa dicēda:q̄ viā:& q̄ præcepta teneamus.M.Sit igit̄ in deli-
berādo finis vtilitas.ad quā oīa ita referūtur in conſilio dādo.ſnīaꝫ dicēda:vt illa prima ſint ſuaſori
aut diſſuaſori vidēda.qd aut poſſit fieri.aut nō poſſit:& quicquid aut neceſſe ſit.aut nō neceſſe.Nā
& ſi quid effici nō pōt deliberatio tollit̄.ꝫuis vtile ē.ſiquid neceſſe ē.neceſſe aūt idem ſine quo ſalui
liberiue eſſe nō poſſumus.Idē reliquis & honeſtatibus in ciuili rōne & cōmodis anponendū.Quū
aūt q̄ret̄:quid fieri poſſit.videndū etiā eſt ꝫ facile poſſit.Nā que ꝑ difficilia ſunt:ꝑinde habēda ſunt
ſæpe:acſi effici nō poſſint.Et quū de neceſſitate attēdimus & ſi aliqd nō neceſſariū videbit̄.videndū
tn̄ erit:quā ſit id magnū.Quod.n.ꝑmagnū eſt ꝓ neceſſario ſæpe habet̄.Itaꝫ quū cōſtet genus hoc
cāꝝ ex ſuaſionē:& diſſuaſiōe:ſuaſori ꝓponit̄ ſimplex rō:& ſi vtile ē:& fieri p̄t fiat.Diſſuaſori duplex
vna ſi nō vtile ē ne fiat:altera fieri nō p̄t ne ſuſcipiat̄.Si ſuaſori vtrūꝫ docēdū ē.diſſuaſori alteꝝ infir
mare ſat ē.Quare qm̄ in his verſat̄ ōme conſiliū duobus de vtilitate an̄ dicamus.q̄ in differēdis bonis
maliſꝫ verſat̄.Bonoꝝ aūt ꝑtim neceſſaria ſunt.vt vita.pudicitia.libertas.vt liberi:cōiuges: germani.
ꝑentes.ꝑtim nō neceſſaria.quoꝝ alia ſunt ꝑ ſe expetenda.vt ea q̄ ſita ſunt in officiis: atꝫ virtutibus.
Alia quidē q̄ aliquid cōmodi efficiūt:vt opes:vt copiæ:Eoꝝ aūt q̄ ꝓpter ſe expetūtur ꝑtim honeſtate
ipſa:ꝑtim cōmoditate aliqua expetūtur.Honeſtate ea q̄ ꝓficiſcūtur ab his virtutibus:de quibus pau
lo an̄ eſt dictū:q̄ ſunt laudabilia ipſa ꝑ ſe.Cōmoditate aūt aliqua:q̄ ſunt i corpis:aut in fortunæ bonis
expetēda.quoꝝ alia ſunt quaſi quodāmō cū honeſtate cōiuncta.vt honos:vt glīa:Alia diuerſa:vt vi-
res forma:valitudo nobilitas diuitie clientelæ.Eſt etiā quaſi quedā materies ſubiecta honeſtati.q̄ ma-
xime ſpectat̄ in amicitiis.amicitiæ aūt charitatæ & amore cernūtur.Nā quū deoꝝ:tum ꝑentum p̄riæ-
ꝫ cultus:eorūꝫ hoim qui aut ſapia:aut opibus excellūt: ad charitatem referri ſolent.Cōiuges aūt &
liberi & fratres:& alii quos vſus familiaritaſꝫ cōiunxit.quanꝫ etiā charitate ipſa tn̄ amore maxime
cōtinent̄.In his igit̄ rebus quū bona ſint:facile ē intellectu q̄ ſunt cōtraria.Quod ſi ſꝑ optima tenere
poſſemus haud ſane:qm̄ quidē ea ꝑſpicua ſunt cōſilio multū egeremus.Sed quia tꝑibus:q̄ vim hn̄t
maximā:ꝑſæpe euenit vt vtilitas cum honeſtate certet earūꝫ reꝝ cōtētio plærūꝫ deliberatōis efficit.
ne aut opportuna ꝓpter dignitatē.aut honeſta ꝓpter vtilitatē relinquātur.At qui ad hāc difficultatē
explicādā p̄cepta referamus.Et qm̄ nō ad veritatē ſolū:ſed etiā ad opiniōes eoꝝ qui audiūt accōmo-
dāda eſt ōrō hoc primū intelligamus hoim duo eſſe genera:alteꝝ indoctum:& agreſte quod anferat
ſꝑ vtilitatem honeſtati.alteꝝ hūanū:expolitūꝫ:quod rebus oibus dignitatem anponat.Itaꝫ huic ge
neri laus:honos:glīa:fides:iuſticia:omiſꝫ virtus.Illi āt alteri q̄ſtus emolimētum: fructuſꝫ ꝓponit̄.
atꝫ etiā voluptas q̄ maxime ē inimica virtuti.boniꝫ naturā fallaciter imitādo adulterat.quā imaniſ-
ſimus quiſꝫ acerrime ſequit̄.neꝫ ſolum honeſtis rebus:ſed etiā neceſſariis anponit i ſuadēdo.Quū
ei generi hoim cōſilium des:ſæpe ſane laudāda eſt:& illud videndum ē.ꝫto magis hois mala fugiāt.
quā ſequātur bona.Nā neꝫ honeſta tā expetunt:ꝫ deuitāt turpia.Quis.n.honorem.quis gloriā.
quis laudē.quis vllum decus tā vnꝫ expectat quā vt ignominiā.infamiāꝫ cōtumeliā.dedecuſꝫ fu-
giat.quaꝝ reꝝ dolor grauis eſt.Eſt genus hoim ad honeſtatē natum:malo cultu:prauiſꝫ opinioni-
bus ōme corruptū.Quare i cohortādo atꝫ ſuadēdo ꝓpoſitum qđ nobis erit illud:vt doceamus qua
re bona cōſequi:malaꝫ vitare poſſimus.Sed apud hoies hn̄ inſtitutos plurimū de laude:& de hone
ſtate dicemus.maximeꝫ ea virtutum genera tractabimus:qui in cōmuni hoim vtilitate tenenda:agē
daꝫ verſant̄.Sin apud indoctos:imperitoſꝫ dicemus:fructus:emolumēta:voluptates:vitationeſꝫ
doloꝝ proferātur.addātur etiā cōtumeliæ atꝫ ignominiæ.Nemo eſt.n.tā agreſtis:quē nō ſi ipſa bo-

neſtas minus cõtumelia:tñ & dedecus magnop̃e moueat.q̃re quid ad vtilitatẽ ſpectat:ex bis q̃ dicta
ſunt repiet̃.Quid ãt poſſit effici.necne poſſit:in quo etiã q̃ꝫ facile poſſit.q̃ꝫ expediat q̃ri ſolet maxi
me ex cauſ̃ bis que quãq̃ꝫ rẽ efficiãt ẽ vidẽdũ.Cãꝝ ãt genera ſunt plura.Nã ſunt alie q̃ ipſe cõficiunt
aliæ que viã ad cõficiẽdũ aliq̃ꝫ afferũt.Itaq̃ꝫ ille ſupiores cõficiẽtes vocent̃.at reliquæ ponant̃ i eo ge
nere vt ſine bis cõfici nõ poſſit.Cõficiẽs ãt cã alia ẽ ſoluta:& pfecta p ſe.alia aliq̃d adiuuãs:& efficien
di ſocia q̃dam.cuius generis vis varia ẽ & ſæpe:aut maior aut minor.Sũt ãt aliæ cauſe que aut ꝓpter
principiũ aut ꝓpter exitũ cõficiẽtes vocant̃ .Quũ ãt q̃rit̃ quid ſit optimũ factũ aut vtilitas.aut ſpes
efficiẽdi ad aſſentiẽdum ipellat aĩos.Et q̃m de vtilitate iã diximus:de efficiẽdi rõne dicamus.quo to
to genere:quib⁹ cũ & cõtra quos quo tp̃e aut quo loco aut q̃bus facultatib⁹ armoꝝ pecuniæ ſocioꝝ
earũue reꝝ:q̃ ad quãq̃ꝫ rẽ efficiẽdã ptinent poſſim⁹ vti req̃rendũ eſt.Neq̃ꝫ.n.ea ſolũ ſunt:q̃ nobis ſup
petãt:ſed etiã illa q̃ aduerſent̃ vidẽda.& ſi ex cõtentõe ꝓcliuiora erũt nr̃a nõ ſolũ effici poſſe:que ſua
demus erit pſuadẽdũ:ſed curãdũ etiã.vt illa ꝓcliuia iocũda videant̃.diſſuadẽtib⁹ aũt aut vtilitas labe
factãda ẽ:aut efficiẽdi difficultates efferẽde.neq̃ꝫ aliis ex p̃ceptis.ſed ex eiſdẽ ſuaſionis locis . Vterq̃ꝫ
vero ad audiẽdũ babeat exẽploꝝ aut recẽtiũ.quo notiora ſunt:aut veteꝝ:quo plus auctoritatis babe
ant copiã:maxieq̃ꝫ ſit i boc genere meditatus:vt poſſit vl' vtilia ac neceſſaria ſæpe boneſtis:vl' bec illis
añferre.Ad cõmouẽdos ãt aĩos maxĩe ꝑficiẽt:ſi incitãdi erũt eiuſmõi ſn̄iæ.q̃ aut ad explẽdas cupidi
tates:aut ad odiũ ſatiãdum.aut ad vlciſcẽdas iniurias ptinebũt.Sin ãt exprimẽdi de incerto ſtatu for
tunæ:dubiiſq̃ꝫ euẽtis reꝝ futuraꝝ:& de retinẽdis ſuis fortunis.ſi erũt ſecũde: ſin ãt aduerſæ de p̃iculo
cõmouẽdi.Atq̃ꝫ bi q̃dem p̃orõnis ſunt loci:Pricipia ãt i ſentẽtiis. dicẽdis breuia eẽ debẽt.nõ em̃ ſim
plex:vt ad iudicẽ venit orator.ſed bortator atq̃ꝫ auctor.Quare ꝓponere q̃ mente dicat quid velit:q̃b⁹
de rebus dicturus ſit debet.bortariq̃ꝫ ad ſe breuiter dicentẽ audiendũ Tota ãt orõ ſimplex:& g̃uis &
ſentẽtiis debet ornatior eẽ q̃ꝫ verbis.C.Cognoui iã laudatõis & ſuaſionis locos:nũc q̃ iudiciis accom
modata ſint expecto.idq̃ꝫ genus nobis reſtare vnũ puto.M.Recte intelligis:atq̃ꝫ eius q̃dem generis
finis ẽ equitas.q̃ nõ ſimpl'r ſpectat̃.ſed ex cõpatõe nonũq̃ꝫ.vt quũ de veriſſimo diſceptat̃ accuſatore
aut quũ bereditatis ſine lege.aut ſine teſtõ petit̃ poſſeſſio i q̃bus cauſ̃ quid equs.q̃d equiſſimũue ſit
q̃rit̃.quas ad cãs facultas petit̃ argumẽtationũ:ex bis de q̃bus mox dicet̃ equitatis locis.atq̃ꝫ etiam
añ iudiciũ de cõſtituẽdo ipſo iudicio ſolet eẽ cõtentio:quũ aut ſit ne actio illi qui agit:aut iã ne ſit aut
nõ iã eſſe deſierit aut illa ne lege:bis ne verbis ſit actio q̃rit̃.Quæ ſi añq̃ꝫ iudiciũ venit.aut concertate
aut diiudicata aut cõfecta nõ ſunt.tñ in ipis iudiciis pmagnũ ſæpe bñt põdus.quũ ita debẽt̃ plus pe
tiſti:ſero petiſti.nõ fuit tua petitio:nõ a me.nõ bac lege.no bis verbis.nõ boc iudicio.Quaꝝ cãꝝ gen⁹
eſt poſitũ in iure ciuili.q̃d ẽ in priuataꝝ & publicaꝝ reꝝ lege aut more poſitũ cui⁹ ſc̃ia neglecta ab ora
toribus pleriſq̃ꝫ nobis ad dicẽdũ neceſſaria videt̃.Quare de cõſtituẽdis actiõibus accipiẽdis.ſubeun
diſq̃ꝫ iudiciis de excipiẽda iniquitate accuſatõis.de equiparanda æquitate:ꝙ ea fere generis eius ſunt.
vt quãq̃ꝫ in ipm iudiciũ ſæpe delabũt̃.tñ añ iudiciũ tractãda videãt̃.paululũ ea ſepa a iudiciis tp̃e ma
gis agẽdi q̃ꝫ diſſilitudĩe generis.Nã oĩa q̃ de iure ciuili aut de æquo & bono diſceptãt̃.cadũt i eandẽ
formã cãꝝ.in qua q̃le quid ſit ambigit̃.de qua dicturi ſumus.q̃ in æquitate:& iure maxĩe cõſiſtit . In
oĩbus igit̃ cauſ̃ tres ſunt gradus.ex quibus vnus aliquis capiẽdus ẽ ſi plures nõ queas ad reſiſtẽdũ.
Nã aut ita cõſiſtẽdũ eſt.vt q̃d obiicit̃ factũ neges.aut id de quo agit̃ ſi factũ eſſe fateare.ſed neges eã
vim bĩe atq̃ꝫ id eſſe q̃d aduerſarius crimiet̃ aut ſi neq̃ꝫ de facto neq̃ꝫ de facti appellatione ambigi p̃t id
q̃d arguit̃.neget̃ tale eſſe:quale ille dicat.& rectũ eſſe q̃d feceris contẽnẽdũ vt defendas.Ita primus
ille ſtatus:& quaſi cõflictio cum aduerſario cõiectura q̃dam.Secũdus ãt definitõe aut deſcriptione.at
q̃ꝫ informatione verbi.Tertius æqui:& veri:& recti:& bũani ad dignoſcẽdũ diſputatione tractãdum
Et q̃m ſp is qui defendit nõ ſolum reſiſtat oportet aliquo certo ſtatu:aut inficãdo:aut equitate oppo
nẽda:ſed etiã rõem ſubiiciat recuſationis ſuæ.Primus ille ſtatus rõem babet criminis.ipamq̃ꝫ negati
onem:inficationẽq̃ꝫ facti:Secũdus quid ſit in re:quid ab aduerſario ponat̃ in verbo. Tertius q̃d re
cte factum eſſe fateat̃.Deinde vnicuiq̃ꝫ rõni opponendũ eſt ab accuſatore id q̃d ſi non eſſet in accu
ſatione eius:cauſa oĩno eſſe non poſſet.Itaq̃ꝫ ea que ſic referunt̃ continentia cãꝝ vocent̃.quãq̃ꝫ non
ea magis que contra rõnem defenſionis afferunt̃.quã ipſe defenſionis rõnes continent cãs.Sed di
ſtinguendi gr̃a rationem appellamus eam que affert̃ a reo ad recuſandum depellendi criminis cauſa
que niſi eſſet:quod defenderet non baberet.Firmamentũ autem:quod contra ad labefactandã ratio
nem refert̃.ſine quo accuſatio ſtare non poteſt.Ex rationis aũt & ex firmamẽti conſultatione.& qua
ſi concurſu queſtio quedã exorit̃.quã diſceptationẽ voco in qua quid veniat in iudicium:& de quo
diſceptet̃ queri ſolet.Nam prima aduerſarioꝝ contentio diffuſam babet queſtionẽ:vt coniectura ce
pit ne pecunias Decius:in diffinitione.minuerit ne maieſtatem Norbanus.in æquitate: iure ne occi
derit Opimius gracchum.Hec que primam contentionẽ babent ex arguendo: & reſiſtendo lata: vt
dixi:& confuſa ſunt rationũ & firmamẽtoꝝ contentio adducit in anguſtam diſcæptationẽ ea in con
iectura nulla eſſe.Nemo em̃ eius quod negat factum poteſt aut debet:aut ſolet reddere rationẽ. Ita
q̃ꝫ in bis cauſis eadem vt prima queſtio & diſceptatio extrema eſt.In illis aũt vbi ita dicit̃ nõ minuit
maieſtatẽ quod egit de Cepione turbulẽtius populi enim dolor iuſtus non tribuno actio.Maieſtas
aũt:quoniã & magnitudo quedã.p.r.in eius poteſtate:ac iure retinendo aucta potius eſt:q̃ꝫ diminu
ta.& vbi ita refert̃ maieſtas eſt imperii atq̃ꝫ nois.p.r.dignitate quã minuit is.qui per vim multitudi
nis.r.p.ad ſeditionẽ vocauit.Exiſtet illa diſceptatio:minuerit ne maieſtatẽ.q̃ volũtatẽ.p.r.rẽ gratã &

æquã ꝑ vim egerit.In his autẽ cauſis vbi aliqd recte factũ aut cõcedẽdũ eſſe defendit̃:cũ eſt facti ſub
iecta rõ:ſicut ab Opimio.iure feci ſalutis oĩm.& cõſeruãde reip.cã ciuẽ euerſorẽ ciuitatis indẽnatum
necare.Ita diſceptatões hæ:q̃ in his cõtrouerſiis oriũtur.q̃ ſunt certis pſonis.& tpibus notatæ fuerit
rurſus infinite detractis tpibus:& pſonis:& rurſus ad cõſultatõis formã rõnẽq3 reuocant̃.Sed ĩ gra
uiſſimis firmamẽtis etiã illa ponẽda ſunt.ſiq̃ ex ſcripto legis:aut teſtamẽti:aut verboꝝ ipius iudicia:
aut alicuiꝰ ſtipulatõis:aut cautõis opponũtur defenſioni cõtraria.Ac ne hoc quidẽ genus ĩ eas cãs in
currit:q̃ cõiectura cõtinẽtur.Qđ.n.factũ negat̃ id quidẽ argui ſcripto nõ p̃t.neci diffinitõem qdẽ ve
nit genere ſcripti ipius. Nã etiã ſi verbũ aliqđ de ſcripto diffiniẽdũ eſt quã vim habeat:vt quũ ex te
ſtamẽtis quid ſit penus:aut quid ex lege predii q̃rit̃.q̃ ſunt ruta ceſa:nõ ſcripti genus ſed verbi inter
p̃tatio cõtrouerſiã pariter.Qñ aũt plura ſignificant̃ ſcripto ꝓpter verbi:aut verboꝝ ambiguitatẽ: vt
liceat ei qui cõtradicat eo trahere ſignificationẽ ſcripti quo expediat:ac velit.Aut ſi ambigue ſcriptũ
nõ ſit:vel a verbis voluntatẽ.& ſniam ſcriptoris abducere:vl' alio ſe eadẽ de re cõtrarie ſcripto defen
dere:tũc diſceptatio ex ſcripti cõtentione.vtꝝ potius iudex ſequat̃ in cõtrariis ſcriptis:vtꝝ magis cõ
probãdũ ſit.Deſceptatio aũt qũ eſt cõſtituta ꝓpoſitũ eſſe debet oratori:ꝙ oẽs argumẽtatiões repeti
te & inueniẽdis locis cõuiciant̃.Qđ quanq3 ſatis eſt:& qui videt quid ĩ quoq3 loco lateat: quiq3 illos
locos tanq3 theſauros aliquos argumẽtoꝝ notatos hẽt:tñ ea q̃ ſunt ceteraꝝ cãꝝ ꝓpria tangemus.In
cõiectura igit̃ cũ eſt inficiẽdo reus:accuſatori hec duo p̃ria hec ſunt.ſed accuſatorẽ ꝑ oĩ actore & peti
tore appello.p̃nt.n.etiã ſine accuſatore ĩ cauſ hec eadẽ cõtrouerſiaꝝ genera verſari.ſed hec duo ſũt &
prima cã:& euẽtus.Cãm appello rõem efficiẽdi.Euẽtum id qđ eſt effectũ.atq3 ipſa quidẽ petitio cãrũ
paulo añ in ſuaſionis locis diſtributa ẽ.q̃.n.in cõſilio capiẽdo futuri tpis p̃cipiebant̃. Quãobrẽ aut
vtilitatẽ vident̃ habitura.aut efficiẽdi facultatẽ:eadẽ qui de facto argumentabitur colligere debebit.
Quãobrẽ & vtilia illi quẽ arguet fuiſſe:& ab eo effi ci potuiſſe demõſtret. Vtilitatis & cõiectura mo
uet̃.ſi illud qđ arguit̃:aut ſpe bonoꝝ aut maloꝝ metu feciſſe dicat̃.quod fit acriꝰ ꝙ illa ĩ vtroq3 genẽ
re maiora ponunt̃.Spectant̃ etiã ad cãm facti motus aĩoꝝ:ſi ita recẽs:ſi odiũ vetus:ſi vlciſcẽdi ſtudiũ
ſi iniurie dolor.ſi honoris.& ſi gl'ie.ſi iperii.ſi pecuniæ cupiditas.ſi p̃iculi timor.ſi æs alienũ ſi angu
ſtie rei familiaris.ſi audax.ſi leuis.ſi crudelis.ſi ipotẽs.ſi incautus.ſi inſipiẽs.ſi amẽs.ſi cõmota mẽte.
ſi violẽtus.ſi cũ ſpe efficiẽdi.ſi cũ opinione celãdi.aut ſi patefactũ eẽt depellẽdi crimis.vel prumpẽdi
p̃iculi:vel ĩ lõgiquũ tp̃s differẽdi.aut ſi iudicii pœna leuior q3 facti p̃miũ.aut ſi facinoris voluptas ma
ior q3 dãnationis dolor.His.n.fere rebus facti ſuſpitio cõfirmat̃.quũ & voluptatis in reo eẽ repiunt̃
& facultatis.In voluñtate ãt vtilitas ex adeptõe alicuiꝰ cõmodi q̃rit̃.vt aut ſpes aut metus impuliſſe vi
deat̃:aut aliquis repẽt̃ animi motꝰ:qui & citus ĩ fraudẽ q3 rõ vtilitatis ipellit quã ſint hec dicta de cau
ſa.C.Teneo & q̃ro qui ſint illi euẽtus:quo ex cauſ effici dixiſti.N.cõſeq̃ntia q̃dã ſigna p̃teriti.& q̃ſi
imp̃ſſa facti veſtigia.q̃ quidẽ vel maxie ſuſpitionẽ mouẽt.& q̃ſi tacita ſunt criminũ teſtimonia.Atq3
hec quidẽ grauiora:qđ eſſe cõiter vident̃ in ſimulare & arguere oẽs poſſe.quoꝝ nõ interfuerit aliqd
Hec ꝓprie attingunt̃ eos ipſos q arguunt̃.vt telũ:vt veſtigiũ:vt cruor.vt dep̃henſum aliquid qđ ab
ea.ereptũue videat̃.vt rñſum incõſtãter.vt hæſitatũ.vt titubatũ.vt cum aliquo viſus.ex quo ſuſpitiõ
oriat̃.vt eoipſo ĩ loco viſus ĩ quo facinus.vt pallor.vt tremor.vt ſcriptũ.aut obſignatũ.aut depoſitũ
quippiã.Hec eteni talia ſunt q̃ aut ĩ re ipſa.aut etiã añ q3 factũ ſit.aut poſtea ſuſpitioſum crimen effici
ãnt.Quæ ſi nõ erũt:tñ cauſ ipſis & efficiẽdi facultatibus niti oportebit.Adiũcta illa diſputatione cõi
fuiſſe illum tã amẽtem.vt indicia facti aut effugere aut occultare nõ poſſet.aut ſi a reo dici poterit id
alia rõne cõmodius effici potuiſſe.aut nõ fuiſſe tã amentẽ:vt iudicia facti aut effugere aut occultare
nõ poſſit:vt ita aptus eſſet.vt locũ crimini relinq̃ret.Cõis ille cõtra locus audaciã temeritati non pru
dentiæ eẽ cõiuncta.Sequit̃ ãt ille locus ad augẽdum non eẽ expectãdus dũ fateat̃ argumẽtis p̃cta cõ
iuncta.& hic etiã exẽpla ponent̃.Atq3 hæ quidẽ de argumẽtis.Sin ãt erit etiã teſtium facultas.primũ
genus ipm erit laudãdum.dicẽdũq3 ne argumẽtis teneret̃ reus ipm ſua cautõe effeciſſe teſtes effuge
re non poſſe.Deinde ſinguli laudent̃ Que ãt eſſent laudabilia dictũ eſt.Deinde etiã argumẽto firmo
quia tñ ſæpe falſum ẽ poſſe etiã non recte credi viro bono & firmo ſine vicio iudicis non poſſe.non
credi:atq3 etiã ſi obſcuri teſtes erũt:aut tenues:dicẽdum erit non eẽ ex fortuna fidẽ ponẽdã.aut eos
eſſe cuiuſq3 locupletiſſimos teſtes:qui id de quo agat̃ facillime ſcire poſſint.Sin q̃ſtiones habitæ po
ſtulatione ſũe habeant̃.tũ adiuuabunt cõfirmãda.Genus primũ erit q̃ſtionũ dicẽdum de vi doloris.
de opinione maioꝝ:qui rem totã niſi ꝓbaſſent.recte repudiaſſent de inſtitutis Atheníenſiũ.Rhodi
orum doctiſſimoꝝ hoim.apud quos etiã id apud acerbiſſimum eſt liberi ciueſq3 torquent̃.De nr̃oꝝ
etiã prudentiſſimoꝝ hoim inſtitutis qui quum ĩ dños de ſeruis q̃ri voluiſſent.tñ de inceſto & de cõ
iuratione q̃ facta me conſule eſt q̃rendum putauerũt.Irridenda etiã diſputatio q̃ ſolent vti ad infirmã
das q̃ſtiones.& meditata puerilíſq3 dña tum facienda fides diligenter eſſe:& ſine cupiditate q̃ſitum
Dictaq3 queſtionis argumẽtis cõiecture ponderãda.Atq3 hec accuſationis fere membra ſunt.defen
ſionis autem primum informatio cãꝝ aut non fuiſſe.aut non tm̃:aut non ſibi ſoli.aut commodius
potuiſſe idem conſequi:aut non his ſe eſſe moribus:non ea vita:aut nullos animi motus.aut etiam
non tã impotentes fuiſſe.facultatum autem infirmatione vtet̃.Si aut vires:aut aĩum:aut copias:aut
opes affuiſſe demonſtrabit.aut alienum tp̃s:aut locum non idoneum.aut multos arbitros quoꝝ cre
deret nemini.aut non ſe tã aptum:vt id ſuſcip̃et.quod occultare non poſſet:neq3 tam amente:vt pe
nam ac iudicia contemneret.Conſeq̃ntia ãt diluet exponendo non eſſe illa certa iudicia facti:q̃ etiam

a nullo admiſſo cõſequi poſſent. Cõſiſtetq; in ſingulis & ea aut eoꝝ q̃ ipſe facta dicit eſſe ꝓpria eẽ de
fendat potius q̃ criminis: aut ſi ſibi cũ accuſatore cõia eſſent: ꝑ piculo potius q̃ cõtra ſalutem debere
valere. Teſtiũq; & q̃ſtionũ & genus vniuerſum. & ꝙ peccauit poterit in ſingulis ex rep̃benſionis lo
cis: de q̃bus añ dictũ eſt refellet̃. Haꝝ cãꝝ pricipia ſuſpitioſa ad acerbitatẽ. ab accuſatore ponent̃. dẽ
nũciabit̃ inſidiaꝝ cauſæ piculũ. excitabũturq; animi vt attẽdãt. a reo ãt q̃rela cõflati crimis collectarũ
q; ſuſpitionũ: & accuſatoris: inſidiæ: & itẽ cõe piculũ ꝓferet̃. animiq; ad miſ̃cdiam allicient̃. & modi
ce beniuolẽtia iudiciũ colliget̃. C. Narratio ãt accuſatoris erit q̃ſi mẽbratim geſti negocii ſuſpicioſa
explicatio. Sparſis oĩbus argumẽtis obſcuritatis. defenſiõibus defenſoris: aut pœnis. aut obſcuratis
ſuſpitionũ argumẽtis reꝝ ipſaꝝ euẽtus. erũt caſuſq; narrãdi. In cõfirmãdis ãt nr̃is argumẽtatiõibus
infirmãdiſq; cõtrariis ſæpe erũt accuſatoris motus aĩoꝝ incitãdi: reo mitigãdi. atq; hoc q̃dem vtriq;
maxĩe ĩ peroratõe faciẽdum. alteri freq̃ntatione argumẽtoꝝ: & coaceruatõe vniuerſa. alteri ſi cãm pla
ne redarguẽdo explicarit enũeratõe: vt q̃cq; diluerit: & miſeratione ad extremũ. C. Scire mihi iã vide
or quemadmodum cõiectura tractam ſit. Nunc de diffinitione audiamus. M. Cõmunia dant̃ in iſto
genere accuſatori: defenſoriq; p̃cæpta. Vt. n. diffiniẽdo deſcribẽdoq; verbo magis ad ſenſum iudicis
opinionẽq; pene tractarit. & vt ad cõem verbi vim: & ad eã eius verbi p̃ceptionẽ quã inchoatã habe
bũt ĩ aĩs. hi audiẽt qui magis & ꝓprius acceſſerit: his vincat neceſſe ẽ. Nõ. n. argumẽtãdo hoc gen⁹
tractat̃. Sed tãq̃ explicãdo excutiẽdoq; verbo. vt ſi ĩ reo pecunia abſoluto: rurſuſq; reuocato: p̃uari
cationẽ accuſator eẽ diffiniat oẽm iudicii corruptelã pfectã ab eo. Defenſor ãt nõ oẽm: ſi tm̃mo accu
ſatoris corruptelã ab reo. Sit ergo hæc cõtentio pria verboꝝ. in q̃ etiã ſi ꝓprius accedat ad cõſuetudi
nẽ mentẽq; ſmonis defenſoris diffinitio: tñ accuſator ſñia legis nitit̃. Negat. n. ꝓbare oportere eos:
qui leges ſcripſerũt: ratũ h̃re auditũ iudiciũ ſi totũ corruptũ ſit. ſi vnus accuſator corrupt⁹ ſit. reſcinde
re nitit̃ æq̃tate. Vtilitate q̃ſi ſcribẽda lex eẽt: q̃q; vim cõplecterent̃ in iudiciis corruptis ea verbo vno
p̃uaricatõis cõprehẽdiſſe dicit̃. Defenſor ãt teſtat̃ cõſuetudinẽ ſmonis vbiq; vim. Ex cõtrario repetit
q̃ſi ex vero accuſatore cui cõtrariũ eſt nomẽ p̃uaricatiõis. & ex cõſeq̃ntibus ꝙ ea lr̃a de accuſatore ſo
leat dari iudici: & nõie ex ipſo q̃d ſignificat. eũ qui in cõtrariis cauſ: quaſi varie eẽ poſit⁹ videat̃. Sed
huic tñ ipſi cõfugiẽdũ eſt ad equitatis locos ad reꝝ iudicataꝝ auctoritatẽ. ad finẽ aliquẽ piculi cõeq;
ſit hoc p̃cæptũ. vt quũ vterq; diffinierit q̃maxĩe potuerit ad cõem ſenſum: vimq; verbi cũ ſĩlibus exẽ
pliſq; eoꝝ qui ita locuti ſunt ſuã diffinitionẽ ſñiamq; cõfirmet. Atq; accuſatori ĩ hoc genere cãꝝ loc⁹
ille cõmunis minime eſſe concedendũ. vt is qui de re confiteat̃ verbi ſe interpretatione defendat. De
fenſor autem de ea quã propoſui æquitate nitat̃. & ea cauſa ſecum faciat nõ re. ſed preuaricatiõe ver
bi ſeſe vrgeri querat̃. quo in genere p̃cenſere poterit plœroſq; inueniendi locos. Nã & ſi ſimilibus
vtit̃ & contrariis: & ſequentibus quanq̃ vtriq;. tamẽ reus niſi plane erit abſurda cauſa frequentius
amplificandi autẽ cauſæ eſſe. que aut quũ digredient̃ a cauſa dici ſolent. aut quũ perorabũt hæ vl̃ ad
odium vel ad miſericordiã. vel ab oĩmodo animos iudicum mouendos. ex his que ſunt añpoſita ſu
mũtur. ſi modo rerum magnitudo hominũue: aut inuidia: aut dignitas poſtulabit. C. Habeo iſta nũc
ea que quũ quale ſit quippiam diſcæptat̃. queri ex vtraq; parte deceat velim audire. M. Quũ confi
tent̃ in iſto genere qui arguũtur ſe id feciſſe ipm̃ in quo reprehẽdunt̃. Sed quãdo iure ſe feciſſe ipm̃
dicũt iuris eſt oĩs ratio nobis explicanda: quod diuidit̃ in duas partes primas. naturam atq; legem.
& vtriuſq; generis ius in diuinum & humanũ ius eſt diſtributa. quoꝝ æquitatis eſt vnũ alterum reli
gionis. Aequitatis autẽ eſt ius duplex. Cuius altera decerti veri & iuſti. & vt dicit̃ æqui & boni ratio
ne defendit̃. Altera ad viciſſitudinem referendæ gratiæ pertinet. quod in beneficio g̃ra in iniuria pi
ratio nominat̃. Atq; hæc cõmunia ſunt naturæ atq; legis. ſed propria legis & ea que ſcripta ſunt & ea
que ſine litteris: aut gentium iure: aut maioꝝ more retinẽtur. Scriptoꝝ autẽ: priuatum: aliud eſt pu
blicum. Publicũ lex ſenatuſconſultum: fœdus. Priuatum: tabule: pactum: cõuentum: ſtipulatio. Quæ
autem ſcripta non ſunt: ea aut conſuetudine: aut cõuẽtus hominũ. & quaſi conſenſu obtinẽtur. Atq;
hoc etiam in primis: vt noſtros mores legeſq; tueamur: quodãmodo naturæ iure preſcriptum eſt. Et
quoniam breuiter ſunt apti fontes quaſi quidam æquitatis meditata nobis ad hoc cauſaꝝ genus eſſẽ
debebũt ea que dicenda erũt in orationibus: de natura: de legibus: de more maioꝝ. de propulſanda
iniuria: de vlciſcenda. de oĩ parte iuris. Si imprudenter: aut neceſſitate: aut caſu quippiam fecerint.
quod nõ concederet̃ his qui ſua ſponte & volũtate feciſſent: ad eius facti deprecationẽ ignoſcendi
petenda venia eſt. que ſumet̃ ex plæriſq; locis æquitatis. Expoſitum eſt vt potui breuiſſime de omni
controuerſiaꝝ genere: niſi preter ea: tu quid queris. C. Illud equidẽ quod iam vnũ reſtare video: qua
le ſit cum diſcæptatio verſet̃ in ſcriptis. M. Recte intelligis. Iſto eñ expoſito munus promiſſione cõ
fecero Sunt igit̃ ambigui duobus aduerſariis precepta cõmunia. Vterq; eñ hanc ſignificationẽ qua
vtetur ipſe dignam ſcriptori prudentia eſſe defendet. Vterq; id quod aduerſarius ẽ ambigue ſcripto
intelligẽdum eẽ dicet. aut obſcurum. aut abſurdum. aut inutile. aut iniquum. aut turpe eſſe defendet.
aut etiam diſcæptare cum cæteris ſcriptis: vel aliorum: vl̃ maxime ſi poterit eidem quoq; defendet.
Ipſe rem eam & ſentẽtiam queuis prudentem & iuſtum hominẽ ſi integrum daretur ſcriptum fuiſ
ſe. ſed planius eam ſententiam quam ſignificari poſſe dicit nihil habere aut captionis aut vicii. Con
trariam autem ſic. ſi ꝓbabit fore vt multa vicia: ſtulta: iniqua: contraria ſequũtur. Quum autem ali
ud ſcriptor ſenſiſſe videatur: & aliud ſcripſiſſe qui ſcripto nitetur cũ re expoſita recitatione vti opor
tebit. Deinde inſtare aduerſario iterare: renouare: interrogare: neq; autem ſcriptum neget aut con
tra factum inficietur. Poſt iudicem ad vim ſcripti vocet. hac confirmatione vſus amplificet

rem legem laudando audaciamq; confutet eius, qui quum palam contrafecerit. idq; fateatur. vt ſit tamē. factumq; defendat. Deinde infirmet defenſionem quū aduerſarius aliud voluiſſe aliud ſenſiſſe ſcriptorem. aliud ſcripſiſſe dicat. non eſſe deferendum a quoquam potius latoris ſenſum quā a lege explicari cur ita ſcripſerit. ſi ita non ſenſerit? Cur quū ea q̄ plane ſcripta ſunt neglexerit. an nuſq; ſcripta ſint proferat? Cur prudentiſſimos in ſcribendo viros ſumme ſtulticiæ putet eſſe damnādos. Quid impedierit ſcriptorem. quo minus exciperet illud quod aduerſarius tanq; ſi exceptum eſſet. ita dicit ſe ſecutum? Vtetur exemplis his quibus idem ſcriptor aut ſi id nō poterit: quibus alii quod excipiendum putarint excæperint. Quærenda etiam ratio eſt ſiqua poterit inueniri. quare nō ſit excæptū aut iniqua lex aut multis futura dicetur. aut alia cā obtempandi: aut abrogandi diſſentire aduerſarii vocem atq; legis. Deinde amplificanda cauſa. de conſeruandis legibus. de p̄iculo publicarū rerum priuatarumq;: tum aliis locis. tum in p̄orando maxime grauiter erit vehementerq; dicendū. Ille autem qui ſe ſententia legis & voluntate defeudet in conſilio. atq; in mente ſcriptoris nō in verbis ac litteris vim legis poſitam eſſe defendet. quodq; nihil exceperit in lege laudabit. ne diuerticula peccatis darētur. atq; vt ex pacto cuiuſq; legis iudex mentem interprætaretur. Deinde erit vtendum exemplis. in quibus omnis æquitas perturbetur ſi verbis legum. ac nō ſententiis pareat. Deinde genus eiuſmodi calliditatis & calūniæ retrahatur in odium iudicis quū quadam inuidioſa querela. & ſi incidet imprudentiæ delictum cauſa quare non ad fletum. ſed ad caſum neceſſitatemue p̄tineat. Qđ genus pauloante attigimus erit eiſdem æquitatis ſententiis cōtra acerbitatem verboꝝ deprecandū. Si ſcripta inter ſe diſſentirent tanta ſeries artis eſt. & ſicut inter ſe ſunt pleraq; connexa: & apta. vt q̄ pauloante præcepta dedimus ambigui. quæq; proxima ſententiæ. & ſcripti. eadem ad hoc genus cā tercium referant. Nam quibus locis in ambiguo defendimus eam ſignificationē quæ nos adiuuat eiſdem in contrariis legibus noſtra lex defendenda eſt. Deinde eſt efficiendū vt alterius ſcripti ſententiam. alteribus verba defendamus. Itaq; modo de ſcripto ſententiaq; p̄cepimus. eadem huc omnia transferimus. Superioꝝ epilogatio. Expoſite ſunt tibi omnes oratoriæ partitiones. quæ quidem e media illa noſtra academia floruerūt. Neq; ſine ea aut inueniri: aut intelligi. aut tractari p̄nt. Nam & partiri ip̄m. & diffinire. & ambigui partitiones diuidere & argumentoꝝ locos noſſe. & argumentationem ip̄am concludere & videre. quæ ſumenda in argumento ſunt. qꝙ; ex his que ſumpta ſunt efficiātur. & vera a falſis veriſimilia ab incredibilibus diiudicare & diſtinguere. & aut male ſumpta aut male concluſa rep̄hendere. & eadem vel anguſte diſſerere ē dyalectici qui appellant. vel vt oratorē decet late expromere illius exercitationibus. & ſubtiliter diſputandi & copioſe dicēdi artis eſt. De bonis vero rebus & malis. æquis & iniquis & inutilibus honeſtis: turpibus quā poteſt habere orator ſine illis maximaꝝ artibus facultatem. aut copiam. Quare hec tibi ſunt mi Cycero que expoſui. quaſi indicia illoꝝ fontiū ad quos ſi nobis eiſdem ducibus aliiſue p̄ueneris. tum & ipſa melius. & multo maiora alia cognoſces. C. Ego vero ac magno quidem ſtudio mi pater: multiſq; ex tuis p̄clariſſimis muneribus nullum maius expecto.

Marci Tulli Ciceronis de partitione artbis rhetorice ad filiū ſuū Ciceronem liber finit.

MARCI TVLLII CICERONIS DE CLARIS ORATORIBVS.

VM e Cilicia decedens Rhodū veniſſem: & eo mihi de Qu. Hortenſii morte eſſet alatum. opinione omniū maiorē animo cœpi dolorem. Nam & amico amiſſo. quū conſuetudine iocūda. tum multoꝝ officioꝝ cōiūctione me p̄iuatū videbam. & interitu talis auguris dignitatem noſtri collegii diminutā dolebā. qua in cogitatōne & cooptatū me ab eo collegiū recordabat: in quo iuratus iudiciū dignitatis me fecerat. & in auguratum ab eodem. Ex quo augurū inſtitutis in parentis eū loco colore debebā. Augebam etiā moleſtiam ꝙ magna ſapientiū ciuiū. bonoꝝq; penuria: vir egregius coniunctiſſimuſq; mecū conſilioꝝ oim ſocietate alieniſſimo reip. tempore extinctus. & auctoritatis. & prudentie ſue triſte nobis deſiderium reliq̄rat Dolebāq; ꝙ nō vt pleriq; putabāt aduerſariū. aut obtrectatorē laudū meaꝝ: ſed ſociū potius. & conſortē glorioſi laboris amiſerā. Etem ſi in leuiorū artiū ſtudio memorie p̄ditū ē. poetas nobilio poetarū equaliū morte doluiſſe. quo tādem aio eius interitū ferre debui. cū quo certare erat glorioſius q̄ omnino aduerſarium non habere. quū preſertim non modo nūq; ſit. aut illius a me curſus impedit? aut ab illo meus. ſed contra ſemper alter ab altero adiutus: & cōmunicādo. & monendo. & fauendo: Sed quoniā perpetua quadam fœlicitate vſus ille ceſſit e vita ſuo magis. q̄ ſuorū ciuiū tp̄e. & tū occidit. quū lugere facilius rēp. poſſet ſi viueret quā iuuare. Vixitq; tamdiu quā licuit in ciuitate bn̄ beateq; viuere noſtro incōmodo detrimentoq;. ſi eſt ita neceſſe doleamus. illius vero mortis oportunitatem beniuolētia potius. quā miſericordia proſequamur vt quotieſcūq; de clariſſimo & beatiſſimo viro cogitamus. illum potius. quā noſmetipos diligere videamur. Nā ſi id dolemus. qđ eo non iam frui nobis nō licet. nr̄m ē id malū. qđ modice feramus. ne id nō ad amiciciā ſed ad domeſticā vtilitatē referre videamur. Sin tanquā illi ip̄i acerbitatis aliquid acciderit angimur nō ſummā eius fœlicitatē nō ſatis grato aio interp̄tat. Et. n. ſi viuere. Qu. Hortenſius cetera fortaſſe deſideraret . . . cū reliq̄s bonis & fortibus ciuibus. Hūc aūt & p̄ter ceteros aut cum paucis ſuſtineret dolorē quū to . . . p. r. qđ fuiſſet q̄ſi theatrū illius ingenii voce erudita. & romanis greciſq; auribus digna ſpectacū atq; orbatū

videret. Equidem angor animo non conſilii non ingenii: non auctoritatis armis egere remp. q̃ di-
diceram tractare quibuſqꝫ me aſſueſceram quæqꝫ erant propria: quũ præſtantis in remp. viri tum bñ
moratæ. & bene conſtitutæ ciuitatis. Quod ſi fuit in repu. tẽpus vllum quũ extorquere arma poſſet
e manibus iratorum ciuium: boni ciuis auctoritas & oratio. tum profecto fuit: quũ patrociniũ pacis
excluſum eſt. aut terrore hominum aut timore. ita noſmetipſis accidit. vt quamquã eſſent multo ma-
gis alia lugenda. tamen hoc doleremus. ꝙ quo tẽpe ætas noſtra perfuncta rebus ampliſſimis tanqꝫ
in portum confugere deberet nõ inertiæ. neqꝫ deſidiæ. ſed ocii moderati. atqꝫ honeſti. quũqꝫ ipſa ora
tio iam noſtra caneſceret: haberetqꝫ ſuam quãdam maturitatem: & quaſi ſenectutem: tum arma ſunt
ea ſumpta quibus illiipſi qui didicerant eis vti glorioſe. quemadmodum ſalutariter vterentur: non
reperiebãt. Itaqꝫ ei mihi videntur fortunato beateqꝫ vixiſſe: quũ in cæteris ciuitatibus: tum maxime
in noſtra quũ auctoritate rerumqꝫ geſtarum gloria. tum etiam ſapiẽtiæ laude perfrui licuit. Quorum
memoria. & recordatio in maximis noſtris grauiſſimiſqꝫ curis iocunda ſane fuit. quũ in eam nuper
ex ſermõe quodam incidiſſemus. Nam quũ inambularem in yſto & eſſem ocioſus domi. M. ad me
Brutus vt conſueuerat cum Tito Pomponio venerat homines quũ inter ſe coniuncti: tum mihi ita
chari: itaqꝫ iocundi vt eoꝝ aſpectu: ominis quæ me angebat de rep. cura cõſederit: quos poſtquam
ſalutaui: qd vos inquã brute. & attice nũc quid tandem noui. Nihil ſane inquit brutus quod quidẽ
aut tu audire velis: aut ego procerto dicere audeam. Tum atticus eo inquit ad te animo venimus vt
de rep. eſſet ſilentiũ. & aliquid audiremus potius ex te. qꝫ te afficeremus vlla moleſtia. Vos vero inqꝫ
attice & præſentem me cura leuatis. & abſenti magna ſolatia dediſtis. nam veſtris primum litteris re
creatus me ad priſtina ſtudia reuocaui Tum ille legi inquit ꝑlibenter epiſtolam quam ad te Brutus
miſit ex aſia. qua mihi viſus eſt & monere te prudenter. & conſolari amiciſſime. Recte inqꝫ eſt viſus.
nam me iſtis ſcito litteris. ex diuturna ꝑturbatione totius valitudinis tanqꝫ ad aſpiciendam lucẽ eſſe
reuocatũ. Atqꝫ vt poſt cãneſem illam calamitatem primũ marcelli ad nolam prælio populus: ſe roma
nus erexit. poſteaqꝫ ꝓſpere res deinceps multæ conſecute ſunt ſic poſt rerũ noſtrarũ & cõmuniũ gra
uiſſimos caſus. nihil ante epiſtolam bruti mihi accidit quod vellem. aut qđ aliqua ex ꝑte ſollicitudi-
nes alleuiaret meas. Tum brutus volui id quidem efficere certe. & cadio magnũ fructum: ſiquidem
quod volui tanta in re conſecutus ſum. Sed ſcire cupio quæ te certe. & capio magnũ fructum ſiqui-
dem qđ nolui tanta in re conſecutus ſum. Sed ſcire cupio q̃ te attici litteræ delectauerint. Iſte vero in
quã brute non modo delectationem mihi. ſed etiam vt ſpero ſalutem attulerũt. Salutẽ inqt ille qdnã
tandem genus iſtuc tam ꝑclaꝝ lraꝝ fuit. An mihi potuit inqꝫ eſſe aut gratior vlla ſalutatõ. aut ad hoc
tempus aptior qꝫ illius libri quo me hic affatus quaſi iacentem excitauit. Tum ille. nempe ẽ dices in-
quit quo iſte omnẽ rerummemoriam breuiter. & vt mihi quidem viſum perdiligenter complexus
eſt. Iſtum ipm quidem inqꝫ brute dico librum mihi ſaluti fuiſſe. Tum atticus optatiſſimum quidem
mihi eſt quod dicis. ſed quid tandem habuit liber iſte: quod tibi aut nouũ. aut tãto vſui poſſet eſſe.
ille vero & noua inquã mihi quidem multa. & tam vtilitatẽ quam requirebam. vt explicatis ordini-
bus temporum vno in cõſpectu omnia viderem. quæ quũ ſtudioſe tractare cœpiſſem. ipſa mihi tra-
ctatio litteraꝝ ſalutaris fuit. Admonuitqꝫ Pomponii. vt a te ipo ſumerẽ aliqd ad me reficiendum te
qꝫ remunerandũ: ſi non pariat grato tamẽ munere. qꝫqꝫ illud Heſiodum laudatur a doctis quod ea-
dem menſura reddere iubet: q̃ acceperis. aut & cumulatione ſi poſſis. Ego autem voluntatẽ tibi pro-
fecto emetiar. ſed rem ipam nondum poſſe videor. idqꝫ vt ignoſcas a te peto. Nec enim ex nouis vt
agricole ſolẽt fructibus ẽ vnde tibi reddam: quod accepi ſic omnis fœtus repreſſus exuſtuſqꝫ flos ſa
ti veteris vbertatis exaruit. Nec ex conditis qui iacent in tenebris. & ad quos oĩs nobis aditus q
pene ſolis patuit obſtructus ẽ. Seremus igitur aliquid tanquã in inculto & derelicto ſolo. qđ ta dili-
genter colemus vt impẽdiis etiã augere poſſimus largitatẽ tui muneris mõ idẽ noſter animus effi-
cere poſſit. ꝙ ager q qꝫ multos annos qeuit vberiores efferre fruges ſolet. Tum ille. Ego vero & ex-
pectabo ea q̃ polliceris. nec exigã niſi tuo cõmodo & erũt mihi ꝑgrata ſi ſolueris. Mihi quoqꝫ inquit
Brutus: & expectãda ſunt ea q̃ attico polliceris. & ſi fortaſſe ego a te huius voluntarius ꝓcurator. pe
tam. qđ ipe cui debes incõmodo exactuꝝ negat. At uero inquã tibi ego brute nõ ſoluã. niſi priꝰ a te
cauero. amplius eo noĩe neminẽ cuius petitio ſit petiturũ. Non me hercule inquit tibi repromittere
iſtuc qdem auſus ſim nã hũc qui negat video flagitatorem: non illũ quidem tibi moleſtũ ſed aſſiduũ
tñ & acrem fore. Tũ pomponius. ego vero inquit brutum nihil mentiri puto. Videor. n. iã te auſuꝝ
eſſe appellare qm̃ lõgo interuallo mõ primũ aiaduerti paulo te hilariorem. Itaqꝫ qm̃ hic qđ mihi de-
berẽ ſe exacturum ꝓfeſſus eſt. qđ huic debes ego a te peto. Quidã id inquã vt ſcribas inqt aliquid
iãpridem enĩ cõticuerunt tuæ lrẽ. Nã vt illos de rep. libros edidiſti. nihil a te ſane poſtea accepimus
eiſqꝫ noſmetipſi ad rerum naturalium memoriã comprehendendã impulſi. atqꝫ incenſi ſumus. ſed il-
la quũ poteris. atqꝫ vt poſſis rogo. Nũc vero inquit. ſi es aĩo vacuo expone nobis qd q̃rimꝰ. Quid-
nã eſt id inqnã. qđ mihi nuꝑ in tuſculano inchoauiſti de oratoribus qñ eſſe cœpiſſent qui etiã & qua
les fuiſſent quẽ ego ſermonẽ quũ ad brutũ tuũ vel nr̃m potius detuliſſem. magnoꝑe hic audire ſe
velle dixit. Itaqꝫ hunc elegimus diem quũ te ſciremus eſſe vacuum. Quere ſi tibi eſt cõmodum ede il
la q̃ cœperas & bruto & mihi. Ego vero inquã ſi potuero. faciam vobis ſatis. Poteris inquit relaxa
modo paululũ aĩm. aut ſane ſi potes libera. Nẽpe igiẽ hinc tum pomponi ductus ẽ ſermo. ꝙ erat a
me mentio facta cauſam. Deiotari fideliſſimi. atqꝫ optimi regis ornatiſſime & copioſiſſime a Bruto

me audiſſe defenſam. Scio inquit ab iſto initio tractũ eſſe ſermonẽ. teq; bruti dolentem vicem quaſi defluiſſe iudicioꝝ vaſtitatẽ. & fori. Feci inquã iſtuc q̃dem & ſæpe facio. Nã mihi brute in te intuenti crebro in mentẽ venit. vereri & quodnã curriculũ aliquãdo ſit habitura tua & natura admirabilis. & exquiſita doctrina. & ſingularis induſtria. Quũ enĩ in maximis cauſis verſatus eẽs. & quũ tibi ætas noſtra iam cederet: faſciſq; ſummitteret ſubito in ciuitate quũ alia ceciderunt tum etiã ea ipſa de qua diſputare ordimur eloq̃ntia obmutuit. Tum ille ceteraꝝ reꝝ cauſa inquit iſtuc & doleo. & dolẽdum puto. Dicendi aũt me non tam fructus & gloriã q̃ ſtudium ipm̃. exercitatioq; delectat. q mihi nulla res eripiet: & præſertim tam ſtudioſum. Et dicere enĩ bene nemo poteſt. niſi qui prudenter intelligit. Quare qui eloquentiæ vere dat operam. dat prudentiæ: qua ne maximis q̃dem ĩ bellis æquo animo carere quiſquam poteſt. Præclare inquã brute dicis eoq; magis iſta dicendi laude delector: q cætera quæ ſunt quondam habita in ciuitate pulcerrima. nemo ẽ tam humilis qui ſe non aut poſſe adipiſci. aut adeptum putet. Eloq̃ntem neminẽ video factum eſſe victoria. Sed quo facilius ſermo explicetur ſedentes ſi videt̃ agamus. Quũ idem placuiſſet illis. tũ in pratulo ꝓpe platonis ſtatuam cõſedimus.

Tractatus incipit.

Ic ego laudari igitur eloquentiam. & quãta vis ſit eius exponere quãtamq; iis. qui ſunt eã conſecuti dignitatem afferat: neq; propoſitum nobis eſt hoc loco. neq; neceſſariũ. Hoc vero ſine vlla dubitatione confirmauerim. ſiue vlla arte pariatur aliqua ſiue exercitatiõe quadam ſiue natura: rem vnam eſſe omniũ difficillimã. quibus. n. ex q̃nq; rebus conſtare dicit̃ eaꝝ vnaquæq; eſt ars ipa magna ꝑ ſeſe. Quare quinq; artium concurſus maximaꝝ quantã vim. quãtãq; difficultatẽ habeant exiſtimari poteſt. Teſtis ẽ græcia. q̃ quũ eloquentiæ ſtudio ſit incenſa iamdiuq; excellat in ea. præſtetq; cæteris. tamen omnis artes vetuſtiores habet. & multo ante non inuentas ſolum ſed etiam perfectas. quã hæc eſt a græcis elaborata dicendi vis. atq; copia. in quã quũ intueor maxĩe mihi occurrũt attice. & quaſi lucent athenæ tuæ qua in vrbe primũ ſe orator extulit. primumq; etiam monumentis. & litteris oratio eſt cœpta mandari. tamen ante periclem. cuius ſcripta quædam feruntur: & Tucididem qui non naſcentibus athenis. ſed iam adultis fuerunt. littera nulla eſt quæ q̃dem ornatum aliquem habeat. & oratoris eſſe videatur. Quãq; opinio eſt & eum qui multis annis ante hos fuerit piſiſtratum. & paulo ſeniorem etiam ſolonem. poſteaq; Cliſthenem multum vt temporibus illis valuiſſe dicendo poſt hanc ætatem aliquot annis vt ex atticis monumentis poteſt perſpici. Themiſtocles fuit quem conſtat tum prudentia. tum etiam eloqũetia pſtitiſſe poſt Pericles. qui quũ floreret omni genere virtutis attamen fuit laude clariſſimus. Cleonem etiam tẽporibus illis turbulentum illum quidem ciuem ſed tamen eloquentem fuiſſe conſtat. huic ætati ſuppares alcibiade. Critias theramenes. quibus tempĩbus quod dicendi genus viguerit ex Tucididis ſcriptis. qui ipẽ tum fuit intelligi maxime poteſt. grandes erant verbis. crebris ſẽtẽtiis: compreſſione rerum breues. & ob eam ipſam cauſam interdum ſubobſcuri. Sed vt intellectum eſt quantam vim haberet accurata. & facta quodammodo oratio tum etiam magiſtri dicendi multi ſubito extiterũt. tum leontinus Gorgias. thraſiamachus. chalcedonius. protagoras. Abderites. prodicus. Chius. hyppias. Heleus in honore magno fuerũt. aliiq; multi tempĩbus eiſdem docere ſe ꝓfitebantur. arrogantibus ſane verbis. queadmodum cauſa inferior: ita enĩ loquebantur dicendo fieri ſuperior poſſet. lis oppoſuit ſeſe ſocrates. qui ſubtilitate quadam diſputandi refellere eorum inſtituta ſolebat verbis. Huius exuberrimis ſermonibus extiterunt doctiſſimi viri. primumq; tum philoſophia non illa de natura quæ fuerat antiquior. ſed hæc in qua de bonis rebus & malis deq; hominum vita. & moribus diſputatur inuenta dicitur quod quoniam genus ab hoc quod propoſuimus abhorret philoſophos aliud in tẽpus reiiciamus. ad oratores a quibus digreſſi ſumus reuertamur. Extitit igitur iã ſenibus illis. quos pauloante diximus Iſocrates. cuius domus cunctæ græciæ quaſi ludus quidam patuit. atq; officina dicendi. Magnus orator & perfectus magiſter. q̃q̃ forenſi luce caruerit intraq; parietes aluit illã gloriam. quam nemo quidem meo iudicio eſt poſtea conſecutus. Is & ipẽ ſcripſit multa præclare. & docuit alios. & quũ cætera melius q̃ ſuperiores. tum primus intellexit etiã in ſoluta orõe dum verſum effugeres modum tamen & numerum quendam oportere ſeruari. Ante hũc enim verborum quaſi ſtructura & quædam ad numerum concluſio nulla erat. aut ſi quãdo erat non apparebat eam dedita opa eſſe q̃ſitam. q̃ forſitan laus ſit. Verumtamen natura magis tum caſu. quæ nonnũq̃. aut rõne aliqua aut obſeruatione fiebat ipa. enĩ natura circũſcriptõne quadam verboꝝ cõphendit concluditq; ſniam. Quæ quũ aptis circũſcripta verbis ẽ cadit etiã plerũq; numeroſe. Nã & aures ipẽ quid plenũ quid inane ſit iudicãt. & ſpũ. q̃ſi neceſſitate aliqua verboꝝ cõphenſio terminat̃: In quo nõ mõ deſici ſed etiã laborare turpe ẽ. Tum fuit lyſias ipſe quidem in cauſis forenſibus nõ verſatus. ſed egregie ſubtilis ſcriptor atq; elegans. quẽ iam propeaudeas oratorem perfectum dicere. Nã plane quidem pfectum & in quo nihil admodũ deſit. Demoſthenẽ facile dixeris. Nihil acute inueniri potuit in eis cauſis quas ſcripſit. nihil vt ita dicam ſubdole. nihil verſute q̃d ille non viderit. nihil ſubtiliter dici nihil preſſe nihil enucleate. quo fieri poſſit aliquid limatius. nihil cõtra grande nihil incitatũ. nihil ornatum. vl' verborum grauitate vl' ſententiarum quo quicq; eſſet elatius. Huic hyperides pximus. & Aeſchines fuit. & lycurgus & dinarchus & is cuius nulla extant ſcripta demades. aliiq; pl'es Hæc enim etas effudit hanc copiam. & vt opinio mea fert. ſuccus ille. & ſanguis incorruptus vſq; ad

hanc ætatem oratorum fuit.in qua naturalis ineſſet.non phucatus nitor. Phalereus em̄ ſucceſſ[illegible] eis
ſenibus adoleſcens eruditiſſimus.Ille quidem horum omniū ſed non tam armis inſtitutus q[illegible] pa
læſtra.itaqꝫ delectabat magis athenieſes quā inflāmabat.Proceſſerat em̄ in ſolem & puluerem nō vt
e militari tabernaculo:ſed vt e Theophraſti doctiſſimi hominis vmbraculis. hic primus inflexit ora
tionem.& eam mollem teneramqꝫ reddidit.& ſuauis ſicut fuit videri maluit.quā grauis: ſed ſu[illegible]
t[illegible] ea qua perfunderet animos:non qua ꝑfringeret.& tm̄ vt memoriā concinnitatis ſuæ nō quemad
modum de Peride ſcrip ſit Eupolis. cum delectatione etiam aculeos relinqueret in animis eorum:
a quibus eſſet auditus. Videſne igitur vt in ea ipa vrbe: in qua & nata alta ſit eloquentia: quam eo
ſero ꝓdierit in lucem. Siquidem ante ſolonis ætatē:& piſiſtrati de nullo vt diſerto memoriæ ꝓdi
tum eſt.At hi quidem vt.P.R.ætas eſt.ſenes vt athenienſium ſæcla numerantur adoleſcentes debet
videri.Nam & ſi ſeruio Tullio regnante viguerūt.tamē multo diutius athene iam erant quā eſt Ro
ma ad hodiernū diem: nec tamē dubito quin habuerit vim magnā ſemꝑ oratio. Neqꝫ em̄ iam trocis
tempibus tm̄ laudis in dicendo vlixi tribuiſſet Homerus:& Neſtori.quoꝝ alteꝝ vim habere voluit
alterum ſuauitatem:niſi iam tum eſſet honos eloq̄ntia.Neqꝫ ipe poeta hic tam idem ornatus in dicē
do.ac plane orator fuiſſet.cuius & ſi incerta ſunt tempa tamē annis multis fuit ante Romulū.Siqui
dem non infra ſuperiorem lycurgū fuit.a quo ē diſciplina lacedæmonioꝝ aſtricta legibus ſed ſtudiū
eius generis maiorqꝫ vis agnoſcit in piſiſtrato.deniqꝫ hūc proximo ſæculo Themiſtocles inſecutus
eſt vt apud nos pantiquus:vt apud athenienſes nū ita ſane vetus fuit em̄ regnante iam grecis noſtra
autem ciuitate.non ita pridem dominatu regio liberata.Nam bellum volſcoꝝ illud grauiſſimum.cui
Coriolanus exul interfuit.eodem fere tempe quo parſaꝝ bellum fuit ſimiliſqꝫ fortuna claroꝝ viro
rum.Siquidem vterqꝫ quū ciuis ægregius fuiſſet.populi ingrati pulſus iniuria: ſe ad hoſtes cōtulit.
conatumqꝫ iracundiæ ſuæ morte ſedauit.Nam & ſi aliter eſt apud te attice de Corio.concedo tamen
vt huic generi mortis potius aſſentiar:At ille ridēs:tuo vero inquit arbitratu. quoniāq dē cōceſſum
eum rhetoribus emētiri in hiſtoriis.vt aliquid dicere poſſint argutius. Vt.n.tu nūc de coriolano.ſic
Clitarchus:ſic Stratocles de Themiſtocle finxit.Nam quē Tucidides qui & athenieſis erat.& ſum
mo loco natus.ſummuſqꝫ vir.& paulo ætate poſterior.tm̄ mortuū ſcripſit.& in attica clam humatū
addidit fuiſſe ſuſpitionem veneno ſibi conſciuiſſe mortem.hūc iſti aiūt quum tauꝝ immolauiſſet ex
cæpiſſe ſanguinē patera & eo poto mortuū concidiſſe.Hanc em̄ mortem rhetoricæ & tragica ornare
potuerunt:illa mors vulgaris nullam ꝑbebat materiem ad ortum quare qm̄ ita tibi quadrant omnia
fuiſſe Themiſtocle paria & Corialano.pateram quoqꝫ a me ſumas licet ꝑbēdo etiam hoſtiam.vt Co
riolanus ſit plane alter Themiſtocles.Sit ſane inquā vt iubet de iſto.& ego cautius poſthac hyſtoriā
attingam te audiente.quem rerum romanarum auctorem laudare poſſum religioſiſſimū. Sed tū fe
re Pericles xantippi filius de quo ante dixi primus adhibuit doctriuā quæ q̄qꝫ tum nulla erat dicen
di.tamē ab anaxagora phiſico eruditus.exercitationem mētis a reconditis.abſtruſiſqꝫ rebus ad cau
ſas forenſes popularesqꝫ facile preduxerat huius ſuauitate maxime hilarate.athene ſunt.huius vber
tatem & copiam admiratæ.eiuſdem vim dicendi terroremqꝫ timuerūt.Hec igitur ætas prima Athe
nis oratorem prope perfectum tulit.Nec em̄ in conſtituentibus.r.p.nec bella gerentibus nec impe
ditis.ac regum dominatione deuinctis naſci cupiditas dicēdi ſolet.Pacis eſt comes ociiqꝫ ſocia.etiā
bene conſtitute ciuitatis.quaſi alumna quedam eloquentia.Itaqꝫ ait Areſtotiles.quū ſublatis in Sy
ciliam tyrannis res priuate longo interuallo iudiciis repeterentur.tum primū ꝙ eſſet acuta illa gens
& controuerſia natura artem & præcepta ſiculos coracen & Thiſiam cōſcripſiſſe.Nam antea nemi
nem ſolitum via nec arte ſed accurate tamen.& de ſcripto pleroſqꝫ dicere ſcriptaſqꝫ fuiſſe & paratas
a Prothagora rerum illuſtrium diſputationes.qui nūc cōmunes appellantur loci.Quod idem feciſ
ſe Gorgiā.quū ſiugularum reꝝ laudes vitupationeſqꝫ conſcripſiſſet.qđ iudicaret hoc oratoris eſſe
maxime propriū.rem augere poſſe laudando vitupandoqꝫ rurſus affligere:Hinc antiphōtem Rhā
nuſium ſimilia quedam habuiſſe conſcripta.quo neminē vnqꝫ melius vllam orauiſſe capitis cauſam
quū ſe ipe defenderet.ſe audiēte locuplex auctor ſcripſit Tucidides.Nam lyſiā primo ꝓfiteri ſolitū
artē eſſe dicēdi.Deinde ꝙ Theodorus eſſet in arte ſubtilior.in orationibus aūt ieiunior.orationes
eū ſcribere.aliis cœpiſſe artē remouiſſe.Similiter Iſocratē primo.artem dicēdi eſſe negauiſſe.ſcribe
re aūt aliis ſolitū orones qbus in iudiciis vterēt.ſed quū ex eo qa quaſi cōmitteret cōtra legem.quo
qs iudicio circūueniret.ſepe ipe in iudiciū vocaret oroes aliis deſtitiſſe ſcribere.totumqꝫ ſe ad artes
cōponēdas trāſtuliſſe.Et grecie qdē oratoꝝ ꝑtus atqꝫ fontes vides ad nroꝝ annaliū rōnem veteres.
ad ipſorum ſane recētes.Nam antequam delectata eſt Athenienſium ciuitas.hac laude dicendi mul
ta iam memorabilia & in domeſticis & imbecillis rebus effecerat.Hoc autē ſtudium nō erat cōe gre
cie ſed ꝓpriū athenāꝝ.Quis enim aut argiuum oratorem aut corinthium aut Thebanum ſcit fuiſſe
temporibus illis.niſi quid de Epaminunda docto homine ſuſpicari iubet.Lacedemonium vero vſ
qꝫ ad hoc tempus audiui fuiſſe neminem.Menelaum ipſum dulcem illum quidem tradit Homerus
ſed pauca dicētem breuitas aūt laus ē inrerdum in aliqua ꝑte dicēdi.in vniuerſa eloq̄ntia laudē non
habet.At uero extra greciā magna dicēdi ſtudia fuerunt maximiqꝫ huic laudi habiti honores illuſtre
oratoꝝ nomē reddid[illegible]runt.nā vt ſeſe pyrrheo eloq̄ntia euecta eſt oēs ꝑagrauit inſulas atqꝫ ita ꝑegri
nata tota aſia eſt vt ſe [illegible]xterius obtinere moribus.omnemqꝫ illā ſalubritatem attice dictionis.& qua

ſi ſanitatem perderet ac loqui pene deſciſceret. Hinc aſiatici oratores non cōtemnēdi quidem nec ce-
leritate nec copia: ſed parum preſſi & nimis redundantes. Rhodii ſaniores. & atticorum ſimiliores:
ſed de græcis hactenus. Etenim hæc ipſa forſitan fuerunt neceſſaria. Tum brutus. iſta vero inquit ꝗ
neceſſaria fuerunt non facile dixerim. iucunda certe mihi fuerunt. neq; ſolum non longa ſed etiā bre
uiora ꝗ vellem. Optime inq;. ſed veniamus ad noſtros. de quibus difficile ē plus intelligere ꝗ quā-
tum ex monumentis ſuſpica licet. Quis eñ putet aut celeritatem ingenii. L. Bruto illi nobilitati ve-
ſtre principi defuiſſe: qui de matre Suauiāda ex oraculo appollinis tam acute arguteq; coniecerit q
ſummam prudentiam ſimulatione ſtulticiæ texerit: qui potentiſſimum regem clariſſimi regis filium
expulerit: ciuitatemq; perpetuo dominatu liberatam magiſtratibus annuis legibus iudiciiſq; deuin-
xerit qui collegæ ſuo imperium abrogauerit: vt ciuitate regalis nominis memoriā tolleret: qđ certe
effici non potuiſſet niſi eſſet oratione perſuaſum. Videm item paucis ante annis poſt reges exactos
quum plebs prope ripam. Aneienonis ad tercium miliarium conſediſſet eumq; montem qui ſacer
appellatus eſt occupauiſſet. M. Valerium dictatorem dicendo ſedauiſſe diſcordias. eiq; ob eam rem
honores ampliſſimos habitos: & eum primū ob eam ipſam cauſam maximū eſſe appellatum. Ne. L.
Valerium quidem potitum arbitror: non aliquid potus ſe dicendo: qui poſt decemuiralē inuidiam
plæbem in patres incitatam legibus & contionibus ſuis mitigauerit. Poſſumus appium claudiū ſu-
ſpicari diſertum. quia ſenatum iamiam inclinatum a pyrrhi pace reuocauetit. Poſſumus. C. Fabriciū
qa ſit ad pyrrhum de captiuis recupandis miſſus orator. T. Corūcanum: ꝙ ex pontificum commēta
riis longe plurimū ingenio valuiſſe videatur. M. Curium ꝙ is tri. pl. interrege appio cæco diſerto ho
mine comitia contra leges habente. quū de plæbe conſulem non accipiebat patres ante auctores fie-
ri coegerit, quod fuerit permagnū nondum lege mœnia lata: licet etiam aliquid de. M. Popilii inge-
nio ſuſpicari qui quū conſ. eſſet, eodemq; tempe ſacrificium publicum: quū læna faceret. quod erat
flamen carmentalis plæbei. contra patres cōcitatione & ſeditione nūciata. vt erat læna amictus: ita ve
nit in contionem ſeditionemq; quū auctoritate. tum oratione ſedauit. Sed eos oratores habitos eē
aut omnino tum vllum eloquentiæ premiū fuiſſe mihi ſane nihil legiſſe videor. tm̄modo coniectu-
ra ducor ad ſuſpicādum. Dr etiā. C. flamineus is qui tri. plæ. legem de agro Gallico & piceno viritim
diuidendo tulerit. qui conſ. apud tharſumennū ſit interfectus: ad populū valuiſſe dicendo. Quintus
etiam maximus varrucoſus orator habitus eſt tempibus illis: & Qu. Metellus is qui bello punico ſe-
cundo cum. L. Veturio philone conſul fuit. Quem vero extet. & de quo ſit memoriæ proditum elo-
quentē fuiſſe & ita eſſe habitum primus ē. M. Cor. Cethegus. cuius eloquētiæ eſt auctor. & ydone⁹
mea quidem ſentētia. Qu. Ennius præſertim quū & ipe eum audiuerit: & ſcribat de mortuo: ex quo
nulla ſuſpicio ē amiciciæ cauſa eſſe mentitum. Eſt igitur ſic apud illum in nono: vt opinor annali: ad
ditur orator Cornelius ſuauiloquenti ore cethegus marcus ſtudio. collegam filius & oratorem ap-
pellat & ſuauiloquentiam tribuit: quæ nūc quidem non tam eſt in plæriſq;. latrant enim iam quidam
oratores non loquūtur: ſed eſt ea laus eloquentiæ certe maxima. Is dictus ollis popularibus olim: q
tum viuebant homines atq; æuum agebant. flos delibatus populi. probe vero: vt enim homines de-
cus ingenium: ſic ingenii ipſius lumen eſt eloquentia: qua virum excellentem p̄clare: tum ille homies
florem populi eſſe dixerunt: ſuadant medullam quam vocant græci. cuius effector eſt ora-
tor. Hanc ſuadam appellauit Ennius. Eius autem Cethegum medullam fuiſſe vult. vt quam deā in
periclis libris ſcripſit Eupolis ſe ſcitauiſſe. huius hic medullam noſtrum oratorem fuiſſe dixerit. At
hic Cethegus conſ. cum. P. Tuditano fuit bello punico ſero: quæſtorq; is conſ. M. Cato modo pla-
ne annis. c. xl. ante me conſ. & idipſum niſi vnius eēt ennii teſtimonio cognitū. hunc vetuſtas vt alios
fortaſſe multos obliuione obruiſſet. illius autem ætatis qui ſermo fuerit ex Neuianis ſcriptis intel-
ligi poteſt. His eñ conſulibus. vt in veteribus commētariis ſcriptū eſt. Neuius ē mortuus. ꝗꝗ var
ro noſter diligētiſſimus inueſtigator antiqtatis: putat in hoc erratum: vitamq; Neuii pducit logius.
Nam Plautus. P. Claudio. l. portio viginti annis poſt illos: quos ante dixi. conſules mortuus ē Ca-
tone cenſore. Hūc igit̄ Cethegū cōſecutus ē ætate Cato. qui annis. ix. poſt eū fuit cōſ. eū nos. vt pue
terē habemus q. L. M. Manilio cōſ. mortuus ē annis. lxxxiii. ipis an̄ me cōſulē. Nec vero habeo quē-
quam antiquiorem. cuius qdem ſcripta pferēda putem: niſi quem appii Cæci oratio hæc ipa de pir-
rho & nonnullæ mortuoꝝ laudationes forte delectant & Hercules equidem extant. Ipſe eñ familie
ſua quaſi ornamenta ac monumenta ſeruabant. & ad vſum ſiquis eiuſdem generis occidiſſet. & ad
memoriam laudū domeſticarum. & ad illuſtrandam nobilitatem ſuam. quāquā his laudationibus hi
ſtoria rerum noſtrarum eſt facta mendoſior. Multa eñ ſcripta ſunt in eis q̄ facta non ſunt falſi trium
phi: plures conſulatus genera etiam falſa. & ad plebem tranſitiones: quū homines humiliores: in ali
enum eiuſdem nominis infundarentur genus vt ſi ego me a. M. Tullio eſſe dicerem. qui patricius
cum Sulpitio conſ. anno. x. poſt exactos reges fuit. Catonis autem orationes nō minus multæ fere
ſunt ꝗ attici Lyſiæ: cuius arbitror plurimas eſſe. eſt eñ atticus: quoniam certe athenis eſt & natus &
mortuus & functus om̄i ciuiū munere. Quāquā thimeus eū quaſi licinia. & mutia lege repetit. Syra
cuſas. & quodāmō ē nonnulla in iis etiā inter ipos ſil̄itudo. Acuti ſunt. elegātes faceti breues. ſed il
le græcus ab oī laude fœlicior. Habet. n. certos ſui ſtudioſos. q nō tā hitus corpis opimos ꝗ gracili-
tates cōſectētur. quos valitudo mō bōa ſit: tenuitas ipa delectat. ꝗq in lyſia ſunt ſæpe ēt lacerti: ſicut
fieri nihil poſſit valentius. Veꝝ ē certe genere toto ſtrigoſior. ſed habet tñ ſuos laudatores qui hac

ipſa eius ſubtilitate admodū gaudeant. Catonē vero quis noſtroꝝ oratoꝝ. qui quidē nūc ſunt legit:
aut quis nouit oīno. Ad quē verū dii boni mitto ciuem aut ſenatorē aut imperatorē. Oratorem em̄
boc loco querimus. Quis illo grauior in laudādo: acerbior in vituperādo in ſentētiis argutior. in do
cendo ediſſerēdoqꝫ ſubtilior. Referte ſunt orōnes amplius centūquinqꝫginta. quas quidem adbuc in
uenerim & legerim. & verbis & rebus illuſtribus: licet ex bis eligant. ea quæ notatiōe & laude digna
ſint. oīs oratoriæ virtutes in eis reperienē. Iā vero origenes eius quē florem aut quod lumen elo
quentie non babēt. Amatores buic deſunt: ſicuti multis iam ante ſeculis. & Pbiliſto cyracuſio. & ipſi
Tbucbydidi. Nā vt borum cōciſis ſententiis: interdum etiā non ſatis. aptis autem quū breuitate. tñ
nimio acumine officit. Tbeopompus elatione atqꝫ altitudine orōnis. ſuæ quod idē lyſiæ Demoſtbe
nes: ſic catbonis luminibus obſtruxit. bec poſteroꝝ quaſi exaggerata altius orō. Sed & ī noſtris inſci
tia: eſt. & ꝙ ipſi qui in græcis antiquitate delectātur. eaqꝫ ſubtilitate quā atticā appellant. bāc in catbo
ne nō nouerunt quidē Hyperdiæ volūt eſſe. & lyſiæ laudo: ſed cur non catonis. Attico genere dicē
di ſe gaudere dicunt. ſapiēter id quidē atqꝫ vtinā imitarenē. nec oſſa ſolū ſed etiā ſanguinē. gratum
eſt tñ quod volunt. Cur igiē Lyſias & Hyperides amaē. quū penitus ignoreē catbo. Antiquior eſt
buius ſermo & q̄dam borridiora verba. Ita. n. tum loq̄banē. id muta quod tum ille nō potuit. & adde
numeros: & aptior ſit orō. Ipa verba cōpone & quaſi coagmēta quod ne græci qdē veteres factita
uerunt iā neminē antepones catoni. Ornati orōem græci putāt. ſi verboꝝ imutatoībus vtātur quos
appellāt tropos. & ſniarum orōniſqꝫ formis: q̄ vocant ſcbemata. Nō veriſile eſt quā ſit in vtroqꝫ ge
nere & crebre diſtinctus cato. Nec vero ignoto nōdum eſſe ſatis poſitum bunc oratorē. & q̄rendum
eſſe aliquid pfectius. quippe quū ita ſit ad nroꝝ tpm rōnem vetus. vt nullus ſcriptum extet dignum
quidē lectioue. qđ ſit antiquius. Sed maiore bonore in oībus artibus q̄ in vna bac arte dicēdi verſaē
antiquitas. Quis. n. eoꝝ qui bec minora aīaduertunt. non intelligit canacbi ſigna rigidiora eſſe q̄ vt
imitenē veritatē. Calamidis dura illa quidē ſed tñ molliora quā ea canacbi. nondum myronis ſatis ad
veritatem adducta. Iā tñ quæ nō dubites pulcbra dicere: pulcbriora. Polideti etiam plane perfecta: vt
mibi quidē videri ſolent. Siīis in pictura rō eſt. in qua zeuſum & polygnotum & Tymantem: & eoꝝ
qui non ſunt vſi pluſqꝫ quattuor coloribus. formas & liniamēta laudamus. At in Eetione Nicoma
cbo. ptogene: appelle iam pfecta ſunt oīa. & neſcio an reliqs in rebus oībus idem eueniat. Nibil eſt
em̄ ſimul & inuentum & pfectum. Nec dubitari debet quin fuerint ante Homerum poetæ. quod ex
eis carminibus intelligi pōt. que apud illum & in pbæacum. & in procoꝝ epulis canunē. Quid noſtri
veteres uerſus. vbi ſunt quos olim Fauni vateſqꝫ canebunt. quū neqꝫ muſaꝝ ſcopulos. nec dicti ſtu
dioſus quiſqꝫ erat ante bunc: ait ipē de ſe nec mentiē in gloriādo. Sic em̄ ſeſe res babet: nā & odiſſea
latina eſt. ſic in tanquā opus aliquod Dædali: & Lyuianæ fabulæ non ſatis dignæ: quæ iterum leganē.
Atqꝫ bic Lyuius qui primus fabulā. Ca. Clodio cæci filio &. M. Tuditano conſ. docuit anno ipo an
teqꝫ natus eſt Ennius: poſt rbomam autē conditam quartodecimo: & qngenteſimo: vt bic ait: quem
nos ſequemur. Eſt em̄ inter ſcriptores de numero annoꝝ controuerſia. Atticus autem a. Qu. Maxi
mo quintum cōſule capto Tarento ſcripſit Lyuium ānis. xxx. poſtqꝫ eum fabulam docuiſſe. & atti
cus ſcribit & nos in antiquis cōmentariis inuenimus. Docuiſſe autē fabulam anins poſt. xi. C. Cor
nelio. Qu. Minutio conſ. ludis luctatiis: quos Salinator ſenenſi prelio vouerat: in quo tantus error
Actii fuit: vt bis conſ. xxx annos natus Ennius fuerit: ꝙ æqualis fuerit Lyuius: minor fuit aliquāto
is qui primus fabulam dedit: quā ii qui multas docuerunt ante bos conſ. & Plautus & Neuius. Hec
ſi minus apta videntur buic ſermoni Brute Attico aſſigna: qui me inflāmauit ſtudio illuſtriū bomi
num ætates & tpa pſequendi. Egō vero inquit Brutus & delector iſta quaſi notatione tpm: & ad id
quod inſtituiſti oratoꝝ genera diſtinguere ætatibus iſtam diligentiam eſſe accōmodatam puto. Re
cte inqꝫ Brute intelligis: atqꝫ vtinam extarent illa carmina quæ multis ſæclis ante ſuam ætatem i epu
lis eſſe cātitata a ſingulis couiuiis de claroꝝ viroꝝ laudibus: in originibus ſcriptum reliquit catbo:
tamen illius quē in votibus & faunis enumerat Ennius bello punico eum quaſi Myronis opus de
lectat: Sit Ennius ſane vt eſt certe pfectior. qui ſi illum vt ſimulat contēneret: non ōmia bella pſequēs
primum illud punicum acerrimū bellum reliquiſſet: Sed ipſe dicit cur id faciat: Scripſere inquit alii
rem verſibus: & luculente quidem ſcripſerunt: etiam ſi minus q̄ tu polite: Nec vero tibi aliter vide
ri debet: qui a Neuio vel ſumpſiſti multa ſi fateris: vel ſi negas ſurripuiſti: Quum boc catbone gran
diores natu fuerunt. C. Flaminius. C. Varro. Qu. Maximus. Qu. Metellus. P. Leutulus. P. Craſſus
qui cū ſupiore Apbricano conſ. fuit. Ipſum Scipionem accæpimus non infantem fuiſſe: filius qui
dem eius: is qui bunc minorem Scipionem a paulo adoptauit: ſi corpore valuiſſet in primis babitus
eſſet diſertus: Indicant quum oraciuncule: tum byſtoria quædam græca ſcripta dulciſſime: Numero
qꝫ eorum fuit Sex. Aelius iuris quidem ciuilis omniū peritiſſimus: ſed etiam ad dicendum paratus:
De minoribus autem. C. Sulpitius gallus: qui maxime oīm nobilium græcis litteris ſtuduit: iſqꝫ &
oratorum in numero eſt babitus: & fuit reliquis rebus ornatus atqꝫ elegans: Iam enim erat vnctior
quædam: ſplendidiorqꝫ conſuetudo loquendi: Nā boc prætore ludos appollini faciente quum Tbi
eſten fabulam docuiſſet Qu. Marcio. Cn. Seruilio conſ. mortem obiit Ennius. Erat iiſdem tempori
bus. T. Graccbus. P. E. qui bis conſul et cenſor fuit: cuius eſt orō græca apud Rbodios: quem ciuem
quum grauem: tum etiam eloquentem conſtat fuiſſe: P: etiam Seipionem Maſicam: qui eſt corculum
appellatus: qui item bis conſ. et cenſor fuit babitum eloquentem. M. alium illius qui ſacra acceperit

filiũ dicunt etiã.L.Lentulũ qui cum.C.Figulo conſ.fuit.Qu.nobiliorẽ.M.filiũ.iã pr̃e inſtituto dedi-
tum ſtudio lr̃arum:qui etiã Qu.Enniũ qui cũ pr̃e eius in ætolia militauerat ciuitate donauit quũ triã
virum coloniã deduxiſſet:&.T.Anniũ luſcũ huius Qu.Fuluii collegã nõ indiſertũ dicũt fuiſſe.Atq;
etiam.L.Paulus Aphricani pater pſonam principis ciuis facile dicẽdo tuebat̃.At vero etiã tum ca-
thone viuo qui ãnos quinq; &.lxxx.natus exceſſit e vita.quũ quidẽ eoipo ãno cõtra Sergiũ Galbã.
ad populũ ſumma contẽtione dixiſſet:quam etiã oronem ſcriptam reliquit.ſed viuo cathone mino-
res natu multi vno tẽpore oratores floruerũt.Nam &.A.albinius is qui græce ſcripſit hyſtoriã qui
conſ.cũ.L.Lucullo fuit.& lr̃atus & diſertus fuit.& tenuit cũ hoc locum quendam.& Ser.Fuluius.&
vna Ser.Fabius pictor.& iuris & lr̃arum & antiqtatis bñ peritus.Qu.q;.Fabius labeo fuit ornatus
iiſdem fere laudibus.Nam Qu.Metellus is cuius q̃tuor filii cõſulares fuerũt.iprimis ẽ habitus elo-
quẽs.qui pro.l.cotta dixit accuſante Aphricano cuius & aliæ ſunt orones.& contra.T.Gracchũ ex-
poſita eſt in.C.fannii ãnalibus.tñ ipſæ.l.cotte veterator habitus.ſed.C.lælius.&.P.Aphricanus ipri-
mis eloq̃ntes.quo℞ extant orones.ex quibus exiſtimari de ingeniis orato℞ põt.Sed inter hos ætate
paulũ his ãncedens ſine cõtrouerſia Ser.Galba eloquẽtia preſtit:& nimi℞ is princeps: & latinis illã
orato℞ ꝑpria & quaſi legitima opa tractauit.vt egrederet̃ a ꝑpoſito ornandi cã.vt delectaret anios
aut pmoueret.aut augeret rem vt miſeratõibus aut cõibus locis vteret̃.ſed neſcio quõ huius quẽ cõ-
ſtat eloquẽtia præſtitiſſe exiliores orones ſunt.& redolẽtes magis antiqtatem q̃ aut Lælii Scipiõis
aut etiã ipſius cathõis.Itaq; exaruerũt vix iã vt appeant de ipſius lælii Scipiõis ingenio.quãq; ea ẽ iã
vt plurimũ tribuat̃ ambobus.dicẽdi tamẽ laus eſt in lælio illuſtrior.At oro lælii de collegis nõ meli-
or q̃ de multis q̃ voles Scipionis nõ quo illa lælii quicq; ſit dulcius.aut quod e religione dici poſſit
auguſtius:ſed multo tamẽ vetuſtior & horridior ille q̃ Scipio.& quũ ſint in dicẽdo variæ volũtates:
delectari mihi magis antiqtate videt̃ & lubẽter verbis etiã vti paulo magis priſcis lælius.Sed ẽ mos
hominũ vt nolint eũdem pluribus verbis excellere.Nam vt ex bellica laude aſpirare ad aphricanum
nemo põt.in qua ipſa egregiũ Viriatico bello reperimus fuiſſe læliũ.ſic ingenii lr̃arum eloquẽtiæ:ſa-
pietiæ deniq;:& ſi vtriq; primas.priores tamẽ deferũt lælio.Nec mihi cætero℞ iudicio ſolũm videt̃,
ſed etiam ipſo℞ inter ipſos cõceſſu ita tributũ fuiſſe.Erat oĩno tũ mos vt in reliqs rebus melior.ſic ĩ
hoc ipſo humanior vt faciles eſſent in ſuũ cuiq; tribuendo.memoria teneo ſmyrnæ me ex.P.Rutilio
Ruffo audiuiſſe:quũ dicere adoleſcẽtulo ſe accidiſſe vt ex.S.C.P.Scippio &.D.Brut⁹ vt opinor cõſ.
de re atroci magnaq; quærerẽt.Nã quũ æſtiuis ita facta cædes eſſet:notiq; hoies interfecti:inſimula-
returq; familia:partim etiã liberi ſocietatis eius quæ picarias de.P.Cornelio.l.Mũmo cẽſoribus rede-
miſſet decreuiſſe ſenatũ vt de ea re cognoſcerẽt & ſtatuerẽt conſ.cãm pro publicanis accurate vt ſem
per ſolitus eſſet.eleganterq; dixiſſe læliũ.Quũ conſules re audita amplius de conſilii ſentẽtia pronũ
ciauiſſent paucis interpoſitis clientib⁹ ite℞ læliũ multo diligẽtius meliuſq; dixiſſe.ite℞ eodẽ modo a
conſulib⁹ rem eſſe prolatam.tum læliũ quũ eum ſocii domũ reduxiſſent.egiſſentq; gr̃as & ne defa-
tigaret̃ orauiſſent locutũ eſſe ita.ſe quæ feciſſet honoris eo℞ cã:ſtudioſe:accurateq; feciſſe:ſed ſe arbi
trari cãm illam a Serui Galba quo is in dicẽdo adhortor.acriorq; eẽt grauis & vehementi⁹ poſſe de-
fendi.Itaq; auctoritate.C.lælii publicanos cãm detuliſſe ad Galbam.Illũ autem ꝙ ei viro ſuccedẽdũ
eſſet verecũdæ & dubitanter recæpiſſe.vnũ quaſi comparẽdinat⁹ medium diem fuiſſe.quẽ totũ Gal-
ba in conſideranda cã componẽdaq; poſuiſſe:& quũ cognitionis dies eſſet:& ipſe Rutili⁹ rogatu ſo
cio℞ domũ ad Galbam mane veniſſet:vt quũ admoueret & ad dicendi temp⁹ adduceret vſq; illũ quo
ad ei nũciatum eſſet conſules deſcendiſſe:oĩbus excluſis cõmentatum in quadam teſtudine cũ ſer-
uis lr̃atis fuiſſe:quo℞ aliud dictare eodem a tẽpore ſolitus eſſet:interim quũ eſſet ei nunciatum tem
pus eſſe exiſſe in ædes eo colore & iis oculis vt egiſſe cãm non cõmentatum putares. Addebat etiã
idq; ad rem ptinere putabat.ſcriptores illos male exiſſe mulctatos cum Galba. Exquo ſignificabat
illum non in agendo ſolum:ſed etiam in meditando vehementẽ atq; incenſum fuiſſe.Quid multa:
magna expectatione plurimis audientibus coram ipſo Lælio ſic illam cãm tanta vi:tantaq; grauitatẽ
dixiſſe Galbam:vt nulla fere pars oronis ſilentio p̃teriretur.Itaq; multis quærelis multaq; miſeratio
ne adhibita ſocios oĩbus approbãtibus illa diis quæſtione liberatos eſſe.Ex hac rutiliana narratio-
ne ſuſpicari licet quũ due ſumme ſint in oratore laudes.Vna ſubtiliter diſputandi ad docẽdum.Alte
ra grauiter agendi ad animos audiẽtium permouẽdos.multoq; plus proficiat is qui inflãmet iudicẽ
q̃ ille qui doceat elegantiam in lelio:vim in galba fuiſſe que quidem vt iſtum maxime cognita ſit cũ
luſitanis a Seruio galba pretore contra interpoſitam vt exiſtimabat̃ fidẽ:interfectis.T.Lybone tri.
ple.populum incitante:& rogationẽ in Galbam priuilegii ſimilẽ ferẽte:ſumma ſenectute:vt añ dixi.
M.Catho legem ſuadẽs in Galbam multa dixit:quam oronẽ in origenes ſuas retulit:paucis anteq;
mortuus eſt:an diebus:an mẽſibus.Tum igit̃ recuſans Galba pro ſeſe:&.p.r.fidem implorans quũ
ſuos pueros.tum.C.Galli etiã filium flens cõmendabat:cuius orbitas & fletus mire miſerabilis fuit
propter recentẽ memoriã clariſſimi patris:iſq; ſe tum eripuit flamme ꝑpter pueros miſericordia po
puli cõmota.ſicut idem ſcriptum reliquit Catho.Atq; etiam ipm Lybonem nõ infantẽ video fuiſſe.
vt ex oronibus eius intelligi põt.Quum hec dixiſſem:& paulum interqeuiſſem.Quid igit̃ inquit
eſt cauſe Brutus ſi tanta virtus in oratore Galba fuit.cur ea nulla in oratõibus eius apparet:quod mi
rari non poſſum in eis.qui nihil oĩno ſcripti reliquerunt.Nec eñ eſt eadem inq; Brute cauſa non ſcri
bendi & nõ tam bene ſcribendi quam dixerint. Nam videmus alios oratores inertia nihil ſcripſiſſe:

ne domeſticus etiam labor accederet ad forenſem. Plæraqꝫ em̃ ſcribũtur orõnes habitæ iam nõ vt ha-
beãt alios non laborare vt meliores fiant. Nulla em̃ res tm̃ ad dicendũ proficit quantũ ſcriptio Me-
moriam aũt impoſteꝝ ingenii ſui non deſiderant. quũ ſe putant ſatis magnam adeptos eſſe d[illegible]ndi
gloriam. eamqꝫ etiam maiorem viſum iri ſi in exiſtimantiũ arbitriũ ſua ſcripta nõ venerint. Alios q̃d
putent melius dicere ſe poſſe q̃ ſcribere: q̃d per ingenioſis hominib⁹. neqꝫ ſatis doctis plærũqꝫ con-
tigit vt ipſi Galbæ. quem fortaſſe vis non ingenii ſolũ: ſed etiam animi. & naturalis q̃dam do[illegible]r di-
centem incendebat. efficiebatqꝫ vt & incitata & grauis & vehemens eſſet orõ: dein quũ ocioſus ſtilũ
prehenderat: motuſqꝫ om̃is animi. tanq̃ ventus hominẽ defecerat flacce ſciebat orõ. ꝙ is qui limati⁹
dicendi cõſectat̃ genus accidere nõ ſolet: propterea ꝙ prudentia nũq̃ deficit oratorem qua ille vtẽs
eodem modo poſſit & dicere & ſcribere. Ardor animi non ſemp adeſt vſqꝫ quũ cõſedit om̃is illa vis
& quaſi flamma oratoris extinguit̃. Hanc igit̃ ob cãm videt̃ Lælii meus ſpirare etiã in ſcriptis. Gal-
be aũt vis occidiſſe Fuerũt etiam in oratorũ numero mediocrũ. L. & Sp. Mũmi fratres: quoꝝ extãt
amboꝝ orationes. Simplex q̃dem Lucius fuit & antiqu⁹. ſpurius aũt nihilo ille q̃dem ornatior: ſed
tamẽ aſtrictior. Fuit enim doctus: & diſciplina ſtoicoꝝ. Multæ ſunt Sp. Albini orõnes: ſunt. L. tauri
cautelioꝝ oreſtaꝝ. quos aliquo video in nũero oratoꝝ fuiſſe P. etiã Popilius quũ ciuis egregius tũ
non indeſert⁹ fuit. C. vero filius eius diſertus. C. qꝫ. Tuditanus quũ om̃i vita atqꝫ victu excultus at-
qꝫ expolitus tũ eius elegans eſt habitum etiam orõnis genus. Eodemqꝫ in genere eſt habitus is qui
iniuria accepta fregit. T. gracchus patina cui⁹ in rebus optimis conſtãtiſſimus. M. Octauius. At ve-
ro. M. Aemilius lepidus qui eſt Porcina dictus iiſdem tẽporibus fere quibus Galba: ſed paulomin⁹
natu & ſũmus orator eſt habitus & fuit. vt apparet ex oratoribus ſcriptor ſane bonus. Hoc in orato
re latino primũ mihi videt̃. & lenitas apparuiſſe illa græcoꝝ & verboꝝ comprehenſio etiam artifex
vt ita dicam ſtilus nũc ſtudioſe duo adoleſcẽtes ingenioſiſſimi & prope æquales. C. Carbo. &. T. grac
chus audire ſoliti ſunt. de q̃bus iam dicendi locus erit: quũ de ſenoribus pauca dixero. Qu. em̃ Pom
peius non contemptus orator tẽporibus illis fuit. qui ſũmos honores homo per ſe cognitus ſine vl
la cõmendatione maioꝝ eſt adeptus. Tum. L. Caſſius multũ potuit: non eloquentia: ſed dicendo ta-
men homo non liberalitate vt alii ſed ipſa triſticia & ſeueritate popularis: cuius q̃dem lege tabellariæ
M. Antius Briſo tri. plæ. diu reſtitit. M. Lepido cõſule adiuuãte. Eaqꝫ reſpu. Aphricano vituperationi
fuit. ꝙ eius auctoritate de ſentẽtia deductus Briſo putabat̃. Tũ duo Cæpiones multũ dicentes con-
ſilio: & lingua plus auctoritate tamẽ & gracia ſubleuabant. Sed Pompei ſunt ſcripta. nec nimis exte-
nuata: quanq̃ veteꝝ eſt ſimilis: & plena prudẽtiæ. P. Craſſum valde probatũ oratorem iiſdem fere tẽ
poribus accepimus: qui & ingenio valuit & ſtudio. & habuit etiam quaſdam domeſticas diſciplinas
Nam & cũ ſummo illo oratore Seruio Galba: cuius. C. filio filiam ſuam collocauerat: affinitate ſeſe
deuinxerat: & quũ eſſet. P. Mutu filius: fratreq̃ haberet. P. Seæuolam domi ius ciuile cognouerat:
in eo conſtat induſtriam ſũmam fuiſſe: maximamqꝫ graciam: quũ & cõſuleret̃ plurimũ & diceret: ho-
rum ætatibus adiũcti duo. C. fanni. C. M. F. fuerũt. quorum. C. fannius qui conſul cũ Domitio fuit
vnam orationem de ſociis: & nomine latino contra gracchũ reliquit. ſane & bonam & nobilem. Tũ
Atticus: Quid ergo? eſt ne iſta fanni nam varia opinio pueris nobis erat: alia a. C. Perſio litterato ho
mine ſcriptam aiebant illo quem ſignificat valde doctũ eſſe Lucilius. alii multos nobiles. quod quiſ-
qꝫ potuiſſet in illam orationem contuliſſe. Tum ego audiui equidem iſta inq̃ de maioribus natu. ſed
nunquam ſum adductus vt crederem eamqꝫ ſuſpitionem propter hanc cauſam credo fuiſſe ꝙ Fan-
nius in mediocribus habitus eſſet. Oratio aũt vel optima eſſet illo quidem tempore orationũ omni-
um: ſed nec eiuſmodi eſt: vt a pluribus confuſa videat̃. Vnus enim ſonus eſt totius oratiõis & idem
ſtilus: nec de Perſio reticuiſſet Gracchus quũ & fannius de Menelao Maracheno: & de cæteris ob-
iecisset. preſertim quũ Fannius nũquam ſit habitus elinguis. nam & cauſas defenſitauit: et tribuna-
tus eius arbitrio et auctoritate. P. Aphricani geſtus non obſcurus fuit. Alter aũt. C. Fannius. M. F.
C. Lælii gener: et moribus et ipſo genere dicendi durioris ſoceri inſtituto: quem quia coaptat⁹ in au-
gurium collegiũ non erat non admodum diligebat: preſertim quũ ille Qu. Sceuolam ſibi minorem
natu generum pretuliſſet. cui tamen Lælius ſe excuſans non genero minori dixit ſe illud: ſed maiori
filiæ detuliſſe Is tamen inſtituto Lælii paratiũ audiuerat. Eius om̃is in dicendo facultas hyſtoria ipſi
us non ineleganter ſcripta perſpici poteſt quæ neqꝫ nimis eſt infans: neqꝫ pfecte diſerta. Mutius au-
tem augur: quod per ſe opus erat ipſe dicebat vt de pecuniis repetundis contra. T. Albutium: is ora
torum in numero non fuit: iuris ciuilis intelligentia: atqꝫ omni prudentiæ genere preſtitit. L. Cæ-
lius antipater ſcriptor quemadmodum videtis fuit: vt temporibus illis Luculentus: iuris valde pe-
ritus: multorum etiam vt. L. Craſſi magiſter. vtinam in Tyberio Graccho. C. qꝫ carbone talis mens
ad rempu. bene gerendam fuiſſet. quale ingenium ad bene dicendum fuit profecto nemo his viris
gloria præſtitiſſet. ſed eorum alter propter turbulentiſſimum tribunatum: ad quem ex inuidia fœde-
ris Numantini bonis iratus acceſſerat ab ipſa repu. eſt interfectus. Alter propter perpetuam in po-
pulari natione leuitatem morte volũtaria ſe a ſeueritate iudicum vindicauit. Sed fuit vterqꝫ ſummus
orator. atqꝫ hoc memoria patrum teſte didicimas. Nam et catbonis et gracchi habemus orationes
nondum ſatis ſplendidas verbis ſed acutas: prudentiæqꝫ pleniſſimus. Fuit gracchus diligentia cor-
neliæ matris a puero doctus et græcis litteris eruditus. Nã ſemp habuit exquiſitos e græcis mgr̃os

In eis iam adoleſcēs Diaphanē Mithylenæū græciæ tpibus illis diſertiſſimū.ſed & breue tēpus inge
nii augendi & declarādi fuit Caro quo vita ſuppeditauit eſt in multis iudiciis cauſiſqꝫ cognitꝰ:Hunc
qui audierāt prudentes hoies in qbus familiaris noſter.L.gellius.q ſe illi contubernalē in conſulatu
fuiſſe narrabat canoꝝ oratorē.& volubilem & ſatis acrem atqꝫ eūdem & vehementē & valde dulcē
& pfacetum fuiſſe dicebat.Addebat induſtriū etiam & diligentē & in exercitationibꝰ cōmendationi
buſqꝫ multū opere ſolitum eſſe ponere.Hic optimus illis tēporibus eſt patronus habitus eoqꝫ forū
tenente plura fieri iudicia cœperūt.Nam & qſtiones perpetuæ hoc adoleſcēte conſtitutæ ſunt: quæ
antea nullæ fuerunt.L.N.Piſo tri.ple.legem primus de pecuniis repetūdis. Cenſorino & Manilio
conſ.tulit ipſe etiam piſo & cauſas ægit & multaꝝ legum aut auctor aut diſſuaſor fuit.Iſqꝫ & orōnes
reliquit quæ iam euanuerūt.& annales ſane exiliter ſcriptos & iudicia populi quibus aderat carbo:iā
magis patronū deſiderabant tabella data ꝙ legem.L.Caſſius.Lepido & Mancino cōſ.tulit veſter eti
am.D.brutus.M.filius:vt ex familiari eius.L.Accio poeta ſum audire ſolitus & dicere nō inculte
ſolebat.& erat quū litteris latinis tum etiā græcis vt tpibꝰ illis ſatis eruditus quæ tribuerat.Idem At
cius etiam Qu.Maximo.L.Pauli nepoti.& vero ante Maximum illū Scipionem:quo duce priuato.
T.gracchus occiſus eſſet.quū omibus in rebus vehementē tum acrem aiebat in dicēdo fuiſſe:tū eti
am.P.Lentulus ille princeps ad remp.dūtaxat.quod opus eſſet ſatis habuiſſe eloquentiæ dicit̄ iiſdē
tēporibus.L.furius Pilus Perbene latine loqui putabat̄ lr̄atiuſqꝫ ꝙ cæteri.P.Scæuola valde pruden
ter & acute paulo etiam copioſius nec multo minus prudēter.M.Manilius Appii claudii volubilis:
ſed Paulo feruidior erat orō.In aliquo numero etiam.M.Fuluius flaccus.&.C.cato Aphricani ſoro
ris filius mediocres oratores:& ſi flacci ſcripta ſunt:ſed vt ſtudioſi lr̄atum.Flacci aūt emulus. Pu.De
cius fuit nō infans ille qdem ſed vt vita:ſic orōne etiam turbulentus.M.Druſus.C.F.qui in tribuna
tu.C.gracchū collegam iterum tri.fecit iure.& orōne grauis & auctoritate eiqꝫ proxime adiunctus.
C.Druſus frater fuit tuus & gentilis brute.M.Pennus facile agitauit in tribunatu.paulum.C.Grac
chum ætate añcedens fuit em̄.L.Lepido:&.L.Horeſte conſ.quæſtor. Gracchus tri.pēnus illius.M.
E.qui cum Qu.Aelio conſ.fuit.ſed ſi omia ſuma ſperās:ædilitius eſt mortuus.Nam de.T.flammio:
quem ipſe vidi mihi accæpi niſi latine diligēter locutum:iis adiūcti ſunt.C.curio.N.Scaurus.P.Ruti
lius.C.Gracchus.De Rutilio & Scauro breuiter licet dicere quoꝝ neuter ſūmi oratoris habuit laudē
& vterqꝫ in multis cauſis verſatus erat.in qbuſdam laudandis iuris etiam ſi maximi ingenii nō eēnt:
pbabiles tamē induſtria:quanqꝫ iis qdem nō oino ingenium:ſed oratoꝝ ingeniū defuit.neqꝫ eni re
fert videri quid dicendū ſit: niſi id queas ſolute & ſuauiter dicere.ne id quid eſt ſatis eſt niſi id qđ di
cit̄ fit voce vult motuqꝫ conditus.Quid dicam opus eſſe doctrina:ſine qua etiam ſiqd bene dicit̄ ad
iuuante natura tamē id:qa fortuito fit ſemp paratū eſſe nō pōt.In Scauri oratōne ſapientis hominis
& recti grauitas ſumma & naturalis quedam inerat auctoritas:non vt cauſam : ſed vt teſtimonium
dicere putares: cum pro reo diceret . Hoc dicendi genus ad patrocinia mediocriter aptum videba
tur . Ad ſenatoriam vero ſententiam cuius erat ille princeps vel maxime:ſignificabant enim non pru
dentiam ſolum : ſed quod maxime rem continebat fidem. habebat hoc a natura ipſa quod a doctri
na nō facile poſſet:quanqꝫ huiꝰ quoqꝫ ipſius rei queadmodū ſcis precepta ſunt.huius & orōnis ſunt
et tres ad.L.fufidium libri ſcripti de vita ipſius acta:ſane vtiles quos nemo legit:Cyri vitam et diſci
plinam legūt:preclaram illam quidē:ſed neqꝫ tam rebus noſtris aptam:nec tamē Scauri laudibus an
ponendam. Ipſe etiam fufidius in aliquo patronoꝝ numero fuit.Rutilius aūt in quodam triſti:et ſe
uero genere dicendi verſatus eſt:et vterqꝫ natura vehemens et acer.Itaqꝫ quū vna conſulatū petiuiſ
ſent:non ille ſolum q repulſam tulerat:accuſauit ambitus deſignatū competitorem.Sed Scaurus eti
am abſolutus Rutiliū in iudicium vocauit:multaqꝫ opera:multaqꝫ induſtria Rutilius fuit:quæ erat p
pterea gratior qđ idem magnū munus de iure reſpondendi ſuſtinebat:ſunt eius orōnes ieiunæ:mul
ta preclara de iure:doctus vir:et græcis lr̄is eruditus.panetii auditor:prope perfectus in ſtoicis:quo
rum pacutum:et artis plenū orōnis genus:ſcis tamen eſſe exile:nec ſatis populari aſſenſioni accom
modatū.Itaqꝫ illa quæ propria eſt huiꝰ diſcipline philoſophoꝝ de ſe ipſoꝝ opinio firma:in hoc viro
et ſtabilis inuenta eſt. quanqꝫ innocētiſſimus in iudicio vocatus eſſet:quo iudicio cōuulſam penitus
ſcimus eſſe.r.p.quū eſſent eo tēpore eloquentiſſimi viri.L.Craſſus:et.M.Anthonius conſulares eo
rum adhibere neutrum voluit:dixit ipſe pro ſeſe:et pauca.C.cotta ꝙ ſororis erat filius:et is quidem
tamen vt orator.quanqꝫ erat admodū adoleſcens:Sed Qu. Mutius enucleate. Ille quidem et polite
vt ſolebat:nequaqꝫ aūt ea vi atqꝫ copia ꝙ genus illud iudicii:et magnitudo cauſæ poſtulabat . Habe
mus igit̄ in ſtoicis oratoribus Rutiliū:Scaurū in antiquis vtrū qꝫ tamen laudemus: qm̄ per illos ne
hæc qdem in ciuitate genera:ac oratoria laude caruerūt. Volo enim vt in ſcæna.ſic in foro nō eos mo
do laudari:q celeri motu et difficili vtant̄.ſed eos etiam quos ſtatarios appellant.quoꝝ ſic illa ſim
plex in agendo veritas non moleſta.Et qm̄ ſtoicoꝝ facta eſt mentio.Qu.Aelius tubero fuit illo tem
pore.L.Pauli nepos nullo in oratoꝝ numero:ſed vita ſeuerus et congruens cū ea diſciplina quā co
lebat paulo etiam durior:qui in triūuiratu iudicauerat contra P.Aphricani auūculi ſui teſtimonium
vacationē augures:quo minus iudiciis operam darent non habere ſed vt vita:ſic oratione durus:in
cultus:horridus:itaqꝫ honoribus maiorū reſpondere non potuit.Fuit aūt conſtans ciuis et fortis:et
in primis graccho moleſtus qđ indicat gracchi in eū oratio.Sūt etiam in gracchum Tuberonis . Is
fuit mediocris in dicendo.doctiſſimꝰ in diſputando.Tū brutus quam hoc idem in noſtris continge

re intelligo:q̃d in grecis:vt omnes vere ſtoici prudentiſſimi in diſſerendo ſint.& id arte faciant:ſint
ꝗ architecti pene verboꝝ.Idem tradacti a diſputando:ad dicendum inopes reperiant̃. Vnum e ci-
pio cathone in quo ꝑfectiſſimo ſtoico ſũmam eloquentiã nõ deſiderem:qua exiguam in fannio.ne
in Rutilio quidem magnam:in Tuberone nullam video fuiſſe.Et ego nõ inꝗ̃ Brute ſine cauſa.pro
pterea ꝙ iſtoꝝ in dialecticis om̃is cura conſumit̃.Vagum illud orõis & fuſum & multiplex non ad
hibet̃ genus.Tuus aũt auũculus quemadmodũ ſcis habet a ſtoicis id quod ab illis petendum fuit.
ſed dicere didicit a dicendis magiſtris:eorũꝗ more ſe exercuit.ꝙ ſi om̃ia a philoſophis eſſent peten
da:paripatheticoꝝ inſtitutis cõmodius fingeret̃ oratio:quo magis tuũ Brute iudicium probo : qui
eoꝝ id eſt ex vetere academia philoſophoꝝ ſectam ſecut⁹ es:quoꝝ in doctrina atꝗ præceptis differẽ
di ratio cõiungit̃ cum ſuauitate dicendi & copia:quanꝗ̃ eaipſa peripateticoꝝ achademicorũꝗ con-
ſuetudo in orõne dicendi talis eſt,vt nec perficere oratorem poſſit ipſa per ſeſe:nec ſine ea orator eẽ
perfectus.Nam vt ſtoicoꝝ aſtrictior eſt orõ:aliquantoꝗ cõtractior ꝗ̃ aures populi requirũt.ſic illoꝝ
liberior & latior ꝗ̃ patit̃ cõſuetudo iudicioꝝ & fori.Quis enim vberior in dicendo Platone.iouẽ
ſicut aiunt philoſophi ſi grece loquat̃ loqui.Quis Ariſtotele neruoſior.Theophraſto dulcior lecti-
tauiſſe Platonem ſtudioſe.audiuiſſe etiam Demoſthenes dicit̃.Idꝗ apparet ex genere & grandita-
te verboꝝ.Dicit etiam in quadam epiſtola hoc ipſe de ſeſe.ſed & huius orõ in phyloſophiam tranſla
ta pugnatior vt ita dicam videtur.& illoꝝ in iudicia pacatior. Nũc reliquoꝝ oratoꝝ ætates ſi placet
& gradus perſequamur.Nobis vero atticus:& vehementer quidem vt pro Bruto etiam reſpondeã
Curio fuit igit̃ eiuſdem ætatis fere:ſane illuſtris orator:cuius de ingenio ex orõnibus eius exiſtima
ri poteſt.Sũt enim & aliæ & pro Seruio fuluio de inceſto nobilis orõ.Nobis q̃dem pueris hæc om-
niũ optima putabant̃.quæ vix iam comparet in hac turba nouoꝝ voluminũ.Præclare inquit Brut⁹
teneo qui iſtam turbam voluminũ effecerit.Et ego inꝗ̃ intelligo Brute quem dicas:certe em̃ & boni
aliquid attulimus iuuentuti magnificẽtius ꝗ̃ fuerat genus dicendi & ornatius.& nocuimus fortaſ-
ſe:ꝙ veteres orõnes poſt noſtras nõ a me quidem:meis enim illas ãnpono:ſed a plæriſꝗ legi ſunt de
ſitæ.Enũera inquit in plæriſꝗ:quanꝗ̃ video mihi multa legenda iam te auctore quæ antea cõtemne-
bam.Atqui hæc inꝗ̃ de inceſtu laudata orõ puerilis eſt locis multis de amore de tormentis de rumo
re.loci ſane inanes.verũtamen nõdum tritis nr̃orum hominũ auribus nec erudita ciuitate colera-
biles.Scripſit etiam alia nõnulla:& multa dixit:& illuſtris:& in nũero patronoꝝ fuit:vt eũ iniret:quũ
& vita ſuppeditauiſſet & ſplendor ei nõ defuiſſet cõſulem nõ fuiſſe.Sed ecce in manibus vir:& præ-
ſtantiſſimo ingenio & flagranti ſtudio & ductus a puero.C.Gracchus.Noli em̃ putare quenꝗ̃ Bru-
te pleniorem:aut vberiorem ad dicendum fuiſſe.Et ille ſic prorſus inquit exiſtimo:atꝗ iſtum de ſu
perioribus pene ſolum lego.immo plane inꝗ̃ Brute:legas cenſeo.Damnũ enim illi in maturo interi
tu res Rhomane latinæꝗ litteræ fecerũt.vtinam nõ tam fratri pietatem quam patriæ præſtare voluiſ
ſet:quã ille facile tali ingenio diutius ſi vixiſſet:vel paternam eſſet vel auitam gloriam cõſecutus.Elo
quentia quidem neſcio an habuiſſet parem neminem.grandis eſt verbis ſapiens ſentẽtiis:genere to
to grauis manus extrema nõ acceſſit operibus eius præclare inchota multa perfecta:nõ plane legen-
dus inꝗ̃ eſt hic orator Brute:ſi quiſꝗ alius iuuentuti.Nõ enim ſolum acuere ſed etiam alere ingeni-
um põt.Huic ſucceſſit ætati.P.Galba Seruilius eloquẽtiſſimi viri filius.P.craſſi eloquentis:& iuriſ-
periti gener.Laudabant hũc patres noſtri:fauebant etiam ꝓpter patris memoriam:ſed cecidit in cur
ſu.nam rogatiõe Manilia iugurtine cõmutatõis inuidia:quũ pro ſeſe ipſe dixiſſet oppreſſus eſt: ex
tat eius ꝑoratio:qui epilogus dicit̃.qui tanto in honore pueris nobis erat vt etiam ediſceremus:hic
qui in collegio ſacerdotum eſſet primus poſt Rhomam cõditam iudicio publico eſt cõdemnatus.P.
Scipio qui eſt in cõſulatu mortuus:nõ multum ille quidem nec ſæpe dicebat:ſed & latine loquendo
cuius erat par:& omnes ſale:facetiiſꝗ ſupabat eius collega.L.Beſtia bonis initus orſus tribunatus.
Nam.P.Pupilium vi.c.gracchi expulſum ſua rogatõne reſtituit.Vir & acer & nõ indiſertus: triſtis
exitus habuit cõſulatus.Nam inuidioſa lege manilia quæſtio.c.galbam ſacerdotem & quattuor cõ-
ſulares.L.Beſtiam.c.cathonem.SP.Albinum: ciuemꝗ præſtantiſſimum.L.Opimium Gracchi in-
terfectorem a populo abſolutum.quũ is cõtra populi ſtudium ſtetiſſet.Gracchum iudices ſuſtulerũt.
huius diſſimilis in tribunatu:reliquaꝗ omni vita cuius improbus.c.Licinius nerua non indiſertus
fuit.C.Fimbria temporibus iiſdem fere:ſed longius ætate prouectus habitus eſt ſane:vt ita dicam lo
culentus patronus:aſperi:maledicus genere toto paulo feruidior atꝗ cõmotior diligentia tamen &
virtute animi atꝗ vita bonus auctor in ſenatu idem tolerabilis patronus nec rudis in iure ciuili : &
quũ virtute.tum etiam ipſo orõnis genere liber:cuius orõnes pueris legebamus quas iam reperire
vix poſſumus.Atꝗ etiam ingenio & ſermone eleganti : valitudine incõmoda.C. Sextius caluinus
fuit:qui & ſi quum remiſerant dolores pedum.nõ deerat in cauſis:tamen id nõ ſæpe faciebat. Itaꝗ
conſilio eius quum volebant homines vtebant̃ patrocinio quum licebat : Iiſdem temporibus.M.
Brutus in quo magnum fuit brute decus generi veſtro qui quum tanto nomine eſſet:patremꝗ op-
timum virum habuiſſet & iuriſperitiſſimum accuſationem factitauerit:vt Athenis Lycurgus.is ma
giſtratus nõ petiuit.ſed fuit accuſator vehemens & moleſtus.vt facile cerneres naturale q̃dam ſtir-
pis bonum degenerauiſſe vicio deprauatæ volũtatis.Atꝗ eodem tẽpore accuſator de plebe.L.cæ-
ſulenus fuit:quem ego audiui iam ſenem.quum ab.L.Sauelio mulctam lege aquila de iuſticia peti-
uiſſet.Non feciſſem hominis pene infimi mentionem.niſi iudicarem qui ſuſpitioſius aut crimino-

ſius diceret audiſſe me neminẽ: doctus etiam græcis. T. Albitius: vel potius pene græcus loquar vt
opinor. ſed licet ex orationib⁹ iudicare. Fuit autem Athenis adoleſcens perfectus Epicureus euaſerat:
minime aptum ad dicendũ genus. Iamq; Qu. Catullus nõ antiquo illo more ſed hoc noſtro niſi quid
fieri poteſt ꝑfectius eruditius: multæ litteræ ſummæ: nõ vite ſolum atq; naturæ ſed oratõnis etiam co
mitas incorrupta quædã latini ſermonis integritas: quæ perſpici quũ ex orationib⁹ eius poteſt: tũ fa-
cillime ex eo libro: quem de conſulatu & de rebus geſtis ſuis conſcriptũ molli & Xenophonteio ge-
nere ſermonis miſit: ad. A. furium poetam familiarem ſuũ qui liber nihilo notior eſt ꝙ illi tres de qui
bus ante dixi Scauri libri. Tum Brutus. mihi quidem nec iſte notus eſt: nec illi: ſed hæc mea culpa eſt
nunq; enim in manus inciderũt. Nũc autẽ & a te ſumam & cõquirã iſta poſt hac curioſius fuit igitur
in catullo ſermo latinus: quæ laus dicendi nõ mediocris ab oratoribus pleriſq; neglecta eſt. Nam & ſo
no vocis & ſuauitate appellandaꝝ litterarum: qm̃ filium cognouiſti: noli expectare quid dicam: quan
ꝙ filius non fuit in oratoꝝ numero ſed non deerat ei tamẽ in ſentẽtia dicendi: quũ prudentia tũ ele-
gans quoddã & eruditũ orationis genus. Nec habitus eſt tamẽ pater ipſe catullus princeps in nume
ro patronoꝝ: ſed erat talis vt quũ quoſdã audires qui tum erant præſtãtes videret̃ eſſe inferior. Quũ
autẽ ipm̃ audires ſine cõparatione non modo cõtentus eſſes ſed melius nõ quæreres. Qu. Metellus
numidicus & eius collega. M. Syllanus dicebant de. r. P. qđ eſſet illis viris: & cõſulari dignitati ſatis.
M. Aurelius Scaurus: non ſæpe dicebat ſed polite latine vero imprimis eſt eleganter locutus. q laus
eadem in aulo Albinio bene loquendi fuit Nam flamen Albinus etiam in numero eſt habitus diſer
toꝝ. Qu. etiam Cæpio vir acer & fortis: qui fortuna belli crimini: inuidia populi calamitati fuit. Tum
etiam. CL. Mẽmii fuerũt oratores mediocres accuſatores acres atq; acerbi. Itaq; in iudiciũ capitis mſ
tos vocauerũt: pro reis non ſæpe dixerũt. SP. Torius ſatis valuit in populari genere dicendi. is qui
agrum publicum vicioſa & inutili lege vectigale leuauit. M. Marcellus Eſernini pater non ille quidẽ
in patronis: ſed in promptis tamẽ & nõ exercitatis ad dicẽdum fuit vt filius eius. P. Lentulus. L. eti-
am Cotta prætorius in mediocriũ oratoꝝ numero dicendi nõ ita multũ: laude proceſſerat ſed de in-
duſtria quũ verbis tum etiã ipſo ſono quaſi ſub ruſtico proſequebat̃ atq; imitabat̃ antiquitatem. At-
q; & ego in hoc ipſo Cotta: & in aliis pluribus intelligo me nõ ita diſertos homies & retuliſſe in ora-
toꝝ nũerum & relatuꝝ. Eſt em̃ propoſitũ colligere eos qui hoc munere in ciuitate functi ſunt. vt tenẽ
rent oratoꝝ locum quoꝝ quidem quæ fuerit aſſenſio: & quã in omnib⁹ rebus difficilis optimi perfe-
ctio atq; abſolutio ex eo quod dicam exiſtimari põt. Q̃ multi em̃ iam oratores cõmemorati ſunt: &
ꝙ diu in eoꝝ enumeratione verſamur. quũ tamẽ ſpiſſe atq; vix vt dudum ad Demoſthenẽ: & Hyperi-
dem: ſic nũc ad Antoniũ craſſumq; ꝑuenimus. Nam ego ſic exiſtimo hos oratores fuiſſe maximos:
& in his primũ cum græcoꝝ gloria: latine dicendi copiam æquatam. Omnia veniebant anthonio in
mentẽ ea que ſic o queq; loco vbi plurimũ ꝓficere & valere poſſent: vt ab imꝑatore equites: pedites:
leuis armatura: ſic ab illo in maxime oportunis orõnis partibus collocabant̃. Erat memoria ſumma
nulla meditationis ſuſpitio imperatus ſemꝑ aggredi ad dicendũ videbat̃: ſed ita erat paratus vt iudi-
ces illo dicente nõnũꝙ viderent̃ nõ ſatis parati ad cauendũ fuiſſe. Verba ipſa nõ illa quidem elegãtiſ-
ſimo ſermone. Itaq; diligenter loquendi laude caruit: neq; tamẽ eſt admodũ inquinate locutus: ſed il
la quæ proprie laus orõnis eſt in verbis: nam ipm̃ latine loqui eſt illud quidem eſt vt pauloante dixi
in magna laude ponendũ. ſed non tam ſua ſponte: ꝙ quod eſt a plæriſq; neglectũ. Non em̃ tam præ-
clarum eſt ſcire latine: ꝙ turpe neſcire. Neq; tam id mihi oratoris boni: ꝙ ciuis rhomani propriũ vi-
detur. ſed tamẽ anthonius in verbis & eligendis: neq; idipm̃ tã leporis cauſa ꝙ ponderis & collocan-
dis: & cõpreſſione deuintiendis: nihil nõ ad rõnem & tanq; ad artem dirigebat. Verum multo magis
hoc idem in ſententiaꝝ ornamentis: & cõformationib⁹: quo genere quia præſtat omibus. Demoſthe
nes. idcirco a doctis oratoꝝ eſt princeps iudicatus. Scæmata em̃ que vocant græci: ea maxime me or
nant oratorem ea quæ nõ tam in verbis pingendis habent pondus: ꝙ in illuminandis ſententiis: ſed
hæc magna in anthonio: tum actio ſingularis que ſi partiẽda eſt in geſtũ: atq; vocem geſtus erat non
verba exprimens: ſed cum ſentẽtiis cõgruens manus humeri: latera: ſupploſio pedis ſtatus: inceſſus:
omiſq; motus cum verbis ſentẽtiiſq; conſentiẽs: vox ꝑmanens: verum ſub rauca natura: ſed hoc vici-
um huic vni in bonum cõuertebat. Habebat em̃ flebile quiddam in quæſtionibus: aptumq; quũ ad
fidem faciendam. tum ad miſericordiã cõmouẽdam: vt verũ videret̃ in hoc illud quod Demoſthenẽ
ferũt: ei qui quæſiuiſſet quid primũ eſſet in dicendo actionem: quid ſecũdum idem: & idem terti um
reſpondiſſe. Nulla res magis penetrat in animos: eoſq; fingit: format flectit: taliſq; oratores videri fa-
cit quales ipi ſe videri volũt. Huic alii parem eſſe dicebant: alii anteponebãt. L. craſſum illud quidem
certe oẽs ita iudicabant: neminẽ eſſe qui hoꝝ alterutro patrono cuiuſq; ingenium requireret. Eqdem
quanq; anthonio tantũ tribuo ꝙtum ſupradixi: tamẽ Craſſo nihil ſtatuo fieri potuiſſe perfectius erat
ſumma grauitas erat cum grauitate iũctus facetiaꝝ: & vrbanitatis oratorius nõ ſcurrilis lepos: latine
loquendi accurata: & ſine moleſtia diligens elegantia: in diſſerendo mira explicatio: quũ de iure ciui
li: quũ de æquo & bono diſputaret̃ argumentoꝝ: & ſimilitudinũ copia. Nã vt anthonius cõiectu
ra mouenda: aut ſedanda ſuſpitione: aut excitando incredibilem vim habebat: ſic in interprætãdo: in
diffiniendo. in explicanda æquitate nihil erat Craſſo copioſius: idq; quũ ſæpe alias: tum apud centũ

uiros M. Curii cā cognitū eſt. Ita eñ multa tū cōtra ſcriptū pro equo: & bono dixit: vt hoīem acutiſſi-
mum. Qu. Scæuolam: & in iure in quo illa cauſa verſabaẜ paratiſſimū obrueret argumentoꝝ: exem-
plorūqꝫ copia atqꝫ ita tum ab his patronis æqualibus etiam conſularibus cauſa illa dicta eſt. quū vter-
qꝫ ius ciuile ex contraria parte defenderet: vt eloquentiū iuriſperitiſſimus Craſſus iuriſperitorum elo
quentiſſimus. Scæuola putaretur. qui quidem quū pacutus eſſet ad excogitandum quid in iure. aut i
æquo verum aut eſſet: aut nō eſſet tum verbis erat ad rem ſumma breuitate mirabiliter aptus. Quare
ſit nobis orator in hoc interpretandi: explicandi: ediſſerendi genere mirabilis: ſicut ſimile nihil vide-
rim in augendo: in ornando: in refellendo magis exiſtimator metuendus ꝙ admirandus orator. Ve
rum ad Craſſum reuertamur. Tum Brutus. Etſi ſatis inquit mihi videbar haberi cognitum Scæuolā:
ex his rebus quas audiebam ſæpe ex. C. Rutilio quo vtebaẜ propter familiaritatē Scæuolæ noſtri: ta-
men iſta mihi dicendi tanta laus nota nō erat. Itaqꝫ cœpi voluptatem tam ornatum virum tāqꝫ excel-
lens ingeniū fuiſſe in noſtra rep. Hic ego. Noli inꝗ brute exiſtimare his duobus quicꝗ fuiſſe in no-
ſtra ciuitate pſtantius. Nam vt pauloante dixi: cōſultorum alterum diſertiſſimū diſertoꝝ: alterum con
ſultiſſimū fuiſſe. ſic in reliquis rebus ita diſſimiles erant inter ſeſe ſtatuere: vt tamē nō poſſis vtrius te
malles ſimiliorē: Craſſus erat elegantiū parciſſimus. Scæuola parcorum elegantiſſimus. Craſſus in
ſumma comitate habebat etiam ſeueritatis ſatis. Scæuolæ multa in ſeueritate: nō deerat tamē comitas
licet oīa hoc modo: ſed vereor ne fingi videanẜ. Hæc vt dicanẜ a me quodāmodo res ſe tamen ſic
habet quū oīs virtus ſit: vt veſtra brute vetus achademia dixit mediocritas: vterqꝫ horum medium
quiddā volebat ſequi: ſed ita cadebat vt alter ex alterius laude partem: vterqꝫ autem ſuam totā habe-
ret. Tum brutus. Quū ex tua oīone mihi videor inquit bene craſſum & Scæuolam cognouiſſe tum
de te & Seruio Sulpitis cogitans eſſe quandam vobis cū illis ſimilitudinē iudico. Quonā inꝗ iſtud
modo quia mihi & tu videris inquit tantū iuris ciuilis ſcire voluiſſe: qꝫtum ſatis eſſet oratori. & Ser.
eloquentiæ tantū aſſumpſiſſe vt ius ciuile facile poſſit tueri. ætateſqꝫ veſtræ: vt illorum nihil aut non fe
re multum differūt Et ego de me inꝗ dicere nihil eſt neceſſe de Seruio autē & tu probe dicis & ego
dicam qđ ſentio. Non enim facile quem dixerim plus ſtudii ꝙ illum: & ad dicendum: & ad omnes
bonarum rerum diſciplinas adhibuiſſe. nam & iiſdem exercitationibus ineunte ætate fuimus: & Po
ſtea vna Rhodū ille etiam profectus eſt quo melior eſſet & doctior. & inde vt rediit videtur mihi in
ſecūda arte primus eſſe maluiſſe ꝙ in prima ſecūdus. Atqꝫ haud ſcio an principibus eſſe potuiſſet ſed
fortaſſe maluit id quod eſt adeptus longe omniū nō eiuſdem modo ætatis: ſed eorum etiā qui fuiſ-
ſent in iure ciuili eſſe princeps. Hic Brutus ain tu inquit etiam ne. Qu. Scæuolæ Seruiū noſtrum an-
teponis. Sic enim inꝗ Brute exiſtimo: iuris ciuilis magnū vſum: & apud Scæuolam & apud multos
fuiſſe artem in hoc vno quod nunꝗ effeciſſet ipſius iuris ſcientia niſi eam præterea didiſſet artē quæ
doceret rem vniuerſam tribuere in partes latentem explicare diffiniendo obſcuram explanare inter-
prætando: ambiguam primū videre deinde diſtinguere poſtremo habere regulam qua vera & falſa
iudicarenẜ. & quæ quibus propoſitis eēnt quæqꝫ non eēnt conſequentia. Hic enim attulit hanc artē
omniū artium maximam: quaſi lucem ad ea quæ confuſæ ab aliis aut reſpondebaẜ aut agebanẜ. Dia-
lectica mihi videris diceret inquit. Recte inꝗ intelligis: ſed adiunxit etiam & litterarum ſciētiam: & lo
quendi elegantiam quæ ex ſcriptis eius quorum ſimilia nulla ſunt facillime perſpici poteſt Quumqꝫ
dicendi cauſa duobus pentiſſimis operam dediſſet. L. Lucio Balbo C. Aquilio Gallo: Galli hominis
acuti & exercitati promptam & paratam in agendo: & in reſpondendo celeritatem ſubtilitate diligen
tiaqꝫ ſuperauit. Balbi docti & eruditi hominis in vtraqꝫ re conſideratam tarditatem vicit expediēdis
conficiendiſqꝫ rebus ſic & habet quod vterqꝫ eorum habuit: & expleuit quod vtriqꝫ defuit. Itaqꝫ vt
Craſſus mihi videtur ſapientius feciſſe ꝙ Scæuola: hic enim cauſaſ ſtudioſe recipiebat: in quibus a
Craſſo ſuperabatur ille ſe conſuli ſolebat ne qua in re inferiori eſſet ꝙ Scæuola ſic Seruius abſentiſ-
ſime quū duo ciuiles artes ac forenſes plurimum & laudis haberent & gratiæ perfecit vt altera præ-
ſtaret omnibus ex altera tantum aſſumeret quantum eſſet: & ad tuendum ius ciuile & ad optinēdam
conſularem dignitatem ſatis. Tum Brutus ita prorſus inquit & antea putabam Audiui enim nuper
eum ſtudioſe: & frequenter ſumi quū ex eo ius noſtrorum pontificium qua ex parte cum iure ciuili
cōiunctum eſſet vellem cognoſcere & nūc meum iudicium multo magis confirmo teſtimonio & iu-
dicio tuo ſimul illud gaudeo: ꝙ & æqualitas veſtra: & pares honoꝝ gradus & artium ſtudiorūqꝫ qua
ſi finitima vicinitas tantum abeſt ab obtrectatione inuidiæ quæ ſolet lacerare plæroſqꝫ: vt in ea nō mo
do non exulcerare veſtram gratiam: ſed etiam conciliare videatur. quali eñ te erga illum perſpitio: ta
li illum in te voluntate iudicioqꝫ cognoui. Itaqꝫ doleo & illius conſilio & tua voce populum rhoma-
nū carere tādiu quod quū p ſe dolendū eſt tū multo magis cōſideranti ad quos iſta nō tranſlata ſint:
ſed neſcio quo pacto deuenerint. Hic atticus dixerā inqt a principio de rep. vt ſileremus. Itaqꝫ facia-
mus. Nā ſi iſto mō volumꝰ ſingulas res deſiderare nō mō quærēdi ſed ne lugēdi quidē finē repiemꝰ.
Pergamꝰ ergo inꝗ ad reliq̄ & inſtitutū ordinē pſeq̄mur. Paratus igiẜ veniebat Craſſus expectabaẜ:
audiebaẜ a principio ſtatim qđ erat apud eum ſemp accuratū expectatōe dignus videbaẜ: non multa
expectatōe dignus videbaẜ: nō multa iactatio corporis non inclinatio vocis nulla inambulatio non
crebra ſupploſio pedis vehemens & interdum irata & plena iuſti doloris oratio multæ & cuꝫ grauita-

ſe facetiæ quodcꝫ difficile eſt idem & perornatus & perbreuis iam in altercando inuenit parem nemi-
nem verſatus eſt in omni fere genere cauſarum mature in locum principium oratorum venit. Accuſa-
uit carbonem æloquentiſſimum hominem admodum adoleſcens: ſummam ingenii non laudem mo-
do ſed et am admirationem eſt conſecutus. Defendit poſtea Liciniam virginem: quum annos vigin
ti ſeptem natus eſſet in ea ipſa cauſa fuit eloquentiſſimus: orationeſcꝫ eius ſcriptas quaſdam in partes
reliquit. Voluit adoleſcens in colonia Narbonenſi cauſæ popularis aliquid attingere: eamcꝫ coloniã
vt fecit ip e deducere. Extat in eam legem ſerior vt ita dicam quam ætas illa ferebat oratio. Multe de-
inde cauſæ: ſed ita tacitus tribunatus. vt niſi in eo magiſtratu cœnauiſſet apud præconem Granium id-
cꝫ nobis bis narrauiſſet Lucilius: tri plæ. neſciremus fuiſſe. Ita prorſus inquit Brutus: ſed ne de Scæuo
læ quidem tribunatu quicꝙ audiuiſſe videor. & eum collegaꝫ Craſſi credo fuiſſe. omnibus quidẽ aliis
incꝙ magiſtratibus: ſed tri æ unus anno poſt fuit eocꝫ in roſtris ſedente ſuaſit ſeruiliam legem Craſſus.
Nam cenſuram ſine Scæuola geſſit eum enim magiſtratum nemo vncꝙ Scæuolarũ petiuit: ſed hæc Craſ
ſi quum edita oratio eſt: quam te ſæpe legiſſe certe ſcio quatuor & triginta tum habebat annos: totidẽ
cꝫ annis mihi ætate preſtabat. His enim conſulibus eam legem ſuaſit quibus nati ſumus quum ipſe eſ
ſet. Qu. Cæpione natus: & C. Lælio triennio ipſo minor ꝙ Antonius. quod iccirco poſui: vt dicendi
latine prima maturitas in qua ætate extitiſſet poſſet notari & intelligeretur iam ad ſummum pene eſſe
perductã: vt eo nihil ferme quiſcꝙ addere poſſet niſi qui a philoſophia: & a iure ciuili ab hiſtoria fuiſſet
inſtructior. Erit inquit. M. Brutus aut iam eſt iſte quem expectas. neſcio incꝙ: Sed ẽ etiam. L. Craſſi in
conſulatu. pro. Qu. Cæpione defenſione iuncta non breuis: vt laudatio: vt oratio autem breuis poſtre
ma cenſoris oratio qua anno duo de quinquageſimo vſus eſt. In his omnibus ineſt quidam ſine vllo
fuco veritatis color. quin etiam comprehenſio & ambitus ille verborum: ſi ſic periodũ appellari pla-
cet. erat apud illum contractus: & breuis: & in membra quædam quæ graeci vocãt: diſpartiebat
orationem lubentius Hoc loco Brutus quandoquidem tu iſtos oratores inquit tantopere laudas vel
lem aliquid Antonio præter illum de ratione dicendi: ſane exilem libellum: plura Craſſo libuiſſet ſcri
bere. Quum enim omnibus memoriam ſui: tum etiam diſciplinam dicendi nobis reliquiſſet. Nã. Scæ
uolæ dicendi elegantiam ſatis ex his orationibus quas reliquit habemus cognitam Et ego mihi qui
dem a pueritia quaſi magiſtra fuit inquam illa in legem Cæpionis oratio in qua & auctoritas ornatur
ſenatus: quo pro ordine illa dicuntur: & inuidia concitatur in iudicium & in accuſatorum factionem:
contra quorum potentiam populariter tum dicendum fuit multa in illa oratione grauiter: multa leni
ter: multa aſpere multa facete dicta ſunt plura etiam dicta ꝙ ſcripta: quod ex quibuſdã capitibus expo
ſitis: nec explicatis intelligi poteſt. Ipſa illa cenſoria contra: C Domitium collegam non eſt oratio: ſed
quaſi capita rerum & orationis commentarium paulo plenius Nulla eſt enim altercatio clamoribꝰ vn
ꝙ habita maioribus. Et vero fuit in hoc: & popularis dictio excellens Antonii genꝰ dicendi multo apti
us iudiciis ꝙ concionibus hoc loco ipſum Domitium non relinquo. Nã & ſi non fuit in oratorum nu
mero tamen pono aſtis in eo fuiſſe orationis: atcꝫ ingenii: quo & magiſtratus perſonam & conſularẽ
dignitatem tueretur: quod idem de. C. Cælio dixerim: induſtriam in eo ſummam fuiſſe: ſummaſcꝫ vir
tutes eloquentiæ tantum quod eſſet in rebus priuatis amicis eius in repu. ipſius dignitatis ſatis. Eo-
dem tempore. M. Herennius in mediocribꝰ oratoribꝰ latinæ: & diligenter loquentibus numeratus
eſt: qui tamen ſumma nobilitate hominem cognatione ſodalitate: collegio: ſumma etiam æloquentia
L. Philippum in conſulatus petitione ſuperauit. Eodem tempore C. Clodius & ſi propter ſummam
nobilitatem: & ſingularem potentiam magnus erat: tamen etiaꝫ eloquentiæ quandam mediocritatẽ
afferebat. Eiuſdem fere temporis fuit æques romanus. C. Titius qui meo iudicio eo perueniſſe vide-
tur quo potuit fere latinus orator ſine græcis litteris: & ſine multo vſu peruenire. Huius orationes
tantum argutiarum. tantum exemplorum etiam vrbanitatis habent: vt pene Attico ſtilo ſcriptæ eſſe
videantur. Eaſdem argutias in trigœdias ſatis quidem ille acute. ſed perum tragice tranſtulit: quem
ſtudebat imitari. L. Affranius poeta homo per argutus in fabulis quidem etiam (vt ſcitis) diſertus.
Fuit etiam. Qu. Rubrius Varro qui a ſenatu hoſtis cum. C. Merio iudicatus eſt acer: & vehemens
accuſator. In eo genere ſane probabilis doctus autem græcis litteris propinquus noſter factus ad di
cendum. Ma. Gratidius. M. Antonii perfamiliaris: cuius præfectus quum eſſet in Cilitia eſt interfe
ctus qui accuſauit. C. Fimbriam. M. Marii. Gratidiani patrem: atcꝫ etiam apud ſocios: & latinos ora-
tores habiti ſunt Qu Vectius vectianus e Marſis quem ipſe cognoui prudens: vir & ĩ dicẽdo bre-
uis. Qu. D. Sorani vicini & familiares mei non tam in dicendo admirabiles: ꝙ docti & græcis litteris
& latinis. C. Ruſticellus bononienſis is quidem & exercitatus: & natura volubilis. Omnium autem
eloquentiſſimus extra hanc vrbem. T. Betutius Barrus Aſculanus: cuius ſunt aliquot orationes Aſ-
culi habite. Illa Romæ contra Cæpionem nobilis ſane cui orationi Cæpionis ore reſpondit Elius: qui
ſcriptitauit oratiões multas: orator ipſe nuncꝫ fuit. Apud maiores autem noſtros video diſertiſſimum
habitum ex Latio. L. Papyrium Fregallanum T. Grachi. P. F. fere ætate eius autem oratio ẽ pro Fre
gellanis. coloniſcꝫ latinis habita in ſenatu. Tum Brutus. Quid igiẽ tu inquit tribꝰ iſtis externis quaſi
oratoribus: quid cenſes incꝙ niſi idem quod vrbanꝰ præter vnum quod non eſt eorum vrbanitate
quadam: quaſi colorata oratio. Et Brutus: qui eſt inquit iſte tandem vrbanitatis color neſcio incꝙ tan-
tũ eſſe quendã ſcio. Id tu Brute iam intelliges quum in Galliam veneris audies tu quidẽ et verba quæ

dam non tria romæ:ſed bæc mutari dediſciq; poſſunt. Illud eſt maius: quod in vocibus noſtrorum ora
torum recinuit quidam. & reſonat vrbanus. Nec boc in oratoribus apparet: ſed etiam in cæteris. Ego
memini. T. Tincam placentinum bominem facetiſſimum cum familiari noſtro. Qu. Grauio præconæ
dicacitate certare. Eum inquit Brutus: de quo multa Lucilius: iſto ipſo: ſed tincam non minus multa ri
dicule dicentem Granius obruebat. Neſcio quo ſapore vernaculo: vt ego iã non mirer: illud Theopbra
ſto accidiſſe. quod dicitur: quum percontaretur ex anicula quadam quanti aliquid venderet: & reſpon
diſſet illa: atq; addidiſſet boſpes non pote minoris tuliſſe eum moleſte: ſe non effugere boſpitis ſpecie;
quum ætatem ageret Atbenis: optimeq; loqueretur. Omnium ſicut opinor in noſtris eſt quidam vrba
norum ſicut ille atticorum ſonus: ſed domum redeas: id eſt ad noſtros reuertamur. Duobus igitur ſum
mis Craſſo & Antonio. L. Pbilippus proximus accedebat: ſed longo interuallo tamen proximus. Ita
q; eum & ſi nemo intercedebat qui ſe illi anteferret neq; ſecundum tamen: neq; terciũ dixerim. Nec em̃
in quadrigis eum ſecundum numerauerim aut tercium qui vix e carceribus exiţit quum palmam iam
primus accæperit. nec in oratoribus qui tantum abſit a ptimo vix in eodem curriculo eſſe videatur: ſed
tamen erant ea in pbilippo; quæ ſine comparatione illorum ſpectaret: ſatis magna diceret. ſumma liber
tas in oratione multæ faceciæ: ſatis creber in reperiendis: ſolutus in explicandis ſententiis erat etiam in
primis vt temporibus illis græcis doctrinis inſtitutus. in altercando cum aliquo aculeo: & maledicto fa
cetus. Horum ætati prope coniũctus. L. Cælius non tam vendibilis orator q̃ vt neſcires quid ei deeſſet
nec enim erat indoctus nec tardus ad excogitandum: nec romanarum rerum immemor: & verbis ſo
lutus ſatis ſed in magnos oratores inciderat eius ætas: multam tamen operam amicis & vtilem prebu
it: atq; ita diu vixit: vt multarum ætatum oratoribus inplicaretur: multum etiam in cauſis verſaretur. Iiſ
dem fere remporibus. D. Brutus is qui conſul cum Mamerco fuit bomo & græcis doctus litteris: & la
tinis Dicebat etiam. L. Scipio non imperite: Cneuſq; Pompeius Sex. F. at quem numerum obtinebat
nam Sextus frater eius præſtantiſſimum ingenium contulerat ad ſummam iuris ciuilis: & ad perfecta;
geometriæ rerum ſtoicarum ſcientiam. ita minime. Et ante boc. M. Brutus: & paulopoſt eum. C. Bilie
nus bomo per ſe magnus prope ſimili ratiõe: ſummus euaſerat: qui conſul factus niſi in marianos con
ſulatus: & in eas petitionis anguſtias incidiſſet. Cn. autem octaui eloquentia quæ fuerat ante conſula
tum ignorata: in conſulato multis concionibus eſt vebementer probata: ſed ab eis qui tantum in dicẽ
tium numero non in oratorum fuerunt. Iam ad oratores reuertamur. Cenſeo inquit Atticus: eloquẽ
tis enim videbare: non ſedulos velle conquirere. Feſtiuitate igitur & facetiis inquam. C. Iulius. L. F.
& ſuperioribus: & æqualibus ſuis omnibus preſtitit: oratorq; fuit: minime ille quidem vebemẽs: ſed
nemo vnq̃ vrbanitate: nemo lepore: nemo ſuauitate conditor. Sunt eius aliquot orationes: ex quib⁹
ſicut ex eiuſdẽ tragœdiis leuitas eius ſine neruis perſpici poteſt. Eius æqualis. P. Cetbeg⁹: cui de rep.
ſatis ſuppeditabat oratio. Totam enim tenebat eam: penituſq; cognorat. Itaq; in ſenatu conſulariũ au
ctoritatem aſſequebatur: ſed in cauſis publicis nibil priuatis ſatis veterator videbatur. Erant in priua
tis cauſis. Qu. Lucretius viſpillo & acutus & iuris peritus. nam a filia aptior concionibus quã iudiciis
prudẽs etiã. D. Annius velina: & in eius generis cauſis orator ſane tollerabilis. In eodẽ genere cauſaꝝ
multũ erat Ti. iuuentius. nimis ille quidẽ lentus in dicẽdo: & pene frigidus: ſed & callidus: & in capiẽ
do aduerſario verſutus: & preterea nec indoctus: & magna cũ iuris ciuilis intelligẽtia: cui⁹ auditor. P.
Orbios meus fere æqualis in dicẽdo nõ nimis exercitatus in iure aũt ciuili nõ inferior: q̃ magiſter fuit
Nã. T. Aufidi⁹ qui vixit ad ſummã ſenectutẽ volebat eſſe ſimilis borũ: eratq; & bonus vir: & innocẽs
ſed dicebat parũ. nec ſane plus frater eius. M. Vergilius qui tri plæ L. Syllæ imperatori diẽ dixit. Eius
collega. P. Magius in dicẽdo tñ copioſior: & oim oratorũ: ſiue rabularũ: qui & plane indocti: aut inur
bani: aut ruſtici etiã fuerũt: quos quidẽ ego cognouerim ſolutiſſimũ in dicẽdo: & acutiſſimum iudico
noſtri ordinis. Qu. Sertorũ equeſtris C. Gorgoniũ. fuit etiã facilis & expolitus ad dicẽdũ: & vite ſplẽ
dore multo: & ingenio ſane probabili. T. Lunius. L. filius tribunitius quo accuſante. P. Sexti⁹. Pr. de
ſignatus: dãnatus eſt ambitus: is proceſſiſſet bonoribus lõgius: niſi ſemper infirma: atq; etiã egra vali
tudine fuiſſet. Atq; ego ꝑclare intelligo me in eorũ cõmemoratiõe verſari: qui nec babiti ſint oratores
neq; fuerint: prætiriti; a me aliquot ex veteribus cõmemoratione: aut laude dignos: ſed boc quidẽ
ignoratione. Quid em̃ eſt ſuperiotis ætatis: quod ſcribi poſſit de iis de quibus nulla monumenta lo
quuntur nec alioruȝ: nec ipſorũ. De iis aũt quos ipſi vidimus neminẽ fere pretermittimus: eoꝝ quos
aliquãdo dicentes vidimus. Volo em̃ ſcire in tanta: & tã vetere r. p. maximis premiis eloquẽtiæ ꝓpo
ſitis: ois cupiſſe dicere: nũ plurimos auſos eſſe potuiſſe paucos. Ego tñ ita de vnoquoq; dicã: vti ne
elegi poſſet: quẽ exiſtimẽ clamatorẽ: quẽ oratorẽ fuiſſe iiſdẽ fere tẽporibus: ætate inferiores Paulo q̃
Iulius: ſed æqualis prope modũ fuerunt. C. Cotta. P. Sulpitius: Qu. Vari⁹. Cn. Pomponi⁹: C. Curio
L. fuſius. M. Druſus patricius: nec vlla ætate vberior oratorũ fœtus fuit. Ex bis Cotta & Sulpiti⁹ quũ
meo iuditio: tũ omniũ facile primas tulerunt. Hic Atticus quomodo iſtd̃ dicis inquit: quũ tuo iudi
cio tũ oim: ſemper ne in oratore probando aut improbando vulgi iudiciũ: cum intelligentiũ iudicio
cõgruit: An alii probanť multitudine: alii autẽ ab iis qui intelliguntur. Recte requiris inquam Attice
ſed audies ex me fortaſſe. quod non omnes probent. An tu inquit laboraſſe buic modo Bruto pro
baturus es. Plane inq̃ Attice diſputationem bãc de oratore ꝓbando aut improbando mlto malim

tibi & bruto placere.eloquentiam autem meam populo ꝓbare velim.Etenim neceſſe eſt qui ita dicat
vt a multitudine probetur. eundem doctis probari nam quid in dicendo rectum ſit. aut prauū ego
iudicabo .ſi modo is ſum qui id poſſim.aut ſciam iudicare. qualis vero ſit orator. ex eo quod is di-
cendo efficiet poterit intelligi. Tria ſunt eñ vt quidem ego ſentio quæ ſint efficienda dicendo.vt do
ceatur is apud quem dicetur.vt delectet.vt moueatur vehementius.quibus virtutibus oratoris ho
rum quicqꝫ efficiatur.aut quibus vitiis orator aut non aſſequatur hæc.aut etiam in his labatur. & ca
dat.artifex aliquid iudicabit.Efficiatur autem ab oratore necne.vt hi qui audiūt ita afficiātur.vt ora-
tor velit vulgi aſſenſu.& populari approbatione iudicari ſolet. Itaqꝫ nūqꝫ de bono oratore. aut non
bono doctis hominibus cum populo diſſenſio fuit.An cenſes dum illi viguerunt(quos ante dixi)
non eoſdem gradus oratorum vulgi iudicio & doctorum fuiſſe. De populo ſiquem ita rogauiſſes
quis eſt in hac ciuitate eloquentiſſimus.in Antonio & Craſſo.aut dubitaret. aut hūc alius. illū alius
diceret.nemo ne Philippum tam ſuauem oratorem.tam grauem. tam facetū his anteferet. quē noſ-
metipi.qui hæc arte aliqua volumus expendere.proximū illis fuiſſe diximus. Nemo ꝓfecto(id eñ
ipm eſt ſummi oratoris)ſummum oratorem populo videri.Quare tibicē Antigenidas dixerit diſci-
pulo ſane frigenti ad populum mihi cane & muſis. Ego huic bruto dicenti vt ſolet apud multitudi-
nem.mihi cane & populo mi brute dixerim.vt qui audient. quid efficiatur ego etiam cur ita efficiat
intelligam.Credit his quæ dicūtur qui audit oratorem.vera putat.aſſentitur.probatur fidē facit ora
tio.Tu artifex quid queris amplius. delectatur audiens multitudo.& ducitur oratione. & quaſi vo
luptate quadam perfunditur.quid habes quod diſputes.gaudet.dolet.ridet.plorat.fauet:odit.con-
temnit.inuidet.ad miſericordiam inducitur.ad pudendum.ad pigendum iraſcitur. miratur ſperat.ti
met.hæc pinde accidunt. vt qui eoꝝ adſunt mentes.verbis & ſententiis.& actione tractantur.Quid
eſt quod expectetur docti alicuius ſententia.quod enim probat multitudo. hoc idem doctis probā-
dum eſt.deniqꝫ hoc ſpecimē eſt popularis iudicii.in quo nūqꝫ fuit populo cū doctis intelligentibuſqꝫ
diſſenſio.Quū multi eſſent oratores invario genere dicēdi.qs vnqꝫ ex his excellere iudicatus ē vul-
gi iudicio.qui non idem a doctis probaretur.Quando autem dubiū fuiſſet apud patres noſtros eli-
gendi.cui patroni daretur optio.quū aut Antonium optaret.aut Craſſum.aderant multi alii. tamen
vtrum de his potius.dubitaſſet aliquis quin alteꝝ nemo .Quid adoleſcētibus nobis. cum eſſet Cot
ta & hortenſius.num quis quo quidem eligendi poteſtas eſſet quāquā his anteponebat. Tum bru
tus.Quid tu inquit queris alios.de te ipo.non nequid optarent rei.quid ipe Hortēſius iudicaret vi-
debamus.qui quū partiret tecum cauſas.Sæpe eñ interfui perorandi locum.vbi plurimū pollet ora
tio ſemper tibi relinquæbat.Faciebat ille quidem inquā & mihi beniuolētia credo ductus tribuebat
oñia.Sed ego q̄ de me populi ſit opinio neſcio.de reliquis hoc affirmo.q̄ vulgi opinioe diſertiſſimi
habiti ſint.eoſdem intelligentiū quoqꝫ iudicio fuiſſe probatiſſimos.Nec eñ poſſet idem Demoſthe
nes dicere.quod dixiſſe antimachum clarūm poetam ferunt qui quū conuocatis auditoribus lege-
ret eis magnū illud.quod nouiſtis volumē ſuū.& eum legentem omnes preter platonem reliqſſent.
legam inquit nihilominus.Plato eñ mihi vnus inſtar eſt omniū:me illum & recte. Poema eñ recon
ditum paucoꝝ approbatione oratio popularis aſſenſum vulgi debet moueri.At ſi eūdem hunc Pla
tonem vnū adiutorem haberet Demoſthenes.quū eſſet relictus a cæteris verbum facere non poſſet
Quid tu Brute poſſes.niſi te vt Curionem quandam concio reliquiſſet.Ego vero inquit ille.vt me ti
bi iudicem in eis etiam cauſis in quibus omnis res nobis cum iudicibus eſt. non cum populo. tamē
ſi a corona relictus ſim non queam dicere . Ita ſe inquam res habet.vt ſi tibiæ inflatæ non referant
ſonum abiiciendas eas ſibi tibicem putet.Sic oratori populi aures tanquam tibiæ ſunt. eæ ſi inflatū
non recipiunt.aut ſi auditor omnino tanqꝫ equus non facit agitandi finis faciendus eſt.Hoc tamen
intereſt.quod vulgus interdum non probandum oratorem probat. ſed probat ſine comparatione
quū a mediocri . aut etiam a malo delectatur: eo eſt contentus. eſſe melius non ſentit illud quod eſt.
qualecūqꝫ eſt probat . Tenet enim aures vel mediocres orator modo aliquid in eo. nec res vlla plus
apud animos hominum.quā ordo.& ornatus orationis valet.Quare quis ex populo quū Qu.Scæ
uolam pro.M.Coconio dicentem audiſſet in ea cauſa(de qua ante dixi)quicquam politius.aut ele-
gantius.aut omnino melius.aut expectaret.aut poſſe fieri putaret. Quū is hoc probare vellet. M.
Curium quū ita heres inſtitutus eſſet.ſi pupillus ante mortuus eſſet quam in ſuam tutelam veniſſet
pupillo non nato heredem eſſe non poſſe.Quid ille non dixit de teſtamentorum iure de antiqs for
mulis.quemadmodum ſcribi oportuiſſet.ſi etiam filio non nato heres inſtitueretur. Quam captio-
ſum eſſe populo quod ſcriptum eſſet negligi.& opinione quæri volūtates. & interpretatione diſer-
torum.ſcripta ſimplicinm hominum peruertere.quam ille multa de auctoritatē patris ſui.qui ſemꝑ
ius illud eſſe defenderat.quam omnino multa de iure ciuili.q̄ qdem omnia cū perite & ſcienter. tum
ita breuiter & p̄ſſe & ſatis ornate.& perelegāter diceret.quis eſſet in populo.qui aut expectaret.aut
fieri poſſe quicquā melius putaret.A tuero vt cōtra Craſſus ab adoleſcēte delicato. qui i littore ābu
lans ſcalmū reperiſſet.ob eāqꝫ rē ædificare nauem cōcupiuiſſet exorſus ē ſimiliter Scæuolam ex vno
ſcalmo captionis.centūuirale iudiciū hereditatis effeciſſe.hoc in illo initio cōſecutis multis eiuſdem
generis ſentētiis delectauit:aīoſqꝫ oīm qui aderant in hilaritatē a ſeueritate traduxit. qđ eſt vnum ex
tribus q̄ dixi.ab oratore effici debere.deinde hoc voluiſſe eū qui teſtamētū feciſet hoc ſenſiſſe.quo-
quo mō filius non eſſet qui in ſuā tutelā veniſſet ſiue non natus ſiue ante mortuus Curius hæres vt

eſſet.ita ſcribere pleroſꝗ & id valere.& valuiſſe ſemper.hæc & multa eiuſmodi dicens fidem faciebat.quod eſt ex tribus oratoris officiis .alteꝝ deinde æquū bonum teſtamentoꝝ ſententias volūtateſꝗ tutatus eſt.quanta eſſet in verbis captio quū in cæteris rebus.tum in teſtamentis.ſi negligerentur voluntates.quantam ſibi potētiam ſcæuola aſſumeret.ſi nemo auderet teſtamentū facere.poſtea niſi de illius ſententia.hæc quū grauiter tum ab exemplis copioſe.tum varie.tum etiā ridicule & facile explicans.eam admirationem.aſſenſionemꝗ cōmouit.dixiſſe vt cōtra nemo videretur. hoc erat oratoris officium partitione.terciū genere maximū.hic ille de populo iudex qui ſeꝑatim alterum admiratus eſſet idem audito altero iudicium ſuum contemneret. At uero intelligens & doctus audiēs ſcæuolam ſentiret eſſet quoddam vberius dicendi genus.& ornatius.ab vtroꝗ autem cauſa perorata ſi q̄retur vter præſtaret orator.nunquā profecto ſapientis iudiciū a iudicio vulgi diſcreparet.Qui præſtat igitur intelligens imperito magna re a difficili.ſiquidem magnū eſt ſcire quibus rebus efficiatur.amittaturue dicēdo illud quicquid eſt.quod aut effici dicendo oportet.aut amitti non oportet. Præſtat etiam illo doctus auditor indocto quod ſæpe quū oratores duo aut plures populi iudicio ꝓbant.quod dicendi genus optimū ſit intelligit.Nam illud quod populo non ꝓbatur.ne intelligenti quidem auditori probari poteſt.Vt eñ ex neruoꝝ ſono in fidibus q̄ꝫ ſciēter ei pulſi ſunt intelligi ſolet.ſic ex animoꝝ motu cernitur.quid tractandis his ꝑficiat orator.Itaꝗ intelligēs dicendi exiſtimator non aſſidens.& attente audiens ſed vno aſpectu & p̄teriens de oratore ſæpe iudicat. Videt oſcitantem in dicem loquentē cum altero.nōnunquā etiam circulantem mittentē ad horas q̄ſitorem. vt dimittat rogantem.intelligit oratorem in ea cauſa nō adeſſe qui poſſit animis iudicū admouere orationem.tanquā fidibus manū.Idem ſi p̄teriens aſpexerit.erectos intuentes iudices.vt aut doceri de re.idꝗ etiam vultu ꝓbare videant.aut vt auem cantu aliquo.ſic illos viderit oratione quaſi ſuſpenſos teneri.aut id quod maxime opus eſt miſericordia.odio.motu animi aliquo perturbatos eſſe vehementius.ea ſi p̄teriens (vt dixi) aſpexerit.ſi nihil audierit. tamen oratorem verſari in illo iudicio. & opus oratoriū fieri.aut ꝑfectum iam eſſe.ꝑfecto intelliget. Quū hæc deſeruiſſem vterꝗ aſſenſus eſt.& ego tanq̄ꝫ de integro ordinās:Quādo igiť inquā a Cotta & Sulpitio hæc omnis fluxit oratio. quū hos maxime iudicio illoꝝ hominū.& illius ætatis dixiſſem ꝓbatos reuertar ad eoſipos tum reliquos.vt inſtitui deinceps ꝑſequar.Quoniā ergo oratoꝝ bonoꝝ (hos eñ q̄rimus) duo genera ſunt Vnū attenuate p̄ſſeꝗ.Alterum ſublate.ampleꝗ dicentiū.& ſi id melius eſt quod ſplendidius. & magnificentius.tamen in bonis omnia quæ ſumma ſunt.iure laudanť.ſed cauenda eſt preſſo illi oratori inopia.& ieiunitas:Amplo autem inflatum.& corruptum orationis genus.Inueniebat igitur acute Cotta dicebat pure.ac ſolute.& vt ad infirmitatem laterum ꝑſcienter contentionē omnē remiſerat. ſic ad viriū imbecillitatem dicendi accomodabat genus. Nihil erat in eius oratione niſi ſinceꝝ. nihil niſi ſiccum.atꝗ ſanum.illudꝗ maximū q̄d quū contentione orationis flectere animos iudicum vix poſſet.nec omnino eo genere diceť tractando tamen impellebat vt idem faceret a ſe commoti.quod a Sulpitio concitati.Fuit eñ Sulpitius vel maxime quos q̄dem ego audiuerim grandis.& vt ita dicā Tragicus orator. Vox quū magna.tum ſuauis & ſplendida.geſtus & motus corporis ita venuſtus. vt tamen ad forum nō ad ſcenam inſtitutus videreť.Incitata & volubilis.nec ea redūdans. tamē nec circūfluens oratio.Craſſum hic volebat imitari.Cotta malebat antoniū. ſed ad hoc vis aberat antonii Craſſi ab illo læpos.O magnā inq̄t artem brutus.ſiquid iſtis quū ſummi eſſent oratores duæ res maxime altera alteri defuit atꝗ in his oratoribus illud animaduertendū poſſe eſſe ſummos. qui iter ſe ſunt diſſimiles.Nihil eñ tam diſſimile quā Cotta Sulpitio & vterꝗ equalibus ſuis plurimū preſtitit.Quare hoc doctoris intelligentis eſt videre quo ferat natura ſua queꝗ. & ea duce vtentē ſic inſtituere:vt Iſocratem in acerrimo ingenio Theopompi.& leuiſſimo ephori dixiſſe traditū eſt. alteri ſe calcaria adhibere.alteri frenos. Sulpitii orōnes q̄ ferūtur.eas poſt mortem eius ſcripſiſſe.P. Canutius putatur equalis meus.homo extra noſtrū ordinem.o meo iudicio diſertiſſimus.Ipſius Sulpitii nulla oratio eſt.ſepeꝗ ex eo audiui.quū ſe ſcribere neꝗ conſueuiſſe.neꝗ poſſe diceret. Cotte pro ſe lege varria que inſcribitur eam.L.aelius ſcripſit Cotte rogatu. Fuit is omīno vir egregius. & eques romanus.cum primis honeſtus. idemꝗ eruditiſſimus. & grecis lr̄is & latinis antiq̄tatiſꝗ nr̄e. & in inuentis rebus.& in actis ſcriptoꝝ veterum litterate penitus quam ſcientiam varro noſter acceptam ab illo.auctamꝗ per ſeſe.vir ingenio preſtans.omniꝗ doctrina.pluribus & illuſtrioribus litteris explicauit.ſed idem Aelius ſtoycus voluit.orator autem.nec ſtuduit vnꝗ.nec fuit.ſcribebat tñ orōnes quas alii diceret:vt Qu.Metello.F.vt Qu.Cæpione.vt Qu. Pompeio Ruffo.quāꝗ is etiam ip̄e ſcripſit eas.quibus pro ſe eſt vſus ſed non ſine aelio.His eñ ſcriptis etiam ip̄e interfui quū eſſem apud aelium adoleſcens.eumꝗ audire perſtudioſe ſolerem.Cottam autem miror ſummū ip̄m oratorē.minimeꝗ ineptū Aelianas leuis oratiunculas voluiſſe exiſtimari ſuas.His duobus eiuſdem etatis annumerabatur nemo tercius ſed mihi placebat Pomponius maxime vel dicam minime diſplicebat. locus erat omnino in maximis cauſis p̄ter eos (de quibus ſupra dixi) nemini ꝓpterea quod Antonius qui maxime expetebať facilis in cauſis recipiendis erat.faſtidioſior Craſſus ſed tamen recipiebat.horum qui neutrum habebat confugiebat ad philippum fere.aut ad ceſarem.cotta Sulpitius expetebantur.ita ab iis ſex patronis cauſe illuſtres agebantur.neꝗ tam multa q̄ꝫ noſtra etate iudicia fiebant.neꝗ hoc quidem nūc fit.vt cauſe ſingule defenderentur a pluribus quo nihil eſt vicioſius. Reſpondemus iis quos non audiuimus in quo primū ſepe aliter ē dictū. aliter ad nos relatum. deinde

magni intereſt coram videre me quemadmodum aduerſarius de quaq; re aſſeueret. maxime autem
quemadmodum queq; res audiatur. ſed nibil vicioſius. q̃ quũ vnum corpus debeat eſſe defenſiõis
naſci de integro cauſam quũ ſit ab altero perorata. Omniũ enim cauſarũ. vnum ẽ naturale principiũ
vna peroratio. reliquæ ptes. quaſi membra ſuo queq; loco notata ſuam vim & dignitatẽ tenẽt. Quũ
autem difficile ſit in longa oratione non aliquando aliquid ita dicere. vt ſibi ipe non conueniat. quã
to difficilius cauere nequid dicas quod non conueniat eius orationi. qui ante te dixerit. ſed qa & la
bor multo maior ẽ totam cauſam q̃ partem dicere. Et quia plures ineũtur gratiæ ſi vno tempore di
cas pro pluribus. iccirco banc couſuetudinem libenter aſciuimus. Erant tamen quibus videretur il
lius ætatis tercius Curio. quia ſplendidioribus fortaſſe verbis vtebatur. & quia latine non peſſime
loquebatur. vſo credo aliquo domeſtico. nam litterarum admodum nibil ſciebat. ſed magni intereſt.
quos quiſq; audiat quotidie domi. quibus cum loquatur a puero. quemadmodũ patres pedagogi
matres etiam loquãtur. Legimus epiſtolas cornelie matris Graccboꝝ. apparet filios non tam ĩ gre
mio educatos. q̃ in ſermone matris. Auditus eſt nobis lælię. C. filiæ ſæpe ſermo. Ergo illã pr̃is elegã
tia tinctam vidimus & filias eius mutias ambas quarũ ſermo mibi fuit notus & neptes licinias. qs
nos quidem ambas. bancq; vero Scipionis etiam tu Brute credo aliquando audiſti loquẽtem. Ego ve
ro ac lubenter inquit brutus. & eo lubentius ꝙ. L. Craſſi erat filia. Quid Craſſum inq̃ illum cenſes
iſtius liciniæ filium Craſſi taſtamento qui fuit adoptatus: ſummo iſte quidem dicitur ingenio fuiſſe
inquit. Et vero bic Scipio collega meus. mibi ſane bene & loqui videtur. & dicere. Recte inquam iu
dicas brute. Etenim iſtius generis eſt ex ipius ſapientiæ ſtirpe generat. Nam & de duobus auis iam
diximus. Scipione & Craſſo. & de tribus pauis. Qu. Metello. cuius quatuor filii. P. Scipione qui ex
dominatu Ti. Gracchi priuatus in libertatem. r. p. vindicauit. Qu. Scæuola augure. qui peritiſſimus
iuris idemq; percomis ẽ babitus. Iam duoꝝ abauoꝝ quam ẽ illuſtre nomẽ. P. Scipionis qui bis con
ſul fuit. qui ẽ. Corculũ dictus. alterius omniũ ſapientiſſimi. C. Lælii. O generoſam inquit ſtirpẽ & tã
quam in vnam arborem plura genera. ſic in iſtam domũ multorum inſitam. atq; illuminatam ſapien
tiam. Similiter igit̃ ſuſpicor vt conferam parua magnis. Curionis. & ſi pupillus relictus ẽ. patrio fu
iſſe inſtituto puro ſermone aſſuefactam domũ & eo magis boc iudico ꝙ neminem ex iis quidem q
aliquo in numero fuerunt. cognoui in omni genere boneſtarum artium tam indoctum. tam rudem:
nullum ille poetam nouerat. nullum legerat oratorem nullam memoriam antiquitatis collegerat. nõ
publicũ ius. non priuatum & ciuile cognouerat. q̃q; id quidem fuit etiam in aliis & magnis quidem
oratoribus. quos parum bis inſtructos artibus vidimus. vt Sulpitiũ. & antoniũ. Sed ei tamẽ vnum
illud babebant dicendi opus elaboratum. idq; quũ conſtaret ex quinq; notiſſimis partibus. nemo in
aliqua parte eaꝝ. omnino nibil poterit. In quacũq; eñ vna plane claudicaret orator eſſe non poſſet.
ſed tamen alius in alia excedebat. magis reperiebat quid dici opus eſſet. & quomõ pparare & quo lo
co locari. memoriaq; ea cõprebendebat. Antonius autem excellebat actione. erant ei q̃dam. & bis pa
ria cum Craſſo. quædam ea etiam ſuperiora. At Craſſi magis enitebat oratio nec vero Sulpitio. neq;
Cotte dicere poſſumus. neq; cuiq; bono oratori rem vllam ex illis quinq; partibus plane atq; oĩno
defuiſſe. Itaq; in Curione boc veriſſime iudicari poteſt. nulla re vna magis oratorem commendari.
quam verborum ſplendore. & copia: Nam quũ tardus in cogitãdo. tũ in inſtruendo diſſipatus fuit.
Reliqua duo ſunt. agere. & meminiſſe in vtroq; Caccbinno irridẽtiũ cõmouebat. Motus erat is. quẽ
&. C. Iulius in ppetuum notauit: quũ ex eo in vtranq; partem toto corpe vacillante quæſiuit. qs lo
queret̃ e lintre: &. Cn. Sicinius bomo impurus. ſed admodum ridiculus. neq; aliud in eo oratoris ſi
mile q̃cq̃. is quũ tr. plæ. Curionẽ & octauiũ cõſ. pduxiſſet. Curioq; m̃lta dixiſſet ſedẽte. Cn. octauio
collega. q deuinctus erat faſciis. & multis medicamẽtis ppter dolorẽ artuũ delibutus. nũquã inquit
octauio collegæ tuo g̃ras referes: q niſi ſe ſuo more iactauiſſet bodie te iſtic muſcæ comediſſent. Me
moria aũt ita fuit nulla. vt aliquoties tria quũ pppoſuiſſet. aut quartũ adderet. aut terciũ q̃reret qui in
iudicio priuato vl' maximo. quũ ego p Ticinia cotte porauiſſem: ille cõtra me p Seruio Neuio dice
ret. ſubito totã cãm oblitus ẽ. idq; veneficiis. & cãtionibus Ticinie factũ eſſe dicebat. Magna bæc is
memoris ingenii ſigna. ſed nibil turpius: quã q̃d etiã ĩ ſcriptis obliuiſcebat̃. qd pauloante poſuiſſet.
vt in eo libro vbi ſe exeũtem a ſenatu. & cũ panſa nr̃o. & cũ Curinoe filio colloq̃ntem facit quũ ſena
tum Ceſar conſ. babuiſſet. om̃iq; ille ſermo ductus ẽ pcontatione filii. qd in ſenatu eſſet actũ. In quo
multis verbis quũ inueberet̃ in Ceſarẽ curio. diſputatioq; eſſet inter eos: vt eſt conſuetudo dialogo
rũm. quũ ſermo eſſet inſtitutus ſenatu miſſo. quem ſenatum Ceſar conſ. babuiſſet. reprebendit eas
res. quas idem Ceſar anno poſt. & deinceps reliquis annis adminiſtrauiſſet in Gallia. tum brutus ad
mirans. tantam ne fuiſſe obliuionem. inquit in ſcripto preſertim vt ne legens q̃dem vnq̃ ſenſerit q̃n
tum flagitii cõmiſiſſet. Quid aũt inquã brute ſtultius. q̃ ſi ea vitupare volebat. que vitupauit. nõ eo
tempe inſtituere ſermonem. quũ illarum rerum iam tempora preteriſſent. Sed ita totus errat. vt ĩ eo
dem ſermone dicat in ſenatu ſe ceſare conſule non accedere. ſed id dicat ipo conſ. eſiens e ſenatu. Iã
qui bac parte animi. que cuſtos eſt ceterarum ingenii partium tam debilis eſſet. vt ne in ſcripto qui
dem meminiſſet. qd pauloante poſuiſſet. buic minime miru eſt. ex tẽpore dicenti ſolitam effluere mẽ
tem. Itq; quũ ei nec officium deeſſet. & flagraret ſtudio dicẽdi ppauce ad eum cauſæ deferebantur:
Orator aũt viuis equalibus eius proximis optimis nũerabat̃. ppter verborũ bonitatẽ (vt añ dixi)
& expeditã. ac profluentẽ quodammodo celeritatẽ. Itaq; eius orationes aſpiciendas tamen cenſeo:

ſunt ille quidem laguidiores. verumtamen poſſunt augere. & quaſi alere id bonum. quod in illo me-
diocriter fuiſſe concedimus. quod habet tantam vim. vt ſolum ſine aliis in Curione ſpeciem orato-
ris alicuius effecerit. Sed ad inſtituta redeamus. In eodem igitur numero eiuſdem ætatis. C. Carbo
fuit illius eloquentiſſimi viri filius. non ſatis acutus orator. ſed tamẽ orator numeratus eſt. Erat in
verbis grauitas & facile dicebat. & auctoritatem naturalem quandam habebat oratio. Acutior. Qu.
Varrius rebus inueniẽdis. minus nec verbis expeditus. fortis vero actor & vehemẽs. & verbis nec
inops. nec abiectus. & quem plane oratorem dicere auderes. Cn. Pomponius lateribus pugnãs. in-
citans animos. acer acribus criminoſus. multũ ab iis aberat. L. Fuſius tamen ex accuſatione. M. Aq-
lii diligentiæ fructum cæperat Nam. M. Druſum tuũ magnum auũculum grauem, oratorem ita dũ
taxat quũ de rep. diceret. L. autem Lucullũ etiam acutum. patremqꝫ tuũ brute. iuris quoqꝫ & publici.
& priuati ſane peritum. M. Lucullum. M. Octauiũ. Cn. filios. qui tm̃ auctoritate dicendoqꝫ valuit. vt
legem ſemproniã frumentariam populi frequentis ſuffragiis abrogauerit. Cn. Octauiũ. M. Fuſium
M. Catonẽ p̃rem. Qu. etiam catullum filiũ abducamus ex acie. i. a iudiciis & in p̃ſidiis. r. p. cui facilie
ſatiſfacere poſſint collocemus. Eodem. Qu. cepionem referrẽ. niſi nimis equeſtri ordini deditus a ſe
natu diſſediſſet. Cn. carbonẽ. M. Mariũ. & ex eodem genere cõpluris minime dignos. elegantis cõ-
uentus auribus aptiſſimos cognoui. turbulentis contionibus quo in genere vt in iis p̃turbem æta
tum ordinem. nup. L: Quintius fuit aptior. etiam Palicanus auribus imperitoꝝ. Et qm̃ huius gene-
ris facta mentio eſt. ſeditioſoꝝ omniũ poſt Gracchos. L: Appuleius ſaturnius eloq̃ntiſſimus viſus
eſt. magis ip̃e tamẽ & motu. atqꝫ ip̃o amictu capiebat homines. qui aut dicendi copia. aut mediocrita
te prudentiæ. Longe autem poſt natos homines improbiſſimus. C. Seruilius glaucia. ſed pacutus.
& callidus cum primiſqꝫ ridiculus. ridiculus is ex ſummis. & fortunæ. & vitæ ſordibus. in p̃tura cõſ.
factus eſſet. ſi ratõnem eius habere licere iudicatũ eſſet. Nam & plæbem tenebat & æqueſtrem ordi-
nem beneficio legis deuinxerat. Is prætor eodem die quo ſaturnius tri. plæ. Mario: & Flacco conſ.
publice ẽ iuterfectus. homo ſimillimus athenienſis hyperboli. cuius improbitatẽ veteres atticorum
comediæ notauerũt. quos ſex Titius cõſecutus. homo loquax ſane & ſatis acutus. ſed tam ſolutus
& mollis in geſtu. vt ſaltatio quædam naſcereẽ. cui ſaltationi Titius nomen eſſet. Ita cauendũ eſt ne
quid in agendo. dicendoue facias. cuius imitatio rideatur. Sed ad paulo ſuperiorẽ ætatem reuecti ſu
mus. nũc ad eam de qua aliquãtum locuti ſumus reuertamur. Cõiunctus igiẽ Sulpitii ætati. p. Anti-
ſtius fuit rabula ſane ꝓbabilis: qui multos quũ tacuiſſet annos. neqꝫ conteni ſolũ. ſed irrideri etiam
ſolitus eſſet. in tribunatu primũ contra. C. Iullii illã conſulatus petitõnẽ extraordinariam veram cau
ſam agens ẽ probatus. & eo magis ꝙ eandem cauſam quũ ageret. eius collega ille ip̃e Sulpitius. hic
plura & acutiora dicebat. Itaqꝫ poſt tribunatum primo multæ ad eum cauſe. deinde om̃es maxime q̃
cunqꝫ erãt deferebãtur. Rem videbat acute. cõponebat diligenter. memoria valebat. Verbis non ille
quidem ornatis vtebaẽ ſed tñ non abiectis. Expedita aũt erat. & ꝑfacile currens oratio. & erat eius q-
dem tanqꝫ habitus nõ inurbanus. Actio paulo quũ vicio vocis. tũ etiã ineptiis claudicabat. Hic tem-
poribus floruit his q̃bus inter ꝑfectionẽ reditumqꝫ. L: Syllæ ſine iure fuit. & ſine vlla dignitate reſp.
hoc etiã autẽ magis ꝓbabaẽ. ꝙ erat ab oratoribus q̃dam in foro ſolitudo. Sulpitius occiderat. Cot-
ta aberat & Curio viuebat. e reliquis patronis eius etatis nemo p̃ter cathonẽ & pomponiũ. quorum
vtrũqꝫ facile ſupabat. Inferioris autem etatis erat ꝓximus. L. Syſenna doctus vir & ſtudiis optimis
deditus bene latine loquens. gnarus reip. nõ ſine facetiis ſed neqꝫ laboris multi. nec ſatis verſatus in
cauſis. interiectuſqꝫ inter duas etates Hortenſii & Sulpitii. nec maioris conſequi poterat. & minori
neceſſe erat cedere. Huius om̃is facultas ex hiſtoria ip̃ius ꝑſpici poteſt. q̃ quum facile omnes vincat
ſuperiores: tum indicat. tamen quãtum abſit a ſummo. q̃ꝙ genus hoc ſcriptionis nondum ſit ſatis
latinis litteris illuſtratum: nãqꝫ Hortenſi admodum adoleſcẽtis ingenium. vt Phidie ſignum ſimul
aſpectum. & ꝓbatum eſt. Is. L. craſſo Qu. Sceuola coſ. primum in foro dixit. & apud hoſ ip̃os q̃dem
cõſules. & qum eoꝝ qui auferunt. tum ipſoꝝ conſulum. q oĩs intelligentia anteibant. iudico diſceſ-
ſit ꝓbatus. Vñ. xx. annos natus erat eo tp̃e. Eſt. autẽ. L. Paulo. C. Marcello. conſ. mortuus exquo vi
demus eum in p̃rõnoꝝ numero annos quatuor &. xl. fuiſſe hoc de oratore paulo poſt plura dicemꝰ
Hoc autem loco volumus ætatem in diſparẽ oratoꝝ etatẽ includere. quãqꝫ id quidem omnibus vſu
venire neceſſe fuit. quibus paulo lõgior vita cõtigit. vt & qum multo maioribus natu quã eſſent ipſi
& cum aliquãto minoribus cõpararenẽ. vt Accius iiſdem edibus ait ſe & Pacuuium docuiſſe fabulã.
qua ille. xxx. ãp̃e. xxx. annos natus eſſet. Sic Hortenſius nõ cum ſuis eq̃libus ſolum ſed & mea cum
etate. & cũ tua brute. & qum aliq̃nto ſupiore cõiungitur. Siq̃dem & craſſo viuo dicere ſolebat. & ma
gis iam etiam vigebat. Antonio & cum philippo iam ſene ꝓ Cn. pompei bonis dicente. in illa cauſa
adoleſcẽs qum eſſet. princeps fuit. & in eoꝝ quos ini Sulpitii etate poſui numeꝝ facile peruenerat. &
ſuos inter equales. M. Piſonẽ. M. Craſſum. Cn. lentulum. P. Lẽtulum ſurrã longe p̃ſtitit. & me ado-
leſcẽtem nactus octo annis. minorẽ q̃ꝫ erat ip̃e multos annos in ſtudio eiuſdẽ laudis exercuit. & tecũ
ſimul. ſicut ego ꝓ multis. ſic ille ꝓ appio Claudio dixit: pauloante mortẽ. Vides igiẽ vt ad te oratorẽ
brute peruenerimus. tam multis inter noſtroꝝ tuumqꝫ initium dicẽdi interpoſitis oratoribus. ex q-
bus quoniam in hoc ſermone noſtro ſtatui nemiuẽ eorum q viuerent nominare. ne nos Curio ſuis
eligeretis ex me quid de quoqꝫ iudicarẽ. eos q iam ſunt mortui nominabo. Tum Brutus. Non ẽ in-
quit iſta cauſa. quam dicis: quamobrem de iis qui viuunt nibi velis dicere. Quenam igitur inquam

et:vereri te inquit arbitror:ne ꝑ nos hic ſermo tuus emanet:& ii tibi ſuccenſeant quos p̄terieris. Quid
veꝫ inquam tacere nō poteritis: Nos quidem inquit facillime:ſed tamen te arbitror malle idipſum tacē
re quam taciturnitatem noſtram experiri. Tum ego:vere inquam tibi Brute dicam:nō me exiſtimaui in
hoc ſermone vſqꝫ ad hanc ætatem eſſe venturum:ſed ita traxit ordo ætatum orationem:vt iam ad mino
ris etiam puenerim. Interpone igiť inquit:ſiquos videť: deinde redeamus ad te & ad Hortenſium: de
me alii dicent ſiqui volent. Minime vero inquit:nam & ſi me facile omni tuo ſermone tenuiſti tñ is mi-
hi longior videtur:quod ꝓpero audire de te:nec vero de tam de virtutibus dicendi tuis:quæ quū om-
nibus:tum certe mihi notiſſime ſunt:quam ꝙ gradus tuos & quaſi ꝓceſſus dicendi ſtudio cognoſcere.
Gereť inquam tibi mos:qm̄ me nō ingenii p̄dicatorem eſſe vis ſed laboris mei. Verum interponam vt
placet alios:& a.M.Craſſo qui fuit æqualis Hortenſii exordiar. Is igitur mediocritur a doctrina inſtru-
ctus:anguſtius etiam a natura:labore & induſtria:& quod adhibebat ad obtinendas cauſas: curam etiā
& gratiam in principibus patronis aliquot annos fuit. In huius oratione ſermo latinus erat verba non
abiecta:res compoſite diligenter:nullus flos tamen neqꝫ lumen vllum:animi magna vocis parua cōten
tio:omnia fere vt ſimiliter atqꝫ vno modo dicerentur. Nam huius equalis & inimicus. C. Fimbria nō ita
diu iactare ſe potuit:qui omnia magna voce dicens:verborū ſane bonorum:curſu quodam incitato ita
furebat tamen:vt mirarere tam alias res agere populum:vt eſſet inſano inter diſertos locus. Cn.autem
Lentulus multo maiorem opinionem dicendi actione faciebat quam quāta in eo facultas erat:qui quū
eſſet nec pacutus:q̄ꝫq̄ꝫ & ex facie & ex vultu videbatur:nec abundans verbis:& ſi fallebat in eoipſo:ſic in
teruallis exclamationibus:voce ſuam & canora: admirando irridebat:calebat in agendo: vt ea quæ de-
erant nō deſiderarentur. Ita tanq̄ꝫ curio:copia nōnulla verborum nullo alio bono tenuit oratorum locū
ſic Lentulus cæterarū virtutū dicēdi mediocritatē actōe occultauit inquā excellēs fuit. Nec multo ſecus
P. Lentulus:cuius & excogitandi & loquendi tarditatē tegebat fortune dignitas:corporis motus ple-
nus & artis:& venuſtatis vocis.& ſuauitas & magnitudo:ſic in hoc nihil præter actionem fuit. Cætera
etiam minora q̄ꝫ in ſuperiore. M. Piſo quicquid habuit:habuit ex diſciplina: maximeqꝫ ex om̄ibus qui
ante fuerunt:græcis doctrinis eruditus fuit. Habuit a natura genus quoddam acuminis quod etiam
arte limauerat:qđ erat in rep̄hendendis verbis verſutū & ſolers:ſed ſæpe ſtomachoſum:nonnunq̄ꝫ frigi
dum:interdum etiam facetum. Is laborem quaſi curſum forenſem diutius nō tulit:ꝙ & corpore erat in
firmo & hominū ineptias ac ſtulticias quæ deuorandæ nobis ſunt nō ferebat:iracundiuſqꝫ reſpuebat:ſi-
ue moroſe vt putabatur:ſiue ingenio liberoqꝫ faſtidio. Is quum ſatis floruiſſet adoleſcens:minor habe-
ri eſt cœptus poſtea:deinde ex v rginum iudicio magnam laudem eſt adeptus:& eo tempore quaſi re-
uocatus incurſum tenuit locum tamdiu q̄ꝫ ferre potuit laborem poſtea quantum detraxit & ſtudio:tan
tum amiſit ex gloria. P. Murena mediocri ingenio:ſed magno ſtudio rerum veterum litterarum & ſtu-
dioſus & nō imperitus:multæ induſtrie & magni laboris fuit. C. Cenſorinus græcis litteris ſatis doct⁹
quod propoſuerat explicans expedite:non inuenuſtus actor ſed iners & inimicus fori. L. Turius par-
uo ingenio:ſed multo labore quoquo modo poterat:ſæpe dicebat. Itaqꝫ & pauce centurie ad conſulatū
defuerunt. Cancer auctoritate ſemper eguit:ſed fuit patronus prope modum diligentiſſimus huius ſi
vita.ſi mores:ſi vultus deniqꝫ non omnem commendationem ingenii euerteret:maius nomen in patrō
nis fuiſſet non erat abundans nō inops tamen non valde nitens non plane horrida oratio:vox:geſtus:
& omnis actio ſine lepore.at inueniendis:componendiſqꝫ rebus mira accuratio.vt facile in vllo diligen
tiorem maioremqꝫ cognouerim:ſed eam vt citius veteratoriam quam oratoriam diceres.hic & ſi etiam
in publicis cauſis probabatur.tamē in priuatis illuſtriorem obtinebat locum. C.deinde piſo ſtatarius:&
ſermonis plenus orator.minime ille quidem tardus in excogitando:verumtamen vultu & ſimulatione
multo etiam acutior quam erat videbatur. Nam eius æqualem. M. Glabriorem bene inſtitututum Scæ
uole autem diligentia ſocors ipſius natura:negligenſqꝫ tardauerat. Etiam. L. Torquatus elegās in dicē
do:in exiſtimanndo admodum prudens.toto genere perurbanus. Meus autem æqualis. Cn. Pompe-
ius vir ad omnia ſumma natus:maiorem dicendi gloriam habuiſſet:niſi eum maioris gloriæ cupiditas
ad bellicas laudes abſtraxiſſet:erat oratione ſatis amplus:rem prudenter videbat. Actio vero eius habe
bat & in voce magnum ſplendorem:& in motu ſummam dignitatem. Noſter item equalis. D. Syllanus
victricus tuus ſtudii ille quidem habuit non multum:ſed acuminis & orationis ſatis. Qu. Pompeius.
A.F. qui Bithynicus dictus eſt biennio quam nos fortaſſe maior ſummo ſtudio dicēdi:multaqꝫ doctri-
na incredibili labore atqꝫ induſtria:quod ſcire poſſum. Fuit em̄ mecum & cum. M. Piſone:quū amicicia
tum ſtudiis:exercitationibuſqꝫ coniunctus:huius actio nō ſatis commendabat orationem:in hac enim
ſatis erat copiæ:in illa autem leporis parum. Erat eius æqualis. P. Antronius voce ꝑacuta atqꝫ magna:
nec alia re vlla ꝓbabilis. Et. L. Octauius reatinus:qui quū multas iam cauſas diceret adoleſcens eſt mor
tus.is tñ ad dicendum veniebat magis audacter quam parate:&. C. Staſenus qui ſeipſe adoptauerat:&
de Staieno Elium fecerat:feruido quodā & petulanti & furioſo genere dicendi:quod quia multis gratū
erat:& probabatur:aſcendiſſet ad honores niſi in facinore manifeſto depræhēſus pœnas legibus: & iu
dicio dediſſet. Fodem tempore. C. L. Cæpaſii fratres fuerunt:qui multa opera ignoti homines & repen
tini quæſtores celeriter facti ſunt oppidano quodam & incondito genere dicendi. Addamus huc etiaꝫ
nequem vocalem p̄teriſſe videamur. C. Coſconium calidanum:qui nullo acumine eam tamen verborū
copiam ſi quam habebat præbebat populo cum multa concurſatione magnoqꝫ clamorę:quod idem fa-

dicebat Q u. Arrius qui fuit. M. Craſſi quaſi ſecundarum. Is omnibus exemplo debet eſſe quantum i
hac vrbe polleat: multorum obedire tempori: multorumqꝫ vel honori vł periculo ſeruire. His eñ reb us
infimo loco natus: & honores & pecuniam & gratiam cõſecutus: etiam in patronorum ſine doctrina ſi-
ne ingenio aliquem in numerum peruenerat: ſed vt pugiles inexercitati etiã ſi pugnos & plagas olym-
piorum cupidi ferre poſſunt: ſolem tamen ſæpe ferre nõ poſſunt: ſic ille quum omni iam fortuna ꝓſpe-
re functus labores etiam magnos excæpiſſet: illius iudicialis anni ſeueritatem quaſi ſolẽ nõ tulit. Tu. n
Atticus. Tu quidem de fece inquit hauris: idqꝫ iam dudum: ſed tacebam hoc vero nõ putabam te vſqꝫ
ad Staienos & Antronios eſſe venturũ. Non puto inquam exiſtimare te ambitiõe me labi: quippe de
mortuis: ſed ordinem ſequens in memoriam notam & æqualem neceſſario incurro. Volo autem hoc ꝑ
ſpici omnibus cõquiſitis: qui in multitudine dicere auſi ſint: memoria quidem indignos ꝑpaucos. Ve-
rum qui omnino nomen habuerint: nõ ita multos fuiſſe: ſed ad ſermonem inſtitutũ reuertamur. T. Tor
quatus. T. filius & doctus vir ex Rhodia diſciplina Molonis & a natura ad dicendum ſatis ſolutus at-
qꝫ expeditus: cui ſi vita ſuppeditauiſſet ſublato ambitu cõſul factus eſſet: plus facultatis habuit ad dicẽ-
dum q̃ voluntatis. Itaqꝫ ſtudio huic nõ ſatiſfecit: officio vero nec in ſuorum neceſſariorum cauſis: nec in
ſententia ſenatoria defuit. Etiam. M. Pontidius municeps noſter: multas priuatas cauſas actitauit: celeri
ter ſane verba voluens nec hebes in cauſis: vel dicam plus etiam q̃ nõ hebes: ſed exferueſcens in dicẽdo
ſtomacho ſæpe iracundiaqꝫ vehementius vt nõ cum aduerſario ſolum ſed etiam quod mirabile eſſet cũ
iudice ipſo cuius delinitior eſſe debet orator: iurgio ſæpe contenderet. M. Meſſala minor natu quã nos
nullo modo inops: ſed nõ nimis ornatus genere verborum: prudens acutus: minime incautus: patronꝰ
in cauſis cognoſcendis cõponẽdiſqꝫ diligẽs magni laboris: multæ operæ: acumularũqꝫ cauſarũ. Duo eti-
am Metelli Celer. & nepos nihil in cauſis verſati: nec ſine ingenio: nec indocti: hoc erant populare dicen
di genus aſſecuti. C. autem Lentulus Marcellinus nec vnq̃ indiſertus: & in cõſulatu ꝑeloquens viſus ẽ
nõ tardus ſententiis: nõ inops verbis: voce canora: facetus ſatis. C. Mẽmius. L. filius perfectus litteris:
ſed græcis faſtidioſus: ſane latinarum argutus orator: verbiſqꝫ dulcis: ſed fugiens non modo dicendi: ve
rumetiam cogitandi laborem: tñ ſibi de facultate detraxit: quãtum imminuit induſtriæ. Hoc loco bru-
tus: quam vellem inquit etiã de his oratoribus qui hodie ſunt: tibi dicere luberet & ſi de aliis minus de
duobus tñ quos a te ſcio laudari ſolere: Cæſare & Marcello: audirem nõ minus lubẽter quam audiui de
his qui fuerunt. Cur tandẽ inquã: an expectas quid ego iudicem de iſtis: qui tibi ſunt æque: ac noti mi-
hi? Mihi mehercule inquit Marcellus eſt notus. Cæſar autem parum: illum eñ ſæpe audiui: hic quũ ego
iudicare iam aliquid poſſem affuit. Q uid igiť de illo iudicas quem ſæpe audiſti? quid cenſes inquit: ni-
ſi id quod habiturus es ſimilem tui? Næ ego inquam ſi ita eſt velim tibi eum placare quam maxime. At
qꝫ & ita eſt inquit & vehemẽter placet nec vero ſine cauſa: nam & didicit: & omiſſis cæteris ſtudiis vnũ
id egit: ſeſeqꝫ quotidianis cõmendationibus accerrime exercuit. Itaqꝫ & lectis vtiť verbis & frequenti-
bus & ſplendore vocis: dignitate motus fit ſpecioſum & illuſtre quod diciť. Omniaqꝫ ſic ſuppetunt vt
ei nullam deeſſe virtutem oratoris putem: maximeqꝫ laudãdus eſt qui hoc tempore ipſo quũ liceat in
cõmuni noſtro: & quaſi fatali malo cõſoleť ſe: quũ cõſcieutia optime mentis: tum etiam vſurpatione &
renouatione doctrinæ. Vidi eñ Mitylenis nuꝑ virum: atqꝫ (vt dixi) vidi plane virum. Itaqꝫ quum eum
antea tui ſimilẽ in dicendo viderim: tum vero nunc a doctiſſimo viro: tibiqꝫ vt intellexi amiciſſimo Cra-
tipo inſtructum omni copia: multo videbam ſimiliorem. Hic ego & ſi inquã de optimi viri nobiſqꝫ ami
ciſſimi laudibus lubenter audio: tñ incurro in memoriam cõmuniũ miſeriarum: quarũ obliuionem que
rens hunc ipm ſermonem ꝓduxi longius. Sed de cæſare cupio audire: quid tandem atticus iudicet? Et
ille: ꝓclare inquit tibi cõſtat vt de hiſ qui nunc ſint nihil velis ipſe dicere: & hercle ſi ſic ageres: vt de his
egiſti qui iam mortui ſunt neminem vt ꝑtermitteres: næ tu in multos Antronios & ſtaienos incurreres
Q uare ſiue hãc turbã effugere voluiſti: ſiue veritꝰ ne qs ſe aut ꝑteritũ aut nõ ſatis laudatũ q̃ri poſſit: de
Cæſare tñ potuiſti dicere ꝑſertim cũ & tuũ de illiꝰ ingenio notiſſimũ iudiciũ eẽt ne illiꝰ de tuo obſcurũ.
Sed tñ Brute inqt Atticus de Cæſare & ipſe ita iudico: & de hoc huiꝰ generis acerrimo exiſtimatore ſæ
piſſime audio illũ oĩm fere oratoꝝ latine loq elegãtiſſime: nec id ſolũ domeſtica cõſuetudie: vt dudũ de
Læliorũ & Mutiorũ familiis audiebamus: ſed q̃q̃ id quoqꝫ credo fuiſſe tñ vt eſſet ꝑfecta illa bene loq̃n-
di laus multis litteris: & iis quidem recõditis & exquiſitis: ſummoqꝫ ſtudio & diligẽtia eſt conſecutus
quin etiam in maximis occupationibus ad teipſum inquit in me intuens de rõne latine loquendi accu-
ratiſſime ſcripſerit: & primo quæ in libro dixerit verborum dilectum originem eſſe eloquentiæ: tribue-
ritqꝫ mi Brute huic noſtro qui me de illo maluit q̃ ſe dicere laudem ſingularem. Nam ſcripſit his ver-
bis quum hunc nomine eſſet affatus: ac ſi cogitata ꝓclare eloqui poſſent: nõnulli ſtudio & vſu elabora-
uerunt: cuius te pœne principem copiæ atqꝫ inuentorem bene de nomine: ac dignitate populi Romani
meritum eſſe exiſtimare debemus: hunc facile & quotidianum nouiſſe ſermonem: nunc ꝓ relicto eſt ha
bendum. Tum Brutus: Amice hercule inquit: & magnifice te laudatum puto: quem non ſolum princi
pem atqꝫ inuentorem copiæ dixerit: quæ erat magna laus: ſed & bene meritum de. p. r. nomine & digni
tate: quo eñ vno vincebamur a victa græcia: id aut ereptum illis eſt: aut certe nobis cum illis concitatum
Hanc autem inquit gloriam: teſtimoniumqꝫ cæſaris tuæ quidem ſupplicationi nõ ſolum: ſed triumphiſ
multorum antepono. & recte quidem inquam Brute: modo ſit hoc cæſaris iudicii: non beniuolentiæ te
ſtimonium: plus enim certe attulit huic populo dignitatis quiſqs eſt ille ſi modo aliquis eſt: qui non il-

li ſtrauit modo.ſed etiam genuit in hac vrbe dicẽdi copiam ꝙ illi qui ligurum caſtella expugnauerũt
ex quibus multi ſunt vt ſcitis triũphi. Verum quidem ſi audire volumus omiſſis illis diuinis conſi-
liis quibus ſæpe conſtituta ẽ imperatorum ſapientia.ſalus ciuitatis.aut belli.aut domi multo magnus
orator preſtat minutis imperatoribus. At ꝓdeſt plus imperator.quis negat.ſed tamen nõ metuo ne mi-
hi acclametis.eſt autem quod ſentias dicendi liber locus. Malim mihi. L.craſſi vnam ꝓ.M.Curio di
ctionem.ꝙ caſtellanos triũphos duos. At plus interfuit reipu.caſtellum capi ligurũ ꝙ bene defendi
cauſam.M.curii.credo. Sed athenienſiũ quoqꝫ plus interfuit firma tecta in domiciliis habere.ꝙ Mi-
neruæ ſignũ ex ebore pulcerrimũ.tamẽ ego me phidiam eſſe mallem quã vel optimũ fabrũ tignariũ
quare non quem quiſqꝫ ꝓſit.ſed quãti quiſqꝫ ſit.ponderandũ ẽ.ꝑſertim qum pauci pingere egregie
poſſint.aut fingere.operarii aũt aut baiuli deeſſe non poſſunt. Sed perge pomponi de Cæſare.& red-
de quæ reſtant. Solũ quidem inquit ille & quaſi fundamentũ oratoris vides elocutionem emendatã
& latinam.cuius penes quos laus adhuc fuit.non fuit rõnis aut ſcientie. ſed quaſi bone conſuetudi
nis. Mitto. C. Lælium. P. Scipionem.ætatis illius iſta fuit laus tanꝙ innocentiæ ſic latine loq̃ndi nec
omniũ tamen.nam illoꝝ æquales Cælium & Pacuuiũ male locutos videmus.ſed õmes tum fere qui
nec extra vrbem hanc vixerant.nec eos aliqua barbari indomeſtica infuſcauerat recte loquebãt. ſed
hanc certe rem deteriorem vetuſtas fecit. & Romæ & in Græcia. Confluxerũt.n.athenas. & in hanc
vrbem multi inquinatæ loq̃ntes ex diuerſis locis.quo magis expurgãdus ẽ ſermo & adhibẽda quã
obtruſa rõ.quæ mutari non poteſt.nec vtendũ prauiſſima cõſuetudinis regula. T. Flaminiũ. q cum
Qu. Metello cõſul fuit.pueri vidimus. Exiſtimabat̃ bene latine. ſed litteras neſciebat. Catullus erat
ille quidem minime indoctus.vt a te paulo ẽ antedictum ſed tamẽ ſuauitas vocis & lenis appellatio
litteraꝝ beneloquẽdi famã confecerat. Cotta quia ſe valde dilatandis litteris a ſimilitudine græce lo
cutionis abſtraxerat.ſonabatqꝫ cõtrariũ catullo ſubagreſte q̃ddam planeqꝫ ſubruſticum. Alia quidẽ
quaſi inculta & ſilueſtri via ad eandem laudem peruenerat. Siſenna quaſi emendator ſermonis vſitati
qum eſſe vellet.ne a caio ruſio quidem accuſatore deterreri potuit.quo minus inuſitatis verbis vte-
ret̃. Quidnam iſtuc eſt inquit Brutus.aut quis ẽ iſte. C.ruſius.& ille.fuit accuſator inquit vetus quo
accuſante chirtiliũ. Siſenna defendẽs dixit quædam eius ſputatilica eſſe criminatũ. C. ruſiũ circũue-
nior inquit iudices niſi ſubuenitis. Siſenna q̃d dicat neſcio.metu inſidias:ſputatilica quid ẽ hoc.ſpu
ta quid ſit ſcio.tilica neſcio.maximi riſus.ſed ille tñ familiaris meus recte loqui putabat eſſe inuſita-
te loqui. Cæſar aut rõnem adhibens.cõſuetudinẽ vicioſam & corruptam.pura & incorrupta conſuẽ
tudine emendat. Itaqꝫ qum ad hanc elegantiã verboꝝ latinoꝝ. quæ etiam ſi orator non ſis. & ſis in-
genuus ciuis romanus.tñ neceſſaria eſt. Adiũgit illa oratoria ornamenta dicendi.tum videtur tanꝙ
tabulas bene pictas collocare in bono lumine.hanc qum habeat præcipuam laudẽ in cõmunibus nõ
video cui debeat cedere.ſplendidam quandam minimeqꝫ veteratoriam rationem dicendi tenet vocẽ
motu.forma etiam magnifica & generoſa quodammodo. Tum Brutus. Orationes quidem eius mi
hi vehementer probãtur. Compluris autem legi atqꝫ etiam commentarios quoſdam ſcripſit rerum
ſuarum. valde quidem inquam probandos mihi eñ ſunt recti & venuſti omni ornatu orationis tanꝙ
veſte detracta.ſed dum voluit alios habere parata vnde ſumerent qui vellent ſcribere hyſtoriã in-
eptis gratum fortaſſe fecit.qui volunt illa calamiſtris inurere.ſanos quidem homines aſcribẽdo de-
terruit. Nihil eñ eſt in hyoſtoria pura & illuſtri breuitate dulcius.ſed ad eos ſi placet qui vita exceſſẽ
runt reuertamur. C. Sicinius igitur. Qu. Pompei illius qui cenſor fuit ex filia nepos q̃ſtorius mor-
tuus eſt.probabilis orator.iam vero etiam probatus. Ex hac inopi ad ornandum ſed ad inueniẽdũ
expædita Hærmagoræ diſciplina.ea dat rationes certas & præcepta dicendi.quæ ſi minorem habẽt
apparatum.ſunt eñ exilia.tamen habent ordinem.& quaſdam errare in dicendo non patientes vias
has ille tenens.& paratus ad cauſas veniens. verborum non exiens ip̃a illa comparatione diſciplinæ
qꝫ dicendi.iam in patronorum numerum peruenerat. Erat etiam vir doctus imprimis. C. Viſellius.
Varro conſobrinus meus.qui fuit cum ſicinio ætate coniũctus.is qum poſt currulem dignitatem iu
dex quæſtionis eſſet eſt mortuus.in quo fateor vulgi iudicium a iudicio meo diſſenſiſſe. nam popu
lo non erat ſatis vendibilis.præceps quædam.& qum icciirco obſcura.peracuta. tum rapida & celeri
tate cæcata oratio.ſed neqꝫ verbis aptiorem cito alium dixerim.neqꝫ ſententiis crebriorem. Præterea
perfectus in litteris iuriſqꝫ ciuilis iam a patre Aculeone traditam tenuit diſciplinam. Reliqui ſunt.q
mortui ſint. L. Torquatus.quem tu non tamcito rhetorem dixiſſes.& ſi non deerat oratio.quãm vt
græci dicunt politicon. Erant in eo plurimæ litteræ.nec eæ vulgares ſed interiores quedam.& recon
dite diuina memoria.ſumma verborum & grauitas & elegantia.atqꝫ hec omnia vite decorabat gra-
uitas & integritas.me quidem admodum delectabat. etiam Triarii in ille ætate plena litteratæ ſene-
ctutis oratio.quanta ſeueritas in vultu quãtum pondus in verbis.quam nihil non conſideratum ex
ibat ex ore. Tum Brutus Torquati.& Triari mentione cõmotus.vtrũqꝫ eñ eorũ dilexerat. Ne ego
inquit vt omittam cetera que ſunt innumerabilia de iſtis duobus qum cogito. doleo nihil perpetuã
tuam auctoritatem de pace valuiſſe nam nec iſtos excellentes viros.nec multos alios preſtãtis ciues.
r.p.perdidiſſet. Sileamus inquam brute de iſtis.ne augeamus dolorem. nam preteritorum recorda-
tio eſt acerba.& acerbior expectatio reliquorum. Itaqꝫ omittamus lugere.& tantũ quid quiſqꝫ dicen
do potuerit.quoniam id querimus predicemus. Sunt etiam ex his qui eodem bello occiderunt. M.
Bibulus qui & ſcriptitauit accurate.qum preſertim non eſſet orator & egit multa cõſtãter. Appius

claudius ſocer tuus collega & familiaris meus.hic iam & ſatis ſtudioſus. & valde qum doctus. tū a
etiam exercitatus orator.& qum auguralis.tum omnis publici iuris antiquitatiſqꝫ noſtræ bene pe.i
tus fuit.L.Domitius.nulla ille quidem arte ſed latine tamen.& multa cum libertate dicebat. duo p̄
terea lentuli conſulares.quorum publius ille noſtrarum iniuriarum vltor. auctor ſalutis quicqd ha
buit.quātumcūqꝫ fuit.illud totum habuit e diſciplina.Inſtrumenta nature deerant. ſed tantus animi
ſplendor.& tanta magnitudo.vt ſi tibi omnia que clarorum virorum eſſent non dubitaret addiſce
re.eaqꝫ omni dignitate obtineret.L.autem lentulus ſatis erat fortis orator.ſi modo orator.ſed cogi
tandi non ferebat laborem.vox canora.verba non horrida ſane.vt plena eſſet animi & horroris ora
tio. Quæreres in iudiciis fortaſſe melius in.r.p.quod erat iudicares ſatis. Ne Titus quidē poſthu
mus contēnendus in dicendo.de rep.vero non minus vehemēs orator quam bellator fuit.Effrena
tus & acer nimis.ſed bene iuris publici leges atqꝫ inſtituta cognouerat.Hoc loco Atticus.Putarē te
inquit ambitioſum eſſe ſi(vt dixiſti)ii quos iamdiu colligis viuerēt.Omnis.n.cōmemoras.qui au
ſi aliquando ſunt ſtantes loqui.vt mihi imprudens.M.Seruilium p̄teriſſe videare.Non inquā ego
iſtuc ignoro Pomponi multos fuiſſe qui verbū nunquā in publico feciſſent qum melius aliquanto
poſſent quā iſti oratores quos.colligo dicere.Sed his cōmemorandis etiā illud aſſequor .vt intelli
gatis primū ex omni numero q̄ꝫ non multi auſi ſint dicere.deinde ex iis ipis q̄ꝫ pauci fuerit laude di
gni.Itaqꝫ ne hos quidē equites romanos amicos noſtros. qui nuper mortui ſunt.P. Cominiū ſpo
letinū quo accuſante defendi.C. corneliū.in quo & compoſitū dicendi genus. & acre & expeditum
fuit.T.Actium piſaurenſem.cuius accuſationi reſpondi pro.A.Cluentio.qui & accurate dicebat &
ſatis copioſe.eratqꝫ præterea doctus Hærmagore præceptis. quibus & ſi ornamēta nō ſatis opima
dicendi.tamen vt haſte velitibus amentatæ.ſic apta quædam & parata ſingulis cauſarum generibus
argumenta tradūtur.ſtudio autem neminem nec induſtria maiore cognoui.quamq̄ꝫ ne ingenio qui
dem qui præſtiterit facile dixerim.C.Piſoni genere meo.nullū tempus illi vnq̄ꝫ vacabat .aut a foren
ſi dictione.aut a cōmentatione domeſtica.aut a ſcribendo aut a cogitando.itaqꝫ tantos proceſſus ef
ficiebat.vt euolare non excurrere videret̄.Eratqꝫ verboꝝ & delectus elegans & apta.& quaſi rotun
da conſtructio.qumqꝫ argumenta excogitabant̄ ab eo. multa & firma ad ꝓbandum. tum concinnæ
acutæqꝫ ſententiæ.geſtuſqꝫ natura ita venuſtus vt ars etiam que nō erat & e diſciplina motus quidā
videret̄ accedere. Vereor ne amore videar plura quā fuerint in illo dicere. quod non ita eſt. Alia em̄
de illo maiora dici poſſunt nam nec continentia nec pietate nec vllo genere virtutis quēquā eiuſdē
ætatis cum illo conferendum puto.Nec vero.M.Cælium p̄tereūdum arbitror.quæcunqꝫ eius in exi
tu vel fortuna vel mens fuit.qui q̄ꝫ diu auctoritati meæ paruit.talis tri.plæ.fuit.vt nemo contra ciuiū
perditoꝝ popularem.turbulentāqꝫ dementiam a ſenatu & a bonoꝝ cauſa ſteterit conſtantius quam
eius actionem.multum tamen ſplendida & grandis & eadem imprimis faceta & perurbana commen
dabat oratio.Grāues eius conciones aliquot fuerūt.acres accuſatōnes tres eæ.quæ omnes & reipu.
contentione ſuſcepte defenſiones(& ſi illa erāt in eo meliora quam dixi).non contēnende tamen.ſa
neqꝫ tolerabiles.hic qum ſumma voluntate bonoꝝ ædilis currulis factus eſſet. neſcio quō diſceſſu
meo diſceſſit a ſeſe.ceciditqꝫ poſtea quam eos imitari cæpit quos ipe peruerterat.Sed de.M.calidio
dicamus aliquid.qui non fuit orator vnus e multis. potius inter multos prope ſingularis fuit.Ita re
conditas exquiſitaſqꝫ ſententias mollis.& pellucens veſtiebat oratio. nihil tam tenerum quam illius
comprehenſio verborum.nihil tam flexibile.nihil quod magis ipius arbitrio fingeretur. vt nullius
oratoris æque in poteſtate fuerit.quæ primū ita pura erat vt nihil liquidius.ita libere fluebat vt nuſ
q̄ꝫ adhereſceret.nullum niſi loco poſitum. & tanq̄ꝫ in vermiculato emblemate(vt ait lucilius)ſtructū
verbum videres.nec vero nullum aut durum aut inſolens aut humile aut in longius ductum ac non
propria verba rerum.ſed pleraqꝫ tranſlata.ſic tamen vt ea non irruiſſe in alienū locū. ſed immigraſſe
in ſuum diceres.nec vero hæc ſoluta nec diffluentia ſed aſtricta numeris.non aperte nec eodem mo
do ſemp ſed varie diſſimulanterqꝫ concluſis. Erant autem & verborum & ſententiarum illa lumina
quæ vocant græci ſcemata.quibus tanq̄ꝫ inſignibus in ornatu diſtinguebatur omnis oratio qua de
re agitur autem illud quod multis locis in iuriſcōſulto tam includitur formulis.& vbi eſſet videbat.
Accedebat ordo rerum plenus artis.actio liberalis.totumqꝫ dicendi placidum & ſanum genus.qd̄ ſi
eſt optimū ſuauiter dicere.nihil eſt quod melius hoc querendum putes.ſed qum a nobis pauloante
dictum ſit tria videri ē quæ orator efficere deberet vt doceret vt delectaret.vt moueret. duo ſumme
tenuit.vt & rem illuſtraret diſſerendo. & animos eorum qui audirent deuinciret voluptate. Aberat
tercia illa laus.qua permoueret atqꝫ incitaret animos.quam plurimum pollere diximus.nec erat vlla
vis atqꝫ contentio ſine conſilio.ꝙ eos quorum altior oratio actioqꝫ eſſet ardentius furere & baccha
ri arbitraretur ſiue ꝙ natura non eſſet ita factus ſiue ꝙ non conſueſſet ſiue ꝙ non poſſet.hoc vnum
illi ſi nihil vtilitatis habebat fuit.ſi opus erat defuit. quinetiā nemini quū i accuſatoe ſua.Qu.Gallio
crimini dediſſet.ſibi eum venenū parauiſſe.idqꝫ a ſe eſſe deprehenſum. leſeqꝫ chirographa teſtifica
tiones indicia.quæſtiones manifeſtam rem deferre diceret.deqꝫ eo crimine accuratæ & exquiſite di
ſputauiſſet.me in reſpondendo qum eſſem argumentatus quantum res ferebat.hocipſum etiam po
ſuiſſe ꝓ argumēto ꝙ ille qum peſtem capitis ſui.qum indicia mortis ſe comperiſſe manifeſto & ma
nutenere diceret.tā ſolute egiſſet tam leniter tam oſcitanter.Tu iſtuc.M. Calidi niſi fingeres ſic age
res.p̄ſertim qum iſta eloquētia alienoꝝ hominū piculꝝ defendere acerrime ſoles.tuū negligeres?vbi

dolor: vbi ardor animi: qui etiam ex infantium ingeniis elicere voces & querelas ſolet. nulla pertur
batio animi nulla corporis frons non percuſſa non femur pedis (quod minimū eſt) nulla ſupploſio
Itaqꝫ tantū affuit vt inflāmares noſtros animos. ſomnū iſto loco vix tenebamus. ſic nos ſummi ora
toris vel ſanitate vel vicio pro argumento ad diluendum crimen vſi ſumus. Tum Brutus. Atqꝫ du
bitamus inquit. vtrum iſta ſanitas fuerit. an vicium: quis eñ non fateatur: Qum ex omnibus orato
ris laudibus longe iſta ſit maxima inflammare animos audientium. & quocūqꝫ res poſtulet modo
flectere. qui hac virtute caruerit. id ei quod maximum fuerit defuiſſe. Sit ſane ita inqꝫ. ſed redeamus
ad eum (qui iam vnus reſtat) Hortenſium. tum de nobiſmetipſis quoniam id etiam Brute poſtulas
pauca dicemus. quāqꝫ facienda mentio eſt vt quidem mihi videtur duoꝝ adoleſcentium. qui ſi diu
tius vixiſſent magnam eſſent eloquentiæ laudem conſecuti. C. Curionum te inquit brutus & C. Li
ciniū caluū arbitror dicere. Recte inquit brute arbitraris quoꝝ quidē alter. quod veriſimile dixiſſet
ita facile ſoluteqꝫ verbis voluebat ſatis interdum acutas. crebras quidem certe ſentētias vt nihil poſ
ſet ornatius eſſe. nihil expeditius. At hic a magiſtris parum inſtitutus naturam habuit admirabilem
ad dicendum. induſtriam non ſum expertus. ſtudium certe fuit. qui ſi me audire voluiſſet vt cœperat
honores quam opes conſequi maluiſſet. Quidnam eſt inquit iſtuc: & quemadmodum diſtinguis:
Hoc modo inquam qum honos ſit premiū virtutis iudicio ſtudioqꝫ ciuiū delatum ad aliquem q eū
ſententiis qui ſuffragiis adeptus eſt. is mihi & honeſtus & honoratus videtur. Qui autem occaſio
ne aliqua etiam inuitis ſuis ciuibus nactus eſt imperium vt ille cupiebat hunc nomen honoris ade
ptum non honorem puto. quæ ſi ille audire voluiſſet maxime cum gratia & gloria & ad ſummā am
plitudinem perueniſſet. aſcendens gradibus magiſtratuum vt pater eius fecerat. vt reliqui clariores
viri. Quæ quidem etiam cum. P. Craſſo. M. F. initio ætatis ad amiciciam ſe meā cōtuliſſe. ſæpe egiſ
ſem arbitror. qum eum vehemēter hortarer vt eam laudis viam rectiſſimam eſſe duceret. quam ma
iores eius ei tritam reliquiſſent. Erat eñ qum inſtitutus optime tum etiā perfecte planeqꝫ eruditus
Ineratqꝫ & ingeniū ſatis acre & orationis non inelegans copia. prætereaqꝫ ſine arrogantia grauis eē
videbaṫ. & ſine ſegnitia verecundus. ſed hūc quoqꝫ abſorbuit æſtus quidam inſolitæ adoleſcētibus
gloriæ. qui quia nauarat miles operam imperatori. imperatorem ſe ſtatim eſſe cupiebat. cui munere
mos maloꝝ ætatem certam ſortem incertam reliquit. Ita grauiſſimo ſuo caſu dum Cyri & Alexādri
ſimilis eſſe voluit. qui ſuū curſum tranſcurrerant. & L. Craſſi & multoꝝ craſſorum iuuentus ē diſſi
millimus. Sed ad caluū (is eñ nobis erat propoſitus) reuertamur. qui orator fuiſſet. quū litteris eru
ditior ꝙ Curio. tum etiam accuratius quoddam dicendi & exquiſitatius afferebat genus. quod ꝙqꝫ
ſcienter eleganterqꝫ tractabat. nimiū tamen inquirens in ſe atqꝫ ipſe ſeſe obſeruans. metuenſqꝫ ne vi
cioſum colligeret etiam verum ſanguinem dependebat. Itaqꝫ eius oratio nimia religione attenuata
doctis & attente audientibus erat illuſtris. multitudine aūt & a foro cui nata eloquentia eſt. deuora
batur. Tum Brutus. Atticū ſe inquit caluus noſter dici oratorem volebat. inde erat iſta exilitas. quā
ille de induſtria conſequebatur. dicebat inqꝫ ita. ſed ipſe errabat. & alios etiā errare cogebat. Nā ſi qs
eos q nec inepte dicūt nec odioſe nec putide. Attice putat dicere. is recte niſi Atticū probat nemine.
Inſulſitate eñ & inſolentiā tanqꝫ inſaniam quandam orationis odit. ſanitatem autem & integritatē
quaſi religionem & verecūdiam oratoris probat. hæc omniū debet oratoꝝ eadem eſſe ſententia. Sin
autem ieiunitatem & ſiccitatem & inopiam dummodo ſit polita. dum vrbana. dum elegans. in atti
co genere ponit. Hoc recte dumtaxat. ſed quia ſunt in atticis alia meliora videat ne ignoret. & gradꝰ
& diſſimilitudines & vim & varietatem atticorum. Atticos inquit volo imitari quos: nec enim eſt
vnum genus. nam quid eſt tam diſſimile. ꝙ Demoſthenes & Lyſias: ꝙ idem & Hiperides. quā om
niū horum Aeſchines quem igitur imitaris ſi aliquem. Cæteri ergo attice non dicebant ſi omnis qs
potes. qum ſint ipſi diſſimillimi inter ſe. In quo illud etiam quæro. Phalereus ille Demetrius attice nē
dixerit. mihi quidem ex illius orationibus redolere ipſe a Athene videntur. At eſt floridior (vt ita di
cam) quā Hyperides. quā Lyſias. natura quedam aut voluntas ita dicendi fuit. Et quidē duo fuerūt
per idem tempus diſſimilis inter ſe. ſed attici tamē quorum Chariſius multarum orationū quas ſcri
bebat aliis qum cupere videretur imitari Lyſiam. Demochares autē qui fuit Demoſtheni ſororis fi
lius & orationes ſcripſit aliquot. & earum rerum hiſtoriam quæ erant athenis ipſius ætatæ geſtæ. nō
tam hiſtorico quā oratorio genere pſcripſit. At Chariſii vult Hegeſias eſſe ſimilis. iſqꝫ ſe ita putat at
ticū. vt veros illos præ ſe pene agreſtis putet. At quid eſt tam fractum. tam minutū. tam in ipſa quam
tamen conſequiṫ concinnitate puerile. Atticoꝝ ſimiles eſſe volumus optime. ſunt ne igitur iſti attici
oratores. quis negare poteſt. hos imitamur quoquomō. qui ſunt & inter ſe diſſimilis & alioꝝ. Thu
cydidem inquit imitamur. optime ſi hiſtoriā ſcribere. non ſi cauſas dicere cogitatis. Thucidides eñ
reꝝ geſtaꝝ pronūciator ſincerus & grandis etiam fuit. hoc forenſe concertatoriū iudiciale non tra
ctauit genus. Orationes autem quas interpoſuit (multæ eñ ſunt) eas ego laudare ſoleo imitari neqꝫ
poſſim ſi velim. nec velim fortaſſe ſi poſſim. vt ſi quis phalerno vino delecteṫ. ſed eo nec ita nouo
vt pximis conſulibus natū velit nec nec rurſus ita vetere vt opimiū aut anitiū conſulē qrat. At q eæ
notæ ſunt optime credo. ſed nimia vetuſtas nec habet eā quā qrimus ſuauitatē. nec ē iam ſane tolera
bilis. Num igiṫ qui hoc. ſentiat ſi is potare velit de dolio ſibi hauriendū putet. minime. ſed quandā
ſequaṫ ætatē. ſic ego iſtis cenſuerim & nouā iſtā quaſi de muſto. ac lacu feruidā orōnem fugiendam.
nec illā pclaram Thucididi nimis veterē tanqꝫ anitianam notā pſeqndā. Ipſe. n. Thucidides ſi poſte

rius fuiſſet.multo maturior fuiſſet & mitior.Demoſthenem igitur imitemur. O dii boni q[illegible] qu[illegible]
ſi nos aliud agimus aut quid aliud optamus: at non aſſequimur. Iſti em̃ videlicet attici noſtri [illegible]
lunt aſſequũtur ne illud quidem intelligunt. non modo ita memoriæ proditum eſſe ſed ita n[illegible]
fuiſſe.qum demoſthenes dicturus eſſet.vt concurſus audiendi cauſa ex tota græcia fierent. At [illegible]
iſti attici dicũt nõ modo a corona.quod ẽ ipſum miſerabile ſed etiam ab aduocatis relinquũtur. [illegible]
re ſi anguſte & exiliter dicere eſt atticoꝝ.ſint ſane attici.ſed in comitiũ veniant.ad ſtantem iudici
cant.ſubſellia grandiorem.& pleniorem vocem deſiderant. Volo hoc oratori contingat. vt q[illegible]
ditum ſit eum eſſe dicturum.locus in ſubſelliis occupetur. cõpleatur tribunal. gratioſi ſcribe [illegible]
dando & cedendo loco.Corona multiplex.iudex erectus.qum ſurgit is qui dicturus ſit.ſignificet a
corona ſilentium.deinde crebre aſſenſiones.multæ admiratões. riſus qum velit. qum velit fletus.
vt qui hæc procul videat.etiam ſiquid agatur.neſciat.at placere tamen.& in ſcæna eſſe Roſciũ intelli
gat. Hæc cui contingant.eum cito attice dicere.vt de pericle audimus.vt de Hyperide.vt de aeſchine
de ipo quidem Demoſthene maxime.Sin autem acutum prudẽs & idem ſincerum & ſolidum.& ex
ſiccatum genus orationis probant.nec illo grauiore ornatu oratorio vtũtur.& hoc propriũ eſſe atti
coꝝ volunt.recte laudant. Eſt.n.in arte tanta tanq; varia.etiã huic minutæ ſubtilitati locus. ita fiet.vt
non omnes qui attice iidem bene.ſed vt oẽs qui bñ iidem attice etiã dicant. Sed redeamus rurſus
ad Hortenſium.Sane quidem inquit Brutus.quãquam iſta mihi tua fuit piocunda a propoſita ora
tione digreſſio. Tum atticus. Aliquotiens ſum inquit conatus ſed interpellare nolui. Nunc quoniã
iam ad porandum ſpectare videtur ſermo tuus dicam opinor quod ſentio. Tu vero inquam attice.
Tum ille. Ego inquit ironiam illam quam in Socrate dicũt fuiſſe.qua ille in platonis & Xenophõ
tis.& Aeſchini libris vtitur facetam & elegantem puto. Eſt.n.& minime inepti hominis. & eiuſdem
etiam faceti qum de ſapientia diſcæptetur.hanc ſibi ipm detrahere eis tribuere illudentẽ. qui eam ſi
bi arrogant.vt apud platonẽ Socrates. in cœlum effert laudibus Protagoram. Hyppiam. Prodicũ.
Gorgiam.cæteros.ſe aũt omniũ reꝝ inſcium fingit.& rudem decet hoc neſcio quomõ illũ nec Epy
curo qui id reprehendit aſſentior.ſed in hiſtoria qua tu es vſus in omni ſermone. qum qualiſquiſq;
orator fuiſſet exponeres.vide quæſo inquit ne tam rẽphendẽda ſit ironia.quã in teſtimonio. Quor
ſus inquã iſtuc: nõ.n.intelligo.quia primũ inquit ita laudauiſti quoſdã oratores.vt impitos poſſes
in errorem inducere. Equidem in quibuſdã riſum vix tenebã.qum attico Liſiæ Catonẽ nr̃m compa
rabas.magnũ mehercule hominẽ vel potius ſummũ & ſingularem virum.nemo dicet ſecus ſed ora
torem.ſed etiam Liſiæ ſimilem.quo nihil poteſt eſſe pictius bella ironia ſi iocaremur.ſin aſſeueram?
vide ne religio nobis tam adhibenda ſit quã ſi teſtimoniũ diceremus. Ego em̃ Catonẽ tuũ vt ciuem
vt ſenatorem vt impatorem vt virum deniq; qum prudentia & diligentia.tum oĩ virtute excellen
tem probo.orationes aũt eius vt illis tempibus valde laudo.ſignificant n.quandam formã ingenii.
ſed admodum impolitam & plane rudem. Origenes vero cũ omibus oratoris laudibus refertas dice
res.& Catonẽ cũ Philiſto & Thucidide cõparares bruto.ne id cenſebas.an mihi probaturum. quos
em̃ ne e græcis quidem quiſquã imitari põt is tu cõpararas hominẽ tuſculanũ.nondũ ſuſpicantẽ q̃le
eſſet copioſe & ornate dicere. Galbam laudas ſi vt illius ætatis principẽ aſſentior. ſic.n.accæpimus.
ſin vt oratorẽ.cædo q̃ſo orationes ſunt.n.& dic hunc. quẽ tu plus q̃ te amas Brutũ velle te vllo mõ
dicere probas Læpidi orationes. Paulũ hic tibi aſſentior.mõ ita laudes vt antiquas. q̃d itẽ de Aphri
cano.de Lælio.cuius tu oratõe negas fieri quicq; poſſe dulcius.addis etiam neſcio q̃d anguſtius no
mine nos capis ſummi viri vitaq; elegantiſſime veriſſimis laudibus. remoue hæc ne iſta dulcis orõ
ita ſit abiecta vt eam aſpicere nemo velit. Carbonẽ in ſummis oratoribus habitũ ſcio. ſed qum in cæ
teris rebus.tũ in dicẽdo ſemp q̃m nihil ẽ melius id laudare qualecũq; eſt ſolet. Dico idẽ de Gracchis.
& ſi de eis ea ſunt a te dicta q̃bus ego aſſentior.omitto cæteros.venis ad eos in quibus iã pfectã pu
tas eſſe eloq̃ntiã (quos ego audiui) ſine cõtrouerſia magnos oratores. Craſſum & Antoniũ. de ho
rum laudibus tibi prorſus aſſentior.ſed tñ nõ iſto mõ vt Polycleti Doryphoꝝ ſibi Lyſippus aiebat
ſic tu ſuaſionẽ legis ſeruile tibi mgr̃am fuiſſe.hæc germana ironia ẽ.cur ita ſentiã nõ dicam ne me ti
bi aſſentari putes. Omitto igit̃ q̃ de his ipis.q̃ de Cotta. q̃ de Sulpitio. q̃ mõ de Cælio dixeris. ii em̃
fuerunt certe oratores.quanti autem & quales tu videris. Nam illud minus curo quod congeſſiſti
oparios oĩs.vt mihi videãtur mori voluiſſe nonnulli.vt a te oratoꝝ nũeꝝ referrẽtur. Hæc cũ dixiſ
ſet lõgi ſermonis initiũ.depuliſti inq; attice. remq; cõmouiſti noua diſputatione dignã. quã i aliud
tempus differamus. Voluendi.n.ſunt libri. qum alioꝝ tum imprimis Catonis. intelliges nihil illius
lineamẽtis niſi eoꝝ pigmẽtoꝝ q̃ inuenta nondũ erãt florẽ & colorẽ defuiſſe. Nã de Craſſi oratione
ſic exiſtimo.ipm fortaſſe melius potuiſſe ſcribere aliũ vt arbitror neminẽ. nec in hoc ironiã eduxeris
eſſe.ꝙ eã orõnem mihi mgr̃am fuiſſe dixerim. Nũ & ſi vt tu melius exiſtimare videris. de ea ſi quã
nũc habemus facultatẽ tñ adoleſcentes quid in latinis potius imitaremur. nõ habebamus. ꝙ autem
plures a nobis noiati ſunt.eo ptinuit (vt pauloante dixi) q̃d intelligi volui in eo cuius oẽs cupidiſſi
mi eſſent quã pauci digni noie euaderẽt. Quare ironia me ne ſi Aphricanus quidẽ fuit (vt ait in hy
ſtoria ſua) C.Fannius exiſtimari velim. Vt voles inquit atticus. Ego.n.non alienũ a te putabam. q̃d
& in Aphricano fuiſſet & in Socrate.tũ brutus de iſto poſtea.ſed tu inquit me intuens oratões no
bis veteres explicabis. Vero inquã brute.ſed in cumano aut in tuſculano aliq̃n.ſi modo licebit.quo
niam vtroq; in hoc vicini ſumus. Sed iã ad id vñ digreſſi ſumus reuertamur. Hortẽſius igitur qum

adınodum adoleſcens ortus eſſet in foro. dierre celeriter ad maiores cauſas adhiberi cœptus ē. quã
ꝗ inciderat in Cotte & Sulpitii ætatem qui annis decem maiores excellēte tum Craſſo & Antonio.
dem philippo, poſt Iulio. qum iis ipis dicendi gloria comparabaṫ. Primū memoria tanta quanta in
viro cognouiſſe me arbitror: vt quæ ſecum cōmentatus eſſet. ea ſine ſcripto verbis eiſdem redderet
quibus cogitauiſſet. hoc adiumento ille tanto ſic vtebaṫ vt ſua & cōmentata & ſcripta. & nullo refe-
rente omnia. omnia aduerſarioꝝ dicta meminiſſet. Ardebat autem cupiditate ſic, vt in nullo vnqꝫ fla
grantius ſtudium viderim. nullum. n. patiebaṫ eſſe diem. quin aut in foro diceret aut meditaretur ex
tra forum. Sæpiſſime aūt eodē die vtrūqꝫ faciebat. attuleratqꝫ minime vulgare genus dicendi. duas
qdem res quas nemo alius. ptitiones quibus de rebus dicturus eſſet & coniunctiones memor. & q̄
eſſent dicta cōtra. q̄qꝫ ipe dixiſſet. Erat in verboꝝ ſplendore elegās. cōpoſitiōe aptus. facultate copi-
oſus. eaqꝫ erat qum ſummo ingenio. tū exercitationibus maximis cōſecutus. rem cōplectebatur me
moriter. diuidebat acute nec ptermittebat fere qcqꝫ qđ eſſet in cā aut ad confirmandū aut ad refellē-
dum vox canora & ſuauis. motus & geſtus etiā plus artis habebat ꝗ erat oratori ſatis. Hoc igiṫ flo
reſcente Craſſus ē mortuus. Cotta pulſus. iudicia intermiſſa bello. nos in foꝝ venimus. Erat Hortē
ſius in bello primo anno miles. altero tri. militū. Sulpitius legatus aberat. etiā. M. Antonius exerce-
batur vna lege iudiciū varia. cæteris ꝓpter bellū intermiſſis. qui frequens aderā. quãqꝫ pro ſe ipi dicē
bant oratores. non illi quidem principes. L. Mēnius & Qu. Pompeius ſed oratores tñ teſte diſerto
vterqꝫ philippo. cuius in teſtimonio contētio. & vim accuſatoris habebat & copiā. Reliqui qui tum
principes numerabātur in mgr̄atibus erāt. quotidieqꝫ fere a nobis in cōcionibus audiebantur. Frat
eñ tri plæ. tūc Curio. quãqꝫ is quidē ſilebat vt erat ſemel a cōcione vniuerſa relictus. Qu. Metellus
celer nō ille quidē orator. ſed tñ nō infans. diſerti autē Qu. Varius. C. carbo Cn. Pōponius & ii qdē
habitabāt in roſtris. C. etiam Iulius. ædilis currulis quotidie fere cōciones habebat. ſed me cupidiſſi
mō audiēdi primus dolor pcuſſit. Cotta qum ē expulſus. reliquos freqnter audiēs acerrimo ſtudio
tenebar. quotidieqꝫ & ſcribens & legēs & cōmentās. tñ exercitationibus cōtentus nō erā. Iam cōſe-
quente āno Qu. Varius ſua lege dānatus exceſſerat. Ego aūt iuris ciuilis ſtudio multū ope dabam.
Qu. Scæuola. P. F. qui quãqꝫ nemini ad docendū dabat. tñ cōſulentibus rñdendo. ſtudioſos audien
di dicebat. Atqꝫ huic anno ꝓximus ſylla cōſule. & Pompeio fuit. tum. P. Sulpitii in tribunatu quoti
die cōcionantis totū genus dicēdi penitus cognouimus. eodemqꝫ tpe qum princeps academiæ phy
lo cū atheniēſium optimatibus Mithridatico bello domo ꝓfugiſſet. Romãqꝫ veniſſet. totum ei me
tradidi admirabili quodā ad phiam ſtudio incitatus. in quo etiam cōmorabar attētius & ſi reꝝ iparū
varietas & magnitudo ſumma me delectatione retinebat. ſed tñ ſublata iam eſſe in ppetuum rō iudi
ciorum videbaṫ. Occiderat Sulpitius illo anno. treſqꝫ ꝓximo triū ætatum oratores erāt crudeliſſime
interfecti. Qu: Catullus. M. Antonius. C. Iulius. Eodē anno etiā Moloni Rhodio Romæ dedimus
operam & actori ſummo cauſaꝝ & mgr̄o. Hæc & ſi vidētur eſſe a ꝓpoſito rōne diuerſa. tū iccirco a
me ꝓferūtur. vt noſtrū curſum pſpicere qm̄ voluiſti brute poſſis. nā attico hæc nota ſunt. & videre
quēadmodū ſimus in ſpacio. Qu. Hortēſiū ipius veſtigiis pſecuti Trieniū fere fuit vrbs ſine armis.
ſed oratoꝝ aut interitu aut diſceſſu aut fuga (nā aberāt etiā adoleſcētes. M. Craſſus & Lentuli duo)
primas in cauſis agebat Hortenſius. magis magiſqꝫ quotidie ꝓbabaṫ Antiſtius Piſo ſæpe dicebat:
minus ſæpe Pomponius raro Carbo. ſemel aut iteꝝ philippus. At uero ego hoc tpe omni noctes &
dies in omniū doctrinarum meditatōne verſabar. Eram cum ſtoyco Diodoro. qui qum habitauiſſet
apud me. qumqꝫ vixiſſet nuper eſt domi meæ mortuus. a quo qum in aliis rebus. tum ſtudioſiſſime
in dialectica exercebar. quæ quaſi contracta & aſtricta eloquentia putanda eſt. ſine qua etiam tu bru-
te iudicauiſti te illam iuſtam eloquentiam (quā dialecticam dilatam eē putant) conſequi non poſſe.
Huic ego doctori & eius artibus variis atqꝫ multis ita eram tamen deditus. vt ab exercitationibus
oratoriis nullus dies vacuus eēt. Cōmentabar declamitans. ſic enim nūc loquūtur ſæpe cum. M. Pi-
ſone. & cum Qu. Pompeio. aut cum aliquo quotidie. idqꝫ faciebam multū etiam latine ſed græce ſe
pius. vel ꝙ græca ōrō plura ornamēta ſuppeditās. cōſuetudinē ſimiliter latine dicēdi afferebat. vl' ꝙ
a græcis ſummis doctoribus. niſi grece dicerem neqꝫ corrigi poſſim neqꝫ doceri. Tumultus interim
recupanda rep. & crudelis interitus oratoꝝ triū Scæuole. Carbonis antiſtii. reditus Cotte. Curionis
Craſſi. Lentuloꝝ Pompei. leges & iudicia conſtituta. recupata reſpu. ex numero aūt oratoꝝ pompo
nius cenſorinus. Murena ſublati. Tū primū nos ad cauſas & priuatas & publicas adire cœpimꝰ. nō
vt in foro diſceremus. quod pleriqꝫ fecerūt. ſed vt quantum nos efficere potuiſſemus docti in forū
veniremus. Eodem tempe Moloni dedimus operam. dictatore. n. Sylla legatus ad ſenatū de Rhodi
orum pmiis venerat. Itaqꝫ prima cauſa publica pro Sexto Roſcio dicta tñ cōmendationis habui vt
non vlla eſſet q̄ nō noſtro digna patrocinio videreṫ. deinceps inde multæ quas nō diligēter elabora
tas etiā ꝗ elucubratas afferebamus. nūc qm̄ totū me nō næuo aliquo. aut crepūdus. ſed corpore omī
videris velle cognoſcere. cōplectar nōnulla etiam que fortaſſe videantur minus neceſſaria. Erat eo
tempe in nobis ſumma gracilitas. & infirmitas corpis. procerum & tenue collū. qui habitus. & que
figura non ꝓcul abeſſe putatur a vite periculo. ſi accedit labor & laterum magna cōtentio. Eoqꝫ ma-
gis hoc eos quibus eram charus cōmouebar. ꝙ omnia ſine remiſſione ſine varietate vi ſumma vo-
cis & totius corporis contentione dicebam. Itaqꝫ qum me & amici & medici hortarentur. vt cauſas
agere deſiſterem. quod vis potius piculum mihi adeūdum. ꝗ a ſperata dicendi gloria diſcedendum

putauit.Sed qum cenſerem remiſſione & moderatione vocis.& cōmutato genere dicendi me & pe
riculum vitare poſſe & temperatius dicere vt conſuetudinem dicēdi mutarem.ea cauſa mihi in Aſia
proficiendi fuit.Itaqꝫ qum eſſem biennium verſatus in cauſis. etiam in foro celebratum meum no
mē eſſet.Roma ſum profectus.Qum veniſſem athenas ſex mēſes cum anthioco veteris academie
nobiliſſimo & prudentiſſimo philoſopho fui.ſtudiumqꝫ philoſophiæ nūqꝫ itermiſſum a prima ado
leſcentia cultum.& ſemꝑ acutum.hoc rurſus ſummo auctore & doctore renouaui. Eodem tm̄ tem
re athenis apud Demetrium Syrum veterem.& non ignobilem dicendi magiſtrum.ſtudioſe exe
ri ſolebam.poſt a me Aſia tota peragrata eſt.cum ſummis quidē oratoribus.quibus qum exer [illegible]
ipis libentibus.quorum erat princeps Menippius ſtratonicenſis. meo iudicio tota aſia illis tempo
ribus diſertiſſimus & ſi nihil habere moleſtiarū.& ineptiarū atticorum eſt.hic orator in illis numera
ri recte poteſt. Aſſiduiſſime autem mecum fuit Dyoniſius Magnes.erat etiam Aeſculus Cnidius.
Adramitenus.Xenocles.hi tum in aſia rhetorum principes numerabantur. quibus non contētus
Rhodum veni. meqꝫ ad eundem quem rome audiueram Molonē applicaui. qum actorem in veris
cauſis.ſcriptoremqꝫ præſtantem.tum in notandis.animaduertendiſqꝫ viciis & inſtituendo docēdo
qꝫ prudentiſſimū.Is dedit operam ſi modo id conſequi potuit.vt nimis redundantes nos & ſupra
fluentes iuuenili quadam dicendi impunitate & licentia reprimeret & quaſi extra ripas diffluentem
coerceret.Ita recæpi me biennio poſt.non modo exercitatior ſed prope mutatus.Nam & contentio
nimia vocis reciderat.& quaſi referuerat oratio.lateribuſqꝫ vires.& corpis mediocris habitus acceſ
ſerat.duo tum excellebant oratores.qui me imitandi cupiditate incitarent. Cotta & Hortēſius.quo
rum alter remiſſus.& lenis.ꝓpriis verbis comꝑhendens ſolute & facile ſententiā.alter ornatus.acer
& non talis qualem tu cū brute iam defloreſcentem cognouiſti.ſed verboꝝ.& actionis genere com
motior.Itaqꝫ cū Hortenſio mihi magis arbitrabar rē eſſe:quia & dicendi ardore eram ꝓprior.& eta
te coniūctior.Etenim videram in iiſdem cauſis.vt ꝓ.M.manuelio.ꝓ.Cn. Dolobella conſulari.qum
Cotta princeps adhibitus eſſet.priores tamen agere ꝑtes. Hortenſiū acrem.n.oratorem incenſum.
& agentem & canoꝝ concurſus hominū.foriqꝫ ſtrepitus deſiderat.Vnum igitur annū qum rediiſſe
mus ex aſia cauſas nobilis egimus.qum ꝗſturam nos conſulatū cotta ædilitatem peteret.Hortēſius
interim me quæſtorem Sicilienſis excæpit annus. Cotta ex conſulatu eſt ꝓfectus in Galliā princeps
& erat & habebat̄ Hortenſius. Qum autem anno poſt e Sicilia me recæpiſſem. iam videbat̄ illud in
me quicquid eſſet eſſe perfectum.& habere maturitatem quandam ſuā.Nimis multa videor de me
ipē præſertim:ſed omni huic ſermoni ꝓpoſitum eſt.non vt ingenium & eloquentiam meam perſpi
cias.vnde longe abſum.ſed vt laborem & induſtriam.Qum igitur eſſem in plurimis cauſis.& i prin
cipibus patrouis quinquēniū fere verſatus tum in patrocinio ſicilienſi maxime in certamen veni de
ſignatus ædilis.qum deſignato conſule Hortenſio.Sed qm̄ omnis hic ſermo noſter non ſolum enu
merationem oratoriam.verumetiam præcepta quædam deſiderat quid tanqꝫ notandum & animad
uertendum ſit in Hortenſio breuiter licet dicere. Nam is poſt conſulatum credo ꝙ viderit ex cōſu
laribus neminem eſſe ſecum comparandum negligeret autem eos qui conſules nō fuiſſent. ſummū
illud ſtudiū remiſit.quo a puero fuerat incenſus.atqꝫ in oīm reꝝ abundantiam voluit beatius:vt ipſe
putabat remiſſius certe viuere.primus & ſecundus annus.& tercius tm̄ ꝗſi de picture veteris colore
detraxerat:quātū nō quiuis vnus ex ppl̄o ſed exiſtimator doctus & intelligēs poſſet magnū ſcælus
Longius autē ꝓcedēs.vt in cæteris eloꝗntie ꝑtibus.tū maxime in celeritate.& cōcinnatione verboꝝ
adhæreſcēs ſui diſſimilior videbat̄ fieri quotidie.Nos aūt nō deſiſtebamus. qum oīni genere exer
citationis.tū maxime ſtilo.nr̄m illud augere quātūcūqꝫ erat. Atqꝫ (vt multa omittā) in hoc ſpacio .&
in iis poſt ædilitatē annis & p̄tor p̄imus.& icredibili ppl̄ari volūtate ſim factus.Nā qum pp aſſidui
tatē i cauſis.& induſtriā.tū pp exꝗſitius.& mīme vulgare orōnis genꝰ aīos hoim ad me dicēdi noui
tate cōuerteram.Nihil de me dicam.dicā de cæteris.quoꝝ nemo erat q videret exꝗſitius quā vulgꝰ
hoim ſtuduiſſe lr̄is. ꝗbus fons ꝑfecte eloꝗntie cōtinetur.nemo qui philoſophiam cōplexus eēt. mr̄em oim
bn̄factoꝝ.bn̄qꝫ ditorrū nemo qui ius ciuile didiciſſet rem ad priuatas cauſas.& ad oratoris pruden
tiam maxime neceſſariā.nemo qui memoriā reꝝ romanaꝝ teneret. ex qua ſi quando opus eſſet ab
inferis locupletiſſimos teſtes excitaret.nemo qui breuiter argutecqꝫ incluſo aduerſario laxare iudicū
animos.atqꝫ a ſe veritate pauliſper ad hilaritatem .riſumqꝫ traduceret.nemo qui dilatare poſſet .atqꝫ
a propria ac definita diſputatione hominis ac temporis cōmunem quæſtionem vniuerſi generis ora
tionem traduceret.nemo qui delectandi gratia digredi parumper a cauſa nemo qui iracundiam ma
gnopere iudicem.nemo qui ad fletum poſſet adducere.nemo qui animū eius.quod vnum eſt orato
ris maxime propriū quocūqꝫ res poſtularet impelleret.Itaqꝫ qum iā pene euanuiſſet Hortenſius.&
ego anno meo.ſexto aūt poſt illū conſulē conſul factus eſſem.reuocare ſe ad induſtriā cœpit.ne quū
pares honore eſſemus aliqua rē ſuperiores videremur. Sic duodecim poſt meum conſulatum ānos
in maximis cauſis.qum ego mihi illū.ſibi me ille anteferret cōiunctiſſime verſati ſumus. conſulatuſ
qꝫ meus qui illum primo leuiter perſtrinxerat.idem nos rerum mearum geſtarum. quas ille admira
batur laude coniunxerat.Maxime vero perſpecta eſt vtriuſqꝫ noſtrum exercitatio. pauloante quam
perterritum armis hoc ſtudium Brute noſtrum cōticuit ſubito .& omutuit qum lege Pōpeia ternis
horis ad dicēdū datis ad cauſas ſimilimas iter ſe.vel potius eaſdē noui veniebamꝰ quotidie.ꝗbus q.
dem cauſis tu etiam brute preſto fuiſti.compluriſqꝫ & nobiſcum.& ſolus egiſti.vt qui non ſatis diu

vixerit Hortenſius.tamen hunc curſum cõfecerit.annis ante decem cauſas agere cœpit. quam tu es
natus idem quartoſexageſimo anno perpaucis ante mortem diebus vna tecum ſocerum tuũ defen-
dit Appium:Dicendi autem genus quod fuerit in vtroqꝫ orationes vtriuſqꝫ etiã poſteris noſtris in-
dicabunt.Sed ſi quærimus cur adoleſcens magis floruerit dicendo.qui ſenior Hortẽſius:cauſas re-
perimus veriſſimas duas.primum quod genus erat orationis aſiaticum.adoleſcentiæ magis cõceſ-
cum.quam ſenectuti.Genera autem aſiaticæ dictionis duo ſunt.Vnum ſententioſum.& argutũ ſen-
tentiis non tam grauius.& ſi veris.nunquam concinnis.&venuſtis.qualis in hiſtoria Timeus.in di
ſendo autem pueris nobis Hierocles Alabandeus. magis etiam Menedes frater eius fuit.quorum
vtriuſqꝫ orationes ſunt imprimis vt aſiatico in genere laudabiles.Aliud aũt genus eſt non tam ſen-
tentiis frequentatum quam verbis volucre.atqꝫ incitatum.quale eſt nunc a ſita tota.nec flumine ſo-
lum orationis.ſed etiam ex ornato & faceto genere verborum in quo fuit aeſchilus Cnidius.& me-
us equalis Mileſius Aeſchines.In iis erat admirabilis orationis curſus.ornata ſententiarum cõcin-
nitas non erat.Hæc autem(vt dixi)genera dicendi aptiora ſunt adoleſcentibus. in ſenibus grauita-
tem non habent.Itaqꝫ Hortenſius vtroqꝫ genere florens.clamores faciebat adoleſcens.Habebat.n.
& menedium illud ſtudium crebrarum venuſtarumqꝫ ſententiarum.in quibus vt in illo græco. ſic in
hoc erant quædam magis venuſtæ.dulceſqꝫ ſententiæ.ꝗ aut neceſſariæ.aut interdum vtiles .Et erat
oratio qum incitata & vibrans.tum etiam accurata.& polita.Non probantur hæc ſenibus.ſæpe vide
bam qum irridentem.tum etiam iraſcentem.& ſtomachantem Philippum. ſed mirabantur adoleſcẽ
tes.multitudo mouebatur.Erat excellens iudicio vulgi. & facile primas tenebat adoleſcens. Et ſi.ne
genus illud dicendi auctoritatis habebat parum.tamẽ aptum eſſe ætati videbatur.& certe ꝙ & inge
nii quædam forma lucebat.& exercitatione perfecta erat verborum. eratqꝫ aſtricta comprehẽſa ſum
mam hominũ admirationem excitabat. Sed qum iam honores. & illa ſenior auctoritas grauius qd-
dam requireret.remanebat idem nec decebat idem.ꝙqꝫ exercitationem ſtudiumqꝫ dimiſerat. quod
in eo fuerat acerrimũ.concinnitas illa.crebritaſqꝫ ſententiarũ priſtina manebat. ſed ea veſtitu illo ora
tionis.quo conſueuerat ornata non erat.hoc tibi ille brute minus fortaſſe placuit.ꝗ placuiſſet.ſi illũ
flagrantem ſtudio. & florentem facultate audire potuiſſes. Tum Brutus. Ego vero iſta inquit
que dicis video qualia ſint & Hortenſium magnum oratorem ſemper putaui.maximeqꝫ probaui ꝑ
Meſſalla dicentem.qum tu affuiſti.ſic ferunt inqꝫ.Idemqꝫ declarat totidẽ quod dixit(vt aiũt ſcripta)
verbis oratio.Ergo ille a Craſſo conſule:& ſcæuola vſqꝫ ad paulum. & Marcellum conſules floruit.
nos in eodem curſu fuimus a Sylla dictatore.ad eoſdem fere conſules.Sic.Qu.Hortenſii vox extin
cta fato ſuo eſt.noſtra publico.Melius queſo ominare inquit brutus.ſit ſane vt vis inquam.& id nõ
tam mea cauſa quam tua.ſed fortunatus illius exitus.qui ea non vidit qum fierent que prouidit fu
tura.Sæpe enim inter nos impendentes caſus defleuimus. qum belli ciuilis cauſas in priuatorũ cu-
piditatibus incluſas.pacis ſpem a publico conſilio eſſe excluſam videremus. ſed illum videtur fœli-
citas ipſius qua ſemper eſt vſus.ab eis miſeriis que conſecute ſunt morte vindicaſſe. Nos aũt Brute
quoniam poſt Hortenſii clariſſimi oratoris mortem orbe eloquẽtiæ.quaſi tutores relicti ſumus do
mi teneamus eam ſeptem liberali cuſtodia.& hos ignotos.atqꝫ imprudentes procos repudiemus.tu
eamurqꝫ vt adultam virginem caſte.& ab armatorum impetu.quantũ poſſumus prohibeamus.Eq-
dem & ſi doleo.me in vitam pauloſerius tanquam inviam ingreſſum priuſquam confectum iter ſit
in hanc.r.p.noctem incidiſſe tamen ea conſolatione ſuſtentor.quã tn mihi brute adhibuiſti tuis ſua
uiſſimis litteris quibus me forti animo eſſe oportere cenſebas.ꝙ ea geſſiſſem.que de me etiam me
tacente ipa loquerentur mortuo viuerẽtqꝫ.Que ſi recte eſſet ſaluti reip.ſin ſecus.interitu ipo teſtimo
niũ meorum de.r.p.conſiliorum darent.ſed in te intuens Brute doleo.cuius in adoleſcentia per me
dias laudes.quaſi quadrigis vehementem tranſuerſa incurrit miſera fortuna reipu.hic me dolor tã-
git hec me cura ſollicitat.& hunc mecum ſocium eiuſdem.& amoris & iudicii. Tibi fauemus. te tua
frui virtute cupimus.tibi optamus eam rempu.in qua duorum generum ampliſſimorum renouare
memoriam atqꝫ augere poſſis.Tuum enim forum tuum erat illud curriculũ.tu illuc veneras vnus.
qui non linguam modo acuiſſes exercitatione dicendi.ſed & ipſam eloquẽtiam locupletauiſſes.gra
uiorum artium inſtrumento & iiſdem artibus decus omnem virtutis cum ſumma eloquentiæ laude
iunxiſſes.Ex te dnplex nos afficit ſollicitudo quod & ipe rep.careas.& illa te.Tu tamẽ & ſi curſum
ingenii tui brute premit hæc importuna clades ciuitatis.contine te in tuis perẽnibus ſtudiis. & effi-
ce id quod iam prope modum.vel plane potius effeceras vt te eripias ex ea quã ego cõgeſſi in hunc
ſermonem turba patronorum. Nec enim decet te ornatum vberrimis artibus quas quũ domo hau
rire non poſſes accerſiuiſti ex vrbe ea quæ domus eſt ſemper habita doctrinæ numerari in vulgo pa
tronorum.Nam qui te exercuit Pãmenes vir longe eloquentiſſimus græciæ.Quid illa vetus acade
mia atqꝫ eius hæres Hariſtus hoſpes & familiaris meus.Siquidem ſimiles maioris partis oratorum
futuri ſumns nonne cernimus vix ſingulis ætatibus binos oratores laudabilis conſtituiſſe. Galbã
fuit inter coæquales vnus excellens cui quemadmodum accæpimus. & Cato cedebat ſenior .& qui
temporibus ætate inferiores fuerunt.Lepidus poſtea deinde Carbo.Nam Gracchi in concionibus
multo faciliore genere & liberiore dicendi quorum tamen iporum ad ætatem laus eloquentiæ per-
fecta nondum fuit.Anto.Craſſus poſt Cotta Sulpitins Hortenſius. nihil dico amplius tm̃ dico. ſi
mihi accidiſſet vt numerare in multis.ſi operoſa eſt concurſatio magis opportunorum.

LIBER

Qu. CICERO DE PETITIONE CONSVLATVS AD. M. T. CICERONEM FRATREM SVVM.

TSI TIBI omnia ſuppetuut. que conſequi ingenio. aut vſu. aut diligentia poſſu
ab amore noſtro nõ ſum alienũ arbitratus ad te perſcribere ea que mibiveniebat in
tem: dies ac noctes de petitione tua cogitanti. non vt aliquid ex iis noui adiicerẽ
vt ea q̃ in re diſperſa atqꝫ infinita videtur eſſe rõe. & diſtributione ſub vno aſpectu
rentur. quãquã plurimũ natura valet tamen videtur in paucoꝝ menſiũ negocio po
mulatio naturam vincere. Ciuitas que ſit cogita. quid petas. qui ſis prope quotidie ad forum tibi de
ſcendenti meditandũ boc ſit. nouus ſum. conſulatum peto Roma eſt nominis nouitatem dicẽdi glo
ria maxime ſubleuabis. ſemp̄ ea res plurimum dignitatis babuit non poteſt qui dignus babetur pa
tronus conſulariũ indignus conſulatu putari. Quamobrem quoniam ab bac laude proficiſceris. &
quicquid es ex boc es. ita paratus ad dicendum venito. quaſi in ſingulis cauſis iudicium de omĩ ne
gocio futuꝝ ſit. Eius facultatis adiumenta quæ ſcio tibi eſſe ſepoſita. vt parata ac prompta ſint cura.
& ſæpe que de demoſtbenis ſtudio & exercitatione ſcripſit Demetrius recordare deinde & amicoꝝ
multitudo. & genera appareant. Habes eñ ea que noui babuerunt. omnes publicanos. totũ ſere eq
ſtrem ordinem multa preterea municipia multos abs te defenſos bomines cuiuſqꝫ ordinis aliquot
collegia. preterea ſtudio dicendi conciliatos plurimos adoleſcentulos. quotidianam amicoꝝ aſſidui
tatem & frequentiam. Hec cura. & vt teneas cõmendando. & rogando & omni ratione efficiẽdo. vt
intelligãt qui debent tua cauſa referende gratie & qui volunt obligandi tui tẽpus ſibi aliud nullum
fore. Etiã boc multũ videtur adiuuare poſſe nouũ bominẽ bominũ nobiliũ voluntas. & maxime cõ
ſularium prodeſt quoꝝ in locum ac numerũ ſi peruenire velis ab iis ipis illo loco. ac numero dignũ
putari. Ii rogandi omẽs ſunt diligenter & ad eos allegandum perſuadẽdumqꝫ eſt is. Non ſemper cũ
optimatibus de rep. ſenſiſſe minime populares fuiſſe. ſiquid locuti populariter videmur id nos eo
conſilio feciſſe vt nobis. Cn. Pompeium adiũgeremus vt eum qui plurimũ poſſet aut amicũ in no
ſtra petitione baberemus aut certe nõ aduerſariũ. Preterea adoleſcentes nobiles elabora vt babeas.
vel teneas ſtudioſos quos babes. multũ dignitatis afferent plurimos babes. perfice vt ſciant. quãtũ
in bis putes eſſe ſi adduxeris. vt ii qui non volũt cupiant plurimũ quidem ꝓderũt At multũ & no
uitatem tuã adiuuãt quod eiuſmodi nobiles tecũ petunt vt nemo ſit qui audeat dicere plus illis no
bilitatem quã tibi virtutem ꝓdeſſe oportere. Iam. P. Galbã. &. L. Craſſum ſummo loco natos qs eſt
qui petere conſulatũ putet. Vides igit̃ ex ampliſſimis familiis boim: qui ſine neruis ſint tibi pares
non eſſe At Antonius & Catilina moleſti ſunt immo bomini nouo induſtrio. innocẽti diſerto gra
tioſo apud eos q̃ res indicãt optandi cõpetitores ambo ſiccarii ambo libidinoſi ambo egentes. eoꝝ
alterius bona ꝓſcripta vidimus vocẽ deniqꝫ audiuimus. iurãtis ſe Rome iudicio equo. cũ boĩe gre
co certa re nõ poſſe & ex ſenatu eiectũ ſcimus. Optima ve eo cenſoꝝ exiſtimatione in p̃tura cõpeti
torẽ babuimus amico Sabidio. & Pantbera q̃d ad tabulã quos poneret non babeat quo tñ in magi
ſtratu amicã quã palam domi bãberet de macbinis emit. In petitione aũt cõſulatus cauponas omẽs
bic cõpilare p̄ turpiſſimã legationem maluit quam adeſſe &. p. r. ſupplicare. Alter vero dii boni quo
ſplẽdore ẽ: primũ nobilitate eadẽ qua Catilina nũ maiore non ſed virtute. Quãobrem quã Manius
vmbrã ſuã metuit. būc negligẽs q̃dem natũ in patris egeſtate: educatũ in ſororis ſtupris corrobora
tũ in cede ciuiũ cuius primus ad. r. p. aditus in eq̃tibus romanis occidẽdis fuit. Nã illis quos memi
nimus Gallis q̃ tñ tinioꝝ ac uannioꝝ ac tanuſioꝝ capita demebãt. Sylla vnũ Catilinã p̄fecerat. in q
bus ille boiem vnũ optimũqꝫ Catullũ ſororis ſue virũ equidẽ Ro. nullarũqꝫ p̄tiũ. tuũ ſp̄ natura. tum
etiã etate iam q̃a tum ſuis manibus occidit. Q̃d ego nunc dicã petere cũ eo te conſulatũ. qui bominẽ
cbariſſimũ po. ro. M. Mariũ in ſpectãte po. ro. virgis p̄ totã vrbẽ ceciderit ad buſtũ egerit. ibi omni
cruciatu lacerarit viuo ſtatim collũ gladio ſua dextra ſecuerit. quũ ſiniſtra capillũ ei⁹ a vertice teneret
caput ſua manu tulerit. qum iter digitos ei⁹ riui ſanguis flueret qui poſtea cũ iſtrionib⁹. & cũ gladia
toribus ita vixit. vt alteros libidĩs alteros facinoris adiutores baberet. qui nullum in locum tã ſan
ctum. ac tam religioſum acceſſit. in quo non & ſi in aliis culpa non eſſet. tamen ex ſua nequicia dede
coris ſuſpitionem relinqueret. qui ex curia curioſe. & Annios ab attiis Sapalas & caruilios. ex eque
ſtri ordine Pompilios & Cneios ſibi amiciſſimos comparauit qui tantum babet audacie. tantum ne
quicię. tñ deniqꝫ in libidine artis. & efficacitatis. vt prope in parentum gremiis pretextatos liberos
conſtrupauerit. Quid ego nnuc tibi de Aprica. Quid de teſtiũ dictis ſcribã. nota ſunt. & tu ea ſepius
legito. ſed tamen boc mibi non p̃termittendum videtur. qui primũ ex eo iudicio tam egẽs diſceſſit.
quã iudices eius ante illud iudiciũ fuerũt. deinde tam inuidioſus. vt aliud meũ iudiciũ quotidie fla
gitetur. bic ſic ſe babet vt magis timeat etiam ſi quieuerit. quã vt contemnat. ſiquid cõmouerit quã
to melior tibi fortuna petitionis data eſt. quam nuper bomini nouo. C. Celio ille cum duobus bo
minibus ita nobiliſſimus penitebat. vt tamen in iis omnia pluris eſſent quam ipa nobilitas ſumma
ingenia. ſummus pudor plurima beneficia. ſumma ratio ac diligentia petendi tamen eorum alterum
qum deeſſet. alterũ etiã quũ m̃lto eẽt iferior genere. ſup̄ior nulla re pene ſup̄auit. Quare ſi facies ea
q̃ tibi natura & ſtudia quibus vſus ſemp̄ largiũtur. quæ t̃pibus tui ratio deſiderat. que potes. quæ de
bes non erit difficile certamẽ iis competitoribus qui nequaquã ſunt tam genere inſignes. quã viciis
nobiles. Quis eñ reperiri põt tam improbus ciuis. qui velit vno ſuffragio duas in rep. ſiccas diſtin

gnere. Quoniam igitur quæ ſubſidia nouitatis haberes: & habere poſſes expoſui. Nunc de magnitudine petitionis dicendum videtur. Conſulatum petis quo honore nemo eſt qui te non dignum arbitretur ſed multi qui inuideant. Petis enim homo ex æqueſtri loco locum ſummum ciuitatis atqꝫ ita ſummum, vt forti homini: diſerto: innocento multo idem ille honos plus amplitudinis ꝙ cæteris afferat. Noli putare eos qui ſunt eo honore vſi non videre tu quum idem ſis adeptus quid dignitatis habiturus ſis: eos vero qui cõſularibus familiis nati locum maiorum cõſecuti non ſunt ſuſpicor tibi niſi qui admodũ te amãt inuidere: etiam nouos homines prætorios exiſtimo niſi qui tuo beneficio vincti ſunt nolle abs te ſe honore ſuperari. Iam in populo ꝙ multi inuidi ſunt: ꝙ multi conſuetudine horum annorum ab hominibꝰ nouis alienati: venire tibi in mentem certe ſcio eſſe etiã nonnullos tibi iratos ex his cauſis quas egiſti neceſſe eſt. Iam illud tu te circunſpicio. ꝓ ad Cn. Pompei gloriam augendam tanto ſtudio te dediſti: num ꝗ tibi putes ob eam cauſam eſſe amicos. Quobrem quum & ſummum locum ciuitatis petas: & viceas eſſe ſtudia quæ tibi aduerſentur: adhibeas neceſſe eſt omnem rationem & curam & laborem & diligentiã in petitione magiſtratuum: quarum altera in amicorũ ſtudiis. altera in populari voluntate ponenda ẽ. Amicorum ſtudia beneficiis & officiis & vetuſtate & facilitate: ac iocunditate natura parte eſſe optet: ſed hoc nomen amicorum in petitione latius patet ꝙ in cætera vita. Quiſquis eſt enim qui oſtendat aliquid in te voluntatis. qui colat qui domum ventitet is in amicorum numero eſt habendus. Sed tamẽ qui ſunt amici ex cauſa quæſtoriæ cognationis aut affinitatis aut ſodalitatis aut alicuius neceſſitudinis his earũ: ac iucundum eſſe maxime prodeſt deinde vt quiſquis optimus ac domeſticus maxime vt is amet quiqꝫ fideliſſimum eſſe te cupiat valde elaborandum puto: vt tribules: vt vicini: vt clientes: vt deniqꝫ liberti poſtremo & ſeruitus Nam fere omnis ſermo ad forenſem famam a domeſticis emanat auctoribus: deinde ſũt inſtituendi cuiuſcunqꝫ generis amici ad ſpeciem hominis illuſtris honore ac nomine qui etiam ſi ſuffragandi ſtudia non nouerint tamen afferunt petitori aliquid dignitatis ad iuſticiam obtinẽdam Magiſtratus ex ciuibus maxime conſules: deinde tribu. plæ ad conficiendum centurias homines excellenti gratia qui abs te tribunatum: aut centuriam. aut aliquod beneficium: aut haberent: aut vt habeãt ſperent eos prſus magnopere compara & confirma: nam per hos annos homines ambitioſi vehementer omĩ ſtudio atqꝫ opere laborarunt: vt poſſent a tribulibus ſuis ea quæ peterent impetrare. hos tu homines quibuſcũqꝫ rationibus poteris vt ex animo: atqꝫ ex illa ſumma voluntate tui ſtudioſi ſint laborato. Quod ſi ſatis grati homines eſſent: ea omnia parata eſſe debebant: ſicut parata eſſe concerno: nam hoc biennio quatuor ſodalitates ciuium ad ambitionem gratioſiſſimorum tibi obligaſti. Furdani. Qu. Galli. C. Cornelii. L. Coruini. & horum in cauſis ad te deferendis quid eorum ſodales receperint & confirmarint ſcito. Naꝫ interfui quare hoc tibi faciendum eſt: vt idem ab his quod debent exigas ſæpe commonendo: rogando: confirmando: curando: vt intelligant nullum ſe aliud tempus vnqꝫ habituros reſtituẽdæ gratiæ: profecto homines & ſpe reliquorum tuorum officiorum etiam recentibus beneficiis ad ſtudium ſeruandum excitabuntur. Et omnino quoniam eo genere amicitiæ petitio tua maximæ nunciata eſt: quo cauſarum defenſionibus adeptus es: fac vt plane in rebus quos deuinctos tenes deſcriptum ac depoſitum ſuum cuiqꝫ munus ſit. Et quemadmodum memini qui nulla in re illis vnqꝫ moleſtus fuiſti: ſic cura vt intelligant omnia te q̃ ab illis tibi deberi putaris ad hoc tempus reſeruaſſe. Sed quoniam tribꝰ rebus homines maxime ad beniuolentiam aliquam hoc ſuffragandi ſtudia ducuntur beneficio: ſpe: adiunctione animi vel voluntate animaduertendum eſt quemadmodũ cuiqꝫ horum generi ſit inſeruiendum. Minimis beneficiis homĩes adducuntur: vt ſatis cauſæ putent ſe ad ſtudium ſuffragationis dediſſe nedum hi quibus ſaluti fuiſti: q̃s tu habes plurimos: & intelligant ſi hoc tuo tempore tibi non ſatiſfecerint: ſe probatos nemini vnqꝫ fore: quod quum ita ſit: tamen rogandi ſunt atqꝫ etiam in hanc opinionem adducẽdi: vt qui nobis obligati fuerint his viciſſim nos obligari adhuc videamur poſſe. Qui autem ſpe tenẽtur: quod genus hominũ multo eſt diligentius atqꝫ officioſius: his fac vt ꝓpoſituꝫ ac paratum auxilium tuũ eſſe videatur: deniqꝫ vt ſpectatorem te ſuorum vel officiorum eſſe intelligant diligentem: vt videre te plane: atqꝫ animaduertere ꝙtum ab vnoquoqꝫ ꝓficiſcatur appareat. Tertium illud genus eſt ſtudiorum voluntarium quod agendis gratiis accõmodandis ſermonibus ad eas rationes ꝓpter quas quiſqꝫ ſtudioſus eſſe videbitur: ſignificando erga illos pari volũtate adducendam amiciciam in ſpem familia quiſqꝫ poſſit vt ſcias & quemadmodũ inſeruias: & quid a quoqꝫ expectes ac poſtules. Sunt enim quidam homines in ſuis ciuitatibus & municipiis gratioſi. Sunt diligentes & copioſi qui etiam ſi antea ſtuduerint huic gratiæ tamen ex tempore elaborare eius cauſa cui debent aut volunt facile poſſunt. His hominum generibus ſic inſeruiendum eſt vt ipſi intelligant te videre quid a quoqꝫ expectes: ſentire quid accipias meminiſſe quid acceperis. Sunt autem qui aut nihil poſſunt: aut etiam odio ſunt tribulibus ſuis nec habent tantum animi aut facultatis aut enitãtur ex tpe. Hos internoſcas & videto ne ſpe in aliquo maiore poſita præſidii parum comparetur. Et quãqꝫ partis & fundatis amicitiis fretum: ac munitum eſſe oportet tamen in ipſa petitione amiciciæ permultæ ac perutiles comparant̃. Nam in exteris moleſtiis habet hæc tamẽ petitio cõmodi poſſis honeſte q̄d in cætera vita nõ queas quoſcũqꝫ velis adiungere ad amiciciã: quibus cũ ſi alio tempore agas vt teutãtur abſurde facere videare. In petitione aũt niſi id agas: & cũ multis & diligẽter nullius petitor eẽ videare Ego tibi hoc cõfirmo eſſe neminẽ niſi aliqua neceſſitudine cõpetitorum alicui tuorũ ſit adiunctus a quo nõ facile ſi contenderis impetrare poſſis vt ſuo beneficio promereatur ſe vt ames: & ſibi vt debeas modo vt itelligat te magni exiſtimare & animo agere bñ ſe ponere fore ex eo non breuem: & ſuffragatoriã. ſed

firmam & perpetuam amicitiam. Nemo erit mihi crede in quo modo aliquid virtutis ſit: qui hoc t[illegible]
ſibi oblatum amicitiæ tecum conſtituendæ prætermittat: præſertim quum tibi hoc caſus afferat vt tec[illegible]m
petant quorum amicitia aut contemnenda aut fugienda ſit: & qui hoc quod ego te hortor: non mõ non
aſſequi: ſed ne incipere quidem poſſit. Nam quid incipiat Antonius homines adiũgere atq; imitare id
amiciciam: quos per ſe ſuo nomine appellare non poſſit. Mihi quidẽ ſtultius nil videtur ꝙ exiſtimare eũ
ſtudioſum tui quem non noris. Eximiam quandam gloriam ac dignitatem: ac rerum geſtarum magni⸗
dinem eſſe oportet: in eo quem homines ignoti nullis ſuffragantibus meritis honore afficiant. Nãq; vt
homo iners ſine officio ſine ingenio cum infamia nullis amicis ſeptus hominem plurimorum ſtudio atq;
omnium bona exiſtimatione munitum præcurat: ſine magna culpa negligentiæ fieri non poteſt. Qꝛobrẽ
omnes centurias multis & variis amicitiis cura vt confirmatas habeas: & primum id quod ante oculos ẽ
ſenatores equiteſq; ro. exterorum hominum varios homines & gratioſos complectere. Multi homines
vrbani induſtrii: multi libertini: in foro gratioſi: variiq; verſantur. quos per te quos per communes ami⸗
cos poteris ſumere: cura vt tui cupidi ſint. elaborato appetito: allegato ſummo beneficio te afficere oſten
dito: deinde habe oratores vrbis totius collegium omnium pagorum vicinitatum. Ex iis principes ad
amiciciam tuam ſi adiũxeris: per eos reliquam multitudinem facile tenebis poſtea totam italiam fac vt in
animo & in memoria tibi diſtributam. compræhenſamq; habeas: ne quod municipium: coloniam. præfe
cturam: locum deniq; italiæ ne quẽ eſſe patiare in quo nõ habeas firmamenti quod ſatis eſſe poſſit. Per⸗
quiras etiam: & inueſtiges homines ex omni regione eoſq; cognoſcas appetas confirmes: cures vt in ſu⸗
is videlicet ciuitatibus tibi aliquos petant: & tua cauſa quaſi candidati ſint volent te amicum ſi ſuam a te
amiciciam expeti videbunt: id vt intelligant oratione quæ ad rationem pertinet conſequere homĩes mu⸗
nicipales. & ruſticam nomine tantũ noti in amicitia ſe eſſe arbitrentur. Si vero etiam præſidii ſe aliquid ſi⸗
bi conſtituere putant non amittunt occaſionem ꝓmeredi: hos cæteri: & maxime tui competitores ne no⸗
runt quidem: tu & noſti: & facile cognoſcas: ſine quis amicicia eſſe non poteſt. neq; id tamen ſatis eſt tam
etſi magnum eſt: ſed vt conſequatur: ſpes vtilitatis: atq; amicitiæ: ne nomenculator. ſed amicus & bonus
eſſe videare. Ita quum & hoſipſos propter ſuam ambitionem qui apud tribules ſuos plurimũ gratia poſ
ſint: ſtudioſos incenturiis habeas: & cæteros qui apud aliquam partem tribulum ꝓpter muncipii: aut ci⸗
uitatis: aut collegii rationem valent cupidos tui conſtitueris in optima ſpe eſſe debebis. Iam equitũ cen⸗
turiæ multo facilius mihi diligentia poſſe teneri videntur. Primũ cognoſcendi ſunt equites: deinde adi⸗
piſcendi: multo enim facilius illa adoleſcentulorum ad amicitiã ætas adiungitur: deinde habebis tecũ ex
iuuentute optimum queq; & ſtudioſiſſimum humanitatis tamen eque ſter ordo ſequetur illius auctori⸗
tatem ordinis ſi abs te adhibebitur ea diligentia vt non ordinis illius auctoritatẽ ſolũ voluntate: ſed etiã
ſingulorum amicitiis eas centurias confirmatas habeas. Iam ſtudia adoleſcentulorũ in ſuffragãdo: in ob
eundo in nunciando: in aſſentando mirifice & magna & honeſta ſunt: & quoniã aſſentationis mentio fa
cta eſt id quoq; curandum eſt: vt quotidiana cuiuſq; generis & ordinis: & ætatis vtare: Nam ex ea ipſa co
pia coniectura fieri poterit quanto ſis in ipſo campo virium ac facultatis habiturus. Huius autem rei tres
partes ſunt. vna ſalutatorum quũ domum veniunt. Altera deductorum. Tertia aſſentatoriũ. In ſalutato
ribus qui magis vulgares ſunt: & ad hanc conſuetudinẽ quæ nunc eſt plures veniunt hoc efficiendũ eſt.
vt hoc ipſum minimum officium eorum tibi gratiſſimum eſſe videatur. Qui domum tuam veniẽt. his
ſignificato te animaduertere: & eorum amicis qui illis renuncient oſtẽdito. ſæpe ipſius dicito: ſic homĩes
ſæpe quum obeunt plures competitores: & videãt vnum eſſe aliquem qui hæc officia maxime animad
uertat ei ſe dedunt deſerunt cæteros minutatim ex cõmunibus proprii: ex phucoſis firmi ſuffragatores
euadunt. Iam illud teneto diligenter ſi eum qui tibi ꝓmiſerit phucum vt dicitur facere velle ſenſeris vt te
id audiſſe aut ſcire diſſimules. Siquis tibi ſe purgare volet ꝙ ſuſpectum eſſe arbitretur: affirmes te de illi⸗
us voluntate nunq̃ dubitaſſe nec debere dubitare. Is. n. qui ſe non putat ſatiſfacere amicus eẽ nullo mo
do poteſt. Scire autem oportet quo quiſq; animo ſit: vt & quantũ cuiq; confidas conſtituere poſſit. Iam
deductorum officium quod maius eſt ꝙ ſalutatorum hoc gratius tibi eſſe ſignificato atq; oſtendito. Et
quoad eius fieri poterit cæteris temporibus deſcẽdito. Magnam offert opinionem: magnam dignitatẽ
quotidiana in deducendo frequentia. Tertia eſt ex hoc genere aſſidua aſſentatorũ copia in ea quos vo⸗
luntarios habes. cura vt intelligant te ſibi imperpetuum ſummo beneficio obligari. Qui autem tibi de⸗
bent ab iis plane hoc minus exige: qui per ætatem ac negociũ poterunt ſibi tecum vt aſſidue ſint: qui ſi
ſectari non poterunt neceſſarios ſuos in hoc munere conſtituant. Valde ego te volo. & ad rem pertinere
arbitror ſemper cum multitudine eſſe præterea magnam affert laudem: & ſummam dignitatem ſi ii tecũ
erunt qui a te defenſi: & qui per te ſeruati: ac iudiciis liberati ſunt. Hæc tu planæ ab iis poſtulato: vt quo⸗
niam nulla impenſa per te alii rem honeſtam: alii ſalutem ac fortunas omnes obtinuerunt: nec aliud vllũ
tempus futurum ſit: vbi tibi referre gratiam poſſint hoc te officio remunerẽt. Et quoniam in amicorum
ſtudiis hæc omnis oratio verſatur qui locus in hoc genere cauendus ſit: prætermittendum non videtur
fraudis: atq; inſidiarum & perfidiæ plena ſunt omnia. Non eſt huius temporis admonere. Sũma tua vir
tus eoſdem homines: & ſimulare tibi eſſe amicos: & inuidere coegit. Qꝛobrem illud teneto ner
uos: atq; artus eſſe ſapientiæ non temere credere. Et quum tuorum amicorum ſtudia conſtitueris: tũ etiã
obtrectatorum atq; aduerſariorum rationes & geuera cognoſcito. Hæc tria ſunt vnum ex iis quos læſiſti.
alterum qui ſine cauſa non amant: tertium qui competitorum valde amici ſunt quos læſiſti: quum cõtra

ꝺos pro amico diceres iis te purgato plane neceſſitudines cõmemorato in ſpem adducito teni eorū
rebus ſi ſe in amiciciā contulerint.pari ſtudio atqꝫ officio futurum ſpondeto qui ſine cauſa nō amāt
eos aut beneficio aut ſpe aut ſignificādo tua erga illos ſtudia futura delinies dans operam. vt de il-
la animi prauitate deducas quoꝝ voluntas erit abs te propter competitorū amicicias alienior.hos
quoqꝫ inſerui orationi qui ſuperiores.& ſi probare poteris te in eoſ ipos competitores tuos beniuo
lo eſſe animo oñdito quoniā de amiciciis conſtituendis ſatis dictum ē dicendū eſt de illa altera par-
te petitionis.quæ in populari rōne verſatur.Ea deſiderat nomē elationem blanditiā aſſiduitatem be
nignitatem.rumoꝝ ſpem in.r.p.Primū id quod facis vt homines noris.ſignifica vt appareat.& arri
ge vt quotidie melius fiat.Nihil mihi tam populare.neqꝫ tam gratum videt.deinde id quod natura
non habes indue in animū illa ſimulandū eſſe vt natura facere videare non comitas tibi neceſſe aſt ea
q̄ bono.ac ſuaui homine digna ſunt ſed opus ē magnopere blanditia.quæ etiā ſi vicioſa eſt & turpis
in cætera vita tamē in petitione neceſſaria. Tibi eñ qum deteriorē aliquē aſſentando facit improba
eſt.qum amiciciorem non tam vitupanda.petitori vero neceſſaria ē cuius & frons.& vultus.& ſer-
mo ad eoꝝ quoſcūqꝫ cōuenerit ſenſus & volūtatem comitandus ē.Iam aſſiduatis nullū eſt pceptum
verbum ipm docet q̄ res ſit prodeſt quidē vehementer nuſqꝫ dicere ſed tñ hic fructus ē aſſiduitatis
non ſolū eſſe Romæ atqꝫ in foro ſed aſſidue petere ſæpe eoſdē appellare non cōmittere vt quiſquā
poſſit dicere quid eius ſit conſeq poſſis ſi abs te non ſit rogatū & valde ac diligēter rogatū:benigni
tas autē late patet & ē in re familiari que qꝫqꝫ ad multitudinē puenire non poteſt tñ ab amicis lauda-
tur multitudini grata ē.Eſt in cōuiuiis q̄ facere abs te & amicis tuis concelebrentur.& paſſim & tri-
butim ē etiā in opera quā puulga & cōmunica.Cura vt aditus ad te diurni atqꝫ nocturni pateant.ne
qꝫ ſolū foribus ædiū tuarum.ſed etiā & vultu & fronte. quæ ē animi ianua. q̄ ſi ſignificāt volūtatem
abditam eſſe.ac retuſam parui refert patere oſtiū.Homines eñ nō mō prompti ſibi pſertim q̄ a cādi-
dato petant.ſed etiā large.ac honorifice pmitti volūt.quare hoc quidē facile pceptum ē.vt qd̄ actu-
rus ſis id ſignifices te ſtudioſe ac libenter eſſe facturum. Illud difficilius & magis ad tempus qꝫ ad
naturā accomodatū tuam qd̄ facere non poſſis vt iocūde neges quoꝝ alterū ē boni viri alterum bo-
ni petitoris.Nam qum id petit quod honeſte aut ſine detrimento noſtro pmittere non poſſumus
quomō ſiquis roget vt contra amicū aliquā cauſam recipiamus belle negandū ē oſtendas neceſſitu-
dinem demonſtres quā moleſte feras aliis te id rebus exacturū eſſe pſuadeas.Audiui hoc dicere qñ
dam de quibuſdam oratoribus ad quos cauſam ſuā detuliſſet gratiorē ſibi orationem fuiſſe qui ne
gaſſet quā illius qui recæpiſſet.ſic homines fronte & oratione magis qꝫ ipo beneficio.reqꝫ capiunt:
Veꝝ hoc probabile eum.illud alterum ſubdurum tibi homi planito ſed tñ ipi tuo conſulam quibus
in te pter aliqd̄ officiū neceſſitudinis affuturum negaris.tñ ii pñt abs te placati. equiqꝫ diſcerē qui-
bus autē iccirco negatus ꝙ te impeditum eſſe dixeris aut amicorū negociis aut grauioribus cauſis
aut ante ſuſceptis inimici diſcedunt omnes ꝙ hoc animo ſunt.vt tibi te mentiri malint.qꝫ negare.C.
Cotta in ambitione artifex dicere ſolebat ſe operam ſuā quod non cōtra officiū rogaret polliceri ſo-
lere omnibus impartire iis apud quos optime poni arbitraretur.Ideoqꝫ ſe negari nemini quo ſæpe
acciderunt cauſa.cur is cuius pollicitus eſſet vacuus foret pluſquam putaſſet.neqꝫ poſſe domū eius
compleri qui tantūmodo reciperet.quantum videret ſe opire poſſe caſu fieri vt agantur. Deinde eē
extremum vt naſcatur is cui mendacium dixeris.id ſi promittas & incertum eſt & in diem & in pau
cioribus ſin autem id neges.ſtatim alienant ſe & inimicantur.Plures enim multo ſunt qui rogāt vti
liceat opera alterius quā qui vtantur.Quare ſatis eſt ex iis aliquos aliquando in foro tibi naſci.quā
omnis continuo domi preſertim qum multo magis iraſcantur iis qui negant quam iis qui inuideāt
ea cauſa impeditum facere quod promittit vt cupiat ſi vllo modo poſſit. At ne videar aberraſſe a
diſtributione mea qui hæc in hac populi parte petitionis diſputem hoc ſequor.Hæc omnia nō tā ad
amicorum ſtudia.quam ad popularem famam pertinere.& ſi ineſt aliquod dictum ex illo genere be
nigne reſpondere ſtudioſe inſeruire negociis amicorum ac periculis. tamē hoc loco ea dico quibus
multitudine capere poſſis.vt de nocte domus compleatur vt multi ſpe tui preſidii teneātur.vt ami-
ciores abs te diſcedant quam acceſſerint.vt quā plurimū aures optimo ſermone cōpleant. Sequit
eñ vt de rumore dicendum ſit cui maxime ſeruiendum eſt.Sed quæ dicta ſunt omni ſuperiori rōne
eadem ad celebrandum rumorem valent dicendi laus ſtudia publicanorum & equeſtris ordinis ho-
minū.ꝙ nobilium voluntas adoleſcentuloꝝ frequentia eorum qui abs te defenſi ſunt aſſiduitas.ex
municipiis multitudo eorum quos tua cauſa veniſſe appareat. bene homines noſſe cōmuniter ap-
pellare aſſidue ac diligenter petere benignum ac liberalem eſſe.bene loqui exiſtimare domus vt mul
ta nocte compleatur omniū generum frequentia adſit.ſatiſfiat oratione omnibus re operaqꝫ. mltis
proficiat in id quod fieri poteſt laborare & arte ac diligentia.non vt ad populum ab iis omnibus fa
ma perueniat.ſed vt in iis ſtudiis populus ipe verſetur.Iam vrbanam illam mltitudinem & eorum
ſtudia qui conciones tenent quæ adeptus eſt in Pompeio ornando Manilli cauſa recipiendi Corne
lio defendēdo excitanda nobis ſunt quod adhuc habuit nemo.vt ſimul quidem ſplendorem homi-
num volūtateſqꝫ haberet.Efficiēdum etiam eſt vt ſciant omnes S. Pompei ſummam erga te eſſe vo
luntatem.& vehementer ad illius rationes te id aſſequi quod petis pertinere.Poſtremo tota petitio
cura vt pompe plena ſit vt illuſtris.vt ſplendida.vt popularis.vt habeat ſummā ſpem ac dignitatem
vt etiam ſi quid poſſit ne cōpetitoribus tuis exiſtat.aut ſceleris.aut libidinis. aut largitionis accōmo

data ad eorum mores infamia.atq; etiam in hāc petitionē maxime videndū eſt vt ſpes.r.p. bona d
te ſit.& honeſta opinio.Nec tamē in petendo.r.p.capeſcenda ē neq; in ſenatu neq; in concione.ſ
hæc ſunt tibi retinēda.vt ſenatus te exiſtimet ex eo ꝙ ita vixeris defenſorē auctoritatis ſuæ fore. E
equites romani boni & locupletes.& vita acta te ſtudioſum ocii atq; reꝝ trāquillarū multitudo
eo dūtaxat ꝙ oratione in concionibus ac iudicio populari fuiſti te a ſuis cōmodis alienū nō fut
Hæc mihi veniebat in mentem de duabus cōmotionibus matutinis quo tibi quotidie ad forum a
ſcendenti meditandū eſſe dixeramus nouus ſum.Conſulatū peto. Terciū reſtat.Roma ē ciuitas ex
nationū conuētu conſtituta.in qua multæ inſidiæ.multa facillia multa in omni genere vicia verſant:
multoꝝ arrogantia.multoꝝ contumacia.multoꝝ maliuolentia.multoꝝ ſupbia.multoꝝ odiū.ac mo
leſtia pferenda ē.Video eſſe magni conſilii atq; artis in tot hoim cuiuſmodi viciis tantiſq; verſantē
vitare offenſionē.vitare fabulā vitare inſidias.eſſe vnū hoim accōmodatū.ad tantā morū ac ſermo
nū & volūtatum veritatē.Quare etiā atq; etiā perge tenere iſtā viā.quam inſtituiſti.Excelle dicendo
hoc.& tenētur rome homies & alliciūtur.& ab impediendo.ac lædēdo repellūtur.Et quoniā in hoc
maxime vicioſa ē ciuitas ꝙ largitione interpoſita virtutis & dignitatis obliuiſci ſolet.in hoc fac vt
te bñ noras vt intelligas eū eſſe te qui iudicii ac piculi metū maximū competitoribus afferre poſſis.
Fac itaq; vt ſe abs te coſtodiri.atq; obſeruari ſciant tū diligentiā tuā tū auctoritatē vimq; dicēdi tū p
fecto equeſtris ordinis erga te ſtudiū ptimeſcent.Atq; hæc ita te volo illis ꝓponere.vt videare occa
ſionem nō meditari.ſed vt hoc terrore facilius hocipm quod agis conſequare.& plane ſic contende
omibus neruis ac facultatibus vt adipiſcamur qd petimus.Video eſſe nulla comitia tam inquinata
largitione.quibus nō gratis aliq̄ centuriæ renūcient ſuos maxime neceſſarios.Quare ſi aduigilamꝰ
ꝓ rei dignitate.& ſi noſtros ad ſummū ſtudiū beniuolos excitamus.& ſi hominibus ſtudioſis gratio
ſiſq; noſtri ſuū cuiq; munus deſcribimus.& ſi competitoribus iudicia ꝓponimus.ſi equeſtribus me
tum iniicimus diuiſores ratōne aliqua coercemus profici poteſt vt largitio nulla fiat aut nihil valeat
Hæc ſunt ꝗ putaui non melius ſcire me ꝙ̄ te ſed facilius his tuis occupatationibus colligere vnū in
locum poſſe.& ad te perſcripta mittere que tamen & ſi ita ſcripta ſunt.vt non ad omēs qui honores
petant.ſed ad te ꝓprie.& ad hanc petitionem tuam valeant.tamē tu ſiquid mutandum eſſe videbit.
aut omnino tollendum.aut ſiquid erit prætermiſſum velim mihi hoc dicas.Volo.n.hoc cōmentarioꝝ
petitionis haberi omni ratione perfectum.

MARCI TVLLII CICERONIS DE OPTIMO GENERE ORATORVM.

RATORVM genera eſſe dicuntur tanq̄ poetarum.hoc ſecus eſt.nam alterum ē mul
tiplex.Poematis eñ tragici.comici.epici mellici etiam ac dithyrambici.quo magis ē tra
ctatum a latinis ſuū.quo cuiuſq; eſt diuerſum a reliquis.Itaq; & in Tragedia Comicum
vicioſum eſt.& in comœdia tragicū turpe.Et in cæteris eſt ſuus cuiuſq; certus ſonus.&
quædam intelligentibus nota vox.Oratorum autem ſi quis ita numerat plura genera.
vt alios grādis aut grauis.aut copiſos alios tenuis aut ſubtilis aut breuis alios eis interiectos & tā
quam medios putet.de hominibus dicet aliquid de re parum.In re eñ qd optimū ſit.in homine aūt
quod dicitur.Itaq; licet dicere Ennium ſummū.Epicum poetam.ſicut ita videtur.& Pacuuiū Tragi
cum.& Cecilium fortaſſe comicum.Oratorum genera non diuido.perfectum eñ quero.Vnū autē
eſt genus perfecti.a quo qui abſunt non genere differunt.vt ab Accio Terentius.ſed in eodem ge
nere non ſunt pares.Optimus eſt eñ orator qui dicendo animos audientium & docet & delectat &
permouet.Docere debitum eſt delectare honorariū.permouere neceſſarium.hoc vt alius magis ꝙ̄
alias faciat concedendum.vere id fit non genere ſed gradu.Optimum.n.vnum eſt & ꝓximum qui
dem ei ſimillimū.exquo perſpicuū quod optimo diſſimillimū ſit.id eſſe deterrimū.Nam qm̄ eloquē
tia conſtat ex verbis & ſententiis perficiendum eſt vt pure & emendate loquentes qd eſt latine.Ver
borum & propriorum & tranſlatorum elegantiam perſequamur.in propriis autem aptiſſima eliga
mus.in tranſlatis vt ſimilitudinem ſecuti vtamur alienis.Sententiarū autē tot ſunt genera quot dixi
eſſe laudum.Sunt eñ docendi acute delectandi quaſi argute.cōmouendi etiam graues.ſed & verbo
rum eſt ſtructura quædam duas res efficiens numerum & lenitatem.& ſententiæ ſuam compoſitio
nem habēt ad rem ꝓbandā accomodatū ordinē.ſed eaꝝ oim rerum vt in ædificioꝝ memoria ē quaſi
fundamentum lumen actio.Ea igitur in quo omnia erūt ſumma erit peritiſſimus orator in quo me
dia mediocris.in quo minima deterrimus.Et appellatur omnes oratores quaſi pictores omnes ap
pellantur etiā mali.nec generibus inter ſe ſed facultatibus differunt.Itaq; nemo eſt orator qui demo
ſthenis ſimilem ſe eſſe nolit.at Menander Hōmeri noluit.Genus aūt erat aliud.at id non ē in orato
ribus aut etiā ſi ē vt alius grauitatē ſequens ſubtilitatem fugiat.Contra alius acutiorem ſe ꝙ̄ ornati
orem.malit etiā ſi ē in genere tolerabile nō eſt certe in optimo ſiquidē quod omēs laudes habet.id ē
optimū.Hoc aūt breuiꝰ dixi quidē ꝙ̄ res petebat.ſed ad id quod agimus non fuit dicendum pluri
bus.Vnū.n.qum ſit genus.id quale ſit q̄rimus.Eſt autem tale quale floruit Athenis.exquo oratorū
ipa vis ignota eſt nota gloria nā alteꝝ multi viderunt vicioſi nihil apud eos eſſe.alteꝝ pauci laudabi
lia multa eſſe.Eſt eñ vicioſum in ſententia ſiquid abſurdū aut alienum aut non acutum aut ſub inſul
ſum eſt.In verbis ſi inquantum ſi abiectū ſi nō aptū ſi durum ſi lōge petitū.hæc vitauerūt fere omēs
qui aut attici numeātur aut dictum attice ſed quatenus valuerūt.ſani dumtaxat ſicci habeantur.ſed

ita vt paleſtræ ſpaciari in xiſto vt liceat non ab olimpiis coronam petāt qui quo modo, & quāuis ca
reant omni vicio nō ſint contenti quaſi bona valitudine. ſed vires lacertos. ſanguinē q̄runt quandā
etiā ſuauitatē coloris eos imitemur ſi poſſumus. ſi minus illos potiꝰ q̄ꝫ incorrupta ſanitate ſunt. q̄d
ē propriū atticoꝝ quā eos quoꝝ vicioſa abundantia ē quales Aſia multos tulit. q̄d quō faciemus
ſi mō idip̄m aſſeq̄mur eſt quidē permagnū imitemur ſi poſſumus. Lyſiā & eius quidē tenuitatē po
tiſſimū. Eſt multis in locis grandior ſed quia & priuatas ille & pleraſqꝫ & eaſ ip̄as. & alias ꝓuāꝝ rerū
clauſulas ſcripſit vr̄ eſſe ieiunior q̄m ſe ip̄e conſulto ad minutarū genera cauſaꝝ limauerit. Q̄dqꝫ qui
ita faciet ſi cupiat vberior eſſe nō poſſit habeat̄ ſane orator ſed de minoribus magno etiā oratori. il
lo mō ſæpe dicendū ē in tali genere cauſaꝝ. Ita fit vt demoſt. certe poſſit ſummiſſe dicere. elate Lyſi
as fortaſſe nō poſſit. Sed ſi eodē mō putāt exercitu in foro & in oībus templis q̄ circa forū ſunt col
locato dici ꝓ Milone potuiſſet. vt ſi de re priuata ad mimū iudicē diceremus vim eloq̄ntiæ ſua facul
tate nō rei natura metiūt̄. Quare nō nulloꝝ ſermo iā increbuerit ꝑtim ſeip̄os attice dicere ꝑtim nemi
nem nr̄m dicere alteros negligamus. Satis. n. his res ip̄a r̄ndet. qum aut nō adhibeatur ad cauſas aut
adhibiti derideāt̄. nā ſi adhibeaut̄ eſſet idip̄m atticoꝝ. ſed qui dici a nobis attico more nolūt. ipſi aūt
oratores ſe eſſe nō ꝓfitent̄. ſ. teretis aures hn̄t intelligēteſqꝫ iudicium tanq̄ꝫ ad picturā ꝓbandā. ad
hibetur etiā inſcii faciendi cum aliq̄ ſolertia iudicādi. Sin autē intelligentiam ponunt in audiēdi faſti
dio. neqꝫ eos quicq̄ꝫ excelſum magnificumqꝫ delectat. Dicāt ſe quidā ſubtile politum. vtile graue. or
natūqꝫ cōtēnere. id vero deſināt. dicerē qui ſubtiliter dicunt. eos ſolos attice dicere. i. q̄ſi ſicce & inte
gre & āple & ornate & copioſe. quō eadē integritate atticoꝝ ē. quid dubium eſt vtꝝ orōnem noſtrā
tolerabilem tātum. an etiā admirabilem eē cupiamus. Non. n. q̄rimus iā quid ſit attice dicere. ex quō
intelligit̄ q̄m grecoꝝ oratorum p̄ſtantiſſimi ſint. ſ. hi qui fuerunt athenis. eorum autem principes fa
cile Demoſt. hunc ſiquis imitemur eum & attice dicturum. & optime. vt iis q̄m attici nobis ꝓpoſi
ti ſunt ad imitādū. bn̄ dicere id ſit attice dicere ſed quū i eo magnus error ſit. & q̄le eſſet id dicendi ḡe
nus putaui mihi ſuſcipiendū laborē vtilem ſtudioſis mihi ip̄i quidem nō neceſſarium. Conuerti em̄
ex atticis duorum eloq̄ntiſſimorum nobiliſſimas orōnes inter ſe cōtrarias. Aeſchini & demoſthēis
nec cōuerti vt interpres. ſed vt orator iiſdē ſententiis. & eorū formis tāq̄ꝫ figuris verbis ad noſtram
cōſuetudinem aptis in quibus nō verbum pro verbo neceſſe habui reddere. ſed genus oīm verboꝝ
vimqꝫ ſeruaui non tamen ea me annumerare lectori putaui oportere. ſed tanq̄ꝫ appendere hic meus
labor aſſeq̄tur vt nr̄i hoīes qui ab illis exigāt qui ſe atticos volunt. & ad quā eos q̄ſi formulā dicēdi
reuocent. intelligāt. ſed exorit̄. Thucidides. eius. n. quidā eloq̄ntiā admirāt̄. id quidem recte. ſed nil
ad eum oratorem quem q̄rimus. Aliud. n. eſt explicare res geſtas narrādo aliud argumentando cri
minari crimenue ſoluere. aliud narrantē tenere auditorem aliud cōcionātem. At loquit̄ pulcre non
melius q̄ꝫ plato neceſſe eſt tn̄ oratori quem q̄rimus controuerſias explicanti dicandi genere apto ad
docendum ad delectādum ꝑmouendum. Quare ſiquis erit qui thucididis genere cauſas in foro ſe
dicturum ꝓfiteat̄ is abhorrebit etiā ſumptoe eius q̄ verſat̄ in ciuili iure & forenſi qui Thucididem
laudauit ſuæ nr̄am ſn̄iam quin ip̄m ſocratem. quē diuinus Plato ſuum fere æqualem admirabiliter i
phedro laudari fecit a ſocrate. quēqꝫ omnes dicebāt eſſe doctiſſimum oratorem tn̄ hunc in numero
nō repono. Nō. n. i acie verſat̄ & ferro ſed quaſi rudibus eius erudit orō a me āt quo maximis mini
ma conferā gladiatorum par nobiliſſimum inducitur. Aeſchines tanq̄ꝫ æſernius vt ait Lucilius non
ſpurcus homo ſed acer & doctus quō a Pacidiano hoc cōponit̄ optimus longe poſt homiēs natos.
Nihil. n. illo oratore arbitror poſſe cogitari diuinus. Huic labori nr̄o duo genera rep̄henſionum ap
ponunt̄. Vnum hoc verbum melius græcia quo q̄rat̄ & quid poſſint ip̄i melius q̄ꝫ latine alterū quid
iſta potius legā q̄ꝫ græcas. iidem Andriā & ſinephœbos. nec minus Terentium & Cæcilium quam
Menādrum legāt. nec Andromachā. aut antiopā aut epygonos latinus recipiunt. ſed tn̄ Ennium &
Pacuuium & Accium potius q̄ꝫ euripydem. & Sophoclem legunt. Q̄d igit̄ eſt eorum i orōnibus a
græco conuerſis faſtidium nullum qum ſit in verſibus ſed aggrediemur iam q̄d ſuſcepimus ſi prius
expoſuerim quæ cauſa ſit deducta in iudicium: Quoniam eſſet lex Athenis nequis populi faceret
ſcitum vt quiſquā corona donaretur in magiſtratu priuſquā orationem rettuliſſet. & altera lex eos
qui donarentur populo in concione donari debere quia in ſenatu Demoſthenes curator muris refi
ciendis fuit. eoſqꝫ ſua refecit pecunia. De hoc igitur Cteſiphon ſcitum fecit. nullis ab illo rationi
bus relatis. vt corona aurea donaretur. eaqꝫ donatio fuit in theatro populo conuocato. qui locꝰ non
concionis legitime atqꝫ ita predicaretur eum donari virtutis gratia beniuolentieqꝫ quas is erga po
pulum Athenienſem haberet. Hunc igitur Cteſiphontem in iudicium adducit Aeſchines. ꝙ con
tra leges ſcripſiſſet i vt & rōnibus non relatis corona donaretur. & vt in theatro. & ꝙ de virtute eiꝰ
& beniuolentia falſa ſcripſiſſet: quoniam Demoſthenes nec vir bonus eſſet nec bene meritis de ciui
tate. Cauſa ip̄a abhorreret. illa quidem formula conſuetudinis noſtræ. ſed eſt magna habet em̄ & le
gum interpretationem ſatis acutam in vtranqꝫ partem & meritorum in remp. concionem ſane gra
uem itaqꝫ cauſa fuit Aeſchini ꝙ a Demoſthene eſſet capitis accuſatus. ꝙ legationem mentitus eſſet
vt vlciſcendi inimici cauſa nomie Cteſiphontis iudicium fieret de factis famaqꝫ demoſthenis. non
enim tam multa dixit de rationibus non relatis q̄ꝫ de eo ꝙ ciuis improbus vt optimus laudatus eēt
hāc mulctam Aeſchines a Cteſiphonte petiit quadriennio ante Philippi macedonis mortem. ſed
iudicium factum eſt aliquod annis poſt alexandrum iam tenentem. Aſiam ad quod iudicium con

curſus dicitur e tota græcia eſſe factus. Quid enim aut tam viſendum aut audiendum fuit quã ſummoꝝ oratorum in grauiſſima cauſa accurata & inimicicius intenſa cõtẽtio. Eoꝝ ergo orationes vt ſpero expreſſo virtutibus vtens illorum.i. ſententiis ex earum figũris & rerum ordine verba pſequens eatenus vt non abborrean a more noſtro quæ ſi egregie omnia conuerſa non erunt tamẽ vt generis ſint eiuſdem elaborabimus. Erit regula ad quã eorum dirigant̃ orationes qui attice volunt dicere. ſed de nobis ſatis. Aliquãdo.n. aeſcbinẽ ipm̃ audiamus latine dicẽtẽ. Ex dictis Ciceronis aptiſſime conſtat orationes aeſcbinis. et demoſtbenis ꝓ Ctbeſipbonte a græco in latinum per ipm̃ cõuerſas ſed quia incuria et iniuria tempoꝝ intercidere opereprecium fuit illarum orationũ traductõnem quam Leonardus aretinus edidit ſubnectere. ne impfectum opus eſſe videretur.

AESCHINIS Contra Ctbeſipbontem de Demoſtbenis coronatõne per Leonardum Aretinũ in latinam Orationem interp̃tata Oratio incipit.

VANTI conatus parenter viri atbenienſes ad boc iudicium oppugnandum. Quantiſq; precibus nitantur quidam circa forum. ne iuſta et cõſueta in ciuitate fiant videtis. Ego aũt confiſus venio. primum diis ſecundũ legibus. et vobis. mibi nullius conatũ plus valiturũ eſſe quã iura et leges. Vellem igit̃ atbenienſes vt ſenatus et contiones ab bis qui preſidẽt recte adminiſtrarẽtur. vtq; leges quas tulit Solon de oratoꝝ boneſtate ſeruarentur. Vt liceret primũ vtiq; antiquiſſimo omniũ ciuium quẽadmodum iura precipiũt modeſte pulpitiũ adeũti ſine tumultu et turba ex rerum vſu atq; expientia quæ vtilia forent reip. conſulere. Deinde ab reliquis ciuibus ꝓut cuiuſq; ætas exigit. ſententiæ diceretur. Sic equidem arbitror ciuitas recte gubernaret̃ nec multum iudiciis egeremus. Sed qm̃ cuncta illa q̃ bene et laudabiliter bactenus inſtituta videbant̃. nunc defluxere vt decernũt quidam faciliter contra leges. et aliĩ bæc ipſa decreta confirmant. non dubito mõ prerogatiuã ſortiti ſed ex cõpoſito aſſidentes. et ſiquis alioꝝ p̃ſit. ac ſentẽtias rite dici velit. buic qui rep̃u. nõ amplius cõmunẽ ſed ꝓpriam putãt minitant̃ iudicia. diſſoluerũt ſentẽtias ex contẽtione iudicãt. Silet vox illa preconis boneſtiſſima. quis cõſulere vult ex bis qui ſupra quinquageſimũ ſint annũ et rurſus ex aliis gradatim ciuibus. Oratoꝝ impudentiã neq; leges neq; magiſtratus neq; tribus prerogatiuã babẽs neq; tribuli ipi cobercere iam p̃nt. bis ita ſe b̃ntibus et melius. vna reliq̃ eſt reipu. pars ſi quid ego intelligo. iudicia eoꝝ qui contra leges ſcribunt. quã ſi vos nũc diſſoluetis viri atbeniẽ. vel diſſoluentibus aſſentimini. predico vobis apte nullã vos amplius remp. babituros Scitis em̃ viri atbenienſes adminiſtrandarum ciuitatum tres eſſe modos. nam aut tyrannus ciuitatẽ occupat. aut potentes aliqui. aut populus eam obtinet: Qum tyrannus. aut potens dominat̃. cuncta ex eorum arbitrio voluntateq; gerũtur: Qum vero populus obtinet. tunc leges valent. Nullus ergo noſtrum ignoret. quotiẽs de bis qui contra leges ſcribunt iudicat̃ totiens de libertate veſtra iudicari quãobrem in eo iureiurando quod iudices preſtant. primo loco poſitum eſt ſecundũ leges ſententiam dicturos. Vidit.n. legum lator. quotiẽs leges in ciuitate ſeruãtur. totieus et libertatem ſeruari. Quoꝝ memores odiſſe debetis eos qui contra leges ſcribunt. nec quicq̃ tale comiſſum parui pẽdere. nec ob vllius gr̃am ab buius iudicii ſeueritate recedere. Non prætoꝝ qui iampridem quibuſdam oratoribus additi remp. euerterũt. non boſpitum quoꝝ preces colligunt quidam ad iudicia euitanda. Sed quemadmodum in bello quiſq; noſtrum locũ ſibi cõmiſſum deſerere erubeſceret. ſic nũc eã partẽ reip. cuius cuſtodia bodie vobis cõmiſſa eſt non deſeratis. Conſiderare.n. debetis ciues vr̃os vobis bodie remp. crediſſe alios adeſſe ad negocia obeũda. quos veriti et iuriſiurandi et legũ memores. ſi oñdemus Ctbeſipbõtem et contraria legibus et mendacia et inutilia reip. decreuiſſe. reſcindite bmõi decreta cõſeruare libertatem compeſcite eos qui contra leges et cõtra vtilitatẽ reip. gerũt. quod ſi ita animati ea q̃ dicentur audire voletis apte ſcio vos et iuſtam et piam et vtilẽ nobiſmetipſis et buic populo ſententiam laturos. De vniuerſa igitur accuſatione mediocriter mibi dixiſſe videor. de legibus autem contra quas Ctbeſipbon ſcripſit pauca dicere volo. Superioribus quidem temporibus gerentes quidam ampliſſimos magiſtratus. et pecunias publicas tractantes. ſuis largitiõibus efficiebant vt in ſenatu: et apud populum ab oratoribus laudarent̃ coronaſq; et cõmendationes publice baberent. Itaq; poſtea qum ratio adminiſtratoꝝ ab eis repoſceretur tam accuſatores q̃ iudices ad ſummam difficultatem adducebant̃. Multiſq; in manifeſto furto reprebenſis contingebat abſolui. nec immerito. Abſurdum em̃ credo putabant iudices eũdem bominem in eadem vrbe. ac eodem forte anno reperiri a populo iuſticiæ ac virtutis gratia coronatum. deinde paulopoſt in iudicio furti damnatum. Quare bi qui iudicabant non de ꝓpoſito crimine ſed de verecundia populi ſententiã ferre cogebantur. Hæc igitur legum contemplans legem tulit & nimiũ quidem optimã neminẽ coronari licere. qui ob magiſtratum geſtum reddendis ratõnibus obnoxius eſſet. Sed licet bis cũ om̃i diligentia a latore legum præſcriptis tamen reperiũtur contra bæc rationes quædam. quas niſi quis vobis exponat. faciliter deciperemini. Sunt em̃ qui in bmõi decretis mediocritatem quãdam ſequũtur. ſiquid mediocre poteſt eſſe in bis quæ contra legem fiũt. Attamen ſunt aliqui qui ita moderantur ſententiam ſuam vt adiiciant. tũ demũ fore coronandos qum rationem reddiderint. Et ciuitas quidem eodem modo iniuriam patitur. Nam anticipat̃ laudibus & coronis examen de eis futurũ illud dumtaxat inter eſt. ꝙ in illa adiectione pudor & modeſtia quædam ſcribentis oſtenditur. Ctbeſipbõ. aũt iſtas leges conculcãs. nec vllũ boneſtatis velamentũ opponẽs. anteq̃ rõnes redderẽtur. antequã examẽ ſubiret̃ im̃ ingr̃atu adbuc conſtitutum coronari Demoſtbenẽ ſcripſit. Dicẽt cõtra bæc alio mõ

aſſerentes quotiẽs electus quis ex decreto quicꝗ gerat.non eſſe eum magiſtratum ſed ꝓcuratoẽm
ac miniſteriũ quoddam.Magiſtratus aũt eos eſſe qui ex ſortitione publica gerunt. & qui ſuffragiis
populi creant̃ vt prætores.vt p̃fecti equitum vt alii deinceps mgr̃atus. Alia vero cũcta ꝓcuratores
eſſe.& opa ex decretis cõmiſſa.Aduerſus iſta ego legem afferam.quã vos athenienſes velut ex pro
poſito tuliſtis ad hm̃oi cauillatões ꝓpellandas in qua ſcriptum ẽ omẽs magiſtratus iudicio populi
creatos & p̃fectos publicis opibus.Eſt autẽ Demoſthnes publico muroꝝ opere p̃fectus. & omẽs q
tractant aliquid publicum ſupra triginta dies.& qui iudicioꝝ poteſtatẽ accipiũt.Omes aũt qui publi
cis opibus preſunt iudicioꝝ poteſtate ferũtur. Non.n.ſubeſſe.ſed p̃eſſe diuitiis lex iubet. Nam qui
ſorte ꝑueniunt mgr̃atus nõ obſcuri ſed clari ſunt eoſꝗ rõnibus reddendis obnoxios .quẽadmodũ
alios magiſtratus lex facit.Quod autẽ vera dico.leges ip̃e vobis oſtendent. Recita leges. LEGES.
Qñ igitur viri athenienſes quos lator legũ magiſtratus appellat iſti procuratores & miniſteria voca
bunt.veſtrum erit opus meminiſſe & aduerſus eoꝝ impudentiã legem opponere eiſꝗ oñdere non
eſſe locum apud nos ſophiſtæ aſtuto.verborũ cauillationibus leges euertere adnitenti.Sed quanto
quis eloq̃ntior eſt tanto is ſi cõtra legẽ dicat maiori odio dignũ puniri oportet. Debẽt.n.viri atheni
enſes vna & eadem vos eſſe oratoris & legis.Qum aũt aliã lex aliam orator vocẽ emittit legi aſſen
tiendum eſt non impudentiæ oratoris dicentis. Ad illud autẽ quod Demoſthenes velut fortiſſimũ
iactabit pauca dicere volo.Dicet.n.prefectus operi muroꝝ ſum fateor.Sed ego centum minas reip.
ſuper largitus ſum & opus maius ẽ factum. Quid ergo reddendis rõnibus obnoxius ſum. niſi for
te ꝓprie liberalitatis rõnem quis reddere obnoxius ẽ. Ad hæc videtis ꝙ iuſte r̃ndeam in hac tã exi
gua.tanꝗ vetuſta vrbe.Nemo nõ obnoxius ẽ qui quoquo mõ ad remp.ſe contulerit.Docebo autẽ
primo in his q̃ quis minime putaret:Sacerdotes tam mares ꝙ fœminas obnoxios eſſe lex iubet.nec
ſingulos ſolum verũetiam vniuerſos.vt eum olopidas.caduceatores.& alios omẽs.Rurſus præfe
ctos nauiũ lex obnoxios facit.nõ publicas tractantes pecunias.nec vr̃os redditus miniſtrantes.ſed
patrimoniũ ſuum ꝓ vobis liberaliter conſumentes.Nec ſolum prefecti nauiũ ſed maximũ oĩm col
legioꝝ calculis iudicium ſubiicit̃.Nam & conſiliũ Ariopapi apud rõnes ſibi lex iubet.& examẽ ve
ſtrum ſubire. Non ergo coronabit̃ quis ex ariopagi conſilio nec patrium illis ẽ. nec affectãt id qui
dem.nec ſatis eſſe putant ſi apud eos quis iniuriã non fecerit. ſed ſi delinquat pœnis afficiunt .At
veſtri oratores nimia licentia exultãt.Rurſus cõſilium quingentoꝝ obnoxiũ facit legum lator. atꝗ
ita obnoxius diffidit vt eum qui reddendis rõnibus obnoxius ſit.abſentem fieri prohibeat.Dũ bo
ni dicet quiſpiã.an quia magiſtratũ geſſi vrbem exire nõ potero.Ita ne pecuniis publicis ſubtractis
fuga vtaris:Inſup eius patrimonium qui obnoxius ſit.dedicari aut afferri aut alienari vetat. Deni
ꝗ & vno verbo compr̃hendam ſubſtantias eoꝝ qui obnoxii ſunt.nõ liberas.ſed obligatas legum la
tor eſſe voluit quoad rõnem reddiderunt.At eſt aliquis qui in dignitate conſtitutus. neꝗ tetigit q̃c
ꝙ quicꝗ ex publico neꝗ cõſumpſit nũ ergo rõnem is reddet:Ita.n. dicit lex hunc ſcribere debere ſe
nec accæpiſſe ex publico neꝗ cõſumpſiſſe.Sine calculo autẽ & ſine examine nihil relinquit̃ q̃d ad
remp.ſpectet.Quod autẽ vera dico leges ip̃as audite.LEGES. Qum ergo iactabit ſe demoſt.i ver
bis aſſerens ꝓpter illa quæ ſuplargitus ẽ obnoxium non eſſe.illud ei ſubiicere.At oportebat te De
moſth.ſinere patrium illud & legitimũ p̃conium apud rõnales fieri. quis accuſare vult .Permitte vt
is qui velit ex ciuibus tecum diſceptet quod ex multis quæ ab rep. habes pauca in muroꝝ cõfectiõe
expendiſti.Noli hunc honorẽ preripe. noli de manibus iudicum calculos extorq̃re. nec ante leges
incedas ſed poſt eas ſequaris. Hoc.n.popularis ſtatus ciuitatis efflagitat.Aduerſus itaꝗ cauillatio
nes quibus iſti vtunt̃ huc uſꝗ mihi r̃nſum ſit.Quod autẽ tunc obnoxius erat demoſt qum iſte corõ
nam ei decreuit.ꝙꝗ ꝑ id tp̃s ſpectaculoꝝ & muroꝝ faciendoꝝ p̃fectus erat.nec alicuius eoꝝ mgr̃a
tuum rõem reddiderat hoc ex publicis litteris docere conabor .Lege mihi ſup quo prætore. & quo
menſe.& qua die.& in qua concione demoſth.creatus eſt ſpectaculoꝝ curator.vt videatis in medio
magiſtratu.decretam ſibi a Cthesiphonte coronã.Lege cõputus dierum.DIERVM.Si.Igitur ſi ni
hil vltra hoc oſtenderem.iuſte Cthesiphon damnaret̃.Capiũt em̃ ipſum nõ accuſatio mea ſed publi
ce litteræ.Primũ quidem viri Athenienſes computator eligi publice conſueuit. qui redditus ciuita
tis per ſingulos magiſtratus populo reſignabat.Deinde ꝓpter fidem Eubolo habitam qui ſpectacu
lis p̃erant ante legem.Agemonis computatoris officiũ poteſtatẽꝗ exequebãtur iidem.& naualium
cura gerebant.& ſiquid opus erat.ad eã rem ædificabant.Erant p̃terea viarum curatores & fere vni
uerſe ciuitatis adminiſtrationem habebant.Nec repr̃hendens iſta dico neꝗ increpans ſed illud oſten
dere volens quod legũ lator ſiquis ꝓ vno minimo magiſtratu obnoxius ſit.eum ante rõnem reddi
tam coronari vetant. Demoſtheni vero omnes ſimul magiſtratus athenis gerenti non formidauit.
Cthesiphon coronam decernere.Quod autem & muris faciendis prefectus erat demoſthenes. quũ
hic hm̃oi decretum de eo perſcripſit.ꝙꝗ publicas tractauit pecunias.& iudiciorum poteſtatem ac
ceperat ip̃m demoſthenem ac Cthesiphontem vobis teſtem adducam.Cherũda em̃ pretore ſecundã
die februarii exeuntis qum haberet̃ concio ſcripſit demoſthenes in ea concione conuocandas eẽ tri
bus ad terciamdecimã diem marcii.vtꝗ ſingule tribus curatores eligerent ad opus murorum.vtꝗ
ſuper ea re quæſtores crearentur.Et recte id quidem vt eſſent a quibus rationem ciuitas repoſceret.
Recita mihi illa decreta.DECRETA.Ita ſed reclamabat Demoſth.ſtatimꝗ cõtendet. ſe neꝗ ex ſor
tione neꝗ ſuffragio ppl̃i creatũ.& de hoc tã ip̃e ꝙ Cthesiphõ multa facient verba.ego autẽ ꝓbatõnẽ

afferam & dilucidam. & iſtorum artes funditus euertentem cuius gratia pauca premittam. Sunt eñ
viri athenienſes magiſtratuũ ſpecies tres. Vna eorum qui ſortione vel ſuffragio populi creant̃. Se-
cunda eorum qui aliquid publice adminiſtrant ſupra triginta dies. & eoꝝ qui prefecti ſunt publicis
operibus. Tercia in lege exprimit̃. & ſiqui alii electi iudicioꝝ poteſtatem accipiant. Qum ergo exci-
pit quis ex ſuffragio ac ſortione creatos reſtat quos tribus eligunt. ad publicas pecunias pertractã-
das eos eſſe electicios magiſtratus. Hoc autem fit quotiens vt nũc aliquid tribubus cõmittit̃. velu-
ti vallum facere. aut naues. Quod autem vera dico ex ipis legebus intelligite. LEGES. Mementote
igitur eoꝝ quæ in lege ſupraſcripta ſunt. Lex electos a tribubus magiſtratũ gerere ſtatuit & iudicio
rum poteſtatem habere. Pandionis vero tribus demoſthenẽ elegit ad muroꝝ opus. cuius gr̃a paulo
minus q̃ decem talenta ex publico accepit. Altera lex vetat obnoxiũ coronari. iudicare ſm leges iu-
rati eſtis. Cteſiphon ſcripſit decretũ. vt obnoxius coronaretur nec adiũxit qum rõnem reddiderit.
Ego contra leges hæc eſſe ſcripta oſtendi. leges. decreta. & teſtimonia ipſoꝝ aduerſarioꝝ adducens.
Quomõ igitur manifeſtius quis conuici poteſt? Quod aũt & preconiũ ipius corone contra leges fi-
eri decretum eſt. hoc iam oñdam. Lex manifeſte iubet. ſiquis a ſenatu coronaret̃ in ſenatu preconiũ
fieri. ſi a populo in concione. Alibi vero nuſq̃. Recita mihi ipam legem. LEX. Hæc lex viri atheniẽ-
ſes ſummã habet honeſtatẽ. Non. n. putauit legum lator oratorem ad exteros gloriari oportere ſed
ſatis eſſe ſi in ſua ciuitate honore potiatur. nec multũ in preconiis. iactari legũ lator. ita Cteſiphon
autem quomõ? Recita eius decretum. DECRETVM. Audite viri atheniẽ. lex iubet apud Pincem
in concione preconiũ fieri ſiquis a populo coronaretur. alibi autẽ nuſq̃. Cteſiphõ vero in theatro
non leges ſolum tranſgrediẽs verũetiam locũ tranſmutans nec in concione populi ſed in certamine
tragœdiarum nouarum. nec in conſpectu græcoꝝ vt videant. ſ. qualem virũ honoramus. Hic vero q
ſic maniſte contra leges ſcripſit vna cũ demoſthene reſiſtens artificioſe vos decipe conabũtur. quoꝝ
aſtutias iam vobis aperiam. Iſti. n. non ꝓhiberi a legibus de eo qui a populo coronaret̃ extra cõcio-
nem preconiũ fieri nũq̃ oſtendere poterunt. Adducent tñ dyoniſicam legem. & recitabunt partem
aliquam nihil ad hoc iudiciũ pertinentẽ. aſſerentes eſſe duas leges ſcriptas circa ꝑconia coronarum.
Vnam quã modo recitaui aperte extra concionem fieri ꝓhibent. Alteram huic cõtrariã. quæ tragœ
diis fieri licentiã præſtat. Secũdum itaq̃ hanc vltimã legem dicent Cteſiphontẽ ſcripſiſſe. Ego aũt
cõtra iſtorum artes leges veſtras ꝓducam. quas in tota hac cauſa diligentiſſime proſequor. Nam ſi
hoc verum ẽ. & hic mos ciuitatem veſtram irrepſit. vt inualide leges ſimul cũ validis ſcriptæ reperiã-
tur. & duæ de eadem re ſibi ipſis contrariæ. quænã amplius ciuitas iſta putanda ẽ. in qua leges idem
fieri iubeãt atq̃ vetent? Sed non ẽ ita viri athenienſes. nec vos vnq̃ in tantã confuſionem viarum le-
gum ꝓceſſiſtis. nec iſta pars reip. a vobis neglecta eſt. Sed ꝑ ſingulos annos diligẽtiſſime per viros
prudentes ad hoc per populũ deputatos examen de legibus habet̃. & ſiqua lex contraria alteri legi
vel abrogata inter ualidas ſcripta reperiat̃. aut ſi de eadem re plures ſint leges in tabulis deſcribere
eas iubentur & ad populũ referre atq̃ ita ꝑ ſuffragia alias tolli leges. alias relinqui & ſic de quaq̃ re
vna ſit nobis lex. & non plures. Recita leges ſm quas iſta fiunt. LEGES. Si igitur duæ forent leges
de preconiis faciendis. altera iam ex neceſſitate abolita fuiſſet. Sed qum nihil hoꝝ factum ſit. mani-
feſte apparet eos non ſolũ falſa dicere verũetiam impoſſibilia. Vnde autem hoc mendaciũ ſumant.
ego vobis dicam pauca premittens. Qum fierẽt certamina tragœdiarũ in vrbe preconia in illis fieri
cõſueuerant. non ex populi decretis. ſed alii a tribubus ſuis. alii ab aliis priuatim coronabant̃. Erant
& qui ſeruos manumittebãt in cõſpectu totius multitudinis. Sed q̃d erat grauiſſimum hoſpitalita-
tes & clientelas ciuitatũ nacti quidam agebãt. & certaminibus ipis preconia celebrarent̃. ꝙ a Chiis.
& Rhodiis aut ab alia quadam ciuitate virtutis gr̃a coronabãtur. ex hoc autẽ fiebãt. vt ludi impedi-
rentur. & hi qui eo mõ coronabãtur plus honoris acciperent q̃ ſi ex decretis vr̃is coronati fuiſſent
Nam ex populi decreto coronatis in concione nec alibi ꝓnũciare licebat. De his autẽ in conſpectu
omniũ græcoꝝ preconia fiebant. huius gratia lata eſt lex nihil pertinens ad eos qui a populo coro-
nantur. neq̃ eam legem diſſoluens. neq̃ illi contraria ſed ad eos qui a tribubus vel hoſpitibus aut
clientibus coronantur. & ad eos qui ſeruos manumittunt. Hæc lex manifeſte ſtatuit nec manumiſſi-
onem fieri in theatro ne a tribubus. aut ab aliquo quẽq̃ coronatum ꝓnunciari. & ſi contra fiat pœnã
aduerſus preconẽ imponi. Qum igitur oñdat lex eos qui a ſenatu coronãtur. in ſenatu ꝓnũciare de-
bere. eos autem qui a populo in concione. De illis vero qui a tribubus coronantur in theatro preco-
nia fieri vetet. ne dedita opera coronas & falſas cõmendationes ꝓcurent. Et adiũgatur in lege neq̃
ab alio præconium fieri poſſe abſente ſenatu & populo ac tribubus. Qum hec excipiãtur. quid reli-
quũ eſt. præter hoſpitalitias clientiaſq̃ coronas. Quod autẽ vera dico. magnum vobis argumẽtum
adducam. Ipſam nanq̃ auream coronam de qua in theatro preconium fit ſacram eẽ. Palladi lex iubet
vt ab eo qui coronatus ſit eam aufert. Atqui q̃s veſtrum auderet tantã illiberalitatem athenienſis po-
puli arbitraris. Nedum. n. ciuitas. ſed neq̃ priuatus quiſquã ita generoſus reperiretur. vt quam ipe
donaſſet coronam. ſimulatq̃ preconium ſecerit diiſq̃ ſacrarit. Sed puto ꝙ hoſpitalicia erat corona
conſecrationem eſſe repertam. ne quis extremam beniuolentiam patriæ anteponens deterioris mẽ-
tis animiq̃ euadat. At coronam illam de qua in concõne preconium fit nemo conſecrat. ſe habere eã.
licet. vt non ſulum ipi ſed poſteri eius monumentum domi habentes a charitate & beniuolentia po
puli nũq̃ diſcedant. & ob hoc adiũctum eſt in lege ne de aliena corona in theatro ꝑconium fiat ꝑter

q̄ꝫ ſi populus decreuerit.vt ſiqua ciuitas velit aliquē de ciuibus noſtris corōa donare.miſſis huc le
gatis a populo hoc petat.vt his qui coronet̃ plus vobis qui preconiū fieri ꝑmiſiſtis.quā coronan ti
bus ipſis ſe debere exiſtimet.Quod autē vera dico leges ipſas audite.LEGES.Quādo igit̃ iſti vox
decipere volentes dicent aſcriptū eſſe in lege licere preconiū fieri.ſi populus decernat memētote il
lis ubiicere.ita ſi ciuitas alia te coronet.& ſi populus athenieſis hoc faciat.locus oſtenſus eſt vbi fie
rideheat. Vetat eñ lex extra concionē preconiū fieri qum dicit alibi aūt nuſq̄ꝫ. Tota die quā longa
eſt licet dicas nūq̄ꝫ oñdere.poteris te ẜm leges ſcripſiſſe. Reſtat mihi accuſationis pars ad quma ma
xime ꝓpero hæc ē cauſa illa ob quā corona dignū cenſet.Dicit.n.in decreto ſuo preconē ꝓnunciare
in theatro ad græcos ꝙ cororonat ipm athenienſis populus ob probitatē atq̄ꝫ virtutem.& precipue
qa ꝑſeuerat dicere & facere optima ipi ppl'o.ſimplex poſthac mihi oino ſermo erit & vobis audien
tibus iudicare ꝑfacilis.Oportet.n.me vtiq̄ꝫ accuſatorē vobis oñdere has demoſt.laudes eē menda
ces.ꝙ nec incipit dicere optima.neq̄ꝫ nūc perſeuerat vtilia ppl'o facere.& ſi hoc oñdero iuſte Ctheſi
phon condēnabit̃.Oēs vetant leges falſas lr̃as in publicis ſcribi decretis aduerſario aūt cōtra oſten
dendū ē vos aūt vobis iudices eritis.Sic res ē.Ego vitā quidē demoſt.ſingulatim ꝓſequi longioris
narrationis opus ē exiſtimo.Quid.n.nūc quis enarret. aut q̄ ſibi euenerūt in illo iudicio de vulnere
qum Demolitū nepotē ſuū apud ariopagitas detulit.& tonſurā capitis:aut militiam eius apud Ceſi
ſodotum ac nauigatōem in helleſpontū.qn̄ vnus ex prefectis demoſt.pretorē ſuum paternum ami
cum quē in naui portauerat.& cū quo mēſa ſil' & ſacrificia cōia ſibi fuerāt.nō veritus eſt capitali iudi
cio accuſare.Aut Midie accuſationē & alapas quas in orcheſtra accepit.ꝙq̄ꝫ poſtea cōtumeliā ipſam
& ppl'i preiudiciū.qui cōtra midiā decreuerat ꝓ.xxx.nūmis vēdidit & dimiſi. Hæc & his ſil'ia tran
ſeunda mihi reor nō prodiēs quidē vos neq̄ꝫ certamē effugiens ſed illud veritus.ne mihi contingat
vera quidē dicere videri vetuſta tñ & nimiū vulga ia. Atq̄ o Ctheſiphō. cuius turpiſſima crimia ita
clara & manifeſta auditoribus ſunt.vt accuſator ea narrādo nō falſa dicere ſed antiqua & nimiū no
ta cōmemorare videat̃.vtꝝ hic auro coronādus eſt vel cōtumelia afficiēdus.ac te mendacia & contra
leges ſcribere auſum.vtꝝ iudices aſpnari.vel pœnas dare ciuitati oportet. Priuatis itaq̄ꝫ omiſſis de
his q̄ in remp.patratus eſt clare dicere aggrediar. Audio.n.ipſum qn̄ ſibi dicendi locus euenerit.res
geſtas ſuas in tria tp̄a eſſe diuiſuꝝ.Quoꝝ vnū & primū(vt audio)cōputat illud tēpus in quo cōtra
philip.ꝓ amphiboli bellum geſſimus.Hoc aūt tēpus pace & ſocietate illa diffinit cuius philocrates
auctor fuit & iſte ſil' cum illo vt ego oñdam.Secūdū tēpus eſſe dicit. qum in pace fuimus vſq̄ꝫ ad eā
diem videlicet in qua idē ipſe orator pacē ciuitatis diſſoluit.& bellū decreuit. Tertiū ē tēpus ipſius
belli vſq̄ꝫ ad calamitatē in cheronia accæptā.Quartum ē pn̄s tēpus.Hæc dinumerās(vt audio)me cō
pellaturus ē aut petiturus q̄d hoꝝ tēpoꝝ accuſem.& qn̄ ipſum in rep. nō optime verſatum eē dicā.
At niſi r̄ndeam.ſed inuolutus abeā ſe relatuꝝ eſſe dicit. & ad ſuggeſtum reductuꝝ coacturūq̄ꝫ vt ſi
bi r̄ndeam. Ne igit̃ vtaris vi demoſthenis iam tibi r̄ndebo in conſpectu iudicū & alioꝝ ciuiū.q cir
cūſtant.& in conſpectu græcoꝝ qui huic iudicio adeſſe voluerunt.Video autē nō paucos ſed quot
nunq̄ꝫ antea publico alicui iudicio affuerunt.Reſpondeo me oim trium tempoꝝ quæ tu diffinis res
geſtas tuas accuſare.ac ſi dii velint & iudices æque nos audiant. & ego illa q̄ ego noui a te facta me
morare valeam ꝓbatuꝝ me eſſe confido.ſalutis quidem noſtræ deos immortales cauſam fuiſſe. &
eos qui rebus ciuitatis humaniter vſi ſunt calamitatum vero oim te cauſam fuiſſe. Vtar eodē ordīe
quo iſtum audio vſurum.vt primū de primo tempe.ſecundū de ſecundo.terciū de tercio.quarto de
pn̄tibus dicam.Ac iam ad pacem reuertar.cuius tu vna cū philocrate auctores fuiſtis. Vobis.n.lice
bat athenieſes anteriorē illā pacem vna cū græcoꝝ cōi conuentu facere ſi ꝑmiſiſſent.Vos quidem le
gationes quas eo tempe per græciā miſeratis ad cōem ſocietatem contra Philippū ſuadendā expe
ctare.& ꝓcedente tempe a volentibus græcis principatū accipere horumq̄ꝫ per Demoſt.& Philocra
tem ac ꝑ coꝝ corruptelas priuati fuiſtis.Quod ſicui forte veſtrum nūc primū audienti incredibile vi
det̃ Demoſt.philocrati ſocium fuiſſe contra remp.ꝓ philippo.is audire velle me debet. Nam veluti
qum pecuniarum iampridem expenſarum ſedentes ratōnem inſpicimus. ſi falſam de illis opinionē
domo attulimus tamen poſito calculo nullus veſtrum adeo peruerſus eſt vt rationi non acquieſcat.
& verūetiam fateatur.Sic & nunc ſiquis veſtrum hanc opinionem habuerit.ac ea credulitate in iudi
cium venerit vt putet Demoſthenem nunq̄ꝫ aliquid pro Philippo vna cum Philocrate geſſiſſe.quiſ
quis ita putat neq̄ꝫ damnet neq̄ꝫ abſoluat. priuſq̄ꝫ audierit. Non enim æquū. Sed ſi me breuiter illa
tempora recenſentem ac decretum quod Demoſthenes vna cum Philocrate ſcripſit recitantem au
dire voluerit.ſi rationis calculos oſtendet multa cū Philocrate de pace & ſocietate illa Demoſthen̄ē
ſcripſiſſe vt ſupra modum aſſentatorem fuiſſe philippi:nec expectaſſe legatos ſed cauſam fuiſſe ne
ciuitas cum græcorum conuentu pacem faceret. Cerſoblecten vero Thraciæ regem ſaciū atq̄ꝫ ami
cum populi Athenienſis Philippo prodidiſſe. Si hæc vobis clare oſtendam rogabo vos mediocrē
rogationem vt mihi per deos annuatis.primū illud tempus non bene Demoſt.in republica verſatū.
dicā aūt vn̄ vos maxīe aſſeq poſſe exiſtiabo.philo.ſcripſit decretū licere philippo caduceatores.& le
gatos huc mittere pro pace & ſocietate.ob hoc decretū accuſat⁹ ē ꝙ cōtra leges ſcripſiſſet. Venerūt
iudicii tempora.Accuſabat Lyci.reſpondebat Philocrates poſthæc Themiſtocles factus eſt pretor.
Eo tp̄e Demoſthenes. in cōciliū recipit̃.nō ſortōe aliq̄. ſed ex cōpoſito loco illū mercatus.vt cuncta

ꝓ philocrate miſtraret quod res ipa poſtea oñdit. Vicit.n. aliud decretũ Philocrates, in quo decem
legatos cenſebat mittendos ad philippum petituros vt legatos ſuos cũ ptãte huc mitteret pro pace
firmanda. Hoꝝ vnus erat demoſt. qui inde reuerſus pacis fuit laudator. & legatis eã aliis laudarent
ſuadebat. ac ſolus ex ſenatoribus decretũ ſcripſit de pace firmãda. ſecutus philocratẽ. Nã illã facul-
tatem dedit philippi legatis ac caduceatoribus huc veniẽdi. hic firmandã eẽ pacẽ cũ illis qui venerãt
cũ ſua ſentẽtia decreuit (attentõne mihi opus ẽ ad illa q̃ ſequũẽ) facta ſunt.n. nõ cũ cæteris legatis. q̃
magnã poſtea calũniã habuerũt ex mutatõne demoſt. ſed cũ demoſth. ipo atqꝫ philocrate. Et merito
quidẽ qum ſil' legationes obirent ſil'qꝫ decreta ſcriberẽt. Primũ.n. data ẽ opa ne reditum legatoꝝ ad
concitãdas ciuitates græciæ contra philip. a vobis miſſoꝝ expectaretis. vt nõ vna cũ aliis græcis. ſed
priuatim pacẽ faceritis deinde vt non ſolũ pax ſed ſocietas etiã cũ philippo vobis eſſet. vt ſi quis fi
duciã in vr̃a potentia habebant. ſpem atqꝫ aĩm oĩo deponerẽt. cernẽtes vos foris qdem alios ad bel-
lum cohortari. domi aũt nõ ſolũ pacẽ. verũetiã ſocietatẽ feciſſe. Terciũ ne Cerſoblectes thraciæ rex
includerẽt in fœdere neqꝫ ſocietatis cũ philip. pticeps eſſet. Erat.n. iam cõtra illũ inductus exercitus.
Et philip. quidẽ in hoc emendo nil turpe faciebat. añ.n. pacem firmatã licebat ei. q̃ in rẽ ſuã forẽt effi
cere. Sed qui vendebãt in vires ciuitatis ꝓdibãt magno ſupplicio digni ſunt exiſtimãdi. Qui.n. nũc
alexandri & añ philippi inimicum ſe ꝓfitẽ demoſth. & qui hoſpitalitatẽ alexandri mihi tanqꝫ ꝓbrũ
obiectat. decretũ ſcribit ad tpa ciuitatis ꝓdeũda. vt concio. xviii. die decembris haberetur. qua die
erant Aeſculapii ſacra. hoc factũ eſſe antea nullus meminerat. Sed q̃ attulit cãm hui⁹ diei vt ſi aſſint
inqꝫ legati populus celerrime deliberare poſſit de legatis ad philippũ mittẽdis citra legatoꝝ p̃ntiam.
Quo facto concionẽ p̃occupauit. & tpa nr̃a ꝓperando p̃cidit. vt nõ cum aliis græcis reuerſis legatis
noſtris ſed ſoli pacẽ faceretis. Poſt hæc a philip. legati nr̃i aũt aberãt ad ciuitates in philippũ concitã
das. hoc tpe aliud decretũ demoſt. obtinet. in quo ſcripſit non ſolũ de pace. ſed etiã de ſocietate phi-
lippi ad pplm referri. & hoc ſtatim poſt bachanalia. xix. die mẽſis nõ expectato reditu legatoꝝ nr̃oꝝ
Qđ aũt vera dico audite ipa decreta. DECRETA. Qum igiẽ viri athe. bachanalia pacta fuiſſent cõ-
ciones ſunt habitæ in quaꝝ prima lecta ẽ ſentẽtia ſocioꝝ cuius capita breuiter vobis expono primũ
eñ cenſebãt ſolũ de pace mentionẽ hñdam ſocietatis aũt nomẽ omiſerãt. nõ obliuione. ſed quia pa-
cem ipam plus neceſſitatis q̃ honeſtatis hr̃e exiſtimabãt. Deinde optime obuitã demoſt. corruptelæ
cenſentes licere cuicũqꝫ græcoꝝ infra tres mẽſes ſi velit in ea pace vna cũ athenieñſibus aſcribi. & con
uentoꝝ pticipem fieri duo maxima p̃uidentes. primũ tpus trimeſtre ſatis longũ græcis legatõnibus
eſſe arbitrantes deinde cõem græcoꝝ beniuolentiã acquirẽtẽs. vt ſi cõpararẽtur fœdera. nõ ſoli atqꝫ
deſerti bellare cogeremur. qđ poſtea demoſth. opante euenit. Qđ aũt vera dico ex ipa ſentẽtia intelli
getis. SENTENTIA. Socioꝝ. Huius ſentẽtiæ me ſuaſorẽ fuiſſe confiteor. & omes qui in prima
concione verba fecerũt. & populus cũ hac diſceſſit opinione. vt pax quidẽ fieret. de ſocietate ãt me-
lius foret vt taceret. nox in medio poſtridie in concione aderamus. hic demoſt. ſuggeſtum præoccu
pans nec cuiqꝫ alioꝝ locũ dicendi relinq̃ns. nullã vtilitatem heſternoꝝ ſermonũ eſſe inqꝫ. niſi legatis
philippi idẽ ſuadeat. nec ſe quidẽ intelligere poſſe. q̃nam pax futura ſit philip. niſi inſup ſocietate iũ
gatur. Non.n. oportet inqꝫ nã verbi etiã quo vſus ẽ memini pp inſolentiã dicẽtis & verbi abrũpere
ſocietatẽ a pace neqꝫ dilatõnes græcoꝝ expectare. ſed an p nosipos bellũ gerere. an ſeorſum pace fir-
mare? Tãdeqꝫ antipatro ad ſuggeſtũ vocato rõem fecit cuius rñſionẽ prius ipſe docuerat. demũ via
populo hoc extorquet ipo quidẽ ſuadẽte. Philocratẽ aũt decretũ ſcribẽte. Qđ autẽ ipis reſtabat Cer
ſoblectẽ vt thraciæ locũ ꝓditum facere. hoc etiã fecerũt ſexta die exeũte decẽbri. añqꝫ demoſt. ſecun-
dam legatõem ad recipiendũ iuſiurãdum abiret. Nã hic orator qui alexan. atqꝫ philip. oñſorem ꝓfi-
tẽ. bis in macedoniam legatus ꝓfectus ẽ. dum liceret ſibi ne ſimul quidẽ ꝓficiſci. qui nunc macedo
nas deteſtari iubet in concione ex cõpoſito ſedẽs cõſultor Cerſoblectẽ vna cũ philocrate ꝓditum fe
cit philocrates.n. decreto ſuo inter alia multa aſcripſit vt iuriſiurandũ legatis philip. allegatis ſocioꝝ
ea die preſtarẽ. demoſt. hoc ipm decretum philocratis ſua ſnia confirmauit. Res primo nõ fuit ani-
maduerſa nã a Cerſoblecte nullus aderat legatus. Qui vero ſcripſerat legatos ſocioꝝ q aderant iura
mentũ preſtare Cerſoblectẽ. quia non aderat eius legatus iureiurãdo excluſit. Quod autem vera di-
co. lege mihi quis hæc ſcripſit. & quis ea confirmauit. DECRETA. Cõſultores. Preclara o viri athe
nieñſes preclara eſt publicarum rerum cuſtodia. Nam firma & immobilis eſt. neqꝫ cum illis qui ve-
lut tranſfugæ ſunt ſimul mutatur. Sed licet populo quaudocunqꝫ voluerint eas diſcernere. qui olim
quidem mali fuerunt. poſtea vero mutati bonos exiſtimari volunt. Reſtat mihi eius adulatõem oſtẽ
dere. Demoſthenes qum per annũ in concilium fuiſſet. nullam vnqꝫ legationem in ſuperiorem con
ceſſum vocauit preter philippi legatos quorum gratia locũ ornauit & veſtes puniceas circũſtrauit.
atqꝫ prima luce legatos in theatrum induxit. pro qua in decenti adulatõne exibilatus eſt. & quando
thebas profecti ſunt tria iuga mulina illis conduxit legatoſqꝫ comitatus ẽ contra decus ciuitatis. vt
autẽ in ſubiecto permaneã. cape decretũ quo ipſos legatos in conceſſum vocauit. DECRETVM.
Hic ergo viri Aehenienſes adulator eximius. qum per Caridemi ſpeculatores mortem philippi pri
mus nouiſſet turpi mendacio ſomniũ deorũ finxit ſibi quaſi nõ Caridemns. ſed Iuppiter & Miner-
ua hoc ſibi nũciaſſent. q̃s poſtera die piurans ſecũ loq p noctẽ. & futura p̃dicere affirmauit ac ſeptĩa
die p⁹ mortẽ filiæ viliſſim⁹ iſte añ luct⁹ ipletos. añ iuſta feciſſet corõa. & alba veſte aſſũpta imolas imo
lauit. qũ illã amiſiſſet q̃ pria & ſola p̃rem ipm nũcupabat. nec ifortuniũ obiicio ſed mores diſcutio. q.

eni filios odit. & malus ē pater. nūq̄ bonus gubernator populi eſſe pōt. Nec is qui chariſſima & fa-
miliariſſima corpa non gliſcit & fouet: nūq̄ nos alienos pluris exiſtimabit. Nec qui priuatim ē ma-
lus. nūq̄ publice bonus eſſe pōt. Nec qui domi ē improbus. i macedonia atq; legatōne pbus foret.
Nō. n. mores ſed locū mutauit. Vñ igit poſtea mutatus ē. Hoc. n. ſm ē tēpus & q̄obrem ex eiſdem
actionibus i rep. philocrates quidē exul ē factus demoſt. vero aliis pfuit accuſator. Et quō ſceleſtus
iſte i calamitates vos iniecit. Hoc. n. maxime dignū eſt cognitu. Qum philip. pylas ingreſſus Phoci-
dis vrbes euertiſſet. ac thebanos cōtra nos vt tūc putauimus corroboraſſet vos i magna formidine
cōſtituti. legatos qui p pace miſſi fuerāt ad philip. maximis rumoribus agitabatis ſed pcipue philo
cratem & demoſt. φ hi nō ſolū legati fuerāt. ſed etiā decreta de pace cōſcripſerāt. Contingit aūt p id
tps aliq̄ eſſe diſſenſionē inter demoſt. & philo de his ferme rebus. de qbus & vo ſipi ſuſpicaremini.
q̄ orta diſcordia cū innatis ſibi viciis timiditatis & iuidiæ & largitionū cōtra philocratē ſeorſum cō-
ſultare cœpit. ratus ſi eoꝶ qui ſecū in legatōe fuerāt. & philip. accuſator appereт. forte vt philo. mani-
feſte interiret. & alii legati in piculo ponerētur. ipe vero magnus euaderet. ac pditor ſocioꝶ & ipro-
bus fidē apud pplm nāciſceret. Hoc itaq; intuēres quidā belli cupidi. ipm leti ad ſuggeſtū vocabant
ſolū incorruptū. ſolū integrū vocitātes. Hic aūt aſſurgēs principia belli & turbatōis illis pſtabat. Hic
ē. n. viri athe. q primꝰ ſetriū & doriſcū. & ergiſcē. & myrgiſcē & gani. & gauida loca repiit qꝶ ne noia
quidē prius audiueramus. atq; ad hoc res deduxit. vt ſi non mitteret philip. legatos cōtemnere ciui-
tatē. Si mitteret ſpeculatores nō legatos miſiſſe diceret. Si ad alicuius ciuitatis arbitriū cōtrouerſias
decidi volebat. non eē illā æquā nobis & philippo aſſeuerabat. Alloneſum nobis dabat hic nō acci-
pere ſi daret. ſed ſi redderet ſuadebat de ſyllabis diſceptans tandē Ariſtodemo & aliis qui cōtra ius
fœderis in theſſalos & magneſios exercitū duxerāt coronā decernēs. pacē fregit bellū & captiuitatē
induxit. Eniuero ferreis & adamātinis. & ipe inq; muris athicā circūſtruxit thebanoꝶ & euboie ſoci
etate. At in his o viri Athe. tres maxias iniurias ppeſſi fuiſtis pperans de maxia thebanoꝶ ſocieta-
te loqui premittā de euboia dicere. Vos o viri Athe. multas & iuſignes paſſi amneſarcho chalcidēſi.
calliæ & Thauroſchenis pře. quos iſte accepta mercede athenieſes ſcribere audet. ac rurſus a themi-
ſono cretenſi. qui p pacē Oropū vobis abſtulit. eoꝶ ſponte obliti qum thebani Euboiā inuaſerunt.
vt ciuitates ſibi ſubditas facerēt in quinq; dieꝶ ſpacio auxiliū tuliſtis. & maritimis & terreſtribus co
piis. & anteq̄. xxx. dies trāſierint. victis thebauis & Euboiæ dñium nacti ciuitates & libertatem illis
reddidiſtis. & merito. nō. n. putauiſtis eſſe iuſtum. vt iniuriaꝶ memoriā ſeruaretis ī eo tpe. in quo illi
nobis ſe credidiſſent. Ac ipſi tāto bñficio a vobis accepto nō ſiſes vobis grās reddiderunt. Sed quū
celerrime trāſiuiſſetis in euboiā Plutarcho auxilium ferētes licet primū ſe amicos nobis oñderet. tñ
& primū in Tamynas veniſtis & Cotyleon mōetm trāſiuiſtis. callias q̄ pecunia accæpta tutat. cernēs
caſtra noſtra difficillimis locis poſita. vñ nemo niſi victor euadere poterat. neq; terra aut mari conſi-
lium habere contractis totius euboiæ copiis & a philip. adiutus. ac frater eius Thauroſchenes. qui
nūc vos oēs cōpellat & ſalutat phocēſibus traductis militibus caſtra noſtra inuaſerunt putantes ſe
cūctos deleturos. Ac niſi primū deoꝶ aliquis caſtra nr̄a ſeruaſſet deinde milites noſtri pedites & eq-
tes viri pbi fuiſſent ac viciſſent periculum fuiſſet. ne ſummū dedecus pateremur. Nō. n. calamitatē i
bello accipe maximū eſt malum. ſed qñ ab indignis hoſtibus puenit duplicat calamitas. Vos tñ talia
ppeſſi calliæ reconciliati veniam dediſtis. Sed ille paulopoſt ad naturam ſuam reuerſus verbo qdem
euboiæ conuētum in chalcide ordinauit. Reuera autē euboiā contra nos inſtruxit ſibi aūt tyrannidē
parauit. Atq; huius rei adiutorē ſibi philip. fore ſperans abiit in macedoniā. & circuibat cū philippo
atq; vnus amicoꝶ eius noiabat. ſed paulopoſt iniuria philip. illata inde pfugus ſeipm thebanis ſub
iecit. deinde illis quoq; relictis qum plures euolutōnes q̄ euripus ipſe apud quē hitabat feciſſet. in-
cidit in thebanoꝶ ac philip. inimicicias. Neſcius ergo quid ageret indicto iam contra eum exercitu.
vnā pſpexit ſalutis ſpem ſibi relinqui. vt athenieſis populus ſibi noiato ſocio auxiliū ferre ſibi iure-
iurando cogeret. ſiquis contra eū veniret. qd perſpicuū erat futurum. niſi vos phiberetis. Hoc igit
meditatus legatos mittit glācerā & empodena & odiodoꝶ ferētes quidem populo vanas ſpes De-
moſtheni vero argentū. tria erāt q ſilꝰ emit. Primū vt ſocietate nr̄a potiret. nullū. n. erat ſibi remediū.
ſi populus memor iniuriarum ſuaꝶ ſocietatē eius repudiaſſet. ſed aut Chalcidē relinqre. aut i ea per
ſiſtens. in ea interire cogebat tāte contra ipm copie parabātur thebanoꝶ atq; philippi. Secundū mer
cedem tradidit illi qui decreuiſſet ne chalcidēſes athenis in cōuentū adeſſe teneret. Tercium ne one-
ra ſubirent atq; harum rerum nulla non potitus eſt Callias. Sed Demoſthe. iſte qui tyrannos odit. vt
ipſe fingit & Ctheſiphon optima dicere affirmat. pdidit ciuitatis tempora. & in ſocietate perſcripſit
nos Chalcidenſibus auxilium ferrre verbo dumtaxat declinato. vt aliquid appareret Chalcidienſes
auxilium ferre. ſiquis contra athenienſes veniret. Munera autem ex quibus ad bellum conferebat
funditus ſuſtulit. ſpecioſis vocabulis res turpiſſimas complectens. & vos per ſpeciem honeſtatis
decipiens: oportere dictitans ciuitatem noſtram primo de auxilio ferendo indigentibus græcis. ſe-
cundo de ſocietate vtilitateq; cogitare. Vt autem videatis me vera dicere cape Calliæ ſcripturam &
ſocietatē & recita decretū meū. DECRETVM. Nōdū eſt graue hoc φ tpa ciuitatis adeo oportuna
φ cōuētu & mūere vēdita ſunt. Sed illud grauiſſimū videbit. qd dicturꝰ ſum in tm̄. n. pceſſere callias
qdē petulātiæ. demoſt. vero (quē laudat Ctheſi) corruptelæ vt. x. taleta q oreite & cretrieſes ad bellū
cōferebāt. videtibꝰ itelligētibꝰ pſpicietibꝰ nobis ſubtraheret atq; citates ex cōuētu nr̄o atq; atheis in
chalcidē & euboicū trāſferet cōuentū. Quēadmodū autē & p qs fraudes hoc fecerint. id iā operpciū

fuerit audiuiſſe. Fert̄.n. ad nos nō amplius ꝑ oratores ſed ꝑ ſeipm̄ callias qui in concionē veniens verba narrauit a demoſt. ſibi cōpoſita. Dixit.n.ſe nuprime ex pelopōneſo redire ibi centū talētorum tributū cōtra philippū ordiaſſe ac narrauit ꝙ qnqꝫ cōtribuere oporteret. Acheos quidē oīes & Megarēſes.lx.talenta ciuitates āt Eupoie ciuitas quadragita ex quib⁹ pecuniis maritimas & terreſtres copias pari poſſe. Eſſe p̄teraa multos alios qui cōtribuere cupiant. Itaqꝫ neqꝫ pecunias. neqꝫ milites ad bellū defuturos. Hoc apte dixit ēt ſi res quaſdā archanas hr̄e. & eaꝝ eē quoſda cōſcios ex ciuib⁹ vr̄is. Tandē cōpellato demoſt. vt ſibi teſtaret̄ rogauit. Hic āt cū magna grauitate ſuggeſtū adiēs calliam maxīs laudibus ꝓſecutus ē.& archanū illud ſe ſcire finxit.legatoēm aūt ſuā in Pelopō. & archananiā ſe referre velle dixit. Sūma verboꝝ fuit.oēs pelo.oēs archananias ad mūera belli cōtra philip. ſuſcipiēda diſpoſitos.eſſe āt nūeꝝ pecuniaꝝ ordinataꝝ ad iplendas centū veloces naues.& ad peditum.x.milia.& equites mille fore iſup vrbanas copias ex pelopon.quidem ſup duo milia armatoꝝ. ex archanania vero alios totidē tradi nobis ab oībus iſtis principatū. Futura āt hic nō p̄t lōgū tp̄us. ſed.xvi.die mē.No.indictū eē ciuitatibus oēs couenire debere athenis i plenilunio. Et.n.demoſth. hoc p̄cipuū hēt. Nā alii qn̄ mentiūt̄.obſcura & idetermiata dicere conāt̄ redargutionē formidantes Demoſt.vero qn̄ mētit̄ primū cū iureiu.mētit̄ ſibi euerſiouē impcatus.deīn q̄ clare ſcit nūqꝫ eē futura ea aſſeuerare audet.dinumerās dies & tp̄a.& quoꝝ corpa nūqꝫ vidit.eoꝝ noīa enarrat. & mutans eos q̄ veritatē dicūt. Quāobrē maxīo ē dignus odio ꝙ iprobus qum ſit bonorū ſigna corrūpit. His dictis decretū ſcribet legendū tradit ꝓlixius quidē iliade vanius āt ꝗ verba q̄ dicere conſueuit.& ꝗ vita eius.plenū ſpe reꝝ nūqꝫ futuraꝝ.& exercituū nūqꝫ deligēdorū. Abactis itaqꝫ nobis lōge a furto ſuo.& ꝑ vanas ſpes ſuſpēſis ſcribit decretū vt legati in eretriā mittant̄ rogaturi eretriēſes (nimiū.n. rogatōe indigebāt) ne āplius nobis cōtribuerēt qnqꝫ talēta.ſed calliæ ac rurſus alii legati i oreū rogaturi vt eundē hoſtē & amicū cū atheniēſibus putarēt. deīn aſcripſit decreto. vt qnqꝫ talēta nō vobis pēderet.ſed calliæ.qđ aūt vera dico pompa & triremibus & vanitate decreti omiſſa recita decretū.& furtū tange. quod ſceleſtus & inſanus iſte cōmiſit.quē Cteſiphon ēt in hoc decreto ꝑſeuerare in dicendo ac faciēdo optima pp̄lo atheniē.ꝓſcripſit. DECRETVM. Ergo triremes & exercitū & pleniluniū & conuētū verbo audiſtis tributa vero decē talētoꝝ q̄ ſocii cōferebāt reuera ꝑdidiſtis. Reliquū mihi ē dicere quō demoſt. accæpta mercede triū talētoꝝ iſta ſcripſit.talentū ex chalcide a callia. talētū ex eretria a Clitarcho tyrāno talētū ex oreo: qđ qa pp̄lariter viuūt. & cūcta deliberatōe publica gerūt̄ rem detexit & latere nō ꝑmiſit. Fatigati.n.philip.bello oreitæ qum neſcirēt quo ſe verterēt mittunt ad demoſt Gnoſidemū caligeni filiū eius qui aliqn̄ in oreo plurimū potuit.poſtulātes vt talentū ciuitati dimittat.ac pollicētes æreā ſtatuā ſibi i oreo poſituros. Hic āt r̄ndit ſe ꝑuo ære nullatenus idigere talētum ꝑ calliā exactuꝝ. Neceſſitate ḡ adducti oreitæ cū inopia publice laborarēt aſſignauerūt ſibi ꝓ talento publicos redditus.& vſuras demoſt.ſoluerūt largitōis ſuæ mēſe quolibet dragmā vni⁹ miæ. donec talētum exſoluerēt.& hæc acta ſunt publico decreto. qđ cape & recita. DECRETVM. Oreitaꝝ. Hoc decretū o viri atheniē.dedecus ē ciuitatis vr̄e redargutio āt nō ꝑua reꝝ a demoſt. i rep. geſtaꝝ. Manifeſta vero Cteſiphōtis dānatio. Qui.n.ſic turpiter largitōibus corruptus ē.vir bonus fuiſſe nō p̄t ꝙ iſte in ſuo decreto auſus ē dicere. Sequit̄ iam terciū tp̄s imo amariſſima oīm tēpeſtas in qua demoſt.res græciæ nr̄aſqꝫ ſubuertit: ſacrilegio in delphico tēplo cōmiſſo.& ſocietate thebāorum nequaqꝫ vobis æqua ꝑ iniuriā inita. Incipiā vero ab his q̄ in deos ꝑpetrauit. Eſt viri atheniēſes ager cirrheus.& portus qui nunc nefaſtus & execratus vocitat̄. Hāc regionē habuerūt olim cirrhei & acragallide genus hoīm audax ac facinoroſum qui templū delphicū ſpoliabāt.& amphitōnibus infeſti erāt. Indigne ergo id paſſi primū (vt fert̄) maiores noſtri. dainde alii amphitonides ab oraculo q̄ſiuerunt q̄ pœna illos affici oporterūt.& rūſum accipiūt: bellū ꝑſeq cirrheos & acragallidas. oēs dies & omnes noctes.ac vaſtis agris & hominibus in ſeruitutem adactis dedicare appollini pythio & dianæ & latonæ. Mineruę ꝓuide.& hanc regionem neqꝫ ipſos colere neqꝫ alium ꝑmittere. Accepto itaqꝫ oraculo amphitōnes decreuerūt Solone atheniēſi ſententiā dicēte. viro legū ferēdaꝝ docto. & in poetica philaqꝫ enutrito exercitū contra nefarios hoīes ducere ſm̄ appollinis oraculū. Sic itaqꝫ copiis cōtractis homines in captiuitatē adegerunt.portum impleuerūt vrbem eoꝝ diruerunt & regionē ſm̄ oraculum ſacrauerunt.p̄ſtito ſup hoc iureiu.fortiſſimo nec ipſos ſacram terram culturos nec alterū ꝑmiſſuros.ſed auxiliū laturos deo & ſacre terre manu & pede & oīpotētia. Nec ſatis fuit eis hoc iuſiu.ſed execrationē grauiſſimā ꝓ his rebus fecerūt. Scriptū ē.n. in ea ſiquis illa trāſgrediatur vel ciuitas vel priuatus vel gens nefarios ac pollutos eſſe appollinis. dianæ. latonæ & mineruę ꝓuide. Et adiicitur nec agros eorum fructus ꝓducere. neqꝫ vxores filios parere ſimiles parentibus ſed monſtra. neqꝫ pecora ſm̄ naturā pullos facere eſſe illis calamitatem belli iudicioꝝ & fori diſꝑgi ipos & domos & genera eoꝝ nec vnqꝫ appolli nec dianæ neqꝫ latonæ neqꝫ Mineruæ ꝓuide rite ſacrificare poſſe. neqꝫ eorum ſacra recipi. quod aūt vera dico. lege oraculum audite execrationem memineritis iuſiu. quod maiores noſtri cum amphitōnibus iurauerunt. ORACVLVM. iuſiurandum execratio. Hm̄oi execratōe & iureiu.& oraculo etiā nunc in lr̄is extātibus Locri Amphiſei. immo pr̄cipes eoꝝ viri audaciſſimi agrū colebāt.& portum illū nefaſtum & execratū iurauerant atqꝫ inhabitauerāt & ab his qui nauigabant portoria exigebant. quoſdā etiam ex amphitionibus pecuniis corruperāt quorum vnus erat demoſth. Creatus em̄ a vobis Pylagoras accæpit mille dragmas. ne aliquā mentionē de ipis apud amphitōnes inferret. pacti iſup erāt ſingul̄ ānis ſibi. Athenis mittere mīas viginti ex illis ꝓfanis execratiſqꝫ pecuniis vt hic eos defenderet. Vn̄ magis ꝗ prius ſibi euenit. quemcunqꝫ

attingere ſiue priuatũ ſiue in dignitate cõſtitutum. ſiue ciuitatẽ eoꝝ ſingulos ĩ maximas calamitates mittere. cõſiderabitis eñ ſiue demoniũ ſiue fortunã q̃ ex impietate lucroꝝ effluxit theophraſto p̄tore Pilagoras elegiſtis Midiã ãnagyraſium: quẽ multis de cauſis vt viuerũt optarẽ. & thraſilea leſbiũ acticium cũ iſtis me. Contingit aũt priuſq̃ ĩ delphos peueniſſemus diognetum ſacratorẽ febricitare. Hoc idẽ accidit Midiæ. Alii vero amphitiões cõſedebamus. Nũciabat̃ ãt nobis ab his q̃ beniuolẽtiã ciuitati oñdere nolebãt amphiſeos tota mẽte ĩ thebanos cõuerſos decretum feciſſe cõtra ciuitatem nr̃am. in quo atheniẽſem ppl̃m. L. talẽtis cõdemnabãt ꝙ aureos clypeos ad nouũ tẽplũ poſueramus añq̃ tẽplum abſolueret̃ addito decenti titulo. atheniẽſes a Medis & theba. qñ cõtra græcos pugnauerunt. Vocatus ğ a ſacratore in cõceſſu & aliqd ꝓ ciuitate dicere iuſſus. qum ad dicẽdum me parẽ. ac ꝓmptius quodamõ cõceſſum ĩtraſſem. vociferãs qdã amphiſeus vir ſceleſtus (ac vt mihi videbatur) nulla doctrina ĩbutus fortaſſe ẽt demonio quodã ĩpm trahente. principio inq̃ o viri græci ſi ſani fuiſſetis. ne nomẽ quidẽ atheniẽſ ppl̃i p hoſce dies noĩare debuiſtis. ſed tanq̃ nefarios atq̃ pollutos tẽplo excludere. Et ſil̃ ſocietatẽ phocenſiũ. q̃ erobilus ille ſcripſit memorauit. & alia ml̃ta & grauia cõtra ciuitatẽ nr̃am ĩuectus ẽ. q̃ ego neq̃ tũc potui. neq̃ nũc ſine moleſtia memiſſe. Audiẽs vero ita cõmotus ſum. vt nũq̃ magis ĩ mea vita fuerim ırritatus. & alia quidẽ verba trãſgrediar. Venit ãt mihi ĩ mentẽ ſacræ terræ. quã amphiſei cõtra fas colebãt. Atq̃ ibi exñs oñdi amphitiõibus Cirrheũ agꝝ ſubiacet. n. tẽplo. ac totus oculis patet. Aſpicite inq̃ o viri amphitiões agꝝ ab ãphiſeis cultũ. Videtis domos inædificatas cernitis oculis ne faſtũ & execratũ portum muro circũdatũ. Scitis voſipſi nec aliis teſtibus ĩdigetis amphiſeos portoria exigere. & pecunias ex ſacro portu accipe deiñ recitari iuſſi oraculum dei. iuſiurãdum a maioribus p̃ſtitum & execratõem ſup his factã. Atq̃ edixi me q̃em ꝓ ppl̃o atheniẽſi ꝓ me ꝓ filiis. atq̃ domo mea auxilium ferre deo. & ſacræ terre. manu. pede. voce. & oĩpotentia. ac vrbe vr̃am q̃tum ad hoc attinet. apud deos expiare. Vos ãt inq̃ ꝓ vobis cõſiliũ capite adſtãt ſacra altaribus priuatim & publice deos bona p̃caturi eſtis. Cõſiderate ğ q̃ voce q̃ mẽte q̃bus oculis. & q̃ fiducia vota faciatis. ſi hos nefarios & execratõnibus obnoxios ĩpune dimittatis. nõ. n. obſcure ſed apte ſcriptum ẽ. q̃ pati oporteat tã improbos illos & ſceleſtos. q̃ eos q̃ ꝑmiſerint. tandẽ in execratõe exprimit̃ nunq̃ rite ſacra facere. q̃ non ꝓhibuerit. neq̃ appollini neq̃ dianæ neq̃ latone. neq̃ minerue ꝓuide eoꝝ ſacra nõ recipi. Hæc & alia multa locutus qum finẽ dicendi aliqñ feciſſem. clamor plurimus & ſtrepitus ſecutus eſt ãphitionẽ. nec ãplius de clypeis a vobis ſuſpẽſis. ſed de pœna amphiſeoꝝ ſmo hebat̃. Iam itaq̃ magna diei p̃te trãſacta ꝓfectus p̃co edixit oĩbus. qui in ætate forent. tã liberis q̃ ſeruis. vt poſtridie cum dolabris & ſecuribus adeſſent. vtq̃ ſacratores & pilagoræ cõuenirẽt ad ferẽdum auxilium deo & ſacræ terre. Siq̃ vero ciuitas nõ adeſſet. eã tẽplo arceri & pollutã eſſe. & execrationi obnoxiã. Seq̃nti die prima luce ad locum edictum cõuenim⁹. Inde in Cyrrheum agꝝ ꝓfecti portum illũ dirruimus. domos & hitacula incẽdimus. His pactis qum regrederemur Locri ãphiſei q̃. lxx. ſta. ꝓcul a delphis incolunt. raptis armis ppl̃ariter cõtra nos irruerunt. & niſi curſu in Del. aufugiſſemus. ꝑicl̃m mortis ſubibam⁹. Poſtera die Coctilus q̃ p̃erat cõcionẽ habuit (Cõcionẽ q̃ppe vocat. qñ nõ ſolum Pilagore & ſacratores cõueniuut. ſed oĩs multitudo eoꝝ q̃ ſacra faciunt. & deo vtunt̃) Hic multa & grauia ĩ amphiſeos dicta. plurimaq̃ fuit cõmendatio ciuitatis nr̃æ. Tandẽ decretum fuit ſacratores ꝓxima Pylea ꝓficiſci in Pylas cum dogmate. & ãphiſei pœnas darẽt ꝓ his que ĩ deum & ſacrã terra & amphitiões ꝑpetrauerãt. qđ ãt vera dico ſcriba vobis decretum illud recitabit. DECRETVM. Hoc dogmate p̄miũ ĩ cõcilio. deiñ apud populũ ã nobis expoſito. qum ciuitas optime ſentiret. ac pie facere vellet demoſt. qui ſcelus amphi. defendere conabatur. & a me palam refutatus fuerat. poſtq̃ vidit ſecreta via nihil ꝓficere poſſe. curiam ingreſſus ẽ. ac ibi priuatis excluſis ſentẽtiam protulit circũueniens impitiam illius qui ſcripſit. Hoc idem p̄ſcripſit decretum eẽ a populo in cõcione. licet populus iam ſurrexerat. & ego abierã. nõ. n. cõceſſiſſem vnq̃ ſi affuiſſem. Summa decreti fuit. ſacratorẽ athenie. & Pylagoras qui ꝑpetuo fuerint ꝓficiſci debere ĩ Pylas & in Del. debitis t̃pibus ſm ordinatõem maioꝝ noſtroꝝ. Specioſa quidem verba. ſed turpiſſima opera. Vetat. n. in cõuentu apud pylas adeſſe. qui neceſſario añ illud tẽpus haberi debeat. Et ruſus in eodẽ decreto manifeſtius & acerbius ſcri. ſacratorẽ athe. & Pylagoras qui ꝑpetuo fuerint. nõ fieri p̃ticeps ei⁹ cõuẽtus. neq̃ verboꝝ. neq̃ opeꝝ decretoꝝ. neq̃ rei cuiuſq̃. nõ eẽ ãt p̃ticipes. quid tandẽ eſt. vtꝝ vera loquar. an ad voluptatẽ audiẽtium verba faciã? loquar equidẽ vera. nã verba ad voluptatẽ audiẽtiũ facta. ſic ciuitatẽ nr̃am diſponerc. Non ſinit memiſſe iuſiu. qđ maiores nr̃i iurauerũt. neq̃ oraculi. nos itaq̃ ꝑꝑ hoc decretum nihil egimus. alii vero amphitiões in pylis cõuenerunt p̃ter vnam ciuitatem. cuius ego neq̃ nomen proferrem. neq̃ eius calamitates quẽq̃ græcoꝝ attingãt. Ibi decreuerunt contra amphiſeos exercitum. ducemq̃ elegerunt cottyphum farſalium. Non erat tunc in Macedonia philip. neq̃ in græ. ſed longe apud Scytas exercitum ductabat. Quem ſtatim demoſt. affirmare audebit contra grecos a me inductum fuiſſe. profecti igitur primo exercitum amphi. valde humaniter amphiſeos tractauerunt. Pro maximis eñ delictis pecunia mulctauerunt preſcriptis tẽpibus deo exoluendam. pollutos vero & auctores maloꝝ expulerunt. alios vero qui deum veriti aufugerãt. reduxerũt. Sed qum poſtea nec pecuniã ſoluerẽt. & pollutos illos reduxiſſent. bonoſq̃ ab amphitõnibus pauloante reſtitutos expellerẽt. rurſus contra eos exercitus ducit̃. reuerſo iampridẽ Phi. ab expeditione Scithica. diis nobis principatũ tradentibus pietatis ſuæ. Demoſt. ãt corruptela ĩpediẽte quomin⁹ eũ p̃ricipatũ accipem⁹. at nõne p̃dixerũt? nõne ſignificauerũt nobis dii q̃ſi hũana voce vt caueremus? Nullam vnq̃ ciuitatem vidi magis a diis immortalibus ſeruatam. magis a ciuibus

euerſam.Nõ ſatis erat ſignũ myſteriis habitu.vates predixit cauendũ eẽ.& mittẽdũ in Del.ad ſciſci
tandũ quid agi oporteret. Verꝝ demoſt.ſe oppoſuit.& pythiã ſectari ꝑtes philippi cauillatus eſt. Vir
vtiq; indoctus.& plen⁹ nimia licẽtia ſibi a nobis cõceſſa.nõne ꝓhibẽtibus ſacris exercitum miſit in
ꝑiculũ manifeſtũ:Atqui nuꝑ auſus ẽ dicere philippũ ea de cã in athicã nõ veniſſe.ꝙ litare non pote
rat.ꝗ igiẽ pœna dign⁹ es o græciæ clades.ſi victor nõ venit in eoꝝ qui victi erant agrũ ꝙ ſacra ſibi ñ
fieret.tu indubio martis diſcrimine anq; litares exercitũ miſiſti. Vtꝝ coronare in calamitatibus nr̃is
vel extermiare te oportet:Verꝝ.n.nõ qđ tꝑibus nr̃is nõ accidit ex his q̃ nec ſꝑare.nec expectare qſq;
debuit.Non.n.hoim vitã iuiſſimus.ſed ad ſtuporẽ poſterꝝ nati fuimus. Nonne ꝑſaꝝ rex qui Athũ
ꝑfodit.qui helleſpontũ cõiunxit.qui terrã & aquã a græcis poſtulauit. qui in ep̃lis auſus ẽ ſcribere
ſe dñm cũctoꝝ hoim ab ortu ſolis vſq; ad occaſum.nũc non de imꝑio.ſed iam de ſui corꝑis vita de
certat:Ac eoſdẽ videmus & huius gl̃iæ & principatus in ꝑſas dignatos qui tẽplũ delphicũ libera
rũt.Thebæ nõ vrbs nobis ꝓpinqua vna die ex medio græciæ abrepte ſunt Lacedemonii miſeri qui
principatũ græciæ dudũ habuerãt.ꝑ contagiũ eius templi ruentes nũc obſides tradũt ad alexandrũ
tranſmittẽdos.hoc paſſuri ipi & ciuitas eoꝝ quẽ victori libuerit.Noſtra aũt ciuitas cõe græcoꝝ refu
giũ ad quã legationes olim ex tota græcia venire ſolebãt ſalutem a vobis poſtulãtes nõ amplius de
principatu grecoꝝ.ſed iam de paterno ſolo retinẽdo laborat.Et hæc vobis euenerũt poſtq; demoſt.
ad rẽp.ſe cõtulit.Recte.n.de his Heſiodus poeta oñdit.Dicit.n.quodã loco dicẽs populos & conci
liũ prebẽs ciuitatibus ne malos gubernatores accipiãt. dicã vobis carmina ob hoc puto vos in pue
ricia cõſtitutos poetas addiſcere vt viri facti eoꝝ ſentẽtiis fruami. CARMINA. Si remoto carmie
ſniam cõſiderabitis.puto viri vobis nõ eſſe hæc heſiodi poemata:ſed oraculũ in demoſt. Etem̃ naua
les terreſtreſq; copie funditus euerſe ſunt ex huius actionibus.Sed puto ne Frinondas.neq; euriba
tes.neq; alius quiſq; ex illis antiqs peſſimis viris talis incãtator & magus vnq; fuit. q o terra & dii
& demones & hoies.quicũq; vera audire curatis dicere auſus ẽ aſpiciẽs in ora vr̃a Thebanos ſocie
tatẽ nobiſcũ iniſſe non tꝑis cã.non ob timorẽ eis ipẽdentẽ.ſed ꝑꝑ ſuas orõnes.Atq multi legati añ
hũc ad thebanos ꝓfecti ſunt ex his qui maxie familiares illis videbãt. Primus hic Thraſibulus vir
thebanis accæptiſſim⁹ deinde thraſon.qui cũ theabanis hoſpitiũ habet. Leodamas Atharneas nõ i
ferior demoſt.in eloq̃ntia(ſed vt mihi vr̃)in dicẽdo ſuauior.Archidamus iſte vir facũdus.& magna
ꝓpter thabanos ꝑicula ꝑpeſſus.ariſtophon etiã qui longo tꝑe apud nos ꝓpter thebanos in ſuſpitõ
ne fuit.Pirãdus qui adhuc & viuit.Sed tñ nullus vnq; cõuertere illos ad nr̃am amiciciã valuit.Cãm
equidẽ ſcio.ſed ꝓpter eoꝝ calamitates dicere omitto. At puto qum Phi. metã illis ablatam theſalis
reddidiſſet.& bellũ qđ prius ex Boetia deleuerat.iterꝝ reduceret. ac tandẽ Elaciã occupaſſet. tũc iam
in ſummo ꝑiculo conſtituti vos vocauerũt.& vos pedeſtribus eq̃ſtribuſq; copiis egreſſi thebas ad
iuuiſtis anq; de ſocietatis vel vna quidẽ ſyllaba a demoſt.ſcriberet.Ducebat autẽ vos thebas tꝑus &
metus & ſocietatis cõmoditas.non aũt demoſt.Nã in his quidẽ rebus tria maxime a demoſth.cõtra
vos geſta ſunt.Primũ ꝙ phi:noie quidẽ contra vos bellũ gerẽte aũt multo magis thebanis infeſto.
vt res ipa oñdit.Et quid opus ẽ verbis hæc demoſt.occultauit.fingẽs aũt ſocietatẽ eſſe futurã non
tꝑis cã.ſed ꝓpter legatões eius ꝑplo ſuaſit non eẽ laborandũ.quibus conditionibus ſocietas fieret
dũmodo fieret.Quo quidẽ facto vniuerſam Boe.thebanis ꝓditã fecit.ſcribẽs in decreto.ſiq deficia
at ciuitas a thebanis.athenie.auxiliũ ferre.deinde pecuniarũ quibus erit opus ad bellũ. duas partes
vobis impoſuit.a quibus lõgius aberãt ꝑicula.terciã partem thebanis in ſingulis largitõne corrupit
Et principatũ rei maritime coem fecit cũ thebanis.ſumptus aũt ꝓprios vr̃os terreſtris nõ rei ſi vera
fateri volumus totũ cõceſſit thebanis.vt nec poſtea facultatẽ habuit Stratocles dux nr̃ de ſalute mili
tũ ex ſua ſentẽtia ꝓuidẽdi.Et hæc nõ ego ſolus accuſo.ſed omẽs & vos conſcii eſtis.qui ꝓ his rebus
irãm q̃ndã tunc ſuſcæpiſtis.Sed accidit iam vobis ita crebro malefacta demoſt. audire.vt nullã admi
ratõem de eo ſuſcipiatis.Sed non ẽ ita faciẽdũ.imo grauiter ferre.ac ſi reliq̃ ſaluã eẽ vultis.pœna affi
cere debetis.Secũdũ multo magis ꝙ libertatẽ ꝑp̃li athenie.funditus ſuſtulit.& trãſtulit in thebanos
ꝑ cõicationẽ reꝝ thebanis cõceſſam.in quo tantã ſibiipi potentiã circũdedit.vt dicere poſtea auderet
ad ꝑplm ſe legatũ abituꝝ.quotiẽs ſibi videret.etiã ſi vos nõ mitteretis. Et ſi quis eidẽ cõtradiceret
ex ducibus vr̃is ingr̃atus ſibi ꝑere.& nihil cõtradicere aſſuefaciẽt.cedere inq̃t debere arma ſuggeſto
Pl...nãq; bõa nos accepiſſe ab ipo ex ſuggeſto q̃ a ducib⁹ ex re militari:Milites vero cõducẽs & pe
cuniis ſubtrahẽs militares mille ex illis me reclamãte ãphiſeis cõceſſit ꝑiclm ciuitati ſupinducẽs ex
copias diminutõe.qđ.n.putatis philip.ꝑ id tꝑs optaſſe nõne ſuꝑari copias vr̃as vt ñ ſil̃ cũ oibus.ſed
ſeorſum i amphiſa cõtra milites conductos.ſeorſum alibi cõtra vrbanas copias dimicaret:& magna
plaga iã añ ꝑcuſſos græcos nimis alacres i ꝑlio repire.Tãtoꝝ maloꝝ cã demoſt.ñ bñ ſecũ actũ putat
ſi penã nõ dederit ſed niſi aurea corona coronet grauate fert. Neq; ſatis ẽ ſibi in cõſpectu noſtro p̃
conium fieri.ſed niſi in conſpectu grecorum fiat dedignatur. Sicut vt videtur peruerſa natura ma
gnæ licentie aſſumptæ publicas calamitates inducit.Tercium & ſupradictorum omniũ maximũ eſt
quod dicturus ſum. Qum em̃ Philippus non contẽneret græcos neq; ignoraret. non em̃ erat deci
piens ſe in breui vnius diei pericula de omnibus ſimul rebus ceterarum & ob hoc pacem affectaret.
& legationes mittere decreuiſſet. qumq; magiſtratus thebani periculum belli horrerent. & merito.
nõ em̃ orator rei militaris iperitus ac deſertor ordinis illos mouebat. ſed phocẽſe bellũ ꝑ decẽ ãnos
agitatum indebilem doctrinam ipis p̃bebat.quũ itaq; ſic res eẽnt.intelligẽs iſta demoſt.ac magiſtra

tus thebanoꝝ per ſe pacem facere.& aurum a philippo accipe ſuſpicatus indigne ferens.ſi ipſe quoqꝫ largitione careret.in contionē ꝓſiluit.nemine de facienda.aut non faciēda.pace cum Phi. mentionem faciēte. ſed quaſi ꝑconio indiceret ptes largitionū ſibi referri oportere.iurauit per mineruam qꝫ (vt videt̃)phidias non ſolū admirationem intuentiū.ſed etiā pro deieratione demoſthenis opatus eſt.ſiquis diceret pacem cū phi.eſſe faciendā.eum crimibus captū i carcerē tractuꝝ. Cleophontē imitato.qui peloponneſiaco bello per hunc modum ciuitatē euertit. Veꝝ poſtqꝫ iſta contempſerūt magiſtratus ac milites nr̃os remiſerūt vt de pace conſulerent. Hic omino amens facto ſuggeſtum aſcendit.& ꝓditores græcoꝝ eos appellauit. At iſte qui nūqꝫ hoſtes aſpexit ſe auctore petituros vos inqꝫ ꝑ legatos veſtros a thebanis vt ſaltem militibus veſtris trāſitum concederēt cōtra Philippū ꝓfecturis.quare veriti magiſtratus.ne ꝓditores viderētur pacem omiſerunt.ad ꝑlium ſe compararūt.Quo in loco meminiſſe dignum ē.optimoꝝ viroꝝ quos iſte nō confectis ſacris in manifeſtum periculum a ſe miſſos auſus ē poſtea publico funere laudare.ac pulpitum aſcendere fugacibus illis & fugitiuis pedibus.cum quibus aciē ipſam deſeruit:in qua illi ceciderunt.quoꝝ virtutē cōmendabat. O ad magnas quidē & præclaras res agendas oim hoim ignauiſſime.ad verboꝝ aūt audaciā obſtupende. dicere cōfeſtim audebis cōſpiciens iſtorum vultus te in calamitatis ciuitatibus coronari oportere. qđ ſi iſte dicat viri atheniēſes ac vos dicentem feratis.mortui ſimul cum illis nos & noſtra memoria videbimini.Adhibete mihi parūper cogitationē veſtrā non ad iudicium.ſed ad theatrū. Ponite vobis ante oculos præconē adeūtē.& ꝑconium illud qđ ex decreto ē ꝓnunciandū.ac vobiſcū ſtatuite.vtrū putetis domeſticos eoꝝ qui in ꝑlio ceciderunt plures lacrimas emiſſuros eſſe in tragœdiis ac heroicis fabulis.que poſtea agent̃.aut ꝓ ingratitudine ciuitatis.Nā quis non doleat græcus.aut liberaliter eruditus recordatus ꝑ id tempus quū ciuitas iſta floreret. & melioribus gubernatoribus vteret̃. conſueniſſe ea die ꝑconem in theatro adoleſcētes.quoꝝ patres in prælio ceciderāt aſſiſtere ac pronūciare preconiū illud pulcerrimū & virtutis maximū incitamentum:eos.ſ. adoleſcentes quoꝝ patres viri probi in acie ceciderunt pubertatem aduſqꝫ educatos ꝑ populum nūc armatos oibus armis fœliciter dimitti ad proprios lares ac ad honores publicos vocari. Tunc præco hæc ꝓnunciabat. nūc vero aſſiſtens eū qui orbitatis cauſa ē pueris quid tandē ꝓnunciabit:aut quid dicet: Etē illa narrabit quæ decretū Cteſiphon iubet ſed veritatis turpitudo tacebit̃ quæ cōtra vocē ipſam ꝑconis reclamare videbit̃.exclamās hunc virum(ſi.tn̄ iſte vir ē)coronari a populo athenienſi gr̃a virtutis.qui peſſimus eſt.gr̃a fortitudinis.qui ignauiſſimus & deſertor aciei.Non ita ꝑ iouem & alios deos. obſecro vos atheniēſes ne de vobis ipis tropheum in dyoniſii orcheſtra ſtatuatis.neue in conſpectu græcoꝝ tantam demētiam oſtendatis.neqꝫ miſeros The.quos in vrbe recepiſtis.quoꝝ iſte ſacra libros & ſepulcra ſuis largitōnibus & regio auro ſubuertit.in memoriam ſuaꝝ calamitatum reducatis.Sed licet corporibus abſentes.attn̄ eoꝝ clades noſtris mētibus intueamur:ponite vobis an̄ oculos vrbem captam ab hoſtibus.ruinas muroꝝ.ædium incendia.duci mulieres & filios in ſeruitutē.ſenes viros & anus fœminas ſero tandē amiſſa libertate ſeruire dicētes.plorātes.vociferātes. inuocātes nos & irati nō aduerſus eum.qui afflixit.ſed aduerſus calamitatum auctores nullo mō euerſorē græciæ coronetis.ſed demoniū & fortunā qui hunc aſſequit̃ caueatis.Neqꝫ ciuitas.n. neqꝫ priuatus quiſpiā bn̄ vnqꝫ euaſit.quæ demoſt.conſilio vteret̃. Vos autē o viri atheniē.non pudet ſuꝑ eos quidē q in ſalamina vehunt legē cauiſſe:ſiquis eoꝝ inuitus nauem ſubuertit.qui huic nō licere iteꝝ vectori eſſe.ne græcoꝝ corpora per imperitiā perdat.qui autem remp.veſtrā & vniuerſam græciā funditus euertit. ei rurſus ꝑmittere rerump.tractationem. Vt autē dicam & de quanto tempe.ac de rebus q̄ nunc ſunt illud memorare nolo:ꝙ demoſthe.non ſolum aciem in caſtris.verumetiā ordinē in ciuitate deſeruit Accæpta triremi & græcis ad tributum coactis per inſperatā ſalutem in vrbem reductus pria illa tpa trepidus & ſemimortuus ſuggeſtū adibat.& cuſtodie pacis.vt ſe eligeretis obſecrabat. Sed vos ꝑ ea tpa viri athe.ne nomē quidē demoſt.i decretis atqꝫ ſentētiis ſcribi ꝑmittebatis. Nauſicli data ē opa. vt ꝓ illo ſe ſcriberet.nūc aūt vt coronari ſe iubet.Mortuo deinde philip.& Alexā.in regno cōſtituto rurſus iſte portēta meditatus ſacra pauſanie fundauit.& ſenatū i crimē gratulatōis ꝓ fœliciter nūciatis cōiecit. Cognomentū alexā.deſidi impoſuit.auſus ē affirmare illum nūqꝫ macedonia exituꝝ. nā hn̄ ſecum putare actū.ſi in pella ſpaciet̃.& in teſtina cuſtodiat.Hæc ſe dicere nō ex coniectura aliqua. ſed ex certa ſcientia.quia virtus cruore acquirit̃.ipe aūt cruorē nō habet.Alexandrū metitus non ex alexā.natura.ſed ex ꝓpria timiditate.Iam vero quū Theſſali cōtra nos copias pararēt. & adoleſcens merito iratus thebis caſtra admouiſſet.miſſus a nobis legatus demoſt.ad alex. ex medio citherone retroceſſit:neqꝫ in pace.neqꝫ in bello.ſe vtilē ꝑſtitit.Et qđ oim grauiſſimū ē.vos hunc non ꝑdidiſtis. neqꝫ iudicari ꝑmiſiſtis in coi græcoꝝ conuētu:Hic autē nūc vos ꝑdidit.ſi vera ſunt q̄ ferunt. Nā(vt aiūt maritimi homies atqꝫ legati.qui ab alex.reueniūt.& res fide digna)quidā Ariſtio plataicus ariſto.Farmacobole filius ſi forte quiſqꝫ vr̃m illum cognoſcit.Hic aliqn̄ adoleſcens ꝑcipua forma multo tꝑe apud demoſth.in domo eius habitauit.quid autē faciēs aut quid patiēs crimē eſt ambiguū.& mihi dicere nō ſatis honeſtū.Hic(vt audio)de cuius vita ac moribus dubitat̃.apud alex.nunc ē.illiqꝫ inheret.& aliquid apud eum pōt.Per hunc demoſt.lr̃is ad alex.miſſis.illiqꝫ blanditus in gr̃am ē receptō.qđ ex eo intelligere poteſtis:nam ſi inimico eſſet aio in alex(vt ipe ꝑdicat)tria ſibi pulcerrima oblata ſunt tpa.quoꝝ nullo vſus fuiſſe apparet. Vnū & primū qn̄ in regno nuꝑ cōſtituto alex. nōdū ſuis rebus ſatis compoſitis in Aſiā trāſiuit.Florebatqꝫ tunc ꝑſarum rex pecuniis terreſtribus mariti

miſqꝫ copiis. cupide aūt nos in ſocietatem recæpiſſet ob pericula ſibi imminentia. Tum demoſtb. an verbum aliqđ de hmōi ſocietate feciſti: an extat aliqđ decretum de hmōi re a te pſcriptū. Vis punā te metuiſſe. ac more tuo vſum. Atqui publicū tēpus rhetoricā timiditatē nō tolerat. Sed quū darius ōnibus copiis deſcēdiſſet. Alexā. vero omniū reꝝ inops in cilicia (vt tu aiebas) circūuentus ſtatim ab equitatu pſaꝝ (vt erat ſermo tuus) cōculcando eſſet. ac petulā. tuam ciuitas cape nō poterat qum epl'as digitis pēdulās circūferres. ac faciē meā turbatā & ſemianimem oſtēderes. coronā te ſumpturum affirmares. ſi aliqd aduerſi alex. contigeret. nec. tunc qdem aliquid egiſti. ſed in aliud tp̄s cōmodius diſtuliſti. p̄teriēs igitur hec oīa de p̄nti eoꝝ conditione loquar. Lacædemonii & milites cōducti pugnantes aduerſus corragū eius copias deleuerūt. Elii tulerūt auxiliū. & achei oēs p̄ter pelleneos. & archadia oīs p̄ter Megalipolim: ipā vero obſidebat̄ ac de die in diem capi ſperabat̄. Alexāder vero extra arctum & extra omnē fere mundū abierat. Antipater multo tp̄e exercitū duxerat. quid futurum eſſet incertum erat. Hic tu nobis oſtende demoſt. qd vnq̄ feceris. aut qd vnq̄ dixeris. aut ſi vis cōcedam tibi pulpitu donec ad iſta r̄ndeas. Sed ꝙ taceas veniā tibi habeo. q̄ vero tūc dicebas. nūc dicam. Meminiſtis viri athenienſes illoꝝ deteſtandoꝝ & abſurdoꝝ verboꝝ. q̄ nos ferri hoīes tūc audire ſuſtinuiſtis: qn̄ aſſurgēs demoſth. inquit: vinitant quidā: ciuitatē amputarunt. ſcalas populi ceciderūt. veꝝ neruos ꝓpellimur. in arcta tanq̄ diuidūt. Hæc impudētiſſime cuius ſunt verba. immo cuius monſtra. & rurſus qum ſeip̄m inſinuās circa pulpitū inquit fateor lacones concitaſſe. fateor theſſallos ac prenos ad defectionē impuliſſe. Tu theſſallos ad defectionē moueas. Tu nō ſolum ad vrbem aliquā. ſed ad domū vbi ſit aliquid p̄iculi accedas. Sicubi pecuniæ numerent̄ ꝓmptiſſime illic aſſiſteres. actionē viri nūq̄ faceres. Sed ſi aliquid forte eueniat te auctorē fingeres. tibiqꝫ vix dū factū aſcriberes. Si metus ſup̄ueniat. illinc fugeres Si nō ſit metus. p̄miū poſtulabis. & aureis coronis coronari voles. At uero popularis ē. Si ad verba reſpiciatis viri athenienſes decipiemini. Eqiudem vna vobiſcū examinare volo. q̄ populari & modeſto viro adeſſe conuenit. ac rurſus qualem eē cōueniat eū qui improbus ſit. & ſup alios potentiā affectet. Vos aūt hæc vtraqꝫ opponētes conſiderabitis nō q̄lis demoſth. in verbis ſit. ſed qualis in vita. Puto igit̄ vos oēs conſentire hæc populari viro adeſſe oportere. Primū vt parentibus ingenuis ortus ſit. ne ꝓpter infortuniū generis legibus ſit infenſus. q̄ popularē ſtatū ciuitatis conſeruāt. Secundū vt aliqđ b̄nficiū maioꝝ ſuoꝝ in ppl'm extet. vel ſaltem vt nullū ſibi erga ppl'm ex cōditōne maioꝝ odiū relinq̄tur. ne his de cauſis ciuitatē turbare q̄rat. Tercium vt in quotidiana vita modicus ſit. ne magnitudine ſumptus ad largitiones declinet. Quartum vt bone mentis ſit. ac dicendi habeat facultatē. pulcrū eſt eñ optima eligere. Eruditio aūt dicentis auditores quoqꝫ ad iſta cōuertit. Bonitas tñ mentis ſemp p̄ferenda ē facultati dicēdi. Quintū vt ſit magni animi. ne in ſummis p̄iculis difficillimiſqꝫ tp̄ibus ob timiditatē ppl'm deſerat. Hæc populari viro adeſſe cōuenit. Qui aūt ſup alios potentiā in ciuitate affectat cōtra hæc oīa. nec opus ē illa repetere. Conſiderate igit̄ q̄ demoſtheni aſſint. & ſit mihi p oīa iuſtū examē. Huic pr̄ fuit Demoſth. peanicus. vir ingenuus quidē. nō. n. mentiri decet. ſed a m̄re atqꝫ materno auo qualis iſte ſit vobis dicā. Gylon fuit cerameus. hic nymphæo ponti oppido p proditionē hoſtibus tradito. qum ppl's athenienſis tunc oppidū illud teneret. ob hoc exulauit. non expectata pena iudicii. q̄ contra eum parabatur fugiens itaqꝫ ex vrbe in Boſphoꝝ abiit. ac ibi domū a tyrannis ortos nobiles & vxorē accæpit. mulierem diuitē ſane & auꝝ non modicū afferentē. ſed genere ſcythiā. Ex ea naſcūtur ſibi filiæ duæ. quas ille multis cū pecuniis huc miſſas cōiugauit. alterā taceo. vt ne plures offendā. alteram accæpit neglectis legibus ciuitatis pr̄ demoſth. ex qua iſte genitus ē: Quāobrem a materno auo quidē inimicicia & offenſio ē ſibi in ppl'm. Capitis nāqꝫ ꝓgenitorē eius cōdemnaſtis a matre ſcytha ē barbarus natura. græcus voce. ex quo fit vt improbitas eius longe aliena ſit a moribus nr̄is. In quotidiana autē vitā qualis ē ex p̄fecto nauali ſcriptor orationū repēte factus p̄rimoniū ridicule conſumpſit. orōnes aduerſariis in iudicio contēdentibus efferēs ad ſuggeſtū p̄ſiluit. pecunias ingentes ex publico accepit Modicæ ſupſunt. Nūc regiū auꝝ domeſticā eius ruinā occultat. nec id qdē ſatis. Nullæ. n. diuitiæ ſatis magnæ eſſe p̄nt corruptis moribus. Deniqꝫ nō ex ꝓpriis facultatibus vitam ducit. ſed ex p̄iculis noſtris. de bonitate aūt mentis & dicēdi facultate illud affirmare poſſum. Natura demoſt. hoc habet vt ꝗñ loquat̄ male viuat. Sic eñ vixit. vt vitam eius recenſere ꝑpudeat. Iam. n. vidi hoīes infenſos fieri aduerſus eos. qui vicia alioꝝ nimis apte explanant. deinde qd euenit. leges ciuitatis optime. ſunt facta aūt peſſima de fortitudine vero breuis mihi relinquit̄ ſermo. nam ſi negaret ſe ignauū & timidum. ac vos hoc neſciretis. cōmemoratōem mihi locus iſte p̄beret. Sed qum ipe confiteat̄ in concionibus. ac vos ſciatis. reſtat vt leges cōmemorē de hac re ſcriptas. Solon ille antiquus eadē pœna afficiendum putauit eū qui militare nollet. & eū qui aciē deſereret. & eū qui timidus & ignauus eēt. Ac ſunt timiditatis iudicia accuſationeſqꝫ. q̄qꝫ mirabiliter quiſpiā naturā accuſare poſſe. Sed pōt. Cuius gratia vt quiſqꝫ vīm pœnas legum magis formidādas magis q̄ hoſtes fortius ꝓ p̄ria depugnet. Legiſlator ḡ eū qui militare ſubterfugiat & timidū & deſertorē foro excludit. neqꝫ coronari ꝑmittit. neqꝫ templa publica intrare. Tu aūt qui legibus coronari vetaris. eū coronari iubes. ac illū in templū dyoniſii accerſis. qui templa vrbis ꝓpter timiditatē hoſtibus ꝑdidit. Ne aūt longius vos ꝓtrabam. qn̄ iſte ſe popularē dicet memineritis vitā eius. nō verba nec quē ipe ſe affirmet. ſed quis ipe ſit conſiderare. qm̄ vero in coronarū ac donoꝝ mentionē incidi. donec memini pauca adiiciā. Si hæc dona viri Athenienſes tam multa. ac tam leuibus de cauſis tradita non cōpeſcitis. p̄dico vobis neqꝫ illi qui donantur. grām vobis habebūt neqꝫ reſp. aliq̄ vtilitatē ꝑcipiat. nā improbos qdē nunq̄ meliores facie

tis,probos aūt in ſummā deſperationem adducetis.quod aūt vera dico. magna vobis ſigna oſtēdā
Si.n.quis ro get vtꝝ gloria huius vrbis noſtra ætate.an nroꝝ maioꝝ magis floruerit.oēs fatebimin
ætate maioꝝ plus glorie habuiſſe. Viri aūt meliores vtꝝ tunc an tempe nro.tūc egrægia virtute nūci
valde inferiores.dona vero coronæ præconia & ſtipēdia publica vtrum tunc plura. an nūc. tūc rara.
virtutis nomē in precio erat.nunc iam vileſcit.& corone ex conſuetudine.non ex merito traduntur.
Sic ergo diſcurrentibus pabſurde fit.vt dona nūc plures.tunc reſp.melior. Viri nūc priores tūc me-
liores repiantur.Ego aūt quāobrem id eueniat docere conabor.Putatis viri athenieſes.vel ad olym
picum.vel ad aliud certamen vbi corone donent̃.ſe exercere velle aliquos.ſi corone ipe non præſtā
tiſſimo.ſed illi qui ꝓcuraret & quæreret.traderent̃: Nunc aūt puto ꝓpter victoriæ gloriā cupiūt ho
mines magnos labores tolerare.& ſe in periculo ponere.Putatis igit̃ vos præmia ponere ciuilis vi
ctoriæ.atqȝ illud cogitate.ſi dona paucis & merentibus concedetis multos habebitis. qui de virtute
certabunt:Sin vero optanti atqȝ ꝓcuranti ꝑ gratiam cōcedetis.etiā bonos corrūpetis. quod autē re-
cte dico paulo.manifeſtius docere pergam. Vtꝝ vobis pſtantior vir videtur fuiſſe Themiſtocles il-
le quo duce nauali prælio perſas viciſtis.an Demoſthenes: Præterea vtrum illi viri qui populum re-
duxerunt.vtrum ariſtides ille iuſtus contrariā Demoſtheni cognominationē hn̄s. am demoſthenes
Ac ego nec eiſdem quidem diebus memorandā cenſeo hanc beſtiam.in qbus illi memorātur: Oſtē-
dat igit̃ demoſthenes ſi poteſt extare in litteris aliquem iſtoꝝ hominū fuiſſe coronatum.An ingra-
tus ergo populus: non.ſed magni animi.nō.n.oportere exiſtimabat in litteris honorē præſtare.ſed
in memoria eoꝝ.q beneficiū acceperant.quæ vſqȝ ad hanc diem immortalis ꝑmanet. Dona vero tūc
ac cæpta opere precium intueri.Quidā multo tempe grandia pericula apud Strymonē fluuiū perpe-
ſi.tandem pugnātes medos vicerūt.hi reuerſi in vrbem donū poſtularunt.populus magnos hono
res(vt tunc viſum ē)illis tribuit.tres ymagines lapideas in porticu ymaginario poni cū hac acceptō
ne.ne iporum nomia illic ſcriberent̃.vt populi viderent̃ eſſe:non illoꝝ viroꝝ.Hoc aūt ex verſibꝰ ibi
ſcriptis apparere pōt.quos recita. VERSVS.Eſt illic nomē illoꝝ alicubi expreſſum nequaqȝ ſed po-
puli. Quid in porticu varia.nam oim pulcerrimaꝝ reꝝ memoriā in foro habetis .Quid ergo ē.i hoc
picta cernit̃ marathonica pugna.Quis ergo dux in ea pugna fuit. omes reſpondebitis Mcldiades.
Sed nomē eius ſcriptum ibi non ē.Quare nō petiit hoc.ſed populus non cōceſſit.Sed ꝓ nomine de
dit illi.vt ante omnes pingeretur ipe milites.ad pugnam cohortans.quid in matroo.qui eſt apud cu
riam in honorem eorum qui populū reduxerunt.Decreuit populus ad ſacrificium mille dragmas.
hoc eſt minus qȝ decem dragme in ſingula capita . Deinde eos donauit frondea corona. non aurea
Tunc em̄ frondea corona in honore fuit.nunc autem etiam aurum faſtidio habetur.Dat̃ ſenatui ex-
amen diſcernendi eos qui obſeſſi fueruut a Lacedemoniis. non eos qui aciem deſeruerūt in chero-
nia.Quod autem vera dico.dcretum legetur.DECRETVM.Lege nunc decretum Cteſiphontis
in honorem demoſthenis maximarū calamitatum auctoris.DECRETVM.Hoc decreto obſcurat̃
honor eorum qui populum reduxerunt.Aut ſi illi digne honorati fuerunt. hic indigne coronat̃.at-
qui audio ipm̄ eſſe dictuꝝ me iuiuſte facere ꝙ maiores illos cū eo comparē. Neqȝ em̄ philamonā pu
gilem ideo coronari in olympia:ꝙ Glaucū antiquū illum pugilē.ſed ꝙ ſui tpis pugiles ſuparit.Quā
ſi vero nō ignoretis pugilibus inter ſe eſſe certamē.qui aūt coronas querūt ad ipam virtutē certant.
cuius grā coronantur. Oportet.n.pconē q in theatro ꝓnūciat.non eē mendacē.Non ergo qa meli-
us patatione in rep.verſatus:nobis enarra.ſed ꝙ magnā fuerit virtus tua nobis oſ̄de. & ſic præmiū
poſtula.Sed ne longius vos ꝓtrahā leget̃ vobis epigrama eoꝝ qui populū reduxerunt.EPIGRA
MA.Quia eos qui contra leges dn̄anbant̃ depoſuerūt.honorari dicit .In ore omniū erat tūc pplm
fuiſſe cōculcatū.quū aliqui accuſatores eoꝝ q contra leges qd decreuerāt. ſuſtulerūt . Etem̄ vt ego a
pr̄e meo.q nonagintaquqȝ annis vixit ac oim laboꝝ publicoꝝ pticeps fuit audiui.Solebat em̄ quū ſi-
bi erat ociū mihi narrare ꝑ id tempus quo populus reſtitutus ē.ſi qs qd contra leges decreuiſſet ac-
cuſabat̃ .fuiſſe verbū & factū.Quid em̄ magis impiū quā cōtra leges agere. aut decernere. nec eodē
mō iudices(vt nūc)ſed erāt valde infeſtiores aduerſus reos.qȝ ipe accuſator.Sæpe etiā ſcribā reuoca
bāt.ac leges & decretū recitari iubebāt.Dānabāt aūt reos nō ſi oēs ſimul leges.ſed ſi vnā dūtaxat ſyl-
labam traſgreſſi fuiſſent.Qd aūt nūc fit.pluſqȝ ridiculū ē.Scriba legit delationē. iudices tanqȝ cā-
nam aliquā audiētes.alias cogitatōnes mente reuoluūt.Iam vero ex demoſth.artibus improbā con-
ſuetudinē in iudiciis recepiſtis.Quippe puerſis iuribus accuſatori minæ obiiciūtur.Reus accuſat.iu
dices interdū neſciunt qꝝ reꝝ iudices ſunt.ſed de his q̄ ad iudiciū eoꝝ nō ptinēt iudicare cogūt̃. di
cit reus nō ſecūdum leges a ſe ſcriptū.ſed ſiquis talia añ ſcribens abſolutus ē.in quo nūc valde confi
dere.ac vos cōtemnere audio Cteſiphontē.Etem̄ Ariſtophon ille manicus aliqn gloriari apud vos
auſus ē:ꝙ nonageſieſqnquies accuſatus ſp euaſerit.At nō Cephalus ille antiquus. qui maxie popu
laris habitus ē.ſed cōtra gloriabat̃ .ꝙ quū plura decreta qȝ vllus alter ſui tpis orator ſcripſiſſet. nūqȝ
fuerit accuſatus.ꝙ cōtra leges decreuerit.Et merito quidē gloriabat̃ . Accuſabāt.n. ſe de hoc crimie
nō illi qui in rep. verſabant̃ .ſed amici amicos.qd ex hoc intelligere poteſtis. Archinus ille qui vnus
fuit ex populi reductoribus diē Thraſybulo dixit.qui ſocius ſibi fuerat in pplo reducēdo.ac dānari
illū fecit paulopoſt p̄mia eis decreta.Nec ea res iudices tardauit. Putabāt.n.queadmodū reducti fue
rāt añ a Thraſybulo.ſic tunc expelli ꝑ decretū illud cōtra leges ſcriptū.Nūc aūt cōtra fit milites boni
& qui aliquid memorabile ꝓ rep.geſſerunt dep̄catione in iudicio ponūt. quos merito ingratos pu-

tare debetis. Nam ſi quis in populari ſtatu honoratus. quem ſtatũ dei ac leges ſeruant. poſtea cõtra
legem ſcribẽti fauere audet. ſtatum ipm̃ ciuitatis oppugnat. ꝑ quẽ honores ſuſcepit. Que igitur de-
fendendi ratio eſſet poteſt viro iuſto. ac modeſto aduocato. ego dicã. In ꝑtes tres diuidit̃ dies quum
de hoc crimine in iudicio agit̃. Prima infundit̃ aqua accuſatori. & legibus ac libertati ciuitatis. Secũ
da reo aduocatiſq; eius. deinde ſi primis ſententiis non abſoluit̃ reus. tunc iam tercia dat̃ ad pœnã
delicti conſtituendã. & ad magnitudinẽ iræ veſtræ. Quiſquis ergo in pœnã depræcat̃. iram vr̃am de
precatur. Qui aũt primo loco ſẽtẽtiã petit iuſiurãdũ petit. quoꝝ nihil petere fas ẽ. neq; petenti cõce
dere. Iubete igitur eos ſinere primã ſententiã ferri. deinde pœnã deprecent̃. Equidem viri athenien
ſes affirmare auſim cõuenire. vt lege caueret̃. ne in hmõi crimine liceat actori neq; reo aduocatos ha
bere. Nõ. n. hoc iudiciũ in diſcæptatione iuris cõſiſtit: ſed clare patet leges. Quẽadmodũ ĩ architectu
ra quum diſcernere volumus rectũ ſit aliquid necne. regulã adducimus ꝑ quã dignoſcit̃. ſic ĩ his cau-
ſis regula ẽ iuſti vel iniuſti tabella hæc & hoc decretũ ac leges iuxta ſcriptæ. hæc nõ inter ſe diſcrepa-
re oſtendas. & deſcende. Quid opus eſt demoſthenẽ aduocare? Nam quũ iuſtã excuſationẽ ꝑteries
aſtutum hoĩem. & verboꝝ artificem aduocas. decipe nos q̃ris. ciuitatẽ lædis. libertatẽ offendis. Sed
quõ vos aduerſus hanc iniuſtam defenſionem reſiſtetis iudices. iam vobis dicam. Quum in hoc loco
conſtitutus Cteſiphon proemiũ ſibi a demoſthene dictatũ narrauerit. ac deinde ꝑſiſtet in cauſa. ne-
q; ſe excuſabit. iubete ipm̃ ſine aliquo tumultu capere tabulã ac leges iuxta ipum decretũ legere. Q̃d
ſi fingat non audire. neq; vos ipm̃ audiatis. Non eñ ideo conſediſtis iudices. vt iniuſtas excuſatões
audiretis. ſed vt audiretis eos q̃ iuſte ſe excuſare vellent. Sin aũt omiſſis ceteris demoſthenẽ aduoca
bit. potiſſimũ eſſet. ne malum hoĩem verboꝝ cauillationibus leges oppugnantem audiretis neq; ad
virtutem quiſquã hoc illi aſcribat. Q̃d ſi vobis audire placeat demoſthenẽ. iubete ipm̃ eundem ordi
nem excuſando ſeruare. quẽ ego in accuſando. Non eñ vitam demoſt. prius diſcuſſi. neq; publica
eius crimina (q̃q; q̃ vberem ad dicendum haberẽ materiã) enudaui. Sed primo leges oſtendi vetãtes
eum coronari. quibus reddendis rõnibus publice adminiſtratoꝝ obnoxius eſſet. deinde Cteſiphõ
tem decreuiſſe coronã demoſtheni. de hoc ipo obnoxio redargui. nec aſcripſiſſe quum ratõnem reddi
derit. ſed vos ac leges omnino paruipendiſſe. futuras etiam cauillationes aduerſus iſta dicendas re-
futaui. quarum vt memineritis oro. Secũdum vobis narraui leges de preconiis faciendis quib⁹ ap-
te cauetur. ne is qui a populo coronatur extra concionem pronũcietur. Cteſiphon aũt nõ lege ſolũ
tranſgreſſus. ſed tempus & locum precomii faciendi. non in concione. ſed in theatro. neq; dum con-
cio haberetur. ſed dum tragedie agerẽtur. ꝓnũciari coronatum decreuit. Poſt hæc pauca de priuatis
criminibus. multa de publicis locutus ſum. Eodem igitur ordine reſpõdere demoſthenem iubeatis.
Ad legem quæ de obnoxiis eſt primũ. de preconis ſecundum. tercium & maximũ quo dono ſit di-
gnus. Quod ſi a vobis petat: vt alio dicendi ordine vti ſibi permittatis. ac in fine oratiõis ſuæ reſpõ-
ſurum ſe legibus promittat. non concedatis. neq; ignoretis hanc eſſe artem quandã ad iudiciũ euer
tendum. Non enim quia tunc reſpondere velit. ſed quia non habet quid reſpondeat aliarum rerum
iniectione vos in obliuionem legum & criminis conatur abducere. Vt ergo in gymnicis certamini-
bus videtis pugiles de loco inter ſe certare. ſic vos vniuerſam diem pro repu. ac pro ordine oratiõis
cum demoſthene certetis. neq; permittatis extra accuſationem vagari. ſed aſſiduitate ac diligẽtia au-
diendi fugas eius cuſtodiatis. & in accuſationem reducatis. Sed quæ vobis euenient ſi per hunc mo
dum illum audietis. hæc vobis prædicere debeo. Adducet enim illum veneficum Marſupioꝝ inciſo
rem qui rẽpu. indicit. Hic plorat facilius quam alii rident. periurat promptiſſime omniũ hominũ. ne
q; admirarer ſi in iſtos qui circũſtant conuerſus eis malediceret. ac potentes ad accuſationes popula
res ad ſubſellia rei veniſſe affirmaret. At hæc factioſa eius verba. ſi iſta dicet. ita reſpondeatis. Si tibi
ſimiles fuiſſent o Demoſthenes illi qui populum reſtituerũt. nunq; popularis ſtatus in hac vrbe vi-
guiſſet. Sed illi difficillimis temporibus ciuitatem ſeruauerunt prolato illo pulcerrimo verbo. neq;
preteritorum facinorum reminiſceretur. Tu autem orationes meditaris. & verba quotidiana plus ti
bi ſunt curæ quam ciuitatis ſalus. Quando autem periurans pro fide iuriſiurandi Iouem appellabit
illud ei ſubiiciatis. qui ſæpe mentiatur. ac ſemꝑ in iureiurando adhiberi ſibi fidem poſtulet. duoꝝ al-
terum. quorum neutrum huic eſt. aut deos eſſe vanos aut auditores non eoſdem. De lachrimis autẽ
ac labore vocis cum a vobis queret dicens quo me conferam viri Athenienſes circũſcripſiſtis me in
rep. non eſt ad quem amplius confugiã. ſubiicite. At uero populus athenienſis quo iam ſe cõfert de-
moſthenes. aut ad quem confugiet? Quid tu pro populo vnq; feciſti. nãq; pro teipo feceris om̃es vi
demus. Deſeruiſti vrbem. nec in pyræo habitas. ſed ex vrbe euadis pecunias tibi cõparaſti ex regio
auro. & ex publicis corruptelis. Tandem quid iſte lacrime. quid hæc vociferatio. quid raucedo iſta
vocis ſibi poſtulat. Reus eſt in hoc iudicio Cteſiphon. Tu neq; de vita. neq; de patrimonio certas.
omne tuũ certamen eſt de aureis coronis. ac de preconio in theatro faciẽdo qui deberes ſi hic popu
lus male ſanus ac ſui oblitus. tam alieno tempore coronare te vellet. hũc honorem ꝑ teipſo depreca
ri dicens. Non enim decet viri athenienſes pro quibus rebus ciuitas luxit. ac ſordidata fuit pro illis
me coronari. At puto iſta diceret vir. qui reuera cum virtute vixiſſet. Quæ vero tu dices. diceret mõ-
ſtrum aliquod qui virtuti obtrectaretur. Nullus verum formidet iudices. ne Demoſthenes vir for-
tis ac celſi animi ſi corona nõ potiat̃. ſibi ipi domũ reuerſo mortem conſciſcat. qui vſq; adeo gloriam
paruifecit. vt deteſtabile illud ac obnoxium caput quod iſte contra leges coronandum cenſuit milies

totonderit.atq; boꝝ mercedem acceperit vulnus ac alapas ita vt nūc etiam plagarum extent veſtigia.
Hic aūt homo non caput:ſed redditum poſſidet.De Ctheſiphpoote autē qui decretū ſcripſit. pauca
dicam.multa tranſgrediar.vt videar ſi vos egregie malos homines(etiā ſi nullus dicat)cognoſcere
valeatis.Quod vero eſt cōe amboꝝ.circūeunt illi foꝝ.veras de ſeipis opiniōes hn̄tes.nec verba mē
tiūtur.Ctheſiphon non ꝓ ſe timere dicit.ſperare quippe ſe ideo tam quēdam videri.ſed Demoſthe-
nis corruptelas in rep.ac ignauiā & ſecordiā eius terrorē ſibi afferre. Demoſthenes vero in ſe aſpici-
ens bene ſperare dicit. Ctheſiphōtis improbitates lenociniaq; formidare.Eos ergo qui ſic adinuicē
ſe condemnāt.vos cōmunes iudices nūq̄ abſoluatis.de maledictis aūt q̄ aduerſus me iactabant pau
ca volo p̄dicere.Audio em̄ domoſthenē dictuꝝ multa ab eo cōmoda rēp.ſuſcepiſſe.multa vero incō
moda a me.& philippū & alexandrū.& eoꝝ cauſas in me eſſe relaturū:Sic.n.vt videt̄ in dicēdo aſtu-
tus eſt verboꝝ artifex.vt nō ſatis illi ſit ſiquid ego apud vos in rep.geſſi.aut ſi aliquid dixi. accuſare
verūetiam quietē meā carpit.ac ſilentiū meū accuſat.ne quis ſibi locus vacuus calūnia relinquat̄. Im
probat etiā meas exercitationes in gymnaſiis cū iunioribus & in hac cauſa ſtatim dicet(me non grā
reip.accuſaſſe)ſed vt p eius inimiciciam me Alexandro oſtenderē.atq; a me q̄ſiturus ē(vt audio)q̄-
obrem ſummā reꝝ a ſe geſtaꝝ in rep.nūc reprehēdo Singula aūt dū agebant̄.nō improbauerim ne-
q; accuſauerim.ſed illa tranſgreſſus.& paꝝ freq̄nter in rep.verſatus.diſtulerim accuſationē. Ego aūt
neq; demoſth.exercitationes emulor.neq; meaꝝ me piget.neq; verba q̄ interdū apud vos feci infe-
cta eſſe velim.neq; ſi ita vt demoſth.verba feciſſem mihi viuendū exiſtimarē. Taciturnitatē aūt meā
demoſth.mediocritas mea pepit.Parua mihi ſatis ſunt.ac maiora turpiter q̄rere nō opto. Itaq; & ſi-
leo & loquor arbitrio meo nō coactus aliqua moꝝ neceſſitate.Tu accepta pecunia ſilentiū agis. cō-
ſumpta vero exclamas.Verba aūt facis non qn̄ bn̄ tibi videt̄. neq; arbitrio tuo. ſed arbitrio illorum
qui mercedē tibi dant.Non erubeſcis mentiri.neq; redarguitionē formidas. Accuſationē vero iſtā
quā nō reip.grā.ſed vt alexandro me oſtēdam introduxiſſe dicis.ego viuēte adhuc philippo eam ſū
ſcæpi.anteq; alexander in regno conſtitutus eſſet.nōdū Pauſaniæ ſomnio a te viſo.neq; te ad Miner
uam & Iouem p noctē locuto.Quō igitur ego cauſam hāc introduxiſſem. vt alexandro me oſtēde-
rem.niſi forte eadem ſomnia ego & demoſth.vidiſſemus.Quod autē non continue. ſed interdū ad
remp.acceſſerim.cauſa ē non obſcura.In ciuitate em̄.quā potentes aliqui occupāt.nō is qui vult.ſed
is qui potens eſt accuſat.In libera aūt ciuitate is qui vult.& qn̄ ſibi videt̄.Quinetiam intermiſſio ad
populū dicendi ſignum ē viri.qui tempus & vtilitatē reip. conſideret & obſeruet. Nullam autē diē
intermitterē.ſignum ē hominis cūcta ꝓ mercede loquentis atq; agentis .Quod autē dictitas te nūq̄
accuſatū a me fuiſſe aut auditores obliuios putas aut teipm̄ decipis. Nam ſacrilegia q̄dem p amphi
ſeis ac Euboiæ corruptelas.quia tempā longe tranſierunt.p que a me redargutus fuiſti fortaſſe ſpe-
ras populū non meminiſſe.ſed tuas circa rem naualē rapinas . quod vnq; tempus obſcurate valebit.
qum tu lege lata de tercētis nauibus ſperaſti athenienſem populū vniuerſe claſſi te p̄fecturū.At ego
oſtendit te ſexagintaquinq; nauiū velociū p̄fectos ſuſtuliſſe. ac plus meminiſſe rem naualē. q̄ qum
athenienſes apud Naxum nauali p̄lio lacædemonios & vrbē vicerunt.Sic aūt tibi p alienas calūnias
prouidiſti.vt non audaciæ tuæ.ſed illis qui contra obuiarēt piculum immineret. Multum quidē ale-
xandrum.multum vero philippum in calūniis ferens.& quoſdam ciuitatis tempora impedire accu-
ſans.ſemper p̄ſentia corrumpēs.ac futura promittēs.tandem qum diem tibi dicturus eſſem dep̄hen
ſionem Anaxini qui merces olympiadi emebat.reperiſti.ac cum dep̄hēſum.& tuis manibus ad tor
menta poſitum morte ipm̄ tua ſententia condemnaſti.apud quem nuper in horreo māſeras. ac ex ea
dem menſa cibum potumq; aſſumpſeras.dexteramq; illi inieceras.hoſpitem & amicū effeceras.eum
poſtea occidiſti de quibus rebus in conſpectu populi a me conuictus.ac hoſpiticida vocatus.non fa
ctum negaſti.ſed reſpondiſti te ciuitatis ſales pluris feciſſe.q̄ hoſpitis menſam. ſuper quo reſponſo
ciues.pegriniq; qui in concione aderant reclamarūt.Taceo falſas epiſtolas.captos ſpeculatores.tor
menta falſis de cauſis inflicta.qum me & quoſdam alios nouas res in vrbe moliri falſo criminaba-
ris.deinde a me quæſiturus eſt.vt audio.qualis foret medicus.qui egrotanti nihil conſulat.mortuo
autem eo.narret ad ꝓximos quæ ſi feciſſet.ſanitatē recupaſſet.A te autem nō quæris.qualis eēt po-
puli ductor.qui populo quidem adularetur.tempora autem in quibus ſeruari reſp. valebat. quam-
obrem tunc ipm̄ errare non ꝓhibuerunt.neq; accuſauerunt.Reſpondebitur vero tandem quia poſt
cōmiſſam pugnam occupati in legatōnibus ꝓ reip.ſalute ocium non habuimus ad te puniēdū. Sed
qum non ſufficit tibi pœnam non dediſſe.verum inſuper donā poſtules. ac in deriſionem grecorū
ciuitatem ponis.in hoc ſurrexi.ac nomen detuli.Audio inſuper demoſthenem(quod per deos gra
uate dicam)vocem meam ſirenibus compare velle.Etenim vt ab illis non mulcētur homines. ſed p
dunt̄.ex quo fit vt earum muſica nō adametur.Sic dicendi facultatē meam fuiſſe ad calamitatē.audi
entiū dicet.Atqui ego memini conueuire puto vt de me hmōi ſimilitudine abutatur.ꝙ ſicui conue-
niret hic ſermo certe non demoſtheni.Hoc.n.dicendū eſſet a viro forti ac rei militaris pito.qui mul-
ta pro rep.geſſiſſet que ipē dicere ac verbis oñdere neſciret.& ob hoc aduerſarioꝝ naturā miraretur
ꝙ ſibi cōſcius eſſet impotētiæ in dicēdo ſuæ.Accuſatorē aūt videret ea facūdia p̄ditū. vt nō ſolū res
a ſe geſtas añ oculos audientiū poneret.veꝝetiā ea q̄ nunq̄ geſſiſſet.At qum vir totus ex verbis cō
pactus atq; his vehemētibus & ſupflue laboratis ſimplicitatem ſimulet: quis ferre poſſit: cuius gu-
lam ſiquis auferat inſtar fiſtulaꝝ nihil reliquū erit.Miror equidem o viri athenięſes & audire cupio:

quonā reſpectu reum abſolueritis? vtꝝ qa decretū legitime ſcriptū ē? At nullū vnq̄ magis cōtra leges fuit. An ꝙ auctor eius decreti pœnam nō meret? At non ſunt apud vos moꝝ cenſuræ. ſi hūc impune dimittatis. Illud vero nō moleſtū. ꝙ prius implebat̄ orcheſtra aureis coronis. quibus pplꝰ coronabat̄. ꝙ externis coronis hæc dices aſſignata ē. Ex demoſth. vero actionibus vos coronis & preconiis caretis hic aūt habebit? Et ſiquis poeta faceret Therſitē a græcis coronari. nullus veſtrū iderет. quia ignauus & calūniator fuiſſe dr̄. Ipi aūt qum hunc virum coronabitis. non putatis opinione ac ſententia grecoꝝ exſibilari? Maiores noſtri p̄clara ac ſplendida facta pplō tribuebāt indigna vero atq̧ abiecta in oratores malos referebāt. Cteſiphon aūt cenſet infamiā a demoſthe. oblatā pplō tribuendam. Predicatis vos fortunatos eſſe. vt certe eſtis. deinde vobis fortunā defuiſſe. demoſthenē vero bn̄ conſuluiſſe decernetis. Et qd̄ ē oīm abſurdiſſimū de largitione condēnatos infames eſſe ſtatuiſtis. quē vero ꝓ mercede in rep. cūcta geſſiſſe nouiſtis coronabitis? Iudices qui nō recte choreas dioniſii iudicāt. mulctatis. vos aute iudices nō circuloꝝ & choreaꝝ theatraliū ſed legū & ciuilis virtutis conſtituti dona ſm̄ leges. neq̧ paucis & dignis. ſed procuranti conceditis. Deinde exiit ex iudicio iudex. qum ſe quidē ipſum imbecillē: oratorē vero potentē ſua ſententia effecerit. Ciuis. n. priuatus in libera ciuitate lege & calculo regnat. quos ſi alteri concedat. ſuam ipe potentiā diſſoluit. Inſup iudicii plurium ipſum ſequit̄. ac ſtimulat. gr̄a vero incerta eſt. nam calculus ſecreto reddit̄. Videmini aūt mihi o viri atheniēſes & fœliciter euaſiſſe. & in piculum veniſſe paꝝ conſulte. Nā ꝙ multi paucis nimiā potentiā cōceſſiſtis nō laudo. Qd̄ aūt non fuit ætate vr̄a maloꝝ atq̧ audaciū viroꝝ ferocitas: hæc ego fœlicitati vr̄e aſcribo. Supioribus. n. tpibus talia reſp. ingenia ptulit. q̄ pfacile potentiā populi p hūc modū ſuſtulerūt. Gaudebat. n. ppl's adulationibus. Itaq̧ poſteat euenit. vt nō illi quos populus formidabat. ſed illi ipi quibus ſeſe crediderat. eum euerteret. Tales quippe aliqui ex triginta tyrannis fuerūt q plures q̄ mille & quingētos ciues indēnatos necauerūt. Neq̧ pmittebāt neceſſarios defunctoꝝ funeribus adeſſe. Nō igit̄ ſub vobis eos qui in rep. verſant̄ cōtinebitis. nō ſuperbos humiliabitis. atq̧ deiicietis. Nō memineritis nullū vnq̄ prius euertere libertatē aggreſſum fuiſſe. quā ipe in ciuitate plus poſſet. quā leges ac iudicia. Libēter eqdē o viri atheniēſes in cōſpectu nr̄o cū reo diſcutere ob q̄ bn̄ficia demoſth. putat coronā mereri. Si. n. dices vn̄ principiū decreti tui feciſti. ꝙ muros & agros bn̄ muniuit. valde equidē admiror: Nā cauſam fuiſſe vt iſtis indigeremus plus reprehenſionis hr̄et. quā illa laudis. Non. n. decet ciuē dona petere. ꝙ vallū aut foſſam aut muꝝ effecerit. ſed ꝙ alicuius boni cā fuerit reip. Si vero ibis ad ſecundā tui decreti ptem in qua ſcribere auſus es. ꝙ vir bonus. & optima pplō atheniēſi dicere opa ac facere pſeuerat ſublata. iactatōe & adulatōe verboꝝ opa ipſa tange. Onde nobis quid dicas. Amphiſeos & Euboiæ corruptellas omitto. Thebanæ ſocietatis cauſam demoſt. attribuis. in quo ignaros quidē decipis. ſciētes vero & ſentiētes angis. Taces. n. occaſionē & tēpus p q̄ illa ſocietas inita ē. ac ciuitatis dignitatem Demoſtheni aſcribis. Qualis vero ſit hæc tua iactatio ego vno exemplo docere conabor. Perſaꝝ rex nō multo tpe an̄ tranſitum alexandri in aſiā. pplō athenienſi epl̄am miſit. barbarā nimiū ac ſupbam. in qua & alia multa indocte ruditerq̧ diſſeruit. & in fine ita ſcripſit. Ego vobis auꝝ nō dabo. nō me petatis. nō. n. habebitis. Hic tn̄ idem magnns nunc piculis circūuentus. nō petentibus vobis. ſed ſponte ſua tricenta talēta populo miſit. q̄ vos merito accipe noluiſtis. Ferebat autē vobis auꝝ illud tēpus. & metus & indigentia ſocietatis. Hæc ipſa thebanā ſocietatē induxerūt. Tu demoſth. nomē thebanoꝝ & infœliciſſimam illā ſocietatē auribus nr̄is ſemp inculcas. Talenta vero ſeptuaginta ſubtices. q̄ ex regio auro p ceptā nō reddidiſti. Nōne defectu pecuniaꝝ ꝙ qnq̧ taleta illis tradita nō ſunt milites conducti arcē thebanis nō tradiderūt. Non p nouē talenta res archadiæ infecta remanſit. ppl's iam egreſſis. ac ducibus iam auxilium ferre paratis. At tu locuples factus es. & cupiditatibus tuis indulges. Et vt ſummatim dicam. auꝝ regiū apud te remāſit. picula vero apud nos. Dignū ē etiam viri athenienſes iſtoꝝ ignorantiā conſpicere. Si. n. audebit Cteſiphon demoſth. in defenſionē adducere. At ipſe aſſurgēs ſeipſum laudabit. grauius erit hoc audire. quā opa ipſa quæ fecit ſuſtinuiſſe. Qum. n. viros ſtrenuos quos multa & preclara geſſiſſe conſtat. ſeipſos laudantes nō feramus. quis tandē hoiem qui dedecus ciuitatis fuerit. ſi ſeipſum laudet audire ſuſtinebit. Tu itaq̧ ſi ſapis ab impudentiſſima re abſtinēbis. ac p teipſum o Cteſiphō rn̄debis. Non. n. dicere vtiq̧ potes te facultatem dicēdi non hr̄e. Eſſet quippe abſurdū. ſi nup ad Cleopatrā philippi filiā ad cōdolēdū ꝓ interitu alexandri. Moloſoꝝ regis legatus ire ſuſcepiſti. nūc aūt dicēdi facultatē hr̄e te negabis. An alienā mulierē viduā cōſolari potes [illegible] ipſum in iudicio defendere nō potes? Vel talis ē. quē coronam dū cenſuiſti. vt nullo dicēte ab his quibus ille bn̄fecit nō cognoſcat̄. Quære a iudicibus ſi cognouerūt Chabriā & Iphicratē. & Tymotheū & cognoſce ab eis quare dona illis nō dederūt ſtatuas poſuerūt. Oēs tibi rn̄debunt. Chabriæ pp nauale pugnā circa naxum. Iphicrati ꝙ forte lacedæmonioꝝ pemit. Timotheo ꝙ circa Coricam nauigauit. & ob alia multa. q̄ ipſoꝝ quiſq̧ in bello geſſerat. Demoſt. aūt ſiquis petat quare nō dabitis? quia largitōnibus corrupt⁹ quia timidus & ignauus. quia aciē deſeruit. Vtrū hūc honorabitis an vos ipſos inhonorabitis? ac eos ſil' qui pvobis in acie ceciderunt quos putetis intueri mœſtos ac ac moleſte ferentes ſi iſte coronabit̄. Etenī graue eſſet o viri Athenieſes ſi ligna & lapides & ferrum res multas & ſenſu carētes. ſi caſu quē occiderint. exterminamus. ac ſi quis necauerit ſeipſum manū quæ hoc pegit. abſcindimus & ſepatim a corpe ſepelim⁹. Demoſth. vero qui exiciabilis exit⁹ auctor fuit. & poſtea milites ꝑdidit honorabitis. Nō cōtumelia afficient̄ defuncti. viuētes aūt ſpem omnē amittēt cernētes premiū virtutis mortē eē mēoriā vero eos deficere. Qd̄ ſi qrāt a vobis iuniores ad

qđ exemplū eoꝵ vitā dirigere oporteat.qd illis rňdebitis.Scitis em̄ qa neqꝫ paleſtræ.neqꝫ ſcholæ.ne
qꝫ muſica ſolū inſtruūt iuuenes.ſed multo magis publica pconia.Pronūciať i theatro quis coronari
utis gr̄a.hō corruptæ vitæ & ſordidæ.Iuuenis hæc aſpiciēs corrūpiť. Pœnā dedit iprobus leno.
vt Cteſiphō ē alii emendātur.Cōtra honeſtatē & iuſticiā quis decreuit.deinde domū reuerſus filiū
monet.Ille merito nō audit.Sed hæc monitio iuſte moleſtia appellari pōt. Vt ğ non ſolū iudices.ſed
contēplatores haꝵ reꝵ.ſic ſniam feratis.vt ſniæ vr̄æ rōem ciuib⁹ vr̄is qum illa repetēt.reddere poſſi
tis.Scitis.n.o viri athenieē.talē videri ciuitatē qlis ē qui pnūciať Eſt āt turpiſſimū vos nō maioribus
vr̄is.ſed demoſt.timiditati ignauieqꝫ ſilēs vellē videri. Quō igiť hāc infamiā quis aufugiat. ſi hoies
ſuſpectis moribus & hūanis verbis caueatis.Nā bonitas & pplare nomē in medio iacet.ad ea cōfu
giūt quidā verbis.qui factis lōge abſunt.Qum ğ repiatis oratorē externaꝵ coronaꝵ. & preconioꝵ.
cupidū.pbatōes verboꝵ ex vita & morib⁹ ei⁹ exigatis.Cui hæc nō atteſtāť.nō pbāť eius laudes.Et
libertatis curā hētis.qui iam abiit a vobis.An nō graue vobis eē vr̄.ꝙ iudicia & pplus cōtemnitur.
Eplæ atqꝫ legatōes in priuatas domos veniūt.nō ab hoc vel illo hoie.ſed a principibus aſiæ atqꝫ eu
ropæ.Et qꝵ reꝵ mors ē pœna ex legib⁹ cōſtituta:has quidā nō negāt facere. ſed in cōſpectu ppli fa
tētur.ac epiſtolas iter legūt.Alii vt eos itueami velut cuſtodes libertrtis vr̄e iubent. Alii dona poſtu
lant.vt prīe ſeruatores.Populus āt abiectus & qſi cōfectus ſenio.ac delirus nomē dumtaxat liberta
tis retinet.Facta vero aliis cōceſſit.Poſtea hītis ex concionib⁹ nō conſiliis a vobis traditis. ſed tanqꝫ
reliquis reip.diuiſis. id eſſe verū inde coğſcere poteſtis.Fuit quidā(doleo equidē tam ſæpe calami
tates vr̄as comemorans)Fuit vir quidā plæbeius q nauigare in ſamū qum vellet.tanqꝫ pditor prīæ
cōprehenſus a cōcilio Ariopagi morte dānatus ē.Alter quidā plæbeius ex Rhodo reuerſus. quia n̄
conſtanter metū ferebat.in iudiciū vocatus pares ſentētias excæpit.qrū ſi vna defuiſſet. aut mortem
aut exiliū erat ſibi ſubeundū.Apponamus qđ nunc fit.Orator oim malorū cā.aciem in caſtris deſe
ruit.aufugit ex vrbe.hic poſtulat ſe corona donari ac pnūciari in theatro nō reiicietis hominē tanqꝫ
cōem græcorum calamitatē vel dep̄henſum tanqꝫ piratam ſub noie reip.nauigātem pœnis afficiētis.
Non tempus conſiderabitis in quo ſententiā fertis. propediem futura ſunt appollinis ſacra & græ
corum conuentus.Eſt autem calūnia contra ciuitatem noſtram per hæc tempora ex Demoſthe.actio
nibus iuducta:Si hunc coronabitis.conſentire videbimini pacis tranſgreſſoribus .Si cōtra facietis
populum excuſabitis.Non ergo vt pro aliena.ſed pro re veſtra cōſulite.nec honores diuidatis .ſed
iudicetis & in preſtantiores viros conferatis. Nec ſolum corporibus: ſed oculis voſipſos inſpicia
tis.Conſiderate demoſthenis fautores.vtrum ſunt venationū.aut palæſtrarum in adoleſcentia ſocii.
At per Iouem non apros venatus ē.neqꝫ corporis habitudinem exercuit.ſed artes meditatus ē con
tra pecuniarū poſſeſſores.Vanam inſuper eius arrogantiā intelligatis qum dicet ſe legatum ex ma
nibus philippi biſantiū abſtuliſſe.Acarnanas ad defectionē concitaſſe.Thebanos dicendo cōteruiſ
ſe.Putat em̄ vos ita faciles vt credatis non calūniatorē. ſed ſuadelā in ciuitate aluiſſe. Qum vero in
fine orōnis ſocios corruptelarū aduocabit.putetis intueri in hoc ſuggeſto. in quo nunc ſiſto. viros
ampliſſimos.quorum maxima beneficia in populum extant.contra illorum ſcelus reſſidentes.Solo
nem cum ſuis pulcerrimis legibus virum philoſophum.& legiferum optimum gratuite (vt ſibi cō
uenit)vos rogantem.ne demoſthenis verba pluris faciatis.qꝫ iuſiurādum & leges. Ariſtidem illum
iuſtum.qui tributum græcis ordinauit. cuius defuncti filiæ a populo nuptæ ſunt. mœſtum & ſeipm
afflictantem ob iuſticiæ repuſam ac a nobis querentem.an non erubeſcatis ſi maiores veſtri Artini
um Selitem. qui aurum ex medis huc tulit. qum eſſet huius ciuitatis hoſpes exilio mulctauerunt.
& quaſi necauerunt.Vos autem demoſthenem non ferentem aurum ex medis:ſed ex largitionibus
eorum habentem.aurea corona donaturi eſtis.Themiſtoclem & eos qui in maratone ceciderunt. &
qui in plateis.& ipſa maiorum ſepulcra non putatis gemiſcere.ſi hic qui cum barbaris cōtra græcos
ſenſiſſe fateť coronabiť Ego quidem ergo o terra.& ſol & virtus.& intelligentia.& doctrina p quā
honeſta & turpia dignoſcimus.auxiliatus ſum & dixi. Si bn̄ ac p dignitate facinoris accuſaui. dixi.
vt volui.Si minus.vt potui. Vos autem ex dictis & omiſſis iuſte p rep.decernatis.

Aeſchinis in Cteſiphontem oratio explicit.

Aduerſus philippū macedōiæ regē.græcie dn̄atū ſibi vindicātē reſtiterūt athenieē.& p ſua
atqꝫ cōi græcoꝵ libertate cōplures ānos pugnauerť.Demū tn̄ & ipi ſupati ſunt.& reliqua ois
græcia i philippi ptātē cōceſſit.Subactis itaqꝫ athenis potētia qdē demoſt. ꝙ ipe imprimis
auctore philippo reſiſtendi fuerat ceſſauit. gr̄a tn̄ ac beniuolentia ei⁹ apud ciues ſuos non
ceſſauit.ſed in quātācunqꝫ ſubacta ciuitate & in reliquis ipſis reip.q̄ cūqꝫ agenda erāt. ea ferme oīa p
demoſth.gerebāť.Creat⁹ ergo ad repanda mœnia curator.magnā eius opis ptē ex ſuo p̄rimonio p
fecit ob quā liberalitatē motus Cteſiphon ad populū tulit vt demoſt. ob preſtātem aīm & egrægiā
voluntatem per quam & beneficia olim reip.multa contulerat. & conferre paratus erat virtutis gr̄a
corona aurea donareť.celebrareturqꝫ eius coronatio in theatro. Hunc demoſthenis honorem indi
gne ferens Aeſchines Cteſiphontem accuſauit ꝙ is contra leges huiuſmodi honorem decreuiſ
ſet.Primo quia nulla eſſent Demoſthenis merita in rēp.ſed cōtra pernicies & clades.qum auctor &
cā fuerit maloꝵ oim.q̄ p id tp̄s athenieēſes ptulerāt.Deide quia leges eū qui publice qđ admiſtraſſet.
ornari vetarent priuſqꝫ ratōem admiſtratorū reddiderit.fuiſſe autem demoſthenem publico muro
rum operi p̄fectum.nec rōne ad illam diem reddidiſſe.Tercio quia in theatro coronationē celebrari

leges ꝓhiberent hæc erant accuſationis capita demoſt. Cteſiphontẽ defendit. vera de ſe ſcripſiſſe ꝓ
hac. criminibus rñdet. laſceſcentẽq; accuſatu ſatorem ꝓ maledictis vlciſcit̃. in his tota conſiſtit oratio.
quam ſi trite & accurate leges nihil ornatius. nihil elegantius. nihil copioſius te vnq; legiſſe. aut au-
diſſe confiteberis.

Rimũ quidem viri Athenienſes. deos atq; deas omnis p̃cor. vt quantũ beniuolentiæ ip
ſemp habui. & erga hanc vrbem. & erga vos. tm̃ mihi nũc a vobis præſtet̃ in p̃nti certam
Deinde vt quod maxime in re veſtra futuꝝ ſit. & ꝓ veſtra pietate atq; gloria. id vobis dii i
animo ponant. Nõ aũt vt inimico meo parcatis. quemadmodũ me audire oporteat admo
nenti. nam acerbũ quidẽ id eſſet. ſed legibus atq; iureiurando. in quo p̃ cæteris multis. hoc quoq; iu-
ſtiſſime ſcriptũ ẽ: vt ambos ꝑiter audire debeatis. Id autem eſt non ſolum nihil ex p̃ſumptione cõtra
quemquã iudicare. nec parẽ beniuolentiã vtriſq; impartiri. veꝝ vt quẽ ordinẽ & quod genus defen
ſionis quiſq; decerrantiũ elegerit. eo vos ſuo arbitrio vti ꝑmittatis. Multa ſunt igit̃ in quibus ego
deriori loco ſum. q̃ aeſchines in hac cã. ſed præcipue duo eaq; permagna. Primũ ꝙ non de æquali
re nobis certamẽ eſt. neq; em̃ eſt par nũc mihi veſtra beniuolentia priuari. & huic in hac ſua accuſatõ-
ne non obtinere. Sed mihi q̃dem nolo autem quicq; triſte dicere in principio oronis meæ. Hic vero
ex ſupabundantia quadã ad accuſandũ accedit. Scdm ꝙ hominibus cũctis natura ineſt. vt crimina ac
maledicta in alios libenter audiant. eos vero qui ſe laudant ꝑmoleſte ferãt. Horũ itaq; q̃d voluptatẽ
quãdam in ſe habere videtur penes hunc eſt. quod aũt vniuerſos (vt ita dicam) conturbat id mihi re
linquit̃. Et ſi hoc cauẽs. ea quæ a me geſta ſunt reticebo. nihil habere videor. quod accuſatori reſpõ-
dere queam. ne quas ob res me honore dignum oſtendere. Sin autem ea referam. ſæpe mihi de me
ip̃o dicam neceſſe eſt. Conabor vero quã modeſte id facere. Quod autem res ip̃a ac neceſſitas cogit.
huic merito imputare debebitis. qui hm̃oi cauſam introduxit. Reor equidem iudices vos plane con
fiteri cõmunẽ eſſe mihi hanc cauſam cum Cteſiphonte. nec minoris omino curæ mihi eſſe debere.
Nam omnibus quidẽ ſpoliari durum ẽ. atq; acerbum. maxime autem ſi ab inimico hoc fiat: p̃ſertim
vero beninolentia atq; charitate veſtra. cuius potiri permaximum eſt. Cum eiuſmodi igitur cauſa ſit.
vos oro atq; obſecro iudices. vt me accuſatori reſpondentem quemadmodum leges p̃cipiũt. audia
tis. q̃s is q̃ a pricipio illas cõdidit Solon vir ſtudioſus vr̃i. maxiẽq; ppl'aris nõ ſolũ ꝓmulgatiõe atq;
ſcriptura firmãdas eſſe cenſuit. veꝝ etiã iureiurãdo eoꝝ q̃ iudicaturi forẽt. Non q̃a arbitraret̃ vobis
fidẽ deeſſe. ſed q̃a crimia ac calũnias ab eo q̃ peiori loco dicit aſſertas nullo mõ reus effugere poſſet.
niſi q̃libet veſtrum indices religionẽ erga deos cõſeruans. eũ qui poſtremo loco. dicit beniuole au-
diat. atq; ita ſe æquũ cõmunẽq; vtriſq; p̃bens ſummã totius rei diligenter inſpiciat. quñ aũt & toti9
priuate vite & eoꝝ q̃ in rep. geſſi rõ (vt dixi videt̃) hodierno die a me reddẽda ſit volo quemadmo
dum a principio feci. ita nũc rurſus deos inuocare. & in p̃ntia veſtra præcor. Primũ vt quãtũ beniuo
lentiæ ſp habui erga hãc vrbem. & erga vos omẽs. tm̃ nũc mihi a vobis in hac cã p̃ſtet̃. Deinde vt q̃d
vobis ꝓfuturũ ſit. & ad gloriã cõiter oibus. & ad religionẽ ſingulis vr̃m. hoc dii vt decernatis effici-
ant. Si igit̃ ea dũtaxat q̃ accuſatorio iure p̃ſeq̃bat̃. accuſauiſſet aeſchines. ego etiã ad ea ipſa ſingula-
tim rñdiſſem. Veꝝ quũ ip̃e nõ pauciora verba in aliis rebus cõſumpſerit. multaq; cõtra me mẽtitus
ſit. iuſtũ ſil' ac neceſſariũ eẽ arbitror. pauca de his p̃mittere. ne forte q̃s veꝝ illius verbis ſeductus. ea
q̃ ip̃e dicã paꝝ beniuole ſuſcipiat. At ea igit̃ q̃ in priuatã vitã meã cõtumelioſe iactauit. videte q̃ pla-
niſſime iuſteq; rñdeam. Si vos me talẽ eſſe cognoſcitis. qualem ip̃e affirmat (Neq;. n. alibi ego vixi.
quã apud vos) nulla ſit mora. etiã ſi remp. pluſq; optime geſſerim. quominus me vr̃is ſentẽtiis cõci-
datis. Sin aũt m̃lto meliorẽ quã iuſtũ. ac ex melioribꝰ ortũ. & vt nihil modeſtiꝰ dicã. mediocribꝰ ciui-
bus. me ac meos nihil deteriores eẽ putatis. atq; cognoſcitis. huic ne i aliis q̃dẽ fidẽ adhibete. Conſtãt
em̃ ip̃m oia eodẽ mõ eẽ mentitũ. Mihi vero quã oi tp̃e beniuolẽtiã i multis certamibꝰ p̃ſtitis eandem
nũc p̃ſtetis. Tu flagitioſe aeſchiẽs ſtulte nimiũ putaſti. me iis q̃ in rep. geſſerim relictis ad tua maledi
cta totũ cõuerti. Non faciam certe id. non ita tu meo. Sed publica prius perſcrutabor. que tu falſo ca
lũniatus es. de maledictis autẽ tuis impudentiſſimis. ſi iſtis placebit. poſtea dicemꝰ. Crimia igit̃ m̃lta
ſunt & grauia. & quoꝝ pleraq; leges magnis atq; vltimis vindicãt pœnis. Hæc aũt accuſatio eiuſmo
di ẽ. vt aduerſarii cõtumeliã. ꝓcacitatẽ. petulantiã. atq; eiuſmodi ſil' oia cõtineat. Hoꝝ tñ ſi maxie ve-
ra ſunt. nõ liceat reip. dignã pœnã accip̃e. Nõ. n. decet auferri ius ppl'm adeũdi. nec in odii ac maliuo
lentiæ loco iſtud ponere. Nõ. n. rectũ nec iuſtũ nec ciuile ẽ fieri athenieſes. Sed ſi ita peſtifere in rep.
uerſatus ſum. vt iſte nũc damitabat. legitimas pœnas aſcribere debuit. ſi delatõe digna feciſſe me co
gnouerat. deferendo. ſi aliq̃d cõtra leges decreuiſſe. de hoc ip̃o crimine accuſando. & hoc mõ in iudi
ciũ me ipſum vocare. Neq;. n. Cteſiphõtẽ accuſare debuit ꝓ me. Me ãt ſi accuſare poſſe arbitraret̃
illũ nũq; i iudiciũ vocaſſet. Atq ſiquid ex his q̃ nũc tot verbis narrabat. me feciſſe itelligebat. i oibus
quidẽ iudicia ſunt atq; leges. q̃ magnas ac ꝓprias ſtatuunt pœnas. q̃ꝝ oim poſtulare me reũ poterat.
q̃d ſi faceret. ñ occulta eẽt aduerſus me accuſatio. Nũc autẽ recta atq; legitima via relicta. & iuxta res
ip̃as examẽ de induſtria vitato. tot iam elapſis temporibus cõuicia & iurgia colligẽs. me quidẽ ac-
cuſat. hũc aũt ſentẽtiis iudicũ ſubiicit. & qum in tota hac cauſa inimiciciã meam præ ſe ferat. mihi tñ
ip̃ſi obuiare ñ vult. ſed aliũ q̃rit. quẽ pœna afficiat. Profecto iudices p̃ter cætera. q̃ quis ꝓ Cteſiphõ
te dicere põt. hoc in primis attẽdendũ ẽ. ꝙ inimiciciæ nr̃æ par fuerat. ip̃os inter nos ꝑiculũ facere. nõ
aũt omiſſa inter nos cõtentione aliũ q̃rere quem malo afficeremus. Ex his igitur quæ dicta ſunt faci
liter intelligi poteſt. vniuerſa hæc crimina nec iuſte. nec vere conſiſtere. Volo autem ſingulatim ad

vnū quodq; eorum reſpondere. maximeq; ad illa quæ de pace ac legatione mentitus eſt. quæ ipſe
cum philocrate patratus eſt. mihi aſcribens. Eſt vero neceſſe viri athenienſes. qui tūc eſſet rerum ſta
tus memorare. vt ad conditionē temporis cuncta referatis. Phocenſibus aduerſus Thebanos bellū
gerentibus. non me quidem auctore. nondum enim eīn tunc in rep. verſabar. vos athenienſes ſic era
tis animati. vt Phocenſium quidem rebus. q̄uis iniuſte pugnantium ſtuderetis. Thebanorum aūtē
quib. ſcūq; aduerſis lætaremini. Nec vos immerito id facere videbamini. nā victoria q̄ in Leuctris
potiti erant non modeſte vtebantur. Peloponneſus vero omnis diuiſa erat. nec ii qui Lacædemoni
os oderant. ita valebant vt eos euertere poſſent. nec qui antea propter illos potentes fuerant. domi
nabantur. ſed erat apud hos atq; cæteros omnes dubium quoddam & ambiguum certamē. Hæc au
tem attendēs philippus (neq; enim erant obſcura) ſingularum ciuitatum proditoribus pecunia cor
ruptis adinuicem eos collidebat omnes conturbabat. ac deinde ipē paratus hoc obſeruans in turba
tionibus atq; calamitatibus aliorū ſemper ipē ſuboriebatur. Vt vero longitudine belli afflictos. tūc
quidem ſuperbos. nunc autem miſeros thebanos. manifeſtum erat ad nos cōfugituros eſſe. ne hoc
fieret. neue hæ duæ ciuitates iūgerentur nobis pacem. thebanis auxilium philippus pollicet̄. Quid
ergo illi ſuffragatū ē ad nos ſponte fere noſtros decipiendos? Ceterorum grecorū ſiue oportet ma
liciam ſiue ignauiam ſiue vtrūq; ſimul dicere. qui longum ac graue bellum gerentibus vobis. idq; ꝓ
vtilitate comuni. vt omnes intelligebant facientibus. neq; milites neq; pecuniam neq; vllum omino
auxilium preſtiterant. quibus vos merito infenſi. pacem philippo non inuiti conceſſiſtis. Fuit igit̄
pax tunc conceſſa iſtis de cauſis non auctore quidem me (vt iſte narrauit) ſed horum dona atq; cor
ruptelas in ipſa pace. ſi quis recte conſideraret. preſentium malorum cauſam eſſe comperiet. vt pau
lopoſt veriſſime oſtendam. Quod ſi maxime in facienda pace aliquid fraudis interueniſſe videatur
nihil certe ad me id attinet. Nam primus eius auctor fuit Ariſtodemus promptiſſime ſecutus eſt. &
ſeipm addixit Philocrates agnuſius. tuus o aeſchines ſodalis non meus nec ſi diſrūparis. id mētior
Fauerūt autem vobis (qua tandem de cauſa dicere omitto) Eubolus & Cteſiphon ego autē nequa
q̄. Verumtamen qum ita ſit. qūq; veritas horum ita pateat. in id impudentiæ proceſſit vt dicere au
deret. me præterq; ꝙ pacis faciende cum philippo auctor fuerim. etiam prohibuiſſe ciuitatē. quo mi
nus in cōmuni collegio græcorum foret. Deinde o. Quid autem ſi dixerit quiſpiam recte te appella
bit. an tu aliquo loco? qum me eiuſmodi ſocietatem tam oportunam impedientem videres. grauiter
tuliſti. aut nūq; conqueſtus es? aut quæ nūc accuſas. tunc oſtendiſti. Atqui ſi ego corruptus a philip
po hanc ſocietatem impediebam. tibi nō ſilere reliquū fuit. ſed clamare atq; atteſtari. & id ciuitati pa
lam facere. quod nūq; feciſti nec te vnq; dicentē de his rebus audiuit quiſquā. Nec vero tūc aberat
vlla legatio ad quemquā græcorum miſſa. ſed iampridem omēs redierant. nec in hoc quicquā ſince
ri narrauit. Et preterea aduerſus ciuitatem calūniam maximā inducit. falſam tamē. Nam ſi vno ac eo
dem tempore cæteros quidem græcos ad bellum prouocabatis. vos autem legatos veſtros pacis fir
mandæ gratia ad philippum mittebatis. Eurybatis id erat facinus. non ciuitatis. nec bonorum viro
rum Sed non eſt ita. non eſt. Nam quam ob cauſam in eo tempore vocauiſſetis ad pacem. At erat
omnibus ad bellum. At ipī de pace conſilium cœperatis. Ergo nec vt principio fieret pax. dux. aut
auctor fuiſſe reperior. nec cætera in quibus me calūniatus eſt. vera eē apparent. Poſt pacem vero cū
philippo factā. videte quid vterq; nīm ſibi ſumpſerit agendū. Ex hoc. n. intelligetis. qs fuerit philip
pi fautor ad omnia pficienda. & quis ꝓ vobis atq; cōmodis vr̄is omia gerebat. Ego igitur ſententia
mea tūc decreui. vt legati celeriter ad ea loca nauigarēt. in quibus philippū fore audiret. ac iuſiurādū
ab eo reciperent. Hi aūt nec quū me auctore decretū eſſet facere voluerūt. Quid vero id refert iudi
ces. ego oſtendā. philippo quidā cōducebat. quāplurimū tp̄is mediū fore anteq; iuſiurandū pſtaret̄.
nobis aūt vt quābreuiſſimū eſſet. Quāobrem. q̄a vos qdē nō ſolū exquo iurauiſſetis ſed exquo ſpa
uiſſetis pacē eſſe faciēdā oēm apparatū belli diſſoluiſtis. ille vero oī tpe hoc vel maxie captauit. putās
id qđ erat veriſſimū quæcūq; ex noſtris cæpiſſet. priuſq; iuſiurandū preſtaret. ea omnia ſe eſſe reten
turum. nec ob id pacem violatā dici poſſe. Qđ ego pſpiciens atq; conſiderans ſentētia mea decreui
vt legati ad philippū celeriter nauigātes iuſiurandū acciperēt. vt hn̄tibus ſociis nr̄is Thraciæ loca q̄
iſte nunc ſubtraxit. Serriū videlicet & Myrgiū & Ergyſcā. iuſiurandū recipet̄: nec anticiparet ille i lo
cis maxime oportunis ad bellum gerendū occupandis. neue inde pecuniarū ac militū copiā nāciſce
ret̄ ad cætera euertēda. Sed hæc nō memorat aeſchines. nec decretū hoc recitat. Si vero legatos Phi
lippi recipiendos cenſui hoc repħendit. Quid agere debui. an decernere ne recipent̄ ii q ea de cā ve
nerant vt nobiſcū loq̄rent̄. aut ne architectus locū eis in theatro daret. At ꝓ duobus nummis id ſibi
cōparaſſent ſi nō decreuiſſem. ea. ſ. quæ paruā vtilitatē reip. afferebāt curare me oportuit. vniuerſa ve
ro queādmodū iſti venalia habere. nequaquā. Recita igit̄ decretū hoc. qđ iſte ſciens prudēſq; præte
riit. DECRETVM: Hoc me tūc decernentē. & vtilitatē reip. nō philippi ſeq̄ntē. contenentes iſti bo
ni legati tres mēſes totos in macedonia deſiderūt quoad rediret philippus omibus in Thracia locis
p vim occupatis dū liceret eis a principio decē diebus. immo aūt tribus aut quatuor in Helleſpontū
profectis iuſiurandū accipere & loca illa ab omni periculo liberare. Neq; ei ea tetigiſſet preſentibus
nobis philippus. aut iuſiurandū nō recepiſſemus. Itaq; nec vtrūq; ſimul haberet & pacem & oppida
Prima igit̄ in ipā legatōne philippi quidē fraus. corruptela aūt peſſimoꝝ hoim hm̄ oī fuit. cuius gra
tia & tūc & nūc & ſp. me iſtis pfiteor inimicū. Aliud deiceps ēt mai⁹ & grauius facinus aiaduertite.

Poſtq̄ iuſiurādū ꝑſtitit philippus.amiſſa prius thracia iſtoꝝ culpa.qui meo decreto parere noluerūt
rurſus emit ab iſtis ne ante macedonia decedant quam exercitum contra Phoceſes parauiſſet: ne ea
re huc nūciata.& conſilio eius cognito. vos intra pylas nauigātes(vt prius feciſtis) aditum claude-
retis ſed audiretis ipm Pylas ingreſſum:qum iam nihil impedire valeretis. Verum quia timebat ne
pylis etiam occupatis anteq̄ phocenſes euerteret.auxilium mitteretis atq; ita res ipm fruſtraret̃.rur-
ſus iſtum mercede conducit.non iam vna cum cæteris.ſed ſepatim.vt ea vobis nunciaret.per q̄ oīa
periere. Obſecro viri athenienſes.vt in tota hac cauſa memineretis ꝙ ſi nihil vagatus fuiſſet Aeſchi
nes extra terminos accuſationis ſuæ.nec ego verbū de aliis rebus feciſſem.Sed cum maledictis ad-
uerſus me omnifariam ſit vſus.neceſſe eſt mihi quoq; ad vnūquodq; pauca reſpondere.Quæ igitur
fuerunt uerba quæ tūc ab iſto dicta omnia ſubuerterunt.non eſſe ob id trepidandum. quia philipp⁹
pylas intrauerit.Nam omnia euentura eſſe que cuperetis ſi quietem ageretis. Audituros enim duo
bus aut tribus diebus.quibus vt hoſtis venerit philippus eiſdem amicū factum.quibus vero vt ami
cus hoſtem.Non enim verba firmare amicicias inquit.ſed idem conferre.Conferre autem tam phi-
lippo quam phocenſibus quam vobis.vt inſolentia ac petulantia.Thebanorum comprimeret̃. hoc
multi læto animo audiuerunt.propter eam quæ tunc nobis erat cum Thebanis diſſenſio.Sed quid
paulopoſt euenit.Miſeri phocenſes deleti ſunt.eorumq; vrbes euerſæ. Vos autem hoc auctore atq;
ſuaſore quietem agentes.ex agris omnia reportare.& in tutum conferre neceſſitatem habuiſtis.hic
vero autem accæpit.& præterea inimicicia aduerſus thebanos nobis remāſit.gratiam vero horū fa-
ctornm philippus adeptus eſt. Vt autem ita fuiſſe videatis.recita mihi Caliſthenis decretnm.ac Phi-
lippi epiſtolam.Nam ex his duobus omnia erūt nobis manifeſta. Dic DECRETVM. An ad hoc
pacem feciſtis viri athenienſes.an hoc vobis mercennarius iſte nūciauit.Recita nūc epiſtolam.quam
poſtea Ppilippus huc ſcripſit.EPISTOLA.Audite q̄ manifeſte in hac epiſtola ſociis ſuis oſtēdit.
ſe hæc inuitis ac dolentibus vobis effeciſſe.Quamobrem ſi recte ſapiant thebani & thaſſali. hos ini-
micos putare debent.Mihi autem credere.quæ licet non iiſdem verbis ſcribat.eandem tamen habet
ſententiam.Itaq; ſic eos ſibi obnoxios fecit.vt nihil poſthac ſuſpitionis aduerſus eū ſuſciperent. ſed
ſeſe illi credere non veterentur.omiaq; eius fidei permittere.Ex quo factum eſt vt miſeri thebani in
præſentes inciderint calamitates.Hic vero qui fautor & adiutor fuit Philippi. qui falſa renūciando
vos decæpit.ipe nunc thebanorum calamitates deplorat.eorumq; exitū vt miſerabilem enarrat.quū
ipe thebanis & phocenſibus.& ceteris grecis cauſa fuerit malorum omnium.Te videlicet aeſchines
thebanorum angit caſus.eorumq; te miſeret.qui poſſeſſiones & bona habes. ipſorūq; agros colis.
Ego vero gaudeo qui confeſtim poſtulatus ſum ab eo qui iſta perfecit. Sed in eiuſmodi verba inci-
di.quæ paulopoſt fortaſſe magis cōuenient . Itaq; redeo ad id quod incœperam oſtendere. Horum
ſcelera atq; corruptelas preſentium malorum cauſam fuiſſe.Nam vobis per huiuſcemodi homines
qui in legationibus corrupti.nihil ſani renunciabāt.deceptis. Deceptis etiam miſeris Phocenſibus
eorumq; vrbibus euerſis.ſtatim factum eſt.vt deteſtabiles theſali.& amentes Thebani.amicum pa-
tronum.& bene de ſe meritum philippum nūcuparent.omniaq; in illo vno ponerent. nec vocem cu
iuſq; audirent.qui contra monere vellet. Vos autem hæc inſpicientes(q̄q̄ grauiter ferretis) pacem
nihilominus ſeruabatis.Soli enim nihil facere poſſe videbamini: Et cæteri græci eodem modo ipſi
quoq; decæpti.& ſpe illorum quæ crediderant deſtituti.pacem itidem libenter agebant iā antea quo
dammodo a philippo ſuperati.Nam qum Illyrios & triuallos. & nonnullos etiam græcoꝝ ſubegit
philippus.& ingentes copias ſibi parauit.& quidam ex ciuitatibus græciæ ſub pacis licentia illū ade
untes(quoꝝ iſte vnus fuit)corrūpebātur.tunc oēs contra quos iſta ꝑpabat.oppugnabantur.Qđ ſi
nō intelligebant.alius hic ē ſermo.nec ad me quidē attinet.Nam ego ꝑdixi & ꝓteſtatus ſum & apud
vos & apud omnes.ad quos legatus ſum miſſus.ſed ciuitates ipe variis morbis laborabant.Nā &
ii qui rēpu.gerebāt.pecunia erāt corrupti & priuati ac multitudines ꝑtim nō intelligebāt .ꝑtim quo
tidiana quiete facilitateq; allecti.quū hic eēt cōmunis morbus. nec tn̄ vllus putaret hoc malum ſibi
potiſſimū euēturum.ſed ceteroꝝ ꝑiculis ſua in tuto fore arbitrarētur tandē euenit vt populi ipſi ac
multitudines ꝓ breui quiete libertatē ꝑderent.Principes vero qum alios vendere putaret̃.ſe an oēs
venditos agnoſcerent nam pro hoſpitibus & amicis qui tūc noīabant̃ qum munera capiebāt.aſſen-
tatores & ſceleſti & cetera hmōi(quēadmodū decet)appellari ſe audiūt.Nemo.n.pecuniā dando ꝓ-
ditoris q̄rit vtilitatē.nec qum eaꝝ reꝝ quaꝝ gratia pecuniā tradebat potitus ē.in ceteris rebus agen-
dis ꝓditoris conſilio vtit̃(nihil.n.ꝓditore eēt fœlicius. ſed nō eſt ita.nō ē)At qum ille q dn̄ari quæ
rebat.rem perfecit.ipſius quoq; ꝓditoris dn̄s factus. ac improbitatē eius cognoſcens. illum odit ac
reiicit.Conſiderate em̄(nam & ſi reꝝ ipaꝝ tp̄s præteriit.intelligēdi tn̄ atq; cognoſcēdi ſemꝑ ē tp̄us ſa
pienti)Eouſq; Laſchenes amicus philippi vocabatur. donec Olynthum tradidit. Eouſq; timolaus.
donec thebas euertit.Eouſq; Eudicus & Simus Lariſei. quouſq; theſſaliam Philippo ſubiecerunt.
Sed poſtea expulſi atq; abiecti & ſummis incommodis affecti. vniuerſum orbem proditoribus im-
pleuerunt.Quid Ariſtratus in Sycione.Quid perilaus in Megaris.nōne & ipi eodem modo deſpe-
cti.Ex quo manifeſte intelligi poteſt.illum qui maxime patriam tuet̃ ſuam. & ſe iſtis plurimū oppo
nit.eū eſſe qui vobis aeſchines ꝓditoribus mercede corruptis preſtat accipiēdi pecuniā facultatē &
beneficio eoꝝ q veſtris cōſiliis aduerſant̃ ſalutē ſimul ac lucrum retinetis. Nam quantum in vobis
eſt:iamdudum periſſetis. Ac de his quæ tunc geſta ſunt (q̄q̄ multa præterea dicere poſſem) finem

facio: putās etiā plura q̄ ſatis eſt a me dicta fuiſſe. Cuius tñ rei iſte cā ē. q tanq̄ ſentinā aliquā viciorū ſuorum in me iupuerit. quæ neceſſe fuit iuniorum cauſa refelli. Nā vobis cæteris fortaſſe tedio fui quibus prius etiam quā vobis quicq̄ dicerem. nota fuerat huius mercennaria locatio. Quamquam ipſe quidem amiciciam & hoſpitalitatem ipam appellat. & nuper quodā loco ait. me hoſpitalitatem alexandri tanq̄ probrū ſibi obiicere. Ego tibi hoſpitalitatē alexandri. Vñ. aut quomodo illā cōſecuto: nec te philippi hoſpitem. nec alexandri amicum nūcuparem vnquam. non ita deſipio. Niſi forte meſſores ac cæteri oparii qui pecunia conducūtur. amici atq̄ hoſpites nūcupandi ſunt. Sed non eſt ita: non eſt. At te philippi primo & nūc alexandri mercennariū appello. nec ſolum ego ſed iſti omes de quo ſi forte dubitas interroga. Immo ipe ego id p te faciam. Vtrum vobis o viri atheniēſes vid tur. mercennarius an hoſpes alexandri eſſet aeſchines. Audis quid rñdent. volo igit iam ad ipam accuſationē pficiſci. & res a me geſtas memorare. vt licet ſciens aeſchines. audiat tñ. quenam illa ſint ob que is quæ nunc decreti mihi ſunt honores. ac etiā maioribus me dignū eſſe ducam. Recita mihi accuſationem ipam. ACCVSATIO. Hæc ſunt viri athenienſes. q accuſator pſequitur. Ego autē ab hocipſo arbitror manifeſtum vobis faciendū: me ad omnia iuſte reſponſurū eſſe. quod hūc ipum ſequens ſcripture ordinem. ad ſingula deinceps reſpōdebo. nec quicq̄ eorū ſponte mea prætereo. Qđ igitur ſcripſit me verbo & ope ſemp athenienſi populo profuiſſe paratūq̄ eē bñfacere: atq̄ ea de cauſa me eſſe laudandū. Hoꝝ examen in publicis rebus eſſe arbitror. His. n. diſcuſſis. vera ne an falſa ſint quæ. Cteſiphon de me ſcripſit. apparebit. Quod vero nō adiunxit. demum qum rationē publice adminiſtratorum reddiderim. tunc fore coronandum me q̄q̄ in theatro coronationem faciendam eſſe cenſuit. pertinere & hoc puto ad ea q in repu. geſſi. an dignus ſim corona. & theatrali præconio. nec ne. Leges etiam oſtendende videntur. per quas huic ea ſcribere licuerit. Per hunc equidē modum viri athenienſes iuſte atq̄ recte accuſatori reſpōdere ſtatui. Pergo itaq̄ ad illa quæ ipſe geſſi Nec tamen quiſq̄ putet me ab accuſatione ipſa ſermonem diſtrahere. ſi in res grecoꝝ incidero. Nā qui. eam proſequitur. in qua ſcriptum fuit me verbo & ope benefacere. is neceſſitatem mihi imponit huiuſmodi res a me geſtas referendi. Deinde qum multe ſint partes. & quaſi membra reipu. ego eā partem mihi aſſumpſi. que ad res grecorum pertinebat. quare ex eis ipſis pbationes me facere conuenit. Quæ igitur philippus anteq̄ ego ad rempublicam me conferrem occuparat. omitto. Nihil. n. id ad me ſpectare arbitror. Que vero ex quo die in hoc loco conſtitutus ſum. phibitus eſt. hæc ego referam & eorum rōnem reddam: hoc tamen præmiſſo. Magnum adiumentum viri athenienſes tēporum conditio philippo attulit. Non eñ apud hos vel illos. ſed p vniuerſam ſimul græciam: tanta proditorum ac malorum hominū copia hoc tempore fuit. quanta nemo vnq̄ prius recordat fuiſſe. quibus fautoribus & miniſtris vſus philippus. græcie populos iam ātea haud quaquam adinuicem pacatos nec tranquillos. etiam magis turbauit & hos decipiendo. illis donando. quoſdam vero penitus corrumpendo in multas partes diſcidit. qum vna cūctorum eſſet vtilitas. obſtare. ſ. ne ille magnus fieret. In hoc itaq̄ ſtatu rerum: atq̄ in hac ignoratione naſcentis atq̄ creſcentis grecorum oīm cladis conſiderandum a nobis eſt viri Athenienſes quid hæc ciuitas facere quidue eligere debuit ac huiuſce deliberationis a me ratio poſtulanda. Nam ego has partes reipu. mihi aſſumpſeram gerendas. Vtrum debeat Aeſchines dignitate ſua omiſſa. inſtar theſſalorum atq̄ dolopum philippo auxilium præſtare ad græciam ſubigendam: & ſic maiorum res geſtas gloriamq̄ perimere. an vero hoc quidem non facere. nam nimis id certe graue. ſed quæ ventura cernebat. ſi nemo phiberet hæc quali acunq̄ forent negligere. At equidem ab eo qui maxime conſilium tunc ſumptum repræhendit. libēter nunc peterem. cuius partis vellet hanc ciuitatem fuiſſe. Vtrum eius quæ philippo coniūcta præſentium malorum cauſa fuit: cuius partis theſſali & eorum complices dici poſſunt. An eius q̄ pprie commoditatis ſpe neglexit hæc euentura. in qua archades Meſſenios & argiuos poneremus. At horum pleriq̄ immo vero omnes grauiora quam vos perpeſſi ſunt. Etenim ſi ſimulatq̄ vicerat philippus. e veſtigio abiiſſet & poſtea quietem egiſſet. nulli nec ſociorum nec ceterorum moleſtus. tamen eſſet aduerſus eos qui ſe illi non oppoſuerunt. querela quedam atq̄ reprehenſio. Sin pariter omnibus dignitatem. imperium libertatem ademit. ciuitates etiā quātum potuit deſtruxiſſet. cur nō optimum a nobis conſilium ſumptum fuiſſe me auctore atq̄ adhortatore confitendum eſt. Sed illuc redeo: Quid hunc populum Aeſchines facere decuit. qum cerneret philippum. dominationem atq̄ tyrannidem ſibi in græcia comparantem. aut quid me ciuem & cōſultorem athenis. nam id quidē plurimum refert decernere. qui ſciebam ex omni tempore vſq̄ ad illam diem. in qua ego ſuggeſtū aſcēdi. ſemper de principatu. de honore: de gloria patriam certauiſſe. pluresq̄ & viros. & pecunias conſumpſiſſe pro dignitate & cōmuni græcorum vtilitate. q̄ reliqui omnes greci pro ſeipſis cōſumpſerint. Videbam inſuper philippum ipſum. cum quo nobis erat certamen pro dominatu atq̄ potētia oculo altero perfoſſo. facto humero. manu atq̄ crure debilitatis. quācūq̄ corporis ptē abiicere libenter paratum. vt reliquum tempus cum honore atq̄ gloria viueret. Atqui nemo vnquam dicere auderet. huic quidem in pelle loco tunc ignobili ac paruo educato. tantam magnitudinem animi conueniſſe. vt græcorum dominatū affectaret & hoc in mente ſua poneret. Vobis autē athenienſibus qui quotidie in cūctis ſermonibus. cūctiſq̄ ſpectaculis monumēta virtutis maioꝝ viroꝝ intueremi tātā ignauiam adeſſe debuiſſe. vt grætie libertatē ſpōte veſtra philippo abiiceretis. Nemo certe iſta dice-

ret. Reliquũ erat ergo omnibus quæ cõtra vos ille per iniuriam faciebat. iuſte repugnare. Hoc vos quidem ab initio recte atq; ordine feciſtis. Ego autem dum in rep. verſarer. hoc idem ſuaſi. fateor id quidem. Sed quid oportebat me facere. iam eñ abs te peto cætera omittens amphipolim. Pyduam Potydeam. Almuſiam omniũ hoꝝ obliuiſcor. Ferrium atq; Doriſcum. & Peraritbi direptionem. ac alias hmõi iniurias p̄tereo. nec ſi vnquam fuerit ſcio. Quãquam tu modo aſſeruiſti me iſta dicẽtem hos in bellum conieciſſe. cum Euboli & Ariſtophontis & diopitis ſint iſta decreta non mea. O quẽcunq; cupis faciliter aſſerens. nec tamẽ in præſentia de his loquar. ſed qui Euboia occupata. oppugnaculum aduerſus athicam inſtituerat. qui megaram tentarat. qui Oreon occupauerat. qui porthynum diruerat. qui in Oreo philiſtidem. in Eretria Clytarchum tyrannos poſuerat. qui Helleſpontũ tentarat. qui Biſantium obſederat. qui vrbes græcie alias euertebat. in aliis exules reducebat. Vtrũ quũ iſta faceret iuſiurandum contemnebat & pacem rumpebat. an nõ. Et vtrum hoc prohibere quẽquam græcorum oportuit. an non. Si nullum oportuit. ſed miſerorum (vt aiunt) præda fuit græcia concedenda viuis athenienſibus atq; extantibus ſuperuacue fuerunt meæ curæ. ſuperuacua etiã ciuitatis opera. quæ mihi aſſenſa ẽ. Omnia hæc meæ culpæ. atq; meo errori aſcribantur. Si autem oportuit quẽquam his ſe opponere. quem alium quã athenienſium populum magis decebat. Horũ igit̃ ego tunc auctor fui. & aduerſus illius impetum quo cunctos mortales in ſeruitutẽ rapiebat. ipe reſtiti. ſemper admonens: atq; obteſtans hoc philippo nequaquã eſſe concedendum. pacem tamen ipſe rupit. naues capiendo. non ciuitas aeſchines. Affer decreta ipa. & philippi epiſtolam. & per ordinem recita. nam ex eorum cognitione quis cuiuſq; rei cauſa fuerit. manifeſte apparebit. DECRETVM Huius igitur decreti Eubolus auctor fuit. nõ ego proximi vero Ariſtophõ. deinde Egeſippus. poſtea rurſus ariſtophon. poſtea philocrates. poſtea Sephiſophon. poſtea omẽs alii. ego autem nequaquam. Recita id decretum. DECRETVM. Vt ego igitur hæc decreta oſtendo. ſic tu Aeſchines aliquod meum decretum oſtende. per quod ego videar belli cauſa fuiſſe: Sed nõ potes. Si enim poſſes nihil prius attuliſſes. Atqui nec philippus ipſe de hoc bello me accuſat. qum cæteris ſuccenſeat. Recita epl'am philippi. EPISTOLA. Hic Demoſthenis nulla mentio nec aliquo mõ me in crimine adducit. Cur igit̃ alios increpans. me nõ cõmemorat: quia ſibi ipi conſcius verebat̃. ne ſi me ꝑ litteras ſuas laceſſiſſet. ego eius iniurias nudarem. Nã probe illas tenebã ſibiq; me oppoſuerã. Primũ eñ legationẽ in Peloponeſum decreui. quũ ipe primo in Peloponeſum ſubiui. deinde aliã i euboiã cũ ille Euboiã attigit. deinde in Oreon. nõ iam legationẽ ſed auxiliũ vrbanarũ copiarum. deinde in eretriã cum ille tyrannos in his vrbibus conſtituit. deinde omẽs claſſes miſi. ꝑ quas & Cherroneſus & Byſantium atq; cæteri ſocii noſtri ab illius conatibus fuerũt defenſi. Ob q̃ vos o viri athenienſes laudẽ gloriã. honores. gr̃as. coronas ab illis qui bñficia acceperũt. adepti eſtis. Hi vero qui opprimebãtur ſeruati ſunt q vobis crediderunt. Qui aũt aſpernati ſunt ea tulerũt. q̃ vos ſæpenumero eiſdem p̄dixeratis. intellexerũtq; vos non ſolũ beniuolos erga ſe fuiſſe verũetiam prudentes & venturi præſcios. quũ omnia eueniſſent vt antea dixeratis. Atqui ꝙ magnã pecuniã dediſſet philiſtides. vt oreon haberet. magnã Clitarchus: vt eretriã. magnã ipe philippus vt hæc contra vos ipe poſſideret. & i aliis nõ argueret̃ nec audiret̃ eius facinora. nemo penitus ignorat. & tu maxime oĩm aeſchines. qui legatos Clytarchi atq; philiſtidis huc miſſos domi tuæ habuiſti: quos vt hoſtes atq; iniqua poſtulãtes ciuitas repulit. tibi erãt hoſpites atq; amici. Non igitur hoꝝ quicq̃ ẽ factum o improbe calũniator. qui me pecunia recæpta ſilere dicis. ſed quũ abſumpta ẽ tunc rurſus clamare. At nõn tu quidẽ ita ſed clamas quũ accæperis. nec vnq̃ ceſſas niſi te hodie damnatum iſti ceſſare faciãt. Qum me igit̃ tunc horum gr̃a coronaretis: qum eaſdem ſyllabas tunc Ariſtonicus decreto ſuo quas nunc Cteſiphon p̄ſcripſiſſet: qum in in theatro hmõi coronatio ꝑ præconẽ publicaret̃. nõ contradixit eſchines nec illum qui tunc auctor fuerat. accuſauit. Cape hoc decretum & recita. DECRETVM. Eſt igit̃ quiſq̃ vr̃m qui ſciat verecundiã aliq̃ reip. ob hoc decretum eueniſſe aut ſubſannationem vel riſum. vt iſte nunc futurum p̄dicabat ſi corona donaret̃? Atqui qum recẽtes ſunt res. atq; oibus notæ. tunc ſi recte ſunt. gratia ſi aliter pœna ſolent potiri. Ego vero (vt apparet) gratia tunc potitus ſum. nõ aũt pœna aut rep̄henſione. Igit̃ vſq; ad illa tempora in quibus hæc geſta ſunt. ſemꝑ recte feciſſe videor. & vincendo in conſultationibus. qum de rep. conſuleret̃. & perfectione rerum ex quibus etiam coronarum honores & ciuitati & mihi. & vobis omĩbus euenerunt. & ꝓ rebus proſpere geſtis ſupplicationes decrete. Qum igitur philippus ex euboia pulſus eſt. armis quidem a nobis. conſiliis autẽ atq; decretis. & ſi iſti diſrumpantur a me. aliud contra hanc vrbem oppugnaculum queſiuit. Nam videns nos vltra omnes homines frumento importato vti. atq; cupiens tranſmiſſionem huiuſmodi in ſuam poteſtatem redigere. in Thratiam profectus ab biſantiis. qui per id tempus ſibi erant ſocii. poſtulauit. vt vna ſecum vobis bellum inferrent. quod qum illi negarent. nec ea de cauſa ſocietatem coiſſe dicerent machinis inſtructis. valloq; circũdato Biſantium obſedit. Quæ qum ita eſſent quid vobis agere deceret. non amplius percontabor. nam id quidẽ manifeſtum. Sed quis Biſantiis auxilium tulit: quia ipos ſeruauit. quis Helleſpontum retinuit. Vos quidem viri athenienſes. Qum vos dico. ciuitatem. quis autem hec in republi. conſuluit. decreuit. & ſeſe in his rebus totum ſine vlla exceptione dedit. Ego hec vero quantum vtilitatis attulerunt. verbis probandum non ẽ. qum re ſitis experti. Nam preter gloriam quã aſſecuti fuiſtis. vilitas annone maior in illo bello fuit quã nunc in preſenti pace. quam iſti boni viri contra patriam quadam ſpe ducti conſeruant. que ſpes eos fallat.

nec fiant eoꝝ compotes q̃ vos a diis immortalibus optatis.nec vos experiri ſinãt que illi exoptant
Recita Bizancioꝝ.& Perinthioꝝ coronas.quibus hanc ciuitatem donauerunt.DECRETVM BI
ZANCIORVM ET PERINTHIORAM.Recita & eas coronas. quæ ex Cherroneſo miſſæ
ſunt.DECRETVM CHERRONESORVM.Non ſolũ ergo vt Bizantiũ Perinthiaꝗ ſeruare
tur.nec vt Helleſpontũ ex faucibus philippi eriperet̃.& honores pro iis rebus meo cõſilio geſtis ci
uitati haberet̃.mea opa factũ ẽ.verũetiã cũctis mortalibus oſtenſum q̃ eſſet huius ciuitatis virtus.&
philippi fraus.Ille.n.Bizancios amicos ac ſocios palã obſidebat.quo nihil turpius ac ſceleratius fie-
ri potuit.Vos aũt qum multa iuſte ſuccenſere eiſdẽ haberetis.q̃ contra vos ingrate cõmiſerãt obliti
iniuriaꝝ eos pire non pmiſiſtis ſed manifeſte ſeruauiſtis ex quibus gloriã & beniuolentiã apud oẽs
vobis cõparaſtis.Atqui ꝙ multos iã ex ciuibus coronauiſtis manifeſtũ ẽ.Qđ autẽ p aliũ ciuitas ipa
coronata fuerit conſultorẽ dico & oratorẽ præter quã p me dici põt.Vt igitur maledicta q̃ aduerſus
euboios ac bizancios iacuit ſiquid durius ab illis cõtra vos factũ erat memorando non ſolum falſa
oñdam nã id quidẽ vos intelligere arbitror verũetiã ſi maxime vera eſſent ita vt ego decreui in his
rebus faciendũ fuiſſe.Vnũ aut duo de his q̃ præclare maiores veſtri geſſerũt breuiſſime cõmemora-
re volo.Nam & priuatim ſinguli & publice vniuerſi ad exemplum eoꝝ q̃ bene & laudabiliter geſta
ſunt cætera omĩ conatu ꝓſequi debet.Vos igit̃ viri Athe.lacedemoniis terra mariꝗ dñantibus at-
ꝗ omĩa circa aticã ſuis magiſtratibus p̃ſidiiſꝗ tenẽtibus euboiã tanagram boetiã totã megarẽ aegi-
nam cleona.aliaſꝗ inſulas qum nec naues nec mœnia hæc ciuitas hr̃ent in Aliarcum exiſtis.Et haud
multo poſt rurſus ĩ Corinthũ qum & thebanis & Corinthiis merito poſſet nr̃a ciuitas ſuccenſere ꝓ
his q̃ in derelicto bello vtriꝗ effecerant ſed nequaꝗ̃ ita fecerũt.Hæc ergo aeſchines tũc nec ꝓ bene-
meritis geſſere nec ſine piculo eſſe videbãt.Sed nequaꝗ̃ ea de cã ſupplices ad ſe fugiẽtes abiecerũt
ſed ꝓ gloria & honore res arduas ſponte ſuſceperũt recte atꝗ honeſte cõſulentes.Nam cũctoꝝ qui
dem hoĩm finis ẽ mors etiã ſi in cubiculo qs ſeip̃m iucludẽs cõſeruet.Decet vero ꝓbos viros ſemp
res magnas & p̃claras aggredi bonãꝗ ſibi ſpem p̃ponere.Quẽcũꝗ aũt euentũ deus dederit generõ
ſe pferre.Hoc maiores noſtri fecerũt q lacedemonios non amicos non bene merentes qui magnis
iniuriis hunc populũ affecerant qum thebani poſt victoriã in leuctris partã eos delere ꝑgerẽt ſe op-
ponentes ſeruauerũt nõ potentiã formidãtes nec reputantes q̃ fuiſſent opa eoꝝ ꝓ quibus pericula
ſuſceperũt.Veꝝ.n.vero cuncte græciæ oſtenderunt ꝙ q̃ꝗ̃ vos quis iniuriis effecerit ſi illi ſeruitutis
aut excidii periculum immineat in hoc tempe iniuriaꝝ accæptarũ non meminiſtis ſed iram veſtrã ad
alia reſeruatis.Nec in his ſolum eiuſmodi fuiſtis ſed rurſus qum thebani euboiam inuaderent non
deſpexiſtis nec illoꝝ quæ a themiſone ac theodoro apud orophon contra vos facta erãt meminiſtis
ſed auxilium tuliſtis præfectis nauiũ quorũ vnus ego fui tũc primũ voluntarie ꝓfitentibus.Sed nõ
dum de his.Atqui preclarum fuit inſulam illam ſeruare p̃clarius tamen ꝙ qum & homines & vrbes
eius inſule in poteſtatẽ veſtram ꝑueniſſent illis qui vobis iniuriati erãt ſine vlla controuerſia reddi
diſtis nulla iniuriarum rõne habita in quibus vobis ſe crediderãt.Multa p̃tereo q̃ cõmemorare poſ-
ſem pungnas nauales tereſtes exercitus bella & ſuperiori tempe & noſtra ætate ab hac ciuitate ſuſce
pta ob libertatem ac ſalutem cæteroꝝ græcoꝝ.Ego igitur qui videbam in tantis ac tam arduis rebus
ꝓ alienis cõmodis populũ athenienſem certauiſſe qum de ꝓpriis ipius quomõ conſuletur quid de
cernere mea ſententia debui.An inſenſus eſſe aduerſus eos qui ad vos confugiebat & cauſam q̃re-
re per quem omnia ꝑderent̃.Et quis me iuſte non necaſſet ſi gloriam huius vrbis vel verbo ſolum
deturpare conatus eſſent Nam re quidẽ ipa vos certe ſcio non feciſſetis.Si.n.voluiſſetis quid ob-
ſtabat an non licebat an non erãt iſti qui hoc vobis ſuaderent.Volo igitur redire ad ea quæ in repu.
geſſi & rurſus in his conſiderate quid ciuitati conducebat.Nam qum viderem viri athenĩẽſes rẽ na
ualem veſtrã plurimũ diſſolutam & locupletes quidem pœne immunes eſſe mediocres aũt egenos
ita onerari vt perire cogerentur & ob hoc nihil ſuo tempe in hac vrbe fieri legem tuli per quã locu-
pletes iuſta facere coegi paupes vero ab iniquo onere liberaui.Et quod reipu.vtiliſſimũ erat res vt
ſuo tpe firi poſſet diſpoſui.Qua de re cũ dies mihi diceret̃ ꝙ contra leges ſcripſiſſem ad vos confu
giens euaſi nec quintã ꝑtem ſentẽtiaꝝ accuſator reportauit.Ad quã multã pecuniã principes ſimo
niarũ aut ſecũdos & tercios putatis mihi daturos fuiſſe ne hmõi a me promulgaret̃ vel vt ſaltem eã
ꝓmulgatam deſeruiſſem.Tantã viri athenienſes quantam equidem referre vobis non audeo.Nec
immerito id facere videbãtur.Nam ex prioribus legibus ſedecim ſimul munus ſubibant ſed ipi q-
dem nihil vel parum ſoluentes egenos ciues ſuo onere p̃mebant.Ex me autẽ lege factum eſt vt qſꝗ
ſm vires patrimonii contribueret.Et qui prius ſextus & decimus contributor vnius fuerat ex mea
lege duarum nauium prefecturas ſubiuit.Antea eñ non præfecti appellabantur ſed contributores
Qnare vt diſſolueret̃ lex nec ipi iuſtum onus ſubire cogerẽtur nihil eſt quod non dediſſent.Recita
mihi primũ decretum ipum ob cuius cauſam dies eſt mihi dicta.Deinde catalogum.tũ ex priori lege
tum poſtea ex mea.DECRETVM.Recita catalogũ illũ præclarum.CATALOGVS.Recita nũc
ex mea lege catalogũ.CATALOGVS.an parum vobis pauperibus opem tuliſſe videor.an pau-
ca diuites fuiſſe daturos putatis ne hæc lex ferretur non igitur ob id ſolum gloriari mihi licet ꝙ nõ
obmiſi nec ꝙ accuſatus euaſi verumetiam ꝙ vtilem tuli legem vt experimento docui.Nam cum du
rante bello ſemper claſſe reip.vteretur nec deprecationem poſuit præfectus quiſꝗ̃ nec nauis vlla in
portu relicta qum nauigare non poſſet nec in nauigando amiſſa quæ ſm priores.lege ſæpenumero

euenïebant pauperibus ſua munera obire nequntibus. Ego ex inopibus hæc onera traduxi exquo
om̄ia vt deces erat proceſſerunt. atq; ea de cauſa me laude dignū duco ꝙ hm̄oi rerū ſemꝑ auctor fui
ex quibus gloria honor & potentia ciuitatis creuit. Malignitas obtrectatio aut acerbitas in rebus a
me geſtis nunquā repitur nec abiectum aliquid aut rep. indignū. eandēq; mentē in repu. noſtra atq;
in cōmunibus omniū græcoꝝ rebus ſeruari. Neq;.n.i hac vrbe locupletū hominū gratia plus apud
me valuit quā reipu. cōmoda neq; in rebus cōmunibus dona aut hoſpitiū philippi vniuerſæ græcie
cōmoditatibus ante tuli. Reliquū eſſe arbitror. vt de p̄conio ac rōnibus reddēdis dicā. Nam bn̄ geſ
ſiſſe in rep. & beniuolū fuiſſe promptumq; bn̄facere ſatis abūde ſuperius demonſtratum puto q̄q;
maximā partem reꝝ a me geſtarum p̄terierim qum quia deinceps accuſatori rn̄dere volo tum qa &
ſi nihil de reliquis rebus geſtis meis dicā tn̄ quiſq; veſtrū ſimile propoſitum in illis concipere debet
Quæ igit̄ iſte ſurſum deorſumq; diſſeruit de legibus contra quas ſcriptū eſſe a Ctheſiphonte aſſerit
nec vos reor intellexiſſe nec ego magna ex p̄te ea aſſequi potui. Simpliciter igit̄ & recta via de viri
bus diſputandū tm̄.n. abeſt vt me obnoxiū legibus eſſe negē quod nūc iſte dictitabat vt etiā ꝑ omnē
vitam me obnoxiū illis fore. ꝓfitear ꝓ his rebus quas vel adminiſtraui vel in rep. geſſi. Eoꝝ tn̄ quæ
ex proprio patrimonio ipſe populo donaui rōnem nullam a me reddi oportere dico nec ꝓ illis vllā
diem eſſe obnoxiū. Audis aeſchines nec aliū quēq; nomē magiſtratibus quicūq; is ſit. Quæ em̄ lex
tam iniuſta ac tam inhumana reperiri poteſt q̄ eum qui ex ſuo patrimonio liberaliter donauit nō ſo
lum om̄i gratia priuet verūetiam accuſatoꝝ calūniis ſubiiciat cōputiſq; & calculis donatorē obnoxi
um faciat? Nulla certe quod ſi negas on̄de ego acquieſcā atq; tacebo. Sed nulla ē hm̄oi lex viri Athe
nienſes. Laudauit inq̄t illū ſenatus rōnibus reddēdis obnoxiū. Nam de illis quidē ob q̄ noxius erā
ſed de iis quæ inſuper donauerā calūniator. at muroꝝ vrbis curator fuiſti inq̄t. at ob hoc ip̄m merito
laudatus ſum ꝙ de meo expendi nec computaui. Rō.n. datoꝝ & acceptoꝝ examē requirit donatio
vero laude atq; gratia potiri debet quāobrem hæc iſte de me ſcripſit. Et hoc ita eſſe ac non ſolū ex le
gibus verūtiam ex vr̄is maioribus ita diſponi ego facile on̄dam. Nam & Nauſides prætor ob ea q̄
ex proprio cōſumpſerat pluries apud vos coronatus fuit & Dyotimos qum ſcuta donauit & poſt
eum Caridemus ea de cauſa coronati fuerunt poſt hos iſte Neoptolemus qum multis rebus geren
dis p̄fuiſſet ꝓ his q̄ donauit honore potitus ē. Etem̄ abſurdum eſſet atq; impiū ſi homini magiſtratum
aliquē gerenti aut donare ꝑ magiſtratū non licebit aut ꝓ gratia ob liberalitatē hn̄da ad rōnē donato
rum reddendā cōpellatur. & vt hæc q̄ dixi. vera eſſe intelligatis recita mihi decreta de his rebus facta
DECRETA. Hoꝝ quiſq; Aeſchines magiſtratus quē geſſit rōnem reddere tenebat̄ eorū vero ob
quoꝝ gratiam coronatus fuit non tenebatur. Nec ego igitur eodem mō eidem.n. ius in me q̄d in ce
teris eſt donaui laudor ea de cauſa nec teneor eoꝝ quæ donaui rōnem reddere. Magiſtratū geſſi hu
ius geſtionis rōnem reddidi non eoꝝ q̄ donaui at male geſſiſti. Quare igit̄ qum publice examen de
me factum eſt. tu p̄ſens non accuſaſti. Vt igitur intelligatis hoc mihi teſtimonium ferre ex q̄bus re
bus rōnem reddere non teneor me nunc coronari cape decretum hoc pro me ſcriptum & totum re
cita q̄ em̄ accuſare omiſit in iis illa quæ ꝑſequit̄ falſo criminatus apparebit Recita. DECRETVM.
Ergo de iis quæ ip̄e donaui nihil perſequæris quæ vero mihi a ſenatu eorum gratia decreta ſunt ea
perſequeris. Accipere quidem liberalitatem legitimū ſtatius gratiam vero ꝓ accæptis referre cōtra
legem putas. Homo ꝑditus & impius & malignus obtrectator eiuſmodi eſſet ꝑ deos immortales
non hm̄oi. De præconio autem in theatro faciēdo mille millies fuiſſe cōceſſum p̄termitto. & pluries
ip̄m corona prius fuiſſe donatum. ſed ꝑ deos aeſchines vſq; adeo rudis & inſenſatus es vt non in
telligas coronam eundem honorem afferre vbicūq; pubicet̄ ſed gratia eorum qui coronātur in the
atro fieri vt ii.ſ. qui præconium audiunt ad virtutem incendantur. Vbi qui gratias referant plus lau
dantur quam ip̄i coronati. Ea de cauſa lex hæc facta eſt quam cape & recita. LEX. Audis Aeſchines
legem dicentem p̄ter quam ſi populus aut ſenatus decernat nam tū preconiū fieri debere. Quid er
go miſer calūniaris quid verba fingis quid teip̄m helleboro non purgas non erubeſcis aeſchines in
uidiæ cuiuſquā accuſare & legum verba partim cōmutare ꝑtim abſcondere quas totas recitare opor
tuit. vt qui iurati iudicaturi ſunt ſententiam recte ferre poſſent. Deinde qum hæc feceris cōmemo
ras ea quæ populari viro ad eſſe conuenit tanquā per deſcriptionē effingens quæ qum non habeat
ea quæ debet illa q̄ deſunt ex libello reportat quaſi non rebus nec vita populares ſed verbo cogno
ſcantur. Vociferas dicenda. & reticenda quaſi ex rheda proferens ea quæ tibi ac generi tuo aſſunt
non mihi. Atqui viri athenienſes ego iurgium ab accuſatione hoc differre arbitror. ꝙ accuſatio cri
mina continet quorum in legibus pœne ſcriptæ ſunt. Iurgium vero maledicta quæ inimici adinuicē
iactant. Arbitror etiam maiores noſtros hæc iudictia ædificaſſe non vt in illis conuenientes ob pri
uatas ſimultates male adinuicem diceremus ſed vt redargueremus eos qui publice quid mali feciſ
ſent. Hoc & ſi non ignoraret. aeſchines tamē me laceſcere maledictis quam accuſare maluit in quib⁹
ip̄e melioris conditionis eſſe non debet nec minus quam maledixerat male audire ad quod iā per
gam tm̄ antea præcontatus. Vtrum te quis aeſchines reip. hoſtem. an meum putare debet? Meum vi
delicet. Cur ergo cum liceret tibi per leges me accuſare & ſi deliquerim pœnis ſubiicere in reddēdis
rationibus inferendis ſententiis in aliis iudiciis dudum omiſiſti? nunc autem qum ſim legibus tem
pore præiudicio redarguitione veſtra qui ſæpe me accuſantes nihil omnino a me improbe factum
probare potuiſtis liberatus ciuitati ad quam rerum publice geſtarum gloria ꝑtinet obuiare conaris.

Vide ne horum quidem hoſtis ſis meum vero te fingas. Qum igitur pia ac iuſta ſententia omnibus
oſtenſa ſit. oportet me iam videtur licet minime procacem. pro multis ac falſo in me dictis quantum
neceſſitas cogit pauca de ipo dicere & quis ipe. & ex quibus ortus ſit. ex quibus facile initiū maledi
cendi fecit. & verba ita magnifice iactat oſtendere. Si. n. Eacus aut Rhadamantus. aut Minos eēt ac
cuſator noſter. ac nō fabula & tritura fori. & viliſſimus ſcriba aut equidē reor grandiora dixiſſe nec
rigidiora verba protuliſſe velut in tragœdia exclamans. O terra o ſol. o virtus & hmōi cetera. Et rur
ſus. o intelligētia atq; doctrina. per quam honeſta atq; turpia dignoſcūtur. Hæc vos ipſum audiſtis
dicentem. Tibi pollute quicquā cum virtute aut honeſtorum. aut tupium vlla cognitio. Vnde aut
quomodo? Qui tibi fas eſt diſciplinam cōmemorare? q̃ qui prediti ſunt nedum talia de ſeipis profi
terentur. verumetiam alio dicente erubeſcerent. Qui vero alieni ſunt vt tu. ſimulant quidem ob ſtul
ticiam. & audientibus moleſti ſunt. Sed qum quid de te ac de tuis dicēdum ſit minime ignoro tamē
vnde ſit incipiendum. Vtrum ne vt pater tuus Tromes Elpie ſeruiuit ei. qui apud theſei templum
litteras docebat compedes ferens & baculum? An vt mater tua in clauſtro apud calamitum quoti
dianis nuptiis te pulcerrimā ſtatuam & ſummū pugilem terciarū partium educauit? an vt Phormiō
tybicē Dionis Phreane ſeruus ab hoc predaro queſtu eam abduxit. Per Iouem & deos alios vere
or nedum te digna dicam me indigna proferam verba. Itaq; hāc relinquo. & a te ac a vita tua incipiā
Non erat vt quiuis. ſed vt ii quos populus deteſtatur. Sero. n. tandem ſero autem. immo vero heri
atq; pridie ciuis ſimul & orator factus duabus additis ſyllabis ꝓ Tromite attromitum patrem. ma
trem vero Glaucotheam nominauit. quam omnes enipuſam ſciunt prius nūcupatam. ex eo videli
cet ꝙ omnia faceret ac pateretur. Vn̄ em̄ alias. Sed tamen vſq; adeo ingratus ac prauus es. vt ex ſer
uo liber. & ex inope locuplex horum beneficio factus nedum nullam gratiam habens. ſed mercedē
accepta contra eos omnes geras. & de quibus ambiguitas quedam eſſe poteſt omitto. que autē pro
hoſtibus manifeſte geſſit memorabo. Nulli puto veſtrum incognitus fuit antiphon. qui ſe incenſu
rum naualia noſtra philippo pollicitus in vrbem venit quem in pyreo latitātem. qum ego cepiſſem
& in concionem traxiſſem clamando iſte & vociferando me in libera ciuitate. rem facere intolerabi
lem. ꝙ calamitoſos. ciues ꝑſequerer. & domos alienas ſine ſenatus decreto audirem. vt dimitteret
effecit. & niſi conſilium ariopagi re audita & populi ignoratione cognita hominē queſiuiſſet. & rur
ſus captum ad vos reduxiſſet. ille pœnas nūq̃ dediſſet ſed ꝑ huius operā euaſiſſet. quem poſtea tor
mentis confectum extremo ſupplicio affeciſtis vt iſte etiam vna ſecum merebatur. Itaq; poſtea qum
vos iſtum in delum eadem ignoratione ducti. qua multa perierūt. ſyndicum elegiſtis vt ariopagitis
poteſtatem eius rei dediſtis cor ſeſtim hunc vt ꝓditorem remouerūt. & Hyperidem in eius loco po
ſuerūt. Hoc fecit ſenatus ariopagitarum ab ipa ara ferens ſententiam. quo in loco nullus inuentus ē
qui hunc ſceleſtum remouendum non cenſeret. & ꝙ hec vera ſint teſtes cita. TESTES. Qum igit̄
hūc ad dicendum electum ſenatus remouit. alteriq; cōmiſit. tūc ꝓditorem & inimicū veſtrū iudicauit
Hoc vnū ab iſto forti viro in rēp. geſtum nequaq̃ iis ſimile eſt. de quibus me criminatur. alterius au
tem vos meminiſtis. Nam qum Pytho Bizantius & legati omniū ſocioꝝ a Philippo miſſi huc ve
niſſent. vt ciuitati verecūdiam inſererent arguerentq; eius iniuriam ego tūc Pythoni maxime elato
plurimūq; aduerſus vos fluenti non ceſſi neq; effugi ſed ſurgent reſtiti & iura ciuitatis non ꝑdidi.
Immo iniurras philippi ſic nudaui ac patefeci vt ipiuſſocii eas fateri cogerentur. Iſte vero pythonē
adiuuit. & contra patriā teſtimoniū tulit. & falſum quidem nec ſatis id fuit. Sed poſtea cum anaſino
ſpeculatori ſe coniūxiſſe in thraſonis deꝑhenſus ē domo. at quiſquis ſpeculatori ab hoſtibus miſſo
ſolus ſolo congreditur. & colloquia habet is natura ſpeculator atq; hoſtis patrie exiſtit. Harum rerū
mihi teſtes voca. TESTES. Multa inſuꝑ de iſto referre poſſum que p̄termitto etem̄ ſic res. Multa
em̄ referendi habeo facultatem. quæ iſte ꝑ id tp̄us hoſtibus obſequendo & me ꝑſequendo molitus
eſt. Sed non reſident iſta in memoria veſtra diligēter. nec quod decebat odiū horum gratia concepi
ſtis. Sed mala quadam conſuetudine magnā licentiā preſtitiſtis cuicūq; velit reip. ac veſtris cōmodis
ſtudentē ſupplantare atq; calūniari. voluptatem contentionū ac maledictoꝝ pro vtilitate reip. cōmu
tantes. Itaq; ſemꝑ facilius ac tutius fuit inimicis obſequentem mercedē capere quā pro vtilitate vr̄a
centantem in rep. verſari. Et fauiſſe quidem philippo anteq̃ aperte eſſet hoſtis. q̃q̃ ſit graue. Nam
quid aliud dici poteſt aduerſus patriam. tamē date huic ſi vultis. date veniam huius. Sed palam na
uibus ſubtractis. Cherroneſo populata. cum iam athica inuaderetur. nec ambiguū erat bellum quid
vnq̃ pro vobis a ſe factum. peſſimus iſte memorare poteſt. Nullum. n. decretum. nec maius. nec mi
nus pro vtilitate reip. auctore aeſchine eſt factum vel ſi quod eſſe dicit in me oſtendat aqua. Sed nō
eſt vllum. Atqui alterutrū neceſſe eſt. aut ꝙ ea quæ per id tempus a me gerebantur. nullo modo reꝑ
hendere poterat. nihil aliud decreuiſſe. aut ꝙ hoſtium vtilitati ſtudebat cōmoda patriæ tacuiſſe. nec
in medium protuliſſe. Atuero quemadmodum nihil ſententia ſua decernebat. ſic etiam qum aduer
ſus remp. dicendum erat. nihil loquebatur. immo nulli ad dicendum relinquebat locum. Verum cæ
tera quidem quæ erant obſcuriora ferre poterat reſp. vnum autem patratus eſt tale viri athenienſes
quod omnibus prioribus finem impoſuit. Cum multis verbis amphiſcorū dogmata narrauit qua
ſi contra veritatem facta. Hoc certe huiuſmodi non eſt. Vnde quomodo? nequaq̃. Nunq̃ exterges
maculam illic contractam aeſchines nūq̃ tm̄ dices. Voco aūt omnes deos qui regionem incolunt. &
appollinem Pythium qui huic vrbi præſidet atq; pariter omnes oro. ſi vera ſunt quæ dicam. quæq;

tunc apud populum dixi.ſtatim qum ſenſi huc ſceleſtum talia moliri cognoui enim ſceleriter cogno
ui mihi fortunam proſperam & ſalutem præſtēt. Si vero aut priuate diſſenſionis. aut ſimultatis cau
ſa crimen aduerſus ipſum falſum induco.cunctorum bonorum expertem me faciāt. Quid ergo iſta
ſic extuli.ac vehementer oſtendi? Quia & qum litteras habeam publice ſcriptas.ex quibus iſta clare
probare poſſum.& vos iſtorum ſciam meminiſſe.tamen vereor ne iſte impar tantis facinoribus vi-
deatur.nūꝗ tanta mala efficere potuiſſe quod antea euenit.qum miſeros Phocenſes ſua opera euer
tit falſa huc renūciando. Amphiſei enim belli per quod in elatiam venit philippus & per quod dux
amphitionū electus vniuerſam græciā ſubuertit. Hic fuit auctor. & oīm maximoꝝ maloꝝ hic vnus
eſt cauſa. De qua re qum tunc apud populum verba facerem. atq; eum planiſſime atteſtarer bellum
aeſchines in athicam inducis.bellum inquam amphitionicum. Alii ex compoſito aſſidentes nō per
mittebant me dicere. Alii admirabantur.& propter ſimultatem quæ inter nos erat. vanum a me cri-
men confingi exiſtimabant. Quales vero fuerint huiuſmodi res. & cuius gratia ordinatæ & queād-
modum geſtæ.nūc demum audite quoniam tunc impediti fuiſtis. Videbitis facinus bene compoſi-
tum.eritq; vobis vtile ad noticiam rerum publi.& quanta calliditas fuerit philippi cognoſcetis bel
lum aduerſus nos conficere nullo modo poterat philippus nec finem quem cupiebat imponere.ni
ſi thebanos & theſſalos inimicos nobis feciſſet Sed ꝗq; prætoribus noſtris contra illū male pugnā
tibus.tamen & latronibus & bello ipō multis incōmodis afficiebatur. Nihil em̄ ex regionibus eius
aſportari poterat nec ea importari quibus indigebat.nec mari preualebat nec in athicam venire po-
terat. Theſſalis non ſequentibus.nec thebanis vna euntibus. Fiebat autem natura ipā loci.& rerum
vtrinq; exiſtentium.vt etiam ipſos duces ſuperante omitto quales tamen magnis incōmodis affice-
retur. Si ergo ſui cauſa.aut theſſalos.aut thebanos ſibi coniūgeret non putabat fore.vt ex animo ſe-
cum perſeuerarent. Si vero eorum cauſa dux eligeretur partim decipere partim ſuadere poſſe arbi-
tratus ēſt. Quid ergo molitur. Videbitis quā aſtute. Bellum excitat in amphitionibus. & circa pyleā
tumultum. Hoc enim facto videbat illos ſtatim ſui indigere. Si ergo hoc ab aliquo ſociorū factum
eſſet putauit fore vt res ab eo compoſita animaduerteretur.& thebani ac theſſali ac cæteri omnes ca
uerent. Si vero a vobis aduerſariis fieret faciliter ſe id quod cupiebat conſecuturum putauit.qđ qui
dem euenit. Quo ergo pacto id agit.hūc mercede data conducit.qui nullo rem obſeruante nec ſuſpi
cante quidem.quemadmodum conſueuit apud vos plæraq; eiuſmodi fieri prærogatiuam nactus &
a tribus vel a quatuor per ſuffragiū ſubleuatus. Pytagoras eligitur. Vt igitur auctoritate publica ac-
cæpta in amphitionas peruenit cæteris omnibus poſt habitis.ea perfecit. pro quibus mercedem ac-
cæperat. At verba collocata fabulaſq; vt Cirrhea regio dedicata fuit enarrans. hominibus inſuetis ver
borum.& futurum minime proſpicientibus ſuadet.vt eam regionem quam amphiſei ceu propriam
colebant inuadant. Atq; eo quidem tempore qum nihil omnino aduerſus nos Locri moliretur. qđ
hinc intelligere poteſtis.non poterant Locri ſine vocatione quicquā aduerſus nos facere. Quis igi
tur vos vocauit.aut quando.nomina aliquem conſcium. Oſtende ſi potes.at non potes. ſed falſam
cauſam mentiendo adducis. Circūeuntibus ergo amphitionibus regionem.vt iſte ſuaſerat.inſurgē-
tes contra eos Locri vniuerſos pene confunderunt.quoſdam etiam ex ſacrificolis arripuerūt. Vtue
ro cauſe odiorum iam ſuberant ac bellum aduerſus amphiſeos gerebatur primus Cotyphus exerci-
tuū dux amphitionū copias delegit. Verum vt alii quidem non venerunt.alii venientes nihil profe
cerunt. In ſecūdo conuentu corrupti quidam homines ex Theſalia.aliiſq; ciuitatibus(vt antea com
poſuerant)Philippum vocandum cenſuerunt.affirmantes.aut ab ipis conferēdum eſſe pecunias &
conductum militem nutriendum. pœnaq; afficiendum eos. qui hæc facere recuſarent. aut illum eſſe
eligendum. Quid opus eſt verbis.eligitur dux hoc mō. & confeſtim de lectu habito copiiſq; in vnū
coactis quaſi Cyrrheam adiens ꝑfectus diſſimulato itinere.& Cirrheis.& Locris relictis. Elatiā vr-
bem occupat. Et niſi thebani re cognita confeſtim vobis adhæſiſſent tanquam torrens in hanc vrbē
tunc philippus incidiſſet. At eius impetum thebani compeſcuerunt idq; fecerunt maxime propter
alicuius dei erga nos benignitatem deinde quantum ad vnum hominē attinet propter me. Da mihi
decreta & tempora in quibus hec facta ſunt.vt videatis quanta mala hoc deteſtabile caput opatū pœ
nas non dedit. DECRETA Amphitionum. Recita etiam tempora.ſunt.n. qum iſte munus publi-
cum in pylis gerebat. TEMPORA. Da mihi epiſtolam.quam poſtꝗ thebani parebant.in pelopon
neſum ad ſocios ſcripſit Philippus.vt intelligere poſſitis illum contra græciam contra thebanos.cō
tra nos egiſſe. Finxiſſe autē ſe ex cōmunibus amphitionum decretis agere. Iſte vero occaſiones ac
facultates eiuſmodi ſibi miniſtrabat. Recita epiſtolam. ERISTOLA. Videtis quā fugiat priuatas
cauſas & in amphitiones confugiat. Quis ergo illum adiuuit? quis occaſiones prebuit. quis omniū
malorum cauſa fuit. Nonne iſte? Non dicatis ergo viri athenienſes vniuerſam græciam ab vno ho-
mine tanta mala perpeſſam fuiſſe. Non em̄ ab vno hoc factū eſt.ſed a multis apud quos licet impro
bis atq; corruptis.quorum hic eſt vnus. quem ſi dici fas ſit nō dubitem equidem comunem peſtem
omniū appellare hoīm locorum vrbiū. Nā qui ſemen ꝓbuit.is naſcentium cauſa eſt. Itaq; patientiam
veſtram magnopere admiror.ꝙ non confeſtim ſurgētes illum laceratis. Sed veritas apud vos obſcu
ra eſt.& quaſi tenebris quibuſdam prepeditur. Euenit aūt mihi dū ea quæ iſti contra patriā feciſſent
referrem.in eorum que contra eos ipē geſſi mentionem incidere.quæ multis ex cauſis æquū eſt vos
audire velle maxime quia turpe eſt viri athenienſes. ſi ego quidem res ipſas pro vobis toleraui.vos

autem ne verba quidem eorum ſuſtineatis. Nam qum animaduerterẽ thebanos. vos etiã quodãmõ
ab iis qui res pro philippo gerebant decæptos. quod erat vtriſq; formidandum. & diligẽtiſſime ca-
uendum philippum augeri negligentes nec vlla in re id obſeruãtes. ſed inimice ſeſe adinuicem labe-
factare cupientes nec hoc fieret. operam ac ſtudiũ meũ interpoſui. nec id ſolũ ex me ſententia. ſed ari
ſtophontis atq; Euboli quos ſciebam omni tpe cupiuiſſe hãc amiciciã firmare. Et qum in cæteris re-
bus ibiipis perſæpe diſſentirent in hoc tñ vno idem ſemp ſenſiſſe quos tu viuentes aſſentando im-
pudentiſſime ſeq̃bare mortuos vero non dubitas criminari. Nam quæ tu mihi de thebanis ſuccẽſes
illis magis quam mihi ſuccenſes a quibus ante me hæc ſocietas fuerat comprobata. Sed illuc redeo.
Qum bellum amphiſeũ ab iſto conflactum fuiſſet ab aliis vero eius auditoribus inimicicia aduerſus
thebanos eſſet inducta. euenit vt philippus nos inuaderet cuius rei gratia iſte ciuitates adinuicẽ colli
ſerant. Quod niſi p̃ſenſiſſemus. nec recipe quidem nos potuiſſemus. ſic iſti ꝓcul rem ipam cõpoſue
rant. Quemadmodũ vero res erant ex his decretis rñſionibuſq; cognoſcetis. q̃ mihi recita. DECRE
TA. Recita & rñſiones. RESPONSA. Qum per iſtoꝝ operam Philippus ciuitates ſic adinuicem
diſpoſuiſſet. eiuſmodi decretis reſponſiſq; elatus putanſq; fieri nullo modo poſſe vt quũ thebanis
poſthac conſpiraretis. ꝓfectus cum ſuis copiis elatiam occupauit. Qua re huc nũciata quãta trepida-
tio in vrbe fuerit. licet pleriq; meminiſtis tñ ex me pauca q̃ neceſſitas exigit. audiatis. Veſper quidẽ
erat. qum huc nunciatum ẽ elatiam a philippo captã. cuius rei nũcio exciti magiſtratus. Alii ex ſcæna
ſurgentes. ſcænas in foro poſitas diſturbant. igneq; immiſſo cremant alii prætores in foꝝ cogũt. ty-
bicinemq; vocant tota vrbs tumultu. ac trepidatione implet̃. Mane autẽ facto mgr̃atus in curiã ſena
tum vocant. Vos autẽ in concionẽ frequentes iuiſtis & priuſq; ſenatus quicq̃ decerneret vniuerſus
populus in gradibus theatri conſedit. deinde vt ſenatus venit. & q̃ nunciata fuiſſent expoſuit. nun-
ciuſq; ip̃e corã adductus eadem ipſa retulit rogare cœpit præco quis conſulere vellet nullus tamẽ ſur
gebat. Sæpius tamẽ p̃cone rogãte. nihilo magis quiſquã aſſurgebat. Qum omes quidẽ p̃tores oẽſ-
q; oratores adeſſent vocante cõmuni patriæ voce. vt de ſua ſalute cõſuleretur. Nam quã ꝓ ſm le-
ges vocem emittit hãc eſſe cõmunẽ patrie uocẽ putandũ eſt. Atqui ſi eos qui remp. ſaluã eſſe vellẽt
aſſurgere oportuit vos omes & cæteri athenienſes aſſurgere debuiſtis. Cũcti. n. vt bn ſcio patriæ ſa-
lutem volebatis. Si ditiſſimos eos qui trecenti appellant̃. Si & beniuolos & locupletes qui deinceps
magna tributa pendũt nam & charitate & diuitiis hoc agunt. Sed vt videt̃ tempus illud atq; illa dies
non beniuolũ & locupletẽ ciuem dũtaxat flagitabat. ſed qui ab initio rem cõſecutus iam preuidiſſet.
cuius rei gratia hæc facta eſſent a philippo & quid ip̃e ſibi vellet. Nam qui hæc iam antea non diligẽ
ter præmeditatus eſſet q̃q; beniuolus & locuples nihil magis quid agendũ foret cognoſceret. aut
vobis conſilium afferre potuiſſet. Ego igit̃ in ea die hmõi apparui. & aſſurgẽs illa dixi quæ vos du-
orum gratia audire velle debetis. Primũ vt intelligatis me ſolum ex ominibus qui in rep. verſaban-
tur. in rebus arduis aduerſiſq; tempibus nũq̃ charitatem patrie omiſſe. ſed dicẽdo & decernendo eã
quæ vtilia forent perquiſiſſe. deinde q̃ pro paruo tempe ad reliqua reip. negocia multo eritis periti-
ores dixi ergo illos qui formidabant. Thebanorum cum philippo initam ſocietatem ſtatum ipm rẽ
rum penitus ignorare. Nam ſi hoc eſſet iam ipſum non in elantia ſed in noſtris finibus audiremus
eſſe me tamen putare ac pro certo habere illa de cauſa illuc veniſſe philippum vt thebanoꝝ mentes
quemadmodũ cupit diſponat. Nã quoſcunq; thebanos aut decæpiſſe aut pecunia corrupiſſe potuit
ſibi iampridem aſciuiſſe. Eſſe vero quoſdam quos in ſentẽtiam ſuam trahere nondũ potuit eã nunc
de cauſa Elatiam occupaſſe vt copias oſtentando. & arma ꝓprius admouẽdo. qum ſuos extollat &
alacriores faciat tum aduerſarios deterreat. vt ſic vel concedant ea q̃ adhuc recuſauerũt vel certe com
pellaut̃. Si igit̃ & nos inquã volumus ſi qua in re moleſti fuerũt vnq̃ nobis Thebani eius rei nunc
meminiſſe. nec illis vllo mõ credere primũ ea faciemus quæ maxime cupit philippus. deinde illud ve
reor. ne mutatis iis qui nũc aduerſant̃. atq; vnanimiter cũctis in Philippũ cõuerſis ambo ſimul athi-
cam irrũpant. Si tñ mihi aſſentiemini inquã nec cupiditate animi nec cõtentione. ea q̃ dicã cõſiderabi
tis. me viam oſtenſurũ arbitror. p quã hoc imminẽs reip. piculũ diſſoluat̃. Quid ergo dico. Primum
iſtũ timorẽ eſſe deponendũ. & mutata mẽte ꝓ thebanis ſuſcipiendũ qui huic piculo ſunt viciniores
deinde ab oibus qui ætate ſunt militari in eleuſinam exeundũ & cũ armis ſeſe oſtẽtandũ vt ii qui no-
biſcum ſentiũt thebanoꝝ æq̃ cõfidere poſſint. vidẽtes eodẽ mõ vos ſibi ꝓ libertate certantibus opẽ
ferre paratos quẽadmodũ iis qui p̃iam philippo vendũt. adeſt in elatia auxiliũ copiaꝝ poſt hæc eli-
gendos eſſe cẽſeo legatos decẽ. iiſq; p̃tatem vna cũ p̃toribus dandã. & exeũdi & ꝓficiſcendi illuc qñ
eis videat̃. Qum vero thebas adierint legati qd obſeruare debeãt diligentiſſime aiaduertite. Nihil a
thebanis ſuppliciter poſtulare debẽt nõ. n. conuenit tempi. ſed ꝓmittere vos auxiliũ laturos. ſi ipi po
ſtulabũt. qum ipſi ſint extremo in piculo cõſtituti. nos vero meliori cõiectura qd futuꝝ eſſet ꝓuide
rimus. Vt ſi hoc recipiãt & nobis aſſentiãtur ſimul & q̃ cupiũt cõſequantur & ꝓ dignitate huius po
puli hæc ſint geſta. Si vero p̃ficere neq̃amus ipſi ſibi imputent errata ſua. A nobis vero nihil turpiter
aut abiecte factũ dici poſſit. Hæc & his ſil'ia qũm dixiſſem. cõſedi laudantibus oibus nullo cõtradicẽ
te. Nec dixi quidẽ hæc. nõ aũt decreui? Nec decreui. nõ aũt legatus abii? Nec legatus abii. nõ aute p-
ſuaſi thebauis Sed de primo ad vltimũ cũcta p̃feci. in nulllo mihi ipi p̃cẽs. qum tãta picula vrbẽ circũ
darẽt. Da mihi decretũ tũc factũ. Ad quẽ vis me aeſchines. & quẽ te illa die fuiſſe ponã? Vis me po-
nã eũ quẽ tu p cõtumeliã appellare ſoles batulũ? Te vero Heroa quendã egregiũ Crephontam. aut

ORATIO

Creontẽ.aut quẽ tu ſæpe male egiſti enomaon.Tũc igitur in illo tp̄e ego Peanicus Batulus te eno
mao cotbocbidie vtilior fui patriæ. Nã tu nulla in re vtilis fuiſti ego in oĩbus q̄ decent bonũ ciuem.
Recita boc decretum.DECRETVM. Hoc priucipiũ amicicie cũ tbebanis fuit qum ante ſp odium
inimiciciæq; iſtis auctoribus viguiſſent.Hoc decretũ id ꝑiculũ qđ tũc reip.imminebat tanq̃ nubem
aliquã diſſipauit erat boni ciuis tũc oñdiſſe oĩbus.ſiquid bis laberet vtilius.nõ boc tandẽ tp̄e rep
bendere.Calũniator eñ atq; cõſultos q̃q; nullã in re coueniãt in boc tñ vno plurimũ differũt.ꝙ con
ſultor añ rem geſtam ſententiã ſuã oñdit.& fortunæ atq; tp̄is ſeſe apud eos quibus ſuadet obnoxiũ
præſtat.Alter vero qum opus ẽ cõſilio.ſilentiũ agit.Siquid aduerſi acciderit.malignæ rep̄bẽdit. Erat
i ꝫit vt ego dicebã tp̄s illud viri boni & patriæ amatoris.iuſtorũq; verboꝝ ego aũt tñ ſupadiungo vt
ſi vel nũc oſtẽdere quiſq; poſſit.quod illo ſit melius aut oĩno aliqđ vltra id qđ tunc ꝑſuaſi.me i crimi
ne eſſe cõfitear.Siqd ẽ ꝙ aliquis nũc faciendũ fuiſſe viderit. ꝙ tunc factũ non ſit boc ego dico me la
tere non debuiſſe.At ſi nõ ẽ nec dici põt etiã bodie quid oportebat cõſultoꝝ facere: nonne qui vide
bant optima potiſſimaq; eligere: Hæc ego aeſcbines feci præcone flagitãte. quis cõſulere vellet. nõ
quis accuſare p̄terita.aut diuinare futura vellet.Te cum ſilentio ꝑ illud tp̄s in cõcionibus ſedẽte ego
ſurgens cõſuli.Sed qm̃ tũc conſiliũ tuũ non oñdiſti ſaltẽ nunc oñde. Dic quã rõnem inire tunc opor
tuit.aut quod tẽpus a me ſit prætermiſſum.q̃ ſocietas q̃ res agẽda.atq præteritũ ſemp apud oĩes re
linquit.& nemo boc in conſultationẽ ponit.futurũ aut pn̄s conſiliũ poſtulat.Tunc ego ꝑtim boꝝ q̄
futura erant.vt nunc videmus ꝑtim iam aderãt.in quibus vide.quid ip̄e conſilii capiẽdũ cenſuerim.
nec ea quæ euenerũt intorqueas.Nam finis reꝝ oĩm vt fortunæ libuit imponit electio vero conſu
lentis ingeniũ oñdit.Noli mibi boc crimẽ obiectare.ſi euenit vt pbilippus in p̄lio vicerit. Nam i dei
id erat non in mea p̄tãte.Sed ꝙ nõ cuncta ſm̃ bumani ingenii capta iuſte ſimulatq; diligenter ꝓuidi.
& cum ſummo labore effeci aut ꝙ nõ boneſta ꝓ reip.dignitate cõſuli.Hoc mibi nõ obiecta.atq; oſtẽ
de ſi p[illegible]s.Si vero boc fulmẽ.atq; bic æſtus.non ſolum nos veꝝ cæteros quoq; græcos vebemẽtius
inuaſit [illegible] ẽ agendũ. Velut ſiqs nautã.qui oĩa ꝓ ſalute nauigantiũ diligẽtiſſime cõpauerit.& omi
bus nauẽ in[illegible]uxerit.q̄ ad ſalutẽ videbãtur expedire.deinde fluctibus agitãtibus armis fatigatis aut
confractis naufragii accuſet.At nõ eram gubernator inquiet vt nec ego dux exercitus fui nec fortu
næ dn̄s.ſed ip̄a fortuna oĩm. Veꝝ illud vide atq; attẽde.ſi vna cum tbebanis pugnãtes ſupati ſumus
quid illis pbilippo cõiunctis putandũ ẽ fuiſſe euẽtuꝝ.ꝓ quibus tũc pbilippus tãto emiſit clamores
Etſi nunc pugna trium dieꝝ iter ꝓcul ab atbica cõmiſſa tñ ꝑiculũ ac terrorẽ buic vrbi attulit.quid ex
pectãdum fuit ſic vbi intra fines nr̄os boc eueniſſet.Conſiſtendi.n.& reſpirãdi ac multa de ſalute no
ſtra ꝓuidẽdi.vnus duo tres dies nobis ſpaciũ dederũt.tunc autẽ nec referenda qdem ſunt illa q̄ nec
experiri nos ꝑmiſit deoꝝ benignitas. & ꝓuiſio ſocietatis buius quã iſte calũniator .Hæc autẽ oĩa
ad vos iudices rñdendo.& ad illos qui circũſtant atq; audiũt. Nam q̃tum ad iſtum ſceleſtum attinet
breuis ac plana ſatiſfacit oĩo.Si tu ſolus aeſcbines bæc p̄uidebas tũc palam facere debuiſti. qum ciui
tas de bis rebus cõſultabat.Si nõ præuidebas eidem cum aliis ignorationi obnoxius es. Itaq; qd tu
magis de biſce rebus mei accuſandi ius babes.quã ego tui.Ego certe in boc ip̄o melior quã tu fui ci
uis in boc dico nec dum de aliis dixero ꝙ ego me ad illa contuli. q̄ vtilia fore videbãtur. nullius mei
ꝑiculi rõnem bn̄s.At tu nec meliora inueniſti.non.n.bæ ſecuti eſſent.nec ad bæc ip̄a te vtilẽ quoquo
mõ præſtitiſti.Qđ vero improbiſſimus ac inimiciſſimus buius vrbis feciſſet. boc tu feciſſe in bis q̄
euenerunt cõprobaris.Et ſimul Ariſtratus in Naxo.& Ariſtolaus in Tbaſo. buius vrbis inimiciſſi
mi amicos atbeniẽſium ꝑſequũtur.& aeſcbines atbenis demoſtbenem accuſat.Atqui cui infortunia
græcoꝝ ſplendori ſunt periſſe dignior ẽ quã alium accuſare & cui tp̄a eadem q̄ boſtibus ciuitatis vti
lia ſunt is p̄rie amator eſſe nullo mõ põt.Cõſtat vero ex iis q̄ dicis ac facis.quæq; in rep: geris & rur
ſus q̄ non geris.agit quid ex iis q̄ ꝓfutura videant.Mutus aeſcbines.offendit quippiã.& fuit qua
le non oportuit.Adeſt aeſcbines.velut cõtracta atq; diſiecta cum malum qd corpus babet tũc & ipſa
mouentur.Sed qum euẽtibus maxime inberat volo aliquid dicere incredibile.& nulli. ꝑ deos mira
culo ſit.ſed id qđ dico beniuole recipiat.ſi cũctis ea q̄ euenerũt manifeſta fuiſſent oẽſq; p̄uidiſſent.&
tu p̄diceres atq; atteſtareris clamando ac vociferando qui nibil oĩno dixiſti nec ita qdem bæc ciuitas
aliter facere debuit.vel ſi gloriæ.vel ſi dignitatis maioꝝ aut futuri ſeculi rõ ẽ bn̄da. Nũc.n. non pro
ceſſiſſe res.quod cunctis mortalibus cõe qn̄ deo videat. Tunc autẽ qum digna principatu baberet
ciuitas ſibiip̄i defeciſſe:& pbili.cõceſſiſſe ac oẽs ꝓdiſſe argueret.ſi ipſa ſine vllo certamine abieciſſet
ꝓ quibus maiores nullũ vnq̃ ꝑiculũ recuſarũt.Quis te non abominaret: nõ.n.remp.nec me quibus
oculis venientes in banc vrbẽ aſpiceremus ſi res vt nũc ſunt eſſent.Dux vero & dn̄s factus eẽt pbi
lippus:& cæteri græci ne id fieret p̄ter nos reſtitiſſent.Quãq; bæc ciuitas nũq̃ ante boc tp̄s glorioſo
ꝑiculo ſecuritatẽ in gloriã añpoſuit.Nam quis græcoꝝ.quis barbaroꝝ ignorat.& tbebanos. & La
cedæmonios prius.ac ꝑſarum regẽ libentiſſime cõceſſuros fuiſſe.vt bæc ciuitas ſuis oĩbus retentis.
& aliis inſup q̄ vellet accæptis iuſſum feciſſet cõceſſiſſetq; alteri græciæ principatũ.Sed non erãt bæc
atbeniẽſibus pacta.nec tolerabilia.nec coueniẽtia.nec potuit bic populus vnq̃ adduci.vt dominanti
bus iniuſte cõiunctus ſecure ſeruire vellet.Sed oĩe tp̄s de primitiis de gloria.de bonore certare non
deſtitit.Hec vos & boneſta.& veſtris maioribus cõſentanea iudicaſtis.vt maiores qui bec fecerunt.
maximis laudibus perſequamini.nec immerito.Quis.n.non amet virtutem illoꝝ qui & regione &
vrbe deſerta naues ingreſſi ſunt.ne impata cuiuſq; reciperẽt.eũq; qui bec ſuaſerat Tbemiſt. ducẽ ſi

bi elegerũt. Et qui repugnabat nec parere decreto volebat Cyrſilum nõ ſolum ipi ipm. ſed & vxores illoꝝ illius vxorẽ lapidibus obruerũt nec qſiuerũt tũc athenieſes oratorẽ nec ducem ꝑ quẽ ſeruirent fortunate. Sed nec viuere quidẽ ſine liberrate voluerunt putabat. n. eoꝝ quiſq ſe nõ parentibus ſolum eſſe natũ verũetiã patrie. Intereſt aũt hoc. ꝙ is ꝗ dũtaxat parẽtibus ſe natum arbitraẽ. fatalẽ atq ſpontaneũ vitæ exitũ expectat. Atqui ſe etiã patriæ natũ putat ne illã ſeruire videat morti ſe obiiciet contumeliãq & infamiã quã in patria ſeruienti tolerare neceſſe ẽ magis formidabit quã mortẽ. Si ḡ vos a me inductos dicam. vt ea ꝗ digna forẽt maioribus vr̃is faceretis. nullus ẽ qui me iuſte rephenderet. Sed ego vr̃as mentes eiuſmodi fuiſſe oñdo doceoq etiã ante me hmõi ꝓpoſitũ huius populi fuiſſe miniſterii tñ per ſingula tempa geſtoꝝ me principẽ fuiſſe dico. Hic aũt aeſchines me cauſam fuiſſe omniũ affirmãs. & vos mihi infenſos facere nitens. quaſi omniũ formidinũ piculorũq auctori me quidẽ pñti honore vos aũt ꝑpetua gloria per om̃e tp̃us ſpoliare q̃rit. Si. n. improbatis rebus in rep. geſtis meis hũc damnabitis erraſſe quidẽ videbimini nõ fortune vitio hæc ꝑtuliſſe. Sed non eſt cauſa cur erretis viri Athenieñ. ꝓ libertate & ſalute oim pericula ſubeuntes. Non ꝑ eos qui in plateis in acie ſteterunt ꝓgenitores & qui in artemiſio & multos alios p̃claros viros quoꝝ in publicis annalibus extat memoria quos hæc ciuitas ſimili dignata honore ſepelit aeſchines nõ illos dũtaxat qui victores fuerũt ſed om̃es nec immerito. Nam qđ fuerat honoꝝ ciuiũ opus oẽs fecerũt. Fortuna vero ſic vſi ſunt vt fatum prepauit. Deinde me honore & gr̃a apud hos priuare q̃rens trophea pugnãs & antiquas res geſtas cõmemoras quaꝝ cõmemoratione pñs certamẽ nequaq indigebat. Me autẽ de principatu reip. conſulentẽ quã mentẽ inducere oportuit an eoꝝ qui indigna huius populi cenſebant iuſte me hercule interiſſem. Præterea nec vos o viri athenieñ. publicas & priuatas cauſas eadem mente iudicare debetis ſed cõſilia priuataꝝ reꝝ priuatis legibus actionibuſq metiri publica vero ad dignitatẽ maiorũ referre. Et quiſq vr̃m qum ea iudicanẽ ſimul cũ tabella mentem ciuitatis inducere Sed in maioꝝ mentionẽ lapſus nonnulla decreta ac res geſtas p̃termiſi. Redire ḡ volo illuc vnde digreſſus ſum. Poſtq thebas ꝓuenimus offendimus ibi philippi & theſſaloꝝ & aliorꝝ ſocioꝝ legatos & noſtros quidem amicos metu perpulſos. illius vero alacres atq erectos. & vt hæc me dicere tẽpis cauſa videatis. Recita mihi epiſtolam quam tunc legati ſcripſimus. atqui iſte eo calũniæ ꝓuehitur. vt ſiquid bene geſtum fuerit tempori tribuat non mihi quæ autem aliter euenerunt. eorum fortunã meam dicat cauſam fuiſſe. Et vt videtur conſultor ego atq orator eorum ꝗ verbo atq conſilio bene geſta ſunt nullo modo videor particeps eorum vero ꝗ armis & exercitatu infœliciter ꝓceſſerunt ſolus cauſa videor ſibi fuiſſe. Qui acerbior calũniator reperiri põt aut deteſtabilior. Recita epiſtolam. EPISTOLA. Qum ergo concionem aduocauiſſent thebani illos prius introduxerũt ꝓpter ſocietatem qui adeuntes verba fecerunt multa pro philippo multa contra nos dicẽtes. & q̃cunq feceratis vnq contra thebanos cõmemorantes. Summa dicendi hæc fuit. vt ꝓ beneficiis a philippo acceptis amicos ſe illi præſtarẽt ꝓ iis vero quæ a nobis iniuſte perpeſſi erãt. pœnas cape vellent aut ꝑ ſe inuadentes aut vna ſecum athicam irrũpentes. Addiderũt etiã ex his quæ ipi ſuadebant fore. vt omnis generis præda ex athica in Boetiã traducereẽ. Ex his vero ꝗ nos eſſemus dicturi. & pecora & boies. & cetera bona ex Boetia auferri. Alia p̃terea multa in hanc ſententẽtiam diſſeruerũt. Cõtra hæc quid nos dixerimus. ſingula quidẽ ſic libenter referrem vt ꝓ ipſis referendis vitã paciſcerer. Sed vereor ne p̃teritum tẽpus tanq diluuiũ aliquod harũ reꝝ memoriã ita diluerit vt moleſtus ac ſupuacuus hic ſermo videaẽ. Quæ tñ nos perſuaſimus. & ꝗ nobis illi rñſa dederunt audite. RESPONSIO THEBANORVM. Poſt hæc igiẽ illis vocantibus vos exiſtis auxiliũ tuliſtis. & nedum media omittam ſic familiariter vos ſuſceperũt. vt qum ipſoꝝ pedeſtres equæſtreſq copiæ foris eſſent intra vrbẽ atq domos inrer liberos atq cõiuges. & cætera chariſſima exercitũ vr̃m receperũt. Atqui de tribus p̃clariſſimis rebus illa die nos apud om̃es homines thebani cõmendauerũt de fortitudine. de iuſticia. de modeſtia. Nam bellum eligẽdo potius vna nobiſcũ q aduerſus nos gerere fortiores eſſe & iuſtiorẽ habere cauſam quã philippũ iudicauerũt. Et que apud cæteros plurimæ cuſtodiæ. liberos & cõiuges nobis credẽdo tꝑantiæ fiduciã de nobis ſe habere oñderunt. De quibus oibus viri athenieſes quantum in nobis fuit recte eos exiſtimaſſe apparuit. Nam tanto exercitu thebas ingreſſo. nullus aduerſus quemquã vr̃m ne iniuſte quidem quæſtus ẽ. ita vos modeſtos p̃ſtitiſtis. Et his cũ hoſte congreſſi prioribus pugnis. vna ſup fluuio altera apud chimerã non ſolum fortes viri verumetiam mirabiles apparuiſtis ornatu ſtructura audacia. Ex quibus ab aliis quidẽ vobis laudes. a vobis autem ſupplicationes atq pompe diis immortalibus fuerũt. at equidem libenttr peterẽ. qum ꝓ iis rebus geſtis gaudio ac gratulatione vrbis erat referta vtrum in ſacrificiis & leticia vna cum populo erat aeſchines an triſtis & bonis publicis infenſus domi manens affligebatur. Si aderat. & vna cum cæteris particeps fuit indigne facit immo impie ſi illa quoꝝ vt ꝓſpere geſtoꝝ deos teſtes vocauit a vobis nũc improbanba cenſet qui deos iurati eſtis. Si non affuit quomõ perire dignus eſt nec ſemel nec plures. ſi de quibus alii læticiam ſuſcæperunt ipſe mœſticia afficiebatur. Recita hæc decreta. DECRETA. Nos itaq tunc infeſtis eramus. Thebani vero ſe a nobis ſalutem accepiſſe arbitrabanẽ. & factum erat vt hi qui auxilio indigere videbantur. ipſi mihi aſſentiendo aliis auxilium ferrent. at quas nunc voces emiſit philippus. & in quibus fuerit turbationibus iſtorum gratia. declarãt eius epiſtole in Pelopõneſum miſſe quas nũc mihi recita vt uideatis quid aſſiduitas & labores & legationes & decreta mea que nũc iſte vituperat ꝓfecerũt. atqui complures apud vos viri athenienſes oratores ante me p̃clari

fuerũt. Calliſtratus ille ariſtophõ. Cæphalus. thraſibulus. Alii multi nullus tñ iſtoꝝ ſe omnino totũ
reip. tradidit ſed alter decernebat non legationes obibat. alter legationes obibat non autem decerne
bat. Relinq̃bat. n. ſibi quiſqꝫ ꝑtim facilitatẽ partim refugium ſiquid forte accidiſſet. Quid ergo dicet
quiſpiã. tuuſqꝫ adeo cũctis & magnitudine animi & viribus añcellis vt vnus oia exequaris. Non di
co hoc. Sed tanta mihi videbaẽ ꝑiculi magnitudo quod tũc imminebat. vt exiſtimarem nullam pro-
prie ſalutis habendã eſſe rõnem & bene actũ putari ſi nihil omittẽdo ea que agenda forẽt ageretur.
Perſuaſeram etiã mihi ſtulte fortaſſe attñ ꝑſuaſerã neqꝫ ſñiam dicendo queq̃ꝫ melius decreturũ eſſe
nec legatõnes obeũdo diligentius queq̃ꝫ id agere ea de cã me oĩbus expoſui. Recita ep̃las Philippi.
EPISTOLAE. In hoc coniecit philippũ opa mea. Hanc ille vocẽ emiſit ꝓpter me. multa & acerba
prius contra vrbẽ minitatus. ob quas quidem res iuſte coronatus tunc fui. pñte & nõ repugnãte q-
dem te. Dyondas qui tũc repugnabat quintã ꝑtem ſentẽtiaꝝ non reportauit. Recita mihi decreta q̃
tunc in accuſatione deducta. non tñ ab iſto attẽtata euaſerũt. DECRETA. Hæc decreta viri athenie
ſes eaſdẽ hñt ſyllabas atqꝫ eadem verba q̃ prius ariſtonicus. & nũc Cteſiphon ſcripſit. & hæc aeſchi-
nes ipſe nõ accuſauit. nec accuſanti fuit ſubſcriptor. Atqui tũc Demomelẽ qui hæc decreuit. & hype-
ridem. magis iuſte q̃ꝫ hũc perſequi licebat. Quãobrem? Quia nũc iſte ad illos ſe referre & res iudica-
tas. & iſtum nõ accuſauiſſe. qum alii tunc accuſarent & leges non ꝑmittere. id de quo actum ẽ agi. &
multa alia allegare põt. Tũc autẽ res ĩpa ꝑ ſe iudicabaẽ anteqꝫ præiudicium fieret. Sed nõ licebat opi-
nor tunc facere q̃ nũc facit. Ex antiquis vetuſtiſqꝫ decretis multa colligere quæ nec ꝓuidere quiſquã
poterat nec opinari. ab iſto hodie referri. calũniari & tempibus tranſpoſitis & falſis cauſis pro veris
inductis aſſerere. Non licebat tũc iſta facere. ſed ſub ĩpa veritate quæ recẽs erat. vobis res ĩpas geſtas
memoria tenentibus. & quaſi in manibus ſingula hñtibus. omnia eius verba nota fuiſſent. Quapro
pter redargutiones iuxta res ĩpas fugiens. poſt tot elapſis tempibus venit. rhetoꝝ certamẽ (vt mihi
videẽ) non reꝝ geſtarum examẽ. & iudiciũ verboꝝ non vtilitatis cuiuſqꝫ reip. inducens. Deinde vos
perſtri[illegible] volens ait. quã opinionẽ de nobis domo attuliſtis. eam in iudicio eſſe attendẽdã. Quẽ-
admodũ. n. [illegible]quit qum pecuniam alicui intereſſe putatis ſi poſito diligẽter calculo. nihil ſibi deberi
reperiatur. conceditis. ſic nũc iis quæ rõ oſtendit inherendũ eſſe. videbitis quã fragile ſit oĩe quod
ẽ a iuſticia ſeiũctum. Nam ex hoc ſapienti eius exemplo planiſſime confiteẽ vos intelligere me pro
patria certauiſſe. ipum aũt pro philippo. Non. n. diſſuadere quæreret. ni talis de vtroqꝫ eſſet opinio.
Quod tamẽ nõ iuſte quærit hanc opinionẽ remouere. ego oñdam non poſitione calculoꝝ (nõ. n. hec
eſt reꝝ rõcinatio). ſed cõmemoratione breui reꝝ a me geſtaꝝ. calculatoribus ſimul & teſtibus vobis
audientibus vtens. Mea opera quã iſte criminaẽ. qum Thebani vna cum philippo athicam inuaſuri
forent. vt nobiſcũqꝫ coniũgerenẽ ac illum ꝓhiberet effecit. qum bellũ in athica futuꝝ eſſet. vt ſeptua-
ginta ſtadiis procul ab vrbe in finibus Boetie gereret. qum Latrones ex euboia prædaturi nos fo-
rent. vt maritima regio omni tempe belli pacata fuerit. qum helleſpontum occupaturus eſſet philip-
pus bizantio capto. vt nobiſcũ aduerſus illum bizancii pugnarẽt. An tibi inſtar calculi videẽ haꝝ reꝝ
cõmemoratio? An horum memoriã cenſes tolli oportere. ac non potius vt in omne tẽpus firma ſit
cogitare? Illud non addo ꝙ crudelitatẽ quam videre licet in his quoꝝ philippus dominus eſt conſti
tutus. alios experiri contingit. hũanitatis vero quã ꝓ cæteris captandis erga vos ſimulauit. vos nec
improbe fructum conſecuti eſtis. Sed hæc omitto. Nec illud dicere verebor. ꝙ ſiquis oratorem velit
iuſte ſine calũnia intueri. non qualia tu nũc referebas accuſaret. exempla fingẽs & verba. atqꝫ geſtus
velut in ſcæna cõponens. Valde nimirũ vt videtur. res græciæ ꝑiclitauerunt. ſi ego hoc verbũ ac non
hoc ꝓtuli. Aut ſi hoc non illuc manũ traduxi. Sed hæc conſideraret q̃s vires habebat ciuitas. quæue
auxilia. qum ad rempu. me contuli & que poſt hæc ipẽ compaui. Qualeſqꝫ forent tunc hoſtium res.
Ac deinde ſi ego minui has copias. me accuſare. ſi auxi non obtrectare debuiſti. Qum ergo tu hoc
facere nolueris. ipſe faciam. Et animaduertite ſi iuſto vtar ſermone. Potentiam ciuitas habebat. inſu
lares non tamen omnes ſed imbecilliores. Non. n. Chius nec Rhodus nec Corcyra nobiſcũ erãt. pe
cuniarum vero ordinationẽ ad quinqꝫ & quadraginta talenta. & hæc iam prius erant abſumpta. pe-
ditem vero aut equitem ꝑter domeſticos nullum. Quod autem deterrimũ erat & maxime hoſtibus
accõmodũ. iſti vicinos oẽs ſic diſpoſuerant. vt inimici proprius eſſent quam amici. Megarenſes. the
banos. euboios. Hic erat tunc noſtrarum rerum ſtatus. nec aliud præter hæc dicere quiſquã põt phi-
lippi autem cum quo nobis erat certamen. quemadmodum res erant conſiderate. Primũ eorum qui
ſequebantur. dominabaẽ. ipſe ſuo arbitrio eorum que ad bellum pertinent moderator. quod maxi-
mũ eſt omniũ rerum. Deinde iſti arma ſemper habebant in manibus. pecuniis affluebat. ex ſua ſentẽ
tia res gerebat non prædicens in conſiliis nec in aperto quod agendum foret diſcæptans. nec obtre-
ctantibus aut iudiciis ſubiacens. nec cauſas fugiens. nec obnoxius cuiquam. ſed ipſe dñs dux. impa
tor omniũ. Ego vero qui illis oppoſitus eram (nam hæc examinari conuenit) cuius eram dominus.
nullius certe. Nam hoc ipm dicere ad populũ. quod ſolum in me fuit. vna cum iſtis. qui mercede cor
rupti erant. cõmune mihi feceratis. Et in quibus iſti ſupabant. quod ſæpe accidit. qua tandem ex cau
ſa omitto. hæc vos ꝓ hoſtibus decernebatis. Attamen ex hmõi iniquitate reꝝ ego ſocios vobis feci.
Euboios. acheos. Corinthios. Thebenos. Megarenſes. Leucadios. Corcireos. a quibus quindecim
milia pẽditũ. abſqꝫ vrbanis eorũdem ex auxiliis cõgregaui. pecuniaꝝ vero q̃ꝫtum potui maximũ nu-
meꝝ diſpoſui. Si vero aut thebanoꝝ. aut Bizancioꝝ. aut Euboioꝝ fœdera cõmemoras. aut de æqui-

tate nūc contendis. Primo quidē ignoras & ante qum pro ſalute græcoꝝ pugnatum ē. ex trecentis
nauibus (tot.n. pugnauerūt) ducentas athenienſiū fuiſſe. Nam putauit tunc populus atheniēſis ius
ſuū minui nec diem illis dixit. qui huius conſilii fuerūt auctores. nec vnq̄ ſup his conquæſtus ē. nā
turpe id quidē. Sed diis grās habuit. ſi in cōi græcoꝝ piculo ipē plus q̄ oēs reliqui ad ſalutem con
tribuit. Quāquā vanas his grās præſtas. in me accuſando. Quid.n. nūc tandem mones? quid tūc fue
rit faciendū. ac non tūc qum eſſes in vrbe. hæc tua ſententia decreuiſti. ſiquidem id tempa patiebanť
in quibus nō vt volebamus. ſed vt facultas dabať nobis. neceſſe erat ſuſcipere. Nam præſto erat qui
emeret. & qui eos quos nos reiiceremus. ſibi ꝓmptiſſime aſciſſeret pecuniaſq̄ ſupadderet. Quod ſi
nūc accuſor. quid putatis. ſi me frigide ac parce incedente receſſiſſent ii populi & philippo ſe cōiun
xiſſent. & ſimul euboie & thebarum. & bizancii dominiū nactus eſſet. hos impios homiēs fuiſſe di
cturos? Nōne ꝓditos? nōne repulſos fuiſſe illos qui nobiſcum eſſe cupiebāt. atq̄ ita Helleſpōtum
& tranſmiſſionē frumenti indictionē philippi peruenisſe. Bellum vicinū & graue ꝓpter Thebanos in
athicā introductū. Mare propter euboiam nauigari nequiuiſſe. Nonne hec & multa alia diceret. Ma
la o viri atheniē. mala res eſt obtrectatio ſemp & vbiq̄ calūniās. Hic etiā natura impudens ē. nihil vn
q̄ liberale nihil laudabile opatus. Tragica Simia. ruſticus Enomaus. abſurdus orator. Quid.n. elo
quentia tua vſui vnquā fuit reipublice. Nūc dicis nobis de rebus pteritis. Velut ſi medicus quiſpiā
egrotantes adiens nihil adinueniat. neq̄ oſdat quo morbū effugere queāt. Deinde mortuo eoꝝ ali
quo qum buſta eidem fiāt ad monumentū ſecutus dicat. Si hoc & hoc feciſſet hō iſte. non eſſet mor
tuus. Attonite nūc tandē hoc ais. Non ergo nec conflictū illū ſup quo læticia exultas. qum ſuſpira
re deberes quantū ad me attinet. ciuitati eueniſſe repies. Sic.n. conſiderate. Nullo ex loco ad quem
miſſus a vobis legatus fui. victus receſſi a philippi legatis. Non ex theſſalia nō ex ambrachia. nō ex
Illyriis. nō a thracie regibus. nō ex bizancio. nō aliūde vnq̄. nō tandē nuperrime ex thebis: ſed in q
bus legati eius ſupabantur dicendo. ipē armis fretus ſupabat. Hoc igiť a me efflagitas. nec te pudet
cui mollicię obiicias. ab eodē vt philippi copias ſolis ꝓfligaret requirere. & id verbis dūtaxat. Nam
cuius alterius habeā ptātem (nō.n. animi cuiuſq̄) nec eoꝝ qui in acie ſteterūt. nec belli gerendi. cuius
a me rōem repoſcis. At oīa q̄ ſpectāt ad oratorē pſcrutare diiigenter. eoꝝ examen ſubire non recuſo
Que ergo ſunt illa. videre res incœptas & præſentire & pdicere. Hæc a me facta ſunt. & inſup in omi
bus rebus agendis tarditatem. pigritiam. ignorationē. contentiones. quæ cōmunia ciuitatum & ne
ceſſaria ſunt vicia. quantum poteſt cōpeſcere & concordiam. amiciciā. & ad illa que agenda ſunt ani
mationem inducere. hæc omnia a me facta ſunt nec reperietur quicq̄ a me eſſe pretermiſſum. Siquis
ergo petat quibus rebus philippus potiſſimū res confecerit. omnes dicent exercitu & largitione at
q̄ corruptela eorum qui rebus præerāt. Ego nec copiarum dominus eram nec dux. Itaq̄ nihil hoc
ad me. In largitione vero & corruptione ipē philippum ſupaui. Vt.n. qui pecuniam dat vincit eum
qui accæpit. ſic qui non accipit nec corrūpi ſe permittit. victor eſt pollicentis. Quare victrix ē ciuitas
quo ad me. Quæ igitur a me geſta ſunt ob q̄ hic iuſte de me illa ſcribere potuit. hæc ſunt & eiuſmodi
multa. Quæ vos omnes nouiſtis. ea iam dicam. Poſt pugnam ſtatim. qum populus Athenienſis oīa
quæ ego feciſſem cognoſceret in ipā formidine & grauiſſimis temporibus. quo in tempore non in
gratos erga me fuiſſe multitudinis animos. mirandū videť. Primū quidem circa tutelam ad defenſi
onē vrbis. meas ſnias ſecutus ē. & q̄cūq̄ ad cuſtodiā facta ſunt. deputatio cuſtodum. foſſe atq̄ agge
res. repatio muroꝝ. meis decretis ſunt facta. Deinde qum virū ad rem frumētariā deputaturus eſſet
me ex oībus elegit. & poſt hæc qum maliuoli mei in vnū coacti accuſatōes. delatōes multifariā aduer
ſus me iduxiſſent. non p ſe ab initio ſed p eos p quos latere exiſtimabāt. Scitis.n. ac memiſtis. primis
illis tpib⁹ ſingulis fere diebus ad iudiciū me traxiſſe. nec ſoſidei amētiā. nec Philocratis calūniā. nec
Dyondē Melaniq̄ inſaniā aduerſus me intētatā reliqſſe. In qbus oībus maxime deoꝝ. deīn etiā vro
ac reliquoꝝ atheniēſiū bñficio incolumis euaſi. Iuſte. hoc.n. veꝝ ē & ꝑ iuratis & ꝑ iuramēta ipā ag
ſcentibus iudicibus. Qum ḡ accuſatū me abſoluiſtis. & qntā ptē ſentētiaꝝ accuſatoribus nō dediſtis
tūc iudicaſtis me optime rēpu. geſſiſſe. In quibus vero ipē accuſatus euaſi. iuſta me & ſuadere & de
cernere oſdiſtis. In qbus aūt poſitis calculis liberaſtis. iuſte ac incorrupte me in publicis rebus verſa
tū cōfeſſi eſtis. Quæ qum ita ſint. q̄ rebus a me geſtis nomē imponere debuit Cteſiphon. nonne id
qđ ppłm videbat impoſuiſſe. non id qđ iurati iudices. non id quod veritatem apud omnes certam.
Ita inquit. Veꝝ illud Cæphali illud pclaꝝ nūq̄ accuſatū fuiſſe. & fortunatū certe. Sed tñ is. qui ſæpe
accuſatus. nunq̄ conuictus fuit. quid ob eam rem magis repræhendi poteſt. Et ſi q̄tum ad hunc atti
net viri. viri atheniē. inſtar Cæphali mihi gloriari licet. nūq̄.n. ab iſto accuſatus ſum. itaq̄ quantum
in te eſt nihilo deterior ego ciuis quā Cæphalus. Multifariā vero huius amentiā & calūniā videre li
cet. maxime tñ in iis que de fortuna diſſeruit. Mihi aūt qcunq̄ hō hoī fortunā obiectat. deſipere vř.
Nā qum iis q optimo ſtatu ſe putat & ꝓſperam habere fortunā. nihil exploratum habeat. an vſq̄ ad
veſpas talis fortuna ſit q̄ rōne de ea loq aut alteri obiectare pōt. Qum itaq̄ iſte pter alia multa de his
quoq̄ ſupbe locutus ſit. videte & animaduertite quāto verius & humanius a me diceť. Ego quidē
fortunā huius vrbis bonā eſſe arbitror. & hoc video & p Dodoneū & p appollinis pythii oraculum
nobis eē rñſum. oīm tñ hoīm in hoc tpe durā atq̄ grauē eē dico. Nā quis græcoꝝ aut quis barbaro
rū nō multis pmiť calamitatibus. Quod ḡ conſiliū cœpimus laudabile. qđq̄ melius nobiſcū actum
ſit q̄ cum aliis græcis. qui ſi nos deſertos atq̄ abiectos relinquærent ſe beatos fore arbitrabantur.

bonæ fortunæ huius vrbis impu[illegible].Quod vero aliquid aduerſi paſſi fuimus.nec omnia que optaui-
mus.nobis euenerunt cõmunis fortune omniũ partẽ aliquã hunc populũ ſuſcepiſſe reor.Priuatã
vero meã & vniuſcuiuſq; veſtrum fortunã in priuatis rebus conſiderãdam cenſeo. Hec mihi de for-
tuna videntur & iuſte quidẽ (vt opinor) q̃ vos quoq; ſentire credo.at iſte priuatam fortunã meã pu-
blica ciuitatis fortuna validiorẽ eſſet dicit.paruam atq; tenuẽ magna atq; potenti .Quomõ hoc fieri
poteſt?atqui ſi protinus fortunã meam examinare vis aeſchines.cũ tua ipam compara.& ſi tuam re-
peries inferiorem.mihi meã ne obiicias. Vide igitur ſtatim ab initio etatis.nec me p deum quiſq; le-
uitatis accuſet.Nam mihi quidẽ nec ob paupertatẽ quis vituparãdus videt.nec ob diuitias extollẽ-
dus. Verum huius maledicta atq; calũniæ me cogunt in hmõi ſermones deuenire. quibus quantum
potero tempate vtar.Mihi ergo contigit aeſchines in puericia quidẽ conſtituto ad magiſtros (vt cõ-
gruebat) pficiſci.& cũcta habere q̃ habẽda ſunt ei.qui nihil turpe facturus ſit pp̃ter egeſtatem. Poſt
puericiam vero conſequẽter apparatus ludoꝝ. prefecturas nauiũ pbere. nullo honeſto munere nec
publice nec priuatim carere ſed & reipu.& amicis vtilem eſſe.Deinde qum ad remp.me contuli.eiuſ-
modi partes eligere.atq; ita me gerere.vt & a ciuibus & a cæteris ſæpe ſim corona donatus. nec vos
inimici auſi fuiſtis mea facta vt nõ recta accuſare. Hec mihi fortuna fuit. & qum multa pterea dicere
poſſim.ptermitto.veritus ne cõmemoratio hmõi reꝝ aliquid inuidie contrahat. At tu glorioſe vir q
ceteros ſic inſolenter faſtidis. compara cum his fortunã tuam. Puer ſumma cũ egeſtate educatus es
vna cũ patre.ludo litterato aſſidens.atramentũ terens.ſubſellia purgans.pedagogũ exornans.ſerui
inſtar non liberalis adoleſcẽtis. Vir deinde factus matri initianti codices lectitabas. & in aliis hmõi
auxiliũ prebebas.per noctem neruis & carceribus intentus.eos qui initiabant̃ luſtrabas.pilis abſter
gens.ac dicere illos iubens effugi malum.inueni melius.Qua in re nullum vnq; pclarius vlulaſſe glo
riari ſolebas.quod ego veꝝ arbitror. Non.n.exiſtimetis ipm ita grande ploqui.vlulaſſe aũt nõ im-
menſum.Die vero pulcros thyaſos p vicos agebas. Maratho & Papio coronatos agnos cõtrectãs
& ſuper caput extollẽs clamanſq; euiſaui.& ſalutans hyis attis.attis hyis.dux princeps ediſer & lu
cerniſer [illegible]iculis appellatus. mercedem pro iis capiẽs entbrypta & neilata. inquis fortunã tuã re-
cte beatam dicit.Qum vero inter populares ſcriptus es.quoquo modo id fuerit. nam hoc pretereõ
Sed qum ſcriptus confeſtim preclarum opus tibi aſſumpſiſti.ſcribam eſſe ac miniſtrum magiſtratuũ
Vt uero tandem ab hoc quoq; emerſiſti.omnia de quibus alios accuſas.ipſe operatus nihil priorum
deturpaſti poſteriori vita.at Simido & Socrati hiſtrionibus quos raucos appellabant.locatus.terti-
as partes fabularum agebas.ficus.vuas. oliuas ex alienis fundis colligens.plura accipiens vulnera.
quam cum de vita & ſanguine certatur.Erat enim bellum vobis cum ſpectantibus infectum a qbus
qum plura acceperis vulnera.recte eos qui inſueti ſunt huiuſmodi periculorum veluti ignauos timi
doſq; contemnis.Sed relictis que de paupertate dici poſſunt.ad crimina eodem ordine.quo tu nup
proficiſcor. Tales enim partes reipubli.tibi aſſumpſiſti.qum tandem ea tibi quoq; euenit. per quas
florente quidem patria.& incolumi repu.inſtar leporis tibi erat viuendum.timide.trepide.ſemp ex-
pectando plagas pro iis que conſcius tibi eras nefarie perpetraſſe. Euerſis autem ceteris. alacrem te
oſtẽdiſti. Atqui quiſqs mille ciuibus necatis.fiduciam aſſumpſit.quid ab illis qui ſupſunt dignus ẽ
pati.Multa pretereo que referre poſſum.Non enim cũctas ſordes iſtius quas oſtẽdere valeo. dicẽ-
das eſſe reor.ſed eas dũtaxat que ſine verecundia mea referre poſſum..Compara igitur tuam ac me-
am vitam benigne & ſine acerbitate aeſchines.deinde ab iſtis pete vtrius fortunam mallent. Docui-
ſti litteras:ego didici.Initiaſti. ego initiatus fui. Saltaſti in choreis. ego choream dedi..Fuiſti ſcriba.
ego magiſtratum geſſi.Fuiſti actor. ego ſpectator.Cecidiſti.ego exibilaui.Pro hoſtibus omnia geſ-
ſiſti in repu.ego pro patria geſſi.Omitto alia.at nunc hodie de corona certo: quod eſt nihil per iniu-
riã vnq; feciſſe.Tu vero Sycophanta nũc qdẽ appares. Sed vtꝝ de cetero id tibi facere liceat. vł omi-
no non liceat.periclitaris.preclare nimirum fortune vir.meam vt improbam accuſat. age nunc mihi
recita numerum meorum teſtimoniorum.que ipe ſubii.affer tu nũc aeſchines carmina que diſperde
bas. Adſum a mortuoꝝ latebris.& tenebraꝝ portis.Et ſcis me nũciũ nolle afferre malũ.Te malũ ma
le pdãt.potiſſimũ dii.deĩde iſti oẽs reprobũ ciuẽ.ac priæ pditorẽ.Recita teſtimonia.TESTIMO-
NIA.In publicis quidẽ hmõi fui viri athenie.in priuatis aũt ſi nõ oẽs ſcitis me hũanũ. & indigenti
bus me liberalẽ fuiſſe.ſileo.nec qcq; dicerẽ aut teſtimoniũ vllũ ſup hoc afferrẽ nec ſiquos ab hoſtib⁹
mea pecũnia redemi.nec ſi qbuſdã dotes cõtuli ad filias nubẽdas.nec aliud qcq; tale.nã ego ſic puta
ui ac puto bñficioꝝ memoriã illũ p oẽm tps obſeruare debere q accipit.eũ aũt q cõtulit ſtatim obliui
ſci.ſi velit hic boni viri.ille non pui animi opus efficere.Proprioꝝ.n.bñficiorũ cõmemoratio paꝝ ab
impropatõe.Non g faciã tale quicq; neq; adducar.ſed qliſcũq; ſit de his opinio.ſatis ẽ. Volo autem
priuatis omiſſis pauca inſup de publicis referre.Sed potes aeſchinẽ ſub ſole noiate.qui ſine offenſi-
one aliq̃ euaſeris.pri⁹ a philippi.nũc ab alexãdri potẽtia aut græcũ aut barbaꝝ concedã tibi meã ſiue
fortunã ſiue infortuniũ appellare maius.oĩm maloꝝ cauſam fuiſſe.Sinaũt ex his qui me nũq; vide-
runt nec vocẽ meã audiuerũt vnq; multi multa ac grauia fuerũt perpeſſi.nec ſolum homines.verum
etiã vrbes & nationes.qñto iuſtius & verius cõem omniũ fortunã.& tempeſtatem quãdam aduer
ſam conuenit cauſam putari.Tu ergo his omiſſis me qui apud hos in repu.verſatus fuerim accuſa.
& ſi intelligis ſi non totũ ptem huiuſce criminis ad oẽs & ad te maxiẽ ptinere. nam ſi ego dux atq;
impator ex me ipſo conſiliũ rerũ agẽdarum cepiſſem.poſſetis vos ceteri oratores me iuſte accuſare.

Si vero in concionibus ſemp̄ aderatis & reſp̄.efflagitabat. vt cōmunis vtilitas in conſultationibus
oueratur & hæc omnibus vtilia viſa ſunt. & tib maxime qui non beniuolentia aliqua erga me. mi-
hi gloriam & honorem conceſſiſtis.que omnia in his acciderant.que per me tunc gerebantur.Sed veri
tate ipſa conuictus.qum nihil oſtendere poſſes vtilius quanta nunc tua iniuria eſt in illis reprehēden
dis.quibus nihil melius tunc excogitare potuiſti.Apud ceteros omēs video hec quodammodo de
finita & ordinata eſſe.Deliquit quis ſua ſponte volenſq;.ita & pœna aduerſus ipſum. Errauit quis i
uitus venia pro pœna aduerſus ipſum.Nec deliquit.nec enarrauit.ſed qum vtilitatem ſequeret̄.vna
cum omnibus aſſequi non potuit nec rem(vt cupiebat) perficere nec improperandum eſt huic nec
obiurgandum ſed condolendum.Hec manifeſta ſunt nec legibus dūtaxat. verumetiam natura ipſa
non ſcriptis legibus humanis moribus diffiniuit.Aeſchines vero cunctos legibus homines crudeli
tate atq; calūnia vſq; adeo ſuperauit.vt de his etiam que ipſe vt infortunia comemorat. me accuſare
non vereatur.Et preter cetera quaſi ipſe ſimpliciter & cum beniuolentia cuncta dixiſſet.cauere & ob
ſeruare monet.ne vos decipiam aut ſubducam.aſtutum magnum & ſophiſtam & hmōi appellās.Ve
lut ſiquis primus quod ſibi cū alio ſit dicēs nolit amplius perquiri qs ſit ip̄e qui talia narrauit. Ego
autem ſcio vobis omnibus iſtum probe eſſe notum.atq; intelligere multo magis ipſi. quā mihi iſta
conuenire.Et ſimul illud ſcio.meum ingenium(ſiquod eſt) quamq; ego video dicendi vim atq; ro-
bur maxime in his qui audiūt conſiſtere.nam vt vos beniuoli eſtis. vtq; verba cuiuſq; ſuſcipitis. ita
is qui dicit ſapere videtur.Sed tamen ſi penes me facultas eſt aliqua.hanc inuenietis publicis veſtris
cōmodis ſemper intentam fuiſſe.contra vos autem nūq;.nec priuatim quidem. hunc vero non ſolū
hoſtibus fauiſſe.verumetiam ſiquis in aliquo vnq; offendit.aduerſus eum vim ſuam exercuiſſe.nō
enim iuſte nec vt cōmodum eſt reipu.ea vtitur.nam neq; iram nec inimiciciam nec aliud quicq; eiuſ-
modi bonus ciuis obicere debet iudicibus nec horum gratia vos audire ſed ab hmōi perturbationi-
bus vacuum ſe preſtare.Si vero fieri non poteſt.quietem ac tolerantiam habere.In quibus ergo ve-
hementem ſe preſtare bonum ciuem & oratorem decet.inquibus periculum reipu.verſatur.in qui-
bus quid cum aduerſariis reipu. controuerſie eſt. Hec & generoſi & boni ſunt ciuis.nullius aūt pu-
blici criminis.nec etiam priuati.pœnas a me exigere.nec reipu.cauſa nec ſua.ſed corōne ac laudis ac
cuſationem inducere.& tm̄ ſtudium in hoc ponere.priuatæ inimiciciæ.& inuidie.& puſillanimitatis
ſignum eſt.Quod vero omiſſo contra me certamine huic diem dixit. mirabilem habet improbitatē.
Mihi quidem videris aeſchines ea de cauſa hoc certamen induxiſſe. vt contētionem vocis & clamo
ris induceres.non vt cuiuſq; delicti reum poſtulares.Eſt autem nō vox neq; tonus in oratore lauda-
bilis.ſed idem velle quod ciues ſui.& eoſdem diligere atq; eoſdem odio habere quos patria ſua.Nā
qui ſic animatus eſt.per beniuolentiam cuncta exequetur.Qui vero illis quos patria timet. obſeq̄n-
do adheret.non idem ſentit cum populo.itaq; nec idem ad ſecuritatem ſuam expectat.Sed vides me
idem voluiſſe atq; idem in cūctis quæſiſſe cum iſtis.Non igitur & tu idem feciſti.& qua rōne.q con
feſtim poſt pugnam legatus ꝓfectus es ad Philippum qui auctor per id tempus fuerat cladium no
ſtrarum.qum ſup̄iori tempore ſemper negaſſes quicq; tibi cum illo eſſe vt omnes norūt. Quis ē de
ceptor patrie.an non is qui ea non dicit que ſentit?Cui preco rite maledicit.nōne huic ipſi?Quid tur
pius oratori poteſt obiici quam non eadem ſentire ac proferre?At tu eiuſmodi reperiris.Deinde hi-
ſce audes.aut horum ora vultuſq; aſpicere. An non putas iſtos cognoſcere quis tu ſis. An tm̄ ſom-
num obliuionemq; cepiſſe.vt non repetant verba que in cuncionem apud populum feciſti obſecran
do atq; abiurando. nihil te negocii cum phillippo habere.ſed me hanc aduerſus te calūniam ob pri-
uatam ſimultatem falſo induxiſſe.Deinde vt de conflictu renūciatum eſt.nihil omnino veritus ami
ciciam ac hoſpitalitatem philippi apertiſſime fatebare.ad mercedem & locationem hec nomia tradu
cēs. Nā ex q̄ iuſta & honeſta cauſa aeſchini Leucothee Timpaniſtrie filio.hoſpes aut notus amicus
aut notus erat philippus.Equidem non video.At mercede corruptus illi obſequebare.Sed q̄q̄ ſic
aperte in illis que acciderunt deprehenſus proditor & contra ſeipſum deprecatus. mihi illa obiicis
quoꝝ cauſam magis apud oēs q̄.apud me fuiſſe reperietis. Multa & egregia hec ciuitas Aeſchines
me auctore ſuſcepit p̄ficitq;.ꝓ quibus nō ingratā ſe p̄ſtitiſſe hinc intelligi pōt ꝙ qum eligeret̄ a po-
pulo qui eos.qui in acie ceciderant.laudaret non te elegit.quāq; ſonora voce. nec Demadē qui nup
fuerat auctor pacis.neq; Agemona.nec alium quēq; veſtrum ſed me.Quo in tempore qum tu atq;
Pytocleus impudenter atq; acerbe contra me niteremini. & hæc eadem obiiceretis .etiam magis me
tunc populus elegit.Cuius rei cauſam nō ignoras tu quidem attamen.dicam.Ambo.n.nouerāt ho-
mines.meam.ſ.beniuolentiam ac diligentiam.quam in rebus agendis proſpexerāt. & vr̄am prauita
tem.Quæ.n.iurati incolumi repu.negauiſtis.hæc in aduerſis tempibus fatebamini. Qui ergo in cō-
muni calamitate audaciam ſumebant.ea quæ ſentirent profitendi.hoſtes quidem iam antea. ſed tūc
demū manifeſtos putauerunt.Deinde congruū illis viſum eſt. eum qui defunctos laudaturus eſſet.
nec domeſticū nec complicē eoꝝ cū quibus pugnauerāt fuiſſe.nequi illic lætati feſtum ſuper cōmuni
græcoꝝ calamitate cum interfectoribus celebraſſent.hoc reuerſi honorem haberēt.Nec qui ficta vo
ce illoꝝ fatum.ſed qui reuera condolerent.Hæc.n.cernebant in ſe atq; in me eſſe.in vobis aūt neq̄q̄
Ea de cauſa me elegerunt non vos.Nec populus quidem ita.Defunctoꝝ aūt parētes fratreſq; a po-
pulo funeri p̄fecti aliter cēſuerūt.Sed quū epulū daturi eēnt.qđ apud maxie neceſſariū defunctoꝝ fi
eri conſueuit.id apud me fieri voluerunt.merito id qdē.Nam genere ſinguli eoꝝ ſingulis erant pro

pinꝗores ꝙ̄ ego. Cōiter vero oīūs nemo erat ꝓpinquor. Cui.n. maxime illos vincere conducebat. is maiorem dolorem pro eoꝝ indigno caſu ſuſcipiebat. Recita epigrāma. quod publice hæc ciuitas tūc inſcribi iuſſit. vt videas aeſchines te in hocipſo ingratum atq; improbum & ſceleſtum eſſe. Dic. EPIGRAMMA. Audis aeſchines in hocipſo epigrāmate oīa pficere. & in nullo falli deoꝝ ē. nec in cōſultore aut pugnantibus vincendi. aut perficiendi eſſe poteſtatē ſed in diis ipſis. Quid ergo peſſime mihi obiicis. quid ais: quæ in tuum ac tuorum caput dii conuertant. Sed qum multa aduerſus me ꝑ calūniam mentitus ſit. vnū tamē imprimis admiror. ꝙ de caſibus reip. mentionē faciens non vt beniuolum. nec vt iuſtum decuit ciuem. mentem ſeruauit nec lacrimas emiſit. nec animo commotus ē ſed vocem extollens & fauces aperiens dum me accuſare putat. ſe palam fecit in grauibus reipu. caſibus nequaꝙ̄ vt cæteros ciues afflictum fuiſſe. Atqui eum qui ſe ꝓfitet legum ac reip. curam hr̄e (vt iſtæ nunc facit) & ſi nihil aliud at certe hoc habere cōuenit. vt iiſdem rebus gaudeat. iiſdemq; doleat quibus & ciuitas. Nec in rep. ſentire cum hoſtibus. quod te feciſſe manifeſtū eſt. me accuſans. ac ꝓpter me aſſerens ciuitatem in has incidiſſe calamitates. licet antea ꝙ̄ ego ad rēpu. me conferrem. auxilium pſtare græciæ cœperatis. Qum ſi hoc mihi a vobis tribueret per me factū fuiſſe. vt aduerſus dominatum. qui in græcis inſtituebat. vos opponeretis. maius mihi munus concederetis. ꝙ̄ vllis vnꝙ̄ conceſſiſtis. Sed nec ego hoc dicerem iniuriam.n. vobis facerem. nec vos. vt puto concederetis. Hi autē ſi recte facere voluiſſet. gratia inimiciciæ meæ pclariſſimā partem gloriæ veſtræ non detraxiſſet. Sed quid iſta rephendo: qum alia longe duriora mentiri aduerſus me auſus ſit. Qui me ptes philippi. o terra. & dei. ſecutū eſſet affirmat. Quid iſte iam non affirmaret: Sed p Iouem & deos ōes ſi contentionibus & calūniis de medio ſublatis recte conſiderare volumus. qui ſunt ii quibus merito & iuſte iſtarum reꝝ que euenerūt. cauſam vniuerſi aſcriberent. in qualibet ciuitate huius ſimiles. non mei rerietis. qui qum res philippi parue atq; infirme eſſent. ſepe pdicentibus nobis & cohortantibus atq; monētibus. gratia priuati lucri cōia cōmoda abiecerūt ciues ſuos decipiēdo atq; corrūpendo. quoad ſeruos efficerent Theſſalos. Daochus. Cyneas. Thraſilaus. Archades. Cercida Hieronymus. Eucāpida. Argiuos Nirtis. Telodaus. Niciaſſeus. Clienſes. Euxitheus. Cleotimus ariſtechimus. Meſſanios. Neo & Thraſylothus filia de ſceleſti filii. Sicinios ariſtratus Epicares. Corinthios. Dinarchus Megarenſes. Pihi..dorus. Elixus. Perilaus. Theobanos. Timolaus. Theogiton. Onometa. Euboios. Hipparchus. Clytarchus. Dies me certe deficeret. ꝓditoꝝ nomina referentem. Hi ōes ſunt viri athenieſes. earūdem in ſuis ciuitatibus cōſilioꝝ. quoꝝ iſti apud vos. homines ſceleſti atq; nefarii. euerſores reꝝ publicaꝝ. libertatis ꝓditores. primū Philippo nūc alexandro ſubiicientes. qui ventre ac turpiſſimis voluptatibus fœlicitatem diffiniūt. qui libertatē & nemini ſubeſſe. qui prioribus græcis finis atq; norma erat bonoꝝ. euerterūt. Huius igit̄ fœdiſſimæ atq; infamis conſpiratōnis. immo vero viri athenieſes ꝓditionis. ſi vera fateri volumus grecoꝝ libertatis. & hec ciuitas apud ōes expers fuit. meis conſiliis freta. & ego apud vos. Deinde petis ob quā virtutē me ducam honore dignū Ego iam tibi dico. ꝙ iis qui in rebuſpublicis grecoꝝ verſabant̄ vniuerſis a te incipiendo corruptis ante a philippo. nūc ab alexandro. me neq; tempus. neq; humanitas verboꝝ. nec pollicitationum magnitudo. nec ſpes. nec metus. nec aliud quicꝙ̄ adduxit vnꝙ̄. vt ea q̄ recta forēt. & vtilia reip. arbitrahere. omitterē. Nec inſtar veſtrū quemadmodū ſtatera ad eam partem. vnde capit inclinans conſului: ſed omnia integre ſine vlla animi corruptela peregi. & in maximis etatis mee rebus verſatus. iuſte & incorrupte me geſſi. Hoꝝ gratia me honore dignor. Nam muralis iſta opa. quā tu calūniari niſus es & agger ē. & ipſa quidem (vt arbitror) digna grecie atq; laudis. nec aliter dici poteſt. Res tamen a me in repub. geſtas longe antepono. Non.n. lapidibus vrbē. nec lateribus muniui. nec hoc magnifacio. Sed ſi meā munitōem pſcrutari vis. repies arma. vrbes. loca. portus. naues. equos. & milites ꝓ his pugnantes. His ego preſidiis athicā muniui. quantū humano conſilio poſſibile fuit. Hoc ego muro regionē firmaui non pyrei dūtaxat. neq; vrbis ambitū. neq; conſiliis philippi ſupatus ſum. neq; apparatu belli. ſed ſocioꝝ duces atq; copie fortuna ſupati ſunt. vt clare & manifeſte oñdam. Nā ſic conſiderate. Quid oportuit bonū ciuē facere. qd eū qui cū oīi ſtudio diligentia induſtria ꝓ vtilitate patrie vigilaret. Nonne a mari quidē euboiā q̄ſi pſidiū athice firmare a meditaranea vero regione boetiam. ab ea rurſus pte. q̄ in peloponneſum ſpectat ea loca q̄ ſunt cōfinia. Nō ſic ꝓuidere vt importatio frumēti nō impediret̄. ſed vſq; pyreum ptute deuehi poſſet nō alia monēdo decernēdo. auxilia mittēdo cōſeruare. vt Proconneſum. Cherroneſum. Tenedū alia ad ſocietatē amiciciamq; inducere. vt Bizantiū. abidū facta ſunt decretis meis. q̄ ſiqs ſine inuidia cōſiderare velit repiet ſumma cū iuſticia geſta. & cuiuſq; rei gerēde tps nec relictū. nec ignoratū. nec ꝓditū a me fuiſſe & quātū in vni⁹ hominis vim atq; ingeniū cadit. nihil omiſſum. Si vero aut dei cuiuſdā aut fortune vis. aut ducū ignauia. at ꝓditoꝝ malignitas aut hæc ſimul oīa obſtiterūt. & cūcta euerterūt. quænā aduerſis demoſthe. rephenſio. aut iuſta q̄rela eſſe pōt. Si q̄lis ego athenis talis in vnaquaq; ciuitate ſui ordinis vnus vir fuiſſet immo ſi vnū theſſalia vnū archadia idē mecū ſentientē habuiſſent nullus græcoꝝ nec intra pylas. nec extra in pñtes calamitates icidiſſet ſed oēs liberi & beati & ſine vlla moleſtia. ſuas q̄ſq; pprias colerēt. Huius tanti ac tam ampli doni vobis athenieſibus gr̄as hn̄tes ꝓpter me. Vt aūt videatis me ꝓ magnitudine rerum geſtarum vt declinē inuidiā ptius verbis vti cape iſta & lege numeꝝ auxilio. cum ex meis decretis. AVXILIA. Hæc facere aeſchines bonū ciuē oportet quibus fœliciter cōfectis primarius i ciuitate merito ē poſſit. alter vero ꝓcedētibus. laudem tamē aſſequatur. ꝙ ea geſſit

q̄ nemo pōt rep̄hendere.ſed fortunā accuſare.q̄ ſic res turbet humanas. Non me hercule commoda publica prætereūtem.& ſe hoſtibus mercedē adiacentē.tp̄ibus inſeruire atq; aduerſus eū q̄ p̄ dignitate ciuitatis monēdo & ſcribēdo inſiſtat.Hoꝝ gr̄a obtrectare.ac ſiq̄s in aliquo priuatim offendat memoriter id obſeruare.Nec ociū agere indignū atq; infenſum.vt tu plerūq; facis.Eſt.n.ociū iuſtū atq; vtile rei.q̄d multi vr̄m viri athenieſ.agūt. ſed nequaq̄ iſte hmōi agit quietē. At quādolibet ab rep.ſe diſiūgens freq̄nter aūt id libet obſeruat.quū vos alicuius ſatietas habet aut aduerſi q̄d acciderit nā cetera vero ſunt hūana.Deinde in hoc tp̄e ſubito rhetor ex q̄ete velut p̄cella q̄dā apparet.& voce exercitata.verbiſq; ex meditatione collectis.claro & infracto ſp̄ū orōnem extollit inutilē quidē.atq; infructuoſam ſed ad infortuniū alicuius priuatim & ad publicā ignominiā.atq; huiuſce meditatōis diligētiæ q̄ aeſchines ſiquidē iuſte. & p̄ repu.ſuſciperes fructus vberrimos. atq; honeſtos extare oportebat ſocietates vrbiū redditus pecuniarū cōſtitutionē fori poſitionē vtiliū legum. impedimēta cōtra eos q̄ hoſtes ſunt iudicati.Hæc oīa ſup̄ioribus tp̄ibus efflagitabant .Dediq; p̄teritū tp̄s multas p̄bationes.& quaſi teſtimonia viro bono.in quibus tu nullatenus fuiſſe appares.nō primus.non ſecundus.nō tercius.nō quartus.nō quintus.nō ſextus.nō quotuſcūq;.Nā q̄ ciuitatis potentia p̄ te creuit q̄ ſocietas op̄a tua facta ē.Quod auxiliū gloria.quæ legatio.q̄d opus p̄ q̄d ciuitas ſit honorē aliquē cōſecuta.Quid ex oībus quibus p̄fuiſti domi.vel foris p̄ te cōmendatū.q̄ nauis.q̄ tela.q̄ naualia.q̄ muroꝝ cōfectio.q̄ equæſtres copiæ.quid deniq; ex omnibus per te vtiliter factū. Quod auxiliū pauperibus aut locupletibus ad cōtributionē pecuniarū attuliſti.Nullū p̄fecto.At ſi nihil hoꝝ.ſaltē ſtudium & beniuolentiā. Vbi q̄n.qui o cūctoꝝ flagitioſiſſime cæteris quicūq; vnq; pulpitū aſcenderūt ad ſalutem largientibus & nouiſſime ariſtonico coactam pecuniā in multis.nec tūc quidē adeſſe nec quicq̄ largiri voluiſti. Q̄d vt facias nequaq̄ inopia adduceris. qui vltra quinq; talenta ex Philonis hæreditate duo vero talenta a principibus tribuū accæpiſti.vt p̄ ea mercede legem naualis p̄fecture euerteres.Sed ne verbū ex verbo trahens ex p̄n̄ti me auferam iſta relinquā. quod tamen nō propter egeſtatē nō dediſti manifeſtum ē ſed quia voluiſti quicq̄ a te contrariū fieri iis in repu. negocium faceſſis.Quibus igit̄ in rebus & q̄n promptus atq; inſignis es.Quoties aduerſus iſtos quid ē dicendum. Tūc ſplendidiſſime vocis.ſummæ memoriæ.optimus hiſtrio tragicus theocrines. Ac etiā claroꝝ viroꝝ mentionē facis.& recte quidē.Non tn̄ æquū ē viri athenieſes me nūc viuentē cū illis cōferri qui mortui ſunt.quibus beniuolētiā affecti eſtis.Quis.n.ignorat aduerſus oēs qui viuūt eſſe aliquid.aut maioris.aut minoris inuidiæ. Defunctos vero nec inimici quidē iam oderūt. Qum igit̄ ita ſit natura reꝝ.cū illis qui an̄ me fuerunt. ego cōparer.atq; inſpiciar. Nequaq̄. Non.n.iuſtum aut æquū Aeſchines ſed tecū & cum quouis eoꝝ qui te ſectant̄ viuentiū. Et ſimul illud cōſidera.vtrum præſtet ob ſuperiorum excellētia merita q̄ ſupra modum ſunt nec ſatis de eoꝝ magnitudine dici poteſt.p̄ſentis temporis merita aſpernari. An omnibus qui beniuole quid agunt humanitatem & honorem impartiri.Quod ſi hoc quoq; dicendum ē.mea opera & voluntas in rep.ſi quidē recte inſpiciatur.eiuſdē propoſiti cū illis ſummis viris rep̄eriet̄. Tua vero ſimilis & idem ſentiēs cū iis.qui his p̄ſtantibus viris tunc obtrectabant.Conſtat n.& illis tp̄ibus fuiſſe aliquos detractores. qui tūc viuētes rep̄hēdebāt.& ſup̄iores laudabāt.idē q̄d tu nūc p̄ inuidiā facientes. Poſt hæc dicis me illis nequaq̄ ſimilē eſſe. Tu vero ſimilis aeſchines.vel frater tuus aut alius quiſquā oratoꝝ. Eq̄dem nullum eē puto.Sed qum his qui viuūt bone vir.ne aliud dicam viuentē compara. & cū iis qui eiuſdem ætatis ſunt.vt poetas & choros.vt pugiles.& cætera oīa.Philemon.non quia Glauco Cariſti filio.& quibuſdā aliis ſup̄ioris tēp̄is athletis infirmior erat.incoronatus ex olympia abibat. ſed q̄ oīm qui ſecū congreſſi fuerant optime pugnauerat coronabat̄ & victor p̄nunciabatur. Et tu eodē mō ad eos qui nūc ſunt oratores me inſpice. At te. Ad quēlibet oīm.nemini.n.cedo quoꝝ tūc qum ciuitas ſuo arbitrio de rep̄.cōſultabat.& caritas p̄riæ certatim excitare debebat optima dicere videbar meis decretis meis legibus meis legatōibus cūcta gerebātur.vr̄m autē nullus apparebat.niſi qum quid cōtra iſtos agendū erat.Poſtq̄ vero euenerūt: q̄ nūq̄ euenire debuerūt.nec conſultoribus iam opus erat. ſed ſatellitibus.p̄ceptis obtēpantibus.& contra patriā p̄ mercede ſe locantibus.& aſſentandi erat certamē tunc tu & iſtorū quiſq; magnus & clarus ego aūt impotēs fateor.ſed magis beniuolus his quā vos Duo hæc viri athenieſ.habere oportet mediocrem ciuē.Sic.n.de me meip̄o ſine inuidia dicere poſſe videor vt in p̄tāte quidē generoſi ac principis aīm.in oīi aūt tp̄e.omiſq; actione beniuolentiā i rep. cōſeruet. Huius.n.natura dn̄a ē potentiæ vero atq; opū alia. Hanc apud me ſp̄ fuiſſe rep̄ietis. Videte me nec poſtulatū.nec ampbitionicis cauſis aduerſus me inductis.nec minis.nec delationibus.nec ab iſtis impiis tanq̄ a beſtiis quibuſdā impetitum amorē & charitatē erga rempu.abiecisse. Ab ipſo eīm initio rectā viā iuſtamq; delegi.honori potētiæ dignitati patriæ ſtudere.illas augere. qum his eē. Nō in alioꝝ p̄tāte lætus atq; alacer.foꝝ pambulo.illis me oſtentās. quos puto illuc relaturos nec patriæ cōmoda p̄horreſco.& qum nūciant̄ vultū deiicio.ſuſpirās vt iſti impii qui patriā oppugnāt q̄ſi nō ſe ip̄os oppugnēt q̄ foras aſpiciētes.in q̄b⁹ p̄ calamitatē græcoꝝ alter floruit. ea laudant.& vt ſp̄ conſeruētur prouidēdum eſſe monēt. Non ita o dii oēs. Nullus vr̄m hoc annuat. Sed iſtis potius ſi fieri pōt ſaniorem mētem animūq; concedite. Si vero inſanabiles ſunt ip̄os quidē p̄ ſe mari terraq; diſp̄dite.nobis autē reliquis liberationē impendētis metus.& ſalutem indubiā præſtare.

Demoſthenis oratio in Aeſchinem fœliciter explicit
per Leonardum Aretinum in latinum conuerſa.

ORATIO

S natui populo&ꝗ Athenienſi Salutem Aeſchines dicit.

GO me ad rempu. contuli triceſimotercio ætatis anno. non me hercule ex ſcæna vt aiebat Demoſthenes ſed & liberaliter ſcribere doctus.& ſtudiis bonarum artiū mediocriter eruditus.atꝙ ita in dicendo exercitatus.vt me athenis loqui non dedeceret. Nec ego reperiar vnquam facultatem dicendi meam ad alicuius calūniam meditatus. neꝙ iudicium ꝓ pecunia deſeruiſſe.nec accæptas contumelias vendicaſſe.Sed nec omnino contumeliā paſſus ſum nec occaſionem præſtiti.cur contemni deberem.Nec quēquam ciuium iudicio ſubieci præter vnum Timarcum.Nec ſane apud nos glorior ꝙ multa accæpiſſe dū mihi liceret accæperim. Poſtea vero cthe ſiphontem multa ab eo ꝑpeſſus multa etiam a Demoſthene in iudiciū vocaui iuſtiſſima dii immortales accuſatione ſed admirandum non eſt ſi & veſtrarum legum & meorum verborum Demoſthenis eloquentia victtix fuit.Dixi equidem alio loco qum forte grauioribus criminibus quā iſtis propter quæ nūc cæcidi a Demoſthene accuſarer non paruam probationem apud vos eſſe d bere integritatis meæ.ꝙ neꝙ Demoſthene accuſante fuerim cōdemnatus. Poſt hanc aūt calamitatem & euerſionem meam.nedum vobis ſed omnibus græcis manifeſtum feciſſe reor. Quis.n.ignorat homies ſi cdefunctos.& ciuitatibus eiectos tunc maxime quibus fuerint moribus apparere ſolere. Nam q̄ ip ſorū occultabat præſentia remotis ip̄is perſpicua fiūt. Quiſquis.n.tunc maxime eos accuſat qum dicere contra non poſſunt.Qui vero ob eas cauſas a ciuitatibus exulant ꝙ cum hoſtibus ſenſiſſe dicantur ii.& quos mores.& quas mentes erga remp.habuerint pœnitus manifeſtat. Nam & quemadmodum aduerſam erūnam ferant.& quemadmodum erga patriam animati ſint.clare conſpicitur An eſto ip̄e qui & proditor patriæ fuiſſe & tanta miſericordia in legione cōmiſiſſe.vt videlicet Macedonibus placerem confeſtim vt in exilio miſſus ſum ad alexandrum me contuli gratiam eoꝝ quæ patratus fueram & mercedem exilii accæpturus.Nec ſane me latent boetiæ diuerſoria. & agrum iugorum viginti.& aureas phialas Demadē habere.Egemenonem uero & Calimedontem alterum in pelle alteri viberia & ampliſſimis donis.& clararū mulierum nuptiis honeſtatos.Atqui neꝙ ad thebanos neꝙ ad theſſalos confugi neꝙ ad alios quoſpiā apud quos mihi neceſſe foret aut patriā meā vitupare.& vituperātibus aures p̄bere.Sed Rhodum veni ciuitatem nec vobis ſane infeſtā nec alioquin odioſam. Turpiter.n.patriæ incūbere delirantiū in calamitate mihi videt̄ potiuſcꝙ amantium ciuitatem.Nam qui ex animo ciuitatem ſuam amat. longius abire oportet ne quid p̄ oculis quod mentem perturbet habeat.Equidem nec in Rhodo conſtiti.ſed in arida caſtellum quoddam eligēs a minori.Ibi mercatus prædium ſum talentis duobus quanta videlicet expendere decebāt. Philippi primo deinde alexandri mercennariū qui & phocidē & græcorum libertatem Macedonibus prodiderit.In eo nunc perſiſto cum ſeptem miniſtris.& duobus familiaribus.& cum matre quæ ad terciū & ſeptuageſimū prouecta annū mecū nauigauit.particeps calamitatis mihi ꝑ vos inflictæ.& cū vxore quæ comes exilii eſſe voluit licet pater vetaret.& leges fortaſſe manere eam iuberent.Mores ciuitatis magis quam leges ſciebat & cum tribus filiis ne cum quidem ſatis fortunam ſuam.nec qualē ſibi deus dederit patriam intelligentibus.Et alii quidem vt videt̄ filios eorū ſiue in Boetia.ſiue in Aetolia natos athenas mittunt eruditionis cauſa. quibus vero a natura hoc datum eſt nec Plæbeio p̄re nec ob turpē cauſam pulſo natis ii exulant infantes. & alūtur egeni. in ſolitudine & exilio paterno. Et de Licurgi quidem filiis Demoſthenes recte faciens vobis ſcribit.& vt paterna mulcta eis remittatur ſuadet. Vos autem ſecuti ciuitatis morem & miſericordia fretim.nihil aliud quam atheniēſiū opus feciſtis.Nam vobis mos eſt faciliter quidem iraſci.ac rurſus miſereri.Ego autem pro meis filiis non ꝑſuaderē rogando ne mihi tm̄ in orbitate nutriantur.ſed orbati ſimul & exules qum nec mali quicꝙ fecerint in puericia conſtituti.nec vllo modo damnati.ſed cūcta que damnati ſolent ꝑpeſſi. Poſtea defuncti memineritis mei.& preces admittatis.Sed agetis viri Athenienſes.ac flectemini ꝓ conſuetudine veſtra.Non.n.puto mores veſtros deſeretis.nec diſſoluetis ciuitatis gloriam. q̄ bonitate & humanitate p̄ cunctis excelluit.Nec plus viriū habebit Malanopus ab humanitate & ꝓbitate vos abſterendo.cꝙ ad eam prouocando modo aeſchines.Non per deos immortales nō.n.ydoneus nec fortunatus ego ſuadere patrie meæ preſertim hoc tempore.& qum rem meam agere videar.ſed ciuitatis conſuetudo.& veſtrum ſolitum nomen.& maiorum exemplum.cui neceſſarium eſt magis quam Malanopo contra vos roganti annuere.

Vniuerſi operis ab Anthonio koberger impræſſi Anno a Natiuitate domini
Milleſimo quadringenteſimo nonageſimoſeptimo finis.Die.xxvi.Marcii.

00045819

Digitized with financial assistance from
Observer Research Foundation
on 17 May, 2019